

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ**

ΕΛΕΝΗ ΜΠΟΝΕΛΟΥ

«ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΙΑ ΤΗΣ ΛΕΥΚΑΔΑΣ»

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2020

Ορισμός Τριμελούς Συμβουλευτικής Επιτροπής: Γ.Σ. 204/28.11.2001

Μέλη Τριμελούς Συμβουλευτικής Επιτροπής:

Επιβλέπουσα

Αικατερίνη Λιάμπη, Καθηγήτρια Αρχαίας Ελληνικής Ιστορίας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Μέλη

Ευαγγελία Μαραγκού, ομότιμη Καθηγήτρια Κλασικής Αρχαιολογίας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Αλίκη-Ισμήνη Τριάντη, καθηγήτρια Κλασικής Αρχαιολογίας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Ορισμός Επταμελούς Εξεταστικής Επιτροπής: Γ.Σ. 426/19.02.2020

Μέλη Επταμελούς Εξεταστικής Επιτροπής:

Αικατερίνη Λιάμπη, Καθηγήτρια Αρχαίας Ελληνικής Ιστορίας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Ευαγγελία Μαραγκού, Ομότιμη Καθηγήτρια Κλασικής Αρχαιολογίας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Αλίκη-Ισμήνη Τριάντη, Καθηγήτρια Κλασικής Αρχαιολογίας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Νικόλαος Κατσικούδης, Αναπληρωτής Καθηγητής Ιστορίας της Τέχνης του Τμήματος Πλαστικών Τεχνών και Επιστημών της Τέχνης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Ιωάννης Τζαμτζής, Καθηγητής Ρωμαϊκής Ιστορίας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Χαρίκλεια Παπαγεωργιάδου, Διευθύντρια Ερευνών, Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών,

Κλεοπάτρα Καθάρειο, Επίκουρη Καθηγήτρια Κλασικής Αρχαιολογίας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Ημερομηνία προφορικής εξέτασης: 19^η Ιουνίου 2020 Βαθμός: «ΑΡΙΣΤΑ»

«Η έγκριση της διδακτορικής διατριβής από το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων δεν υποδηλώνει αποδοχή των γνωμών του συγγραφέα (N.5343/32 άρθρ. 202, παρ. 2).

*Στους γονείς μου,
Μίλτων και Ντίνα,
και τον θείο Σπύρο*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ιστορία της Έρευνας – Εισαγωγή	8-12	Α΄ τόμος
 1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ		
1. Γεωμορφολογικά και τοπογραφικά ζητήματα	14-20	
2. Ονομασία	21-22	
3. Ιστορικό πλαίσιο	23-79	
4. Αρχαιολογικά δεδομένα	80-87	
5. Εικονογραφικά ζητήματα	88-120	
 2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ		
 <u>Α. Η νομισματική παραγωγή 5^ο^ς-3^ο^ς αι. π.Χ.</u>		
1. Αργυρή νομισματοκοπία		
- Α΄ περίοδος (500 - 490 π.Χ.)	122-126	
- Β΄ περίοδος (490 - 450 π.Χ.)	127-176	
- Γ΄ περίοδος (440 - 400 π.Χ.)	177-257	
- Δ΄ περίοδος (αρχές 4 ^{ου} αι. π.Χ. - 345 π.Χ.)	258-362	
- Ε΄ περίοδος (344 - 319 π.Χ.)	363-496	
- ΣΤ΄ περίοδος (μετά το 319 - 272 π.Χ.)	497-549	
2. α) Αταξινόμητες εκδόσεις της Λευκάδας	550-552	Β΄ τόμος
β) Κοιλόκυρτα νομίσματα	552-553	
γ) Χρήση νομισματικών σφραγίδων ξένων πόλεων από το νομισματοκοπείο της Λευκάδας	553-554	
δ) Χρήση νομισματικών σφραγίδων της Λευκάδας από άλλες πόλεις	554-558	
ε) Αβέβαιες και εσφαλμένες αποδόσεις στο νομισματοκοπείο της Λευκάδας	558-564	
3. Η παραγωγή χαλκινων νομισμάτων (340-272 π.Χ.)	565-657	

B. Η νομισματική παραγωγή μετά το 167 π.Χ.

- Ζ' περίοδος (160 π.Χ. – γ' τέταρτο 1^{ου} αι. π.Χ.) 659-796

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1. Μετρολογικά ζητήματα 798-852
2. «Θησαυροί» 853-907
3. Κυκλοφορία – δίκτυο επαφών 908-910

4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Επίλογος - Συμπεράσματα 912-919

Βραχυγραφίες

1. Μουσεία, Δημόσιες και Ιδιωτικές Συλλογές 920-922
2. Νομισματικοί Κατάλογοι και Δημοσιευμένες Συλλογές 923-925
3. Κατάλογοι Δημοπρασιών 926-938

Αρχαίοι Συγγραφείς 939-941

Επιγραφές 942-943

Συντομογραφίες - Βιβλιογραφία 944-987

ΧΑΡΤΕΣ 1-3

ΠΙΝΑΚΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ 1-63

Ευχαριστίες

Ολοκληρώνοντας αυτό το μεγάλο ταξίδι στα νομίσματα της Λευκάδας θα ήθελα ολόψυχα να ευχαριστήσω την Επιβλέπουσα της διατριβής μου, κ. Κατερίνη Λιάμπη, Καθηγήτρια Αρχαίας Ελληνικής Ιστορίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, για όλη την υποστήριξη, την καθοδήγηση και το χρόνο που αφιέρωσε στην ανάγνωση της παρούσας μελέτης, αλλά και στην εμπιστοσύνη που μου έδειξε αναθέτοντάς μου το νομισματοκοπείο αυτό.

Θερμές ευχαριστίες εκφράζονται, επίσης, στην κ. Λίλα Μαραγκού, Ομότιμη Καθηγήτρια Κλασικής Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, και την κ. Αλίκη-Ισμήνη Τριάντη, Καθηγήτρια Κλασικής Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων για τις συμβουλές και τις παρατηρήσεις τους στο κείμενό μου, αλλά και για την αποδοχή του ορισμού τους στην Τριμελή Συμβουλευτική Επιτροπή της διατριβής μου.

Για την παραχώρηση της άδειας μελέτης και δημοσίευσης του νομισματικού υλικού από τις ανασκαφές στη Λευκάδα, αρμοδιότητας της πρώην IB΄ Ε.Π.Κ.Α., οφείλω πολλές ευχαριστίες στους: Ηλ. Ανδρέου (Αθήνα), Ι. Ανδρέου (Αθήνα), Μ. Γάτση-Σταυροπούλου (Πάτρα), Δρ. Κ. Ζάχο (Ιωάννινα), Δρ. Α. Ντούζουγλη (Ιωάννινα), Δρ. Γ. Πλιάκου (Θεσπρωτία) και Υ. Φάκλαρη (Ιωάννινα).

Η συγκέντρωση των νομισμάτων της Λευκάδας αποδείχθηκε δύσκολο έργο, καθώς αυτά βρίσκονται διασκορπισμένα σε Μουσεία και Συλλογές, εντός και εκτός Ελλάδας. Το παρόν δε θα ήταν δυνατόν να υλοποιηθεί χωρίς τη βοήθεια ενός πλήθους ατόμων, τους οποίους ευχαριστώ θερμά, καθώς μου απέστειλαν φωτογραφικό υλικό, εκμαγεία και διευκόλυναν τη μελέτη του υλικού και από κοντά. Πρόκειται για τους: Α. Αγγέλη (Πρέβεζα), Δρ. Ε. Αποστόλου (Αθήνα), Δρ. J. Baker (Οξφόρδη), E.M. Besly (Wales), Δρ. F. Berger (Φρανκφούρτη), Δρ. J. Bodzek (Cracow), Δρ. Chr. Boehringer (Göttingen), U. Bornestaf (Στοκχόλμη), M. Buora (Udine), Καθ. F. de Callataÿ (Βρυξέλλες), M. Campagnolo-Pothitou (Γενεύη), Δρ. F. Catalli (Φλωρεντία), Δρ. Π. Γιούνη (Ιωάννινα), Δρ. K. Dahmen (Βερολίνο), Καθ. G. Dembski (Βιέννη), Δρ. W. Dobras (Mainz), Δρ. R. Doty (Ουάσινγκτον), Δρ. A. Dowler (Λονδίνο), Δρ. F. Duyrat (Παρίσι), Δρ. K.-L. Elvers (Bochum), M.R. Figueiredo (Λισσαβόνα), Δρ. F.M. Gambari (Πάρμα), Δρ. P. Giovetti (Bologna), E. Hausmann (Λειψία), V.

Heuchert (Οξφόρδη) Δρ. W. Hollstein (Δρέσδη), H.W. Horsnæes (Δανία), T. Johnston (Bryn Mawr College), Δρ. Γ. Κακαβάς (Αθήνα), Αικ. Κάντα (Κέρκυρα), Π. Καρατζένη (Ιωάννινα), Δρ. H. Kim (Οξφόρδη), Δρ. U. Klein (Στουτγάρδη), Δρ. D. Klose (Μόναχο), Δρ. M. Lavarone (Udine), H. Löhr (Halle-Wittenberg), Δρ. Chr. Mackert (Λειψία), Δρ. A.M. Manenti (Συρακούσες), Δρ. P.-H. Martin (Karlsruhe), Δρ. R. Martini (Μιλάνο), Καθ. A. Meadows (Νέα Υόρκη), Δρ. C. Meir (Tel Aviv), M. Metlich (Βιέννη), Δρ. X. Μερκούρη (Αθήνα), Δρ. M. Musumeci (Συρακούσες), H. Nilsson (Uppsala), Δρ. R. Parisi (Πάδοβα), Δρ. M. Podini (Πάρμα), Δρ. A. Popescu (Cambridge), J. Pournot-Bouvry (Marseille), Γ. Ρήγινο (Πρέβεζα), Δρ. D. Schmutz (Βέρνη), D. Smart (Cleveland), Δρ. A.M. Stahl (Princeton), Δρ. Δ. Τσαγκάρη (Αθήνα), Δρ. M. Torbágyi (Βουδαπέστη), Δρ. P. van Alfen (Νέα Υόρκη), Δρ. R. Walburg (Frankfurt am Main), Δρ. B. Weisser (Βερολίνο), Δρ. U. Werz (Winterthur), Καθ. R. Wolters (Tübingen) και U. von Wowern (Lunds).

Οι φωτογραφίες των εκμαγείων έγιναν από το φωτογραφο Π. Τσιγκούλη, οι φωτογραφίες των νομισμάτων στην American Numismatic Society από την K. Johnson και στη Γενεύη από τον M.-A. Clainvaz. Η γραφιστική επεξεργασία των φωτογραφιών πραγματοποιήθηκε από το γραφίστα A. Καποδίστρια. Τους ευχαριστώ όλους θερμά.

Για τις γόνιμες συζητήσεις και παρατηρήσεις σχετικά με επιμέρους ζητήματα της νομισματοκοπίας της Λευκάδας θα ήθελα να ευχαριστήσω τους: Καθ. L. Brice, Καθ. F. de Callataÿ, Καθ. Π. Ιωσήφ, Καθ. W. Leschhorn, Δρ. M.A. Mastelloni, Δρ. Daniel Strauch και Καθ. P. Visona, αλλά και τους αγαπητούς φίλους και συναδέλφους: Σ. Αρμένη, Δρ. E. Γεωργίου, Β. Γκιζά, Δρ. Δ. Κουρκουμέλη, I. Νάκα, Δρ. K. Παπαευαγγέλου-Γκενάκου, Δρ. Γ. Πλιάκου, Τζ. Προβατά, Θ. Σιόντη, Β. Στάικου και ιδιαιτέρως τον I. Στόγια.

Τέλος, οφείλω να εκφράσω ένα μεγάλο ευχαριστώ στην οικογένειά μου που όλα αυτά τα χρόνια ήταν παρούσα, υποστηρίζοντας με κάθε τρόπο και σε όλα τα επίπεδα την έρευνά μου.

Ιστορία της Έρευνας - Εισαγωγή

Το ενδιαφέρον για την ιστορία και τη νομισματοκοπία της Λευκάδας ξεκίνησε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, όταν την επισκέπτονται γνωστοί περιηγητές της εποχής, επηρεασμένοι από τη γενικότερη τάση που επικράτησε στην Ευρώπη, μετά τη Γαλλική Επανάσταση και τη στροφή προς την αρχαιότητα που υπαγόρευε το κίνημα του Ρομαντισμού. Πρόκειται για τους Edward Dodwell,¹ William Goodisson,² François Charles Hughes Laurent Pouqueville³ και William Martin Leake,⁴ τα έργα των οποίων αποτελούν αξιόλογη πηγή πληροφόρησης, κυρίως, για τις ορατές αρχαιότητες, αλλά και τον εντοπισμό αρχαιοτήτων, μεταξύ των οποίων και νομισμάτων.

Ο πρώτος που ασχολείται συστηματικά με την ιστορία της Λευκάδας είναι ο ιστορικός Δημήτριος Πετριτσόπουλος, με καταγωγή από τη Λευκάδα,⁵ ο οποίος εκδίδει στην Ιταλία ιστορικά δοκίμια με θέμα *Saggio storico sulle prime età l' isola di Leucadia nell' Jonio* (Φλωρεντία 1814) και *Saggio storico sull' età di Leucadia sotto il dominio de' Romani e successivi conquistatori* (Βενετία 1824), ενώ μελετά και τη νομισματοκοπία του νησιού στα έργα *Seguito delle Medaglie Leucadie* (Πάδοβα 1815) και *Illustrazione di una medaglia inedita di Leucade* (Παβία 1821). Ακολουθεί ο Λευκάδιος Ανδρέας Παπαδόπουλος-Βρετός, ο οποίος κάνει μία σύντομη μνεία στην ιστορία και τη νομισματική παραγωγή του νησιού στο έργο του *Su le tre città conosciute anticamente sotto il nome di Leucade* (Βενετία 1830).⁶

¹ Dodwell 1819, *passim*.

² Goodisson 1822, *passim*.

³ Pouqueville 1826, *passim*.

⁴ Leake 1835, *passim*. Ο Leake, μάλιστα, διέθετε και νομισματική συλλογή, η οποία εκδόθηκε στο Λονδίνο το 1856 υπό τον τίτλο *Numismata Hellenica: A Catalogue of Greek Coins*.

⁵ Ο Πετριτσόπουλος αναφέρεται ως *Storico chiarissimo di Leucade*, ο οποίος *colla sua lente famosa, e pratica magistrale, che per piu di 28 anni esercita su l' antiquaria, e specialmente su greche monete*, βλ. Leonì 1810, σ. 309. Ο Σταματέλος (1862-1863, σσ. 538-539) στη βιογραφία του για το έργο του Πετριτσόπουλου παρατηρεί ότι στις επιγραφές που δημοσίευσε *ύπαρχουσιν ασύγγνωστοι άκρισία και παμπληθείς ψευδογραφίαι και τολμηραί πλαστοχαραγαί*. Βλ. επίσης, Ασδραχάς – Σκλαβενίτης 2009, σ. 21.

⁶ Ασδραχάς – Σκλαβενίτης 2009, σ. 24.

Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, ο Ιωάννης Ν. Σταματέλος δημοσιεύει το *Φιλολογικαὶ διατριβαὶ περὶ Λευκάδας κατὰ τοὺς ἀποτάτους χρόνους* (Αθήνα 1851), ενώ το 1853 και το 1868 εκδίδει τις επιγραφές από τη Λευκάδα υπό τον τίτλο *Συλλογὴ τῶν Λευκαδίων επιγραφῶν εκδομένων τε καὶ ἀνεκδότων μετὰ τῶν ἀναγκαίων διασαφήσεων* στο περιοδικό *Φοῖνιξ*⁷ και την *Ἐφημερίδα τῶν Φιλομαθῶν*⁸ αντίστοιχα.⁹

Το 1868 εκδίδεται από τον Αχιλλέα Ποστολάκα η συλλογή νομισματικών εκδόσεων των Ιονίων Νήσων: *Κατάλογος των αρχαίων νομισμάτων των νήσων Κερκύρας, Λευκάδας, Ιθάκης, Κεφαλληνίας, Ζακύνθου και Κυθήρων*.¹⁰ Πρόκειται για ένα σημαντικότατο έργο για τα νομισματικά δεδομένα των Ιονίων Νήσων, καθώς εμφανίζονται νέοι νομισματικοί τύποι, άγνωστοι στην έρευνα από τις έως τότε δημοσιευμένες συλλογές, και ειδικότερα στην περίπτωση της Λευκάδας, εμπλουτίζεται ο κατάλογος των ονομάτων που απαντούν στα δίδραχμα.¹¹

Ακολουθεί δέκα χρόνια αργότερα το έργο του Friedrich Imhoof-Blumer, *Die Münzen Akarnaniens*, ο οποίος δημοσιεύει τα νομίσματα της συλλογής του.¹² Ο Imhoof-Blumer κατατάσσει χρονολογικά τα νομίσματα της Λευκάδας και δίνει πληροφορίες σχετικά και με τη δραστηριότητά της ως νομισματοκοπείο του Ακαρνανικού Κοινού.

Το 1887 εκδίδεται στο Μόναχο το έργο του γεωγράφου και ιστορικού Eugen Oberhummer, *Akarnanien, Ambrakia, Amphilochien, Leukas im Altertum*, ο οποίος παρουσιάζει αναλυτικά τη γεωγραφία, αλλά και την ιστορία του νησιού με

⁷ *Ο Φοῖνιξ* 1 (1853-1854), φ. Α', σσ. 6-10' φ. Β', σσ. 39-41', φ. Γ', σσ. 65-68' φ. Δ', σσ. 87-98' φ. Ε', σσ. 119-121' φ. Ζ', σσ. 187-188' φ. Η', σ. 209' φ. Θ', σ. 236' φ. ΙΒ', σσ. 307-308.

⁸ *Ἐφημερίς τῶν Φιλομαθῶν* 16 (1868), αρ. 684-686, σσ. 1649-1671.

⁹ Σχετικά με τη συγγραφική δραστηριότητα του Σταματέλου για τη Λευκάδα, βλ. Σκλαβενίτης 2007, σσ. 63-73, 98-101.

¹⁰ Ποστολάκας 1868, σσ. 54-89. Η πλειονότητα των νομισμάτων προερχόταν από τη συλλογή του Κερκυραίου Παύλου Λάμπρου, η οποία εμπλουτίστηκε με ιδιωτικές νομισματικές συλλογές, κυρίως Επτανησίων, μεταξύ των οποίων αναφέρονται οι συλλογές των Λευκαδίων Δημητρίου Πετριτσοπούλου και Νικολάου και Σπυρίδωνος Ζαμπελίου, βλ. Ποστολάκας 1868, σ. θ'· Ροντογιάννης 1988, σ. 65, υποσ. 4.

¹¹ Οι κατάλογοι των νομισμάτων του Βρετανικού Μουσείου, στο οποίο απόκειται εξίσου μεγάλος αριθμός εκδόσεων της Λευκάδας, δημοσιεύονται αρκετά αργότερα, βλ. Gardner 1883, *passim*· Head 1889, *passim*.

¹² Imhoof-Blumer 1878, σ. 115-139.

παράλληλες αναφορές στις αρχαίες πηγές και τα αρχαιολογικά ευρήματα.¹³ Με τη γεωμορφολογία της Λευκάδας ασχολείται και ο γεωγράφος Joseph Partsch, *Die Insel Leukas. Eine geographische Monographie*, ο οποίος περιγράφει μεταξύ άλλων και σωζόμενα αρχαιολογικά λείψανα σε διάφορες θέσεις στο νησί.¹⁴

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα ο Walter von Marées χαρτογραφεί το νησί και την ευρύτερή του περιοχή και εκδίδει το *Karten von Leukas. Beiträge zur Frage Leukas-Ithaka*,¹⁵ ενώ το 1915 ο Σπυρίδων Βλαντής παρουσιάζει το *Η νήσος Λευκάς και αἱ πόλεις αὐτῆς ἀνά τοὺς αἰῶνας*. Αρκετά χρόνια αργότερα εκδίδεται το σημαντικότερο δίτομο έργο του Παύλου Ροντογιάννη, *Ίστορία τῆς Νήσου Λευκάδας*,¹⁶ στο οποίο κατέγραψε την ιστορία του νησιού από τους Προϊστορικούς και Ιστορικούς χρόνους, με παράλληλο σχολιασμό γνωστών αρχαιολογικών θέσεων, αλλά και της νομισματικής δραστηριότητας της πόλης, έως τη σύγχρονη εποχή.

Όσον αφορά στις εκτεταμένες ανασκαφικές έρευνες στο νησί, αυτές ξεκινούν με τον αρχαιολόγο και αρχιτέκτονα Wilhelm Dörpfeld από το 1901 έως το 1913 και συνδέονται με την αναζήτηση της ομηρικής Ιθάκης και την ταύτισή της με τη Λευκάδα. Τα αποτελέσματα των ερευνών του δημοσιεύονται στο *Alt Ithaka, Ein Beitrag zur Homer-Frage I-II*.¹⁷ Οι έρευνες, ως επί το πλείστον σωστικού χαρακτήρα, συνεχίζονται έως σήμερα συστηματικά από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Αιτωλοακαρνανίας και Λευκάδας.

Η επιλογή του παρόντος θέματος, η έρευνα της νομισματικής παραγωγής της Λευκάδας σε συνάρτηση με τα ιστορικά γεγονότα και τα αρχαιολογικά δεδομένα, έχει ως στόχο να αναδείξει τη σπουδαιότητα της πόλης και να παρουσιάσει μία σημαντική νομισματοκοπία στο χώρο του Ιονίου και της Δυτικής Ελλάδας που παραμένουν ελλιπώς ερευνημένοι νομισματικά.

Η μελέτη διαρθρώνεται σε πέντε μέρη. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η ιδιαίτερη γεωμορφολογία του νησιού, ενώ τίγονται θέματα που άπτονται της τοπογραφίας του, βάσει των αρχαίων συγγραφέων, τα οποία άλλοτε επιβεβαιώνονται και άλλοτε απορρίπτονται, σύμφωνα με τις πρόσφατες αρχαιολογικές έρευνες.

¹³ Oberhummer 1887, *passim*.

¹⁴ Partsch 1889, *passim*.

¹⁵ v. Marées 1907, *passim*. Οι εργασία ανατέθηκε στο πλαίσιο των ερευνών του Dörpfeld στο νησί.

¹⁶ Την αρχική έκδοση (Ροντογιάννης τ. Α΄ 1980 και τ. Β΄ 1982) ακολούθησε 2^η έκδοση το 2005.

¹⁷ Dörpfeld 1927, *passim*.

Αξιοποιώντας τις σχετικές φιλολογικές μαρτυρίες αναλύεται η προέλευση του ονόματος της πόλης, ενώ παράλληλα εμπλουτίζεται το ιστορικό πλαίσιο, μέσω των γραπτών πηγών και των επιγραφικών μαρτυριών, μέσα στο οποίο η Λευκάδα εξελίχθηκε σε σημαντική εμπορική δύναμη και ρυθμιστικό παράγοντα στα γεγονότα της Δυτικής Ελλάδας. Ακολουθεί μία σύντομη αρχαιολογική παρουσίαση των σημαντικότερων μνημείων και τέλος, τεκμηριώνεται η επιλογή της εικονογραφίας που απαντά στη νομισματοκοπία της πόλης, τόσο στα αργυρά, όσο και στα χάλκινα νομίσματα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται το σύνολο των αργυρών και χάλκινων νομισμάτων που συγκεντρώθηκαν από ανασκαφές, δημόσιες και ιδιωτικές συλλογές και μουσεία, θησαυρικά σύνολα, καταλόγους δημοπρασιών και ηλεκτρονικές δημοπρασίες. Το εντοπισμένο υλικό κατανέμεται ευρύτερα σε δύο μεγάλες χρονικές ενότητες (παραγωγή κατά τον 5^ο-3^ο αι. π.Χ. και παραγωγή μετά το 167 π.Χ.) και ταξινομείται σε επτά περιόδους με επιμέρους σειρές ανά περίοδο. Για τις αργυρές εκδόσεις η κατάταξη πραγματοποιήθηκε βάσει των διασταυρώσεων των σφραγίδων, ενώ αντίθετα για τις χάλκινες εκδόσεις η παρούσα μελέτη περιορίστηκε στην τυπολογική παρουσίαση και χρονολογική ενσωμάτωσή τους στις περιόδους παραγωγής των αργυρών, βάσει τυπολογικών και εικονογραφικών ομοιοτήτων. Για τη χρονολόγηση αξιοποιήθηκαν τα ιστορικά, αρχαιολογικά και επιγραφικά δεδομένα, καθώς και συγκριτικά στοιχεία με άλλα παρεμφερή νομισματοκοπεία, ιδίως με την Κόρινθο και τις αποικίες της.

Στο επόμενο τρίτο κεφάλαιο εξετάζονται τα μετρολογικά ζητήματα των νομισμάτων της Λευκάδας, αργυρών και χάλκινων. Η Λευκάδα εξέδωσε την αργυρή της παραγωγή, σύμφωνα με τον σταθμητικό κανόνα της Κορίνθου για τις περιόδους Α'- ΣΤ', το οποίο επιβεβαιώνεται απόλυτα, βάσει των σχετικών γραφημάτων ανά υποδιαίρεση και σειρά για κάθε περίοδο, ενώ για την Ζ' περίοδο τα γραφήματα υποδεικνύουν τη χρήση περισσότερων του ενός σταθμητικών κανόνων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η κατάταξη της χάλκινης παραγωγής, η οποία ταξινομείται σε τρεις υποδιαίρεσεις, όπως προκύπτει από τα σχετικά γραφήματα με τις συχνότερες τιμές, όχι μόνο του βάρους, αλλά και της διαμέτρου των νομισμάτων. Στη συνέχεια παρατίθενται οι «θησαυροί» στους οποίους αποδίδονται νομίσματα της Λευκάδας και αφορούν στην συντριπτική τους πλειονότητα αργυρά νομίσματα. Τέλος, γίνεται σύντομη μνεία των νομισμάτων της Λευκάδας που εντοπίζονται εκτός των ορίων της

πόλης, αλλά και των νομισμάτων των ξένων εκδοτριών αρχών που έχουν εντοπιστεί στις ανασκαφές.

Στο τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας αναλύονται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την παρούσα μελέτη. Στη συνέχεια παρατίθενται αναλυτικοί κατάλογοι των μουσείων, των δημόσιων και ιδιωτικών συλλογών, καθώς και των δημοπρασιών από όπου προήλθε όλο το νομισματικό υλικό που παρουσιάζεται στην παρούσα μελέτη. Ακολουθεί αναλυτική αναφορά των χωρίων των αρχαίων συγγραφέων και των επιγραφών που χρησιμοποιήθηκαν, όπως επίσης και των βιβλιογραφικών συντομογραφιών.

Το παρόν συνοδεύεται από τρεις χάρτες και 63 πίνακες, στους οποίους παρουσιάζονται όλα τα ζεύγη σφραγίδων, όσον αφορά στα αργυρά νομίσματα. Από τα χάλκινα νομίσματα απεικονίζεται τουλάχιστον ένα ζεύγος νομισμάτων ανά τύπο.

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1. Γεωμορφολογικά και τοπογραφικά ζητήματα

Γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά

Η Λευκάδα αποτελεί το τέταρτο σε μέγεθος νησί στο Ιόνιο Πέλαγος με έκταση 294.4 τ. χλμ. Έχει κυρίως ορεινό χαρακτήρα, ενώ πεδινές εκτάσεις διαμορφώνονται στα νότια και ανατολικά.¹⁸ Λόγω της έντονης σεισμικότητας της περιοχής, η δυτική πλευρά του νησιού καταλήγει σε απόκρημνες ακτές, όπως συμβαίνει αντίστοιχα στην Κεφαλονιά και τη Ζάκυνθο, σε αντίθεση με την ανατολική και νότια πλευρά του, όπου δημιουργούνται προστατευμένοι όρμοι.¹⁹

Η θέση της Λευκάδας, πολύ κοντά στις Ακαρνανικές ακτές, αλλά και το ιδιαίτερο γεωλογικό ανάγλυφο της μεταξύ τους περιοχής,²⁰ οδήγησε ήδη από την αρχαιότητα τους συγγραφείς να την χαρακτηρίσουν ως χερσόνησο της Ακαρνανίας, μέχρι την εποχή του κορινθιακού αποικισμού, κατά το τέλος του 7^{ου} αι. π.Χ., αμφισβητώντας το νησιωτικό χαρακτήρα της.²¹ Πρώτος ο Όμηρος (*Οδ.* ω 378) τη χαρακτήρισε ως *ἀκτὴν ἠπείροιο*, εφόσον δεχθούμε ότι η *Νήρικος* στην οποία αναφέρεται, ταυτίζεται με τη Λευκάδα, ενώ και ο Στράβων (10.2.8) την περιέγραψε με ομόλογο τρόπο: *αὕτη δ' ἦν τὸ παλαιὸν μὲν χερρόνησος τῆς Ἀκαρνανῶν γῆς*. Η συνέχεια της αφήγησής του δημιούργησε ένα πρόσθετο προβληματισμό στη σύγχρονη έρευνα, σχετικά με τον προσδιορισμό της θέσης του ισθμού: *καὶ τῆς χερρονήσου διορύξαντες τὸν ἰσθμὸν ἐποίησαν νῆσον τὴν Λευκάδα, καὶ μετενέγκαντες τὴν Νήριτον ἐπὶ τὸν τόπον, ὃς ἦν ποτὲ μὲν ἰσθμὸς νῦν δὲ πορθμὸς γέφυρα ζευκτὸς, μετωνόμασαν Λευκάδα*.

¹⁸ Βλ. Partsch 1889, σσ. 11-18· Philippson-Kirsten 1956, σσ. 466-474.

¹⁹ Βλ. Ροντογιάννης 2005, σσ. 8-12.

²⁰ Μία στενή υδάτινη λωρίδα χωρίζει τη Λευκάδα από την Ακαρνανία, εντός της οποίας δημιουργούνται ύφαλοι, λιμνοθάλασσες και αβαθή ύδατα. Για τη μορφολογία του στενού, βλ. Partsch 1889, σσ. 2-10· v. Marées 1907, σσ. 7-16· Philippson-Kirsten 1956, σσ. 460-466, 474-483· Murray 1982, σσ. 248-251.

²¹ Οι αρχαίοι συγγραφείς, που θεώρησαν τη Λευκάδα χερσόνησο, ήταν οι Ψευδο-Σκύλαξ (*Περ.* 34), Τίτος Λίβιος (33.37.6), Οβίδιος (*Μετ.* 15.289-290), Πλούταρχος (*Ηθ.* 7.552) και Πλίνιος ο Πρεσβύτερος (*Φυσ. Ιστ.* 4.1.5).

Περιηγητές, γεωγράφοι, ερευνητές και αρχαιολόγοι μελέτησαν και κατέγραψαν κατά τους δύο προηγούμενους αιώνες τις παρατηρήσεις τους, σχετικά με τη γεωλογική φυσιογνωμία της Λευκάδας και τις ιδιαιτερότητες του στενού θαλάσσιου περάσματος που τη χωρίζει από την Ακαρνανία.²² Ο Leake, στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, ασχολήθηκε κυρίως με τη θέση του ισθμού, τον οποίο τοποθέτησε κοντά στην περιοχή της Αγίας Μαύρας, βασιζόμενος στον Πλίνιο,²³ ενώ αμφισβήτησε την ακρίβεια των περιγραφών του Στράβωνος, σχετικά με τη θέση της Νηρίκου, της γέφυρας και του ισθμού. Αναφορικά, δε, με τη φύση της Λευκάδας υποστήριξε, ότι δεν ήταν περισσότερο ή λιγότερο νησί, κατά την αρχαιότητα, από ότι ήταν στην εποχή του.²⁴ Τη θέση του ισθμού κοντά στη σημερινή περιοχή της Αγίας Μαύρας υποστήριζαν και οι v. Marées²⁵ και Dörpfeld.²⁶ Ο προβληματισμός σχετικά με το νησιωτικό χαρακτήρα της Λευκάδας πήρε μεγάλη έκταση, καθώς συνδέθηκε από ορισμένους μελετητές προεξάρχοντος του Dörpfeld, με την αναζήτηση της ομηρικής Ιθάκης.²⁷

²² Οι ερευνητές που ασχολήθηκαν με τη Λευκάδα είναι αρκετοί και δεν αποτελεί αντικείμενο της παρούσας μελέτης η αναλυτική παρουσίασή των έργων τους. Θα αρκεστούμε στο να αναφέρουμε εκείνους των οποίων οι έρευνες και τα αποτελέσματα είχαν τη μεγαλύτερη απήχηση. Μέχρι το 1925 αναφέρονται αναλυτικά όσοι έχουν ασχοληθεί με τη Λευκάδα από τον Büchner (1925, σ. 2214-2216)

²³ Οι υπολογισμοί του Leake συνέπιπταν με τους υπολογισμούς του Πλίνιου, ο οποίος ανέφερε στην *Φυσική Ιστορία* (4.2), ότι το μήκος του τεχνητού πορθμού είχε μήκος τριών σταδίων (= 550 μ.).

²⁴ Leake 1835, σσ. 18-21.

²⁵ v. Marées 1907, σσ. 7-16.

²⁶ Dörpfeld 1927, σσ. 359-372. Σύμφωνα με τις γεωλογικές παρατηρήσεις των v. Marées και του v. Seidlitz (γεωλόγου της ερευνητικής ομάδας του Dörpfeld) η αμμώδης γλώσσα που ένωσε, κατά κάποιον τρόπο, το βόρειο πέρας της Λευκάδας με την Ακαρνανία δημιουργήθηκε μετά το τέλος της Εποχής του Χαλκού και πριν τον κορινθιακό αποικισμό, άποψη η οποία εξυπηρετούσε τη θεωρία σχετικά με την ταύτιση της ομηρικής Ιθάκης με τη Λευκάδα. Ο Murray (1982, σ. 244) σωστά αντέταξε, ότι «*it is more difficult however (and perhaps impossible), to determine the nature of this strait during the Bronze Age without knowing how much lower the Bronze Age sea level was, and the nature of the strait's bottom during this period*». Επισήμανε, επιπλέον, ότι δεν εντοπίζονται θέσεις της Ύστερης Εποχής του Χαλκού βορειότερα από την περιοχή του Αστακού, το οποίο κατά τον Murray (*ibid.*, σσ. 244-245) υποδηλώνει ότι το στενό μεταξύ της Λευκάδας και της Ακαρνανίας δεν ήταν προσπελάσιμο. Βλ. επίσης, Benton 1931-2, σσ. 238-240, 243-245.

²⁷ Το δίτομο έργο του Dörpfeld, *Alt-Ithaka*, αποτελεί ένα συλλογικό πόνημα. Μεγάλο μέρος αφιερώνεται στη θεωρία του για την ομηρική Ιθάκη, καθώς και στον αντίλογο σχετικά με το ζήτημα. Γίνεται, επίσης, αναλυτική παρουσίαση των ανασκαφικών και γεωλογικών ερευνών της ομάδας του και συνοδεύεται από πλούσιο εποπτικό υλικό και χάρτες.

Βέβαια, η θέση του ισθμού στο βόρειο άκρο της Λευκάδας έρχεται σε αντίθεση με την αφήγηση του Στράβωνος (10.2.8), ο οποίος τον τοποθετεί κοντά στην αρχαία πόλη, όπου και η λίθινη γέφυρα. Έτσι, οι Oberhummer²⁸ και Partsch²⁹ τοποθέτησαν τον ισθμό στην περιοχή ανάμεσα στο ακρωτήριο Αλέξανδρος, όπου βρίσκονται οι μεταγενέστερες αλυκές, και τον Παλαιοχαλιά στην Ακαρνανική ακτή. Αναφορικά, δε, με το στενό στην περιοχή της Αγίας Μαύρας ο Partsch υποστήριξε, ότι λόγω των ανέμων, πραγματοποιούνταν συνεχείς προσχώσεις από φερτά υλικά (λάσπη, άμμο και άλλες ιζηματογενείς αποθέσεις) και διαμορφώνονταν αμμώδεις σχηματισμοί. Οι σχηματισμοί αυτοί δημιουργούσαν προβλήματα στη ναυσιπλοΐα της περιοχής, όπως παραδίδουν σχετικά οι αρχαίοι συγγραφείς κατά τους ιστορικούς χρόνους.³⁰ Για το λόγο αυτό ο ισθμός, ο διόρυκτος, απαιτούσε διαρκείς εργασίες καθαρισμού, ενώ κατά περιόδους δεν ήταν προσπελάσιμος.³¹

Την παραπάνω άποψη υποστήριξε ο Murray, κυρίως ως προς τη θέση επέμβασης των Κορινθίων, θεωρώντας, όμως, ότι στην πραγματικότητα πρόκειται για μία αμμώδη λωρίδα στεριάς, η οποία ανάλογα με το επίπεδο της θάλασσας, άλλοτε ήταν ορατή και άλλοτε όχι.³²

Πρόσφατες γεωλογικές και περιβαλλοντολογικές έρευνες στο θαλάσσιο χώρο του στενού της Λευκάδας, αλλά και στην ευρύτερή της περιοχή, προσθέτουν σημαντικά στοιχεία, σχετικά με τη δημιουργία και την εξέλιξη του χώρου.³³ Το

²⁸ Oberhummer 1887, σσ. 11-12.

²⁹ Partsch 1889, σσ. 4-6.

³⁰ Ο Partsch θεώρησε, ότι ο πορθμός που δημιουργήθηκε από τους Κορίνθιους στο ακρωτήριο Αλέξανδρος δεν έκλεισε στο εξής από φερτά υλικά, καθώς προστατευόταν από το νότιο λιμενοβραχίονα που κατασκεύασαν, επίσης, οι Κορίνθιοι για την προστασία του λιμανιού τους. Ως εκ τούτου, τα προβλήματα στη ναυσιπλοΐα που αναφέρονταν κατά την αρχαιότητα πρέπει να αναζητηθούν σε άλλη θέση.

³¹ Σχετικά με τις περιόδους, κατά τις οποίες ο διάπλους δεν ήταν δυνατός, καθώς και για τα πιθανά αίτια, βλ. *Αρχαιολογικά δεδομένα*, σσ. 83-84, υποσ. 375, 377.

³² Murray 1982, σσ. 249-251. Η άποψή του στηρίχτηκε στα αποτελέσματα των ερευνών που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάνοιξη του πορθμού στην Αγία Μαύρα στις αρχές του 20^{ου} αιώνα που δημοσίευσε ο Partsch στο έργο του *Das Alter des Inselnatur von Leukas* (1907). Στη μελέτη του αναφέρεται ότι δεν εντοπίστηκε σταθερό βραχώδες έδαφος στο στενό, αλλά αμμώδεις αποθέσεις μαζί με χαλίκι.

³³ Στη μελέτη των Vött *et al.* (2008, σσ. 426-427) υποστηρίζεται ότι ο ισθμός δημιουργήθηκε από αποθέσεις υλικού μετά από θαλάσσια σεισμικά κύματα (τσουνάμι), τα οποία ευθύνονταν για τις μεταγενέστερες αποφράξεις του διαύλου.

ερώτημα, πάντως, αναφορικά με το νησιωτικό χαρακτήρα και τη θέση επέμβασης των Κορινθίων παραμένει ακόμα ανοικτό,³⁴ αν και τα νεώτερα στοιχεία υποδεικνύουν πιθανή χερσαία σύνδεση της Λευκάδας με την Ακαρνανία στη θέση της αρχαίας γέφυρας, λείψανα της οποίας είναι ακόμα ορατά.³⁵

Τοπογραφικά Ζητήματα

Στο νησί της Λευκάδας, εκτός από την ομώνυμη πρωτεύουσα που ιδρύθηκε κατά τους ιστορικούς χρόνους, δε μαρτυρείται με βεβαιότητα άλλη πόλη. Στις αρχαίες πηγές αναφέρονται τρεις θέσεις, οι οποίες σχετίζονται με τη Λευκάδα: *Νήρικος* ή *Νήριτος*, *Έλλόμενον* και *Φαρά*. Η θέση τους αποτελεί ακόμα αντικείμενο έρευνας. Το πιθανότερο είναι ότι πρόκειται για οικισμούς ή πολιίσματα, άμεσα εξαρτώμενα από την πρωτεύουσα που ποτέ δεν εξελίχθηκαν σε πόλεις, σύμφωνα με τα κριτήρια του Hansen.³⁶

*Νήρικος- Νήριτος*³⁷

Το όνομα *Νήρικος* παραδίδεται για πρώτη φορά από τον Όμηρο (*Οδ. ω* 337), ο οποίος ανέφερε τη *Νήρικο* ως *εὔκτιμενον πολίεθρον* στην *ἀκτὴν ἠπειροιο* στην επικυριαρχία του βασιλιά της Ιθάκης, Λαέρτη.³⁸ Σε άλλο κεφάλαιο της Οδύσσειας (*Οδ. ν* 351), αναφέρεται το όρος *Νήριτος* στην Ιθάκη,³⁹ το οποίο συνδέθηκε από

³⁴ Στο συλλογικό έργο *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*, οι H.-J. Gehrke - E. Wirbelauer (2004, σ. 382) αποδέχονται το νησιωτικό χαρακτήρα της Λευκάδας. Τοποθετούν, δε, το έργο των Κορινθίων, δηλαδή τη διάνοιξη του ισθμού και τη δημιουργία του διόρυκτου στο βορειοανατολικό τμήμα του νησιού, όπου η σύγχρονη διώρυγα. Βλ. επίσης Fiedler - Hermanns 2011, σσ. 48-49.

³⁵ Brockmüller *et al.* 2007, σσ. 131, 135-136. Σχετικά με τη λίθινη γέφυρα, βλ. *Αρχαιολογικά δεδομένα*, σσ. 85-86.

³⁶ Bürchner 1925, σσ. 2236-2237· Hansen 2004, σ. 7.

³⁷ Herbst 1936, σσ. 30-32· Gehrke – Wirbelauer 2004, σ. 353.

³⁸ Κατά τον Dörpfeld (1927, σσ. 132-134) η *Νήρικος* του Ομήρου βρισκόταν στην Κεχροπούλα, στα ανατολικά της χερσονήσου της Πλαγιάς, όπου κατά τους ιστορικούς χρόνους ιδρύθηκε η πόλη Πάλαιρος. Δεν υπάρχουν, όμως, λείψανα μυκηναϊκών χρόνων στην περιοχή που να δικαιολογούν την ταύτιση αυτή (Schwandner 2008, σ. 405).

³⁹ Στέφ. Βυζ., λ. *Νήριτον*: *ὄρος Ιθάκης, ἀντικρὺ τῆς Ἠπειροῦ. καὶ τὸ πολὺ χλωρόν, ὑγρόν, θαλερόν, ἀπαλόν, ἀεὶ ῥέον.*

ορισμένους μελετητές, επίσης, με τη Λευκάδα, κυρίως στην προσπάθειά τους να την ταυτίσουν με την ομηρική Ιθάκη.⁴⁰

Ο Θουκυδίδης (3.7.4-5.), περιγράφοντας ένα επεισόδιο του Πελοποννησιακού πολέμου αναφέρει, ότι ο Αθηναίος ναύαρχος Ασώπιος πλέυσας ἐς Λευκάδα και ἀπόβασιν ἐς Νήρικον ποιησάμενος ἀναχωρῶν διαφθείρεται αὐτὸς τε καὶ τῆς στρατιᾶς τι μέρος ὑπὸ τῶν αὐτόθεν τε ζυμβοθησάντων καὶ φρουρῶν τινῶν ὀλίγων. Ο Dörpfeld⁴¹ θεώρησε ότι πρόκειται για τη νέα Νήρικο, σε αντιδιαστολή με εκείνη των ομηρικών χρόνων, και την τοποθέτησε στο κάστρο του Αγίου Γεωργίου στην Ακαρνανική περαία, ταύτιση την οποία αποδέχτηκε πρόσφατα ο Schwandner,⁴² συνδυάζοντας την τοπογραφία της περιοχής με τα αποτελέσματα επιφανειακών ερευνών στην εν λόγω θέση.

Ο Στράβων, στο σχετικό με την ίδρυση της Λευκάδας χωρίο (10.2.8), παραδίδει, ότι οι Κορίνθιοι κατέλαβαν την παλαιά πρωτεύουσα, τη Νήρικο, και τη μετέφεραν στην περιοχή που κάποτε υπήρχε ισθμός μετονομάζοντάς την σε Λευκάς. Ούτε, όμως, και από την αφήγηση του Στράβωνος προκύπτει με βεβαιότητα η χωροθέτηση της Νηρίκου στο νησί ή την περαία της Λευκάδας. Ο Πλίνιος (*Φυσ. Ιστ.* 4.5) αναφέρει *Leucadia ipsa raeninsula quondam Neritis appellata* και *orpidum in ea Leucas, quondam Neritum dictum*, ως τα παλαιά ονόματα για το νησί και την πόλη αντίστοιχα. Τέλος, ο Στέφανος Βυζάντιος (λ. Νήρικός) τοποθετεί την πόλη Νήρικο στην Ακαρνανία.

Ο Oberhummer⁴³ δεν προσδιορίζει τη θέση της Νηρίκου, την οποία θεωρεί, βάσει των περιγραφών των αρχαίων συγγραφέων, ως παραθαλάσσια. Σχολιάζει, όμως, ότι μετά την ίδρυση της πόλης της Λευκάδας από τους Κορίνθιους, Νήρικός ονομαζόταν η οχυρωμένη ακρόπολη της πόλης. Ο Herkenrath⁴⁴ θεώρησε ότι η Νήρικός των ομηρικών χρόνων ταυτίζεται με εκείνη των ιστορικών χρόνων και την

⁴⁰ Κύριος υπέρμαχος της άποψης αυτής ήταν ο Dörpfeld (1927, σσ. 106-108). Ο Ροντογιάννης αφιέρωσε μεγάλο μέρος του έργου του (2005, σσ. 74-112) στην προσπάθειά του να ερμηνεύσει τις θέσεις του Dörpfeld, αλλά και να παρουσιάσει τον αντίλογο (2005, σσ. 113-130).

⁴¹ Dörpfeld 1911, σσ. 218-219· *eiusdem* 1927, σσ. 269-271.

⁴² Schwandner 2008, σ. 405· *eiusdem* 2016, σσ. 113-115.

⁴³ Oberhummer 1887, σ. 31.

⁴⁴ Herkenrath 1911, σσ. 210-211· Herbst 1936, σ. 30-32.

τοποθέτησε στην περιοχή του Νυδριού.⁴⁵ Αντίθετα, ο Fiedler και η Ανδρέου την τοποθετούν στην περιοχή του κάστρου της Αγίας Μαύρας.⁴⁶

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, υπάρχει διχογνωμία, εάν η *Νήρικος* του Ομήρου ταυτίζεται με εκείνη του Θουκυδίδου και των μεταγενέστερων συγγραφέων. Η χωροθέτηση, πάντως, της *Νηρίκου* των κλασικών χρόνων στην περιοχή του κάστρου του Αγ. Γεωργίου στην Ακαρνανία είναι αρκετά ελκυστική. Όπως αποκάλυψαν οι συστηματικές επιφανειακές έρευνες στη χερσόνησο της Πλαγιάς, κάτω από το κάστρο βρίσκονται τα λείψανα ενός οχυρωμένου οικισμού, ο οποίος κατοικείτο από τα κλασικά έως τα ρωμαϊκά χρόνια.⁴⁷ Η θέση αυτή θα προσέφερε πολλά πλεονεκτήματα στη Λευκάδα, καθώς είχε άμεση σύνδεση με την ομώνυμη πόλη, βρισκόταν κοντά στο λιμάνι, ενώ στην περιοχή αυτή κατέληγε το ανατολικό τμήμα του λιμενοβραχίονα.⁴⁸ Ίσως οι Λευκάδιοι ίδρυσαν κατά τον 5^ο αι. π.Χ. τον οικισμό αυτόν και τον ονόμασαν *Νήρικο* σε ανάμνηση της ομηρικής πόλης.⁴⁹

Τέλος, ο Ησύχιος (λ. *Νήρικος*) την αναφέρει ως πόλη της Ηπείρου, αλλά μάλλον πρόκειται για παρανόηση με τη *Νήρικο* της Ακαρνανίας.

Έλλόμενον⁵⁰

Για τη θέση *Έλλόμενον* η μοναδική πληροφορία προέρχεται από τον Θουκυδίδη (3.94.1) και αφορά στην επίθεση του Δημοσθένους εναντίον της Λευκάδας στην περίοδο του Πελοποννησιακού πολέμου, το 426 π.Χ.⁵¹ Οι

⁴⁵ Η επαναξιολόγηση των ευρημάτων των ανασκαφών του Dörpfeld χρονολογεί την κατοίκηση στο Νυδρί κατά την Πρώιμη και Μέση Εποχή του Χαλκού και όχι κατά την Ύστερη, βλ. σχετικά Souyoudzoglou-Haywood 1999, σσ. 23-24, 31-32· Kilian-Dilmeier 2005, σσ. 163-164.

⁴⁶ Ο Fiedler (1992, σ. 47) παρουσίασε ως πιθανή τη θέση Γυράπετρα στην περιοχή της Αγ. Μαύρας για τη χωροθέτηση της *Νηρίκου* των ιστορικών χρόνων. Βλ. επίσης, Πλιάκου 2001, σσ. 21-23· Ανδρέου 2016, σσ. 23-26.

⁴⁷ Lang 2008, σ. 230.

⁴⁸ Σχετικά με τον λιμενοβραχίονα στα νότια της πόλης της Λευκάδας, βλ. *Αρχαιολογικά δεδομένα*, σσ. 83-84.

⁴⁹ Lang *et al.* 2007, σ. 105.

⁵⁰ Büchner 1925, σ. 2235· Gehrke – Wirbelauer 2004, σ. 352.

⁵¹ Τα περισσότερα χειρόγραφα αναφέρουν *ἐν Ἐλλομενῶ τῆς Ἀρκαδίας* και μόνον δύο χειρόγραφα αναφέρουν *ἐν Ἐλλομενῶ τῆς Λευκαδίας* (βλ. Dover 1954, σ. 79). Κατά τον Gomme (1986, σσ. 399-400) η αναφοράς της πόλης Αρκαδίας δεν έχει καμία σύνδεση με την αφήγηση του Θουκυδίδου, ενώ και η πρόταση *Λευκαδίας* δημιουργεί ορισμένα ζητήματα. Πάντως, επισημαίνει ότι εάν η άποψη του

Oberhummer⁵² και Dörpfeld⁵³ τοποθέτησαν τον οικισμό στην περιοχή του κόλπου του Βλυχού, λόγω της ετυμολογίας του ονόματος που έδωσε ο λεξικογράφος Ησύχιος: Ἐλλόμενα = περικλειόμενα, αλλά και λόγω των αρχαιοτήτων που εντοπίστηκαν στη θέση αυτή.⁵⁴ Την άποψη τους αυτή αποδέχτηκαν οι Fiedler και Morris.⁵⁵ Αντίθετα, ο Salmon⁵⁶ υποστήριξε ότι βρισκόταν στην ακαρνανική περαία.

Φαρά⁵⁷

Μετὰ δὲ ταῦτα πόλις Φαρά. καὶ κατὰ ταῦτα νῆσός ἐστιν Ἰθάκη καὶ πόλις καὶ λιμὴν. Ἡ πόλις Φαρά μαρτυρεῖται μόνον ἀπὸ τον Ψευδο-Σκύλακα στο παραπάνω χωρίο (Περ. 34.1). Ἡ θέση της ἔχει ταυτιστεῖ με τα ερείπια στον κόλπο της Βασιλικής,⁵⁸ ἀπέναντι ἀπὸ την Ἰθάκη, τα οποία εἶχαν ἤδη ἐπισημανθεῖ ἀπὸ περιηγητές⁵⁹ και ἀργότερα και ἀπὸ τον Dörpfeld.⁶⁰ Στὴ Λευκάδα, ὁμως, ὅπως ἀναφέρθηκε, δε μαρτυρεῖται ἄλλη πόλις πλην της πρωτεύουσας, ὁπότε ἡ Φαρά, εἴτε πρέπει να θεωρηθεῖ ὡς οικισμός, εἴτε, ἐφόσον ὀρίζεται ὀρθά ὡς πόλις ἀπὸ τον Ψευδο-Σκύλακα, θα πρέπει να ἀναζητηθεῖ ἀλλοῦ ἡ θέση της.⁶¹

Dover εἶναι ὀρθή για τὴ χρήση του ὀρου της Λευκαδίας, ἡ θέση του πολίσματος πρέπει να ἀναζητηθεῖ στην ακαρνανική περαία της Λευκάδας. Ο Hornblower (1991, σ. 509) ταυτίζεται με τὴν ἄποψη του Dover.

⁵² Oberhummer 1887, σσ. 31-32.

⁵³ Dörpfeld 1911, σ. 219· *eiusdem* 1927, σσ. 250-255.

⁵⁴ Ἢδη ἀπὸ τις ἀρχές του 19^{ου} αἰῶνα ἦταν ορατές ἀρχαιοτήτες στην περιοχή, ὅπως τμήματα του τείχους, οἰκοδομικά λείψανα κτιρίων, του λιμενοβραχίονα και της γέφυρας (βλ. Goodisson 1822, σ. 76· Leake 1835, σσ. 16-18).

⁵⁵ Fiedler 1992, σσ. 49-50· Morris 2001, σσ. 290, 320, ὑποσ. 52. Στὸ βόρειο τμήμα του κόλπου του Βλυχού διατηρεῖται μέχρι σήμερα ἕνας χώρος ἐλλιμενισμού με τὸ ὄνομα Ἐκκλειμένο, τὸ ὀποῖο μπορεῖ να θεωρηθεῖ ὡς γλωσσικό κατάλοιπο της ἀρχαίας ὀνομασίας της θέσης.

⁵⁶ Salmon 1984, σ. 316, ὑποσ. 23.

⁵⁷ Bürchner 1925, σ. 2237.

⁵⁸ Oberhummer 1887, σ. 32.

⁵⁹ Goodisson 1822, σσ. 71-73· Leake 1835, σ. 23.

⁶⁰ Dörpfeld 1927, σσ. 329-330. Σχετικά με τις ἀρχαιοτήτες στην περιοχή της Βασιλικής, βλ. Fiedler 1992, σσ. 98-102.

⁶¹ Fiedler 1992, σ. 49. Ο Schoch (1997, σσ. 19-20) δε θεωρεῖ ἀσφαλὴ τὴν τοποθέτηση της πόλης Φαρά στη Λευκάδα. Οἱ Gehrke – Wirbelauer (2004, σ. 370) τὴν τοποθέτησαν, εἴτε σε κάποιο ἀπὸ τα μικρά νησιά μεταξύ Λευκάδας και Ἰθάκης, εἴτε στην ακαρνανική περαία, σε ἄγνωστη σήμερα θέση. Κατὰ μία ἄλλη ἐκδοχή ἴσως πρόκειται για τὴν Πάλαιρο, ἡ ὀποία παραδίδεται για πρώτη φορά ὡς πόλις κατὰ

2. Ονομασία

Λευκάς ονομάστηκε η αποικία που ίδρυσαν οι Κορίνθιοι στο βορειοανατολικό τμήμα του νησιού, το οποίο στη συνέχεια δανείστηκε το όνομα αυτό. Ετυμολογικά προέρχεται από το επίθετο λευκός και οφείλεται στους επιβλητικούς υπόλευκους ασβεστολιθικούς βράχους στο νοτιοδυτικό ακρωτήριο του νησιού,⁶² όπου βρισκόταν ο ναός του Απόλλωνος Λευκάτα, όπως παραδίδει ο Στράβων *μετωνόμασαν Λευκάδα, ἐπώνυμον δοκῶ μοι τοῦ Λευκάτα: πέτρα γάρ ἐστι λευκή τὴν χροάν, προκειμένη τῆς Λευκάδας εἰς τὸ πέλαγος καὶ τὴν Κεφαλληνίαν, ὡς ἐντεῦθεν τοῦνομα λαβεῖν* (Στρ. 10.2.8.). Με το όνομα *Λευκάς* οι αρχαίοι συγγραφείς αναφέρονταν, άλλοτε σε ολόκληρο το νησί και άλλοτε στην πόλη.⁶³

Ο Στράβων (10.2.8-10.2.9) παραδίδει και μία δεύτερη εκδοχή σχετικά με την ονομασία της πόλης. Σύμφωνα με το χαμένο σήμερα έργο *Ἀλκμαιωνίς*,⁶⁴ ο Λευκάδιος, αδελφός της Πηνελόπης, κυβερνούσε μαζί με τον πατέρα του Ικάριο και τον αδελφό του Αλυζέα την Ακαρνανία.

Στην αρχαία γραμματεία απαντά και το όνομα *Λευκαδία*, ως θηλυκό του Λευκάδιος για το νησί.⁶⁵

Τέλος, αναφορικά με το όνομα *Ἐπιλευκάδιοι* που μνημονεύουν οι Εκαταίος (*FGrHist* 1.110), Ψευδο-Σκύλαξ (*Περ.* 34.1) και Στέφανος Βυζάντιος (λ.

τους ελληνιστικούς χρόνους, βλ. Gehrke – Wirbelauer 2004, σ. 368. όλες τις παραπάνω απόψεις τους, σχετικά με τη θέση της πόλης *Φαρά* αποδέχεται και ο Shipley (2001, σ. 116).

⁶² Το σημείο αυτό ήταν γνωστό κατά την αρχαιότητα, λόγω των κίνδυνων που αντιμετώπιζαν, όσοι έπλεαν κατά μήκος των δυτικών ακτών του νησιού, από τα καιρικά φαινόμενα και την πειρατεία.

⁶³ Büchner 1925, σ. 2213. Ο Ροντογιάννης (2005, σσ. 28-29) παραθέτει αναλυτικά τα χωρία των αρχαίων συγγραφέων και τις πηγές που με τον όρο *Λευκάς* απευθύνονταν στην πόλη ή στο νησί. Βλ. επίσης *IG IX*, 1², σ. 159.

⁶⁴ Krauskopf 1981, σσ. 546-548· Latacz 1996, σ. 512. Ήταν ένα από τα τέσσερα έπη του Θηβαϊκού κύκλου, αγνώστου δημιουργού, με θέμα την ιστορία του Αλκμαίωνος, ο οποίος δολοφόνησε τη μητέρα του Εριφύλη για να εκδικηθεί το θάνατο του πατέρα του Αμφιαράου. Το έπος δημιουργήθηκε γύρω στο 600 π.Χ. Ο Ακαρνάνας, από τον οποίο πήρε κατά το μύθο το όνομά της η Ακαρνανία, ήταν υιός του, ενώ ο Αμφίλοχος, αδελφός του. Άρα σχετίζεται άμεσα και έμμεσα με το χώρο της Ακαρνανίας και κατ' επέκταση της Λευκάδας.

⁶⁵ Για τα σχετικά χωρία, βλ. Ροντογιάννης (2005, σ. 29). Ο Oberhummer (1887, σ. 30) υποστήριξε ότι ο όρος *Λευκαδία* χρησιμοποιήθηκε αποκλειστικά για τη δήλωση του νησιού.

Ἐπιλευκάδιοι)⁶⁶ ως προγενέστερη ονομασία της πόλης, ο όρος ίσως να αναφέρεται στους κατοίκους του νησιού.⁶⁷

⁶⁶ Ο Shipley (2011, σ. 116) αναφέρει, ότι *this is the longest historical aside in the periplous, perhaps intended as an explanation for the dredging of the channel. The rare term ἔποικοι, “new settlers”, occurs in an account similar strife at Aristoteles, Pol. 5.3 1303a27-b3.*

⁶⁷ Büchner 1925, σ. 2235· Ροντογιάννης 2005, σ. 133, υποσ. 3. Η χρήση του όρου γίνεται κατ’ αντιστοιχία του Ἐπικνημίδιοι και Ἐπιζεφύριοι που χρησιμοποιείται κατά τον ίδιο τρόπο. Κατά το Στέφανο Βυζάντιο το λήμμα αναφέρεται εξίσου στην πόλη και τους κατοίκους της: Ἐπιλευκάδιοι, πόλις μετὰ Ἀκαρνανίαν, Ἐκαταῖος Εὐρώπη. τὸ ἔθνικὸν Ἐπιλευκάδιος ὁμοίως.

3. Ιστορικό πλαίσιο

Σύντομη επισκόπηση των προϊστορικών χρόνων

Η Λευκάδα, σύμφωνα με τις έως τώρα αρχαιολογικές ενδείξεις κατοικήθηκε για πρώτη φορά κατά τη Μέση Παλαιολιθική Εποχή.⁶⁸ Λίθινα τέχνηρα της τεχνικής *Levallois* εντοπίζονται σχεδόν σε όλο το χώρο του νησιού, σε παραθαλάσσιες και ορεινές θέσεις. Σημαντική θέση της περιόδου αυτής αποτελεί το σπήλαιο στη θέση Χοιρότρυπα της Απόλπαινας, νοτιοδυτικά της σύγχρονης πόλης. Το σπήλαιο, σε καίριο σημείο ελέγχου του χερσαίου και θαλασσίου χώρου, ήταν σε χρήση κατά διαστήματα από τη Μέση Παλαιολιθική εποχή έως τους ελληνιστικούς χρόνους.

Οι γνώσεις μας για τη Νεολιθική Εποχή στη Λευκάδα προέρχονται κυρίως από τα σπήλαια Χοιροσπηλιά,⁶⁹ Ασβότρυπα, Χοιρότρυπα και τη σπηλιά της Μπολιάτσως. Αν και η περίοδος αυτή χαρακτηριζόταν από μόνιμες οργανωμένες εγκαταστάσεις, αντίθετα με το νομαδικό τρόπο ζωής κατά την Παλαιολιθική Εποχή, το γεωμορφολογικό ανάγλυφο της Λευκάδας (περιορισμένες εκτάσεις προς καλλιέργεια, ρήγματα και σεισμικότητα) δεν επέτρεψε μέχρι σήμερα τον εντοπισμό υπαίθριων οικισμών.⁷⁰

Η Εποχή του Χαλκού έχει συνδεθεί με τις έρευνες του Γερμανού αρχιτέκτονα και αρχαιολόγου Wilhelm Dörpfeld, ο οποίος αναζητούσε τη θέση της ομηρικής Ιθάκης. Ο Dörpfeld πραγματοποίησε εκτεταμένες αρχαιολογικές έρευνες στην πεδιάδα του Νυδριού από το 1901 έως το 1913, αποκαλύπτοντας σημαντικά αρχαιολογικά λείψανα κυρίως της Πρώιμης και Μέσης Εποχής του Χαλκού.⁷¹ Σημαντικότερη όλων ήταν η αποκάλυψη τριάντα-τριών κυκλικών ταφικών τύμβων

⁶⁸ Οι έρευνες του Αύγουστου Σορδία την δεκαετία του '60 διαμόρφωσαν το προϊστορικό πλαίσιο της Λευκάδας. Τα αποτελέσματά της έρευνάς του δημοσιεύτηκαν στη διδακτορική διατριβή του με τίτλο *The Prehistory of the Ionian Islands: the Flints and the Pottery* (ιδ. διατριβή, Harvard University 1968). Έκτοτε οι έρευνες της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας συμπλήρωσαν και συμπληρώνουν την εικόνα της Προϊστορικής Λευκάδας. Βλ. Douzougli 1999, σσ. 288-292· Souyoudzoglou-Haywood 1999, σσ. 17-37· Γαλανίδου 2016, σσ. 83-111.

⁶⁹ Dörpfeld 1927, σσ. 266-267· Ντούζουγλη *et al.* 2008, σσ. 131-150.

⁷⁰ Ζάχος – Ντούζουγλη 2003, σσ. 25-26.

⁷¹ Dörpfeld 1927, σσ. 188-330.

(Τάφοι *R*) στο στενό του Νυδριού, οι οποίοι χρονολογούνται στην Πρωτοελλαδική Εποχή,⁷² καθώς και οικοδομικά λείψανα, τα οποία αποτελούσαν μέρος του οικισμού. Τα πλούσια και ποικίλα ευρήματα των τάφων, χρυσά και αργυρά κοσμήματα, πήλινα αγγεία, λίθινα εργαλεία και όπλα, τα οποία μαρτυρούσαν επαφές των κατοίκων με τις Κυκλάδες και τα νησιά του βορειοανατολικού Αιγαίου, οδήγησαν τον Dörpfeld στο να τους ονομάσει *βασιλικούς τάφους*⁷³ σε αντιδιαστολή με τον κυκλικό τύμβο *S*⁷⁴ και τον ορθογώνιο ταφικό περίβολο *F*,⁷⁵ των Μεσοελλαδικών χρόνων, τους οποίους χαρακτήρισε ως *οικογενειακούς*.

Οι ανασκαφές δεν επιβεβαίωσαν τις φιλοδοξίες του Dörpfeld, καθώς τα ευρήματα των ερευνών του της Ύστερης Εποχής του Χαλκού είναι πενιχρά, όπως και γενικά σε όλο το νησί. Μοναδική εξαίρεση αποτελεί ο τυχαίος εντοπισμός μικρού μυκηναϊκού θολωτού τάφου το καλοκαίρι του 2008 κατά τη διάρκεια εργασιών διαπλάτυνσης της επαρχιακής οδού κοντά στο χωριό Άγιος Νικήτας.⁷⁶ Ο τάφος, λαξευμένος στο φυσικό βράχο, σωζόταν κατά το ήμισυ και κατά τους ανασκαφείς ήταν ήδη συλημένος.

⁷² Σχετικά με τους κυκλικούς τύμβους (τάφους *R*), βλ. Branigan 1975, σσ. 37-38· Kilian-Dirlmeier 2005, σσ. 5-47, 60-66.

⁷³ Dörpfeld 1927, σσ. 207-250. Στη σύγχρονη βιβλιογραφία οι τάφοι αυτοί αναφέρονται ως τάφοι της άρχουσας τάξης, βλ. Kilian-Dirlmeier 2008, σσ. 153-157.

⁷⁴ Kilian-Dirlmeier 2005, σσ. 47-54, 70-76.

⁷⁵ Kilian-Dirlmeier 2005, σσ. 54-59, 77-81.

⁷⁶ Stavropoulou-Gatsi 2013, σσ. 265-270· Σταυροπούλου-Γάτση 2016, σ. 268.

Η ίδρυση της πόλης κατά τους ιστορικούς χρόνους

Λευκάδιοι... ἔθνος ἑόντες
οὔτοι Δωρικὸν ἀπὸ Κορίνθου
(*Ηρόδ.* 8.45)

Η ιστορία της πόλης της Λευκάδας αρχίζει με τον αποικισμό της από τους Κορίνθιους στα τέλη του 7^{ου} αι. π. Χ. Στο νησί έως τότε κατοικούσαν Ακαρνάνες,⁷⁷ οι οποίοι είχαν εγκατασταθεί εκεί κατά τις μετακινήσεις των φύλων μετά τη λεγόμενη κάθοδο των Δωριέων. Ο εντοπισμός ευρημάτων βόρειας προέλευσης που χρονολογήθηκαν στη Γεωμετρική Εποχή οδήγησε στην άποψη, ότι στο νησί πιθανώς για σύντομο χρονικό διάστημα να εγκαταστάθηκαν και φύλα προερχόμενα από το Βορρά.⁷⁸

Η ίδρυση της Λευκάδας εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πρόγραμμα επεμβάσεων των Κορινθίων στη Δυτική Ελλάδα κατά τη διάρκεια του Β' Αποικισμού. Οι Κυψελίδες συνεχίζουν την αποικιακή πολιτική των Βακχιάδων, οι οποίοι, ήδη από τον 8^ο αι. π.Χ., ίδρυσαν τις Συρακούσες⁷⁹ και την Κέρκυρα,⁸⁰ με σαφείς στόχους και επιδιώξεις. Μείζονος σημασίας ήταν ο έλεγχος των εμπορικών οδών, θαλασσίων και χερσαίων, η απόκτηση νέων εδαφών για την κάλυψη των αναγκών του πληθυσμού,⁸¹ καθώς και η ανάπτυξη ισχυρών δεσμών με νέες αγορές. Ο Νικόλαος Δαμασκηνός υποστήριξε, ότι ο Κύψελος⁸² χρησιμοποίησε την αποικιακή πολιτική ως μέσο απομάκρυνσης από την Κόρινθο των πολιτικών του αντιπάλων: *εἰς τε ἀποικίαν ἐξῆγε τοὺς μὴ φίλους, ὅπως ἂν ῥάον ἄρχοι τῶν λοιπῶν* (*FGrHist* 90 F 57.7). Το γεγονός,

⁷⁷ Διον. Αλικ., *Ρωμ. Αρχ.* 1.50.4.

⁷⁸ Hammond 1967, σσ. 381, 623· Ροντογιάννης 2005, σσ. 70-73.

⁷⁹ Fischer-Hansen *et al.* 2004, σ. 225.

⁸⁰ Σχετικά με τη χρονολογία ίδρυσης της αποικίας, βλ. Gehrke – Wirbelauer 2004, σ. 361.

⁸¹ Κατά τον Salmon (1984, σ. 95) η σημαντικότερη αιτία που οδήγησε την Κόρινθο στην εφαρμογή μίας εντατικής αποικιακής πολιτικής ήταν η κάλυψη των πληθυσμιακών αναγκών σε γη.

⁸² Oost 1972, σσ. 10-30.

όμως, ότι απέστειλε τους υιούς του επικεφαλής των αποστολών αποδυναμώνει την άποψη αυτή.⁸³

Κατά τον Beaumont⁸⁴ η ίδρυση των αποικιών στα δυτικά παράλια στόχευε στην προμήθεια αργύρου από τα ορυχεία της ενδοχώρας της Ιλλυρίας, άποψη την οποία ενστερνίστηκε και ο Will.⁸⁵ Ο τελευταίος προσέθεσε και την παράμετρο της καταπολέμησης της πειρατείας, ερμηνεύοντας ένα χωρίο του Θουκυδίδου (1.13.5), στο οποίο αναφέρεται ότι οι Κορίνθιοι κατά τη διάρκεια της εξουσίας των Κυψελιδών απάλλαξαν τις θαλάσσιες εμπορικές οδούς από την πειρατεία για να προστατέψουν τα πλοία τους. Αντίθετα ο Salmon υποβάθμισε το ζήτημα της πειρατείας ως λόγο για την ίδρυση αποικιών.⁸⁶ Ο Domingo-Forasté⁸⁷ υπογράμμισε και την παρουσία των θαλασσοπόρων Φοινίκων στην περιοχή της δυτικής Ελλάδας, η οποία σε συνδυασμό με τη δυναμική παρουσία της Κέρκυρας,⁸⁸ θα μπορούσε να δημιουργήσει προβλήματα στην εμπορική δραστηριότητα της Κορίνθου. Ο Oberhummer στο έργο του *Die Phönikier in Akarnanien* υποστήριξε, ότι Φοίνικες έμποροι ταξίδευαν μέσω

⁸³ Salmon 1984, σ. 215. Η συλλογική του Salmon είναι ορθή, καθώς οι αποικίες που ιδρύθηκαν από τους υιούς του Κύψελου δεν αποστασιοποιήθηκαν από την Κόρινθο, αλλά παρέμειναν πιστοί σύμμαχοι και υποστηρικτές της, όπως συνέβη στην περίπτωση της Λευκάδας και της Αμβρακίας.

⁸⁴ Beaumont 1936, σσ. 181-184· Sutherland 1943, σ. 134.

⁸⁵ Will 1955, σσ. 527-538.

⁸⁶ Salmon 1984, σ. 216. Αναφορικά, δε, με την προμήθεια αργύρου θεωρεί, ότι δεν ήταν ανάγκη η δημιουργία τόσων αποικιών κατά μήκος της δυτικής ακτογραμμής για να διασφαλιστεί η εμπορία του, από τη στιγμή, μάλιστα, που η Κόρινθος προχώρησε στην έκδοση νομίσματος περίπου 80 χρόνια αργότερα. Είναι, πάντως, γεγονός ότι η Κόρινθος αντιμετώπιζε μεγάλο πρόβλημα με την εξεύρεση αργύρου. Μελέτες έδειξαν, ότι χρησιμοποίησε αργυρά νομίσματα της Αθήνας, ενώ προμηθευόταν και απευθείας άργυρο από τα μεταλλεία του Λαυρίου. Ας σημειωθεί, τέλος, ότι η θέση των αργυρωρυχείων του Δαμαστίου δεν έχει εντοπιστεί έως σήμερα με ασφάλεια. Πιθανολογείται ότι βρίσκονται στην περιοχή του νότιου Κοσόβου, βλ. May 1939, σσ. 1-37· Ujes 2002, σσ. 103-129· Ujes Morgan 2011, σσ. 487-496.

⁸⁷ Domingo-Forasté 1988, σσ. 56-58.

⁸⁸ Η Κέρκυρα, εκμεταλλεζόμενη την κομβική θέση της, εξελίχθηκε γρήγορα σε αξιόλογη ναυτική και εμπορική δύναμη και ως εκ τούτου αποτελούσε μόνιμη απειλή για τα συμφέροντα της Μητρόπολής της. Οι μεταξύ τους σχέσεις συχνά μάλιστα διαταράσσονταν, βλ. σχετικά Hammond 1986, σ. 146. Ο Θουκυδίδης (1.13.4) παραδίδει την αρχαιότερη ναυμαχία που έλαβε χώρα μεταξύ τους το 664 π.Χ., η χρονολογία της οποίας πρέπει να αναθεωρηθεί προς τα κάτω. Ο, δε, Ηρόδοτος (3.49.1) επισημαίνει, ότι από την αρχή υπήρχαν προβλήματα στις σχέσεις των δύο πόλεων. Κατά την Graham (1964, σσ. 146-147) επρόκειτο για μία ιδιαίτερη σχέση, όχι η τυπική μεταξύ Μητρόπολης – αποικίας, αλλά περισσότερο μία σχέση μεταξύ δύο ανεξάρτητων πόλεων.

του Ιονίου προς τη Δύση και χρησιμοποιούσαν ως σταθμούς την Κέρκυρα και τη Λευκάδα. Παρατήρησε, επίσης, ότι η κίνηση των πλοίων πρέπει να γινόταν κατά μήκος των παραλίων για προστασία από το ανοιχτό πέλαγος. Η παρουσία, όμως, των Φοινίκων στο χώρο της Βορειοδυτικής Ελλάδας έχει αμφισβητηθεί έντονα.⁸⁹

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο οι Κορίνθιοι ίδρυσαν μία σειρά αποικιών στα δυτικά παράλια με συγκεκριμένες επιδιώξεις: την *Αμβρακία*⁹⁰ και το *Ανακτόριον*⁹¹ για να ελέγχουν την είσοδο του Αμβρακικού κόλπου και τις χερσαίες οδούς προς την Ηπειρωτική ενδοχώρα· τη Λευκάδα, λόγω της πλεονεκτικής γεωγραφικής της θέσης, προκειμένου να εξασφαλίσουν ασφαλές και σύντομο διάπλου των πλοίων τους μέσω του στενού που την χώριζε από τις Ακαρνανικές ακτές.⁹² Με τις αποικίες αυτές, καθώς και με άλλες μικρότερες κοντά στην έξοδο του Κορινθιακού κόλπου (*Χαλκίς*, *Μολύκρειον*, *Ηράκλεια*),⁹³ αλλά και βορειότερα στις ιλλυρικές ακτές (*Επίδαμνος*)⁹⁴

⁸⁹ Βλ. Berktold (1996_a, σσ. 54-56), όπου και η παλαιότερη βιβλιογραφία σχετικά με την παρουσία των Φοινίκων στον αιγαίο χώρο κατά την Ύστερη Εποχή του Χαλκού (υποσ. 270) και τη δραστηριότητα των Φοινίκων κατά την εποχή του Ομήρου (υποσ. 273). Ο Hammond (1981, αρ. 7a: *Economic Resources of Greek and Phoenician Trade*) παρουσιάζει ένα χάρτη με τις εμπορικές οδούς, θαλάσσιες και χερσαίες, που ακολουθούσαν οι Έλληνες και οι Φοίνικες, καθώς και με τα αντίστοιχα προϊόντα που προμηθεύονταν. Η διαδρομή που αποδίδει στους Φοίνικες δε διέρχεται από τα δυτικά ελλαδικά παράλια, αλλά τους τοποθετεί κατά μήκος των αφρικανικών ακτών, στη Μάλτα, στη δυτική Σικελία, στη Σαρδηνία και στην Κορσική.

⁹⁰ Για την ίδρυση της Αμβρακίας από τους Κορίνθιους την περίοδο του Κυψέλου πληροφορίες συνάγονται από το Θουκυδίδη (2.80.3), το Δημοσθένη (9.34), και το Στράβωνα (7.6.6, 10.2.8).

⁹¹ Ο Θουκυδίδης (1.55.1) αναφέρει το Ανακτόριο ως κοινή αποικία Κορινθίων και Κερκυραίων.

⁹² Ο Salmon (1984, σ. 217) υποστήριξε, ότι η επιλογή της Λευκάδας για την ίδρυση αποικίας δεν ανταποκρινόταν σε βασικές αποικιακές αρχές, τη διάθεση, δηλαδή, καλλιεργήσιμων εκτάσεων, οι οποίες ήταν περιορισμένες, λόγω της ορεινής φυσιογνωμίας του νησιού. Και κατέληξε, ότι οι Κορίνθιοι την επέλεξαν ως αποικία, έχοντα ήδη σχεδιάσει τη διάνοιξη του ισθμού και τη δημιουργία του διόρυκτου.

⁹³ Ο Θουκυδίδης περιγράφει την Χαλκίδα ως *Κορινθίων πόλιν* (1.108.5) και το Μολύκρειον ως *την Κορινθίων αποικίαν* (3.102.2). Ο Hammond (1967, σ. 426, υποσ. 5) απαριθμεί την Ηράκλεια μεταξύ των κορινθιακών αποικιών, στηριζόμενος σε μία χρυσή ενεπίγραφη φιάλη από την αρχαία Ολυμπία. Για την επιγραφή, βλ. SEG 1.94, 14.302, 45.404· Casson 1935, σσ. 513-514. Αντίθετα, ο Salmon (1984, σ. 213) θεώρησε, ότι δεν επρόκειτο για ανάθημα των Κορινθίων κατοίκων της Ηράκλειας, αλλά για ανάθημα των Κορινθίων από τα λάφυρα της Ηράκλειας. Στις μικρότερες αποικίες της Κορίνθου απαριθμείται συχνά και το Σόλλιον, λόγω της αναφοράς του Θουκυδίδη που το ονομάζει *Κορινθίων πόλισμα* (2.30.1). Αναφορικά με τη θέση του και τη σημασία του για τη Λευκάδα, βλ. παρακάτω, υποσ. 97.

και *Απολλωνία*⁹⁵) οι Κορίνθιοι φιλοδοξούσαν να διατηρήσουν την απρόσκοπτη εξαγωγή των προϊόντων τους προς τη Σικελία και την ηπειρωτική ενδοχώρα και παράλληλα την εισαγωγή σίτου και πολύτιμων μετάλλων, περιορίζοντας ταυτόχρονα την ελεύθερη διακίνηση του εμπορίου της Κέρκυρας.

Στην περίπτωση της Λευκάδας οι Κορίνθιοι⁹⁶ εκμεταλλεύτηκαν τις διενέξεις των Ακαρνάνων του νησιού με τους Ακαρνάνες της στεριάς και παρενέβησαν ύστερα από πρόσκληση των πρώτων, αποστέλλοντας στο νησί *ἐκ Κορίνθου ἐποίκους χιλίους* (Ψευδ.-Σκύλ., *Περ.* 34). Στη συνέχεια, αφού σκότωσαν όλους τους κατοίκους, κατέλαβαν και την αντίπερα όχθη, τμήμα της σημερινής χερσονήσου της Πλαγιάς, η οποία αποτελούσε περιοχή ελέγχου των Ακαρνάνων της Λευκάδας.⁹⁷

⁹⁴ Η Επίδαμνος θεωρείται αποικία των Κερκυραίων, σύμφωνα με τον Θουκυδίδη (1.24.1) και τον Ψευδ.-Σκύμν. (434-436), βλ. σχετικά Graham 1964, σσ. 30-31· Kagan 1969, σ. 206. Στη συνέχεια της αφήγησής του ο Θουκυδίδης (1.24.2) αναφέρει ως οικιστή της πόλης τον, κορινθιακής καταγωγής, Φαλίο. Κατά τους Wilkes - Fischer-Hansen (2004, σσ. 324, 330), το χωρίο αυτό υποδηλώνει ότι πρόκειται για κοινή αποικία Κερκυραίων και Κορινθίων, έστω και αν θεωρείται εθιμοτυπικό των αποικιών ο οικιστής να προέρχεται από την Μητρόπολη. Το γεγονός ότι οι Επίδαμνιοι κατά τη διάρκεια των γεγονότων που προηγήθηκαν του Πελοποννησιακού Πολέμου απευθύνθηκαν πρώτα στην Κέρκυρα, ίσως είναι ενδεικτικό ότι θεωρούσαν την Κέρκυρα ως Μητρόπολη, ακόμα και αν ο οικιστής της πόλης τους ήταν Κορίνθιος. Η ίδρυσή της τοποθετείται στο τελευταίο τέταρτο του 7^{ου} αι. π.Χ., το 627 ή 625 π.Χ., βάσει του *Χρονικού* του Ευσεβίου.

⁹⁵ Κατά τον Θουκυδίδη ήταν αποκλειστικά αποικία των Κορινθίων (1.26.2)· βλ. επίσης Πλίν., *Φυσ. Ιστ.* 3.145· Στεφ. Βυζ. λ. *Απολλωνία*. Αντίθετα ο Ψευδο-Σκύμνος (439-440) και ο Στράβων (7.5.8) την αναφέρουν ως κοινή αποικία των Κορινθίων και των Κερκυραίων. Επίσης, ο Πausanias (5.22.3-4) κάνει λόγο για κερκυραϊκή ανάμειξη στον αποικισμό της: *ἀποικισθῆναι δὲ ἐκ Κορκύρας τὴν Ἀπολλωνίαν, οἱ δὲ Κορινθίοις αὐτοῖς μετεῖναι λαφύρων*. Σύμφωνα με τον Πλούταρχο (*Ηθ.* 552E) ο αποικισμός της πραγματοποιήθηκε κατά την περίοδο της εξουσίας του Περιάνδρου και χρονολογείται γύρω στο 600 π.Χ.

⁹⁶ Οι πηγές που αναφέρονται στον αποικισμό της Λευκάδας από τους Κορίνθιους είναι οι ακόλουθες: Ηρόδ. 8.45· Θουκ. 1.30.2· Ψευδ.-Σκύλ., *Περ.* 34· Δημ. 9.34· Στράβ. 10.2.8.

⁹⁷ Η ακαρνανική περαία, η οποία αποτελούσε το μήλο της έριδος μεταξύ των Ακαρνάνων του νησιού και εκείνων της στεριάς, είχε ζωτική σημασία για την ανάπτυξη της πόλης της Λευκάδας των ιστορικών χρόνων. Η δημιουργία του διόρυκτου, το λιμάνι και η κατασκευή του λιμενοβραχίονα νότια αυτού, ο οποίος ένωσε το νησί με την αντίπερα όχθη και λειτούργησε και ως αποβάθρα για την ανταλλαγή των προϊόντων προϋπέθεταν τον έλεγχο της εν λόγω περιοχής από τους κατοίκους της Λευκάδας για λόγους ασφάλειας (Wacker 1999, σσ. 78-80). Στη θέση αυτή έχουν εντοπιστεί οικοδομικά λείψανα που δηλώνουν οχυρωμένες θέσεις, οι οποίες συνδέονται ασφαλώς με την ίδρυση της Λευκάδας, βλ. Murray 1982, σσ. 184-192· Schwandner 2008, σσ. 407-409. Η περαία της

Ορισμένοι μελετητές⁹⁸ υποστήριξαν ότι η Λευκάδα ήταν κοινή αποικία των Κορινθίων και των Κερκυραίων στηριζόμενοι σε ένα χωρίο του Πλουτάρχου,⁹⁹ το οποίο αναφερόταν σε διαιτησία μεταξύ Κορίνθου και Κέρκυρας για τη Λευκάδα. Ο Θεμιστοκλής, ο οποίος εμφανίστηκε ως διαιτητής της μεταξύ τους διένεξης, επιδίκασε στην Κόρινθο πρόστιμο είκοσι ταλάντων και τη *Λευκάδα κοινή νέμειν ἀμφοτέρων ἀποικον*. Η χρονολόγηση της διαιτησίας τοποθετείται στην εποχή των Περσικών πολέμων, ενώ είναι άγνωστος ο ακριβής λόγος για τον οποίο προκλήθηκε.¹⁰⁰ Πιθανόν επρόκειτο για προσπάθεια των Κορινθίων να περιορίσουν ή και να εμποδίσουν τους Κερκυραίους από την άσκηση εμπορικής δραστηριότητας στη Λευκάδα.¹⁰¹

Ο Στράβων και ο Νικόλαος Δαμασκηνός¹⁰² παραδίδουν ότι ο αποικισμός της Λευκάδας πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της τυραννίας του Κυψέλου. Η προσέγγιση του χρόνου ανάληψης της εξουσίας από τους Κυψελίδες υπήρξε

Λευκάδας περιελάμβανε μεταξύ άλλων και το Σόλλιον, το οποίο παρότι αναφέρεται ως *Κορινθίων πόλισμα* (Θουκ. 2.30.1), κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου, το 431 π.Χ., κατελήφθη από τους Αθηναίους και παραχωρήθηκε στην Πάλαιρο. Η θέση του δεν έχει ταυτιστεί με ασφάλεια. Για τις προτεινόμενες θέσεις, βλ. Murray 1982, σσ. 200-206· Φαράκλας 1991, σσ. 221-227· Bertkold-Faisst 1993, σσ. 1-11. Σύμφωνα με τα λεγόμενα του Θουκυδίδου θα πρέπει να ήταν παραθαλάσσια και σε πλεονεκτική θέση, ώστε να γίνεται μήλον της έριδος ανάμεσα στους Κορίνθιους και τους Αθηναίους. Άλλωστε, η Κόρινθος ίδρυε αποικίες ή μικρότερες εγκαταστάσεις που έθετε στη σφαίρα επιρροής της βάσει σχεδίου, με σκοπό να εξυπηρετεί τις ανάγκες της, στρατιωτικές και εμπορικές.

⁹⁸ Beloch 1912, σ. 248, υποσ. 5.

⁹⁹ Πλούτ., *Θεμ.* 24.1. Ο ίδιος ο Πλούταρχος, όμως, στο βίο του Τιμολέοντος (15.2) παραδίδει ότι τη Λευκάδα ως *πόλιν ἀποικισμένην ὑπὸ Κορινθίων ὡσπερ τὴν Συρακουσίων*.

¹⁰⁰ Η χρονολόγηση της διαιτησίας δεν έχει προσδιοριστεί επακριβώς. Κατά τον Oberhammer (1887, σ. 81) το γεγονός πρέπει να τοποθετηθεί στη δεκαετία μετά την μάχη των Πλαταιών, άποψη με την οποία συμφωνεί και ο Salmon (1984, σσ. 272-273), ενώ αντίθετα ο Piccirilli το τοποθέτησε πριν το 483/3 π.Χ. (1973, σσ. 61-66). Σχετικά με το θέμα και τις πιθανές αφορμές για τη διαιτησία, βλ. Domingo-Forasté (1988, σσ. 26-30), όπου και η παλαιότερη βιβλιογραφία σχετικά με το χωρίο, (βλ. ιδιαίτερα, σ. 27, υποσ. 5). Ο ερευνητής αναλύοντας τον όρο *νέμειν*, κατέληξε στο συμπέρασμα, ότι η Λευκάδα ήταν αποκλειστικά αποικία των Κορινθίων.

¹⁰¹ Η Λευκάδα και η Κέρκυρα αποτελούσαν σημαντικούς εμπορικούς σταθμούς – λιμάνια κατά μήκος των θαλασσιών οδών προς τη Δύση. Κατά τη διάρκεια της τυραννίας του Περιάνδρου η Κέρκυρα επανήλθε στη σφαίρα επιρροής της Κορίνθου. Είναι πιθανόν ότι κατά το διάστημα αυτό οι δύο πόλεις ανέπτυξαν πιο στενές εμπορικές επαφές, οι οποίες προφανώς διατηρήθηκαν και μετά την αλλαγή στάσης της Κέρκυρας απέναντι στην μητρόπολη Κόρινθο.

¹⁰² Στράβ. 10.2.8· Νικ. Δαμ. *FGrHist* 58.

αντικείμενο αντιπαράθεσης μεταξύ των σύγχρονων ιστορικών.¹⁰³ Η παραδοσιακή, όμως, χρονολόγηση 657/6-587 π.Χ. για την περίοδο εξουσίας του Κυψελιδών θεωρείται πλέον η επικρατέστερη.¹⁰⁴ Μάλιστα, η ίδρυση της Λευκάδας¹⁰⁵ τοποθετείται στους τελευταίους χρόνους της εξουσίας του Κυψέλου, γύρω στο 630 π.Χ.¹⁰⁶

Ως οικιστής του νησιού αναφέρεται ο Πυλάδης: *ἔπεμψε (Κύψελος) δὲ εἰς τε Λευκάδα καὶ Ἀνακτόριον, οἰκιστὰς αὐτῶν Πυλάδην καὶ Ἐχιάδην τάξας, παῖδας αὐτοῦ νόθους* (Νικ. Δαμ. *FGrHist* 90, F 57.7), ενώ ο Στράβων αναφέρει ότι το νησί ιδρύθηκε από Κορίνθιους απεσταλμένου του Κυψέλου και του υιού του Γόργου, τον οποίον στην συνέχεια ονοματίζει ως οικιστή της Αμβρακίας.¹⁰⁷

¹⁰³ Σχετικά με την επονομαζόμενη *υψηλή* και *χαμηλή* χρονολόγηση της εξουσίας των Κυψελιδών, ο Will (1955, σσ. 363-440), μετά από μία εκτενή ανάλυση των αρχαίων πηγών και των αρχαιολογικών δεδομένων, κατέληξε υπέρ της χαμηλής χρονολόγησης, όπως παλαιότερα και ο Beloch (1912, σ. 361). Υπέρ της υψηλής χρονολόγησης, ακολουθώντας τον χρονογράφο Ευσέβιο, τάχθηκαν οι Servais 1969, σσ. 28-81· Oost 1972, σ. 16· Domingo-Forasté 1988, σσ. 11-16.

¹⁰⁴ Gehrke 1990, σ. 34.

¹⁰⁵ Η ίδρυση της Λευκάδας ήταν σύγχρονη με την ίδρυση της Αμβρακίας και του Ανακτορίου, εφόσον οι πηγές παραδίδουν ότι ήταν μια κοινή αποστολή.

¹⁰⁶ Αρχικά, ο Oberhammer (1887, σσ. 74-75) συνέδεσε την ίδρυση των τριών αποικιών, Αμβρακίας, Ανακτορίου και Λευκάδας με τα γεγονότα της επιγραφής στην επονομαζόμενη στήλη του Αρνιαδά (*IG IX 1*, 868). Η επιτύμβια στήλη, την οποία χρονολογεί πριν το 630 π.Χ., αναφέρεται στο θάνατο του Κερκυραίου Αρνιαδά, κατά τη διάρκεια μίας ναυμαχίας στον ποταμό Άραχθο, η οποία μας είναι άγνωστη από άλλες πηγές. Κατά τον Oberhammer επρόκειτο για προσπάθεια εγκαθίδρυσης αποικίας στη θέση αυτή από τους Κερκυραίους, πριν τον αποικισμό των Κορινθίων. Για πιο πρόσφατη βιβλιογραφία και σχολιασμό σχετικά με το κείμενο της επιγραφής και το ιστορικό γεγονός που περιγράφεται σε αυτήν, βλ. Antonelli 2000, σσ. 85-87, 112. Η Antonelli χρονολογεί την επιγραφή στα τελευταία χρόνια του 7^{ου} αι. ή στις αρχές του 6^{ου} αι. π.Χ. και τη συνδέει με την προσπάθεια των Κερκυραίων να αποτρέψουν την εγκατάσταση των Κορινθίων στο μυχό του Αμβρακικού κόλπου. Αποδίδει στον Περίανδρο την ίδρυση της Αμβρακίας γύρω στο 600 π.Χ., το οποίο όμως δεν τεκμηριώνεται επαρκώς για να μας οδηγήσει στο να αποδεχθούμε μία νέα χρονολόγηση για τον αποικισμό της Αμβρακίας. Βλ. επίσης Jeffery 1961, σσ. 233-234· Strauch 1999, σ. 101· Gehrke – Wirbelauer 2004, σ. 365.

¹⁰⁷ Στράβ. 10.2.8. Ο Domingo-Forasté (1988, σ. 17) ταυτίστηκε με την άποψη του Salmon (1984, σ. 210), σχετικά με το χωρίο του Στράβωνος, θεωρώντας ότι πρώτη ιδρύθηκε η Αμβρακία, η οποία στη συνέχεια συμμετείχε στην ίδρυση της Λευκάδας, κατ' αντιστοιχία της ίδρυσης της Επιδάμνου, στην οποία εγκαταστάθηκαν πολίτες από την Κόρινθο, αλλά και από τις αποικίες Λευκάδα και Αμβρακία (Θουκ. 1.26.1). Αντίθετα η Antonelli (2000, σσ. 99-101) σχετικά με τους οικιστές της Λευκάδας,

Μία αναφορά του Πλουτάρχου σχετικά με τον Περίανδρο¹⁰⁸ δημιούργησε την εντύπωση ότι η Λευκάδα ιδρύθηκε κατά τη διάρκεια της τυραννίας του (627/626-587/6 π.Χ.). Πιο πειστική είναι η ανάλυση του Oberhummer, σύμφωνα με τον οποίο από τον Περίανδρο πραγματοποιήθηκε η ενίσχυση του κορινθιακού στοιχείου, καθώς απέστειλε νέους αποίκους στη Λευκάδα.¹⁰⁹

Μετά τον Περίανδρο δεν υπάρχουν άλλες αναφορές για τη Λευκάδα έως τα Περσικά. Η πτώση των Κυψελιδών και ο θάνατος του τελευταίου τυράννου Ψαμμήτιχου (ή Κυψέλου)¹¹⁰ στην Κόρινθο το 582 π.Χ.,¹¹¹ δε φαίνεται να επηρέασε τις σχέσεις των δύο πόλεων. Κατά την περίοδο αυτή θα πρέπει το πολίτευμα της Λευκάδας να μεταβλήθηκε από τιμοκρατικό σε δημοκρατικό: *τοῦτο δὲ λυθὲν καὶ περὶ Λευκάδα δημοτικὴν ἐποίησε λίαν τὴν πολιτείαν αὐτῶν: οὐ γὰρ ἔτι συνέβαινεν ἀπὸ τῶν ὀρισμένων τιμημάτων εἰς τὰς ἀρχὰς βαδίζειν* (Αριστ., Πολ. 2.1266b.22).¹¹²

Από την ίδρυσή της και έως το τέλος του 6^{ου} αι. π.Χ. η πόλη της Λευκάδας αναπτύχθηκε ταχύτατα, ευνοημένη από το κορινθιακό εξαγωγικό εμπόριο προς τη Δύση, αλλά και την ηπειρωτική ενδοχώρα. Τα λιμενικά έργα που κατασκεύασαν οι Κορίνθιοι¹¹³ την ανέδειξαν σε σημαντικό διαμετακομιστικό σταθμό, δίνοντάς της τη

υποστήριξε ότι αρχικά, κατά την εποχή του Κυψέλου, πραγματοποιήθηκε μια εγκατάσταση στο νησί στη θέση Νήρικο / Νήριτο. Το κορινθιακό στοιχείο του νησιού ενισχύθηκε κατά την περίοδο του Περίανδρου από τον Γόργο, σύμφωνα με την αφήγηση του Στράβωνος, οπότε η πόλη μεταφέρθηκε κοντά στη θέση, όπου προϋπήρχε ο ισθμός για τον καλύτερο έλεγχο του και μετονομάστηκε σε Λευκάδα. Η άποψη αυτή, όμως, εμφανίζεται αρκετά προβληματική, για να γίνει αποδεκτή, βάσει και των αρχαιολογικών δεδομένων.

¹⁰⁸ Πλούτ., *Hθ.* 552 E F.

¹⁰⁹ Τη θέση του Oberhummer (1887, σσ. 74-75) ακολούθησαν οι Will (1955, σ. 518), Graham (1964, σ. 129), Hammond (1967, σ. 425) και πιο πρόσφατα ο Domingo-Forasté (1988, σσ. 9-11).

¹¹⁰ Αν και ο Νικόλαος Δαμασκηνός στο απόσπασμα *FGrHist* 90 F 59.4 παραδίδει το όνομα Ψαμμήτιχος, ενώ στο χωρίο *FGrHist* 90 F 60.1 το όνομα Κύψελος, πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο. Ο Ψαμμήτιχος ήταν ανιψιός του Περίανδρου και υιός του Γόργου. Η ονομασία του συνδέεται με τις σχέσεις που διατηρούσαν οι τύραννοι της Κόρινθου με τους βασιλείς της Αιγύπτου. Σχετικά με το τέλος των Κυψελιδών στην Κόρινθο, βλ. Salmon 1984, σσ. 229-230.

¹¹¹ Ο Αριστοτέλης (*Πολ.* 5.1315b.25) παραδίδει ότι ο Ψαμμήτιχος βασίλευσε μόνον τρία χρόνια. Η Antonelli (2000, σ. 104) προτείνει μία πρωιμότερη χρονολόγηση, το 584/3 π.Χ.

¹¹² Κοντογιώργης 1977, σσ. 7-28.

¹¹³ Βλ. *Αρχαιολογικά δεδομένα*, σσ. 82-86. Για μία σειρά άλλων έργων που πραγματοποίησαν οι Κορίνθιοι στην περιφέρεια της Λευκάδας κατά την αποικιστική τους δραστηριότητα στην περιοχή, βλ. Kolonas – Faisst 1992, σσ. 571-572· Ανδρέου 1998, σσ. 148-149.

δυνατότητα να προωθήσει και τα δικά της προϊόντα.¹¹⁴ Εκτός από κρασί και λάδι που εξήγαγε,¹¹⁵ όπως δηλώνουν τα ανασκαφικά ευρήματα από την περιοχή του λιμανιού και των λιμενικών εγκαταστάσεων, ήταν φημισμένη για τα αρωματικά της έλαια που προέρχονταν από την *λευκαδία ἴριδα*,¹¹⁶ ένα είδος κρίνου που επιχωριάζει έως σήμερα στο νησί, κατά τους φθινοπωρινούς μήνες.

Η περίοδος των Περσικών Πολέμων

Στις αρχές του 5^{ου} αι. π.Χ. η Λευκάδα έχει εξελιχθεί σε ακμαία πόλη, λόγω του εμπορίου, με μεγάλη οικονομική ανάπτυξη. Δεν είναι, άλλωστε, τυχαίο ότι κατά την περίοδο αυτή προχωράει στην έκδοση αργυρών νομισμάτων για πρώτη φορά, ακολουθώντας τα κορινθιακά πρότυπα (πρβλ. **Α΄ περίοδο**). Η ενέργεια αυτή συνδέεται ασφαλώς με οικονομικούς λόγους, αλλά και με τα γεγονότα των Περσικών πολέμων, στους οποίους έλαβε μέρος.

Από τον Ηρόδοτο (8.45, 9.28) ιστορείται, ότι κατά τη ναυμαχία της Σαλαμίνας (480 π.Χ.) η Λευκάδα διέθεσε τρία πλοία, ενώ στη μάχη των Πλαταιών (479 π.Χ.) απέστειλε μαζί με το Ανακτόριο δύναμη οκτακοσίων οπλιτών. Ο Salmon¹¹⁷ σχολιάζοντας την *περιορισμένη* συμμετοχή των Κορινθιακών αποικιών, και πιο συγκεκριμένα της Λευκάδας και της Αμβρακίας, στους Περσικούς Πολέμους,

¹¹⁴ Ο Πλίνιος (*Φυσ. Ιστ.* 14.9.76) παραδίδει, ότι κατά τον γιατρό Απολλόδορο το κρασί της Λευκάδας συγκαταλεγόταν ανάμεσα στα καλύτερα κρασιά: *Apollodorus medicus in volumine quo suavis Ptolemaeo regi quae vina biberet Italicas etiam tum ignotis laudavasit in Ponto Nasperceniten, mox Oreticum, Oeneaten, Leucadium, Ambracioten et quod cunctis praetulit Peparethium*. Περίπου δύο αιώνες αργότερα, το κρασί της Λευκάδας περιγράφεται από τον Αθήναιο ως *μελίτιος οίνισκος οὔτω πότιμος* (*Δειπν.* 1.52), αλλά στη συνέχεια επισημαίνει ότι προκαλούσε πονοκέφαλο, γιατί χρησιμοποιούσαν γύψο κατά την παρασκευή του: *ὁ δὲ Ζακύνθιος καὶ ὁ Λευκάδιος διὰ το γύψον λαβεῖν καὶ κεφαλὴν ἀδικούσιν* (*Δειπν.* 1.59).

¹¹⁵ Ο Πλίνιος (*Φυσ. Ιστ.* 37.31.106) αναφέρει, ότι στη Λευκάδα εντοπιζόταν ο ημιπολύτιμος λίθος σαρδόνυξ (σάρδιο)· αυτό, όμως, δεν έχει επιβεβαιωθεί από ανασκαφικές ή άλλες σχετικές έρευνες στο νησί.

¹¹⁶ Σχετικά με την παραγωγή αρωματικών ελαίων ο Πλίνιος (*Φυσ. Ιστ.* 21.9.42) αναφέρει, ότι *optimum antea irinum Leucade et Elide ferebatur — iam pridem enim et seritur — nunc e Pamphylia, sed Cilicium maxime laudatur atque e septentrionalibus*. Ο κρίνος αυτός απεικονίστηκε και ως δευτερεύον σύμβολο στο πεδίο των αργυρών και χάλκινων εκδόσεων της Λευκάδας, καθώς αποτελούσε σημαντική πηγή εσόδων.

¹¹⁷ Salmon 1984, σ. 272.

υπέθεσε ότι απέστειλαν μέρος της στρατιωτικής τους δύναμης, φοβούμενοι, τόσο τους Ηπειρώτες και τους Ακαρνάνες, όσο και τους Κερκυραίους, οι οποίοι διατηρούσαν, κατά τον Ηρόδοτο,¹¹⁸ στόλο εξήντα πλοίων στο δυτικό θαλάσσιο χώρο.

Η Λευκάδα, για την προσφορά της στον κοινό αγώνα των Ελλήνων κατά των Περσών, αναφέρεται μεταξύ των πόλεων εκείνων, των οποίων τα ονόματα ήταν χαραγμένα στο ανάθημα των Δελφών. Επρόκειτο για ένα χρυσό τρίποδα, ο οποίος στηριζόταν σε έναν χάλκινο κίονα από περιελισσόμενα φίδια. Το ανάθημα τοποθετήθηκε στον ναό του Απόλλωνος στους Δελφούς (479-478 π.Χ.) εις ανάμνηση της νίκης των Ελλήνων εναντίον των Περσών και κατασκευάστηκε από τα λάφυρα που έλαβαν οι Έλληνες μετά τη μάχη των Πλαταιών.¹¹⁹ Η πολεμική λεία θα ήταν μεγάλη, καθώς σύμφωνα με τον Ηρόδοτο στο χώρο της μάχης υπήρχαν *σκηνάς κατασκευασμένας χρυσῶ καὶ ἀργύρῳ, κλίνας τε ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους, κρητήρας τε χρυσέους καὶ φιάλας τε καὶ ἄλλα ἐκπώματα: σάκκους τε ἐπ' ἄμαξέων εὕρισκον, ἐν τοῖσι λέβητες ἐφαίνοντο ἐνεόντες χρύσειοι τε καὶ ἀργύρειοι: ἀπό τε τῶν κειμένων νεκρῶν ἐσκύλευσαν ψέλια τε καὶ στρεπτοὺς καὶ τοὺς ἀκινάκας ἐόντας χρυσέους, ἐπεὶ ἐσθητός γε ποικίλης λόγος ἐγίνετο οὐδεὶς* (9.80.1). Είναι πιθανόν η Λευκάδα να χρησιμοποίησε τα λάφυρα που έλαβε για την έκδοση των στατήρων της **5^{ης} σειράς** της **Β' περιόδου**.¹²⁰

Τα Κερκυραϊκά

Μετά τα Περσικά και έως τα γεγονότα που προηγήθηκαν και οδήγησαν, τελικά, στον Πελοποννησιακό πόλεμο δεν υπάρχουν αναφορές για τη Λευκάδα.¹²¹ Η περιοχή της Δυτικής Ελλάδας παρέμεινε έξω από τις συγκρούσεις της Αθήνας και της Σπάρτης, οι οποίες τερματίστηκαν με την *τριακονταετή ειρήνη*.¹²² Κατά την περίοδο αυτή η Λευκάδα είχε μία ήρεμη περίοδο χωρίς εντάσεις ή συγκρούσεις με τις

¹¹⁸ Ηροδ. 7.168.

¹¹⁹ Ηρόδ 9.81. Οι Φωκαείς κατά τη διάρκεια του Γ' Ιερού Πολέμου έλιωσαν το χρυσό τρίποδα (Παυσ. 20.13-19), ενώ ο χάλκινος κορμός με τα χαραγμένα ονόματα των ελληνικών πόλεων μεταφέρθηκε από τον Μεγάλο Κωνσταντίνο στον Ιππόδρομο της Κωνσταντινούπολης. Για την επιγραφή μαζί και τον ιστορικό σχολιασμό, βλ. Meiggs - Lewis 1969, σσ. 57-60, αρ. 27.

¹²⁰ Βλ. *Νομισματική παραγωγή 5^{ου}-3^{ου} αι. π.Χ.*, σ. 152.

¹²¹ Βασική πηγή για τα γεγονότα που προηγήθηκαν του Πελοποννησιακού Πολέμου, αλλά και για όσα εκτυλίχθηκαν κατά τη διάρκειά του έως το 411 π.Χ. (ναυμαχία στο *Κυνός Σήμα*) είναι ο Θουκυδίδης. Τα επεισόδια που ακολούθησαν περιγράφονται στο πρώτο κεφάλαιο των *Έλληνικῶν* του Ξενοφώντος.

¹²² Σχετικά τους όρους της ειρήνης, βλ. Badian 1987, σσ. 1-39.

γειτονικές πόλεις και κυρίως με την εχθρική πάντα Ακαρνανία. Οι σχέσεις της με την Κόρινθο παρέμειναν στενές, όπως διαπιστώνεται από τη νομισματική της παραγωγή, η οποία παρουσιάζει πολλές ομοιότητες με την αντίστοιχη της Κορίνθου, και συνδέθηκε ασφαλώς με τα πολεμικά γεγονότα.

Το 437 π.Χ. ξέσπασε στην Επίδαμνο εμφύλια διαμάχη μεταξύ των δημοκρατικών και των αριστοκρατικών. Με την επικράτηση των πρώτων οι αριστοκρατικοί εκδιώχθηκαν από την πόλη, ενώθηκαν με βαρβαρικά φύλα της περιοχής και πραγματοποιούσαν επιθέσεις στην πόλη. Οι δημοκρατικοί ζήτησαν την βοήθεια των Κερκυραίων, οι όποιοι, όμως, τους την αρνήθηκαν.¹²³ Αντίθετα οι Κορίνθιοι έσπευσαν άμεσα σε βοήθεια¹²⁴ και μάλιστα *οϊκήτορά τε τὸν βουλόμενον ἵεναι κελεύοντες καὶ Ἀμπρακιωτῶν καὶ Λευκαδίων καὶ ἑαυτῶν φρουροὺς* (Θουκ. 1.26.1). Οι Κερκυραίοι αντέδρασαν άμεσα και αφού συνεργάστηκαν με τους εξόριστους Επιδάμνιους πολιορκήσαν την πόλη.¹²⁵

Η εμπλοκή της Λευκάδας στη διαμάχη μεταξύ Κορίνθου και Κέρκυρας γίνεται πιο δυναμική, πέραν της αποστολής των αποίκων, με τη διάθεση δέκα πλοίων.¹²⁶ Η ναυμαχία που ακολούθησε τον Αύγουστο του 435 π.Χ. στα ανοιχτά της Λευκίμμης, στη νότια Κέρκυρα, ανέδειξε ως νικητές τους Κερκυραίους, οι οποίοι απέκτησαν τον έλεγχο της Επιδάμνου. Οι Κερκυραίοι *πλεύσαντες ἐς Λευκάδα τὴν Κορινθίων ἀποικίαν τῆς γῆς ἔτεμον* (Θουκ. 1.30.2) σε αντίποινα της βοήθειας που προσέφεραν στην Κόρινθο.¹²⁷

Οι Κορίνθιοι, στην προσπάθειά τους να προστατέψουν τους συμμάχους τους, εγκατέστησαν το 433 π.Χ. στόλο και στρατό στην περιοχή του Ακτίου και προς το

¹²³ Θουκ. 1.24.5-7. Η στάση της Κέρκυρας και η άρνησή της να βοηθήσει έναν εν δυνάμει σύμμαχό της στην περιοχή δημιούργησε πολλά ερωτήματα. Κατά τον Kagan (1969, σσ. 208-210) η αποδυνάμωση της Επιδάμνου από τις εμφύλιες έριδες θα την καθιστούσε πιο χειραγωγήσιμη για τους Κερκυραίους.

¹²⁴ Οι Επιδάμνιοι απευθύνθηκαν στην Κόρινθο καθ' υπόδειξη του Μαντείου των Δελφών, αναγνωρίζοντάς την ως Μητρόπολη. Για την Κόρινθο ήταν η ευκαιρία που αναζητούσε, ώστε να αναθερμάνει τις σχέσεις της με την παλιά της αποικία, ενώ η παρουσία της στην περιοχή θα λειτουργούσε ως αντίβαρο στην αυξανόμενη δύναμη και επιρροή της Κέρκυρας.

¹²⁵ Σχετικά τη σύγκρουση Κορινθίων και Κερκυραίων (435-433 π.Χ.) και τα γεγονότα που ακολούθησαν, βλ. Kagan 1969, σσ. 205-215, 222-250· Salmon 1984, σσ. 282-292. Ειδικότερα για το θέμα της διαιτησίας αναφορικά με την Επίδαμνο, βλ. Piccirilli 1973, σσ. 112-116.

¹²⁶ Θουκ. 1.27.2.

¹²⁷ Διόδ. 12.31.3.

Χειμέριο της Θεσπρωτίας,¹²⁸ ενώ προετοιμάζονταν για την τελική αναμέτρηση, η οποία είχε ως απώτερο σκοπό την κυριαρχία στο Ιόνιο. Ο στόλος των Κορινθίων και των συμμάχων τους, ενισχύθηκε για άλλη μία φορά με δέκα πλοία από τη Λευκάδα,¹²⁹ ενώ ο κερκυραϊκός με δέκα αθηναϊκά.¹³⁰ Η ναυμαχία δόθηκε στον θαλάσσιο χώρο μεταξύ Λευκίμμης και Συβότων και αρχικά ο αγώνας ήταν αμφίροπος.¹³¹ Η εκ νέου ενίσχυση των Κερκυραίων από την Αθήνα με είκοσι πλοία, ανάγκασε τους Κορίνθιους και τους συμμάχους τους να αποσυρθούν και να επιστρέψουν στις βάσεις τους.¹³²

Όμως, η παρουσία των αθηναϊκών πλοίων στο πλευρό των Κερκυραίων θεωρήθηκε από την Κόρινθο ως καταπάτηση της συνθήκης ειρήνης που είχαν υπογράψει με την Αθήνα το 446/5 π.Χ. (*τριακοντούτεις σπονδαί*) και έδωσε την αφορμή για μία σειρά νέων επεισοδίων που οδήγησαν στην έναρξη του Πελοποννησιακού πολέμου.¹³³ Κατά τον Θουκυδίδη βασική αιτία ήταν η προαιώνια έχθρα της Αθήνας με την Σπάρτη, η οποία ποτέ στην πραγματικότητα δεν ξεπεράστηκε. Η ευημερία της Αθήνας μετά τα Περσικά και η φιλοδοξία της για

¹²⁸ Και οι δύο θέσεις έδιναν τη δυνατότητα στον κορινθιακό στόλο, αφενός η δυνατότητα να ελέγχει τις κινήσεις του κερκυραϊκού, αφετέρου να μπορεί να επέμβει άμεσα σε περίπτωση επίθεσης σε κάποια από τις πόλεις- συμμάχους, βλ. Hammond 1945, σσ. 28, 31.

¹²⁹ Τον κορινθιακό στόλο ενίσχυσαν με δέκα πλοία η Ήλιδα, με δώδεκα τα Μέγαρα, με είκοσι- επτά η Αμβρακία και με ένα το Ανακτόριο (Θουκ. 1.46.1).

¹³⁰ Η ενίσχυση από την πλευρά της Αθήνας ήλθε ως απόρροια της αμυντικής συμμαχίας, *έπιμαχίας*, που συνήψαν Κέρκυρα και Αθήνα για να μην θεωρηθεί ως παραβίαση των *προς Πελοποννησίους σπονδών*, σύμφωνα με τον Θουκυδίδη (1.44.1). Σχετικά με την *έπιμαχία*, βλ. Bengtson – Werner 1975, σσ. 80-81, αρ. 161.

¹³¹ Ο Hammond (1945, σσ. 26-37) δίνει τοπογραφικές πληροφορίες σχετικά με το νότιο άκρο της Κέρκυρας και την αντικρινή ακτή της Θεσπρωτίας, όπου στρατοπέδευσαν οι Κορίνθιοι, ενώ σχολιάζει την αφήγηση του Θουκυδίδου σχετικά με τις κινήσεις των δύο αντίπαλων στόλων στην περιοχή.

¹³² Θουκ. 1.50-51· Διόδ. 20.33.

¹³³ Πιο σημαντικά ήταν τα γεγονότα στην Ποτειδαία (Θουκ. 1.56-66), την παλαιά κορινθιακή αποικία από την εποχή του Περιάνδρου, και το Μεγαρικό Ψήφισμα (Θουκ. 1.139.1-2). Στην πρώτη περίπτωση, οι μεν Αθηναίοι προέτρεψαν τους Ποτειδαιάτες να γκρεμίσουν τμήμα των τειχών της πόλης τους, να εκδιώξουν τους Κορίνθιους *έπιδαμουργούς* και να αρνηθούν την έλευση νέων, οι δε Κορίνθιοι τους κάλεσαν να αποστατήσουν από τη Δηλιακή Συμμαχία (Διόδ. 12.34). Το Μεγαρικό Ψήφισμα που εξέδωσαν οι Αθηναίοι το 433/432 π.Χ. απαγόρευε στους Μεγαρείς να χρησιμοποιούν τα λιμάνια των πόλεων της Δηλιακής Συμμαχίας, ως αντίποινα για την ενίσχυση που προσέφεραν στην Κόρινθο κατά τη ναυμαχία στα Σύβοτα. Η έκδοση του από την Αθήνα είχε πολιτικές, οικονομικές, αλλά και θρησκευτικές προεκτάσεις, βλ. MacDonald 1983, σσ. 385-410.

εξάπλωση, δικαιολογημένα φόβιζαν τη Σπάρτη, η οποία, αφορμής δοθείσης αντέδρασε.¹³⁴

Η περίοδος του Πελοποννησιακού πολέμου

Κατά την έναρξη του Πελοποννησιακού πολέμου η Λευκάδα, πιστή στους δεσμούς με την Κόρινθο, εντάχθηκε ως μέλος στη Σπαρτιατική συμμαχία,¹³⁵ στην οποία παρείχε, κυρίως, ναυτική βοήθεια. Κατά την πρώτη φάση του πολέμου, η οποία είναι γνωστή ως *Αρχιδάμειος πόλεμος* (431-421 π.Χ.) από τον Σπαρτιάτη βασιλιά Αρχίδαμο, στην περιφέρεια της Λευκάδας έλαβαν χώρα μία σειρά από στρατιωτικές επιχειρήσεις.

Το καλοκαίρι του 429 π.Χ. η Σπαρτιατική Συμμαχία, μετά από προτροπή της Αμβρακίας και της Χαονίας, αποφάσισε να επιτεθεί στην πρωτεύουσα της Ακαρνανίας, Στράτο, με σκοπό να την αποσπάσουν από την Αθηναϊκή Συμμαχία.¹³⁶ Οι δυνάμεις της Σπάρτης και των συμμάχων της συγκεντρώθηκαν, λόγω θέσης, στη Λευκάδα, καθώς το πεζικό μπορούσε να διεκπεραιωθεί γρήγορα στην Ακαρνανία, ενώ ο στόλος θα ήταν αγκυροβολημένος σε κάποιο υπήνεμο λιμάνι. Η Λευκάδα διέθεσε πλοία, αλλά και στρατό. Η επίθεση, όμως, που εξαπέλυσε η Σπαρτιατική συμμαχία υπό τις διαταγές του Σπαρτιάτη ναυάρχου Κνήμου, απέτυχε και οι συμμαχικές δυνάμεις επέστρεψαν στη Λευκάδα.¹³⁷

Την ίδια τύχη είχε και η επόμενη επιχείρηση των Σπαρτιατών λίγο αργότερα στον Κορινθιακό κόλπο. Σύμφωνα με την περιγραφή του Θουκυδίδου, ενώ είχαν τρέψει σε φυγή τον αθηναϊκό στόλο, ο κακός χειρισμός ενός λευκαδίτικου πλοίου

¹³⁴ Σχετικά με τους λόγους που οδήγησαν στα γεγονότα του Πελοποννησιακού πολέμου και σχολιασμό του Θουκυδίδου, βλ. Kagan 1969, σσ. 345-374· *eiusdem* 2003, σσ. 41-54. Κατά τον Kagan καμία από τις άμεσα εμπλεκόμενες πόλεις, Αθήνα, Κόρινθο, Σπάρτη, δεν επιθυμούσαν τον πόλεμο, αλλά οι ενέργειες και η στάση και των τριών αναπόφευκτα οδήγησαν στην σύγκρουση. Ως βασικό αίτιο, μεταξύ άλλων, θεώρησε τον έλεγχο του θαλάσσιου εμπορίου με τις αγορές της Δύσης, στο οποίο κατά τον 5^ο αι. π.Χ. κυρίαρχη θέση είχε πλέον η Αθήνα.

¹³⁵ Διόδ. 12.42.

¹³⁶ Η Αμβρακία δεσμεύτηκε να παρέχει χίλιους οπλίτες και ναυτική δύναμη για την εν λόγω επίθεση απέναντι στην Ακαρνανία. Σχετικά με τους λόγους που προέβαλαν και τα πλεονεκτήματα της επίθεσης, βλ. Θουκ. (2.80.1-3). Σχετικά με τα οφέλη μιας τέτοιας επίθεσης, η οποία φαινόταν αρκετά επικίνδυνη, βλ. Beaumont 1952, σ. 63· Kagan 1974, σ. 107· Salmon 1984, σσ. 309, 320-321.

¹³⁷ Θουκ. 2.84.5.

ανέτρεψε υπέρ των Αθηναίων την έκβαση της ναυμαχίας: ἔτυχε δὲ ὀλκὰς ὀρμουῖσα μετέωρος, περὶ ἣν ἡ Ἀττικὴ ναῦς φθάσασα καὶ περιπλεύσασα τῇ Λευκαδίᾳ διωκούσῃ ἐμβάλλει μέση καὶ καταδύει (2.91-92).

Κατὰ τον επόμενον χρόνο (428 π.Χ.) μία μοίρα του αθηναϊκοῦ στόλου ὑπὸ το ναύαρχο Ἀσώπιο, υἱὸ του Φορμίωνα, ἀποπειράθηκε ἀνεπιτυχῶς νὰ καταλάβει τις Οἰνιάδες, πλέοντασ στον Ἀχελῷο. Οι Οἰνιάδες ἦταν ἡ μοναδικὴ πόλη της Ἀκαρνανίας, ἡ οποία εἶχε ταχθεῖ στο πλευρὸ της Κορίνθου καὶ της Σπάρτης. Ἀποχωρώντασ οι δυνάμεις των Αθηναίων ἀπὸ τις Οἰνιάδες ἀποφάσισαν νὰ ἐπιτεθοῦν στη Λευκάδα καὶ ἐπιχείρησαν ἀπόβαση στη Νήρικο.¹³⁸ Ἡ ἐπίθεση, κατὰ την οποία σκοτώθηκε ο Αθηναῖοσ ναύαρχοσ, ἀποκρούστηκε ἀπὸ κοινὴ δύναμη Λευκαδίων καὶ Κορινθίων.¹³⁹

Καὶ ἐνὼ ο Ἀρχιδάμειοσ πόλεμοσ ἦταν σε ἐξέλιξη, ξέσπασε το 427 π.Χ. ἐμφύλια διαμάχη στην Κέρκυρα μετὰξὺ των ολιγαρχικῶν καὶ των δημοκρατικῶν.¹⁴⁰ Την κατὰσταση ἀποφάσισε νὰ ἐκμεταλλευτεῖ ἡ Σπαρτιατικὴ συμμαχία, ἡ οποία ἐστειλε το στόλο της στην Κυλλήνη, ὅπου ἦταν ἀγκυροβολημένα δεκατρία πλοία της Λευκάδασ καὶ της Ἀμβρακίασ,¹⁴¹ γιὰ νὰ σπεύσουν σε βοήθεια των ολιγαρχικῶν Κερκυραίων. Τα συμμαχικά πλοία νίκησαν τον κερκυραϊκὸ στόλο καὶ ἐπιδόθηκαν σε λεηλασίες στην περιοχή της Λευκίμμης στη νότια Κέρκυρα. Ἡ εἶδηση, ὅμως, ὅτι κατέφθανε αθηναϊκὴ ἐνίσχυση ἐξήντα πλοίων τους ἀπέτρεψε νὰ ἐπιτεθοῦν στην πόλη της Κέρκυρασ καὶ ἀποχώρησαν. Κατὰ την περίοδο αὐτὴ ο πορθμὸσ της Λευκάδασ δὲν

¹³⁸ Ο Schwandner (2016, σσ. 113-115) ἐρμηνεύοντασ το χωρίο του Θουκυδίδου (3.7.5) καὶ ἀξιολογώντασ την τοπογραφία της περιοχῆσ, τοποθετεῖ τη Νήρικο των κλασικῶν χρόνων στη χερσόνησο της Πλαγιάσ, ὅπου το κάστρο του Ἀγ. Γεωργίου. Σχετικά με την προβληματικὴ ὡσ πρὸσ τη θέση της πόλης, καθὼσ καὶ ἡ σημασία της κατὰ τους ιστορικοὺσ χρόνουσ γιὰ τη Λευκάδα, βλ. *Γεωμορφολογικά καὶ τοπογραφικά ζητήματα*, σσ. 17-19.

¹³⁹ Οι Κορινθιοὶ πρέπει νὰ εἶχαν ἐνισχύσει με οπλίτεσ τη Λευκάδα, ἀλλὰ καὶ την Ἀμβρακία, ὅπουσ ιστορεῖ σχετικά ο Θουκυδίδης (4.42.3).

¹⁴⁰ Γιὰ την περιγραφή των γεγονότων γύρω ἀπὸ τον κερκυραϊκὸ ἐμφύλιο, βλ. Θουκ. 3.69-85· Διόδ. 12.57, 13.48.

¹⁴¹ Ἡ κίνηση των Κορινθίων νὰ ἀπελευθερώσουν τους αιχμάλωτουσ Κερκυραίουσ που κρατούσαν ἀπὸ τα ἐπεισόδια στην Επίδαμνο, ἀλλὰ καὶ ἡ παροχὴ βοήθειασ πρὸσ τους ολιγαρχικοὺσ ἦταν μίας σαφῆσ κίνησησ προσεταιρισμοῦ καὶ προσπάθειασ ἐπηρεασμοῦ της Κέρκυρασ, ἀπέναντι στην αθηναϊκὴ ἐπιρροή στην περιοχή (Θουκ. 3.70.1-4).

ήταν προσπελάσιμος και για να αποφύγουν να γίνουν αντιληπτοί από τον αθηναϊκό στόλο *ὑπερενεγκόντες τὸν Λευκαδίων ἰσθμὸς τὰς ναῦς* (Θουκ. 3.81).¹⁴²

Το 426 π.Χ., η Λευκάδα βρέθηκε για δεύτερη φορά, κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου, στο στόχαστρο της Αθηναϊκής συμμαχίας. Βασικός στόχος της επίθεσης ήταν να περιοριστεί η κίνηση των Σπαρτιατών και των Κορινθίων στα δυτικά παράλια και το νησιωτικό χώρο του Ιονίου, εξυπηρετώντας παράλληλα τα προαιώνια εχθρικά αισθήματα των Ακαρνάνων προς τη γειτονική τους Λευκάδα. Ισχυρή δύναμη αποτελούμενη από τριάντα αθηναϊκά πλοία υπό τις διαταγές του Δημοσθένους, επιτέθηκε αρχικά *ἐν Ἐλλομενῶ τῆς Λευκαδίας τινὰς λοχῆσαντες διέφθειραν, ἔπειτα ὕστερον ἐπὶ Λευκάδα μείζονι στόλῳ ἦλθον, Ἀκαρνᾶσί τε πᾶσιν, οἱ πανδημεὶ πλὴν Οἰνιαδῶν ζυνέσποντο, καὶ Ζακυνθίοις καὶ Κεφαλλῆσι καὶ Κερκυραίων πέντε καὶ δέκαν ναυσὶν* (Θουκ. 3.94.1).¹⁴³ Στη συνέχεια κατευθύνθηκε προς την ίδια την πρωτεύουσα του νησιού, την οποία έθεσε σε πολιορκία, ενώ παράλληλα *τῆς τε ἔξω γῆς δηουμένης καὶ τῆς ἐντὸς τοῦ ἰσθμοῦ, ἐν ἧ καὶ ἡ Λευκάς ἐστί καὶ τὸ ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνος* (Θουκ. 3.94.2).¹⁴⁴ Η απόφαση του Δημοσθένους να λύσει την πολιορκία της Λευκάδας και να επιχειρήσει να καταλάβει την Αιτωλία διέσωσε την πόλη, προς μεγάλη απογοήτευση και δυσαρέσκεια των Ακαρνάνων, οι οποίοι και δεν τον ακολούθησαν στο νέο σχέδιό του.¹⁴⁵ Εξαιτίας της δραστηριότητας του Δημοσθένους στην περιοχή οι Κορίνθιοι κατά τον επόμενο χρόνο ενίσχυσαν τη Λευκάδα με διακόσιους Κορίνθιους οπλίτες και την Αμβρακία με τριακόσιους.¹⁴⁶

¹⁴² Σχετικά με τον ισθμό της Λευκάδας και τα προβλήματα στο διάπλου κατά τους ιστορικούς χρόνους μετά την διάνοιξή του, βλ. *Αρχαιολογικά δεδομένα*, σσ. 82-83.

¹⁴³ Για τη θέση Ελλομενόν, βλ. *Γεωμορφολογικά και τοπογραφικά ζητήματα*, σσ. 19-20.

¹⁴⁴ Η Λευκάδα, όπως ήδη αναφέρθηκε στο πρώτο κεφάλαιο, είναι ένα νησί ως επί το πλείστον ορεινό και οι πεδινές, προς καλλιέργεια, εκτάσεις είναι περιορισμένες. Για το λόγο αυτό η περαία της είχε διπλή σημασία. Αφενός εξασφάλιζε τα νώτα στη νευραλγική θέση του δίαυλου, αφετέρου προμήθευε την πρωτεύουσα με πρώτες ύλες. Κάτι αντίστοιχο ίσχυε και για την Κέρκυρα, η οποία διέθετε περαία στη θεσπρωτική γη (βλ. Κουρκουμέλης 1994, σσ. 238-239). Σχετικά με το ιερό του Απόλλωνος, βλ. *Αρχαιολογικά δεδομένα*, σσ. 86-87.

¹⁴⁵ Θουκ. 3.95.2· Διόδ. 12.60.1.

¹⁴⁶ Η πληροφορία σχετικά με το χρόνο ενίσχυσης της Λευκάδας είναι έμμεση. Στο χωρίο του Θουκυδίδου (4.42.3) δίδεται μόνον η πληροφορία της ενίσχυσης της Λευκάδας χωρίς να προσδιορίζεται ο χρόνος. Αλλά επειδή στο χωρίο 3.114.4 αναφέρεται στην ενίσχυση της Αμβρακίας, εικάζεται ότι κατά την ίδια περίοδο πραγματοποιήθηκε και η ενίσχυση της Λευκάδας, μετά και την πολιορκία του Δημοσθένους.

Αν και το 421 π.Χ. υπεγράφη από τις αντιμαχόμενες πλευρές η λεγόμενη *Νικίειος Ειρήνη*¹⁴⁷ για πενήντα χρόνια, στην πραγματικότητα η διάρκειά της ήταν βραχύβια. Το 415 π.Χ. οι συγκρούσεις μεταξύ των δύο στρατοπέδων ξαναρχίζουν και μάλιστα αυτή τη φορά το πεδίο σύγκρουσης μετατοπίστηκε στη Δύση, στις αποικίες της Σικελίας.

Οι Αθηναίοι μετά από προτροπή του Αλκιβιάδου αποφάσισαν να εκστρατεύσουν στη Σικελία, με σκοπό να βοηθήσουν την Έγεστα στη διαμάχη της με τον Σελινούντα και να καταλάβουν τις Συρακούσες. Οι Συρακούσες απεύθυναν έκκληση για βοήθεια στη Σπάρτη, η οποία απέστειλε τον στρατηγό Γύλιππο με δεκατέσσερα κορινθιακά και λακωνικά πλοία. Καθώς ο στόλος έπλεε κοντά στη Λευκάδα, πληροφορήθηκαν λανθασμένα *ὡς ἤδη παντελῶς ἀποτερισμένοι αἱ Συρακούσαι εἴσι, τῆς μὲν Σικελίας οὐκέτι ἐλπίδα οὐδεμίαν εἶχεν ὁ Γύλιππος* (Θουκ. 6.104.1). Θέλοντας, όμως, να σώσει την Ιταλία, στέλνει το μεγαλύτερο μέρος του στόλου του σε αναζήτηση ενισχύσεων από τη Λευκάδα και την Αμβρακία. Ο ίδιος έσπευσε στο λιμάνι του Τάραντα περιμένοντας τον στόλο του, ο οποίος ενισχύθηκε με δύο πλοία από τη Λευκάδα και τρία από την Αμβρακία (Θουκ. 6.104.1). Η εκστρατεία στη Σικελία αποδείχθηκε καταστροφική για τους Αθηναίους, οι οποίοι υπέστησαν μεγάλη ήττα και αποχώρησαν.¹⁴⁸ Κατά την επιστροφή των δύο στόλων από τη Σικελία το 412 π.Χ. *περὶ τὴν Λευκάδα* (Θουκ. 8.13.1)¹⁴⁹ είκοσι-επτά πλοία των Αθηναίων καταδίωξαν δεκαέξι πλοία των Σπαρτιατών και των συμμάχων τους. Οι τελευταίοι κατάφεραν να ξεφύγουν και να επιστρέψουν στην Κόρινθο με απώλεια ενός μόνον πλοίου.¹⁵⁰

Μετά τη Σικελική εκστρατεία το θέρετρο των μαχών μετατοπίστηκε στην κεντρική Ελλάδα, με την κατάληψη της Δεκέλειας από τους Σπαρτιάτες, και το Αιγαίο. Η Λευκάδα, αν και δεν αναφέρεται συχνά στις πηγές, έλαβε μέρος στις στρατιωτικές επιχειρήσεις παρέχοντας, κυρίως, ναυτική υποστήριξη. Ο Θουκυδίδης (8.106.3) παραδίδει, ότι κατά τη διάρκεια της νικηφόρας, για τους Αθηναίους, ναυμαχίας στο στενό της Σηστού και της Άβυδου, την *περὶ Κυνὸς Σῆμα*, η οποία

¹⁴⁷ Bengtson – Werner 1975, σσ. 115-119, αρ. 188· Kagan 1981, σσ. 26-32.

¹⁴⁸ Kagan 1981, σσ. 329-353.

¹⁴⁹ *περὶ τὴν Λευκαδίαν (γῆν)* σε άλλη έκδοση. Δεν υπάρχει σχετικός σχολιασμός από τον Gomme ή τον Hornblower.

¹⁵⁰ Θουκ. 8.13.

πραγματοποιήθηκε το 411 π.Χ., μεταξύ των πλοίων που αιχμαλώτισαν οι Αθηναίοι ήταν και ένα της Λευκάδας.

Στην τελική αναμέτρηση μεταξύ των δύο αντιμαχόμενων πλευρών στη ναυμαχία στους Αιγός Ποταμούς το 405 π.Χ. η Λευκάδα έλαβε επίσης μέρος. Η εμπλοκή της τεκμαίρεται από το ανάθημα που έστησαν οι Σπαρτιάτες στους Δελφούς με χρήματα από το συμμαχικό ταμείο των ηττημένων και τα λάφυρα που αποκόμισαν, καθώς μεταξύ των μορφών που απεικονίζονταν ήταν και ο Λευκάδιος ναύαρχος Τηλυκράτης.¹⁵¹

Η περίοδος μετά τον Πελοποννησιακό πόλεμο

Το τέλος του Πελοποννησιακού πολέμου βρήκε τις περισσότερες ελληνικές πόλεις που έλαβαν μέρος σε αυτόν, εξαντλημένες οικονομικά, αλλά και πολιτικά. Τα μεγαλύτερα οφέλη κέρδισε αναμφισβήτητα η Σπάρτη, προκαλώντας την αντίδραση ακόμα και των συμμάχων της. Στις αρχές του 4^{ου} αι. π.Χ., ξέσπασε ο Κορινθιακός πόλεμος (395-386 π.Χ.) μεταξύ της Σπάρτης και ενός συνασπισμού δυνάμεων, αποτελούμενων από τη Θήβα, την Αθήνα, την Κόρινθο και το Άργος.¹⁵² Οι δυνάμεις αυτές *συνέδριον κοινόν ἐν τῇ Κορίνθῳ συστησάμενοι*, προσεταιρίστηκαν και άλλες πόλεις, μεταξύ των οποίων και η Λευκάδα.¹⁵³ Ο πόλεμος έληξε με την *Άνταλκίδειο*

¹⁵¹ Σύμφωνα με τις περιγραφές του Πausανία (10.9.7-10) πρόκειται για χάλκινο σύνταγμα από τριάντα επτά ανδριάντες. Παριστάνονταν οι Διόσκουροι, ο Ζευς, ο Απόλλων, η Άρτεμις και ο Ποσειδών, ο οποίος στεφάνωνε το νικητή της ναυμαχίας, Λύσανδρο. Επίσης, παριστανόταν ο μάντης Άβας και ο κυβερνήτης των πλοίων. Σε δεύτερη σειρά απεικονίζονταν οι εικοσιοκτώ ναύαρχοι των πλοίων που έλαβαν μέρος στη ναυμαχία, βλ. Krumeich 1997, σσ. 159-173· Biard 2017, σσ. 66-69. Για την περιγραφή του αναθήματος, βλ. Πλουτ., *Λυσ.* 18.1. Σε άλλο σημείο της αφήγησής του ο Πausανίας αναφέρει μεταξύ των πόλεων που αφιέρωσαν λάφυρα του πολέμου στο ιερό του Απόλλωνος στους Δελφούς, τη Λευκάδα (10.11.5). Για την επιγραφή του συντάγματος, βλ. Meigs - Lewis 1969, σσ. 287-290, αρ. 95.

¹⁵² Σχετικά με τα αίτια που οδήγησαν στον Κορινθιακό πόλεμο, τα οποία σχετίζονταν κυρίως με την συμπεριφορά των Σπαρτιατών απέναντι στις ελληνικές πόλεις, αλλά και ιμπεριαλιστική πολιτική που εφάρμοσαν στο Αιγαίο, βλ. Perlman 1964, σσ. 64-81· Salmon 1984, σσ. 342-354· Seager 1994, σσ. 97-100· Hornblower 2011, σσ. 219-225.

¹⁵³ Ξεν., *Ελλ.* 4.6.1-4· Διόδ. 14.82.3· Bengtson - Werner 1975, σσ. 171-172, αρ. 225. Στον ίδιο συνασπισμό προχώρησε και η Αμβρακία, αλλά και η Ακαρνανία, η οποία για πρώτη φορά βρέθηκε στο ίδιο στρατόπεδο με τη Λευκάδα. Η Ακαρνανία, όμως, γύρω στο 388 π.Χ. αναγκάστηκε να προσχωρήσει στο σπαρτιατικό μέτωπο, όπως παραδίδει ο Ξενοφών (*Ελλ.* 4.7.1) και ο Πλούταρχος

εἰρήνη ή *εἰρήνη τοῦ Βασιλέως* το 386 π.Χ.¹⁵⁴ που επέβαλαν οι Σπαρτιάτες με τη βοήθεια των Περσών.¹⁵⁵

Η Σπάρτη, ευνοημένη και από την έκβαση του Κορινθιακού πολέμου, συνέχισε την ίδια δεσποτική συμπεριφορά απέναντι στις ελληνικές πόλεις. Η Αθήνα αντιδρώντας, συνέστησε το 379/8 π.Χ.¹⁵⁶ την *Β' Αθηναϊκή Συμμαχία*, η οποία είχε ως βασικό στόχο *ὅπως ἂν Λακεδαιμόνιοι ἔῶσι τὸς Ἕλληνας ἐλευθέρος καὶ αὐτονόμος ἡσυχίαν ἄγειν*.¹⁵⁷ Η Κόρινθος αυτή τη φορά δεν προσχώρησε στη συμμαχία, αλλά παρέμεινε υπό τον έλεγχο της Σπάρτης, όπως η Λευκάδα, αλλά και η Ακαρνανία.¹⁵⁸ Μάλιστα, ένα από τα επεισόδια διαδραματίστηκε στη θαλάσσια περιοχή μεταξύ της Λευκάδας και της Αλυζίας το 375 π.Χ., όπως παραδίδει ο Διόδωρος ο Σικελιώτης.¹⁵⁹

Μέχρι το 374 π.Χ. επικράτησε προσωρινή κατάπαυση των εχθροπραξιών, όταν οι Σπαρτιάτες αποφάσισαν νέα επίθεση εναντίον της Αθηναϊκής συμμαχίας, με αφορμή την απόβαση του Αθηναίου στρατηγού Τιμοθέου στη Ζάκυνθο, η οποία είχε προσχωρήσει στο στρατόπεδο των Σπαρτιατών. Απέστειλαν στην Κέρκυρα εξήντα πλοία υπό το στρατηγό Μνάσιππο και μεταξύ των πόλεων που παρείχαν πλοία

(*Αγησ.* 2.20). Βλ. επίσης Landgraf – Schmidt 1996, σσ. 105-112, όπου αναλύεται η εκστρατεία του Αγησιλάου και προσεγγίζονται τοπογραφικά θέσεις της μάχης.

¹⁵⁴ Ξεν., *Ελλ.* 5.1.31.

¹⁵⁵ Η Κόρινθος πέρασε ξανά υπό τον σπαρτιατικό έλεγχο και την ίδια τύχη είχε προφανώς και η Λευκάδα, βλ. Bengtson – Werner 1975, σ. 194, αρ. 244.

¹⁵⁶ Για τα γεγονότα που προηγήθηκαν της ανασύστασης της Αθηναϊκής Συμμαχίας, βλ. Marshall 1905, σσ. 1-13. Για το θέμα της χρονολόγησης της ανασύστασης της Συμμαχίας το 379/8 π.Χ. ή το 378/7 π.Χ., βλ. *SEG* 32.50: Rhodes – Osborne 2003, σσ. 100-101, αρ. 22.

¹⁵⁷ *IG* II², 43: Marshall 1905, 16-18: Tod 1946, 123. Σχετικά με το περιεχόμενο της επιγραφής και ορισμένους προβληματισμούς σχετικά με την ανάγνωσή της, βλ. Baron 2006, σσ. 379-395.

¹⁵⁸ Η Ακαρνανία εισχωρεί στην συμμαχία το 375/4 π.Χ. Βλ. Bengtson – Werner 1975, σσ. 217-218, αρ. 262.

¹⁵⁹ Η ναυμαχία έληξε με νίκη των Αθηναίων, οι οποίοι προσεταιρίστηκαν πάλι την Ακαρνανία, την Κέρκυρα και την Κεφαλονιά. Για την σχετική επιγραφή, βλ. Rhodes – Osborne 2003, σσ. 108-113, αρ. 24. Ο Διόδωρος (15.36.5-6) δεν κάνει αναφορά σε ενίσχυση του Σπαρτιατικού στόλου από τη Λευκάδα. Ο Ροντογιάννης (2005, σ. 152) στηριζόμενος στο γεγονός, ότι ο Σπαρτιάτης ναύαρχος Νικόλοχος βρισκόταν στην περιοχή της Λευκάδας αναμένοντας τα πλοία από την Αμβρακία, υποστήριξε, ότι και η Λευκάδα θα διέθεσε πλοία. Άλλωστε, κατά την εξέλιξη των γεγονότων η Λευκάδα παρείχε ναυτική υποστήριξη, οπότε μπορούμε να δεχθούμε την υπόθεση αυτή. Σχετικά με τη ναυμαχία στην Αλύζια, βλ. Berkold 1996, σσ. 114-116.

αναφέρεται και η Λευκάδα.¹⁶⁰ Η επίθεση στην Κέρκυρα απέτυχε και ο Μνάσιππος σκοτώθηκε.¹⁶¹ Οι συμμαχικές δυνάμεις των Σπαρτιατών κατέφυγαν για προστασία στη Λευκάδα και κατάφεραν να σωθούν από τον αθηναϊκό στόλο, ο οποίος αναδείχθηκε πλέον σε κυρίαρχη δύναμη στο Ιόνιο.

Το 368 π.Χ. η Λευκάδα πραγματοποίησε στροφή στην εξωτερική της πολιτική, είτε μετά από συσχετισμό δυνάμεων στον ευρύτερο χώρο της,¹⁶² είτε εξαναγκασόμενη, και έγινε μέλος της Β΄ Αθηναϊκής Συμμαχίας. Σύμφωνα με επιγραφή που χρονολογείται το 368 π.Χ. η Λευκάδα συνήψε συνθήκη με την Αθήνα με εκπροσώπους τον Ισόδημο και τον Ολυμπιάδα.¹⁶³ Είναι άγνωστο μέχρι πότε η Λευκάδα παρέμεινε μέλος της Συμμαχίας, η οποία καταλύθηκε οριστικά από το Φίλιππο Β΄ μετά τη μάχη της Χαιρώνειας.¹⁶⁴

Λίγο πριν τα μέσα του 4^{ου} αι. π.Χ. η Λευκάδα εμφανίστηκε στον κατάλογο των θεωροδόκων της Επιδαύρου και μάλιστα μεταξύ των πόλεων της Ακαρνανίας.¹⁶⁵ Με αφορμή το γεγονός αυτό, αλλά και μία μεταγενέστερη επιγραφή θεωρών, στην οποία επίσης η Λευκάδα αναφέρεται μεταξύ των Ακαρνανικών πόλεων, διατυπώθηκε η άποψη, ότι η Λευκάδα είχε προσχωρήσει στο Ακαρνανικό Κοινό για πρώτη φορά στην ιστορία της στα μέσα περίπου του 4^{ου} αι. π.Χ.¹⁶⁶

¹⁶⁰ Ξεν., *Ελλ.* 6.2.3-4.

¹⁶¹ Βλ. *ID* 1446, σχετικά με το ανάθημα των Αθηναίων και των συμμάχων του που έστησαν στη Δήλο μετά την *περι Λευκάδα ναυμαχίας*.

¹⁶² Η γειτονική της Λευκάδας Ακαρνανία, η Κεφαλονιά και η Κέρκυρα ήταν ήδη μέλη της Αθηναϊκής Συμμαχίας, βλ. Bengtson – Werner 1975, σσ. 217-218, αρ. 262, ενώ με την Κέρκυρα κατά τον ίδιο χρόνο υπέγραψε η Αθήνα και δεύτερη ξεχωριστή συμμαχία, βλ. Bengtson – Werner 1975, σσ. 218-220, αρ. 263.

¹⁶³ *IG* II/III², 104· Tod 1946, 105· Bengtson – Werner 1975, σσ. 235-236, αρ. 278. Δεν είναι σαφές εάν πρόκειται για ειρήνη ή συμμαχία καθώς σώζεται μόνο το τελευταίο τμήμα της επιγραφής. Σχετικά με το κείμενο της επιγραφής και το περιεχόμενο της συνθήκης, βλ. Oberhammer 1887, σσ. 126-128, ο οποίος χρονολόγησε την υπογραφή της συνθήκης μεταξύ του 372-368 π.Χ.· Marshall 1905, σ. 83, υποσ. 4. Πρόκειται για τη δεύτερη περίπτωση, κατά την οποία η Λευκάδα βρέθηκε στην ίδια συμμαχία με την Ακαρνανία.

¹⁶⁴ Βλ. Marshall 1905, σσ. 109-121, για τα γεγονότα που οδήγησαν στη διάλυση της Συμμαχίας, αφού πλέον η Αθήνα είχε μείνει χωρίς συμμάχους.

¹⁶⁵ *IG* IV², 1, 95. Η επιγραφή χρονολογείται γύρω στο 356/5 π.Χ., βλ. Perlman 2000, σ. 69-74, ενώ για τη σειρά στην οποία αναφέρεται η Λευκάδα, βλ. *ibid*, σ. 125, υποσ. 108.

¹⁶⁶ Βλ. Corsten 1999, σ. 128. Τα κριτήρια, όμως, με τα οποία συντάσσονταν οι κατάλογοι των θεωροδόκων κατά τον 4^ο αι. π.Χ. είναι ασαφή.

Η εκστρατεία του Τιμολέοντος στη Σικελία

Το β' μισό του 4^{ου} αι. π.Χ. τα γεγονότα στην παλιά κορινθιακή αποικία Συρακούσες,¹⁶⁷ οδήγησαν τους Λευκαδίους στη Σικελία. Σύμφωνα με την αφήγηση του Διοδώρου (16.65), οι Συρακούσιοι ζήτησαν βοήθεια από την Κόρινθο για να εκδιώξουν τον τύραννο Διονύσιο Β', αλλά και να προστατέψουν την πόλη τους από την καρχηδονιακή απειλή.¹⁶⁸ Η Κόρινθος αποφάσισε το 344 π.Χ. να αποστείλει μία μικρή δύναμη επτά πλοίων με στρατηγό τον Τιμολέοντα,¹⁶⁹ ο οποίος, όμως, αναζήτησε βοήθεια από όλες τις πόλεις της δυτικής Ελλάδας, νησιωτικές και ηπειρωτικές, φιλικά και μη προσκείμενες προς την Κόρινθο.¹⁷⁰ Η Λευκάδα συμμετείχε στην εκστρατεία του Τιμολέοντος στη Σικελία με ένα πλοίο.¹⁷¹

¹⁶⁷ Το 367 π.Χ. πέθανε ο Διονύσιος Α' των Συρακουσών και την εξουσία κατέλαβε ο υιός του Διονύσιος Β'. Ακολούθησαν δυναστικές έριδες μεταξύ του θείου και κηδεμόνα του, Δίωνος και του Διονυσίου Β' που οδήγησαν στην εγκαθίδρυση τοπικών τυραννικών καθεστώτων στις σικελικές πόλεις, βλ. Westlake 1994, σσ. 693-706· Hornblower 2011, σ. 270.

¹⁶⁸ Ο Πλούταρχος (*Τιμ.* 2) παραθέτει ως πρωταρχικό λόγο της αποστολής στις Συρακούσες την καρχηδονιακή απειλή. Οι Καρχηδόνιοι, εκμεταλλευόμενοι τις αναταραχές μετά το θάνατο του Διονυσίου Α', προσπάθησαν να επεκταθούν στην ανατολική Σικελία (Domingo-Forasté 1993, σ. 53).

¹⁶⁹ Πλουτ., *Τιμ.* 8.4· Διόδ. 16.66.2. Είναι άξιο απορίας γιατί η Κόρινθος αποφάσισε την αποστολή μίας τόσο μικρής δύναμης. Αρχικά, πρέπει να θεώρησε ότι το εγχείρημα αυτό δεν είχε πολλές πιθανότητες και δε θα ήθελε να θυσιάσει μεγάλη δύναμη, αλλά ούτε, βέβαια, και να την αρνηθεί. Για την αλλαγή στη στάση της Κορίνθου, βλ. Talbert 1974, σσ. 54-55· Westlake 1994, σσ. 711-712.

¹⁷⁰ Η Σικελία κατά την εποχή αυτή είχε ένα *coinage vacuum*, κατά τον Salmon (1984, σ. 13), το οποίο επιβεβαιώνεται από τα νομισματικά δεδομένα (ACGH, σ. 237). Για το λόγο αυτό ο Τιμολέων ζήτησε νέα οικονομική ενίσχυση από την Κόρινθο, ώστε να μπορέσει να πληρώσει τους μισθοφόρους του. Η Κόρινθος, είτε γιατί δε μπορούσε να ανταπεξέλθει οικονομικά, είτε γιατί δεν το επιθυμούσε για τους λόγους που αναφέρθηκαν, απευθύνθηκε στις αποικίες της στη βορειοδυτική Ελλάδα, αλλά και σε άλλες πόλεις, που άμεσα ή έμμεσα σχετίζονταν με το εμπόριο της Δύσης. Μάλιστα ταξίδεψε ο ίδιος ο Τιμολέων κατά μήκος των δυτικών ακτών της Ελλάδας και στην περιοχή του κόλπου του Τάραντα, ζητώντας βοήθεια για την εκστρατεία προβάλλοντας ως βασικό επιχείρημα την καρχηδονιακή απειλή (Διόδ. 14.65.2-5). Κατά την περίοδο αυτή πολλές πόλεις, μη παραδοσιακοί σύμμαχοι των Κορινθίων εξέδωσαν νομίσματα σύμφωνα με τους κορινθιακούς τύπους, αναγράφοντας το αρχικό γράμμα του εθνικού τους. Για τους λόγους που οδήγησαν τις πόλεις αυτές στην παροχή βοήθειας προς την Κόρινθο για την εκστρατεία στην Σικελία, βλ. Μπονέλου 2004, σ. 222.

¹⁷¹ Πλουτ., *Τιμ.* 8.3. Ο Πλούταρχος (*Τιμ.* 30.3, 32.1) αναφέρει ως αρχηγό της αποστολής της Λευκάδας, τον Εύθυμο, ο οποίος στη συνέχεια ήρθε σε ρήξη με τον Τιμολέοντα και συντάχτηκε με τους Καρχηδόνιους, βλ. Ροντογιάννης 2005, σσ. 231-232.

Η νομισματική δραστηριότητά της κατά την περίοδο αυτή (βλ. *1^η σειρά, Ε΄ περίοδος*) έρχεται σε αντίθεση με το γεγονός της διάθεσης ενός και μόνον πλοίου. Πιθανόν η βοήθεια που προσέφερε να ήταν μεγαλύτερη, λόγω του ότι είχε να αποκομίσει σημαντικά οφέλη από την αποκατάσταση της εμπορικής δραστηριότητας στην περιοχή και να παρείχε πεζική δύναμη.

Ο Τιμολέων κατόρθωσε τελικά να εκδιώξει τον Διονύσιο Β΄, ο οποίος εξορίστηκε στην Κόρινθο.¹⁷² Στη συνέχεια στράφηκε κατά των Καρχηδονίων τους οποίους αντιμετώπισε τελικά στον ποταμό Κριμισό το 341 π.Χ., όπου και αναδείχθηκε νικητής. Μέρος από τα λάφυρα εστάλη στην Κόρινθο,¹⁷³ ενώ ο Πλούταρχος παραδίδει ότι ο Τιμολέων, μεταξύ άλλων, έλιωσε τα χρυσά αγάλματα των παλαιών τυράννων των Συρακουσών.¹⁷⁴

Μετά το τέλος της σικελικής εκστρατείας και την αποκατάσταση της τάξης στην περιοχή, οι πόλεις της Σικελίας γνώρισαν νέα ανάταση στην εμπορική τους δραστηριότητα,¹⁷⁵ κυρίως στο εξαγωγικό εμπόριο των αγροτικών προϊόντων τους προς την Ηπειρωτική Ελλάδα. Σε ένα τέτοιο εμπόριο η Λευκάδα μαζί με την Κόρινθο, αλλά και τις πόλεις των ακαρνανικών και ηπειρωτικών ακτών, έλαβαν μέρος ως ενδιάμεσοι σταθμοί. Είναι απόλυτα φυσιολογικό, λοιπόν, ότι κατά στην ίδια περίοδο παρατηρήθηκε μεγάλη συγκέντρωση νομισμάτων της Λευκάδας και των υπολοίπων πόλεων που συνεισέφεραν οικονομικά στην εκστρατεία σε σικελικούς, κυρίως, «θησαυρούς».¹⁷⁶ Βέβαια, πρέπει να επισημάνουμε ότι, σύμφωνα με τα

¹⁷² Διόδ. 16.70. Ο Διονύσιος κατευθυνόμενος προς την Κόρινθο, σταμάτησε στη Λευκάδα, της οποίας ο πορθμός προφανώς ήταν ανοιχτός κατά την περίοδο αυτή. Κατά την παραμονή του εκεί δήλωσε, ότι ντρεπόταν να γυρίσει στην μητρόπολη Κόρινθο εξαιτίας των πράξεών του, αλλά ευχαρίστως θα έμενε στη Λευκάδα (Πλούτ., *Τιμ.* 15.2).

¹⁷³ Η πολεμική λεία για τον Τιμολέοντα και τους συμμάχους του ήταν μεγάλη και κατά τον Διόδωρο (14.80.5-81.2) έλαβε και λύτρα για την απελευθέρωση Καρχηδονίων αιχμαλώτων. Ο Διόδωρος (14.80.6) και ο Πλούταρχος (*Τιμ.* 29.2) αναφέρουν, ότι μέρος των λαφύρων στάλθηκε στην Κόρινθο ως αφιέρωμα των Κορινθίων και του στρατηγού Τιμολέοντος, για το οποίο, όμως, δεν έχουμε καμία άλλη πληροφορία. Αντίθετα, σώζεται αποσπασματικά μία ενεπίγραφή βάση ενός δεύτερου αναθήματος με τα ονόματα των κορινθιακών αποικιών που έλαβαν μέρος στην εκστρατεία. Για την επιγραφή, βλ. *SEG* 11.126a, 28.380· Rhodes – Osborne 2003, σσ. 368-371, αρ. 74, ενώ για το χάλκινο ανάθημα: Smith 1919, σσ. 362-372· Kent 1952, σσ. 15-18· Talbert 1974, σσ. 76-77.

¹⁷⁴ Πλούτ., *Τιμ.* 23.5.

¹⁷⁵ Διόδ. 14.83.1.

¹⁷⁶ Μπονέλου 2004, σσ. 221-222.

νομισματικά δεδομένα της Λευκάδας, η συστηματική εισαγωγή σιτηρών από τη Δύση, είχε ήδη ξεκινήσει πριν από τα μέσα του 4^{ου} αι. π.Χ.¹⁷⁷

Η Λευκάδα στη σφαίρα επιρροής της Μακεδονίας κατά το β' μισό του 4ου αι. π.Χ.

Στα μέσα του 4^{ου} αι. π.Χ. ο Φίλιππος Β' της Μακεδονίας εμφανίστηκε ως ρυθμιστής των υποθέσεων στον ελλαδικό χώρο. Η αφορμή για την ανάμειξή του δόθηκε κατά τη διάρκεια των γεγονότων του Γ' Ιερού Πολέμου (355-346 π.Χ.).¹⁷⁸ Οι επεκτατικές βλέψεις του Μακεδόνα βασιλιά στον ηπειρωτικό χώρο,¹⁷⁹ αλλά και στα δυτικά παράλια¹⁸⁰ οδήγησαν τη Λευκάδα σε αναζήτηση συμμαχίας με την Αθήνα.¹⁸¹

¹⁷⁷ Βλ. σχετικό σχολιασμό παρακάτω, σ. 289.

¹⁷⁸ Για τα γεγονότα που έλαβαν χώρα κατά τον Γ' Ιερό Πόλεμο η σημαντικότερη πηγή είναι ο Διόδωρος (16.23-38, 16.56-61), αλλά και το έργο του Δημοσθένους και του Αισχίνη. Βλ. Buckler – Beck 2008, σσ. 213-223 · Hornblower 2011, σσ. 375-377, 381-382. Μεταξύ των Φωκέων, αναφέρεται και ο Λευκάδιος Εύθυμος, ο οποίος πήρε μέρος στις λεηλασίες του ναού του Απόλλωνος κατά τον Γ' Ιερό Πόλεμο (Oberhummer 1889, σσ. 128-129). Ο ίδιος, μετά την *Φιλοκράτειο Ειρήνη* (346 π.Χ.), έλαβε μέρος στην εκστρατεία του Τιμολέοντος στη Σικελία, βλ. παραπάνω υποσ. 171.

¹⁷⁹ Ο Φίλιππος Β' απάλλαξε τον ηπειρωτικό χώρο από τις ιλλυρικές επιδρομές το 358 π.Χ., υποχρεώνοντας τον ηγεμόνα τους, Βάρδυλι, να υπογράψει ειρήνη. Το 357 π.Χ. νυμφεύθηκε τη μολοσσίδα πριγκίπισσα Ολυμπιάδα, κόρη του βασιλιά Νεοπτόλεμου Α', ενώ το 343/342 π.Χ. ενθρόνισε στον ηπειρωτικό θρόνο τον αδελφό της, Αλέξανδρο Α', αφού είχε καθαιρέσει τον βασιλιά Αρύββα, στον οποίο παρείχαν άσυλο οι Αθηναίοι (*IG II²*, 226 · Tod 1946, αρ. 173 · Rhodes – Osborne 2003, σσ. 348-355, αρ. 70).

¹⁸⁰ Γύρω στο 342 π.Χ. ο Φίλιππος Β' κατά το Δημοσθένη προσπάθησε να καταλάβει την Αμβρακία, αλλά και τη Λευκάδα, *οὐ Κορινθίων ἐπ' Αμβρακίαν ἐλήλυθε καὶ Λευκάδα* (Δημ. 9.34). Βλ. επίσης, Oberhummer 1889, σ. 129 · Ellis 1976, σσ. 157-158. Ο Αθηναίος Δημοσθένης, στην προσπάθειά του να αφυπνίσει τις ελληνικές πόλεις σχετικά με την μακεδονική απειλή και τις επεκτατικές βλέψεις του Μακεδόνα βασιλιά, εκφώνησε τους περίφημους Φιλιππικούς λόγους του εναντίον του Φιλίππου. Για τη χρονολόγηση και το σχετικό σχολιασμό, βλ. Wooten 2008, *passim*. Σχετικά με τον Γ' Φιλιππικό, βλ. ειδικότερα σσ. 137, 142-166.

¹⁸¹ Η Λευκάδα, η Κέρκυρα και η Ακαρνανία ζήτησαν τη βοήθεια των Αθηναίων, ώστε να περιοριστεί η δράση του Φιλίππου Β' στην περιοχή τους. Ο Δημοσθένης (*Κατά Ολυμπ.* 48.24-6) παραδίδει, ότι οι Ακαρνανέες έλαβαν βοήθεια από την Αθήνα στην επίθεση του Φιλίππου Β' το 342 π.Χ. Με τη σειρά τους οι Ακαρνανέες βοήθησαν τους Αθηναίους κατά τη μάχη της Χαιρώνειας και γι' αυτό τιμήθηκαν από την Αθήνα, βλ. *IG II²*, 237 · Rhodes – Osborne 2003, σσ. 380-385, αρ. 77.

Το 340 π.Χ. υπογράφεται συμμαχία εναντίον του Φιλίππου Β΄ της Μακεδονίας.¹⁸² Ο Δημοσθένης στο λόγο του *Περί του στεφάνου* (18.237)¹⁸³ κατονομάζει τις πόλεις της συμμαχίας, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και η Λευκάδα: *ἐγὼ συμμάχους ὑμῶν ἐποίησα Εὐβοέας, Ἀχαιοὺς, Κορινθίους, Θηβαίους, Μεγαρέας, Λευκαδίους, Κερκυραίους*, ενώ ανάλογες πληροφορίες δίνει ο Πλούταρχος (*Δημ.* 17.4).¹⁸⁴ Η τελική σύγκρουση των δύο παρατάξεων δόθηκε στη Χαιρώνεια το 338 π.Χ. και κατέληξε με την επικράτηση του Φιλίππου,¹⁸⁵ ο οποίος, εντέλει, εγκατέστησε στη Λευκάδα μακεδονική φρουρά.¹⁸⁶ Ο Φίλιππος Β΄ προώθησε μία συμμαχία όλων των ελληνικών πόλεων εναντίον των Περσών, η οποία επικυρώθηκε στο συνέδριο της Κορίνθου (338/337 π.Χ.).¹⁸⁷

Τη θέση του Φιλίππου Β΄ στο Κοινό της Κορίνθου, μετά το θάνατό του το 336 π.Χ., ανέλαβε ο Μέγας Αλέξανδρος.¹⁸⁸ Κατά την περίοδο αυτή πολλές πόλεις επαναστάτησαν στη μακεδονική κυριαρχία και έδιωξαν τις φρουρές.¹⁸⁹ Στην ίδια ενέργεια θα προέβη και η Λευκάδα, λείπουν, όμως, οι πληροφορίες από τις σχετικές φιλολογικές πηγές.

¹⁸² Bengtson – Werner 1975, σσ. 331-332, αρ. 343· Ellis 1976, σσ. 179-180. Δε γνωρίζουμε, εάν η Κόρινθος η Λευκάδα και η Κέρκυρα ήταν ήδη μέλη της Συμμαχίας ή προσχώρησαν στη συνέχεια.

¹⁸³ Ο λόγος χρονολογείται το 339 π.Χ.

¹⁸⁴ Αντίθετα ο Στράβων δεν αναφέρει τη Λευκάδα: *Φίλιππος ὁ Ἀμύντου μάχη μεγάλη νικήσας Ἀθηναίους τε καὶ Βοιωτοὺς καὶ Κορινθίους κατέστη τῆς Ἑλλάδος κύριος* (9.2.37).

¹⁸⁵ Πολύαιν. 4.4.2· Διόδ. 16.86.

¹⁸⁶ Σύμφωνα με τον Δημοσθένη (17.2.6-8) κατά το συνέδριο της Κορίνθου οι πόλεις υπέγραψαν κοινή ειρήνη, ενώ διακηρύχθηκε η ελευθερία και η αυτονομία τους. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με την τοποθέτηση μακεδονικής φρουράς στις πόλεις. Κατά μία άλλη άποψη η πρακτική αυτή δικαιολογείται, εάν θεωρηθούν οι φρουρές ως δυνάμεις διατήρησης της τάξης και της ειρήνης, βλ. Cawkwell 1978, σ. 172.

¹⁸⁷ Διόδ. 16.89· Ιουστ., *Επ.* 9.5. Η επιγραφή (*IG II², 236*· Tod 1948, αρ. 177) που εντοπίστηκε στην Αθήνα αφορά στην κοινή ειρήνη που υπέγραψαν οι ελληνικές πόλεις με τον Φίλιππο Β΄ και τη σύσταση του Κοινού της Κορίνθου. Η επιγραφή, η οποία σώθηκε αποσπασματικά, δεν αναφέρει τη Λευκάδα, αλλά πρέπει να το θεωρήσουμε βέβαιο, εφόσον αναφέρεται η γειτονική Αμβρακία, στην οποία επίσης ο Φίλιππος είχε εγκαταστήσει μακεδονική φρουρά, βλ. Schmitt 1969, σσ. 3-7, αρ. 403· Rhodes – Osborne 2003, σσ. 372-379, αρ. 76. Σχετικά με το ερώτημα για το εάν επρόκειτο πράγματι για κοινή ειρήνη, βλ. Buckler – Beck 2008, σσ. 246-253.

¹⁸⁸ Schmitt 1969, σσ. 7-10, αρ. 403. II, σ. 14, αρ. 404.

¹⁸⁹ Διόδ. 17.3.

Κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Μεγάλου Αλεξάνδρου και έως το θάνατό του, οι ιστορικές πληροφορίες για τη Λευκάδα είναι ελάχιστες. Σύμφωνα με τον κατάλογο θεωροδόκων του Άργους, ο οποίος χρονολογείται γύρω στο 330-324 π.Χ.,¹⁹⁰ η Λευκάδα αναφέρεται μεταξύ των Ακαρνανικών πόλεων. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τον κατάλογο της Επιδαύρου, των μέσων του 4^{ου} αι. π.Χ., ενίσχυσε την άποψη για μία πρόιμη σύνδεση της Λευκάδας με το Ακαρνανικό Κοινό, ήδη μέσα στο β' μισό του 4^{ου} αι. π.Χ. Η άποψη αυτή, όμως, δεν επιβεβαιώνεται από άλλες φιλολογικές μαρτυρίες.

Κατά το β' μισό του 4^{ου} αι. π.Χ. η Λευκάδα επλήγη από σιτοδεία, τουλάχιστον δύο φορές, και αναγκάστηκε να προμηθευτεί σιτηρά. Ο ρήτορας Λυκούργος, στον λόγο του *κατά Λεωκράτους* (1.26) αναφέρει ότι ο Λεωκράτης, ο οποίος είχε μετοικήσει στα Μέγαρα *ἐκ τῆς Ἡπείρου παρὰ Κλεοπάτρας εἰς Λευκάδα ἐσιτήγει καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κόρινθον*.¹⁹¹ Βάσει μίας επιγραφής πληροφορούμαστε ότι κατά την περίοδο 330-326 π.Χ. η Λευκάδα, όπως και σαράντα-μία ελληνικές πόλεις της κεντρικής και νότιας Ελλάδας,¹⁹² προμηθεύτηκαν σιτάρι από την Κυρήνη.¹⁹³ Η Λευκάδα, μάλιστα εισήγαγε 15.000 μεδίμνους σίτου.¹⁹⁴

¹⁹⁰ SEG 23.189. Για αναλυτικό σχολιασμό της επιγραφής, βλ. Charneaux 1966, σσ. 156-239, και ιδίως σσ. 175-176 για τη Λευκάδα. Βλ. επίσης Perlman 2000, σσ. 100-104.

¹⁹¹ Ο χρόνος εισαγωγής των σιτηρών από την Ήπειρο έλαβε χώρα μετά τη μάχη της Χαϊρώνειας το 338 π.Χ., οπότε και εκφώνησε ο Λυκούργος το λόγο του *κατά Λεωκράτους*. Η ανάμειξη της Κλεοπάτρας, αδελφής του Μεγάλου Αλεξάνδρου, η οποία νυμφεύτηκε το 336 π.Χ. τον βασιλιά της Ηπείρου, Αλέξανδρο Α', τον επονομαζόμενο Μολοσσό, κατεβάζει τη χρονολόγηση του γεγονότος μετά το 334 π.Χ. Κατά το διάστημα αυτό ο Αλέξανδρος Α' βρισκόταν σε εκστρατεία στην Ιταλία και η Κλεοπάτρα πρέπει να ασκούσε τα βασιλικά καθήκοντα αντ' αυτού.

¹⁹² Murray 1982, σ. 313.

¹⁹³ SEG 9.2' Tod 1948, 196. Σχετικά με τα προβλήματα που παρουσιάζει η επιγραφή ως προς το περιεχόμενό της, βλ. Rhodes – Osborne 2003, σσ. 486-493, αρ. 96' Brun 1993, σσ. 185-196.

¹⁹⁴ Με αφορμή το γεγονός, ότι οι ελληνικές πόλεις προμηθεύτηκαν σιτάρι από την Κυρήνη και όχι από την Σικελία, όπως έκαναν παραδοσιακά έως τότε, ο Domingo-Forasté (1988, σσ. 145-146) υποστήριξε, ότι η αποκατάσταση των εμπορικών επαφών, καθώς και των εξαγωγών προς και από τη Σικελία μετά την εκστρατεία του Τιμολέοντος ήταν πρόσκαιρη. Θεώρησε, ότι οι συγκρούσεις του Αγαθοκλέους με τους Καρχηδόνιους (311-309 π.Χ.) κατέστησαν δύσκολες τις εμπορικές συναλλαγές και μάλιστα κατά τη διάρκειά τους αναγκάστηκε και η ίδια η Σικελία να κάνει εισαγωγή σίτου. Η άποψή του, όμως, δεν είναι πειστική, καθώς αφενός αναφέρεται σε γεγονότα μεταγενέστερα της επιγραφής, αφετέρου υπάρχει ολόκληρη συλλογιστική σχετικά με το είδος της προμήθειας και τη φύση της συναλλαγής μεταξύ της Κυρήνης και των ελληνικών πόλεων.

Μετά το θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου το 323 π.Χ. η Λευκάδα μαζί με μία πλειάδα άλλων πόλεων συντάχθηκε πάλι με την Αθήνα εναντίον του Αντιπάτρου¹⁹⁵ και πρέπει να έλαβε μέρος κατά τον λεγόμενο *Λαμιακὸ πόλεμο* (323-322 π.Χ.).¹⁹⁶ Ο πόλεμος κατέληξε σε νίκη του Αντιπάτρου στη μάχη της θεσσαλικής Κραννώνος το 322 π.Χ., ο οποίος επέβαλε Μακεδονικές φρουρές και τιμοκρατικά καθεστώτα στις πόλεις που εναντιώθηκαν, όπως παραδίδει σχετικά ο Διόδωρος.¹⁹⁷

Στα γεγονότα που ακολούθησαν του θανάτου του Αντιπάτρου το 319 π.Χ., και στους διαρκείς πολέμους μεταξύ των διαδόχων, δεν γνωρίζουμε ποια ήταν η θέση της Λευκάδας. Ο Πολυπέρχων¹⁹⁸ στην προσπάθειά του να προσεταιριστεί τις ελληνικές πόλεις *ἔδοξεν αὐτοῖς τὰς μὲν κατὰ τὴν Ἑλλάδα πόλεις ἐλευθεροῦν, τὰς δ' ἐν αὐταῖς ὀλιγαρχίας καεσταμένας ὑπ' Ἀντιπάτρου καταλύειν* (Διοδ. 18.55.2). Το ίδιο νόημα είχε η διακήρυξη λίγο αργότερα, το 315 π.Χ., του Αντιγόνου του Μονόφθαλμου, *εἶναι δὲ καὶ τοὺς Ἕλληνας ἅπαντας ἐλευθέρους, ἀφρουρήτους, αὐτονόμους* (Διοδ. 19.61.3), στην προσπάθειά του αντίστοιχα να περιορίσει την επιρροή του Κασσάνδρου.¹⁹⁹ Η απομάκρυνση, όμως, των μακεδονικῶν φρουρῶν ἀπὸ τις ελληνικές πόλεις και συγκεκριμένα ἀπὸ τη Λευκάδα δεν εἶναι ξεκάθαρο, πότε ακριβῶς πραγματοποιήθηκε.²⁰⁰

¹⁹⁵ Διόδ. 18.9-11. Ο Αντίπατρος, στρατηγός του Φιλίππου Β' αλλά και του Μ. Αλεξάνδρου, έλαβε μετά το θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου, τον τίτλο του *στρατηγοῦ αὐτοκράτορος Εὐρώπης*, βλ. Schmitt 1969, σσ. 24-25, αρ. 413.

¹⁹⁶ Will 1979-1982, I, σσ. 29-34.

¹⁹⁷ Διόδ. 18.18. Βέβαια η Αθήνα, η οποία θεωρήθηκε ως η βασική υπαίτιος για τον πόλεμο αυτό, δέχθηκε δυσβάσταχτους όρους.

¹⁹⁸ Ο Αντίπατρος πρότεινε ως διάδοχό του έναν από τους στρατηγούς του Μεγάλου Αλεξάνδρου, τον Πολυπέρχοντα, και όχι τον υιό του, Κάσσανδρο, γεγονός που δημιούργησε νέες συγκρούσεις και συμμαχίες, βλ. Will 1979-1982, I, σσ. 40-51.

¹⁹⁹ Σχετικά με την προπαγανδιστική πολιτική που άσκησαν οι Αντιγονίδες προς τις ελληνικές πόλεις, βλ. Simpson 1959, σσ. 389-393, 406-409· Briscoe 1978, σσ. 145-157. Ο Διόδωρος (19.62.1-2) παραδίδει, ότι και ο Πτολεμαῖος Σωτήρ προέβη σε ανάλογη διακήρυξη, η οποία χρησιμοποιήθηκε ως προπαγάνδα για τον συσχετισμό των δυνάμεων των διαδόχων στον ελλαδικό χώρο.

²⁰⁰ Ο Ροντογιάννης (2005, σσ. 164) υποστήριξε, ότι στη Λευκάδα εγκαταστάθηκε ολιγαρχικό καθεστώς μετά τη νίκη του Αντιπάτρου και έως το 319 π.Χ., όταν διακήρυξε ο Πολυπέρχων την ανεξαρτησία των ελληνικών πόλεων.

Το 314 π.Χ. το Κοινό των Αιτωλών συντάχθηκε με τον Αντίγονο τον Μονόφθαλμο.²⁰¹ Ο Κάσσανδρος για να αντισταθμίσει την επιρροή του, αλλά και για να αποκτήσει μία βάση κοντά στην ολοένα αυξανόμενη δύναμη των Αιτωλών, προσέγγισε το Ακαρνανικό Κοινό.²⁰² Μάλιστα, τους προέτρεψε να μετοικήσουν σε μεγάλες οχυρωμένες πόλεις, αντί των πολλών μικρών ανοχύρωτων πόλεων, ώστε οι δυνάμεις τους να μην είναι διασπασμένες.²⁰³ Αποχωρώντας από την Ακαρνανία *αὐτὸς (Κάσσανδρος) δὲ μετὰ δυνάμεως παρελθὼν ἐπὶ Λευκάδας τὴν πόλιν διὰ πρεσβείας προσηγάγετο*, στην οποία εγκαταστάθηκε μακεδονική φρουρά²⁰⁴ υπό τη διοίκηση του Αθηναίου Λυσάνδρου.²⁰⁵ Αν και το γεγονός ερμηνεύτηκε ως ένα είδος πολιτικής ένωσης της Λευκάδας με το Ακαρνανικό Κοινό,²⁰⁶ σε αυτήν την περίπτωση δε θα απαιτούταν η τοποθέτηση μακεδονικής φρουράς στο νησί.²⁰⁷ Πάντως, ακόμα και εάν είχε υπάρξει προσχώρηση της Λευκάδας στο Κοινό, στον κατάλογο θεωροδόκων της Νεμέας (314/313-311 π.Χ.) η Λευκάδα αναφέρεται χωριστά από το Ακαρνανικό Κοινό, μετά την Κέρκυρα.²⁰⁸

Η μακεδονική κυριαρχία στο νησί ήταν βραχύβια. Οι Λευκάδιοι εκμεταλλεύτηκαν τις πολεμικές συγκρούσεις του Κασσάνδρου με τον Αλκέτα στην Ήπειρο²⁰⁹ και *προσλαβόμενοι βοήθειαν παρὰ Κορκυραίων ἐξέβαλον τὴν φρουρὰν τοῦ*

²⁰¹ Σχετικά με τη χρονολόγηση της συμμαχίας αυτής μεταξύ των Αιτωλών και του Αντιγόνου, βλ. Errington 1977, σσ. 478-504.

²⁰² Ο Berkold (1996, σ. 118) αναφέρει, ότι υπήρχαν και προσωπικοί δεσμοί των Μακεδόνων με τους Ακαρνανούς, καθώς ένας από τους δασκάλους του Μεγάλου Αλεξάνδρου καταγόταν από την Ακαρνανία.

²⁰³ Οι Ακαρνανούς συγκεντρώθηκαν στις πόλεις Στράτο, Σαυρία και Αγρίνιο, βλ. Διόδ. 19.67.3-4. Η περιοχή της Ακαρνανίας βρισκόταν υπό τις οδηγίες του στρατηγού Λυκίσκου, τον οποίο όρισε υπεύθυνο ο Κάσσανδρος ως ενίσχυση των τοπικών δυνάμεων στις επιθέσεις των Αιτωλών. Για το σχολιασμό του σχετικού χωρίου του Διοδώρου, βλ. Philippson-Kirsten 1956, σσ. 605-608· Berkold 1996, σσ. 121-122.

²⁰⁴ Διόδ. 19.67.5.

²⁰⁵ Διόδ. 19.88.5.

²⁰⁶ Schwahn 1931, σ. 1196.

²⁰⁷ Βλ. Swoboda 1910, σ. 401· Freitag 2001, σσ. 43-44. Ίσως, όμως, η τοποθέτηση φρουράς μπορεί να ερμηνευτεί ως δύναμη διατήρησης της τάξης.

²⁰⁸ SEG 36.331. Ο Miller (1988, σσ. 147-163) πρότεινε ως πιθανότερη χρονολόγηση της επιγραφής το 323 π.Χ. και η Perlman (2000, σσ. 107-109, 149-152) το διάστημα 324-313 π.Χ.

²⁰⁹ Το 313 π.Χ. σκοτώθηκε ο Αιακίδης, βασιλιάς της Ηπείρου, και καθήκοντα ανέλαβε ο αδελφός του, Αλκέτας Β'. Εναντίον του Αλκέτα κινήθηκαν οι δυνάμεις του Κασσάνδρου που βρίσκονταν στην

Κασάνδρου (Διοδ. 19.89.3) το 312 π.Χ.²¹⁰ Από την εποχή αυτή και έως το θάνατο του Πύρρου (272 π.Χ.) τα δύο νησιά του Ιονίου ακολούθησαν κοινή πορεία. Λόγω θέσης, σε κομβικό σημείο για τις θαλάσσιες εμπορικές συναλλαγές, αποτέλεσαν *μήλον τῆς ἔριδος* για τους κραταιούς της εκάστοτε περιόδου.

Το 311 π.Χ. υπογράφεται από τους διαδόχους του Μεγάλου Αλεξάνδρου συνθήκη ειρήνης, η οποία προέβλεπε μεταξύ άλλων και την απομάκρυνση όλων των μακεδονικών φρουρών.²¹¹ Οι προσωπικές φιλοδοξίες τους, όμως, υπονόμευσαν τη συνθήκη αυτή, η οποία ήταν βραχεία και οι μεταξύ τους συγκρούσεις συνεχίστηκαν πιο έντονες. Η δε Λευκάδα για ένα διάστημα περίπου είκοσι ετών, έως την προσάρτησή της από τον Πύρρο, βρισκόταν ανάμεσα στον Κάσσανδρο και τον Δημήτριο τον Πολιορκητή, οι οποίοι φιλοδοξούσαν να εδραιώσουν την παρουσία, αλλά και την εξουσία τους στη Δυτική Ελλάδα. Η έλλειψη γραπτών πηγών καθιστά το ζήτημα της απελευθέρωσης της Λευκάδας από τις φρουρές και την προσχώρησή της στο ένα ή στο άλλο στρατόπεδο υποθετική.

Ο Αντίγονος ο Μονόφθαλμος προκειμένου να περιορίσει τη δύναμη και την επιρροή του Κασσάνδρου στον ελλαδικό χώρο, έστειλε το υιό του Δημήτριο Πολιορκητή με στόλο και στρατό από την Έφεσο το 307 π.Χ. με σκοπό: *ἐλευθεροῦν πάσας μὲν τὰς κατὰ τὴν Ἑλλάδα πόλεις, πρώτην δὲ τὴν Ἀθηναίων, φρουρουμένην ὑπὸ Κασσάνδρου* (Διοδ. 20.45.1). Κατά τον ίδιο χρόνο, ο Ίλλυριός βασιλιάς Γλαυκίας, εκμεταλλευόμενος τη δυσμενή θέση του Κασσάνδρου, βοήθησε στην άνοδο του Πύρρου στον ηπειρωτικό θρόνο.²¹² Με το Δημήτριο μάλιστα ο Πύρρος απέκτησε και

Ακαρνανία υπό το στρατηγό Λυκίσκο. Η μάχη ήταν αμφίροπη με απώλειες και από τις δύο πλευρές. Μεταξύ των νεκρών από την πλευρά του Κασσάνδρου, ήταν ο Λύσανδρος, ο φρούραρχος της Λευκάδας. Ο Κάσσανδρος τελικά αναγκάστηκε να αναγνωρίσει τον Αλκέτα ως βασιλιά και αποσύρθηκε στη Μακεδονία, βλ. Διόδ. 19.88-89. Επικρατεί προβληματισμός αναφορικά με τη διήγηση του Διοδώρου και τις χρονολογήσεις του, βλ. Droysen 1993, σ. 360, σημ. 738.

²¹⁰ Το γεγονός, ότι στην αφήγηση του Διοδώρου δεν αναφέρεται πουθενά το Ακαρνανικό Κοινό επιβεβαιώνει την άποψη του Swoboda σχετικά με τις μεταξύ τους σχέσεις. Οι Κερκυραίοι είχαν βοηθήσει και την Απολλωνία να διώξει τη μακεδονική φρουρά που τοποθετήθηκε στην πόλη το 314 π.Χ. Διοδ. (19.78.1).

²¹¹ Διόδ. 19.105.1. Σχετικά με την ειρήνη μεταξύ των διαδόχων, βλ. Will 1979-1982, I, σσ. 61-65.

²¹² Για τις διάφορες απόψεις σχετικά με τον ακριβή χρόνο της ανάρρησης στο θρόνο του Πύρρου το 307 ή 306 π.Χ., βλ. Γαρουφαλιάς 1975, σ. 16, υποσ. 23. Ο Γλαυκίας είχε υπογράψει από το 314 π.Χ. συμφωνία με τον Κάσσανδρο (Διόδ. 19.67.7). Ο Lénêque (1957, σ. 104) υποστήριξε ότι της κίνησης αυτής του Γλαυκία, είχε προηγηθεί συνεννόηση με τον Δημήτριο Πολιορκητή.

δεσμούς συγγένειας, καθώς ο Δημήτριος παντρεύτηκε το 303 π.Χ. την αδελφή του Δηιδάμεια.²¹³ Έναν χρόνο αργότερα ο Δημήτριος ο Πολιορκητής *έν δὲ Ἰσθμῶ κοινουῦ συνεδρίου γενομένου καὶ πολλῶν ἀνθρώπων συνελθόντων, ἡγεμῶν ἀνηγορεύη τῆς Ἑλλάδος, ὡς πρότερον οἱ περὶ Φίλιππον καὶ Ἀλέξανδρον* (Πλουτ., *Δημήτ.* 25.3).²¹⁴ Εάν ήταν και η Λευκάδα μεταξύ των πόλεων που τον υποστήριζαν δεν το γνωρίζουμε, καθώς δεν αναφέρονταν ονομαστικά οι πόλεις.²¹⁵ Αλλά ακόμα και εάν είχε συνταχθεί στο πλευρό του Δημητρίου, η προστασία που θα της παρείχε ήταν πρόσκαιρη.²¹⁶ Τα στρατεύματα του Αντιγόνου του Μονόφθαλμου και του Δημητρίου του Πολιορκητού υπέστησαν μεγάλη καταστροφή στη μάχη της Ιψού,²¹⁷ το 301 π.Χ., και έτσι ο Κάσσανδρος είχε την ευκαιρία να ανακτήσει όλες τις περιοχές που κατά καιρούς είχε χάσει, μεταξύ των οποίων θα ήταν και η Λευκάδα.

Η Λευκάδα στη σφαίρα επιρροής του Ηπειρώτη βασιλιά Πύρρου

Στις αρχές του 3^{ου} αι. π.Χ. στο χώρο του Ιονίου δραστηριοποιούνταν διάφορες δυνάμεις. Ήδη, μετά από πρόσκληση των Ταραντίνων για βοήθεια, οι Σπαρτιάτες απέστειλαν το 303/302 π.Χ. τον στρατηγό Κλεώνυμο με χρήματα και πλοία, ο οποίος, πηγαίνοντας στην Ιταλία, κατέλαβε την Κέρκυρα, όπου τοποθέτησε φρουρά.²¹⁸ Τα

²¹³ Πλουτ., *Δημήτ.* 25.2.

²¹⁴ *IG IV*², 1, 68· *SEG* 1.75, 2.56, 3.319. Ο Ferguson (1948, 112-136) σχολίασε το συνέδριο της Κορίνθου και το χρόνο διεξαγωγής του, βάσει της ανωτέρω επιγραφής *IG IV*², 1, 68. Βλ. επίσης, Simpson 1959, σσ. 395-398· Schmitt 1969, σσ. 63-80, αρ. 446.

²¹⁵ Ο Dany (1999, σ. 52) σχολιάζοντας το θέμα, υποστήριξε ότι οι Αιτωλοί σίγουρα θα έλαβαν μέρος, σε αντίθεση με τους Ακαρνάνες, των οποίων τη συμμετοχή θεώρησε απίθανη. Οι Ακαρνάνες θα προσπάθησαν εκ των υστέρων να προσεταιριστούν τη συμμαχία του Δημητρίου του Πολιορκητού για προστασία από τους Αιτωλούς.

²¹⁶ Το ενδιαφέρον του Δημητρίου για την Ασία και η αποχώρησή του από την Αθήνα για την Έφεσο, κατ' εντολή του πατέρα του, όπως ήταν αναμενόμενο αποδυνάμωσε την επιρροή του στις ελληνικές πόλεις, αφήνοντας ελεύθερο πεδίο στον Κάσσανδρο για να επέμβει (Διόδ. 20.111.2). Βλ. Will 1979-1982, I, σσ. 81-82.

²¹⁷ Η μάχη της Ιψού έλαβε χώρα στη Φρυγία μεταξύ των συνασπισμένων δυνάμεων του Σελεύκου Α' Νικάτορος, του υιού του Αντιόχου, του Πτολεμαίου, του Λυσιμάχου και του Κασσάνδρου εναντίον των Αντιγονιδών.

²¹⁸ Διόδ. 20.104.2-4. Αναλυτικά για τα γεγονότα που έλαβαν χώρα κατά την περίοδο αυτή στην Ιταλία, βλ. Meister 2006, σσ. 405-406. Ο Oberhammer υποστήριξε ότι κατά την εκστρατεία του στην Ιταλία ο Κλεώνυμος κατέλαβε και τη Λευκάδα, στηριζόμενος στο απόσπασμα του Δημοχάρους (*FGrHist* 75 F

γεγονότα αυτά οδήγησαν τον Κάσσανδρο το 298 π.Χ. να προσπαθήσει να καταλάβει την Κέρκυρα δια πολιορκίας. Οι Κερκυραίοι απευθύνθηκαν για βοήθεια στον Αγαθοκλή, ο οποίος νίκησε τον Κάσσανδρο και προσήρτησε στο βασίλειό του την Κέρκυρα μαζί με τη Λευκάδα, η οποία βρισκόταν υπό την κατοχή του Κασσάνδρου.²¹⁹ Το 295 π.Χ. οι δύο πόλεις δόθηκαν ως προίκα στον Πύρρο, βασιλιά της Ηπείρου, ο οποίος νυμφεύθηκε την κόρη του Αγαθοκλή, Λάνασσα.²²⁰ Έτσι η Λευκάδα βρέθηκε στην εξουσία ενός μεγάλου κράτους με διευρυμένα γεωγραφικά όρια, τα οποία περιελάμβαναν και την όμορη περιοχή της Ακαρνανίας.²²¹

2), το οποίο λανθασμένα χρονολογούσαν στο 301 π.Χ., βλ. Oberhummer 1886, σσ. 139-140. Είναι άγνωστη η διάρκεια της κατάληψης της Κέρκυρας από τα Σπαρτιατικά στρατεύματα, βλ. σχετικό σχολιασμό από το Droysen 1993, σ. 522, υποσ. 1014. Η επιστροφή του Αγαθοκλέους στην Ιταλία γύρω στο 300 π.Χ. ίσως έδωσε στους Κερκυραίους την ευκαιρία να τους εκδιώξουν. Άλλωστε, φαίνεται ότι υπήρχαν επαφές της Κέρκυρας με τον Αγαθοκλή, εφόσον αυτόν κάλεσαν σε βοήθεια κατά την πολιορκία του Κασσάνδρου, λίγο αργότερα.

²¹⁹ Διόδ. 21.2. Η πολιτική του Αγαθοκλέους είχε στραμμένο το ενδιαφέρον προς την Ανατολή, κυρίως προς το Ιόνιο. Αυτό επιβεβαίωσαν οι επαφές του με τον Πτολεμαίο και τον Πύρρο, καθώς και αργότερα με το νέο βασίλειο της Μακεδονίας, Δημήτριο τον Πολιορκητή. Σχετικά με την προσάρτηση και της Λευκάδας από τον Αγαθοκλή οι μελετητές στήριξαν την άποψή τους σε ένα χωρίο του Πλούταρχου (*Ηθ.* 176), ο οποίος αναφέρεται σε απόβαση του Αγαθοκλέους στην Ιθάκη.

²²⁰ Πλούτ., *Πύρρ.* 9.1. (*ἔλαβε*) *καὶ Λάνασσαν τὴν Αγαθοκλέους τοῦ Συρακουσίου, προίκα προσφερομένην αὐτῷ τὴν Κερκυραίων πόλιν ἠλωκυῖαν ὑπὸ Αγαθοκλέους.* Αν και ο Πλούταρχος δεν αναφέρει την παραχώρηση και της Λευκάδας ο Beloch (1927, σσ. 377-378) υποστήριξε ότι και η Λευκάδα είχε την ίδια τύχη. Βλ. επίσης Lénêque 1957, σσ. 125, υποσ. 3, 140, 175-176, 197· Γαρουφαλιάς 1975, σ. 78, υποσ. 16). Εάν ο Αγαθοκλής παραχώρησε την Κέρκυρα, δεν είχε λόγο να κρατήσει υπό την κατοχή του τη Λευκάδα. Η κατοχή των δύο αυτών νησιών προσέφερε σημαντικά πλεονεκτήματα, στρατιωτικά και εμπορικά. Ο Domingo-Forasté (1988, σ. 120) υπέθεσε, ότι κατά την περίοδο αυτή υπήρξε κάποιου είδους διοικητική σύνδεση των δύο νησιών, τα οποία αποτελούσαν σημαντικούς εμπορικούς σταθμούς στις θαλάσσιες οδούς προς τη Δύση.

²²¹ Ο Πύρρος είχε χάσει τον ηπειρωτικό θρόνο το 302 π.Χ. κατά τη μετάβασή του στην Ιλλυρία, μετά την εξέγερση των Μολοσσών που παρακινήθηκαν από τον Κάσσανδρο (Παυσ. 1.11.5). Στη συνέχεια βρέθηκε στο πλευρό του Δημητρίου του Πολιορκητού και πολέμησε στη μάχη της Ιψού, μετά την οποία βρέθηκε ως όμηρος στο βασίλειο του Πτολεμαίου. Λόγω των ικανοτήτων του κέρδισε την εκτίμηση του Πτολεμαίου, ο οποίος μάλιστα τον βοήθησε να επανέλθει στον ηπειρωτικό θρόνο το 297 π.Χ., βλ. Lénêque 1957, σσ. 113-116. Στην Ήπειρο από το 302 π.Χ. βασίλευε ο φιλομακεδόνας Νεοπτόλεμος Β΄, θείος του Πύρρου, με τον οποίο συμβασίλευσαν μόλις για ένα μικρό διάστημα, καθώς επιθυμούσαν ο ένας την εξόντωση του άλλου. Τελικά ο Πύρρος δολοφόνησε το Νεοπτόλεμο γύρω στο 296/295 π.Χ. (Πλούτ., *Πύρρ.* 5). Επίσης, εκμεταλλεύόμενος τη δυναστική έριδα ανάμεσα στους υιούς του Κασσάνδρου, Αλέξανδρο Ε΄ και Αντίπατρο Β΄, και υποστηρίζοντας τον Αλέξανδρο Ε΄,

Το διαζύγιο της Λάναςσας από τον Πύρρο το 291/290 π.Χ., άλλαξε τον συσχετισμό των δυνάμεων στον δυτικό ελλαδικό χώρο. Ο Αγαθοκλής επεδίωξε νέα συμμαχία με τον Δημήτριο τον Πολιορκητή,²²² στον οποίο έδωσε σύζυγο τη Λάναςσα και τα δύο νησιά του Ιονίου ως προίκα, όπως προκύπτει από την αφήγηση του Δημοχάρους (*FGrHist* 75 F 2): *έπανελθόντα δὲ τὸν Δημήτριον ἀπὸ τῆς Λευκάδας καὶ Κερκύρας εἰς τὰς Ἀθήνας.*²²³ Δεν είναι σαφές μέχρι τότε η Λευκάδα παρέμεινε στην κυριαρχία του Μακεδόνα βασιλιά.²²⁴ Η αναφορά του Ιουστίνου, σχετικά με την κατάληψη της Κέρκυρας από τον υιό του Πύρρου, Πτολεμαίο, τοποθετείται γύρω στο 281 π.Χ. και πιθανόν κατά την ίδια περίοδο να επανήλθε και η Λευκάδα στην εξουσία του.²²⁵ Πάντως και τα δύο νησιά βρίσκονταν στην κατοχή του Πύρρου, πριν από την εκστρατεία του στη Δύση, καθώς η σημαντική γεωγραφική τους θέση του προσέφερε σημαντική βοήθεια για την εκστρατεία του στην Ιταλία, αλλά και για την προστασία του ηπειρωτικού βασιλείου του.

Το 283 π.Χ. το βασίλειο του Πύρρου, κατά την απουσία του, δέχθηκε ισχυρή επίθεση από το βασίλειο της Θράκης, Λυσίμαχο.²²⁶ Πολλοί σχολιαστές υποστήριξαν, ότι ο Λυσίμαχος απέσπασε από τον Πύρρο τη Λευκάδα και το Ακαρνανικό Κοινό και ότι κατά την περίοδο αυτή πραγματοποιήθηκε η ένταξη της Λευκάδας στο Κοινό.²²⁷ Αντίθετα, ο Λένέκου θεώρησε το γεγονός της εισβολής επινόηση του Πausanias, ενώ

προσάρτησε στο κράτος του την Τυμφαία και την Παραναία στην Μακεδονία, αλλά και την Αμβρακία, την Ακαρνανία και την Αμφιλοχία, ως *επίκτητα έθνη* (Πλούτ., *Πύρρ.* 6.2-3). Πιθανόν με την ίδια συμφωνία να απέκτησε την Αθαμανία και την Ατιντανία (Λιάμπη 1999, σ. 14).

²²² Ο Αγαθοκλής πίστευε, ότι ο Δημήτριος, λόγω του στόλου που διέθετε, θα μπορούσε να τον βοηθήσει αποτελεσματικότερα στον αγώνα του με τους Καρχηδονίους (Meister 2006, σσ. 408-409).

²²³ Γαρουφαλιάς 1975, σ. 115, υποσ. 52· Dany 1999, σ. 52, υποσ. 66. Κατά τον Πλούταρχο (*Πύρρ.* 10.5), ο οποίος δεν αναφέρει καθόλου τη Λευκάδα, η Κέρκυρα δεν δόθηκε ως προίκα, αλλά ο Δημήτριος την κατέλαβε το 290 π.Χ. και τοποθέτησε φρουρά.

²²⁴ Οι Domingo-Forasté (1988, σ. 120) και Ροντογιάννης (2005, σ. 167) υποστήριξαν ότι η κατάληψη του νησιού από τον Δημήτριο ήταν προσωρινή (βλ. Πaus. 1.11.6, 1.12.1), λόγω της συνθήκης που υπέγραψαν το 289 π.Χ., της οποίας οι όροι δεν είναι γνωστοί, βλ. Λένέκου 1957, σ. 147.

²²⁵ Ιουστ., *Επ.* 25.4.8. Πρώτος ο Klotzsch (1911, σ. 215), έδωσε τη σχετική ερμηνεία αναφορικά με το χωρίο του Ιουστίνου και τον χρόνο που πραγματοποιήθηκε η επίθεση στην Κέρκυρα. Βλ., επίσης, Λένέκου 1957, σσ. 175-176· Γαρουφαλιάς 1975, σσ. 161-163· Dany 1999, σσ. 66-67.

²²⁶ Πaus. 1.9.7.

²²⁷ Klaffenbach 1955, σσ. 48-49· Larsen 1968, σ. 266· Domingo-Forasté 1988, σ. 121· Κατωπόδης 2000, σ. 217.

ο Dany υπεραμύνθηκε της άποψης, ότι ο Πύρρος διατήρησε τον έλεγχο του στις πόλεις αυτές έως το θάνατό του.²²⁸

Οι πηγές δεν είναι σαφείς για την πολιτική κατάσταση της Λευκάδας. Εάν δεχθούμε την άποψη του Klaffenbach, ότι ο Πύρρος κατά την εκστρατεία του στην Ιταλία χρησιμοποίησε Ακαρνάνες μισθοφόρους, στηριζόμενος σε μία χαμένη σήμερα επιγραφή που αναφέρεται σε συμμαχία του Πύρρου με το Κοινό (*IG IX 1²*, 207), αλλά και στον Διονύσιο Αλικαρνασσεά,²²⁹ δεν είναι απίθανο να υπήρξαν και μισθοφόροι από τη Λευκάδα.²³⁰ Άλλωστε, τα νομισματικά δεδομένα που προέρχονται από τους «θησαυρούς» της περιόδου αυτής και εντοπίζονται στη Δύση συνηγορούν προς αυτήν την άποψη.²³¹ Τέλος, μία σειρά στατήρων κορινθιακού τύπου με το μονογράφημα του Ακαρνανικού Κοινού και σύμβολο βότρυ που αποδίδονται στην περίοδο βασιλείας του Πύρρου και θυμίζουν τους στατήρες της Λευκάδας (**8^η σειρά, ΣΤ΄ περίοδος**, βλ. πίν. 46, αρ. 1099-1100), θα μπορούσαν να αποτελούν ένδειξη μίας πρώιμης μορφής πολιτικής ένωσης μεταξύ της Λευκάδας και του Κοινού.²³²

Η προσχώρηση στο Ακαρνανικό Κοινό

Η οριστική αποδέσμευση της Λευκάδας από το ηπειρωτικό βασίλειο κατέστη δυνατή μόνο μετά τον θάνατο του Πύρρου, το 272 π.Χ. Η Λευκάδα, σε κάποια χρονική στιγμή, η οποία είναι άγνωστη, εντάχθηκε και επίσημα στο Ακαρνανικό Κοινό, με το οποίο ήδη από τα μέσα του 4^{ου} αι. π.Χ. διατηρούσε επαφές, ίσως και κάτι περισσότερο.²³³ *Terminus ante quem* αποτελεί η *συνθήκη και συμμαχία Αίτωλοῖς και Ακαρνάνοις*, η οποία είναι γνωστή στη βιβλιογραφία ως *συνθήκη Ἰσοπολιτείας*, αφού μεταξύ των εκπροσώπων του Ακαρνανικού Κοινού αναφέρεται ο Λευκάδιος

²²⁸ Lénêque 1957, σ. 191· Dany 1999, σ. 67.

²²⁹ ἐπὶ μέσης δὲ τῆς φάλαγγος Θεσπρωτοῦς τε καὶ Χάονας, τούτοις δὲ συνεχεῖς τοὺς Αἰτωλῶν καὶ Ακαρνάνων καὶ Ἀθαμάνων μισθοφόρους (Διον. Αλ., Ρωμ. Αρχ. 20.1).

²³⁰ Klaffenbach 1955, σσ. 47-49. Σχετικά με την εγκυρότητα της εν λόγω επιγραφής υπάρχουν ενστάσεις. Για τις προτάσεις χρονολόγησής της, βλ. Freitag 2001, σ. 46. Η φύση, πάντως, της σχέσης του Πύρρου με τους Ακαρνάνες και το Ακαρνανικό Κοινό δεν έχει αποσαφηνιστεί, βλ. Lénêque 1957, σσ. 189-193· Dany 1999, σσ. 54-56.

²³¹ Μπονέλου 2005, σσ. 223, 226-227.

²³² Dany 1999, σσ. 67-68, 284-288.

²³³ Σχετικά με ένταξης της Λευκάδας στο Κοινό, βλ. Freitag 2001, σσ. 41-49.

Πολυκλής.²³⁴ Η χρονολόγηση της συνθήκης αποτελεί μέχρι σήμερα πεδίο συζήτησης.²³⁵ Σύμφωνα με τις επικρατέστερες απόψεις προτείνεται, είτε το 271/270 π.Χ., το διάστημα δηλαδή αμέσως μετά το θάνατο του Πύρρου,²³⁶ είτε το 262 ή 260 π.Χ. μετά το τέλος του Χρεμωνιδείου πολέμου που φαίνεται και το πιθανότερο.²³⁷

Η υπογραφή της συνθήκης αυτής υπήρξε πολύ σημαντική, καθώς και οι δύο περιοχές έτρεφαν αισθήματα μίσους η μία για την άλλη. Ο Domingo-Forasté σωστά επεσήμανε, ότι η συνθήκη αυτή ευνόησε, για όσο διάστημα διήρκησε, τις πόλεις της νότιας Ακαρνανίας που βρίσκονταν περισσότερο εκτεθειμένες στον αιτωλικό κίνδυνο, καθώς φαίνεται ότι υπερτερούν οι στρατηγοί από τις πόλεις αυτές. Αντίθετα,

²³⁴ *IG IX 1², 1, 3A*: Schmitt 1969, αρ. 480. Η επιγραφή εντοπίστηκε στον Θέρμο το 1905 από τον Σωτηριάδη (*AE* 1905, σσ. 55-78). Σύμφωνα με το κείμενο επρόκειτο για συνθήκη αμοιβαίας βοήθειας μεταξύ Ακαρνανικού και Αιτωλικού Κοινού σε περίπτωση επίθεσης τρίτου, ορίζονταν, επίσης, τα εδαφικά όρια των δύο συμβαλλομένων, ενώ παραχωρούνταν ίσα πολιτικά δικαιώματα στους πολίτες τους. Για το περιεχόμενο της συνθήκης, βλ. αναλυτική αναφορά από τον Dany 1999, σσ. 80-85.

²³⁵ Σχετικά με τις θέσεις των μελετητών, βλ. Piccirilli 1997, σσ. 168-174· Dany 1999, σ. 69, υποσ. 2.

²³⁶ Ο Dany αναλύοντας επιγραφικά και προσωπογραφικά δεδομένα σε συνδυασμό με τα ιστορικά γεγονότα της περιόδου της πρότεινε ως πιθανότερη χρονολόγηση το 271 ή 270 π.Χ. (1999, σσ. 69-80, 85-86) άποψη την οποία αποδέχθηκε και η Λιάμπη (2009, σ. 25).

²³⁷ Οι Oost (1954, σ. 4), Domingo-Forasté (1988, σ. 63), Piccirilli (1997, σσ. 168-174) και Strauch αποδέχθηκαν τη χρονολόγηση του 262 π.Χ. που πρώτος υποστήριξε ο Klaffenbach (1931, σσ. 223-234). Το βασικό επιχείρημα για τη χαμηλή χρονολόγηση του Klaffenbach ήταν η εμφάνιση εκ μέρους του Αιτωλικού Κοινού εκπροσώπου της Δορίδος, η οποία είχε προσαρτηθεί στο Κοινό μόλις το 273/2 π.Χ. Την άποψη αυτή είχε απορρίψει ο Flacelière (1937, σ. 192). Ο Scholten (1987, σσ. 136-139) χρονολόγησε την επιγραφή αμέσως μετά τον Χρεμωνιδείο πόλεμο (περ. 267-261 π.Χ.), στο τέλος της δεκαετίας του 260 π.Χ. ή στις αρχές του 250 π.Χ. Υποστήριξε, ότι η συνθήκη υπεγράφη με τη μεσολάβηση του Αλέξανδρου Β' των Μολοσσών, υιού του Πύρρου, καθώς ο ίδιος φιλοδοξούσε να σχηματίσει ένα ενιαίο ισχυρό μέτωπο απέναντι στον Αντίγονο Γονατά της Μακεδονίας (την ίδια θέση εξέφρασε και ο Cabanes 1976, σσ. 90-91). Ο Αλέξανδρος Β' μετά την ήττα που υπέστη 264/3 π.Χ. από το υιό του Αντιγόνου Γονατά, Δημήτριο Β', βρήκε καταφύγιο και προστασία στην Ακαρνανία (Κανατσούλης 1964, σ. 54). Το παράδοξο της ιστορίας είναι ότι ο Αλέξανδρος, ο οποίος γύρω στο 262 π.Χ. ανέκτησε την εξουσία στην Ήπειρο με τη βοήθεια των Ακαρνάνων και των Αιτωλών (βλ. Ιουστ., *Επ.* 26.2.11, 26.3), μεσολάβησε λίγα χρόνια αργότερα για το διαμελισμό της περιοχής που τον φιλοξένησε.

σημαντικές πόλεις όπως η Λευκάδα και το Ανακτόριο εκπροσωπούσαν μόνον από ένα στρατηγό.²³⁸

Η διάρκεια της συνθήκης μεταξύ Αιτωλών και Ακαρνάνων ήταν βραχύβια. Γύρω στο 252-250 π.Χ. πραγματοποιήθηκε από τον Αλέξανδρο Β΄ της Ηπείρου και τους Αιτωλούς *ὄρκους ποιησάμενοι καὶ συνθήκας ἐπ' ἑξανδραποδισμῶ καὶ μερισμῶ τῆς Ἀκαρνανίας* (Πολύβ. 9.34.7), οδηγώντας αναπόφευκτα στη διάλυση του Κοινού.²³⁹ Ο ακριβής χρόνος, κατά τον οποίο έλαβε χώρα το γεγονός της διαίρεσης της Ακαρνανίας είναι άγνωστος. Προσεγγίζεται έμμεσα από δύο γεγονότα που ορίζουν το χρονικό εύρος του: την επιστροφή του Αλεξάνδρου Β΄ στον Ηπειρωτικό θρόνο γύρω στο 262 π.Χ που αποτελεί *terminus post quem* και τον θάνατό του στο 240/239 π.Χ. (*terminus ante*).²⁴⁰ Το 242 π.Χ. πάντως, βάσει της επιγραφής από το ιερό του Ασκληπιού στην Κω (IG IX, 1², 4, 1474), η Λευκάδα βρίσκεται υπό την κυριαρχία του Αλεξάνδρου Β΄.²⁴¹

Alexander oppugnaturus Leucadiam commeatibus abundantem prius castella, quae in confinio erant, cepit omnesque ex his Leucadiam passus est confugere, ut alimenta inter multos celerius absumerentur (Φροντ., *Στρατ.* 3.4.5). Ο Αλέξανδρος χρησιμοποίησε τέχνασμα για να καταλάβει την πόλη της Λευκάδας, αφήνοντας όλον τον πληθυσμό να οχυρωθεί μέσα στα τείχη της πόλης, ώστε να τελειώσουν πιο γρήγορα οι προμήθειές τους και να παραδοθούν, όπως και έγινε. Έτσι, η Λευκάδα πέρασε στην εξουσία της Ηπειρωτικής Συμμαχίας μαζί με το δυτικό τμήμα της

²³⁸ Domingo-Forasté 1988, σ. 63, υποσ. 79. Ο Murray (1982, σ. 328) υποστήριξε, ότι η συνθήκη μπορεί να προωθήθηκε από φιλοαιτωλικές παρατάξεις στους κόλπους των πόλεων της νότιας Ακαρνανίας.

²³⁹ Βλ. Schmitt 1969, σσ. 156-157, αρ. 485.

²⁴⁰ Η γενικότερη ασάφεια που υπάρχει σχετικά με τα γεγονότα της περιόδου δεν επιτρέπει ακριβέστερες χρονολογήσεις. Σχετικά με τις παλαιότερες προτεινόμενες χρονολογήσεις για το θάνατο του Ηπειρώτη βασιλιά, βλ. Cabanes 1976, σ. 58. Ο Cabanes (1976, σσ. 63-65) τοποθέτησε το γεγονός μεταξύ του 252-247 π.Χ., ενώ ο Dany (1999, σσ. 87, 103) κατέβασε το κατώτερο όριο στο 240/239 π.Χ., την εποχή που πέθανε ο Αντίγονος Γονατάς. Είναι γενικά αποδεκτό, ότι η συμφωνία Ηπειρωτών και Αιτωλών πραγματοποιήθηκε σε περίοδο *πολιτικής αδυναμίας* της Μακεδονίας, η οποία τοποθετείται, είτε γύρω στο 251 π.Χ. (ή 253/2 π.Χ. κατά τον Will 1979-1982, I, σ. 317), όταν ο Αλέξανδρος, στρατηγός της Κορίνθου, επαναστάτησε εναντίον του θείου του Αντιγόνου Γονατά, είτε στο 243 π.Χ. κατά την πολιορκία της Κορίνθου από τον Άρατο, βλ. Dany 1999, σσ. 87-89' Λιάμπη 2009, σ. 26.

²⁴¹ Σχετικά με την επιγραφή, βλ. Hallof 2001, σσ. 333-345.

Ακαρνανίας, ενώ το ανατολικό τμήμα της περιήλθε στην κατοχή του Αιτωλικού Κοινού.²⁴² Σε ανάμνηση της υποταγής των Ακαρνάνων από τους Αιτωλούς, οι τελευταίοι αφιέρωσαν αγάλματα του Απόλλωνος και της Αρτέμιδος, καθώς και ανδριάντες των Αιτωλών στρατηγών στο ιερό των Δελφών.²⁴³ Μεταξύ των πόλεων που προσαρτήθηκαν από τους Αιτωλούς ήταν και η Στράτος, η αρχαία πρωτεύουσα των Ακαρνάνων, θρησκευτικό κέντρο και έδρα του νομισματοκοπέιου του Κοινού.

Δεν είναι ξεκάθαροι οι λόγοι που οδήγησαν τους Αιτωλούς στο να αθετήσουν τη συνθήκη,²⁴⁴ αλλά ούτε και τον Αλέξανδρο να επιτεθεί στις Ακαρνανικές πόλεις, οι οποίες τον φιλοξένησαν και μάλιστα με την υποστήριξη τους επανήλθε στον ηπειρωτικό θρόνο.²⁴⁵ Οι πολιτικές βλέψεις και οι φιλοδοξίες και των δύο δυνάμεων σχετίζονταν ασφαλώς με την απόφαση τους αυτή, σε συνάρτηση με τη δύναμη των Μακεδόνων.

²⁴² Σχετικά με την διαίρεση των πόλεων της Ακαρνανίας μεταξύ των Ηπειρωτών και των Αιτωλών, βλ. Dany 1999, σσ. 89-97.

²⁴³ Πaus. 10.16.6. Το ανάθημα αυτό έγινε κατ' απομίμηση των αντίστοιχων αναθημάτων στους Δελφούς από τη Σπάρτη και άλλες πόλεις, για να δηλώσουν την κυρίαρχη θέση τους μεταξύ των ελληνικών πόλεων. Πρβλ. το ανάθημα των Σπαρτιατών στους Δελφούς μετά τη ναυμαχία στους Αιγός ποταμούς (Πaus. 10.9.4).

²⁴⁴ Scholten 1987, σ. 144. Κατά τον Murray (1982, σσ. 327-328) βασικό μειονέκτημα της συνθήκης ήταν ότι δεν προέβλεπε την άμεση χορήγηση υπηκοότητας στους πολίτες του Αιτωλικού Κοινού, αλλά αποτελούσε απόφαση της εκάστοτε ακαρνανικής πόλης η χορήγηση της. Ο Domingo-Forasté (1988, σσ. 121-123) συμπλήρωσε τον προβληματισμό του Murray επιχειρηματολογώντας σχετικά. Ο διαμελισμός της Ακαρνανίας προσέφερε στους Αιτωλούς σημαντικά πλεονεκτήματα: την κυριαρχία στο μεγαλύτερο μέρος της κοιλάδας του Αχελώου, την αποτελεσματικότερη φύλαξη των βορειοδυτικών συνόρων τους, την απόκτηση των Οινιαδών, μίας αξιόλογης ναυτικής βάση με έξοδο προς το Ιόνιο για να επιδίδονται με τη βοήθεια των κεφαλληνιακών πλοίων μεταξύ άλλων και σε ληστρικές επιδρομές. Τα βαθύτερα, όμως, αίτια της ενέργειας αυτής βρίσκονταν στην βαθιά ριζωμένη έχθρα που ανέκαθεν έτρεφαν οι Αιτωλοί για τους γείτονές τους. *Αίτωλοι διὰ τὴν ἔμφυτον ἀδικίαν καὶ πλεονεξίαν φθονήσαντε, τὸ δὲ πλεῖον ἐλπίσαντες καταδιελέσθαι, τὰς πόλεις, καθάπερ καὶ πρότερον τὰς μὲν Ἀκαρνάνων διενείμαντο πρὸς Ἀλέξανδρον, τὰς δὲ τῶν Ἀχαιῶν ἐπέβαλοντο πρὸς Ἀντίγονον τὸν Γοναῖαν* (Πολύβ. 2.45.1). Βλ. Hammond 1967, σσ. 588-589.

²⁴⁵ Αναφορικά με τις βλέψεις του Ηπειρώτη ηγεμόνα αυτές είχαν μάλλον στρατηγική σκοπιμότητα. Ο έλεγχος των σημαντικών σταθμών, της Λευκάδας και του Ανακτορίου, εξασφάλιζε, πέραν όλων των άλλων εμπορικών και οικονομικών πλεονεκτημάτων, προστασία της πρωτεύουσας του κράτους του, της Αμβρακίας.

Η αρχή του τέλους της ηπειρωτικής κυριαρχίας στη Λευκάδα ξεκίνησε με τον θάνατο του Αλεξάνδρου Β΄, γύρω στο 239 π.Χ.²⁴⁶ Η πολιτική αναταραχή που επικράτησε στην Ήπειρο έδωσε τη δυνατότητα στη Λευκάδα, αλλά και τη δυτική Ακαρνανία να απομακρυνθούν από το Ηπειρωτικό βασίλειο. Η έκκληση για βοήθεια προς τους Ρωμαίους από τους Ακαρνάνες, σύμφωνα με την αφήγηση του Ιουστίνου, για να αντιμετωπίσουν κατά την περίοδο αυτή τις επιθέσεις των Αιτωλών ενισχύει την παραπάνω άποψη.²⁴⁷ *Acarnanes quoque diffisi Epirotis adversus Aetolos auxilium Romanorum inplorantes obtinuerunt a Romano senatu, ut legati mitterentur qui denuntiarent Aetolis, praesidia ab urbibus Acarnaniae deducerent paterenturque liberos esse, qui soli quondam adversus Troianos, auctores originis suae, auxilia Graecis non miserint* (Ιουστ., *Επ.* 28.1.5-6). Οι Ακαρνάνες, μάλιστα, επικαλέστηκαν το γεγονός ότι οι ίδιοι δεν έλαβαν μέρος στην Τρωική εκστρατεία, καθώς οι Ρωμαίοι θεωρούσαν ότι κατάγονταν από τους Τρώες.²⁴⁸

Η αυθεντικότητα, όμως, του επεισοδίου αμφισβητήθηκε,²⁴⁹ εκφράστηκε, δε, και η άποψη ότι ίσως πρόκειται για μεταγενέστερο γεγονός, το οποίο λανθασμένα τοποθετήθηκε από τον Ιουστίνο μετά το θάνατο του Αλεξάνδρου Β΄, αλλά θα πρέπει να συσχετισθεί με τα γεγονότα του 196 π.Χ.²⁵⁰ Σχετικά με το ίδιο θέμα ο Διονύσιος Αλικαρνασσεύς αναφέρει τα ακόλουθα: *ταύτης υπομνήσει τῆς εὐεργεσίας Ἀκαρνᾶσι Ρωμαῖοι Λευκάδα καὶ Ἀνακτόριον ἀφελόμενοι Κορινθίους ἀνὰ χρόνον ἐχαρίσαντο Οἰνιάδες τε ἀποκαταστήσαι βουλομένοι ἐπέτρεψαν καὶ τὰς Ἐχινάδας νήσους καρποῦσθαι κοινῇ μετ' Αἰτωλῶν ἔδωκαν* (1.51.2) που σχετίζονται με τα γεγονότα του

²⁴⁶ Σχετικά με τη χρονολόγηση του θανάτου του, βλ. υποσ. 240-241.

²⁴⁷ Οι Αιτωλοί εκμεταλλευόμενοι τη δυσμενή θέση του ηπειρωτικού βασιλείου, λόγω του θανάτου του Αλεξάνδρου Β΄, εισέβαλαν στη δυτική Ακαρνανία, η οποία κατά το διαμελισμό της Ακαρνανίας είχε περιέλθει στην εξουσία των Ηπειρωτών, βλ. Walbank 2006, σ. 446.

²⁴⁸ Ο Στράβων παραδίδει σχετικά: *οἱ Ἀκαρνᾶνες σοφίσασθαι λέγονται Ρωμαίους καὶ τὴν αὐτονομίαν παρ' αὐτῶν ἐξανύσασθαι, λέγοντες ὡς οὐ μετέσχοιεν μόνοι τῆς ἐπὶ τοὺς προγόνους τοὺς ἐκείνων στρατείας: οὔτε γὰρ ἐν τῷ Αἰτωλικῷ καταλόγῳ φράζονται οὔτε ἰδίᾳ: οὐδὲ γὰρ ὄλωσ τούνομα τοῦτ' ἐμφέροιτο ἐν τοῖς ἔπεσιν* (10.2.25).

²⁴⁹ Σχετικά με την παλαιότερη βιβλιογραφία για την αυθεντικότητα ή μη του γεγονότος, βλ. Dany 1999, σ. 98, υποσ. 1. Ο Holleaux (1921, σσ. 5-22) υπήρξε ο κυριότερος υποστηρικτής της άποψης, τον οποίον ακολούθησαν οι Oost (1954, σ. 92-97) και οι Hammond – Walbank 1988, σ. 322. Αντίθετα, οι Corsten (1992, σσ. 195-210), Strauch (1996, σσ. 150-155) και Dany (1999, σσ. 98-112) θεώρησαν το γεγονός πραγματικό.

²⁵⁰ Holleaux 1921. σ. 14· Cabanes 1976, σ. 96, υποσ. 231.

196 π.Χ. Εάν το γεγονός ήταν πραγματικό, τότε είναι η πρώτη φορά που η Ρώμη αναμείχθηκε στις ελληνικές υποθέσεις και όχι το 228 π.Χ., όπως παραδίδει ο Πολύβιος (2.12.7) *ή μὲν οὖν πρώτη διάβασις Ρωμαίων μετὰ δυνάμεως εἰς τὴν Ἰλλυρίδα καὶ ταῦτα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, ἔτι δ' ἐπιπλοκὴ μετὰ πρεσβείας εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους τοιαύδε καὶ διὰ ταύτας ἐγένετο τὰς αἰτίας.*²⁵¹ Η Ρώμη, σύμφωνα με τον Ιουστίνο, αρκέστηκε στο να κάνει στους Αιτωλούς σύσταση να μην αναμειγνύονται στις υποθέσεις των πόλεων της Ακαρνανίας, την οποία, όμως, αυτοί δεν έλαβαν υπ' όψιν τους, όπως προκύπτει από τα μεταγενέστερα γεγονότα.²⁵²

Η κατάσταση στην γύρω από τη Λευκάδα περιοχή ήταν κρίσιμη, καθώς γίνονταν ζυμώσεις για τη δημιουργία νέων συμμαχιών, αμυντικών και επιθετικών. Οι προσπάθειες των Αιτωλών να καταλάβουν το δυτικό τμήμα της Ακαρνανίας έστρεψαν τους Ηπειρώτες στον Δημήτριο Β' της Μακεδονίας. Μάλιστα, για να επισφραγιστεί η συμφωνία τους, ο Δημήτριος παντρεύτηκε το 239 π.Χ. την κόρη του Αλεξάνδρου Β', Φθία. Το Αιτωλικό Κοινό για να ισχυροποιήσει τη θέση του απέναντι στον συνασπισμό αυτό, συνήψε συμμαχία με τον Άρατο και το Αχαϊκό Κοινό.²⁵³ Οι κινήσεις, όμως, αυτές οδήγησαν σε σύγκρουση τα δύο στρατόπεδα, στον επονομαζόμενο *Δημητριακό πόλεμο*, όπως τον αναφέρει ο Πολύβιος.²⁵⁴ Η θέση της Λευκάδας κατά τη διάρκεια του πολέμου δεν είναι γνωστή από τις πηγές, ενώ και για την περίπτωση της δυτικής Ακαρνανίας οι διαθέσιμες πληροφορίες είναι ελλιπείς.²⁵⁵

Με την κατάλυση της μοναρχίας στην Ήπειρο και τη δολοφονία της τελευταίας απογόνου των Αιακιδών, της Δηιδάμειας, έληξε και τυπικά η ηπειρωτική κυριαρχία στη Λευκάδα. Τη θέση της Ηπειρωτικής Συμμαχίας έλαβε ένα νέο δημοκρατικό όργανο με το όνομα Κοινό των Ηπειρωτών που συστήθηκε αμέσως μετά, το 233/231 π.Χ.²⁵⁶

²⁵¹ Για το σχολιασμό της ρωμαϊκής επέμβασης στα ελληνικά πράγματα και τη διάκριση μεταξύ ανάμειξης σε επίπεδο διπλωματικό και στρατιωτικό, βλ. Dany (1999, σσ. 110-111).

²⁵² Ιουστ., *Επ.* 28.2.

²⁵³ Πολύβ. 2.44.1.

²⁵⁴ Πολύβ. 2.46.1. Οι πηγές δεν είναι σαφείς σχετικά με τους χρόνους του πολέμου, ο οποίος όμως, τοποθετείται πιθανότερα στο 239 π.Χ. Βλ. Will 1979-1982, I, σσ. 343-347· Dany 1999, σσ. 120-121· Scholten 2000, σ. 248.

²⁵⁵ Dany 1999, σ. 123.

²⁵⁶ Cabanes 1976, σ. 208· Λιάμπη 2009, σσ. 18-19.

Η ανακήρυξη της Λευκάδας σε πρωτεύουσα του Ακαρνανικού Κοινού και ο Α΄ Μακεδονικός πόλεμος

Οι χρόνοι ανακήρυξης της Λευκάδας σε έδρα του Ακαρνανικού Κοινού και επίσημο νομισματοκοπείο του είναι άγνωστοι. Η παλαιότερη αναφορά της ως *caput Acarnaniae* προέρχεται από τον Τίτο Λίβιο (36.11.9), κατά την περιγραφή των γεγονότων της πολιορκίας της πόλης το 197 π.Χ. από τον Lucius Quinctius Flamininus. Παλαιότερα είχε υποστηριχτεί, ότι η Λευκάδα έγινε πρωτεύουσα του Κοινού μετά την απώλεια της Στράτου κατά τον διαμελισμό της Ακαρνανίας,²⁵⁷ αλλά είναι πιθανότερο, ότι κατά την περίοδο αυτή το Κοινό διαλύθηκε. Η ανασύστασή του σωστά τοποθετήθηκε το 231/230 π.Χ., σε μία περίοδο, κατά την οποία γίνονταν νέοι συσχετισμοί δυνάμεων.²⁵⁸

Το ανασυσταθέν Ακαρνανικό Κοινό ανακήρυξε τη Λευκάδα ως πρωτεύουσα και επίσημο νομισματοκοπείο του. Κατά πρώτον, η Λευκάδα ήταν σε σημαντική γεωπολιτική θέση που της προσέφερε οικονομική δύναμη και κατά δεύτερον, βρισκόταν μακριά από τον διαρκή αιτωλικό κίνδυνο.²⁵⁹ Βέβαια, οι Αιτωλοί με τη βοήθεια των πόλεων της Κεφαλονιάς και του στόλου τους επιδίδονταν σε ληστρικές επιδρομές στα παράλια της Λευκάδας, αλλά και της Ακαρνανίας.²⁶⁰ Θρησκευτικό κέντρο αναδείχθηκε το Ιερό του Απόλλωνος στο Άκτιο, ενώ πραγματοποιήθηκαν και διαρθρωτικές αλλαγές στην λειτουργία του Κοινού, προσαρμοσμένες στα νέα δεδομένα.²⁶¹

²⁵⁷ Head 1911, σ. 300.

²⁵⁸ Σχετικά με τους χρόνους ανασύστασης του Ακαρνανικού Κοινού, ο Oberhummer (1887, σσ. 152-155), τοποθέτησε το γεγονός 231/0 π.Χ. Ο προσδιορισμός του χρόνου έγινε βάσει της αφήγησης του Πολυβίου (2.2.4-5) σχετικά με την επίθεση του Αιτωλικού Κοινού στην ακαρνανική πόλη Μεδεώνα το 231 π.Χ., καθώς αναφέρεται, ότι μόνη της η πόλη απευθύνθηκε στο Δημήτριο Β΄ της Μακεδονίας για βοήθεια. Τη χρονολόγηση υιοθέτησαν οι περισσότεροι μελετητές: Holleaux 1921, σσ. 11-12· Larsen 1967, σ. 267· Cabanes 1976, σσ. 201, 230· Domingo-Forasté 1988, σ. 124· Schoch 1997, σ. 82. Ο Dany, αντίθετα, συνέδεσε, μεν, την ανασύσταση του Κοινού με την κατάρρευση της δυναστείας των Αιακιδών, αλλά όχι σχετιζόμενο με το επεισόδιο στην Μεδεώνα (1999, σσ. 133-134).

²⁵⁹ Σχετικά με τη δραστηριότητα των Αιτωλών στην περιοχή της δυτικής Ακαρνανίας, βλ. παραπάνω, σσ. 58-59.

²⁶⁰ Πολύβ. 6.3.7.

²⁶¹ Σχετικά με τη νέα διάρθρωση του Κοινού, βλ. Κατωπόδης 2000, σσ. 297, 315-317.

Ως έδρα του Κοινού και επίσημο νομισματοκοπείο του εξέδωσε χρυσές, αργυρές και χάλκινες εκδόσεις από το τελευταίο τέταρτο του 3^{ου} και έως το 167 π.Χ.²⁶²

Το Ακαρνανικό Κοινό αναζήτησε νέο σύμμαχο στο πρόσωπο του Δημητρίου Β΄ της Μακεδονίας ως αντίδραση στην κίνηση του νεοσύστατου Ηπειρωτικού Κοινού να συνάψει συμμαχία με τον μεγάλο τους αντίπαλο, το Αιτωλικό Κοινό. Ο Δημήτριος έπεισε τους Ακαρνάνες να συμμαχήσουν με τους Ιλλυριούς, για να προστατευτούν από τους Αιτωλούς.²⁶³ Η αυξανόμενη, όμως, δύναμη των Ιλλυριών αποδείχθηκε επικίνδυνη για την περιοχή της Δυτικής Ελλάδας.²⁶⁴ Οι Ιλλυριοί πειρατές με την βασίλισσα Τεύτα επιδίδονταν σε ληστρικές επιθέσεις σε εμπορικούς σταθμούς στην Ήλιδα και τη Μεσσηνία, αλλά και στα Ηπειρωτικά παράλια, έχοντας την ενίσχυση 800 Γαλατών μισθοφόρων (Πολύβ. 2.5.1-4).²⁶⁵ Αν και το Ηπειρωτικό Κοινό απευθύνθηκε και έλαβε βοήθεια από το Αχαϊκό και το Αιτωλικό Κοινό για να αντιμετωπίσει τους Ιλλυριούς, στη συνέχεια *οί δ' Ἡπειρώται παραδόξως διασεσωσμένοι τοσοῦτον ἀπειῖχον τοῦ πειράζειν ἀμύνεσθαι τοὺς ἡδικηκότας ἢ χάριν ἀποδιδόναι τοῖς βοηθήσασιν ὥστε τούναντίον διαπρεσβευσάμενοι πρὸς τὴν Τεύταν συμμαχίαν ἔθεντο μετ' Ἀκαρνάνων πρὸς τοὺς Ἰλλυριοὺς* (Πολύβ. 2.6.9).²⁶⁶

Η δράση των Ιλλυριών οδήγησε στην ενεργή ανάμειξη των Ρωμαίων για πρώτη φορά στις υποθέσεις της Ελλάδας.²⁶⁷ Η ανοχή των Ρωμαίων στις επιθέσεις

²⁶² Βλ. Imhoof-Blumer 1878, σ. 26-33· M&M Deutschland 23, 18 October 2007 (Collection BCD), lot 14-58.

²⁶³ Πολύβ. 6.5.

²⁶⁴ Σχετικά με την πειρατική δράση των Ιλλυριών, η οποία πήρε μεγάλη έκταση από τα μέσα του 3^{ου} αι. π.Χ., βλ. Dell (1967, σσ. 345-358), όπου και η σχετική επιχειρηματολογία για το χρόνο έναρξης της πειρατείας των Ιλλυριών και τους λόγους αυτής. Βλ., επίσης, de Souza 1999, σ. 76· Ceka 2004, σσ. 69-73.

²⁶⁵ Βλ. Ormerod 1924, σσ. 170-171· Oost 1954, σσ. 9-10.

²⁶⁶ Για τον πόλεμο μεταξύ Ηπειρωτών και Ιλλυριών, βλ. Cabanes 1976, σ. 201. Ο Πολύβιος κατηγόρησε του Ηπειρώτες για τη σύναψη συμμαχίας με την Τεύτα, ενώ αντίθετα δεν πήρε θέση για στάση του Ακαρνανικού Κοινού (βλ. Dany 1999, σ. 136).

²⁶⁷ Κατά την περίοδο αυτή, το β΄ μισό του 3^{ου} αι. π.Χ., η Ρώμη και οι ιταλικές πόλεις συμμετείχαν ενεργά στο θαλάσσια εμπόριο που ασκείτο μεταξύ της Σικελίας και της Ιταλίας με την Ανατολή. Η παρουσία και οι ενέργειες των Ιλλυριών πειρατών, οπωσδήποτε θα δημιούργησαν προβλήματα στην απρόσκοπτη κίνηση των εμπορικών πλοίων τους. Κατά τον Oost (1954, σ. 106, υποσ. 70) η ανάμειξη της Ρώμης στις υποθέσεις δεν είχε ως μοναδικό στόχο την τιμωρία των Ιλλυριών πειρατών, αλλά απέβλεπε και στη δημιουργία βάσεων και την κατάληψη θέσεων, όπως η Κέρκυρα, αλλά και οι

αυτές και η αφορμή που αναζητούσαν δόθηκε με την επίθεση που δέχθηκαν Ιταλοί έμποροι στη Φοινίκη το 230 π.Χ. (Πολύβ. 2.8.2).²⁶⁸ Κατά την επιδρομή αυτή, οι Ιλλυριοί πήραν εμπορεύματα και αιχμαλώτους, ενώ πολλοί Ιταλοί σκοτώθηκαν κατά την επίθεση. Η αντίδραση της Ρώμης ήταν άμεση. Έστειλε πρεσβεία στη βασίλισσα της Ιλλυρίας, Τεύτα, αλλά χωρίς αποτέλεσμα.²⁶⁹ Όλες αυτές οι ενέργειες, οδήγησαν τελικά στον Α΄ Ιλλυρικό πόλεμο (229-228 π.Χ.).²⁷⁰

Το 229 π.Χ. οι Ιλλυριοί επιδόθηκαν σε νέα ληστρική επιδρομή κατά της Επιδάμνου και της Κέρκυρας, προς βοήθεια των οποίων προσέτρεξαν το Αιτωλικό και το Αχαϊκό Κοινό.²⁷¹ Στη ναυμαχία που ακολούθησε ανοικτά των Παξών, στα νότια της Κέρκυρας (Πολύβ. 2.10.1-8), στο πλευρό των Ιλλυριών πήραν μέρος και επτά πλοία του Ακαρνανικού Κοινού, λόγω της συνθήκης που είχαν συνάψει κατά το προηγούμενο έτος.²⁷² Αν και η ναυμαχία ήταν νικηφόρα για την Ιλλυρία, η άφιξη του ρωμαϊκού στρατού ανάγκασε την Τεύτα να συνθηκολογήσει με τη Ρώμη. Κατά τη συνθηκολόγηση αυτή η Κέρκυρα, η Απολλωνία, η Επίδαμνος, η Ίσσα, η Φάρος, η Ατιντανία και το φύλο των Πάρθων πέρασαν στη σφαίρα εξουσίας της Ρώμης.²⁷³ Οι

Ιλλυρικές πόλεις, οι οποίες αποτελούσαν σημαντικούς εμπορικούς αλλά και στρατιωτικούς σταθμούς. Ο de Souza (1999, σσ. 79-80) για το ίδιο θέμα καταλήγει ότι η Ρώμη ενδιαφερόταν κυρίως στο να περιορίσει την αυξανόμενη δύναμη των Ιλλυριών σε μία περιοχή στρατηγικής σημασίας.

²⁶⁸ Ο Hammond (1967, σ. 597) αναφορικά με την καίρια θέση της Φοινίκης αναφέρει τα ακόλουθα: *“The great wealth of Phoenice, the richest city in Epirus by far, is a clear indication that the trade of Epirus was directed north-westwards towards Italy and not southwards through Ambracia as it had been under Pyrrhus, when he had made it his capital”*.

²⁶⁹ Η Τεύτα όχι μόνον αρνήθηκε να συμμορφωθεί, αλλά ήταν μάλλον αναμειγμένη στη δολοφονία των Ρωμαίων απεσταλμένων Gaius και Lucius Coruncanius κατά την επιστροφή τους στη Ρώμη.

²⁷⁰ Για τα γεγονότα του Α΄ Ιλλυρικού πολέμου, βλ. Holleaux, 1930, σσ. 243-261· Cabanes 1976, σσ. 216-223.

²⁷¹ Οι Αιτωλοί θεωρούσαν τους Ιλλυριούς και την εξάπλωσή τους μέρος της μακεδονικής πολιτικής και για το λόγο αυτό αναμείχθηκαν σε πολεμική δραστηριότητα εναντίον τους, βλ. Dany 1999, σ. 138.

²⁷² Για τη ναυμαχία ανοικτά των Παξών, βλ. Oberhummer 1887, σσ. 158-159. Αναφορικά με τη ναυπήγηση στόλου από το Ακαρνανικό Κοινό ο Dany (1999, σ. 139) σωστά επεσήμανε ότι συνδέεται με την θέση που κατείχε η Λευκάδα ως πρωτεύουσα του Κοινού. Από την εποχή αυτή στα αξιώματα του Κοινού εμφανίστηκε ο ναύαρχος που ασφαλώς συνδεόταν με τον ναυτικό προσανατολισμό του Κοινού (βλ. Schmitt 1969, σσ. 237-243, αρ. 523).

²⁷³ Πολύβ. 2.11· Απ., Ιλλ. 7. Στη ρωμαϊκή επικυριαρχία περιήλθε και η πόλη του Ορικού, ενώ κατά τον Oost (1954, σ. 12) υπήρχαν πιθανόν και άλλες πόλεις που κατέλαβαν οι Ρωμαίοι. Η Κέρκυρα και η Απολλωνία ανακηρύχθηκαν σε *civitates liberae* (Στράβ. 8.8), και μάλλον το ίδιο συνέβη και στις

όροι της συνθήκης ειρήνης σηματοδότησαν και την λήξη της συμφωνίας των Ιλλυριών με το Ακαρνανικό Κοινό, λόγω της απαγόρευσης πλεύσης των πλέον των δύο πλοίων νοτιότερα από την Λισσό: *μη πλεύσειν πλέον ἢ δυσι λέμβοις ἔξω τοῦ Λίσσου, καὶ τούτοις ἀνόπλοις* (Πολύβ. 2.12.3).²⁷⁴ Ως εκ τούτου δεν θα μπορούσαν πλέον να προσφέρουν καμία βοήθεια στους Ακαρνάνες σε περίπτωση ανάγκης.

Μετά τη λήξη του Α΄ Ιλλυρικού πολέμου οι Ρωμαίοι απέστειλαν πρεσβείες στο Αιτωλικό και το Αχαϊκό Κοινό, αρχικά, και στην συνέχεια στην Αθήνα και την Κόρινθο (Πολύβ. 2.12.4-8). Η μη αποστολή πρεσβείας στο Ακαρνανικό και το Ηπειρωτικό Κοινό, αλλά ούτε στη Μακεδονία ήταν ενδεικτική για τις διαθέσεις της Ρώμης, κυρίως απέναντι στο μακεδονικό βασίλειο.²⁷⁵

Η Λευκάδα, αν και δεν αναφέρεται ονομαστικά στις πηγές,²⁷⁶ συμμετείχε στην Κοινή Συμμαχία του Αντιγόνου Δώσωνος το 224 π.Χ. εναντίον του Κλεομένου της Σπάρτης, εφόσον ο Πολύβιος (4.9.4) αναφέρει: *ἔτι γὰρ ἔνορκος ἔμεσε πᾶσιν ἡ γεγενημένη συμμαχία δι' Ἀντιγόνου κατὰ τοὺς Κλεομενικοὺς καιροὺς Ἀχαιοῖς, Ἡπειρώταις, Φωκεῦσι, Μακεδόσι, Βοιωτοῖς, Ἀκαρναῶσι, Θετταλοῖς*. Το Ακαρνανικό Κοινό μετά το τέλος του Α΄ Ιλλυρικού πολέμου στράφηκε στην αναζήτηση ενός νέου ισχυρού συμμάχου, εφόσον πλέον δε μπορούσε να υπολογίζει στη βοήθεια των Ιλλυριών, και προσέγγισε το Δημήτριο Β΄ της Μακεδονίας.²⁷⁷

Οι επιθετικές ενέργειες του Αιτωλικού Κοινού προς πολλές ελληνικές πόλεις και η άρνησή του να δεχθεί τους όρους που αποφάσισαν τα μέλη της Κοινής Συμμαχίας σε συνέλευσή τους στην Κόρινθο το 220 π.Χ., οδήγησε στο Συμμαχικό πόλεμο (220-217 π.Χ.),²⁷⁸ *ταῖς γὰρ τῶν Κεφαλλήνων ναυσὶ χρώμενοι τὰς τ' εἰς Πελοπόννησον ἐποιοῦντο διαβάσεις Ἀκαρναῶσι τὰς Ἡπειρωτῶν ἔτι δ' Ἀκαρνάνων*

υπόλοιπες πόλεις που προσχώρησαν στους Ρωμαίους με τη θέλησή τους. Σίγουρα, όμως, οι αποφάσεις τους και οι ενέργειές τους εξαρτιόνταν πλέον από την Ρώμη.

²⁷⁴ Hammond 1968, σ. 7, υποσ. 24.

²⁷⁵ Hammond 1968, σ. 9.

²⁷⁶ Ο Πολύβιος στο έργο του με το εθνικό *Ἀκαρναῶσι*, αναφέρεται στο σύνολο των πόλεων που αποτελούσαν το Ακαρνανικό Κοινό, πρωτεύουσα του οποίου ήταν η Λευκάδα.

²⁷⁷ Oost 1954, σσ. 19-20. Ο Dany (1999, σ. 140) υποστήριξε, ότι η συμμαχία με τους Μακεδόνες ήδη είχε συναφθεί από το 229 ή 228 π.Χ.

²⁷⁸ Στο μακεδονικό θρόνο βρισκόταν ο υιός του Αντιγόνου Δώσωνος, Φίλιππος Ε΄. Στο πλευρό των Μακεδόνων τάχθηκαν, επίσης, οι Ιλλυριοί του Σκερδιλαΐδα έναντι αμοιβής. Ο Scholten (1987, σσ. 368-370) σχολίασε το αντίστοιχο χωρίο του Πολύβιου για τις ευθύνες των Αιτωλών στην έναρξη του πολέμου.

ἐπόρθουν παραλίας (Πολύβ. 5.3.7). Κατά τη διάρκεια του πολέμου η Λευκάδα παρέμεινε στο πλευρό των Μακεδόνων, καθώς βρισκόταν σε νευραλγική και ευπρόσβλητη θέση. Το 218 π.Χ. ο Φίλιππος Ε΄ της Μακεδονίας επιστρέφοντας μετά την αποτυχημένη του προσπάθεια να καταλάβει την Πάλη της Κεφαλονιάς²⁷⁹ διέσχισε το στενό της Λευκάδας με τον στόλο του, *εὐτρεπισάμενος δὲ τὰ περι τὸν Διόρυκτον, καὶ ταύτη διακομίσας τὰς ναῦς, ἐποιεῖτο τὸν ἀπόλπον κατὰ τὸν Ἀμβρακικὸν καλούμενον κόλπον* (Πολύβ. 5.5.12).²⁸⁰ Κατέλυσε στη Λιμναία και από εκεί επιτέθηκε στους Αιτωλούς με τη βοήθεια των Ηπειρωτών και των Ακαρνάνων²⁸¹ και κατέστρεψε τον Θέρμο,²⁸² ως αντίποινα για την λεηλασία των ιερών του Δίου και της Δωδώνης κατά το προηγούμενο έτος.²⁸³ Στη συνέχεια και πριν αναχωρήσει για την Κόρινθο επέστρεψε στη Λευκάδα,²⁸⁴ όπου παρέμεινε δύο ημέρες για να ρυθμίσει ζητήματα σχετικά με την κατανομή των λαφύρων: *ἀναχθεὶς γὰρ ἐκ μέσης Αἰτωλίας, καθάπερ ἐπάνω προεῖπον, καὶ διανύσας ἐν νυκτὶ τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον, εἰς Λευκάδα κατῆρε. Δύο δὲ μείνας ἡμέρας ἐνταῦθα, τῇ τρίτῃ ποιησάμενος ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν τὸν ἀνάπλουν, δευτεραῖος πορθήσας ἅμα τὴν τῶν Αἰτωλῶν παραλίαν ἐν Λεχαιῶ καθωρμίσθη* (Πολύβ. 5.18.8-9).

Σημαντική για το Ακαρνανικό Κοινό ήταν η επιτυχία του Φιλίππου να καταλάβει και να αποσπάσει από το Αιτωλικό Κοινό τις πόλεις Οινιάδες και Φοιτίες,

²⁷⁹ Πολύβ. 5.3.4- 5.4.13.

²⁸⁰ Προφανώς κατά την περίοδο αυτή το πέρασμα ήταν κλειστό και απαιτούσε εκ νέου καθαρισμό, για να είναι προσπελάσιμο. Το γεγονός ότι το Φίλιππος Ε΄ προτίμησε να χρησιμοποιήσει το στενό, με τις όποιες απαιτούμενες εργασίες, καθαρισμό ή και τοποθέτηση συστήματος ρυμούλκησης των πλοίων, υπογραμμίζει τη σημασία που είχε ο διόρυκτος, για την ασφάλη, αλλά και γρήγορη κίνηση των πλοίων στο Ιόνιο Πέλαγος.

²⁸¹ Δύο χιλιάδες πεζικό και διακόσιους ιππείς ήταν η δύναμη που απέστειλε προς ενίσχυση του Φιλίππου το Ακαρνανικό Κοινό.

²⁸² Πολύβ. 5.7-9.

²⁸³ Ο στρατηγός των Αιτωλών Δωρίμαχος *παραγενόμενος δὲ πρὸς τὸ περι Δωδώνην ἱερὸν τὰς τε στοὰς ἐνέπρησε καὶ πολλὰ τῶν ἀναθημάτων διέφθειρε, κατέσκαψε δὲ καὶ τὴν ἱερὰν οἰκίαν* (Πολύβ. 4.67.3)· Διόδ. 26.7. Από τα λάφυρα στο ναό του Θέρμου ανοικοδομήθηκαν τα ιερά του Διός στη Δωδώνη και στο Δίον, τα οποία είχαν δεχθεί επίθεση από τους Αιτωλούς (Πολύβ. 4.67, 1-5), βλ. Walbank 1940, σσ. 42, 54-55.

²⁸⁴ Πολύβ. 5.16.5. Ο Oberhummer (1887, σ. 165) θεώρησε, ότι ο Φίλιππος *καθωρμίσθη* στο βόρειο λιμάνι της πόλης και όχι στο νότιο λιμάνι της πόλης που βρισκόταν κοντά στον διόρυκτο. Σχετικά με τα λιμάνια της Λευκάδας, βλ. *Αρχαιολογικά δεδομένα*, σσ. 84-85.

οι οποίες εντάχθηκαν εκ νέου στο Ακαρνανικό Κοινό.²⁸⁵ Αντίθετα, η Στράτος, η παλιά ακαρνανική πρωτεύουσα και θρησκευτικό κέντρο του Κοινού, παρέμεινε στην κατοχή των Αιτωλών.

Δυσσαρεστημένος από την έκβαση της οικονομικής συμφωνίας ο Ιλλυριός Σκερδιλαΐδας επιτέθηκε το 217 π.Χ. στο λιμάνι της Λευκάδας και κατέλαβε τέσσερα μακεδονικά πλοία,²⁸⁶ αλλά σύντομα αποσύρθηκε, καθώς πληροφορήθηκε ότι ο Φίλιππος Ε΄ *καταρτίσας δώδεκα μὲν καταφράκτους ναῦς, ὀκτὼ δ΄ ἀφράκτους, τριάκοντα δ΄ ἡμιολίους, ἔπλει δι΄ Εὐρίπου* (Πολύβ. 5.101.2).²⁸⁷

Η νίκη των Καρχηδονίων έναντι των Ρωμαίων στην λίμνη Τρανσιμένη, κατά τον Β΄ Καρχηδονικό πόλεμο, οδήγησε τον Φίλιππο στη συνθηκολόγηση με τους Αιτωλούς και τη λήξη του Συμμαχικού πολέμου με την ειρήνη της Ναυπάκτου (217 π.Χ.). Κατά τις προτροπές του Δημητρίου της Φάρου, ήταν η κατάλληλη ευκαιρία να επιτεθεί στους Ρωμαίους, οι οποίοι βρίσκονταν σε δυσμενή θέση.²⁸⁸

Η παρουσία των Ιλλυριών πειρατών, κατά την περίοδο αυτή, γινόταν ολοένα και πιο έντονη και οι παραθαλάσσιες πόλεις της δυτικής Ελλάδας δέχονταν συχνές επιθέσεις, ενώ παρεμποδιζόταν η κίνηση των πλοίων. Ο Πολύβιος παραδίδει, ότι η Λευκάδα το 216 π.Χ. λεηλατήθηκε από Ιλλυριούς πειρατές.²⁸⁹ Η πειρατεία, αλλά και οι βλέψεις του Φιλίππου Ε΄ εναντίον των ρωμαϊκών κτήσεων στην περιοχή του βορείου Ιονίου και της Αδριατικής οδήγησαν στη ναυπήγηση στόλου με την κατασκευή εκατό λέμβων.²⁹⁰

Οι πειρατικές επιδρομές είχαν πλήξει και το θρησκευτικό κέντρο του Ακαρνανικού Κοινού, καθώς την περίοδο αυτή χρονολογείται η συνθήκη που υπεγράφη μεταξύ του Ακαρνανικού Κοινού και του Ανακτορίου.²⁹¹ Η συνθήκη αφορούσε τη ρύθμιση θεμάτων του Ιερού του Απόλλωνος στο Άκτιο, όπου μεταξύ

²⁸⁵ Λίβ. 26.24.6.

²⁸⁶ Πολύβ. 5.95.1-4.

²⁸⁷ Ως *εὐρίπος* στην αρχαιότητα ονόμαζαν το στενό κανάλι, και στην περίπτωση της Λευκάδας πρόκειται για το στενό θαλάσσιο πέρασμα μεταξύ του νησιού και της ακαρνανικής ακτής, τον διόρυκτο.

²⁸⁸ Ο Δημήτριος της Φάρου είχε προσχωρήσει στη μακεδονική συμμαχία από την εποχή του Αντιγόνου Δώσωνος (Πολύβ. 2.6.54). Oost 1954, σσ. 28-29· Dany 1999, σ. 150.

²⁸⁹ Πολύβ. 5.95.1-4.

²⁹⁰ Πολύβ. 5.109.5· Walbank 1940, σ. 69.

²⁹¹ IG IX 1², 2, 583· SEG 16.285·372, 17.194, 18.261. Η επιγραφή εντοπίστηκε σε δύο θραύσματα στην Ολυμπία., βλ. Habicht 1957, σσ. 86-122.

άλλων ρυθμίζονταν τα θέματα συντήρησης και ανακατασκευής του Ιερού. Οι εκπρόσωποι της Λευκάδας κατελάμβαναν τα τέσσερα ανώτερα αξιώματα του Κοινού, ενδεικτικό της θέσης της μέσα στο Κοινό, όχι μόνον ως πρωτεύουσας.²⁹²

Κατά το επόμενο έτος ο Φίλιππος συνήψε συμμαχία και με τον Αννίβα των Καρχηδονίων.²⁹³ Για τη θέση της Λευκάδας και του Ακαρνανικού Κοινού απέναντι στη συμμαχία αυτή οι απόψεις δίστανται. Κατά τον Oost το Ακαρνανικό Κοινό υποστήριξε την κίνηση αυτή του Φιλίππου Ε΄, καθώς πίστευαν ότι τους εξασφάλιζε αποτελεσματικότερη προστασία απέναντι στους Αιτωλούς, τους Ιλλυριούς και τους Ρωμαίους.²⁹⁴ Αντίθετη άποψη εξέφρασε ο Domingo-Forasté, ο οποίος υποστήριξε ότι η συμμαχία με τους Καρχηδονίους θα δημιουργούσε νέες προστριβές με τους Ρωμαίους, απέναντι στους οποίους η Λευκάδα και το Ακαρνανικό Κοινό διατηρούσαν μία ουδέτερη στάση από φόβο. Ένας νέος πόλεμος μαζί τους για τα εδάφη της Ιλλυρίας, θα τους στερούσε την στρατιωτική προστασία που περίμεναν να λάβουν από τον Φίλιππο Ε΄.²⁹⁵

Το 212 ή 211 π.Χ.,²⁹⁶ κατά τη διάρκεια του Α΄ Μακεδονικού πολέμου (215-205 π.Χ.), υπεγράφη σύμφωνο συμμαχίας μεταξύ Αιτωλών και Ρωμαίων, το οποίο επικυρώθηκε από τη ρωμαϊκή Σύγκλητο το 210 π.Χ.²⁹⁷ Σύμφωνα με αυτό τα εδάφη

²⁹² Πρβλ. τη συνθήκη ισοπολιτείας μεταξύ Ακαρνανικού και Αιτωλικού Κοινού, όπου η Λευκάδα εμφανίζεται με έναν μόνον εκπρόσωπο.

²⁹³ Πολύβ. 7.9.1. Για το περιεχόμενο της συνθήκης, βλ. Schmitt 1969, σσ. 245-250, αρ. 528. Σχετικά με τις φιλοδοξίες του μακεδόνα βασιλέα, βλ. Walbank 1940, σσ. 68-74· Will 1979-1982, II, σσ. 82-85.

²⁹⁴ Oost 1954, σσ. 28-30.

²⁹⁵ Domingo-Forasté 1988, σσ. 65-75. Αναφορικά, δε, με την εν γένει στάση τους ο Domingo-Forasté (1988, σ. 68, υποσ. 115) επικαλέστηκε το γεγονός, ότι οι Λευκαδίτες δεν άφησαν τον στόλο του Φιλίππου Ε΄ το 216 π.Χ. να προσαράξει στο λιμάνι της Λευκάδας, που κατευθυνόταν στην Ιλλυρία, βλ. Walbank 1940, σ. 71· Walbank 1957, σσ. 42-56. Πάντως, κατά τον Dany (1999, σ. 151), όλα αυτά ήταν υποθέσεις και το μόνο σίγουρο ήταν ότι όλοι οι σύμμαχοι των Μακεδόνων θεωρούνταν εχθροί της Ρώμης.

²⁹⁶ Σχετικά με τους χρόνους υπογραφής και επικύρωσης του συμφώνου, βλ. Walbank 1940, σσ. 301-304· Will 1979-1982, II, σ. 88.

²⁹⁷ Λιβ. 26.24. Το 1949 εντοπίστηκε κοντά στο Θύρρειον η επιγραφή που περιείχε το σχετικό κείμενο της συμμαχίας, βλ. IG IX 1², 241· SEG 13.382, 16.370, 17.280· Schmitt 1969, αρ. 536. Το κείμενό της παρουσιάζει διαφορές από την αφήγηση του Τίτου Λιβίου. Σχετικά με τον εντοπισμό της επιγραφής στο Θύρρειον ο Klaffenbach (1954, σσ. 21) υποστήριξε, ότι το Θύρρειον βρισκόταν στην κυριαρχία των Αιτωλών (επίσης, Schoch 1997, σ. 92). Αντίθετα, ο Dany (1999, σ. 160-162) θεώρησε ότι η

που θα κατελάμβαναν θα περιέρχονταν στους Αιτωλούς, ενώ η πολεμική λεία στους Ρωμαίους, εάν προερχόταν από δικές τους αυτόνομες ενέργειες ή θα μοιραζόταν και στους δύο, εάν προερχόταν από κοινές ενέργειες. Ευσεβής πόθος των Αιτωλών ήταν η προσάρτηση των πόλεων της Ακαρνανίας και φυσικά της Λευκάδας.²⁹⁸ Οι Ρωμαίοι, όμως, στην πορεία των γεγονότων αθέτησαν την υπόσχεση αυτή.

Το 208 π.Χ. οι Αιτωλοί εκμεταλλευόμενοι την απουσία του Μακεδόνα βασιλιά και των στρατευμάτων του στη Θράκη, εξαπέλυσαν επίθεση στην Ακαρνανία υπό τις διαταγές του στρατηγού Σκόπα. Οι Ακαρνάνες έστειλαν πρεσβεία στον Φίλιππο Ε΄ για να επιστρέψει να τους βοηθήσει και πράγματι, ο ίδιος ανταποκρίθηκε άμεσα. Κινήθηκε νότια με τα στρατεύματά του και μόλις οι Αιτωλοί πληροφορήθηκαν τις κινήσεις του Μακεδόνα βασιλιά, ο οποίος είχε φθάσει στο Δίον, αποσύρθηκαν από τα ακαρνανικά εδάφη.²⁹⁹ Στο λιμάνι της Λευκάδας, αλλά και σε άλλα λιμάνια του Ακαρνανικού Κοινου, τον Αστακό και την Αλύζια, εμφανίζεται ο καρχηδονιακός στόλος για να συνδράμει τον Φίλιππο Ε΄.³⁰⁰

Κατά το ίδιο έτος, το Ακαρνανικό Κοινό με ψήφισμά του, στο οποίο αναφέρονται μεταξύ των ψηφισάντων και οι Λευκάδιοι, αποδέχεται και αναγνωρίζει την ασυλία της πόλης της Μαγνησίας του Μαιάνδρου κατά τη διάρκεια των αγώνων που τελούνταν προς τιμήν της Αρτέμιδος Λεκυκοφρυήνης (*IG IX, 1², 2, 582*).³⁰¹

Το 206 π.Χ. οι Αιτωλοί συνθηκολόγησαν με το Φίλιππο Ε΄ και τους συμμάχους του,³⁰² καθώς οι Ρωμαίοι είχαν απομακρυνθεί από τα πολεμικά γεγονότα,

επιγραφή μεταφέρθηκε στο Θύρρειον από τον Θέρμο, μετά την επίθεση του Φιλίππου Ε΄ με τους συμμάχους του το 207 π.Χ., ως τρόπαιο – λάφυρο.

²⁹⁸ Για το περιεχόμενο της επιγραφής και το προβληματισμό των μελετητών γύρω από το θέμα της παραχώρησης της Ακαρνανίας, βλ. Dany 1999, σσ. 153-158.

²⁹⁹ Πολύβ. 9.40.4-6, 16.32.1-3· Λίβ. 26.25.9-17.

³⁰⁰ Οι Oberhammer (1887, σ. 170) και Ροντογιάννης (2005, σ. 181) τοποθετούν την άφιξη των Καρχηδονίων το 207 π.Χ. Για την παρουσία των Καρχηδονίων στη Λευκάδα, βλ. Λίβ. 28.7.18.

³⁰¹ Kern 1900, σσ. 21-22, αρ. 31· Rigsby 1996, σσ. 206-207, αρ. 81.

³⁰² Λίβ. 29.12.1. Οι Ρωμαίοι θεώρησαν τη συνθήκη που υπέγραψαν οι Αιτωλοί ως καταπάτηση της μεταξύ τους συνθήκης και χρησιμοποίησαν το γεγονός αργότερα κατά το Β΄ Μακεδονικό πόλεμο, στην προσπάθειά τους να αντικρούσουν τις αιτιάσεις των Αιτωλών σχετικά με τη Λευκάδα (Λίβ. 29.12.4).

ενώ το 205 π.Χ. στη Φοινίκη υπεγράφη ξεχωριστή συμφωνία του Φιλίππου Ε΄ και των συμμάχων του με τους Ρωμαίους, οι οποίοι χαρακτηρίστηκαν ως *amici*.³⁰³

Μεταξύ των σημαντικών γεγονότων του Α΄ Μακεδονικού πολέμου για το Ακαρνανικό Κοινό ήταν η κατάληψη των Οινιαδών από τον Ρωμαίο στρατηγό Μ. Valerius Laevinus και η παραχώρησή τους στο Αιτωλικό Κοινό.³⁰⁴

Ο Β΄ Μακεδονικός πόλεμος και η πολιορκία της Λευκάδας από τον Lucius Quinctius Flamininus

Κατά τη διάρκεια του Β΄ Μακεδονικού πολέμου (200-197 π.Χ.) η Λευκάδα και το Ακαρνανικό Κοινό παρέμειναν σταθερά στο πλευρό του Μακεδόνα βασιλιά, Φιλίππου Ε΄.³⁰⁵ Οι Ρωμαίοι απέστειλαν πρεσβείες σε πολλές ελληνικές πόλεις αποφεύγοντας να προσεγγίσουν τη Λευκάδα και το Ακαρνανικό Κοινό. Πάντως, ιδιαίτερα η Λευκάδα σίγουρα αποτελούσε πόλο έλξης για τους Ρωμαίους, οι οποίοι αναζητούσαν ένα ασφαλές λιμάνι νοτιότερα από τη φιλικά διακεείμενη Κέρκυρα, το οποίο θα τους εξασφάλιζε μια βάση ανεφοδιασμού, αλλά και τη δυνατότητα ελέγχου του στενού της Λευκάδας και κατ' επέκταση και του άλλου σημαντικού λιμανιού, της

³⁰³ Λιβ. 29.12.7-12. Για τη φύση της συνθήκης και τη θέση των συμμάχων του Φιλίππου, βλ. Oost 1954, σσ. 35-38.

³⁰⁴ Πολύβ. 19.39.3· Λιβ. 26.24.15.

³⁰⁵ Για τα αίτια που οδήγησαν στο Β΄ Μακεδονικό πόλεμο, βλ. αναλυτικά στον Oost (1954, σσ. 40-45). Τα γεγονότα που οδήγησαν σε αυτήν τη δεύτερη σύγκρουση Μακεδόνων – Ρωμαίων ήταν τυχαία, καθώς ο χρόνος που ξέσπασε ο πόλεμος δεν ήταν επιδίωξη της Ρώμης, διότι μόλις είχαν βγει από έναν εξοντωτικό μακροχρόνιο πόλεμο με τους Καρχηδονίους (Β΄ Καρχηδονιακός πόλεμος 218-201 π.Χ.). Αφορμή στάθηκε το γεγονός, ότι δύο νεαροί Ακαρνάνες παρεισέφρησαν στα Ελευσίνια μυστήρια ως αμύητοι και δολοφονήθηκαν από τους Αθηναίους για την ασέβειά τους αυτή. Το Ακαρνανικό Κοινό ζήτησε τη βοήθεια του Φιλίππου Ε΄ για να πάρει εκδίκηση. Πράγματι την Άνοιξη του 200 π.Χ. ο Φίλιππος μαζί με τους Ακαρνάνες επιτέθηκαν στην Αττική. Παράλληλα οι Ρωμαίοι με απεσταλμένους σε διάφορες ελληνικές πόλεις διακήρυσσαν, ότι η Ρώμη απαιτούσε ο Φίλιππος να μην επιτίθεται εναντίον καμίας πόλης, αλλιώς αυτό θα ήταν αιτία πολέμου. Προέβαλαν, δηλαδή, ως επιχείρημα την αυτονομία των ελληνικών πόλεων, κάτι που θα επικαλεστούν και αργότερα, μετά το τέλος του πολέμου. Ο Oost (1954, 49-50), ορμώμενος από την αφήγηση του Τίτου Λιβίου (33.14.5), εξέφρασε την επιφύλαξη, ότι ίσως οι Ακαρνάνες την περίοδο αυτή να ήταν στο πλευρό του Φιλίππου Ε΄, όχι ως σύμμαχοι, όπως εμφανίζονταν έως τότε, αλλά ως μισθοφόροι: *his additi Boeti Thessalique et Acarnanes mille, scutati omnes, et septingenti ex ipsorum Corinthiorum iuventute, impleta ut essent sex milia armatorum, fiduciam Androsthene fecerunt acie decernendi.*

Αμβρακίας, η οποία βρισκόταν κατά την εποχή αυτή υπό την κυριαρχία των Αιτωλών.³⁰⁶

Στο πλαίσιο αυτής της πολιτικής προσέγγισης ο Titus Quinctius Flaminius έστειλε τον αδελφό του, Lucius Quinctius Flaminius, να προσεταιριστεί το Ακαρνανικό Κοινό.³⁰⁷ Πράγματι, ο L. Flaminius κάλεσε στην Κέρκυρα εκπροσώπους του Κοινού, οι οποίοι όμως εξέφρασαν την πίστη τους προς το Μακεδόνα βασιλιά. Οι λόγοι που τους απέτρεψαν από το να δεχθούν μία συμφωνία με τη Ρώμη, κατά τον Τίτο Λίβιο, ήταν *duae autem maxime causae eos tenuerant in amicitia regis, una fides insita genti, altera metus odiumque Aetolorum* (33.16.2). Η φιλορρωμαϊκή παράταξη, όμως, του Κοινού, σε συνεννόηση ή και μετά από προτροπή του L. Flaminius, συγκάλεσε συνέλευση στη Λευκάδα. Κατά την σύγκληση συνέλευσης στην έδρα του Κοινού, τη Λευκάδα, οι δύο φιλορρωμαίοι Ακαρνάνες ηγέτες, ο Αρχέλαος και ο Βιάνωρ προώθησαν και πέτυχαν με τη βοήθεια του στρατηγού Ζεύξιδος τη ψήφιση ενός *privatum decretum* για την προσχώρηση του Κοινού στη Ρώμη.³⁰⁸ Κατά τη συνέλευση δεν προσήλθαν εκπρόσωποι όλων των πόλεων, άγνωστο για ποιο λόγο. Ίσως εσκεμμένα να μην ειδοποιήθηκαν έγκαιρα κάποιες πόλεις, ώστε να καταστεί πιο εύκολη από το Κοινό η λήψη της προσδοκώμενης, από τους Ρωμαίους και τους υποστηρικτές τους, απόφασης.

³⁰⁶ Ενδεικτική του ενδιαφέροντος που έδειξαν οι Ρωμαίοι για τη Λευκάδα είναι η απόφαση ή έστω η σκέψη του T. Flaminius να αράξουν τα πλοία του για ανεφοδιασμό στη Λευκάδα και όχι στη γειτονική Αμβρακία: *degressusque in campos Thessaliae, cum iam omnia exercitui deessent, quia Epirotarum pepercerat agris, explorato ante, ultrum Leucadem an sinum Ambracium onerariae tenuissent, frumentatum Ambraciam in vicem cohorts misit; et est iter a Gomphis Ambraciam sicut impeditum ac difficile, ita spatio perbreui* (Λίβ. 32.15.5-6). Ίσως κατά τον τρόπο αυτό να ήθελε να αξιολογήσει τις τοπικές αντιδράσεις και να καλλιεργήσει το φόβο προς όφελός του με σκοπό να προσεταιριστεί τη Λευκάδα. Άλλωστε, οι κάτοικοι της Λευκάδας, όπως αποδείχτηκε στην πορεία του Β' Μακεδονικού πολέμου, ήταν άμεσα εκτεθειμένοι στις προθέσεις και τις απειλές των Ρωμαίων. Ίσως πάλι να θεώρησε ότι μπορούσε με ευκολία να καταλάβει το νησί, βλ. Briscoe 1973, σ. 193.

³⁰⁷ Λίβ. 32.40.7.

³⁰⁸ Βλ. Oost 1954, σσ. 50-51. Ο Domingo-Forasté (1988, σ. 127) σχολιάζει, ότι αν και δεν υπήρχε ολομέλεια στη Συνέλευση, η απόφαση που ελήφθη ήταν δεσμευτική για το Κοινό, εφόσον στην συνέχεια έπρεπε να ακυρωθεί. Αυτό σημαίνει ότι προβλεπόταν στο καταστατικό του Κοινού η δυνατότητα εισαγωγής προς ψήφιση θεμάτων από όλους, αλλά και η ψήφιση ενός *privatum decretum* με ισχύ, χωρίς να απαιτείται η παρουσία όλων των εκπροσώπων των πόλεων. Ο Dany (1999, σ. 177) θεώρησε, ότι η χρήση του επιθέτου *privatum* από τον Τίτο Λίβιο προσδιορίζει τη φύση του, ότι δηλαδή επρόκειτο για μυστική συμφωνία.

Η παρέμβαση των φιλομακεδόνων Ακαρνάνων, Ανδροκλή και Εχέδημου,³⁰⁹ είχε ως αποτέλεσμα την ανάκληση της προηγούμενης απόφασης, κατά τη διάρκεια νέας συνέλευση που πραγματοποιήθηκε επίσης στη Λευκάδα³¹⁰, και ο στρατηγός Ζεύξις να θεωρηθεί προδότης. Ο L. Flamininus στην είδηση αυτή αντέδρασε άμεσα: *itaque cum haec repentina mutation Corcyram ad legatum Flamininum perlata esset, extemplo cum classe profectus Leucadem ad Heraeum, quod vocant, naves adplicuit* (Λίβ. 33.17.2).³¹¹ Το 197 π.Χ. ξεκίνησε σκληρή πολιορκία της πόλης από τα ρωμαϊκά στρατεύματα,³¹² τα οποία ήταν ενισχυμένα και με πολιορκητικές μηχανές. Η πολιορκία αυτή αποτελεί μία από τις δυσκολότερες στιγμές στην ιστορία του νησιού, όπως δραματικά περιγράφει ο Τίτος Λίβιος.³¹³ Η αντίσταση που προέβησαν οι κάτοικοι της Λευκάδας ήταν σθεναρή, *die ac nocte intenti reficere quassata muri, obstruere, quae patefacta ruinis errant, proelia inpigre et armis magis muros quam se ipsos moenibus tutari* (Λίβ. 33.17.10). Η πολιορκία της πόλης θα διαρκούσε πολύ καιρό, εάν δεν υπήρχε βοήθεια προς τους Ρωμαίους από μία ομάδα εξόριστων Ιταλών που διέμεναν στην πόλη της Λευκάδας: *Diutiusque spe Romanorum obsidionem eam extraxissent, ni exule quidam Italici generis Leucade habitants ab acre milites accepissent* (Λίβ. 33.17.11).³¹⁴

Ο Β' Μακεδονικός πόλεμος τελείωσε με την μάχη στις Κυνός Κεφαλές το 197 π.Χ. και τη νίκη του Titus Quinctus Flamininus. Με την έκβαση της μάχης το σύνολο

³⁰⁹ Σύμφωνα με τον Dany (1999, σ. 178) ο Εχέδημος ήταν αρχηγός της φιλομακεδονικής παράταξης και καταγόταν κατά πάσα πιθανότητα από τη Λευκάδα, βάσει της προσωπογραφικής ανάλυσης της επιγραφής IG IX 1², 2, 583. Σχετικά με την ταύτιση, βλ. επίσης, Habicht 1957, σ. 118.

³¹⁰ Οι συνελεύσεις του Κοινού πραγματοποιούνταν στη Λευκάδα, *Leucade haec sunt decreta. Id caput Acarnaniae erat, eoque in concilium omnes populi conveniebant* (Λίβ. 33.17.1).

³¹¹ Πρόκειται πιθανόν για το δεύτερο λιμάνι στο βόρειο τμήμα του νησιού, στη σημερινή περιοχή του Αγ. Ιωάννη. Βλ. Lang et al. 2007, σ. 104, υποσ. 44, που τοποθετούν το Ηραίο στη χερσόνησο της Πλαγιάς. Για τα λιμάνια της πόλης, βλ. *Αρχαιολογικά δεδομένα*, σσ. 84-85.

³¹² *καὶ ὁ Φλαμίνιος ὁ Λούκιος ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ ὄν, ἐπεὶ μὴ ἔπειθε τοὺς Ἀκαρνᾶνας μὴ συμμαχεῖν τῷ Φιλίππῳ, τὴν τε Λευκάδα πολιορκία εἶλε κάκεινους μετὰ τοῦτο τὴν ἦσαν τοῦ Φιλίππου γνόντας ῥᾶον συμπαρεστήσατο* (Ζων. 9.16).

³¹³ Λίβ. 33.17.

³¹⁴ Ο Briscoe (1973, σ. 280) θεώρησε, ότι οι Ιταλοί δεν ήταν πολιτικοί εξόριστοι, αλλά έμποροι. Ο Dany (1999, σ. 178, υποσ. 29) υποστήριξε, ότι πιθανόν επρόκειτο για Ιταλούς που είχαν συνεργαστεί με τους Καρχηδονίους εναντίον των Ρωμαίων και με την ενέργειά τους αυτή ήθελαν να κερδίσουν την εύνοιά του ρωμαίου στρατηγού.

των Ακαρνανικών πόλεων παραδόθηκε στους Ρωμαίους και συνθηκολόγησε μαζί τους.³¹⁵

Η Λευκάδα πιθανόν να έλαβε μέρος στη μάχη της Κορίνθου στο πλευρό του μακεδόνα στρατηγού Ανδροσθένη εναντίον του Αχαϊκού Κοινού.³¹⁶

Έναν χρόνο αργότερα κατά τον εορτασμό των Ισθμίων στην Κόρινθο ο Flaminius διακήρυξε την απόφαση της ρωμαϊκής συγκλήτου για την ανεξαρτησία όλων των ελληνικών πόλεων.³¹⁷ Αν και η Λευκάδα και οι πόλεις του Ακαρνανικού Κοινού δεν αναφέρονται στην αρχαία γραμματεία μεταξύ εκείνων των πόλεων και των περιοχών που ελευθέρωσε ο Flaminius,³¹⁸ πρέπει να θεωρήσουμε ότι η πολιτική ήταν ίδια προς όλες τις πόλεις.³¹⁹ Οι Αιτωλοί ζήτησαν από τους Ρωμαίους την παραχώρηση των περιοχών του Ακαρνανικού Κοινού, αξίωση η οποία περιελάμβανε και τη Λευκάδα ως πρωτεύουσα του Κοινού, όπως είχαν συμφωνήσει,³²⁰ αλλά οι Ρωμαίοι αρνήθηκαν. Οι Αιτωλοί συνέχισαν να πιέζουν για την παραχώρηση της Λευκάδας και της Φαρσάλου και το θέμα προωθήθηκε στη ρωμαϊκή σύγκλητο, η οποία επίσης απέρριψε το αίτημά τους.³²¹ Έτσι η Λευκάδα παρέμεινε πρωτεύουσα

³¹⁵ Λίβ. 33.16-17. Σχετικά με τους όρους που επέβαλλαν οι Ρωμαίοι στο Φίλιππο Ε', βλ. Larsen 1936, σσ. 342-344.

³¹⁶ Κατά τον Τίτο Λίβιο (33.14.5) ο Ανδροσθένης είχε ενισχυθεί με ένα εκστρατευτικό σώμα χιλίων στρατιωτών αποτελούμενο από Βοιωτούς, Θεσσαλούς και Ακαρνανές. Κατά τον Oost (1954, σ. 50) επρόκειτο για μισθοφόρους, ενώ αντίθετα ο Dany (1999, σ. 179) υποστήριξε ότι ήταν συμμαχική δύναμη.

³¹⁷ Will 1979-1982, II, σσ. 169-172. Σχετικά με το πολιτικό υπόβαθρο και τα προσδοκώμενα αποτελέσματα της πράξης του Flaminius, βλ. Walsh 1996, σσ. 344-363, ιδίως σσ. 354-362.

³¹⁸ Πολύβ. 18.46.5· Πλούτ., *Φλαμ.* 10.4· Λίβ. 33.32.5.

³¹⁹ Ροντογιάννης 2005, σσ. 188-189. Σχετικά με το θέμα της μη αναφοράς της Λευκάδας ή του Ακαρνανικού Κοινού μεταξύ εκείνων των πόλεων ή εθνών που ανακηρύχθηκαν αυτόνομες κατά τον εορτασμό των Ισθμίων, ο Oost (1954, σσ. 51-56) υποστήριξε, ότι μάλλον προϋπήρξε ρύθμιση των μεταξύ τους σχέσεων. Σχετική αναφορά γίνεται από το Διονύσιο Αλικαρνασσεά, *ταύτης ύπομνήσει τῆς εὐεργεσίας Ακαρναῶσι Ρωμαῖοι Λευκάδα καὶ Ανακτόριον ἀφελόμενοι Κορινθίους ἀνὰ χρόνον ἐχαρίσαντο Οἰνιάδες τε ἀποκαταστήσαι βουλομένοις ἐπέτρεψαν καὶ τὰς Ἐχινάδας νήσους καρποῦσθαι κοινῇ μετ' Αἰτωλῶν ἔδωκαν* (*Ρωμ. Αρχ.* 1.51). Για το σχολιασμό του χωρίου αυτού, βλ. Oberhummer 1887, σσ. 176-177. Σχετικά με την πολιτική που εφάρμοσαν οι Ρωμαίοι στη Λευκάδα και το Ακαρνανικό Κοινό, βλ. Dany 1999, σσ.

³²⁰ *οἱ γὰρ Αἰτωλοὶ περὶ τε τῆς Φαρσάλου μεγάλῃν ἐπιποιῶντο φιλοτιμία, φάσκοντες αὐτῶν δεῖν ὑπάρχειν κατὰ τὰς ἐξ ἀρχῆς συνήκας, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ Λευκάδας* (Πολύβ. 18.47.8).

³²¹ Λίβ. 33.34.7.

του Κοινού,³²² τουλάχιστον τυπικά.³²³ Στην ουσία βρισκόταν υπό ένα είδος εξάρτησης από τους Ρωμαίους, οι οποίοι σε καμία περίπτωση δεν ήθελαν να παραχωρήσουν το νησί, λόγω της σημαντικής του θέσης. Το λιμάνι της, πάνω στον ισθμό, προσέφερε σημαντικά πλεονεκτήματα για την ασφαλή και γρήγορη κίνηση των πλοίων στο χώρο της Δυτικής Ελλάδας. Ήδη το 195 π.Χ. ο Τίτος Λίβιος (34.26.11) παραδίδει, ότι *iam ab Leucade L. Quinctius quadraginta navibus venerat*. Ο ρωμαϊκός στόλος με σαράντα πλοία είχε ελλιμενιστεί στη Λευκάδα πριν αναχωρήσει για τη Λακωνία για να συμμετέχει στον πόλεμο εναντίον του βασιλιά της Σπάρτης, Νάβιδος.

Κατά τον Αντιοχικό πόλεμο (192-189 π.Χ.),³²⁴ ο Αντίοχος Γ΄ προσπάθησε να προσεταιριστεί το Ακαρνανικό Κοινό, καθώς θεωρούσε ότι βρισκόταν σε νευραλγική θέση στο πόλεμο που διεξήγαγε εναντίον της Ρώμης. Αν και στους κόλπους του Κοινού υπήρχαν παρατάξεις προσκείμενες στον Αντίοχο Γ΄, και μάλιστα κάποιες πόλεις προσχώρησαν στη συμμαχία του εκούσια ή ακούσια, όπως η Μεδεών, οι Φοιτίες, τα Κόροντα και ο Αστακός,³²⁵ η Λευκάδα διατήρησε ουδέτερη στάση, κυρίως λόγω της πρόσφατης πολιορκίας της από τα ρωμαϊκά στρατεύματα. Άλλωστε, η παρουσία των Ρωμαίων ήταν έντονη στην ευρύτερή της περιοχή και λόγω θέσης οι κάτοικοι της Λευκάδας θα ήταν οι πρώτοι που θα δέχονταν επίθεση.³²⁶

³²² Λίβ. 34.26.11.

³²³ Η απόφαση των Ρωμαίων να μην καταργήσουν το Ακαρνανικό Κοινό ή να αποσπάσουν τη Λευκάδα, όπως έκαναν αργότερα, αποτελεί θέμα συζήτησης. Κατά τον Larsen επρόκειτο για εσκεμμένο σχέδιο προκειμένου να προσεταιριστούν πολεις και περιοχές στην Ελλάδα σε νευραλγικά σημεία, κυρίως στρατιωτικά (βλ. Oost 1954, σσ. 54-55, 89).

³²⁴ Ο Αντιοχικός πόλεμος προκλήθηκε εξαιτίας της δυσαρέσκειας των Αιτωλών απέναντι στους Ρωμαίους, καθώς θεωρούσαν ότι αθέτησαν τα συμφωνηθέντα στη μεταξύ τους συνθήκη του 211 π.Χ. Οι Αιτωλοί αναζήτησαν και πέτυχαν την ανάμειξη του Αντιόχου Γ΄ της Συρίας, ο οποίος σίγουρα δεν ήθελε να παραιτηθεί από τις πόλεις που είχε καταλάβει, όπως προέβλεπε η διακήρυξη ανεξαρτησίας των ελληνικών πόλεων του Flaminius. Στο πλευρό του Αιτωλικού Κοινού και του Αντιόχου Γ΄ τάχθηκαν και οι Αθαμάνες.

³²⁵ Oost 1954, σσ. 60-62· Dany 1999, σσ. 193-194. Οι πόλεις αυτές προχώρησαν στην έκδοση νομίσματος, όπου απεικονιζόταν το σελευκιδικό σύμβολο της άγκυρας, για λόγους προπαγάνδας. Πρώτος ο Gardner (1878, σ. 97) έκανε την παρατήρηση αυτή. Βλ. επίσης κατάλογος νομισμάτων, Dany 1999, σ. 195.

³²⁶ Ο Τίτος Λίβιος (36.11.9-36.12) παραδίδει ότι ο Flaminius μέσω του απεσταλμένου του Cn. Octavius, ο οποίος μετέβη στη Λευκάδα, πληροφόρησε το Ακαρνανικό Κοινό ότι ρωμαϊκά στρατεύματα υπό τον ύπατο Manlius Acilius Glabrio κινούνταν προς την Ήπειρο. Η είδηση αυτή είχε

Ο Γ΄ Μακεδονικός πόλεμος και η απόσπαση της Λευκάδας από το Ακαρνανικό Κοινό

Για τα χρόνια που μεσολάβησαν μεταξύ του Β΄ και Γ΄ Μακεδονικού πολέμου παραδίδονται ελάχιστες πληροφορίες για τη Λευκάδα και το Ακαρνανικό Κοινό. Ο Murray θεωρεί ότι επρόκειτο για ένα διάστημα ανασυγκρότησης της περιοχής από τις στρατιωτικές επιχειρήσεις που έλαβαν χώρα στα εδάφη της.³²⁷ Ειδικότερα για τη Λευκάδα η πολιορκία των Ρωμαίων το 197 π.Χ. αποτέλεσε μεγάλο πλήγμα για την πόλη, ειδικά στις εκτός των τειχών εμπορικές εγκαταστάσεις, οι οποίες μάλλον εγκαταλείφθηκαν.³²⁸ Αν και οι Ρωμαίοι δε διέλυσαν το Ακαρνανικό Κοινό και η Λευκάδα διατήρησε τη θέση της ως *caput Acarnania*, ο τίτλος αυτός είχε μάλλον τυπική σημασία. Σίγουρα στους κόλπους του Κοινού, αλλά και στη Λευκάδα υπήρχε φιλομακεδονική μερίδα, η διαρκής, όμως, ρωμαϊκή απειλή αποτελούσε ανασταλτικό παράγοντα για οποιαδήποτε αντίθετη κίνηση.³²⁹ Η στάση της Λευκάδας κατά την περίοδο αυτή, αν και δε μαρτυρείται στις γραπτές πηγές, θα πρέπει να θεωρηθεί ως φιλορρωμαϊκή. Είναι ενδεικτικό το γεγονός, ότι τις παραμονές του Γ΄ Μακεδονικού πολέμου, το 172 π.Χ., οι Ρωμαίοι απεσταλμένοι Q. Marcius Philippus και A. Atilius Serranus, οι οποίοι ταξίδευαν στις ελληνικές πόλεις για να εξασφαλίσουν τη συνδρομή τους στον επικείμενο πόλεμο με τον Περσέα, δεν επισκέφτηκαν την Ακαρνανία. Ίσως να θεώρησαν, ότι η υποστήριξή τους ήταν δεδομένη στις περιοχές αυτές και δεν συνέτρεχαν λόγοι ενίσχυσης του εκεί φιλορρωμαϊκού στοιχείου. Το Ακαρνανικό Κοινό, όμως, θορυβήθηκε από το γεγονός αυτό και επεδίωξε να συναντηθεί με τους Ρωμαίους απεσταλμένους: *in Thessaliam, eo legati Acarnanes er*

διπλό στόχο. Αφενός να ενισχύσει την φιλορρωμαϊκή στάση του Κοινού, το οποίο θα μπορούσε να προστατευτεί απέναντι στην όποια εχθρική επίθεση, αφετέρου να τους δημιουργήσει πίεση και ίσως και φόβο για να μην προσεταιριστούν τον Αντίοχο. Οι κάτοικοι της Λευκάδας ένωσαν την παρουσία των Ρωμαίων άμεσα στην περιοχή τους, ειδικά μετά την ήττα του Αντιόχου, το 191 π.Χ. στις Θερμοπύλες, καθώς ο ρωμαϊκός στόλος επιστρέφοντας πιθανόν στην Κέρκυρα σταμάτησε στη Λευκάδα. Οι φόβοι τους λοιπόν για διατήρηση ουδέτερης στάσης ήταν απολύτως δικαιολογημένοι, ιδίως για τη Λευκάδα και τις παράκτιες πόλεις.

³²⁷ Murray 1982, σσ. 356-357· Dany 1999, σσ. 202-203.

³²⁸ Βλ. Bonelou 2005, σ. 47.

³²⁹ Δεν γνωρίζουμε σε ποιες πόλεις ο Περσεύης έστειλε πρέσβεις, κατά την αφήγηση του Τίτου Λιβίου (41.22.7). Πιθανόν μεταξύ αυτών να βρίσκονταν και η Λευκάδα και οι πόλεις του Ακαρνανικού Κοινού, οι οποίες υπήρξαν πιστοί σύμμαχοι των Μακεδόνων.

Boeotorum exules venerunt. Acarnanes nuniare iussi, quae Philippo primum, Antiochi deinde bello, decepti pollicitationibus regis adversus populoum Romanum commisissent, ea corrigendi occasionem illis oblatam; si male meriti clementiam populi Romani experti essent, bene merendo libertatem experirentur (Λιβ. 42.38.2-4).³³⁰

Η σύγκληση της συνέλευσης του Ακαρνανικού Κοινού με προτροπή των Ρωμαίων C. Popilius και Cn. Octavius, το 170/169 π.Χ., παραμονές της τελικής αναμέτρησης τους με τους Μακεδόνες, στο Θύρρειον και όχι στη Λευκάδα αντανακλά τις προθέσεις της Ρώμης απέναντι στο νησί.³³¹ Κατά τη συνέλευση αυτή συζητήθηκε η τοποθέτηση ή μη ρωμαϊκών φρουρών στις πόλεις του Κοινού, *ibi quoque inter factions erat certamen: quidam principum postulare, ut praesidia in urbes suas inducerentur adversus amentiam eorum, qui ad Macedonas gentem trahebant* (Λιβ. 43.17.7).³³² Την πρόταση αυτή υποστήριζαν με σθένος τα μέλη της φιλορρωμαϊκής παράταξης του Ακαρνανικού Κοινού Αισχρίων, Γλαύκος και Χρέμας,³³³ ενώ ο Διογένης³³⁴ *δὲ τὴν ἐναντίαν ἐποίησατο τούτοις συμβουλίας. οὐ γὰρ ἔφη δεῖν φρουρὰν εἰσάγειν εἰς οὐδεμίαν πόλιν: ταῦτα γὰρ ὑπάρχειν τοῖς πολεμίοις γενομένοις καὶ καταπομεμηθεῖσιν ὑπὸ Ῥωμαίων: οὐδὲν δὲ πεποιηκότας Ἀκαρνᾶνας οὐκ ἀξίους εἶναι φρουρὰν εἰσδέχεσθαι κατ' οὐδένα τρόπον* (Πολύβ. 28.5.3-4). Τελικά, λόγω της γενικότερης δυσαρέσκειας των κατοίκων και της αναστάτωσης που

³³⁰ Oost 1954, σσ. 70-71· Dany 1999, σ. 208.

³³¹ Λιβ. 43.17.6. Η επιλογή του Θυρρείου για τη συνέλευση δεν ήταν τυχαία, καθώς η πόλη ήταν φιλικά διακείμενη προς τους Ρωμαίους. Αξιοσημείωτο είναι, ότι κατά τη διάρκεια του Αντιοχικού πολέμου και ενώ ο Αντίοχος βρισκόταν με στρατό στα εδάφη της Ακαρνανίας και οι πόλεις του Κοινού προσχωρούσαν στην παράταξή του, το Θύρρειον δε δέχτηκε. Λόγω της φιλορρωμαϊκής του στάσης θα το ανακηρύξουν, λίγο αργότερα πρωτεύουσα του Κοινού των Ακαρνάνων, βλ. Schoch 1996, σσ. 134-135.

³³² Η πρόταση αυτή ενισχύει την άποψη που εκφράστηκε παραπάνω, ότι πιθανόν οι Μακεδόνες προσέγγισαν το Ακαρνανικό Κοινό για να εξασφαλίσουν την βοήθειά τους κατά την επερχόμενη νέα αναμέτρηση με τους Ρωμαίους.

³³³ Ο Murray (1982, σσ. 356-360) υποθέτει ότι οι εκπρόσωποι αυτοί προέρχονταν πιθανόν από το Θύρρειον. Την άποψη αυτή απέρριψε ο Dany (1999, σσ. 217-218), ο οποίος θεώρησε ότι φιλορρωμαϊκές παρατάξεις υπήρχαν σε διάφορες πόλεις του Κοινού, ενώ ο Χρέμας καταγόταν από την Μεδεώνα.

³³⁴ Ο Ροντογιάννης (2005, σσ. 193-194) εικάζει, ότι ο Διογένης ήταν από τη Λευκάδα. Υπάρχει περίπτωση, όμως, η Λευκάδα να μην έλαβε καν μέρος στη συνέλευση.

επικρατούσε, εξαιτίας των διαρκών πολεμικών αναμετρήσεων, αποφασίστηκε οι πόλεις της Ακαρνανίας να παραμείνουν ελεύθερες.³³⁵

Τυπικά βέβαια η Λευκάδα παρέμεινε μέλος του Ακαρνανικού Κοινού μέχρι το 167 π.Χ., καθώς ως στρατηγός του Ακαρνανικού Κοινού αναφέρεται ο Λευκάδιος Άλκιμος του Σωσάνδρου κατά τη χορήγηση προξενίας στον Ρωμαίο Cnaeus Baebius το 168/7 π.Χ.³³⁶ και πιθανόν και έδρα του.

Οι Ρωμαίοι χρησιμοποίησαν το στενό της Λευκάδας, αλλά και τα εδάφη της Ακαρνανίας για τις μετακινήσεις του στόλου και του στρατού τους που βρίσκονταν στο Άκτιο, όπως παραδίδει ο Τίτος Λίβιος,³³⁷ επιβεβαιώνοντας την άποψη ότι το Κοινό βρισκόταν πλέον υπό ρωμαϊκό έλεγχο. Ο στόλος *superato Leucata*³³⁸ κατευθύνθηκε στην Κόρινθο υπό το πραιτόρα C. Marcus Figulus, ενώ ο στρατός μέσω της Αμβρακίας προς τη Θεσσαλία υπό τις διαταγές του ύπατου Q. Marcus Philippus.

Η μάχη της Πύδνας, το 168 π.Χ., σηματοδότησε το τέλος του Γ' Μακεδονικού πολέμου και έληξε με την ταπεινωτική ήττα του βασιλιά Περσέως. Η Λευκάδα, η οποία ήταν ήδη στη σφαίρα επιρροής των Ρωμαίων, δε γνώρισε τις φοβερές καταστροφές και λεηλασίες που υπέστησαν εβδομήντα πόλεις και πολίσματα του ηπειρωτικού χώρου, όπως περιγράφεται από την αρχαία γραμματεία.³³⁹ Οι Ρωμαίοι, όμως, *Leucas exempta est Acarnanum concilio* (Λίβ. 45.31.12) ανακηρύσσοντάς την

³³⁵ Σχετικά με το περιεχόμενο της συνέλευσης, βλ. Πολύβ. 28.5' Λίβ. 43.17.7-9. Βαρύνουσας σημασίας ήταν η στάση του μετριοπαθή Διογένη, ο οποίος τόνισε τους λόγους της μη αναγκαιότητας μιας τέτοιας ενέργειας απέναντι στις πόλεις του Κοινού.

³³⁶ SEG 43.227. Funke – Gehrke – Kolonas 1993, σσ. 131-144' Strauch 1996, σσ. 133-134' Dany 1999, σσ. 218-221.

³³⁷ Λίβ. 44.1.1-4.

³³⁸ Ο C. Marcus Figulus ξεκίνησε από το Βρινδήσιο μαζί με τον Q. Marcus Philippus *et simul ex Italia profecti Corcyram altero die, tertio Actium, Acarnaniae portum, tenuerunt* (Λίβ. 44.1.3).

³³⁹ Πλούτ., *Αιμ.* 29.4-5. Μπορεί η Λευκάδα και το Ακαρνανικό Κοινό να γλίτωσαν από τις καταστροφές που επακολούθησαν της ήττας του Περσέως, υπήρξαν όμως προγραφές, λίστες με ονόματα ατόμων που θεωρούνταν επικίνδυνα για τους Ρωμαίους, οι οποίες υποκινήθηκαν από τη φιλορρωμαϊκή παράταξη του Κοινού και τον Χρέμα. Σύμφωνα με τον Πολύβιο (30.13.1-6) και τον Τίτο Λίβιο (45.31.6-9), οι λίστες στάλθηκαν σε όλες τις πόλεις και τα Κοινά και δυστυχώς οι προσωπικές αντιπάθειες διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο. Σχετικά με το θέμα, βλ. Oost 1954, σσ. 84-85.

civitas libera.³⁴⁰ Με την ενέργεια αυτή, οι Ρωμαίοι αποδυνάμωναν το Ακαρνανικό Κοινό, εφόσον αποσπούσαν οριστικά τη Λευκάδα και παράλληλα κήρυσσαν το φιλορρωμαϊκό Θύρρειον σε πρωτεύουσά του.³⁴¹

Η αυτονόμηση της Λευκάδας σε συνδυασμό με την κατοχή της Κέρκυρας,³⁴² αλλά και της Κεφαλονιάς³⁴³ και της Ζακύνθου,³⁴⁴ εξασφάλιζε στους Ρωμαίους την άνετη κίνηση των πολεμικών και εμπορικών τους πλοίων προς και από τη Δύση, ενώ παράλληλα εξάλειφε την πιθανότητα να περάσει η Λευκάδα στη σφαίρα επιρροής μίας άλλης δύναμης.³⁴⁵

³⁴⁰ Oberhummer 1887, σσ. 191-192.

³⁴¹ Ο Murray (1982, σσ. 358-360) παραθέτει στοιχεία και γεγονότα από το τέλος του 3^{ου} αι. π.Χ. που δείχνουν τη φιλορρωμαϊκή στάση της πόλης και ως εκ τούτου η επιλογή της ως έδρα του Κοινού ήταν μάλλον αναμενόμενη, εφόσον αποφάσισαν να μη διαλύσουν το Ακαρνανικό Κοινό ως οντότητα (Η άποψη του Murray, σχετικά με την υπογραφή του Ρωμαϊκού – Αιτωλικού συμφώνου στο Θύρρειον το 212 π.Χ., ορθά θεωρήθηκε ως εσφαλμένη από τον Dany, βλ. υποσ. 321). Κατά τον Domingo-Forasté (1988, σ. 128) η στάση αυτή των Ρωμαίων προήλθε από την απόφαση του Κοινού κατά τη συνέλευση στο Θύρρειον να μην εγκαταστήσουν στις πόλεις ρωμαϊκές φρουρές. Η ηγεσία του Κοινού προώθησε ένα σύστημα προγραμών των αρχηγών εκείνων, οι οποίοι ήταν φιλικά προσκείμενοι προς τον Μακεδόνα βασιλιά και με τον τρόπο αυτό έλεγξαν οποιαδήποτε αντιρρωμαϊκή κίνηση.

³⁴² Η Κέρκυρα είχε περάσει στη σφαίρα επιρροής της Ρώμης ήδη από το 229 π.Χ. με αφορμή τα επεισόδια με τους Ιλλυριούς πειρατές,

³⁴³ Λόγω της θέσης που κατείχε η Κεφαλονιά, οι Ρωμαίοι την εξαίρεσαν από τη συνθήκη που υπέγραψαν με τους Αιτωλούς το 189 π.Χ. (Πολύβ. 21.30). Αντίθετα, έστειλαν τον ρωμαίο M. Fulvius Nobilior, ο οποίος κάλεσε τις τέσσερις κεφαλληνιακές πόλεις να παραδοθούν. Όλες οι πόλεις συμφώνησαν στους όρους παράδοσης, πλην της Σάμης, η οποία, μετά από τετράμηνη πολιορκία, παραδόθηκε το 188 π.Χ.

³⁴⁴ Η Ζάκυνθος κατά τη διάρκεια του Συμμαχικού πολέμου βρέθηκε για μικρό διάστημα υπό την εξουσία του Φιλίππου Ε' (Πολύβ. 5.102.10). Το 191 π.Χ., όμως, πέρασε οριστικά στην κυριαρχία των Ρωμαίων (Λίβ. 36.31.10-32).

³⁴⁵ Oost 1954, σσ. 82-83. Κατά τον Dany (1999, σσ. 216-217) η απόσπαση της Λευκάδας από το Ακαρνανικό Κοινό είχε ως στόχο και τον παραδειγματισμό των υπολοίπων ελληνικών πόλεων για την αχαριστία που έδειξαν απέναντι στη μεγαλοψυχία της Ρώμης. Στην περίπτωση της Λευκάδας οι Ρωμαίοι, αν και κατέλαβαν την πόλη κατά την πολιορκία του L. Flamininus το 197 π.Χ., δεν κατέλυσαν το Κοινό και την άφησαν ως πρωτεύουσά του.

Η Λευκάδα ως *civitas libera* κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους

Η θέση της Λευκάδας στο πολιτικό σκηνικό της Ελλάδας μέχρι τη ναυμαχία του Ακτίου δεν είναι γνωστή από τις πηγές. Μετά την κατάληψη της Κορίνθου το 146 π.Χ. ο ελλαδικός χώρος διαμορφώθηκε σε μικρές πόλεις- κράτη, λιγότερο ή περισσότερο εξαρτημένες από τις ρωμαϊκές διοικήσεις.³⁴⁶ Η Λευκάδα, λόγω θέσης, θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ευνοημένη ρωμαϊκή κτήση. Όπως η Κέρκυρα, απολάμβανε το δικαίωμα έκδοσης όχι μόνον χάλκινων εκδόσεων, όπως ίσχυε για τις περισσότερες πόλεις, αλλά και αργυρών. Μάλιστα, την περίοδο μετά το 167 π.Χ., η Λευκάδα παρουσιάζει μία νέα σελίδα στη νομισματική της δραστηριότητα (βλ. **Ζ' περίοδος**, πίν. 55-6). Η έκδοση αργυρού νομίσματος κατά την περίοδο αυτή θα μπορούσε να θεωρηθεί ως δείγμα οικονομικής άνθησης και ανάταξης της εμπορικής δραστηριότητας του νησιού. Άλλωστε, παρέμενε ενδιάμεσος σταθμός στο ταξίδι προς και από την Ελλάδα,³⁴⁷ αν και κατά τον Murray³⁴⁸ η πτώση της Κορίνθου το 146 π.Χ., θα επιβάρυνε τις πόλεις- σταθμούς κατά μήκος των παραλίων της Ακαρνανίας, και πιθανόν και της Λευκάδας.

Κατά το α' μισό του 1^{ου} αι. π.Χ. η Λευκάδα, όπως και πολλές άλλες πόλεις της γειτονικής Ακαρνανίας, αλλά και όλης της Μεσογείου, υπέφερε από πειρατικές επιδρομές.³⁴⁹ Η προσοχή των Ρωμαίων ήταν στραμμένη στους Μιθριδατικούς πολέμους (88-64 π.Χ.), με αποτέλεσμα η πειρατεία να λάβει μεγάλες διαστάσεις και να διακόψει, μεταξύ άλλων, ακόμα και τις εμπορικές συναλλαγές στο χώρο του Ιονίου. Ο Πλούταρχος (*Πομπ.* 24.5) αναφέρει λεηλασίες πολλών ιερών, μεταξύ των οποίων του Απόλλωνος στο Άκτιο, θρησκευτικό κέντρο του Ακαρνανικού Κοινού, και στο ακρωτήριο Λευκάτα της Λευκάδας. Οι Ρωμαίοι αναγκάστηκαν να λάβουν μέτρα για την καταπολέμηση της πειρατείας. Ο Αππιανός αναφέρει, ότι ο Πομπήιος είχε τοποθετήσει φρουρά στο Ιόνιο για την προστασία των πόλεων: *καὶ τὸν Ἰόνιον*

³⁴⁶ Σύμφωνα με τον Πausανία (7.16.9) μετά την καταστροφή της Κορίνθου το 146 π.Χ. καταλύθηκαν όλα τα Κοινά. Είναι, όμως, υπό αμφισβήτηση η ορθότητα των όσων παραδίδει, βλ. Oberhummer 1887, σσ. 194-195.

³⁴⁷ Ο Σουητώνιος (*Περί ποιητ., Τερέντ.* 5) παραδίδει ότι ο ποιητής Τερέντιος πιθανόν να πέθανε στη Λευκάδα, καθώς επέστρεφε στη Ρώμη το 159 π.Χ.

³⁴⁸ Murray 1982, σ. 361.

³⁴⁹ Ormerod 1924, σσ. 248-255· de Souza 1999, σσ. 43-96.

ἐφύλασσον αὐτῷ Πλώτιός τε Οὐᾶρος καὶ τερέντιος Οὐάρρων μέχρι Ἀκαρνανίας (Μιθ. 14.95).

Από την αλληλογραφία του Κικέρωνος με τους συγγενείς του αντλούμε πληροφορίες για την ταξιδιωτική κίνηση της εποχής, μέσω του ισθμού της Λευκάδας, αλλά και για την ίδια την πόλη στα μέσα του 1^{ου} αι. π.Χ.³⁵⁰ Ο Κικέρων αναφέρει, ότι ο διόρυκτος ήταν προσπελάσιμος μόνον από μικρά πλοία, πιθανόν λόγω της εκ νέου συγκέντρωσης φερτών υλικών.

Κατά τη διάρκεια του ρωμαϊκού εμφυλίου πολέμου μεταξύ του Οκταβιανού και του Αντωνίου, η Λευκάδα βρέθηκε υπό την κατοχή του τελευταίου. Ο Οκταβιανός, όμως, κατόρθωσε με στρατό που μετέφερε από το Βρινδήσιο να καταλάβει τη Λευκάδα³⁵¹ με το στρατηγό του, Αγρίππα, λίγο πριν τη ναυμαχία στο Ἄκτιο, ο οποίος αιχμαλώτισε τα πλοία του Αντωνίου στο λιμάνι της πόλης: *καὶ οἱ μὲν ταῦτ' ἔπραττον, Ἀγρίππας δὲ τότε μὲν τὴν τε Λευκάδα καὶ τὰ ἐν αὐτῇ σκάφη αἰφνιδίως ἐπεσπλεύσας ἔλαβε, καὶ Πάτρας εἴλε Κύνιντον Νασίδιον ναυμαχία νικήσας, ὕστερον δὲ καὶ τὴν Κόρινθον παρεστήσατο* (Δίων Κ. 50.13.5). Η κατάληψη της Λευκάδας ασφαλώς ευνόησε τον Οκταβιανό, καθώς οι οριστικές αναμετρήσεις των δύο αντιμαχόμενων πλευρών πραγματοποιήθηκαν στον ευρύτερο χώρο της, επιτρέποντάς του τον ανεφοδιασμό των στρατευμάτων του και την ασφαλή προσάραξη των πλοίων του.

Η ίδρυση της Νικόπολης από τον Οκταβιανό το 30 π.Χ., σε ανάμνηση της νικηφόρας ναυμαχίας του στο Ἄκτιο, και η αναγκαστική εποίκιση στη νέα πόλη πληθυσμών των γύρω περιοχών,³⁵² συμπεριλαμβανομένης της Λευκάδας, υποβάθμισε το ρόλο και τη θέση της. Η πόλη της Λευκάδας, όμως, δεν εγκαταλείφθηκε. Αντίθετα με όσα περιγράφει ο Στράβων *περὶ τῆς ἀπόλυτης ἐρημίας*,³⁵³ τα ανασκαφικά δεδομένα

³⁵⁰ Κικ., *Οικ.* 16.1.2' 16.2.1' 16.4.4' 16.5.1-2' 9.1.

³⁵¹ Φλώρ., *Επ.* 2.21.11.4.

³⁵² Στράβ. 10.2.2' Δίων Κ. 51.1.3' Πανσ. 5.23.3, 7.18.8, 10.38.4. Ο Πανσανίας αναφέρει και ληηλασίες έργων τέχνης με σκοπό την διακόσμηση της πόλης της Νίκης: *Πατρεῦσι δὲ ἐν ἄκρᾳ τῆ πόλει Λαφρίας ἱερὸν ἐστὶν Ἀρτέμιδος· ξενικὸν μὲν τῆ θεῶ τὸ ὄνομα, ἐσηγμένον δὲ ἐτέρωθεν καὶ τὸ ἄγαλμα. Καλυδῶνος γὰρ καὶ Αἰτωλίας τῆς ἄλλης ὑπὸ Αὐγούστου βασιλέως ἐρημωθείσης διὰ τὸ τὴν Νικόπολιν τὴν ὑπὲρ τοῦ Ἀκτίου συνοικίζεσθαι καὶ τὸ Αἰτωλικὸν, οὗτω τὸ ἄγαλμα τῆς Λαφρίας οἱ Πατρεῖς ἔσχον* (7.18.6).

³⁵³ Στράβ. 8.8.1. Βέβαια, η πολιτική και οικονομική κατάσταση των πόλεων δεν ήταν καλή, διότι, όπως ορθά παρατηρεῖ ο Στράβων, οι πόλεις ήταν εξαντλημένες από τις διαρκείς πολεμικές συγκρούσεις κατά τους τελευταίους αιώνες (10.2.23). Σχετικά με το χωρίο του Στράβωνος, βλ. Isager 2001, σσ. 17-27, όπου αναπτύσσεται και ο σχετικός προβληματισμός άλλων μελετητών.

δείχνουν ότι εξακολούθησε να κατοικείται. Η οικονομική ζωή του νησιού μεταφέρθηκε κοντά στην ύπαιθρο, *extra muros*, όπου εντοπίζονται αγροικίες που ασκούσαν γεωργικές δραστηριότητες,³⁵⁴ ενώ οι ανασκαφικές έρευνες στην περιοχή του λιμενοβραχίονα επιβεβαιώνουν τη χρήση του μέχρι τον 4^ο αι. μ.Χ.³⁵⁵ Άλλωστε η αναφορά του Αθήναιου³⁵⁶ για το κρασί της Λευκάδας, το οποίο ήταν ένα από τα βασικά εξαγωγίμα προϊόντα της, επιβεβαιώνει τη συνέχιση των εμπορικών της συναλλαγών και κατά τον 2^ο αι. μ.Χ. Στο νησί εγκαταθίστανται Ρωμαίοι και άλλοι Ιταλοί άποικοι κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους.³⁵⁷ Η παρουσία, άλλωστε, Ιταλών χρονολογείται ήδη από τις αρχές του 2^{ου} αι. π.Χ., καθώς οι Ιταλοί εξόριστοι που διέμεναν στη Λευκάδα βοήθησαν το Flamininus στην κατάληψη της πόλης.

Όταν δημιουργήθηκε η επαρχία Αχαΐας, με έδρα την Κόρινθο το 27 π.Χ., η Λευκάδα υπάχθηκε σε αυτήν,³⁵⁸ ενώ αργότερα κατά τη βασιλεία του Τραϊανού έγινε τμήμα της επαρχίας Ηπείρου, με έδρα τη Νικόπολη. Το 294 μ.Χ. επί Διοκλητιανού, με τη διαίρεση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας σε *Praefecturae*, η Λευκάδα εντάχθηκε στην επαρχία της Παλαιάς Ηπείρου.

³⁵⁴ Πλιάκου 2004, σσ. 47-78.

³⁵⁵ Ρλιάκου 2001, σσ. 150-152.

³⁵⁶ Αθίν., *Δειπν.* 1.17, 1.22.

³⁵⁷ Για την μετακίνηση ιταλικών πληθυσμών μέσα στους κόλπους της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας προς τον ελλαδικό χώρο, βλ. Strauch 1996, σ. 133, υποσ. 3.

³⁵⁸ Η επαρχία της Αχαΐας περιελάμβανε τα νησιά του Ιονίου, τη νότια Ήπειρο, την Αιτωλοακαρνανία, τη Θεσσαλία, τις Κυκλάδες και την Εύβοια.

4. Αρχαιολογικά δεδομένα

Η αρχαία πόλη

Η πόλη, από την ίδρυσή της, αναπτύχθηκε στις ανατολικές υπώρειες του λόφου Κούλμος και εκτεινόταν έως την ανατολική ακτή, περίπου στο μέσο του νησιού.³⁵⁹ Ήταν κοντά στη θάλασσα με σαφή προσανατολισμό προς τις εμπορικές και θαλάσσιες δραστηριότητες. Περιβαλλόταν από οχυρωματικό τείχος μήκους τουλάχιστον 4 χλμ., το οποίο ήταν κτισμένο κατά το πολυγωνικό σύστημα στα τμήματα που ακολουθούσαν την κορυφογραμμή και τις πλαγιές του λόφου, ενώ τα πεδινά τμήματά του και το ανατολικό σκέλος του ήταν κτισμένα κατά την ψευδοϊσόδομη τοιχοποιία.³⁶⁰ Ένα δεύτερο τείχος κατασκευάστηκε στην πεδιάδα βόρεια των τειχών για να προστατέψει τον όρμο της Φλέβας.³⁶¹ Το τείχος χρονολογείται στα κλασικά και ελληνιστικά χρόνια, ενώ δέχθηκε επισκευές και κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους.³⁶²

Η Λευκάδα ήταν κτισμένη κατά το ιπποδάμειο σύστημα στα πεδινά, ενώ στις πλαγιές του λόφου προσαρμοζόταν στο φυσικό ανάγλυφο του χώρου. Διέθετε μεγάλους δρόμους- λεωφόρους με κατεύθυνση βορρά – νότου, τους οποίους έτεμναν στενότεροι δρόμοι με κατεύθυνση ανατολής - δύσης.³⁶³ Στο πλάτος κάθε νησίδας

³⁵⁹ Για την τοπογραφία της πόλης, βλ. Ροντογιάννης 1988, σσ. 43-47· Fiedler 1996, σσ. 158-163 Ανδρέου 1998, σσ. 153-158. Ο Dörpfeld είχε πραγματοποιήσει εκτεταμένες ανασκαφικές έρευνες στο νησί, αλλά το ενδιαφέρον του ήταν αποκλειστικά η ταύτιση της Λευκάδας με την ομηρική Ιθάκη. Για την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των ερευνών του, βλ. Fiedler 2008, σσ. 275-281.

³⁶⁰ Ο Ροντογιάννης (1988, σσ. 47-60) κάνει μία λεπτομερέστατη περιγραφή της πορείας του τείχους και περιγράφει τις θέσεις των πιθανών πυλών. Βλ. επίσης, Ανδρέου 1998, σσ. 153-155.

³⁶¹ Βλ. Goodisson 1822, σσ. 91-92· Fiedler 2008, σ. 277.

³⁶² Στη Λευκάδα έχουν εντοπιστεί τέσσερις επιγραφές που σχετίζονται με οικοδομικές εργασίες στα τείχη. Οι τρεις (*IG IX 1², 4, 1234-1236*) έχουν χαραγμένη την ίδια επιγραφή ΑΠΠΙΟΛΩΝΙΑΤΑΙ ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΑΝ, εκ των οποίων οι δύο βρίσκονται στην Αρχαιολογική Συλλογή της Λευκάδας, ενώ η τρίτη στο Μουσείο της Βερόνας, βλ. Ritti 1981, σ. 21. Οι επιγραφές έχουν συνδεθεί με επισκευές του τείχους της πόλης, στις οποίες συνέδραμαν οι κάτοικοι της Απολλωνίας, βλ. σχετικό σχολιασμό από τους, βλ. Fiedler – von Hesberg 2014, σσ. 59-74. Στην τέταρτη επιγραφή (*IG IX 1², 4, 1233*) τιμάται κάποιος που εργάστηκε στα φρούρια και κατασκεύασε ένα ελικοειδές μονοπάτι, συμβάλλοντας στην άμυνα της πόλης.

³⁶³ Ανδρέου 1998, σσ. 158-170· Πλιάκου 2001, σσ. 30-34.

αναπτύσσονταν δύο οικίες με έναν ή δύο ορόφους.³⁶⁴ Η θέση της αρχαίας Αγοράς, την οποία περιγράφει ο Τίτος Λίβιος (33.16-17) κατά την πολιορκία της Λευκάδας από το L. Flamininus,³⁶⁵ δεν έχει προσδιοριστεί με ασφάλεια· έχει προταθεί η θέση της στις υπώρειες του λόφου,³⁶⁶ ενώ, σύμφωνα με νεώτερες έρευνες, χωροθετείται στο επίπεδο τμήμα της πόλης κοντά στο ανατολικό σκέλος του αρχαίου τείχους και τη θάλασσα.³⁶⁷ Η πόλη διέθετε, επίσης, θέατρο το οποίο αρχικά εντοπίστηκε και ερευνήθηκε από το συνεργάτη του Dörpfeld, E. Krüge.³⁶⁸

Η Λευκάδα διέθετε τρία νεκροταφεία, *extra muros*, δύο προς βορρά και ένα προς νότο.³⁶⁹ Έξω από το βόρειο σκέλος του τείχους, στην περιοχή Φραγκοκκλησιά, όπου ο σύγχρονος οικισμός του Καλλιγονίου, απλώνεται το νεκροταφείο των αρχαϊκών και κλασικών χρόνων.³⁷⁰ Το δεύτερο νεκροταφείο βρίσκεται βορειότερα, σε απόσταση περ. 2 χλμ., στη θέση Τσεχλιμπού, και χρησιμοποιήθηκε από τους κλασικούς έως τους ρωμαϊκούς χρόνους.³⁷¹ Το νότιο νεκροταφείο εκτεινόταν κατά μήκος της αρχαίας οδού που κατέληγε στο λιμάνι της πόλης και σύμφωνα με τα έως τώρα αρχαιολογικά δεδομένα, εγκαταλείφθηκε στο τέλος του 2^{ου} αι. π.Χ. Γενικά οι τάφοι που αποκαλύφθηκαν καλύπτουν μία χρονική περίοδο από τον 6^ο έως και τον 3^ο αι. μ.Χ., η οποία συμπίπτει με τους χρόνους λειτουργίας της πόλης.

³⁶⁴ Για τη διαμόρφωση και την εξέλιξη της οικίας στη Λευκάδα, βλ. Ανδρέου 1998, σσ. 170-174· Fiedler 2003, *passim*.

³⁶⁵ Βλ. *Ιστορικό πλαίσιο*, σ. 70.

³⁶⁶ Βλ. Ανδρέου 1998, σ. 175.

³⁶⁷ Ντούζουγλη – Ζάχος 1994, σσ. 44-45.

³⁶⁸ Τα αποτελέσματα των ερευνών του Krüge δε δημοσιεύτηκαν ποτέ αναλυτικά, παρά μόνον με σύντομες αναφορές στο *Alt Ithaka*, βλ. Dörpfeld 1927, σσ. 156-157, 267. Σχετικά με τα νεώτερα στοιχεία για το θέατρο, βλ. Πλιάκου 1997, σσ. 37-42, η οποία αναφέρεται, μεταξύ άλλων (*eiusdem*, υποσ. 14) στην αξιοποίηση των πρώτων σχεδίων του θεάτρου και των ανασκαφικών σημειώσεων από τον M. Fiedler στην εργασία του *Topographie von Leukas im Altertum* (Magisterarbeit Freie Universität Berlin 1992). Βλ. επίσης, Ανδρέου 1998, σσ. 175-177.

³⁶⁹ Για τις αρχαιολογικές έρευνες στην περιοχή των νεκροταφείων εκτός από τις δημοσιεύσεις της αρμόδιας Εφορείας Αρχαιοτήτων στα Χρονικά του *ΑΔ*, βλ. Ανδρέου 1994, σσ. 47-78· *eiusdem* 1998, σσ. 181-185· Ντούζουγλη – Ζάχος 1994, σ. 43-47· Ντούζουγλη 2001, σσ. 45-84· Πλιάκου 2009, σσ. 191-210· Καπά 2014, σσ. 141-150· Στάικου *et al.* 2014, σσ. 623-630· Στάικου 2016, σσ. 169-198.

³⁷⁰ *ΑΔ* 52 (1997), Χρονικά, σ. 595.

³⁷¹ Οι ταφές των ρωμαϊκών χρόνων δεν καταλαμβάνουν συγκεκριμένη περιοχή μέσα στο βόρειο νεκροταφείο, αλλά βρίσκονται διάσπαρτες ανάμεσα σε πρωιμότερες, βλ. Πλιάκου 2001, σ. 152.

Λιμενικές εγκαταστάσεις

Η θέση της ίδρυσης της Λευκάδας από τους Κορίνθιους ήταν μία συνειδητή επιλογή, κυρίως λόγω γεωγραφίας. Μάλιστα, για να καταστήσουν τη νέα αποικία βιώσιμη, αλλά και ισχυρή εμπορική και στρατιωτική δύναμη, προχώρησαν στην υλοποίηση μίας σειράς λιμενικών έργων. Τα έργα αυτά είχαν στόχο τη βελτίωση του διάπλου του ισθμού, τη δημιουργία ενός προστατευμένου λιμανιού, αλλά και χώρων εξυπηρέτησης των εμπορικών αναγκών ενός διαμετακομιστικού κέντρου.

Όπως αναπτύχθηκε στο 1^ο κεφάλαιο³⁷² σχετικά με τη γεωγραφία του νησιού, η διάνοιξη του ισθμού αποδίδεται στους Κορινθίους *τῆς χερρονήσου διορύξαντες τὸν ἰσθμὸν* (Στράβ. 10.2.8). Υπήρχε, όμως, και η άποψη ότι οι Κορίνθιοι καθάρισαν το στενό και προχώρησαν σε εργασίες εκβάθυνσης σε ένα ήδη υφιστάμενο θαλάσσιο πέρασμα που αποδίδεται στους Φοίνικες.³⁷³ Ο ισθμός αναφέρεται ως διόρυκτος στον Ψευδο-Σκύλακα (*Περ.* 34) και τον Πολύβιο (5.5.12). Ο Πλίνιος (*Φυσ. Ιστ.* 4.1.5) με τον όρο διόρυκτος αναφέρεται σε όλη την περιοχή του στενού με τις ξέρες και τα ρηγά νερά. Στην περιγραφή του Διονυσίου Αλικαρνασσεά (*Ρωμ. Αρχ.* 1.50), σχετικά με τη θέση του ιερού της Αφροδίτης *Αινειάδος*, υπονοείται ότι πρόκειται για σταθερό σημείο, όπως επισημαίνει ο Murray, ο οποίος αναφέρει, επίσης, ότι στη *Tabula Peutingeriana* (4^{ος} μ.Χ. αιώνας),³⁷⁴ κοντά στην Περατιά, στην απέναντι ακαρνανική ακτή, αναγράφεται η ονομασία *Perdiorykto*.³⁷⁵ Στην Περατιά υπήρχε οχυρωμένη θέση,³⁷⁶ η οποία θα μπορούσε να ταυτίζεται με την πόλη/ πόλισμα Περίοδυκτο.

³⁷² Για τον προσδιορισμό της θέσης του ισθμού, βλ. *Γεωμορφολογικά και τοπογραφικά ζητήματα*, σσ. 14-17.

³⁷³ Βλ. *Ιστορικό πλαίσιο*, σσ. 26-27.

³⁷⁴ Talbert 2010, *passim*.

³⁷⁵ Murray 1982, σ. 191. Ο Murray υποστήριξε ότι ο όρος αναφέρεται σε οικισμό, ο οποίος μετά την κατασκευή της γέφυρας, έλαβε ένα όνομα με γεωγραφικό προσδιορισμό. Και ο Oberhammer (1887, σ. 30) είχε θεωρήσει ότι ο διόρυκτος αναφερόταν σε ονομασία περιοχής που ανήκε στη Λευκάδα και βρισκόταν στην ακαρνανική περαία.

³⁷⁶ Στη περιοχή αυτή ο Murray εντόπισε κάτω από το σύγχρονο οικισμό της Περατιάς τμήμα πολυγωνικού τείχους που περιέτρεχε τον λόφο, οικοδομικά λείψανα και μία επιτύμβια στήλη του 3^{ου} αι. π.Χ. (1982, σσ. 184-186).

Ο ισθμός – διόρυκτος απαιτούσε τακτικούς καθαρισμούς, καθώς η συσσώρευση λάσπης και άμμου τον καθιστούσε μη προσπελάσιμο από τα πλοία.³⁷⁷ Στην περίπτωση αυτή τα πλοία ρυμουλκούνταν κατά μήκος του στενού από μικρά πλοιάρια που οδηγούσαν τα πλοία στο στενό, τους *πάκτονες*, όπως παραδίδει ο Υγίνους, βιβλιοθηκάριος και απελεύθερος του Αυγούστου.³⁷⁸ Για να αποτρέπεται η συσσώρευση νέων φερτών υλικών από τους νότιους ανέμους και τα ρεύματα κατασκευάζεται νότια ένας λιμενοβραχίονας. Πάντως ακόμα και κατά τις περιόδους, στις οποίες ο ισθμός ήταν καθαρός, υπήρχαν δυσκολίες στον διάπλου των πλοίων.³⁷⁹

Ο λιμενοβραχίονας, μήκους 600 μ., ξεκινούσε από τη Λευκάδα και έφθανε έως τις ακτές του λόφου του Αγίου Γεωργίου στην αντίπερα ακαρνανική ακτή³⁸⁰ και χωριζόταν σε δύο τμήματα, το ανατολικό (138μ.), και το δυτικό (401μ.) με άνοιγμα περίπου 60μ. για τη διέλευση των πλοίων.³⁸¹ Η λειτουργία του ήταν διττή: αφενός προστάτευε το λιμάνι από τους ισχυρούς νότιους ανέμους της περιοχής, ως κυματοθραύστης, και εμπόδιζε τη συγκέντρωση νέων αποθέσεων άμμου και λάσπης,³⁸² αφετέρου λειτουργούσε επικουρικά ως αποβάθρα για τη φορτοεκφόρτωση

³⁷⁷ Ο Murray (1982, σσ. 243-248) παραθέτει αναλυτικά τις περιόδους εκείνες, κατά τις οποίες ο ισθμός ήταν απροσπέλαστος: την περίοδο του Πελοποννησιακού πολέμου ο ισθμός είναι κλειστός (Θουκ. 3.81.1, 4.8.2), ενώ το 219 π.Χ. ο Φίλιππος Ε΄ περνάει με τα πλοία του, αφού προηγουμένως τον έχει καθαρίσει (Πολύβ. 5.5.12). Κατά τη διάρκεια της πολιορκίας του Flamininus ο ισθμός είναι πάλι κλειστός (Λίβ. 33.17.6).

³⁷⁸ Πλιάκου 2009, σ. 150.

³⁷⁹ Στα μέσα του 1^{ου} αι. π.Χ. ο ισθμός είναι ανοικτός, καθώς διέρχεται από αυτόν ο Κικέρων (Οικ. 16.5.1). Κατά του αυτοκρατορικών χρόνων είναι, επίσης, ανοικτός, σύμφωνα με τις αφηγήσεις του Τίτου Λιβίου (33.17), του Στράβωνος (1.3.18, 10.2.8), του Οβιδίου (Μετ. 15.289-290) και του Πλινίου (Φυσ. Ιστ. 4.1.5), αλλά καταγράφονται σε ορισμένες περιπτώσεις δυσκολίες κατά τον διάπλου.

³⁸⁰ Για τη λειτουργία του λιμενοβραχίονα και άλλες τεχνικές, κατασκευαστικές λεπτομέρειες, βλ. Murray 1982, σσ. 226-230· *eiusdem* 1988, σσ. 107-118· Fiedler- Hermanns 2011, σσ. 49-50.

³⁸¹ Οι μετρήσεις που παρατίθενται είναι κατά τους Fiedler- Hermanns 2011, σ. 49. Υπάρχει απόκλιση από τις μετρήσεις του Murray (1982, σ. 229), ως προς το μήκος των δύο τμημάτων του λιμενοβραχίονα, και τις μετρήσεις του Partsch (1907, σ. 272) και v. Marées (1907, σ. 12), οι οποίοι παραδίδουν άνοιγμα περίπου 80μ.

³⁸² Ο Lehmann-Hartleben (1923, σ. 265) υποστήριξε ότι το λιμάνι ήταν φύσει προστατευμένο και δεν απαιτούσε την κατασκευή ενός λιμενοβραχίονα. Την κατασκευή τη συνδέει αποκλειστικά με την προστασία του στενού από τη συσσώρευση νέων αποθέσεων και γι' αυτό θεωρεί πιθανότερο την κατασκευή του στον 3^ο αι. π.Χ.

προϊόντων και τις κάθε είδους εμπορικές συναλλαγές της πόλης.³⁸³ Στο σημείο που κατέληγε ο λιμενοβραχίονας στην απέναντι ακαρνανική ακτή οι Λευκάδιοι είχαν οικοδομήσει οχυρό για την προστασία του.³⁸⁴ Αν και η κατασκευή του έχει συνδεθεί με τα έργα των Κορινθίων, αυτό δεν έχει επιβεβαιωθεί ανασκαφικά.³⁸⁵ Πάντως ο λιμενοβραχίονας της Λευκάδας ήταν ένας από τους μεγαλύτερους στον ελλαδικό χώρο, ενδεικτικό των αναγκών που εξυπηρετούσε.³⁸⁶

Ένα εξίσου σημαντικό έργο των Κορινθίων θεωρείται η διαμόρφωση ενός προστατευμένου λιμανιού κοντά στην πόλη.³⁸⁷ Δε διαθέτουμε ασφαλή στοιχεία για το μεγέθος και την έκτασή του, αλλά το γεγονός ότι η Λευκάδα ήταν μία αξιόλογη ναυτική δύναμη και εξυπηρετούσε συχνά και τα πλοία των συμμάχων της, εκτός των εμπορικών δραστηριοτήτων της, μας οδηγεί στην υπόθεση ότι διεθετε ένα μεγάλο μεγέθους λιμάνι. Σε αυτό συνηγορεί και η κατασκευή του τεράστιου λιμενοβραχίονα.³⁸⁸

Ένα δεύτερο λιμάνι μαρτυρείται από τον Τίτο Λίβιο (33.17), κατά την πολιορκία της πόλης το 197 π.Χ., όταν τα ρωμαϊκά στρατεύματα του L. Flamininus

³⁸³ Αυτό συνάγεται από το γεγονός ότι ο λιμενοβραχίονας ήταν επιμελημένης κατασκευής από μεγάλους λιθόπλινθους σε δύο σειρές και είχε ικανό πλάτος, περ. 10μ., για να εξυπηρετήσει τις ανάγκες αυτές. Ο εντοπισμός, εξάλλου, μεγάλης ποσότητας κεραμικής, κυρίως αμφορέων, κατά μήκος του συνεπάγεται ότι στο χώρο αυτό πραγματοποιούταν διακίνηση αγαθών, βλ. Murray 1982, σσ. 233, 435-437· Pliakou 2002, σ. 152.

³⁸⁴ Βλ. Murray 1982, σσ. 184-192· Schwandner 2008, σσ. 407-409.

³⁸⁵ Ο Lehmann-Hartleben (1923, σ. 265) χρονολογεί την κατασκευή στον 3^ο αι. π.Χ., ο Murray (1988, σσ. 101, 115-116) πριν το 428 π.Χ., ενώ η Ανδρέου (1998, σσ. 177-178, υποσ. 100) τον συνδέει με τους Κορινθίους.

³⁸⁶ Πρβλ. τον λιμενοβραχίονα της Ιστιαίας μήκους μήκους 900μ. και της Ερέτριας 600-700μ. (Lehmann-Hartleben 1923, σσ. 51-52).

³⁸⁷ Για το λιμάνι της Λευκάδας γενικά, βλ. Lehmann-Hartleben 1923, 263-267· Murray 1988, σσ. 101-107· Ανδρέου 1998, σσ. 177-178· Blackman *et al.* 2013, σσ. 570-572. Το λιμάνι της Λευκάδας διαθέτει όλα τα χαρακτηριστικά των λιμανιών των αρχαϊκών χρόνων, βλ. αντίστοιχα παραδείγματα από τη Δήλο, την Ερέτρια, την Αίγινα, τις Κεχραιές, την Ιστιαία και το Λέχαιο (Lehmann-Hartleben 1923, σσ. 46-65, κυρίως 50-54).

³⁸⁸ Κατά τον Lehman-Hartleben (1923, σ. 49) οι Κορίνθιοι απέτυχαν στο φιλόδοξο σχέδιό τους για να καταστήσουν το λιμάνι της Λευκάδας σημαντικό εμπορικό σταθμό, καθώς το στενό ήταν αρκετά αβαθές για τη διέλευση μεγάλων εμπορικών πλοίων. Αντίθετα κατά τον Murray (1982, σσ. 237-238) τα εμπορικά πλοία που ασκούσαν εμπορική δραστηριότητα εγχώριας εμβέλειας, ήταν σαφώς μικρότερα από τα μεγάλα ποντοπόρα πλοία και ως εκ τούτου μπορούσαν να διαπλεύσουν το στενό

προσωρμίστηκαν στο Ηραίο. Η θέση προσδιορίζεται βορειοανατολικά της αρχαίας πόλης, στον όρμο του Αγίου Ιωάννη (Άι Γιάννη). Στη θέση αυτή ο Goodisson εντόπισε και κατέγραψε λείψανα λιμενικών έργων στις αρχές του 19^{ου} αιώνα,³⁸⁹ ενώ Partsch εντόπισε τμήματα πολυγωνικού τείχους στην περιοχή της λίμνης που συνδέονταν με τα τείχη της πόλης.³⁹⁰

Στις λιμενικές εγκαταστάσεις της πόλης θα πρέπει να συμπεριληφθεί και μία λίθινη γέφυρα, μήκους 750μ., η οποία θεωρείται ως η μεγαλύτερη γέφυρα στην Αρχαιότητα. Η μοναδική σωζόμενη αναφορά στις αρχαίες πηγές προέρχεται από τον Στράβωνα.³⁹¹ Η γέφυρα ξεκινούσε από το βόρειο τμήμα της αρχαίας πόλης, στη σημερινή περιοχή Πέραμα, και κατέληγε στο ακρωτήρι Ρούγα.³⁹² Μεγάλο μέρος του δομικού υλικού της εντοπίστηκε κατά τις σύγχρονες εργασίες διάνοιξης του ισθμού,³⁹³ ενώ οι βάσεις της γέφυρας είναι μέχρι σήμερα ορατές σε κάποια σημεία μέσα στον ισθμό, αλλά και στην αντίπερα ακαρνανική όχθη.

Σχετικά με τη χρονολόγηση της γέφυρας έχουν εκφραστεί διάφορες απόψεις.³⁹⁴ Θα πρέπει να ληφθούν πρωτίστως υπ' όψιν οι πολιτικές σχέσεις της Λευκάδας με την Ακαρνανία, καθώς το σημείο που κατέληγε η γέφυρα δεν ανήκε στην περαία της Λευκάδας. Ως εκ τούτου, η κατασκευή της θα πρέπει να συνδεθεί με

³⁸⁹ Πρόκειται για λείψανα προβλήτας στη θέση «Μαντράκι», βλ. Goodisson 1822, σ. 92.

³⁹⁰ Partsch 1889, σ. 18. Αντίθετα, ο Lehman-Hartleben (1923, σ. 267) θεώρησε ότι πρόκειται για διατείχισμα, ώστε να προστατεύεται η πόλη από βορρά, αλλά και ο ισθμός.

³⁹¹ Στράβ. 1.3.18, 10.2.8.

³⁹² Στην περιοχή αυτή ο Goodisson (1822, σ. 87) είχε εντοπίσει λείψανα αρχαίου δρόμου, ενώ κατά τον Fiedler (1996, σ. 163) στη θέση αυτή θα μπορούσε να υπάρχει πύργος, σύμφωνα με επιτόπια αυτοψία του.

³⁹³ Βλ. Negris 1904, σσ. 354-360, ο οποίος μάλιστα παραθέτει και σχέδιο πιθανής ανακατασκευής της. Σχετικό σχολιασμό για τη γέφυρα έκαναν οι Partsch (1907, σ. 272), v. Marées (1907, σ. 12), Murray (1982, σσ. 251-253) και Fiedler- Hermanns (2011, σσ. 50-52).

³⁹⁴ Ο Dörpfeld (1927, σ. 268) τη θεώρησε έργο των Κορινθίων, σύγχρονο με τη διάνοιξη του ισθμού, τη διαμόρφωση του λιμανιού και την κατασκευή του λιμενοβραχίονα στα τέλη του 7^{ου} αι. π.Χ.. Ο Ροντογιάννης (2005, σσ. 204-207) υποστήριξε ότι η γέφυρα πρέπει να κατασκευάστηκε μετά τη ναυμαχία του Ακτίου και πριν ολοκληρωθεί το έργο του ο Στράβων το 19 μ.Χ., καθώς η παρουσία της θα εμπόδιζε την κίνηση των μεγάλων ρωμαϊκών πλοίων. Σύμφωνα, βέβαια, με τον Κικέρωνα στην εποχή του στον δίορυκτο μπορούσαν να κινηθούν μόνον μικρά πλοία, βλ. *Ιστορικό πλαίσιο*, σ. 78.

την προσχώρηση της Λευκάδας στο Ακαρνανικό Κοινό και να τοποθετηθεί μετά τον 3^ο αι. π.Χ.³⁹⁵

Ιερά

Τα έως σήμερα γνωστά κείμενα της αρχαίας γραμματείας αναφέρονται στην ύπαρξη ιερών εκτός των ορίων της τειχισμένης πόλης της Λευκάδας: πρόκειται για τα ιερά του Απόλλωνος *Λευκάτα*, της Ήρας και της Αφροδίτης *Αίνειάδος*. Ένα τέταρτο ιερό, χωρίς να προσδιορίζεται γεωγραφικά η θέση του, παραδίδεται για την Αρτέμιδα.

Η θέση του ιερού του Απόλλωνος έχει ταυτιστεί με το ομώνυμο ακρωτήριο στα νοτιοδυτικά του νησιού, όπου σήμερα ορθώνεται ένας φάρος στη θέση αυτή. Ήδη από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα στο χώρο του ιερού οι ορατές αρχαιότητες ήταν λιγοστές³⁹⁶ και η ανασκαφή του Dörpfeld το 1905 αποκάλυψε ελάχιστα κτίρια, αποσπασματικά σωζόμενα, και ίσως και τμήμα του ναού.³⁹⁷ Αν και σύμφωνα με τον επικρατέστερο μύθο το ιερό ιδρύθηκε από τον σύντροφο του Οδυσσέα, Λεύκο, από τον οποίον έλαβε και το όνομά του, το επίθετος *Λευκάτας* πρέπει να συνδεθεί με τους λευκούς, ασβεστολιθικούς βράχους του ακρωτηρίου.³⁹⁸

Οι απότομοι βράχοι, πάνω στους οποίους ήταν ιδρυμένο το ιερό, αποτελούσαν σύμφωνα με το μύθο χώρο κάθαρσης του σώματος και της ψυχής. Αναφέρονται ανθρωποθυσίες και κατακρημνισμοί από τα βράχια, αλλά και εκούσιες κατακρημνίσεις για ίαση από τον έρωτα, *οὔ δὴ λέγεται πρώτη Σαμφώ «ὥς φησιν ὁ Μένανδρος»* (Στράβ. 10.2.9).³⁹⁹

Η λατρεία του Απόλλωνος *Λευκάτα* και οι εορτές προς τιμήν του πρέπει να συνεχίστηκαν και κατά την περίοδο της ρωμαϊκής κυριαρχίας στο νησί. Πιθανόν μετά το 167 π.Χ., όταν η Λευκάδα ανακηρύσσεται σε *civitas libera*, οι αγώνες να

³⁹⁵ Fiedler- Hermanns 2011, σσ. 50-51. Οι Fiedler και Hermanns πέραν από τις πολιτικές συνθήκες που θα επέτρεπαν την οικοδόμηση ενός τέτοιου έργου επισημαίνουν και κατασκευαστικά στοιχεία που παραπέμπουν σε ελληνικό και όχι ρωμαϊκό κτίσμα, βλ. Fiedler- Hermanns 2016, σσ. 303-305.

³⁹⁶ Ο Ροντογιάννης (2005, σσ. 237-238) παραθέτει τις αναφορές του 19^{ου} αιώνα σχετικά με τα σωζόμενα ερείπια στο χώρο του ιερού.

³⁹⁷ Dörpfeld 1927, σσ. 271-274.

³⁹⁸ Βλ. *Ονομασία*, σσ. 21-22.

³⁹⁹ Για τις τοπωνυμικές παρατηρήσεις, τις τελετουργίες και τις λατρευτικές πρακτικές στο ιερό, βλ. Μαχαϊράς 1949, σσ. 7-19· Ροντογιάννης 2005, σσ. 238-252.

αναδιοργανώθηκαν, όπως συνέβη αργότερα και με τα Άκτια.⁴⁰⁰ Οι αναφορές του Οβιδίου *Phoebus ab excelso, quantum patet, aspicit aequor. Actiacum populi Leucadiumque vocant* (Μετ. 15.165-166) και του Αιλιανού *ἐν δὲ τῇ Λευκάδι ἄκρα μὲν ἐστὶν ὑψηλή, νεὼς δὲ Απόλλωνι ἰδρύται, καὶ Ἄκτιον γε αὐτὸν οἱ τιμῶντες ὀνομάζουσιν* (Περὶ ζ. 11.8) ἴσως υποδηλώνουν ὅτι ἡ λατρεία του Απόλλωνος *Λευκάτα* συνδέθηκε με ἐκείνη του *Ἄκτιου* και μπορεί να αποτέλεσε και μέρος του εορτασμοῦ των νέων Ακτίων.

Για το ἱερό της Ἴρας ἡ μοναδική σωζόμενη αναφορά προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀφήγηση του Τίτου Λιβίου (33.17) και συσχετίζεται με το δεύτερο λιμάνι της πόλης στην περιοχή του Αγίου Ιωάννη. Αν και δεν ἔχουν εντοπιστεῖ ἀρχαιολογικές ενδείξεις στην εν λόγω περιοχή, ἡ εν δυνάμει χωροθέτησή του σε περίοπτη θέση κοντά στο λιμάνι, θυμίζει το Ηραῖο στην Περαχώρα, ἀλλά και το ναό της Ἴρας Ακραιάς στην Κέρκυρα.

Ο Διονύσιος Αλικαρνασσεύς παραδίδει τὴν ὑπαρξη ἱεροῦ της Αφροδίτης *Αἰνειάδος* και το τοποθετεῖται *ἐν τῇ μεταξὺ τοῦ διορύκτου καὶ τῆς πόλεως* (Ρωμ. Αρχ. 1.50.4).⁴⁰¹ Ὡς πιθανότερη θέση του θεωρεῖται ἡ βραχονησίδα Βάρδα-Κόστα.⁴⁰² Ἡ ἰδρυση του σχετίζεται με τον Αἰνειά κατά τον ταξίδι του προς τὴν Ἰταλία.

Τέλος, στο ἀποσπασματικά σωζόμενο ποῖημα του Καλλιμάχου *Αἴτια* ἐξιστορεῖται ἕνα ἐπεισόδιο που λαμβάνει χώρα στο ἱερό της Ἀρτέμιδος *Ἡπειρῶται ...ἐλθόντες δὲ καὶ εἰς τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερόν εὗρον τὴν θεὸν ἐστεμμένην χρυσῶ στεφάνῳ· τοῦτον ἐπιχλευάσαντες ἀφείλον καὶ τὴν θείαν, ἐν ἧ σκόρδα τρίμαντες ἔφαγον, τῇ θεῶ ἐπέθηκαν*. Ἡ θέση του ἱεροῦ παραμένει ἀγνωστή.⁴⁰³

⁴⁰⁰ Ζάχος 2008, σσ. 24-26.

⁴⁰¹ Για το σχετικό μῦθο και τὴν ἰδρυση του ἱεροῦ, βλ. *Εἰκονογραφικά ζητήματα*, σσ. 93-96.

⁴⁰² Για τὴ θέση του ἱεροῦ, βλ. Ροντογιάννης 2005, σσ. 256-257, ο ποῖος παραθέτει τις προτάσεις των ἐρευνητῶν για τὴ θέση του ἱεροῦ.

⁴⁰³ Βλ. Σκιαδάς 1971, σσ. 11-19. Για το σχετικό ἀπόσπασμα και σχολιασμό, βλ. Harder 2012, I, σσ. 170-172· *eiusdem* 2012, II, σσ. 277-283, ὅπου και ἡ παλαιότερη βιβλιογραφία. Για το ξόανο της Λευκαδίας Ἀρτέμιδος, βλ. Donohue 1988, σσ. 49-52. Σχετικά με τὴ σύγχυση που προκάλεσε ἡ ἀφήγηση του Καλλιμάχου, βλ. παρακάτω σσ. 114-115, υποσ. 551.

5. Εικονογραφικά ζητήματα

Εικονογραφικοί κύκλοι

Η εικονογραφία στη νομισματική παραγωγή της Λευκάδας συνδέεται άμεσα με την ιστορική διαδρομή της. Διακρίνονται δύο βασικοί εικονογραφικοί κύκλοι με αντίστοιχα μυθολογικά θέματα. Ο πρώτος κύκλος σχετίζεται με το μυθικό παρελθόν της μητρόπολής της, καθώς η Λευκάδα υιοθέτησε τους βασικούς εικονογραφικούς τύπους που απεικόνισαν οι Κορίνθιοι στα νομίσματά τους. Ο δεύτερος, ο οποίος αναπτύσσεται κατά την τελευταία νομισματική περίοδο της Λευκάδας μετά το 167 π.Χ., είναι επηρεασμένος από τη ρωμαϊκή μυθολογική παράδοση.

α. Ο μύθος του Πηγάσου, η Αθηνά Χαλινίτις, ο Βελλεροφόντης και η Χίμαιρα.

Ο μύθος του Πηγάσου και η εξημέρωσή του από τον Βελλεροφόντη με τη βοήθεια της θεάς Αθηνάς είναι συνυφασμένος με την ιστορία της Κορίνθου. Αν και δε σχετίζεται με το μυθικό παρελθόν της Λευκάδας, η ίδια τον υιοθέτησε κατά την έναρξη της νομισματικής της δραστηριότητας, όπως και πολλές άλλες αποικίες της Κορίνθου, για λόγους πολιτικούς και οικονομικούς.

Η πρώτη πληροφορία για τον Πήγασο παραδίδεται από τον Ησίοδο (*Θεογ.* 280-281), ο οποίος αναφέρει τον Πήγασο ως υιό του Ποσειδώνος και της Μέδουσας. Γεννήθηκε μαζί με τον αδελφό του Χρυσάωρα, μετά την αποδειροτόμηση της μητέρας τους από τον ήρωα Περσέα.⁴⁰⁴

Σύμφωνα με τον Ησίοδο η ετυμολογία του ονόματός του προκύπτει από την γέννησή του κοντά στις πηγές του Ωκεανού: *τῷ μὲν ἐπώνυμον ἦεν, ὅτ' Ὠκεανοῦ περιπηγὰς γένθ'* (*Θεογ.* 282-283).⁴⁰⁵ Ο Στράβων (8.6.21) παραδίδει ότι ο Πήγασος χτυπώντας με την οπλή του τον βράχο στο όρος Ελικών στη Βοιωτία δημιούργησε την πηγή Ιπποκρήνη, ενισχύοντας με την αφήγησή του τη σύνδεση του Πηγάσου με

⁴⁰⁴ Μια από τις πρωιμότερες απεικονίσεις της Μέδουσας με τα παιδιά της αποτελεί το πόρινο δυτικό αέτωμα του ναού της Αρτέμιδος Γοργούς στην Κέρκυρα, το οποίο χρονολογείται στις αρχές του 6^{ου} αι. (585-580 π.Χ.), βλ. Χωρέμης 1997, σσ. 171-182· Marinatos 2001, σσ. 83-88.

⁴⁰⁵ Την ερμηνεία αυτή για την προέλευση του ονόματος του Πηγάσου αποδέχονται και οι Liddell – Scott, βλ. λ. *Πήγασος*.

το υδάτινο στοιχείο και κατ' επέκταση με τον πατέρα του, Ποσειδώνα.⁴⁰⁶ Κατά μία άλλη εκδοχή η ετυμολογία του ονόματός του προήλθε από το επίθετο *πηγός* που σημαίνει στέρεος, δυνατός, λευκός.⁴⁰⁷

Ο Πίνδαρος στον *13^ο Ολυμπιονικό* αναφέρεται στην εξημέρωση του Πηγάσου από τον ήρωα Βελλεροφόντη με τη βοήθεια της θεάς Αθηνάς,⁴⁰⁸ καθώς το άλογο έπινε νερό στην πηγή Πειρήνη:⁴⁰⁹ *Πάγασον ζεῦζαι ποθέων ἔπαθεν, πρὶν γέ οἱ χρυσάμπυκα κούρα χαλινὸν Παλλὰς ἦνεγκ' (Ολ. 13.64-66).*⁴¹⁰ Ο Πήγασος βοήθησε τον Βελλεροφόντη να ολοκληρώσει με επιτυχία μία σειρά από άθλους στη Μικρά Ασία, με πιο γνωστό εκείνον εναντίον της Χίμαιρας. Μετά την τιμωρία του Βελλεροφόντη, ο οποίος προσπάθησε να πετάξει με τον Πήγασο στην κατοικία των θεών στον Όλυμπο (Πίνδ., *Ισθ.* 7.44-47), το μυθικό άλογο τέθηκε στην υπηρεσία του Διός και μετέφερε τις αστραπές και τους κεραυνούς του θεού (Hσ., *Θεογ.* 285-286).

Ο περωτός ίππος ως εικονογραφικό θέμα απαντά στην τέχνη της Ανατολής ήδη από τη 2^η χιλιετία, χωρίς να ταυτίζεται με τον μυθικό Πήγασο. Στην ελληνική τέχνη εισήχθη κατά τη Μυκηναϊκή εποχή, ενώ κατά τους γεωμετρικούς χρόνους γνώρισε ιδιαίτερη απήχηση μαζί με άλλα περωτά ζώα, αποτελώντας τα βασικά εικονογραφικά θέματα, κυρίως της αγγειογραφίας, κατά την επονομαζόμενη Ανατολίζουσα περίοδο της τέχνης.⁴¹¹

Η Κόρινθος, λόγω της θέσης της, δέχθηκε πρώτη τις επιρροές αυτές.⁴¹² Αν και ο Όμηρος (*Ιλ.* Z 157-211), κατά την αφήγηση του μύθου του Βελλεροφόντη δεν αναφέρει τον Πήγασο, είναι πιθανό τα βασικά στοιχεία του σχετικού μύθου να είχαν

⁴⁰⁶ Ο Yalouris (1977, σ. 14) σημειώνει την πιθανή σύνδεση στη λατινική γραμματεία του ονόματος του Πηγάσου (equus=ίππος) με τη λέξη νερό=aqua.

⁴⁰⁷ Ο Όμηρος στην *Ιλιάδα* (I 124) αναφέρεται σε *ἵππους πηγούς*.

⁴⁰⁸ Σχετικά με τον μύθο του Πηγάσου και τις αρχαίες πηγές, βλ. Lermann-Hanning 1897-1909, σσ. 1727-1737, λ. *Pegasos*; Türk 1937, σσ. 52-62, λ. *Pegasos*; Yalouris 1977, *passim*; eiusdem 1993, σσ. 28-31. Ειδικά για το θέμα της εξημέρωσης του Πηγάσου, βλ. Gericke 1956, σσ. 193-201.

⁴⁰⁹ Για τη θέση της πηγής στην αρχαία Κόρινθο και την αρχιτεκτονική της εξέλιξη, βλ. Hill 1964, σσ. 18-109; Robinson 2011, σσ. 68-84, 123-204.

⁴¹⁰ Ο *13^{ος} Ολυμπιονίκος* του Πινδάρου εκφωνήθηκε προς τιμήν του Κορίνθιου Ξενοφώντος, ο οποίος στέφθηκε Ολυμπιονίκης στο *Στάδιον* και το *Πένταθλον* κατά τους Ολυμπιακούς αγώνες το 464 π.Χ. Για τη σχετική ανάλυση της ωδής και τη σύνδεση με τον Πήγασο, βλ. Hubbard 1986, σσ. 27-48.

⁴¹¹ Yalouris 1977, σ. 15. Σχετικά με την εικονογραφία του Πηγάσου και την εξέλιξή της, βλ. Lermann-Hanning 1897-1909, σσ. 1737-1744, λ. *Pegasos*; Lochin 1994, σσ. 215-219, αρ. 1-71.

⁴¹² Για την απεικόνιση του Πηγάσου σε κορινθιακά αγγεία, βλ. Blomberg 1996, σσ. 25-56.

αποκρυσταλλωθεί μέσα στον 8^ο αι. π.Χ., περιορισμένα, όμως, στην ευρύτερη περιοχή της Κορινθίας.⁴¹³

Καταλυτικός ήταν ο ρόλος της θεάς Αθηνάς στην εξημέρωση του Πηγάσου, καθώς η ίδια προσέφερε, κατά τον Πίνδαρο (*Ολ.* 13.64-66), τον χρυσό χαλινό στον Βελλεροφόντη. Σύμφωνα με την εκδοχή του μύθου που παραδίδεται από τον Πausανία (2.4.1) τον χαλινό τον φόρεσε η ίδια η θεά στον Πήγασο και στη συνέχεια τον έδωσε στον Βελλεροφόντη: *τὸν Πήγασόν οἱ παραδοίς χειρωσάμενη τε καὶ ἐνθεῖσα αὐτῇ τῷ ἵππῳ χαλινόν*. Για την εμπλοκή της αυτή ο Pausanias την αναφέρει ως *Χαλινίτιδα*.⁴¹⁴ Μάλιστα στην Κόρινθο υπήρχε και ναός προς τιμήν της: *το δὲ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Χαλινίτιδος πρὸς τῷ θεάτρῳ σφίσιν ἐστίν* (Paus. 2.4.5), εντός του οποίου βρισκόταν το λατρευτικό της ἄγαλμα.⁴¹⁵

Σύμφωνα με ἄλλη παραλλαγή του μύθου, σχετικά με την εξημέρωση του Πηγάσου που παραδίδει ο Ησίοδος (*Κατ. Γυν.* 7), ο Ποσειδών δωρίζει τον Πήγασο στον Βελλεροφόντη χαλιναγωγημένο. Η σύνδεση της Αθηνάς και του Ποσειδώνα με τον μύθο του Πηγάσου στις αρχαίες πηγές είναι αναμενόμενη, εφόσον και οι δύο θεοὶ λατρεύονταν ως *Ἴππιοι* στην Κόρινθο.⁴¹⁶ Κατά τον Πίνδαρο (*Ολ.* 13.82) ο Βελλεροφόντης, αφού κατόρθωσε να αιχμαλωτίσει τον Πήγασο, *θέμεν Ἴππία βωμὸν εὐθύς Ἀθάνα*.⁴¹⁷

⁴¹³ Blomberg 1996, σ. 22· Liampi 2005_a, σ. 201.

⁴¹⁴ Για τη λατρεία της Αθηνάς γενικά στην Κόρινθο, βλ. Will 1955, σσ. 129-145. Για την ιδιότητα της *Χαλινίτιδος*, βλ. Furtwängler, 1884-1890, στ. 678· Yalouris 1950, σσ. 19-27· *eiusdem* 1977, σσ. 12-13· Hubbard 1986, σσ. 28-29, κυρίως υποσ. 8.

⁴¹⁵ Ο Blomberg (1996, σσ. 71-73) αμφισβητεί την ύπαρξη της λατρείας της Αθηνάς ως *Χαλινίτιδος* κατά τους αρχαϊκούς χρόνους, καθώς ο Πίνδαρος στην αφήγηση του μύθου του Βελλεροφόντη αναφέρεται στην *Ἴππία* Αθηνά.

⁴¹⁶ Broneer 1942, σ. 139· Yalouris 1950, σσ. 29-30. Οι δύο θεοὶ λατρεύονταν και στην Αθήνα με την ίδια ιδιότητα, βλ. Yalouris 1950, σ. 47.

⁴¹⁷ Όπως υποστηρίζει ο Yalouris (1950, σσ. 27-35) την εποχή του Πινδάρου υπήρχε στην Κόρινθο βωμός αφιερωμένος στην Αθηνά *Ἴππία*, η λατρεία της οποίας μετεξελίχθηκε αργότερα στη λατρεία της Αθηνάς *Χαλινίτιδος*, το ναό της οποίας είδε ο Pausanias. Ο Blomberg (1996, σ. 73) θεωρεί πιθανή μία αλλαγή στην ιδιότητα της Αθηνάς στο πέρασμα των χρόνων, εφόσον και τα δύο επίθετα αποδίδουν συναφείς ιδιότητές της.

Ο Στράβων (8.6.21) αναφέρει ότι ο ίδιος ο Βελλεροφόντης εξημέρωσε τον Πηγάσο,⁴¹⁸ ενώ κατά τον Πλίνιο *equo vehi Bellerophontem* (*Φυσ. Ιστ.* 7.56.202).⁴¹⁹ Ο Malten θεώρησε ότι ο Βελλεροφόντης μαζί με το περωτό άλογο ήταν θεότητα της Ανατολής, η οποία κατά τον 7^ο αι. π.Χ. ενσωματώθηκε στο ελληνικό Πάνθεον.⁴²⁰ Ο Βελλεροφόντης θεωρείτο θεότητα σχετιζόμενη με την εξημέρωση του ίππου και την εφεύρεση του χαλινού και στη συνέχεια, μετά την ολοκλήρωση των άθλων του, αναδείχθηκε σε ήρωα.⁴²¹ Ο Πausανίας παραδίδει την ύπαρξη τεμένους του ήρωα: *πρὸ δὲ τῆς πόλεως κυπαρίσσω ἐστὶν ἄσος ὀνομαζόμενον Κράνειον. ἐνταῦθα Βελλεροφόντου τέ ἐστι τέμενος* (Πaus. 2.2.4).⁴²² Μάλιστα αναφέρει ότι υπήρχαν αγάλματα και συμπλέγματα με τον Βελλεροφόντη στην Κόρινθο, αλλά και στο ναό του Ποσειδώνος στον Ισθμό (Πaus. 2.1.9, 2.3.5).

Κατά τον Απολλόδωρο (1.9.3, 2.3.1) ο Βελλεροφόντης καταγόταν από το μυθικό οίκο του Σισύφου και ήταν υιός του βασιλιά της Κορίνθου Γλαύκου και της Ευρυμέδης, ενώ ο Υγίνους (*Μύθ.* 157) τον αναφέρει ως υιό του Ποσειδώνος και της Ευρυνόμης.⁴²³ Το όνομα του Κορίνθιου ήρωα αρχικά ήταν *Ίππόνοος*, σχετιζόμενο με τον πατέρα του Ποσειδώνα, και στη συνέχεια άλλαξε σε Βελλεροφόντης. Το α' συνθετικό του ονόματος προήλθε από κάποιο Κορίνθιο αξιωματούχο ή μυθικό δαίμονα της Λυκίας στη Μικρά Ασία με το όνομα Βέλλερος, τον οποίο σκότωσε ο Βελλεροφόντης ή από το επίθετο *ἔλλερον*=κακό, παραπέμποντας στη Χίμαιρα. Ο Ευστάθιος Θεσσαλονίκης στον σχολιασμό της *Ίλιάδος Παρεκβολαί* (Z 155) αναφέρει

⁴¹⁸ Πρβλ. νομισματική έκδοση της Αμβρακίας, στην εμπρόσθια όψη της οποίας παριστάνεται ο Βελλεροφόντης να πεταλώνει τις σπλές του Πηγάσου, βλ. Calciati 1990, αρ. 97-98.

⁴¹⁹ Κατά τον Hubbard (1986, σ. 30) η εκδοχή αυτή θα πρέπει να εκληφθεί ως αρχαιότερη εκείνων που παραθέτουν ο Ησίοδος, ο Πίνδαρος και ο Πausανίας. Θεωρεί, μάλιστα, ότι κανείς από τους δύο θεούς, Αθηνά και Ποσειδών, δεν έχουν άλλη ανάμειξη στο μύθο του Βελλεροφόντη και του Πηγάσου, πλην του επεισοδίου με τον χαλινό.

⁴²⁰ Malten 1925, σσ. 121-160. Η ίδια αλλαγή παρατηρήθηκε και στην τέχνη της περιόδου, κυρίως στην αγγειογραφία. Όπως ήδη αναφέρθηκε, η Κόρινθος, στην οποία αναπτύχθηκε ο σχετικός μύθος, ήταν ένα πολιτισμικό σταυροδρόμι της αρχαιότητας.

⁴²¹ Yalouris 1950, σ. 27.

⁴²² Η θέση του τεμένους δεν έχει ταυτιστεί.

⁴²³ Πιθανόν ο Γλαύκος να ταυτίζεται με τον Ποσειδώνα και έτσι η σύνδεση του Βελλεροφόντη με τον Πηγάσο είναι αμεσότερη. Σχετικά με τον μύθο και τις αρχαίες πηγές, βλ. Rapp 1884-1890, σσ. 758-760. Σχετικά με την εξέλιξη του μύθου, βλ. Peppermüller 1961, σσ. 28-104.

*Έλλεροφόντης, ἤτοι φονεὺς κακίας.*⁴²⁴ Το δεύτερο συνθετικό του ονόματος, η κατάληξη *-φόντης* προέρχεται από το ρήμα φονεύω.

Πρώτος ο Όμηρος στην *Ιλιάδα* (Ζ 152-205) παραδίδει τον μύθο του Βελλεροφόντη. Ο ήρωας, λόγω ενός φόνου που διέπραξε, κατέφυγε στην Τίρυνθα και στη συνέχεια στην Καρία στην αυλή του βασιλιά Ιοβάτη, ο οποίος του ανέθεσε μία σειρά από επικίνδυνους άθλους, με πιο γνωστό εκείνον εναντίον της Χίμαιρας.⁴²⁵ Ο Βελλεροφόντης με τη βοήθεια του Πηγάσου έφερε σε πέρας όλες τις αποστολές που του ανατέθηκαν. Η επιτυχία του τον οδήγησε στην αλαζονεία και αποπειράθηκε να πετάξει με τον Πήγασο προς τον Όλυμπο. Η πράξη του, όμως, θεωρήθηκε *ὕβρις* από τους θεούς και ο Πήγασος τον έριξε πίσω στη γη. Το επεισόδιο αυτό περιγράφεται στην, αποσπασματικά σωζόμενη, τραγωδία του Ευριπίδου *Βελλεροφῶν*.⁴²⁶

Ο Βελλεροφόντης δεν απεικονίστηκε σχεδόν ποτέ μόνος του στην τέχνη. Λόγω της ιππικής του ιδιότητας παριστανόταν, είτε να εξημερώνει τον Πήγασο, είτε να τον ιππεύει εκτελώντας έναν από τους άθλους του, συνήθως εκείνον με τη Χίμαιρα.⁴²⁷

Η Χίμαιρα ήταν ένα μυθικό υβριδικό όν: *τῆς δ' ἦν τρεῖς κεφαλαί: μία μὲν χαροποῖο λέοντος, ἢ δὲ χιμαίρης, ἢ δ' ὄφιος, κρατεροῖο δράκοντος, πρόσθε λέων, ὀπισθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα, δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο* (Ησ., *Θεογ.* 319-324).⁴²⁸ Ο Απολλόδωρος (2.3.1), επικαλούμενος τον Ησίοδο, την αναφέρει ως κόρη της Έχιδνας και του Τυφώνος,⁴²⁹ ενώ ως παιδιά της αναφέρονται η

⁴²⁴ Για την ετυμολογία ανάλυση του ονόματος, βλ. Rapp 1884-1890, στ. 767-768' Bethe 1897, στ. 241-242' Carpenter 1950, σσ. 179-180, όπου επιχειρείται ανάλυση κατ' αντιστοιχία του επίθετου *Άργειφόντης* που αποδίδεται στον Ερμή.

⁴²⁵ Για τη ζωή του Βελλεροφόντη, την εξορία και τα κατορθώματά του αναλυτικά, βλ. Rapp 1884-1890, στ. 757-774.

⁴²⁶ Σχετικά με τα σωζόμενα αποσπάσματα της τραγωδίας, βλ. Curnis 2003, *passim*. Σχετικές αναφορές θα υπήρχαν και στις τραγωδίες *Σθενεβοία* του Ευριπίδου και *Ιοβάτης* του Σοφοκλέους, οι οποίες δεν έχουν διασωθεί.

⁴²⁷ Lochin 1994, σσ. 221-230, αρ. 93-242. Η γενειοφόρος μορφή σε χαλκό νόμισμα του Κοινού της Λυκίας (167-84 π.Χ.) έχει ταυτιστεί με τον Κορίνθιο ήρωα και αποτελεί τη μοναδική έως τώρα απεικόνιση του Βελλεροφόντη χωρίς τον Πήγασο, βλ. παρακάτω, υποσ. 509.

⁴²⁸ Σχετικά με τον μύθο και τις διάφορες απεικονίσεις της Χίμαιρας, βλ. Bethe 1899, στ. 2281-2282, λ. *Chimaira*' Engelmman 1884-1886, στ. 893-895, λ. *Chimaira*.

⁴²⁹ Το γενεαλογικό στέμμα της Χίμαιρας, όπως αυτό ερμηνεύτηκε βάσει της *Θεογονίας* του Ησίοδου αμφισβητήθηκε από τον Siegmann (1968, σσ. 757-757).

Σφίγγα και το λιοντάρι της Νεμέας. Η αρχαιότερη αναφορά εντοπίζεται στην *Ιλιάδα* (Z 179-182), όπου ο Όμηρος εξιστορεί τα κατορθώματα του Κορίνθιου ήρωα. Ο Στράβων (14.4.5) αναφέρει ότι η Χίμαιρα κατοικούσε στις δυτικές ακτές της Λυκίας στη Μικρά Ασία, στο ομώνυμο όρος, στο οποίο υπήρχε ηφαίστειο.⁴³⁰

Η Χίμαιρα αποτέλεσε αγαπητό εικονογραφικό θέμα στη τέχνη από τον 7^ο αι. π.Χ. έως τα ρωμαϊκά χρόνια και απεικονίστηκε είτε μόνη της, είτε εμπλεκόμενη στο επεισόδιο με τον Βελλεροφόντη.⁴³¹

Η Λευκάδα, αναπαράγοντας την εικονογραφία της Κορίνθου, υιοθετεί το σχετικό μύθο, τόσο για τις αργυρές εκδόσεις της, όσο και τις χάλκινες εκδόσεις της, και απεικονίζει τους βασικούς πρωταγωνιστές του σχετικού μύθου: τον Πήγασο, την Χαλινίτιδα Αθηνά, τον Βελλεροφόντη, τη Νύμφη Πειρήνη.

β. Ο μύθος του Αινεία, η Αφροδίτη Αινειάς και ο Ηρακλής

Η Λευκάδα μετά την απόσπασή της από το Ακαρνανικό Κοινό και επίσημα στο τέλος του Γ' Μακεδονικού πολέμου, πέρασε στη σφαίρα επιρροής της Ρώμης. Η επιρροή που δέχθηκε αποτυπώνεται, μεταξύ άλλων, και στη νομισματική της παραγωγή κατά την περίοδο αυτή, η οποία είναι άμεσα συνδεδεμένη με το μυθολογικό παρελθόν της Ρώμης και συγκεκριμένα με τον Αινεία και τον Ηρακλή.⁴³²

Ο μύθος του Αινεία συναντάται για πρώτη φορά στην *Ιλιάδα* του Ομήρου. Αν και ο μύθος ταξίδεψε μέσω των Ελλήνων αποίκων κατά τον Β' αποικισμό στην Ιταλία, η σύνδεση του με μυθικό παρελθόν της Ρώμης αποκρυσταλλώνεται στη συνείδηση των Ρωμαίων μετά τον 3^ο αι. π.Χ., κυρίως μέσω των έργων των Ελλήνων και Ρωμαίων συγγραφέων.⁴³³

Σύμφωνα με την αφήγηση του Διονύσιου Αλικαρνασσία (*Ρωμ. Αρχ.* 1.49.2) ο Τρώας ήρωας Αινείας, μετά την πτώση του Ιλίου, κατευθύνθηκε προς την Ιταλία, όπου και συνδέθηκε με την ίδρυση της Ρώμης μαζί με τον Οδυσσέα (*Ρωμ. Αρχ.*

⁴³⁰ Η σύνδεση της Χίμαιρας με τη φωτιά είχε ήδη γίνει από τον Όμηρο στην *Ιλιάδα* (Z 182): *δεινὸν ἀποπνείουσα πρὸς αἶθομένοιο.*

⁴³¹ Για την αφηγηματική εξέλιξη του μύθου του Βελλεροφόντη με τη Χίμαιρα στην τέχνη, βλ. Krauskopf 1986, σσ. 265-266, αρ. 65-76· Lochin 1994, σσ. 224-228, αρ. 145-235. Ειδικότερα για την αγγειογραφία, βλ. Schmitt 1966, σσ. 341-347.

⁴³² Βλ. Beard – North – Price 1998, σσ. 1-3, 173-174.

⁴³³ Βλ. Wörner 1884-1890, στ. 188-190· Horsfall 2005, σσ. 18-24.

1.72.1).⁴³⁴ Κατά την επικρατέστερη εκδοχή του μύθου έφυγε από την Τροία κουβαλώντας στους ώμους του τον ηλικιωμένο πατέρα του Αγκίση, ενώ συχνά αναφέρεται μαζί του και ο υιός του Ασκάνιος ή Ιούλιος.⁴³⁵

Κατά το ταξίδι του προς την Ιταλία ο Αινείας σταμάτησε σε διάφορα μέρη, όπου ίδρυσε ιερά αφιερωμένα στη μητέρα του, τη θεά Αφροδίτη.⁴³⁶ Η Αφροδίτη, λόγω της προστασίας που παρείχε στον Αινεία κατά τη διάρκεια της δικής του «Οδύσσειας» από την Τροία στο Λάτιο, λατρεύτηκε στα ιερά αυτά ως *Αινειάδα*.⁴³⁷ Μεταξύ των πόλεων- σταθμών στο ταξίδι του Αινεία ο Διονύσιος Αλικαρνασσεύς (*Ρωμ. Αρχ.* 1.50.4) αναφέρει και τη Λευκάδα: *έκειθεν δὲ πελάγιον ποιησάμνεοι τὸν πλοῦν εἰς Λευκάδα κατάγονται, κατεχόντων ἔτι τὸ χωρίον Ἀκαρνάνων. κὰν ταύτη πάλιν ἱερὸν Ἀφροδίτης ἰδρύνονται τοῦτο, ὃ νῦν ἐν τῇ μεταξὺ τοῦ Διορύκτου τε καὶ τῆς πόλεως, καλεῖται δὲ Ἀφροδίτης Αἰνειάδος.*

Η γυναικεία μορφή που επέλεξε η Λευκάδα να απεικονίσει στην εμπρόσθια όψη των διδράχμων της, θεωρήθηκε ότι παριστάνει το λατρευτικό άγαλμα της Αφροδίτης *Αινειάδος* από τον ομώνυμο ναό.⁴³⁸ Η Αφροδίτη με την ιδιότητα της *Αινειάδος* λατρεύτηκε ως θεά της θάλασσας και προστάτιδα των ταξιδιωτών.⁴³⁹ Άλλωστε η σύνδεσή της με το υδάτινο στοιχείο ήταν αναπόφευκτη, εφόσον κατά τον Ησίοδο (*Θεογ.* 188-196), αναδύθηκε μέσα από τους αφρούς της θάλασσας.⁴⁴⁰

Πάντως, η επιλογή ενός τόσο ιδιαίτερου θέματος, άμεσα σχετιζόμενου με το παρελθόν της Ρώμης σε συνδυασμό με την απεικόνιση στην οπίσθια όψη των

⁴³⁴ Ο μύθος της ίδρυσης της Ρώμης παρουσιάζεται σε διαφορετικές πηγές και με αρκετές παραλλαγές, βλ. Wörner 1884-1890, στ. 182-183· Wiseman 1995, σσ. 160-168. Η ειδική βαρύτητα που απέκτησε ο μύθος της καταγωγής των Ρωμαίων από τον Αινεία αποτυπώνεται στις νομισματικές επιλογές των Ρωμαίων αυτοκρατόρων από την εποχή του Ιουλίου Καίσαρα και εξής, βλ. Duncan 1948, σσ. 15-29.

⁴³⁵ Για τις αρχαίες πηγές και την εικονογραφική απόδοση της φυγής του Αινεία από την Τροία, βλ. Wörner 1884-1890, στ. 162-166, 183-187· Canciani 1981, σσ. 386-390, αρ. 59-156.

⁴³⁶ Όμ., *Ιλ.* Β 820, Ε 247· *Υμν. Όμ., Αφρ.* 5.191-199· Ησ., *Θεογ.* 1008-1010. Βλ. επίσης, Olson 2012, σσ. 1-9.

⁴³⁷ Ο Βιργίλιος, κατ' αντιστοιχία με την *Οδύσσεια* συνέγραψε την *Αινειάδα*, όπου σύμφωνα με τα πρότυπα των ομηρικών επών, περιέγραψε το ταξίδι του ήρωά του από την πτώση της Τροίας έως την άφιξή του στην Ιταλία.

⁴³⁸ Σχετικά με την ταύτιση της απεικονιζόμενης μορφής με την Αφροδίτη, βλ. *Εικονογραφικά ζητήματα*, σσ. 114-116.

⁴³⁹ Furtwängler 1884-1890_a, στ. 402.

⁴⁴⁰ Τα επίθετα που της αποδίδονται και σχετίζονται με τη θάλασσα είναι πολλά με πιο γνωστό εκείνο της *Εὔπλοιας*, βλ. Dümmler 1874, στ. 2773-2774· Furtwängler 1884-1890_a, στ. 402.

νομισμάτων αυτών της πρώρας ρωμαϊκού πλοίου, κατά κανόνα, είναι απόλυτα αιτιολογημένη για τη Λευκάδα. Η Λευκάδα μετά την απομάκρυνσή της από το Ακαρνανικό Κοινό αναζητά την υποστήριξη ενός ισχυρού συμμάχου και αυτός δε μπορεί να είναι κάποιος άλλος εκτός από τη Ρώμη.⁴⁴¹

Ο δεύτερος μύθος στη νομισματική εικονογραφία της Λευκάδας που πηγάζει από τη ρωμαϊκή μυθολογία είναι εκείνος του Ηρακλέους, ο οποίος λατρεύτηκε στη Ρώμη ως θεός.⁴⁴² Η σύνδεση του ήρωα με τη Ρώμη προέκυψε κατά τη διάρκεια του δέκατου άθλου του που αφορούσε τα βόδια του Γηρυόνη. Σύμφωνα με τη ρωμαϊκή εκδοχή του μύθου, καθώς ο Ηρακλής διέτρεχε την ιταλική χερσόνησο με το κοπάδι για να επιστρέψει στην Ελλάδα, ήρθε αντιμέτωπος με το γίγαντα Κάκιο, ο οποίος του έκλεψε μερικά ζώα από το κοπάδι. Ο Ηρακλής κυνήγησε τον γίγαντα και τον κατατρόπωσε στην περιοχή του *Forum Boiarum*.⁴⁴³

Στο *Forum Boarium* εντοπίζεται η αρχαιότερη επιβεβαιωμένη λατρεία του Ηρακλέους για την τέλεση της οποίας είχε κατασκευαστεί ο μεγάλος βωμός, ο *Herculis Invicti Ara Maxima*.⁴⁴⁴ Στον ίδιο χώρο και σε κοντινή απόσταση βρισκόταν ο περίπτερος κυκλικός ναός που κατασκεύασε ο ύπατος L. Mummius Achaicus αφιερωμένος στον Ηρακλή νικητή, τον *Herculem Victorem*, γύρω στο 142 π.Χ.⁴⁴⁵

Αξιοσημείωτο είναι ότι σε όλη τη Ρώμη υπήρχαν αρκετοί ναοί και βωμοί αφιερωμένοι στον Ηρακλή, ο οποίος λατρευόταν με διάφορες ιδιότητες: *πολλαχῆ δὲ*

⁴⁴¹ Σχετικά με την εμπορική δραστηριότητα της Λευκάδας μέχρι και τον 4^ο αι. μ.Χ., βλ. *Ιστορικό πλαίσιο*, σσ. 78-79.

⁴⁴² Ο Διονύσιος Αλικαρνασσεύς (*Ρωμ. Αρχ.* 7.72.13) τοποθετεί τον Ηρακλή μεταξύ των θνητών εκείνων που έγιναν ημίθεοι και απολάμβαναν τιμές θεών στη Ρώμη.

⁴⁴³ Βλ. σχετικά Peter 1884-1890, στ. 2270-2288· Coarelli 1988, σσ. 130-139.

⁴⁴⁴ Σύμφωνα με τους αρχαίους συγγραφείς ο βωμός ανεγέρθηκε στο σημείο, όπου ο Ηρακλής σκότωσε τον γίγαντα Κάκιο, βλ. Λιβ. 1.7.10-11, 9.29.9· Διον. Αλ., *Ρωμ. Αρχ.* 1.40.2. Ο βωμός, ο χρόνος ίδρυσης του οποίου παραμένει άγνωστος, καταστράφηκε κατά τη διάρκεια της μεγάλης πυρκαγιάς που ξέσπασε στη Ρώμη το 64 μ.Χ. επί Νέρωνος (Τάκ., *Χρον.* 15.41), αλλά ανοικοδομήθηκε άμεσα κατά την εποχή των Φλαβίων (69-96 μ.Χ.). Η θέση του δεν έχει επιβεβαιωθεί με ασφάλεια. Σχετικά με τον μύθο της ίδρυσής του και τη θέση του, βλ. Platner 1929, σσ. 253-254· Coarelli 1988, σσ. 61-77· Richardson 1992, σσ. 186-187.

⁴⁴⁵ Η ανέγερση του εν λόγω ναού σχετίζεται με τη νικηφόρα δράση του Mummius στην Ελλάδα με αποκορύφωμα την καταστροφή της Κορίνθου το 146 π.Χ. Το κτίσμα, το οποίο θεωρήθηκε αρχικά ως ναός της Εστίας (Vesta), αποτελεί ένα από τα πρωιμότερα σωζόμενα μαρμάρινα κτίσματα της Ρώμης. Για το ναό, βλ. Ziolkowski 1988, σσ. 314-330, και για τη θέση του, βλ. Coarelli 1988, σσ. 92-103, 187-192.

καὶ ἄλλη τῆς Ἰταλίας ἀνεῖται τεμένη τῷ θεῷ, καὶ βωμοὶ κατὰ πόλεις τε ἰδρουνται καὶ παρ' ὁδούς, καὶ σπανίως ἂν εὔροι τις Ἰταλίας χῶρον, ἔνθα μὴ τυγχάνει τιμώμενος ὁ θεός (Διον. Αλ., Ρωμ. Αρχ. 1.40.6).⁴⁴⁶ Μία ἐξ αὐτῶν ἦταν καὶ ἡ λατρεία τοῦ ὡς *Hercules Musarum*, κατ' ἀντιστοιχία μετὸν Ἡρακλῆ Μουσαγέτη τῆς ἐλληνικῆς μυθολογίας. Ὁ ναός του, ἓνα περικέντρο κτίριο στὴν περιοχὴ τοῦ *Circus Flaminius*, ἀποδίδεται στὸν Μ. Fulvius Nobilior καὶ ἰδρύθηκε μετὰ τὴν κατάληψη τῆς Ἀμβρακίας ἀπὸ τὸν Ρωμαῖο ὑπάτο το 189 π.Χ.⁴⁴⁷

Τὸ ἀπώτατο μυθολογικὸ παρελθὸν τῆς Ρώμης ἐμφανίζεται στὴ νομισματικὴ εἰκονογραφία τῆς Λευκάδας μετὰ τὴν ἀπόσπασή της ἀπὸ τὸ Ἀκαρνανικὸ Κοινὸ καὶ τὴν ανεξαρτησίᾳ της, τὸ 167 π.Χ., με κυρίαρχη μορφή ἐκεῖνη τῆς Ἀφροδίτης, ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἡρακλέους, κυρίως, στὶς πολυάριθμες χάλκινες ἐκδόσεις της.

Νομισματικοὶ τύποι⁴⁴⁸

α) Πήγασος

Τὸ πτερωτὸ ἄλογο υπήρξε ἀγαπητὸ θέμα στὴν τέχνη τῆς Ανατολῆς, ὅπως ἀναφέρθηκε, καὶ ἐνσωματώθηκε ὡς εἰκονογραφικὸ θέμα στὴν ἐλληνικὴ τέχνη ἤδη ἀπὸ τὰ μυκηναϊκὰ χρόνια.⁴⁴⁹

Ἡ πρώτη που τὸ ἐπέλεξε ὡς βασικὸ τύπο στα νομίσματά της, ἦταν ἡ Κόρινθος, κατὰ τὴν ἐναρξὴ τῆς νομισματοκοπίας της τὸ β' μισὸ τοῦ 6^{ου} αἰ. π.Χ.,⁴⁵⁰

⁴⁴⁶ Για τὶς διαφορὲς ιδιότητες τοῦ Ἡρακλέους με τὶς ὁποῖες λατρεύτηκε στὴ Ρώμη, βλ. Platner 1929, σσ. 251-258· Ziolkowski 1988, σσ. 311-314.

⁴⁴⁷ Ὅπως παραδίδει ὁ Πλίνιος (*Φυσ. Ιστ.* 35.66) ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς ἀπέσπασε ἀπὸ τοὺς ναοὺς τῆς Ἀμβρακίας τὰ ἀγάλματα τῶν ἐννέα Μουσῶν, καθὼς καὶ ἓνα ἀγαλμα τοῦ Ἡρακλέους νὰ παίξει λύρα, προκειμένου νὰ κοσμήσει τὸ νέο ναό, βλ. Richardson 1992, σ. 187. Ὁ Ἡρακλῆς καὶ οἱ ἐννέα Μούσες ἀπεικονίστηκαν κατὰ μονάδες ὡς ὀπίσθιοι τύποι στα δηνάρια που ἐξέδωσε ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς Q. Pomponius Musa τὸ 56 π.Χ., βλ. Crawford 1974, ἀρ. 410/1-410/10. Ὡς ἐμπροσθότυπος τῶν νομισμάτων ἀπεικονίζεται ὁ Ἀπόλλων, ὁ κατ' ἐξοχὴν θεὸς τῆς Μουσικῆς. Τὰ νομίσματα μετὸν Ἡρακλῆ φέρουν τὴν ἐπιγραφὴ *HERCULES MUSARUM*.

⁴⁴⁸ Ἡ παρουσίαση τῶν μειζόνων εἰκονογραφικῶν θεμάτων που ἀπαντοῦν στὶς ἐκδόσεις τῆς Λευκάδας γίνεται κατὰ χρονολογικὴ σειρά.

⁴⁴⁹ Για τὴ διαχρονικότητα τοῦ εἰκονογραφικοῦ θέματος στὴν τέχνη, βλ. τὸ κατάλογο τῆς ἐκθεσῆς *Pegasus and the Arts*.

καθώς σχετίζεται άμεσα με το μυθολογικό υπόβαθρο της πόλης. Ο Πήγασος απεικονίζεται στους στατήρες της, αλλά και στις μικρότερες υποδιαιρέσεις της, καθώς και σε χάλκινες εκδόσεις, μόνος του ή με τον Βελλεροφόντη.⁴⁵¹ Οι αποικίες της Κορίνθου, Λευκάδα, Αμβρακία και Ανακτόριο,⁴⁵² υιοθέτησαν το εικονογραφικό δίπτυχο της μητρόπολής τους, με τον Πήγασο σε πτήση ή καλπασμό ως εμπροσθότυπο και την κεφαλή της *Χαλινίτιδος* Αθηνάς ως οπισθότυπο. Οι υπόλοιπες κορινθιακές αποικίες διαφοροποιήθηκαν (Συρακούσες, Κέρκυρα, Επίδαμνος, Απολλωνία), με εξαίρεση την περίοδο του β' μισού του 4^{ου} αι. π.Χ. που σχετίζεται με τις εισαγωγές σιτηρών και την εκστρατεία του Τιμολέοντος στη Σικελία. Κατά την περίοδο αυτή πολλές πόλεις, για να ενισχύσουν, μεταξύ άλλων λόγων, την κορινθιακή εκστρατεία εξέδωσαν στατήρες σύμφωνα με τα κορινθιακά πρότυπα (σταθμητικό κανόνα και εικονογραφία), αφήνοντας προσωρινά την παραδοσιακή νομισματοκοπία τους.⁴⁵³

Η απεικόνιση του Πηγάσου σε πτήση υιοθετήθηκε, όμως, και από πόλεις, οι οποίες δεν σχετίζονταν άμεσα με την Κόρινθο. Πρόκειται για απεικονίσεις σε

⁴⁵⁰ Για την εξέλιξη του Πηγάσου στους στατήρες της Κορίνθου, βλ. Ravel 1936, *passim*· *eiusdem* 1948, *passim*· Calciati 1990, *passim*. Για την αναθεώρηση των χρόνων έναρξης της νομισματικής της δραστηριότητας, βλ. Kroll – Waggoner 1984, σσ. 333-335.

⁴⁵¹ *BMC (Corinth and Colonies)*, αρ. 1-471.

⁴⁵² Ο Πήγασος παρέμεινε αγαπητό εικονογραφικό θέμα και σε μεταγενέστερες εκδόσεις των πόλεων αυτών. Από την εποχή του Τιμολέοντος (344-336 π.Χ.) και έως και τη βασιλεία του Ιέρωνος Β' (275/4-216 π.Χ.) ο Πήγασος απεικονίστηκε ως εμπροσθότυπος και οπισθότυπος σε εκδόσεις των Συρακουσών, βλ. Calciati 1983-1987, II, σσ. 181-184 (344-336 π.Χ. αρ. 77-79), σ. 191, αρ. 81, σσ. 199-212 (μετά τον Τιμολέοντα 336-317 π.Χ. αρ. 85-93), σ. 245, αρ. 115, σσ. 406-407 (Ιέρων Β' 275-216 π.Χ. αρ. 201-202)· *eiusdem* 1990, σσ. 607-618. Επίσης, υιοθετήθηκε σε μεταγενέστερες της εποχής του Τιμολέοντος εκδόσεις του Δυρραχίου, βλ. *SNG Cop.* 433-442, και της Κέρκυρας, βλ. *SNG Cop.* 196-211.

⁴⁵³ Για τις πόλεις που εξέδωσαν νομίσματα με κορινθιακούς τύπους κατά την περίοδο αυτή, βλ. Calciati 1990, *passim*. Για τους λόγους που τις οδήγησαν στην απόφαση αυτή, βλ. Μπονέλου 2004, σσ. 221-222. Επίσης, υπήρξαν πόλεις οι οποίες επηρεάστηκαν από τα νομίσματα κορινθιακών τύπων που κυκλοφόρησαν κατά εκατοντάδες στη Σικελία και εξέδωσαν αντίστοιχες εκδόσεις, π.χ. η Έντελλα, βλ. Calciati 1983-1987, I, σσ. 317-318, αρ. 3-4, σσ. 319-320, αρ. 10-13 (343/3-339 π.Χ.), και η Καμαρίνα, βλ. Westermark - Jenkins 1980, αρ. 207. Υπήρχαν, όμως, και πόλεις, όπως η Κέρκυρα, για την οποία η υιοθέτηση των Πηγάσων στη νομισματοκοπία της θα πρέπει να συσχετιστεί με το εμπόριο των σιτηρών, βλ. παρακάτω *Χρήση νομισματικών σφραγίδων της Λευκάδας από άλλες πόλεις (υβρίδια)*, σσ. 553-554.

νομίσματα της Δύσης (Εμπόριο, Αδρία, Καπύη, Κρότων, «σικελοκαρχηδονιακά»),⁴⁵⁴ σε νομίσματα της Αργίλου,⁴⁵⁵ αλλά και σε εκδόσεις πόλεων της Μικράς Ασίας.⁴⁵⁶ Η παρουσία του Πηγάσου στην εικονογραφία των πόλεων της Δύσης πρέπει να συσχετιστεί, είτε με κάποιο άλλο επεισόδιο του μύθου με τη Μέδουσα, τον Περσέα και τον Ποσειδώνα, είτε ως επιλογή με συμβολικό χαρακτήρα, καθώς ο Πήγασος ταυτίστηκε με το νερό, τον κεραυνό και την ταχύτητα.⁴⁵⁷ Αντίθετα, η απεικόνισή του σε εκδόσεις πόλεων της Ανατολής συνδέεται με τη δράση του, μαζί με τον Βελλεροφόντη στην περιοχή της Λυκίας. Ο Πήγασος απαντά και σε ρωμαϊκές εκδόσεις των δημοκρατικών και αυτοκρατορικών χρόνων.⁴⁵⁸

Η Λευκάδα ακολούθησε σχεδόν «πιστά» την εξέλιξη που παρουσίασε ο εικονογραφικός τύπος στη νομισματοκοπία της Κορίνθου ανά περίοδο και υποδιαίρεση.⁴⁵⁹ Ο Πήγασος απεικονίστηκε μόνος του,⁴⁶⁰ σε όλες τις αργυρές εκδόσεις [Α΄- ΣΤ΄ περίοδοι], είτε ολόκληρος (πίν. 1, αρ. 5), είτε ως ημίτομο (πίν. 4, αρ. 82). Μοναδική εξαίρεση αποτελούν τα τριημίδραγμα [1^η σειρά και 6^η σειρά, Ε΄ περίοδος] (πίν. 24, αρ. 553) και ορισμένες χάλκινες εκδόσεις [Ε΄ περίοδος], στις οποίες απεικονίστηκε μαζί με τον Βελλεροφόντη (πίν. 49-50, αρ. 1124-1165).

⁴⁵⁴ Για τα νομίσματα του Εμπορίου με παράσταση Πηγάσου, βλ. Villaronga 2000, σσ. 208-233, αρ. 345-711, της Αδρίας, βλ. Rutter 2001, αρ. 12, της Καπύης, βλ. *eiusdem*, αρ. 497, του Κρότωνος, βλ. *eiusdem*, αρ. 2127, 2132, 2196, και για λεγόμενα «σικελοκαρχηδονιακά», βλ. Jenkins 1978, σειρά 6, πίν. 17-20, αρ. 431-452· Calciati 1983-1987, III, σσ. 386-387, αρ. 16-19 (340-320 π.Χ.).

⁴⁵⁵ Liampi 2005_a, πίν. 6-15, αρ. 1-129.

⁴⁵⁶ Για τις πόλεις της Μικράς Ασίας, βλ. Liampi 2005_a, σσ. 203-204, 310-315.

⁴⁵⁷ Rapp 1884-1890, στ. 758-759, λ. *Bellerephon*· Lermann-Hanning 1897-1909, στ. 1745-1747, λ. *Pegasos*.

⁴⁵⁸ Για τις εκδόσεις των δημοκρατικών χρόνων με τον Πήγασο ως οπισθότυπο, βλ. Crawford 1974, αρ. 18.2, 27.3-4 (ανώνυμες εκδόσεις), 341.1-3 (Q. Titius). Οι αυτοκράτορες που εξέδωσαν νομίσματα με τον Πήγασο ως οπισθότυπο ήταν οι ακόλουθοι: Αδριανός (*RIC* III, αρ. 1330-1334), Σεπτίμιος Σεβήρος (*BMC [Thessaly to Aetolia]*, αρ. 659-660, Κέρκυρα), Γαλληνός (*RIC* VI, αρ. 268, 282, 283), Ιουλία Δόμνα (*BMC [Thessaly to Aetolia]*, αρ. 669-670, Κέρκυρα), Καρακάλλας (*BMC [Thessaly to Aetolia]*, αρ. 677, Κέρκυρα), Πλαντίλλα (*BMC [Thessaly to Aetolia]*, αρ. 691-692, Κέρκυρα).

⁴⁵⁹ *ACGH*, σσ. 123-124. Μάλιστα έχουν επισημανθεί ομοιότητες ως προς την εξέλιξη στην απόδοση του Πηγάσου στα νομίσματα με την αγγειογραφία, βλ. Blomberg 1996, σ. 57.

⁴⁶⁰ Το γεγονός ότι οι πρώιμες απεικονίσεις του Πηγάσου τον αποδίδουν με τον χαλινό, ενισχύει την άποψη ότι στην οπίσθια πλευρά παριστάνεται η Αθηνά με την ιδιότητα της *Χαλινίτιδος*, και όχι η Αφροδίτη. Σχετικά με την ταύτιση της γυναικείας κεφαλής με τη θεά Αθηνά, βλ. παρακάτω σσ. 100-106, όπου και η σχετική επιχειρηματολογία για την απεικονιζόμενη μορφή.

Με την έναρξη της χάλκινης νομισματοκοπίας της Λευκάδας, κατά το β' μισό του 4^{ου} αι. π.Χ., η απεικόνιση του Πηγάσου έπαψε να αποτελεί αποκλειστικό θέμα των εμπρόσθιων όψεων, καθώς παρεισέφρησαν νέα εικονογραφικά θέματα, σχετιζόμενα με τις επαφές που ανέπτυξε η πόλη με το Ακαρνανικό Κοινό. Η απεικόνιση, όμως, του Πηγάσου, διατηρήθηκε σε μικρές χάλκινες υποδιαιρέσεις που φέρουν το εικονογραφικό δίπτυχο Πήγασος / τρίαινα, κατ' αντιστοιχία προς τις χάλκινες εκδόσεις της Κορίνθου, και κεφαλή Πηγάσου / δελφίνι.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η απεικόνιση του Πηγάσου στις οπίσθιες όψεις των διωβόλων, καθώς δεν αποδίδονται κατά το γνωστό τύπο *έν πτήσει*. Διακρίνονται δύο παραλλαγές, επίσης επηρεασμένες από την κορινθιακή νομισματική εικονογραφία: στην πρώτη ο Πήγασος αποδίδεται σε έντονο καλπασμό ανασηκώνοντας τα εμπρόσθια σκέλη με ορθάνοιχτα πτερά (βλ. πίν. 5, αρ. 118), ενώ στην δεύτερη σε βηματισμό (βλ. πίν. 21, αρ. 499). Θεωρώ ότι η διαφοροποίηση από τον γνωστό τύπο οφείλεται στην προσπάθεια του καλλιτέχνη να αποδώσει στιγμές του σχετικού μύθου που προηγήθηκαν της χαλιναγώγησης του Πηγάσου: η πορεία του Πηγάσου προς την πηγή για να πιεί νερό και η προσπάθεια του να ξεφύγει ανασηκώνοντας τα εμπρόσθια σκέλη του και χτυπώντας τα πτερά του, χωρίς όμως αποτέλεσμα. Υπέρ της άποψης αυτής συνηγορεί και το γεγονός ότι ο Πήγασος στις απεικονίσεις αυτές δε φοράει χαλινό.

Ανάλογες απεικονίσεις του Πηγάσου δεν είναι συνηθισμένες στην αρχαία τέχνη.⁴⁶¹ Ο Πήγασος σε βηματισμό πάνω σε γραμμή εδάφους παριστάνεται σε νομίσματα των αυτοκρατορικών χρόνων,⁴⁶² ενώ απεικονίσεις του σε έντονο καλπασμό με ανασηκωμένα τα εμπρόσθια σκέλη απαντούν σε εκδόσεις της Κορίνθου⁴⁶³ και των Αλαβάνδων της Καρίας.⁴⁶⁴

⁴⁶¹ Για τον Πήγασο σε βηματισμό, βλ. Lochin 1994, σ. 215, αρ. 10 (σφραγιδόλιθος), αρ. 11 (λυχνάρι). Σε θραύσμα απουλικού ερυθρόμορφου κωδονόσχημου κρατήρα (360-350 π.Χ.) όπου παριστάνεται η σκηνή της αιχμαλωσίας του Πηγάσου, ο πτερωτός ίππος αποδίδεται με ανασηκωμένα τα εμπρόσθια σκέλη και ανοιχτά πτερά, βλ. Lochin 1994, σ. 222, αρ. 118.

⁴⁶² Βλ. εκδόσεις: Οκταβιανού Αυγούστου (*RIC I*, αρ. 22-26), Βεσπασιανού (*RIC II*, αρ. 482), Δομιτιανού (*RIC II*, αρ. 193-195), Μάρκου Αυρηλίου (Lanz 105, 26 November 2001 (Sammlung BCD), lot 708), Κομμόδου (Lanz 105, 26 November 2001 (Sammlung BCD), lot 791).

⁴⁶³ *BMC (Corinth and Colonies)*, αρ. 119-122.

⁴⁶⁴ *SNG von Aulock* 8050.

β) Αθηνά

Η γυναικεία κεφαλή με το κορινθιακού τύπου κράνος που φέρουν ως οπισθότυπο οι στατήρες της Λευκάδας, αλλά και όλοι οι *Πῶλοι* (νομίσματα με την απεικόνιση του Πηγάσου κατά τα κορινθιακά πρότυπα), έχει καθιερωθεί στη διεθνή βιβλιογραφία ως κεφαλή της θεάς Αθηνάς με την ιδιότητα της *Χαλινίτιδος*. Το επίθετο *Χαλινίτις* παραδίδεται για πρώτη φορά στον Πausανία (2.4.1), ενώ δεν υπάρχει άλλη αντίστοιχη αναφορά στην αρχαία γραμματεία.⁴⁶⁵

Σχετικά με την εν λόγω ταύτιση έχει υπάρξει και αντίθετη άποψη. Πρώτος ο Lenormant⁴⁶⁶ το 1866 υποστήριξε ότι πρόκειται για την κεφαλή της πάνοπλης Αφροδίτης, ταύτιση, όμως, που απέρριψαν οι Imhoof-Blumer και Gardner⁴⁶⁷ θεωρώντας ότι πρόκειται για την Αθηνά, σύμφωνα με την ερμηνεία του σχετικού χωρίου του Πausανία. Μάλιστα, ταύτισαν σε χαλκό νόμισμα του Αδριανού⁴⁶⁸ το λατρευτικό άγαλμα της Αθηνάς Χαλινίτιδος: *τὸ δὲ ἄγαλμα τοῦτο ζόανόν ἐστι, πρόσωπον δὲ και χεῖρες και ἀκρόποδες εἰσὶ λευκοῦ λίθου* (Πaus. 2.4.1).

Το θέμα επανέφερε ο Blomberg,⁴⁶⁹ ο οποίος υποστήριξε, με επιχειρήματα, την ταύτιση με την Αφροδίτη, η λατρεία της οποίας παραδίδεται στην Κόρινθο από τον Πausανία (2.5.1): *ἀνελθοῦσι δὲ ἐς τὸν Ἀκροκόρινθον ναὸς ἐστὶν Ἀφροδίτης: ἀγάλματα δὲ αὐτὴ τε ὀπλισμένη και Ἥλιος και Ἔρως ἔχων τόξον.*⁴⁷⁰ Τα κύρια σημεία της επιχειρηματολογίας του στηρίχθηκαν στο γεγονός ότι η Αθηνά δεν ήταν μείζονος

⁴⁶⁵ Σχετικά με την περίπτωση να ταυτίζονται οι δύο ιδιότητες της Αθηνάς, *Ἰππίας* και *Χαλινίτιδος*, βλ. υποσ. 417.

⁴⁶⁶ Lenormant 1866, σσ. 73-77.

⁴⁶⁷ Imhoof-Blumer – Gardner 1885, σσ. 74-76. Οι Imhoof-Blumer και Gardner (1885, σ. 59), σχολιάζοντας τις περιγραφές του Πausανία για την αρχαία Κόρινθο, επισημαίνουν ότι *there is no other Greek city whereof the coins give us so extensive information on the subject of temples and statues, legends and cults. The imperial series of Corinth furnishes a very full archaeological commentary on the text of Pausanias: indeed the correspondences between the two are so many and so close, that it seems rather the rule than the exception for coin types to be copies of works of art, more especially works of early Greek art.*

⁴⁶⁸ Imhoof-Blumer - Gardner 1885, πίν. 52, αρ. 116. Στη δημοπρασία Lanz 105, 26 November 2001 (Sammlung BCD), ένα παρόμοιο νόμισμα του Αδριανού περιγράφεται ως *Rs: Athena mit Ruder (?) in der Rechten.*

⁴⁶⁹ Blomberg 1996, σσ. 67-96. Την ταύτιση αυτή αποδέχτηκε ο Fehr (2000, σσ. 84-85) στη βιβλιοκρισία του έργου του Blomberg.

⁴⁷⁰ Για το λατρευτικό άγαλμα της Αφροδίτης στον Ακροκόρινθο, βλ. Broneer 1930, σσ. 65-84· Delivorrias *et al.* 1984, σσ. 72-73, αρ. 642· Flemberg 1991, σσ. 40-41.

σημασίας θεότητα για την Κόρινθο,⁴⁷¹ σε αντίθεση με την Αφροδίτη, η οποία μάλιστα απεικονίστηκε στις μικρότερες αργυρές υποδιαιρέσεις της Κορίνθου και κατ' επέκταση και των πόλεων που υιοθέτησαν τους εικονογραφικούς της τύπους.⁴⁷² Ο Blomberg πρότεινε ότι απεικονίζεται η Αφροδίτη ως *Ούρανία* με την ιδιότητα της προστάτιδας της πόλης.⁴⁷³

Αν και ο Πausanias δε δίνει καμία ακριβή περιγραφή του αγάλματος της Αφροδίτης στον Ακροκόρινθο,⁴⁷⁴ οι μελετητές έχουν ταυτίσει τον αγαλαματικό τύπο με απεικονίσεις της θεάς σε χάλκινα νομίσματα των αυτοκρατορικών χρόνων που την παριστάνουν να κρατάει ασπίδα.⁴⁷⁵ Μάλιστα, σε ένα από αυτά της εποχής του Αδριανού, *unicum* έως τώρα, απεικονίζεται ως οπισθότυπος εντός τετράστυλου ναού η Αφροδίτη στον Ακροκόρινθο να κρατάει ασπίδα και να φοράει ανασηκωμένο

⁴⁷¹ Ο Blomberg (1996, σσ. 71-72) επισημαίνει ότι η λατρεία της Χαλινίτιδος Αθηνάς επιβεβαιώνεται μόλις κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους, ενώ απουσιάζει οποιαδήποτε αναφορά σε αυτήν κατά τους ύστερους αρχαϊκούς χρόνους, που χρονολογούνται οι σχετικές εκδόσεις της Κορίνθου. Επισημαίνει, μάλιστα, ότι μεταξύ των δευτερευόντων συμβόλων που απεικονίζονται στους στατήρες δεν υπάρχει πουθενά ως σύμβολο ο χαλινός. Σχετικά με τα σύμβολα που απεικονίστηκαν στους στατήρες της Κορίνθου και των υπολοίπων πόλεων, βλ. Calciati 1990, σσ. 91-123 (πίνακες με σύμβολα). Σχετικά με τον αντίλογο στην επιχειρηματολογία του Blomberg, βλ. Ritter 2001, σσ. 145-162.

⁴⁷² Σχετικά με την ταύτιση της γυναικείας κεφαλής των μικρότερων υποδιαιρέσεων, βλ. παρακάτω σσ. 104-106, 110-112.

⁴⁷³ Για τη σχέση της Αφροδίτης με την ανατολικής προέλευσης Ασάρτη, η οποία είχε πολεμικό – προστατευτικό χαρακτήρα, βλ. Flemberg 1991, σσ. 12-22· Blomberg 1996, σσ. 83-84, 93-95. Ο Pausanias (3.23.1) περιγράφοντας το ιερό της *Ούρανίας* Αφροδίτης στα Κύθηρα την αναφέρει, επίσης, ως οπλισμένη: *τὸ δὲ ἱερὸν τῆς Οὐρανίας ἀγιώτατον καὶ ἱερῶν ὅποσα Αφροδίτης πα' Ἑλλῆσιν ἔστιν ἀρχαιότατον: αὐτὴ δὲ ἡ θεὸς ζόανον ὀπλισμένον.*

⁴⁷⁴ Delivortias *et al.* 1984, σσ. 71-73, αρ. 627-642.

⁴⁷⁵ Το νομισματοκοπείο της Κορίνθου κατά τους αυτοκρατορικούς χρόνους απεικόνισε την Αφροδίτη να κρατάει ασπίδα. Για τις σχετικές απεικονίσεις, βλ. Lanz 105, 26 November 2001 (Sammlung BCD) και συγκεκριμένα αρ. 597 (Αδριανός), αρ. 634 (αυτόνομη έκδοση υπό του Αδριανού), αρ. 652 (Αντωνίνος Ευσεβής), αρ. 724 (Μάρκος Αυρηλῖος), αρ. 756, 763, 764 (Λούκιος Βέρος), αρ. 782-784, 810, 811 (Κόμμοδος), αρ. 872, 873 (Σεπτίμιος Σεβήρος), αρ. 888, 889 (Ιουλία Δόμνα), αρ. 953, 956 (Πλαυτίλλα). Οι Imhoof-Blumer - Gardner (1885, σσ. 74-75, πίν. 53, αρ. 121-126) θεώρησαν ότι η Αφροδίτη χρησιμοποίησε την ασπίδα ως κάτοπτρο, κατά το χωρίου του Απολλωνίου Ροδίου (*Αργ.* 1.742-743), μετά τον αφοπλισμό του Άρεως. Πρβλ. τον πίνακα του David (1825) που αφηγείται το εν λόγω θέμα. Ο Flemberg (1991, σσ. 54-55) αποδίδει στην πάνοπλη Αφροδίτη ως σύμβολα το ξίφος, το κράνος και το δόρυ.

κορινθιακό κράνος.⁴⁷⁶ Σίγουρα, ο νέος εικονογραφικός τύπος της Αφροδίτης θα εγείρει συζητήσεις σχετικά με την κρανοφόρο κεφαλή των *Πώλων*. Κατά την άποψη μου, όμως, παραμένει ως επικρατέστερη η ταύτιση της μορφής με εκείνη της Αθηνάς. Στην κοινή συνείδηση των ανθρώπων των ιστορικών χρόνων, όπως αποδεικνύουν τα έργα της αγγειογραφίας και της πλαστικής, αλλά έως και σήμερα, η Αθηνά είναι συνυφασμένη με το κράνος, κορινθιακό ή αττικό, το οποίο είτε φοράει, είτε κρατάει.⁴⁷⁷ Η θέση του Blomberg⁴⁷⁸ ότι: *In other words, the symbols may have served as signs that could easily understood and that conveyed a message which the issuer wanted to communicate to the recipient*, ενισχύει την παραπάνω θέση, εφόσον ο κορινθιακός στατήρας με το δίπτυχο Πήγασος/ Αθηνά προσέφερε ένα ενιαίο εικονογραφικό - μυθολογικό σχήμα. Η επιλογή των εικονογραφικών θεμάτων που απεικονίστηκαν στα νομίσματα της Κορίνθου στηρίχτηκε, κυρίως, στην παράδοση του μύθου του Πηγάσου, όπως αντιλαμβάνεται κανείς εξετάζοντας το σύνολο της κορινθιακής νομισματοκοπίας. Εξάλλου, δεν υπήρχε κάποιος απαράβατος κανόνας που να υποχρέωνε τις πόλεις να απεικονίζουν αποκλειστικά τις μείζονες θεότητες τους στις νομισματικές εκδόσεις τους.⁴⁷⁹ Η επιλογή της Αθηνάς, αφενός συμπλήρωνε αρμονικότερα το μύθο, αφετέρου αποτελούσε σύμβολο δύναμης και εξουσίας, στοιχεία που σίγουρα ήθελαν να προβάλλουν οι Κορίνθιοι, σε αντιπαραβολή και με την Αθήνα.⁴⁸⁰

Απεικονίσεις της Αθηνάς με την ιδιότητα της *Χαλινίτιδος* ή της *Ίππίας* στην τέχνη είναι σπάνιες και συνδέονται σχεδόν αποκλειστικά με τον μύθο της εξημέρωσης του Πηγάσου.⁴⁸¹ Η πρώτη απεικόνισή της εντοπίζεται στους στατήρες

⁴⁷⁶ Smith 2004, σσ. 41-44, πίν. 1, Α.

⁴⁷⁷ Βλ. σχετικές απεικονίσεις στο *LIMC* II (Demargne 1984, σσ. 955-1044, λ. *Athena*).

⁴⁷⁸ Blomberg 1996, σ. 77.

⁴⁷⁹ Σχετικά με το θέμα πολιούχοι-προστάτες θεοί και πόλεις, βλ. Buckert 1995, σσ. 207-209· Cole 1995, σσ. 298-301· Ritter 2002, σσ. 13-18.

⁴⁸⁰ Η Αθήνα κατά την έναρξη της νομισματικής της δραστηριότητας στα μέσα του 6^{ου} αι. π.Χ. εξέδωσε τα επονομαζόμενα *Warrenmünzen* (εραλδικά νομίσματα) με ποικιλία συμβόλων ως εμπροσθότυπο και έγκοιλο τετράγωνο ως οπισθότυπο. Γύρω στα 525 π.Χ. γίνεται η αλλαγή στην εικονογραφία και επιλέγεται το γνωστό δίπτυχο Αθηνά / γλαύκα, βλ. Kroll – Waggoner 1984, σσ. 326-333.

⁴⁸¹ Βλ. Demargne 1984, σ. 1007, αρ. 542-543. Ως οπισθότυπος νομίσματος του Αντωνίνου Ευσεβούς απεικονίζεται η σκηνή της Αθηνάς που δαμάζει τον Πήγασο (Lanz 105, 26 November 2001 (Sammlung BCD), lot 662).

της Κορίνθου⁴⁸² και εν συνεχεία εμφανίζεται σε πολλές από τις αποικίες της,⁴⁸³ μεταξύ των οποίων και η Λευκάδα. Είναι γεγονός ότι οι εν λόγω ιδιότητες δεν είναι εύκολο να προσδιοριστούν στις απεικονίσεις της Αθηνάς στην τέχνη και η απουσία τους δε συνεπάγεται ότι δεν υπήρξαν.⁴⁸⁴

Οι κορινθιακοί στατήρες φιλοξενούν μία από τις πρωιμότερες απεικονίσεις της Αθηνάς στην τέχνη με κορινθιακό κράνος στην κεφαλή,⁴⁸⁵ τύπος που αναπαράγεται από πλήθος πόλεων, χωρίς να υπάρχει κάποια σαφής σύνδεση ή σύνδεσμος με την Κόρινθο.⁴⁸⁶

Τέλος, αναφορικά με τυχόν ενστάσεις για την ταύτιση της μορφής βάσει αποκλειστικά εικονογραφικών χαρακτηριστικών (λ.χ. περιδέριο, περίτεχνα ενώτια), επισημαίνεται ότι στη σύγκριση αυτή η κρανοφόρος κεφαλή αποδίδεται πιο αυστηρή τεχνοτροπικά, συγκρινόμενη με εκείνες στις μικρότερες υποδιαίρεσεις.

Η ίδια κεφαλή, εξάλλου, χρησιμοποιήθηκε ως εμπρόσθια όψη χάλκινων νομισμάτων της Λευκάδας, τα οποία φέρουν τη Χίμαιρα ως οπισθότυπο, αναπαράγοντας το σχετικό μύθο [Ε' περίοδος] (πίν. 50-51, αρ. 1166-1169).

⁴⁸² Calciati 1990, I, *passim*.

⁴⁸³ Calciati 1990, II, *passim*.

⁴⁸⁴ Κατά τον Flemberg (1991, σ. 43) και τον Blomberg (1996, σ. 87, υποσ. 428) πολλές από τις απεικονίσεις που αποδίδονται στην Αθηνά, είναι στην πραγματικότητα απεικονίσεις της πάνοπλης Αφροδίτης. Χρειάζονται, όμως, ισχυρότερα επιχειρήματα για την υποστήριξη της παραπάνω άποψης.

⁴⁸⁵ Η υιοθέτηση της κεφαλής της Αθηνάς ως οπισθότυπος των κορινθιακών στατήρων τοποθετείται μετά το 515 π.Χ., βλ. *ACGH*, σσ. 80-82· Kroll – Waggoner 1984, σσ. 333-334· Calciati 1990, σσ. 143-144, 160· Ritter 2001, σ. 158. Βλ. επίσης έναν σκαραβαίο από το Βρετανικό Μουσείο, στον οποίο απεικονίζεται κεφαλή Αθηνάς με ανασηκωμένο κορινθιακό κράνος και χρονολογείται στον ύστερο 6^ο αι. π.Χ. (Demargne 1984, σ. 982, αρ. 278). Το ανασηκωμένο κορινθιακό κράνος έχει εικονογραφικά παράλληλα στην αγγειογραφία του γ' τετάρτου του 6^{ου} αι. π.Χ., κυρίως στην απεικόνιση των ηρώων σε ανάπαυλα, όταν δεν βρίσκονται στο πεδίο της μάχης, βλ. Kossatz-Deissmann 1981, σσ.97-101, αρ. 397-398, 408, 410, 420· Pflug 1988, 87-89· Ritter 2002, σ. 20.

⁴⁸⁶ Πρόκειται για αργυρές και χάλκινες εκδόσεις των ακολούθων πόλεων και ηγεμόνων: Μεταποντίου (*SNG Cop.* 1219, 1265· *SNG Fitz.* 529), Θουρίων (*SNG Cop.* 1511-1512· *SNG ANS* 1103, 1104), Υέλης (Williams 1992, πίν. 29, αρ. 406-408), Ταυρομενίου (Calciati 1983-1987, III, σσ. 223-225, αρ. 29-38), Αλεξάνδρου Γ' (*SNG München* 231-232), Αντιγόνου Γονατά (*SNG München* 1089-1113), Τεγέας (*SNG Manch.* 1136), Όρθης (*SNG Cop.* 183), Αθηνών (Kroll 1993, αρ. 28, 50, 52-54, 56-60, 67, 71, 78-80, 82-84, 90-98, 114, 130, 134, 142, 146, 166-176, 178-188, 190-215, 217-231, 248-416), Περίνης (*SNG Cop.* 192), Μαντινείας (*SNG Cop.* 251-254), Μεθύμνης (*SNG Cop.* 352, 354-355· Franke, σσ. 163-176), Λαμψάκου (Baldwin 1924, πίν. 5, αρ. 8-24· *SNG Cop.* 189-193). Σχετικά με την υιοθέτηση στη νομισματική εικονογραφία του κορινθιακού κράνου, βλ. Ritter 2002, σσ. 27-28.

γ) Νύμφη Πειρήνη

Ἡ γυναικεία μορφή στις μικρές υποδιαιρέσεις, δραχμές (πίν. 12, αρ. 273-274) και τριώβολα (πίν. 12, αρ. 275), αναφέρεται στη βιβλιογραφία συνηθέστερα ως Αφροδίτη.⁴⁸⁷ Εκ πρώτης όψεως, η εικονογραφία των μορφών αυτών με τα περίτεχνα κοσμήματα (ενώτια και περιδέραιο),⁴⁸⁸ τις ιδιαίτερες κομμώσεις και τη γενικότερη ευγένεια, τεχνοτροπικά, οδηγεί αβίαστα στην ταύτισή τους με την Αφροδίτη.⁴⁸⁹ Είναι, όμως, γεγονός ότι δεν προκύπτει άμεση σύνδεση της θεάς με το σχετικό μύθο,⁴⁹⁰ ο οποίος φαίνεται να αποτελεί τη βασική εικονογραφική πηγή για τη νομισματοκοπία της Κορίνθου, αλλά και της Λευκάδας στη συγκεκριμένη περίπτωση.

Οι απεικονίσεις της Αφροδίτης στην τέχνη είναι αμέτρητες.⁴⁹¹ Εκτός από την Κόρινθο και τις πόλεις που υιοθέτησαν τους τύπους των νομισμάτων της, η Κνίδος στην Καρία παρουσιάζει μεγάλες ομοιότητες με την αντίστοιχη κορινθιακή εικονογραφία, τόσο στους αρχαϊκούς τύπους, όσο και στην εξέλιξη της μορφής κατά τους κλασικούς και ελληνιστικούς χρόνους.⁴⁹² Επίσης, οι Θεσπιές στη Βοιωτία απεικόνισαν την Αφροδίτη με αντίστοιχη εικονογραφία στα δίδραχμα τους, με την ιδιότητα της *Μελαινίδος* (Παυσ. 9.27.5).

Λόγω της ποικιλίας των εικονογραφικών τύπων για την απόδοση της γυναικείας κεφαλής, η μορφή έχει ταυτιστεί όχι μόνον ως Αφροδίτη, αλλά και ως Νύμφη Πειρήνη, Μαινάδα ή χωρίς συγκεκριμένη ταύτιση.⁴⁹³ Η επιλογή, δε, της

⁴⁸⁷ Ἦδη έγινε αναλυτική παρουσίαση, σχετικά με την ταυτότητα της κρανοφόρου κεφαλής των οπίσθιων όψεων των στατήρων, εάν δηλαδή πρόκειται για την οπλισμένη Αφροδίτη ή όχι. Σχετικά με τη λατρεία της Αφροδίτης στην Κόρινθο, βλ. Williams 1986, σσ. 12-24· Pirenne-Delforge 1994, σσ. 93-126.

⁴⁸⁸ *Ἦμν. Ομ., Αφρ.* 5.88, 5.163, 6.7-11.

⁴⁸⁹ Αν και το περιδέραιο που φοράει η μορφή στους περισσότερους εικονογραφικούς τύπους αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα της Αφροδίτης, κατά τους αρχαϊκούς χρόνους δεν υπάρχουν ασφαλή αποδιδόμενα *attributa* (Blomberg 1996, σσ. 67, 85). Από την άλλη πλευρά η Αθηνά απεικονίζεται φορώντας και αυτή περιδέραιο ήδη στις αθηναϊκές εκδόσεις, Ritter 2001, σ. 153.

⁴⁹⁰ Ο Blomberg (1996, σσ. 84-85) υποστήριξε ότι υπήρχε σύνδεση της Αφροδίτης και του Πηγάσου. Στο *LIMC* οι μοναδικές απεικονίσεις της Αφροδίτης με τον Βελλεροφόντη συνδέονται με την ιδιότητά της ως θεά του Έρωτα, καθώς σχετίζονται με τον έρωτα της βασίλισσας Σθενεβοίας προς τον φιλοξενούμενό της, βλ. Delivourrias *et al.* 1984, σ. 146, αρ. 1529-1531.

⁴⁹¹ Delivourrias *et al.* 1984, σσ. 2-151.

⁴⁹² Cahn 1970, *passim*· Ashton 1999, σσ. 63-94.

⁴⁹³ *BMC (Corinth and Colonies)*, αρ. 196, 116· *Traité* II. 1, σ. 412, αρ. 514· *Traité* II. 2, σ. 78, αρ. 158· *SNG Cop.* 329, 362-365· Puglisi 2000, σ. 206.

Νύμφης Πειρήνης⁴⁹⁴ θα ήταν ιδανική για την εναρμόνιση του μύθου με τη νομισματική εικονογραφία της Κορίνθου. Πολύ συχνά κατά την αρχαιότητα οι πόλεις θεοποιούσαν τα ποτάμια, τις θάλασσες και τις πηγές τους, π.χ. ο ποταμός Αχελώος στην Αιτωλοακαρνανία και η Κασταλία πηγή στους Δελφούς, και τα απεικόνιζαν προσωποποιημένα στην τέχνη ως θεούς⁴⁹⁵ και νύμφες.⁴⁹⁶

Η Πειρήνη ήταν η Ναϊάδα Νύμφη της βασικής πηγής της Κορίνθου. Σύμφωνα με τον Πausανία (2.2.3) *Κορινθίους δὲ τοῖς ἐπινείοις τὰ ὀνόματα Λέχης καὶ Κεγχρίας ἔδοσαν, Ποσειδῶνος εἶναι καὶ Πειρήνης τῆς Ἀχελώου λεγόμενοι*. Ο Πίνδαρος στον 13^ο *Ολυμπιονικό* (13.63-66) αναφέρει τη θέση της Πειρήνης ως το σκηνικό που έλαβε χώρα η εξημέρωση του Πηγάσου από τον Βελλεροφόντη με τη βοήθεια της Αθηνάς, ενώ ο Ευριπίδης αναφέρει τον Πήγασο ως *Πειρηναῖον πῶλον* (*Ηλ.* 475).⁴⁹⁷

Συγκρίνοντας τη νομισματική εικονογραφία στην απόδοση της Αφροδίτης και των Νυμφών με εκείνην της γυναικείας κεφαλής στις μικρές υποδιαίρεσεις της Κορίνθου αντιλαμβάνεται κανείς, ότι η εν λόγω κεφαλή ταυτίζεται καλύτερα με κεφαλή Νύμφης. Υπάρχει πλήθος ομοιοτήτων ως προς την απόδοση των κομμώσεων, των κοσμημάτων, αλλά και την απόδοση της κεφαλής κατά τομή, συνηθέστερα, αλλά και σε στάση 3/4 σε πολλές περιπτώσεις, περισσότερες από αντίστοιχες απεικονίσεις της Αφροδίτης.⁴⁹⁸

Η υπόθεση αυτή ενισχύεται και από το γεγονός ότι οι πόλεις που υιοθέτησαν την κορινθιακή εικονογραφία δεν παράλλαξαν την τυπολογία των μικρότερων υποδιαίρεσεων, αλλά τη διατήρησαν, αφενός γιατί εξυπηρετούσε τον σχετικό μύθο,

⁴⁹⁴ Ravel 1936_a, σ. 100, υποσ. 1.

⁴⁹⁵ Για τις απεικονίσεις των ποταμών και των θαλασσών στα νομίσματα, βλ. Imhoof-Blumer 1923, σσ. 173-421.

⁴⁹⁶ Για τις απεικονίσεις των Νυμφών σε νομίσματα, βλ. Imhoof-Blumer 1908, σσ. 7-134. Η δημοσίευση αυτή του Imhoof-Blumer (“Nymphen und Chariten auf griechischen Münzen”), αν και εκδόθηκε το 1908, θεωρείται μέχρι σήμερα αξεπέραστη. Μόλις το 2004 κυκλοφόρησε η μονογραφία του M.A. Staal, *The Three Graces and their Numismatic Mythology*, η οποία εν μέρει συμπληρώνει το παραπάνω έργο ως προς τις απεικονίσεις των Χαρίτων.

⁴⁹⁷ Για τη ζωτική σημασία που είχε η πηγή για την πόλη, πέραν των μυθολογικών προεκτάσεων, βλ. Robinson 2011, σσ. 3-7. Επισημαίνεται, ότι κατά τους αυτοκρατορικούς χρόνους στην Κόρινθο αναφέρονται δύο πηγές με το όνομα Πειρήνη, οι οποίες συνδέονται μεταξύ τους, βλ. Robinson 2011, σσ. 7-23, 49.

⁴⁹⁸ Η σύγκριση Αφροδίτης - Νύμφης πραγματοποιήθηκε στις αντίστοιχες απεικονίσεις τους στο LIMC.

αφετέρου γιατί μπορούσε να συνδυαστεί επιπλέον με τη λατρεία κάποιας τοπικής Νύμφης.⁴⁹⁹

δ) Βελλεροφόντης

Στις εκδόσεις της Λευκάδας, αργυρές και χάλκινες, ο Βελλεροφόντης εμφανίζεται πάντα έφιππος στον Πήγασο στο γνωστό επεισόδιο με τη Χίμαιρα, η οποία απεικονίζεται, αντίστοιχα, ως οπισθότυπος των νομισμάτων αυτών. Ο ήρωας αποδίδεται με δύο τύπους που αντιστοιχούν σε δύο διαφορετικές περιόδους.

Στον πρώτο τύπο, ο οποίος απαντά μόνον στα τριημίδραχμα [*1^η σειρά*, Ε' περίοδος] (πίν. 24, αρ. 553), ο ήρωας υπεύει γυμνός τον Πήγασο και αναπαράγει αντίστοιχα εικονογραφικά πρότυπα της Κορίνθου, ελαφρώς παραλλαγμένα, καθώς ο Βελλεροφόντης στα νομίσματα της Κορίνθου κρατάει δόρυ. Ο δεύτερος τύπος, ο οποίος χρησιμοποιείται στα τριημίδραχμα [*6^η σειρά*, Ε' περίοδος] (πίν. 35, αρ. 840), αλλά και στις χάλκινες εκδόσεις της πόλης (πίν. 49-50, αρ. 1124-1165), κατά την ίδια περίοδο, αποτελεί, επίσης, εικονογραφικό δάνειο από την Κόρινθο. Ο ήρωας φοράει πέτασο, γλαμύδα, ψηλά υποδήματα και κρατάει δόρυ στο ανασηκωμένο χέρι του.

Στην αρχαία τέχνη είθισται να αποδίδεται ο δεύτερος τύπος.⁵⁰⁰ Το επεισόδιο του Βελλεροφόντη με τη Χίμαιρα ήταν ιδιαίτερα αγαπητό και υιοθετήθηκε όχι μόνον στην αγγειογραφία, αλλά και σε ψηφιδωτά δάπεδα, τοιχογραφίες, πλακίδια, κάτοπτρα, σφραγιδολίθους, σαρκοφαγούς.⁵⁰¹ Η αντίληψη της επικράτησης του καλού απέναντι στο κακό αποτέλεσε διαχρονικά προσφιές θέμα της τέχνης.⁵⁰²

Στη νομισματική εικονογραφία πρώτη η Κόρινθος εισήγαγε το εν λόγω θέμα⁵⁰³ και το αναπαρήγαγε σε χάλκινες εκδόσεις της των ελληνιστικών και των αυτοκρατορικών χρόνων. Στις τελευταίες μάλιστα απεικονίζεται συχνά μαζί με τον έφιππο Βελλεροφόντη και η Χίμαιρα στην ίδια όψη του νομίσματος.⁵⁰⁴ Η Ταρσός

⁴⁹⁹ Βλ. παρακάτω τη Νύμφη Λευκάδα, η οποία απεικονίστηκε σε χάλκινες εκδόσεις του νησιού κατά το α' μισό του 3^{ου} αι. π.Χ.

⁵⁰⁰ Scheffold – Jung 1988· Lochin 1994, σσ. 221-222, αρ. 99-117, σσ. 224-228, αρ. 145-221.

⁵⁰¹ Βλ. Hiller 1970, σσ. 14-66.

⁵⁰² Πρβλ. έφιππους στρατιωτικούς Αγίους που φονεύουν τέρατα στη Χριστιανική τέχνη, όπως ο Άγιος Γεώργιος, βλ. Hiller 1970, σσ. 66-92.

⁵⁰³ Βλ. Warren 1968, σσ. 125-144.

⁵⁰⁴ Για την τυπολογία των νομισμάτων της Κορίνθου με τον Βελλεροφόντη, βλ. *BMC (Corinth and Colonies)*, αρ. 116, 319-321, 478-480.

στην Κιλικία απεικόνισε τον έφιππο ήρωα μαζί με τη Χίμαιρα στην εμπρόσθια όψη των στατήρων της.⁵⁰⁵ Η Ποτίδαια εξέδωσε μία σύντομη σειρά στατήρων με την απεικόνιση του έφιππου Βελλεροφόντη ως οπισθότυπο στις παραμονές του Πελοποννησιακού πολέμου (γύρω στο 432 π.Χ.),⁵⁰⁶ ενώ και η πόλη της Καμπανίας Fenseriς, στις αρχές του 4^{ου} αι. π.Χ. (395-390 π.Χ.), εξέδωσε δίδραγμα που φέρουν ως οπισθότυπο τον έφιππο ήρωα να ακοντίζει τη Χίμαιρα.⁵⁰⁷ Το εικονογραφικό θέμα αναπαράχθηκε στην οπίσθια όψη δηναρίου (74 π.Χ.) του Ρωμαίου ύπατου L. Cossutius Sabula.⁵⁰⁸ Η μοναδική, έως τώρα, απεικόνιση της κεφαλής του Βελλεροφόντη προέρχεται από ένα χάλκινο νόμισμα του Κοινού της Λυκίας (167-84 π.Χ.), στο οποίο παριστάνεται ο ήρωας γενειοφόρος κατ' ενώπιον και δαφνοστεφής. Ως οπισθότυπος των νομισμάτων αυτών απεικονίζεται η Χίμαιρα.⁵⁰⁹

ε) Χίμαιρα

Η Χίμαιρα απεικονίστηκε ως οπισθότυπος των τριημιδράχμων και ορισμένων χάλκινων εκδόσεων της Λευκάδας. Για την απόδοση του μυθικού όντος χρησιμοποιήθηκαν δύο τύποι, οι οποίοι αποτελούν αναπαραγωγή κορινθιακών απεικονίσεων. Ο πρώτος απαντά μόνον στα τριημιδράχμα της 1^{ης} σειράς της Ε' περιόδου (πίν. 24, αρ. 553), σύμφωνα με τον οποίο η Χίμαιρα απεικονίζεται κατά τομή, λαβωμένη με δόρυ στην κεφαλή της αίγας που παριστάνεται σε στάση $\frac{3}{4}$ κατ' ενώπιον, ενώ με τα δόντια της σπάζει δεύτερο δόρυ.⁵¹⁰

Ο δεύτερος υιοθετήθηκε στα τριημιδράχμα της 6^{ης} σειράς της Ε' περιόδου (πίν. 35, αρ. 840), αλλά και στις χάλκινες εκδόσεις της Ε' (πίν. 49-50, αρ. 1124-1165) και της ΣΤ' περιόδου (πίν. 50-51, αρ. 1166-1171). Η Χίμαιρα παριστάνεται κατά τομή σε στάση επίθεσης σε διάφορες παραλλαγές: είτε απεικονίζεται σε βηματισμό,

⁵⁰⁵ Η υιοθέτηση του εν λόγω εικονογραφικού θέματος σχετίζεται με τη Λυκία, όπου και τοποθετείται η δράση της Χίμαιρας (Στράβ. 14.4.5). Για τη σπάνια έκδοση της Ταρσού, βλ. Mildenberg 1973, σσ. 78-80.

⁵⁰⁶ Calciati 1990, σ. 567, 1.

⁵⁰⁷ Rutter 2001, σ. 67, αρ. 538.

⁵⁰⁸ Ως εμπροσθότυπος της σπάνιας έκδοσης αυτής απεικονίζεται περωτή κεφαλή Μέδουσας κατά τομή, βλ. Crawford 1974, αρ. 395/1.

⁵⁰⁹ Troxell 1982, περίοδος I, σ. 18, αρ. 1α.

⁵¹⁰ Πρόκειται για εκείνη της σειρά των νομισμάτων της Λευκάδας, αλλά και της Κορίνθου, στην οποία οι δύο πλευρές του νομίσματος λειτουργούν ως χώρος συνεχούς αφήγησης του μύθου.

είτε ρίχνει το βάρος του κορμού προς τα πίσω, προτάσσοντας τα εμπρόσθια σκέλη ή ανασηκώνοντας ένα από αυτά.

Αντίστοιχα εικονογραφικά παράλληλα στην απόδοση της Χίμαιρας εντοπίζονται σε όλες τις μορφές τέχνης, αφού η Χίμαιρα υπήρξε αγαπητό εικονογραφικό θέμα από τα γεωμετρικά έως τα ρωμαϊκά χρόνια: άλλοτε παριστάνεται μόνη της, συνηθέστερα, όμως, απεικονίζεται μαζί με τον Βελλεροφόντη.⁵¹¹

Στη νομισματική εικονογραφία, η μορφή της Χίμαιρας εμφανίστηκε σε αργυρές και χάλκινες εκδόσεις της Κορίνθου,⁵¹² σε αργυρές εκδόσεις της Σικυώνας,⁵¹³ σε οβολούς της πόλης της Καμπανίας, Phistelia,⁵¹⁴ καθώς και σε χάλκινα νομίσματα του Κοινού της Λυκίας (167-84 π.Χ.).⁵¹⁵

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει μία σπάνια χάλκινη έκδοση της Λευκάδας, στην οπίσθια όψη της οποίας απεικονίζεται η Χίμαιρα και ένας Σάτυρος, ο οποίος τη δελεάζει κρατώντας βότρυ στο ανασηκωμένο χέρι του (βλ. πίν. 49, αρ. 1134_αρ.1).⁵¹⁶

⁵¹¹ Σχετικά με τις απεικονίσεις της Χίμαιρας στην τέχνη, βλ. Jacquemin 1986, σσ. 249-259, λ. *Chimaira*· Krauskopf 1986, σσ. 259-269, λ. *Chimaira (in Etruria)*.

⁵¹² Βλ. Warren 1968, σ. 128. Η Χίμαιρα απεικονίζεται και ως δευτερεύον σύμβολο στους *Πώλους* της Κορίνθου (βλ. Camman 1932, σσ. 38-41· Calciati 1990, αρ. 160, 228, 428, 429) και της Αμβρακίας (βλ. Ravel 1928, σσ. 138-139· Camman 1932, σσ. 38-39· Calciati 1990, αρ. 96).

⁵¹³ Το μυθικό όν πρωτοεμφανίζεται στην εικονογραφία της Σικυώνας στο γ' τέταρτο του 5^{ου} αι. π.Χ. Η επιλογή του θέματος είναι σαφώς επηρεασμένη από την εικονογραφία των νομισμάτων της Κορίνθου, με την οποία η Σικυώνα διατηρούσε στενές σχέσεις. Η Χίμαιρα διατηρήθηκε ως βασικός τύπος στις εκδόσεις της πόλης έως το α' μισό του 3^{ου} αι. π.Χ. Για τις αργυρές εκδόσεις της Σικυώνας, βλ. Warren 2000, 201-213· LHS Numismatik 96, 8-9 May 2006 (The BCD Collection), σσ. 58-86.

⁵¹⁴ Το ζώο στους οπισθότυπους των οβολών αυτών ταυτίζεται συνήθως με λιοντάρι, βλ. SNG ANS 584-593· Rutter 2001, σ. 73, αρ. 619. Η μορφή του, ωστόσο, θυμίζει έντονα τις απεικονίσεις της Χίμαιρας, η οποία σε ορισμένες περιπτώσεις δε φέρει στη ράχη την κεφαλή της αίγας, βλ. Krauskopf 1986, σσ. 266, 268, αρ. 77-78. Η ταύτιση ως Χίμαιρα προκρίνεται στη δημοπρασία ACR 4, 05 December 2011, lot 457.

⁵¹⁵ Troxell 1982, περίοδος I, σ. 18, αρ. 1α.

⁵¹⁶ Η βουκολική αυτή σκηνή, εάν δεν απεικονίζει κάποιο άγνωστο μυθολογικό επεισόδιο, οφείλεται στη διάθεση του καλλιτέχνη να προσδώσει ένα χαριτωμένο χαρακτήρα σε ένα επικίνδυνο μυθολογικό όν. Πρβλ. την εικονογράφηση ενός ετρουσκικού αμφορέα με παράσταση Χίμαιρας και σειρά βοτρύων στην άνω επιφάνεια της παράστασης, βλ. Krauskopf 1986, σ. 263, αρ. 39.

στ) Γοργόνειο

Η παρουσία του γοργονείου στη νομισματική εικονογραφία της Λευκάδας σχετίζεται με τη γέννηση του Πηγάσου, μετά την αποδειροτόμηση της Μέδουσας από τον Περσέα (Ησ., *Θεογ.* 280-283) με τη βοήθεια της Αθηνάς. Η *γοργεΐη κεφαλή* ή *γοργόνειον* κόσμησε εφεξής την αιγίδα της Αθηνάς (Υγίν., *Ποιητ. Αστρ.* 2.12), ενώ συχνά εμφανίζεται και ως επίσημα στην ασπίδα της.⁵¹⁷

Στα τριμυωβόλια της Λευκάδας αποτυπώνεται η εξέλιξη της εικονογραφίας του τύπου από την αρχαϊκή κεφαλή με τους διεσταλμένους οφθαλμούς, το ορθάνοικτο στόμα και τη γλώσσα έξω [Γ΄ περίοδος] (πίν. 7, αρ. 162), σε μία πιο ήρεμη μορφή με κλειστό στόμα προς το τέλος των κλασικών χρόνων [Ε΄ περίοδος] (πίν. 36, αρ. 856).⁵¹⁸

Λόγω της ιδιότητας της Μέδουσας να πετρώνει όποιον την αντίκριζε (Πίνδ., *Πυθ.* 10.46-48), το *γοργόνειον* απέκτησε αποτροπαϊκό χαρακτήρα και με την ιδιότητα αυτή χρησιμοποιήθηκε στην τέχνη από τους αρχαϊκούς έως τους όψιμους ρωμαϊκούς χρόνους.⁵¹⁹

Στη νομισματική εικονογραφία η κεφαλή της Μέδουσας, ως αποτραϊκό σύμβολο, υιοθετήθηκε από πόλεις που σχετίζονταν κυρίως με την Αθηνά,⁵²⁰ ενώ απαντά και σε εκδόσεις των δημοκρατικών και αυτοκρατορικών χρόνων.⁵²¹

⁵¹⁷ Krauskopf – Dahlinger 1988, σσ. 301-304, αρ. 175-177, 182-184, 189α, 194-197, 199, 202-209, 212-216.

⁵¹⁸ Σχετικά με την εικονογραφική εξέλιξη του τύπου, βλ. Stoll 1884-1890β, στ. 1701-1727.

⁵¹⁹ Για τα είδη της τέχνης στα οποία απεικονίστηκε το γοργόνειο, είτε ως βασικό θέμα, είτε ως διακοσμητικό στοιχείο της παράστασης, βλ. Καράγιωργα 1970, *passim* Krauskopf – Dahlinger 1988, σσ. 289-305.

⁵²⁰ Αναφέρουμε ενδεικτικά πόλεις, οι οποίες επέλεξαν το γοργόνειο ως βασικό εικονογραφικό τύπο στη νομισματική τους παραγωγή. Πρόκειται για τις πόλεις: Ποπουλονία Ετρουρίας (Rutter 2001, σσ. 31, 33-34, αρ. 117-119, 139, 142-154), Καμαρίνα (βλ. Calciati 1983-1987, III, σσ. 47-60, αρ. 1-27-425-405 π.Χ.), Ιμέρα (βλ. Calciati 1983-1987, I, σσ. 25-35, αρ. 1-25), Μοτύη (βλ. Jenkins 1971, πίν. 23, αρ. 4-5, 8· Calciati 1983-1987, I, σ. 277, αρ. 1-2 – 413-397 π.Χ.), Νεάπολη Μακεδονίας (Παπαεσαγγέλου 2000, *passim*), Αθήνα (βλ. *SNG Cop.* 12-14· Kroll 1993, αρ. 139), Λέσβος (*SNG Cop.* 284), Απολλωνία Πόντου (βλ. *SNG Cop.* 452-457), Πάριον Μυσίας (βλ. *SNG Cop.* 273-277), Σέλγη Πισιδίας (βλ. *SNG Cop.* 246, 251-254).

⁵²¹ Η Μέδουσα απεικονίζεται στις εκδόσεις των δημοκρατικών χρόνων του L. Cossutius Sabula (Crawford 1974, αρ. 395/1) και L. Plautius Plancus (*eiusdem*, αρ. 453.1a-e).

ζ) Αχελώος

Ο ποταμός Αχελώος, ο οποίος αποτελεί το φυσικό γεωγραφικό όριο μεταξύ της Ακαρνανίας και της Αιτωλίας, λόγω της σημασίας του για την ανάπτυξη της περιοχής, συνδέθηκε με τη μυθολογία της⁵²² και απεικονίστηκε κυρίως στα ομοσπονδιακά νομίσματα του Ακαρνανικού Κοινού. Η Λευκάδα επέλεξε την ανθρωπόμορφη κερασφόρο κεφαλή του ποτάμιου θεού για να κοσμήσει τις εμπρόσθιες όψεις των χάλκινων εκδόσεών της [ΣΤ' περίοδος] (πίν. 51, αρ. 1170-1174), δηλώνοντας με τον τρόπο αυτό κάποιο είδος σύνδεσης με το Ακαρνανικό Κοινό.⁵²³

Ο Αχελώος, ως ποτάμια θεότητα, είχε την ικανότητα να μεταμορφώνεται και η εικονογραφία του παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία.⁵²⁴ Συνηθέστερα απεικονίστηκε ως ταύρος με ανθρωπόμορφη κερασφόρο κεφαλή, εικονογραφία που υιοθέτησαν κυρίως οι πόλεις της Κάτω Ιταλίας για την απόδοση των ποτάμιων θεοτήτων τους.⁵²⁵

Αντίθετα, η εικονογραφία που αναπαράγει η Λευκάδα σχετίζεται με εκείνη των εκδόσεων της Στράτου που παρήχθησαν εξ ονόματος του Ακαρνανικού Κοινού. Η κεφαλή του Αχελώου παραμένει βασικό εικονογραφικό θέμα στη νομισματική παραγωγή του Ακαρνανικού Κοινού, ανεξάρτητα από το εκάστοτε πολιτικό του κέντρο (Στράτος, Λευκάδα, Θύρρειον).⁵²⁶ Πέρα από τα όρια του Ακαρνανικού Κοινού η παράσταση του ποτάμιου θεού απαντά στα νομίσματα των Οινιαδών,⁵²⁷ της Αμβρακίας⁵²⁸ και του Μεταποντίου.⁵²⁹

⁵²² Βλ. Stoll 1884-1890, στ. 6-9.

⁵²³ Για τις επαφές και την πιθανή σύνδεση της Λευκάδας με το Ακαρνανικό Κοινό κατά τους πρώιμους ελληνιστικούς χρόνους, βλ. Freitag 2013, σσ. 257-270.

⁵²⁴ Isler 1970, σσ. 92-120· Isler 1981, σσ. 12-36.

⁵²⁵ Για τις απεικονίσεις του Αχελώου γενικά σε νομίσματα, βλ. Isler 1970, σσ. 80-91. Για τις πόλεις της Κάτω Ιταλίας, βλ. Rutter 2001, σ. 207, λ. *man-faced bull*.

⁵²⁶ Για τα νομίσματα του Ακαρνανικού Κοινού, βλ. Imhoof-Blumer 1878, σσ. 13-46· Dany 1999, σσ. 276-339· M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 1-59.

⁵²⁷ Οι Οινιάδες υιοθετούν το εικονογραφικό δίπτυχο του Ακαρνανικού Κοινού κεφαλή Διός / κεφαλή Αχελώου για την έκδοση των νομισμάτων τους την περίοδο 219-211 π.Χ., βλ. M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 345-352.

⁵²⁸ Η κερασφόρος κεφαλή των χάλκινων νομισμάτων της Αμβρακίας συχνά αναφέρεται ως κεφαλή Αχελώου, βλ. BMC (*Thessaly to Aetolia*), αρ. 18-19· SNG Cop. 26-29. Κατά τη γνώμη μου, πάντως, πρόκειται για το δικό της ποταμό, τον Άραχθο, βλ. Μπονέλου 2013, σ. 390, υποσ. 44.

⁵²⁹ Rutter 2001, αρ. 1491.

η) Νύμφη Λευκάδα

Η γυναικεία κεφαλή με τη στεφάνη και τα κοσμήματα που φέρουν ως εμπροσθότυπο οι χάλκινες υποδιαίρέσεις της ΣΤ΄ περιόδου (πίν. 52-53, αρ. 1187-1192) συνήθως ταυτίζεται με την Αφροδίτη.⁵³⁰ Η επιγραφή, όμως, που φέρουν ορισμένες εκδόσεις της σειράς αυτής σε ονομαστική *ΛΕΥΚΑΣ* (πίν. 53, αρ. 1193-1194) μας οδηγεί στο να ταυτίσουμε το σύνολο της εν λόγω έκδοσης με την ομώνυμη Νύμφη.⁵³¹

Η παρουσία της επώνυμης Νύμφης στην εικονογραφία της Λευκάδας σχετίζεται με τις αντίστοιχες απεικονίσεις Νυμφών στις εκδόσεις της Κορίνθου. Άλλωστε, στη Λευκάδα, όπως προκύπτει από ευρήματα προερχόμενα κυρίως από ανασκαφές εντός σπηλαίων, ήταν ιδιαίτερα δημοφιλής η λατρεία των Νυμφών.⁵³²

Η γυναικεία μορφή αποδίδεται με όλα τα τυπικά χαρακτηριστικά των Νυμφών, όπως αυτά έχουν καθιερωθεί στην ελληνική τέχνη: με περίτεχνες κομμώσεις, κοσμήματα (ενώτια και περιδέραιο) και διάδημα στην κεφαλή.⁵³³ Η Νύμφη συνηθέστερα απαντά με την κόμη ανασηκωμένη και μαζεμένη σε οπισθοσφενδόνη ή σάκο και σπανιότερα με την κόμη ελεύθερη, όπως στην περίπτωση των εκδόσεων της Λευκάδας.

Εικονογραφικό πρότυπο των νομισμάτων της αποτελούν με βεβαιότητα οι αντίστοιχες κορινθιακές εκδόσεις με τη Νύμφη Πειρήνη, η οποία σε ορισμένες

⁵³⁰ *BMC (Thessaly to Aetolia)*, αρ. 26-31.

⁵³¹ Ο Imhoof-Blumer (1878, σσ. 130-131) επεξηγεί τη χρήση του ονόματος *ΛΕΥΚΑΣ* σε ονομαστική, ότι δηλαδή αναφέρεται στην προσωποποιημένη τοπική επώνυμη θεότητα και όχι στο όνομα της εκδότριας αρχή και αντιπαραβάλλει σχετικά τις εκδόσεις του Ανακτορίου με την επιγραφή *ΑΚΤΙΑΣ*, βλ. *eiusdem* 1908, σ. 79-81. Σχετικά με την επιλογή της επώνυμης Νύμφης, βλ. παραπάνω σσ. 104-106, όπου και η αντίστοιχη επιχειρηματολογία για την επιλογή της Νύμφης Πειρήνης ως οπισθοτύπου των δραχμών και των ημιδράχμων.

⁵³² Larson 2001, σσ. 240-241· Ζάχος – Ντούζουγλη 2003, σσ. 98-99, όπου αναφέρονται όλες οι θέσεις λατρείας των Νυμφών στο νησί. Ειδικότερα για το σπήλαιο «Ασβότρυπα» στο Φρόνι της Λευκάδας, βλ. Σούλη 2001, σσ. 85-122.

⁵³³ Για τις Νύμφες γενικά, βλ. Heichelheim 1937, σσ. 1575-1581· Larson 2001, *passim* και για τη Λευκάδα ειδικά, σσ. 160-161.

εκδόσεις εμφανίζεται με ανάλογη εικονογραφία.⁵³⁴ Επίσης, και σε νομίσματα της Σαλαμίνας της Αττικής η επώνυμη Νύμφη παριστάνεται με την κόμη ελεύθερη.⁵³⁵

Ενεπίγραφη προσωποποίηση της Λευκάδας είναι γνωστή σε χάλκινο κάτοπτρο, όπου παριστάνεται να στεφανώνει τον επώνυμο ήρωα Κόρινθο.⁵³⁶ Στην περίπτωση αυτή, βέβαια, δεν πρόκειται για τη Νύμφη Λευκάδα, αλλά για την προσωποποίηση της ίδιας της πόλης.⁵³⁷

θ) Απόλλων

Η μορφή του Απόλλωνος χρησιμοποιήθηκε αποκλειστικά σε χάλκινες υποδιαίρέσεις των ΣΤ' και Ζ' περιόδων και αποδόθηκε κατά τη συνήθη εικονογραφία του θεού ως δαφνοστεφής κεφαλή με μακριά κόμη, ελεύθερη ή μαζεμένη μερικώς σε κρωβύλο.⁵³⁸ Στη Λευκάδα υπήρχε ιερό αφιερωμένο στον Απόλλωνα Λευκάτα στο ομώνυμο ακρωτήριο στα νοτιοδυτικά του νησιού.⁵³⁹

Η επιλογή της κεφαλής του Απόλλωνος για τις χάλκινες εκδόσεις της ΣΤ' περιόδου (πίν. 52, αρ. 1177-1185) σχετίζεται με την προσπάθεια της Λευκάδας να προβάλλει μεταξύ των ακαρνανικών πόλεων το ιερό της, ίσως και σε αντιδιαστολή με το ιερό του Ακτίου Απόλλωνος.⁵⁴⁰ Ο θεός των Λευκαδίων, λόγω της θέσης του ιερού του πάνω στους απόκρημνους βράχους του ακρωτηρίου Λευκάτα, θα ταυτιζόταν με ιδιότητες του Απόλλωνος, όπως εκείνη του *Δελφίνιου* και του *Άγνιέα*, δηλαδή προστάτη των ταξιδιωτών, των ναυτικών και των δρόμων.⁵⁴¹ Ο συνδυασμός, δε, με

⁵³⁴ Για τις κορινθιακές δραχμές, βλ. *BMC (Corinth and Colonies)*, αρ. 189-190, 274, 284-285, 300-305. Για τα κορινθιακά ημίδραγμα, βλ. *BMC (Corinth and Colonies)*, αρ. 266.

⁵³⁵ Kroll 1993, αρ. 640-641.

⁵³⁶ Steuding 1894-1897, στ. 2090· Papageorgiadou 1992, σ. 272, αρ. 1. Με το όνομα *ΛΕΥΚΑΣ* επιγράφεται μία γυναικεία μορφή, πιθανόν Νηρηίδα, η οποία απεικονίζεται σε ρωμαϊκό ψηφιδωτό του 4^{ου}/5^{ου} αι. μ.Χ., βλ. Icard-Gianolio 1992, σ. 273, αρ. 1.

⁵³⁷ Σχετικά με τις προσωποποιήσεις στην τέχνη, βλ. Παπαδάκη-Αγγελίδου 1960, *passim*, κυρίως σσ. 20-22 για τη Λευκάδα.

⁵³⁸ Για τις απεικονίσεις του θεού, βλ. Lambrinouidakis *et al.* 1984, σσ. 183-327, λ. *Apollon*, και ειδικότερα για την *Flache kunst*, σσ. 249-253, αρ. 511-559.

⁵³⁹ Βλ. *Αρχαιολογικά δεδομένα*, σσ. 86-87.

⁵⁴⁰ Κατά την περίοδο της εν λόγω παραγωγής η Λευκάδα βρισκόταν υπό την κυριαρχία ή στην σφαίρα επιρροής του βασιλιά της Ηπείρου, Πύρρου.

⁵⁴¹ Furtwängler 1884-1890_β, στ. 429-430. Το δελφίνι εμφανίζεται ως ιερό σύμβολο του Απόλλωνος (Furtwängler 1884-1890_β, στ. 444), αν και οι επιβεβαιωμένες απεικονίσεις του με το δελφίνι είναι

την πρόρα στην οπίσθια όψη των εκδόσεων αυτών συνηγορεί υπέρ της ανωτέρω άποψης. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι το εικονογραφικό δίπτυχο Απόλλων / πρόρα απαντά σε νομισματικές εκδόσεις όχι μόνον της Λευκάδας, αλλά και της Σινώπης, της Κίου, της Κνίδου και της Φασέλιδος με αντίστοιχες νοηματικές προεκτάσεις περί προστασίας των ταξιδευτών, καθώς επρόκειτο για πόλεις με ναυτική – εμπορική δραστηριότητα.⁵⁴²

Η εικονογραφία των εκδόσεων της Λευκάδας παρουσιάζει ομοιότητες με νομισματοκοπεία της Κάτω Ιταλίας και Σικελίας (Cales, Νεάπολις, Θούριοι, Βρεττίοι, Κρότων, Ρήγιον, Ακράγας, Ταυρομένιον), κυρίως, όμως, με εκδόσεις του βασιλιά των Συρακουσών, Αγαθοκλέους.⁵⁴³ Άλλωστε, με τις πόλεις της Δύσης η Λευκάδα διατηρεί εμπορικές επαφές καθ' όλη τη διάρκεια του α' μισού του 3^{ου} αι. π.Χ., όπως τεκμαίρεται από τα ιστορικά και νομισματικά δεδομένα.⁵⁴⁴

Ο δεύτερος εικονογραφικός τύπος που χρησιμοποιεί η Λευκάδα ανήκει στις εκδόσεις της Ζ' περιόδου, μετά την απόσχισή της από το Ακαρνανικό Κοινό. Ο Απόλλων στις εκδόσεις αυτές απεικονίζεται με την ιδιότητα του προστάτη της Μουσικής, καθώς ως οπισθότυπος των νομισμάτων απεικονίζεται κιθάρα (πίν. 61, αρ. 1333). Η επιλογή της ιδιότητας του Απόλλωνος σχετίζεται με την απεικόνιση του Ηρακλέους *Μουσαγέτη* στις μεγαλύτερες υποδιαίρέσεις της ίδιας περιόδου και είναι σαφώς επηρεασμένη από την παρουσία των Ρωμαίων στο νησί.⁵⁴⁵ Ο τύπος της

σπάνιες, βλ. Lambrinouidakis *et al.* 1984, σ. 232, αρ. 379-380. Στην ευρύτερη περιοχή της Λευκάδας ο Πausανίας αναφέρεται στη λατρεία του Απόλλωνος *Αγνιέως*, προστάτη των δρόμων και των λιμανιών, από τους Ακαρνάνες (1.31.6). Για τη λατρεία του Απόλλωνος *Αγνιέως*, βλ. Di Filippo Balestrazzi 1984, σ. 328, λ. *Apollon Agyieus*. Ειδικότερα για τον ηπειρωτικό χώρο, βλ. Τζουβάρα-Σούλη 1984, σσ. 427-442, πίν. 1-14. Σίγουρα, όμως, η λατρεία του Απόλλωνος έφθασε στη Λευκάδα με τους πρώτους Κορίνθιους αποίκους, καθώς ο Απόλλων ως *Πατρώος* και *Αρχηγέτης* θεωρείτο προστάτης και οδηγός των αποίκων, βλ. Furtwängler 1884-1890_β, στ. 438-441.

⁵⁴² Για τις εκδόσεις, βλ. Κίος: *SNG Cop.* 369-379, Σινώπη: *BMC (Pontus)*, αρ. 26-29, Κνίδος: *SNG Cop.* 304-315, Φάσελις: *SNG von Aulock* 4430-4436, *SNG Cop.* 124.

⁵⁴³ Βλ. Jenkins 1968, πίν. 14-15 για τις εκδόσεις από ήλεκτρο. Οι απολλώνιες κεφαλές της Λευκάδας παρουσιάζουν ομοιότητες με τις κεφαλές που αποδίδονται σε κόρη, πιθανά Περσεφόνη, πρβλ. Calciati 1983-1987, κυρίως σσ. 271-272, αρ. 133-136 (317-289 π.Χ.).

⁵⁴⁴ Βλ. συγκεντρωτικό πίν. 12α-δ, σσ. 899-902.

⁵⁴⁵ Για τη λατρεία του Απόλλωνος στη Ρώμη και την ιδιότητά του ως μουσικού, βλ. Furtwängler 1884-1890_β, στ. 434-435, 446-449. Για τις αντίστοιχες απεικονίσεις του στην τέχνη, βλ. Lambrinouidakis *et al.* 1984, σσ. 200-213, αρ. 82-238' Simon 1984, σσ. 396-398, αρ. 172-197' σσ. 400-402, αρ. 230-261.

κιθάρας, με πιο ραδινές αναλογίες από ότι στις νομισματικές εκδόσεις των κλασικών χρόνων, παραπέμπει στο 2^ο και 1^ο αι. π.Χ.⁵⁴⁶

ι) Αφροδίτη

Η γυναικεία μορφή που απεικονίζεται στις εμπρόσθιες όψεις των διδράχμων, αλλά και των χάλκινων εκδόσεων της Λευκάδας [Ζ' περίοδος] (πίν. 55, αρ. 1223) έχει καθιερωθεί στη διεθνή βιβλιογραφία ως Αφροδίτη με το επίθετο *Αινειάς*,⁵⁴⁷ λόγω της αναφοράς του Διονυσίου Αλικαρνασσεύς (*Ρωμ. Αρχ.* 1.50.4), ο οποίος παραδίδει την ύπαρξη ιερού της πάνω σε μία νησίδα μέσα στον διόρυκτο, το οποίο ίδρυσε ο υιός της Αινειάς στο ταξίδι του προς την Ιταλία.⁵⁴⁸

Στο ιερό του Ασκληπιού στη Μεσσήνη εντοπίστηκε επιγραφή που αναφέρεται στο ιερό της Αφροδίτης *Λιμεναρχίδος* στη Λευκάδα.⁵⁴⁹ Στο ιερό, το οποίο μας είναι άγνωστο από άλλη πηγή, εργάστηκε ο Μεσσήνιος γλύπτης Δαμοφών, ο οποίος επισκεύασε δωρεάν το λατρευτικό άγαλμα της θεάς. Η άποψη, ότι πρόκειται για την ίδια θεότητα, δεν είναι διόλου απίθανη, εφόσον και τα δύο επίθετα υπογραμμίζουν τη ναυτική ιδιότητα της Αφροδίτης.⁵⁵⁰

Η παρουσία του ελαφιού δημιούργησε σύγχυση σχετικά με την απεικονιζόμενη θεότητα για την οποία είχε προταθεί και η ταύτιση με την Αρτέμιδα.⁵⁵¹ Τα σύμβολα, όμως, που πλαισιώνουν την παράσταση, ο μηνίσκος στην κεφαλή, το *ἄφλαστον* στο χέρι, το περιστέρι ως επίστεψη του σκήπτρου, αλλά και το

⁵⁴⁶ Πρβλ. εκδόσεις του Κοινού της Λυκίας (Troxell 1982, *passim*).

⁵⁴⁷ Βλ. Curtius 1876, σσ. 215-243, με τα επιχειρήματα του οποίου καθιερώθηκε η ταύτιση.

⁵⁴⁸ Σχετικά με τη θέση του ιερού, βλ. *Αρχαιολογικά δεδομένα*, σ. 87. Κατά τον Themelis (1996, σ. 175) το επίθετο *Αινειάς* δημιουργήθηκε τον 1^ο αι. π.Χ., στο πλαίσιο της προπαγάνδας των Ρωμαίων. Κατά τη Melfi (2016, σσ. 90-91), όμως, η παρουσία της Αφροδίτης με την ιδιότητα της *Αινειάδος* ήταν διαδεδομένη στην περιοχή της βορειοδυτικής Ελλάδας ήδη από την εποχή του Πύρρου.

⁵⁴⁹ Βλ. *ΠΑΕ* 1972, σσ. 136-138. *IG IX* 1², 4, 1475· *SEG* 39.380, 45.292, 49.420, 49.423, 51.466.

⁵⁵⁰ Strauch 1996, σσ. 154-155· Melfi 2016, σσ. 91-98.

⁵⁵¹ Για την άποψη αυτή, βλ. Ροντογιάννης 2005, σσ. 252-256, όπου και οι παλαιότερες σχετικές ταυτίσεις. Ο Ροντογιάννης υποστήριξε την ταύτιση με την Αρτέμιδα, όχι μόνον για εικονογραφικούς λόγους, αλλά κυρίως επικαλούμενος ένα ποίημα του Καλλίμαχου που αναφέρεται σε ιερό και ξόανο της Αρτέμιδος στο νησί, βλ. υποσ. 403.

στεφάνι μυρτιάς⁵⁵² που περιβάλλει την παράσταση αποτελούν ισχυρότερα στοιχεία για την ταύτισή της με την Αφροδίτη.⁵⁵³ Η απουσία, πάντως, σχετικών απεικονίσεων μας επιτρέπει να εικάσουμε ότι ίσως το λατρευτικό άγαλμα της θεάς να συνοδευόταν από ελάφι.⁵⁵⁴

Στα νομίσματα της Λευκάδας απαντούν δύο εικονογραφικοί τύποι: ο πρώτος αναπαράγεται στις αργυρές και τις χάλκινες εκδόσεις της *I^{ης} σειράς* της *Z'* περιόδου και απεικονίζει το λατρευτικό άγαλμα της θεάς, συνηθέστερα πάνω σε βάθρο, κρατώντας άφλαστον, ενώ πάνω από την κεφαλή απεικονίζεται μνηίσκος (πίν. 55, αρ. 1231). Στο πλάι της παριστάνεται ελάφι, ενώ η παράσταση στις περισσότερες εκδόσεις συμπληρώνεται με υψηλό σκήπτρο που επιστέφεται από περιστέρι.

Ο δεύτερος εικονογραφικός τύπος απαντά αποκλειστικά στις χάλκινες εκδόσεις [*2^η σειρά, Z' περίοδος*]. Στα νομίσματα αυτά δεν απεικονίζεται πλέον το λατρευτικό άγαλμα της θεάς, αλλά η ίδια η θεά *έν κινήσει* μαζί με το ελάφι. Η θεά κρατάει άφλαστον στο δεξί χέρι, ενώ στο αριστερό συνήθως ένα επίμηκες αντικείμενο, ίσως κοντό σκήπτρο, και σε μία περίπτωση τόξο.⁵⁵⁵ Από την παράσταση απουσιάζουν ο μνηίσκος και το ελεύθερο σκήπτρο που επιστέφεται από περιστέρι (πίν. 63, αρ. 1393).

Οι απεικονίσεις της Αφροδίτης στην τέχνη ως *Αίνειάδος* ή *Λιμεναρχίδος* είναι σπάνιες, αν όχι ανύπαρκτες, πλην εκείνης στα νομίσματα της Λευκάδας.⁵⁵⁶ Αυτό, βέβαια, δεν αναιρεί την ύπαρξη και άλλων απεικονίσεών της, οι οποίες, είτε μπορεί να μην έχουν ταυτιστεί ορθά, είτε η εικονογραφία της να έχει ενσωματωθεί σε πιο

⁵⁵² Το στεφάνι συνηθέστερα αναφέρεται ως στεφάνι δάφνης βλ. *BMC (Thessaly to Aetolia)*, αρ. 78-120. Πρόκειται, όμως, για μυρτιά, η οποία συνδέεται με τη λατρεία της Αφροδίτης, βλ. σχετικό σχολιασμό, σ. 660, υποσ. 1030.

⁵⁵³ Για τη λατρεία της Αφροδίτης, την προέλευση και τα χαρακτηριστικά της, βλ. Furtwängler 1884-1890_a, στ. 389-406. Ειδικότερα για τη λατρεία της ως *Αίνειάδος*, βλ. Texier 1934, σσ. 161-162, για τη σύνδεση με το περιστέρι, βλ. Welz 1959, σσ. 33-37 και για τις ναυτικές ιδιότητες που της αποδίδονται, βλ. Eckert 2011, σσ. 99-124.

⁵⁵⁴ Άλλωστε, δεν είναι άγνωστες οι απεικονίσεις της Αφροδίτης με ζώα, βλ. σχετικό λήμμα στο *LIMC* II.

⁵⁵⁵ Έχει εντοπιστεί μόλις μία σφραγίδα που να εκονίζει την Αφροδίτη με τόξο (πίν. 63, αρ. 1389). Ίσως πρόκειται για παρέμβαση του χαρακτήρα επηρεασμένου από την παρουσία του ελαφιού.

⁵⁵⁶ Στο σχετικό λήμμα στο *LIMC* II, η μοναδική παράσταση της Αφροδίτης με την ιδιότητα της *Αίνειάδος*, αφορά στις νομισματικές εκδόσεις της Λευκάδας, βλ. Delivorrias *et al.* 1984, σ. 13, αρ. 40α.

διαδεδομένες ιδιότητες της, όπως εκείνης της *Εϋπλοίας*.⁵⁵⁷ Παράσταση της Αφροδίτης με άφλαστον πιθανολογείται σε έναν πήλινο πίνακα του 5^{ου} αι. π.Χ. που εντοπίστηκε σε ιερό στη Francavilla Marittima, κοντά στην αρχαία Νάξο της Σικελίας.⁵⁵⁸

Οι μικρές χάλκινες υποδιαίρεσεις [*1^η σειρά, Ζ' περίοδος*] που φέρουν τον τύπο φλεγόμενος βωμός / περιστέρι σε στεφάνι μυρτιάς (πίν. 62, αρ. 1345) και ελάφι / μηνίσκος (πίν. 62, αρ. 1386) ενισχύουν την ταύτιση της θεάς με την Αφροδίτη, καθώς το περιστέρι, η μυρτιά, αλλά και ο μηνίσκος θεωρούνται σύμβολα της λατρείας της. Αναφορικά, δε, με την παρουσία του φλεγόμενου βωμού παραπέμπει στη συνήθη πρακτική των σπονδών που έκανε ο Αινείας προς τιμήν της μητέρας του, Αφροδίτης, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του, σύμφωνα με την αφήγηση του Διονυσίου Αλικαρνασσεύς (*Ρωμ. Αρχ.* 1.50.3): *θύουσιν Ἀφροδίτη πρὸς τῷ κατασκευασθέντι ἱερῷ θυσίαν.*

ια) Ηρακλής

Ο Ηρακλής απεικονίστηκε στις ύστερες εκδόσεις της Λευκάδας μετά το 167 π.Χ. [*1^η και 2^η σειρά της Ζ' περιόδου*] και η απεικόνισή του συνδέεται με την παρουσία των Ρωμαίων στο νησί.⁵⁵⁹ Βέβαια, η παράσταση του Ηρακλέους ήταν οικεία στη Λευκάδα ήδη από τα τέλη του 3^{ου} αι. π.Χ. από τις εκδόσεις του Ακαρνανικού Κοινού.⁵⁶⁰

⁵⁵⁷ Για τις απεικονίσεις της Αφροδίτης στην τέχνη με την ιδιότητα της *Εϋπλοίας*, βλ. Delivourias *et al.* 1984, σσ. 69-70, αρ. 599-604.

⁵⁵⁸ Στο σωζόμενο θραύσμα παριστάνεται η φυγή της ωραίας Ελένης με τον Πάρη με πλοίο, υπό το βλέμμα του αγάλματος της θεάς Αφροδίτης, η οποία φαίνεται να κρατάει άφλαστον, βλ. Spigo 2000, σσ. 11-15· Melfi 2016, σ. 95.

⁵⁵⁹ Στη ρωμαϊκή μυθολογία ο Ηρακλής συνδέθηκε με την ίδρυση της Ρώμης: *Ἡρακλῆς δὲ διελθὼν τὴν τε τῶν Αἰγύων καὶ τὴν τῶν Τυρρηνῶν χώραν, καταντήσας πρὸς τὸν Τίβεριν ποταμὸν κατεστρατοπέδευσαεν οὗ νῦν ἡ Ρώμη ἐστίν. ἀλλ' αὕτη μὲν πολλαῖς γενεαῖς ὕστερον ὑπὸ Ρωμύλου τοῦ Ἄρεος ἐκτίσθη, τότε δὲ τινες τῶν ἐγγωρίων κατώκουν ἐν τῷ νῦν καλουμένῳ Παλατίῳ, μικρὰν παντελῶς πόλιν οἰκοῦντες* (Διοδ. 4.21.1). Για τη σχέση του Ηρακλέους με τη Ρώμη, τους αρχαίους συγγραφείς και τις παραλλαγές του μύθου, βλ. Peter 1884-1890, στ. 2290-2298.

⁵⁶⁰ Γύρω στο 230 π.Χ. ανασυστήνεται το Ακαρνανικό Κοινό με πρωτεύουσα τη Λευκάδα, η οποία εκδίδει εξ ονόματος του Κοινού χρυσές, αργυρές και χάλκινες εκδόσεις. Σε αργυρή έκδοση παριστάνεται ως οπισθότυπος ο Ηρακλής ιστάμενος με το ρόπαλο, ενώ σε χάλκινη έκδοση του Κοινού απεικονίζεται το δίπτυχο κεφαλή Ηρακλέους με λεοντή / Αχελώος. Για την τυπολογία των νομισμάτων

Στη νομισματοκοπία της Λευκάδας απαντούν δύο εικονογραφικοί τύποι. Ο πρώτος απεικονίζει τον Ηρακλή αγένειο, με τη λεοντή στην κεφαλή και αναπαράγεται στην αργυρή υποδιαίρεση (πίν. 60, αρ. 1328) και στα χάλκινα νομίσματα της περιόδου (πίν. 60, αρ. 1332). Ο τύπος είναι επηρεασμένος από τα τετράδραχμα του Μεγάλου Αλεξάνδρου,⁵⁶¹ αλλά και τις χάλκινες εκδόσεις του που φέρουν στην οπίσθια όψη ρόπαλο και φαρέτρα.⁵⁶²

Ο δεύτερος τύπος παριστάνει τον ήρωα, επίσης αγένειο, αλλά με τη λεοντή να δένεται στο λαιμό, και χρησιμοποιείται αποκλειστικά στις σφραγίδες των χάλκινων εκδόσεων της 2^{ης} σειράς της τελευταίας περιόδου (πίν. 62, αρ. 1392).

Και οι δύο τύποι συνδυάζονται με ρόπαλο στην οπίσθια όψη, δίπτυχο που αποτελεί σαφής αναφορά στους άθλους που εκτέλεσε ο ήρωας. Στη γειτονική ακαρνανική πόλη, Αλύζια, υπήρχε τέμενος και ιερό του Ηρακλέους, για το οποίο ο Λύσιππος είχε φιλοτεχνήσει ένα χάλκινο σύνταγμα με τους άθλους του ήρωα,⁵⁶³ και το οποίο ίσως να αποτέλεσε εικονογραφικό πρότυπο για την έκδοση των νομισμάτων αυτών.⁵⁶⁴

Ο Ηρακλής ως «Μουσαγέτης» εμφανίζεται στα χάλκινα νομίσματα της Λευκάδας που φέρουν ως οπισθότυπο κιθάρα.⁵⁶⁵ Ο ήρωας απεικονίστηκε ως

του Ακαρνανικού Κοινού, βλ. Imhoof-Blumer 1878, σσ. 13-4· *BMC (Thessaly to Aetolia)*, αρ. 16-20· Dany 1999, σσ. 318-339. Για το θέμα της χρονολόγησής τους, βλ. Dany 1999, σσ. 290-307· Hoover 2014, σσ. 208-210.

⁵⁶¹ Price 1991, σσ. 30-31· *SNG München* 233-888, 903-904, 914-919. Ο Ηρακλής στην εικονογραφία των μακεδονικών νομισμάτων απαντά για πρώτη φορά στις εκδόσεις του Αμύντα Γ' (*SNG München* 41-57), Περδίκκας Β' (*SNG München* 60-71), Φιλίππου Β' (Le Rider 1977, σσ. 367-368· *SNG München* 80-83, 87, 95, 103, 216-230). Για τη σχέση του Φιλίππου Β' με τον Ηρακλή, βλ. Ritter 2002, σσ. 124-126, 131-134).

⁵⁶² Price 1991, αρ. 266-320· *SNG München* 831-857.

⁵⁶³ Κατά τον Στράβωνα (10.2.21) το έργο του Λυσίππου μεταφέρθηκε στη Ρώμη, μάλλον μετά το 167 π.Χ.

⁵⁶⁴ Γενικά οι απεικονίσεις του Ηρακλέους αγένειο και χωρίς τη λεοντή στην κεφαλή είναι σπάνιες, πρβλ. δίδραχμό Ρώμης (269-266 π.Χ.) με κεφαλή αγένειο Ηρακλέους και λεοντή γύρω από το λαιμό (Crawford 1974, αρ. 20.1).

⁵⁶⁵ Για τη σχέση του Ηρακλέους με τη μουσική, βλ. Boardman 1988, σσ. 814-817. Για τη σύνδεσή του με τον κατεξοχήν θεό της Μουσικής, τον Απόλλωνα, βλ. Furtwängler 1884-1890⁸, στ. 2189-2191. Σε στατήρες του Ακαρνανικού Κοινού απεικονίζεται ως εμπροσθότυπος ο Απόλλων με κιθάρα και φιάλη να κάνει σπονδή μπροστά από το δελφικό τρίποδα, ενώ ως οπισθότυπος παριστάνεται ο Ηρακλής

μουσικός στην αττική αγγειογραφία ήδη από τους ύστερους αρχαϊκούς χρόνους.⁵⁶⁶ Ο εικονογραφικός αυτός τύπος γνώρισε νέα άνθηση κατά τους δύο τελευταίους προχριστιανικούς αιώνες, κυρίως στην Ιταλία και κατ' επέκταση και στις περιοχές εκείνες που βρίσκονταν υπό ρωμαϊκή κυριαρχία και επιρροή. Αφορμή αποτέλεσε η ίδρυση του ναού του Ηρακλέους ως *Hercules Musarum* από τον ρωμαίο στρατηγό M. Fulvius Nobilior.⁵⁶⁷ Κατά την ίδια περίοδο ο Μεσσήνιος γλύπτης Δαμοφών φιλοτέχνησε για το Ασκληπιείο της Μεσσήνης ένα σύνταγμα με τον Απόλλωνα, τις Μούσες και τον Ηρακλή, όπως παραδίδει ο Πausανίας (4.31.10).

Οι απεικονίσεις του Ηρακλέους είναι άπειρες σε όλες τις μορφές της τέχνης, λόγω της μεγάλης απήχησης που γνώρισε η λατρεία του.⁵⁶⁸ Ο τύπος με τη λεοντή στην κεφαλή υιοθετήθηκε στη νομισματοκοπία πολυάριθμων ελληνικών πόλεων σε αντίθεση με το δευτερο τύπο, ο οποίος είναι πιο σπάνιος.⁵⁶⁹

ιβ) Πρώρα

Οι απεικονίσεις πλοίων στα νομίσματα επιλέγονται κατά κανόνα για να δηλώσουν τη ναυτική ιδιότητα μίας πόλης και σπάνια αποτελούν ένα τυχαίο εικονογραφικό θέμα. Συνηθέστερα παριστάνεται το εμπρόσθιο τμήμα του πλοίου, η

φορώντας τη λεοντή στηριζόμενος στο ρόπαλο του, βλ. M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), αρ. 54-58.

⁵⁶⁶ Για τις απεικονίσεις του Ηρακλέους ως κιθαρωδού, βλ. Boardman 1988, σσ. 810-814, αρ. 1438-1482.

⁵⁶⁷ Βλ. υποσ. 447. Για την ταύτιση του ελληνικού ήρωα με τον αντίστοιχο ήρωα της ρωμαϊκής μυθολογίας, βλ. Furtwängler 1884-1890, στ. 2268-2270.

⁵⁶⁸ Βλ. σχετικές απεικονίσεις του στα LIMC IV-V, λ. *Herakles*.

⁵⁶⁹ Όπως ήδη επισημάνθηκε, η αγένεια κεφαλή του Ηρακλέους με τη λεοντή καθιερώθηκε με τα τετράδραχμα του Μεγάλου Αλεξάνδρου (βλ. Price 1991, σσ. 30-31) και υιοθετήθηκε από τους μονάρχες των ελληνιστικών βασιλείων. Λόγω του πλήθους των εκδόσεων θα αναφέρουμε μόνον εκδότριες αρχές που χρησιμοποίησαν την κεφαλή Ηρακλέους ως βασικό εικονογραφικό θέμα στη νομισματοκοπία τους. Πρόκειται για εκδόσεις Σικελοκαρχηδονιακές (βλ. Jenkins 1978, σειρά 5α-5β, πίν. 1-14, αρ. 273-421), του Φιλίππου Γ' (SNG München 933-934, 936-964, 966-975, 977-980), του Κασσάνδρου (SNG München 990-1023), του Αντιγόνου Γονατά (SNG München 1081-1088), του Φιλίππου Ε' (SNG München 1134-1137, 1160-1165, 1186-1193), εκδόσεις των Φιλίππων (Bellinger 1964), του Ακαρνανικού Κοινού (SNG Cop. 422), της Αλυζίας (SNG Cop. 282), του Αιτωλικού Κοινού (Tsangari 2007, πίν. 24-28, αρ. 460-506), της Κω (Στεφανάκη 2012, αρ. 154-1628) και της Ποντικής Ηράκλειας (SNG Cop. 405-415).

πρώρα, και σπανιότερα η πρύμνη⁵⁷⁰ ή ολόκληρο το πλοίο.⁵⁷¹ Αν και η πρώρα εμφανίστηκε ως νομισματικός τύπος στις αρχές του 5^{ου} αι. π.Χ. στη νομισματοκοπία της Ζάγκλης,⁵⁷² ως βασικός νομισματικός τύπος καθιερώνεται κατά την ελληνιστική περίοδο με τη νομισματοκοπία των Μακεδόνων βασιλέων.⁵⁷³

Η Λευκάδα χρησιμοποίησε την πρώρα πλοίου σε δύο περιόδους της νομισματικής της δραστηριότητας. Στις χάλκινες υποδιαιρέσεις του τέλους του 4^{ου} αι. π.Χ. [ΣΤ΄ περίοδος] απαντά ως οπισθότυπος πρώρα ελληνικού πολεμικού πλοίου (τριήρους), συνήθως με σιγμοειδές *άκροστόλιον* (στόλος) (πίν. 52, αρ. 1178). Ο τύπος της Λευκάδας παρουσιάζει ομοιότητες με τον αντίστοιχο της Ιωλκού, της Σινώπης της Κίου, και της Φασηλίδος.⁵⁷⁴

Στις αργυρές εκδόσεις μετά το 167 π.Χ. [1^η και 2^η σειρά, Ζ΄ περίοδος] υιοθετείται στην πλειονότητα των νομισμάτων η πρώρα του επονομαζόμενου ρωμαϊκού τύπου πλοίου (πίν. 55, αρ. 1225), επιβεβαιώνοντας τη μεγάλη επιρροή που δέχεται η Λευκάδα από τους Ρωμαίους και εικονογραφικά.⁵⁷⁵ Το *άκροστόλιον* διαμορφώνεται ως συνέχεια του πρωραίου καταστρώματος και καμπυλώνεται προς τα μέσα, σχηματίζοντας έλικα, ενώ σε ελάχιστα νομίσματα απεικονίζεται ο τύπος της

⁵⁷⁰ Βλ. τα νομίσματα της Ιστιαίας, *SNG Cop.* 517-536.

⁵⁷¹ Πρώτες οι φοινικικές πόλεις απεικόνισαν ολόκληρο το πλοίο κατά την έναρξη της νομισματοκοπίας τους, βλ. Αραδος (*BMC [Phoenicia]*, αρ. 1-11, 17-68) και Σιδών (*BMC [Phoenicia]*, αρ. 1-85).

⁵⁷² Μετά την Ιωνική Επανάσταση το 494 π.Χ. οι δημοκρατικοί της Σάμου κατέφυγαν στη Δύση και κατέλαβαν τη Ζάγκλη. Η Ζάγκλη, υπό την κατοχή των Σαμίων (494/3-489.8 π.Χ.), προχώρησε στην έκδοση μίας σύντομης παραγωγής αργυρών νομισμάτων με την κεφαλή δοράς λέοντος ως εμπροσθότυπο και την πρώρα της Σάμαινας ως οπισθότυπο σε όλες τις υποδιαιρέσεις, βλ. Clain-Stefanelli 1987, πίν. 8, εικ. 5-6, πίν. 9, εικ. 7-10, 13.

⁵⁷³ Πρόκειται για εκδόσεις του Δημητρίου Πολιορκητού (*SNG München* 1036, 1038-1043, 1052-1061) και του Αντιγόνου Δώσωνος (*SNG München* 1121-1123). Για την απόδοση των εκδόσεων αυτών στον Αντίγονο Γονατά, βλ. σχετικό σχολιασμό από Liampi στο *SNG München*. Τον τύπο της πρώρας υιοθέτησαν κατ' επέκταση περιοχές της Θεσσαλίας που βρίσκονταν στη σφαίρα επιρροής των Μακεδόνων, όπως η Δημητριάδα (*SNG Cop.* 45-46), οι Μάγνητες (*SNG Cop.* 153-156) και η Ιωλκός (Liampi 2005β, πίν. 3, αρ. 1-2). Η πρώρα απεικονίστηκε ως οπισθότυπος σε πολλές εκδόσεις των ρωμαϊκών δημοκρατικών χρόνων, βλ. Crawford 1974, *passim*.

⁵⁷⁴ Για την εικονογραφία των πλοίων της Ιωλκού, βλ. Liampi 2005β, πίν. 3, αρ. 1-2, της Σινώπης, βλ. *BMC (Pontus)*, αρ. 26-29, της Κίου, βλ. *SNG Cop.* 369-379, και της Φασηλίδος, βλ. *SNG von Aulock* 4430-4436, *SNG Cop.* 124.

⁵⁷⁵ Και στη νομισματική παραγωγή της Κέρκυρας την ίδια περίοδο εικονίζεται η πρώρα ρωμαϊκού πλοίου, βλ. *SNG Cop.* 225-237, 239-241.

πρώρας των ελληνοιστικών πλοίων. Πρόκειται, δε, για απεικόνιση μεγάλου πλοίου της εποχής, *τετρήρους* ή *πεντήρους*.⁵⁷⁶ Ο τύπος αυτός με εσωνεύον καμπύλο ακροστόλιο κατάγεται από την εικονογραφία των εκδόσεων του Δημητρίου Πολιορκητού⁵⁷⁷ και του Αντιγόνου Γ' Δώσωνος⁵⁷⁸ και χρησιμοποιήθηκε ευρέως για τις ρωμαϊκές εκδόσεις των δημοκρατικών χρόνων.

Στις χάλκινες υποδιαιρέσεις αναπαράγεται, επίσης, ο τύπος της ρωμαϊκής πρώρας, κατά τα πρότυπα των αργυρών εκδόσεων, ο οποίος στις εκδόσεις της 2^{ης} σειράς της Ζ' περιόδου, αποδίδεται πιο σχηματοποιημένα και χωρίς την απόδοση ιδιαίτερων λεπτομερειών.⁵⁷⁹

⁵⁷⁶ Σχετικά με την ταύτιση των απεικονιζόμενων πλοίων και τις ιδιαιτερότητες των δύο τύπων, βλ. Basch 1987, σσ. 340-342, 419-423· Morrison 1996, σσ. 268-271.

⁵⁷⁷ *SNG München* 1036, 1038-1043, 1052-1061.

⁵⁷⁸ *SNG München* 1121-1123

⁵⁷⁹ Πρβλ. Crawford 1974, αρ. 290/2.

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Α. Η νομισματική παραγωγή 5^ο^ς-3^ο^ς αι. π.Χ.

1. Αργυρή νομισματοκοπία

Α' περίοδος (500 - 490 π.Χ. περ.)

Τα νομίσματα (πίν. 1 – αρ. 1-4)

Η έναρξη της νομισματικής δραστηριότητας της Λευκάδας τοποθετείται στις αρχές του 5^{ου} αι. π.Χ. Πρόκειται για μία βραχύβια παραγωγή, η οποία αντανάκλα τους πρώτους πειραματισμούς του τοπικού νομισματοκοπέου για την έκδοση νομίσματος, όπως διαπιστώνεται από το έγκοιλο τετράγωνο που φέρουν ως οπισθότυπο οι εκδόσεις της περιόδου, αλλά και τη δυσκολία που αντιμετωπίζει ο χαρακτήρας να προσαρμόσει την παράσταση του Πηγάσου στην περιορισμένη επιφάνεια της εμπρόσθιας όψης.

Στην περίοδο αυτή αποδίδονται μόνον μικρές υποδιαίρεσεις, αρχικά τριώβολα και στη συνέχεια οβολοί. Οι εκδόσεις αυτές πρέπει να λειτούργησαν συμπληρωματικά στην κυκλοφορία των κορινθιακών στατήρων στο νησί,⁵⁸⁰ όπως συνέβη, κατά τον Ravel, και στην περίπτωση της Αμβρακίας.⁵⁸¹ Το φαινόμενο, σύμφωνα με το οποίο οι μικρές υποδιαίρεσεις προηγούνται της βασικής νομισματικής μονάδας- στην περίπτωση της Λευκάδας του στατήρα- είναι γνωστό και από την περίπτωση της Κέρκυρας, της οποίας η νομισματική παραγωγή αρχίζει με την έκδοση δραχμών, ημιδράχμων, τριημιωβολίων και ημιωβολίων.⁵⁸²

Οι εκδόσεις της Λευκάδας κατά την Α' περίοδο κατανέμονται σε δύο σειρές. Η κατάταξη των ελάχιστων εντοπισμένων τεμαχίων στηρίχθηκε κυρίως στα τεχνοτροπικά χαρακτηριστικά τους, συγκρινόμενα και με τις εκδόσεις του νομισματοκοπέου της Κορίνθου. Οι μικρές υποδιαίρεσεις προορίζονταν κυρίως για την εξυπηρέτηση των καθημερινών συναλλαγών και αναγκών και σπάνια αποθησαυρίζονταν, ως εκ τούτου, απουσιάζουν τα δεδομένα από τους «θησαυρούς».

Η 1^η σειρά αποτελείται από ένα ημίδραχμο και η 2^η σειρά από τρεις οβολούς που παρήχθησαν από δύο σφραγίδες εμπροσθοτύπου και τρεις σφραγίδες οπισθοτύπου.

⁵⁸⁰ Η επισήμανση αυτή είχε γίνει από πολύ νωρίς, βλ. Curtius 1876, σ. 234.

⁵⁸¹ Ravel 1928, σσ. 82-83.

⁵⁸² Kagan 2013^a, σσ. 3-8, πίν. 1.

Ο Πήγασος και στις δύο σειρές παριστάνεται σε πτήση προς τα αριστερά, με καμπυλόσχημο πτερό κατά τα αρχαϊκά πρότυπα και φοράει τον χαλινό, σύμβολο της εξημέρωσής του. Η πρώτη απόπειρα του χαρακτήρα να απεικονίσει το ημίτομο του Πηγάσου στην *1^η σειρά* δεν είναι επιτυχής, καθώς η απόδοση του δεν είναι φυσιοκρατική, όπως συμβαίνει στις περισσότερες πρώιμες αποδόσεις του.⁵⁸³ Παρατηρείται αδυναμία απόδοσης της κεφαλής, η οποία είναι ιδιαίτερα επιμηκυμένη. Η χαίτη είναι ανασηκωμένη και αποδίδεται γραμμικά, ενώ τα πτερά παριστάνονται ως μεγάλες, πλατιές καμπυλωτές επιφάνειες. Λόγω της μέτριας διατήρησης του νομίσματος δε διακρίνονται ανατομικές λεπτομέρειες, όπως η θέση των σκελών, για τα οποία εικάζουμε ότι αποδίδονταν σε συστολή κοντά στο στήθος, σχεδόν σε ορθή γωνία. Κάτω από την κοιλιά του τοποθετείται το αρχικό γράμμα του εθνικού Λ. Πιθανώς οι κεραίες του είναι ανισομεγέθεις, όπως παρατηρείται στις εκδόσεις της επόμενης σειράς.

Οι αναλογίες κεφαλής σώματος στην απόδοση του Πηγάσου της *2^{ης} σειράς* είναι αρμονικότερες. Ο χαρακτήρας προσπαθεί να προσαρμόσει την παράσταση ολόκληρου του Πηγάσου στην κυκλική επιφάνεια του πετάλου, αλλά λόγω της ασυμφωνίας των διαστάσεων σφραγίδας / πετάλου ο Πήγασος μοιάζει κατά κάποιο τρόπο να ασφυκτιά στο μικρό μέγεθος των οβολών. Τα εμπρόσθια σκέλη απεικονίζονται σε συστολή κοντά στο στήθος, ενώ τα οπίσθια σε πιο χαλαρή στάση. Λόγω της κακής διατήρησης των ελάχιστων νομισμάτων της σειράς δεν είναι δυνατή η αξιολόγηση των ανατομικών λεπτομερειών του Πηγάσου. Πάντως, είναι ευδιάκριτη η προσπάθεια απόδοσης της έντασης των μυών στον τράχηλο και τους γλουτούς. Το αρχικό γράμμα του εθνικού αποδίδεται σχεδόν οριζόντια μεταξύ των σκελών.

Στο έγκοιλο τετράγωνο της *1^{ης}* και *2^{ης} σειράς* διαπιστώνεται η βαθμιαία εξέλιξη του τύπου, όπως αποτυπώθηκε στα νομίσματα της Α΄ περιόδου της Κορίνθου.⁵⁸⁴ Κατ' αρχήν απεικονίζεται δεξιόστροφος αγκυλωτός σταυρός με τις κεραίες σχήματος Γ, ο οποίος εξελίσσεται σε έναν επιμελημένο, αλλά έντονα σχηματοποιημένο, επίσης δεξιόστροφο, αγκυλωτό σταυρό,⁵⁸⁵ ενώ μεσολαβεί ο τύπος

⁵⁸³ Πρβλ. κορινθιακούς στατήρες Α΄ Περιόδου, 2^η σειρά, Ravel 1936_a, πίν. 2-3 P21-P26 και ημίδραγμα, Puglisi 2000, σ. 211, αρ. 2.

⁵⁸⁴ Η ταξινόμηση των νομισμάτων της Κορίνθου γίνεται βάσει του δίτομου έργου του Ravel, *Les "Poulains" de Corinthe*. Για το έγκοιλο σταυρό, βλ. Ravel 1936_a, σσ. 21-22.

⁵⁸⁵ Πρβλ. Weber 3654.

του εγκοίλου τετραγώνου διηρημένου εσωτερικά σε τεταρτημόρια, με μία πιθανώς διαγώνια γραμμή, εάν δεν πρόκειται για φθορά των σφραγίδων.⁵⁸⁶

Το πέταλο των νομισμάτων της Α΄ περιόδου είναι δισκόμορφο, παρότι οι πρώτες απόπειρες, όπως φαίνεται, απέδωσαν και ακανόνιστα σχήματα. Το ανάγλυφο είναι σχετικά υψηλό. Το μέγεθος των σφραγίδων είναι κατά κανόνα μεγαλύτερο από εκείνο των πετάλων με αποτέλεσμα μέρος της παράστασης να μην αποτυπώνεται στην επιφάνεια του νομίσματος.

Ιστορικό υπόβαθρο

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η Λευκάδα από την ίδρυσή της στα τέλη του 7^{ου} αι. π.Χ. αναπτύχθηκε εμπορικά και οικονομικά «εξαργυρώνοντας» τους στενούς δεσμούς που διατηρούσε με την κραταιά μητρόπολή της Κόρινθο, αλλά και τα πλεονεκτήματα της καίριας γεωγραφικής της θέσης. Αν και τα οικιστικά λείψανα των αρχαϊκών χρόνων είναι ελάχιστα, λόγω της διαρκούς χρήσης του χώρου, εν τούτοις παρέχουν σοβαρές ενδείξεις ότι ο αστικός χώρος ήταν οργανωμένος σε οικοδομικές νησίδες, διακριτούς δημόσιους χώρους και χώρους εμπορικής δραστηριότητας που περιβάλλονταν και προστατεύονταν από ισχυρό τείχος. Κατά την ίδια περίοδο, στις βόρειες παρυφές της πόλης, εκτός των τειχών, οργανώνεται η βόρεια νεκρόπολή της.

Η οικονομική ανάπτυξη σε συνδυασμό με τον επικείμενο περσικό κίνδυνο πρέπει να αποτέλεσαν τα βασικά κίνητρα για τη λειτουργία νομισματοκοπείου στην πόλη της Λευκάδας, προκειμένου να προβεί στην έκδοση των δικών της νομισμάτων.

Χρονολόγηση

Η χρονολόγηση της Α΄ περιόδου στηρίζεται κυρίως σε τεχνοτροπικά χαρακτηριστικά και στην εξέλιξη της τυπολογίας του Πηγάσου και του εγκοίλου τετραγώνου, όπως αναφέρθηκαν ανωτέρω, ενώ δεν είναι εφικτή η χρονική διάκριση ανάμεσα στην 1^η και τη 2^η σειρά. Ο τύπος του εγκοίλου τετραγώνου είναι ενδεικτικός του πρώιμου χαρακτήρα της παραγωγής του νομισματοκοπείου, όπως συμβαίνει σε πολλές άλλες πόλεις, εκτός από την Κόρινθο, κατά την αρχαϊκή περίοδο (βλ. περιοχή Μακεδονίας, Αθήνα, Αίγινα, πόλεις στη Μικρά Ασία), καθώς επίσης και το ακανόνιστο σχήμα του πετάλου.

⁵⁸⁶ Ο τύπος αυτός είναι πολύ σπάνιος στις αντίστοιχες εκδόσεις της Κορίνθου, πρβλ. Lanz 105, 26 November 2001, Münzen von Korinth (Sammlung BCD), lot 11· Roma 12, 1 November 2014, lot 754.

Για τον προσδιορισμό του χρονικού πλαισίου της παραγωγής τους ελήφθησαν υπ' όψιν οι ακόλουθες παράμετροι:

1. Η **Α΄ περίοδος** έχει χαρακτήρα πειραματικό και δε μπορεί να απέχει χρονικά από τη συστηματική δραστηριοποίηση του νομισματοκοπείου (**Β΄ περίοδος**), στο οποίο διατηρείται η εικόνα του Πηγάσου σε πτήση προς τα αριστερά.
2. Η εξέλιξη του εγκοίλου τετραγώνου, όπως εμφανίζεται στις εκδόσεις της **Α΄ περιόδου** παρουσιάζει μεγάλες ομοιότητες με τις εκδόσεις της Α΄ περιόδου του νομισματοκοπείου της Κορίνθου, κυρίως της 2^{ης} και 3^{ης} σειράς. Η Λευκάδα φαίνεται ότι κατά την πρώτη περίοδο της νομισματικής της δραστηριότητας αποτυπώνει στις εκδόσεις της όλη σχεδόν της εξέλιξη του εγκοίλου τετραγώνου, δίχως να αποκλείεται η ύπαρξη περισσότερων σφραγίδων τις οποίες αγνοούμε. Η απόδοση, όμως, του Πηγάσου δεν επιτρέπει μία πρόταση χρονολόγησης στον 6^ο αι. π.Χ., κατ' αντιστοιχία των εκδόσεων της Κορίνθου, από τις οποίες φαίνεται να απέχουν χρονικά τουλάχιστον 20 έτη οι πρώιμες εκδόσεις της Λευκάδας.⁵⁸⁷ Άλλωστε, οι εκδόσεις αυτές δεν ήταν άγνωστες στη Λευκάδα, αφού τα νομίσματα της μητρόπολης πρέπει να αποτελούσαν το βασικό νόμισμα συναλλαγής στην πόλη.

Οι υποδιαιρέσεις της περιόδου απουσιάζουν από γνωστά θησαυρικά ή ανασκαφικά σύνολα, σύμφωνα με τα έως τώρα διαθέσιμα στοιχεία.

Τα στοιχεία αυτά οδηγούν σε μία χρονολόγηση της **Α΄ περιόδου** γύρω στο 500-490 π.Χ. Πρέπει να σημειωθεί ότι μεταξύ των ομάδων οι διαφοροποιήσεις αφορούν κυρίως στην εξέλιξη του εγκοίλου τετραγώνου και δεν παρατηρείται χρονολογικό κενό στην ακολουθία τους.

Κατάλογος νομισμάτων

1^η σειρά

Τριώβολα

Ε. Λ. Ημίτομο Πηγάσου αρ. με καμπυλόσχημο πετρό.

Ο. Έγκοιλο τετράγωνο διηρημένο στα τέσσερα που σχηματίζει δεξιόστροφο αγκυλωτό σταυρό με τις κεραίες σε σχήμα Γ.

1.	E1	O1	M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD),
lot 176.			
			-	1.29 γρ.	11 χιλ.	Πίν. 1

⁵⁸⁷ ACGC, σ. 123, υποσ. 2· Kraay 1979, σ. 32, υποσ. 1.

2^η σειρά

Οβολοί

Ε. Α. Πήγασος με καμπυλόσχημο πτερό σε πτήση και χαλινό αρ. Η θέση του εθνικού είναι σχεδόν οριζόντια.

Ο. Έγκοιλο τετράγωνο διηρημένο σε τέσσερα τεταρτημόρια.

2.	E2	O2	Cambridge, Leake.			
			-	0.37 γρ.	8 χιλ.	Πίν. 1
			<i>SNG Leake 2713.</i>			
3.	E3	O3	Λονδίνο 1882,0506.53.			
			-	0.47 γρ.	9 χιλ.	Πίν. 1
			<i>BMC (Corinth and Colonies), αρ. 141.</i>			

Ε. Ό.π.

Ο. Έγκοιλο τετράγωνο διηρημένο στα τέσσερα με κάθετες και οριζόντιες κεραίες εναλλάξ επί των χωρισμάτων του τετραγώνου. Πρόκειται για σχηματοποιημένη απόδοση του αγκυλωτού σταυρού.

4.	E3	O4	α) Νέα Υόρκη 1956.174.12.			
			-	0.44 γρ.	-	Πίν. 1
			β) Roma e12, 1 November 2014, lot 570.			
			-	0.45 γρ.	9 χιλ.	

Β΄ περίοδος (490 - 450 π.Χ.)

Τα νομίσματα (πίν. 1-4, αρ. 5-87)

Η εισαγωγή της μορφής της Αθηνάς ως οπισθότυπος σηματοδοτεί την έναρξη της **Β΄ περιόδου**. Κατά την περίοδο αυτή το νομισματοκοπείο, μετά τους πειραματισμούς της **Α΄ περιόδου**, συστηματοποιεί την παραγωγή του, παρακολουθώντας στενά την τυπολογική εξέλιξη των εκδόσεων της Κορίνθου. Οι ομοιότητες μεταξύ των δύο νομισματοκοπειών είναι ευδιάκριτη, δεν είναι, όμως, χρονικά παράλληλη. Το νομισματοκοπείο προχωράει στην έκδοση μεγάλης νομισματικής μονάδας, του στατήρα, για να καλύψει τις στρατιωτικές, αλλά και τις εμπορικές απαιτήσεις της πόλης, ενώ εκδίδει και δραχμές, τριώβολα και οβολούς.

Η νομισματική παραγωγή της Λευκάδας κατά την **Β΄ περίοδο** κατανέμεται σε επτά σειρές, εκ των οποίων η τελευταία έχει χαρακτήρα μεταβατικό. Δυστυχώς τα ανασκαφικά δεδομένα είναι πενιχρά και ως εκ τούτου η κατάταξη των νομισμάτων στηρίχθηκε στις διασταυρώσεις των σφραγίδων, τα τεχνολογικά χαρακτηριστικά τους, αλλά και τα δεδομένα των «θησαυρών», τα οποία είναι επίσης ελάχιστα. Ήδη ο Kraay με αφορμή τον «θησαυρό» από τη Βορειοδυτική Ελλάδα του 1964 (;) (*CH I, 13· CH V, 7*)⁵⁸⁸ κατέταξε τους πρώιμους στατήρες της Λευκάδας σε πέντε σειρές, καθώς σε αυτόν εντοπίστηκαν σχεδόν όλες οι εκδόσεις της **Β΄ περιόδου**.⁵⁸⁹ Η μελέτη μας, μας επιτρέπει να προσθέσουμε μία έκτη σειρά, η οποία παρουσιάζει τεχνολογικές και τυπολογικές ομοιότητες με την, κατά Kraay, 5^η σειρά, ενώ κρίνουμε σκόπιμη τη διαίρεση της 3^{ης} σειράς του.

Στον «θησαυρό» του Asyut (*IGCH 1644· CH II, 17· CH IV, 11· CH VIII, 44· CH IX, 680*) εντοπίστηκε μία έκδοση της **1^{ης} σειράς**, στον «θησαυρό» της Gaza μία έκδοση της **2^{ης} σειράς**, ενώ στους «θησαυρούς» της Κέρκυρας (*CH VIII, 53*), της Catania (*CH V, 6*) και του Cesarò (*IGCH 2145· CH VIII, 560· CH IX, 623*) εντοπίστηκαν εκδόσεις της **3^{ης} σειράς**. Ενδιαφέρον παρουσιάζει ένα θησαυρικό σύνολο, αποτελούμενο από τουλάχιστον δύο «θησαυρούς», το εύρημα *IGCH 119*, με

⁵⁸⁸ Βλ. «*Θησαυροί*», σσ. 855-856.

⁵⁸⁹ Kraay 1979, σσ. 26-32.

πιθανή προέλευση από τη Λευκάδα (1925), το οποίο περιείχε μία δραχμή και ένα ημίδραχμο της 7^{ης} σειράς.⁵⁹⁰

Η κατάταξη των υποδιαίρεσεων δεν ήταν πάντα εύκολη, βάσει της τεχνοτροπίας και της τυπολογίας (σύγκριση του πτερού του Πηγάσου, της κίνησης των σκελών). Ως εκ τούτου, σημαίνοντα ρόλο για την κατάταξή τους είχε η απόδοση του εθνικού.

1^η σειρά: Στατήρες E5-E7 / O5-O10
Δραχμές E8 / O11

Η 1^η σειρά αποτελείται από δεκαπέντε στατήρες που παρήχθησαν από τρεις σφραγίδες εμπροστούπου και έξι σφραγίδες οπισθοτύπου και μία δραχμή. Για την προσέγγιση του όγκου της νομισματικής παραγωγής,⁵⁹¹ χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος υπολογισμού του αρχικού αριθμού των σφραγίδων του Carter με τις βελτιώσεις του Esty⁵⁹² και η οποία εφαρμόστηκε μόνο στους στατήρες. Σύμφωνα με αυτήν, ο λόγος του αριθμού των νομισμάτων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 5, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 3 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 3 και το 5.

Η αναγραφή του αρχικού τοποθετείται διαγώνια προς τα αριστερά, κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου με μακρύτερη τη μία κεραία. Διαφοροποίηση παρατηρείται στην απόδοση του εθνικού στη δραχμή, η οποία αναπαράγει την απόδοση του Λ που συναντάμε στις υποδιαίρεσεις της 2^{ης} σειράς της Α΄ περιόδου.

Η μεγαλύτερη επιφάνεια του στατήρα δίνει τη δυνατότητα στον χαρακτή να αποδώσει τη μορφή του ζώου με μεγαλύτερη ελευθερία σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο. Τα επιμέρους μέρη του σώματος συνδέονται πιο φυσιοκρατικά μεταξύ τους. Ο Πήγασος παριστάνεται προς τα αριστερά με τα εμπρόσθια σκέλη σε συστολή σχεδόν σε ορθή γωνία μπροστά από το στήθος και τα οπίσθια πιο χαλαρά.

⁵⁹⁰ Σχετικά με τα περιεχόμενα και τη χρονολογία απόκρυψης των «θησαυρών», βλ. «Θησαυροί», σσ. 851-852, 867.

⁵⁹¹ Σε πρόσφατη μελέτη οι Faucher *et al.* (2009, σσ. 68-73) υποστήριξαν ότι μία εμπρόσθια σφραγίδα παράγει περίπου 10.000-15.000 νομίσματα. Η παραγωγή, όμως, σε κάθε περίπτωση δεν ήταν σταθερή, ιδιαίτερα σε πρώιμες περιόδους και ως εκ τούτου η προσέγγιση του όγκου της εκάστοτε παραγωγής παραμένει υποθετική.

⁵⁹² Carter 1983, σσ. 195-206· Esty 2006, σσ. 359-364.

Ιδιαίτερη επιμέλεια επιδεικνύει ο χαρακτήρας στην απόδοση των μυών των σκελών. Στα εμπρόσθια σκέλη αποτυπώνεται με ένταση η μετάβαση από την ωλένη, στο μετακάρπιο και στις οπλές και κατ' αντίστοιχο τρόπο στα οπίσθια σκέλη, από τους γλουτούς στη κνήμη, στον ταρσό και τέλος στις οπλές. Η αναλογία των εμπρόσθιων σκελών δεν είναι φυσιολογική, καθώς το μετακάρπιο παριστάνεται μεγαλύτερο. Οι ενώσεις των αρθρώσεων (μετακάρπιο, μετατάρσιο και κνήποδες) ορίζονται από μία μεγάλη στιγμή. Η ουρά του ζώου, παρ' ότι βρίσκεται σε πτήση, κατέρχεται από την έκφυσή της ως μία λεπτή ενιαία μάζα.

Ο στρογγυλός οφθαλμός του Πηγάσου είναι διογκωμένος και το στόμα είναι μισάνοιχτο, δίνοντας την αίσθηση ότι το ζώο βρυχάται, ενώ έχει στο ρύγχος περασμένο τον χαλινό. Η χαίτη του είναι κοντή και αποδίδεται γραμμικά, ενώ η κυματιστή προκόμη μεταξύ των αυτιών χαρακτήκε με πιο ελεύθερο τρόπο. Στην απόδοση του πτερού ο χαρακτήρας επιδεικνύει διακοσμητική διάθεση. Το πτερό του Πηγάσου διακρίνεται σε τέσσερα μέρη: την ακόσμητη επιφάνεια που εκφύεται στην ωμοπλάτη, όπου υπάρχουν τα μικρά στέγαστρα του πτερού, τα μεσαία στέγαστρα που αποδίδονται ως μία σειρά από στιγμές, τα δευτερεύοντα ερετικά πτερά μπροστά από τον θώρακα και τα πρωτεύοντα ερετικά πτερά που αποτελούν τα κυρίως κατευθυντήρια πτερά. Τα πρωτεύοντα ερετικά πτερά σχεδιάζονται με παράλληλες καμπύλες γραμμές και θυμίζουν ριπίδιο.

Ο χαρακτήρας προσπάθησε να αποδώσει την ένταση της στιγμής δίνοντας έμφαση στις ανατομικές λεπτομέρειες. Ο Πήγασος παριστάνεται με διογκωμένους μύες στις παρειές, τον τράχηλο και τους γλουτούς, ενώ η στάση της κεφαλής με το μισάνοιχτο στόμα και η θέση των σκελών δίνουν την αίσθηση της ταχύτητας, βασικό χαρακτηριστικό του Πηγάσου.⁵⁹³ Αν και η εκτέλεση των ανωτέρω δεν είναι πάντοτε φυσιολογική, εντούτοις πρέπει να θεωρηθεί επιτυχημένη για μία δύσκολη μικρή επιφάνεια, όπως του νομίσματος.

Ως οπισθότυπος των εκδόσεων της *I^{ης} σειράς* απεικονίζεται μία γυναικεία κρανοφόρος κεφαλή, η οποία ταυτίζεται με την Αθηνά *Χαλινίτιδα*, τη θεά που βοήθησε στην εξημέρωση του Πηγάσου.⁵⁹⁴ Η θεά απεικονίζεται, είτε προς τα δεξιά,

⁵⁹³ Η ταύτιση της μορφής του οπισθοτύπου με την Αθηνά Χαλινίτιδα δικαιολογεί την ένταση του Πηγάσου, καθώς σύμφωνα με το μύθο η ίδια του πέρασε τον χαλινό ή βοήθησε τον Βελλεροφόντη να το επιτύχει. Άλλωστε, ιδιαίτερη βαρύτητα στην ταύτιση της μορφής είχε το γεγονός ότι οι δύο όψεις του νομίσματος αποτελούν ένα δίπτυχο, αφηγούνται δηλαδή «τεμαχισμένα» το γνωστό μύθο.

⁵⁹⁴ Σχετικά με την ταύτιση της μορφής, βλ. *Εικονογραφικά ζητήματα*, σσ. 100-103.

είτε προς τα αριστερά, φορώντας κορινθιακό κράνος, χωρίς λοφίο και καταυχένιο, ανασηκωμένο στο πίσω μέρος της κεφαλής, σύμφωνα με τη χαρακτηριστική εικονογραφία της θεάς. Έχει μακριά κόμη, η οποία εμφανίζεται κάτω από το κράνος σαν μία ενιαία μάζα και δένεται στο άκρο της, όπου και αναδιπλώνεται. Σε λίγες περιπτώσεις διακρίνονται οι μίτοι. Η κόμη αποδίδεται με γραμμικό τρόπο, σαν μία δέσμη γραμμών ελαφρώς κυματοειδών που δημιουργούνται από στιγμές και με ανάλογο τρόπο αποδίδεται η κόμη που πλαισιώνει το μέτωπο έως τις παρειές.⁵⁹⁵ Ο οφθαλμός παριστάνεται ολόκληρος, αμυγδαλόσχημος, όπως συμβαίνει στη σύγχρονη αγγειογραφία, αφού ο χαρακτήρας δεν έχει κατακτήσει ακόμα την προοπτική και τη συνίζηση του οφθαλμού. Στα χείλη της θεάς διαγράφεται έντονα το αρχαϊκό μειδίαμα, το οποίο απαντά σε όλες τις μορφές της τέχνης στο τέλος των αρχαϊκών χρόνων.⁵⁹⁶ Αν και το αυτί αποδίδεται σχηματοποιημένο ο χαρακτήρας προσπαθεί να αποδώσει φυσιοκρατικά τα επί μέρους τμήματά του, όπως την έλικα, την ανθέλικα, τη σκαφοειδή αύλακα και τον τράγο. Η θεά παριστάνεται κοσμημένη με περιδέραιο από μεγάλες χάντρες⁵⁹⁷ και σε ορισμένα παραδείγματα φοράει δισκόμορφο ενώτιο.⁵⁹⁸ Ο χαρακτήρας τονίζει με υπερβολή ορισμένα χαρακτηριστικά του προσώπου, όπως τη σιαγόνα, τη μύτη, την οφθαλμική κόγχη, τα φρύδια και τα χείλη. Δεν υπάρχει πλαστικότητα στις μεταβάσεις των μαζών του προσώπου και η σύνδεση της κεφαλής με την κόμη δεν είναι φυσιοκρατική, δίνοντας την αίσθηση πρόσθετης εξάρτησης, σαν ένα δεύτερο κράνος.

Η παράσταση περικλείεται από έγκοιλο τετράγωνο, το οποίο στις περισσότερες περιπτώσεις φέρει εσωτερικό γραμμικό πλαίσιο. Το πλαίσιο, το οποίο

⁵⁹⁵ Λόγω του κράνους δεν είναι σαφές, εάν πρόκειται για τον τύπο της στεφανωτής κόμμωσης σε παραλλαγή του τύπου με την καταυχένια πλεξούδα, βλ. Gkikaki 2014, σσ. 39-44.

⁵⁹⁶ Πρέπει όμως να παρατηρήσουμε ότι οι καινοτομίες της γλυπτικής δεν υιοθετούνται αυτόματα από δισδιάστατες τέχνες, όπως είναι η αγγειογραφία και η νομισματική μικροτεχνία.

⁵⁹⁷ Τα περιδέραια με χάντρες από χρυσό ή άλλο πολύτιμο υλικό, τα οποία τυλίγονται σφιχτά γύρω από το λαιμό, είναι ιδιαίτερα διαδεδομένα κατά τον 6^ο, αλλά και τον 5^ο αι. π.Χ., βλ. Deppert-Lippitz 1985, σσ. 118, 138· Papaevangelou-Genakos 2017, σσ. 86-87.

⁵⁹⁸ Ο βαθμός διατήρησης των περισσότερων νομισμάτων δε μας επιτρέπει να το διαπιστώσουμε με ασφάλεια. Ίσως το στρογγυλό έξαρμα στο αυτί είναι ένας υπερτονισμένος λοβός. Για τα δισκόμορφα ενώτια, βλ. Deppert-Lippitz 1985, σ. 124· Papaevangelou-Genakos 2017, σσ. 81-82. Η Αθηνά στα αθηναϊκά τετράδραχμα φοράει μεγάλο δισκόμορφο ενώτιο.

απαντά και στα νομίσματα της Κορίνθου,⁵⁹⁹ είναι χαρακτηριστικό της *1^{ης} σειράς*, αλλά όχι κανόνας अपαράβατος. Η κεφαλή τοποθετείται είτε κάθετα, είτε ελαφρώς διαγωνίως εντός του πλαισίου.

Η μοναδική υποδιαίρεση της *1^{ης} σειράς* είναι μία δραχμή. Αν και η δραχμή διατηρεί ορισμένα χαρακτηριστικά της *A' περιόδου*, η παρουσία της κεφαλής της Αθηνάς, αντί του εγκοίλου τετραγώνου διηρημένου σε τεταρτημόρια ως οπισθότυπος, την τοποθετεί στη *B' περίοδο*.

Στην εμπρόσθια όψη απεικονίζεται ο Πήγασος σε πτήση προς τα αριστερά με τα εμπρόσθια σκέλη σε συστολή. Η απόδοση του Πηγάσου, κυρίως ως προς το σχεδιασμό του πτερού και την αναγραφή του εθνικού, τοποθετημένου σχεδόν οριζόντια κάτω από τα εμπρόσθια σκέλη, θυμίζει τους οβολούς της *2^{ης} σειράς* της *A' περιόδου*.

Στην οπίσθια όψη παριστάνεται η κεφαλή της κρανοφόρου Αθηνάς εντός εγκοίλου τετραγώνου με εσωτερικό γραμμικό πλαίσιο. Η απόδοση της κεφαλής ακολουθεί τα τυπολογικά και τεχνολογικά χαρακτηριστικά των στατήρων της ίδιας σειράς, ενώ εντοπίζονται και εικονογραφικά παράλληλα με τις εκδόσεις της Κορίνθου.⁶⁰⁰ Ο τύπος αυτός είναι βραχύβιος, αφού στην επόμενη σειρά ως οπισθότυπος απεικονίζεται μία άλλη γυναικεία κεφαλή, χωρίς κράνος, σχετιζόμενη με το μύθο του Πηγάσου, η Νύμφη Πειρήνη.⁶⁰¹

Το πέταλο των νομισμάτων είναι αρκετά παχύ, ομοιόμορφα κυκλικό και οι παραστάσεις αποδίδονται σε υψηλό ανάγλυφο. Η τάξη, τόσο κατά τη χάραξη των σφραγίδων, όσο και κατά την εκτέλεση της παραγωγής, δηλώνει ότι πρόκειται για μία προγραμματισμένη διαδικασία και όχι παραγωγή εξαιτίας έκτακτης ανάγκης. Οι παραστάσεις στην πλειονότητα τους δεν είναι έκκεντρες. Στην παραγωγή αυτή μπορούμε να διακρίνουμε την παρουσία δύο τουλάχιστον χαρακτών που διαφοροποιούνται ως προς την απόδοση της κεφαλής της Αθηνάς: ο χαρακτήρας Α δημιουργεί πιο μεγάλες κεφαλές με πλατειές παρειές που καταλαμβάνουν σχεδόν όλο

⁵⁹⁹ Η εισαγωγή του θέματος της κεφαλής της Αθηνάς ως οπισθότυπος στις εκδόσεις της Κορίνθου σηματοδοτεί την έναρξη της *B' περιόδου* της νομισματικής παραγωγής της και η παρουσία του γραμμικού πλαισίου εντός του εγκοίλου τετραγώνου χαρακτηρίζει σχεδόν όλη την 1^η σειρά, βλ. Ravel 1936, σσ. 57-69.

⁶⁰⁰ Βλ. *BMC (Corinth and Colonies)*, αρ. 87-88· Puglisi 2000, σ. 211, αρ. 4. Οι εκδόσεις της Κορίνθου τοποθετούνται στη 2^η σειρά της *B' περιόδου* και χρονολογούνται γύρω στο 515-480 π.Χ.

⁶⁰¹ Η ίδια εξέλιξη καταγράφεται και στις κορινθιακές εκδόσεις, βλ. Puglisi 2000, σ. 209.

το χώρο της παράστασης, όπως οι οπισθότυποι Ο5, Ο8, σε αντίθεση με τον χαρακτήρα Β, ο οποίος δημιουργεί πιο μικρές κεφαλές, αφήνοντας περισσότερο ελεύθερο χώρο εντός του εγκοίλου τετραγώνου, όπως οι οπισθότυποι Ο6 και Ο9.

2^η σειρά: Στατήρες E9-E13 / O12-O16⁶⁰²

Η 2^η σειρά αποτελείται από πέντε στατήρες που παρήχθησαν από πέντε σφραγίδες εμπροσθοτύπου και ισάριθμες οπισθοτύπου. Ο λόγος του αριθμού των νομισμάτων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 1, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 5 με κάλυψη δείγματος 95% επίσης το 5. Η σφραγίδα της οπίσθιας όψης O12 αποτελεί ουσιαστικά τη σύνδεση 1^{ης} και 2^{ης} σειράς.⁶⁰³ Τεχνοτροπικά οι παραστάσεις δεν διαφοροποιούνται ιδιαίτερα από εκείνες της 1^{ης} σειράς, παρουσιάζονται, όμως, λιγότερο επιμελημένες, κυρίως στην απόδοση του Πήγασου.

Ο Πήγασος και στη 2^η σειρά παριστάνεται σε πτήση προς τα αριστερά φορώντας τον χαλινό. Το αρχικό γράμμα του εθνικού της πόλης απεικονίζεται κάτω από την κοιλιά του. Στη σειρά αυτή καταγράφονται δύο παραλλαγές στη μορφή του Πηγάσου, οι οποίες πιθανώς οφείλονται σε διαφορετικούς χαρακτήρες. Η πρώτη παρουσιάζει τον πτερωτό ίππο με εμφανείς δυσαναλογίες κυρίως στα οπίσθια σκέλη, αλλά και στη σχέση σώματος σκελών, καθώς το σώμα είναι πιο μυώδες και τα σκέλη πιο ισχνά. Τα εμπρόσθια σκέλη βρίσκονται σε συστολή, ενώ τα οπίσθια σχεδιάζονται πιο κοντά στην κοιλιά του Πηγάσου. Αλλαγή παρατηρείται στην απόδοση του πτερού, στο οποίο, όμως, διατηρούνται τα τέσσερα διακριτά μέρη του: το ακόσμητο τμήμα που βρίσκονται τα μικρά στέγαστρα του πτερού, τα μεσαία στέγαστρα που αποδίδονται ως μία σειρά από στιγμές, τα δευτερεύοντα και τα πρωτεύοντα ερετικά πτερά. Τα τελευταία αποτελούν τα κυρίως κατευθυντήρια πτερά και απεικονίζεται πιο κοντά και πιο στενά. Η ανασηκωμένη χαιτή αποδίδεται γραμμικά, ενώ η προκόμη μεταξύ των αυτιών αποδίδεται με κλίση προς τα εμπρός. Η δεύτερη εικονογραφική παραλλαγή του Πηγάσου που απαντά στα νομίσματα αρ. 17-18 αποδίδει τον Πήγασο με πιο ραδινές αναλογίες. Η κίνηση των εμπρόσθιων σκελών παραμένει ίδια, αλλά

⁶⁰² Με έντονη γραφή σημειώνονται οι σφραγίδες που διασταυρώνονται μεταξύ διαφορετικών σειρών.

⁶⁰³ Η χρήση του γραμμικού τετράγωνα αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα της 1^{ης} σειράς. Η σφραγίδα O13 συνδέεται με το χαρακτήρα που φιλοτέχνησε τη μορφή της Αθηνάς με τις μεγάλες παρείες στις σφραγίδες Ο5 και Ο8.

διαφοροποιείται εκείνη των οπισθίων σκελών, τα οποία παριστάνονται σε στάση χαλάρωσης, όπως στην **1^η σειρά**.

Σημαντική αλλαγή στην εικονογραφία των Πηγάσων της σειράς είναι το στόμα του ζώου, το οποίο δεν απεικονίζεται πλέον ανοικτό. Ο Πήγασος παραμένει σε πτήση προς τα αριστερά.

Η κεφαλή της Αθηνάς διατηρεί όλα τα χαρακτηριστικά της **1^{ης} περιόδου** με τον αμυγδαλόσχημο οφθαλμό, το αρχαϊκό μειδίαμα και την κόμη με το δέσιμο χαμηλά στην άκρη της. Στο λαιμό φοράει περιδέραιο από στρογγυλές χάντρες. Το εσωτερικό γραμμικό πλαίσιο εμφανίζεται μόνο σε ένα νόμισμα, του οποίου, όμως, η σφραγίδα πρέπει να ανήκει στην **1^η σειρά**.⁶⁰⁴

Τα πέταλα της σειράς είναι ακανόνιστα και αρκετά παχιά. Φαίνεται ότι πρόκειται για μία βιαστική παραγωγή, καθώς δεν ελήφθησαν υπ' όψιν οι διαστάσεις των σφραγίδων και μερικά νομίσματα είναι έκκεντρα. Κατά την περίοδο αυτή πιθανώς εργάζονται για το νομισματοκοπείο δύο χαρακτες, όπως προκύπτει, τόσο από τη διαφοροποίηση στην απόδοση του Πηγάσου, όσο και της κεφαλής της Αθηνάς, η οποία άλλοτε είναι μεγαλύτερη και άλλοτε μικρότερη.

3^η σειρά: Στατήρες E14-E18 / O16-O28
Δραχμές E19 / O29-O30
Τριώβολα E21 / O31

Την **3^η σειρά** συνθέτουν 32 στατήρες που παρήχθησαν από πέντε σφραγίδες εμπροσθοτύπου και δεκατρείς οπισθοτύπου. Στην ίδια σειρά κατατάσσονται, επίσης, τρεις δραχμές που παρήχθησαν από μία σφραγίδα εμπροσθοτύπου και δύο οπισθοτύπου και ένα τριώβολο. Η ακολουθία από την προηγούμενη στη σειρά αυτή επιτυγχάνεται, καθώς διασταυρώνονται με την προηγούμενη με κοινή σφραγίδα οπισθοτύπου (O16). Ο λόγος του αριθμού των στατήρων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 6.4, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 5 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 5 και το 7.

⁶⁰⁴ Βλ. παραπάνω, υποσ. 603. Στη νομισματοκοπία της Κορίνθου το εσωτερικό γραμμικό πλαίσιο στο έγκοιλο τετράγωνο χαρακτηρίζει την 1^η σειρά της Β' περιόδου και χρονολογείται στο τέλος του 6^{ου} αι. π.Χ.

Ο Πήγασος κινείται προς τα αριστερά, το πτερό του παραμένει καμπυλόσχημο, φέρει τον χαλινό, ωστόσο παρουσιάζει διαφοροποιήσεις ως προς την κίνηση των σκελών. Στις έως τώρα απεικονίσεις του κάθε ζεύγους σκελών (εμπρόσθια και οπίσθια) αναγνωρίζεται ίδια κίνηση. Στις προκείμενες παραστάσεις τα εμπρόσθια σκέλη βρίσκονται σε καλπασμό και το αριστερό σκέλος απεικονίζεται σε οξεία γωνία. Στην απόδοση των οπίσθιων σκελών παρατηρούνται δύο παραλλαγές: στην πρώτη τα σκέλη διαφοροποιούνται ως προς την κίνηση, για να αποδώσουν τον εναέριο βηματισμό, ενώ στη δεύτερη τα σκέλη απεικονίζονται σχεδόν σε ορθή γωνία ως προς το σώμα του ζώου. Πρόκειται για μία απόπειρα του χαρακτή να τονίσει την πρόσθια κίνηση. Η αλλαγή αυτή προσδίδει στην εικόνα του Πηγάσου την αίσθηση της ταχύτητας.

Ως προς τα επιμέρους μέλη του σώματος του πτερωτού ίππου είναι εμφανής η αδυναμία του καλλιτέχνη να αποδώσει φυσιοκρατικά τις αναλογίες σώματος, κεφαλής και σκελών. Συνηθέστερα απεικονίζεται η κεφαλή επιμήκης με έναν υπερμεγέθη στρογγυλό οφθαλμό, επίμηκες σώμα με μικρό πτερό και κοντά οπίσθια σκέλη στο τμήμα της κνήμης. Η δυσαναλογία στην απόδοση των σκελών πιθανώς οφείλεται και στο μέγεθος του πετάλου που δυσχεραίνει τον χαρακτή.

Ο χαρακτή αναπαράγει τη διάρθρωση του πτερού σε τέσσερα τμήματα, όπως επισημάνθηκε και κατά τις προηγούμενες περιόδους χωρίς ιδιαίτερες παραλλαγές. Αλλαγή παρατηρείται στην απόδοση της προκόμης, η οποία σε αντίθετη φορά από αυτήν που ορίζει η προς τα εμπρός κίνηση του ζώου, απεικονίζεται με χαλαρά αραιά βοστρυχίδια που αποδίδονται με γραμμικό τρόπο. Η ουρά απεικονίζεται σε ορθή γωνία και κατέρχεται από τους γλουτούς σε λεπτή, ενιαία μάζα.

Το αρχικό της Λευκάδας αναγράφεται ελαφρώς διαγώνια, συνηθέστερα με ανισομεγέθεις κεραίες.

Στις κεφαλές της Αθηνάς, όπως προκύπτει από τις διαθέσιμες σφραγίδες, διακρίνονται διαφορές στο πλάσιμο της μορφής. Τα γενικά χαρακτηριστικά παραμένουν ίδια, αναφορικά με την απεικόνιση ολόκληρου του οφθαλμού, το αρχαϊκό μειδίαμα και τη γραμμική απόδοση της κόμης που κατέρχεται στους ώμους ως ενιαία μάζα. Στο λαιμό φοράει περιδέραιο από χάντρες. Η θεά στην πλειονότητα των εκδόσεων απεικονίζεται προς τα δεξιά, ενώ σε ελάχιστες περιπτώσεις προς τα αριστερά, πάντοτε σε έγκοιλο τετράγωνο. Και στη σειρά αυτή καταγράφεται η δυσκολία του χαρακτή να αποδώσει με πλαστικότητα τις μεταβάσεις των μαζών του

προσώπου, όπου παρατηρούνται σκληρές γραμμές και μέρη ασύνδετα μεταξύ τους, όπως η κεφαλή με την κόμη και το κράνος.

Στις δραχμές ως εμπροσθότυπος χαράσσεται ο Πήγασος προς τα αριστερά, αναπαράγοντας την ανομοιόμορφη κίνηση των εμπρόσθιων σκελών των στατήρων της ίδιας σειράς (**3^η σειρά**). Η απόδοσή του παρουσιάζει αντίστοιχες δυσκολίες με εκείνες που επισημάνθηκαν στην απόδοση των Πηγάσων στους στατήρες ως προς τη φυσιολογική απεικόνιση του σώματος.

Ένας νέος εικονογραφικός τύπος εισάγεται στην οπίσθια όψη στις δραχμές, στις οποίες εγκαταλείπεται η απεικόνιση της κρανοφόρου κεφαλής της Αθηνάς: παριστάνεται μία γυναικεία κεφαλή, η οποία ταυτίζεται με τη Νύμφη Πειρήνη.⁶⁰⁵ Η Νύμφη χαράσσεται προς τα δεξιά ή αριστερά, εντός του εγκοίλου τετραγώνου. Η μορφή φοράει ταινία στην κεφαλή και περιδέραιο από χάντρες στο λαιμό. Ο χαρακτήρας διατηρεί και στην μορφή της Νύμφης τα δύο βασικά αρχαϊκά χαρακτηριστικά της κεφαλής της Αθηνάς: την απόδοση ολόκληρου του αμυγδαλόσχημου οφθαλμού, χωρίς συνίζηση, και το αρχαϊκό μειδίαμα. Ιδιαίτερη είναι η απόδοση της κόμης. Ο μέτριος βαθμός διατήρησης των δραχμών δε μας επιτρέπει τη λεπτομερή περιγραφή της, αλλά συγκρινόμενη με τα αντίστοιχα κορινθιακά πρότυπα, φαίνεται ότι πρόκειται για την στεφανωτή κόμμωση, τον *περίκομο*, σε κάποια παραλλαγή.⁶⁰⁶ Η μακριά κόμη της, η οποία αποδίδεται με στιγμές, δημιουργεί ένα χαλαρό στεφάνι γύρω από το μέτωπο, κατέρχεται στον αυχένα, όπου αναδιπλώνεται σχηματίζοντας ανάποδο λατινικό S και στερεώνεται ψηλά με τους μίτους της ταινίας. Σε αρκετές περιπτώσεις οι μίτοι απεικονίζονται να ανεμίζουν.

Στη σειρά αυτή κατατάσσεται και ένα τριώβολο, βάσει της απόδοσης των σκελών του Πηγάσου και της κεφαλής της Νύμφης. Στην εμπρόσθια όψη χαράσσεται ημίτομο Πηγάσου προς τα αριστερά με καμπυλόσχημο πτερό. Τα σκέλη του ζώου αναπαράγουν μία ανομοιόμορφη κίνηση καλπασμού, κατ' αντιστοιχία της εικονογραφίας των μεγαλύτερων υποδιαίρέσεων της σειράς. Στην απόδοση του πτερού ακολουθείται, μάλλον, η διαίρεση σε τέσσερα τμήματα, αν και δεν είναι ευκρινής.

⁶⁰⁵ Σχετικά με την ταύτιση της μορφής, βλ. *Εικονογραφικά ζητήματα*, σσ. 104-106.

⁶⁰⁶ Gkikaki 2014, σσ. 14-16.

Στην οπίσθια όψη των τριωβόλων αναπαράγεται η εικονογραφία των δραχμών με την απεικόνιση της Νύμφης Πειρήνης προς τα δεξιά με ταινία στην κεφαλή και περιδέραιο εντός εγκοίλου τετραγώνου, με τα αρχαϊκά χαρακτηριστικά: τον αμυγδαλόσχημο οφθαλμό και το αρχαϊκό μειδίαμα.

Το αρχικό γράμμα του εθνικού αποδίδεται κατά τον ίδιο τρόπο με τους στατήρες, κάτω από την κοιλιά, ανάμεσα στα σκέλη, ελαφρώς διαγώνια.

Τα πέταλα που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή της 3^{ης} σειράς παραμένουν παχιά και αρχικά το μέγεθός τους είναι πολύ ακανόνιστο, τόσο στους στατήρες, όσο και τις δραχμές, υποδηλώνοντας μία παραγωγή σχετικά πρόχειρη. Στη συνέχεια παρουσιάζονται πιο στρογγυλά πέταλα, αλλά συχνά το μέγεθός τους είναι μικρότερο από εκείνο που απαιτεί το μέγεθος των σφραγίδων με αποτέλεσμα η ουρά του Πηγάσου να βρίσκεται εκτός του πετάλου και το έγκοιλο τετράγωνο να μην αποτυπώνεται ολόκληρο. Το ανάγλυφο των παραστάσεων παραμένει υψηλό. Στη σειρά αυτή διακρίνονται δύο ομάδες χαρακτών, βάσει του μεγέθους της κεφαλής της Αθηνάς, όπως και κατά την προηγούμενη σειρά.

4^η σειρά: Στατήρες E21-E22 / O23, O32-O34
Οβολοί E23 / O35

Η 4^η σειρά αποτελείται από δεκατρείς στατήρες που παρήχθησαν από δύο σφραγίδες εμπροσθοτύπου, τέσσερις οπισθοτύπου και έναν οβολό. Η ακολουθία από την 3^η στην 4^η σειρά επιτυγχάνεται, καθώς διασταυρώνονται με κοινή σφραγίδα οπισθοτύπου (O23). Ο λόγος του αριθμού των νομισμάτων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 6.5, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 2 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 2 και το 3.

Το αρχικό γράμμα του εθνικού αποτυπώνεται μεταξύ των σκελών ελαφρώς διαγώνια, συχνά με ανισομεγέθεις κεραίες.

Ο Kraay⁶⁰⁷ κατέταξε τις εκδόσεις της 3^{ης} και 4^{ης} σειράς σε μία ενιαία σειρά, καθώς ο πτερωτός ίππος χαράσσεται με την ίδια κινησιολογία, τον καλπασμό στα εμπρόσθια σκέλη, αν και αλλάζει φορά και απεικονίζεται προς τα δεξιά. Παρατηρείται εκλεπτυσμένη χάραξη του πτερωτού ίππου, ο οποίος αποκτά ραδινό

⁶⁰⁷ Kraay 1979, σ. 28.

κορμό και πτερό, ενώ η κεφαλή δεν αποδίδεται ασυνήθιστα επιμήκης. Ο χαρακτήρας επιμελήθηκε ιδιαίτερα το πτερό που δομείται κατά τον ίδιο τρόπο, όπως στις προηγούμενες σειρές, σε τέσσερα διακριτά τμήματα, ενώ είναι χαρακτηριστική η σειρά με τις στιγμές που ορίζει τη μετάβαση από τα μικρά και μεσαία στέγαστρα προς τα δευτερεύοντα και πρωτεύοντα ερετικά πτερά και χαρακτηρίζεται από λεπτότητα. Ιδιαίτερος είναι ο τρόπος απόδοσης της ουράς, η οποία στο σημείο της έκφυσής της συστρέφεται και στη συνέχεια κατέρχεται σε ορθή γωνία, επίσης σε συστροφή έχοντας οξεία απόληξη.⁶⁰⁸ Η έως τώρα απόδοση της ουράς ήταν εντελώς σχηματοποιημένη και απεικονιζόταν ως μία ενιαία μάζα σε ορθή γωνία. Βέβαια, η αδυναμία προσαρμογής ολόκληρης της παράστασης του Πηγάσου στα διαθέσιμα πέταλα μας έχει στερήσει συγκριτικά στοιχεία από τις προηγούμενες σειρές.

Αντίθετα με την εξέλιξη που καταγράφεται στους εμπροσθοτύπους της σειράς η κεφαλή της Αθηνάς δεν διαφοροποιείται τεχνοτροπικά από την προηγούμενη σειρά. Η θεά, κοσμημένη με περιδέραιο από χάντρες, παριστάνεται προς τα δεξιά εντός εγκοίλου τετραγώνου. Ο χαρακτήρας επιδιώκει να απεικονίσει κάθε λεπτομέρεια του προσώπου, αλλά τα περιγράμματα παραμένουν σκληρά χωρίς απαλές μεταβάσεις και σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως η σχέση της κεφαλής με την κόμη, χωρίς οργανική σύνδεση. Οι κεφαλές είναι μεγάλες και καταλαμβάνουν σχεδόν όλο τον καθ' ύψος χώρο του τετραγώνου.

Στην **4^η σειρά** κατατάσσεται ο πρώτος οβολός της περιόδου αυτής.⁶⁰⁹ Η κατάταξή του στηρίζεται σε τυπολογικά κριτήρια, καθώς απουσιάζουν ανάλογα ανασκαφικά ευρήματα ή δεδομένα από «θησαυρούς». Ως εμπροσθότυπος χαράσσεται ο δεξιόστροφος Πήγασος, ενώ ως οπισθότυπος εικονίζεται αγκυλωτός σχηματοποιημένος σταυρός. Το έγκοιλο τετράγωνο διαιρείται σε ορθογωνισμένα τεταρτημόρια επί των οποίων αναπτύσσονται μικρές κεραίες που σχηματίζουν αριστερόστροφο αγκυλωτό σταυρό.⁶¹⁰

Το πέταλο των νομισμάτων είναι παχύ και το ανάγλυφο των παραστάσεων υψηλό. Αν και η σειρά παρουσιάζει μεγαλύτερη ομοιογένεια ως σύνολο, με

⁶⁰⁸ Χαρακτηριστική είναι η σφραγίδα E21, αρ. 41.

⁶⁰⁹ Η Κόρινθος, αντίθετα, δεν εκδίδει τέτοια υποδιαίρεση κατά τη Β' περίοδο λειτουργίας του νομισματοκοπείου της (515 π.Χ. – μέσα 5^{ου} αι. π.Χ.), στο χρονικό εύρος της οποίας τοποθετείται αντίστοιχα η Β' περίοδος της Λευκάδας (490-450 π.Χ.), βλ. Puglisi 2000, σ. 209.

⁶¹⁰ Ο σχηματοποιημένος αγκυλωτός σταυρός εντός εγκοίλου τετραγώνου απαντά στις εκδόσεις της Α' περιόδου της Κορίνθου, πρβλ. Bellinger 1929, σ. 188, αρ. 5-6· Puglisi 2000, σσ. 209-210, αρ. 3.

σφραγίδες που φιλοτεχνήθηκαν από έναν χαράκτη, τα πέταλα με το ακανόνιστο σχήμα και τα διάφορα σπασίματα στην περιφέρεια υποδεικνύουν μία γρήγορη παραγωγή.

5^η σειρά: Στατήρες E24-E26 / O36-O41

Την **5^η σειρά** απαρτίζουν 30 στατήρες που παρήχθησαν από τρεις σφραγίδες εμπροσθοτύπου και έξι οπισθοτύπου. Ο λόγος του αριθμού των νομισμάτων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 10, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 3 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 3 και το 4.

Το αρχικό γράμμα του εθνικού τοποθετείται κάθετα κάτω από το σώμα του Πήγασου με ανισομεγέθεις κεραίες.

Στη σειρά αυτή ο Πήγασος, ο οποίος κατευθύνεται προς τα αριστερά, αναπαράγει τον εικονογραφικό τύπο της **1^{ης}** και **2^{ης} σειράς**, στις οποίες τα σκέλη του απεικονίζονται παράλληλα: τα εμπρόσθια σε ορθή γωνία και τα οπίσθια, ελαφρώς χαλαρωμένα, σε οξεία γωνία. Ο χαράκτης διατηρεί στις νέες σφραγίδες τις κατακτήσεις της προηγούμενης σειράς ως προς τις αρμονικότερες αναλογίες των μερών του σώματος, αλλά επανέρχεται στον υπερβολικό τονισμό των αρθρώσεων (μετακάρπιο, μετατάρσιο και κνήποδες), χαρακτηριστικό των εκδόσεων της **1^{ης} σειράς**. Η κεφαλή του ζώου που φέρει τον χαλινό, αποδίδεται πιο διογκωμένη στην παρειά, συγκριτικά με τον Πήγασο της προηγούμενης σειράς, ενώ τονίζονται οι μύες στον τράχηλο και τους γλουτούς. Η προκόμη είναι ανασηκωμένη με φορά αντίθετη από αυτήν που υπαγορεύει η προς τα εμπρός κίνηση και η χαίτη κοντή και ανασηκωμένη. Για το σχεδιασμό του πτερού ο χαράκτης ακολουθεί την έως τώρα επικρατούσα τυπολογία με τη διάκριση τεσσάρων τμημάτων. Διατηρεί τη ραδιονότητά του και η απόληξή του θυμίζει το πτερό της **3^{ης} σειράς**, δεν έχει, όμως, την κομψότητα που παρατηρούμε στην **4^η σειρά**. Στην έκφυση της ουράς παρατηρείται συστροφή, ο μέτριος βαθμός διατήρησης των νομισμάτων, ωστόσο, και το γεγονός ότι στην πλειονότητά τους οι παραστάσεις είναι μεγαλύτερες από τα πέταλα των νομισμάτων και έκκεντρες, δε μας επιτρέπει να εξετάσουμε κατά πόσο η συστροφή συνεχίζεται και στο κατώτερο τμήμα της ουράς.

Η κεφαλή της Χαλινίτιδος Αθηνάς με το ανασηκωμένο κορινθιακό κράνος στην οπίσθια όψη της **5^{ης} σειράς**, απεικονίζεται συνηθέστερα προς τα δεξιά και σε

μία περίπτωση αριστερά (O41) εντός εγκοίλου τετραγώνου Αν και αναπαράγεται η τυπολογία των προηγούμενων σειρών ως προς τα χαρακτηριστικά του προσώπου με τα τονισμένα περιγράμματα και τις σκληρές μεταβάσεις στο πλάσιμο του προσώπου, διακρίνεται μία δεύτερη ομάδα σφραγίδων, στην οποία καταγράφονται σημαντικές καινοτομίες: ως η σημαντικότερη καταγράφεται η προσπάθεια απεικόνισης του οφθαλμού κατά τομή. Η πλειονότητα των μορφών αποδίδεται με τον οφθαλμό ολόκληρο μέσα σε μία αφύσικα τονισμένη οφθαλμική κόγχη, όμως στις σφραγίδες O39 και O40 ο χαρακτήρας προσπαθεί να προσεγγίσει πιο φυσιοκρατικά την απεικόνιση του οφθαλμού. Στις σφραγίδες αυτές εντοπίζεται και μία δεύτερη καινοτομία: το αρχαϊκό μειδιάμα αποδίδεται με λιγότερη ένταση προσφέροντας στη μορφή εσωστρέφεια.⁶¹¹ Τα λοιπά επιμέρους χαρακτηριστικά, όπως η κόμη, δεν διαφοροποιούνται από τα αντίστοιχα των προηγούμενων σειρών.

Η παράσταση απεικονίζεται εντός εγκοίλου τετραγώνου, το οποίο σε μία περίπτωση (O41), εσωτερικά, φέρει γραμμικό πλαίσιο, χαρακτηριστικό γνώρισμα της *I^{ης} σειράς*. Η απόδοση, όμως, της κεφαλής σε συνδυασμό με την εικονογραφία του εμπροσθοτύπου δε μας επιτρέπει να την τοποθετήσουμε στην *I^η σειρά*. Ίσως πρόκειται για αναχρονιστική προτίμηση του χαρακτήρα.

Το πέταλο των νομισμάτων είναι ομοιόμορφα κυκλικό και οι παραστάσεις αποδίδονται σε υψηλό ανάγλυφο. Παραμένει εμφανής η αδυναμία των τεχνιτών να υπολογίσουν το μέγεθος της σφραγίδας σε συνδυασμό με τη διάμετρο του πετάλου, με αποτέλεσμα η περιφέρεια των παραστάσεων να μην αποτυπώνεται και στην πλειονότητά τους τα νομίσματα να είναι έκκεντρα. Στην παραγωγή της σειράς αυτής διακρίνονται δύο χαρακτήρες, εκ των οποίων ο ένας είναι προσκολλημένος στην αρχαϊκή παράδοση, ενώ ο δεύτερος πειραματίζεται και εισάγει τις καινοτομίες που προαναφέρθηκαν στην απόδοση της Αθηνάς.

6^η σειρά: Στατήρες E27-E28 / O39, O42-O44
Δραχμές E29 / O45

⁶¹¹ Η απώλεια του αρχαϊκού μειδιάματος αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της πλαστικής της περιόδου 480-450 π.Χ., η οποία συμβατικά ονομάζεται ως «αστηρός ρυθμός». Τόσο, όμως, η αγγειογραφία, όσο και η νομισματική υιοθετούν με χρονική καθυστέρηση τις κατακτήσεις της γλυπτικής.

Την **6^η σειρά** συνθέτουν 34 στατήρες που παρήχθησαν από δύο σφραγίδες εμπροστούπου και τέσσερις οπισθοτύπου. Επίσης, στη σειρά κατατάσσονται τρεις δραχμές που παρήχθησαν όλες από το ίδιο ζεύγος σφραγίδων. Μέσω του οπισθοτύπου O39 επιτυγχάνεται διασταύρωση της παρούσας με την **5^η σειρά**.⁶¹² Ο λόγος του αριθμού των νομισμάτων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 17, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 2 με κάλυψη δείγματος 95% επίσης το 2.

Το αρχικό γράμμα του εθνικού, το οποίο εμφανίζεται σε μεγαλύτερο μέγεθος, τοποθετείται σχεδόν οριζόντια κάτω από τα εμπρόσθια σκέλη του Πηγάσου, με ισομεγέθεις ή ανισομεγέθεις κεραίες, και θυμίζει την απόδοση του εθνικού που απαντά στις πρώιμες εκδόσεις της **Α΄ περιόδου**.

Ο Πηγάσος είναι δεξιόστροφος. Τα εμπρόσθια σκέλη δεν απεικονίζονται πλέον σε συστολή, αλλά είναι προτεταμένα, ενώ τα οπίσθια διατηρούν την ίδια χαλαρή στάση. Δε σημειώνονται τεχνοτροπικές διαφορές ως προς την απόδοση των επιμέρους χαρακτηριστικών του ίππου (τονισμός ανατομικών λεπτομερειών, πλάσιμο όγκων) και διατηρούνται οι ραδινές αναλογίες του σώματος και του πτερού των προηγούμενων σειρών. Αλλαγή παρατηρείται στην απόδοση του πτερού, καθώς εγκαταλείπεται η διακριτή διάρθρωσή του σε τέσσερα μέρη. Η μετάβαση από την ακόσμητη επιφάνεια, όπου βρίσκονται τα μικρά στέγαστρα του πτερού στα κυρίως κατευθυντήρια πτερά γίνεται μέσω μία στενής γραμμικής επιφάνειας, η οποία αντικατέστησε τη σειρά των στιγμών. Δεν υπάρχει διάκριση μεταξύ των πρωτευόντων και δευτερευόντων ερετικών πτερών, των οποίων το μέγεθος μεγαλώνει σταδιακά ξεκινώντας από την περιοχή του θώρακος προς την καμπυλόσχημη απόληξη του πτερού. Η χαίτη αποδίδεται πιο φυσιολογικά και δεν σχεδιάζεται πλέον γραμμικά, αλλά αποκτάει όγκο με την απεικόνιση επιμέρους βοστρυχιδίων σε μία χαλαρή κίνηση. Η ουρά στην έκφυσή της δημιουργεί ορθή γωνία και κατέρχεται ως μία ενιαία λεπτή μάζα χωρίς συστροφή.

Στην οπίσθια όψη εικονίζεται η κεφαλή της Αθηνάς προς τα δεξιά εντός εγκοίλου τετραγώνου. Η κεφαλή τοποθετείται είτε κάθετα, είτε ελαφρώς διαγωνίως εντός του πλαισίου. Στην παρούσα σειρά συνεχίζονται οι δύο παραλλαγές της **5^{ης} σειράς**. Στην πρώτη διατηρούνται τα αρχαϊκά χαρακτηριστικά, με την απόδοση

⁶¹² Για το λόγο αυτό ο Kraay (1979, σ. 30) είχε διατυπώσει την άποψη ότι οι σειρές αυτές θα μπορούσαν να είναι μαζί, αλλά τις διαφοροποίησε, λόγω της αλλαγής κατεύθυνσης του Πηγάσου.

ολόκληρου του οφθαλμού, η κόμη παραμένει αυστηρά τυποποιημένη και αποδίδεται με γραμμικό τρόπο, τονίζονται τα περιγράμματα του προσώπου, το πτερύγιο του αυτιού, τα φρύδια και τα χείλη με το αρχαϊκό μειδίαμα. Η δεύτερη παραλλαγή χαρακτηρίζεται από το μικρό μέγεθος της κεφαλής, την απόδοση του οφθαλμού με μερική συνίζηση και την υποχώρηση του μειδιάματος. Το πλάσιμο της μορφής αποκτά πλαστικότητα, χωρίς να υπερτονίζονται τα επιμέρους χαρακτηριστικά του προσώπου. Ο χαρακτήρας προσθέτει ένα διακοσμητικό στοιχείο στην απόληξη της κόμης, η οποία καταλήγει σε ένα περίτεχνο δέσιμο που θυμίζει πεταλούδα, ένα φιόγκο. Κατά τα λοιπά, η μακριά κόμη της αποδίδεται με γραμμικό, μη φυσιοκρατικό τρόπο. Στο λαιμό η θεά φοράει περιδέραιο από χάντρες.

Στη σειρά αυτή εκδόθηκαν και δραχμές. Η κατάταξή τους γίνεται βάσει της τυπολογίας της εμπρόσθιας όψης. Ως εμπροσθότυπος παριστάνεται δεξιόστροφος Πήγασος σε πτήση με τα σκέλη σε έκταση και το αρχικό γράμμα του εθνικού διαγώνια τοποθετημένο κάτω από τα εμπρόσθια σκέλη, όπως εμφανίζεται στους στατήρες.

Ως οπισθότυπος απεικονίζεται η κεφαλή της Νύμφης Πειρήνης προς τα δεξιά, εντός εγκοίλου τετραγώνου. Ο εικονογραφικός τύπος δεν παρουσιάζει καμία εξέλιξη, αντίθετα διατηρεί όλα τα χαρακτηριστικά των αντίστοιχων δραχμών της *4^{ης} σειράς*. Η θεά φοράει περιδέραιο από χάντρες στο λαιμό και στην κεφαλή απλή ταινία. Με τους μίτους της ταινίας συγκρατείται η μακριά κόμη της, η οποία αναδιπλώνεται στο οπίσθιο τμήμα της κεφαλής και σχηματίζει το ανάποδο λατινικό S. Ο οφθαλμός αποδίδεται ολόκληρος, ενώ διατηρείται και το αρχαϊκό μειδίαμα.

Τα πέταλα των νομισμάτων είναι παχιά και ομοιόμορφα κυκλικά, αν και το μέγεθός τους δεν καλύπτει το πλάτος των σφραγίδων. Οι παραστάσεις αποδίδονται σε υψηλό ανάγλυφο. Στην παραγωγή διακρίνουμε την παρουσία δύο χαρακτών, βάσει της απόδοσης της κεφαλής της Αθηνάς. Τα παραπάνω στοιχεία συνηγορούν υπέρ μιας προγραμματισμένης νομισματικής παραγωγής, αρκετά επιμελημένης, παρότι αναγνωρίζονται αδυναμίες κατά την εκτέλεση, αφού τα περισσότερα νομίσματα είναι έκκεντρα.

7^η σειρά: *Στατήρες E30-E35 / O46-O57*
 Δραχμές E36-E38 / O58-O61
 Τριώβολα E39-E40 / O62-O63

Διώβολα E41-E42 / O64-O65

Οβολοί E43 / O66

Στην 7^η *σειρά* ανήκουν 28 στατήρες που παρήχθησαν από έξι σφραγίδες εμπροσθοτύπου και δώδεκα οπισθοτύπου. Συνανήκουν επτά δραχμές που παρήχθησαν από τρεις σφραγίδες εμπροσθοτύπου και τέσσερις οπισθοτύπου, επιπρόσθετα πέντε τριώβολα από δύο σφραγίδες εμπροσθοτύπου και ισάριθμες οπισθοτύπου. Επίσης, στην ίδια σειρά αποδίδονται τρία διώβολα που προήλθαν από δύο εμπρόσθιες και ισάριθμες οπίσθιες σφραγίδες και τέσσερις οβολοί από το ίδιο ζεύγος σφραγίδων. Ο λόγος του αριθμού των νομισμάτων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 4.7, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 7 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 6 και το 9.

Το αρχικό γράμμα του εθνικού αναγράφεται συνηθέστερα κάθετα κάτω από την κοιλιά του περωτού ζώου ή κάτω από την κεφαλή του στα διώβολα, ενώ οι διαστάσεις του έχουν μετριαστεί συγκριτικά με την απόδοσή του κατά την 6^η *περίοδο*.

Ο Kraay, βάσει του περιεχομένου του «θησαυρού» Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;) (CH I, 13' V, 7) κατέταξε την πρώιμη παραγωγή της Λευκάδας σε πέντε σειρές.⁶¹³ Εκτιμούμε ότι στη **B' περίοδο** δύναται να ομαδοποιηθεί και άλλη μία σειρά, η οποία παρουσιάζει τυπολογικές ομοιότητες κυρίως με την 6^η *σειρά* της **B' περιόδου**, ως προς τη βασική νομισματική μονάδα, τον στατήρα, αλλά κυρίως τις υποδιαίρέσεις.

Ο Πήγασος στην εμπρόσθια πλευρά είναι δεξιόστροφος και διατηρεί τα χαρακτηριστικά της προηγούμενης 6^{ης} *σειράς* ως προς την αντίληψη και το συνακόλουθο σχεδιασμό των ανατομικών λεπτομερειών και το πλάσιμο των όγκων. Τα εμπρόσθια σκέλη είναι είτε λυγισμένα, είτε σε έκταση, ενώ τα οπίσθια απεικονίζονται σε χαλαρή στάση. Διαφοροποίηση παρατηρείται στην απόδοση του περού, το οποίο απεικονίζεται εκ νέου με τέσσερα διακριτά μέρη. Η ταινία με τις στιγμές, που αποδίδει τα μεσαία στέγαστρα, άλλοτε διατηρείται και άλλοτε αντικαθίσταται από μία ακόσμητη γραμμή, ενώ τα πρωτεύοντα ερετικά πτερύ

⁶¹³ Η μελέτη του αφορά αποκλειστικά στην κατάταξη των στατήρων που στην παρούσα μελέτη κατατάσσονται στην **B' περίοδο**, βλ. Kraay 1979, σσ. 19-32.

σχεδιάζονται με παράλληλες καμπύλες γραμμές και διαχωρίζονται από τα δευτερεύοντα. Η καμπυλόσχημη απόληξη του πτερού συχνά είναι πιο πλατιά θυμίζοντας ριπίδιο. Η ποιότητα της χάραξης φαίνεται να υποβαθμίζεται προς το τέλος της σειράς, όπου ο Πήγασος παριστάνεται μικρότερος, λιγότερο μυώδης και μάλλον αποστεωμένος. Επίσης, η κοντή χαίτη επανέρχεται σε μία πιο γραμμική απόδοση.

Η μορφή της Αθηνάς στην οπίσθια όψη παραμένει σχεδόν αναλλοίωτη στις βασικές σχεδιαστικές αρχές, με το ανασηκωμένο κορινθιακό κράνος στην κεφαλή, αλλά εισάγεται και ένας δεύτερος εικονογραφικός τύπος, η απεικόνιση της Αθηνάς χωρίς περιδέριο με στεφανωτή κόμμωση, τον *περίκομον*,⁶¹⁴ που απαντά στην κορινθιακή νομισματοκοπία (3^η σειρά, Β' περίοδος).⁶¹⁵

Στην **7^η σειρά** καταγράφονται δύο διακριτές τεχνοτροπικές τάσεις: στην πρώτη διατηρείται στις κεφαλές ο αρχαϊσμός που παρατηρήθηκε κατά τις προηγούμενες εκδόσεις με την απεικόνιση ολόκληρου του οφθαλμού και τον υπερβολικό τονισμό επιμέρους μερών του προσώπου, όπως οι οφθαλμοί και τα αυτιά. Στη δεύτερη οι κεφαλές μεγαλώνουν αισθητά και επιδεικνύουν τα μεταβατικά χαρακτηριστικά που επισημάνθηκαν αρχικά κατά την **5^η σειρά**: την προσπάθεια απόδοσης του οφθαλμού σε συνίζηση και τον περιορισμό του αρχαϊκού μειδιάματος. Οι χαρακτες, εκμεταλλευόμενοι το μεγαλύτερο μέγεθος των κεφαλών, αποδίδουν σχολαστικά επιμέρους ανατομικές λεπτομέρειες, όπως το αυτί, τονίζοντας τον αντίτραγο και την ανθέλικα, πάντοτε όμως με την ίδια μη φυσιολογική τυποποίηση. Η μακριά κόμη κατέρχεται συνηθέστερα ως μία ενιαία άκαμπτη μάζα κάτω από το κράνος και δένεται χαμηλά κάνοντας μία μικρή αναδίπλωση, είτε σπανιότερα τυλίγεται σαν στεφάνι γύρω από την κεφαλή (O46). Αλλαγή παρατηρείται στην απόδοση της κόμης που πλαισιώνει το μέτωπο.⁶¹⁶ Συνηθέστερα η κόμη αποδιδόταν ως μία ενιαία μάζα πάνω από το μέτωπο έως το άνω τμήμα της παρειάς, ενώ πλέον κατανέμεται σε δύο διακριτά τμήματα: πάνω από το μέτωπο, το οποίο σε ορισμένες σφραγίδες εκλείπει εντελώς (O49), και πάνω από την παρειά, στην οποία κατέρχεται ως μία ενιαία μάζα με καμπύλη απόληξη.

Στο πεδίο της οπίσθιας όψης εισάγεται για πρώτη φορά στη νομισματοκοπία της Λευκάδας ως δευτερεύον σύμβολο, ένα φύλλο κισσού, τοποθετημένο οριζόντια ή

⁶¹⁴ Σχετικά με τον τύπο της κόμμωσης και την ονομασία του, βλ. Gkikaki 2014, σσ. 4-11.

⁶¹⁵ Ravel 1936a, σ. 75-76, αρ. 211, 212. Πρβλ. επίσης μία κορινθιακή δραχμή Lanz 105, 26 November 2001 (Sammlung BCD), lot 34.

⁶¹⁶ Πρόκειται για κάποια διαφοροποίηση της στεφανωτής κόμμωσης.

κάθετα.⁶¹⁷ Η συστηματική εισαγωγή συμβόλων στο πεδίο του οπισθοτύπου χαρακτηρίζει την παραγωγή της Λευκάδας κατά το δ' τέταρτο του 5^{ου} αι. π.Χ. Το φύλλο κισσού εμφανίζεται ως σύμβολο στις πρώτες εκδόσεις της Αμβρακίας, αλλά και στις εκδόσεις της Κορίνθου.⁶¹⁸ Σχετικά με την ερμηνεία των συμβόλων έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις, για το εάν πρόκειται για απλά διακοσμητικά σύμβολα ή φέρουν και εννοιολογικό ή συμβολικό περιεχόμενο.⁶¹⁹

Στη σειρά αυτή κατατάσσονται και μικρότερες υποδιαίρέσεις, δραχμές, τριώβολα και οβολοί, βάσει της τυπολογίας του Πηγάσου και την απόδοση του αρχικού γράμματος του εθνικού. Ο περωτός ίππος των δραχμών αναπαράγει τον τύπο των στατήρων με την αλλαγή στην απόδοση του πτερού και τα εμπρόσθια σκέλη σε έκταση ή ελαφρώς λυγισμένα. Ομοίως και στις δραχμές παρατηρείται χαμηλότερη ποιότητα στο σχεδιασμό του ζώου προς το τέλος της σειράς.

Η κεφαλή της Νύμφης στην οπίσθια όψη των δραχμών διατηρεί τα τεχνοτροπικά χαρακτηριστικά της προηγούμενης **6^{ης} σειράς**: η ιδιαίτερη απόδοση της κόμης με τη χαρακτηριστική αναδίπλωση και το δέσιμο στο πίσω τμήμα της κεφαλής με τους μίτους της ταινίας, καθώς και η μη φυσιοκρατική απόδοσή της πάνω από το μέτωπο και τις παρειές που παρουσιάζεται ως μία ενιαία μάζα. Η μορφή διατηρεί τα αρχαϊκά χαρακτηριστικά της διαμόρφωσης ολόκληρου του οφθαλμού και το αρχαϊκό μειδίαμα.

Τα τριώβολα απεικονίζουν στην εμπρόσθια πλευρά ημίτομο Πηγάσου προς τα δεξιά ή αριστερά. Ο περωτός ίππος με το καμπυλόσχημο πτερό και τον χαλινό έχει τα σκέλη σε έκταση ή ελαφρώς λυγισμένα. Το αρχικό γράμμα του εθνικού

⁶¹⁷ Το φύλλο κισσού ως σύμβολο έχει συνδεθεί με τη Δυτική Ελλάδα. Η εμφάνισή του στις επιτύμβιες στήλες της Αμβρακίας προσδίδει ένα νεκρικό χαρακτήρα, βλ. Fraser, σ. 183· Kraay 1977_β, σ. 39, υποσ. 9. Το φύλλο κισσού ως δευτερεύον νομισματικό σύμβολο εμφανίζεται σε εκδόσεις της Αμβρακίας, αλλά και της Κορίνθου, όχι όμως σύγχρονες με την αντίστοιχη της Λευκάδας. Γενικά για τα σύμβολα στους κορινθιακούς στατήρες, βλ. Cammann 1932, *passim*, και ειδικότερα για το σύμβολο του κισσού, βλ. σσ. 64-67· Liampi – Papaevangelou-Genakos (υπό έκδ.).

⁶¹⁸ Τα νομίσματα με τα φύλλα κισσού στις εκδόσεις της Αμβρακίας τοποθετήθηκαν από τον Ravel (1928, σ. 28) στη 2^η σειρά της Α' περιόδου. Τα νομίσματα αυτά κατά τον Kraay (1977_β, σσ. 35-52) αποτελούν την πρώτη και βραχύβια έκδοση της Αμβρακίας, η οποία σχετίζεται με την μάχη των Πλαταιών. Μάλιστα ισχυρίζεται ότι οι οπισθότυποι με τα φύλλα κισσού χρησιμοποιήθηκαν για την έκδοση νομισμάτων, όχι μόνον στο όνομα της Αμβρακίας, αλλά και της Κορίνθου, στην οποία πρέπει να παρήχθησαν (*eiusdem* 1977_β, σσ. 35-37).

⁶¹⁹ Ravel 1928, σσ. 8-16· Kraay 1977_β, σσ. 35-52.

χαράσσεται κάτω από το πτερό, το οποίο αποδίδεται με σειρά καμπύλων γραμμών με επιμέρους διάκριση των μερών σε τέσσερα τμήματα, όπως συμβαίνει στους στατήρες και τις δραχμές.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η τυπολογία του οπισθοτύπου που απαντά με δύο παραλλαγές. Στην πρώτη διατηρείται η εικονογραφία των δραχμών με την απεικόνιση της Νύμφης Πειρήνης με μακριά κόμη, η οποία αναδιπλώνεται και δένεται με τους μίτους της ταινίας. Στη δεύτερη παραλλαγή, η μακριά κόμη της Νύμφης δεν είναι ελεύθερη, αλλά τυλιγμένη σε βοστρύχους γύρω από την ταινία της κεφαλής. Δεν αναγνωρίζεται εάν η μορφή φοράει περιδέριο.

Η Νύμφη παριστάνεται δεξιά μέσα σε έγκοιλο τετράγωνο. Ο χαρακτήρας απεικονίζει ολόκληρο τον οφθαλμό και στα χείλη χαράσσει το αρχαϊκό μειδίαμα. Τα περιγράμματα του προσώπου παραμένουν σκληρά και το εντελώς σχηματοποιημένο αυτί της θυμίζει πέταλο.

Για πρώτη φορά το νομισματοκοπείο της Λευκάδας εκδίδει διώβολα. Η εικονογραφία που υιοθετεί είναι αντίστοιχη με εκείνη της Κορίνθου που χαράσσει ως εμπροσθότυπο την προτομή του Πηγάσου και ως οπισθότυπο το γράμμα Δ=διώβολο. Η προτομή του Πηγάσου είναι αριστερόστροφη ή δεξιόστροφη. Φοράει τον χαλινό και κάτω από την κεφαλή δηλώνεται το αρχικό του εθνικού, Λ, με ανισομεγέθεις κεραίες. Στην οπίσθια όψη το Δ καταλαμβάνει σχεδόν όλο το χώρο του εγκοίλου τετραγώνου. Πρόκειται για δήλωση της ονομαστικής αξίας του νομίσματος. Η χρήση ακροφωνικών στις νομισματικές εκδόσεις εντοπίζεται, τόσο στον ελλαδικό χώρο,⁶²⁰ όσο και στις πόλεις της Κάτω Ιταλίας και της Σικελίας και σίγουρα η Λευκάδα το γνωρίζει από τη νομισματοκοπία της Κορίνθου.⁶²¹

Στη σειρά αυτή ανήκουν και οβολοί, βάσει της τυπολογίας του Πηγάσου. Ως εμπροσθότυπος χαράσσεται ο Πήγασος σε πτήση προς τα δεξιά με καμπυλόσχημο πτερό, φορώντας τον χαλινό. Το αρχικό γράμμα του εθνικού παριστάνεται σε κάθετη θέση κάτω από τα εμπρόσθια σκέλη, τα οποία βρίσκονται σε έκταση. Ο Πήγασος έχει ραδινές αναλογίες. Ως οπισθότυπος κυριαρχεί ο αριστερόστροφος σχηματοποιημένος αγκυλωτός σταυρός, εντός εγκοίλου τετραγώνου. Ο τύπος του έχει μεγάλες

⁶²⁰ Psoma 2007, σσ. 9-10, 12-13.

⁶²¹ Η Puglisi (2000, σσ. 4-5, 9) αναφέρει ως *terminus ante quem* για την παραγωγή των εν λόγω κορινθιακών νομισμάτων το 470-460 π.Χ. (Β' περίοδος, 2^η σειρά). Η Κόρινθος εκδίδει, επίσης, τριημιωβόλια και ημιωβόλια με τη χρήση των ακροφωνικών Τ[ριημιωβόλιον] και Η[μιωβόλιον] αντίστοιχα. Παρόμοιες εκδόσεις δεν έχουν εντοπιστεί έως τώρα στη νομισματοκοπία της Λευκάδας.

ομοιότητες με τον ανάλογο των οβολών της **4^{ης} σειράς** (O35), δεν προέρχεται, όμως, από την ίδια σφραγίδα.⁶²²

Γενικά τα νομίσματα της **7^{ης} σειράς** χαρακτηρίζονται από μία ανομοιογένεια και προχειρότητα. Τα πέταλα των νομισμάτων έχουν μικρότερο πάχος, από ότι των προηγούμενων σειρών (**1^η-6^η σειρά**) της **B' περιόδου** και το σχήμα τους είναι στην πλειονότητα των νομισμάτων ακανόνιστο. Στο νομισματοκοπείο, κατά τους χρόνους της νομισματικής δραστηριότητας της **7^{ης} σειράς**, συνυπάρχουν δύο καλλιτέχνες-χαράκτες: ο πρώτος αναπαράγει την τυπολογία των πρώιμων εκδόσεων της **B' περιόδου** με μικρές βελτιώσεις ή παραλλαγές, ενώ ο δεύτερος εισάγει καινοτομίες που συμβαδίζουν με την τέχνη του αυστηρού ρυθμού της εποχής. Παρ' όλα ταύτα βασική αδυναμία και στη σειρά αυτή είναι ο συνδυασμός του μεγέθους της σφραγίδας με το μέγεθος των πετάλων που οφείλονται ασφαλώς στη δουλειά των τεχνιτών του νομισματοκοπείου, με αποτέλεσμα συχνά τμήμα της παράστασης να βρίσκεται εκτός πετάλου.

Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει στα νομίσματα που παράγονται από τις σφραγίδες E34/O56 (αρ. 73), τα οποία φαίνεται να κατασκευάζονται από μία παλαιότερη σφραγίδα οπισθοτύπου εκ νέου δουλεμένη. Οι οπισθότυποι O53 και O56 είναι πανομοιότυποι, ακόμα και στις φθορές ή επιδιορθώσεις της σφραγίδας κάτω από την κεφαλή της Αθηνάς. Η μόνη διαφοροποίηση είναι η απουσία του συμβόλου του φύλλου κισσού στη σφραγίδα O56. Αν και στο σημείο αυτό δεν είναι εμφανής κάποια επιδιόρθωση της σφραγίδας, διακρίνεται μία ανομοιομορφία στην επιφάνεια του πεδίου του νομίσματος. Επίσης, αξίζει να παρατηρήσουμε ότι τα νομίσματα που εκδόθηκαν από το δίπτυχο E34/O53, αλλά και E34/O56 φαίνεται να είναι επικεκομμένα. Το ανάγλυφο της παράστασης είναι χαμηλό, καθώς τα πέταλα έχουν λεπτύνει υπερβολικά κατά της διαδικασία τήξης, με αποτέλεσμα να παράγονται νομίσματα με ακανόνιστα σχήματα και σπασίματα στην περιφέρεια του νομίσματος.

⁶²² Πιθανώς ο οπισθότυπος O66 να κατασκευάστηκε κατά την **4^η σειρά** και να συνέχισε να βρίσκεται σε χρήση και μέχρι την **7^η σειρά**. Άλλωστε, όπως θα αναλύσουμε στην συνέχεια αναφορικά με το χρόνο παραγωγής τους, η απόσταση δε μπορεί να υπερβαίνει τα δέκα χρόνια. Ο εντοπισμός περισσότερων σφραγίδων στο μέλλον μπορεί να συμπληρώσει το χρονικό αυτό κενό.

Ιστορικό υπόβαθρο

Η έναρξη της συστηματικής νομισματικής δραστηριότητας της Λευκάδας συνδέεται άμεσα με τα πολεμικά γεγονότα που λαμβάνουν χώρα κατά το α΄ μισό του 5^{ου} αι. π.Χ., με αφορμή τους Περσικούς Πολέμους.

Η νικηφόρα έκβαση της μάχης του Μαραθώνος το 490 π.Χ. ανέκοψε προσωρινά τον περσικό κίνδυνο για τις ελληνικές πόλεις, αλλά σίγουρα δεν τις εξασφάλιζε. Η διαρκής απειλή υπήρξε κινητήριος δύναμη για τη δραστηριοποίηση των κατοίκων της Λευκάδας στην κατεύθυνση της ναυπήγησης στόλου και δημιουργίας στρατού.⁶²³ Στη ναυμαχία της Σαλαμίνας συμμετείχε με τρία πλοία, σύμφωνα με τον Ηρόδοτο *Λευκάδιοι δὲ τρεῖς, ἔθνος ἑόντες οὗτοι Δωρικὸν ἀπὸ Κορίνθου* (8.45.1), ενώ στη μάχη των Πλαταιών ενίσχυσε τον ελληνικό στρατό με οκτακοσίους οπλίτες από κοινού με το Ανακτόριο *μετὰ δὲ τούτους Λευκαδίων καὶ Ἀνακτορίων ὀκτακόσιοι ἔστησαν* (9.28) Λόγω της συμβολής της στον πόλεμο κατά των Περσών αναφέρεται στο ανάθημα που στήθηκε στο ιερό των Δελφών, ως μία εκ των τριάντα- ενός πόλεων που αγωνίστηκαν κατά της περσικής λαίλαπας (Ηρόδ. 9.81).

Σύμφωνα με τα ανασκαφικά δεδομένα η πόλη στις αρχές του 5^{ου} αι. π.Χ. παρουσιάζει ανάπτυξη και ο πληθυσμός της αυξάνεται. Αυτό τεκμαίρεται από την επέκταση του οικιστικού ιστού, τη δημιουργία ενός νέου νεκροταφείου, στα νότια της πόλης εκτός των τειχών, αλλά και από τα ίδια τα ευρήματα.⁶²⁴

Χρονολόγηση

Η χρονολόγηση της **Β΄ περιόδου** στηρίζεται στα ιστορικά γεγονότα, στα ελάχιστα δεδομένα των «θησαυρών», αλλά και σε τεχνοτροπικά και εικονογραφικά χαρακτηριστικά.

Για τον προσδιορισμό του χρονικού πλαισίου παραγωγής τους ελήφθησαν υπ' όψιν οι ακόλουθες παράμετροι:

1. Η **Β΄ περίοδος** χαρακτηρίζεται από μια συστηματοποίηση της παραγωγής. Σύμφωνα με τον Kraay το νομισματοκοπείο της Λευκάδας, συγκρινόμενο με εκείνο της Κορίνθου παρουσίαζε μικρότερη παραγωγή και λειτουργούσε συνήθως με δύο

⁶²³ Κατά την ίδια περίοδο ο Θεμιστοκλής πείθει τους Αθηναίους να διαθέσουν χρήματα για τη ναυπήγηση στόλου με τα αποθέματα αργύρου που εντοπίστηκαν στο Λαύριο, Πλουτ., *Θεμ.* 4.1.

⁶²⁴ Βλ. *Αρχαιολογικά δεδομένα*, σσ. 80-81.

αμόνια. Είχε δηλαδή σε χρήση, ανά σειρά, δύο σφραγίδες εμπροσθοτύπων, οι οποίες συνδυάζονταν με πλήθος οπισθοτύπων για να παραχθούν οι νομισματικές του εκδόσεις. Τα αποτελέσματα, όμως, που προκύπτουν από τις διασταυρώσεις των σφραγίδων των σειρών της περιόδου δεν επιβεβαιώνουν το σχήμα αυτό παρά μόνο κατά την **4^η** και **6^η σειρά**.⁶²⁵

2. Η εισαγωγή της παράστασης της Αθηνάς ως οπισθότυπος αντί του άμορφου εγκοίλου τετραγώνου.

3. Οι αντίστοιχες εκδόσεις στο νομισματοκοπείο της Κορίνθου.

Η παραγωγή της Β' περιόδου καλύπτει το α' μισό του 5^{ου} αι. π.Χ., από το 490 π.Χ. έως τα μέσα του αιώνα.

Η χρονολόγηση της **1^{ης} σειράς** της Β' περιόδου σχετίζεται με τον Περσικό κίνδυνο και αναπόφευκτα συγκρίνεται με την αντίστοιχη παραγωγή της Κορίνθου. Όπως ήδη έχει επισημανθεί η Λευκάδα υπήρξε πιστή στη μητρόπολη Κόρινθο έως τα τέλη του 4^{ου} αι. π.Χ., τόσο σε πολιτικό, όσο και σε οικονομικό επίπεδο. Ο χαρακτηριστικός μορφασμός του Πηγάσου με το μισάνοικτο στόμα απαντά στις πρώιμες εκδόσεις της Κορίνθου,⁶²⁶ ενώ η κεφαλή Αθηνάς εντός εγκοίλου τετραγώνου με εσωτερικό γραμμικό πλαίσιο εμπίπτει στη Β' περίοδο, 1^η σειρά της παραγωγής της Κορίνθου, γύρω στο 515-480 π.Χ.⁶²⁷ Οι εκδόσεις, όμως, της Λευκάδας τεχνοτροπικά είναι πιο εξελιγμένες και ως εκ τούτου είναι μεταγενέστερες των εκδόσεων της Κορίνθου προς το τέλος της αντίστοιχης περιόδου.

Η δραχμή αρ. 13 αποτελεί το συνδετικό κρίκο της Α' με την Β' περίοδο. Ο εμπροσθότυπος Ε8 παρουσιάζει χαρακτηριστικά της Α' περιόδου, όπως ο τρόπος απόδοσης του αρχικού γράμμα του εθνικού, Λ, αλλά και η μορφή της κρανοφόρου Αθηνάς ως οπισθότυπος εντός εγκοίλου τετραγώνου με γραμμικό πλαίσιο που υπαγορεύει μεταγενέστερη χρονολόγηση.

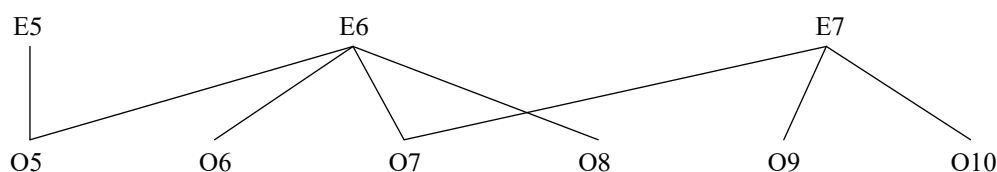
⁶²⁵ ACGC, σ. 123· Kraay 1977β, σ. 43, υποσ. 21· *eiusdem* 1979, σ. 26· Carter 1993, σ. 35. Πρβλ. γραφήματα 1-7 της Β' περιόδου.

⁶²⁶ Πρόκειται για εκδόσεις της Α' περιόδου, 1^{ης} σειράς κατά το Ravel (1936α, σσ. 100-105). Σύμφωνα με την αναθεώρηση της έναρξης της νομισματικής δραστηριότητας της Κορίνθου, η Α' περίοδος τοποθετείται στο β' μισό του 6^{ου} αι. π.Χ., περίπου έως το 515 π.Χ. οπότε και εισάγεται η κεφαλή της Αθηνάς ως οπισθότυπος σε αντικατάσταση του σχηματοποιημένου εγκοίλου τετραγώνου.

⁶²⁷ Puglisi 2000, σσ. 204-205.

Ο «θησαυρός» του Asyut, στον οποίο εντοπίστηκε μία έκδοση της *1^{ης} σειράς*, με ίχνη φθοράς από την κυκλοφορία και χρονολογία απόκρυψης μετά το 475 π.Χ.,⁶²⁸ δίνει ένα *terminus ante quem* για την παραγωγή στο α' τέταρτο του 5^{ου} αι. π.Χ.

Το νομισματοκοπέιο, βάσει του γραφήματος 1, φαίνεται ότι χρησιμοποιεί τρεις εμπρόσθιες σφραγίδες. Το σχήμα των διασταυρώσεων δε δείχνει ότι αρχίζει να συστηματοποιείται η παραγωγή.

Γράφημα 1. Β' περίοδος, *1^η σειρά*.

Από τα παραπάνω στοιχεία σε συνδυασμό με την τάξη και την προσεγμένη κατασκευή που χαρακτηρίζει την παραγωγή αυτή, αλλά και μετά την αξιολόγηση και των στοιχείων της επόμενης σειράς προκρίνουμε μία χρονολόγηση της *1^{ης} σειράς* γύρω στο 490-485 π.Χ., πριν δηλαδή η Λευκάδα εμπλακεί ουσιαστικά στους Περσικούς πολέμους.

Οι παραγωγές της *2^{ης}* και *3^{ης} σειράς*, αντίθετα, χαρακτηρίζονται από προχειρότητα στη χάραξη των σφραγίδων και τη διαδικασία κοπής των νέων νομισμάτων. Τα ακανόνιστα πέταλα και οι διαρκώς έκκεντρες παραστάσεις δηλώνουν εκδόσεις που πραγματοποιήθηκαν υπό πίεση. Οι δύο αυτές σειρές δεν απέχουν χρονικά μεταξύ τους, καθώς διασταυρώνονται με τον οπισθότυπο O16.

Από τη *2^η σειρά* εντοπίστηκε ένας στατήρας με ίχνη φθοράς, λόγω χρήσης, στον «θησαυρό» της Gaza, ο οποίος χρονολογείται μετά το 480-475 π.Χ.,⁶²⁹ πολύ κοντά στους χρόνους απόκρυψης του «θησαυρού» του Asyut. Από την *3^η σειρά* εντοπίστηκαν δυο στατήρες σε «θησαυρούς» της Κέρκυρας, με χρονολογία απόκρυψης γύρω στο 480 π.Χ., και της Catania που χρονολογείται περίπου το 460 π.Χ. Ιδιαίτερα σημαντικός για τη χρονολόγηση της *3^{ης} σειράς* είναι ο «θησαυρός» της Κέρκυρας, η χρονολόγηση του οποίου προτείνεται στο 480 π.Χ.⁶³⁰

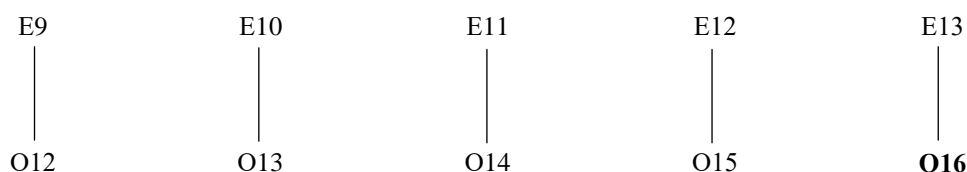
Σύμφωνα με το γράφημα 2 (*Β' περίοδος, 2^η σειρά*) οι εμπρόσθιες σφραγίδες της σειράς δε διασταυρώνονται με τις οπίσθιες. Αυτό μπορεί να θεωρηθεί ενδεικτικό

⁶²⁸ Βλ. «Θησαυροί», σ. 854.

⁶²⁹ Βλ. «Θησαυροί», σ. 855.

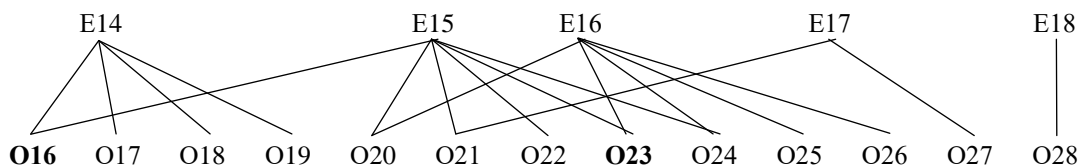
⁶³⁰ Βλ. «Θησαυροί», σ. 854.

του σύντομου χρόνου που εκδόθηκαν τα νομίσματα αυτά και μάλλον πρόκειται και για παράλληλες εκδόσεις.

Γράφημα 2. Β' περίοδος, 2^η σειρά.

Κατά την επόμενη 3^η σειρά στο σχετικό γράφημα καταγράφεται μία εντατικοποίηση της παραγωγής, καθώς χρησιμοποιούνται πέντε εμπρόσθιες σφραγίδες και δεκατρείς οπίσθιες.

Γράφημα 3. Β' περίοδος, 3^η σειρά.

Συνδυάζοντας όλα τα παραπάνω στοιχεία η περίοδος πριν από τη ναυμαχία της Σαλαμίνας, περ. 485-480 π.Χ., εικάζεται ως η καταλληλότερη για την έκδοση των νομισμάτων αυτών, αφού η Λευκάδα έπρεπε να ανταπεξέλθει στις αυξημένες οικονομικές ανάγκες για τη δημιουργία στόλου.

Ο Kraay κατά την παρουσίαση του «θησαυρού» της Βορειοδυτικής Ελλάδας (CH I, 13' CH V, 7), ο οποίος περιείχε εκδόσεις όλων των σειρών της Β' περιόδου, πλην της 7^{ης} σειράς, συνέδεσε την παραγωγή της 3^{ης} σειράς με τη μάχη των Πλαταιών και τα λάφυρα που μοιράστηκαν μεταξύ των πόλεων που συμμετείχαν σε αυτήν.⁶³¹ Στην άποψη αυτή κατέληξε, λόγω του πλήθους των σφραγίδων εμπροσθοτύπου και οπισθοτύπου που χρησιμοποίησε το νομισματοκοπείο κατά τη σειρά αυτή⁶³² αλλά και λόγω της ομοιότητας που παρουσιάζουν οι εκδόσεις αυτές με τη 2^η σειρά της Β' περιόδου της Κορίνθου⁶³³ και την πρωιμότερη παραγωγή της Αμβρακίας.⁶³⁴ Και οι δύο παραγωγές συνδέονται από τον ίδιο με τα λάφυρα από τη

⁶³¹ Βλ. Kraay 1979, σ. 28.

⁶³² Ο Kraay (ACGC, σ. 123) υποστήριξε ότι γενικά το νομισματοκοπείο της Λευκάδας παρουσίαζε μία περιορισμένη παραγωγή με τη λειτουργία συνήθως δύο μόνων εμπρόσθιων σφραγίδων.

⁶³³ Ravel 1936_a, σσ. 69-73, αρ. 170-197.

⁶³⁴ Οι εμπροσθοτύποι του νομισματοκοπείου της Αμβρακίας κατά την έναρξη της νομισματικής της δραστηριότητας διασταυρώνονται με οπισθοτύπους του κορινθιακού νομισματοκοπείου. Βλ. Ravel

μάχη των Πλαταιών. Στα νομίσματα, όμως, της 3^{ης} σειράς, αλλά και της 2^{ης} σειράς, σύμφωνα με την κατάταξη στην παρούσα μελέτη, είναι εύληπτη μία προχειρότητα που οφείλεται πιθανώς σε πίεση χρόνου. Ως εκ τούτου, είναι δύσκολο να αποδεχθούμε την πρότασή του, ενώ φαίνεται πιο πειστική η σκέψη ότι η 2^η και 3^η σειρά προορίζονταν για την επάνδρωση του στόλου της Λευκάδας, ενόψει των γεγονότων της Σαλαμίνας. Άλλωστε η δημιουργία στόλου ήταν δαπανηρή υπόθεση και δικαιολογεί την αυξημένη δραστηριότητα του νομισματοκοπείου κατά τους χρόνους αυτούς.

Ο Kraay κατατάσσει τη βραχύβια έκδοση της 4^{ης} σειράς στην προηγούμενη σειρά.⁶³⁵ Υπάρχουν όμως αρκετά στοιχεία για να τη διακρίνουμε από την προηγούμενη, όπως η αλλαγή στην κατεύθυνση του Πηγάσου, η απόδοση του πτερού, αλλά και το σχήμα λειτουργίας του νομισματοκοπείου (βλ. γράφημα 4).⁶³⁶

Γράφημα 4. Β' περίοδος, 4^η σειρά.

Ο Πήγασος της Λευκάδας συγχρονίζεται τεχνοτροπικά με τους Πηγάσους της Κορίνθου (Β' περίοδος, 3^η σειρά),⁶³⁷ στην απόδοση του πτερού και την κατεύθυνση, αλλά διαφοροποιείται ως προς την κίνηση των σκελών. Η προχειρότητα που χαρακτηρίζει και τη σειρά αυτή κατά την εκτέλεση της παραγωγής, δείχνει βιαστική έκδοση. Ως εκ τούτου, δε θα μπορούσε να ανταποκρίνεται σε μία συστηματική νομισματική δραστηριότητα, μετά το τέλος των Περσικών πολέμων. Για το λόγο αυτό τη συνδέουμε με την προετοιμασία της Λευκάδας ενόψει της συμμετοχής της στη μάχη των Πλαταιών, το διάστημα 481-480 π.Χ.

1928, σ. 24-26, 83-84' Kraay 1977_β, σσ. 35-53 και ειδικότερα σσ. 42-44, όπου κάνει αναφορές και στα νομισματοκοπεία της Λευκάδας και της Κορίνθου. Οι Πήγασοι, όμως, της Αμβρακίας έχουν αντίθετη κατεύθυνση, προς τα δεξιά, και παρουσιάζουν επιμέλεια, τόσο ως προς τη χάραξη των σφραγίδων, με την υψηλών καλλιτεχνικών προδιαγραφών κεφαλή της Αθηνάς, όσο και με την ίδια τη νομισματική παραγωγή, βλ. Ravel 1928, πίν. 1, αρ. 8α-11α.

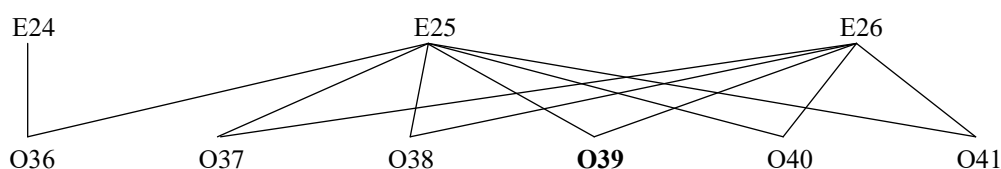
⁶³⁵ Kraay 1979, σ. 30.

⁶³⁶ Στη σειρά αυτή επιβεβαιώνεται η άποψη του Kraay για την παράλληλη λειτουργία δύο αμοιωνών, βλ. παραπάνω σσ. 147-148.

⁶³⁷ Ravel 1936_α, σσ. 73-75, αρ. 198-210.

Η παραγωγή της 5^{ης} *σειράς*, λόγω της ομοιομορφίας της ως προς τη χάραξη των σφραγίδων και τη διαδικασία κοπής των νομισμάτων, μπορεί όντως να συνδεθεί με τα λάφυρα που έλαβαν οι πόλεις που συμμετείχαν στη μάχη των Πλαταιών και σύμφωνα με την αφήγηση του Ηροδότου (9.80.1) ήταν πολλά. Παρουσιάζει ομοιότητες στην απεικόνιση του Πηγάσου με τις αντίστοιχες εκδόσεις της Κορίνθου (Β΄ περίοδος, 3^η σειρά), οι οποίες χρονολογούνται μετά την μάχη των Πλαταιών και πριν το 460 π.Χ.⁶³⁸

Στην ίδια σειρά κατατάσσεται και ένα νόμισμα, που προέκυψε από ανασκαφική έρευνα σε οικία κλασικών χρόνων.⁶³⁹ Για τους ανωτέρω λόγους προκρίνεται ως περίοδος χρονολόγησης της 5^{ης} *σειράς* το διάστημα αμέσως μετά τα Περσικά, γύρω στο 479/478 π.Χ.

Γράφημα 5. Β΄ περίοδος, 5^η σειρά.

Η 6^η *σειρά* δεν απέχει χρονικά από την 5^η *σειρά*, καθώς αμφότερες παρουσιάζουν τεχνοτροπικές ομοιότητες και διασταυρώνονται με τη σφραγίδα O39.⁶⁴⁰ Το νομισματοκοπέιο λειτουργεί με την παράλληλη χρήση δύο σφραγίδων εμπροσθοτύπου (βλ. γράφημα 6). Η 6^η *σειρά* αποτελεί την τελευταία ομάδα νομισμάτων που εκπροσωπείται στον «θησαυρό» της Βορειοδυτικής Ελλάδας (CH I, 13· CH V, 7), η χρονολογία απόκρυψης του οποίου είναι η περίοδος 460-455 π.Χ.⁶⁴¹ Αν και η παραγωγή αυτή δεν διατηρεί την επιμέλεια της προηγούμενης 5^{ης} *σειράς*, η εισαγωγή μίας παραλλαγής στην κόμμωση της Αθηνάς προς το τέλος της σειράς, ο

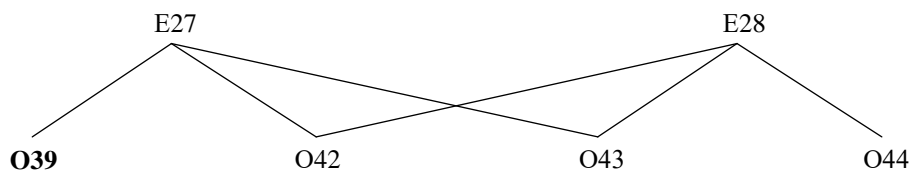
⁶³⁸ Kraay 1979, σ. 319.

⁶³⁹ Η ανασκαφική έρευνα πραγματοποιήθηκε πλησίον του περιβόλου του Νοσοκομείου της Άρτας (αρχ. Αμβρακία), βλ. ΑΔ 31 (1976), Χρονικά Β2, σ. 197.

⁶⁴⁰ Για το λόγο αυτό ο Kraay (1979, σ. 30) είχε διατυπώσει την άποψη ότι θα μπορούσαν να αποτελούν μία ενιαία σειρά. Υπάρχει, όμως, αλλαγή στην κατεύθυνση του Πηγάσου και αλλαγή στον τρόπο απόδοσης του αρχικού του εθνικού της πόλης.

⁶⁴¹ Βλ. «Θησαυροί», σσ. 855-856· Kraay 1979, σ. 32.

οποίος ταιριάζει με αντίστοιχες εκδόσεις της Κορίνθου (Γ' περίοδος, 1^η σειρά),⁶⁴² την τοποθετούν χρονικά στην περίοδο 470-460 π.Χ.

Γράφημα 6. Β' περίοδος, 6^η σειρά.

Η τελευταία 7^η σειρά της Β' περιόδου θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μεταβατική σειρά, η οποία χαρακτηρίζεται από διαφοροποιήσεις κυρίως στην απόδοση της κεφαλής της Αθηνάς, ενώ για πρώτη φορά εμφανίζεται ένα δευτερεύον σύμβολο στο πεδίο του νομίσματος, ένα φύλλο κισσού. Δεν υπάρχει διασύνδεση με την προηγούμενη σειρά, αλλά φαίνεται ότι το νομισματοκοπείο κατά την περίοδο αυτή λειτουργεί υιοθετώντας παλαιότερες, αλλά και νέες τεχνοτροπίες. Η σειρά παρουσιάζει ομοιότητες με την παραγωγή της Κορίνθου (Γ' περίοδος, 2^η σειρά),⁶⁴³ ως προς την απόδοση του Πηγάσου, την απεικόνιση της Αθηνάς με στεφανωτή κόμμωση και τη χρήση ακροφωνικών. Στην αντίστοιχη παραγωγή, πάντως, της Κορίνθου δεν απαντούν κεφαλές μεγάλους μεγέθους, όπως παρατηρείται στο τοπικό νομισματοκοπείο.

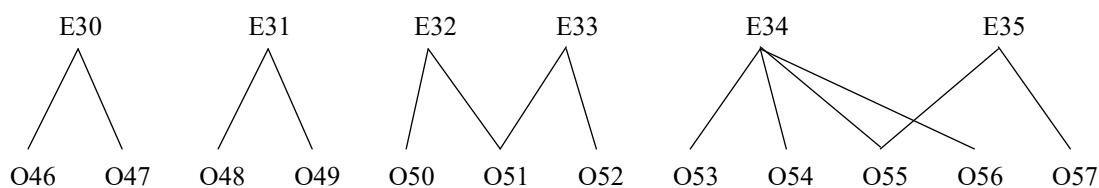
Η παραγωγή της 7^{ης} σειράς είναι συγκριτικά μεγαλύτερη από την προηγούμενη 6^η σειρά με την ύπαρξη έξι σφραγίδων εμπροσθοτύπου (βλ. γράφημα 7). Τα νομίσματα που εκδόθηκαν στη σειρά αυτή προορίζονται να καλύψουν τις εμπορικές, αλλά πιθανώς και της στρατιωτικές ανάγκες της Λευκάδας. Δυστυχώς απουσιάζουν πληροφορίες σχετικά με την πολιτική ιστορία του νησιού κατά την περίοδο αυτή και δεν υπάρχει καμία αναφορά στις πηγές ότι η Λευκάδα συνέδραμε την Κόρινθο κατά τη διάρκεια του Α' Πελοποννησιακού πολέμου. Ίσως η 7^η σειρά να συνδέεται με την παρουσία του Αθηναίου στρατηγού Τολμίδα στα παράλια του Ιονίου Πελάγους, ο οποίος το 456 π.Χ. κατέλαβε την Ζάκυνθο και την Κεφαλονιά, αλλά και του Περικλέους κατά τον επόμενο χρόνο, ο οποίος *πλήν Οίνιαδων άπάσας τάς (Άκαρνανικάς) πόλεις προσηγάγετο* (Διόδ. 11.88.2).⁶⁴⁴ Αν και δεν υπήρχε άμεση εμπλοκή της Λευκάδας στα γεγονότα, η ανάπτυξη εχθρικών δυνάμεων στο άμεσο

⁶⁴² Ravel 1936_a, σσ. 80, 82, αρ. 237, 245-246.

⁶⁴³ Ravel 1936_a, σσ. 84-89, αρ. 262-295.

⁶⁴⁴ Ο Πλούταρχος (*Περ.* 19.3), αντίθετα, αναφέρεται σε ληλασίες της περιοχής της Ακαρνανίας και όχι σε εκούσια προσχώρηση.

περιβάλλον της επέβαλε τρόπον τινά την πολεμική της ετοιμότητα για κάθε ενδεχόμενο. Η βιασύνη με την οποία εκδόθηκαν τα τελευταία νομίσματα της σειράς (αρ. 70-75), ενισχύει την άποψη αυτή.

Γράφημα 7. Β΄ περίοδος, 7^η σειρά.

Η παρουσία του φύλλου κισσού δεν είναι δυνατόν να ερμηνευτεί, ούτε και ο λόγος της απαλοιφής του από τη σφραγίδα. Τα φύλλα κισσού εμφανίζονται για πρώτη φορά στις αρχικές εκδόσεις του νομισματοκοπείου της Αμβρακίας⁶⁴⁵ και πιθανώς να έχουν κάποιο συμβολικό χαρακτήρα που δε μας είναι γνωστός.⁶⁴⁶

Τέλος, ο «θησαυρός» από τη Λευκάδα (IGCH 119), στον οποίο ανήκουν δυο υποδιαρέσεις της 7^{ης} σειράς, δυστυχώς, δεν προσφέρει αξιολογήσιμα στοιχεία χρονολόγησης, καθώς δεν πρόκειται για ένα ενιαίο θησαυρικό σύνολο, αλλά για ένωση περισσότερων «θησαυρών».

Όλα τα παραπάνω στοιχεία, καθώς και η απουσία των νομισμάτων της 7^{ης} σειράς από τον «θησαυρό» της Βορειοδυτικής Ελλάδος (CH I.13· V.7), προσδιορίζουν χρονικά την έκδοσή της στο διάστημα 460-450 π.Χ.

Κατάλογος νομισμάτων

1^η σειρά

Στατήρες

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση αρ. με καμπυλόσχημο πτερό και χαλινό.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς δ. με κορινθιακό κράνος και περιδέραιο. Η μακριά κόμη της είναι ελεύθερη, αλλά μαζεμένη στην άκρη χαμηλά στη ράχη. Το όλον εντός εγκοίλου τετραγώνου με εσωτερικό γραμμικό πλαίσιο.

5. E5 O5 Οξφόρδη· εκ «θησαυρού» Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;),
CH I, 13· CH V, 7.

⁶⁴⁵ Kraay 1977_β, σσ. 35-52. Η πρώτη περίοδος νομισματικής παραγωγής της Αμβρακίας, την οποία ο Kraay συνέδεσε με τα λάφυρα από τις Πλαταιές, είναι βραχύβια και το νομισματοκοπείο ενεργοποιείται εκ νέου μετά το 450 π.Χ. (ACGC, σσ. 124-125).

⁶⁴⁶ Βλ παραπάνω υποσ. 617.

- 7⁰⁰ 8.21 γρ. 19 χιλ. Πίν. 1
Kraay 1979, πίν. 8, αρ. 1· Calciati 1990, σ. 387, αρ. 1.
6. E6 O5 Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
2⁰⁰ 8.66 γρ. 18.5 χιλ. Πίν. 1
7. E6 O6 α) «Θησαυρός» **Asyut 1968/1969, IGCH 1644· CH II, 17· CH IV, 11· CH VIII, 44· CH IX, 680.**
- 8.51 γρ. -
Price – Waggoner 1975, πίν. 13, αρ. 238.
β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
5⁰⁰ 8.57 γρ. 19 χιλ. Πίν. 1
Ο. Σπάσιμο σφραγίδας γύρω από τη θόλο του κράνους.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ.

8. E6 O7 Νέα Υόρκη 1957.172.847.
8⁰⁰ 8.59 γρ. - Πίν. 1

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ.

9. E6 O8 α) Νέα Υόρκη 1968.34.5, Berry.
11⁰⁰ 8.54 γρ. - Πίν. 1
SNG Berry 780.
β) UBS 63, 06 September 2005, lot 129.
- 8.39 γρ. - Πίν. 1
γ) Gorny - von Mosch 233, 06 October 2015, lot 1385.
- 8.40 γρ. -

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ.

10. E7 O9 α) Βερολίνο 392/1909.

			1 ⁰⁰	8.57 γρ.	19 χιλ.	Πίν. 1
				<i>O. Διπλοχτυπημένος.</i>		
				β) Συλλογή Lockett.		
			8 ⁰⁰	8.59 γρ.	19 χιλ.	
				<i>SNG Lockett 2270.</i>		
11.	E7	O7		α) Παρίσι, De Luynes.		
			1 ⁰⁰	8.60 γρ.	18 χιλ.	Πίν. 1
				<i>De Luynes 1933.</i>		
				β) Φρανκφούρτη 874.		
			9 ⁰⁰	8.66 γρ.	20 χιλ.	
- E. Ό.π.
O. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ.
12.	E7	O10		α) Λονδίνο 1949,0411.613.		
			5 ⁰⁰	8.45 γρ.	18.5 χιλ.	Πίν. 1
				β) Cambridge, McClean.		
			5 ⁰⁰	8.74 γρ.	19.5 χιλ.	
				<i>McClean 5312, πίν. 193, αρ.11.</i>		
				γ) «Θησαυρός Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;), CH I, 13' CH V, 7.		
			-	9.02 γρ.	20 χιλ.	
				Kraay 1979, πίν. 8, αρ. 2' Calciati 1990, σ. 387, αρ. 1,1.		

Δραχμές

E. Ό.π. Το αρχικό γράμμα του εθνικού αποδίδεται σχεδόν οριζόντια.

O. Ό.π.

13.	E8	O11		Παρίσι 6.		
			9 ⁰⁰	2.61 γρ.	13 χιλ.	Πίν. 1

2^η σειρά

Στατήρες

E. Ό.π.

Ο. Ό.π.

14. E9 O12 Βερολίνο 28947.
7⁰⁰ 8.91 γρ. 20 χιλ. Πίν. 1

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά χωρίς γραμμικό πλαίσιο.

15. E10 O13 «Θησαυρός» Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;), CH I, 13' CH V, 7.

- 7.96 γρ. 20 χιλ. Πίν. 1

Kraay 1979, πίν. 8, αρ. 3' Calciati 1990, σ. 387. αρ. 2.

16. E11 O14 «Θησαυρός» Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;), CH I, 13' CH V, 7.

- - 19 χιλ. Πίν. 1

Kraay 1979, πίν. 8, αρ. 4.

17. E12 O15 CNG Triton 19, 5 January 2016, lot 82 "The Ghazzat Hoard".

- 6,87 γρ. 18 χιλ. Πίν. 1

Sánchez - Castro 2015, πίν. 4, αρ. 17.

18. E13 O16 Οξφόρδη, εκ «θησαυρού» Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;), CH I, 13' CH V, 7.

5⁰⁰ 8.07 γρ. 18 χιλ. Πίν. 1

Ο. Σπάσιμο σφραγίδας πίσω από τη θόλο του κράνους.

Kraay 1977_a, πίν. 3, αρ. 1' Kraay 1979, πίν. 8, αρ. 5' Calciati 1990, σ. 388, αρ. 3.

3^η σειρά

Στατήρες

Ε. Α. Πήγασος σε πτήση αρ. με καμπυλόσχημο πτερό και χαλινό.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς δ. με περιδέραιο και κορινθιακό κράνος. Η μακριά κόμη της είναι ελεύθερη, αλλά μαζεμένη στην άκρη χαμηλά στη ράχη. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

19. E14 O17 «Θησαυρός» Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;), CH I, 13' CH V, 7.

- 7.92 γρ. 23 χιλ. Πίν. 1

Kraay 1979, πίν. 8, αρ. 7.

20. E14 O16 «Θησαυρός» **Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;), CH I, 13' CH V, 7.**
 - 8.07 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 1**
E. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στο πτερό του Πηγάσου.
 Kraay 1977_a, πίν. 3, αρ. 2' Kraay 1979, πίν. 8, αρ. 6' Calciati 1990, σ. 388, αρ. 4.
21. E14 O18 Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, 1966)' εκ «θησαυρού» **Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;), CH I, 13' CH V, 7.**
 6⁰⁰ 8.34 γρ. 18.5 χιλ. **Πίν. 1**
 Kraay 1979, πίν. 8, αρ. 8' Calciati 1990, σ. 388, αρ. 4/4.

E. Ό.π.

O. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ.

22. E14 O19 α) Ουαλία.
 7⁰⁰ 8.85 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 1**
 β) CNG e269, 30 November 2011, lot 73.
 2⁰⁰ 8.31 γρ. 17 χιλ.
E. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στο πτερό σε όλα τα νομίσματα.
O. Σπάσιμο σφραγίδας πίσω από την κεφαλή της Αθηνάς σε όλα τα νομίσματα.

E. Ό.π.

O. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ.

23. E15 O16 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, 1966)' εκ «θησαυρού» **Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;), CH I, 13' CH V, 7.**
 9⁰⁰ 7.87 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 1**
 Kraay 1977_a, πίν. 3, αρ. 3' Kraay 1979, πίν. 8, αρ. 9' Calciati 1990, σ. 388, αρ. 4/1.
O. Σπάσιμο σφραγίδας πίσω από τη θόλο.
 β) Στουτγάρδη 17969.
 6⁰⁰ 8.64 γρ. 18 χιλ.

- Ο. Σπασίματα σφραγίδας γύρω από τη θόλο του κράνους.*
24. E15 O20 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson 1966)· εκ «θησαυρού» **Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (ς), CH I, 13· CH V, 7.**
5⁰⁰ 8.04 γρ. 20 χιλ. Πίν. 1
Kraay 1977_a, πίν. 4, αρ. 4· Kraay 1979, πίν. 8, αρ. 10· Calciati 1990, σ. 388, αρ. 4/2.
β) «Θησαυρός» **Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (ς), CH I, 13· CH V, 7.**
- 8.27 γρ. 20 χιλ.
Ο. Σπάσιμο σφραγίδας στο εμπρόσθιο τμήμα της θόλου του κράνους σε όλα τα νομίσματα.
Kraay 1979, πίν. 8, αρ. 11.
25. E15 O21 α) Οξφόρδη (δωρεά J.N.L. Myres, 24 January 1956).
6⁰⁰ 8.51 γρ. 20.5 χιλ. Πίν. 1
Kraay 1977_a, πίν. 4, αρ. 6.
β) Κοπεγχάγη.
5⁰⁰ 8.52 γρ. 19 χιλ.
SNG Cop. 326.
γ) Αθήνα, Μουρούζη.
5⁰⁰ 8.68 γρ. 21 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 556· Kraay 1977_a, πίν. 4, αρ. 7.
Ο. Σπασίματα της σφραγίδας στην περιφέρεια του πετάλου.
26. E15 O22 Οξφόρδη (OMAN 1947).
11⁰⁰ 8.45 γρ. 19.5 χιλ. Πίν. 2
Ο. Σπάσιμο σφραγίδας στο οπίσθιο τμήμα της θόλου του κράνους.
Kraay 1977_a, πίν. 4, αρ. 5.
27. E15 O23 CNG, Mail Bid Sale 79, 17 September 2008 (Collection Paul H. Gerrie), lot 210.
3⁰⁰ 8.63 γρ. - Πίν. 2
28. E15 O24 «Θησαυρός» **Κέρκυρα 1985, CH VIII, 53.**

			-	-	-	Πίν. 2
			<i>CH VIII. 53, πίν. 5, αρ. 8.</i>			
29.	E16	O20	α) Νέα Υόρκη 1967.152.245.			
			9 ⁰⁰	8.59 γρ.	-	Πίν. 2
			β) Συλλογή Pozzi.			
			-	-	-	
			<i>Pozzi_β 3930.</i>			
			γ) Κοπεγχάγη.			
			9 ⁰⁰	8.44 γρ.	20 χιλ.	
			<i>SNG Cop. 328.</i>			
			<i>Ο. Σπάσιμο σφραγίδας στο εμπρόσθιο τμήμα της θόλου του κράνους σε όλα τα νομίσματα.</i>			
30.	E16	O23	α) Βερολίνο , Löbbecke 1906.			
			11 ⁰⁰	8.36 γρ.	18 χιλ.	Πίν. 2
			Kraay 1977 _α , πίν. 4, αρ. 14.			
			β) Λονδίνο 1866,1201.2903.			
			2 ⁰⁰	8.36 γρ.	18 χιλ.	
			<i>BMC (Corinth and Colonies), αρ. 2· Kraay 1977_α, πίν. 4, αρ. 13.</i>			
			γ) Συρακούσες 37447· εκ «θησαυρού» Cesarò 1915-1916, IGCH 2145· CH VIII, 560· CH IX, 623.			
			6 ⁰⁰	8.30 γρ.	-	
			Holloway 1989, πίν. 10, αρ. 107.			
31.	E16	O24	Νέα Υόρκη 1941.153.402.			
			9 ⁰⁰	8.36 γρ.	-	Πίν. 2
			Kraay 1977 _α , πίν. 4, αρ. 15.			
32.	E16	O25	Künker 174, 27 September 2010, lot 256.			
			-	8.53 γρ.	-	Πίν. 2
Ε. Ό.π.						
Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ.						
33.	E16	O26	Αθήνα, Μουρούζη.			

6⁰⁰ 8.20 γρ. 21 χιλ. Πίν. 2
Ποστολάκας 1868, αρ. 557.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ.

34. E17 O22 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

11⁰⁰ 8.34 γρ. 17.5 χιλ. Πίν. 2

β) LHS 100, 23 April 2007, lot 233.

2⁰⁰ 8.57 γρ. -

Kraay 1977_α, πίν. 4, αρ. 10.

35. E17 O27 α) CNG, Mail Bid Sale 61, 25 September 2002, lot 569.

- 8.40 γρ. - Πίν. 2

β) Blackburn, Hart' εκ Συλλογής Pozzi.

1⁰⁰ 8.54 γρ. 18 χιλ.

Pozzi_α 1764' Pozzi_β 3929' SNG Blackburn 652' Kraay 1977_α, πίν. 4, αρ. 12.

γ) Lanz 102, 28 May 2001, lot 221.

8⁰⁰ 8.56 γρ. -

δ) Κοπεγχάγη.

12⁰⁰ 8.57 γρ. 18 χιλ.

SNG Corp. 327.

ε) Gorny – von Mosch 180, 12 October 2009, lot 126' εκ Hauck & Aufhäuser 20, 16 October 2007, lot 44' εκ Hauck & Aufhäuser 16, 16-17 October 2001, lot 53.

- 8.57 γρ. -

36. E18 O28 Peus 412, 24 April 2014, lot 74.

- 8.72 γρ. - Πίν. 2

Δραχμές

Ε. Α. Πήγασος σε πτήση αρ.με καμπυλόσχημο πτερό και χαλινό.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης αρ. με περιδέραιο και ταινία στην κεφαλή. Η μακριά κόμη της ανασηκώνεται και δένεται με τους μίτους της ταινίας. Εντός εγχοίλου τετραγώνου.

- 37.** E19 O29 Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, 10 May 1957).
3⁰⁰ 2.66 γρ. 14 χιλ. **Πίν. 2**
Διαμπερήσ σπή.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Νύμφης Πειρήνης δ.

- 38.** E19 O30 α) Αθήνα, Μουρούζη.
1⁰⁰ 2.53 γρ. 15 χιλ. **Πίν. 2**
Ποστολάκας 1868, αρ. 567.
β) Cambridge, McClean.
1⁰⁰ 2.76 γρ. 14.5 χιλ.
McClean 5317.

Τριώβολα

Ε. Ημίτομο Πηγάσου με καμπυλόσχημο πτερό αρ.

Ο. Ό.π.

- 39.** E20 O31 Bertolami e38, 10 December 2016, lot 279.
6⁰⁰ 1.29 γρ. 9 χιλ. **Πίν. 2**

4^η σειρά

Στατήρες

Ε. Α. Πήγασος σε πτήση δ. με καμπυλόσχημο πτερό και χαλινό.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς δ. με περιδέραιο και κορινθιακό κράνος. Η μακριά κόμη της είναι ελεύθερη, αλλά μαζεμένη στην άκρη χαμηλά στη ράχη. Εντός εγχοίλου τετραγώνου.

- 40.** E21 O23 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19161.
12⁰⁰ 8.63 γρ. - **Πίν. 2**
Calciati 1990, σ. 389, αρ. 7.
β) Ουαλία.
7⁰⁰ 8.44 γρ. 18 χιλ.
γ) «Θησαυρός» Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;), CH I, 13

CH V, 7.

- 8.07 γρ. -

Kraay 1979, πίν. 8, αρ. 12· Calciati 1990, σ. 389, αρ. 8.

δ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955).

3⁰⁰ 8.54 γρ. 19 χιλ.

ε) Λονδίνο 1866,1201.2902.

6⁰⁰ 8.70 γρ. 19 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 5· Calciati 1990, σ. 389, αρ. 7/1.

στ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, 1966)· εκ «θησαυρού» **Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;), CH I, 13· CH V, 7.**

2⁰⁰ 8.27 γρ. 23 χιλ.

Kraay 1979, πίν. 8, αρ. 13· Calciati 1990, σ. 389, αρ. 8/1.

41. E21 O32

α) Βοστώνη 97.1104.

- 8.50 γρ. 19 χιλ. **Πίν. 2**

*Boston*_β 1160.

β) Ουαλία.

2⁰⁰ 8.72 γρ. 20 χιλ.

Calciati 1990, σ. 389, αρ. 7/2.

42. E22 O33

α) Βιέννη 29184.

12⁰⁰ 8.43 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 2**

β) Συλλογή Pozzi.

- - -

*Pozzi*_β 3932.

γ) Νέα Υόρκη 1944.100.19162.

4⁰⁰ 8.54 γρ. -

δ) Hess-Divo 314, 04 May 2009 (De La Tour Collection), lot 1110.

- 8.52 γρ. -

Ο. Σπάσιμο σφραγίδας κάτω και πίσω από τη θόλο της Αθηνάς στα νομίσματα γ-δ.

43. E22 O34

CNG, Mail Bid Sale 84, 05 May 2010, lot 359.

8⁰⁰ 8.44 γρ. 20 χιλ. Πίν. 2

Οβολοί

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση δ. με καμπυλόσχημο πτερό και χαλινό.

Ο. Έγκοιλο τετράγωνο διηρημένο στα τέσσερα με κάθετες κεραίες επί των χωρισμάτων του τετραγώνου.

44. E23 O35 Οξφόρδη (OMAN 1947).
1⁰⁰ 0.45 γρ. 7.5 χιλ. Πίν. 2

5^η σειρά

Στατήρες

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση αρ. με καμπυλόσχημο πτερό και χαλινό.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς δ. με περιδέριο και κορινθιακό κράνος. Η μακριά κόμη της είναι ελεύθερη, αλλά μαζεμένη χαμηλά στη ράχη. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

45. E24 O36 α) Παρίσι 3.
8⁰⁰ 8.31 γρ. 19 χιλ. Πίν. 2
β) «Θησαυρός» Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;), CH I, 13' CH V, 7.

- 8.29 γρ. 18.5 χιλ.
Kraay 1979, πίν. 9, αρ. 20' Calciati 1990, σ. 390, αρ. 12/1.

46. E25 O36 α) Cambridge, McClean.
4⁰⁰ 8.59 γρ. 20.5 χιλ.
McClean 5313, πίν. 193, αρ. 12.
β) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.
3⁰⁰ 8.39 γρ. 20 χιλ. Πίν. 2
γ) «Θησαυρός» Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;), CH I, 13' V, 7.

- 7.98 γρ. 18.5 χιλ.
Kraay 1979, πίν. 8, αρ. 14' Calciati 1990, σ. 390, αρ. 10.

δ) Ουάσινγκτον.

8⁰⁰ 8.46 γρ. -

Ο. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στο πρόσωπο της Αθηνάς στα νομίσματα β-δ.

47. E25 O37 α) NAC 27, 12 May 2004, lot 166.
- 8.54 γρ. 20 χιλ. Πίν. 2
β) Λονδίνο RPK,p50A.5.Leu.
2⁰⁰ 8.42 γρ. 18 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 1.
γ) Gorny – von Mosch 199, 10 October 2011, lot 1561' εκ
Stack's, 11 January 2010 (Vermeule, Ward and Mexico
Maxico Collections), lot 138.
- 8.06 γρ. -
δ) «Θησαυρός» Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;), *CH I, 13' CH V, 7.*
- - 20 χιλ.
Kraay 1979, πίν. 8, αρ. 16.
ε) Οξφόρδη' εκ «θησαυρού» Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;),
CH I, 13' CH V, 7.
5⁰⁰ 8.20 γρ. 20.5 χιλ.
Kraay 1979, πίν. 8, αρ. 15' Calciati 1990, σ. 390, αρ. 10/1.
48. E25 O38 NAC 33, 06 April 2006, lot 144' εκ Gorny – von Mosch 141,
10 October 2005, lot 122.
- 8.65 γρ. 21 χιλ. Πίν. 2
49. E25 O39 «Θησαυρός» Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;), *CH I, 13' CH V, 7.*
- 8.78 γρ. 18.5 χιλ. Πίν. 2
Kraay 1979, πίν. 8, αρ. 18.
50. E25 O40 α) Άρτα 2401.
1⁰⁰ 8.63 γρ. 18.5 χιλ. Πίν. 3
β) Βουδαπέστη 88A.1913.10.
7⁰⁰ 8.86 γρ. 19 χιλ.
γ) «Θησαυρός» Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;), *CH I, 13' CH V, 7.*
- 8.13 γρ. 19 χιλ.
Kraay 1979, πίν. 9, αρ. 19' Calciati 1990, σ. 390, αρ. 12.

Ε. Ο.π.

Ο. Ο.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ. με γραμμικό πλαίσιο.

- 51.** E25 O41 α) «Θησαυρός **Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;), CH I, 13' CH V, 7.**
- - 20 χιλ.
Kraay 1979, πίν. 8, αρ. 17' Calciati 1990, σ. 390, αρ. 11.
β) Βερολίνο 491/1909.
10⁰⁰ 8.66 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 3**

Ε. Ο.π.

Ο. Ο.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ. χωρίς γραμμικό πλαίσιο.

- 52.** E26 O37 α) Συλλογή Lockett' εκ Συλλογής Pozzi.
5⁰⁰ 8.49 γρ. 19 χιλ.
Pozzi_α 1765' Pozzi_β 3931' SNG Lockett 2271.
β) Νέα Υόρκη 1944.100.19155.
9⁰⁰ 8.43 γρ. - **Πίν. 3**
γ) Βιέννη 12392.
2⁰⁰ 8.33 γρ. 19 χιλ.
Ο. Σπάσιμο της σφραγίδας πάνω στη θόλο της Αθηνάς στα νομίσματα β-γ.
- 53.** E26 O38 α) Gorny – von Mosch 203, 05 March. 2012, lot 172' εκ Künker 182, 14 March 2011, lot 206.
- 8.61 γρ. - **Πίν. 3**
β) Frankfurt am Main, Deutsche Bundesbank 9/60.
9⁰⁰ 8.46 γρ. 20 χιλ.
γ) Cambridge, Leake.
6⁰⁰ 8.39 γρ. 19 χιλ.
SNG Leake 2714.
- 54.** E26 O40 α) Künker 153, 14 March 2009, lot 8271.
- 8.51 γρ. - **Πίν. 3**
β) Νέα Υόρκη 1957.40.4.
5⁰⁰ 8.35 γρ. -
Ο. Σπάσιμο σφραγίδας στο άνω τμήμα της παράστασης.

55. E26 O39 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
11⁰⁰ 8.39 γρ. 20 χιλ. Πίν. 3
β) Νέα Υόρκη 1944.100.19154.
2⁰⁰ 8.51 γρ. -
γ) UBS 61, 14 September 2004, lot 4305.
- 8.66 γρ. -
δ) «Θησαυρός Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;), CH I, 13' CH V, 7.
- 8.25 γρ. 20 χιλ.
Kraay 1979, πίν. 9, αρ. 21.

6^η σειρά

Στατήρες

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση δ. με καμπυλόσχημο πτερό και χαλινό.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς δ. με περιδέριο και κορινθιακό κράνος. Η μακριά κόμη της είναι ελεύθερη, αλλά μαζεμένη χαμηλά στη ράχη. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

56. E27 O39 α) Νέα Υόρκη 1941.153.403.
2⁰⁰ 8.35 γρ. - Πίν. 3
β) Soler y Llach 99, 26 October 2017, lot 2058.
- 8.46 γρ. -
57. E27 O42 α) Νέα Υόρκη 1955.54.134.
11⁰⁰ 8.63 γρ. - Πίν. 3
β) Βερολίνο 996.1920.
1⁰⁰ 8.33 γρ. 18 χιλ.
γ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
2⁰⁰ 8.67 γρ. 19 χιλ.
δ) «Θησαυρός» Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;), CH I, 13' CH V, 7.
- 8.43 γρ. 21 χιλ.
Kraay 1979, πίν. 9, αρ. 28.
ε) «Θησαυρός» Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;), CH I, 13'

CH V, 7.

- 8.36 γρ. 20 χιλ.

Kraay 1979, πίν. 9, αρ. 29· Calciati 1990, σ. 391, αρ. 13/2.

στ) Παρίσι, De Nanteuil.

10⁰⁰ 8.56 γρ. -

De Nanteuil, αρ. 872.

ζ) «Θησαυρός» **Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;), CH I, 13·**

CH V, 7.

- 7.74 γρ. 21 χιλ.

Kraay 1979, πίν. 9, αρ. 30.

η) MMAG 54, 26 October 1978, lot 214.

- - 18.5 χιλ.

Calciati 1990, σ. 391, αρ. 13/4.

θ) «Θησαυρός» **Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;), CH I, 13·**

CH V, 7.

- 7.74 γρ. 18.5 χιλ.

Kraay 1979, πίν. 9, αρ. 31.

ι) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

11⁰⁰ 8.09 γρ. 19 χιλ.

58. E27 O43

α) Λονδίνο 1907,1007.4.

1⁰⁰ 8.55 γρ. 18 χιλ. Πίν. 3

Calciati 1990, σ. 391, αρ. 14/1.

β) Παρίσι, Delepierre.

11⁰⁰ 8.41 γρ. 21 χιλ.

SNG Delepierre 1228.

γ) «Θησαυρός» **Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;), CH I, 13·**

CH V, 7.

- 8.23 γρ. 19 χιλ.

Kraay 1979, πίν. 9, αρ. 32· Calciati 1990, σ. 391, αρ. 14.

59. E28 O42

α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

7⁰⁰ 8.55 γρ. 19 χιλ. Πίν. 3

β) «Θησαυρός» **Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;), CH I, 13·**

CH V, 7.

- 8.24 γρ. 18.5 χιλ.

Kraay 1979, πίν. 9, αρ. 22.

γ) Βρυξέλλες.

9⁰⁰ 8.41 γρ. 20 χιλ.

δ) Winterthur.

8⁰⁰ 8.44 γρ. 20 χιλ.

Winterthur 1827.

ε) Winterthur.

9⁰⁰ 8.46 γρ. 22.1 χιλ.

Winterthur 1829.

στ) Winterthur.

2⁰⁰ 8.44 γρ. 20.3 χιλ.

Winterthur 1828.

ζ) «Θησαυρός» Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (ς), **CH I, 13**

CH V, 7.

- 8.08 γρ. 19 χιλ.

Kraay 1979, πίν. 9, αρ. 23.

η) «Θησαυρός» Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (ς), **CH I, 13**

CH V, 7.

- 8.07 γρ. 19 χιλ.

Kraay 1979, πίν. 9, αρ. 24.

θ) Συλλογή Lockett.

12⁰⁰ 8.66 γρ. 20 χιλ.

SNG Lockett 2273.

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας κάτω από τα εμπρόσθια σκέλη του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.

60. E28 O44

α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

9⁰⁰ 8.02 γρ. 20.5 χιλ.

Πίν. 3

β) Συλλογή Μαυροκορδάτου.

- 8.70 γρ. 18 χιλ.

Σβορώνος 1911, αρ. 846, πίν. 12.26.

γ) Λονδίνο 1866,1201.2904.

7⁰⁰ 8.52 γρ. 18 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ.6.

δ) Cambridge, McClean.

4⁰⁰ 8.70 γρ. 19 χιλ.

McClean 5314.

ε) Οξφόρδη· εκ «θησαυρού» **Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;),**

CH I, 13· CH V, 7.

8⁰⁰ 7.94 γρ. 19 χιλ.

Kraay 1979, πίν. 9, αρ. 25· Calciati 1990, σ. 390, αρ. 13.

στ) «Θησαυρός» **Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;), CH I, 13·**

CH V, 7.

- 7.88 γρ. 21 χιλ.

Kraay 1979, πίν. 9, αρ. 26.

ζ) Νέα Υόρκη 1944.10019153.

12⁰⁰ 8.57 γρ. -

η) Βιέννη, Institut 6307.

9⁰⁰ 8.06 γρ. 19 χιλ.

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας κάτω από τα εμπρόσθια σκέλη του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.

61. E28 O43

α) Βερολίνο 492/ 1901.

1⁰⁰ 8.58 γρ. 20 χιλ. Πίν. 3

β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, 1966)· εκ «θησαυρού» **Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;), CH I, 13· CH V, 7.**

5⁰⁰ 8.59 γρ. 25 χιλ.

Kraay 1979, πίν. 9, αρ. 27.

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας κάτω από τα εμπρόσθια σκέλη του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.

Δραχμές

Ε. Α. Πήγασος σε πτήση δ. με καμπυλόσχημο πτερό και χαλινό.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης δ. με περιδέραιο και ταινία στην κεφαλή. Η μακριά κόμη της ανασηκώνεται και δένεται με τους μίτους της ταινίας. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

62.	E29	O45	α) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875. 5 ⁰⁰	2.43 γρ.	16 χιλ.	Πίν. 3
			β) Νέα Υόρκη 1955.54.135. 6 ⁰⁰	2.67 γρ.	-	
			γ) Αθήνα, Μουρούζη. 10 ⁰⁰	2.84 γρ.	15 χιλ.	
			Ποστολάκας 1868, αρ. 566.			

7^η σειρά

Στατήρες

Ε. Α. Πήγασος σε πτήση δ.με καμπυλόσχημο πτερό και χαλινό.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς δ. με κορινθιακό κράνος. Η μακριά κόμη της μαζεμένη σε στεφάνη. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

63.	E30	O46	Auctiones e50, 11 September 2016, lot 40. -	8.80 γρ.	19 χιλ.	Πίν. 3
------------	-----	-----	--	----------	---------	---------------

Ε. Ό.π.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς δ. με περιδέραιο και κορινθιακό κράνος. Η μακριά κόμη της είναι ελεύθερη, αλλά μαζεμένη χαμηλά στη ράχη, όπου αναδιπλώνεται και δένεται. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

64.	E30	O47	Auctiones e52, 16 October 2016, lot 12. -	8.33 γρ.	18 χιλ.	Πίν. 3
------------	-----	-----	--	----------	---------	---------------

65.	E31	O48	α) Αθήνα, Μουρούζη. 5 ⁰⁰	8.43 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 3
			Ποστολάκας 1868, αρ. 555.			
			β) Βερολίνο 28633/55. 12 ⁰⁰	8.38 γρ.	19 χιλ.	
			γ) Λονδίνο TC,p122.1LocEp. 5 ⁰⁰	8.38 γρ.	20.5 χιλ.	
			BMC (Corinth and Colonies), αρ. 4.			

- δ) Βερολίνο 493/1909.
5⁰⁰ 8.63 γρ. 21 χιλ.
Ο. Σπασίματα σφραγίδας κάτω από το λαιμό, στη μύτη και πάνω από τη θόλο του κράνους.
- 66.** E31 O49 Βουδαπέστη 34A.1914.13.
2⁰⁰ 8.58 γρ. 18 χιλ. **Πίν. 3**
- 67.** E32 O50 Βουδαπέστη 61.1953.71.
3⁰⁰ 8.16 γρ. 19.5 χιλ. **Πίν. 3**
Ο. Σπάσιμο σφραγίδας στο οπίσθιο τμήμα της θόλου του κράνους.
- 68.** E32 O51 Gorny - von Mosch 233, 06 October 2015, lot 1386.
- 8.36 γρ. - **Πίν. 3**
- 69.** E33 O51 α) Παρίσι, Amant Valton.
4⁰⁰ 8.49 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 3**
β) NAC Auction 106, 9 May 2018, lot 1192.
- 8.33 γρ. -
γ) CNG e192, 23 July 2008, lot 56.
- 8.37 γρ. 20 χιλ.
Ο. Σπάσιμο σφραγίδας κάτω από το αυτί της Αθηνάς.
- 70.** E33 O52 α) Pegasi 24, 05 April 2011, lot 107 εκ Künker 174, 27 September 2010, lot 257.
- 7.70 γρ. - **Πίν. 3**

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο αρ. φύλλο κισσού.

- 71.** E34 O53 α) Οξφόρδη εκ Συλλογής Lockett.
6⁰⁰ 8.43 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 3**
Το νόμισμα φέρει ορθογώνια δοκιμαστική τομή.
SNG Lockett 2272.
β) Λονδίνο 1866,1201.2924.
1⁰⁰ 8.50 γρ. 19 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 7.
Ο. Σπάσιμο σφραγίδας σε όλα τα νομίσματα κάτω από την

- κεφαλή της Αθηνάς.
72. E34 O54 α) Παρίσι 2.
9⁰⁰ 8.25 γρ. 19.5 χιλ. Πίν. 3
β) Νέα Υόρκη 1957.172.846.
2⁰⁰ 8.11 γρ. -
*E. Επιδιόρθωση σφραγίδας μεταξύ πτερού και κεφαλής
Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.*
- Ε. Ό.π.
Ο. Ό.π., αλλά χωρίς φύλλο κισσού.
73. E34 O55 α) Ουαλία.
7⁰⁰ 8.23 γρ. 18 χιλ. Πίν. 3
β) Λονδίνο RPK,p50A.1.Leu.
9⁰⁰ 8.36 γρ. 18 χιλ.
*BMC (Corinth and Colonies), αρ. 3.
Ο. Σπάσιμο σφραγίδας κάτω αρ.*
74. E34 O56 α) Ουαλία.
2⁰⁰ 8.29 γρ. 18 χιλ. Πίν. 4
β) Νέα Υόρκη 1944.100.19156.
9⁰⁰ 8.51 γρ. -
γ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ
Συλλογής Ravel).
4⁰⁰ 8.67 γρ. 18.5 χιλ.
δ) MMAG 73, 17 October 1988, lot 514.8.
- 8.18 γρ. 18 χιλ.
Calciati 1990, σ. 392, αρ. 16.
ε) Lanz 50, 27 November 1989, lot 159.
- 8.30 γρ. 19 χιλ.
*Calciati 1990, σ. 392, αρ. 16/1.
Ο. Επιδιόρθωση σφραγίδας σε όλα τα νομίσματα κάτω από την
κεφαλή της Αθηνάς.*
75. E35 O55 Παρίσι 4.
7⁰⁰ 8.35 γρ. 18.5 χιλ. Πίν. 4

Ο. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στο πρόσωπο της Αθηνάς.

76.	E35	O57	α) Νέα Υόρκη 1944.100.19158.
9 ⁰⁰ 8.50 γρ. - Πίν. 4
			β) NFA 20, 10 March 1988, lot 230.
- 8.32 γρ. 19 χιλ.
Calciati 1990, σ. 392, αρ. 16/2.
			γ) Auctiones e14, 17 March 2013, lot 12.
- 8.42 γρ. 18 χιλ.

Δραχμές

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση δ.με καμπυλόσχημο πτερό και χαλινό.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης δ. με περιδέραιο και ταινία στην κεφαλή. Η μακριά κόμη της ανασηκώνεται και δένεται με τους μίτους της ταινίας. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

77.	E36	O58	α) Yale 2001.87.7190.
3 ⁰⁰ 2.72 γρ. 13 χιλ. Πίν. 4
			β) CGB 59, 19 June 2013, lot 78.
12 ⁰⁰ 2.79 γρ. 13 χιλ.
78.	E36	O59	Παρίσι, Delepierre.
11 ⁰⁰ 2.69 γρ. 14 χιλ. Πίν. 4
<i>SNG Delepierre 1227.</i>
79.	E36	O60	Αθήνα, Σούτσου.
1 ⁰⁰ 2.62 γρ. 14 χιλ. Πίν. 4
<i>SNG Soutzos 505.</i>
80.	E37	O60	Οξφόρδη (<i>A.H. Baldwin 14 June 1957</i>).
1 ⁰⁰ 2.71γρ. 14 χιλ. Πίν. 4
81.	E38	O61	α) Οξφόρδη.
7 ⁰⁰ 2.61γρ. 13 χιλ. Πίν. 4
			β) Αθήνα, Alpha.
10 ⁰⁰ 2.64 γρ. 14 χιλ.
<i>SNG Alpha 542.</i>

Τριώβολα

Ε. Λ. Ημίτομο Πηγάσου σε πτήση δ.με καμπυλόσχημο πτερό και χαλινό.

Ο. Ό.π.

- 82.** E39 O62 Naumann 39, 03 March 2016, lot 169.
- 1.31 γρ. 10 χιλ. **Πίν. 4**
Ο. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω από την κεφαλή της Νύμφης.

Ε. Ό.π.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης δ. με περιδέραιο, ταινία στην κεφαλή και στεφανωτή κόμμωση. Εντός εγχοίλου τετραγώνου.

- 83.** E39 O63 α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 180' εκ Συλλογής Weber' εκ Συλλογής Margaritis.
11⁰⁰ 1.28 γρ. 13 χιλ. **Πίν. 4**
Margaritis 1886, σ. 17, πίν. 2, αρ. 5' Weber 3849.

Ε. Ό.π., αλλά ο Πήγασος αρ.

Ο. Ό.π.

- 84.** E40 O63 α) Lanz 135, 21 May 2007, lot 226.
2⁰⁰ 1.33 γρ. 12 χιλ. **Πίν. 4**
β) Κοπεγχάγη.
12⁰⁰ 1.29 γρ. 10 χιλ.
SNG Cop. 330.
γ) Roma e2, 2 November 2013, lot 67.
4⁰⁰ 1.29 γρ. 11 χιλ.

Διώβολα

Ε. Λ. Προτομή Πηγάσου με χαλινό δ.

Ο. Μεγάλο Δ εντός εγχοίλου τετραγώνου.

- 85.** E41 O64 α) Αθήνα, Μουρούζη.
1⁰⁰ 0.70 γρ. 10 χιλ. **Πίν. 4**
Ποστολάκας 1868, αρ. 570*.
* Στο Νομισματικό Μουσείο Αθηνών είναι ταξινομημένο ως 565γ.

β) Naumann 5, 07 July 2013, lot 99.

- 0.50 γρ. 9 χιλ.

Ο. Σπασίματα σφραγίδας γύρω από την κορυφή του Δ και στα δύο νομίσματα.

Ε. Ό.π., αλλά προτομή αρ.

Ο. Ό.π.

86. E42 O65 Obolos Webauction 5, 26 June 2016, lot 217.

5⁰⁰ 0.87 γρ. 9 χιλ. **Πίν. 4**

Οβολοί

Ε. Α. Πήγασος σε πτήση δ. με καμπυλόσχημο πτερό και χαλινό.

Ο. Έγκοιλο τετράγωνο διηρημένο στα τέσσερα με κάθετες κεραίες επί των χωρισμάτων του τετραγώνου.

87. E43 O66 α) CNG e230, 24 March 2010, lot 48.

8⁰⁰ 0.42 γρ. - **Πίν. 4**

β) Νέα Υόρκη 1957.54.2.

- 0.45 γρ. -

γ) Weber' εκ Συλλογής Margaritis.

- 0.43 γρ. 9 χιλ.

Margaritis 1886, σ. 17, πίν. 2, αρ. 4' Weber 3865.

δ) Roma E-Live Auction 1, 25 July 2018, lot 64.

- 0.48 γρ. 9 χιλ.

Γ' περίοδος (440 - 400 π.Χ.)

Τα νομίσματα (πίν. 4-10 – αρ. 88-234)

Η Γ' περίοδος της νομισματικής παραγωγής της Λευκάδας καλύπτει όλο σχεδόν το β' μισό του 5^{ου} αι. π.Χ. και σχετίζεται με τα γεγονότα του Πελοποννησιακού πολέμου. Κατά την περίοδο αυτή αποτυπώνεται στην εικονογραφία και την τεχνοτροπία του τοπικού νομισματοκοπείου με σαφήνεια η μετάβαση από την τέχνη των αρχαϊκών στην τέχνη των κλασικών χρόνων. Για πρώτη φορά στις εκδόσεις του νομισματοκοπείου απαντούν γράμματα στο πεδίο της οπίσθιας όψης (F, □ και Σ).

Η παραγωγή της κατανέμεται σε έξι σειρές. Τα δεδομένα από ανασκαφικές έρευνες είναι πενιχρά για τα νομίσματα της περιόδου, καθώς εντοπίστηκε μόνον ένα διώβολο που ανήκει στην 3^η σειρά.⁶⁴⁷ Τα νομίσματα της Λευκάδας απαντούν σε αρκετά δημοσιευμένα θησαυρικά σύνολα, αλλά οι πληροφορίες που αντλούμε είναι περιορισμένες, εξαιτίας του μεγάλου χρονικού εύρους που παρουσιάζουν οι συνθέσεις των «θησαυρών» αυτών, και η απόκρυψή τους τοποθετείται σε αρκετά μεταγενέστερους χρόνους από την εξεταζόμενη περίοδο. Συνολικά έχουν καταγραφεί έως τώρα νομίσματα της Γ' περιόδου σε εικοσιένα «θησαυρούς».⁶⁴⁸ Σημαντικά στοιχεία χρονολόγησης δίνουν ο «θησαυρός» της Κορίνθου (*IGCH* 25), οι σικελικοί «θησαυρούς» *IGCH* 2098, *IGCH* 2175 και ο «θησαυρός» από το Vito Superiore (*IGCH* 1910). Για την κατάταξη των νομισμάτων αξιοποιήθηκαν, πλην των

⁶⁴⁷ Το διώβολο (Λευκάδα 211) εντοπίστηκε σε σωστική ανασκαφική έρευνα στο οικόπεδο Φατούρου στη Λευκάδα. Για τα αποτελέσματα της ανασκαφής, βλ. *ΑΔ* 48 (1993), σσ. 290-293.

⁶⁴⁸ Οι «θησαυροί» αναφέρονται επιγραμματικά με την ένδειξη των *IGCH* και *CH*, εφόσον υπάρχει, και σύμφωνα με τη χρονολογία απόκρυψής τους, όπως έχουν ταξινομηθεί στο κεφάλαιο «*Θησαυροί*», βλ. σσ. 853-895. Πρόκειται για «θησαυρούς» που απεκρύβησαν από το γ' τέταρτο του 5^{ου} αι. π.Χ. έως το 280 π.Χ.: Κόρινθος 1952-1953 (*IGCH* 25), Montforte S. Giorgio 1947 (*IGCH* 2098), Canicattini 1907 (*IGCH* 2175), Vito Superiore Reggio 1939 (*IGCH* 1910), Ionian Shore 1908 (*IGCH* 1916), Licata 1926 (*IGCH* 2130), Centuripe 1952 (*IGCH* 2131), Sicily 1974-1975 (*CH* V, 23), Calanna, Calabria 1935 (*CH* I, 39' *CH* II, 63), Άγνωστη θέση, πριν το 1952 (*CH* VIII, 159), Megara Hyblaea 1949 (*IGCH* 2135), Leonforte Nissoria 1952 (*IGCH* 2133), Carosino, Taranto 1905 (*IGCH* 1928), Cesarò 1915-16 (*IGCH* 2145), Megara Hyblaea 1966 (*IGCH* 2180), East Sicily 1983 (*CH* X, 410), Pachino, Costa Fondovia 1957 (*IGCH* 2151), Sicily 1980 (*CH* VII, 57), Messina 1868 (*IGCH* 2188), Sicily 1837 (*IGCH* 2144), Sicily (*IGCH* 2187), Camarina (Scogliti) 1928 (*IGCH* 2185) και West Sicily 1984 (*CH* X, 411).

δεδομένων των «θησαυρών, οι διασταυρώσεις των σφραγίδων, η εικονογραφία και τα τεχνολογικά χαρακτηριστικά των νομισμάτων.

1^η σειρά: Στατήρες E44-E46 / O67-O70

Δραχμές E47 / O71

Τριώβολα E48 / O72-O73

Την **1^η σειρά** της περιόδου απαρτίζουν 26 στατήρες που παρήχθησαν από τρεις σφραγίδες εμπροσθοτύπου και τέσσερις οπισθοτύπου, επτά δραχμές που παρήχθησαν από το ίδιο ζεύγος σφραγίδων και έξι τριώβολα που παρήχθησαν από μία σφραγίδα εμπροσθοτύπου και δύο οπισθοτύπου. Ο λόγος του αριθμού των νομισμάτων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 8.7, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 3 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 3 και το 4.

Η αναγραφή του αρχικού γράμματος του εθνικού τοποθετείται κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου με μακρύτερη τη μία κεραία. Το Λ είναι εμφανώς μεγαλύτερο από την απεικόνιση της προηγούμενης περιόδου.

Στην εμπρόσθια όψη των στατήρων εικονίζεται δεξιόστροφος Πήγασος με χαλινό, όπως στην **7^η σειρά** της **B' περιόδου**. Ο Πήγασος προτάσσει τα εμπρόσθια σκέλη ελαφρώς λυγισμένα, ενώ τα οπίσθια απεικονίζονται σε χαλαρή στάση. Το πτερό διατηρεί τη διάρθρωση σε τέσσερα τμήματα, καθώς και την καμπυλόσχημη απόληξη. Η ταινία με τις στιγμές που αποδίδει τα μεσαία στέγαστρα επανεμφανίζεται, ενώ αυξάνεται ο αριθμός από τα πρωτεύοντα και δευτερεύοντα ερετικά πτερά. Η βραχεία χαίτη αποδίδεται με γραμμικό και στυλιζαρισμένο τρόπο, όπως επίσης και η προκόμη. Ο οφθαλμός σχεδιάζεται διεσταλμένος, ενώ το αυτί δεν παρουσιάζει ανατομικές λεπτομέρειες. Η ουρά του κατέρχεται από την έκφυσή της σχεδόν σε ορθή γωνία, ως μία λεπτή ενιαία μάζα. Ο χαρακτήρας κατορθώνει να αποδώσει με αρκετή επιτυχία τον όγκο του ζώου τονίζοντας τους μύες στους γλουτούς, τον τράχηλο και τις παρειές. Οι αναλογίες, όμως, του κορμού με τα σκέλη του Πηγάσου δεν είναι ακόμα αρμονικές

Στην οπίσθια όψη χαράσσεται η κεφαλή της Αθηνάς προς τα αριστερά εντός εγκοίλου τετραγώνου. Η κεφαλή είναι αισθητά μικρότερη ως προς το μέγεθος από την αντίστοιχη της **7^{ης} σειράς** της **B' περιόδου**. Ο χαρακτήρας κατά την περίοδο αυτή προσπαθεί να κατακτήσει την ορθή σχεδίαση του οφθαλμού και το επιτυγχάνει σε

μεγάλο ποσοστό. Η οφθαλμική κόγχη αποδίδεται ως οξεία γωνία και ο οφθαλμός με συνίζηση. Το αρχαϊκό μειδίαμα εκλείπει οριστικά από τα χείλη της θεάς, τα οποία είναι μικρά και λεπτά. Το πλάσιμο των όγκων του προσώπου είναι απαλό και οι μεταβάσεις αρμονικές, ενώ ο χαρακτήρας εγκαταλείπει τις πλατιές επιφάνειες στις παρειές. Το αυτί αποδίδεται με κάθε λεπτομέρεια. Διαφοροποίηση από τις προηγούμενες περιόδους παρατηρείται στην απόδοση της κόμης, η οποία χαράσσεται πλέον με σαφείς κυματοειδείς γραμμές και όχι στιγμές σε σειρά. Οι λεπτοί βόστρυχοι πλαισιώνουν το μέτωπο, το άνω τμήμα της παρειάς και κατέρχονται ως δέσμη κυματοειδών γραμμών, σαν ενιαία μάζα, κάτω από το κράνος στη ράχη της θεάς. Η κόμη στο άκρο της κάνει μία αναδίπλωση σχήματος λατινικού S και δένεται στο σημείο αυτό με λεπτή ταινία. Συχνά διακρίνονται οι μίτοι της ταινίας. Πρόκειται για παραλλαγή της στεφανωτής κόμμωσης με ελεύθερους βοστρύχους.⁶⁴⁹ Στο λαιμό φοράει περιδέριο από μεγάλες στρογγυλές χάντρες. Όλη η μορφή αποπνέει μία εσωστρέφεια και βαρυθυμία, στοιχεία που χαρακτηρίζουν τη γλυπτική του λεγόμενου αυστηρού ρυθμού. Τα χαρακτηριστικά αυτά γίνονται ακόμα πιο έντονα στις επόμενες σειρές της περιόδου.

Η δραχμή της *I^{ης} σειράς* της *Γ' περιόδου* ως προς την απόδοση του εμπροσθοτύπου ακολουθεί την τεχνοτροπία και τις κατακτήσεις των στατήρων. Ο δεξιόστροφος Πήγασος με το καμπυλόσχημο πτερό και τον χαλινό παριστάνεται σε πτήση με κινησιολογία αντίστοιχη με εκείνη των στατήρων. Το αρχικό γράμμα του εθνικού χαράσσεται κάτω από την κοιλιά του με μακρύτερη την αριστερή κεραία.

Στην οπίσθια όψη απεικονίζεται η κεφαλή της Νύμφης Πειρήνης προς τα αριστερά εντός εγκοίλου τετραγώνου. Οι κεφαλές των δραχμών είναι, επίσης, μικρότερες συγκριτικά με τις κεφαλές των Νυμφών της *Β' περιόδου*. Η οφθαλμική κόγχη αποδίδεται ως οξεία γωνία με δύο παχιές γραμμές και η ίριδα με μία στιγμή. Ομοίως με τη μορφή της Αθηνάς το αρχαϊκό μειδίαμα εξαφανίζεται και από τη μορφή της Νύμφης. Τα χαρακτηριστικά του προσώπου της είναι αρμονικά. Φοράει περιδέριο από μεγάλες χάντρες και λεπτή ταινία στην κεφαλή. Στην απόδοση της παραλλαγής της στεφανωτής κόμμωσης της Νύμφης ο χαρακτήρας διατηρεί τα χαρακτηριστικά της προηγούμενης περιόδου. Η κόμη της αποδίδεται όχι με κυματοειδείς γραμμές, αλλά με μεγάλες στιγμές που δημιουργούν ενάλληλα ημικύκλια, ενώ τρεις σειρές στιγμών στολίζουν το μέτωπο και φθάνουν έως το άνω

⁶⁴⁹ Σχετικά με την στεφανωτή κόμμωση και της παραλλαγές του τύπου, βλ. Gkikaki 2014, σσ. 4-65.

τμήμα της παρειάς δημιουργώντας μία καμπύλη απόληξη.⁶⁵⁰ Η μακριά κόμη κατέρχεται σα μία μάζα από σειρές στιγμών, η οποία ανασηκώνεται και στερεώνεται στο οπίσθιο τμήμα της κεφαλής με τους μίτους της ταινίας.

Τα τριώβολα της **I^{ης} σειράς** της **Γ' περιόδου** φέρουν στην εμπρόσθια όψη ημίτομο Πηγάσου προς τα δεξιά. Ο πτερωτός ίππος με το καμπυλόσχημο πτερό και τον χαλινό έχει τα σκέλη προτεταμένα και ελαφρώς λυγισμένα. Το πτερό ακολουθεί τη διάρθρωση σε τέσσερα τμήματα, ενώ διακρίνεται και η διακοσμητική ταινία με τις στιγμές που αποδίδει τα μεσαία στέγαστρα. Το αρχικό γράμμα του εθνικού της πόλης σχεδιάζεται κάτω από την κοιλιά.

Στην οπίσθια όψη χαράσσεται η κεφαλή της Νύμφης Πειρήνης προς τα δεξιά μέσα σε έγκοιλο τετράγωνο. Φοράει λεπτή ταινία στην κεφαλή και περιδέριο από μεγάλες χάντρες. Πρόκειται για νέα εικονογραφία στους οπισθοτύπους των τριωβόλων της Λευκάδας σε αντικατάσταση της κεφαλής της Νύμφης με τον **περίκομο** της **Β' περιόδου**.⁶⁵¹ Η Νύμφη παριστάνεται με μακριά κόμη, η οποία ανασηκώνεται και στερεώνεται με τους μίτους της ταινίας, κατά την τυπολογία των δραχμών. Ο χαρακτήρας αναπαράγει και στις κεφαλές των τριωβόλων την περίτεχνη και επιτηδευμένη αστραγαλωτή κόμη των δραχμών της σειράς. Η απουσία του αρχαϊκού μειδιάματος αποτελεί πλέον βασικό χαρακτηριστικό των κεφαλών της **Γ' περιόδου**, όπως επίσης και η ορθότερη απόδοση του οφθαλμού.

Γενικά στα νομίσματα της **I^{ης} σειράς** παρατηρείται μία ομογένεια ως προς την τεχνοτροπία, τόσο του Πηγάσου, όσο και των κεφαλών. Αντίθετα η εκτέλεση της παραγωγής χαρακτηρίζεται από μία βιασύνη. Τα πέταλα έχουν ακανόνιστο σχήμα, με εξαίρεση τα πέταλα των τριωβόλων που έχουν κατά κανόνα κυκλικό σχήμα, και φέρουν αρκετά σπασίματα στην περιφέρειά τους.⁶⁵² Οι σφραγίδες είναι μεγαλύτερες από τα πέταλα που χρησιμοποιήθηκαν για την παραγωγή της σειράς, με αποτέλεσμα μέρος της παράστασης, κυρίως, του εμπροσθοτύπου (εμπρόσθια σκέλη, ουρά) να μην αποτυπώνεται.

⁶⁵⁰ Η απόδοση της κόμης θυμίζει τους αστραγαλωτούς βοστρύχους των αρχαϊκών κούρων.

⁶⁵¹ Πρβλ. πίν. 4, αρ. 83-84.

⁶⁵² Πιθανώς να οφείλεται σε ατελής διαδικασία τήξης του πετάλου.

2^η σειρά: Στατήρες **E46 / O74**

Η **2^η σειρά** της περιόδου αποτελείται αποκλειστικά από στατήρες, συνολικά έξι, οι οποίοι παρήχθησαν από το ίδιο ζεύγος σφραγίδων. Πρόκειται για μία βραχύβια έκδοση, χρονικά κοντά με την **1^η σειρά**, καθώς μοιράζονται την ίδια εμπρόσθια σφραγίδα (E46). Ο λόγος του αριθμού των νομισμάτων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 6, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 1 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 1 και το 2.

Το αρχικό γράμμα του εθνικού Λ τοποθετείται κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου και χαράσσεται με μακρύτερη την αριστερή κεραία.

Στην εμπρόσθια όψη εικονίζεται ο δεξιόστροφος Πήγασος με χαλινό, κατά τα πρότυπα της **1^{ης} σειράς**, χωρίς διαφοροποιήσεις.⁶⁵³ Αρκετές, όμως, αλλαγές καταγράφονται στον οπισθότυπο. Ως οπισθότυπος χαράσσεται η κεφαλή της Αθηνάς προς τα δεξιά με το κορινθιακό κράνος ανασηκωμένο εντός εγκοίλου κύκλου, αντί εγκοίλου τετραγώνου. Η σφραγίδα της οπίσθιας όψης φιλοτεχνήθηκε από έναν χαράκτη πραγματικό καλλιτέχνη. Οι απαλές μεταβάσεις στους όγκους του προσώπου, η ορθή απόδοση του οφθαλμού με συνίζηση και η φυσιοκρατική απόδοση επιμέρους ανατομικών λεπτομερειών, όπως τα χείλη και το αυτί, δημιουργούν ένα πορτραίτο της Αθηνάς απaráμιλλης ομορφιάς που αποπνέει μία εσωτερικότητα, ενώ δε θυμίζει καθόλου πολεμική θεά. Η μακριά κόμη της κατέρχεται σε ελεύθερους, κυματοειδείς βοστρύχους στη ράχη. Από το λαιμό της Αθηνάς απουσιάζει το περιδέριο.

Για την έκδοση αυτής της βραχύβιας έκδοσης χρησιμοποιήθηκαν μεγάλα πέταλα, συνήθως ακανόνιστου σχήματος.

3^η σειρά: Στατήρες **E46, E49 / O75-O89**

Δραχμές E47 / O90-O91

Τριώβολα E48 / O92

Διώβολα E50-E51 / O93-O98

Τριημιωβόλια E52-E53 / O99-O100

⁶⁵³ Για την περιγραφή του Πηγάσου, βλ. παραπάνω, σ. 178.

Η 3^η *σειρά* αποτελείται από 39 στατήρες που παρήχθησαν από δύο σφραγίδες εμπροσθοτύπου και δεκαπέντε οπισθοτύπου, εννέα δραχμές που παρήχθησαν από μία σφραγίδα εμπροσθοτύπου και δύο οπισθοτύπου, δύο τριώβολα από το ίδιο ζεύγος σφραγίδων, 26 διώβολα από δύο εμπρόσθιες και έξι οπίσθιες σφραγίδες και δύο τριημιωβόλια από δύο σφραγίδες εμπροσθοτύπου και ισάριθμες οπισθοτύπου. Η 3^η *σειρά* διασταυρώνεται με την 1^η και τη 2^η *σειρά* με κοινή σφραγίδα εμπροσθοτύπου στατήρα (E46), ενώ χρησιμοποιεί την ίδια εμπρόσθια σφραγίδα με την 1^η *σειρά* και για την παραγωγή δραχμών (E47) και τριωβόλων (E48). Ο λόγος του αριθμού των στατήρων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 19.5, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 2 με κάλυψη δείγματος 95% επίσης το 2.

Η αναγραφή του αρχικού γράμματος του εθνικού τοποθετείται κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου και αποδίδεται με μακρύτερη την αριστερή κεραία.

Ο δεξιόστροφος Πήγασος παριστάνεται ως εμπροσθότυπος με το καμπυλόσχημο πτερό και τον χαλινό. Ουσιαστικά δε διαφοροποιείται η απόδοσή του από τις αντίστοιχες απεικονίσεις του κατά την 1^η και 2^η *σειρά*.

Σημαντικές, όμως, καινοτομίες εισάγονται στην εικονογραφία της οπίσθιας όψης. Η κεφαλή της Αθηνάς εικονίζεται χωρίς αυστηρό προσανατολισμό με ανασηκωμένο το κορινθιακό κράνος, στο οποίο προστίθεται ένα προστατευτικό εξάρτημα για τον αυχένα, το καταυχένιο, και ένα δερμάτινο κάλυμμα κεφαλής, το οποίο διακρίνεται στο άνοιγμα του κράνους πάνω από το αυτί. Σε ορισμένα μάλιστα παραδείγματα το κράνος διαθέτει και μακρύ λοφίο (βλ. O82). Για πρώτη φορά στο πεδίο του οπισθοτύπου απαντά το αρχικό γράμμα του εθνικού, Λ, συνηθέστερα πίσω από την κεφαλή της θεάς (βλ. O76), καθώς και δευτερεύοντα διακοσμητικά θέματα που δε σχετίζονται με την κύρια παράσταση, όπως υδρόβιο πτηνό (βλ. O78), κόκκος σίτου (βλ. O83) ή τέσσερα σφαιρίδια γύρω από την κεφαλή (βλ. O87). Σε δύο σφραγίδες (O77, O84) κάτω από τη κεφαλή της Αθηνάς έχει χαραχθεί το γράμμα F (δίγαμμα). Πρόκειται για την πρώτη απόπειρα του χαρακτή να υπογράψει το έργο του ή είναι το αρχικό του υπεύθυνου νομισματικού υπαλλήλου;⁶⁵⁴ Οι σφραγίδες επανέρχονται στο τετράγωνο σχήμα της 1^{ης} *σειράς*. Οι καινοτομίες αυτές, δεν καταγράφονται από κοινού στην ίδια σφραγίδα, ούτε και διατηρούνται όλες στις

⁶⁵⁴ Λόγω της ομοιότητας των δύο σφραγίδων θα μπορούσε να πρόκειται για το αρχικό γράμμα του ονόματος του χαρακτή.

επόμενες σειρές. Πρόκειται για μία περίοδο πειραματισμού, ακολουθώντας στενά τις κατακτήσεις, αλλά και τις αλλαγές που καταγράφονται στο νομισματοκοπείο της Κορίνθου, τις οποίες, όμως, η Λευκάδα τις υιοθετεί σχεδόν όλες πάραυτα, έστω και για μία μόνον παραγωγή.⁶⁵⁵

Οι κεφαλές της Αθηνάς είναι αισθητά μεγαλύτερες. Όπως, ήδη, είχε επισημανθεί από την αρχή της **Γ΄ περιόδου** το αρχαϊκό μείδίαμα έχει εγκαταλειφθεί, ενώ πλέον ο χαρακτήρας έχει κατακτήσει την ορθή απόδοση του οφθαλμού κατά τομή με συνίζηση. Οι κεφαλές παρουσιάζουν μεγαλύτερη πλαστικότητα. Η μακριά κόμη της θεάς αποδίδεται ελεύθερη και αποτελείται από ανεξάρτητους, κυματοειδείς βοστρύχους που πλαισιώνουν το πρόσωπο.

Η εικονογραφία των εμπροσθοτύπων των δραχμών δεν παρουσιάζει καμία αλλαγή από τις αντίστοιχες εκδόσεις της **1^{ης} σειράς**, αντίθετα με ότι παρατηρείται στις οπίσθιες όψεις. Ως οπισθότυπος παριστάνεται η κεφαλή της Νύμφης Πειρήνης εντός εγκοίλου τετραγώνου, αλλά καθιερώνεται ένας νέος τύπος για την απόδοση της κόμης της μορφής. Οι λεπτοί κυματοειδείς βόστρυχοι, ακτινωτά διαταγμένοι στο άνω τμήμα της κεφαλής τυλίγονται γύρω από μία πλατιά, ακόσμητη μάλλον ταινία, δημιουργώντας τον *περίκομον*. Και στην περίπτωση των δραχμών καταγράφεται μία πλαστικότητα στη χάραξη των μορφών, τις οποίες χαρακτηρίζει εσωτερικότητα. Στο πεδίο εμφανίζεται το αρχικό του εθνικού της πόλης Λ πίσω από την κεφαλή, η οποία είναι στραμμένη προς τα αριστερά. Η μορφή είναι ακόσμητη, χωρίς ενώτια και περιδέραιο.

Για την παραγωγή των τριωβόλων της **3^{ης} σειράς** χρησιμοποιήθηκε η εμπρόσθια σφραγίδα της **1^{ης} σειράς** (E48). Ως εμπροσθότυπος αποδίδεται ημίτομο Πηγάσου προς τα δεξιά με καμπυλόσχημο πτερό κατά τη συνήθη τετραπλή διάρθρωσή του. Ο Πήγασος φοράει τον χαλινό, ενώ κάτω από το πτερό αποδίδεται το αρχικό του εθνικού της πόλης.

Στην οπίσθια όψη υιοθετείται η απεικόνιση της Νύμφης Πειρήνης, σύμφωνα με το νέο εικονογραφικό πρότυπο των δραχμών με τη στεφανωτή κόμμωση γύρω από πλατιά ταινία. Η μορφή είναι στραμμένη προς τα αριστερά και αντίθετα από ότι συμβαίνει συνήθως το αρχικό του εθνικού χράσσεται στο πεδίο μπροστά από την κεφαλή και όχι πίσω (πρβλ. κεφαλή Αθηνά O85).

⁶⁵⁵ ACGC, σσ. 123-124.

Νέα εικονογραφία καθιερώνεται στην περίπτωση των διωβόλων. Ως εμπροσθότυπος παριστάνεται ο Πήγασος με καμπυλόσχημο πτερό σε πτήση προς τα δεξιά. Τα εμπρόσθια σκέλη αποδίδονται παράλληλα και λυγισμένα, ενώ τα οπίσθια σε χαλαρή στάση. Ο Πήγασος φοράει τον χαλινό. Κάτω από την κοιλιά χαράσσεται το αρχικό γράμμα του εθνικού με ανισομεγέθεις κεραίες. Η απόδοση ολόκληρου του Πηγάσου φαίνεται ότι δημιούργησε πρόβλημα κατά την εκτέλεση της παραγωγής, καθώς το μέγεθος των πετάλων ήταν μικρότερο από το απαιτούμενο, τουλάχιστον όσον αφορά στην παράσταση της εμπρόσθιας όψης. Ίσως για το λόγο αυτό ο χαράκτης εικονίζει τα σκέλη λυγισμένα και όχι σε έκταση, όπως αποδίδονται στους Πηγάσους των μεγαλύτερων υποδιαιρέσεων. Παρ' όλα αυτά, η προσπάθεια που κατέβαλε δεν κρίνεται επιτυχημένη, καθώς σε όλα σχεδόν τα διώβολα δεν έχει «χτυπηθεί» εντός του πετάλου η ουρά του ζώου.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι παραστάσεις της οπίσθιας όψης. Η Λευκάδα υιοθετεί τη νέα εικονογραφία που εισάγει αντίστοιχα η Κόρινθος στα διώβολα σε αντικατάσταση του μεγάλου Δ, σε δύο παραλλαγές. Στην πρώτη (βλ. O93, O94) ο Πήγασος παριστάνεται κατ' ενώπιον, ελαφρώς προς τα αριστερά με τα καμπυλόσχημα πτερά του ανοικτά και την κεφαλή στραμμένη προς τα αριστερά εντός εγκοίλου τετραγώνου. Είναι ανασηκωμένος και στηρίζεται στα οπίσθια σκέλη σε έντονο καλπασμό, όπως δηλώνει η θέση των εμπρόσθιων σκελών του, τα οποία βρίσκονται σε συστολή μπροστά από το στέρνο. Σε μία περίπτωση το δεξί οπίσθιο σκέλος αποδίδεται ελαφρώς λυγισμένο (βλ. O95). Στη δεύτερη παραλλαγή το ζώο εικονίζεται σε στάση $\frac{3}{4}$ αριστερά σε έντονο καλπασμό, επίσης, με ανασηκωμένα τα εμπρόσθια σκέλη και ανοικτά τα καμπυλόσχημα πτερά (βλ. O96). Η στάση του Πηγάσου φαίνεται ότι παρουσιάζει δυσκολίες κατά τη χάραξη, καθώς ο κορμός του ζώου είναι σχεδόν ανύπαρκτος. Η κοντή χαίτη αποδίδεται με γραμμικό τρόπο, ενώ τα πτερά σχεδιάζονται ως παράλληλες καμπύλες γραμμές. Στο πεδίο του νομίσματος εντοπίζεται η επιγραφή ΔΙΟ ή μόνον το Δ, για να δηλωθεί η αξία του νομίσματος, διώβολο.⁶⁵⁶

Τέλος, κατά τη διάρκεια της 3^{ης} σειράς η Λευκάδα προχώρησε στην έκδοση για πρώτη φορά τριημιωβολίων. Τα τριημιωβόλια αναπαράγουν την εικονογραφία των αντίστοιχων κορινθιακών. Ως εμπροσθότυπος παριστάνεται ο Πήγασος με

⁶⁵⁶ Σχετικά με την επιγραφή ΔΙΟ, βλ. Imhoof-Blumer 1873, σσ. 7-9. Τα νομίσματα δεν εμφανίζονται ελλιποβαρή, βλ. *Μετρολογικά ζητήματα*, σσ. 810-811.

καμπυλόσχημο πτερό σε πτήση προς τα αριστερά ή τα δεξιά με τα εμπρόσθια σκέλη σε έκταση. Το αρχικό γράμμα του εθνικού χαράσσεται κάτω από την κοιλιά του πτερωτού ίππου με ανισομεγέθεις κεραίες. Λόγω των μικρών διαστάσεων δε μπορούν να γίνουν ιδιαίτερες τεχνοτροπικές παρατηρήσεις στο σχεδιασμό του Πηγάσου. Στις εμπρόσθιες όψεις των τριμημβολίων καταγράφεται η ίδια αδυναμία που παρατηρήθηκε στα διώβoλα: το μέγεθος της σφραγίδας είναι μεγαλύτερο από το πέταλο και συνήθως «θυσιάζεται» η ουρά του Πηγάσου.

Ως οπισθότυπος εικονίζεται γοργόνειο κατ' ενώπιον εντός εγκοίλου τετραγώνου. Το γοργόνειο σχεδιάζεται σύμφωνα με την αρχαϊκή εικονογραφία με στρογγυλό πρόσωπο, διογκωμένους οφθαλμούς, έντονες παρειές και ορθάνοιχτο στόμα με τη γλώσσα έξω. Η κόμη της αποτροπαϊκής μορφής αποδίδεται με φλογόσχημους βοστρύχους. Στο πεδίο του νομίσματος χαράσσεται η επιγραφή ΤΡΙ[Η] για να δηλωθεί η αξία του νομίσματος.⁶⁵⁷

Η παραγωγή της 3^{ης} σειράς χαρακτηρίζεται ναί μεν από μία ομογένεια ως προς τη χάραξη των σφραγίδων, αλλά το γεγονός της ενσωμάτωσης τόσων καινοτομιών σε σύντομο χρονικό διάστημα, το ακανόνιστο σχήμα, κυρίως των στατήρων, καθώς και οι διπλοχτυπημένες όψεις δηλώνουν μία εσπευσμένη παραγωγή. Η χρήση της επιδιορθωμένης εμπρόσθιας σφραγίδας (E46) και όχι η αντικατάστασή της συνηγορεί υπέρ την άποψης αυτής. Και κατά τη σειρά αυτή καταγράφεται η αδυναμία επιτυχούς συνδυασμού του μεγέθους των σφραγίδων με το μέγεθος των πετάλων των νομισμάτων, που αποτελεί γενικότερο χαρακτηριστικό της νομισματοκοπίας.

4^η σειρά: Στατήρες E54-E60 / O101-O114
Δραχμές E61-E62 / **O90-O91**, O115
Τριώβoλα E63-E64 / O92, O116
Διώβoλα E65-E69 / **O97**, O117-O124
Τριμημβόλια E70-E71 / O125-O126

⁶⁵⁷ Σχετικά με την επιγραφή ΤΡΙΗ, βλ Gardner 1871, σσ. 162-165· Imhoof-Blumer 1873, σσ. 5-9· Psoma 1996, σσ. 97-104. Ούτε τα τριμημβόλια εμφανίζονται ελλιποβαρή, βλ. *Μετρολογικά ζητήματα*, σ. 811.

Η 4^η σειρά αποτελείται από 85 στατήρες που παρήχθησαν από επτά σφραγίδες εμπροσθοτύπου και δεκατέσσερις οπισθοτύπου, δέκα δραχμές που παρήχθησαν από δύο εμπρόσθιες σφραγίδες και ισάριθμες οπίσθιες, δύο τριώβολα που παρήχθησαν από δύο εμπρόσθιες και μία οπίσθια σφραγίδα, δεκαπέντε διώβολα από πέντε σφραγίδες εμπροσθοτύπου και δεκατέσσερις οπισθοτύπου και δύο τριημιώβολα από δύο σφραγίδες εμπροσθοτύπου και ισάριθμες οπισθοτύπου. Η ακολουθία από την 3^η στην 4^η σειρά επιτυγχάνεται, καθώς διασταυρώνονται με κοινή οπίσθια σφραγίδα στις δραχμές (O90 και O91) και τα διώβολα (O97). Ο λόγος του αριθμού των στατήρων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που συλλέχθηκαν είναι 12.1, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 7 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 7 και το 8.

Η αναγραφή του αρχικού γράμματος του εθνικού χαράσσεται κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου με μακρύτερη συνήθως της αριστερή κεραία, ενώ αντί του Λ εναλλακτικά χρησιμοποιείται και η επιγραφή ΛΕΥ στην ίδια θέση (βλ. E55). Η επιγραφή ΛΕΥ δεν απαντά στις μικρότερες υποδιαιρέσεις, παρά μόνο στους στατήρες.

Με την 4^η σειρά ξεκινάει για το τοπικό νομισματοκοπείο μία νέα περίοδος νομισματικής δραστηριότητας, καθώς έχουν αποκρυσταλλωθεί οι καινοτομίες που καταγράφηκαν κατά την προηγούμενη νομισματική παραγωγή. Όπως ήδη επισημάνθηκε η Λευκάδα δεν ενσωμάτωσε στη νομισματοκοπία της όλα τα νέα στοιχεία με τα οποία πειραματίστηκε, διατήρησε, όμως, τα περισσότερα. Στην εμπρόσθια όψη των στατήρων παριστάνεται σταθερά ο Πήγασος, ο οποίος αλλάζει φορά προς τα αριστερά. Προοδευτικά καταγράφεται πιο φυσιοκρατική απόδοση στις αναλογίες του κορμού και των σκελών του ζώου, αλλά και στην απόδοση της ουράς που σχεδιάζεται ως μία χαλαρή καμπύλη και διατηρείται η πλαστικότητα των όγκων του σώματος. Παρατηρείται αλλαγή στην απόδοση του πτερού: αν και παραμένει η τετραμερής διαίρεσή του, το ακόσμητο τμήμα του με τα μικρά στέγαστρα, προς το στέρνο, συρρικνώνεται αισθητά, τα μεσαία στέγαστρα που αποδίδονταν ως μία σειρά στιγμών αποκτούν μεγαλύτερη υπόσταση και μαζί με τα δευτερεύοντα ερετικά πτερά χαράσσονται στα πλευρά του ζώου. Τα πρωτεύοντα ερετικά πτερά αποκτούν μεγαλύτερο μήκος και αποδίδονται ως παράλληλες ελαφρώς καμπύλες γραμμές. Τα εμπρόσθια σκέλη του Πηγάσου παριστάνονται λυγισμένα και τα οπίσθια σκέλη αποδίδονται, είτε χαλαρά, είτε σε μία ανομοιόμορφη στάση για να δηλωθεί η κίνηση. Σημαντική αλλαγή στην εικονογραφία του Πηγάσου αποτελεί η απουσία του χαλινού.

Ως οπισθότυπος παριστάνεται η αριστερόστροφη κεφαλή της Αθηνάς εντός εγκοίλου τετραγώνου. Η Αθηνά φοράει κράνος κορινθιακού τύπου με καταυχένιο και δερμάτινο κάλυμμα κεφαλής εσωτερικά. Η κεφαλή της θεάς σχεδιάζεται με πιο απαλά περιγράμματα και σε συνδυασμό με τα επιμέρους χαρακτηριστικά, όπως τα χαλαρά χείλη, αποπνέει αισιοδοξία. Η απόδοση του οφθαλμού κατά τομή είναι πλέον φυσιολογική. Η μακριά κόμη της αποδίδεται σε χαλαρούς μεμονωμένους βοστρύχους που πλαισιώνουν συμμετρικά την κεφαλή.

Στο πεδίο της οπίσθιας όψης των στατήρων, πίσω από την κεφαλή της Αθηνάς, φιλοξενούνται κατά κανόνα δευτερεύοντα σύμβολα, όπως οφθαλμός, τόξο, βότρυς σε μίσχο με φύλλο, μεσόμφαλη φιάλη και δελφίни. Αν και έχουν γίνει πολλές προσπάθειες ερμηνείας των συμβόλων και της παρουσίας τους στο πεδίο των κορινθιακού τύπου στατήρων, εντούτοις δεν έχει δοθεί πειστική εξήγηση. Δε γνωρίζουμε εάν πρόκειται για αμιγώς διακοσμητικά θέματα που αντλούνται από ποικίλους θεματικούς κύκλους με άμεση ή έμμεση σχέση με την πόλη⁶⁵⁸ ή σχετίζονται και με κάποιο σύστημα ελέγχου της παραγωγής.⁶⁵⁹ Επίσης, στο πεδίο του οπισθοτύπου απαντά το αρχικό γράμμα του εθνικού, Λ, χωρίς, όμως, να έχει αποκρυσταλλωμένη θέση.

Οι δραχμές φιλοξενούν το γνωστό δίπτυχο Πήγασος / Νύμφη Πειρήνη. Ως εμπροσθότυπος απεικονίζεται ο Πήγασος σε πτήση προς τα αριστερά, υιοθετώντας τη νέα απεικόνιση του πτερού των στατήρων. Σε ορισμένες σφραγίδες παραμένει ακόμα ο χαλινός. Τα εμπρόσθια σκέλη του πτερωτού ίππου παριστάνονται λυγισμένα, ενώ τα οπίσθια χαλαρά. Η ουρά αποδίδεται πιο φυσιολογικά ως μία σιγμοειδής γραμμή.

Η κεφαλή της Νύμφης Πειρήνης χαράσσεται προς τα αριστερά εντός εγκοίλου τετραγώνου και πίσω από την κεφαλή το αρχικό γράμμα του εθνικού, Λ. Η Νύμφη παριστάνεται με στεφανωτή κόμμωση, η οποία τυλίγεται γύρω από πλατιά ταινία και δε φοράει κοσμήματα. Στην ουσία πρόκειται για την εικονογραφία των δραχμών της **3^{ης} σειράς**, με την οποία η παρούσα παραγωγή μοιράζεται οπίσθιες σφραγίδες.

Ένα αντίστοιχο φαινόμενο απαντά και στα τριώβολα της **4^{ης} σειράς**. Ενώ ως εμπροσθότυπος εικονίζεται το ημίτομο του Πηγάσου, σύμφωνα με τη νέα απόδοση

⁶⁵⁸ Σχετικά με την ποικιλία των συμβόλων που απαντούν σε κορινθιακού στατήρες, βλ. Camman 1932, *passim*; Calciati 1990, σσ. 86-124. Σχετικά με την ερμηνευτική προσέγγισή τους, βλ. Liampi – Papaevangelou-Genakos (υπό έκδ.).

⁶⁵⁹ Η Carter (1993, σ. 38) υποθέτει ότι τα σύμβολα αντιστοιχούν σε μία προκαθορισμένη ποσότητα αργύρου που προορίζεται για την έκδοση νομίσματος.

του πτερού, η οπίσθια όψη διατηρεί την εικονογραφία και την τυπολογία της οπίσθιας όψης της προηγούμενης 3^{ης} *σειράς*. Το αρχικό γράμμα του εθνικού τοποθετείται μπροστά ή και πίσω από την κεφαλή της Νύμφης.

Ο Πήγασος στα διώβολα εικονίζεται με καμπυλόσχημο πτερό προς τα αριστερά. Το πτερό συμμορφώνεται στη νέα τυπολογία, ενώ η κινησιολογία του Πηγάσου είναι αντίστοιχη με εκείνη των μεγαλύτερων υποδιαίρέσεων. Ως οπισθότυπος αποδίδεται ο Πήγασος σε καλπασμό σε δύο παραλλαγές εντός εγκοίλου τετραγώνου, ομοίως με την 3^η *σειρά*. Σύμφωνα με το έως τώρα διαθέσιμο νομισματικό υλικό υπήρχε εμφανής προτίμηση στην απεικόνιση του Πηγάσου σε καλπασμό σε στάση $\frac{3}{4}$ προς τα αριστερά. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η επιγραφή στο πεδίο των διωβόλων, καθώς εκτός από την αναγραφή ΔΙΟ εμφανίζεται και ως ΔΙΩ.

Τα τριημιωβόλια της 4^{ης} *σειράς*, ακολουθώντας τις μεγαλύτερες υποδιαίρέσεις, αποδίδουν στην εμπρόσθια όψη το νέο τύπο Πηγάσου προς τα αριστερά, ενώ ως οπισθότυπο απεικονίζουν την αποτροπαϊκή κεφαλή της Μέδουσας κατ' ενόπιον. Το γοργόνειο αποδίδεται με δύο παραλλαγές. Η πρώτη αναπαράγει τον αρχαϊκό τύπο, τον οποίο χρησιμοποίησαν στις αντίστοιχες σφραγίδες της 3^{ης} *σειράς* με την επιγραφή ΤΡΙΗ στις γωνίες του εγκοίλου τετραγώνου. Η δεύτερη παραλλαγή απομακρύνεται από το αρχαϊκό πρότυπο. Οι οφθαλμοί παραμένουν έντονοι και το στόμα ορθάνοιχτο με τη γλώσσα έξω, αλλά η μορφή αποδίδεται λιγότερο αποτροπαϊκή και αποκτάει περισσότερο ανθρώπινη υπόσταση. Κυματοειδείς βόστρυχοι πλαισιώνουν την κεφαλή, ενώ στο πεδίο δεν υπάρχει επιγραφή.

Ως προς την παραγωγή της 4^{ης} *σειράς* μπορούν να γίνουν οι ακόλουθες παρατηρήσεις: Τα πέταλα των στατήρων είναι πλατιά και ακανόνιστα και πολλά νομίσματα παρουσιάζουν ρωγμές στην περιφέρεια, αποτέλεσμα της βιαστικής παραγωγής τους ή πρόκειται για επικεκομμένα νομίσματα. Αντίστοιχο φαινόμενο παρατηρείται και στις δραχμές. Οι παραστάσεις τους στατήρες είναι σε αρκετές περιπτώσεις έκκεντρες, γεγονός που οφείλεται στην αδυναμία των νομισματοκόπων να προσαρμόσουν τα πέταλα στο μέγεθος των σφραγίδων. Στις μικρότερες υποδιαίρέσεις, όμως, φαίνεται να το έχουν επιτύχει σε μεγάλο βαθμό. Γενικά διακρίνονται δύο χέρια χαρακτών, ένα πιο προοδευτικό και ένα πιο συντηρητικό.

5^η σειρά: Στατήρες **E59, E72-79 / O127-O133**

Δραχμές **E80 / O134-O136**

Τριώβολα E81-E83 / O137-O140

Διώβολα E84-E86 / O141-O143

Τριημιωβόλια E87-E88 / O144-O146

Οβολοί E89 / O147

Στην **5^η σειρά** της **Γ' περιόδου** αποδίδονται 75 στατήρες που παρήχθησαν από εννέα εμπρόσθιες και επτά οπίσθιες σφραγίδες, δέκα δραχμές που παρήχθησαν από μία σφραγίδα εμπροσθοτύπου και τρεις οπισθοτύπου, επτά τριώβολα που παρήχθησαν από τρεις εμπρόσθιες και τέσσερις οπίσθιες σφραγίδες, έξι διώβολα από τρεις σφραγίδες εμπροσθοτύπου και ισάριθμες οπισθοτύπου, οκτώ τριημιωβόλια από δύο σφραγίδες εμπροσθοτύπου και τρεις σφραγίδες οπισθοτύπου και τέλος δύο οβολοί από το ίδιο ζεύγος σφραγίδων. Η **5^η σειρά** διασταυρώνεται με την **4^η σειρά** μέσω της σφραγίδας του εμπροσθοτύπου των στατήρων (E59). Ο λόγος του αριθμού των στατήρων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 8.3, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 9 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 9 και το 11.

Το αρχικό γράμμα του εθνικού, Λ χαράσσεται κατά κανόνα σε όλες τις υποδιαρέσεις κάτω από την κοιλιά του περωτού ίππου και αποδίδεται με ισοσκελείς κεραίες. Στα τριώβολα, ίσως ελλείψει χώρου, εντοπίζεται και κάτω από την κεφαλή του ζώου.

Ως οπισθότυπος παριστάνεται ο Πήγασος προς τα αριστερά. Αρχικά χρησιμοποιούνται οι σφραγίδες της **4^{ης} σειράς** με το καμπυλόσχημο πτερό, αλλά σύντομα αντικαθίστανται από τη νέα εικονογραφία με το πτερό σε έκταση προς τα πίσω, σχεδόν παράλληλα με τον κορμό του ζώου (βλ. E72). Το πτερό διαρθρώνεται σε δύο διακριτά τμήματα, με ιδιαίτερη έμφαση στα πρωτεύοντα και δευτερεύοντα ερετικά πτερά που αποτελούν τα κυρίως κατευθυντήρια πτερά, τα οποία ο χαρακτήρας σχεδιάζει με λεπτομέρεια. Στα καλύτερα διατηρημένα νομίσματα, μάλιστα, διακρίνονται οι νευρώσεις των πτίλων. Τα εμπρόσθια σκέλη παριστάνονται σε έκταση, λίγο λυγισμένα, και τα οπίσθια συνήθως σε συστολή ή σε χαλαρή ανομοιόμορφη κίνηση. Η προσέγγιση του περωτού ίππου είναι στο σύνολό της πιο φυσιολογική. Οι αναλογίες κεφαλής, κορμού και σκελών είναι πιο σωστές στην πλειονότητα των σφραγίδων, ο οφθαλμός σχεδιάζεται με συνίζηση, η ουρά ανεμίζει από την πτήση, το πτερό έχει όγκο, ενώ ο γενικότερος σχεδιασμός του Πηγάσου

αποδίδει ένα μυώδες ζώο. Παρ' όλα ταύτα, διακρίνονται δύο καλλιτεχνικά χέρια, το ένα δημιουργεί ψιλόλιγνους Πηγάσους (E76), ενώ το δεύτερο πιο στιβαρούς (E78).

Η οπίσθια όψη φιλοξενεί την κεφαλή της Αθηνάς προς τα αριστερά, εντός εγκοίλου κύκλου συνηθέστερα. Χαρακτηριστικό των κεφαλών της 5^{ης} *σειράς* αποτελούν οι πλατειές, με όγκο, επιφάνειες στις παρειές του προσώπου της θεάς και η τονισμένη μύτη. Οι κοντοί βόστρυχοι προβάλλουν συμμετρικά κάτω από το κορινθιακό κράνος. Από το πεδίο των οπισθοτύπων απουσιάζουν τα σύμβολα, και αντί το αρχικού γράμματος του εθνικού χαράσσεται ολόκληρο το εθνικό ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ κυκλοτερώς μπροστά από την κεφαλή ή τα γράμματα Λ-Ε-Υ αριστερά, κάτω και δεξιά.

Οι εμπροσθότυποι των δραχμών υιοθετούν τη νέα απόδοση του πτερού σε έκταση, καθώς και την κινησιολογία των Πηγάσων των στατήρων. Οι κατακτήσεις για τη φυσιοκρατικότερη απόδοση του ζώου απαντούν και στους Πηγάσους των δραχμών.

Στην εικονογραφία της οπίσθιας όψης εισάγεται ένας νέος τύπος. Η Νύμφη Πειρήνη αποδίδεται εντός εγκοίλου τετραγώνου σε δύο παραλλαγές. Στην πρώτη απεικονίζεται αριστερά με την κόμη ανασηκωμένη σε μικρό θύσανο, λαμπάδιο⁶⁶⁰ που συγκρατείται με ταινία, *ἀναδέσμη*, ενώ μικροί βόστρυχοι τραβιόνται προς τα πίσω αφήνοντας ακάλυπτο το μέτωπο (βλ. O134).⁶⁶¹ Σε μία περίπτωση διακρίνονται και οι μίτοι της ταινίας (βλ. O135). Στο λαιμό φοράει περιδέραιο με περίαπτο και απιόσχημο ενώτιο.⁶⁶² Στο δεύτερο τύπο η Νύμφη παριστάνεται κατ' ενώπιον, με ελαφρώς στραμμένη την κεφαλή προς τα αριστερά (βλ. O136). Φοράει ταινία στην κεφαλή και πλούσιοι ελεύθεροι βόστρυχοι πλαισιώνουν το πρόσωπο. Στο λαιμό φοράει περιδέραιο με περίαπτο. Δεν διακρίνεται εάν φοράει ενώτια. Από το πεδίο απουσιάζει το αρχικό γράμμα του εθνικού που υπήρχε στις δραχμές της 4^{ης} *σειράς*.

⁶⁶⁰ *Τὸ δὲ λαμπάδιον ἰδίαν τριχῶν ἔχει πλέγματος εἰς ὃξὸν ἀπολήγοντος, ἀφ' οὗ καὶ κέκληται*, Πολυδ., *Όνομ.* 4.154.

⁶⁶¹ Σχετικά με τον τύπο της κόμμωσης, βλ. Gkikaki 2014, σσ. 83-89.

⁶⁶² Για τα κοσμήματα γενικά του 5^{ου} αι. π.Χ. βλ., Deppert-Lippitz 1985, σσ. 136-160. Ο τύπος του απλού περιδεραίου με περίαπτο παρουσιάζει μεγάλη χρονική διάρκεια. Για το περιδέραιο με το περίαπτο, βλ. Paraevangelou-Genakos 2017, σ. 87, πίν. 31, αρ. 20ε, και για το ενώτιο *eiusdem*, σ. 85, πίν. 40, αρ. 14.

Το πλάσιμο της μορφής της Νύμφης είναι εξαιρετικό, ειδικά στην περίπτωση των κατ' ενώπιων κεφαλών.⁶⁶³ Η απόδοση των οφθαλμών και του στόματος με τα χαλαρωμένα χείλη προσδίδουν στη μορφή ηρεμία. Οι μεταβάσεις στο πλάσιμο της σάρκας είναι απαλές.

Στα αντίστοιχα τριώβολα της 5^{ης} σειράς εικονίζεται ημίτομο Πήγασου προς τα αριστερά. Αν και ο Πήγασος διατηρεί την καμπυλόσχημη απόδοση του πτερού με τονισμένα τα πρωτεύοντα ερετικά πτερά, η απόδοση των επιμέρους μερών, όπως η κεφαλή και τα σκέλη, ακολουθούν τις κατακτήσεις της σειράς για τη χάραξη ζώων με πιο ορθές αναλογίες.

Στις οπίσθιες όψεις των τριωβόλων απαντούν οι δύο εικονογραφικές παραλλαγές των δραχμών, ως προς τη χάραξη της γυναικείας κεφαλής. Στην πρώτη, η Νύμφη είναι στραμμένη προς τα αριστερά με την κόμη μαζεμένη σε μικρό λαμπάδιο και φοράει περιδέριο με περίαπτο και ενώτιο (βλ. Ο137). Στη δεύτερη παριστάνεται κατ' ενώπιον ή ελαφρώς $\frac{3}{4}$ προς τα αριστερά. Φοράει πλατιά ταινία στην κεφαλή γύρω από την οποία σχεδιάζονται κυματοειδείς βόστρυχοι (βλ. Ο139). Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει στο περιδέριο που φοράει. Πρόκειται για διπλό περιδέριο με σειρά από κρεμαστά εξαρτήματα, ίσως αγγεία.⁶⁶⁴ Οι παραστάσεις βρίσκονται εντός εγκοίλου κύκλου.

Στη σειρά αυτή αποδίδονται και διώβολα που φέρουν Πήγασο σε πτήση ως εμπροσθότυπο και Πήγασο σε καλπασμό ως οπισθότυπο και οι δύο τύποι προς τα αριστερά. Στην εμπρόσθια όψη χρησιμοποιούνται σφραγίδες που παριστάνουν τον Πήγασο με καμπυλόσχημο πτερό, αλλά και σε έκταση κατ' αντιστοιχία των στατήρων και των δραχμών. Στις οπίσθιες όψεις ο Πήγασος εικονίζεται σε στάση $\frac{3}{4}$ αριστερά, ενώ σχεδιάζεται με προοπτική και το δεύτερο καμπυλόσχημο πτερό. Στο πεδίο χαράσσεται η επιγραφή Δ-Ι-Ω, αρχικά της αξίας του (διώβολο).⁶⁶⁵

Τα τριημιωβόλια φέρουν τον τύπο Πήγασος / γοργόνειο. Ως εμπροσθότυπος χαράσσεται ο Πήγασος με καμπυλόσχημο πτερό, τα εμπρόσθια σκέλη προτεταμένα και τα οπίσθια σε χαλαρή θέση. Στις οπίσθιες όψεις χρησιμοποιούνται δυο διαφορετικά πρότυπα: το πρώτο προέρχεται από την αρχαϊκή παράδοση του

⁶⁶³ Πολλές από τις δραχμές φέρουν διαμπερή οπή, την οποία θα πρέπει να θεωρήσουμε ως μεταγενέστερη παρέμβαση για τη χρήση των νομισμάτων αυτών ως κοσμήματα.

⁶⁶⁴ Σχετικά με το διπλό περιδέριο, βλ. Deppert-Lippitz 1985, σ. 140, εικ. 89, ο οποίος παρουσιάζει ένα παρόμοιο κόσμημα που χρονολογείται στον ύστερο 5^ο αι. π.Χ.

⁶⁶⁵ Σχετικά με την επιγραφή, βλ. παραπάνω σ. 184.

γοργονείου με τους διεσταλμένους οφθαλμούς, την αυστηρή διάταξη των βοστρύχων γύρω από την κεφαλή, τις πλατειές παρειές. Ίσως στο πεδίο του νομίσματος να υπάρχει η επιγραφή ΤΡΙΗ, αλλά το δείγμα είναι μικρό και οι παραστάσεις έκκεντρες. Ο δεύτερος τύπος του γοργονείου αντλεί την εικονογραφία του από κλασικά πρότυπα και παριστάνεται με ελεύθερους κυματοειδείς βοστρύχους να ανεμίζουν γύρω από την κεφαλή, σχεδόν όπως αποδίδεται η Νύμφη κατ' ενόπιον στα τριώβολα της ίδιας σειράς. Η κεφαλή της Γοργούς φαίνεται να έχει απολέσει πλέον τον αμιγώς αποτροπαϊκό χαρακτήρα της.

Στην **5^η σειρά** κατατάσσονται βάσει της απόδοσης του πτερού του Πηγάσου και οβολοί. Στην εμπρόσθια όψη παριστάνεται ο Πήγασος προς τα αριστερά με το πτερό σε έκταση, ενώ στην οπίσθια όψη χαράσσεται ένας έντονα σχηματοποιημένος αγκυλωτός σταυρός, κατάλοιπο του αρχαϊκού εγκοίλου τετραγώνου. Ο σταυρός είναι δεξιόστροφος, εντός εγκοίλου κύκλου και ακολουθεί την εξέλιξη, όπως αυτή καταγράφεται στη νομισματική παραγωγή της Κορίνθου.⁶⁶⁶

Τα πέταλα των στατήρων, αλλά και των μικρότερων υποδιαίρέσεων, είναι πλατιά, έχουν κατά κανόνα ακανόνιστα σχήματα και μοιάζουν σχεδόν τετραγωνισμένα. Μία ερμηνεία σχετικά με την παραγωγή, κυρίως των στατήρων της **5^{ης} σειράς**, είναι τα νομίσματα αυτά να έχουν χτυπηθεί πάνω σε παλαιότερα νομίσματα, ελλείψει πρώτης ύλης, γι' αυτό, άλλωστε, τα πέταλα είναι λεπτά, το ανάγλυφό τους χαμηλό και φέρουν αρκετά σπασίματα στην περιφέρειά τους.

6^η σειρά: Στατήρες *E72, E76-E79, E90-E94 / O148-O164*
Δραχμές *E80, E95-E97 / O165-O168*
Τριώβολα *E98-E99 / O139, O169-O170*
Τριμωβόλια *E100 / O171-O172*
Οβολοί *E101 / O173-O174*

Την **6^η σειρά** της **Γ' περιόδου** συνθέτουν εκατό στατήρες που παρήχθησαν από δεκαπέντε σφραγίδες εμπροσθοτύπου και δεκαεπτά οπισθοτύπου, και δεκαεννέα δραχμές που παρήχθησαν από τέσσερις εμπρόσθιες και τρεις οπίσθιες σφραγίδες. Στην ίδια σειρά κατατάσσονται, επίσης, δώδεκα τριώβολα που παρήχθησαν από τρεις

⁶⁶⁶ Ο σχηματοποιημένος σταυρός των οβολών της Κορίνθου κατατάσσεται στην Γ' περίοδο που χρονολογείται από το 440 έως τα τέλη του 5^{ου} αι. π.Χ., βλ. Puglisi 2000, σσ. 205-206.

εμπρόσθιες σφραγίδες και ισάριθμες οπίσθιες, τρία τριημιωβόλια από μία σφραγίδα εμπροσθοτύπου και δύο εμπροσθοτύπου και δύο οβολοί από μία εμπρόσθια σφραγίδα και δύο οπίσθιες. Η **6^η σειρά** χρησιμοποιεί πολλές εμπρόσθιες σφραγίδες της **5^{ης} σειράς** για την έκδοση των στατήρων (E72, E76-E79), αλλά και των δραχμών (E80) της. Ο λόγος του αριθμού των στατήρων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 6.7, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 16 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 15 και το 18.

Κατά τη σειρά αυτή το νομισματοκοπέιο φαίνεται ότι εισέρχεται εκ νέου σε μία πειραματική φάση, ως προς την εικονογραφία, την αναγραφή του εθνικού και τη χρήση συμβόλων στο πεδίο του νομίσματος. Ο Πήγασος στους στατήρες κινείται προς τα αριστερά με το πτερό σε έκταση προς τα πίσω ή προς τα πάνω. Το πτερό παρουσιάζει μία διμερή διάρθρωση, όπως είχε παρατηρηθεί και κατά την **5^η σειρά**. Σε ορισμένες περιπτώσεις, σε καλά διατηρημένα νομίσματα, διακρίνονται επιμέρους λεπτομέρειες, όπως οι νευρώσεις στα πτίλα. Τα εμπρόσθια σκέλη εικονίζονται σε έκταση ή λίγο λυγισμένα, ενώ τα οπίσθια σκέλη, είτε διαγράφουν μία ανομοιόμορφη κίνηση, είτε χαράσσονται σε αμβλεία γωνία, σε χαλαρή στάση. Οι νέες εμπρόσθιες σφραγίδες που κατασκευάζονται στην **6^η σειρά** (E90-E94) δημιουργούν πτερωτούς ίππους με πιο ραδινές αναλογίες και πτερό με μεγαλύτερο πλάτος.

Η κεφαλή της Αθηνάς διατηρεί τα χαρακτηριστικά της προηγούμενης **5^{ης} σειράς** με τις πλατιές επιφάνειες στην παρειά και την τονισμένη μύτη εντός εγχοίλου κύκλου. Σε αρκετά νομίσματα το κράνος δεσπόζει της μορφής, καθώς σχεδιάζεται αρκετά χαμηλά και φθάνει σχεδόν έως πάνω από τους οφθαλμούς, καλύπτοντας το οφρικό τόξο. Η θεά είναι ακόσμητη και η κόμη της αποδίδεται με ελεύθερους βοστρύχους κάτω από το κράνος, στις παρειές και το καταυχένιο. Στο πεδίο των οπισθοτύπων εμφανίζονται σύμβολα, επιγραφές, και γράμματα, μεμονωμένα ή σε συνδυασμό, αντίθετα με την έως τώρα γνωστή πρακτική. Τα σύμβολα που απαντούν στην **6^η σειρά** είναι: βότρυς, φυτικό κόσμημα, κόκκος σίτου, όστρεο, άστρο με οκτώ ακτίνες, αλλά και πιο ασυνήθιστα σύμβολα, όπως αριστερό ανδρικό πόδι, χέρι με κηρύκειο.⁶⁶⁷

Σε ορισμένα νομίσματα επαναλαμβάνεται η απόδοση ολόκληρου του εθνικού Λ Ε Υ Κ Α Δ Ι Ω Ν, αλλά πιο αραιά τοποθετημένο στην περιφέρεια του πετάλου (βλ. O162), ενώ απαντά το ΛΕΥΚΑ (βλ. O155) και το Λ Ε Υ (βλ. O157). Σε μία

⁶⁶⁷ Σχετικά με τα σύμβολα στους κορινθιακούς στατήρες, βλ. παραπάνω υποσ. 658.

περίπτωση το πεδίο είναι ελεύθερο από επιγραφές και σύμβολα (Ο159). Επίσης, πίσω από την κεφαλή της Αθηνάς εμφανίζεται το γράμμα □ με μακρύτερη τη αριστερή κεραία. Σύμφωνα με τις διασταυρώσεις των σφραγίδων οι οπισθότυποι με το γράμμα □ συνιστούν ένα ομοιόμορφο σύνολο με κοινά χαρακτηριστικά στην παράσταση της Αθηνάς (λ.χ. οι λεπτοί κυματοειδείς βόστρυχοι) και ως εκ τούτου θα μπορούσε να θεωρηθεί το Π ως η υπογραφή του χαρακτή.

Ως εμπροσθότυπος των δραχμών παριστάνεται ο Πήγασος προς τα αριστερά με το πτερό σε έκταση, παράλληλα με τον κορμό του. Τα εμπρόσθια σκέλη είναι προτεταμένα, ενώ τα οπίσθια εικονίζονται, είτε σε συστολή, είτε σε χαλαρή στάση σε αμβλεία γωνία. Τα επιμέρους χαρακτηριστικά του ζώου, στην απόδοση του σώματος και του πτερού, ακολουθούν τα αντίστοιχα των στατήρων της ίδιας σειράς.

Η Νύμφη Πειρήνη απεικονίζεται στην οπίσθια όψη των δραχμών σε τρεις παραλλαγές. Στην πρώτη, η μορφή παριστάνεται προς τα αριστερά με την κόμη ανασηκωμένη και στερεωμένη γύρω από πλατιά ταινία, στον χαρακτηριστικό περίκομο, που καταλήγει σε οπισθοσφενδόνη ή σε κεκρύφαλο, καθώς δεν είναι σαφές εάν πρόκειται για δικτυωτό κάλυμμα.⁶⁶⁸ Οι βόστρυχοι στην κορυφή της κεφαλής κατανέμονται ακτινωτά σε ελαφρώς κυματοειδείς βοστρύχους, ενώ μικρά βοστρυχίδια στολίζουν το μέτωπο κάτω από την ταινία. Πάνω από το αυτί σχηματίζονται βόστρυχοι. Η Νύμφη παριστάνεται, είτε ακόσμητη, είτε με περιδέραιο με περίαπτο.⁶⁶⁹ Στο πεδίο αριστερά κυκλοτερώς προς τα κάτω αναγράφεται ολόκληρο το εθνικό ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ, ενώ πίσω από την κεφαλή απαντά το γράμμα □ με μεγαλύτερη την αριστερή κεραία. Στη δεύτερη παραλλαγή η κόμη είναι ανασηκωμένη σε έναν ανεπιτήδευτο, χαλαρό κότσο ψηλά στην κεφαλή (λαμπάδιο), ο οποίος φαίνεται να δημιουργείται από μεγάλους βοστρύχους (πρβλ. Ο167),⁶⁷⁰ ενώ λεπτά βοστρυχίδια ανεμίζουν στην παρειά και τον αυχένα.⁶⁷¹ Φοράει περιδέραιο με περίαπτο. Μόνο στον τύπο αυτό, πίσω από την κεφαλή, απαντά το γράμμα □ με ανισοσκελείς κεραίες. Στην τρίτη η Νύμφη αποδίδεται κατ' ενώπιον, ελαφρώς προς τα αριστερά. Έχει περίτεχνη κόμμωση με πλούσιους βοστρύχους τυλιγμένους γύρω

⁶⁶⁸ Για την ονομασία των διαφόρων τύπων κεφαλόδεσμων που χρησιμοποιούσαν οι γυναίκες στην αρχαιότητα, βλ. Σμιθ 1890, λ. *κόμη*, σσ. 489-490· Fischer 2009, σσ. 10-29, ιδίως εικ. 2.14.

⁶⁶⁹ Βλ. Papaevangelou-Genakos 2017, σ. 87, πίν. 31, αρ. 20c.

⁶⁷⁰ Θα μπορούσε να θεωρηθεί πρόδρομος της πεπονοειδής κόμμωσης.

⁶⁷¹ Σχετικά με τον τύπο της κόμμωσης, βλ. Gkikaki 2014, σσ. 83-89.

από ταινία, ενώ σχεδιάζεται και μία δεύτερη σειρά βοστρύχων, η οποία θα κατέληγε σε οπισθοσφενδόνη. Φοράει ενώτια σε σχήμα βότρυος και διπλό περιδέραιο με κρεμαστά εξαρτήματα, μάλλον αγγεία.⁶⁷² Στο πεδίο αριστερά το αρχικό γράμμα του εθνικού και δεξιά Σ, ίσως η υπογραφή του χαρακτή. Η μορφή της Νύμφης, είτε κατ' ενώπιον, είτε κατά τομή αποπνέει ηρεμία και εσωτερικότητα, στοιχεία που εντοπίζονται στην τέχνη του τελευταίου τέταρτου του 5^{ου} αι. π.Χ. που συμβατικά ονομάζεται «πλούσιος ρυθμός».

Τα τριώβολα της 6^{ης} σειράς παριστάνουν ως εμπροσθότυπο ημίτομο Πηγάσου προς τα αριστερά. Το πτερό παραμένει σταθερά καμπυλόσχημο σε όλες τις απεικονίσεις των τριωβόλων. Απαντούν δύο τύποι στην εικονογραφία της οπίσθιας όψης. Ο πρώτος χρησιμοποιεί τη σφραγίδα της 5^{ης} σειράς (O139) που παριστάνεται η μορφή κατ' ενώπιον με ελαφρώς στραμμένη την κεφαλή της προς τα αριστερά. Φοράει ταινία στην κεφαλή (άμπυγα), γύρω από την οποία χαράσσονται ελεύθεροι, κυματοειδείς βόστρυχοι και διπλό περιδέραιο με κρεμαστά εξαρτήματα. Στο δεύτερο τύπο η Νύμφη παριστάνεται προς τα αριστερά ή προς τα δεξιά, εντός εγκοίλου κύκλου, και υιοθετεί την εικονογραφία των δραχμών με ανασηκωμένη την κόμη και τυλιγμένη γύρω από ταινία που καταλήγει σε οπισθοσφενδόνη ή κεκρύφαλο, ομοίως με τις απεικονίσεις των δραχμών. Φοράει περιδέραιο, μάλλον με περιάπτο, ενώ δεν είναι σαφές εάν φοράει ενώτιο. Στο πεδίο των οπισθοτύπων των δραχμών απουσιάζουν γράμματα ή επιγραφές.

Στην εμπρόσθια όψη των τριημιβολίων εικονίζεται ο Πήγασος με το πτερό σε έκταση, παράλληλα με τον κορμό του, ενώ ως οπισθότυπος αποδίδεται γοργόνειο, το οποίο αποπνέει μία πιο ανθρώπινη διάσταση και λιγότερο αποτροπαϊκή, σύμφωνα με το πνεύμα της εποχής. Διατηρεί βέβαια τα βασικά χαρακτηριστικά του, όπως τους μεγάλους οφθαλμούς, αλλά πλέον όχι αφύσικα διεσταλμένους, και το στόμα ανοικτό με τη γλώσσα έξω. Το πλάσιμο της μορφής είναι πιο απαλό και εικονίζονται μορφές πιο ευτραφείς. Η κόμη της αποτελείται από σειρές βοστρύχων που χωρίζονται στο μέσο του μετώπου.

Τέλος, στην 6^η σειρά αποδίδονται και οβολοί, βάσει της τυπολογίας του Πηγάσου στην εμπρόσθια όψη. Ο Πήγασος παριστάνεται με το πτερό σε έκταση, με

⁶⁷² Για το περιδέραιο με τα κρεμαστά εξαρτήματα, βλ. Deppert-Lippitz 1985, σ. 143-144, εικ. 92· Papaevangelou-Genakos 2017, σ. 87, πίν. 31, αρ. 20k var. Για το ενώτιο, βλ. Papaevangelou-Genakos 2017, σ. 83, πίν. 30, αρ. 9.

τα εμπρόσθια σκέλη προτεταμένα και τα οπίσθια σε συστολή. Ως οπισθότυπος των οβολών εικονίζεται αριστερόστροφος αγκυλωτός σταυρός, απλής μορφής ή συνοδευόμενος από επιγραφή την επιγραφή Σ-Ο-Τ-Α στα τεταρτημόρια και κύκλο στο κέντρο του. Αν και η οπίσθια παράσταση δεν απαντά στη νομισματοκοπεία της Κορίνθου και η επιγραφή δε μπορεί να προσεγγιστεί ερμηνευτικά, η διασταύρωση των εμπροσθοτύπων των οβολών καθιστά βέβαιη την απόδοση τους στη Λευκάδα.

Η γενικότερη εικόνα της παραγωγής της 6^{ης} σειράς υπογραμμίζει την ανάγκη της Λευκάδας για έκδοση νομίσματος και μάλιστα χωρίς καθυστέρηση. Οι εμπρόσθιες σφραγίδες των στατήρων, των οποίων η διάρκεια χρήσης ήταν μεγαλύτερη από εκείνη των οπισθίων, παρουσιάζουν πολλές φθορές και επισκευές. Τα πέταλα των στατήρων και των δραχμών είναι ανομοιόμορφα και πεπλατυσμένα με σπασίματα στην περιφέρεια και πιθανόν κάποια εξ αυτών να είναι επικεκομμένα. Επίσης, μεταξύ των νομισμάτων εντοπίστηκε ένα υπόχαλκο (αρ. 202), ενώ αρκετοί οπισθότυποι είναι διπλοχτυπημένοι, ένδειξη βιαστικής παραγωγής.

Ιστορικό υπόβαθρο

Η Λευκάδα κατά τις αρχές του β' μισού του 5^{ου} αι. π.Χ. απουσιάζει από τις αρχαίες πηγές. Η πρώτη αναφορά συνδέεται με την εμπλοκή της στη διαμάχη της Κορίνθου με την Κέρκυρα για την Επίδαμνο το 437 π.Χ. Έκτοτε η Λευκάδα εμφανίζεται δυναμικά στα ιστορικά τεκταινόμενα, τόσο των γεγονότων που προηγήθηκαν του Πελοποννησιακού πολέμου, όσο και όσων επακολούθησαν έως την τελική έκβασή του.

Στη ναυμαχία της Λευκίμης το 435 π.Χ., αλλά και στη ναυμαχία που ακολούθησε το 433 π.Χ. κοντά στα Σύβοτα, η Λευκάδα συμμετέχει με δέκα πλοία στο πλευρό της Κορίνθου. Κατά τη διάρκεια του Αρχιδάμειου πολέμου και έως τη Νικίειο Ειρήνη (431-421 π.Χ.), η Λευκάδα παρέχει σταθερά την υποστήριξή της στην Σπαρτιατική συμμαχία με τη διάθεση πλοίων, πεζικού, αλλά και των λιμενικών εγκαταστάσεών της. Για το λόγο αυτό βρέθηκε τουλάχιστον δύο φορές στο στόχαστρο της Αθηναϊκής συμμαχίας.

Κατά τη δεύτερη φάση του Πελοποννησιακού πολέμου η Λευκάδα ενισχύει με δύο πλοία το Σπαρτιάτη στρατηγό Γύλιππο, στην προσπάθειά του να αναχαιτίσει την παρουσία των Αθηναίων στη Σικελία και την Ιταλία, ενώ συμμετέχει με το ναυτικό της στις ναυμαχίες στο Κυνός Σήμα το 411 π.Χ. και στους Αιγός Ποταμούς το 405 π.Χ. Την επόμενη χρονιά η Σπάρτη και η Κόρινθος αποστέλλουν στρατιωτικές

ενισχύσεις προς τον Διονύσιο Α΄ των Συρακουσών για να αντιμετωπίσει τους Καρχηδόνιους και πιθανόν στην αποστολή να συμμετείχε και η Λευκάδα.

Κατά μία άποψη, στο β΄ μισό του 5^{ου} αι π.Χ., γύρω στο 428 π.Χ., χρονολογείται και η κατασκευή του λιμενοβραχίονα που ένωσε τη Λευκάδα με την αντίπερα ακτή, στο λόφο του Αγίου Γεωργίου.⁶⁷³ Ακόμα και αν η κατασκευή του λιμενοβραχίονα ανήκει σε προγενέστερη περίοδο τα ευρήματα από τις ανασκαφές στον ευρύτερο περιβάλλοντα χώρο του συνηγορούν υπέρ μίας έντονης δραστηριότητας στην περιοχή, κυρίως εμπορικής φύσης.⁶⁷⁴

Χρονολόγηση

Μετά από μία μικρή χρονικά νομισματική αδράνεια η Λευκάδα, με αφορμή, κυρίως, τα γεγονότα που προηγήθηκαν του Πελοποννησιακού πολέμου, ενεργοποιεί εκ νέου το νομισματοκοπείο της. Για τον προσδιορισμό του χρονικού πλαισίου παραγωγής ελήφθησαν υπ' όψιν οι ακόλουθες παράμετροι:

1. Τα ιστορικά γεγονότα - σταθμοί στην ιστορία της Λευκάδας, καθώς και οι δραστηριότητές της που απαιτούσαν την έκδοση νομισμάτων (δημιουργία και συντήρηση του στόλου, πληρωμές αγαθών, εμπορικές συναλλαγές κα).
2. Τα δεδομένα καλά χρονολογημένων θησαυρικών συνόλων.
3. Η αντίστοιχη νομισματική παραγωγή της Κορίνθου, με την οποία η Λευκάδα παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες.

Η παραγωγή της **Γ΄ περιόδου** της Λευκάδας καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος του β΄ μισού του 5^{ου} αι. π.Χ., από το 440 π.Χ. περίπου έως τα τέλη του 5^{ου} αι. π.Χ.

Η χρονολόγηση της **1^{ης} σειράς** της **Γ΄ περιόδου** πρέπει να συσχετιστεί με τα γεγονότα που ακολούθησαν το επεισόδιο στην Επίδαμνο. Αν και δεν είναι ασφαλές να συνδέεται κάθε νομισματική παραγωγή με στρατιωτικά γεγονότα,⁶⁷⁵ τα επιμέρους χαρακτηριστικά της σειράς αυτής συγκλίνουν υπέρ μίας τέτοιας άποψης. Το ακανόνιστο σχήμα των πετάλων και τα σπασίματα στην περιφέρεια δηλώνουν μία βιαστική παραγωγή και ίσως να πρόκειται για επικεκομμένα νομίσματα, χωρίς, όμως, να υπάρχουν σαφείς ενδείξεις στις επιφάνειες των νομισμάτων. Το ίδιο ακανόνιστο σχήμα καταγράφεται αντίστοιχα και στις δραχμές της **1^{ης} σειράς**.

⁶⁷³ Βλ. *Αρχαιολογικά δεδομένα*, σσ. 83-84.

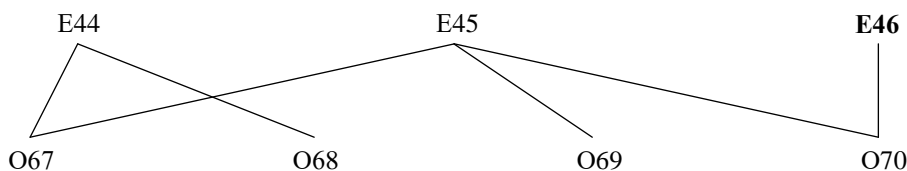
⁶⁷⁴ Fiedler 1996, σ. 162.

⁶⁷⁵ Σχετικά με το θέμα της σύνδεσης του ρυθμού παραγωγής με πολεμικά γεγονότα, βλ. Puglisi 2011, 188-189.

Αντίθετα, τα τριώβολα φαίνονται πιο επιμελημένα ως προς την παραγωγή τους και ίσως προηγήθηκαν χρονικά των μεγαλύτερων υποδιαιρέσεων. Αυτό θα είχε λογική, κυρίως ως προς τη διευκόλυνση των καθημερινών συναλλαγών. Οφείλουμε, όμως, να θεωρήσουμε ενιαία την εν λόγω παραγωγή, αν και όχι χρονικά ταυτόχρονη, εφόσον είναι ίδια η τυπολογία του περωτού ίππου στους στατήρες και τις δραχμές, αλλά και η απόδοση της αστραγαλωτής κόμης στις δραχμές και τα τριώβολα.

Η παρουσία ενός, τουλάχιστον,⁶⁷⁶ νομίσματος στον «θησαυρό» της Κορίνθου (IGCH 25), με χρονολογία απόκρυψης πριν το 431 π.Χ.,⁶⁷⁷ προσφέρει ένα *terminus ante quem* για την έναρξη της εν λόγω παραγωγής. Το γεγονός, επίσης, ότι υπάρχει διασταύρωση με τους εμπροσθοτύπους της 2^{ης} και 3^{ης} σειράς υπαγορεύει μικρή χρονική απόσταση μεταξύ τους.

Για τους παραπάνω λόγους η 1^η σειρά τοποθετείται χρονικά στο διάστημα 440-435 π.Χ. και συνδέεται κυρίως με την προετοιμασία της Λευκάδας, ενόψει της πρώτης σύγκρουσης με την Κέρκυρα (ναυμαχία της Λευκίμμης). Η μικρή παραγωγή (πρβλ. γράφημα 8), ξεκίνησε με την έκδοση των μικρότερων υποδιαιρέσεων και ακολούθησαν οι στατήρες και οι δραχμές μετά το 437 π.Χ., καθώς από τεχνοτροπικής άποψης έπονται.

Γράφημα 8. Γ' περίοδος, 1^η σειρά.

Η 2^η σειρά δεν απέχει χρονικά από την 1^η, εφόσον μοιράζονται την ίδια εμπρόσθια σφραγίδα (E46), αλλά σίγουρα μεσολάβησε κάποιο μικρό χρονικό διάστημα, ώστε να μπορέσει το τοπικό νομισματοκοπείο να πειραματιστεί με τη χάραξη νέων τύπων, όπως η απεικόνιση της Αθηνάς. Η σειρά είναι βραχύβια, καθώς χρησιμοποιήθηκε μόλις ένα ζεύγος σφραγίδων για όλη την παραγωγή.

Η παρουσία ενός νομίσματος της σειράς αυτής στον «θησαυρό» της Κορίνθου (IGCH 25) και η καλή κατάσταση διατήρησής του, συνδέει αναπόφευκτα την παραγωγή αυτή με τα γεγονότα πριν το 431 π.Χ. Αν και δεν έχουν επισημανθεί επικεκομμένα νομίσματα στη σειρά αυτή, προβληματίζουν τα ακανόνιστα πέταλα

⁶⁷⁶ Βλ. υποσ. 1145.

⁶⁷⁷ Βλ. «Θησαυροί», σσ. 856-857.

που απαντούν στην πλειονότητα των νομισμάτων της 2^{ης} σειράς. Χρησιμοποιήθηκαν παλαιότερα νομίσματα, της ίδιας της πόλης ή άλλων εκδοτριών αρχών ή παλαιότερα πέταλα μικρότερα σε διάμετρο, τα οποία για να φιλοξενήσουν τους νέους τύπους έπρεπε να μεγαλώσουν αρκετά;

Για τους παραπάνω λόγους η παραγωγή της 2^{ης} σειράς συνδέεται με τη νέα ναυτική αναμέτρηση της Λευκάδας και της Κορίνθου με την Κέρκυρα που τελικά έλαβε χώρα το 433 π.Χ. στη θαλάσσια περιοχή ανάμεσα από τα Σύβοτα και την Λευκίμμη, και αφορούσε τη ναυπήγηση του στόλου και πιθανόν και τις πληρωμές των στρατιωτών.

Η 3^η σειρά χρησιμοποιεί κοινές εμπρόσθιες σφραγίδες με την 1^η και 2^η σειρά για την παραγωγή στατήρων (E46) και κοινές εμπρόσθιες σφραγίδες με την 1^η σειρά για την έκδοση δραχμών (E47) και τριωβόλων (E48), γεγονός που τονίζει, επίσης, τη μικρή χρονική μεταξύ των εκδόσεων αυτών. Στη σειρά αυτή καταγράφονται μία σειρά από καινοτομίες στην εικονογραφία της Αθηνάς. Αντίθετα με ότι συνέβη στο νομισματοκοπείο της Κορίνθου, το οποίο ενσωμάτωσε σταδιακά όλες αυτές τις αλλαγές που καταγράφονται κυρίως στην απόδοση της κεφαλής της Αθηνάς, η Λευκάδα τις υιοθέτησε σε σύντομο χρονικό διάστημα.⁶⁷⁸ Αν και δε φαίνεται να διατηρούνται όλοι οι πειραματισμοί στην πορεία της νομισματικής παραγωγής της πόλης, εντούτοις, ο ντόπιος χαρακτήρας φαίνεται προσπάθησε να εναρμονιστεί πάραυτα.

Η εικονογραφία της Λευκάδας παρουσιάζει ομοιότητες με τις σειρές της Κορίνθου, ως προς την απόδοση του Πηγάσου, την εισαγωγή της νέας εικονογραφίας στα διώβολα, αλλά και τη χρήση των επιγραφών ΔΙΟ, ΤΡΙΗ ως εξέλιξη των ακροφωνικών για τη δήλωση της αξίας του νομίσματος και χρονολογούνται μετά τα μέσα του 5^{ου} αι. π.Χ.⁶⁷⁹

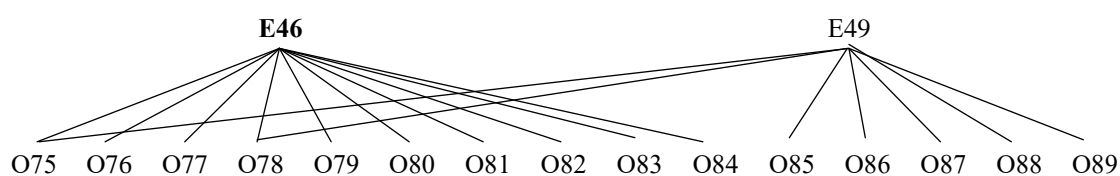
Γενικά η σειρά αυτή είναι αρκετά ομοιογενής και διαθέτει τα χαρακτηριστικά μίας συστηματικής παραγωγής (έκδοση αρκετών μικρότερων υποδιαίρέσεων για την κάλυψη καθημερινών συναλλαγών). Εντούτοις, θεωρείται εσπευσμένη για τους ακόλουθους λόγους: η αφομοίωση από το τοπικό νομισματοκοπείο αρκετών καινοτομιών σε σύντομο διάστημα (εισαγωγή συμβόλων, γραμμάτων, η προσθήκη του καταυχένιου και του δερμάτινου καλύμματος στο κράνος, η απόδοση της κόμης

⁶⁷⁸ ACGC, σ. 124.

⁶⁷⁹ Η Puglisi (2000, σσ. 204-205, 209) κατατάσσει τις εκδόσεις της Κορίνθου στη Β' περίοδο, 3^η σειρά.

ελεύθερης), τα ακανόνιστα πέταλα, οι διπλοχτυπημένες παραστάσεις, αλλά και οι εκτεταμένες επιδιορθώσεις των σφραγίδων, αντί της χάραξης νέων που θα στοίχιζαν οικονομικά, αλλά και χρονικά.

Το νομισματοκοπείο λειτούργησε με δύο εμπρόσθιες σφραγίδες και αρκετές οπίσθιες (βλ. γράφημα 9), οι οποίες διασταυρώνονται μόνο σε δύο περιπτώσεις και ως εκ τούτου μπορούμε να θεωρήσουμε ότι χρησιμοποιούνταν ταυτόχρονα.

Γράφημα 9. Γ' περίοδος – 3^η σειρά.

Νομίσματα της 3^{ης} σειράς εντοπίζονται να μεν σε αρκετούς «θησαυρούς», οι οποίοι, όμως, δεν προσφέρουν αξιοποιήσιμα στοιχεία χρονολόγησης, καθώς απεκρύβησαν σε αρκετά μεταγενέστερους χρόνους που δε συμφωνούν με την ακολουθία των σφραγίδων. Ανασκαφικά έχει εντοπιστεί μόλις ένα διώβολο (αρ. 120), αλλά δεν προφέρει καμία χρονολογική ένδειξη, καθώς δεν έχει στρωματογραφικές ενδείξεις.

Για όλους τους παραπάνω λόγους προκρίνεται το χρονικό διάστημα γύρω από τον Αρχιδάμειο πόλεμο, το 431 π.Χ., για την παραγωγή της 3^{ης} σειράς της Γ' περιόδου. Άλλωστε, η ύπαρξη μόλις δύο εμπρόσθιων σφραγίδων υποδηλώνει παραγωγής μικρής χρονικής διάρκειας.

Μεταξύ της 3^{ης} και 4^{ης} σειράς δεν υπάρχει διασταύρωση των σφραγίδων των στατήρων, παρά μόνο στις μικρότερες υποδιαίρεσεις: στις οπίσθιες σφραγίδες των δραχμών (O90, O91), στις οπίσθιες σφραγίδες των τριωβόλων (O92) και στις οπίσθιες σφραγίδες των διωβόλων (O97). Η 4^η σειρά χαρακτηρίζεται από την αλλαγή κατεύθυνσης του Πηγάσου που παριστάνεται προς τα αριστερά με διαφοροποιημένη απόδοση στο πτερό και θυμίζει τους Πηγάσους της 3^{ης} σειράς της Γ' περιόδου της Κορίνθου.⁶⁸⁰ Ως προς τη χρονολόγηση των κορινθιακών στατήρων ο Ravel είχε τοποθετήσει τη μεταβατική αυτή σειρά γύρω στο 430-415 π.Χ.,⁶⁸¹ ενώ πιο πρόσφατα η Coupar ανεβάζει τη χρονολόγησή της στο 440/435-430 π.Χ.⁶⁸²

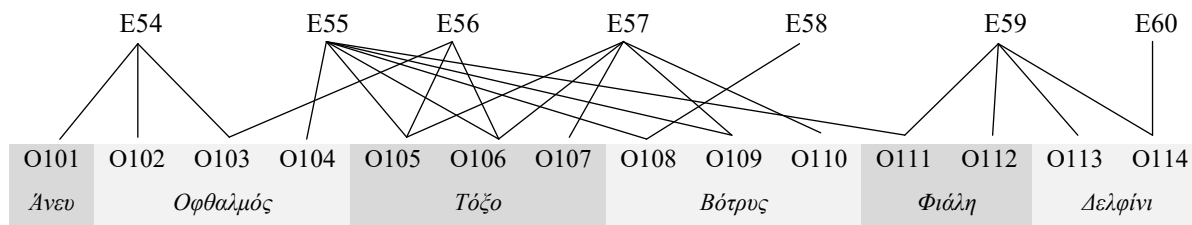
⁶⁸⁰ Ravel 1936, P163- P164.

⁶⁸¹ Ravel 1936, σ. 111.

⁶⁸² Coupar 2000, σσ. 206-209.

Στην **4^η σειρά** παρατηρείται χρήση από κοινού του Λ και της επιγραφής ΛΕΥ για τη δήλωση του εθνικού της πόλης. Τα φαινόμενο αυτό απαντά στη νομισματική παραγωγή της Αμβρακίας με τη χρήση του Α ή του ΑΜ για να δηλωθεί το εθνικό της εκδότριας αρχής⁶⁸³ και του Ανακτορίου με την αντικατάσταση του διγράμματος F με το ΑΝΑ.⁶⁸⁴

Οι επιδιορθώσεις σφραγίδων, καθώς και η χρήση εφθαρμένων σφραγίδων, αντί της χάραξης νέων, οι περιπτώσεις διπλοχτυπημένων νομισμάτων, καθώς και τα ακανόνιστα και πεπλατυσμένα πέταλα των νομισμάτων θέτουν εύλογα το ερώτημα και σε αυτήν την περίπτωση, σχετικά με την επανάχρηση παλαιότερων πετάλων. Δεν υπάρχει σαφής εικόνα, κατά πόσο είχαν επηρεαστεί η Λευκάδα, αλλά και η Κόρινθος, όσον αφορά στην προμήθεια της απαραίτητης πρώτης ύλης, του αργύρου, κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου, καθώς, σε αντίθεση με την Αθήνα, στερούνταν μεταλλείων. Η ειρήνη που μεσολάβησε μεταξύ των δύο φάσεων του Πελοποννησιακού πολέμου πρέπει να αποκατέστησε την εμπορική δραστηριότητα στην περιοχή και να εξομάλυνε και την προμήθεια μετάλλων από τα μεταλλεία της Ιλλυρίας, πιθανόν του Δαμαστίου, δικαιολογώντας και την αύξηση της παραγωγής (βλ. γράφημα 10).

Γράφημα 10. Γ' περίοδος, 4^η σειρά.

⁶⁸³ Πρβλ. Γ' περίοδος, 5^η σειρά, Α39 που χρονολογείται στο 426-404 π.Χ. (Ravel 1928, σσ. 44-45, 109).

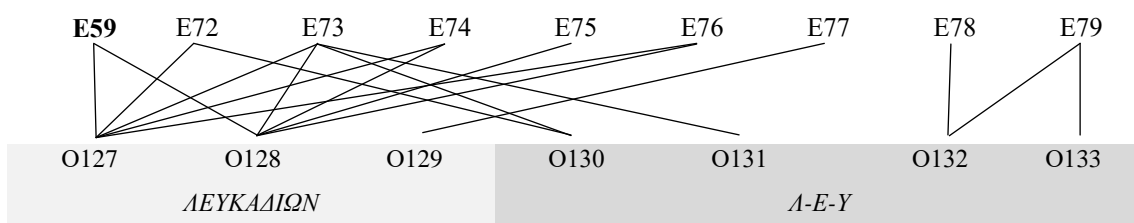
⁶⁸⁴ Η αλλαγή τοποθετείται χρονικά μέσα στον 4^ο αι. π.Χ., κατά την εκ νέου ενεργοποίηση του νομισματοκοπείου Η απουσία συντάγματος για το νομισματοκοπείο του Ανακτορίου δε μας επιτρέπει μία πιο ακριβή προσέγγιση του χρόνου παραγωγής των εν λόγω στατήρων. Σύμφωνα με την κατάταξη του Domingo-Forasté (1993, σ. 54) η επαναλειτουργία του νομισματοκοπείου ξεκινάει με πρώτο σύμβολο την κιθάρα. Το νόμισμα αυτό (βλ. M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 [Sammlung BCD], αρ. 76) παρουσιάζει ομοιότητες με την παραγωγή της Λευκάδας της Δ' περιόδου, 4^η σειρά (OM II) με σύμβολο το κηρύκειο (βλ. E121).

Δυστυχώς αρκετοί από τους «θησαυρούς» που περιέχουν νομίσματα της 4^{ης} σειράς⁶⁸⁵ έχουν μεγάλο εύρος ως προς το περιεχόμενό τους και δε βοηθούν στην προσέγγιση του χρόνου παραγωγής της σειράς. Ασφαλέστερα χρονολογικά στοιχεία αντλούμε από τους σικελικούς «θησαυρούς» Montforte S. Giorgio, Messina 1947 (IGCH 2098)⁶⁸⁶ και Canicattini 1907 (IGCH 2175),⁶⁸⁷ οι οποίοι έχουν συνδεθεί με τη λήξη του Πελοποννησιακού πολέμου με χρονολογία απόκρυψης γύρω στο 400 π.Χ., και δίνουν ένα *terminus ante quem* για την έναρξη της παραγωγής της 4^{ης} σειράς.

Λαμβάνοντας υπ' όψιν τα ανωτέρω στοιχεία σε συνδυασμό με την παρουσία αρκετών μικρότερων υποδιαίρέσεων που δηλώνουν μία παραγωγή προορισμένη να καλύψει και τις καθημερινές ανάγκες της πόλης, προκρίνεται η χρονολόγηση της παραγωγής της 4^{ης} σειράς στο 421-415 π.Χ., το διάστημα που ακολούθησε τη Νικίειο Ειρήνη και έως τη Σικελική εκστρατεία.

Η επόμενη 5^η σειρά διασταυρώνεται με την προηγούμενη 4^η σειρά μέσω της εμπρόσθιας σφραγίδας των στατήρων (E59), ενώ μοιράζεται αρκετές εμπρόσθιες σφραγίδες για την παραγωγή στατήρων (E72, E76-E79) και δραχμών (E80) με την επόμενη 6^η σειρά.

Η γενικότερη εικόνα της παραγωγής, με τη γενικευμένη χρήση αρκετών σφραγίδων με σπασίματα και επιδιορθώσεις, υπαγορεύει μία εσπευσμένη έκδοση και πιθανόν και αδυναμία, ταυτόχρονα, χάραξης νέων σφραγίδων. Τα πλατιά και ακανόνιστα πέταλα των νομισμάτων φαίνεται σαν προήλθαν από σφυρηλάτηση, είτε για να «εξαφανιστεί» η παλιά παράσταση,⁶⁸⁸ είτε για να μεγαλώσει ο «ωφέλιμος χώρος» για την παράσταση. Δε γνωρίζουμε εάν υπήρχε αδυναμία εξεύρεσης πρώτης ύλης. Πάντως, εντοπίστηκε μία περίπτωση υπόχαλκου νομίσματος.

Γράφημα 11. Γ' περίοδος, 5^η σειρά.

⁶⁸⁵ Βλ. Centuripe 1952 (IGCH 2131), Messina 1868 (IGCH 2188), West Sicily 1984 (CH X, 411).

⁶⁸⁶ Βλ. «Θησαυροί», σ. 857.

⁶⁸⁷ Βλ. «Θησαυροί», σσ. 857-858.

⁶⁸⁸ Αν όντως πρόκειται για επικεκομμένα νομίσματα η εργασία ήταν εξαιρετική, διότι δεν εντοπίζονται ίχνη παλαιότερων παραστάσεων στην επιφάνεια των νομισμάτων.

Η εικονογραφία των νομισμάτων της 5^{ης} σειράς προσφέρει αρκετές χρονολογικές ενδείξεις για τον προσδιορισμό του χρόνου παραγωγής της. Στη σειρά αυτή το καμπυλόσχημο πτερό του Πηγάσου αντικαθίσταται από ένα γωνιώδες πτερό σε έκταση που καθιερώνεται εφεξής. Η αλλαγή αυτή εμπίπτει στην Γ' περίοδο, 3^η σειρά (μεταβατική φάση) του νομισματοκοπείου της Κορίνθου⁶⁸⁹ και καταγράφεται και στη νομισματική παραγωγή της Αμβρακίας της 2^{ης} ομάδας της Β' περιόδου.⁶⁹⁰

Το λαμπάδιο ως κόμμωση εμφανίζεται από την τελευταία εικοσαετία του 5^{ου} αι. π.Χ. και γνωρίζει μεγάλη διάδοση κατά τον 4^ο αι. π.Χ.⁶⁹¹ Τα κοσμήματα των Νυμφών, όπως το περιδέριο με περίαπτο στο κέντρο και το πυραμιδοειδές ενώτιο είναι αρκετά διαδεδομένα σε όλον το 5^ο αι. π.Χ.⁶⁹² Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει για το διπλό περιδέριο με κρεμαστά αγγειόσχημα εξαρτήματα που φοράει η Νύμφη στα τριώβλα (βλ. Ο139), με παρόμοια παραδείγματα χρονολογούμενα στα τέλη του 5^{ου} αι. π.Χ.⁶⁹³

Η εικονογραφία του γοργονείου, το οποίο εξανθρωπίζεται, κατατάσσεται στα τέλη του 5^{ου} αι. π.Χ.⁶⁹⁴ και ο σχηματοποιημένος αγκυλωτός σταυρός στις οπίσθιες όψεις των οβολών παραπέμπει στα αντίστοιχα παραδείγματα της Κορίνθου (440-400 π.Χ.).⁶⁹⁵

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η χάραξη κεφαλών κατ' ενώπιον ή με ελαφρά στροφή προς αριστερά που εισάγει το τοπικό νομισματοκοπείο στις δραχμές και τα τριώβλα.⁶⁹⁶ Αν και η Λευκάδα κατά κανόνα υιοθετεί τις καινοτομίες που εισάγει το

⁶⁸⁹ Πρβλ. E76 και E78 με P181 και P205 κατά Ravel. Ο Ravel (1936, σ. 211) χρονολογεί την εν λόγω σειρά το 430-415 π.Χ., ενώ η Coupar (2000, σσ. 206-209) το 440/435-430 π.Χ.

⁶⁹⁰ Πρβλ. E72 με A17 (Ravel 1928, σσ. 95-96, πίν. 3). Ο Ravel χρονολογεί τη Β' περίοδο της Αμβρακίας στο 456-426 π.Χ.

⁶⁹¹ Βλαχογιάννη 2018, σσ. 305-306.

⁶⁹² Βλ. Deppert-Lippitz 1985, σ. 127, εικ. 74-75, σ. 138. Ειδικότερα για το ενώτιο βλ. Δεσποίνη 1996, σ. 226, αρ. 70, η οποία χρονολογεί ένα παρόμοιο παράδειγμα στα τέλη του 5^{ου}/α' τέταρτο 4^{ου} αι. π.Χ.

⁶⁹³ Βλ. Deppert-Lippitz 1985, σσ. 139-141, εικ. 89. Πρβλ. Papaevangelou-Genakos 2017, σ. 86, υποσ. 65 για τα διπλά και τριπλά περιδέρια που χρονολογούνται στο β' μισό του 5^{ου} αι. π.Χ.

⁶⁹⁴ Krauskopf – Dahlinger 1988, σσ. 324-327.

⁶⁹⁵ Γ' περίοδος παραγωγής, βλ. Puglisi 2000, σσ. 205-206, 209.

⁶⁹⁶ Σχετικά με την εισαγωγή των κατ' ενώπιον κεφαλών στη νομισματική εικονογραφία, βλ. Baldwin 1909, σσ. 113-131, η οποία αναφέρεται στη δημιουργία και την εξέλιξη του τύπου, ενώ παραθέτει και κατάλογο των πόλεων που εξέδωσαν νομίσματα με μετωπικές κεφαλές (απόλυτα μετωπικές ή ελαφρώς στραμμένες δεξιά ή αριστερά).

κορινθιακό νομισματοκοπείο, κατά το τελευταίο τέταρτο του 5^{ου} αι. π.Χ. επισημαίνονται στις δραχμές και τα τριώβολα εικονογραφικές επιρροές από τα νομισματοκοπεία της Μεγάλης Ελλάδας, όπως οι Συρακούσες, οι οποίες στα τέλη του τέλη 5^{ου} αι. π.Χ. εικονίζουν τη Νύμφη Αρέθουσα κατ' ενώπιον.⁶⁹⁷ Παραστάσεις μετωπικών κεφαλών ή ελαφρώς προς τα αριστερά εντοπίζονται, όμως, και στο άμεσο περιβάλλον της Λευκάδας, με την Στράτο να εκδίδει μικρές υποδιαιρέσεις με τις κεφαλές του Αχελώου και της Νύμφης Καλλιρόης στα τέλη του 5^{ου} αι. π.Χ.⁶⁹⁸

Η αναγραφή ολόκληρου του εθνικού της πόλης στο πεδίο του οπισθοτύπου απαντά και σε εκδόσεις της Αμβρακίας που χρονολογούνται στο τελευταίο τέταρτο του 5^{ου} αι. π.Χ. και στο α' μισό του 4^{ου} αι. π.Χ.⁶⁹⁹ Η εξέταση των γραμμάτων της επιγραφής των νομισμάτων της Λευκάδας δεν προσφέρει κάποια επιπλέον χρονολογική ένδειξη.

Ο «θησαυρός» Vito Superiore 1939 (*IGCH* 1910· *CH* X, 389) που σχετίζεται με την πτώση του Ρηγίου στον Διονύσιο Α' το 387 π.Χ.⁷⁰⁰ και ο «θησαυρός» Ionian Shore, Bruttium 1908 (*IGCH* 1916· *CH* IX, 614) που χρονολογείται γύρω στο 380 π.Χ.⁷⁰¹ δίνουν ένα *terminus ante quem* για την έναρξη της παραγωγής. Αντίθετα, «θησαυροί» με μεγάλο χρονικό εύρος, όπως οι Camarina 1928 (*IGCH* 2185, Scogitti), West Sicily 1984 (*CH* X, 411), Κυρά Βρύση 1934 (*IGCH* 200), Licata 1926 (*IGCH* 2130) δε μπορούν να αξιοποιηθούν.

⁶⁹⁷ Τα τετράδραχμα των Συρακουσών με τη μορφή της Αρέθουσας, έργο του Κίμωνος, αποτέλεσαν εφεξής το πρότυπο για τις μετωπικές κεφαλές των Νυμφών, βλ. Baldwin 1909, σσ. 119-121· Tudeer 1913, σσ. 242-271· Erhart 1979, σσ. 181-187, 241-243. Σχετικά με τη χρονολόγησή τους, βλ. *ACGC*, σσ. 222-224· Fischer-Bossert 2014, σσ. 107-108, 114. Ο Cahn (1993, σσ. 5-6) συνδέει την παραγωγή των εν λόγω τετραδράχμων με τη νίκη των Συρακουσίων εναντίον των Αθηναίων ερμηνεύοντας τα γράμματα ΣΩ ως ΣΩΤΕΙΡΑ, ανεβάζοντας τη χρονολόγησή τους, με το οποίο δε συμφωνεί Hurter (1994, σ. 197, υποσ. 1) στη βιβλιοκρισία του σχετικού τόμου.

⁶⁹⁸ Imhoof-Blumer 1878, σ. 14· Psoma 2007, σσ. 7, 16-17. Οι εκδόσεις, όμως, αυτές, είναι τεχνοτροπικά αμελέστερες.

⁶⁹⁹ Πρβλ. Γ' περίοδος, 5^η σειρά, P51 που χρονολογείται στο 426-404 π.Χ. (Ravel 1928, σσ. 44-45, 109). Μεγαλύτερη, όμως, ομοιότητα εντοπίζεται με στατήρες της επόμενης Δ' περιόδου, 2^η σειρά, P71, 73, 84 που σωστά επισημαίνει ο Ravel (1928, σ. 117), ότι το εικονογραφικό πρότυπο είναι πρωιμότεροι στατήρες της Λευκάδας που χρονολογούνται στο 404-360 π.Χ. Βλ. Warren 1968, σ. 136, υποσ. 5.

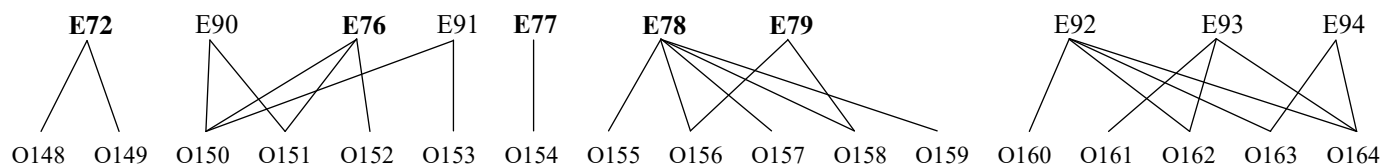
⁷⁰⁰ Βλ. «Θησαυροί», σ. 859.

⁷⁰¹ Βλ. «Θησαυροί», σσ. 859-860.

Μεταξύ των νομισμάτων της 5^{ης} *σειράς* εντοπίστηκε και ένα νόμισμα που προήλθε από ανασκαφή (αρ. 182.δ) χωρίς περαιτέρω στοιχεία.

Από τα παραπάνω εκτιμούμε ως καταλληλότερο το διάστημα 415-410 π.Χ. για την έκδοση της 5^{ης} *σειράς*, το οποίο σχετίζεται με τη σικελική εκστρατεία και τη ναυμαχία στο Κυνός Σήμα (411 π.Χ.). Η τεταμένη κατάσταση μεταξύ των δύο αντίπαλων στρατοπέδων, Σπάρτης – Αθήνας, παρά την καταστροφή που υπέστησαν οι Αθηναίοι κατά τη Σικελική εκστρατεία, οδήγησε τη Λευκάδα σε μία συστηματοποίηση της νομισματικής παραγωγής της, για να μπορέσει να αναπληρώσει, αφενός, τις απώλειες σε πλοία, αφετέρου να ανταποκριθεί στις οικονομικές της υποχρεώσεις που αφορούσαν τις πληρωμές των στρατιωτών, αλλά και τη εξυπηρέτηση των καθημερινών συναλλαγών, εξίσου απαραίτητων για την ευημερία της.

Αντίθετα, η 6^η *σειρά* χαρακτηρίζεται από παντελή έλλειψη συντονισμού, τόσο σε επίπεδο χάραξης των σφραγίδων, όσο και σε επίπεδο υλοποίησης της παραγωγής. Δεν υπάρχει συνέπεια ως προς τη χάραξη του εθνικού ή του αρχικού της πόλης (ΛΕΥ, ΛΕΥΚΑ, ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ), επίσης, η παρουσία συμβόλων στο πεδίο της οπίσθιας όψης δεν είναι συστηματική.⁷⁰² Η χρήση εφθαρμένων σφραγίδων ή σφραγίδων με επιδιορθώσεις είναι εκτεταμένη και αφορά κυρίως τις εμπρόσθιες σφραγίδες που θωρητικά έχουν μεγαλύτερη διάρκεια ζωής από ότι εκείνες των οπισθίων όψεων. Τα ανομοιόμορφα, πεπλατυσμένα πέταλα και ο αριθμός των διπλοχτυπημένων νομισμάτων υπαγορεύουν εσπευσμένη εργασία. Ο αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων που καθορίζει και το μέγεθος της παραγωγής, είναι σχεδόν διπλάσιος από τον αντίστοιχο της 5^{ης} *περιόδου* και σε συνδυασμό με τον αριθμό των σφραγίδων των οπισθίων όψεων, δεκαεπτά στον αριθμό, υπογραμμίζει τις αυξημένες οικονομικές απαιτήσεις της πόλης (βλ. γράφημα. 12). Μεταξύ των νομισμάτων έχει εντοπιστεί και μία υπόχαλκη έκδοση.

Γράφημα 12. Γ' περίοδος, 6^η *σειρά*.

⁷⁰² Η εικόνα αυτή δεν επαναλαμβάνεται στα νομισματοκοπεία της Κορίνθου και της Αμβρακίας.

Μόνον ο «θησαυρός» Ionian Shore 1908 (*IGCH* 1916· *CH* IX.614), με χρονολογία απόκρυψης γύρω στο 380 π.Χ., δίνει ένα *terminus ante quem* για τον χρόνο παραγωγής.⁷⁰³

Ως προς τις επιμέρους χρονολογικές ενδείξεις που προέρχονται από την εικονογραφία ισχύουν όσα αναφέρθηκαν παραπάνω στην **5^η σειρά** για τις μετωπικές γυναικείες κεφαλές των υποδιαίρέσεων, το γοργόνειο και το σχηματοποιημένο αγκυλωτό σταυρό. Σχετικά με τη χρονολόγηση των κομμώσεων, αλλά και των κοσμημάτων, αυτά εμπίπτουν στο τελευταίο τέταρτο του 5^{ου} αι. π.Χ. Τα ενώτια σε σχήμα βότρυος εμφανίζονται από το β' τέταρτο του 5^{ου} αι. π.Χ.⁷⁰⁴ και συνεχίζουν και καθ' όλη τη διάρκεια του 4^{ου} αι. π.Χ. Το πιο κοντινό παράλληλο προέρχεται από τις Φερέες και χρονολογείται στο β' τέταρτο του 4^{ου} αι. π.Χ.⁷⁰⁵

Ως εκ τούτου, η **6^η σειρά** της **Γ' περιόδου** τοποθετείται χρονικά στην τελευταία δεκαετία του 5^{ου} αι. π.Χ., στο διάστημα 410-400 π.Χ. και συνδέεται κυρίως με στρατιωτικές επιχειρήσεις, όπως υπαγορεύει η γενικότερη μορφή της παραγωγής. Παρότι η Λευκάδα δεν αναφέρεται εκτενώς στις πηγές της περιόδου θα έλαβε μέρος στην αποφασιστικής σημασίας ναυμαχία στους Αιγός ποταμούς (405 π.Χ.), εφόσον τιμήθηκε για τη συμβολή της⁷⁰⁶ και πιθανόν να απέστειλε βοήθεια από κοινού με την Κόρινθο και τη Σπάρτη προς τον Διονύσιο Α' των Συρακουσών το 404 π.Χ. για να αντιμετωπίσει την καρχηδονιακή απειλή.⁷⁰⁷ Τα γεγονότα αυτά αποτελούν έμμεσες αναφορές στις ναυτικές, κυρίως, υπηρεσίες που παρείχε η Λευκάδα στην Σπάρτη, και οι οποίες δημιουργούσαν ταυτόχρονα και αυξημένες οικονομικές απαιτήσεις για την πόλη.

⁷⁰³ Βλ. «*Θησαυροί*», σσ. 859-860. Αντίθετα, «*θησαυροί*», όπως οι Centuripe 1952 (*IGCH* 2131), Cesarò 1915-16 (*IGCH* 2145· *CH* VIII, 560· *CH* IX, 623), Megara Hyblaea 1966 (*IGCH* 2180), West Sicily 1984 (*CH* X, 411), στους οποίους εντοπίζονται εκδόσεις της 6^{ης} σειράς, δε δίνουν ασφαλείς χρονολογικές ενδείξεις, λόγω της μεγάλης διάρκειας που παρουσιάζουν.

⁷⁰⁴ Βλ. Papaevangelou-Genakos 2017, σ. 83. Πρβλ. στατήρα της Κορίνθου, Ravel 1936, T239 (Γ' περίοδος, 3^η σειρά) και αντίστοιχο παράδειγμα από την Αμβρακία, Ravel 1928, P5-P6 (Α' περίοδος, 1^η ομάδα).

⁷⁰⁵ Nomos 4, 10 May 2011, lot 1307. Ο τύπος είναι ιδιαίτερα διαδεδομένος και κατά τα ρωμαϊκά χρόνια, πρβλ. χρυσό ενώτιο στο Μητροπολιτικό Μουσείο Νέας Υόρκης, αρ. 74.51.3255.

⁷⁰⁶ Στο χάλκινο σύνταγμα που ανέθεσαν οι Σπαρτιάτες στο Μαντείο των Δελφών μετά τη νίκη τους στους Αιγός ποταμούς εικονιζόταν και ο Λευκάδιος ναύαρχος Τηλυκράτης (Παυσ., 10.9.7-10).

⁷⁰⁷ Διόδ. 14.62.1, 14.75.5. Βλ. Taliercio-Mensitieri - Spagnoli 1993, σ. 109.

Κατάλογος νομισμάτων

1^η σειρά (440-435 π.Χ.)

Στατήρες

Ε. Α. Πήγασος σε πτήση δ. με καμπυλόσχημο πτερό και χαλινό.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς δ. φορώντας κορινθιακό κράνος. Η μακριά κόμη της είναι ελεύθερη, αλλά μαζεμένη στην άκρη χαμηλά στο λαιμό, όπου και δένεται με αναδίπλωση. Φοράει περιδέραιο από στρογγυλές χάντρες. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

88. E44 O67 α) NYS 27, 04 January 2012 (The Prospero Collection), lot 347.

- 8.59 γρ. - Πίν. 4

Calciati 1990, σ. 391, αρ. 15.*

*Λανθασμένα ο Calciati αναφέρει ως προέλευση του νομίσματος το Βρετανικό Μουσείο.

β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

4⁰⁰ 8.53 γρ. 19 χιλ.

γ) Συλλογή Lockett.

3⁰⁰ 8.59 γρ. 18 χιλ.

SNG Lockett 2274.

δ) Νέα Υόρκη 1957.172.844.

9⁰⁰ 7.79 γρ. -

ε) Νέα Υόρκη 1957.172.845.

1⁰⁰ 8.36 γρ. -

στ) Cambridge, McClean.

8⁰⁰ 7.98 γρ. 20.5 χιλ.

McClean 5315.

ζ) Cambridge, Lewis.

5⁰⁰ 8.21 γρ. 20 χιλ.

SNG Lewis 620.

η) Συλλογή Pozzi.

- 8.59 γρ. -

Pozzi_α 1766· Pozzi_β 3933.

			θ) Cambridge, <i>McClean</i> .	
			4 ⁰⁰ 8.50 γρ. 21 χιλ.	
			<i>McClean</i> 5314.	
			ι) Βερολίνο, Cousinery 3,13,1118.	
			7 ⁰⁰ 8.29 γρ. 21 χιλ.	
			ια) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.	
			7 ⁰⁰ 8.26 γρ. 20.5 χιλ.	
			ιβ) Stack's Bowers and Ponterio, The January NYINC 2013 Auction, Sale 173, 8-14 January 2013, lot. 128 (Demarete Collection).	
			- 8.62 γρ. -	
89.	E44	O68	α) Νέα Υόρκη 1957.172.843.	
			10 ⁰⁰ 8.47 γρ. -	Πίν. 4
			β) CNG e245, 01 December 2010, lot 83.	
			6 ⁰⁰ 8.34 γρ. 22 χιλ.	
			γ) Βερολίνο, Löbbecke 1906.	
			7 ⁰⁰ 8.27 γρ. 18.5 χιλ.	
			δ) Λονδίνο RPK,p50A.2.Leu.	
			12 ⁰⁰ 8.36 γρ. 21 χιλ.	
			<i>BMC (Corinth and Colonies)</i> , αρ. 8.	
			ε) CNG e141, 07 June 2006, lot 58.	
			- 8.44 γρ. 18 χιλ.	
			στ) Οξφόρδη.	
			9 ⁰⁰ 8.58 γρ. 20.5 χιλ.	
			ζ) Heritage, 2003, (HWCA) FUN Sale, Orlando, FL, 11 January 2003, αρ. 14200.	
			- - -	
			η) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 184.1.	
			1 ⁰⁰ 8.08 γρ. 21 χιλ.	
90.	E45	O67	Gemini 7, 09 January 2011, lot 326.	
			5 ⁰⁰ 8.40 γρ. -	Πίν. 4
91.	E45	O69	Βιέννη 12393.	

			6 ⁰⁰	8.46 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 4
			<i>O. Διπλοχτυπημένος.</i>			
92.	E45	O70	Παρίσι 5.			
			3 ⁰⁰	8.48 γρ.	20.5 χιλ.	Πίν. 4
93.	E46	O70	α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 177.			
			6 ⁰⁰	8.41 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 4
			β) Λονδίνο 1953,0506.1' εκ «θησαυρού» Κόρινθος 1952-1953, IGCH 25.			
			12 ⁰⁰	8.45 γρ.	20 χιλ.	
			γ) Μόναχο 797.			
			3 ⁰⁰	8.31 γρ.	20.5 χιλ.	

Δραχμές

E. Ό.π.

O. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης αρ. Φοράει περιδέραιο και ταινία στην κεφαλή. Η μακριά κόμη της ανασηκώνεται και δένεται με τους μίτους της ταινίας. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

94.	E47	O71	α) NAC 52, 07 October 2009, lot 127' εκ M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 178' εκ Συλλογής Jameson.			
			3 ⁰⁰	2.84 γρ.	16 χιλ.	Πίν. 4
			<i>Traité, πίν. 273.12' Jameson 1135.</i>			
			β) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.			
			1 ⁰⁰	2.73γρ.	16 χιλ.	
			<i>Διαμπερήσ οπή.</i>			
			γ) Βερολίνο 11559.			
			10 ⁰⁰	2.56γρ.	17 χιλ.	
			δ) Παρίσι 10.			
			3 ⁰⁰	2.44 γρ.	15 χιλ.	
			<i>Διαμπερήσ οπή.</i>			
			ε) Αθήνα, Μουρούζη.			
			12 ⁰⁰	2.66 γρ.	14 χιλ.	

Ποστολάκας 1868, αρ. 567.

στ) Βοστώνη 00.215.

- 2.72 γρ. 16 χιλ.

*Boston*_β 1161.

ζ) Κοπεγχάγη.

12⁰⁰ 2.52 γρ. 14 χιλ.

SNG Corp. 329.

Ο. Σπάσιμο σφραγίδας κάτω από την κεφαλή της Αθηνάς στα νομίσματα δ-ζ.

Τριώβολα

Ε. Λ. Ημίτομο Πηγάσου δ. με καμπυλόσχημο πτερό και χαλινό.

Ο. Ό.π., αλλά η Νύμφη δ.

- 95.** E48 O72 α) Gorny – von Mosch 211, 4 March 2013, lot 220.
- 1.44 γρ. - **Πίν. 4**
β) Νέα Υόρκη 1944.100.19163.
9⁰⁰ 1.28 γρ. -
γ) Οξφόρδη.
7⁰⁰ 1.30 γρ. 12.5 χιλ.
δ) Νέα Υόρκη 1955.54.136.
5⁰⁰ 1.29 γρ. -
ε) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 179.
6⁰⁰ 1.32 γρ. 12.5 χιλ.
στ) Gorny - von Mosch 233, 06 October 2015, lot 1403.
- 1,40 γρ. -
- 96.** E48 O73 Yale 2001.87.7187.
7⁰⁰ 1.42 γρ. 12 χιλ. **Πίν. 4**

2^η σειρά (433 π.Χ. περ.)

Στατήρες

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση δ. με καμπυλόσχημο πτερό και χαλινό.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς δ. φορώντας κορινθιακό κράνος χωρίς καταυχένιο. Η μακριά κόμη της είναι ελεύθερη σε βοστρύχους. Εντός εγκοίλου κύκλου.

97. E46 O74 α) Αθήνα, Μουρούζη.
11⁰⁰ 8.57 γρ. 24 χιλ. Πίν. 4
Ποστολάκας 1868, αρ, 561· Calciati 1990, σ. 393, αρ. 19/1.
β) Λονδίνο 1953,0506.2· εκ «θησαυρού» **Κόρινθος 1952-1953, IGCH 25.**
11⁰⁰ 8.52 γρ. 23 χιλ.
γ) Βοστώνη 00.216.
- 8.62 γρ. 27 χιλ.
*Boston*_β 1162.
δ) Μόναχο 796.
5⁰⁰ 7.77 γρ. 22 χιλ.
Ο. Διπλοχτυπημένος.
ε) Οξφόρδη (ανταλλαγή με το Βρετανικό Μουσείο, 27 October 1956).
4⁰⁰ 8.35 γρ. 23 χιλ.
στ) KPM 19, 09-11 December 1980, lot 66.
- - 21.5 χιλ.
Calciati 1990, σ. 393, αρ. 19/2.

3^η σειρά (431 π.Χ. περ.)

Στατήρες

Ε. Ό.π.

Ο. Λ αρ. Κεφαλή Αθηνάς δ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο με την κόμη ελεύθερη. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

98. E46 O75 Νέα Υόρκη 1957.172.855.
7⁰⁰ 8.64 γρ. - Πίν. 5
99. E46 O76 β) Λονδίνο RPK,p50A.3.Leu.
7⁰⁰ 8.29 γρ. 20 χιλ. Πίν. 5
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 13· Calciati 1990, σ. 393, αρ. 19.

Ε. Ο.π.

Ο. Λ δ. Κεφαλή Αθηνάς αρ. φορώντας κορινθιακό κράνος χωρίς καταυχένιο. Κάτω από το λαιμό F.

100.	E46	O77	α) Αθήνα, Μουρούζη. 12 ⁰⁰	8.64 γρ.	23 χιλ.	Πίν. 5
			Ποστολάκας 1868, αρ. 559.			
			β) Cambridge, McClean. 3 ⁰⁰	8.24 γρ.	18.5 χιλ.	
			<i>McClean 5326.</i>			

Ε. Ο.π.

Ο. Λ αρ. Κεφαλή Αθηνάς δ. Στο πεδίο κάτω αρ. ερωδιός.

101.	E46	O78	α) Αθήνα, Μουρούζη. 3 ⁰⁰	8.20 γρ.	19.5 χιλ.	Πίν. 5
			Ποστολάκας 1868, αρ. 562.			
			β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel). 8 ⁰⁰	8.45γρ.	18 χιλ.	
			<i>Ο. Διπλοχτυπημένος.</i>			
			γ) Βερολίνο 429/1904. 4 ⁰⁰	8.40γρ.	19 χιλ.	
			δ) Νέα Υόρκη 1957.109.2. 10 ⁰⁰	8.36 γρ.	-	
			ε) Νέα Υόρκη 1957.172.848. 8 ⁰⁰	8.58 γρ.	-	
			<i>Ε. Επιδιόρθωση σφραγίδας πάνω από την κεφαλή του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.</i>			

Ε. Ο.π.

Ο. Λ δ. Κεφαλή Αθηνάς αρ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

102.	E46	O79	α) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875. 12 ⁰⁰	8.49 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 5
-------------	-----	-----	--	----------	---------	---------------

β) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

12⁰⁰ 8.45 γρ. 19 χιλ.

γ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

8⁰⁰ 8.56γρ. 20 χιλ.

δ) Λονδίνο 1866,1201.2900.

3⁰⁰ 8.60 γρ. 19 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 11.

ε) Οξφόρδη.

12⁰⁰ 8.50 γρ. 21 χιλ.

103. E46 O80 α) Μόναχο 795.

8⁰⁰ 8.36 γρ. 17.5 χιλ. **Πίν. 5**

β) Νέα Υόρκη 1944.100.19175.

3⁰⁰ 8.29 γρ. -

E. Διπλοχτυπημένος.

E. Επιδιόρθωση σφραγίδας πάνω από την κεφαλή του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.

E. Ό.π.

O. Κεφαλή Αθηνάς αρ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο και μακρύ λοφίο. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

104. E46 O81 Λονδίνο 1866,1201.2901.

7⁰⁰ 8.37 γρ. 19 χιλ. **Πίν. 5**

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 10.

E. Επιδιόρθωση σφραγίδας πάνω από την κεφαλή του Πηγάσου.

E. Ό.π.

O. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. οριζόντιο ανθέμιο και Λ κάτω και πάνω αρ. ερωδιός.

105. E46 O82 α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

1⁰⁰ 8.54 γρ. 19.5 χιλ. **Πίν. 5**

β) Νέα Υόρκη 1944.100.19168.

12⁰⁰ 8.59 γρ. -

Ο. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω από τη θόλο του κράνους της Αθηνάς.

Ε. Επιδιόρθωση σφραγίδας πάνω από την κεφαλή του Πηγάσου και σπάσιμο σφραγίδας μεταξύ πτερού και κεφαλής σε όλα τα νομίσματα.

Ε. Ό.π.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς δ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Στο πεδίο δ. Λ πάνω και φύλλο δάφνης. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

106. E46 O83 α) Νέα Υόρκη 1941.153.404.
3⁰⁰ 8.56 γρ. - Πίν. 5

β) Αθήνα, Μουρούζη.
6⁰⁰ 8.39 γρ. 19 χιλ.

Ο. Graffiti W.

Ποστολάκας 1868, αρ. 563.

γ) Νέα Υόρκη 1944.100.19214.

9⁰⁰ 8.26 γρ. -

δ) «Θησαυρός» Sicily 1837, IGCH 2144.

- 8.41 γρ. -

Zograph 1928, πίν. 6, αρ. 16.

Ε. Επιδιόρθωση σφραγίδας πάνω από την κεφαλή του Πηγάσου και σπάσιμο σφραγίδας μεταξύ πτερού και κεφαλής σε όλα τα νομίσματα.

Ε. Ό.π.

Ο. Λ δ. Κεφαλή Αθηνάς αρ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Η μακριά κόμη της αποδίδεται με ελεύθερους βοστρύχους. Στο πεδίο τέσσερα σφαιρίδια. Κάτω από την κεφαλή F. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

107. E46 O84 α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
6⁰⁰ 8.12 γρ. 21 χιλ.

β) Παρίσι 8.
11⁰⁰ 8.26 γρ. 21.5 χιλ. Πίν. 5

Ε. Στο πεδίο πάνω graffiti A.

E. Επιδιόρθωση σφραγίδας πάνω από την κεφαλή του Πηγάσου και σπάσιμο σφραγίδας μεταξύ πτερού και κεφαλής σε όλα τα νομίσματα.

E. Ό.π.

O. Λ δ. Κεφαλή Αθηνάς αρ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Η μακριά κόμη της αποδίδεται με ελεύθερους βοστρύχους. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

- 108.** E49 O85 α) Βερολίνο, v. Rauch.
1⁰⁰ 8.57 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 5**
β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
7⁰⁰ 8.58 γρ. 20 χιλ.
γ) Παρίσι 7.
8⁰⁰ 8.34 γρ. 27 χιλ.

E. Διπλοχτυπημένος

- 109.** E49 O86 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, 10 May 1957).
9⁰⁰ 8.32 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 5**
β) Cambridge, McClean.
6⁰⁰ 8.09 γρ. 23 χιλ.
McClean 5325.
γ) CNG e314, 06 November 2013, lot 91.
9⁰⁰ 8.40 γρ. 19 χιλ.
δ) Νέα Υόρκη 1944.100.19165.
3⁰⁰ 8.54 γρ. -

O. Μικρό σπάσιμο σφραγίδας πάνω από τη θόλο του κράνους της Αθηνάς.

O. Ίχνη επιδιόρθωσης σφραγίδας πάνω δ. πίσω από την κεφαλή της Αθηνάς σε όλα τα νομίσματα.

E. Ό.π.

O. Ό.π., αλλά στο πεδίο τέσσερα σφαιρίδια.

- 110.** E49 O87 α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 185.

3⁰⁰ 8.50 γρ. 21 χιλ. Πίν. 5

β) Νέα Υόρκη 1944.100.19172.

3⁰⁰ 8.19 γρ. -

E. Στο πεδίο πάνω graffiti E.

O. Σπάσιμο της σφραγίδας στο άνω αρ. σφαιρίδιο.

E. Ό.π.

O. Λ αρ. Κεφαλή Αθηνάς δ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Η μακριά κόμη της αποδίδεται με ελεύθερους βοστρύχους. Στο πεδίο κάτω αρ. ερωδιός. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

111. E49 O78 Νέα Υόρκη 1953.145.1.

9⁰⁰ 8.33 γρ. - Πίν. 5

E. Ό.π.

O. Ό.π., αλλά χωρίς σύμβολο.

112. E49 O75 Οξφόρδη (αγορά 30 August 1934).

11⁰⁰ 8.60 γρ. 19.5 χιλ. Πίν. 5

E. Μικρό σπάσιμο σφραγίδας στο Α.

E. Ό.π.

O. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ.

113. E49 O88 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, 19 October 1956).

9⁰⁰ 8.49 γρ. 17.5 χιλ.

β) Λονδίνο 1947,0407.19.

12⁰⁰ 8.28 γρ. 17 χιλ. Πίν. 5

E. Μικρό σπάσιμο σφραγίδας στο Α.

E. Ό.π.

O. Λ δ. Κεφαλή Αθηνάς αρ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο και μακρύ λοφίο. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

114. E49 O89 Λονδίνο 1866,1201.2901.

8⁰⁰ 8.15 γρ. 22 χιλ.

O. Διπλοχτυπημένος.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 9.

Δραχμές

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση δ. με καμπυλόσχημο πτερό και χαλινό.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης αρ. Φοράει ταινιωτό διάδημα, ενώ η μακριά κόμη της, η οποία αποδίδεται με κυματοειδείς γραμμές, είναι τυλίγεται σε οπισθοσφενδόνη. Στο πεδίο δ. Λ. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

115. E47 O90 α) Gemini 7, 09 January 2011, lot 327' εκ Συλλογής Jameson.

8⁰⁰ 2.80 γρ. - **Πίν. 5**

Jameson 1136.

β) Harvard 1.1965.1808

- 2.84 γρ. 18 χιλ.

116. E47 O91 α) Λονδίνο BNK,G.322.

4⁰⁰ - 16 χιλ. **Πίν. 5**

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 111.

β) Νέα Υόρκη 1957.172.962.

2⁰⁰ 2.79 γρ. -

γ) Αθήνα, Alpha.

10⁰⁰ 2.60 γρ. 16 χιλ.

SNG Alpha 543.

δ) Οξφόρδη.

6⁰⁰ 2.49γρ. 15 χιλ.

ε) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 184.2.

12⁰⁰ 2.54 γρ. 15.5 χιλ.

στ) Παρίσι 19.

9⁰⁰ 2.69 γρ. 14 χιλ.

ζ) Βοστώνη 52.57.

5⁰⁰ 2.85 γρ. 15 χιλ.

Boston_a 102.

Τριώβολα

Ε. Λ. Ημίτομο Πηγάσου δ. με καμπυλόσχημο πτερό και χαλινό.

Ο. Ό.π.

117.	E48	O92	α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.			
			7 ⁰⁰	1.29 γρ.	13.5 χιλ.	Πίν. 5
			β) Οξφόρδη.			
			12 ⁰⁰	1.39 γρ.	13 χιλ.	

Διώβολα

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση δ. με καμπυλόσχημο πτερό και χαλινό.

Ο. Πήγασος κατ' ενώπιον ελαφρώς αρ. με ανασηκωμένα τα εμπρόσθια σκέλη και ανοικτά καμπύλα πτερά Στο πεδίο Δ-Ι-Ο. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

118.	E50	O93	α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 183.			
			4 ⁰⁰	0.86 γρ.	11 χιλ.	Πίν. 5
			β) Νέα Υόρκη 1944.100.19351.			
			-	0.85 γρ.	-	
			γ) Νέα Υόρκη 1944.100.19350.			
				0.88 γρ.	-	
			δ) Οξφόρδη (εκ Συλλογής Ravel, 21 July 1955).			
			5 ⁰⁰	0.90 γρ.	11.5 χιλ.	
			ε) Μόναχο 807.			
			1 ⁰⁰	0.81 γρ.	12 χιλ.	
			στ) Λονδίνο.			
			5 ⁰⁰	0.85 γρ.	12 χιλ.	
			<i>BMC (Corinth and Colonies)</i> , αρ. 123.			
			ζ) Αθήνα 2153.			
			2 ⁰⁰	0.72 γρ.	12 χιλ.	
			η) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.			
			3 ⁰⁰	0.90 γρ.	12 χιλ.	
			θ) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.			
			2 ⁰⁰	0.82 γρ.	12 χιλ.	
			ι) Οξφόρδη.			
			11 ⁰⁰	0.81 γρ.	11 χιλ.	
			ια) Συλλογή Pozzi.			

-	-	-	
<i>Pozzi_β</i> 3935.			
ιβ) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.			
10 ⁰⁰	0.92 γρ.	10.5 χιλ.	
ιγ) Cambridge, Leake.			
1 ⁰⁰	0.89 γρ.	12 χιλ.	
<i>SNG Leake</i> 2756.			
ιδ) Συλλογή Lockett.			
11 ⁰⁰	0.77 γρ.	11 χιλ.	
<i>SNG Lockett</i> 2293.			
ιε) Συλλογή Pozzi.			
-	0.85 γρ.	-	
<i>Pozzi_α</i> 1767· <i>Pozzi_β</i> 3934.			
ιστ) Συλλογή Weber.			
-	0.75 γρ.	10 χιλ.	
<i>Weber</i> 3861.			
ιζ) Cambridge, McClean.			
5 ⁰⁰	0.82 γρ.	11 χιλ.	
<i>McClean</i> 5318.			
η) Roma 13, 23 March 2017, lot 109.			
12 ⁰⁰	0.69 γρ.	12 χιλ.	
η) Gorny - von Mosch 233, 06 October 2015, lot 1404.			
-	0.83 γρ.	-	
<i>Ο. Φθορές και μικρά σπασίματα στη σφραγίδα μεταξύ των οπισθίων σκελών του Πηγάσου και κάτω από το Ο.</i>			

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο κάτω αρ. Δ.

119.	E50	O94	α) Cambridge, Leake.	
	12 ⁰⁰	0.93 γρ.	12 χιλ.	Πίν. 5
<i>SNG Leake</i> 2755.				
β) Λονδίνο 1909,0516.1.				
	3 ⁰⁰	0.87 γρ.	11.5 χιλ.	

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά λυγισμένο το δ. οπίσθιο σκέλος.

120. E50 O95 Λευκάδα 211.
1⁰⁰ 0.89 γρ. 11 χιλ. **Πίν. 5**

Ε. Ό.π.

Ο. Πήγασος σε καλπασμό αρ. με ανοικτά καμπύλα πτερά. Στο πεδίο Δ-I-O. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

121. E50 O96 Βερολίνο, Löbbecke 1906.
4⁰⁰ 0.78 γρ. 10.5 χιλ. **Πίν. 5**

Ε. Ό.π.

Ο. Πήγασος κατ' ενώπιον ελαφρώς αρ. με ανασηκωμένα τα εμπρόσθια σκέλη και ανοικτά καμπύλα πτερά Στο πεδίο Δ-I-O. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

122. E50 O97 α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 184.3.
3⁰⁰ 0.86 γρ. 11.5 χιλ. **Πίν. 5**
β) Αθήνα, Μουρούζη.
10⁰⁰ 0.91 γρ. 11 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 573.

Στον κατάλογο του Ποστολάκα αντιστοιχεί στο αρ. 571.

Ε. Ό.π.

Ο. Πήγασος με καμπυλόσχημο πτερό $\frac{3}{4}$ δ. με ανασηκωμένα τα εμπρόσθια σκέλη. Στο πεδίο Δ-I-O. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

123. E51 O98 Αθήνα, Alpha.
8° 0.70 γρ. 11 χιλ. **Πίν. 6**
SNG Alpha 546.

Τριμιοβόλια

Ε. Α. Πήγασος σε πτήση δ. με καμπυλόσχημο πτερό και χαλινό.

Ο. Γοργόνειο κατ' ενώπιον με τη γλώσσα έξω από το στόμα. Η κόμη αποδίδεται με στιγμές. Στο πεδίο T-P-I-[H]. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

124. E52 O99 Λονδίνο 1855,1211.27.
12⁰⁰ 0.67 γρ. 10 χιλ. **Πίν. 6**
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 136.

Ε. Ό.π., αλλά ο Πήγασος αρ.

Ο. Ό.π.

125. E53 O100 Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
6⁰⁰ 0.66 γρ. 10 χιλ. **Πίν. 6**
Ε. Τρίαίνα οριζόντια αρ. πάνω από τη ράχη του Πηγάσου (;).
Imhoof-Blumer 1878, σ. 119, αρ. 12.

4^η σειρά (421-415 π.Χ. περ.)

Στατήρες

Ε. Α. Πήγασος σε πτήση αρ. με καμπυλόσχημο πτερό.

Ο. Λ δ. Κεφαλή Αθηνάς αρ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

126. E54 O101 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19171.
2⁰⁰ 8.51 γρ. - **Πίν. 6**
β) Βιέννη 12394.
12⁰⁰ 8.33 γρ. 22 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. οριζόντιος οφθαλμός και Λ κάτω.

127. E54 O102 α) Λονδίνο 1962,1011.1.
10⁰⁰ 8.48 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 6**
β) Νέα Υόρκη 1944.100.19183.
8⁰⁰ 8.56 γρ. -
γ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
10⁰⁰ 8.61γρ. 22 χιλ.
δ) Βερολίνο, Alte Bestand.

- 11⁰⁰ 8.18 γρ. 22.5 χιλ.
Ο. Σπασίματα σφραγίδας στη θόλο του κράνους και το πηγούνι της Αθηνάς.
- 128.** E54 O103 α) Νέα Υόρκη 1944.100.84345.
9⁰⁰ 8.51 γρ. - **Πίν. 6**
β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, 13 August 1957).
1⁰⁰ 8.27 γρ. 22 χιλ.
γ) Παρίσι 9.
1⁰⁰ 8.48 γρ. 23 χιλ.
Ο. Σπάσιμο σφραγίδας στους βοστρύχους της Αθηνάς.

Ε. ΛΕΥ. Πήγασος με καμπυλόσχημο πτερό σε πτήση αρ.

Ο. Ό.π.

- 129.** E55 O104 α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
11⁰⁰ 8.34 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 6**
Ε. Διπλοχτυπημένος
β) Μόναχο 768.
12⁰⁰ 7.96 γρ. 24 χιλ.
γ) Αθήνα, Μουρούζη.
1⁰⁰ 8.34 γρ. 24 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 558.
δ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, 10 May 1957).
2⁰⁰ 8.36 γρ. 22 χιλ.
- 130.** E56 O103 Spink 85, January – December 1977, lot 203.
- - 21 χιλ. **Πίν. 6**
Calciati 1990, σ. 395, 26/1.
Ο. Σπάσιμο σφραγίδας στους βοστρύχους της Αθηνάς.
Δοκιμαστική τομή για έλεγχο γνησιότητας στο νόμισμα.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. τόξο.

- 131.** E56 O105 Παρίσι 17.
8⁰⁰ 8.23 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 6**

E. Σπάσιμο σφραγίδας κάτω από τα εμπρόσθια σκέλη του Πηγάσου.

- 132.** E55 O106 α) Νέα Υόρκη 1955.54.137.
3⁰⁰ 8.28 γρ. - **Πίν. 6**
β) Αθήνα, Μουρούζη.
11⁰⁰ 8.31 γρ. 20 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 560· Calciati 1990, σ. 397, αρ. 35.
γ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
9⁰⁰ 8.42 γρ. 20 χιλ.
δ) Ουαλία.
12⁰⁰ 8.57 γρ. 21 χιλ.
O. Διπλοχτυπημένος
ε) Οξφόρδη.
10⁰⁰ 8.30 γρ. 21 χιλ.
στ) Βιέννη 12414.
12⁰⁰ 8.22 γρ. 22 χιλ.
O. Διπλοχτυπημένος
- 133.** E55 O105 α) Παρίσι 16.
7⁰⁰ 8.54 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 6**
Traité, πίν. 273, αρ. 16.
O. Διπλοχτυπημένος
β) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
12⁰⁰ 8.49 γρ. 21 χιλ.
γ) Νέα Υόρκη 1957.172.849.
3⁰⁰ 8.63 γρ. -
δ) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
9⁰⁰ 8.39 γρ. 22 χιλ.
O. Διπλοχτυπημένος
ε) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 188.
10⁰⁰ 8.52 γρ. 20 χιλ.
στ) Λονδίνο RPK.p50A.12.Leu.

- 8.42 γρ. 21.5 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 16.
- ζ) Κοπεγχάγη εκ «θησαυρού» **Messina 1868, IGCH 2188.**
 12⁰⁰ 8.18 γρ. 20 χιλ.
SNG Cop. 331.
- η) Cambridge, Leake.
 6⁰⁰ 8.60 γρ. 22 χιλ.
SNG Leake 2716.
- θ) Βερολίνο 11592.
 7⁰⁰ 8.41 γρ. 20.5 χιλ.
O. Διπλοχτυπημένος
- ι) Leu 28, 05-06 May 1981, lot 223.
 - 8.54 γρ. 20.5 χιλ.
Calciati 1990, σ. 398, αρ. 35/3.
- ια) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
 - 8.32 γρ. 22 χιλ.
Calciati 1990, σ. 398, 35 GR/1.
- ιβ) Βουδαπέστη 53.1950.11.
 5⁰⁰ 7.96 γρ. 21.5 χιλ.
O. Διπλοχτυπημένος
- 134.** E57 O105 α) G. Hirsch 275, 22 September 2011, lot 3623.
 - 8.10 γρ. - **Πίν. 6**
 β) Νέα Υόρκη 1944.100.19170.
 7⁰⁰ 8.34 γρ. -
 γ) Roma e20, 29 August 2015, lot 127.
 10⁰⁰ 8.26 γρ. 20 χιλ.
 δ) Cambridge, Leake.
 6⁰⁰ 8.29 γρ. 20 χιλ.
SNG Leake, αρ. 2715.
- 135.** E57 O106 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19169.
 9⁰⁰ 8.39 γρ. - **Πίν. 6**
 β) Weber.
 - 8.25 γρ. 19 χιλ.

- Weber* 3850.
- 136.** E57 O107 α) Παρίσι, Delepierre' εκ «θησαυρού» **Άγνωστη θέση, πριν το 1952, CH VIII, 159.**
6⁰⁰ 8.38 γρ. 19.5 χιλ. **Πίν. 6**
SNG Delepierre 1229.
O. Διπλοχτυπημένος.
β) Ιδιωτική Συλλογή.
- - 19 χιλ.
Calciati 1990, σ. 397, 35/1.
γ) Rauch 40, 18-20 January 1988 lot 179.
- - 18.5 χιλ.
Calciati 1990, σ. 398, 35/2.

Ε. Ο.π.

Ο. Ο.π., αλλά στο πεδίο κάτω αρ. Λ και δ. βότρυς σε μίσχο με φύλλο.

- 137.** E55 O108 α) Στοκχόλμη.
7⁰⁰ 8.40 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 6**
SNG Sweden 1353.
β) Παρίσι 15.
1⁰⁰ 7.94 γρ. 22 χιλ.
γ) Οξφόρδη' εκ Glendining, 27 May 1959 (R.C. Lockett Collection), lot 1884.
7⁰⁰ 8.48 γρ. 20 χιλ.
δ) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.
12⁰⁰ 7.89 γρ. 20.5 χιλ.
ε) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 189.1.
10⁰⁰ 8.18 γρ. 19.5 χιλ.
στ) Συλλογή Lockett.
7⁰⁰ 8.44 γρ. 20 χιλ.
SNG Lockett 2275.
- 138.** E55 O109 α) Νέα Υόρκη 1941.153.405.
4⁰⁰ 7.94 γρ. - **Πίν. 6**

- β) Stack's January N.Y.I.N.C. 08 January 2013, lot 129.
 - 8.44 γρ. -
- γ) Gorny - von Mosch 233, 06 October 2015, lot 1389.
 - 8.29 γρ. -
- 139.** E55 O110 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19173.
 9⁰⁰ 8.43 γρ. - **Πίν. 6**
- β) Αθήνα, Μουρούζη.
 6⁰⁰ 8.16 γρ. 22 χιλ.
 Ποστολάκας 1868, αρ. 565β.
Ο. Διπλοχτυπημένος.
- γ) Λονδίνο 1907,0302.1.
 3⁰⁰ 8.42 γρ. 19 χιλ.
- δ) Λονδίνο 1904,0803.12.
 1⁰⁰ 8.42 γρ. 21 χιλ.
- ε) Βερολίνο, v. Gansauge 1873.
 12⁰⁰ 8.41 γρ. 22 χιλ.
Ο. Διπλοχτυπημένος.
- 140.** E57 O109 Βερολίνο, Löbbecke 1906.
 12⁰⁰ 8.40 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 6**
- 141.** E57 O110 α) Νέα Υόρκη 1957.172.850.
 2⁰⁰ 8.43 γρ. - **Πίν. 6**
- β) Argenor 5, 29 April 2002, lot 55.
 11⁰⁰ 8.20 γρ. -
- 142.** E58 O110 CNG e314, 06 November 2013, lot 94.
 6⁰⁰ 8.57 γρ. 19 χιλ. **Πίν. 6**
- Ε. Επιδιόρθωση σφραγίδας πάνω από το πτερό του Πηγάσου.*

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο πάνω αρ. Λ και δ. μεσόμοφαλη φιάλη.

- 143.** E59 O111 α) Παρίσι, Chandon de Briailles 478.
 5⁰⁰ 8.38 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 6**
- β) Νέα Υόρκη 1944.100.19181.
 6⁰⁰ 8.47 γρ. -

γ) Νέα Υόρκη 1957.172.857.

3⁰⁰ 8.40 γρ. -

δ) CNG e103, 08 December 2004, lot 51.

- 8.49 γρ. 20 χιλ.

ε) Elsen 110, 10 September 2011, lot 180.

- 8.32 γρ. -

στ) Ιδιωτική συλλογή.

- - 20 χιλ.

Calciati 1990, σ. 396, αρ. 27/2.

ζ) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

11⁰⁰ 8.46 γρ. 22 χιλ.

η) Νέα Υόρκη 1944.100.19180.

6⁰⁰ 8.48 γρ. -

E. Διπλοχτυπημένος. Φθορές στη σφραγίδα.

144. E59 O112

α) Ουαλία.

8⁰⁰ 8.48 γρ. 21.5 χιλ. **Πίν. 6**

β) Παρίσι, Delepierre.

10⁰⁰ 8.25 γρ. 21 χιλ.

SNG Delepierre 1230' Calciati 1990, σ. 395, αρ. 27/1.

γ) CNG Mail Bid Sale 67, 22 September 2004, lot 524.

- 8.48 γρ. -

δ) VAuktions 260, 03 March 2011, lot 15.

- 8.38 γρ. 21 χιλ.

ε) Λονδίνο 1840,0217.73.

12⁰⁰ 8.39 γρ. 23 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 15' Calciati 1990, σ. 395, αρ. 27.

στ) Νέα Υόρκη 1944.100.10179.

2⁰⁰ 8.48 γρ. -

ζ) Cambridge, McClean.

9⁰⁰ 8.34 γρ. 23 χιλ.

McClean 5329.

η) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ

Συλλογής Ravel).

8⁰⁰ 8.67 γρ. 21 χιλ.

θ) Ιδιωτική συλλογή.

- - 19 χιλ.

Calciati 1990, σ. 396, 27/3.

ι) Gorny - von Mosch 233, 06 October 2015, lot 1387.

- 8.46 γρ. -

ια) Gorny - von Mosch 233, 06 October 2015, lot 1388.

- 8.03 γρ. -

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. δελφίνι προς τα κάτω.

145. E59 O113 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19178.

8⁰⁰ 8.39 γρ. -

Πίν. 6

β) Νέα Υόρκη 1944.100.19166.

9⁰⁰ 8.28 γρ. -

γ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

12⁰⁰ 8.57 γρ. 20 χιλ.

Ο. Διπλοχτυπημένος.

δ) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 189.2.

1⁰⁰ 8.47 γρ. 22 χιλ.

146. E59 O114 Cambridge, Leake.

6⁰⁰ 8.60 γρ. 23 χιλ.

Πίν. 6

SNG Leake 2717.

147. E60 O114 Cambridge, Lewis.

3⁰⁰ 8.53 γρ. 21 χιλ.

Πίν. 7

SNG Lewis 621.

Δραχμές

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση αρ. με καμπυλόσχημο πτερό και χαλινό.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης αρ. Φοράει ταινιωτό διάδημα, ενώ η μακριά κόμη της, η οποία αποδίδεται με κυματοειδείς γραμμές, είναι μαζεμένη σε οπισθοσφενδόνη. Στο πεδίο δ. Α. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

- 148.** E61 O90 α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
5⁰⁰ 2.67 γρ. 15.5 χιλ. **Πίν. 7**
β) M&M Deutschland 23, 18 October 2007, (Sammlung BCD), lot 181.
2⁰⁰ 2.78 γρ. 16 χιλ.
γ) Νέα Υόρκη 1944.100.19334.
9⁰⁰ 2.81 γρ. -
δ) Οξφόρδη (OMAN 1947).
5⁰⁰ 2.61 γρ. 13.5 χιλ.
ε) Lanz 135, 21 May 2007, lot 227.
11⁰⁰ 2.64 γρ. 16 χιλ.
στ) Παρίσι 18.
3⁰⁰ 2.58 γρ. 17 χιλ.
- 149.** E61 O91 α) Λισσαβόνα, Gulbenkian.
7⁰⁰ 2.80 γρ. 16.5 χιλ.
Gulbenkian 486.
β) Νέα Υόρκη 1944.100.19338.
3⁰⁰ 2.86 γρ. - **Πίν. 7**
γ) Συλλογή Weber.
- 2.82 γρ. 17 χιλ.
Weber 3852.
- 150.** E62 O115 Νέα Υόρκη 1944.100.19339.
12⁰⁰ 2.85 γρ. - **Πίν. 7**
Ο. Σπασίματα σφραγίδας πίσω από την κεφαλή.

Τριώβολα

Ε. Α. Ημίτομο Πηγάσου δ. με καμπυλόσχημο πτερό.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης αρ. Έχει την κόμη μαζεμένη στο πίσω μέρος σε οπισθοσφενδόνη. Φοράει απλό περιδέριο και ενώτια. Στο πεδίο κάτω αρ. Α.

- 151.** E63 O92 Οξφόρδη.

12⁰⁰ 1.37 γρ. 12 χιλ. Πίν. 7

Ε. Ό.π.

Ο. Λ δ. Κεφαλή Αφροδίτης αρ. Η βραχεία κόμη της αποδίδεται με βοστρύχους. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

152. E64 O116 M&M Deutschland 23, 18 October 2007, (Sammlung BCD), lot 184.4.

1⁰⁰ 1.32 γρ. 12 χιλ. Πίν. 7

Διώβολα

Ε. Λ . Πήγασος σε πτήση αρ. με καμπυλόσχημο πτερό και χαλινό.

Ο. Πήγασος σε καλπασμό αρ. με ανοικτά καμπύλα πτερά. Στο πεδίο Δ-I-O.

153. E65 O97 α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

9⁰⁰ 0.85 γρ. 11 χιλ. Πίν. 7

β) Λονδίνο TC,p136.8.Cor.

12⁰⁰ 0.98 γρ. 11 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 124.

Ε. Ό.π.

Ο. Πήγασος σε καλπασμό με ανασηκωμένα τα εμπρόσθια σκέλη και ανοικτά καμπύλα πτερά σε ¾ αρ.

154. E65 O117 α) Αθήνα, Μουρούζη.

11⁰⁰ 0.86 γρ. 11 χιλ. Πίν. 7

Ποστολάκας 1868, αρ. 572.

β) Λονδίνο RPK,p7E.2.Cor.

1⁰⁰ 0.89 γρ. 10 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 125.

γ) Gemini 5, 06 January 2009, lot 563 εκ M&M Deutschland 23, 18 October 2007, (Sammlung BCD), lot 182.

12⁰⁰ 0.82 γρ. 12 χιλ.

Ε. Ό.π., αλλά χωρίς χαλινό.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο Δ-I-Ω.

155.	E66	O118	α) Αθήνα, Μουρούζη. 1 ⁰⁰ 0.97 γρ. 11.5 χιλ. Πίν. 7 Ποστολάκας 1868, αρ. 571. <i>Διαμπερής σπή.</i> β) Λονδίνο 1866,1201.2917. 2 ⁰⁰ 0.91 γρ. 11 χιλ. <i>BMC (Corinth and Colonies)</i> , αρ. 126.
156.	E66	O119	α) Λονδίνο HPB,p058.3. 9 ⁰⁰ 0.81 γρ. 10 χιλ. Πίν. 7 <i>BMC (Corinth and Colonies)</i> , αρ. 127. β) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875. 3 ⁰⁰ 0.90 γρ. 12 χιλ.
157.	E67	O120	Συλλογή Pozzi. - 0.91 γρ. - Πίν. 7 <i>Pozzi_α 1768` Pozzi_β 3936.</i>
158.	E68	O121	α) Cambridge, Leake. 12 ⁰⁰ 0.90 γρ. 12 χιλ. <i>SNG Leake 2753.</i> β) Οξφόρδη. 3 ⁰⁰ 0.83 γρ. 11.5 χιλ. Πίν. 7

Ε. Ό.π.

Ο. Πήγασος σε καλπασμό αρ. με ανοικτά καμπύλα πτερά. Στο πεδίο Δ-I-O.

159.	E68	O122	Yale 2001.87.7194. 1 ⁰⁰ 0.65 γρ. 11 χιλ. Πίν. 7
160.	E69	O123	Gorny - von Mosch 245, 07 March 2017, lot 1262. - 0.85 γρ. -
161.	E69	O124	Νέα Υόρκη 1955.54.162. - 0.87 γρ. - Πίν. 7

Τριμιαβόλια

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση αρ. με καμπυλόσχημο πτερό και χαλινό.

Ο. Γοργόνειο κατ' ενώπιον με τη γλώσσα έξω από το στόμα. Η κόμη αποδίδεται με στιγμές. Στο πεδίο T-P-I-H. Εντός εγκοίλου τετραγώνου.

162. E70 O125 Νέα Υόρκη 1944.100.19348.
- 0.64 γρ. - **Πίν. 7**

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π, αλλά η κόμη με κυματοειδείς βοστρύχους. Χωρίς επιγραφή.

163. E71 O126 Cambridge, McClean.
4⁰⁰ 0.62 γρ. 9.5 χιλ. **Πίν. 7**
McClean 5321.

5^η σειρά (415-410 π.Χ.)

Στατήρες

Ε. Πήγασος σε πτήση αρ. με καμπυλόσχημο πτερό.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ αρ. Κεφαλή Αθηνάς αρ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο.

164. E59 O127 α) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
10⁰⁰ 8.48 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 7**

β) Οξφόρδη (OMAN 1947).

3⁰⁰ 8.38 γρ. 23 χιλ.

γ) Λονδίνο 1866,1201.2308.

7⁰⁰ 8.33 γρ. 18 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 25.

δ) Λονδίνο RPK,p50A.6.Leu.

11⁰⁰ 8.15 γρ. 20 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 26.

Ε. Φθορά σφραγίδας κάτω από την κεφαλή του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.

165. E59 O128 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

10⁰⁰ 8.53 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 7**

β) Παρίσι, De Luynes.

7⁰⁰ 8.26 γρ. 22.5 χιλ.

De Luynes 1934.

Ε. Ό.π., αλλά το πτερό του Πηγάσου σε έκταση.

Ο. Ό.π.

- 166.** E72 O127 α) Νέα Υόρκη 1957.172.865.
9⁰⁰ 8.52 γρ. - **Πίν. 7**
O. Graffiti N.
β) Νέα Υόρκη 1974.26.193.
1⁰⁰ 8.32 γρ. -
γ) Βερολίνο, Peytrigner.
6⁰⁰ 7.93 γρ. 21 χιλ.
δ) Νέα Υόρκη 1925.172.41.
5⁰⁰ 8.62 γρ. -
E. Σπάσιμο σφραγίδας στις πίσω οπλές του Πηγάσου.
- 167.** E73 O128 α) Παρίσι 24.
11⁰⁰ 8.38 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 7**
- 168.** E73 O127 α) Λονδίνο.
5⁰⁰ 8.26 γρ. 25 χιλ. **Πίν. 7**
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 27.
β) Στουτγάρδη, ιδιωτική Συλλογή.
9⁰⁰ 8.34 γρ. 20 χιλ.
γ) Μιλάνο, Brera 1569.
- 8.43 γρ. 20 χιλ.
Calciati 1990, σ. 402, αρ. 49/3.
δ) Lanz 50, 27 November 1989, lot 253.
- 8.36 γρ. 20 χιλ.
Calciati 1990, σ. 401, αρ. 48/4.
ε) Συρακούσες 55668' εκ «θησαυρού» **Scogitti, IGCH 2185.**
3⁰⁰ 8.30 γρ. -
Holloway 1989, πίν. 48, αρ. 201.
στ) Λονδίνο 1866,1201.2307.
5⁰⁰ 8.31 γρ. 19.5 χιλ.
ζ) Παρίσι 2706.

			1 ⁰⁰	8.37 γρ.	20 χιλ.		
			η) Cambridge, McClean.				
			2 ⁰⁰	8.37 γρ.	20 χιλ.		
			<i>McClellan</i> 5331· Calciati 1990, σ. 402, αρ. 49/1.				
			θ) Μόναχο 766.				
			12 ⁰⁰	8.52 γρ.	22.5 χιλ.		
			ι) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).				
			9 ⁰⁰	8.20 γρ.	19 χιλ.		
			ια) Νέα Υόρκη 1944.100.19190.				
			6 ⁰⁰	8.52 γρ.	-		
			<i>E. Σπάσιμο σφραγίδας κάτω από την κοιλιά στα νομίσματα ε-ια.</i>				
169.	E74	O127	α) LHS 95, 25 October 2005, lot 598.				
			9 ⁰⁰	8.63 γρ.	-	Πίν. 7	
			β) Παρίσι, Delepierre.				
			11 ⁰⁰	8.04 γρ.	20.5 χιλ.		
			<i>SNG Delepierre</i> 1234.				
170.	E74	O128	α) Βιέννη 12391.				
			5 ⁰⁰	8.51 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 7	
			β) Νέα Υόρκη 1944.100.19192.				
			1 ⁰⁰	8.45 γρ.	-		
			γ) Νέα Υόρκη 1944.100.19193.				
			12 ⁰⁰	8.55 γρ.	-		
171.	E75	O128	α) Künker 133, 11 October 2007, lot 8058.				
			-	8.40 γρ.	-	Πίν. 8	
			β) Βερολίνο, Löbbecke 1906.				
			11 ⁰⁰	8.59 γρ.	19 χιλ.		
			γ) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.				
			12 ⁰⁰	8.32 γρ.	21.5 χιλ.		
			δ) Cambridge, Leake.				
			1 ⁰⁰	7.22 γρ.	20 χιλ.		
			<i>Υπόχαλκο.</i>				

SNG Leake 2718.

ε) Φρανκφούρτη 875.

2⁰⁰ 8.71 γρ. 20 χιλ.

στ) Κοπεγχάγη.

5⁰⁰ 8.35 γρ. 20 χιλ.

SNG Cor. 335.

ζ) Ουάσινγκτον.

3⁰⁰ 8.37 γρ. -

η) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

4⁰⁰ 8.39 γρ. 21 χιλ.

θ) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.

5⁰⁰ 8.44 γρ. 22 χιλ.

ι) Μόναχο 767.

5⁰⁰ 8.38 γρ. 22.5 χιλ.

E. Επιδιόρθωση σφραγίδας μεταξύ πτερού-κεφαλής Πηγάσου.

172. E76 O127 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

1⁰⁰ 8.43 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 8**

β) G. Hirsch 37, 10 November 1963, lot 1992.

- - 21 χιλ.

Calciati 1990, σ. 402, αρ. 49/3.

173. E76 O128 α) Νέα Υόρκη 1955.54.139.

6⁰⁰ 8.57 γρ. - **Πίν. 8**

β) Κοπεγχάγη.

5⁰⁰ 8.52 γρ. 21 χιλ.

SNG Cor. 336.

γ) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.

9⁰⁰ 8.42 γρ. 23 χιλ.

δ) Αθήνα, Μουρούζη.

1⁰⁰ 8.49 γρ. 20.5 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 595.

ε) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**

- 8.12 γρ. 20 χιλ.

Calciati 1990, σ. 319, 532-49.

Ε. Επιδιόρθωση σφραγίδας στο πτερό του Πηγάσου στα νομίσματα β-ε.

Ο. Σπάσιμο σφραγίδας κάτω από το πηγούνι και το λαιμό της Αθηνάς και φθορές πίσω από την κεφαλή στα νομίσματα γ-ε.

174. E77 O129 Νέα Υόρκη 1957.172.863.
9⁰⁰ 8.63 γρ. - **Πίν. 8**

Ε. Ο.π.

Ο. Λ-Ε-Υ. Κεφαλή Αθηνάς αρ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Εντός εγκοίλου κύκλου.

175. E72 O130 α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 197.

3⁰⁰ 8.45 γρ. 21.5 χιλ. **Πίν. 8**

β) Λονδίνο 1841,B.1130.

3⁰⁰ 8.42 γρ. 21 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 30.

γ) Αθήνα, Μουρούζη.

1⁰⁰ 8.47 γρ. 24 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 613· Calciati 1990, σ. 408, αρ. 66.

δ) Νέα Υόρκη 1957.172.864.

9⁰⁰ 8.51 γρ. -

ε) Νέα Υόρκη 1944.100.19191.

3⁰⁰ 8.54 γρ. -

στ) Νέα Υόρκη 1944.100.19195.

12⁰⁰ 8.41 γρ. -

ζ) Νέα Υόρκη 1944.100.19194.

3⁰⁰ 8.54 γρ. -

η) Αθήνα, Μουρούζη.

12⁰⁰ 8.49 γρ. 19.5χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 615.

θ) Cambridge, McClean.

7⁰⁰ 8.34 γρ. 21.5 χιλ.

McClellan 5328, πίν. 194, αρ. 4.

ι) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

8⁰⁰ 8.53 γρ. 19 χιλ.

ια) Yale 2001.87.7195.

1⁰⁰ 8.58 γρ. 21 χιλ.

E. Σπάσιμο σφραγίδας στην οπίσθια αρ. οπλή στο νόμισμα ια.

Ο. Σπάσιμο σφραγίδας στη θόλο του κράνους στα νομίσματα ι-ια.

176. E73 O131

α) Βερολίνο 28645.

6⁰⁰ 8.50 γρ. 20.5 χιλ. Πίν. 8

β) Αθήνα 2 (ΙΑ΄).

10⁰⁰ 8.09 γρ. -

γ) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 196.

1⁰⁰ 8.39 γρ. 22.5 χιλ.

δ) Κοπεγχάγη.

6⁰⁰ 8.40 γρ. 18 χιλ.

SNG Cop. 338.

ε) Stack's 18 April 2007, lot 5045.

- 8.52 γρ. -

στ) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.

2⁰⁰ 8.53 γρ. 22 χιλ.

Ο. Σπάσιμο σφραγίδας στο κράνος της Αθηνάς.

177. E73 O130

α) Αθήνα 24 (ΛΑ΄).

12⁰⁰ 8.20 γρ. 20 χιλ. Πίν. 8

β) Yale 2001.87.7183.

12⁰⁰ 7.71 γρ. 20.5 χιλ.

γ) Νέα Υόρκη 1941.153.406

9⁰⁰ 8.49 γρ. -

δ) Λονδίνο RPK,p50A.8.Leu.

10⁰⁰ 8.48 γρ. 20.5 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 19.

ε) Αθήνα' εκ «θησαυρού» **Κυρά Βρύση, IGCH 200.**

- - -

Ε. Μικρό σπάσιμο σφραγίδας κάτω από την κοιλιά σε όλα νομίσματα.

- 178.** E78 O132 α) Νέα Υόρκη 1967.147.48.
8⁰⁰ 8.48 γρ. - **Πίν. 8**
- β) Αθήνα, Μουρούζη.
12⁰⁰ 8.46 γρ. 23.5χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 614.
- γ) Βερολίνο 18054.
9⁰⁰ 8.15 γρ. 21.5 χιλ.
Ο. Διπλοχτυπημένος.
- δ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
2⁰⁰ 8.49 γρ. 21 χιλ.
- 179.** E79 O132 α) CNG e342, 14 January 2015, lot 195.
6⁰⁰ 8.57 γρ. 18 χιλ.
- β) Λονδίνο 1866,1201.2937.
4⁰⁰ 8.42 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 8**
- BMC (Corinth and Colonies), αρ. 29.*
- γ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.37 γρ. 23.5 χιλ.
Calciati 1990, σ. 319, αρ. 534-66.
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στο πτερό του Πηγάσου και κάτω από το ρύγχος στα νομίσματα β-γ.
- 180.** E79 O133 Κοπεγχάγη.
3⁰⁰ 8.26 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 8**
- SNG Cop. 337.*
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στο πτερό του Πηγάσου.

Δραχμές

Ε. Ό.π.

Ο. Κεφαλή Αφροδίτης αρ. Έχει την κόμη μαζεμένη στο πίσω μέρος ψηλά σε λαμπάδιο. Φοράει ενώτιο και περιδέραιο με περίαπτο.

181. E80 O134 α) M&M Deutschland 23, 18 October 2007, (Sammlung BCD), lot 209.

11⁰⁰ 2.76 γρ. 17 χιλ. **Πίν. 8**

β) Λονδίνο EH,p363.19.LocEp.

7⁰⁰ 2.51 γρ. 18 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 112.

γ) Λονδίνο 1840,0921.139.

7⁰⁰ 2.77 γρ. 15.5 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 113.

δ) Λευκάδα 212.

5⁰⁰ 2.48 γρ. 15.5 χιλ.

ε) M&M Deutschland 23, 18 October 2007 (Sammlung BCD), lot 213.2.

9⁰⁰ 2.45 γρ. 16.5 χιλ.

στ) Αθήνα, Μουρούζη.

4⁰⁰ 2.38 γρ. 17 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 657.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. Διακρίνονται οι μίτοι της κόμης.

182. E80 O135 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19333.

6⁰⁰ 2.78 γρ. - **Πίν. 8**

Διαμπερής σπή.

β) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.

3⁰⁰ 2.74 γρ. 18.5 χιλ.

Διαμπερής σπή.

Ε. Ό.π.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης με ταινία στην κεφαλή κατ' ενώπιον, ελαφρώς αρ. Έχει την κόμη διευθετημένη σε χαλαρούς βοστρύχους. Φοράει περιδέραιο με περίαπτο.

183. E80 O136 α) Βερολίνο, C.R. Fox 1873.

1 ⁰⁰	2.73 γρ.	17.5 χιλ.	Πίν. 8
<i>Διαμπερής οπή.</i>			
β) Συλλογή Pozzi.			
-	2.65 γρ.	-	
<i>Pozzi_α 1777· Pozzi_β 3958.</i>			

Τριώβολα

Ε. Λ αρ. Ημίτομο Πηγάσου με καμπυλόσχημο πτερό αρ.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης αρ. Έχει την κόμη μαζεμένη στο πίσω μέρος ψηλά σε λαμπάδιο. Φοράει περιδέραιο με περιάπτο και ενώτιο.

184.	E81	O137	α) Λονδίνο 1866,1201.2847.			
			3 ⁰⁰	1.37 γρ.	13 χιλ.	Πίν. 8
			<i>BMC (Corinth and Colonies), αρ. 117.</i>			
			β) Παρίσι 22.			
			10 ⁰⁰	1.41 γρ.	13 χιλ.	
			<i>Ε. Σπάσιμο σφραγίδας κάτω από τα σκέλη του Πηγάσου.</i>			

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά χωρίς ενώτιο.

185.	E82	O138	α) Λονδίνο ΕΗ,ρ455.124.Сor.			
			1 ⁰⁰	1.31 γρ.	12 χιλ.	Πίν. 8
			<i>BMC (Corinth and Colonies), αρ. 118.</i>			
			β) Roma e-sale 2, 02 November 2013, lot 64.			
			7 ⁰⁰	1.34 γρ.	11 χιλ.	

Ε. Ό.π.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης με ταινία στην κεφαλή κατ' ενώπιον ελαφρώς αρ. Έχει την κόμη διευθετημένη σε χαλαρούς βοστρύχους.

186.	E81	O139	Harvard 1.1965.1809.			
			-	1.04 γρ.	12 χιλ.	Πίν. 8
			<i>Διαμπερής οπή.</i>			

Ε. Ό.π., αλλά Λ κάτω.

Ο. Ό.π.

- 187.** E83 O140 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19340.
12⁰⁰ 0.96 γρ. - **Πίν. 8**
β) Παρίσι 21.
11⁰⁰ 0.99 γρ. 12 χιλ.

Διώβολα

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση αρ. με καμπυλόσχημο πτερό.

Ο. Λ. Πήγασος σε καλπασμό αρ. με ανοικτά καμπύλα πτερά. Δηλώνονται και τα δύο πτερά. Στο πεδίο Δ-Ι-Ω.

- 188.** E84 O141 α) Παρίσι, Chandon De Briailles.
1⁰⁰ 0.93 γρ. 12 χιλ. **Πίν. 8**
Chandon De Briailles 483.
β) Οξφόρδη.
2⁰⁰ 0.84 γρ. 10 χιλ.

Ε. Ό.π., αλλά το πτερό του Πηγάσου σε έκταση.

Ο. Ό.π.

- 189.** E85 O142 α) Βιέννη 12411.
10⁰⁰ 0.91 γρ. 14 χιλ. **Πίν. 8**
β) Cambridge, Leake.
11⁰⁰ 0.77 γρ. 14 χιλ.
SNG Leake 2752.
- 190.** E86 O143 α) Κοπεγχάγη.
3⁰⁰ 0.83 γρ. 12 χιλ. **Πίν. 8**
SNG Cop. 332.
β) Λονδίνο 1866,1201.2916.
8⁰⁰ 0.58 γρ. 12 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 128.

Τριημιωβόλια

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση αρ. με καμπυλόσχημο πτερό.

Ο. Γοργόνειο κατ' ενώπιον με τη γλώσσα έξω από το στόμα. Έχει την κόμη σε βοστρύχους σε δύο σειρές. Στο πεδίο T-P-I-H.

- 191.** E87 O144 α) Triton XX, 10 January 2017, lot 138' εκ M&M Deutschland 23, 18 October 2007 (Sammlung BCD), lot 190.2.
12⁰⁰ 0.67 γρ. 10 χιλ. **Πίν. 8**
β) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
3⁰⁰ 0.65 γρ. 10 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. Γοργόνειο κατ' ενώπιον με τη γλώσσα έξω από το στόμα. Κυματοειδείς βόστρυχοι πλαισιώνουν την κεφαλή.

- 192.** E88 O145 α) Αθήνα, Μουρούζη.
11⁰⁰ 0.70 γρ. 11 χιλ. **Πίν. 8**
Ποστολάκας 1868, αρ. 645.
β) Παρίσι 65.
11⁰⁰ 0.57 γρ. 12.5 χιλ.
γ) Weber.
- 0.64 γρ. 12 χιλ.
Weber 3863.
- 193.** E88 O146 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19349.
- 0.69 γρ. - **Πίν. 8**
β) Βερολίνο 11639.
1⁰⁰ 0.63 γρ. 11 χιλ.
γ) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
11⁰⁰ 0.60 γρ. 10 χιλ.

Οβολοί

Ε. Ό.π., αλλά το πτερό σε έκταση.

Ο. Σχηματοποιημένος αγκυλωτός σταυρός (δεξιόστροφος).

- 194.** E89 O147 α) Λονδίνο EH,p363.29.LocEp.
12⁰⁰ 0.37 γρ. 3 χιλ. **Πίν. 8**
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 142.

β) Λονδίνο 1866,1201.2921.
1⁰⁰ 0.32 γρ. 3.5 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 143.

6^η σειρά (410-400 π.Χ.)

Στατήρες

Ε. Α. Πήγασος σε πτήση αρ. με καμπυλόσχημο πτερό.

Ο. Ό.π., αλλά χωρίς επιγραφή. Στο πεδίο δ. βότρυς σε μίσχο.

195. E72 O148 α) Δρέσδη MKD Inv.-Nr. 1071.

2⁰⁰ 8.47 γρ. 21 χιλ.

β) Βερολίνο 18121.

3⁰⁰ 8.26 γρ. 20.5 χιλ. **Πίν. 9**

γ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

10 8.54γρ. 20.5 χιλ.

δ) Βιέννη 12403.

11⁰⁰ 8.45 γρ. 20 χιλ.

ε) Παρίσι, Delepierre.

9⁰⁰ 8.44 γρ. 20.5 χιλ.

SNG Delepierre 1231.

στ) Νέα Υόρκη 1957.172.890.

10⁰⁰ 8.54 γρ. -

Ο. Διπλοχτυπημένος.

ζ) Συλλογή Pozzi.

- 8.41 γρ. -

Pozzi_α 1773; Pozzi_β 3938.

η) Λονδίνο TC,p122.2.LocEp.

7⁰⁰ 8.52 γρ. 25 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 22.

θ) Auctiones e58, 17 December 2017, lot, 67.

- 8.59 γρ. 20-21 χιλ.

Ε. Φθορές στη σφραγίδα γύρω από την κεφαλή του Πηγάσου στα νομίσματα β-η.

- 196.** E72 O149 α) Νέα Υόρκη 1957.172.888.
9⁰⁰ 8.53 γρ. - **Πίν. 9**
β) Νέα Υόρκη 1944.100.19231.
3⁰⁰ 8.53 γρ. -
Ε. Φθορές στη σφραγίδα γύρω από την κεφαλή του Πηγάσου και σπάσιμο πίσω από τα οπίσθια σκέλη του σε όλα τα νομίσματα.
- 197.** E90 O150 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
9⁰⁰ 8.52 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 9**
β) CGB 28, 25 January 2007, lot 44· εκ CGB 20, 18 June 2004, lot 40.
2⁰⁰ 8.57 γρ. 21.5 χιλ.
γ) Cambridge, Leake.
11⁰⁰ 8.51 γρ. 20 χιλ.
SNG Leake 2736.
δ) Αθήνα, Μουρούζη.
6⁰⁰ 8.61 γρ. 22 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 630· Calciati 1990, σ. 407, αρ. 62.
- 198.** E90 O151 α) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.
12⁰⁰ 8.34 γρ. 23 χιλ.
β) Ιδιωτική Συλλογή.
- - 20 χιλ.
Calciati 1990, σ. 407, αρ. 62/1.
Ε. Επιδιόρθωση σφραγίδας πάνω στα εμπρόσθια σκέλη του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.
- 199.** E76 O152 Νέα Υόρκη 1944.100.19230.
1⁰⁰ 8.62 γρ. - **Πίν. 9**
Ε. Επιδιόρθωση σφραγίδας πάνω από το πτερό του Πηγάσου.
- 200.** E76 O151 α) Νέα Υόρκη 1957.172.889.
3⁰⁰ 8.53 γρ. - **Πίν. 9**
β) Συλλογή Pozzi.
- - -

Rozziβ 3939.

Ε. Επιδιόρθωση σφραγίδας πάνω από το πτερό του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.

201. E76 O150 α) Stack's Bowers Galleries, August 2016 ANA Auction, 09 August 2016, lot 22025.

- 8.54 γρ. -

β) Cambridge, Leake.

11⁰⁰ 8.45 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 9**

SNG Leake 2720.

γ) Stack's 11 January 2010 (Συλλογές Vermeule, Ward, Mexico Maxico), lot 122.

- 8.56 γρ. -

Ε. Επιδιόρθωση σφραγίδας πάνω από το πτερό του Πηγάσου στα νομίσματα β-γ.

Ο. Σπάσιμο σφραγίδας στο εμπρόσθιο τμήμα του κράνους της Αθηνάς.

202. E91 O1532 Νέα Υόρκη 1944.100.19229.

10⁰⁰ 8.16 γρ. - **Πίν. 9**

Ο. Διπλοχτυπημένος.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. σχηματοποιημένο φυτικό κόσμημα άκανθας.

203. E77 O153 Λονδίνο 1866,1201.2925.

11⁰⁰ 7.14 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 9**

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 79.

Υπόχαλκο.

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚ[ΑΔΙΩΝ] αρ. Κεφαλή Αθηνάς δ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυγένιο. Στο πεδίο δ. κόκκος σίτου.

203. E78 O155 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19210.

10⁰⁰ 8.31 γρ. - **Πίν. 9**

β) Παρίσι 1092.

7⁰⁰ 8.49 γρ. 20 χιλ.

γ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, 10 May 1957).

11⁰⁰ 8.54 γρ. 23 χιλ.

δ) Cambridge, Leake.

11⁰⁰ 8.44 γρ. 25 χιλ.

SNG Leake 2719.

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στα οπίσθια σκέλη του Πηγάσου και πάνω από την κεφαλή σε όλα τα νομίσματα.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. θαλάσσιο χτένι.

205. E78 O156 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19224.

9⁰⁰ 8.32 γρ. -

Πίν. 9

β) Νέα Υόρκη 1957.172.887.

9⁰⁰ 8.59 γρ. -

γ) Βιέννη 12408.

6⁰⁰ 8.48 γρ. 23 χιλ.

δ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

9⁰⁰ 8.53 γρ. 21 χιλ.

ε) Manchester.

3⁰⁰ 8.55 γρ. -

SNG Manchester 884.

στ) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.

12⁰⁰ 8.34 γρ. 22 χιλ.

ζ) Αθήνα, Μουρούζη.

11⁰⁰ 8.47 γρ. 22.5 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 611.

η) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

1⁰⁰ 8.55 γρ. 22 χιλ.

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στα οπίσθια σκέλη του Πηγάσου στα νομίσματα α-η και πάνω από την κεφαλή στα νομίσματα ζ-η.

206. E79 O156 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19239.

6 ⁰⁰	8.48 γρ.	-	Πίν. 9
β) AAG 29, 12 June 2003, lot 625.			
-	8.47 γρ.	-	
<i>O. Διπλοχτυπημένος.</i>			
γ) Λονδίνο 1843,0116.93.			
9 ⁰⁰	8.46 γρ.	19 χιλ.	
<i>BMC (Corinth and Colonies), αρ. 31.</i>			
<i>O. Διπλοχτυπημένος.</i>			
δ) Παρίσι, Delepierre.			
9 ⁰⁰	8.34 γρ.	23 χιλ.	
<i>SNG Delepierre 1232.</i>			
<i>O. Διπλοχτυπημένος.</i>			

Ε. Ό.π.

Ο. Λ-Ε-Υ αρ. Κεφαλή Αθηνάς αρ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Στο πεδίο δ. ανδρικό αρ. πόδι.

207.	E78	O157	α) Νέα Υόρκη 1944.100.19237.		
			-	8.41 γρ.	-
			<i>Calciati 1990, σ. 406, αρ. 60/2.</i>		
			β) Βερολίνο, Löbbecke 1906.		
			11 ⁰⁰	8.50 γρ.	22 χιλ.
			γ) Νέα Υόρκη 1955.54.145.		
			6 ⁰⁰	8.47 γρ.	-
			δ) Συλλογή Lockett.		
			7 ⁰⁰	8.16 γρ.	25 χιλ.
			<i>SNG Lockett 2276.</i>		
			ε) Lanz 50, 27 November 1989, lot 232.		
			-	8.46 γρ.	25 χιλ.
			<i>Calciati 1990, σ. 406, αρ. 60.</i>		
			στ) Παρίσι, Chandon de Briailles.		
			2 ⁰⁰	8.25 γρ.	23 χιλ.
			<i>Chandon de Briailles 481.</i>		
			<i>Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στα οπίσθια σκέλη του Πηγάσου σε όλα</i>		

τα νομίσματα.

Ο. Σπάσιμο σφραγίδας μπροστά από το πρόσωπο της Αθηνάς στο πηγούνι στα νομίσματα γ-στ.

- 208.** E79 O157 α) Λονδίνο 1841,B.1131.
10⁰⁰ 8.55 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 9**
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 35.
β) Αθήνα, Μουρούζη.
8⁰⁰ 8.44 γρ. 23 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 601.
Ο. Διπλοχτυπημένος.
γ) M&M Deutschland 23, 18 October 2007 (Sammlung BCD), lot 195.
12⁰⁰ 8.62 γρ. 22 χιλ.
δ) Νέα Υόρκη 1944.100.19228.
9⁰⁰ 8.62 γρ. -
ε) Νέα Υόρκη 1944.100.19227.
12⁰⁰ 8.41 γρ. -
στ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
12⁰⁰ 8.50 γρ. 25 χιλ.
ζ) Συρακούσες· εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**
9⁰⁰ 8.43 γρ. 21 χιλ.
Nicolet-Pierre 2009, πίν. 18, αρ. 427.
Ε. Μικρό σπάσιμο σφραγίδας πάνω στο πτερό σε όλα τα νομίσματα.
Ο. Σπάσιμο σφραγίδας στο πηγούνι της Αθηνάς στα νομίσματα β-στ.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. ΛΕΥ πάνω αρ. και στο πεδίο δ. χέρι με κηρύκειο.

- 209.** E79 O158 α) Βερολίνο, Petrigner.
7⁰⁰ 8.32 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 9**

- β) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.
3⁰⁰ 8.52 γρ. 22 χιλ.
Ο. Διπλοχτυπημένος.
- γ) Αθήνα, Μουρούζη.
11⁰⁰ 8.57 γρ. 25 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 600.
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στο πτερό σε όλα τα νομίσματα.
- 210.** E78 O1578 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19234.
6⁰⁰ 8.51 γρ. - **Πίν. 9**
- β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
7⁰⁰ 8.54 γρ. 22 χιλ.
- γ) Αθήνα, Μουρούζη.
6⁰⁰ 7.95 γρ. 22 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 612.
δ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 7.28 γρ. 21 χιλ.
Calciati 1990, σ. 406, αρ. 59/2.
- ε) Göttingen.
9⁰⁰ 8.19 γρ. 19 χιλ.
- στ) Συλλογή Weber.
- 8.55 γρ. 23 χιλ.
Weber 3854' Calciati 1990, σ. 406, αρ. 59/1.
- ζ) Ιδιωτική συλλογή.
- 8.31 γρ. 21.5 χιλ.
Calciati 1990, σ. 406, αρ. 59/3.
- η) Ακράγαντας.
- 8.33 γρ. 23 χιλ.
SNG Agrigento 1047.
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στα οπίσθια σκέλη του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.
Ο. Σπάσιμο σφραγίδας πίσω από το καταυχένιο της Αθηνάς σε όλα τα νομίσματα.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά χωρίς επιγραφή ή σύμβολο.

- 211.** E78 O159 α) Παρίσι, Delepierre.
12⁰⁰ 8.48 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 9**
SNG Delepierre 1233.
β) UBS Gold & Numismatics 59, 27 January 2004, lot 5510.
- 8.45 γρ. 23 χιλ.
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας κάτω από τα οπίσθια σκέλη του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.
Ο. Φθορές σφραγίδας στο πρόσωπο της Αθηνάς.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. □.

- 212.** E92 O160 α) Νέα Υόρκη 1957.172.862.
12⁰⁰ 8.47 γρ. - **Πίν. 9**
β) Gemini 7, 09 January 2011, lot 328.
7⁰⁰ 8.57 γρ. -
γ) M&M Deutschland 23, 18 October 2007 (Sammlung BCD),
lot 193' εκ Leu 30, 28 April 1982, lot 131.
6⁰⁰ 8.45 γρ. 23 χιλ.
Calciati 1990, σ. 401, αρ. 48/3.
δ) De Nicola, Roma 1972, αρ. 201.
- - 21 χιλ.
Calciati 1990, σ. 401, αρ. 48/1.
Ο. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω από τη θόλο του κράνους και κάτω από το λαιμό σε όλα τα νομίσματα.

- 213.** E93 O161 α) Οξφόρδη (OMAN 1947).
3⁰⁰ 8.60 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 9**
β) Νέα Υόρκη 1944.100.19186.
12⁰⁰ 8.51 γρ. -
γ) CNG e314, 06 November 2013, lot 95.
1⁰⁰ 8.40 γρ. 24 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. Λ-Ε-ΥΚΑ-ΔΙΩΝ από δ. προς αρ.

- 214.** E93 O162 α) Παρίσι 2705.
12⁰⁰ 8.51 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 9**
- β) Βιέννη 12409.
6⁰⁰ 8.52 γρ. 20 χιλ.
- γ) Βερολίνο.
2⁰⁰ 8.33 γρ. 19 χιλ.
- δ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, 13 August 1957).
12⁰⁰ 8.48 γρ. 20 χιλ.
- ε) Αθήνα, Alpha.
5⁰⁰ 8.10 γρ. 21 χιλ.
SNG Alpha 547.
- στ) Συρακούσες 37729' εκ «θησαυρού» **Cesarò 1915-1916, IGCH 2145, CH VIII.560, CH IX.623.**
6⁰⁰ 8.40 γρ. -
Holloway 1989, πίν. 13, αρ. 139.
- ζ) Λονδίνο 1866,1201.2935.
9⁰⁰ 8.27 γρ. 19 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 28.
- η) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.
12⁰⁰ 8.54 γρ. 20 χιλ.
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στη ράχη του Πηγάσου.
- 215.** E92 O162 α) M&M Deutschland 23, 18 October 2007 (Sammlung BCD), lot 194.
6⁰⁰ 8.50 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 9**
Calciati 1990, σ. 401, 48/2.
- β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
7⁰⁰ 8.57 γρ. 22 χιλ.
- γ) Νέα Υόρκη 1967.147.47.
3⁰⁰ 8.40 γρ. -
- δ) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

1⁰⁰ 8.55 γρ. 19.5 χιλ.

ε) Αθήνα, Μουρούζη.

12⁰⁰ 8.30 γρ. 22 χιλ.

Ποστολάκας 186, αρ. 596.

Ο. Σπασίματα σφραγίδας αρ. και κάτω από την κεφαλή της Αθηνάς στα νομίσματα β-ε.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά χωρίς □.

216.	E92	O163	α) Νέα Υόρκη 1944.100.19188.			
			12 ⁰⁰	8.45 γρ.	-	Πίν. 9
			β) Νέα Υόρκη 1944.100.19189.			
			10 ⁰⁰	8.46 γρ.	-	
			γ) Νέα Υόρκη 1944.100.19187.			
			11 ⁰⁰	8.49 γρ.	-	
			δ) CNG e83, 18 February 2004, lot 13.			
			-	8.50 γρ.	19 χιλ.	
217.	E94	O163	Rauch e18, 06 November 2015, lot 60.			
			-	8.51 γρ.	-	Πίν. 9

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. οκτάκτινο αστέρι.

218.	E94	O164	Νέα Υόρκη 1944.100.19209.			
			6 ⁰⁰	8.05 γρ.	-	Πίν. 9
219.	E92	O164	α) Αθήνα, Μουρούζη.			
			5 ⁰⁰	8.46 γρ.	19 χιλ.	Πίν. 10
			Ποστολάκας 1868, αρ. 616.			
			β) Οξφόρδη.			
			6 ⁰⁰	8.47 γρ.	25 χιλ.	
			γ) Λονδίνο 1889,0604.1.			
			12 ⁰⁰	8.38 γρ.	22 χιλ.	
			δ) Μόναχο 801.			
			11 ⁰⁰	7.81 γρ.	19 χιλ.	

- ε) Κοπεγχάγη.
6⁰⁰ 8.45 γρ. 20 χιλ.
SNG Cop. 351.
- 220.** E93 O164 α) Συλλογή Pozzi.
- 8.50 γρ. -
Pozzi_α 1784· *Pozzi_β* 3975.
β) Βερολίνο, 11560.
11⁰⁰ 8.49 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 10**
E. Σπάσιμο σφραγίδας στα οπίσθια του Πηγάσου.

Δραχμές

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔ-I-Ω-N από δ. προς αρ. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης αρ. Φοράει ταινία και έχει την κόμη μαζεμένη σε οπισθοσφενδόνη ή κεκρύφαλο. Φοράει περιδέραιο. Στο πεδίο δ. □.

- 221.** E80 O165 α) Αθήνα, Μουρούζη.
1⁰⁰ 2.37 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 10**
Ποστολάκας 1868, αρ. 658.
O. Διπλοχτυπημένος.
β) Νέα Υόρκη 1944.100.19335.
6⁰⁰ 2.68 γρ. -

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ κυκλοτερώς από αρ. Ό.π.

- 222** E80 O166 α) M&M Deutschland 23, 18 October 2007 (Sammlung BCD), lot 208· εκ Leu 7, 9 May 1973, lot 177.
9⁰⁰ 2.72 γρ. 17 χιλ. **Πίν. 10**
β) M&M Deutschland 23, 18 October 2007 (Sammlung BCD), lot 213.1.
1⁰⁰ 2.70 γρ. 16 χιλ.
- 223.** E95 O166 α) Roma 4, 30 Septemebr 2012, lot 1399.
3⁰⁰ 2.77 γρ. 14 χιλ.
β) Οξφόρδη (OMAN 1947).

			10 ⁰⁰	2.69 γρ.	15 χιλ.	Πίν. 10
			γ) Λονδίνο 1949,0411.616.			
			7 ⁰⁰	2.77 γρ.	16 χιλ.	
224.	E96	O166	α) Οξφόρδη.			
			5 ⁰⁰	2.73 γρ.	16.5 χιλ.	Πίν. 10
			β) Νέα Υόρκη 1957.172.961.			
			3 ⁰⁰	2.58 γρ.	-	
			γ) Παρίσι 20.			
			9 ⁰⁰	2.70 γρ.	15 χιλ.	
			δ) Βερολίνο, 382/1873 Brandis.			
			10 ⁰⁰	2.38 γρ.	16.5 χιλ.	
			<i>Δύο διαμπερείς οπές.</i>			
			ε) Cambridge, McClean.			
			1 ⁰⁰	2.69 γρ.	15.5 χιλ.	
			<i>McClean 5322.</i>			

Ε. Ό.π.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης αρ. Έχει την κόμη μαζεμένη στο ψηλά σε λαμπάδιο. Στο πεδίο δ. □.

225.	E95	O167	α) Νέα Υόρκη 1941.153.416.			
			2 ⁰⁰	2.72 γρ.	-	Πίν. 10
			β) Roma e-sale 12, 01 November 2014, lot 248.			
			1 ⁰⁰	2.77 γρ.	1.50 χιλ.	
226.	E96	O167	Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.			
			12 ⁰⁰	2.38 γρ.	1.65 χιλ.	Πίν. 10

Ε. Ό.π.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης κατ' ενόπιον, ελαφρώς αρ. Δύο σειρές βοστρύχων πλαισιώνουν την κεφαλή. Φοράει περίτεχνο περιδέραιο και ενώτια σε σχήμα βότρυος. Στο πεδίο Λ αρ. και δ. Σ.

227.	E97	O168	α) Αθήνα, Μουρούζη.			
			11 ⁰⁰	2.71 γρ.	18 χιλ.	Πίν. 10
			Ποστολάκας 1868, αρ. 643.			

β) M&M Deutschland 23, 18 October 2007 (Sammlung BCD), lot 210.

11⁰⁰ 2.63 γρ. 17 χιλ.

γ) Αθήνα, Μουρούζη.

9⁰⁰ 2.66 γρ. 17 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 641.

δ) Λευκάδα 698.

1⁰⁰ 2.45 γρ. 16 χιλ.

Τριώβολα

Ε. Ημίτομο Πηγάσου με καμπυλόσχημο πτερό αρ.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης κατ' ενώπιον ελαφρώς αρ. Φοράει άμπυγα και έχει την κόμη διευθετημένη σε χαλαρούς βοστρύχους.

228. E98 O139 α) Λονδίνο 1951,1007.7.

12⁰⁰ 1.33 γρ. 14 χιλ.

β) Νέα Υόρκη 1944.100.19341.

12⁰⁰ 1.08 γρ. -

γ) Βοστώνη 00.217.

- 1.26 γρ. 13 χιλ.

*Boston*_β 1163.

Ε. Ο.π.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης αρ. Έχει την κόμη μαζεμένη στο πίσω μέρος σε οπισθοσφενδόνη ή κεκρύφαλο. Φοράει περιδέραιο με περίαπτο.

229. E98 O169 α) Roma 4, 30 September 2012, lot 1400.

3⁰⁰ 1.37 γρ. 12 χιλ.

β) Roma 4, 30 September 2012, lot 1401.

5⁰⁰ 1.33 γρ. 12 χιλ.

γ) Λονδίνο 1841,B.1141.

3⁰⁰ 1.02 γρ. 14.5 χιλ. **Πίν. 10**

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 119.

δ) M&M Deutschland 23, 18 October 2007 (Sammlung BCD), lot 191.

3⁰⁰ 0.81 γρ. 13 χιλ.

ε) Παρίσι 23.

10⁰⁰ 1.08 γρ. 12.5 χιλ.

στ) Αθήνα, Μουρούζη.

6⁰⁰ 1.02 γρ. 14 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 668.

ζ) Αθήνα 2165.

12⁰⁰ 0.89 γρ. 10 χιλ.

η) Harvard 1.1965.1809.

- 1.04 γρ. 12 χιλ.

Ο. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στο αυτί της Νύμφης στα νομίσματα γ-η.

Ε. Ό.π

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Νύμφης δ.

230. E99 O170 Αθήνα, Μουρούζη.

12⁰⁰ 1.20 γρ. 14.5 χιλ. **Πίν. 10**

Ποστολάκας 1868, αρ. 667.

Τριημιωβόλια

Ε. Α. Πήγασος σε πτήση αρ.με το πτερό σε έκταση.

Ο. Γοργόνειο κατ' ενόπιον με τη γλώσσα έξω από το στόμα. Κυματοειδείς βόστρυχοι (λεπτοί) πλαισιώνουν την κεφαλή.

231. E100 O171 α) Λονδίνο 1866,1201.2917.

1⁰⁰ 0.52 γρ. 12 χιλ. **Πίν. 10**

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 139.

β) Λευκάδα 532.

1⁰⁰ 0.44 γρ. 10 χιλ.

232. E100 O172 Λονδίνο 1866,1201.2920.

7⁰⁰ 0.78 γρ. 12 χιλ. **Πίν. 10**

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 138.

Οβολοί

Ε. Ό.π.

Ο. Σ-Ο-Τ-Α. Σχηματοποιημένος αγκυλωτός σταυρός (αριστερόστροφος). Στο κέντρο του κύκλος.

233.	E101	O173	α) Συλλογή Pozzi.			
			-	0.39 γρ.	-	Πίν. 10
			<i>Pozzi_α 1779· Pozzi_β 3960.</i>			
			β) Συλλογή Pozzi.			
			-	-	-	
			<i>Pozzi_β 3959.</i>			

Ε. Ό.π.

Ο. Σχηματοποιημένος αγκυλωτός σταυρός (αριστερόστροφος).

234.	E101	O174	Αθήνα, Μουρούζη.			
			12 ⁰⁰	0.42 γρ.	10 χιλ.	Πίν. 10
			Ποστολάκας 1868, αρ. 650.			

Δ΄ περίοδος (αρχές 4^{ου} αι. π.Χ. – 345 π.Χ.)

Τα νομίσματα (πίν. 10-23, αρ. 235-536)

Στις αρχές του 4^{ου} αι. π.Χ., η Λευκάδα, μετά τα γεγονότα του Πελοποννησιακού πολέμου και όσων επακολούθησαν, προσπαθεί να ανασυντάξει τις δυνάμεις της. Κατά την περίοδο αυτή το νομισματοκοπείο συμβαδίζει με το νομισματοκοπείο της Κορίνθου ως προς την εικονογραφία στην απόδοση του πτερωτού ίππου και καθιερώνει σταθερά πλέον την παρουσία συμβόλων στο πεδίο της οπίσθιας όψης.

Πρόκειται για μία μεγάλη περίοδο, η οποία υπερβαίνει τα μέσα του αιώνα και φθάνει έως την εποχή της εκστρατείας του Τιμολέοντος στη Σικελία. Η παραγωγή κατανέμεται σε πέντε σειρές, εκ των οποίων η τέταρτη, η οποία φέρει ως σύμβολο το κηρύκειο, ταξινομείται σε εννέα ομάδες με λατινική αρίθμηση, βάσει της εικονογραφίας και της τυπολογικής εξέλιξης, κυρίως του Πηγάσου.

Ανασκαφικά δεδομένα που θα μπορούσαν να συμβάλουν στην ταξινόμηση των νομισμάτων δεν υπάρχουν για τα νομίσματα της περιόδου. Αντίθετα, εκδόσεις της Δ΄ περιόδου εντοπίζονται σε πολλά θησαυρικά σύνολα από τη Μεγάλη Ελλάδα, τα περισσότερα από τα οποία συγκεντρώνονται στη Σικελία,⁷⁰⁸ επίσης στον ελλαδικό χώρο (Ιθάκη, Κεφαλονιά, Παλαιομάνινα Αγρινίου), αλλά και την Ιλλυρία (Risan, Φοινίκη). Δυστυχώς, όμως, ένα μεγάλο μέρος των «θησαυρών» έχει διασκορπιστεί

⁷⁰⁸ Πρόκειται για τους ακόλουθους «θησαυρούς» που έχουν αποκρυβεί από τις αρχές του 4^{ου} αι. π.Χ. έως το 280 π.Χ.: Palermo 1924 (CH IV, 19), Contessa, Corleone 1888 (IGCH 2119), Ionian Shore 1908 (IGCH 1916), Locroi- Centocamere 1969, Licata 1926 (IGCH 2130), Centuripe 1952 (IGCH 2131), Sicily 1974-1975 (CH V, 23), Gibil Gabib 1928 (IGCH 2132), Paestum 1937 (IGCH 1925), Sicily 1930 (CH VII, 42), Calanna 1935 (CH I.39), Risan 1927 (IGCH 391), Παλαιομάνινα 1961 (IGCH 72), Megara Hyblaea 1949 (IGCH 2135), Leonforte Nissoria 1952 (IGCH 2133), Carosino 1905 (IGCH 1928), Sicily 1912-1913 (IGCH 2147), Cesarò 1915-16 (IGCH 2145), Sicily 1877 (IGCH 2149), Sicily 1935 (IGCH 2148), Megara Hyblaea 1966 (IGCH 2180), South Italy/ Sicily, γύρω στο 1981 (CH VIII, 167), East Sicily 1983 (CH X.400), Sicily 1980 (CH VII, 56), Pachino, Costa Fondovia 1957 (IGCH 2151), Avola, Syracuse 1888 (IGCH 2169), South Italy 1985 ή νωρίτερα (CH VIII, 232), Selinunte 1876 (IGCH 2152), Palma di Montecchiario 1929 (IGCH 2153), Sicily (CH VII, 57), Phoinike, Chaonie 2008, Sicily (IGCH 2189), Gela, Capo Soprano 1955 (:) (IGCH 2183), Sicily (IGCH 2187), Sicily 1837 (IGCH 2144), Camarina 1928 (IGCH 2185), Camarina-Scogliti (IGCH 2185), West Sicily 1984 (CH X, 411).

στο εμπόριο και απουσιάζουν εργασίες συστηματικής μελέτης τους, πλην ελαχίστων περιπτώσεων.

Για την κατάταξη των υποδιαίρεσεων βασικό κριτήριο αποτελεί η απόδοση του πτερού του Πηγάσου συγκρινόμενο με την αντίστοιχη απεικόνισή του στους στατήρες.

1^η σειρά: Στατήρες E102-E104 / O175-O197
Δραχμές E105 / O198-O199
Τριώβολα E83 / O200⁷⁰⁹
Διώβολα E106-E107 / O202-O203
Τριημιωβόλια E108/ O204
Οβολοί E109 / O205

Στην **1^η σειρά** της **Δ' περιόδου** κατατάσσονται 149 στατήρες, οι οποίοι παρήχθησαν από τρεις εμπρόσθιες και 23 οπίσθιες σφραγίδες, τρεις δραχμές από μία σφραγίδα εμπροσθοτύπου και δύο οπισθοτύπου και δύο τριώβολα από ένα ζεύγος σφραγίδων. Στην ίδια σειρά κατατάσσονται και μικρότερες υποδιαίρεσεις, δύο διώβολα από δύο σφραγίδες εμπροσθοτύπου και ισάριθμες οπίσθιες σφραγίδες, ένα τριημιωβόλιο και, τέλος, δύο οβολοί από το ίδιο ζεύγος σφραγίδων. Μέσω της εμπρόσθιας σφραγίδας E83 των τριωβόλων επιτυγχάνεται η σύνδεση με την προηγούμενη **Γ' περίοδο**. Ως προς τα στατιστικά στοιχεία της παραγωγής, ο λόγος του αριθμού των στατήρων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 49.7, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 3 με διάστημα εμπιστοσύνης 95% στο 3.

Το αρχικό γράμμα του εθνικού της Λευκάδας αναγράφεται κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου σε όλες τις υποδιαίρεσεις με ισοσκελείς κεραίες.

Ο Πήγασος παριστάνεται σε πτήση αριστερά με το πτερό σε έκταση. Οι διαστάσεις του πτερού συγκριτικά με την απεικονίσεις του Πηγάσου κατά την **Γ' περίοδο** είναι πιο περιορισμένες. Ο χαρακτήρας διατηρεί τη παρουσίαση του πτερού σε δύο διακριτά τμήματα, τα οποία αρκετές φορές ίσως να μοιάζουν και ασύνδετα μεταξύ τους (πρβλ. E103). Το πτερό έχει εγκαταλείψει την προς τα πάνω κίνηση και σχεδόν χαράσσεται παράλληλα με το σώμα του ζώου. Τα εμπρόσθια σκέλη

⁷⁰⁹ Ο οπισθότυπος O201 εκ παραδρομής έχει μείνει κενός.

παριστάνονται, είτε σε έκταση, είτε ελαφρώς λυγισμένα, ενώ τα οπίσθια σκέλη αποδίδονται σε συστολή. Συγκριτικά με την προηγούμενη περίοδο η απεικόνιση του Πηγάσου είναι πιο στεγνή και γραμμική. Ο πτερωτός ίππος, αν και οι αναλογίες του εμφανίζονται πιο ορθές, στερείται πλαστικότητας, ακόμα και σε λεπτομέρειες, όπως η ουρά, η οποία παριστάνεται σχηματοποιημένη, ως μία καμπύλη γραμμή.

Ως οπισθότυπος εικονίζεται η κεφαλή της Αθηνάς, πάντοτε προς τα αριστερά, εντός εγκοίλου κύκλου στην πλειονότητα των σφραγίδων. Η εικονογραφική απόδοση της θεάς είναι ίδια: κάτω από το ανασηκωμένο με το καταυχένιο κορινθιακό κράνος εμφανίζονται οι κοντοί βόστρυχοι, σε μάλλον γραμμική απόδοση, στις παρειές του προσώπου και τη ράχη. Στη σχεδίαση της κεφαλής της Αθηνάς, αντίθετα με τις εμπρόσθιες σφραγίδες, διαπιστώνεται μεγαλύτερη πλαστικότητα στις μεταβάσεις των όγκων του προσώπου και επιτυγχάνεται η χάραξη μορφών με συναίσθημα που απορρέει κυρίως με την απόδοση των οφθαλμών μέσα σε βαθιά οφθαλμική κόγχη και το σχεδιασμό μικρών, σφιχτών χειλιών.

Στο πεδίο της οπίσθιας όψης χαράσσονται τα αρχικά γράμματα του εθνικού, ΛΕΥ, συνηθέστερα πάνω αριστερά, μπροστά από την κεφαλή της θεάς. Σε δύο σφραγίδες (Ο178-Ο179) το ΛΕΥ εικονίζεται εναλλάξ με φύλλα κισσού κυκλικά γύρω από την κεφαλή της θεάς και σε μία δεύτερη περίπτωση απουσιάζει τελείως και αντικαθίσταται από το Λ πίσω από την κεφαλή της Αθηνάς, ενώ η παράσταση περιβάλλεται από στεφάνι κισσού (Ο192). Στο πεδίο απαντούν πολυάριθμα σύμβολα, είτε μεμονωμένα, όπως κάνθαρος,⁷¹⁰ ανθέμιο,⁷¹¹ φύλλο κισσού, πορφύρα (κήρυξ), βοιωτική οκτώσχημη ασπίδα,⁷¹² τρία φύλλα κισσού με κορύμβους, μεταλλικό αγγείο με υπερυψωμένες ελικοτές λαβές,⁷¹³ στεφάνι ελιάς με ή χωρίς την επιγραφή ΣΑ, είτε

⁷¹⁰ Το σχήμα του κανθάρου με το υψηλό πόδι και τις υπερυψωμένες λαβές ανήκει στο τύπο Α και προέρχεται από βοιωτικό εργαστήριο. Χρονολογείται στο γύρω στο 400 π.Χ., βλ. *ΑΔ* 1973, σ. 195.

⁷¹¹ Το ανθέμιο απαντά ως σύμβολο στις τελευταίες εκδόσεις των στατήρων της 3^{ης} σειράς της Γ' περιόδου της Κορίνθου με τη χρήση τετράγωνης σφραγίδας (Ravel 1936, T255, T258-T259, T264), αλλά και στις πρώτες εκδόσεις των στατήρων της Δ' περιόδου, για τις οποίες όμως χρησιμοποιείται στρογγυλή σφραγίδα (Ravel 1948, T267, T269, T271-T280). Σύμφωνα με τον Ravel (1936, 120-121) τα νομίσματα που κατατάσσονται στην 3^η σειρά της Γ' περιόδου εκπροσωπούν στην ουσία την κλασική τεχνοτροπία της Δ' περιόδου και χρονολογούνται γύρω στο 415 π.Χ. Αντίθετα, η Coupar (2000, σσ. 202-204) θεωρεί ότι ανήκουν στη Δ' περίοδο, η οποία αρχίζει γύρω στο 431/430 π.Χ.

⁷¹² Τα νομίσματα με την ασπίδα περιβάλλει γραμμικός κύκλος.

⁷¹³ Σχετικά με την παράσταση του απεικονιζόμενου αγγείου υπάρχει έντονος προβληματισμός ως προς την ονομασία του. Δεν υπάρχουν γνωστά παραδείγματα αμφορέων με υπερυψωμένες ελικοειδείς

σε ομάδες των δύο συμβόλων: φύλο κισσού και κλαδί ελιάς με καρπούς, ανθέμιο και σπειροειδής μίσχος,⁷¹⁴ κάνθαρος και κεφαλή Σειληνού.⁷¹⁵ Στις πρώτες εκδόσεις της σειράς, σύμφωνα με την κατάταξη των νομισμάτων βάσει των διασταυρώσεων των σφραγίδων, στο πεδίο των νομισμάτων εντοπίζονται σε μικρότερη κλίμακα το Ν κάτω από το λαιμό και το Ο κάτω από τη θόλο του κράνους. Το Ν απαντά και σε δραχμές της ίδιας σειράς. Το Ν-Ο ίσως αντιστοιχεί στα αρχικά του χαρακτή που φιλοτέχνησε τις σφραγίδες O175, O177, 179, καθώς φαίνεται να δημιουργήθηκαν από το ίδιο χέρι ή του νομισματικού υπαλλήλου που ήταν επιφορτισμένος για την εν λόγω έκδοση.

Οι δραχμές της *I^{ης} σειράς* της *Δ' περιόδου* με τον Πήγασο σε πτήση αριστερά ως εμπρόσθια όψη κατά τα πρότυπα των στατήρων ως προς τη θέση του πτερού και την κίνηση των σκελών, φέρουν ως οπισθότυπο τη Νύμφη Πειρήνη σε δύο παραλλαγές. Ο πρώτος τύπος εικονίζει τη μορφή προς τα αριστερά κοσμημένη με κρεμαστό ενώτιο⁷¹⁶ και περιδέραιο με περίαπτο. Η Νύμφη έχει την κόμη της ανασηκωμένη σε χαλαρό κότσο ψηλά, λαμπάδιο,⁷¹⁷ ενώ ελεύθερα βοστρυχίδια κοσμούν τον αυχένα. Η κεφαλή θυμίζει την αντίστοιχη κεφαλή της *6^{ης} σειράς* της *Γ' περιόδου* (O167), αλλά η Νύμφη τώρα παριστάνεται πιο αυστηρή, καθώς διακρίνεται μία συνοφρύωση στα χείλη. Πίσω από την κεφαλή χαράσσεται το γράμμα Ν, το οποίο θεωρούμε ότι ανήκει στον χαρακτή που φιλοτέχνησε τη σφραγίδα. Ο δεύτερος τύπος εικονίζει τη Νύμφη κατ' ενώπιον με ελαφρά στροφή της κεφαλής προς τα αριστερά. Φοράει περιδέραιο με περίαπτο, ενώ δε διακρίνεται εάν φοράει ενώτια.

λαβές, οι οποίες μας παραπέμπουν σε κρατήρες και μάλιστα μεταλλικούς. Η απεικόνιση αυτού του αγγείου είναι συνήθης στα νομίσματα, πρβλ. τα νομίσματα των Θηβών με οκτώσχημη βοιωτική ασπίδα / αγγείο, το οποίο αναφέρεται ως μεταλλικός αμφορέας (βλ. Herworth 1998, σ. 61). Για το λόγο αυτό θεωρήθηκε προτιμότερο ο χαρακτηρισμός του συμβόλου ως μεταλλικό αγγείο. Βλ. επίσης, Γεωργίου 2014, σσ. 293-294.

⁷¹⁴ Ο Head (*BMC [Corinth and Colonies]*, αρ. 39) και η Camman (1932, σσ. 94-95, αρ. 91) περιγράφουν το δεύτερο σύμβολο ως μίσχο με σπειροειδή μορφή που θεωρείται πιθανότερο, αντίθετα με τον Calciati (1990, σ. 110, αρ. 309) που το θεωρεί λαβή αμφορέα.

⁷¹⁵ Η κεφαλή του Σειληνού είχε αρχικά θεωρηθεί ως βότρυς, ίσως κατ' αναλογία της παράστασης σε στατήρες της Αμβρακίας με κύλικα και βότρυ, βλ. *Traité*, πίν. 281.21.

⁷¹⁶ Το περίτεχο ενώτιο αποτελείται από ένα δισκόμορφο εξάρτημα που κουμπώνει πάνω στο αυτί και ακολουθεί ένα οριζόντιο στέλεχος από το οποίο κρέμονται, τρία πιθανώς, εξαρτήματα με το κεντρικό να θυμίζει αγγείο με στρογγυλές απολήξεις (Papaevangelou-Genakos 2017, πίν. 31, αρ. 17).

⁷¹⁷ Σχετικά με τον τύπο της κόμμωσης, βλ. Gkikaki 2014, σσ. 83-89.

Στην κεφαλή φοράει ταινία (άμπυγα), η οποία διακρίνεται πάνω από το μέτωπο, ενώ ελεύθεροι βόστρυχοι ανεμίζουν γύρω από την κεφαλή. Χαρακτηριστικό των κατ' ενώπιον κεφαλών είναι τα σφιχτά και σαρκώδη χείλη. Τεχνικά, οι μύτες των κατ' ενώπιον κεφαλών φθείρονται αρκετά γρήγορα, λόγω του υψηλού αναγλύφου, με αποτέλεσμα να εμφανίζονται οι μύτες τους συνήθως πεπλατυσμένες.

Τα τριώβολα διατηρούν στην εμπρόσθια όψη την απεικόνιση του ημιτόμου Πηγάσου με καμπυλόσχημο πτερό προς τα αριστερά. Η Νύμφη παριστάνεται προς τα αριστερά, με την κόμμωση ανασηκωμένη σε λαμπάδιο, με ελεύθερα βοστρυχίδια να ανεμίζουν γύρω από την κεφαλή. Φοράει ενώτιο και περιδέριο με περιάπτο, όμοια με τις αντίστοιχες μορφές των δραχμών.

Τα διώβολα φέρουν στην εμπρόσθια όψη τον Πήγασο σε πτήση προς τα αριστερά με το πτερό σε έκταση και τα εμπρόσθια σκέλη προτεταμένα. Η απόδοση του πτερού αναπαράγει τη διμερή διάρθρωση που καταγράφεται στους Πηγάσους των στατήρων. Στην οπίσθια όψη παριστάνεται ο Πήγασος σε καλπασμό αριστερά, ενώ σχεδιάζεται και το δεύτερο πτερό, το οποίο διατηρεί την καμπυλόσχημη απόληξη. Στο πεδίο του νομίσματος η επιγραφή ΔΙΩ, δηλώνει τα αρχικά της αξίας του νομίσματος (διώβολο), χωρίς τα νομίσματα να είναι ελλιποβαρή.⁷¹⁸

Στα τριημιβόλια διατηρείται το δίπτυχο Πήγασος / γοργόνειο. Ο πτερωτός ίππος εικονίζεται με κινησιολογία και κατεύθυνση αντίστοιχη με εκείνη των μεγαλύτερων υποδιαίρέσεων, ενώ ως οπισθότυπος αναπαράγεται το θέμα του εξανθρωπισμένου γοργονείου με μία σημαντική εικονογραφική αλλαγή στον τύπο: το στόμα αποδίδεται κλειστό. Κατά τα άλλα η μορφή διατηρεί τους έντονους οφθαλμούς και τους λεπτούς φλογόσχημους βοστρύχους γύρω από την κεφαλή. Από το πεδίο απουσιάζουν οι επιγραφές.

Στην *1^η σειρά* κατατάσσονται, επίσης, βάσει της τυπολογίας του Πηγάσου, και οβολοί, οι οποίοι εικονίζουν τον πτερωτό ίππο σε πτήση προς τα αριστερά με το πτερό σε έκταση και προτεταμένα τα εμπρόσθια σκέλη. Ως οπισθότυπος εισάγεται ένα νέο εικονογραφικό θέμα: η παράσταση μίας περίτεχνης τρίαϊνας, σε αντικατάσταση της σχηματοποιημένης απόδοσης του αγκυλωτού σταυρού. Η τρίαϊνα

⁷¹⁸ Βλ. *Μετρολογικά ζητήματα*, σσ. 816-817.

απαντά στις εκδόσεις της Κορίνθου,⁷¹⁹ από την οποία την υιοθετεί η Λευκάδα, καθώς τα δύο νομισματοκοπεία διαγράφουν σε πολλά σημεία κοινή πορεία.

Για την παραγωγή της *1^{ης} σειράς* της *Δ' περιόδου* χρησιμοποιούνται μεγάλα πέταλα, πεπλατυσμένα και με ιδιαίτερα ακανόνιστο σχήμα, το οποίο σε ορισμένες περιπτώσεις ξεφεύγει από την έννοια του παραδοσιακού νομίσματος, κυκλικού σχήματος, όπως στην περίπτωση των νομισμάτων αρ. 239-240.⁷²⁰ Το φαινόμενο των ακανόνιστων πετάλων ομαλοποιείται μερικώς κατά την πορεία της παραγωγής – αν και τα πέταλα παραμένουν στην πλειονότητά τους αρκετά ακανόνιστα. Στους στατήρες, κυρίως, και λιγότερο στις υποδιαίρέσεις, είναι εμφανή τα σημάδια της εκτεταμένης χρήσης των σφραγίδων, οι οποίες επιδιορθώνονται και παραμένουν σε χρήση. Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται σχεδόν αποκλειστικά στις εμπρόσθιες σφραγίδες, όπως είχε επισημανθεί και κατά την παραγωγή της *5^{ης}* και *6^{ης} σειράς* της *Γ' περιόδου*.

Στην πλειονότητα των συμβόλων καταγράφεται το ακόλουθο μοτίβο στην παραγωγή των νομισμάτων: κάθε οπίσθια σφραγίδα χρησιμοποιείται με δύο εμπρόσθιες σφραγίδες. Τίθεται το ερώτημα αν έχει αλλάξει η θέση τους στη διαδικασία κοπής του νομίσματος. Γιατί γνωρίζουμε ότι οι οπίσθιες σφραγίδες δέχονταν την κρούση και για το λόγο αυτό τις αντικαθιστούσαν πιο συχνά. Αυτό μπορεί να είναι και μία εξήγηση για τις συνεχείς επιδιορθώσεις των εμπρόσθιων σφραγίδων.⁷²¹ Όλα τα παραπάνω στοιχεία αποτελούν ενδείξεις μιας νομισματικής παραγωγής που υλοποιήθηκε κάτω από πίεση χρόνου. Η υπόθεση αυτή ενισχύεται από τις πολλές περιπτώσεις διπλοχτυπημένων σφραγίδων, ενώ η παρουσία επικεκομμένων στατήρων (βλ. αρ. 259.ζ) ίσως δηλώνει και την αδυναμία άμεσης προμήθειας πρώτης ύλης, δηλαδή αργύρου.

Στο εργαστήριο εργάζονται τουλάχιστον δύο χαρακτές.

2^η σειρά: *Στατήρες E110-E114 / O206-O217*
 Δραχμές E115 / O218

⁷¹⁹ Βλ. Puglisi 2000, σ. 206, η οποία χρονολογεί την παραγωγή τους από το τέλος του 5^{ου} αι. π.Χ. και συγκρίνει την τρίαινα με αντίστοιχες παραστάσεις από το νομισματοκοπείο της Μεσσήνης.

⁷²⁰ Μπορεί να πρόκειται για τεμάχια διπλωμένου αργύρου. Σχετικά με το φαινόμενο, βλ. Kroll 2017, σσ. 378-380, και πρβλ. σ. 382, πίν 1, αρ.8 .

⁷²¹ Αντίστοιχο φαινόμενο διαπίστωσε η κ. Λιάμπη στη θεσσαλική Κραννώνα, την οποία και ευχαριστώ για την πληροφορία αυτή.

Στη 2^η σειρά της Δ' περιόδου ταξινομούνται 93 στατήρες που παρήχθησαν από πέντε εμπρόσθιες και δώδεκα οπίσθιες σφραγίδες και, μόλις μία δραχμή και δύο οβολούς, από μία σφραγίδα εμπροσθοτύπου και δύο σφραγίδες οπισθοτύπου. Η σειρά αυτή ακολουθεί τις βασικές σχεδιαστικές αρχές της 1^{ης} σειράς. Ο λόγος για τον οποίο θεωρήθηκε ως ξεχωριστή παραγωγή είναι η προσθήκη του γράμματος Ε στο πεδίο της εμπρόσθιας όψης. Ο λόγος του αριθμού των στατήρων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 16.6, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 5 με διάστημα εμπιστοσύνης 95% το 5.

Το αρχικό γράμμα του εθνικού, Λ, χαράσσεται ως συνήθως κάτω από την κοιλιά του ζώου, με ισοσκελείς κεραιές.

Στην εικονογραφία και την τεχνοτροπία του Πηγάσου των στατήρων δεν υπάρχουν βασικές διαφοροποιήσεις από την αντίστοιχη παράσταση της 1^{ης} σειράς, με εξαίρεση την πιο διακριτή παρουσία και του δεύτερου αυτιού στην κεφαλή του πτερωτού ίππου. Τα εμπρόσθια σκέλη σχεδιάζονται λυγισμένα σε αμβλεία γωνία με εξαίρεση την πρώτη σφραγίδα της σειράς (E110), η οποία είναι επηρεασμένη από την κινησιολογία του Πηγάσου της 1^{ης} σειράς, με τα σκέλη να εικονίζονται σε έκταση.

Η ουσιαστική, όμως, διαφοροποίηση είναι η προσθήκη στο πεδίο του εμπροσθοτύπου του γράμματος Ε κάτω από το πτερό του Πηγάσου, σχεδόν σε κλίμακα όμοια με το Λ, το αρχικό γράμμα του εθνικού. Το φαινόμενο δεν είναι σύνηθες και δεν απαντά ούτε στην Κόρινθο, ούτε στη νομισματοκοπία γειτονικών κορινθιακών αποικιών, όπως η Αμβρακία και το Ανακτόριο. Ως προς την ερμηνεία του φαινομένου αυτού μπορούν να γίνουν μόνο εικασίες, ελλείψει περισσοτέρων στοιχείων. Ίσως πρόκειται για κοινή έκδοση της Λευκάδας με κάποια πόλη, το όνομα της οποίας αρχίζει με το γράμμα Ε, ίσως τον Εχίνο της Ακαρνανίας ή την Επίδαμνο. Η σκέψη αυτή προκύπτει από το γεγονός ότι στην επόμενη 3^η σειρά, στο πεδίο της εμπρόσθιας όψης αντί του Ε εμφανίζεται το Θ, το οποίο σε συνδυασμό με την απεικόνιση της βοιωτικής ασπίδας ως σύμβολο στην οπίσθια όψη, συνδέεται με το Ακαρνανικό Θύρρειο ή τη Θήβα. Περαιτέρω ανάλυση θα πραγματοποιηθεί στο χωρίο για τη χρονολόγηση της σειράς.

Η κεφαλή της Αθηνάς είναι στραμμένη προς τα αριστερά εντός εγκοίλου κύκλου. Στο πεδίο πάνω αριστερά χαράσσεται η επιγραφή ΛΕΥ και δεξιά αποδίδονται σύμβολα. Στη σειρά αυτή κατατάσσονται τα ακόλουθα σύμβολα, τα

οποία εμφανίζονται μεμονωμένα: φύλλο κισσού, χταπόδι, ερπετό και άμπελος με βότρυες σε δύο εικονογραφικές παραλλαγές. Δεν παρατηρείται διαφοροποίηση στο πλάσιμο της μορφής της Αθηνάς, με τις βαθιές οφθαλμικές κόγχες και τα σφιχτά χείλη, παρά μόνον στην απόδοση των βοστρύχων που σχεδιάζονται με περισσότερο όγκο, συγκριτικά με τη στεγνή, γραμμική απεικόνιση τους στις κεφαλές της *1^{ης} σειράς*.

Στη *2^η σειρά* αποδίδονται λίγες υποδιαίρεσεις, βάσει του σχεδιασμού του πτερού του Πηγάσου στις εμπρόσθιες όψεις. Πιο συγκεκριμένα, η μοναδική δραχμή που έχει εντοπιστεί έως τώρα, αναπαράγει την εικονογραφία της Νύμφης προς τα αριστερά, με την κόμη ανασηκωμένη σε λαμπάδιο. Φοράει κρεμαστό ενώτιο⁷²² και περιδέριο με περίαπτο. Στο πεδίο δεν υπάρχει υπογραφή ή άλλη επιγραφή.

Οι οβολοί φέρουν ως εμπροσθότυπο τον πτερωτό ίππο προς τα αριστερά με το πτερό σε έκταση και τα εμπρόσθια σκέλη λυγισμένα σε αμβλεία γωνία, ενώ ως οπισθότυπο αναπαράγουν τη νέα εικονογραφία και εικονίζουν περίτεχνη τρίαινα κάθετα τοποθετημένη με τις αιχμές προς τα πάνω. Στο πεδίο της οπίσθιας όψης δεν απαντούν σύμβολα, γράμματα ή άλλες επιγραφές.

Κατά τη *2^η περίοδο* φαίνεται ότι το νομισματοκοπείο παραμένει σε κατάσταση λειτουργίας υπό πίεση. Το σχήμα των πετάλων δεν είναι ομοιόμορφα κυκλικό, αν και δεν απαντούν τόσο ανομοιόμορφα πέταλα, όπως στην παραγωγή της *1^{ης} σειράς*, ενώ δεν έχει ληφθεί μέριμνα για την απομάκρυνση των δύο μικρών πλευρικών αποφύσεων.⁷²³ Τα σπασίματα και οι επιδιορθώσεις των σφραγίδων και στις δύο όψεις είναι αρκετά, ενώ καταγράφονται και νομίσματα διπλοχτυπημένα στον οπισθότυπο. Βάσει των επιμέρους λεπτομερειών και της ομοιομορφίας των παραστάσεων εικάζεται ότι όλες οι σφραγίδες της *2^{ης} σειράς* δημιουργήθηκαν από το ίδιο χέρι.

Η αδυναμία συνδυασμού του μεγέθους της σφραγίδας με το μέγεθος του πετάλου φαίνεται ότι έχει βελτιωθεί αισθητά, αλλά δεν έχει «θεραπευτεί» πλήρως και ως εκ τούτου πολλά νομίσματα είναι έκκεντρα.

⁷²² Για τον τύπο του ενωτίου, βλ. παραπάνω υποσ. 716.

⁷²³ Τα πέταλα κόβονταν από μία ράβδο που κατασκευαζόταν με καλούπι. Οι ενώσεις του καλουπιού δημιουργούσαν δύο συμμετρικές αποφύσεις στη ράβδο και κατ' επέκταση στο πέταλο, οι οποίες απομακρύνονταν κατά τη διαδικασία κοπής του νομίσματος.

3^η σειρά: Στατήρες E117-E119 / O221-O225

Την 3^η σειρά της Δ' περιόδου συνθέτουν τριάντα στατήρες που παρήχθησαν από τρεις σφραγίδες εμπροσθοτύπου και πέντε οπισθοτύπου και δεν υπάρχει σύνδεση με την προηγούμενη 2^η σειρά. Ο λόγος του αριθμού των στατήρων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 11, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι 3 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 3 και το 4.

Το αρχικό γράμμα του εθνικού, Λ, αποτυπώνεται κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου, ελαφρώς διαγώνια δεξιά, με ισοσκελείς κεραίες.

Ο Πήγασος, αρκετά διαφορετικός από την 1^η και 2^η σειρά της περιόδου, παριστάνεται σε πτήση προς τα αριστερά, με την κεφαλή χαμηλωμένη κοντά στα εμπρόσθια σκέλη και το πτερό σε έκταση προς τα πάνω. Το στόμα εικονίζεται είτε κλειστό, είτε μισάνοιχτο (E117), τα εμπρόσθια σκέλη βρίσκονται σε έκταση και τα οπίσθια σε μία ανομοιόμορφη κίνηση. Τα αυτιά του πτερωτού ίππου είναι τεντωμένα και ανάμεσά τους σχεδιάζεται και η προκόμη. Η χαίτη αποδίδεται με μία σειρά γραμμιδίων όχι απόλυτα συμμετρικά, προσδίδοντας πιο φυσιοκρατική όψη στο ζώο. Ως προς τη σχεδίαση του πτερού υιοθετείται η παλαιότερη απόδοσή του με τέσσερα διακριτά μέρη: το ακόσμητο τμήμα όπου βρίσκονται τα μικρά στέγαστρα του πτερού, ακολουθούν τα μεσαία στέγαστρα και τα δευτερεύοντα ερετικά πτερά και τέλος τα πρωτεύοντα ερετικά πτερά που σχεδιάζονται ως λεπτές παράλληλες επιφάνειες. Ο χαρακτήρας των σφραγίδων αυτών φαίνεται ότι αγαπάει τη λεπτομέρεια, καθώς στα πτερά διακρίνονται οι νευρώσεις των πτίλων. Το γενικότερο πλάσιμο του πτερωτού ίππου δηλώνει την προσπάθεια του χαρακτή να αποδώσει τη στιγμιαία ένταση με τους διεσταλμένους οφθαλμούς, το φούσκωμα της παρειάς στο ρύγχος και τους τονισμένους μύες στο στέρνο.

Στο πεδίο της εμπρόσθιας όψης εκτός από το Λ εμφανίζεται και το γράμμα Θ, είτε κάτω από το πτερό, είτε μεταξύ του πτερού και της κεφαλή του ζώου. Όπως ήδη αναφέρθηκε ανωτέρω, η παρουσία άλλων γραμμάτων πλην του αρχικού γράμματος του εθνικού της εκδότριας αρχής δεν είναι σύνηθες φαινόμενο στους στατήρες με κορινθιακούς τύπους. Η παρουσία του, σε συνδυασμό με το σύμβολο του οπισθοτύπου, τη βοιωτική ασπίδα, μπορεί να συνδεθεί με τη Θήβα, της οποίας

αποτελούσε *attributum* η οκτώσχημη ασπίδα και εμφανίζεται και στα νομίσματά της,⁷²⁴ αλλά και με το Ακαρνανικό Θύρρειο.⁷²⁵

Η κεφαλή της Αθηνάς διατηρεί τη γνωστή εικονογραφία με το ανασηκωμένο κορινθιακό κράνος προς τα αριστερά εντός εγκοίλου κύκλου. Διαφοροποίηση από την προηγούμενη **2^η σειρά** παρατηρείται στην απόδοση της κόμης, η οποία σχεδιάζεται πιο φυσιολογικά με λιγότερους βοστρύχους, αλλά με περισσότερο όγκο. Στο πεδίο της οπίσθιας όψης εκτός από την επιγραφή ΛΕΥ, χαράσσονται μία βοιωτική ασπίδα και ένα κηρύκειο, η θέση των οποίων δεν είναι αποκρυσταλλωμένη, αλλά παρουσιάζει ποικιλία.

Τα πέταλα των νομισμάτων είναι πεπλατυσμένα, με ανομοιόμορφο σχήμα και αρκετές φθορές στις επιφάνειες των σφραγίδων. Και για την **3^η σειρά** πιθανόν να εργάστηκε στο νομισματοκοπείο μόνον ένας χαρακτήρας. Το πρόβλημα των έκκεντρων νομισμάτων παραμένει, αν και τα πέταλα είναι αρκετά μεγάλα.

4^η σειρά

Οι εκδόσεις της **4^{ης} σειράς**, οι οποίες φέρουν ως μοναδικό δευτερεύον σύμβολο στην οπίσθια όψη το κηρύκειο, κατανέμονται σε εννέα ομάδες για λόγους μεθοδολογίας που δηλώνονται με λατινική αρίθμηση. Βασικό κριτήριο για την κατάταξή τους ήταν πρωτίστως οι διασταυρώσεις των σφραγίδων με την προηγούμενη **3^η σειρά**, οι διασταυρώσεις των σφραγίδων μεταξύ των ομάδων, καθώς και η τυπολογία του πτερωτού ίππου ως προς τη θέση του πτερού και των σκελών. Συνολικά καταγράφησαν 303 στατήρες που παρήχθησαν από 60 εμπρόσθιες και 147 οπίσθιες σφραγίδες. Ο λόγος του αριθμού των στατήρων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 5.1, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 60 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 61 και το 71.

4^η σειρά:

Ομάδα I *Στατήρες E118, E120-E121 / O226*

⁷²⁴ Herworth 1998, *passim*.

⁷²⁵ Βλ. Imhoof-Blumer 1878, σ. 173, αρ. 17-18' *BMC (Corinth and Colonies)*, αρ. 13-19, πίν. 38.11-13.

Η ομάδα I της **4^{ης} σειράς** ξεκινάει με μία βραχύβια έκδοση, καθώς έχουν καταγραφεί δεκατρία νομίσματα που προήλθαν από τρεις εμπρόσθιες σφραγίδες και μόνο μία οπίσθια. Η μετάβαση από την **3^η** στην **4^η σειρά** επιτυγχάνεται μέσω της χρήσης της ίδιας σφραγίδας E118, η οποία φέρει τα γράμματα Λ-Θ στο πεδίο του εμπροσθοτύπου. Ο Πήγασος στις δύο νέες σφραγίδες εικονίζεται με επίμηκες σώμα και κεφαλή, κοντή χαίτη, γραμμικά αποδοσμένη, ενώ το πτερό αποδίδεται σε έκταση με δύο διακριτά τμήματα, τα μεσαία στέγαστρα και πρωτεύοντα και δευτερεύοντα ερετικά πτερά. Τα εμπρόσθια σκέλη είναι προτεταμένα και τα οπίσθια λυγισμένα κοντά στον κορμό. Οι αναλογίες του πτερωτού ζώου είναι συγκριτικά πιο βαριές, δεν έχουν τη ραδινότητα που καταγράφεται στην **3^η σειρά**. Το αρχικό γράμμα του εθνικού χαράσσεται κάτω από την κοιλιά και είναι μικρότερο σε μέγεθος.

Η εικονογραφία της κρανοφόρου Αθηνάς στην οπίσθια όψη δεν παρουσιάζει σημαντικές αλλαγές. Η κεφαλή είναι ελαφρώς μεγαλύτερη από τις αντίστοιχες της **3^{ης} σειράς**, εικονίζεται προς τα αριστερά, δεν καταγράφεται έγκοιλος κύκλος ή τετράγωνο, και φέρει λεπτούς κυματοειδείς βοστρύχους γύρω από την κεφαλή. Στο πεδίο δεξιά χαράσσεται ως δευτερεύον σύμβολο, κηρύκειο με ανάγλυφη λαβή, λοξά τοποθετημένο προς τα αριστερά και κάτω σχεδόν από το καταυχένιο το αρχικό γράμμα του εθνικού, Λ, σε μεγάλο μέγεθος.

Σύμφωνα με τα έως τώρα δεδομένα, κατά την παραγωγή της ομάδας I της **4^{ης} σειράς** της **Δ' περιόδου** το νομισματοκοπείο χρησιμοποιεί μεγάλα πέταλα, με ομοιόμορφο στην πλειονότητα των νομισμάτων κυκλικό σχήμα. Οι σφραγίδες φιλοτεχνήθηκαν από έναν χαρακτήη.

Ομάδα II Στατήρες **E121-E133 / O227-O251**

Στην ομάδα II αποδίδονται 93 στατήρες που παρήχθησαν από δεκατρείς σφραγίδες εμπροσθοτύπου και 24 οπισθοτύπου. Υπάρχει άμεση σύνδεση με την ομάδα I, καθώς μοιράζονται την ίδια εμπρόσθια σφραγίδα E121.

Ο πτερωτός ίππος δε διαφοροποιείται από τη προηγούμενη ομάδα I με το επίμηκες σώμα και την κεφαλή, αλλά προοδευτικά γίνεται πιο μικρόσωμος και με συμπαγές πτερό μη φυσιολογικά αποδοσμένο (βλ. E127-E131). Η χαίτη σχεδιάζεται με αυστηρό γραμμικό τρόπο, ενώ η ουρά, η οποία συστρέφεται στο σημείο της έκφυσής της, ανεμίζει προς τα πίσω σε μία προσπάθεια του χαρακτήη να τονίσει την πτήση. Στην τελευταία σφραγίδα της ομάδας, σύμφωνα με την προτεινόμενη

κατάταξη, ο Πήγασος παριστάνεται με ραδινές και πιο σωστές αναλογίες, καθώς τα σκέλη σχεδιάζονται μακρύτερα, τυπολογία που συνεχίζεται και στην επόμενη παραγωγή της ομάδας III. Τα εμπρόσθια σκέλη βρίσκονται σε έκταση, ενώ τα οπίσθια σε χαλαρή στάση σε αμβλεία γωνία. Το αρχικό γράμμα του εθνικού, Λ, χαράσσεται στη συνηθισμένη θέση, κάτω από την κοιλιά του ζώου με ισοσκελείς κεραίες.

Η κεφαλή της Αθηνάς εικονίζεται κατά κανόνα αριστερά και σπανιότερα δεξιά, εντός εγκοίλου κύκλου και στην πλειονότητα των νομισμάτων το μέγεθος της είναι μικρότερη από τη προηγούμενη ομάδα I. Πίσω από την κεφαλή ο χαρακτήρας εικονίζει το αρχικό γράμμα του εθνικού, Λ (=Λευκαδίων) και κηρύκειο, κάθετα τοποθετημένο, με το στέλεχος του απλό, χωρίς τις ραβδώσεις της ομάδας I (πρβλ. O226). Διακρίνονται τουλάχιστον τρία χέρια χαρακτών: ο πρώτος σχεδιάζει κεφαλές μικρές σε μέγεθος, με λεπτούς αραιούς βοστρύχους γύρω από το κράνος, με μικρό ή μεγάλο Λ στο πεδίο (βλ. O229, O233, O234) και ο δεύτερος πιο μεγάλες κεφαλές με πλατιά τονισμένη παρειά και μεγάλο Λ (βλ. O246, O248). Ο τρίτος χαρακτήρας απεικονίζει τη θεά με τονισμένη μύτη και σχεδιάζει μεγάλο το Λ (O247, O250). Χαρακτηριστικό γνώρισμά του αποτελούν οι πλούσιοι, πυκνοί βόστρυχοι με απολήξεις που συχνά θυμίζουν άγκιστρο και σχεδιάζονται πάνω στο καταυχένιο, ενώ οι πτωχώσεις στο λαιμό της θεάς αποκτούν σχεδόν διακοσμητική υπόσταση και θυμίζουν κόσμημα.

Γενικά την παραγωγή της ομάδας II χαρακτηρίζει ομοιομορφία: τα πέταλα των νομισμάτων είναι μεγάλα και έχουν κατά κανόνα κυκλικό σχήμα, ενώ ελάχιστες είναι οι περιπτώσεις που είναι εμφανείς οι αποφύσεις από την αρχική μεταλλική ράβδο (βλ. αρ. 349). Τα στοιχεία αυτά δηλώνουν μία προγραμματισμένη παραγωγή για την κάλυψη των αναγκών της πόλης. Τα πλατιά πέταλα και η σχεδίαση σφραγίδων με παραστάσεις μικρόσωμων Πηγάσων βοήθησε στην αρμονική σύνδεση του μεγέθους των πετάλων με εκείνο των σφραγίδων, τουλάχιστον στο μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής. Αν και εντοπίζονται ακόμη έκκεντρες εμπρόσθιες παραστάσεις, ο αριθμός τους είναι συγκριτικά μικρός.

Ομάδα III *Στατήρες E134-E138 / O247, O252-O266*

Στην ομάδα III κατατάσσονται 43 στατήρες που παρήχθησαν από πέντε εμπρόσθιες και δεκαέξι οπίσθιες σφραγίδες. Μέσω του οπισθοτύπου O247 διασταυρώνεται η παρούσα ομάδα με την ομάδα II.

Ο Πήγασος αλλάζει φορά και εικονίζεται δεξιόστροφος με τα εμπρόσθια σκέλη προτεταμένα, ενώ τα οπίσθια παριστάνονται σχεδόν σε αμβλεία γωνία, χαρακτηριστική στάση κίνησης. Ο περωτός ίππος σχεδιάζεται με ραδινές αναλογίες, μακριά σκέλη και υψηλό λαιμό. Στην κεφαλή του, η οποία είναι χαμηλωμένη, απεικονίζεται και το δεύτερο αντί, ενώ η χαίτη είναι κοντή. Σε μία σφραγίδα, μάλιστα, η κεφαλή παριστάνεται ελαφρώς σε στάση $\frac{3}{4}$ προς τα δεξιά.⁷²⁶ Η απόδοση της ανεμιζόμενης ουράς θυμίζει το λατινικό S. Οι μύες του ζώου αποδίδονται με πλαστικότητα. Το πτερό διαρθρώνεται σε δύο τμήματα και τα πτίλα δηλώνονται με παράλληλες παχιές γραμμές. Το αρχικό γράμμα του εθνικού χαράσσεται κάτω από την κοιλιά του περωτού ίππου. Οι εμπρόσθιες σφραγίδες φαίνεται να δημιουργήθηκαν από το ίδιο χέρι.

Στο πεδίο των οπισθίων όψεων η θέση της κεφαλής της κρανοφόρου θεάς δεν είναι σταθερή, καθώς εικονίζεται είτε προς τα δεξιά, είτε προς τα αριστερά. Ως προς την τεχνοτροπική απόδοση της Αθηνάς φαίνεται ότι συνεχίζουν να δραστηριοποιούνται οι τρεις χαρακτες της ομάδας II με τα αντίστοιχα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους. Στο ελεύθερο πεδίο πίσω από την κεφαλή χαράσσεται το Λ και το κηρύκειο κάθετα τοποθετημένο.

Η παραγωγή της ομάδας III είναι ομοιόμορφη. Τα πέταλα είναι πλατιά και στο σύνολό τους κυκλικά, χωρίς σπασίματα στην περιφέρεια. Δεν διαπιστώνονται εκτεταμένες επιδιορθώσεις στις σφραγίδες. Οι ραδινές αναλογίες των Πηγάσων δυσκόλεψαν τη σωστή προσαρμογή της σφραγίδας στο πέταλο των νομισμάτων και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μην εικονίζεται ολοκληρωμένη η συντριπτική πλειονότητα των εμπρόσθιων παραστάσεων, αφού συνήθως «θυσιάζεται» η ουρά.

Ομάδα IV *Στατήρες E139-E144 / O267-O277*

⁷²⁶ Η ανεπαίσθητη στροφή της κεφαλής είναι σπάνια στην εικονογραφία των Πηγάσων, πρβλ. στατήρα από την Αμβρακία με ανάλογη θέση της κεφαλής του (Ravel 1928, A54) που κατατάσσεται στη, Δ' περίοδο, 3^η σειρά (404-360 π.Χ.).

Στην ομάδα IV αποδίδονται 52 στατήρες που προήλθαν από επτά σφραγίδες εμπροσθοτύπου και έντεκα οπισθοτύπου. Δεν υπάρχει σύνδεση με την προηγούμενη ομάδα III.

Ως εμπροσθότυπος εικονίζεται αριστερόστροφος πτερωτός ίππος με τα εμπρόσθια σκέλη σε καμπυλόσχημη θέση σαν σε καλπασμό. Ο Πήγασος διατηρεί τις ραδινές αναλογίες, την ένταση στην κίνηση και το πλάσιμο του σώματος, αλλά διαφοροποιείται στην απόδοση του πτερού. Το πτερό, αν και σχεδιάζεται σε τρία διακριτά τμήματα, έχει τριγωνικό σχεδόν σχήμα, μη φυσιοκρατικό. Ως προς τις υπόλοιπες λεπτομέρειες η κεφαλή του παραμένει χαμηλωμένη, συνήθως κοντά στα εμπρόσθια σκέλη, σχεδιάζεται η προκόμη ανασηκωμένη, ενώ δεν παριστάνεται το δεύτερο αυτί με εξαίρεση τις τελευταίες σφραγίδες στην παρούσα κατάταξη, E143 και E144, οι οποίες διαφοροποιούνται και στη σχεδίαση του πτερού σε τέσσερα τμήματα. Η καμπυλόσχημη ουρά αποδίδεται αρκετά σχηματοποιημένη. Για τις σφραγίδες της εμπρόσθιας όψης φαίνεται να εργάστηκε μόνον ένας χαρακτήρας, βάσει της απόδοσης του πτερού.

Το αρχικό γράμμα του εθνικού τοποθετείται πάντα στην ίδια θέση κάτω από την κοιλιά του ζώου, αλλά είναι πιο μικρό σε μέγεθος και σχεδόν οι κεραίες σε ορθή γωνία. Οι σφραγίδες E143 και E144 είναι ανεπίγραφες.

Και στην περίπτωση της ομάδας IV η θέση της κεφαλής της Αθηνάς δεν είναι τυποποιημένη. Στις οπίσθιες σφραγίδες εργάστηκαν δύο τουλάχιστον χαρακτήρες. Ο πρώτος δίνει ιδιαίτερη σημασία στο κορινθιακό κράνος, το οποίο φαίνεται να κυριαρχεί, καθώς η μικρή κεφαλή της θεάς σχεδόν «χάνεται» κάτω από το μέγεθος του (βλ. O267, O275). Την κεφαλή πλαισιώνουν λεπτοί, αραιοί βόστρυχοι. Ο δεύτερος χαρακτήρας φιλοτεχνεί σφραγίδες με αρμονική σχέση κράνους – κεφαλής, με πυκνούς βοστρύχους κάτω από το κράνος και τις χαρακτηριστικές αναδιπλώσεις στο λαιμό (βλ. O269, O278).

Στο πεδίο της οπίσθιας όψης φιλοξενείται το αρχικό γράμμα του εθνικού, το οποίο σε ελάχιστες σφραγίδες απουσιάζει (βλ. O268), μαζί με το κηρύκειο. Το πλάσιμο του προσώπου είναι αρμονικό με απαλές μεταβάσεις και μικρά σφιχτά χείλη.

Τα πέταλα στην ομάδα IV παρουσιάζονται πιο ανομοιόμορφα, ενώ επισημαίνονται σπασίματα στην περιφέρεια του πετάλου, είτε από ατελής εργασία τήξης του μετάλλου κατά την παραγωγή, είτε λόγω επανάχρησης νομισμάτων. Επίσης, παρατηρούνται επισκευές σε εμπρόσθιες σφραγίδες (E140).

Ομάδα V *Στατήρες E145-E146 / O281-O283*

Πρόκειται για μία βραχύβια παραγωγή που αποτελείται από μόλις πέντε νομίσματα, τα οποία παρήχθησαν από δύο εμπρόσθιες και τρεις οπίσθιες σφραγίδες. Δεν υπάρχει σύνδεση μέσω κοινών σφραγίδων με την προηγούμενη ομάδα IV.

Ο αριστερόστροφος Πήγασος εμφανίζεται πιο στιβαρός από τους Πηγάσους της ομάδας IV με τα εμπρόσθια σκέλη λυγισμένα και τα οπίσθια σκέλη παράλληλα, σε άνετη θέση. Παρατηρείται δυσαναλογία στη χάραξη των σκελών, καθώς η κνήμη είναι αρκετά κοντή. Η κεφαλή αποδίδεται ελαφρώς χαμηλωμένη, ο οφθαλμός είναι διογκωμένος μέσα στην κόγχη που προεξέχει, το στόμα του είναιμισάνοιχτο, το οξύληκτο αυτί και η προκόμη έχουν φορά προς τα πίσω. Το πτερό σχεδιάζεται σε τέσσερα διακριτά τμήματα. Η ουρά του πτερωτού ίππου παριστάνεται ως ένα μικρός θύσανος κοντά στα οπίσθια. Το αρχικό γράμμα του εθνικού χαράσσεται κάτω από την κοιλιά του, κοντά στα εμπρόσθια σκέλη.

Στην οπίσθια πλευρά εικονίζεται η κρανοφόρος Αθηνά προς τα αριστερά. Ο χαρακτήρας επιτυγχάνει τις απαλές μεταβάσεις στις μάζες των επιμέρους χαρακτηριστικών του προσώπου. Ανακατεμένοι βόστρυχοι προβάλλουν κάτω από το καταυχένιο και στολίζουν τον αυχένα της θεάς. Στο πεδίο δεξιά χαράσσεται το Λ και το κηρύκειο σε μέγεθος αισθητά μικρότερο. Όλες οι σφραγίδες πρέπει να προήλθαν από τον ίδιο χαρακτήρα.

Τα πέταλα των νομισμάτων είναι κατά κανόνα κυκλικά, παρατηρούνται, ωστόσο, ορισμένες ατέλειες στην περιφέρεια των νομισμάτων. Η κινησιολογία και το μέγεθος του Πηγάσου συνέβαλαν στην επιτυχημένη σύνδεση του μεγέθους των σφραγίδων με το μέγεθος των πετάλων και την απεικόνιση ολόκληρου του ζώου.

Ομάδα VI *Στατήρες E147-E160 / O284-O322*

Δραχμές E161 / O323

Στην ομάδα VI αποδίδονται 77 στατήρες που προέρχονται από δεκατέσσερις εμπρόσθιες και 39 οπίσθιες σφραγίδες. Εδώ κατατάσσεται και μία δραχμή, βάσει του Πηγάσου. Δεν υπάρχει σύνδεση με την προηγούμενη ομάδα VI.

Το αρχικό γράμμα του εθνικού χαράσσεται κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου σε όλες τις υποδιαίρέσεις, σε μικρότερο μέγεθος από ότι συνήθως και σε ορισμένα νομίσματα μόλις που διακρίνεται, λόγω της φθοράς από τη χρήση.

Ο περωτός ίππος αλλάζει κατεύθυνση και παριστάνεται προς τα δεξιά. Συγκριτικά με την ομάδα V που προηγείται, ο Πήγασος απεικονίζεται με διαφοροποιημένη τη θέση των σκελών του. Τα εμπρόσθια σκέλη σε όλες τις σφραγίδες απεικονίζεται λυγισμένα, σχεδόν καμπύλα, ενώ τα οπίσθια είναι ελεύθερα, σχεδόν τεντωμένα. Το πτερό σχεδιάζεται με δύο διακριτά τμήματα, λιγότερο ή περισσότερο τονισμένα: το πρώτο περιλαμβάνει τα μικρά και μεσαία στέγαστρα στη γένεση του πτερού και το δεύτερο τα δευτερεύοντα και πρωτεύοντα ερετικά πτερά. Το πτερό αρχικά χαράσσεται σε πλήρη έκταση με κίνηση προς τα πάνω, ενώ σταδιακά η θέση του αλλάζει και σχεδιάζεται σχεδόν παράλληλα με τον κορμό του ζώου με φορά προς τα πίσω, αρκετά σχηματοποιημένα σε σφραγίδες, όπως η E158. Η ουρά του ίππου αποδίδεται χωρίς πλαστικότητα, σχεδόν ως άγκιστρο. Αν και η σχεδίαση των οπισθίων σκελών σε έκταση χαρίζει στον Πήγασο ραδινές αναλογίες, παρατηρούνται αδυναμίες στην αρμονική σύνδεση της κεφαλής και του στέρνου του ζώου με το υπόλοιπο σώμα με αποτέλεσμα ο λαιμός του Πηγάσου να είναι αφύσικα μικρός (πρβλ. E152, E158). Η χαίτη είναι κοντή και αποδίδεται γραμμικά, ενώ κατά κανόνα σχεδιάζεται και το δεύτερο αυτί (βλ. E148, E159).

Η κεφαλή της Χαλινίτιδος Αθηνάς σχεδιάζεται συνήθως σε μεγαλύτερο μέγεθος από εκείνη της προηγούμενης ομάδας V, καταλαμβάνοντας όλο το χώρο του πετάλου. Η θεά παριστάνεται προς τα δεξιά ή προς τα αριστερά. Το κηρύκειο τοποθετείται κατά κανόνα λοξά, πίσω από την κεφαλή μαζί με το αρχικό γράμμα του εθνικού. Η μύτη και το πηγούνι είναι καλοσχεδιασμένα. Η κόμη της αποδίδεται με λίγους, χοντρούς, καμπυλόσχημους βοστρύχους που προβάλλουν κάτω από το κράνος. Διακρίνονται αρκετά χέρια χαρακτών, κυρίως ως προς το πλάσιμο της μορφής, ενδεικτικό της εντατικής δραστηριότητας του νομισματοκοπείου κατά την περίοδο αυτή. Οι κεφαλές άλλοτε είναι ψιλόλιγνες (O284, O287), και άλλοτε πιο στρογγυλοπρόσωπες (O288), με μεγάλες παρειές και πτυχώσεις στο λαιμό (O305) ή πιο στεγνές επιφάνειες (O308). Όλες πάντως οι κεφαλές διακρίνονται από εσωτερικότητα και βάθος στην έκφραση που επιτυγχάνεται από τη θέση των οφθαλμών μέσα στην κόγχη.

Στη μοναδική δραχμή που αποδίδεται στην ομάδα αυτή, βάσει της τυπολογίας της εμπρόσθιας όψης, ο Πήγασος εικονίζεται προς τα δεξιά. Το πτερό είναι σε έκταση, σχεδόν παράλληλα με το σώμα του, τα εμπρόσθια σκέλη ελαφρώς λυγισμένα και τα οπίσθια σε χαλαρή εκτεταμένη στάση. Κατά τη σχεδίαση του ζώου έχουν

επιτευχθεί αρμονικές αναλογίες, ενώ η ουρά σχεδιάζεται μάλλον ως άγκιστρο, χωρίς να είμαστε απολύτως βέβαιοι, καθώς η παράσταση είναι έκκεντρη.

Ως οπισθότυπος παριστάνεται η Νύμφη Πειρήνη προς τα δεξιά, ακόσμητη, με την κόμη ανασηκωμένη και στερεωμένη γύρω από ταινία, η οποία διακρίνεται πάνω από το μέτωπο. Πρόκειται για τη στεφανωτή κόμμωση, την οποία χρησιμοποιούν σχεδόν σε όλη τη νομισματική παραγωγή της Λευκάδας οι ντόπιοι χαράκτες για τις Νύμφες.⁷²⁷ Πίσω από την κεφαλή αναγράφεται το Λ. Η Νύμφη παριστάνεται με μικρά χείλη και στρογγυλεμένο πηγούνι.

Γενικά πρόκειται για μία μεγάλη παραγωγή με αρκετούς χαράκτες που εργάζονται ταυτόχρονα για να παράξουν τις απαιτούμενες σφραγίδες. Το σχήμα των πετάλων είναι σε μεγάλο ποσοστό κυκλικό, αν και εντοπίζονται και ακανόνιστα πέταλα με σπασίματα στην περιφέρεια. Δεν διαπιστώνονται επιδιορθώσεις στις σφραγίδες, με εξαίρεση τη σφραγίδα E147, η οποία φέρει μεγάλη επιδιόρθωση κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου, ήδη από την αρχή της χρήσης της. Πάντως, οι εμπρόσθιες σφραγίδες χρησιμοποιούνται για μεγάλο διάστημα, όπως προκύπτει από τις διασταυρώσεις των σφραγίδων. Αν και τα πέταλα που χρησιμοποιούνται για την κοπή των νομισμάτων της ομάδας VI παραμένουν αρκετά πλατιά, η χάραξη ραδινών ζώων και μεγάλων κεφαλών στις σφραγίδες συνεχίζει να δημιουργεί πρόβλημα στους νομισματοκόπους, οι οποίοι δεν αποφεύγουν τις έκκεντρες παραστάσεις.

Ομάδα VII *Στατήρες E162-E164/ O324-O336*

Στην ομάδα VII κατατάσσονται μόνο 28 στατήρες που προέκυψαν από τέσσερις εμπρόσθιες και δεκατρείς οπίσθιες σφραγίδες. Δεν υπάρχει σύνδεση με την προηγούμενη ομάδα VI.

Ο Πήγασος παραμένει στραμμένος αριστερά, αλλά αλλάζει η απόδοση του πτερού, η οποία θυμίζει την παλιά τετραμερή σχεδίαση του 5^{ου} αι. π.Χ. Ο αριθμός των πρωτευόντων ερετικών πτερών μειώνεται και παριστάνονται ως παράλληλες επιμήκεις, παχιές γραμμές, ενώ συχνά δηλώνεται και η κεντρική νεύρωση. Τα εμπρόσθια σκέλη εικονίζονται σε έκταση, ελαφρώς λυγισμένα, ενώ τα οπίσθια είτε σε συστολή κοντά στον κορμό, είτε ελεύθερα. Η κεφαλή του είναι ανασηκωμένη και το αυτί σχεδιάζεται με φορά προς τα πίσω, ακολουθώντας την προς τα εμπρός κίνηση

⁷²⁷ Για την περιγραφή της κόμμωσης, βλ. Gkikaki 2014, σσ. 44-45.

του Πηγάσου. Η ουρά σχεδιάζεται ως ανάποδο λατινικό S κοντά στα οπίσθια. Γενικά η απόδοση και το πλάσιμο του περωτού ίππου θυμίζει παλαιότερα εικονογραφικά πρότυπα, με τον ιδιαίτερο τονισμό των σκελών και των αρθρώσεων. Το αρχικό γράμμα του εθνικού μετακινείται κάτω από τα εμπρόσθια σκέλη.

Η κεφαλή της Χαλινίτιδος Αθηνάς με το ανασηκωμένο κορινθιακό κράνος απεικονίζεται προς τα αριστερά με πλούσιους κυματοειδείς βοστρύχους. Οι κεφαλές που χαράσσονται είναι κατά κανόνα μεγάλες και η σχέση κράνους – κεφαλής βρίσκεται σε ισορροπία. Στο πεδίο δεξιά αποδίδεται το αρχικό γράμμα του εθνικού και το κηρύκειο, άλλοτε κάθετα τοποθετημένο και άλλοτε ελαφρώς λοξά δεξιά. Σύμφωνα με τον σχεδιασμό των βοστρύχων και την ιδιαιτερότητα της απεικόνισης των πτυχώσεων του λαιμού, στην παραγωγή της ομάδας VII φαίνεται ότι δραστηριοποιούνται δύο χαρακτές.

Τα πέταλα των νομισμάτων είναι συνήθως ομοιόμορφα κυκλικά, όχι, όμως, ιδίου μεγέθους με αποτέλεσμα οι εμπρόσθιες παραστάσεις να είναι ελλειπείς. Σε λίγες περιπτώσεις δεν έχουν απομακρυνθεί οι αποφύσεις από τις αρχικές μεταλλικές ράβδους. Στην ομάδα αυτή καταγράφονται σπασίματα στην επιφάνεια των σφραγίδων, όχι, όμως, εκτεταμένες φθορές και επιδιορθώσεις.

Ομάδα VIII *Στατήρες E165-E171 / O337-O355*

Δραχμές E172 / O356

Διώβολα E173 / O357

Τριημιωβόλια E174-E175 / O358-O359

Την ομάδα VIII απαρτίζουν 37 στατήρες που παρήχθησαν από επτά σφραγίδες εμπροσθοτύπου και δεκαεννέα οπισθοτύπου. Στην ίδια ομάδα κατατάσσονται από μία δραχμή, ένα διώβολο και τέσσερα τριημιωβόλια, βάσει της τυπολογίας του περού. Τα τριημιωβόλια προήλθαν από δύο εμπρόσθιες και ισάριθμες οπίσθιες σφραγίδες. Το αρχικό γράμμα του εθνικού χαράσσεται σε όλες τις υποδιαίρέσεις κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου. Η ομάδα αυτή δε συνδέεται μέσω σφραγίδων με την προηγούμενη ομάδα VII.

Στην ομάδα VIII ο Πήγασος παριστάνεται εκ νέου προς τα δεξιά με τα εμπρόσθια σκέλη σε έκταση. Όλες οι εμπρόσθιες σφραγίδες της ομάδας ακολουθούν τις ίδιες αρχές για τον σχεδιασμό του περωτού ίππου, κυρίως όσον αφορά στο πτερό που αποτελεί τη βασική διαφοροποίηση από τις προηγούμενες ομάδες και φαίνεται να

ανήκουν στον ίδιο χαρακτήρα. Το πτερό, το οποίο είναι σε έκταση, συνηθέστερα κατά μήκος της ράχης του ζώου, σχεδιάζεται με τέσσερα διακριτά τμήματα, από τα οποία τονίζονται ιδιαίτερα τα πρωτεύοντα ερετικά πτερά που αποδίδονται με λίγες πλατιές, παράλληλες γραμμές. Οι αναλογίες του σώματος του Πηγάσου είναι αρμονικές, αν και το πτερό είναι αρκετά μεγάλο. Η ουρά συστρέφεται στο σημείο της γένεσής της και στη συνέχεια καμπυλώνεται.

Στις κεφαλές της Αθηνάς δεν επισημαίνονται μεγάλες διαφοροποιήσεις από τα γενικά χαρακτηριστικά της που παραμένουν ίδια. Διακρίνονται τουλάχιστον δύο χαρακτήρες: ο πρώτος, ο οποίος εμφανίζει και την μεγαλύτερη δράση στο νομισματοκοπείο της Λευκάδας στην VIII ομάδα, δημιουργεί ραδινές παραστάσεις, ψιλόλιγνες κεφαλές με απαλές μεταβάσεις των μαζών στα χαρακτηριστικά του προσώπου (βλ. O346, O350, O352), ενώ ο δεύτερος χαρακτήρας δημιουργεί πιο συμπαγείς κεφαλές και σχεδιάζει τις διακοσμητικές πτυχώσεις στο λαιμό της θέας (βλ. O348, O353). Στο πεδίο αριστερά, χαράσσεται το Λ και το κηρύκειο, το οποίο συνηθέστερα είναι τοποθετημένο λοξά προς τα δεξιά, με εξαίρεση τη σφραγίδα O353 που εικονίζεται λοξά προς τα αριστερά. Χαρακτηριστικό γνώρισμα της παραγωγής αποτελούν οι λεπτοί, κυματοειδείς βόστρυχοι της Αθηνάς με τις σχεδόν οξύληκτες απολήξεις τους.

Η μοναδική δραχμή που αποδίδεται στην εν λόγω ομάδα παριστάνει τον Πήγασο, όπως στους στατήρες. Ως οπισθότυπος απεικονίζεται η Νύμφη Πειρήνη προς τα δεξιά με μία παραλλαγή της στεφανωτής κόμμωσης, ένα συνδυασμό τυλιγμένων και ελεύθερων βοστρύχων στον αυχένα,⁷²⁸ αρκετά σχηματοποιημένων. Στο πεδίο πίσω από την κεφαλή χαράσσεται το γράμμα Λ.

Το διώβολο εικονίζει ολόκληρο τον Πήγασο, πάντα σε πτήση προς τα δεξιά, με το πτερό σε έκταση κατά μήκος της ράχης, ενώ τα πρωτεύοντα ερετικά πτερά τονίζονται εξίσου. Ως οπισθότυπος των διωβόλων εισάγεται ένα νέο εικονογραφικό θέμα, το οποίο θα διατηρηθεί σε όλες τις παραγωγές της υποδιαίρεσης αυτής εφεξής. Ο Πήγασος παριστάνεται σε βηματισμό δεξιά, με ανασηκωμένα το αριστερό εμπρόσθιο και δεξί οπίσθιο σκέλος, πάνω σε γραμμή εδάφους. Ιδιαίτερη είναι η απόδοση του πτερού που χαρακτηρίζεται από αρχαϊστική διάθεση, καθώς εικονίζεται έντονα καμπυλόσχημο, θυμίζοντας έλικα. Η απόδοση των πτερών γίνεται με μικρές

⁷²⁸ Για την παραλλαγή της στεφανωτής κόμμωσης με ελεύθερους βοστρύχους, βλ. Gkikaki 2014, σσ. 14-17.

παράλληλες γραμμές. Κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου χαράσσεται το αρχικό γράμμα του εθνικού, Λ.

Τέλος, στην ομάδα VIII κατατάσσεται και ένα τριημιωβόλιο που φέρει το δίπτυχο Πήγασος / γοργόνειο. Ο τύπος του περωτού ίππου αναπαράγει τις μεγαλύτερες υποδιαιρέσεις. Το γοργόνειο στην οπίσθια όψη φέρει κυρίως ανθρώπινα χαρακτηριστικά. Παριστάνεται πάντοτε κατ' ενώπιον με μεγάλους διογκωμένους οφθαλμούς, έντονες παρειές, ενώ έχει τη γλώσσα έξω από το ανοικτό στόμα του. Η μακριά κόμη του είναι διευθετημένη δεξιά και αριστερά από τη χωρίστρα σε χονδρούς κυματοειδείς βοστρύχους.

Τα πέταλα που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή της ομάδας VIII είναι ομοιόμορφα κυκλικά, χωρίς σπασίματα στην περιφέρεια και με ελάχιστα παραδείγματα αποφύσεων που δεν έχουν απομακρυνθεί. Το ανάγλυφο των παραστάσεων είναι χαμηλό, ενώ μικρός είναι ο αριθμός των έκκεντρων απεικονίσεων. Γενικά το σύνολο της παραγωγής διαθέτει μία ποιότητα κατά την παραγωγική διαδικασία που χαρακτηρίζει προγραμματισμένη έκδοση. Στο νομισματοκοπείο εργάζονται τουλάχιστον δύο χαρακτες ή ομάδες χαρακτών.

Ομάδα IX *Στατήρες E176-E181 / O360-O375*
Διώβολα E182 / O376-O377
Τριημιωβόλια E183 / O378

Στην ομάδα IX αποδίδονται 45 στατήρες που παρήχθησαν από έξι εμπρόσθιες και δεκαέξι οπίσθιες σφραγίδες. Στην ίδια ομάδα κατατάσσονται δύο διώβολα που προέκυψαν από μία σφραγίδα εμπροσθοτύπου και δύο οπισθοτύπου και μόνον ένα τριημιωβόλιο. Το αρχικό γράμμα του εθνικού χαράσσεται κάτω από την κοιλιά του ζώου σε όλες της υποδιαιρέσεις, ενώ ορισμένοι στατήρες είναι ανεπίγραφοι (βλ. E176).

Ο Πήγασος έχει μικρότερες διαστάσεις και διαφοροποιείται από την ομάδα VIII κυρίως ως προς την κίνηση του περού, το οποίο ανασηκώνεται προς τα πάνω και προοδευτικά λεπταίνει, αποδίδοντας τα πρωτεύοντα ερετικά πτερά ως λεπτές, παράλληλες, ελαφρώς καμπύλες γραμμές. Κατά την παραγωγή αυτή εισάγεται και μία νέα τυπολογία του: ο περωτός ίππος αποδίδεται σε μεγάλο καλπασμό, σαν σε άλμα, με το σώμα και τα σκέλη σε έκταση να διαγράφουν μία καμπύλη γραμμή. Οι διαστάσεις του είναι μεγαλύτερες και ίσως πρόκειται για σφραγίδα ενός δεύτερου

χαράκτη. Ως προς τις επιμέρους λεπτομέρειες του ζώου η ουρά συστρέφεται στη γένεσή της και ανασηκώνεται σχηματίζοντας μία καμπύλη με ένα θύσανο, ενώ παριστάνεται και το δεύτερο αυτί.

Αν και η ομάδα αυτή δε συνδέεται μέσω σφραγίδων με την ομάδα VIII, εντούτοις παρατηρούνται τα ίδια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στις παραστάσεις της Αθηνάς, γεγονός που υποδηλώνει ότι σφραγίδες των οπισθοτύπων δημιουργήθηκαν από τους ίδιους χαράκτες. Η θεά εικονίζεται δεξιά και στο πεδίο αριστερά παριστάνονται το κηρύκειο και το Λ.

Οι μικρότερες υποδιαιρέσεις της ομάδας αυτής, διώβολα και τριημιωβόλια, απεικονίζουν δεξιόστροφο Πήγασο με το πτερό σε έκταση προς τα πάνω, το οποίο αποδίδεται με λεπτές, παράλληλες, καμπύλες γραμμές. Ως οπισθότυπος των διωβόλων εικονίζεται ο πτερωτός ίππος με καμπυλόσχημο πτερό, είτε σε βηματισμό με ανασηκωμένο το εμπρόσθιο αριστερό σκέλος, είτε σε στάση ανάπαυσης, με τα σκέλη τεντωμένα. Και στις δύο περιπτώσεις πατάει πάνω σε γραμμή εδάφους.

Στην οπίσθια όψη των τριημιωβολίων χαράσσεται το εξανθρωπισμένο, πλέον, γοργόνειο, το οποίο διατηρεί, μεν, τα βασικά χαρακτηριστικά του, τους διογκωμένους οφθαλμούς, τη γλώσσα έξω από το ανοικτό στόμα και τους ανακατεμένους βοστρύχους, αλλά η παράστασή του δεν είναι πλέον τρομερή.

Τα νομίσματα της τελευταίας ομάδας της 4^{ης} *σειράς* χαρακτηρίζονται από ομοιογένεια. Τα πέταλα των νομισμάτων είναι κυκλικά, αν και εντοπίζονται λίγες περιπτώσεις ακανόνιστων, πεπλατυσμένων πετάλων με σπασίματα στην περιφέρεια που θα πρέπει, όμως, να συσχετισθούν με περιπτώσεις επικεκομμένων νομισμάτων (βλ. νόμισμα αρ. 512). Στο νομισματοκοπείο διακρίνονται τουλάχιστον δύο χαράκτες ή δύο ομάδες χαρακτών που εργάζονταν και κατά την παραγωγή της ομάδας VIII. Τέλος, το μέγεθος του πτερωτού ίππου, το οποίο στην πλειονότητα των σφραγίδων είναι μικρό, βοήθησε τους νομισματοκόπους να παράξουν ολοκληρωμένες παραστάσεις με εξαίρεση τις υποδιαιρέσεις.

5^η σειρά: Στατήρες **E180-E181, E184-E186 / O379-O390**

Η 5^η *σειρά* αποτελείται αποκλειστικά από 39 στατήρες που παρήχθησαν από πέντε σφραγίδες εμπροσθοτύπου και δώδεκα οπισθοτύπου. Η ακολουθία από την τελευταία ομάδα IX της 4^{ης} *σειράς* επιτυγχάνεται, καθώς διασταυρώνονται με κοινές σφραγίδες οπισθοτύπου, E180 και E181. Ο λόγος του αριθμού των στατήρων (n)

προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 7.8, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 5 με διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 5 και το 6.

Ο δεξιόστροφος Πήγασος εικονίζεται, είτε σε πτήση, είτε σε μεγάλο καλπασμό, με το πτερό σε έκταση προς τα πάνω. Τυπολογικά η παράστασή του δε διαφοροποιείται από την τελευταία ομάδα της 4^{ης} σειράς, καθώς διακρίνονται ομοιότητες στα χέρια των χαρακτών, τόσο ως προς την στάση του ζώου, όσο και ως προς τις επιμέρους ανατομικές λεπτομέρειες. Το αρχικό γράμμα του εθνικού αποτυπώνεται μεταξύ των σκελών, κάτω από την κοιλιά του πτερωτού ίππου.

Αντίστοιχες τυπολογικές ομοιότητες εντοπίζονται και στις κεφαλές της Χαλινίτιδος Αθηνάς. Η θεά παριστάνεται προς τα δεξιά, φορώντας το κορινθιακό κράνος, κάτω από το οποίο εμφανίζονται αραιοί βόστρυχοι. Οι σφραγίδες των οπισθοτύπων παρουσιάζουν ομοιομορφία και πρέπει να προέρχονται από το ίδιο χέρι χαρακτή. Υπάρχει ισορροπία ανάμεσα στο μέγεθος της κεφαλής και του κράνους. Ο χαρακτήρας επιτυγχάνει απαλές μεταβάσεις στους όγκους του προσώπου. Καταγράφεται μία ιδιότυπη στάση της κεφαλής, ενώ στο λαιμό πολλές σφραγίδες φέρουν τις χαρακτηριστικές, σχεδόν διακοσμητικές πτυχές. Στο πεδίο αριστερά χαράσσεται ιθυφαλλική ερμαϊκή στήλη⁷²⁹ προς τα δεξιά με μεγάλο κηρύκειο λοξά τοποθετημένο στη βάση της. Η στήλη τοποθετείται πάνω σε δίβαθμη ή τρίβαθμη κρηπίδα. Στον περιορισμένο χώρο μεταξύ του συμβόλου και του κράνους της Αθηνάς χαράσσεται το αρχικό γράμμα του εθνικού, Λ.

Γενικά η τελευταία σειρά της Δ' περιόδου χαρακτηρίζεται από μία ομοιομορφία και τάξη, τόσο κατά τη χάραξη των σφραγίδων, όσο και κατά την διαδικασία παραγωγής των νομισμάτων. Τα πέταλα έχουν κατά κανόνα κυκλικό, ομοιόμορφο σχήμα, και αν και είναι αρκετά πλατιά, αρκετές παραστάσεις είναι έκκεντρες, κυρίως της οπίσθιας όψης που οφείλεται στο μεγάλο μέγεθος του συμβόλου.

⁷²⁹ *Ερμαϊ: Ἰδρυόμεναι στήλαι ὡς ὁδοδείκται, ὡς καὶ ἐνδεικνύουσιν τὰ ὄρια δημοσίων ἢ ἰδιωτικῶν κτημάτων...καὶ συνηθίζοντο τετράγωνοι. Ἦν δ' ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἑρμοῦ γενειῶσα...καὶ προσέτι εἶχεν ἐν τῷ μέσῳ συνήθως ἔμβλημα φαλλοῦ, ἐπ' αὐτῆς δ' ἡ γλυπτικὴ παράστασις κατήρχετο μόνον μέχρι τῶν ὤμων, ἐφ' ὧν ἐνίστε ἦν καὶ ἐπίβλημα ἐπερριμένον, Ραγκαβῆς 1888, σσ. 293-294.*

Ιστορικό υπόβαθρο

Το τέλος του Πελοποννησιακού πολέμου βρίσκει τη Λευκάδα με το μέρος των νικητών. Η Αθήνα, εξαντλημένη οικονομικά, είχε χάσει την θαλασσοκρατία που απολάμβανε κατά τον 5^ο αι. π.Χ., την οποία φιλοδοξούσε να αναπληρώσει η Κόρινθος με το δίκτυο των αποικιών της κατά μήκος της Δυτικής Ελλάδας. Ωστόσο, η δεσποτική συμπεριφορά της νικήτριας Σπάρτης οδήγησε σε μία σειρά πολεμικών αναμετρήσεων που χαρακτηρίζει σχεδόν όλο το α΄ μισό του 4^{ου} αι. π.Χ.

Η Λευκάδα, κατά τη διάρκεια του Κορινθιακού πολέμου (395-386 π.Χ.) εισχωρεί στο αντισπαρτιατικό μέτωπο μαζί με τη Θήβα, την Κόρινθο, την Αθήνα, την Αμβρακία και την Ακαρνανία. Με την Ειρήνη του Βασιλέως (386 π.Χ.) πέρασε, εκ νέου, στη σφαίρα επιρροής της Σπάρτης, όπου και παρέμεινε έως το 368 π.Χ. όταν γίνεται μέλος της Β΄ Αθηναϊκής Συμμαχίας.

Κατά την περίοδο αυτή πρέπει να έχει αποκατασταθεί και ο διάπλους στον διόρυκτο, όπως συνάγεται από το χωρίο του Ξενοφώντος (*Ελλ.* 6.2.3-4), ο οποίος ιστορεί ότι οι συμμαχικές δυνάμεις των Σπαρτιατών, μετά την ήττα που γνώρισαν στην επίθεσή τους στην Κέρκυρα με τον Μνάσιππο το 374 π.Χ., κατέφυγαν για προστασία στη Λευκάδα.⁷³⁰

Χρονολόγηση

Η μετάβαση από την Γ΄ στην Δ΄ **περίοδο** της νομισματικής παραγωγής της Λευκάδας γίνεται χωρίς διακοπή.

Για την προσέγγιση του χρόνου έκδοσης των νομισμάτων της Δ΄ **περιόδου**, η οποία καλύπτει χρονικά σχεδόν όλο το α΄ μισό του 4^{ου} αι. π.Χ., αξιολογήθηκαν τα ιστορικά γεγονότα που διαδραματίστηκαν και ο βαθμός ανάμειξης της Λευκάδας σε αυτά. Επίσης, συνεκτιμήθηκαν εικονογραφικά στοιχεία και τεχνοτροπικές ομοιότητες με άλλα νομισματοκοπεία, κυρίως της Κόρινθου, αλλά και της ευρύτερης περιοχής της Λευκάδας, της Αμβρακίας και του Ανακτορίου. Τα επικεκομμένα νομίσματα του Τάραντα, των Θουρίων και ίσως και του Μεταποντίου σε εκδόσεις της Λευκάδας δίνουν ένα *terminus ante quem* για την παραγωγή των λευκαδίτικων εκδόσεων.

⁷³⁰ Σε διαφορετική περίπτωση θα είχαν επιλέξει κάποιο λιμάνι που δε θα χρειαζόταν να σύρουν τα πλοία χάνοντας πολύτιμο χρόνο.

Οι «θησαυροί», στους οποίους εντοπίστηκαν εκδόσεις της Δ' περιόδου, δεν αποδείχθηκαν αρκετά βοηθητικοί, εξαιτίας του μεγάλου εύρους τους, ενώ δεν εντοπίστηκαν μεμονωμένα ανασκαφικά ευρήματα.

Η 1^η σειρά της Δ' περιόδου βρίσκεται χρονικά πολύ κοντά με την τελευταία 6^η σειρά της Γ' περιόδου, αν και δεν υπάρχει διασταύρωση με τη χρήση κοινών σφραγίδων. Και οι δύο σειρές εικονίζουν με την ίδια φορά τον πτερωτό ίππο και την κεφαλή της θεάς προς τα αριστερά, στο πεδίο της οπίσθιας όψης πάνω αριστερά αναγράφεται η επιγραφή ΛΕΥ και δεξιά φιλοξενούνται τα δευτερεύοντα σύμβολα της παράστασης.

Η σειρά αυτή παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με τις κορινθιακές εκδόσεις ως προς την απεικόνιση του Πηγάσου και τη χρήση του ανθέμιου στην οπίσθια όψη, οι οποίες μπορούν να χρονολογηθούν στο τελευταίο τέταρτο του 5^{ου} αι. π.Χ.⁷³¹ Στους στατήρες με σύμβολο το ανθέμιο, αλλά και στις δραχμές της 1^{ης} σειράς, αναγράφονται στο πεδίο της οπίσθιας όψης τα γράμματα Ν-Ο ή Ν σε πολύ μικρό μέγεθος. Το Ν απαντά επίσης στις εκδόσεις της Κορίνθου με σύμβολο το ανθέμιο, το οποίο ο Ravel ερμηνεύει ως υπογραφή του χαρακτή.⁷³² Αν δεχθούμε ότι τα γράμματα Ν-Ο, Ν δηλώνουν χαρακτες και όχι νομισματικούς υπαλληλους, ίσως ο Κορίνθιος χαρακτήης Ν να εργάστηκε επίσης στο νομισματοκοπείο της Λευκάδας.

Το ενώτιο με τα τριπλά κρεμαστά εξαρτήματα που φορούν οι Νύμφες στις δραχμές και τα τριώβολα χρονολογείται στο τέλος του 5^{ου} αι. π.Χ.⁷³³ και δίνει ένα *terminus post quem* για την έναρξη της παραγωγής της 1^{ης} σειράς.

Η εισαγωγή στο πεδίο της οπίσθιας όψης των τριημιωβολίων της τρίαϊνας αντί του σχηματοποιημένου σταυρού απαντά στο νομισματοκοπείο της Κορίνθου κατά την Δ' περίοδο (τέλος 5^{ου} έως α' μισό 4^{ου} αι. π.Χ.).⁷³⁴

Το νομισματοκοπείο της Λευκάδας, όπως προκύπτει από το γράφημα 13, λειτουργεί εντατικά με τρεις εμπρόσθιες σφραγίδες που διασταυρώνονται με πλήθος

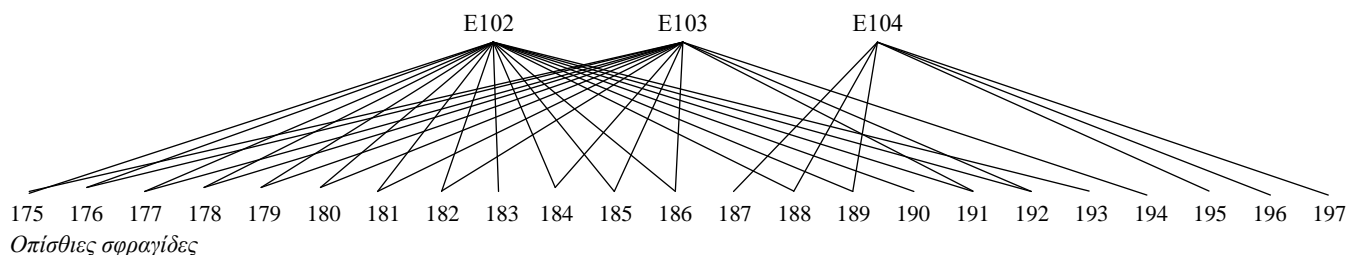
⁷³¹ Για τους Πηγάσους, βλ. Ravel 1948, P174, P176 και P180 και για το ανθέμιο, βλ. Ravel 1936, T255, T258-T259, T264· Ravel 1948, T267, T269, T271-T280. Σχετικά με τη χρονολόγηση των στατήρων με το ανθέμιο, βλ. παραπάνω υποσ. 711.

⁷³² Ravel 1936, σ. 121.

⁷³³ Πρβλ. το ενώτιο της Νύμφης Αρέθουσας στα δεκάδραχμα των Συρακουσών, βλ. Deppert-Lippitz 1985, σ. 164, εικ. 114, τα οποία χρονολογούνται μετά το 405 π.Χ. (Boehring 1993, σσ. 79-80). Βλ. Papaevangelou-Genakos 2017, πίν. 1, σσ. 94-95.

⁷³⁴ Βλ. Puglisi 2000, σσ. 206, 211, αρ. 18.

οπισθοτύπων και συνηθέστερα η κάθε οπίσθια σφραγίδα χρησιμοποιείται με δύο εμπρόσθιες.⁷³⁵

Γράφημα 13. Δ' περίοδος, 1^η σειρά.

Τα πέταλα των στατήρων είναι ανομοιόμορφα και κάποια έχουν ένα εντελώς παράδοξο για νόμισμα επίμηκες σχήμα (βλ. αρ. 238, 239) που μπορεί να προέκυψε από την τεχνική του διπλώματος τεμαχίων αργύρου. Η πρακτική της αναδίπλωσης τεμαχίων αργύρου ήταν ήδη γνωστή από το 500 π.Χ. περ. και εφαρμοζόταν, είτε σε παλαιότερα νομίσματα της Λευκάδας, είτε σε εκδόσεις ξένων νομισματοκοπειών, είτε, τέλος, αποτελούσε συνειδητή επιλογή του νομισματοκοπείου, καθώς η μέθοδος αυτή είχε συγκριτικά πλεονεκτήματα.⁷³⁶ Η ίδια ανομοιομορφία παρατηρείται στις δραχμές και στα τριώβολα, αντίθετα στα διώβολα και τα τριημιωβόλια το πέταλα είναι κατά κανόνα κυκλικά. Πάντως, τα ακανονιστα σχήματα, το λεπτό πάχος των πετάλων με τα σπασίματα στην περιφέρεια υποδηλώνουν την περίπτωση επικεκομμένων νομισμάτων.⁷³⁷

Μεταξύ των «θησαυρών»⁷³⁸ που εντοπίστηκαν νομίσματα της 1^{ης} σειράς, μόνον οι «θησαυροί» Palermo 1924(;) (CH IV, 19),⁷³⁹ Contessa 1888 (IGCH 2119)⁷⁴⁰

⁷³⁵ Παρατηρήθηκε ότι οι εμπρόσθιες σφραγίδες της σειράς έφεραν έντονα σημάδια χρήσης και αρκετές επιδιορθώσεις.

⁷³⁶ Βλ. σχετικό σχολιασμό του Kroll για τις αθηναϊκές εκδόσεις των μέσων του 4^{ου} αι. π.Χ. (2011, σσ. 241-244; 2017, σσ. 378-379, και υποσ. 11), αλλά και για άλλες περιοχές, όπως η Κύζικος, η Σινώπη, η Ήλιδα, η Θήβα και η Αιγίνα (*eiusdem* 2017, σσ. 379-380).

⁷³⁷ Δεν αποκλείω να πρόκειται για μέρος από τα λάφυρα που έλαβε η Λευκάδα από τον Πελοποννησιακό πόλεμο, καθώς ο Πausanias (10.11.5) παραδίδει ότι μετά το πέρας του πολέμου πολλές πόλεις αφιέρωσαν στο ιερό του Απόλλωνος στους Δελφούς λάφυρα και μεταξύ αυτών και η Λευκάδα. Μήπως στα λάφυρα που έλαβε η Λευκάδα υπήρχαν και νομίσματα, τα οποία χρησιμοποίησε ως πρώτη ύλη για την έκδοσή των δικών της νομισμάτων;

⁷³⁸ Πρόκειται για «θησαυρούς» με μεγάλο χρονικό εύρος, που χρονολογούνται από 340 π.Χ. έως το 290 π.Χ.: Licata 1926 (IGCH 2130), Centuripe 1952 (IGCH 2131), Cesarò 1915-16 (IGCH 2145), Megara Hyblaea 1966 (IGCH 2180), West Sicily 1984 (CH X, 411) και Sicily 1837 (IGCH 2144).

και Ionian Shore 1908 (IGCH 1916)⁷⁴¹ και δίνουν ένα *terminus ante quem* για την παραγωγή πριν το 390 π.Χ.

Όλα τα παραπάνω στοιχεία, λαμβάνοντας υπ' όψιν και την έναρξη του Κορινθιακού πολέμου το 395 π.Χ., προσδιορίζουν χρονικά την έκδοση της **1^{ης} σειράς** στην α' δεκαετία του 4^{ου} αι. π.Χ. έως την ανάμειξη των Περσών, το 393 π.Χ..

Οι επόμενες δύο σειρές, η **2^η** και η **3^η σειρά**, βρίσκονται χρονικά πολύ κοντά με την **1^η σειρά**, καθώς αναπαράγουν την ίδια τυπολογία. Διαφοροποιούνται, όμως, τεχνολογικά και εισάγουν ένα δεύτερο γράμμα στο πεδίο της εμπρόσθιας όψης, Ε και Θ αντίστοιχα. Δεν υπάρχει σύνδεση μέσω κοινών σφραγίδων μεταξύ της **1^{ης}** και της **2^{ης} σειράς**.

Ο τύπος του Πηγάσου με το πλατύ πτερό απαντά σε εκδόσεις της Κορίνθου που ανήκουν στην Δ' περίοδο.⁷⁴² Στη **2^η σειρά** τα πέταλα των στατήρων είναι λιγότερο ανομοιόμορφα και οι μικρότερες υποδιαίρέσεις έχουν κατά κανόνα κυκλικό σχήμα. Υπάρχουν, όμως, στοιχεία που δείχνουν ότι δεν επρόκειτο για μία προγραμματισμένη παραγωγή, όπως η ατημέλητη εργασία στον καθαρισμό της περιφέρειας του νομίσματος από τις δυο συμμετρικές αποφύσεις της μεταλλικής ράβδου, από την οποία κόπηκαν τα πέταλα, ο αριθμός των διπλοχτυπημένων παραστάσεων και η χρήση σφραγίδων με σπασίματα και φθορές. Τέλος, μεταξύ των καταγεγραμμένων νομισμάτων εντοπίστηκε και ένα επικεκομμένο νόμισμα (αρ. 293β).

Στην εμπρόσθια όψη και σε ίδιο μέγεθος με το αρχικό του εθνικού εμφανίζεται το γράμμα Ε. Πρόκειται για τα αρχικά της εκδότριας αρχής ΛΕ=ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ ή αποτελεί αναφορά σε άλλη πόλη, με την οποία η Λευκάδα συνήψε κάποιου είδους συμμαχία; Το γεγονός ότι στην επόμενη, **3^η σειρά**, φιλοξενείται αντί του γράμματος Ε το γράμμα Θ ενισχύει τη δεύτερη περίπτωση. Ίσως πρόκειται για κάποια κοινή έκδοση ή οικονομική υποστήριξη της Λευκάδας προς άλλη πόλη. Τα σύμβολα της οπίσθιας όψης δε βοηθούν ως προς τον πιθανό

⁷³⁹ Βλ. «Θησαυροί», σ. 858.

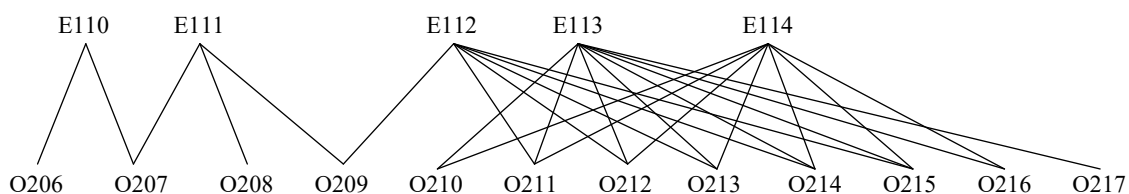
⁷⁴⁰ Βλ. «Θησαυροί», σσ. 858-859.

⁷⁴¹ Βλ. «Θησαυροί», σσ. 859-860.

⁷⁴² Πρβλ. Ravel 1948, P218. Οι σειρές της Δ' περιόδου είχαν ταξινομηθεί από τον Ravel (1948, σσ. 67-115) όχι κατά απόλυτη χρονολογική σειρά, αλλά βάσει των συμβόλων των οπισθοτύπων. Η γενική χρονολόγηση της Δ' περιόδου είναι 414-387 π.Χ. κατά τον Ravel (1948, σ. 30) και 431/430-350 π.Χ. κατά την Coupar (2000, σ. 204).

προσδιορισμό της πόλης. Μεταξύ των συμμάχων της Λευκάδας κατά τη χρονική περίοδο αυτή, λαμβάνοντας υπ' όψιν και τα ιστορικά τεκταινόμενα, η Ακαρνανική πόλη του Εχίνου εικάζεται ως η καταλληλότερη επιλογή.⁷⁴³

Βάσει του γραφήματος 14 και της σειράς κατάταξής των σφραγίδων προκύπτει ότι η παραγωγή αρχικά είναι περιορισμένη και αυξάνεται σταδιακά.

Γράφημα 14. Δ' περίοδος, 2^η σειρά.

Τα δεδομένα των «θησαυρών» για την προσέγγιση του χρόνου έκδοσης της σειράς αυτής είναι πενιχρά, καθώς μόνο από τον «θησαυρό» Ionian Shore 1908 (IGCH 1916· CH IX, 614) έχουμε ένα *terminus ante quem* για την παραγωγή πριν το 380 π.Χ.⁷⁴⁴

Πρόκειται για μία βραχύβια σειρά που πρέπει να συνδεθεί με την παρουσία των Ακαρνανικών πόλεων στους κόλπους της αντισπαρτιατικής συμμαχίας. Λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι η Ακαρνανία μετά το 388 π.Χ. τάσσεται στο πλευρό της Σπάρτης, το διάστημα μετά το 393 π.Χ. και έως το 389 π.Χ. εικάζεται ως το καταλληλότερο για την έκδοση της 2^{ης} σειράς.⁷⁴⁵

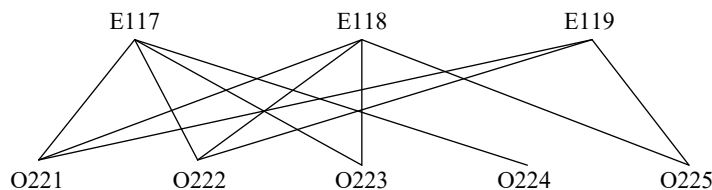
Η 3^η σειρά δε συνδέεται μέσω κοινών σφραγίδων με τη 2^η σειρά και επίσης η διαφοροποιημένη τυπολογία του πτερού του Πηγάσου δεν απαντά στην εικονογραφία της Κορίνθου. Στη σειρά αυτή τα νομίσματα έχουν αρκετά πλατιά πέταλα σε ανομοιόμορφα σχήματα, με πολλά σπασίματα στην περιφέρειά τους: είτε πρόκειται για πέταλα που χρησιμοποιούνται εκ νέου (επικεκομμένα νομίσματα), είτε για κάποιο άγνωστο λόγο οι νομισματοκόποι προσπαθούν δια του χτυπήματος να εξασφαλίσουν μεγαλύτερο χώρο για την παράσταση (βλ. αρ. 310). Η ανάγκη για παραγωγή

⁷⁴³ Ο Εχίνος δραστηριοποιείται νομισματικά κατά το β' μισό του 4^{ου} αι. π.Χ. (βλ. Imhoof-Blumer 1878, σ. 100· M&M Deutschland 23, 18 October 2007 [Sammlung BCD], σ. 61) και μάλιστα για κάποιες από τις εκδόσεις της πόλης έχουν χρησιμοποιηθεί σφραγίδες του νομισματοκοπείου της Λευκάδας, βλ. αρ. 1120.

⁷⁴⁴ Βλ. «Θησαυροί», σσ. 859-860.

⁷⁴⁵ Το 389 π.Χ. οι Ακαρνανικές πόλεις δέχονται επίθεση και ηττώνται από το Σπαρτιατικό στρατό υπό τον Αγησίλαο.

νομισμάτων φαίνεται ότι είναι άμεση, καθώς χρησιμοποιούνται σφραγίδες που φέρουν σπασίματα ή είναι αρκετά εφθαρμένες από τη χρήση.

Γράφημα 15. Δ' περίοδος, 3^η σειρά.

Στη 3^η σειρά προστίθεται στην εμπρόσθια όψη το γράμμα Θ. Σε συνδυασμό με την παράσταση της οκτώσχημης ασπίδας στην οπίσθια όψη το Θύρρειο της Ακαρνανίας⁷⁴⁶ ή τη Θήβα της Βοιωτίας⁷⁴⁷ είναι οι δύο πόλεις με τις οποίες θα μπορούσε να σχετίζεται η παραγωγή αυτή. Σύμφωνα με τα ιστορικά γεγονότα της περιόδου ως πιθανότερη εικάζεται η σχέση με τη Θήβα, η οποία στη νομισματική εικονογραφία της κατά τον 4^ο αι. π.Χ. φέρει το δίπτυχο οκτώσχημη «μυκηναϊκή» ασπίδα / μεταλλικό αγγείο (κρατήρας), εκτός και αν η Λευκάδα συνέδραμε τους Ακαρνάνες, μέσω του Θυρρείου, ώστε να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν τη Σπάρτη, ανεπιτυχώς όμως, εφόσον συντάσσονται με αυτήν γύρω στο 388 π.Χ.⁷⁴⁸

Νομίσματα της 3^{ης} σειράς εντοπίστηκαν μόλις σε τρεις «θησαυρούς»,⁷⁴⁹ οι οποίοι, όμως, δεν προσφέρουν ουσιαστικά στοιχεία χρονολόγησης.

Αξιολογώντας τα ανωτέρω στοιχεία σε συνδυασμό και με τα ιστορικά δεδομένα προκρίνουμε ως πιο πιθανό το διάστημα παραγωγής της βραχύβιας αυτής σειράς το 388-387 π.Χ., στην τελευταία φάση του Κορινθιακού πολέμου.

Η επόμενη 4^η σειρά εγκαινιάζει μία μεγάλη παραγωγή του τοπικού νομισματοκοπέιου που χαρακτηρίζεται από το κηρύκειο ως σύμβολο στο πεδίο της

⁷⁴⁶ Βλ. Imhoof-Blumer 1878, σ. 173· M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), σσ. 115-116. Η διαφορά στην τυπολογία του Πηγάσου δε μας επιτρέπει να θεωρήσουμε τις εκδόσεις της 2^{ης} και της 3^{ης} σειράς ως σύγχρονες και να τις συνδέσουμε με την ενίσχυση των Ακαρνανικών πόλεων, Εχίνου και Θυρρείου.

⁷⁴⁷ Βλ. Herworth 1988, *passim*.

⁷⁴⁸ Στο πεδίο της οπίσθιας όψης των νομισμάτων της Θήβας εμφανίζεται ως δευτερεύον σύμβολο κηρύκειο οριζόντια τοποθετημένο πάνω από το αγγείο (βλ. Herworth 1988, πίν. 9, αρ. 57-58). Για τη θέση της Ακαρνανίας κατά τη διάρκεια του Κορινθιακού πολέμου, βλ. *Ιστορικό πλαίσιο*, σ. 40, υποσ. 153.

⁷⁴⁹ Πρόκειται για τους «θησαυρούς» Leonforte Nissoria 1952 (IGCH 2133), Sicily (CH VII, 57) και Sicily (IGCH 2187).

οπίσθιας όψης. Η σειρά ταξινομήθηκε σε εννέα ομάδες, σύμφωνα με τεχνοτροπικά κριτήρια (απόδοση του Πηγάσου, κινησιολογία και θέση του πτερού) που πιθανόν δηλώνουν και αντίστοιχες νομισματικές παραγωγές. Δυστυχώς, τα δεδομένα από τα θησαυρικά και τα ανασκαφικά σύνολα δε μας επιτρέπουν να προσδιορίσουμε την επιμέρους χρονολόγησή τους και για το λόγο αυτό επιχειρείται μία συνθετική προσέγγιση του χρόνου της παραγωγής τους

Τα πέταλα των νομισμάτων είναι στην πλειονότητά τους ομοιόμορφα και οι σφραγίδες που χρησιμοποιούνται δε φέρουν μεγάλες επιδιορθώσεις ή σπασίματα, με εξαίρεση τη σφραγίδα E147, υπαγορεύοντας μια τακτική παραγωγή που εξυπηρετούσε κυρίως τις καθημερινές ανάγκες της πόλης, τις εμπορικές συναλλαγές και ασφαλώς τη συντήρηση του στόλου.

Οι στατήρες της Λευκάδας παρουσιάζουν τυπολογικές ομοιότητες με αντίστοιχες εκδόσεις της Κορίνθου (Δ΄ περίοδος),⁷⁵⁰ του Δυρραχίου,⁷⁵¹ της Αμβρακίας,⁷⁵² του Ανακτορίου⁷⁵³ και του Άργους Αμφιλοχικού.⁷⁵⁴ Οι εκδόσεις αυτές δύνανται να χρονολογηθούν από τα τέλη του 5^{ου} αι. έως την εκστρατεία του Τιμολέοντος στη Σικελία το 344 π.Χ. δίνοντας ένα γενικό χρονολογικό πλαίσιο για τις

⁷⁵⁰ Πρβλ. E125 με P289 (Ravel 1948, σ. 183), E134 με P278 (*eiusdem*, σ. 177), E139 με P288 (*eiusdem*, σσ. 181-183), E153 με P295 (*eiusdem*, σσ. 188-189), E171 με P299 (*eiusdem*, σ. 192), E177 με P379-380 (*eiusdem*, σσ. 239-240). Σχετικά με τη χρονολόγηση της Δ΄ περιόδου της Κορίνθου, βλ. υποσ. 711.

⁷⁵¹ Πρβλ. E134-E138 (*OM III, 4^η σειρά*) με D23 (σ. 329), τον οποίο η Meta (2015, σ. 329) τον κατατάσσει στην 3^η περίοδο, μετά το 350 π.Χ.

⁷⁵² Πρβλ. E134 με *BMC (Corinth and Colonies)*, αρ. 20 και O247 με *BMC (Corinth and Colonies)*, αρ. 33.

⁷⁵³ Πρβλ. E121, E133, E134 και E136 με M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 76, 80, 77 και 82 αντίστοιχα και E154 με *BMC (Corinth and Colonies)*, πίν. 32.1 και O247, O252 με M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 77, ως προς το οριζόντιο κόψιμο του λαιμού και την απόδοση των διακοσμητικών πτυχώσεων στο λαιμό. Για τη χρονολόγηση των εκδόσεων του Ανακτορίου, βλ. Domingo-Forasté 1993, σσ. 43-59, ο οποίος χρονολογεί την έναρξη της β΄ φάσης της νομισματικής του δραστηριότητας μέσα στο β΄ μισό του 4^{ου} αι. π.Χ. Η χρονολογία, όμως, της εκ νέου ενεργοποίησης τους νομισματοκοπείου θα πρέπει να τοποθετηθεί μέσα στο β΄ τέταρτο του 4^{ου} αι. π.Χ., βάσει των νομισμάτων της Λευκάδας και των δεδομένων των «θησαυρών».

⁷⁵⁴ Πρβλ. E134-E138 (*OM III, 4^η σειρά*) με Lanz 155, 10 December 2012, lot 143 και E149-E152 (*OM VI, 4^η σειρά*) με G. Hirsch 338, 09 May 2018, lot 290 που χρονολογούνται γενικά γύρω στο γ΄ τέταρτο το 4^{ου} αι. π.Χ.

εκδόσεις της Λευκάδας.⁷⁵⁵ Κοινοί τύποι με το νομισματοκοπείο της Κορίνθου διακρίνονται και στις μικρότερες υποδιαίρεσεις και πιο συγκεκριμένα στα διώβολα με τον Πήγασο σε βηματισμό πάνω σε γραμμή εδάφους (Ε΄ περίοδος).⁷⁵⁶

Ο τύπος της κόμμωσης που υιοθετείται για τη Νύμφη στις δραχμές, στεφανωτή κόμμωση με ελεύθερους βοστρύχους στους ώμους, εμφανίζεται στο τέλος του 5^{ου} αι. π.Χ. και γνωρίζει ιδιαίτερη απήχηση κατά το β΄ τέταρτο του 4^{ου} αι. π.Χ.⁷⁵⁷

Νομίσματα της 4^{ης} σειράς έχουν εντοπιστεί σε αρκετούς «θησαυρούς» εντός και εκτός Ελλάδας,⁷⁵⁸ ενδείξεις, όμως, χρονολόγησης δίνουν οι ακόλουθοι: Locroi, Centocamere 1969,⁷⁵⁹ Licata 1926 (*IGCH* 2130),⁷⁶⁰ Centuripe 1952 (*IGCH* 2131),⁷⁶¹ Sicily 1974-1975 (*CH* V, 23),⁷⁶² Gibil Gabib (*IGCH* 2132),⁷⁶³ Paestum 1937 (*IGCH*

⁷⁵⁵ Το έργο του Ravel (1928, *passim*) για το νομισματοκοπείο της Αμβρακίας εκδόθηκε πριν από το μνημειώδες έργο του για το νομισματοκοπείο της Κορίνθου και σίγουρα απαιτεί μία νέα προσέγγιση. Το ίδιο ισχύει και για το νομισματοκοπείο της Κορίνθου, καθώς η Coupard (2000, *passim*) επεξεργάστηκε εκ νέου την εξέλιξη του νομισματοκοπείου μόνον έως τον Πελοποννησιακό πόλεμο (τέλος Γ΄ περιόδου - αρχές Δ΄ περιόδου). Για το νομισματοκοπείο, δε, του Ανακτορίου απουσιάζει εντελώς ένα σύνταγμα για το σύνολο της νομισματικής του δραστηριότητας, πλην του άρθρου του Domingo-Forasté, βλ. υποσ. 753.

⁷⁵⁶ Βλ. Puglisi 2000, σσ. 207-208. Για την έναρξη της Ε΄ περιόδου της Κορίνθου έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις, καθώς έχει συνδεθεί με την εκστρατεία του Τιμολέοντος στη Σικελία, το 344 π.Χ. ή τοποθετείται γενικά στα μέσα του 4^{ου} αι. π.Χ. (βλ. MacDonald 2009, σ. 239, υποσ. 13 για τις προτεινόμενες χρονολογήσεις), ενώ μπορεί να ανεβαίνει και πριν τα μέσα του αιώνα, βάσει των επικεκομμένων εκδόσεων του Τάραντα πάνω σε κορινθιακούς στατηρες (βλ. Fisher-Bossert 1999, σσ. 187-191, ομάδα 40).

⁷⁵⁷ Βλ. Gkikaki 2014, σσ. 1-16, 39.

⁷⁵⁸ Πρόκειται για τους ακόλουθους «θησαυρούς» που χρονολογούνται από το 310 π.Χ. έως μέσα στο α΄ μισό του 3^{ου} αι. π.Χ.: Cesarò, 1915-16 (*IGCH* 2145), Παλαιομάνινα, Ξηρόμερο Αιτωλίας 1961 (*IGCH* 72), Sicily 1877 (*IGCH* 2149), Sicily 1935 (*IGCH* 2148), East Sicily 1983 (*CH* X, 400), Megara Hyblaea 1966 (*IGCH* 2180), Sicily 1980 (*CH* VII, 56), Pachino, Costa Fondovia 1957 (*IGCH* 2151), South Italy/ Sicily, γύρω στο 1981 (*CH* VIII, 167), Avola, Syracuse 1888 (*IGCH* 2169), Selinunte 1876 (*IGCH* 2152), Sicily (*CH* VII, 57), Φοινίκη Χαονίας 2008, Sicily (*IGCH* 2187), Sicily (*IGCH* 2189), Sicily 1837 (*IGCH* 2144), Camarina 1928, (*IGCH* 2185), Scoglitti 1938 (*IGCH* 2185), West Sicily 1984 (*CH* X, 411), Ιθάκη 198 (*CH* VIII, 237).

⁷⁵⁹ Βλ. «Θησαυροί», σσ. 860-861.

⁷⁶⁰ Βλ. «Θησαυροί», σ. 861.

⁷⁶¹ Βλ. «Θησαυροί», σσ. 862-863.

⁷⁶² Βλ. «Θησαυροί», σ. 863.

⁷⁶³ Βλ. «Θησαυροί», σσ. 863-864.

1925),⁷⁶⁴ Calanna 1935 (CH I, 39)⁷⁶⁵ και Risan 1927 (IGCH 391)⁷⁶⁶ που χρονολογούνται μέσα στο γ' τέταρτο του 4^{ου} αι. π.Χ. και ως εκ τούτου τοποθετούν την παραγωγή με το κηρύκειο πριν τα μέσα του αιώνα.

Τα επικεκομμένα νομίσματα, εφόσον προέρχονται από καλά μελετημένα νομισματοκοπεία, μπορούν να δώσουν, επίσης, ένα *terminus ante quem* για την παραγωγή του υποκείμενου τύπου. Νομίσματα της Λευκάδας με κηρύκειο έχουν εντοπιστεί επικεκομμένα σε εκδόσεις του Τάραντα της ομάδας 47 (344-340 π.Χ.)⁷⁶⁷ και της ομάδας 50 (340-335 π.Χ.),⁷⁶⁸ αλλά και σε νομίσματα των Θουρίων της 1^{ης} ομάδας (366-360 ή 345-340 π.Χ.).⁷⁶⁹

Η Carter χρονολογεί τα νομίσματα με το κηρύκειο στο διάστημα 360-340 π.Χ. και περιγράφει την εξέλιξη της παραγωγής ως ένα σφιχτό σύστημα διασταυρούμενων σφραγίδων αρχικά, το οποίο εξελίσσεται σε παράλληλες ομάδες που δε διασταυρώνονται μεταξύ τους.⁷⁷⁰ Κατά την άποψή μου, όμως, πρόκειται για διαφορετικές χρονικά και όχι παράλληλες εκδόσεις.

Από τα ανωτέρω συνάγεται ως καταλληλότερο για την παραγωγή του συνόλου της 4^{ης} σειράς το β' τέταρτο του 4^{ου} αι. π.Χ. Τα νομίσματα δε φαίνεται να εκδίδονται συστηματικά σε ετήσια βάση, εξαιτίας της ανομοιομορφίας του αριθμού των σφραγίδων που καταγράφεται, αλλά σύμφωνα με τις ανάγκες της πόλης.⁷⁷¹ Εικάζουμε ότι η βραχύβια έκδοση της ομάδας I της 4^{ης} σειράς, η οποία διασταυρώνεται με την 3^η σειρά μέσω της εμπρόσθιας σφραγίδας (E118), σχετίζεται με την ανάμειξη της Λευκάδας το 374 π.Χ. στην επίθεση της Σπάρτης και των συμμάχων της εναντίον της Β' Αθηναϊκής Συμμαχίας. Ακολουθεί, ίσως, μία μικρή αναστολή της δραστηριότητας του νομισματοκοπείου, το οποίο σίγουρα πρέπει να

⁷⁶⁴ Βλ. «Θησαυροί», σ. 864.

⁷⁶⁵ Βλ. «Θησαυροί», σ. 865.

⁷⁶⁶ Βλ. «Θησαυροί», σ. 866.

⁷⁶⁷ Fischer-Bossert 1999, σσ. 219-226· MacDonald 2009, σ. 15.

⁷⁶⁸ Fischer-Bossert 1999, σσ. 250-263· MacDonald 2009, σσ. 19-20.

⁷⁶⁹ MacDonald 2009, σσ. 27-28.

⁷⁷⁰ Carter 1993, σσ. 35-38, διάγραμμα Α.

⁷⁷¹ Fischer-Bossert 2013, σ. 19.

ενεργοποιείται εκ νέου, όταν γίνεται μέλος της Β΄ Αθηναϊκής Συμμαχίας, μετά το 368 π.Χ.⁷⁷²

Εντύπωση, πάντως, προκαλεί το μέγεθος της παραγωγής, καθώς χρησιμοποιήθηκαν 66 εμπρόσθιες σφραγίδες, σύμφωνα με τη μέθοδο υπολογισμού του αρχικού αριθμού σφραγίδων,⁷⁷³ από τις οποίες παρήχθησαν περί τα 660.000-990.000 νομίσματα.⁷⁷⁴ Η 4^η *σειρά* τοποθετείται χρονικά σε μία περίοδο κατά την οποία δεν καταγράφονται αυξημένες απαιτήσεις για πολεμικές δαπάνες, αν και δεν πρέπει να συνδέουμε κάθε νομισματική δραστηριότητα με πολεμικές επιχειρήσεις.⁷⁷⁵ Η νομισματική παραγωγή της Λευκάδας κατά την περίοδο αυτή και η παρουσία της στη Δύση, είχε κατά μία άποψη συνδεθεί με την δημοσιονομική πολιτική του Διονυσίου Α΄ των Συρακουσών.⁷⁷⁶ Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη στα *Οικονομικά* του (2.1349), ο Διονύσιος υπερτίμησε τους κορινθιακού τύπου στατήρες σε τετράδραγμα και ως εκ τούτου η ζήτηση των νομισμάτων αυτών ήταν μεγάλη.⁷⁷⁷ Η θεωρία, όμως, αυτή παρουσιάζει αδυναμίες.⁷⁷⁸

Κατά μία άλλη άποψη η αυξημένη παρουσία Πηγάσων στη Δύση, ήδη πριν από τα μέσα του 4^{ου} αι. π.Χ. πρέπει να συνδεθεί, κυρίως, με το εμπόριο σίτου,⁷⁷⁹ καθώς στον 4^ο αι. π.Χ. καταγράφονται πολλές χρονιές με σιτοδεία και λειψυδρία στον

⁷⁷² Σχετικά με την ένταξη της Λευκάδας στη Β΄ Αθηναϊκή Συμμαχία, βλ. *Ιστορικό πλαίσιο*, σ. 38. Μετά την ήττα που υπέστησαν η Σπάρτη και οι σύμμαχοί της στη ναυμαχία στην Κέρκυρα το 374 π.Χ. η Αθήνα αποκαθιστά την θαλάσσια κυριαρχία της και ως εκ τούτου η συμμαχία μαζί της ευνόησε τη Λευκάδα και τις εμπορικές της δραστηριότητες.

⁷⁷³ Βλ. Esty 2006, σσ. 359-364.

⁷⁷⁴ Υποθετική προσέγγιση, σύμφωνα με τους υπολογισμούς των Faucher *et al.* 2009, σσ. 68-73 και με την προϋπόθεση ότι ήταν εξαντλητική η χρήση κάθε σφραγίδας πριν την απόρριψή της.

⁷⁷⁵ Ο Kraay (1984, σ. 16) υποστήριξε ότι μία πολεμική αναμέτρηση αποτελεί εν δυνάμει το βασικό κίνητρο για την έκδοση νομίσματος. Αντίθετα η Puglisi (2011, σ. 188) εξέφρασε την άποψη ότι οι λόγοι της νομισματικής δραστηριότητας ενός νομισματοκοπείου δεν ανιχνεύονται πάντα με ευκολία.

⁷⁷⁶ Anello 1974, σσ. 197-200· Holloway 1982, σσ. 132-136. Το ίδιο θεώρησαν ότι ισχύει και στην περίπτωση της Κορίνθου.

⁷⁷⁷ Η Carter (1993, σσ. 39-41) υποστήριξε ότι η Λευκάδα θα μπορούσε να πουλάει τους στατήρες της στο Διονύσιο Α΄ με σημαντικό κέρδος.

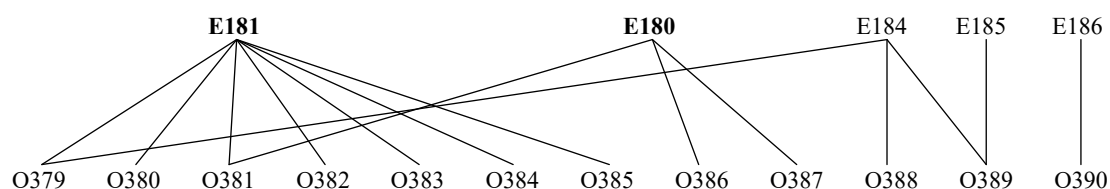
⁷⁷⁸ Βλ. σχετικό σχολιασμό Μπονέλου 2004, σσ. 219-220. Η άποψη περί υπερτίμησης των στατήρων δικαιολογεί την απουσία των πάλων από τους «θησαυρούς» του α΄ μισού του 4^{ου} αι. π.Χ. Βέβαια, το γεγονός αυτό μπορεί να οφείλεται σε επανάχρηση των νομισμάτων από νομισματοκοπεία της Κάτω Ιταλίας, βλ. Fischer-Bossert 1999, σσ. 222-225.

⁷⁷⁹ MacDonald 2009, σσ. 14-15.

ελλαδικό χώρο.⁷⁸⁰ Η Λευκάδα, ως σημαντικό κέντρο διαμετακομιστικού εμπορίου, θα εισήγαγε σιτηρά, όχι μόνο για την κάλυψη των δικών της αναγκών, αλλά και γειτονικών περιοχών και γιατί όχι και της Κορίνθου και της Αθήνας.

Το γεγονός αυτό συνάδει με τη συνολική εικόνα που παρουσιάζει η παραγωγή της 4^{ης} σειράς, η οποία έχει χαρακτηριστικά συστηματικής έκδοσης. Άλλωστε, και η συνειδητή επιλογή του *attributum* του Ερμού, προστάτη του εμπορίου και των ταξιδιωτών, προσδίδει στην παραγωγή εμπορική χροιά.⁷⁸¹

Η επόμενη 5^η σειρά βρίσκεται κοντά χρονικά με την 4^η σειρά, καθώς χρησιμοποιούνται κοινές εμπρόσθιες σφραγίδες (E180-181, βλ. γράφημα 16) και διακρίνονται τεχνοτροπικές ομοιότητες στην απόδοση της κεφαλής της Αθηνάς. Η εικονογραφία του Πηγάσου με τον μεγάλο καλπασμό βρίσκει εικονογραφικό παράλληλο σε νομίσματα του Ανακτορίου, τα οποία σχετίζονται με την εκστρατεία του Τιμολέοντος στη Σικελία, το 344 π.Χ.⁷⁸²

Γράφημα 16. Δ' περίοδος, 5^η σειρά.

Η σειρά είναι ομοιογενής, ως προς τη χάραξη των σφραγίδων και την εκτέλεση της παραγωγής και η χρήση σφραγίδων με φθορές και σπασίματα είναι περιορισμένη, γεγονός που συνηγορεί υπέρ μίας συστηματικής έκδοσης. Σημειολογικά η ερμαϊκή στήλη με το κηρύκειο που φιλοξενείται στις οπίσθιες όψεις της σειράς συνδέεται με τον Ερμή και κατ' επέκταση με την εμπορική δραστηριότητα της Λευκάδας.

Νομίσματα της 5^{ης} σειράς εντοπίζονται σε αρκετούς «θησαυρούς»,⁷⁸³ μόνον, όμως ο «θησαυρός» από το Risan 1927 (IGCH 391)⁷⁸⁴ δίνει ως *terminus ante quem* το 330 π.Χ. για την παραγωγή της.

⁷⁸⁰ Βλ. Garnsey 1989, σσ. 134-164, για την περίπτωση της Αθήνας κατά τον 4^ο αι. π.Χ..

⁷⁸¹ Θα πρέπει να υπάρχει κάποια εξήγηση, για ποιο λόγο επελέγη ως μοναδικό σύμβολο των στατήρων του νομισματοκοπείου της Λευκάδας το κηρύκειο για διάστημα πλέον των είκοσι ετών. Η ερμηνεία της εμπορικής διάστασης του συμβόλου εικάζεται ως η πιο πιθανή.

⁷⁸² Πρβλ. BMC (Corinth and Colonies), πίν. 31.11. Ο Domingo-Forasté (1993, σσ. 53-56) κατατάσσει τα νομίσματα αυτά στην 1^η περίοδο του Ανακτορίου.

⁷⁸³ Πρόκειται για τους «θησαυρούς»: Cesarò 1915-1916 (IGCH 2145), Megara Hyblaea 1966 (IGCH 2180), West Sicily 1984 (CH X, 411), East Sicily 1983 (CH X, 400), Costa Fondovia 1957 (IGCH

Όλα τα παραπάνω στοιχεία προσδιορίζουν χρονικά την έκδοση της 5^{ης} σειράς στα μέσα του 4^{ου} αι. π.Χ, στο διάστημα 350-345 π.Χ. Πρόκειται, εξάλλου, για μία σύντομη παραγωγή, με τη χρήση μόλις πέντε εμπρόσθιων σφραγίδων.

Κατάλογος νομισμάτων

1^η σειρά

Στατήρες

Ε. Α. Πήγασος σε πτήση αρ. με το πτερό σε έκταση.

Ο. ΛΕΥ αρ. Κεφαλή Αθηνάς αρ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Στο πεδίο δ. Ν-Ο σε μικρό μέγεθος και κάρναρος. Εντός εγκοίλου κύκλου.

235.	E102	O175	α) Συλλογή Locker-Lampson.			
			-	8.53 γρ.	23 χιλ.	Πίν. 10
			<i>Locker-Lampson 186.</i>			
			β) Νέα Υόρκη 1957.172.881.			
			9 ⁰⁰	8.55 γρ.	-	
			γ) Αθήνα, Μουρούζη.			
			12 ⁰⁰	8.44 γρ.	24 χιλ.	
			<i>Ποστολάκας 1868, αρ. 606.</i>			
			δ) Παλέρμο εκ «θησαυρού Contessa 1888, IGCH 2119.			
			-	-	-	
			ε) Μόναχο 785.			
			12 ⁰⁰	8.38 γρ.	23.5 χιλ.	
			<i>Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στο Α.</i>			
			<i>Ο. Σπάσιμο σφραγίδας κάτω από τον κάρναρο.</i>			

Ε. Ο.π.

Ο. Ο.π., αλλά χωρίς Ν-Ο.

236.	E102	O176	Cambridge, Leake.			
			9 ⁰⁰	8.34 γρ.	24 χιλ.	Πίν. 10
			<i>SNG Leake 2722.</i>			

2151), Pachino, South Italy 1985 (*CH VIII*, 232), Sicily (*CH VII*, 57), Gela, Capo Soprano 1955 (*IGCH 2183*), Sicily 1837 (*IGCH 2144*).

⁷⁸⁴ Βλ. «Θησαυροί», σ. 866.

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στο Α.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά με N-O.

- 237.** E103 O175 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19221.
12⁰⁰ 8.46 γρ. - **Πίν. 10**
β) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 204.
9⁰⁰ 8.50 γρ. 26 χιλ.
γ) Βερολίνο, Dannenberg.
1⁰⁰ 8.25 γρ. 24 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά χωρίς N-O.

- 238.** E103 O176 α) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.
7⁰⁰ 8.50 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 10**
β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
7⁰⁰ 7.39 γρ. 24 χιλ.
Ε. Φθορές στη σφραγίδα της εμπρόσθιας όψης.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. N-O και φύλλο κισσού προς τα αρ.

- 239.** E103 O177 Νέα Υόρκη 1957.172.879.
11⁰⁰ 8.53 γρ. - **Πίν. 10**
Σπάσιμο σφραγίδας στο Α.
- 240.** E102 O177 α) Αθήνα, Μουρούζη.
2⁰⁰ 7.86 γρ. 27 χιλ. **Πίν. 10**
Ποστολάκας 1868, αρ. 603.
β) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 201.
1⁰⁰ 8.45 γρ. 22 χιλ.
γ) Cambridge, Leake.

1⁰⁰ 8.08 γρ. 24 χιλ.

SNG Leake 2721.

δ) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

5⁰⁰ 8.57 γρ. 24 χιλ.

O. Διπλοχτυπημένος.

ε) Ακράγαντας.

- 8.63 γρ. 21 χιλ.

SNG Agrigento 1040.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά Λ-Ε-Υ εναλλάξ με τρία φύλλα κισσού.

241. E102 O178 α) Βερολίνο 18072.

12⁰⁰ 8.35 γρ. 27 χιλ.

Πίν. 10

β) Νέα Υόρκη 1941.153.407.

10⁰⁰ 8.45 γρ. -

γ) Παρίσι 28.

1⁰⁰ 8.30 γρ. 26 χιλ.

δ) Νέα Υόρκη 1944.100.19212,.

9⁰⁰ 8.44 γρ. -

O. Διπλοχτυπημένος.

ε) Cambridge, McClean.

3⁰⁰ 8.61 γρ. 26.5 χιλ.

McClean 5332.

στ) Κοπεγχάγη.

12⁰⁰ 8.49 γρ. 24 χιλ.

SNG Corp. 342.

ζ) Λονδίνο 1920,0805.753.

7⁰⁰ 8.46 γρ. -

η) Monetarium 31, 1980, αρ. 41.

- 8.24 γρ. 26 χιλ.

Calciati 1990, σ. 410, αρ. 74/1.

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στο περό του Πηγάσου και το Α σε όλα τα νομίσματα.

242. E103 O178 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
 9⁰⁰ 8.46 γρ. 24 χιλ. Πίν. 10
 β) Συρακούσες 37533' εκ «θησαυρού» Cesarò 1915-1916, **IGCH 2145**.
 6⁰⁰ 8.50 γρ. -
 Holloway 1989, πίν. 10, αρ. 108.
 γ) Hirsch.
 7⁰⁰ 8.55 γρ. 24 χιλ.
Hirsch 1207.
 δ) Νέα Υόρκη 1957.172.880.
 3⁰⁰ 8.63 γρ. -
 ε) Λονδίνο 1840,0403.52.
 5⁰⁰ 8.47 γρ. 23 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 40.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., στο πεδίο N-O.

243. E102 O179 α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
 1⁰⁰ 8.24 γρ. 26 χιλ. Πίν. 11
 β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
 10⁰⁰ 8.54 γρ. 26 χιλ.
 γ) Νέα Υόρκη 1944.100.19213.
 2⁰⁰ 8.41 γρ. -
 δ) Νέα Υόρκη 1957.172.874.
 - 8.74 γρ. -
 ε) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411**.
 - 6.68 γρ. 23 χιλ.
Calciati 1990, σ. 410, αρ. 74.
 στ) Lanz 50, 27 November 1989, lot 234.
 - 8.28 γρ. 27.5 χιλ.
Calciati 1990, σ. 410, 74/2.

E. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στο πτερό του Πηγάσου και το Α σε όλα τα νομίσματα.

244. E103 O179 Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.
1⁰⁰ 8.49 γρ. 24.5 χιλ. **Πίν. 11**

E. Ό.π.

O. Ό.π., αλλά ΛΕΥ πάνω αρ. Στο πεδίο δ. φύλλο κισσού προς τα πάνω και αρ. κλαδί ελιάς.

245. E102 O180 α) Baldwin's 62-63, 29 September 2009, lot 24.
- 8.55 γρ. χιλ.
β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
1⁰⁰ 8.47 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 11**
γ) Παρίσι 27.
9⁰⁰ 8.45 γρ. 22 χιλ.

E. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στο πτερό του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.

246. E103 O180 α) CGB 34, 30 April 2008, lot 147.
3⁰⁰ 8.48 γρ. 24.5 χιλ. **Πίν. 11**
β) Blackburn, Hart.
3⁰⁰ 8.48 γρ. 23 χιλ.
SNG Blackburn 655.

E. Ό.π.

O. Ό.π. αλλά στο πεδίο δ. κλαδί ελιάς με δύο φύλλα και καρπό.

247. E103 O181 α) Λονδίνο 1928,0816.1.
3⁰⁰ 8.52 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 11**
β) Παρίσι 25.
5⁰⁰ 8.25 γρ. 26 χιλ.
γ) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
1⁰⁰ 8.37 γρ. 23.5 χιλ.

E. Σπάσιμο σφραγίδας μεταξύ πτερού κεφαλής

248. E102 O181 α) Νέα Υόρκη 1957.172.886.

1⁰⁰ 8.09 γρ. - Πίν. 11

β) Νέα Υόρκη 1944.100.19223.

12⁰⁰ 8.33 γρ. -

γ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

1⁰⁰ 8.54γρ. 22 χιλ.

δ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**

- 8.08 γρ. 24 χιλ.

Calciati 1990, σ. 409, αρ. 68/1.

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στο πτερό του Πηγάσου και το Α σε όλα τα νομίσματα.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. ανθέμιο οριζόντια. Κάτω από την κεφαλή Ν (μικρό μέγεθος).

249. E103 O182 α) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

8⁰⁰ 8.57 γρ. 26 χιλ. Πίν. 11

β) Βουδαπέστη Dess.III.1219.

1⁰⁰ 8.43 γρ. 22.5 χιλ.

γ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

9⁰⁰ 8.61 γρ. 28 χιλ.

δ) Λονδίνο 1947,0606.779.

7⁰⁰ 8.14 γρ. 25 χιλ.

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στο ρύγχος του Πηγάσου.

250. E102 O182 α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

12⁰⁰ 8.42 γρ. 24 χιλ. Πίν. 11

β) Λονδίνο 1924.0904.04' εκ «θησαυρού» **Παλέρμιο 1924(;) , CH IV, 19.**

- 8.52 γρ. 24.5 χιλ.

γ) Ουαλία.

5⁰⁰ 8.82 γρ. 23 χιλ.

δ) Παρίσι 29.

11⁰⁰ 8.10 γρ. 25 χιλ.

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στο περό του Πηγάσου και το Λ σε όλα τα νομίσματα.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά χωρίς Ν.

251. E102 O183 α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 198.

10⁰⁰ 8.41 γρ. 24 χιλ. **Πίν. 11**

β) Μόναχο 783.

11⁰⁰ 8.39 γρ. 25.5 χιλ.

γ) Semenzato 1986, αρ. 64.

- - 21 χιλ.

Calciati 1990, σ. 406, αρ. 61/1.

252. E102 O184 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19218.

3⁰⁰ 8.56 γρ. - **Πίν. 11**

β) Νέα Υόρκη 1941.153.408.

9⁰⁰ 8.47 γρ. -

γ) Παρίσι 31.

9⁰⁰ 8.29 γρ. 24 χιλ.

δ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, 10 May 1957).

6⁰⁰ 8.59 γρ. 27.5 χιλ.

253. E103 O184 Κοπεγχάγη.

9⁰⁰ 8.55 γρ. 23.5 χιλ. **Πίν. 11**

SNG Cop. 341.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. ανθέμιο οριζόντια τοποθετημένο και σπειροειδής μίσχος.

254. E103 O185 α) Νέα Υόρκη 1957.172.877.

6⁰⁰ 8.41 γρ. - **Πίν. 11**

β) Αθήνα, Μουρούζη.

3⁰⁰ 8.28 γρ. 21.5 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 599.

- γ) Νέα Υόρκη 1955.54.142.
7⁰⁰ 8.63 γρ. -
- δ) Cambridge, Leake.
9⁰⁰ 8.32 γρ. 23 χιλ.
SNG Leake 2724.
E. Φθορές στη σφραγίδα.
- 255.** E103 O186 α) G. Hirsch 314, 23 September 2015, lot 2436.
- 7.81 γρ. -
β) G. Hirsch 264, 25 November 2009, lot 261.
- 7.81 γρ. -
γ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
8⁰⁰ 8.66 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 11**
δ) Ουαλία.
6⁰⁰ 8.40 γρ. 21 χιλ.
ε) Κρακοβία MNK-VII-A-4355.
12⁰⁰ 8.42 γρ. 25.1 χιλ.
E. Φθορές στη σφραγίδα.
- 256.** E102 O185 Λονδίνο EH,p345.4.Leu.
1⁰⁰ 8.15 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 11**
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 39.
- 257.** E102 O186 Μόναχο 784.
2⁰⁰ 8.32 γρ. 24 χιλ. **Πίν. 11**
- 258.** E104 O187 α) Künker 153, 14 March 2009, lot 8272.
- 7.67 γρ. - **Πίν. 11**
β) Νέα Υόρκη 1944.100.19219.
12⁰⁰ 8.42 γρ. -
γ) Ουαλία.
1⁰⁰ 8.32 γρ. 22.5 χιλ.
δ) Bertolami e44, 10 September 2017, lot 212.
3⁰⁰ 8.64 γρ. 21 χιλ.
Διαμπερήσ οπή.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. όστρεο (κήρυξ).

- 259.** E102 O188 Βερολίνο, Löbbecke 1906.
9⁰⁰ 8.19 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 11**
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στο Α.
- 260.** E104 O188 α) Αθήνα, Μουρούζη.
10⁰⁰ 8.31 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 11**
Ποστολάκας 1868, αρ. 610.
β) Λονδίνο 1847,0309.15.
8⁰⁰ 8.40 γρ. 22 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 32.
γ) Συλλογή Hirsch.
11⁰⁰ 8.08 γρ. 22 χιλ.
Hirsch 1206.
δ) Νέα Υόρκη 1944.100.19217.
10⁰⁰ 8.36 γρ. -
ε) Cambridge, Leake.
3⁰⁰ 8.66 γρ. 23 χιλ.
SNG Leake 2725.
στ) Βιέννη 12407.
11⁰⁰ 8.16 γρ. 24 χιλ.
ζ) Numismatica 13, July–December 1989, lot 218.
- 8.73 γρ. 21 χιλ.
Calciati 1990, σ. 409, αρ. 69/1.
Επικεκομμένο.
η) Gorny - von Mosch 233, 06 October 2015, lot 1391.
- 7.72 γρ. -

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. βοιωτική ασπίδα.

- 261.** E102 O189 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19232.
6⁰⁰ 8.41 γρ. - **Πίν. 11**
β) Μόναχο 794.

7⁰⁰ 8.54 γρ. 22.5 χιλ.

γ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

7⁰⁰ 8.70 γρ. 25 χιλ.

δ) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

11⁰⁰ 8.49 γρ. 25 χιλ.

ε) Αθήνα, Μουρούζη.

11⁰⁰ 8.51 γρ. 22.5 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 598.

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στο Α σε όλα τα νομίσματα και πάνω στο πτερό του Πηγάσου στα νομίσματα δ-ε.

262. E103 O189

α) Γενεύη.

11⁰⁰ 8.50 γρ. 21.6 χιλ. Πίν. 11

Ο. Διπλοχτυπημένος.

β) Αθήνα, Μουρούζη.

3⁰⁰ 8.28 γρ. 25 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 597.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. κλαδί κισσού προς τα πάνω με τρία φύλλα και δύο κορύμβους.

263. E102 O190

α) Νέα Υόρκη 1944.100.19226.

9⁰⁰ 8.35 γρ. - Πίν. 12

β) Αθήνα, Μουρούζη.

12⁰⁰ 7.85 γρ. 25 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 602.

γ) Νέα Υόρκη 1955.54.144

6⁰⁰ 8.51 γρ. -

δ) Παλέρμο' εκ «θησαυρού **Contessa 1888, IGCH 2119.**

- - -

Salinas 1888, πίν. 6, αρ. 2.

ε) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

3⁰⁰ 8.50 γρ. 22.5 χιλ.

στ) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

5⁰⁰ 8.54 γρ. 25 χιλ.

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στο Α.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. μεταλλικό αγγείο (ελικωτός κρατήρας).

264. E102 O191 α) Βιέννη 12405.

6⁰⁰ 8.52 γρ. **Πίν. 12**

β) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

6⁰⁰ 7.26 γρ. 23 χιλ.

γ) Λονδίνο 1907,0302.2.

5⁰⁰ 8.47 γρ. -

δ) Νέα Υόρκη 1957.172.878.

5⁰⁰ 8.55 γρ. -

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στο Α και πάνω στο πτερό του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.

265. E103 O191 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19220.

6⁰⁰ 8.40 γρ. - **Πίν. 12**

β) Αθήνα, Μουρούζη.

7⁰⁰ 8.49 γρ. 21 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 607.

γ) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 205.

9⁰⁰ 8.53 γρ. 22 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά χωρίς σύμβολο. Η κεφαλή περιβάλλεται από στεφάνι κλήματος που δένει στο επάνω τμήμα της παράστασης. Στο πεδίο δ. πίσω από την κεφαλή Λ.

266. E102 O192 α) Παρίσι 43.

10⁰⁰ 8.56 γρ. 24 χιλ. **Πίν. 12**

β) Οξφόρδη.

1⁰⁰ 8.44 γρ. 23.5 χιλ.

γ) Αθήνα, Μουρούζη.

3⁰⁰ 6.77 γρ. 23 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 638.

δ) Παρίσι, Chandon de Briailles 480.

3⁰⁰ 8.55 γρ. 24 χιλ.

Ο. Διπλοχτυπημένος.

ε) Στουτγάρδη, ιδιωτική Συλλογή.

11⁰⁰ 8.45 γρ. 26 χιλ.

Ο. Διπλοχτυπημένος.

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στο Α και πάνω στο πτερό του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.

267. E103 O193 α) Λονδίνο 1840,0217.72.

11⁰⁰ 8.59 γρ. 26 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 24.

Ο. Διπλοχτυπημένος.

β) Παρίσι 42.

11⁰⁰ 8.56 γρ. 24 χιλ.

Πίν. 12

γ) Βερολίνο, 28688.

3⁰⁰ 8.20 γρ. 23 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥ αρ. Κεφαλή Αθηνάς αρ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Στο πεδίο δ. κάρθαρος και κεφαλή γενειοφόρου Σειληνού δ.

268. E102 O193 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19225.

9⁰⁰ 8.19 γρ. -

Πίν. 12

β) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 199.

7⁰⁰ 8.56 γρ. 21 χιλ.

γ) Lanz 50, 27 November 1989, lot 241.

- 8.41 γρ. 21 χιλ.

Calciati 1990, σ. 411, αρ. 77/1.

δ) Λονδίνο RPK,p50A.13.Leu.

9⁰⁰ 8.54 γρ. 21 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 43.

ε) Νέα Υόρκη 1978.4.2.

11⁰⁰ 8.15 γρ. -

στ) Μόναχο 787.

5⁰⁰ 8.55 γρ. 21 χιλ.

ζ) Βιέννη 37542.

12⁰⁰ 8.43 γρ. 23 χιλ.

O. Graffiti H.

η) Hess-Divo 320, 26 October 2011, lot 132.

- 8.62 γρ. -

θ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

10⁰⁰ 8.52 γρ. 23 χιλ.

ι) M&M Deutschland 44, 25 November 2016, lot 43.

- 8.48 γρ. -

E. Σπάσιμο σφραγίδας στο Α σε όλα τα νομίσματα και πάνω στο πτερό του Πηγάσου στα νομίσματα δ-ι.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. ΣΑ σε στεφάνι ελιάς.

269. E104 O194 α) Aarchus.

1⁰⁰ 8.45 γρ. 23 χιλ.

SNG Aarchus 323.

β) Νέα Υόρκη 1957.172.885.

10⁰⁰ 8.59 γρ. -

Πίν. 12

γ) Νέα Υόρκη 1957.172.884.

9⁰⁰ 8.70 γρ. -

δ) Ουαλία.

10⁰⁰ 8.40 γρ. 23.5 χιλ.

E. Επιδιόρθωση σφραγίδας πίσω από τα οπίσθια σκέλη του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. στεφάνι ελιάς.

- 270.** E104 O195 α) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
5⁰⁰ 8.47 γρ. 24 χιλ. **Πίν. 12**
β) UBS 59, 27 January 2004, lot 5512.
- 8.75 γρ. 23 χιλ.
Ο. Σπάσιμο σφραγίδας και επιδιόρθωση πάνω στον πρόσωπο της Αθηνάς και στα δύο νομίσματα.
Calciati 1990, σ. 408, αρ. 64/4.
- 271.** E104 O196 α) Παρίσι 34.
1⁰⁰ 8.58 γρ. 22.5 χιλ. **Πίν. 12**
β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
4⁰⁰ 8.81 γρ. 21 χιλ.
γ) Νέα Υόρκη 1957.172.882.
2⁰⁰ 8.05 γρ. -
δ) Λονδίνο RPK,p50A.12.Leu.
3⁰⁰ 8.64 γρ. 22 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 38.
ε) Αθήνα, Μουρούζη.
11⁰⁰ 8.61 γρ. 23 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 605.
στ) Cambridge, McClean.
9⁰⁰ 8.45 γρ. 22 χιλ.
McClean 5345 Calciati 1990, σ. 407, αρ. 64/2.
ζ) Συλλογή Lockett.
7⁰⁰ 8.16 γρ. 22 χιλ.
SNG Lockett 2277.
η) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
1⁰⁰ 8.60 γρ. 22 χιλ.
θ) Λονδίνο 1866,1201.2936.
10⁰⁰ 8.73 γρ. -
ι) Συρακούσες εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966,**

IGCH 2180.

6⁰⁰ 8.41 γρ. 22 χιλ.

Nicolet-Pierre 2009, πίν. 18, αρ. 426.

ια) Bryn Mawr College C-1262.

3⁰⁰ 6.00 γρ. 23 χιλ.

ιβ) Ακράγαντας.

- 8.49 γρ. 22 χιλ.

SNG Agrigento 1041.

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας πίσω από οπίσθια σκέλη του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα και κάτω από το πτερό στα νομίσματα δ-ιβ.

Ο. Φθορές στη σφραγίδα στο στεφάνι και στη θόλο του κράνους της Αθηνάς στα νομίσματα γ-ια.

272. E104 O197

α) Νέα Υόρκη 1955.54.143.

3⁰⁰ 8.50 γρ. - **Πίν. 12**

β) Spink 85, January – December 1977, lot 204.

- - 19.5 χιλ.

Calciati 1990, σ. 408, αρ. 64/3.

γ) UBS 59, 27 January 2004, lot 5511.

- 8.57 γρ. 25 χιλ.

Ο. Σπάσιμο σφραγίδας πίσω από οπίσθια σκέλη του Πηγάσου και κάτω από το πτερό σε όλα τα νομίσματα.

Δραχμές

Ε. Ό.π.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης αρ. Έχει την κόμη μαζεμένη στο πίσω μέρος σε λαμπάδιο. Φοράει ενώτιο και περιδέραιο με περίαπτο. Πίσω από το λαιμό δ. Ν.

273. E105 O198

Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

11⁰⁰ 2.79 γρ. 18.5 χιλ. **Πίν. 12**

Ε. Ό.π.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης κατ' ενόπιον, ελαφρώς αρ. Φοράει ταινία (άμπυγα) στην κεφαλή και περιδέραιο και έχει την κόμη διευθετημένη σε χαλαρούς βοστρύχους.

- 274.** E105 O199 α) Cambridge, McClean.
6⁰⁰ 2.66 γρ. 19 χιλ. **Πίν. 12**
McClean 5323.
Διαμπερήσ σπή.
β) Αθήνα, Μουρούζη.
12⁰⁰ 2.51 γρ. 19.5 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 642.
Διαμπερήσ σπή.

Τριώβολα

Ε. Λ. Ημίτομο Πηγάσου με καμπυλόσχημο πτερό αρ.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης αρ. Έχει την κόμη μαζεμένη στο πίσω μέρος σε λαμπάδιο. Φοράει περίτεχνο ενώτιο.

- 275.** E83 O200 α) Παρίσι, Delepierre.
9⁰⁰ 0.99 γρ. 13.5 χιλ. **Πίν. 12**
SNG Delepierre 1243.
β) Βερολίνο 804/1929.
3⁰⁰ 0.90 γρ. 12 χιλ.

Διωβόλα

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση αρ. με πτερό σε έκταση.

Ο. Πήγασος σε καλπασμό αρ. με ανοικτά καμπύλα πτερά Στο πεδίο Δ-Ι-Ω.

- 276.** E106 O202 Οξφόρδη (OMAN 1947).
4⁰⁰ 0.68 γρ. 11 χιλ. **Πίν. 12**
- 277.** E107 O203 Νέα Υόρκη 1944.100.19347.
12⁰⁰ 0.61 γρ. - **Πίν. 12**

Τριημιωβόλια

Ε. Ό.π.

Ο. Γοργόνειο κατ' ενώπιον με τη γλώσσα έξω από το στόμα. Κυματοειδείς βόστρυχοι πλαισιώνουν την κεφαλή.

278. E108 O204 Κοπεγχάγη.
3⁰⁰ 0.48 γρ. 10.5 χιλ. **Πίν. 12**
SNG Corp. 334.

Οβολοί

Ε. Ό.π.

Ο. Περίτεχνη τρίαινα στραμμένη προς τα πάνω.

279. E109 O205 α) Οξφόρδη.
8⁰⁰ 0.42 γρ. 9 χιλ. **Πίν. 12**
β) Αθήνα, Μουρούζη.
8⁰⁰ 0.41 γρ. 11 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 649.

2^η σειρά

Στατήρες

Ε. Α. Πήγασος σε πτήση αρ. με πτερό σε έκταση.

Ο. ΛΕΥ αρ. Κεφαλή Αθηνάς αρ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Στο πεδίο δ. φύλλο κισσού προς τα πάνω.

280. E110 O206 α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 200.
11⁰⁰ 7.79 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 12**
β) Συλλογή Pozzi.
- 8.72 γρ. -
Pozzi_α 1771 Pozzi_β 3957.
γ) Künker 89, 08 March 2004, αρ. 1271.
- 9.36 γρ. -
δ) Μιλάνο, Brera 1578.
- 8.43 γρ. 21.5 χιλ.
Calciati 1990, σ. 411, αρ. 75.
ε) Μόναχο 799.
12⁰⁰ 8.39 γρ. 22 χιλ.

- Ο. Διπλοχτυπημένος.*
στ) Λονδίνο 1840,1010.54.
10⁰⁰ 8.21 γρ. 22 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 41.
- 281.** E110 O207 α) Νέα Υόρκη 1957.172.873.
6⁰⁰ 8.43 γρ. - **Πίν. 12**
β) Νέα Υόρκη 1944.100.19211.
9⁰⁰ 8.47 γρ. -
- E. Λ - E. Ό.π.
O. Ό.π.
- 282.** E111 O207 Αθήνα, Μουρούζη.
3⁰⁰ 8.53 γρ. 24 χιλ. **Πίν. 12**
Ποστολάκας 1868, αρ. 604.
Ο. Διπλοχτυπημένος και φθορές στη σφραγίδα.
- E. Ό.π.
O. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. χταπόδι.
- 283.** E111 O208 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ
Συλλογής Ravel) εκ Egger Auktion 1908, αρ. 512.
3⁰⁰ 8.58 γρ. 24 χιλ. **Πίν. 12**
β) Παρίσι, Delepierre.
11⁰⁰ 8.01 γρ. 22 χιλ.
SNG Delepierre 1235.
γ) Cambridge, Leake.
9⁰⁰ 8.32 γρ. 23 χιλ.
SNG Leake 2723.
δ) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875
12⁰⁰ 5.95 γρ. 20.5χιλ.
Ο. Διπλοχτυπημένος.
ε) Συλλογή Pozzi.
- 8.57 γρ. -
Pozzi_α 1769 *Pozzi_β* 3954.

στ) Δρέσδη MKD Inv.-Nr. 1060.

10/11⁰⁰ 8.47 γρ. 23 χιλ.

ζ) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

11⁰⁰ 8.08 γρ. 24 χιλ.

η) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**

- 8.41 γρ. 22 χιλ.

O. Διπλοχτυπημένος.

Calciati 1990, σ. 319, αρ. 533-50.

θ) Νέα Υόρκη 1955.54.140.

9⁰⁰ 8.32 γρ. -

ι) Λονδίνο 1847,0309.16.

10⁰⁰ 8.49 γρ. 23 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 33.

ια) Νέα Υόρκη 1944.100.19216.

9⁰⁰ 8.32 γρ. -

O. Διπλοχτυπημένος.

ιβ) Νέα Υόρκη 1957.172.868.

9⁰⁰ 8.64 γρ. -

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. ερπετό προς τα πάνω.

284. E111 O209 α) Δρέσδη MKD Inv.-Nr. 1062.

6⁰⁰ 8.20 γρ. 21.5 χιλ. **Πίν. 12**

E. Graffiti IIY.

β) Γενεύη.

10⁰⁰ 8.38 γρ. 24.6 χιλ.

O. Διπλοχτυπημένος.

γ) CNG 90, 23 May 2012, lot 519' εκ M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 203.

9⁰⁰ 8.42 γρ. 23 χιλ.

δ) Συλλογή Pozzi.

- 8.55 γρ. -

Pozzi_α 1770' Pozzi_β 3955.

- ε) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
9⁰⁰ 8.56 γρ. 23 χιλ.
- στ) Lanz 50, 27 November 1989, lot 238.
- 8.36 γρ. 22 χιλ.
Calciati 1990, σ. 407, αρ. 63/1.
O. Διπλοχτυπημένος.
- ζ) Elsen 2, 14 November 1984, lot 27.
- 8.54 γρ. 22.5 χιλ.
Calciati 1990, σ. 410, αρ. 71/1.
- 285.** E112 O209 α) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
9⁰⁰ 8.19 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 12**
β) Αθήνα, Μουρούζη.
11⁰⁰ 8.43 γρ. 22.5 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 609.
O. Διπλοχτυπημένος.
- 286.** E113 O210 α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
10⁰⁰ 8.47 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 12**
O. Διπλοχτυπημένος.
β) Νέα Υόρκη 1944.100.19197.
2⁰⁰ 8.44 γρ. -
γ) Λονδίνο 1866,1201.2932.
8⁰⁰ 8.26 γρ. 21 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 34.
Λανθασμένα αναφέρεται ως δελφίνι.
- 287.** E114 O210 α) Νέα Υόρκη 1957.172.866.
9⁰⁰ 8.64 γρ. - **Πίν. 13**
O. Διπλοχτυπημένος.
β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
8⁰⁰ 8.04 γρ. 23 χιλ.
γ) Παρίσι, De Luynes.
5⁰⁰ 8.40 γρ. 25 χιλ.

De Luynes 1935.

Λανθασμένα αναφέρει δελφίνι.

δ) Νέα Υόρκη 1957.172.867.

12⁰⁰ 8.26 γρ. -

ε) Νέα Υόρκη 1944.100.19196.

11⁰⁰ 8.47 γρ. -

στ) Βερολίνο 523/1927.

12⁰⁰ 8.44 γρ. 22 χιλ.

ζ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**

- 8.44 γρ. 22 χιλ.

Calciati 1990, σ. 407, αρ. 63.

η) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

11⁰⁰ 8.56 γρ. 22 χιλ.

Ravel 1926, πίν. 21.13.

θ) Stack's Coin Galleries December, 18 December 2007, lot 130.

- 8.51 γρ. -

ι) Noble 05 April 2011, lot 5007.

- 8.65 γρ. -

ια) Κοπεγχάγη.

1⁰⁰ 8.19 γρ. 22 χιλ.

SNG Cop. 339.

ιβ) Νέα Υόρκη 1968.34.6. εκ Συλλογής Berry.

6⁰⁰ 8.58 γρ. -

SNG Berry 781.

Σπάσιμο σφραγίδας κάτω από το πτερό του Πηγάσου στα νομίσματα θ-ιβ.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. αναρριχώμενη άμπελος με τρεις βότρυες.

288. E112 O211 α) Παρίσι 25Α.

11⁰⁰ 8.58 γρ. 22.5 χιλ.

Πίν. 13

- β) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
11⁰⁰ 8.49 γρ. 22 χιλ.
- γ) Weber.
- 8.42 γρ. 21 χιλ.
Weber 3853.
- 289.** E113 O211 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19203.
1⁰⁰ 8.61 γρ. - **Πίν. 13**
β) Spink 85, January – December 1977, lot 205.
- - 22 χιλ.
Calciati 1990, σ. 403, αρ. 52.
γ) AAG 17, 07-08 June 1988, lot 179.
- - 20.5 χιλ.
Calciati 1990, σ. 403, αρ. 52/1.
- 290.** E114 O211 α) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.
6⁰⁰ 8.16 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 13**
β) Λονδίνο EH,p345.5.Leu.
11⁰⁰ 8.21 γρ. 22 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 42.
γ) Νέα Υόρκη 1957.172.869.
9⁰⁰ 8.46 γρ. -
- Ε. Ό.π.
- Ο. Ό.π. Στο πεδίο δ. άμπελος με τέσσερις βότρυες.
- 291.** E112 O212 Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
11⁰⁰ 8.37 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 13**
Ο. Μικρό σπάσιμο σφραγίδας αρ.
- 292.** E112 O213 α) Νέα Υόρκη 1957.172.871.
9⁰⁰ 8.48 γρ. - **Πίν. 13**
β) Βιέννη 12406.
5⁰⁰ 8.42 γρ.
γ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

			6 ⁰⁰	8.66 γρ.	22 χιλ.		
293.	E112	O214	α) Συλλογή Μαυροκορδάτου.				
			-	8.55 γρ.	22 χιλ.		
			Σβορώνος 1911, αρ. 850, πίν. 12.27.				
			β) Συλλογή McClean.				
			12 ⁰⁰	8.49 γρ.	23 χιλ.	Πίν. 13	
			<i>Επικεκομμένο.</i>				
			<i>McClean 5352, πίν. 195, αρ. 8.</i>				
294.	E112	O215	Winterthur.				
			1 ⁰⁰	8.42 γρ.	22.9 χιλ.	Πίν. 13	
			<i>Winterthur 1830.</i>				
295.	E113	O214	Βερολίνο, C.R. Fox 1873.				
			4 ⁰⁰	8.28 γρ.	23 χιλ.	Πίν. 13	
296.	E113	O212	α) NAC 29, 11 May 2005, lot 179.				
			-	8.26 γρ.	20 χιλ.	Πίν. 13	
			β) Νέα Υόρκη 1944.100.19207.				
			8 ⁰⁰	8.57 γρ.	-		
			γ) Νέα Υόρκη 1944.100.19204.				
			9 ⁰⁰	8.73 γρ.	-		
			δ) Yale 2001.87.7181.				
			5 ⁰⁰	8.64 γρ.	25.5 χιλ.		
			ε) Νέα Υόρκη, Cornell CNC_0396.				
			-	8.21 γρ.	22 χιλ.		
			στ) Ιδιωτική συλλογή.				
			-	-	20 χιλ.		
			Calciati 1990, σ. 403, αρ. 51/2.				
			<i>Ο. Μικρό σπάσιμο σφραγίδας αρ.</i>				
297.	E113	O213	α) Νέα Υόρκη 1944.100.19202.				
			9 ⁰⁰	8.50 γρ.	-	Πίν. 13	
			β) Künker 89, 08 March 2004, lot 1270.				
			-	8.60 γρ.	-		
			<i>Ο. Διπλοχτυπημένος.</i>				
			γ) Μόναχο 793.				

- 6⁰⁰ 8.50 γρ. 22 χιλ.
- δ) Κοπεγχάγη.
- 6⁰⁰ 8.30 γρ. 21 χιλ.
- SNG Corp.* 343.
- ε) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.32 γρ. 22 χιλ.
- Calciati* 1990, σ. 403, αρ. 51/1.
- 298.** E113 O215 *Hindamian* 6-8 February 1956, lot 420.
- - 23 χιλ. **Πίν. 13**
- Calciati* 1990, σ. 403, αρ. 51/3.
- 299.** E113 O216 α) *Champonnière & Hess-Divo* 1, 18 May 2010, lot 106' εκ
Hess-Divo 308, 24 October 2007, lot 47.
- 8.33 γρ. 24χιλ. **Πίν. 13**
- β) Συλλογή *Pozzi*.
- - -
- Pozzi* β 3956.
- 300.** E113 O217 Νέα Υόρκη 1957.172.876.
- 12⁰⁰ 8.69 γρ. - **Πίν. 13**
- 301.** E114 O214 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19199.
- 10⁰⁰ 8.46 γρ. - **Πίν. 13**
- β) Νέα Υόρκη 1957.172.875.
- 10⁰⁰ 8.17 γρ. -
- 302.** E114 O215 α) *M&M Deutschland* 23, 18 Oktober 2007 (*Sammlung BCD*), lot 202.
- 9⁰⁰ 8.41 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 13**
- β) Οξφόρδη (δωρεά *Dr. E.S.G. Robinson*, July 1955, εκ
Συλλογής *Ravel*).
- 9⁰⁰ 8.64 γρ. 22 χιλ.
- γ) Νέα Υόρκη 1955.54.141.
- 12⁰⁰ 8.47 γρ. -
- δ) Νέα Υόρκη 1957.172.870.
- 6⁰⁰ 8.27 γρ. -
- 303.** E114 O212 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19200.

9⁰⁰ 8.60 γρ. - **Πίν. 13**

β) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

6⁰⁰ 8.57 γρ. 24 χιλ.

γ) Νέα Υόρκη 1944.100.19206.

12⁰⁰ 8.47 γρ. -

δ) Λονδίνο 1914,0513.1.

12⁰⁰ 8.72 γρ. -

ε) Blackburn, Hart.

7⁰⁰ 8.50 γρ. 23 χιλ.

SNG Blackburn 653.

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στην πίσω δ. οπλή του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα

Ο. Μικρό σπάσιμο σφραγίδας αρ. σε όλα τα νομίσματα.

304. E114 O216 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19215.

6⁰⁰ 8.72 γρ. - **Πίν. 13**

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στην πίσω δ. οπλή του Πηγάσου.

β) Ακράγαντας 2210.

- 8.56 γρ. 22 χιλ.

SNG Agrigento 1042.

305. E114 O213 α) Dmitry Markov, 16 January 2003, lot 109.

- 8.40 γρ. 24 χιλ. **Πίν. 13**

β) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.

11⁰⁰ 8.47 γρ. 22 χιλ.

γ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

9⁰⁰ 8.68 γρ. 21.5 χιλ.

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στην πίσω δ. οπλή και πίσω από την κεφαλή του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.

Δραχμές

Ε. Ό.π.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης αρ. Έχει την κόμη μαζεμένη στο πίσω μέρος ψηλά.

Φοράει ενώτιο και περιδέριο με περιάπτο.

- 306.** E115 O218 Κοπεγχάγη.
 9⁰⁰ 2.77 γρ. 9 χιλ. **Πίν. 13**
SNG Cop. 362.

Οβολοί

Ε. Ό.π.

Ο. Περίτεχνη τρίαίνα στραμμένη προς τα πάνω.

- 307.** E116 O219 Yale 2001.87.7192.
 1⁰⁰ 0.41 γρ. 10 χιλ. **Πίν. 13**
- 308.** E116 O220 Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.
 3⁰⁰ 0.43 γρ. 11 χιλ. **Πίν. 13**

3^η σειρά

Στατήρες

Ε. Λ - Θ. Πήγασος σε πτήση αρ. με το πτερό σε έκταση.

Ο. ΛΕΥ. Κεφαλή Αθηνάς αρ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Στο πεδίο αρ. βοιωτική ασπίδα και κηρύκειο.

- 309.** E117 O221 α) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
 2⁰⁰ 8.71 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 13**
 β) Λονδίνο 1840,1226.297.
 11⁰⁰ 8.55 γρ. 23 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 37.
 γ) Ιδιωτική συλλογή.
 - 8.40 γρ. 23.5 χιλ.
Calciati 1990, σ. 404, αρ. 54/1.
Ε. Μικρό σπάσιμο σφραγίδας πάνω στο πτερό του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά βοιωτική ασπίδα και κηρύκειο στο πεδίο δ.

- 310.** E117 O222 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
 3⁰⁰ 8.55 γρ. 24 χιλ. **Πίν. 13**

β) Παρίσι 33.

7⁰⁰ 8.40 γρ. 23.5 χιλ.

O. Διπλοχτυπημένος.

E. Μικρό σπάσιμο σφραγίδας πάνω στο πτερό του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.

E. Ό.π.

O. Ό.π., αλλά βοιωτική ασπίδα δ. και κηρύκειο αρ.

311. E117 O223 G. Hirsch 314, 23 September 2015, lot 2435.

- 8.41 γρ. - **Πίν. 14**

E. Ό.π.

O. Ό.π., αλλά ΛΕΥ αρ. και βοιωτική ασπίδα και κηρύκειο στο πεδίο δ.

312. E117 O224 Αθήνα, Μουρούζη.

7⁰⁰ 8.76 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 14**

Ποστολάκας 1868, αρ. 885.

E. Μικρό σπάσιμο σφραγίδας πάνω στο πτερό του Πηγάσου.

313. E118 O225 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19238.

9⁰⁰ 8.54 γρ. - **Πίν. 14**

β) Ακράγαντας.

- 8.60 γρ. 23 χιλ.

SNG Agrigento 1039.

314. E118 O222 α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

9⁰⁰ 8.50 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 14**

β) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 206.

11⁰⁰ 8.73 γρ. 21 χιλ.

γ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

7⁰⁰ 8.41 γρ. 21 χιλ.

δ) Cambridge, McClean.

9⁰⁰ 8.04 γρ. 21 χιλ.

McClean 5333` Calciati 1990, σ. 405, αρ. 56/1`.

ε) Yale 2001.87.7185.

6⁰⁰ 8.35 γρ. 20 χιλ.

στ) Λονδίνο 1947,0407.26.

2⁰⁰ 8.15 γρ. -

ζ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

11⁰⁰ 8.10 γρ. 21 χιλ.

E. Μικρό σπάσιμο σφραγίδας στο εμπρόσθιο τμήμα της κεφαλής του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.

E. Ό.π.

O. Ό.π., αλλά ΛΕΥ δ. και βοιωτική ασπίδα και κηρύκειο στο πεδίο αρ.

315. E118 O221 α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

4⁰⁰ 8.34 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 14**

β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

1⁰⁰ 8.62 γρ. 22 χιλ.

γ) Cahn 80, 27 February 1933, lot 294.

- 8.46 γρ. 24 χιλ.

Calciati 1990, σ. 404, αρ. 54/2.

δ) CNG Triton 20, 10 January 2017, lot 139.

9⁰⁰ 8.47 γρ. 24.5 χιλ.

ε) Βρυξέλλες.

12⁰⁰ 8.33 γρ. 24 χιλ.

στ) Νέα Υόρκη 1956.134.3.

6⁰⁰ 8.46 γρ. -

O. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στο πρόσωπο και το κράνος της Αθηνάς στα νομίσματα ε-στ.

E. Ό.π.

O. ΛΕΥ αρ. (;). Ό.π., αλλά βοιωτική ασπίδα στο πεδίο δ. και κηρύκειο αρ.

316. E118 O223 Βερολίνο, Arditì.

4⁰⁰ 8.62 γρ. 21.5 χιλ. **Πίν. 14**

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά βοιωτική ασπίδα και κηρύκειο στο πεδίο δ.

- 317.** E119 E225 Παρίσι 32.
11⁰⁰ 8.58 γρ. 24 χιλ. **Πίν. 14**
- 318.** E119 O222 α) Hess-Divo 317, 27 October 2010, lot 180' εκ M&M Deutschland 27, 28 May 2008, lot 2070' εκ Hess-Divo 307, 07 June 2007, lot 1162.
- 8.54 γρ. 20 χιλ.
β) Νέα Υόρκη 1944.100.19233.
12⁰⁰ 8.61 γρ. -
γ) Λονδίνο 1840,1226.264.
7⁰⁰ 8.49 γρ. 21 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 36.
α) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.
1⁰⁰ 8.47 γρ. 21 χιλ.
β) Κοπεγχάγη.
3⁰⁰ 8.18 γρ. 23 χιλ.
SNG Cop. 340.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά ΛΕΥ δ. και βοιωτική ασπίδα και κηρύκειο στο πεδίο αρ.

- 319.** E119 O221 Αθήνα, Μουρούζη.
7⁰⁰ 8.39 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 14**
Ποστολάκας 1868, αρ. 886.
Ο. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στο πρόσωπο και το κράνος της Αθηνάς.

4^η σειρά

Ομάδα I

Στατήρες

Ε. Ό.π.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς αρ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Στο πεδίο δ. Λ κάτω από το καταυχένιο κηρύκειο λοξά τοποθετημένο αρ.

- 320.** E118 O226 α) G. Hirsch 266, 11 February 2010, lot 1705.
- 8.57 γρ. - **Πίν. 14**
β) UBS 57, 15 September 2003, lot 196.
- 8.19 γρ. -
γ) Δρέσδη MKD Inv.-Nr. 1070.
2⁰⁰ 8.50 γρ. 19 χιλ.
δ) Cambridge, McClean.
3⁰⁰ 8.47 γρ. 21.5 χιλ.
McClean 5334 Calciati 1990, σ. 405, αρ. 58/1.
ε) Gorny - von Mosch 233, 06 October 2015, lot 1390.
- 8.39 γρ. -

Ε. Ό.π., αλλά μόνο Λ κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου.

Ο. Ό.π.

- 321.** E120 O226 α) Νέα Υόρκη 1957.172.902.
12⁰⁰ 8.40 γρ. - **Πίν. 14**
β) Λονδίνο RPK,p50A.11.Leu.
7⁰⁰ 8.47 γρ. 21 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 50.
γ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
2⁰⁰ 8.52 γρ. 19 χιλ.
δ) Βερολίνο, B. Freilander 1861.
3⁰⁰ 8.48 γρ. 19 χιλ.
ε) Βιέννη 12417.
11⁰⁰ 8.61 γρ. 19 χιλ.
στ) Νέα Υόρκη 1957.172.903.
2⁰⁰ 8.58 γρ. -
- 322.** E121 O226 α) Künker 97, 07 March 2005, lot 558.
- 8.43 γρ. - **Πίν. 14**
β) Νέα Υόρκη 1944.100.19248.

6⁰⁰ 8.56 γρ. -

Ομάδα II

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. Λ και κηρύκειο.⁷⁸⁵

- 323.** E121 O227 α) NAC P, 12 May 2005, lot 1471.
- 8.46 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 14**
β) Ακράγαντας.
- 8.72 γρ. 21 χιλ.
SNG Agrigento 1043.
- 324.** E121 O228 α) Δρέσδη MKD Inv.-Nr. 1067.
6⁰⁰ 8.44 γρ. 19 χιλ. **Πίν. 14**
β) Νέα Υόρκη 1957.172.893.
6⁰⁰ 8.52 γρ. -
γ) Λονδίνο 1867,1010.471.
5⁰⁰ 8.57 γρ. 20 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 51.
δ) Νέα Υόρκη 1944.100.19240.
6⁰⁰ 8.59 γρ. -
- 325.** E121 O229 α) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
6⁰⁰ 8.27 γρ. 24 χιλ. **Πίν. 14**
β) Βιέννη 12419.
8⁰⁰ 8.59 γρ.
γ) Ουαλία.
180⁰⁰ 8.48 γρ. 19 χιλ.
δ) Νέα Υόρκη 1957.172.895.
3⁰⁰ 8.60 γρ. -
- 326.** E121 O230 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
1⁰⁰ 8.60 γρ. 20.5 χιλ. **Πίν. 14**
β) Νέα Υόρκη 1944.100.19265.
3⁰⁰ 8.45 γρ. -

⁷⁸⁵ Νομίσματα του τύπου αυτού εντοπίστηκαν στον «θησαυρό» IGCH 2144.

			γ) i-Numis 17, 23 March 2012, lot 29.			
			10 ⁰⁰	8.51 γρ.	20.5 χιλ.	
327.	E121	O231	Συρακούσες 37772' εκ «θησαυρού» Cesarò 1915-1916, IGCH 2145.			
			10 ⁰⁰	8.40 γρ.	-	Πίν. 14
			Holloway 1989, πίν. 11, αρ. 119.			
328.	E122	O227	α) Νέα Υόρκη 1944.100.19259.			
			11 ⁰⁰	8.47 γρ.	-	Πίν. 14
			β) Cambridge, Lewis.			
			11 ⁰⁰	8.32 γρ.	23 χιλ.	
			<i>SNG Lewis 623.</i>			
			γ) Lund LUHM 5418.			
			-	8.45 γρ.	20.3 χιλ.	
329.	E122	O229	Νέα Υόρκη 1944.100.19243.			
			2 ⁰⁰	8.63 γρ.	-	Πίν. 14
330.	E122	O215	α) Blackburn, Hart.			
			3 ⁰⁰	8.46 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 14
			<i>SNG Blackburn 657.</i>			
			β) Manchester.			
			5 ⁰⁰	8.03 γρ.	-	
			<i>SNG Manchester 879.</i>			
			γ) Cambridge, McClean.			
			3 ⁰⁰	8.43 γρ.	20.5 χιλ.	
			<i>E. Σπάσιμο σφραγίδας στα οπίσθια σκέλη του Πηγάσου.</i>			
			<i>McClean 5343.</i>			
331.	E122	O232	Αθήνα 2155.			
			4 ⁰⁰	8.13 γρ.	20 χιλ.	Πίν. 14
331.	E123	O233	α) Παρίσι 37.			
			7 ⁰⁰	8.47 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 14
			β) Λονδίνο 1947,0407.28.			
			9 ⁰⁰	7.98 γρ.	20 χιλ.	
333.	E123	O234	α) Künker 71, 21 March 2002, lot 245.			
			-	8.26 γρ.	-	Πίν. 14

- β) Heritage, 2002 July New York, NY Signature Sale, 30 July 2002, lot 12263.
- - -
- 334.** E124 O235 α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
1⁰⁰ 8.40 γρ. 19 χιλ. **Πίν. 14**
β) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 263.
3⁰⁰ 8.45 γρ. 18 χιλ.
γ) Βιέννη, Institut 6306.
6⁰⁰ 8.22 γρ. 20 χιλ.
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω από το πτερό του Πηγάσου.
- 335.** E124 O233 Cambridge, Lewis.
12⁰⁰ 8.45 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 15**
SNG Lewis 622.
- 336.** E125 O236 Tel Aviv K-61661.
- 8.56 γρ. 19.2 χιλ. **Πίν. 15**
- 337.** E126 O234 α) Νέα Υόρκη 1957.172.900.
2⁰⁰ 8.55 γρ. - **Πίν. 15**
β) G. Hirsch 250-251, 08 May 2007, lot 654.
- 8.55 γρ.
- 338.** E126 O237 Elsen 109, 18 June 2011, lot 110.
- 8.32 γρ. - **Πίν. 15**
- 339.** E126 O238 Δρέσδη MKD Inv.-Nr. 1063.
6/7⁰⁰ 8.32 γρ. 22.5 χιλ. **Πίν. 15**
- 340.** E126 O239 α) Βουδαπέστη Dess.III.1218.
12⁰⁰ 8.46 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 15**
β) Cambridge, Lewis.
11⁰⁰ 8.44 γρ. 22 χιλ.
SNG Lewis 624.
- 341.** E126 O240 α) Λονδίνο 1866,1201.2929.
8⁰⁰ 8.46 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 15**
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 52.
β) Μόναχο 775.

- 3⁰⁰ 8.21 γρ. 22 χιλ.
- γ) Συρακούσες 37537' εκ «θησαυρού» **Cesarò 1915-1916, IGCH 2145.**
- 6⁰⁰ 8.50 γρ. -
Holloway 1989, πίν. 11, αρ. 116.
- δ) Συρακούσες 37535' εκ «θησαυρού» **Cesarò 1915-1916, IGCH 2145.**
- 6⁰⁰ 8.50 γρ. -
Holloway 1989, πίν. 13, αρ. 140.⁷⁸⁶
- ε) Gorny - von Mosch 233, 06 October 2015, lot 1395.
- 7.92 γρ. -
- 342.** E126 O241 Νέα Υόρκη 1944.100.19256.
- 2⁰⁰ 8.51 γρ. - **Πίν. 15**
- 343.** E126 O242 α) Γενεύη.
- 3⁰⁰ 8.46 γρ. 21.1 χιλ. **Πίν. 15**
- β) Συλλογή Lockett.
- 8⁰⁰ 8.51 γρ. 20 χιλ.
SNG Lockett 2283.
- γ) Ακράγαντας 2208.
- 8.54 γρ. 22 χιλ.
SNG Agrigento 1044.
- 344.** E126 O243 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19242.
- 3⁰⁰ 8.49 γρ. - **Πίν. 15**
- β) CGB 38, 30 April 2009, lot 145.
- 11⁰⁰ 8.25 γρ. 21.5 χιλ.
- γ) Αθήνα' εκ «θησαυρού» **Παλαιομάνινας 1961, IGCH 72.**
- 1⁰⁰ 8.48γρ. 22.5 χιλ.
- δ) Παρίσι 44.
- 10⁰⁰ 8.37 γρ. 22 χιλ.
- Ε. Σπάσιμο σφραγίδας κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου που διαμορφώθηκε σε ανδρική κρανοφόρος κεφαλής αρ.*

⁷⁸⁶ Ο Holloway (1989, σ. 140) αναφέρει σουπιά, αλλά σωστά έχουν επισημάνει οι Talierco Mensitieri – Spagnoli (1993, σ. 159), ότι πρόκειται για κηρύκειο.

345. E127 O243 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19241.
3⁰⁰ 8.66 γρ. - Πίν. 15
β) Νέα Υόρκη 1957.172.894.
9⁰⁰ 8.39 γρ. -
γ) Δρέσδη MKD Inv.-Nr. 1064.
12⁰⁰ 8.43 γρ. 20 χιλ.
δ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ
Συλλογής Ravel).
11⁰⁰ 8.43 γρ. 22 χιλ.
ε) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.23 γρ. -
Calciati 1990, σ. 319, αρ. 535-82.
στ) Συρακούσες 55672' εκ «θησαυρού» **Scoglitti 1938, IGCH
2185.**
12⁰⁰ 8.24 γρ. -
E. Μικρό σπάσιμο σφραγίδας στη χαίτη του Πηγάσου.
Holloway 1989, πίν. 49, αρ. 205.
346. E127 O233 UBS 58, 27 January 2004, lot 5513.
- 8.55 γρ. 21 χιλ. Πίν. 15
347. E127 O236 Berlin, Dodona Funde 1173/1912.
3⁰⁰ 8.41 γρ. 20.5 χιλ. Πίν. 15
348. E127 O234 α) Ουαλία.
9⁰⁰ 8.53 γρ. 20 χιλ. Πίν. 15
β) Συλλογή Weber.
- 8.61 γρ. 19 χιλ.
Weber 3857.
γ) Νέα Υόρκη 1957.172.925.
2⁰⁰ 8.52 γρ. -
δ) Συρακούσες 37536' εκ «θησαυρού» **Cesarò 1915-1916,
IGCH 2145.**
6⁰⁰ 8.45 γρ. -
Holloway 1989, πίν. 11, αρ. 115.
349. E128 O238 Ουαλία.

			12 ⁰⁰	8.62 γρ.	22.5 χιλ.	Πίν. 15
350.	E128	O234	α) «Θησαυρός» West Sicily 1984, CH X, 411.			
			-	8.42 γρ.	-	
			Calciati 1990, σ. 319, αρ. 536-82.			
			β) Νέα Υόρκη 1944.100.19247.			
			9 ⁰⁰	8.55 γρ.	-	Πίν. 15
351.	E129	O234	α) Δρέσδη MKD Inv.-Nr. 1066.			
			9 ⁰⁰	8.51 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 15
			β) Gorny - von Mosch 233, 06 October 2015, lot 1392.			
			-	8.51 γρ.	-	
352.	E129	O236	Οξφόρδη (OMAN 1947).			
			8 ⁰⁰	8.68 γρ.	21.5 χιλ.	Πίν. 15
353.	E129	O245	α) Νέα Υόρκη 1944.100.19266.			
			9 ⁰⁰	8.45 γρ.	-	Πίν. 15
			β) «Θησαυρός» Sicily 1935, IGCH 2148.			
			-	8.26 γρ.	-	
			Ravel 1936 _a , σ. 4, αρ. 56.			
			γ) Gorny - von Mosch 233, 06 October 2015, lot 1393.			
			-	8.36 γρ.	-	
354.	E130	O246	Künker e19, 26 June 2013, lot 135.			
			-	8.37 γρ.	-	Πίν. 15

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ., Λ και κηρύκειο αρ.

355.	E131	O247	Künker e19, 26 June 2013, lot 134.			
			-	8.42 γρ.	-	
			β) Lanz 125, 28 November 2005, lot 285.			
			1 ⁰⁰	8.65 γρ.	23 χιλ.	Πίν. 15

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ., Λ και κηρύκειο δ.

356.	E132	O246	Νέα Υόρκη 1957.172.916.			
			5 ⁰⁰	8.56 γρ.	-	Πίν. 15

- 357.** E132 O237 Νέα Υόρκη 1944.100.19269.
2⁰⁰ 8.61 γρ. - **Πίν. 15**
- 358.** E132 O248 Οξφόρδη.
2⁰⁰ 8.44 γρ. 21.5 χιλ. **Πίν. 15**
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στο πτερό του Πηγάσου.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ., Λ και κηρύκειο αρ.

- 359.** E132 O249 Δρέσδη MKD Inv.-Nr. 1074.
9⁰⁰ 8.39 γρ. 21.5 χιλ. **Πίν. 16**
Ε.Σπάσιμο σφραγίδας στο πτερό του Πηγάσου.
- 360.** E132 O250 Semenzato Dicembre 1987, lot 17.
- - 20 χιλ. **Πίν. 16**
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στο πτερό του Πηγάσου.
Calciati 1990, σ. 415, αρ. 89.
- 361.** E132 O247 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19251.
3⁰⁰ 8.05 γρ. - **Πίν. 16**
β) Βερολίνο, Ardixi.
9⁰⁰ 8.43 γρ. 23 χιλ.
γ) Νέα Υόρκη 1957.172.914.
6⁰⁰ 8.42 γρ. -
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στο πτερό του Πηγάσου.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ., Λ και κηρύκειο αρ.

- 362.** E133 O251 α) Lanz 153, 12 December 2011, lot 209.
- 8.04 γρ. - **Πίν. 16**
β) Gorny - von Mosch online Auction 255, 10 March 2018, lot 3135.
- 7.95 γρ. -
γ) Ιδιωτική Συλλογή (;).
- - 21 χιλ.
Calciati 1990, σ. 415, αρ. 90.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ., Λ και κηρύκειο δ.

- 363.** E133 O242 α) Νέα Υόρκη 1957.172.908.
12⁰⁰ 8.59 γρ. - **Πίν. 16**
β) Gorny - von Mosch 233, 06 October 2015, lot 1394.
- 8.36 γρ. -
Ε.Σπάσιμο σφραγίδας κάτω από τα οπίσθια σκέλη του Πηγάσου.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ., Λ και κηρύκειο αρ.

- 364.** E133 O247 α) Ουαλία.
3⁰⁰ 8.58 γρ. 19.5 χιλ. **Πίν. 16**
β) Λονδίνο 1947,0407.22
3⁰⁰ 7.59 γρ. 22.5 χιλ.
γ) Νέα Υόρκη 1957.172.922.
6⁰⁰ 8.23 γρ. -
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας κάτω από τα οπίσθια σκέλη του Πηγάσου.

- 365.** E133 O250 α) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
11⁰⁰ 8.35 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 16**
β) Winterthur.
1⁰⁰ 8.35 γρ. 21.8 χιλ.
Winterthur 1832.
γ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
7⁰⁰ 8.39 γρ. 21.5 χιλ.
δ) Νέα Υόρκη 1944.100.19246.
12⁰⁰ 8.53 γρ. -
Ε.Σπάσιμο σφραγίδας κάτω από τα οπίσθια σκέλη του Πηγάσου.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ., Λ και κηρύκειο δ.

366. E133 O246 Freeman & Sear Mail Bid Sale 15, 27 June 2008, lot 79.

- 8.59 γρ. - **Πίν. 16**

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας κάτω από τα οπίσθια σκέλη του Πηγάσου.

Ο. Φθορές στη σφραγίδα.

Ομάδα III

Ε. Ό.π., αλλά Πήγασος δ.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ., Λ και κηρύκειο αρ.

367. E134 O247 Δρέσδη MKD Inv.-Nr. 1059.

11⁰⁰ 8.45 γρ. 19.5 χιλ. **Πίν. 16**

368. E134 O252 Ουαλία.

6⁰⁰ 8.48 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 16**

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ., Λ και κηρύκειο δ.

369. E134 O253 Ουάσινγκτον.

12⁰⁰ 8.54 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 16**

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ., Λ και κηρύκειο αρ.

370. E135 O252 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19250.

8⁰⁰ 8.53 γρ. - **Πίν. 16**

β) Συλλογή Pozzi.

- - -

*Pozzi*_β 3950.

γ) Συρακούσες 37739' εκ «θησαυρού» **Cesarò 1915-1916, IGCH 2145.**

2⁰⁰ 8.39 γρ. -

Holloway 1989, πίν. 11, αρ. 121.

371. E135 O254 α) Stack's Coins Galleries, 31 March 2008, lot 2050.

			-	8.39 γρ.	-	Πίν. 16
			β) Ουαλία.			
			3 ⁰⁰	8.54 γρ.	20 χιλ.	
372.	E135	0255	CGB 25, 26 January 2006, lot 73.			
			10 ⁰⁰	8.28 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 16
E. Ο.π.						
Ο. Ο.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ., Λ και κηρύκειο δ.						
373.	E135	O256	α) Στοκχόλμη.			
			11 ⁰⁰	8.24 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 16
			<i>SNG Sweden</i> 1354.			
			β) Νέα Υόρκη 1944.100.19254.			
			6 ⁰⁰	8.41 γρ.	-	
			γ) Συρακούσες 37542' εκ «θησαυρού» Cesarò 1915-1916, IGCH 2145.			
			6 ⁰⁰	8.50 γρ.	-	
			Holloway 1989, πίν. 10. αρ. 112.			
374.	E135	O257	α) Ουαλία.			
			7 ⁰⁰	8.47 γρ.	19 χιλ.	Πίν. 16
			β) Συρακούσες.			
			3 ⁰⁰	8.37 γρ.	19.5 χιλ.	
			Nicolet-Pierre 2009, πίν. 19, αρ. 452.			
			γ) Συλλογή Pozzi.			
			-	-	-	
			<i>Pozziβ</i> 3946.			
			δ) Νέα Υόρκη 1957.172.919.			
			12 ⁰⁰	8.48 γρ.	-	
375.	E135	O258	α) Αθήνα' εκ «θησαυρού» Παλαιομάνινας 1961, IGCH 72.			
			12 ⁰⁰	8.50 γρ.	20 χιλ.	Πίν. 16
			β) Παρίσι 2712.			
			3 ⁰⁰	8.45 γρ.	21 χιλ.	
376.	E135	O259	α) Συρακούσες 55667' εκ «θησαυρού» Scoglitti 1938, IGCH 2185.			

- 6⁰⁰ 8.17 γρ. - **Πίν. 16**
 Holloway 1989, πίν. 48, αρ. 200.
 β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
- 2⁰⁰ 8.15 γρ. 19.5 χιλ.
377. E136 O260 α) Δρέσδη MKD Inv.-Nr. 1061.
 8⁰⁰ 8.28 γρ. 23 χιλ.
 β) Νέα Υόρκη 1957.172.909.
 3⁰⁰ 8.46 γρ. - **Πίν. 16**
 γ) Αθήνα' εκ «θησαυρού» **Κεφαλονιά 1936, IGCH 140.**
 8⁰⁰ 8.28 γρ. 23 χιλ.
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στο δ. οπίσθιο σκέλος του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.
 Οικονομίδου 2017, πίν. 3, αρ. 46.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ., Λ και κηρύκειο αρ.

- 378.** E136 O261 α) Μόναχο 770.
 11⁰⁰ 8.35 γρ. 20.5 χιλ. **Πίν. 16**
 β) Gorny - von Mosch 233, 06 October 2015, lot 1397.
 - 8.29 γρ. -
 γ) Weber.
 - 8.55 γρ. 21 χιλ.
Weber 3858, πίν. 142.
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στο δ. οπίσθιο σκέλος του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ., Λ και κηρύκειο δ.

- 379.** E137 O253 α) Αθήνα, Μουρούζη.
 1⁰⁰ 8.16 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 16**
 Ποστολάκας 1868, αρ. 618.
 β) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**

- 8.36 γρ. 20.5 χιλ.
 Calciati 1990, σ. 319, αρ. 544-87.
- 380.** E137 O257 α) Παρίσι, Delepierre.
 12⁰⁰ 8.44 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 16**
SNG Delepierre 1236.
- β) Blackburn, Hart.
 6⁰⁰ 8.63 γρ. 21 χιλ.
SNG Blackburn 656.
- γ) Συρακούσες 55671' εκ «θησαυρού **Scogliti 1938, IGCH 2185.**
- 3⁰⁰ 8.48 γρ. -
 Holloway 1989, πίν. 49, αρ. 204.
- δ) Naumann 64, 1 April 2018, lot 87.
 - 8.00 γρ. 21 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ., Λ και κηρύκειο αρ.

- 381.** E137 O262 Tel Aviv K-61662.
 - 8.34 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 16**
Ε. Πάνω από την κεφαλή του Πηγάσου επισήμανση (;).

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ., Λ και κηρύκειο δ.

- 382.** E138 O263 α) Λονδίνο 1857,1218.41.
 5⁰⁰ 8.49 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 16**
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 56.
- β) Νέα Υόρκη 1957.172.910.
 10⁰⁰ 8.38 γρ. -
- γ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
 - 8.47 γρ. 20.5 χιλ.
 Calciati 1990, σ. 319, αρ. 543-87.
- δ) Ουαλία.
 9⁰⁰ 8.40 γρ. 20.5 χιλ.

- 383.** E138 O264 α) Δρέσδη MKD Inv.-Nr. 1065.
1⁰⁰ 8.44 γρ. 20 χιλ.
- β) Νέα Υόρκη 1944.100.19261.
3⁰⁰ 8.56 γρ. - **Πίν. 17**
- γ) Συλλογή Weber.
- 7.54 γρ. 21 χιλ.
Weber 3856, πίν. 142.
- γ) Συρακούσες 55663' εκ «θησαυρού» **Scoglitti 1938, IGCH 2185.**
3⁰⁰ 8.22 γρ. -
Holloway 1989, πίν. 48. αρ. 196.
- 384.** E138 O265 Elsen 91, 24 March 2007, lot 48.
- 8.30 γρ. - **Πίν. 17**
- 385.** E138 O266 Βερολίνο (O.N.).
8⁰⁰ 8.58 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 17**

Ομάδα IV

Ε. Ό.π., αλλά Πήγασος αρ.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ., Λ και κηρύκειο αρ.

- 386.** E139 O267 Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
5⁰⁰ 8.59 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 17**
- 387.** E139 O268 α) Lanz 135, 21 May 2007, lot 230.
6⁰⁰ 8.23 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 17**
- β) Συλλογή De Nanteuil.
- 8.45 γρ.
De Nanteuil 873.
- γ) UBS 63, 06 September 2005, lot 130.
- 8.48 γρ. -
- δ) Νέα Υόρκη 1957.172.897.
12⁰⁰ 8.43 γρ. -
- ε) Aes Rude, Monete & Medaglie Katalog 2 Lugano, 7-8 April 1978, lot 146.

- - 23 χιλ.

Calciati 1990, σ. 415, αρ. 91/1.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ., Λ και κηρύκειο δ.

388. E139 O269 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

2⁰⁰ 8.29 γρ. 20.5 χιλ. **Πίν. 17**

β) Lanz 50, 27 November 1989, lot 248.

- 8.48 γρ. 20.5 χιλ.

Calciati 1990, σ. 413, αρ. 84/2.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ., Λ και κηρύκειο αρ.

389. E139 O270 α) Βιέννη 12412.

10⁰⁰ - 22 χιλ. **Πίν. 17**

β) Νέα Υόρκη 1944.100.19245.

9⁰⁰ 8.20 γρ. -

Ε. Μικρό σπάσιμο σφραγίδας μεταξύ πτερού και αυχένα σε όλα τα νομίσματα.

390. E139 O271 α) Heritage 3019, 25-28 April 2009, lot 23102.

6⁰⁰ 8.31 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 17**

β) Βουδαπέστη 53.1949.7.

3⁰⁰ 8.02 γρ. 21.5 χιλ.

Ε. Μικρό σπάσιμο σφραγίδας μεταξύ πτερού και αυχένα σε όλα τα νομίσματα.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ., Λ και κηρύκειο αρ.

391. E139 O272 α) Cleveland 26.

12⁰⁰ 8.41 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 17**

β) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**

- 8.13 γρ. -

E. Μικρό σπάσιμο σφραγίδας μεταξύ πτερού και αυχένα σε όλα τα νομίσματα.

Calciati 1990, σ. 319, αρ. 539-83.

392. E139 O273

α) Βιέννη 12415.

1⁰⁰ 8.50 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 17**

β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

2⁰⁰ 8.15 γρ. 22 χιλ.

γ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**

- 8.04 γρ. 21 χιλ.

Calciati 1990, σ. 414, αρ. 85.

δ) Νέα Υόρκη 1957.172.896.

6⁰⁰ 8.25 γρ. -

ε) Gorny - von Mosch 233, 06 October 2015, lot 1396.

- 8.29 γρ. -

E. Μικρό σπάσιμο σφραγίδας μεταξύ πτερού και αυχένα σε όλα τα νομίσματα.

393. E139 O274

Νέα Υόρκη 1955.54.147.

- 8.52 γρ. - **Πίν. 17**

E. Μικρό σπάσιμο σφραγίδας μεταξύ πτερού και αυχένα.

E. Ό.π.

O. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ., Λ και κηρύκειο αρ.

394. E139 O275

Μοναχο 773.

5⁰⁰ 8.04 γρ. 20.5 χιλ. **Πίν. 17**

395. E139 O276

Αθήνα, Μουρούζη.

1⁰⁰ 8.13 γρ. 21 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 586*.

* Στο Νομισματικό Μουσείο Αθηνών είναι ταξινομημένο ως αρ. 587.

E. Ό.π.

O. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ., Λ και κηρύκειο αρ.

- 396.** E140 O277 Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
3⁰⁰ 8.47 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 17**
- 397.** E140 O267 Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
11⁰⁰ 8.27 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 17**
- 398.** E140 O278 Παρίσι, Chandon de Briailles.
12⁰⁰ 8.32 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 17**
Chandon de Briailles 479.
- 399.** E141 O277 Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
5⁰⁰ 8.30 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 17**
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας ανάμεσα από τα σκέλη του Πηγάσου.
- 400.** E141 O279 α) Νέα Υόρκη 1957.172.904.
8⁰⁰ 8.53 γρ. - **Πίν. 17**
β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
1⁰⁰ 7.77 γρ. 24 χιλ.
γ) Παρίσι 39.
4⁰⁰ 8.51 γρ. 20 χιλ.
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας ανάμεσα από τα σκέλη του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.
- 401.** E141 O278 α) CNG e128, 07 December 2005, lot 43.
- 8.20 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 17**
β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
11⁰⁰ 8.40 γρ. 21 χιλ.
γ) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
1⁰⁰ 8.47 γρ. 20 χιλ.
Παρίσι 40.
12⁰⁰ 7.78 γρ. 20 χιλ.
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας ανάμεσα από τα σκέλη του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.
- 402.** E141 O267 α) Συλλογή Lockett.
1⁰⁰ 8.56 γρ. 19 χιλ.

SNG Lockett 2281.

β) Leu 50, 25 September 1990, lot 142.

- 8.55 γρ. 21.5 χιλ.

Calciati 1990, σ. 415, αρ. 91/2.

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας ανάμεσα από τα σκέλη του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.

403. E142 O268 Νέα Υόρκη 1957.172.898.
12⁰⁰ 8.45 γρ. - **Πίν. 17**

404. E142 O271 α) Αθήνα, Μουρούζη.
1⁰⁰ 8.24 γρ. 19 χιλ. **Πίν. 17**

Ποστολάκας 1868, αρ. 581.

β) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**

- 8.67 γρ. 20 χιλ.

Calciati 1990, σ. 415, αρ. 91.

γ) Cambridge, McClean.

3⁰⁰ 8.27 γρ. 19.5 χιλ.

McClean 5341, πίν. 194, αρ. 17.

Ο. Φθορές στη σφραγίδα.

405. E142 O277 Μόναχο 771.
7⁰⁰ 8.21 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 17**

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ., Λ και κηρύκειο δ.

406. E142 O269 Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
5⁰⁰ 8.46 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 17**

407. E142 O280 α) Βιέννη 12416.
6⁰⁰ 8.54 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 18**

β) Cambridge, McClean.

9⁰⁰ 8.41 γρ. 21 χιλ.

McClean 5342.

γ) Βερολίνο 256/1885.

3⁰⁰ 8.25 γρ. 22 χιλ.

408. E143 O269 α) Λονδίνο RPK,p48A.11.Ana.

- 5⁰⁰ 8.42 γρ. 22 χιλ. Πίν. 18
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 54.
 β) Künker e42, 18 October 2016, lot 49.
 - 8.56 γρ. -
 γ) «Θησαυρός» **South Italy/ Sicily, CH VIII, 167.**
 - - -
CH VIII, 167, πίν. 24, αρ. 7.
 δ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, 10 May 1957).
 1⁰⁰ 8.53γρ. 22 χιλ.
 ε) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
 - 8.04 γρ. -
Calciati 1990, σ. 319, αρ. 541-85.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ., Λ και κηρύκειο αρ.

- 409.** E144 O279 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19249.
 7⁰⁰ 8.43 γρ. - Πίν. 18
 β) Συρακούσες 37745 εκ «θησαυρού» **Cesarò 1915-1916, IGCH 2145.**
 12⁰⁰ 8.45 γρ. -
Holloway 1989, πίν. 11, αρ. 123.
Αναφέρει ΛΕΥ δ. και Α κάτω από το λαιμό (;).
 γ) G. Hirsch 319, 02 May 2016, lot 162
 - 8.35 γρ. -

Ομάδα V

Στατήρες

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ., Λ και κηρύκειο δ.

- 410.** E145 O281 α) Αθήνα, Μουρούζη.
 9⁰⁰ 8.39 γρ. 22 χιλ. Πίν. 18
Ποστολάκας 1868, αρ. 617.
 β) Βρυξέλλες 52769.

- 12⁰⁰ 8.25 γρ. 24 χιλ.
 γ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
 - 8.49 γρ. 20 χιλ.
 Calciati 1990, σ. 319, αρ. 537-82.
- 411.** E145 O282 Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.
 8⁰⁰ 8.21 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 18**
- 412.** E146 O283 Συρακούσες 37538' εκ «θησαυρού» **Cesarò 1915-1916, IGCH 2145.**
 6⁰⁰ 8.45 γρ. - **Πίν. 18**
 Holloway 1989, πίν. 11, αρ. 117.

Ομάδα VI

Στατήρες

Ε. Ό.π, αλλά Πήγασος δ.

Ο. Ό.π.

- 413.** E147 O284 α) Stack's Coin Galleries, 13 December 2006, lot 370.
 - - - **Πίν. 18**
 β) Παρίσι 38.
 1⁰⁰ 8.47 γρ. 23 χιλ.
 γ) Bolaffi 25, 04 December 2014, lot 65.
 - 8.49 γρ. -
Ε. Επιδιόρθωση σφραγίδας κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.
Ο. Σπάσιμο σφραγίδας στο πρόσωπο της Αθηνάς σε όλα τα νομίσματα.
- 414.** E147 O285 α) Grün 74, 15 May 2018, lot 26.
 6⁰⁰ 8.32 γρ. -
 β) Νέα Υόρκη 1926.999.70.
 6⁰⁰ 8.32 γρ. - **Πίν. 18**
Ε. Επιδιόρθωση σφραγίδας κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.
Ο. Λοζό σπάσιμο σφραγίδας πάνω στο πρόσωπο της Αθηνάς και πάνω στο κηρόκειο σε όλα τα νομίσματα.

- 415.** E147 O286 Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
3⁰⁰ 8.51 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 18**
E. Επιδιόρθωση σφραγίδας κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου.
- 416.** E147 O287 α) Οξφόρδη.
12⁰⁰ 8.01 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 18**
β) Συρακούσες 37539' εκ «θησαυρού» **Cesarò 1915-1916, IGCH 2145.**
12⁰⁰ 8.50 γρ. -
Holloway 1989, πίν. 10, αρ. 110.
E. Επιδιόρθωση σφραγίδας κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.
- 417.** E147 O288 Savoca 19th Silver Auction, 10 December 2017, lot 66.
- 8.13 γρ. 18 χιλ. **Πίν. 18**
E. Επιδιόρθωση σφραγίδας κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ., Λ και κηρύκειο αρ.

- 418.** E148 O289 Obolos Webauction 7, 9 July 2017, lot 98.
3⁰⁰ 8.51 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 18**

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ., Λ και κηρύκειο δ.

- 419.** E148 O290 α) Βερολίνο, v. Bermann.
2⁰⁰ 8.39 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 18**
β) Ιδιωτική Συλλογή (;).
- - 20 χιλ.

E. Graffiti ΓΛΥ.

Calciati 1990, σ. 414, αρ. 88GR.

- 420.** E148 O288 Συρακούσες 37541' εκ «θησαυρού» **Cesarò 1915-1916, IGCH 2145.**
3⁰⁰ 8.60 γρ. - **Πίν. 18**
Holloway 1989, πίν. 10, αρ. 111.

421.	E148	O284	Ουαλία. 9 ⁰⁰	8.53 γρ.	21.5 χιλ.	Πίν. 18
422.	E148	O291	Δρέσδη MKD Inv.-Nr. 1069. 3 ⁰⁰	8.53 γρ.	19 χιλ.	Πίν. 18
			<i>E. Εφθαρμμένη σφραγίδα.</i>			
423.	E149	O291	α) Βιέννη 27819. 10 ⁰⁰	8.65 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 18
			β) Κοπεγχάγη. 9 ⁰⁰	8.58 γρ.	22 χιλ.	
			<i>SNG Corp. 345.</i>			
424.	E149	O292	α) Πάδοβα, Bottacin. 3 ⁰⁰	8.37 γρ.	20 χιλ.	Πίν. 18
			β) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900. 1 ⁰⁰	8.14 γρ.	20 χιλ.	
425.	E149	O293	α) Νέα Υόρκη 1944.100.19258. 12 ⁰⁰	8.53 γρ.	-	Πίν. 18
			β) Συρακούσες 37728' εκ «θησαυρού» Cesarò 1915-1916, IGCH 2145. 12 ⁰⁰	8.50 γρ.	-	
			Holloway 1989, πίν. 10, αρ. 114.			
426.	E150	O293	Νέα Υόρκη 1957.172.913. 6 ⁰⁰	8.11 γρ.	-	Πίν. 18
427.	E151	O294	Νέα Υόρκη 1944.100.19263. 12 ⁰⁰	8.36 γρ.	-	Πίν. 18
428.	E151	O29	Νέα Υόρκη 1957.172.924. 10 ⁰⁰	8.46 γρ.	-	Πίν. 18
Ε. Ό.π.						
Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ., Λ και κηρύκειο αρ.						
429.	E152	O295	«Θησαυρός» West Sicily 1984, CH X, 411. -	8.40 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 18
			Calciati 1990, σ. 416, αρ. 95.			
430.	E152	O296	α) Κρακοβία MNK-VII-A-4354.			

			2 ⁰⁰	8.48 γρ.	20.6 χιλ.	Πίν. 18
				β) Βιέννη 13378		
			2 ⁰⁰	8.39 γρ.	21.5 χιλ.	
431.	E152	O297		Νέα Υόρκη 1944.100.19268.		
			9 ⁰⁰	8.54 γρ.	-	Πίν. 19
432.	E153	O298		α) Νέα Υόρκη 1955.54.148.		
			10 ⁰⁰	8.37 γρ.	-	Πίν. 19
				β) M&M Deutschland 43, 26 February 2016, lot 62· εκ M&M Deutschland 34, 26 May 2011, lot 63.		
			-	8.48 γρ.	-	
433.	E153	O299		Αθήνα, Μουρούζη.		
			7 ⁰⁰	8.19 γρ.	21.5 χιλ.	Πίν. 19
				Ποστολάκας 1868, αρ. 582.		
434.	E153	O300		α) Freeman & Sear Manhattan Sale 2, 04 January 2011, lot 156· εκ Künker 94, 27 September 2004, lot 789.		
			-	8.31 γρ.	-	Πίν. 19
				β) «Θησαυρός» West Sicily 1984, CH X, 411.		
			-	8.17 γρ.	20 χιλ.	
				Calciati 1990, σ. 320, αρ. 550-92.		
435.	E153	O301		α) Αθήνα, Μουρούζη.		
			5 ⁰⁰	8.32 γρ.	22.5 χιλ.	Πίν. 19
				Ποστολάκας 1868, αρ. 587*.		
				*Στο Νομισματικό Μουσείο Αθηνών είναι ταξινομημένο ως αρ. 585.		
				β) Νέα Υόρκη 1957.172.918.		
			5 ⁰⁰	7.96 γρ.	-	
				γ) Grün 60, 12 November 2012, lot 106.		
			-	8.23 γρ.	-	
436.	E153	O302		Auctiones e30, 19 October 2014, lot 26.		
			-	8.36 γρ.	22 χιλ.	Πίν. 19
437.	E153	O303		Παρίσι 35.		
			10 ⁰⁰	8.43 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 19

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλα κεφαλή Αθηνάς αρ., Λ και κηρύκειο δ.

- 438.** E153 O304 α) Νέα Υόρκη 1957.172.911.
12⁰⁰ 8.21 γρ. - **Πίν. 19**
β) Συρακούσες 37543' εκ «θησαυρού» **Cesarò 1915-1916, IGCH 2145.**
9⁰⁰ 8.50 γρ. -
Holloway 1989, πίν. 10, αρ. 113.
γ) Bologna 51266 (Συλλογή Palagi).
2⁰⁰ 8.35 γρ. 20 χιλ.
- 439.** E153 O305 α) Künker e31, 29 October 2014, lot 77.
- - - **Πίν. 19**
β) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.45 γρ. 20.5 χιλ.
Calciati 1990, σ. 319, αρ. 542-86.
- 440.** E154 O306 α) NAC Auction R, 17 May 2007, lot 1147' εκ Künker 104,
27 September 2005, lot 190.
- 8.49 γρ. 23 χιλ.
β) Pegasi 37, 14 November 2017, lot 17.
- 8.32 γρ. -
*Ο. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω από την κεφαλή της Αθηνάς σε
όλα τα νομίσματα.*
- 441.** E155 O307 «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.22 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 19**
Calciati 1990, σ. 319, 538-83.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ., Λ και κηρύκειο αρ.

- 442.** E155 O303 α) Spink 5014, 28 September 2005, lot 96.
- 8.46 γρ. - **Πίν. 19**
β) «Θησαυρός» **Sicily 1935, IGCH 2148.**
- 8.50 γρ. -
Ravel 1936_a, σ. 4, αρ. 57.

			γ) Κοπεγχάγη.			
			9 ⁰⁰	8.48 γρ.	20.5 χιλ.	
			<i>SNG Cop.</i> 346.			
443.	E155	O302	Νέα Υόρκη 1957.172.920.			
			6 ⁰⁰	8.43 γρ.	-	Πίν. 19
444.	E156	O308	α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).			
			11 ⁰⁰	8.45 γρ.	19 χιλ.	Πίν. 19
			β) Stack's Coin Galleries, 31 March 2008, lot 2052.			
			-	8.15 γρ.	-	
			γ) Ουαλία.			
			6 ⁰⁰	8.42 γρ.	20 χιλ.	
445.	E156	O309	α) Gorny - von Mosch 233, 06 October 2015, lot 1395.			
			-	8.25 γρ.	-	Πίν. 19
			β) Νέα Υόρκη 1944.100.19255.			
			6 ⁰⁰	8.62 γρ.	-	
446.	E156	O310	α) Sternberg 23, 29 October 2010, lot 224.			
			-	8.48 γρ.	χιλ.	Πίν. 19
			β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).			
			5 ⁰⁰	8.43 γρ.	20.5 χιλ.	
447.	E157	O311	α) Βιέννη 12413.			
			6 ⁰⁰	8.41 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 19
			β) Roma 2, 02 October 2011, lot 159.			
			2 ⁰⁰	8.58 γρ.	21 χιλ.	
			γ) Cambridge, Lewis.			
			11 ⁰⁰	8.13 γρ.	21 χιλ.	
			<i>SNG Lewis</i> 628.			
			δ) Gorny - von Mosch 233, 06 October 2015, lot 1399.			
			-	8.24 γρ.	-	

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ., Λ και κηρύκειο δ.

448. E158 O312 Cambridge, McClean.
9⁰⁰ 8.17 γρ. 20.5 χιλ. Πίν. 19
McClean 5344, πίν. 194, αρ. 20.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ., Λ και κηρύκειο αρ.

449. E158 O313 M&M Deutschland 16, 19 May 2005, lot 919.
- 8.06 γρ. 20 χιλ. Πίν. 19

450. E158 O314 α) Συρακούσες 37744' εκ «θησαυρού» **Cesarò 1915-1916, IGCH 2145.**

12⁰⁰ 8.45 γρ. - Πίν. 19
Holloway 1989, αρ. 122.

β) Συρακούσες 55739' εκ «θησαυρού» **Scoglitti 1938, IGCH 2185.**

6⁰⁰ 8.20 γρ. -
Holloway 1989, πίν. 49, αρ. 207.

γ) Συρακούσες' εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**

2⁰⁰ 8.19 γρ. 20 γρ.
Nicolet-Pierre 2009, πίν. 19, αρ. 470.

451. E158 O315 M&M Deutschland 34, 26 May 2011, lot 64.
- 8.44 γρ. - Πίν. 19

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ., Λ και κηρύκειο δ.

452. E158 O316 Παρίσι 1129.
8⁰⁰ 5.81 γρ. 22 χιλ. Πίν. 19

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ., Λ και κηρύκειο αρ.

453. E158 O317 «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.31 γρ. 22.5 χιλ. Πίν. 19

Calciati 1990, σ. 416, αρ. 93.

454. E158 O318 α) Spink 6018, 26 September 2006, lot 656.
 - 8.50 γρ. - Πίν. 19
 β) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
 - 8.09 γρ. 21.5 χιλ.
E. Graffiti I.
 Calciati 1990, σ. 416, αρ. 92GR.
455. E159 O314 Emporium e530, 24 March 2017, lot 30' εκ Emporium 72, 13
 November 2014, lot 186.
 - 8.56 γρ. - Πίν. 20
456. E159 O319 Peus e4, 14 January 2017, lot 54.
 - 8.51 γρ. - Πίν. 20
457. E159 O320 Cambridge, McClean.
 3⁰⁰ 8.03 γρ. 20 χιλ. Πίν. 20
McClean 5340, πίν. 194, αρ. 16.
458. E159 O321 Blackburn, Hart.
 1⁰⁰ 8.63 γρ. 21 χιλ. Πίν. 20
SNG Blackburn 670.
459. E160 O322 α) Νέα Υόρκη 1957.172.917.
 5⁰⁰ 8.39 γρ. - Πίν. 20
 β) G. Hirsch 293, 25 September 2013, lot 2310.
 - 8.37 γρ. -
E. Επιδιόρθωση σφραγίδας κάτω από τον Πήγασο .

Δραχμές

Ε. Ό.π.

Ο. Λ. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης δ. με στεφανωτή κόμμωση και οπισθοσφενδόνη.

460. E161 O323 Κοπεγχάγη.
 12⁰⁰ 2.46 γρ. 16 χιλ. Πίν. 20
SNG Cop. 363.

Ομάδα VII

Στατήρες

Ε. Ό.π., αλλά ο Πήγασος αρ.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς αρ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Στο πεδίο δ. Λ και κηρύκειο.

- 461.** E162 O324 Ponterio 148, 09 January 2009, lot 315.
- 8.33 γρ. - **Πίν. 20**
E. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στην κεφαλή του Πηγάσου.
- 462.** E162 O325 α) Νέα Υόρκη 1957.172.921.
9⁰⁰ 8.53 γρ. - **Πίν. 20**
β) Παρίσι 2711.
11⁰⁰ 8.34 γρ. 21 χιλ.
γ) Naumann 46, 11 September 2016, lot 155.
- 8.27 γρ. 21 χιλ.
E. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στην κεφαλή του Πηγάσου και στο περὸ σε όλα τα νομίσματα.
- 463.** E162 O326 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19264.
6⁰⁰ 8.18 γρ. - **Πίν. 20**
β) Λονδίνο RPK,p361.16.LocEr.
1⁰⁰ 8.44 γρ. 23 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 55.
γ) Cambridge, Leake.
11⁰⁰ 8.20 γρ. 21 χιλ.
SNG Leake 2741.
Διαμπερής σπή.
E. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στην κεφαλή του Πηγάσου και στο περὸ σε όλα τα νομίσματα.
- 464.** E162 O327 Frankfurt am Main, Deutsche Bundesbank 3566.
9⁰⁰ 8.55 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 20**
- 465.** E162 O328 Bologna 47871 (πανεπιστημιακή Συλλογή).
11⁰⁰ 7.51 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 20**
- 466.** E163 O325 α) Lanz 153, 12 December 2011, lot 208.
- 8.36 γρ. - **Πίν. 20**
β) Ιδιωτική Συλλογή.
- - 20.5 χιλ.
Calciati 1990, σ. 413, αρ. 84.

- γ) CNG 100, 07 October 2015, lot 1354.
11⁰⁰ 8.53 γρ. 22 χιλ.
- δ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.40 γρ. -
Calciati 1990, σ. 319, αρ. 540-84.
- 467.** E163 O326 Φρανκφούρτη 876.
6⁰⁰ 8.21 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 20**
- 468.** E163 O329 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
11⁰⁰ 8.44 γρ. 19 χιλ. **Πίν. 20**
β) «Θησαυρός» **Sicily 1935, IGCH 2148.**
- 8.40 γρ. -
Ravel 1936_α, σ. 4, αρ. 49.
- 469.** E163 O330 Νέα Υόρκη 1957.172.912.
6⁰⁰ 8.54 γρ. - **Πίν. 20**
- 470.** E163 O331 α) Παρίσι Delepierre.
6⁰⁰ 8.52 γρ. 20.5 χιλ. **Πίν. 20**
SNG Delepierre 1237.
β) Νέα Υόρκη 1957.172.915.
6⁰⁰ 8.48 γρ. -
γ) Roma May 2013 Auction, 21 May 2013, lot 182.
12⁰⁰ 8.42 γρ. 20 χιλ.
δ) Emporium 80, 16 April 2018, lot 70.
- 8.24 γρ. -
- 471.** E163 O332 Νέα Υόρκη 1895.12.1.
2⁰⁰ 8.17 γρ. - **Πίν. 20**
- 472.** E163 O333 α) Λονδίνο 1866,1201.2926
7⁰⁰ 8.34 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 20**
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 53.
β) Συρακούσες 37540' εκ «θησαυρού» **Cesarò 1915-1916, IGCH 2145.**
9⁰⁰ 8.35 γρ. -
Holloway 1989, πίν. 11, αρ. 118.

473.	E164	O333	Ουαλία. 3 ⁰⁰	8.53 γρ.	19 χιλ.	Πίν. 20
474.	E164	O334	Δρέσδη MKD Inv.-Nr. 1068. 9 ⁰⁰	8.61 γρ.	20 χιλ.	Πίν. 20
475.	E164	O335	Παρίσι 2713. 9 ⁰⁰	8.43 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 20
476.	E164	O336	Baldwin's 62-63, 29 September 2009, lot 24. -	-	-	Πίν. 20

Ομάδα VIII

Στατήρες

Ε. Ό.π., αλλά Πήγασος δ.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ., Λ και κηρύκειο αρ.

477.	E165	O337	Παρίσι, Delepierre. 6 ⁰⁰	8.36 γρ.	22 χιλ.	Πίν. 20
			<i>SNG Delepierre 1238.</i>			
478.	E165	O338	V Auktions 223, 05 March 2009, lot 14' εκ Baldwin's Autumn 2008 Argentum Auction, 08 November 2008, lot 547. -	8.57/ 8.55 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 20
479.	E165	O339	Συλλογή Lockett. 6 ⁰⁰	8.40 γρ.	22 χιλ.	Πίν. 21
			<i>SNG Lockett 2282.</i>			
480.	E165	O340	Αθήνα, Μουρούζη. 2 ⁰⁰	8.61 γρ.	22.5 χιλ.	Πίν. 21
			Ποστολάκας 1868, αρ. 585*. *Στο Νομισματικό Μουσείο Αθηνών είναι ταξινομημένο ως 586. <i>Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στην ουρά του Πηγασου.</i>			
481.	E165	O341	α) «Θησαυρός» West Sicily 1984, CH X, 411. -	8.37 γρ.	21 χιλ.	
			Calciati 1990, σ. 320, αρ. 551-93. β) Βρυξέλλες.			

- 3⁰⁰ 8.03 γρ. 22 χιλ. Πίν. 21
E. Σπάσιμο σφραγίδας στην ουρά του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.
482. E166 O340 α) Λονδίνο 1866,1201.2931.
9⁰⁰ 8.39 γρ. 20 χιλ. Πίν. 21
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 58.
β) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
4⁰⁰ 8.44 γρ. 22 χιλ.
γ) Συρακούσες: εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**
9⁰⁰ 8.21 γρ. 19 χιλ.
Nicolet-Pierre 2009, πίν. 19, αρ. 469.
483. E166 O341 Νέα Υόρκη 1944.100.19244.
4⁰⁰ 8.52 γρ. - Πίν. 21
484. E166 O342 Παρίσι 2709.
3⁰⁰ 8.43 γρ. 21 χιλ. Πίν. 21
485. E166 O343 Manchester.
5⁰⁰ 8.29 γρ. 22 χιλ. Πίν. 21
SNG Manchester 880.
486. E166 O344 Λονδίνο ΕΗ,ρ361.16.LocEp.
8⁰⁰ 8.50 γρ. 22 χιλ. Πίν. 21
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 57.
487. E166 O345 α) Künker 94, 27 September 2004, lot 788.
- 8.42 γρ. - Πίν. 21
β) Νέα Υόρκη 1944.100.19260.
6⁰⁰ 8.50 γρ. -
488. E166 O346 Künker e31, 29 October 2014, lot 78.
- - - Πίν. 21
489. E167 O347 α) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
4⁰⁰ 8.48 γρ. 21 χιλ. Πίν. 21
β) Νέα Υόρκη 1957.172.892.
4⁰⁰ 8.51 γρ. -
γ) Συρακούσες: εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966,**

IGCH 2180.

9⁰⁰ 8.33 γρ. 20.5 χιλ.

Nicolet-Pierre 2009, πίν. 18, αρ. 447.

δ) iNumis Mail Bid Sale 29, 02 June 2015, lot 63· iNumis Mail Bid Sale 14, 25 March 2011, lot 64.

6⁰⁰ 8.52 γρ. 20 χιλ.

ε) Νέα Υόρκη 1957.172.891.

8⁰⁰ 8.55 γρ. -

Ο. Σπάσιμο σφραγίδας στην ουρά του Πηγάσου στα νομίσματα δ-ε.

490. E168 O348 α) Roma 10, 27 September 2015, lot 225· εκ Baldwin's Summer 2011 Argentum Auction, 04 June 2011, lot 4.

3⁰⁰ 8.18 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 21**

β) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**

- 8.53 γρ. 22 χιλ.

Calciati 1990, σ. 415, αρ. 92.

γ) Forum 18221.

9⁰⁰ 7.78 γρ. 22.3 χιλ.

δ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**

- 8.37 γρ. 22 χιλ.

Calciati 1990, σ. 415, αρ. 92/1.

ε) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**

- 8.32 γρ. 22 χιλ.

Calciati 1990, σ. 320, αρ. 547-92.

Ε. Σπάσιμο πίσω από τα οπίσθια σκέλη του Πηγάσου.

491. E168 O349 Lanz 159, 8 December 2014, lot 171.

- 8.34 γρ. - **Πίν. 21**

492. E168 O350 α) Βερολίνο, v. Rauch.

1⁰⁰ 8.35 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 21**

β) Συρακούσες· εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966,**

IGCH 2180.

9⁰⁰ 8.29 γρ. 20 χιλ.

Nicolet-Pierre 2009, πίν. 18, αρ. 448.

493.	E168	O351	Νέα Υόρκη 1955.54.146. 7 ⁰⁰ 8.53 γρ. -	Πίν. 21
			<i>Ε. Σπάσιμο πίσω από τα οπίσθια σκέλη του Πηγάσου.</i>	
494.	E168	O352	CNG e417, 28 March 2018, lot 176. 11 ⁰⁰ 8.31 γρ. 22 χιλ.	Πίν. 21
			<i>Ε. Σπάσιμο πίσω από τα οπίσθια σκέλη του Πηγάσου.</i>	
495.	E169	O353	α) Παρίσι 2710. 3 ⁰⁰ 8.47 γρ. 21 χιλ.	Πίν. 21
			β) Νέα Υόρκη 1944.100.19253. 9 ⁰⁰ 8.42 γρ. -	
			γ) Συλλογή Pozzi. - - -	
			<i>Pozziβ 3949.</i>	
			δ) Roma e47, 28 June 2018, lot 185. 9 ⁰⁰ 8.78 γρ. 20 χιλ.	
496.	E170	O354	Νέα Υόρκη 1944.100.19262. 2 ⁰⁰ 8.46 γρ. -	Πίν. 21
497.	E171	O355	Spink 6018, 26 September 2006, lot 657. - 8.50 γρ. -	Πίν. 21

Δραχμές

Ε. Α. Πήγασος σε πτήση δ. με το πτερό σε έκταση.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης δ. με στεφανωτή κόμμωση και ελεύθερους βοστρύχους στο πίσω μέρος της κεφαλής. Στο πεδίο αρ. Α.

498.	E172	O356	Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875. 1 ⁰⁰ 2.43 γρ. 17 χιλ.	Πίν. 21
-------------	------	------	--	----------------

Διώβολα

Ε. Ο.π.

Ο. Πήγασος με καμπυλόσχημο πτερό σε βηματισμό δ. με ανασηκωμένο το αρ. εμπρόσθιο σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους. Κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου Α.

499.	E173	O357	M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 214.	
-------------	------	------	---	--

9⁰⁰ 0.88 γρ. 11 χιλ. Πίν. 21

Τριημιωβόλια

Ε. Ό.π.

Ο. Γοργόνειο με τη γλώσσα έξω από το στόμα. Ελεύθεροι βόστρυχοι πλαισιώνουν το πρόσωπο.

500. E174 O358 Λονδίνο 1846,0217.24.
7⁰⁰ 0.60 γρ. 9 χιλ. Πίν. 21

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 137.

501. E175 O359 α) Μόναχο 806.
12⁰⁰ 0.59 γρ. 9.5 χιλ. Πίν. 21

β) Παρίσι 66.

1⁰⁰ 0.60 γρ. 9 χιλ.

γ) Κοπεγχάγη.

3⁰⁰ 0.52 γρ. 9.5 χιλ.

SNG Cop. 366.

Ομάδα IX

Στατήρες

Ε. Πήγασος σε πτήση δ. με το περό σε έκταση. Χωρίς Λ.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο δ. Στο πεδίο αρ. Λ και κηρύκειο.⁷⁸⁷

502. E176 O360 α) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
9⁰⁰ 8.44 γρ. 22 χιλ. Πίν. 21

β) Künker 153, 14 March 2009, lot 8273.

- 8.41 γρ. -

γ) Νέα Υόρκη 1957.172.905.

8⁰⁰ 8.54 γρ. -

δ) Pegasi 25, 08 November 2011, lot 103.

- 8.43 γρ. -

503. E176 O361 Βουδαπέστη, Dess.III.1214.

⁷⁸⁷ Νομίσματα του τύπου αυτού εντοπίστηκαν στον «θησαυρό» Sicily 1837, *IGCH* 2144, βλ. Zograph 1928, σ. 126, αρ 124-125.

- 10⁰⁰ 8.39 γρ. 20 χιλ. Πίν. 22
504. E176 O362 α) Νέα Υόρκη 1957.172.906.
- 2⁰⁰ 8.48 γρ. - Πίν. 22
- β) d'Antan 8, 26 November 2010, lot 640.
- 8.61 γρ. 20 χιλ.
- γ) CNG e275, 07 March 2012, lot 23.
- 2⁰⁰ 8.47 γρ. 20 χιλ.
- δ) Νέα Υόρκη 1957.172.907.
- 2⁰⁰ 8.04 γρ. -
- ε) Συρακούσες 48381' εκ «θησαυρού» **Camarina 1928, IGCH 2185.**
- 5⁰⁰ 8.28 γρ. -
- Holloway 1989, πίν. 33, αρ. 79.
- στ) Ιθάκη' εκ «θησαυρού» **Ιθάκη 1985, CH VIII, 237.**
- - -
- Συμεώνογλου 1985, σ. 208, αρ. 28' Οικονομίδου 2017, πίν. 5, αρ. 28.
505. E176 O363 α) Αθήνα, Μουρούζη.
- 3⁰⁰ 7.97 γρ. 22 χιλ. Πίν. 22
- Ποστολάκας 1868, αρ. 584.
- β) Δρέσδη MKD Inv.-Nr. 1073.
- 12⁰⁰ 8.46 γρ. 19.5 χιλ.
- γ) Νέα Υόρκη 1957.172.923.
- 9⁰⁰ 8.46 γρ. -
- δ) Ιθάκη' εκ «θησαυρού» **Ιθάκη 1985, CH VIII, 237.**
- - -
- Συμεώνογλου 1985, σ. 206, πίν. 104-105.1' Οικονομίδου 2017, σ. 254, αρ. 1.
506. E176 O364 α) Bologna 47872 (πανεπιστημιακή Συλλογή).
- 10⁰⁰ 8.34 γρ. 22 χιλ. Πίν. 22
- β) CGB 20, 18 June 2004, lot 41.
- 12⁰⁰ 8.22 γρ. 21 χιλ.
- γ) Gorny - von Mosch 156, 05 March 2007, lot 1363.

- 8.45 γρ. -
 δ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
 - 8.42 γρ. 20.5 χιλ.
 Calciati 1990, σ. 320, αρ. 553-93.

Ε. Ό.π., αλλά κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου Λ.

Ο. Ό.π.

- 507.** E177 O365 α) Karlsruhe.
 12⁰⁰ 8.45 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 22**
 β) Νέα Υόρκη 1944.100.19267.
 12⁰⁰ 8.38 γρ. -
 γ) Βρυξέλλες.
 6⁰⁰ 8.34 γρ. 24 χιλ.
 δ) Cambridge, McClean.
 4⁰⁰ 8.37 γρ. 22.5 χιλ.
McClean 5339.
 ε) Νέα Υόρκη 1987.25.24.
 5⁰⁰ 8.68 γρ. -
- 508.** E177 O366 M&M Deutschland 12, 10 April 2003, lot 96.
 - 8.34 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 22**
- 509.** E177 O367 α) Συρακούσες· εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**
 9⁰⁰ 8.23 γρ. 20 χιλ.
 Nicolet-Pierre 2009, πίν. 18, αρ. 449.
 β) Οξφόρδη (Keble College).
 5⁰⁰ 8.27 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 22**
- 510.** E177 O368 α) Παρίσι 41.
 8⁰⁰ 8.16 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 22**
 β) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
 - 8.23 γρ. 19 χιλ.
 Calciati 1990, σ. 319, αρ. 545-92.
 γ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
 - 8.49 γρ. 21 χιλ.

- Calciati 1990, σ. 320, αρ. 546-92.
- 511.** E177 O369 «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
 - 8.31 γρ. 19.5 χιλ. Πίν. 22
 Calciati 1990, σ. 320, αρ. 549-92.
- 512.** E178 O370 Βρυξέλλες.
 3⁰⁰ 8.39 γρ. 23 χιλ. Πίν. 22
- 513.** E178 O371 «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
 - 8.38 γρ. 21 χιλ. Πίν. 22
 Calciati 1990, σ. 416, αρ. 94.
- 514.** E178 O372 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, 10 May 1957).
 3⁰⁰ 8.43 γρ. 21.5 χιλ. Πίν. 22
 β) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
 2⁰⁰ 8.39 γρ. 22 χιλ.
 γ) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 221.
 3⁰⁰ 8.48 γρ. 20 χιλ.
 δ) Συρακούσες 37738' εκ «θησαυρού» **Cesarò 1915-1916, IGCH 2145.**
 3⁰⁰ 8.45 γρ. -
 Holloway 1989, πίν. 11, αρ. 120.
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στη ράχη του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.
- 515.** E179 O373 «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
 - 8.85 γρ. 19.5 χιλ. Πίν. 22
 Calciati 1990, σ. 416, αρ. 94/1.

Ε. Ό.π., αλλά ο Πήγασος σε καλπασμό.

Ο. Ό.π.

- 516.** E180 O374 α) Auctiones e58, 17 December 2017, lot 68.
 - 8.36 γρ. 22 χιλ. Πίν. 22
 β) Συρακούσες' εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**
 7⁰⁰ 8.35 γρ. 20 χιλ.

Nicolet-Pierre 2009, πίν. 18, αρ. 450.

Ε. Ό.π., αλλά το πτερό του Πηγάσου με φορά προς τα πάνω.

Ο. Ό.π.

- 517.** E181 O369 α) Αθήνα 2155^A.
10⁰⁰ 8.35 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 22**
β) Winterthur.
10⁰⁰ 8.31 γρ. 23.2 χιλ.
Winterthur 1831.
γ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.44 γρ. 21 χιλ.
Calciati 1990, σ. 320, αρ. 552-93.
δ) «Θησαυρός» **Risan 1927, IGCH 391.**
9⁰⁰ 8.25 γρ. 22.4 χιλ.
Ujes 1999, σ. 109, αρ. 11.
- 518.** E181 O375 Bolaffi 26, 10 June 2015, lot 1068' Bolaffi 24, 05 June 2014, lot 60.
- 8.54 γρ. - **Πίν. 22**

Διώβολα

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση δ. με το πτερό σε έκταση.

Ο. Πήγασος με καμπυλόσχημο πτερό σε βηματισμό δ. με ανασηκωμένο το αρ. εμπρόσθιο σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους. Κάτω από την κοιλιά του πηγάσου Λ.

- 519.** E182 O376 Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
10⁰⁰ 0.83 γρ. 11 χιλ. **Πίν. 22**

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά ο Πήγασος ιστάμενος με προτεταμένη σκέλη.

- 520.** E182 O377 M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 215.
11⁰⁰ 0.87 γρ. 10.5 χιλ. **Πίν. 22**

Τριημιωβόλια

Ε. Ό.π.

Ο. Γοργόνειο με τη γλώσσα έξω από το στόμα. Ελεύθεροι βόστρυχοι πλαισιώνουν το πρόσωπο.

521. E183 O378 Yale 2001.87.7191.
4⁰⁰ 0.60 γρ. 9.5 χιλ. **Πίν. 22**

5^η σειρά

Στατήρες

Ε. Α. Πήγασος σε πτήση δ. με το πτερό σε έκταση προς τα πάνω.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς δ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Στο πεδίο αρ. τρίβαθμη ιθυφαλλική ερμαϊκή στήλη με κηρύκειο δ.

522. E181 O379 α) Μόναχο 774.
5⁰⁰ 8.40 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 22**
β) Halle-Wittenberg, Martin-Luther-Universität 323.
- 8.44 γρ. 20 χιλ.
γ) Συρακούσες 37740' εκ «θησαυρού» **Cesarò 1915-1916, IGCH 2145.**
3⁰⁰ 8.55 γρ. -
Holloway 1989, πίν. 12, αρ. 132.
δ) Bolaffi 25, 04 December 2014, lot 64.
- 8.44 γρ. -

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο αρ. και Λ

523. E181 O380 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
3⁰⁰ 8.43 γρ. 20.5 χιλ. **Πίν. 22**
β) Roma 3, 31 March 2012, lot 101.
1⁰⁰ 8.49 γρ. 20 χιλ.
Ε. Φθορές σφραγίδας γύρω από το πτερό του Πηγάσου.
Ο. Σπάσιμο σφραγίδας στη θόλο του κράνους της Αθηνάς.

524. E181 O381 Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.
9⁰⁰ 8.53 γρ. 21.5 χιλ. **Πίν. 22**

525. E181 O382 α) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
1⁰⁰ 8.47 γρ. 20.5 χιλ. Πίν. 22
β) Cambridge, Leake.
7⁰⁰ 8.40 γρ. 22 χιλ.
SNG Leake 2742.
γ) Νέα Υόρκη, J. Ward.
12⁰⁰ 8.24 γρ. 21.5 χιλ.
Ward 385.
δ) CNG 103, 14 September 2016, lot 146· εκ Gorny - von
Mosch 233, 06 October 2015, lot 1400.
11⁰⁰ 8.25 γρ. 20.5 χιλ.
E. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω από το πτερό του Πηγάσου.
526. E181 O383 Νέα Υόρκη 1953.145.2.
12⁰⁰ 8.43 γρ. - Πίν. 22
527. E181 O384 α) Λονδίνο 1840,0403.43.
5⁰⁰ 8.46 γρ. 19 χιλ. Πίν. 23
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 63· Calciati 1990, σ. 419,
αρ. 102/3.
β) Βερολίνο, C.R. Fox 1873.
3⁰⁰ 8.46 γρ. 22 χιλ.
O. Grafitti XE.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά δίβαθμη ιθυφαλλική ερμαϊκή στήλη με κηρύκειο δ.

528. E181 O385 α) Συρακούσες· εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966,**
IGCH 2180.
1⁰⁰ 8.47 γρ. 20 χιλ. Πίν. 23
Nicolet-Pierre 2009, πίν. 18, αρ. 429.
β) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 7.78 γρ. 22 χιλ.
Calciati 1990, σ. 320, αρ. 560-102.

Ε. Λ. Πήγασος σε καλπασμό δ. με το πτερό σε έκταση προς τα πάνω.

Ο. Ό.π.

- 529.** E180 O386 α) Παρίσι 1139.
7⁰⁰ 8.54 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 23**
β) Lanz 117, 24 November 2003, lot 249.
9⁰⁰ 8.50 γρ. 22 χιλ.

E. Graffiti A.

Ο. Σπάσιμο σφραγίδας στη θόλο του κράνους της Αθηνάς.

- 530.** E180 O387 α) Βιέννη 12425.
- 7.88 γρ. - **Πίν. 23**
β) Heidrun Höhn e-Live 10, 13 April 2018, lot 417.
- 8.62 γρ. -
γ) Gorny - von Mosch 212, 05 March 2013, lot 1508.
- 8.61 γρ. -

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π, αλλά τρίβαθμη ιθυφαλλική ερμαϊκή στήλη με κηρύκειο δ.

- 531.** E180 O381 α) Βερολίνο, v. Rauch 1878.
10⁰⁰ 8.54 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 23**
β) Blackburn, Hart.
8⁰⁰ 8.55 γρ. 19 χιλ.

SNG Blackburn 658.

Ε. Ό.π., αλλά ο Πήγασος σε πτήση.

Ο. Ό.π.

- 532.** E184 O388 α) Αθήνα, Σούτσου.
11⁰⁰ 8.36 γρ. 19.5 χιλ. **Πίν. 23**
SNG Soutzos 506.
β) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.52 γρ. 20 χιλ.

E. Graffiti AA.

Calciati 1990, σ. 321, αρ. 561-102.

- 533.** E184 O389 α) Cambridge, Lewis.

			9 ⁰⁰	8.50 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 23
				<i>SNG Lewis 625.</i>		
				β) Συρακούσες 55937' εκ «θησαυρού» Gela, Capo Soprano 1955 (;), IGCH 2183.		
			11 ⁰⁰	8.25 γρ.	-	
				Holloway 1989, πίν. 23, αρ. 63.		
				γ) «Θησαυρός» Risan 1927, IGCH 391.		
			9 ⁰⁰	8.05 γρ.	19.9 χιλ.	
				Ujes 1999, σ. 109, αρ. 12.		
534.	E184	O389		Roma 9, 22 March 2015, lot 148.		
			10 ⁰⁰	8.53 γρ.	22 χιλ.	Πίν. 23
535.	E185	O389		VAuktions 249, 15 July 2010, lot 5.		
			-	8.46 γρ.	20 χιλ.	Πίν. 23
536.	E186	O390		α) Νέα Υόρκη 1957.172.941.		
			5 ⁰⁰	8.18 γρ.	-	Πίν. 23
				β) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.		
			9 ⁰⁰	8.48 γρ.	20.5 χιλ.	
				γ) NAC 64, 17 May 2012, αρ. 2223.		
			-	8.27 γρ.	-	
				δ) Αθήνα, Μουρούζη.		
			7 ⁰⁰	8.47 γρ.	22 χιλ.	
				Ποστολάκας 1868, αρ. 583.		
				ε) Λονδίνο 1939,0508.1.		
			8 ⁰⁰	7.87 γρ.	21 χιλ.	
				Calciati 1990, σ. 419, αρ. 102/2.		
				στ) Νέα Υόρκη 1957.172.940.		
			12 ⁰⁰	8.23 γρ.	-	
				ζ) CNG e72, 03 Septemebr 2003, lot 16.		
			-	8.61 γρ.	27 χιλ.	
				η) «Θησαυρός» West Sicily 1984, CH X, 411.		
			-	8.04 γρ.	22 χιλ.	
				Calciati 1990, σ. 320, αρ. 559-102.		
				θ) Συλλογή Pozzi.		

- - -
Ροζζιβ 3951.

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στο Α στα νομίματα β-θ.

Ε΄ περίοδος (344 - 319 π.Χ.)

Τα νομίσματα (πίν. 23-39, αρ. 537-926)

Στο γ΄ τέταρτο του 4^{ου} αι. π.Χ. κυριαρχεί η Ε΄ περίοδος της Λευκάδας. Πρόκειται για μία πλούσια νομισματικά περίοδο που σχετίζεται κυρίως με στρατιωτικές, αλλά και εμπορικές επιχειρήσεις στις οποίες λαμβάνει μέρος η πόλη. Κατά την περίοδο αυτή το νομισματοκοπείο χρησιμοποιεί πλήθος συμβόλων στην επιφάνεια της οπίσθιας πλευράς, εκδίδει συστηματικά υποδιαιρέσεις και κόβει για πρώτη φορά τριημίδραχμα και χάλκινα νομίσματα. Την χάλκινη παραγωγή της πόλης θα την εξετάσουμε σε ξεχωριστή ενότητα.

Τα νομίσματα της περιόδου κατανέμονται σε εννέα σειρές, βάσει των συμβόλων, των διασταυρώσεων των σφραγίδων και της τεχνοτροπίας. Ως εκ τούτου, σε ορισμένες ομάδες αντιστοιχούν περισσότερα του ενός σύμβολα. Οι στατήρες της περιόδου έχουν εντοπιστεί συνολικά σε 39 «θησαυρούς»⁷⁸⁸ που εντοπίζονται γεωγραφικά κυρίως στη Δύση. Από το πλήθος των «θησαυρών» σημαντικές ενδείξεις χρονολόγησης για την έναρξη της περιόδου δίνουν οι «θησαυροί» Licata 1926 (*IGCH* 2130), Sicily 1960 (*IGCH* 2127) και Sicily 1974-1975 (*CH* V, 23). Τέλος, ελάχιστα είναι τα νομίσματα που προέρχονται από συστηματική ανασκαφική έρευνα.

⁷⁸⁸ Οι «θησαυροί» αναφέρονται με την ένδειξη των *IGCH* και *CH*, εφόσον υπάρχει, και σύμφωνα με τη χρονολογία απόκρυψής τους, όπως έχουν ταξινομηθεί στο κεφάλαιο «*Θησαυροί*». Πρόκειται για τους: Licata 1926 (*IGCH* 2130), Sicily 1960 (*IGCH* 2127), Sicily 1974-1975 (*CH* V, 23), Risan, Dalmatia 1927 (*IGCH* 391), Παλαιομάνινα 1961 (*IGCH* 72), Megara Hyblaea 1949 (*IGCH* 2135), Leonforte Nissoria 1952 (*IGCH* 2133), Δυτική Ελλάδα (;) 1907 (*IGCH* 88), Sicily 1912-1913 (*IGCH* 2147), Cesarò 1915-16 (*IGCH* 2145· *CH* VIII, 560· *CH* IX, 623), Sicily 1877 (*IGCH* 2149), Sicily 1935 (*IGCH* 2148), Megara Hyblaea 1966 (*IGCH* 2180), South Italy/ Sicily, γύρω στο 1981 (*CH* VIII, 167), East Sicily 1983 (*CH* X, 400), Palazzolo Acreide 1995, Pachino 1957 (*IGCH* 2151), Χιλιμόδι 1932 (*IGCH* 85), Avola 1888 (*IGCH* 2169), South Italy 1985 ή νωρίτερα (*CH* VIII, 232), Canicattini 1917 (*IGCH* 2150), Selinunte 1876 (*IGCH* 2152), Palma di Montecchiaro 1929 (*IGCH* 2153), Sicily (*CH* VII, 57), Phoinike, Chaonie 2008, Sicily (*IGCH* 2187), Syracuse, Fusco 1955 (*IGCH* 2179), Gela, Capo Soprano 1955 (*IGCH* 2183), Soverato 1914 (*IGCH* 1969), Mesagne Calabria 1907 (*IGCH* 1971), Sicily 1837 (*IGCH* 2144), Camarina 1928 (*IGCH* 2185), Sicily, άγνωστο έτος απόκρυψης (*IGCH* 2187), West Sicily 1984 (*CH* X, 411), Ήπειρος, πριν το 1825, (*IGCH* 201), Κεφαλονιά 1935 (*IGCH* 140), S. Giorgio Ionico, Taranto πριν το 1976 (*CH* IV, 34· *CH* VI, 26), Κέρκυρα 1997 (*CH* X, 54), Torchiarolo 1926 (*IGCH* 1977· *CH* IX, 643), Πάγοι Κέρκυρας 2006, Ιθάκη 1985 (*CH* VIII, 237), Μοκίγνες 1895 (*IGCH* 171).

1^η σειρά: Στατήρες E187-E191 / O391-O399
Τριημίδραχμα E192 / O400
Δραχμές E193-E194 / O401-O403
Τριώβολα E195 / O404
Διώβολα E196-E198 / O405-O409
Τριημιωβόλια E199-E202 / O410-O411
Οβολοί E203-E204 / O412-O413

Στην **1^η σειρά** αποδίδονται 67 στατήρες που παρήχθησαν από πέντε εμπρόσθιες και εννέα οπίσθιες σφραγίδες, πέντε τριημίδραχμα που παρήχθησαν από το ίδιο ζεύγος σφραγίδων και δεκαοκτώ δραχμές από δύο σφραγίδες εμπροσθοτύπου και τρεις οπισθοτύπου. Στην ίδια σειρά αποδίδονται δύο τριώβολα που παρήχθησαν από το ίδιο ζεύγος σφραγίδων, είκοσι διώβολα που προήλθαν από τρεις εμπρόσθιες και πέντε οπίσθιες σφραγίδες, πέντε τριημιωβόλια από τέσσερις εμπρόσθιες και δύο οπίσθιες σφραγίδες και, τέλος, τρεις οβολοί που παρήχθησαν από δύο σφραγίδες εμπροσθοτύπου και ισάριθμες οπισθοτύπου. Δεν υπάρχει σύνδεση μέσω διασταυρώσεων σφραγίδων με την προηγούμενη **Δ΄ περίοδο**. Ο λόγος του αριθμού των στατήρων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 13.4, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 5 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 5 και το 6.

Κατά την παραγωγή της **1^{ης} σειράς** απαντούν δύο παραλλαγές, βάσει της τυπολογίας του πτερού του Πηγάσου. Στην πρώτη αναπαράγεται εν πολλοίς η τυπολογία των πτερωτών ίππων της **5^{ης} σειράς** της **Δ΄ περιόδου** με αντίστοιχη κίνηση στα σκέλη του ζώου, ενώ το πτερό βρίσκεται σε έκταση με κατεύθυνση προς τα πάνω, αρκετά πιο σχηματοποιημένο, όμως, και χωρίς πλαστικότητα. Μάλιστα, τα πρωτεύοντα ερετικά πτερά αποδίδονται ως παράλληλες γραμμές, εντελώς γραμμικά. Η κοντή χαίτη απεικονίζεται φυσιοκρατικά, παριστάνεται η προκόμη, το στόμα είναι ελαφρώς ανοικτό και ο οφθαλμός διογκωμένος. Τα παραπάνω στοιχεία σε συνδυασμό με το πλάσιμο των όγκων του ζώου υπογραμμίζουν την ένταση της στιγμής. Στην ίδια σειρά φιλοτεχνούνται, στη συνέχεια, δύο νέες εμπρόσθιες σφραγίδες: η μία παριστάνει τον Πήγασο σε αρκετά μικρότερο μέγεθος (E190), ενώ η δεύτερη (E191) απεικονίζει ένα ραδινό ζώο με το πτερό φυσιοκρατικά σχεδιασμένο να καμπυλώνεται προς τα πάνω, με ιδιαίτερη επιμέλεια στη χάραξη των επιμέρους μερών του. Η κεφαλή του είναι χαμηλωμένη προς τα εμπρόσθια σκέλη και η πλούσια, αλλά

γραμμική χαίτη του θυμίζει λοφίο κράνους. Οι διαφοροποιήσεις αυτές υπαγορεύουν διαφορετικά χέρια χαρακτών και πιθανόν και διαφορετική χρονική στιγμή.

Στη δεύτερη παραλλαγή ο Πήγασος παριστάνεται με αρχαϊστικό καμπυλόσχημο πτερό (E189), τυπολογία που είχε εγκαταλειφθεί από το β' μισό του 5^{ου} αι. π.Χ.⁷⁸⁹ Το πτερό, η απόδοση του οποίου παραμένει μη φυσιοκρατική, διαρθρώνεται σε τέσσερα διακριτά τμήματα, όχι αρμονικά συνδεδεμένα μεταξύ τους, κυρίως όσον αφορά στα καμπυλόσχημα ερετικά πτερά. Το στόμα εικονίζεται κλειστό και η χαίτη αποδίδεται κατά το συνήθη γραμμικό τρόπο, αντίθετα από ότι στον πρώτο τύπο.

Γενικά η ουρά του Πηγάσου της *I^{ης} σειράς* θυμίζει άγκιστρο που απολήγει σε μικρό θύσανο.

Το αρχικό γράμμα του εθνικού, Λ, χαράσσεται κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου σε όλες τις υποδιαίρεσεις, αρχικά σε μεγάλο μέγεθος με ισοσκελείς κεραίες και στη συνέχεια πιο μικρό με μακρύτερη την αριστερή κεραία.

Στην οπίσθια όψη των στατήρων απαντούν δύο σύμβολα: βότρυς και κάνθαρος που ορίζουν δύο διαφορετικές εκδόσεις, όχι παράλληλες, αλλά συνεχόμενες. Στις εκδόσεις με το βότρυ η Αθηνά εικονίζεται αριστερόστροφη ή δεξιόστροφη. Πρόκειται για όμορφα χαραγμένες, κομψές κεφαλές, μικρότερες σε μέγεθος από τις κεφαλές της *Δ' περιόδου*. Ο οφθαλμός σχεδιάζεται μέσα σε βαθιά οφθαλμική κόγχη, το πλάσιμο των όγκων του προσώπου είναι απαλό και έχει μικρά σφιχτά χείλη. Το κράνος είναι αρκετά μεγάλο, σχεδόν καλύπτει το μέτωπο και φθάνει έως το ύψος των οφθαλμών. Ανεξάρτητοι, κυματοειδείς βόστρυχοι, άλλοτε πιο πλούσιοι (O391) και άλλοτε πιο «στεγνοί» (O394) προβάλλουν κάτω από το κράνος και στολίζουν την κεφαλή της θεάς. Στο πεδίο του νομίσματος, χωρίς αποκρυσταλλωμένη θέση, χαράσσονται το γράμμα Σ, ενίοτε επί τα λαιά, και μεγάλος βότρυς σε τσαμπί με δύο φύλλα. Ο χαρακτήρας με ιδιαίτερη έμφαση στη λεπτομέρεια του συμβόλου χαράσσει ακόμα και τις νευρώσεις των φύλων. Η ομάδα με τον κάνθαρο παριστάνει την Αθηνά προς τα δεξιά. Η απόδοση των επιμέρους

⁷⁸⁹ Ένας αντίστοιχος αρχαϊσμός καταγράφεται στο νομισματοκοπείο της Κορίνθου (Δ' περίοδος, βλ. Ravel 1948, P296) και της Αμβρακίας (Ε' περίοδος, ομάδα Α, βλ. Ravel 1928, σ. 130, Α57). Ο Ravel (1928, σ. 129) είχε χρονολογήσει την Ε' περίοδο της Αμβρακίας στο 360-338 π.Χ., συνδέοντας το τέλος της περιόδου με την κατάληψη της πόλης από το Φίλιππο Β' της Μακεδονίας και το κλείσιμο του νομισματοκοπείου, άποψη που πλέον αμφισβητείται, βλ. Martin 1985, σσ. 173-175.

χαρακτηριστικών της δε διαφοροποιείται. Οι οφθαλμοί αποδίδονται μέσα σε βαθιά οφθαλμική κόγχη και χαρίζουν στη μορφή εσωστρέφεια, το πλάσιμο στις παρειές του προσώπου είναι απαλό. Το κορινθιακό κράνος κατεβαίνει αρκετά χαμηλά και σχεδόν φθάνει έως τους οφθαλμούς (O397). Πλούσιοι βόστρυχοι περιβάλλουν με μικρό κυματισμό την κεφαλή της θεάς, καθώς προβάλλουν κάτω από το κράνος. Στο πεδίο αριστερά εικονίζεται κάρναρος με υψηλό πόδι⁷⁹⁰ και κάτω από την κεφαλή της θεάς σε ορισμένα νομίσματα χαράσσεται το γράμμα Λ (O397) με τις κεραίες να καμπυλώνονται ελαφρώς ή το γράμμα Δ, αλλά σε αρκετά μικρότερο μέγεθος (O399).

Στην *I^η σειρά* αποδίδεται μία υποδιαίρεση που κόβεται για πρώτη φορά από το τοπικό νομισματοκοπείο.⁷⁹¹ Πρόκειται για τα τριημίδραχμα οι όψεις των οποίων αφηγούνται ολόκληρο το επεισόδιο της εμπλοκής του Βελλεροφόντη με τη Χίμαιρα (αρ. 553). Στην εμπρόσθια πλευρά εικονίζεται ο Κορίνθιος ήρωας, γυμνός, να ιππεύει τον πτερωτό ίππο, τον οποίο κρατάει από τον χαλινό με το αριστερό χέρι του, ενώ με το δεξί κρατάει το δόρυ με κατεύθυνση προς τα κάτω. Ο Πήγασος χαράσσεται με σωστές αναλογίες κορμού – σκελών και παριστάνεται σε καλπασμό, όπως δηλώνουν τα σκέλη και η χαμηλωμένη κεφαλή. Η πλούσια χαιτή και η προκόμη αποδίδονται με λεπτομέρεια, ενώ το πτερό εικονίζεται σε πλήρη έκταση προς τα πίσω με μεγάλα πρωτεύοντα και δευτερεύοντα ερετικά πτερά.

Ως οπισθότυπος παριστάνεται η συνέχεια της αφηγηματικής σκηνής, η Χίμαιρα σε βηματισμό αριστερά με την κεφαλή ελαφρώς προς τα δεξιά. Το μυθικό όν είναι τραυματισμένο στην κεφαλή της αίγας που εκφύεται στη ράχη της, ενώ με τα δόντια και τα εμπρόσθια σκέλη συνθλίβει ένα δεύτερο δόρυ. Ο χαρακτήρας δημιουργεί ένα μύθος ζώο, με διακοσμική διάθεση στην απόδοση των λεπτομερειών της πλούσιας χαιτής στην κεφαλή. Ιδιαίτερη μνεία οφείλουμε να κάνουμε στη στάση του ζώου, καθώς με την ανομοιόμορφη θέση των εμπρόσθιων σκελών ο χαρακτήρας

⁷⁹⁰ Για τον τύπο του αγγείου και τη χρονολόγησή του, βλ. Kanowski 1984, σσ. 48-51, αρ. 3.

⁷⁹¹ Η Κόρινθος, σύμφωνα με τη Warren (1968, σσ. 125-126), εκδίδει τριημίδραχμα ήδη από την περίοδο του Πελοποννησιακού πολέμου. Τεχνοτροπικά, όμως, τα νομίσματα αυτά δείχνουν μία πιο εξελιγμένη χάρση και θα πρέπει να χρονολογηθούν πιο χαμηλά, πιθανόν στις αρχές του 4^{ου} αι. π.Χ. Αντίστοιχη άποψη υποστήριξε η Warren (1968, σ. 136, υποσ. 5, σ. 137) και για την περίπτωση της Λευκάδας και συνέδεσε τα πρώτα τριημίδραχμα της πόλης, βάσει της απόδοσης του εθνικού, με τα αρ. 164-165 νομίσματα (*5^η σειρά*, Γ' περίοδος). Η τεχνοτροπική διαφορά, όμως, κυρίως στην απόδοση του Πηγάσου είναι πολύ μεγάλη, ενώ αντίθετα η ταξινόμησή του στην *I^η σειρά* της Ε' περιόδου συνάδει με την απόδοση του Λ στους στατήρες (πρβλ. O397) και την τυπολογία του Πηγάσου, κυρίως ως προς τη θέση της κεφαλής (πρβλ. E191).

επιτυγχάνει να δώσει στην παράσταση βάθος και προοπτική. Κάτω από τη Χίμαιρα χαράσσεται το Λ με ανισομεγέθεις κεραίες, το οποίο μάλλον δεν αντιστοιχεί στο αρχικό γράμμα του εθνικού, αλλά στο σύστημα ελέγχου της έκδοσης (πρβλ. Ο397).

Στην εμπρόσθια πλευρά των δραχμών εικονίζεται ο Πήγασος προς τα δεξιά, αναπαράγοντας το εικονογραφικό πρότυπο των στατήρων σε όλες τις επιμέρους λεπτομέρειες με το έντονα σχηματοποιημένο πτερό σε έκταση προς τα πάνω.

Στις οπίσθιες όψεις χρησιμοποιήθηκαν τρεις εικονογραφικές παραλλαγές για την απόδοση της Νύμφης. Στην πρώτη η Πειρήνη παριστάνεται απόλυτα μετωπική με ταινία στην κεφαλή, γύρω από την οποία κυματίζουν οι βόστρυχοι. Έχει στρογγυλό πρόσωπο με μικρά, σφιχτά χείλη και μεγάλους οφθαλμούς με ένταση στο βλέμμα.⁷⁹² Στη δεύτερη παραλλαγή η Νύμφη απεικονίζεται δεξιά με τα ίδια χαρακτηριστικά στο πρόσωπο: μικρά σφιχτά χείλη και τονισμένους οφθαλμούς. Έχει στεφανωτή κόμμωση, η οποία στο πίσω μέρος της κεφαλής στερεώνεται σε κεκρύφαλο που διακοσμείται με δικτυωτό με χάντρες και μικρούς θυσάνους ή κρεμάμενα εξαρτήματα στον αυχένα, ενώ ένας βόστρυχος στολίζει το αυτί. Η κεφαλή της κοσμείται με βότρυες ή άνθη.⁷⁹³ Στο λαιμό φοράει περιδέραιο από μεγάλες, στρογγυλές χάντρες και τριπλό κρεμαστό ενώτιο.⁷⁹⁴ Στο πεδίο του νομίσματος αριστερά χαράσσεται το γράμμα Σ επί τα λαιά και δεξιά κάτω από το πηγούνι της μορφής το γράμμα Δ.⁷⁹⁵ Ο τρίτος τύπος εικονίζει τη Νύμφη κατ' ενώπιον, αλλά με την κεφαλή της ελαφρώς στραμμένη προς τα δεξιά. Φοράει ταινία στην κεφαλή, γύρω από την οποία κυματίζουν βόστρυχοι και περιδέραιο από στρογγυλές χάντρες. Σχεδόν πρόκειται για προτομή, καθώς παριστάνεται και τμήμα από το στέρνο της μορφής, όχι μόνον ο λαιμός. Στη χάραξη της μορφής αυτής απαντούν τα ίδια επιμέρους χαρακτηριστικά με τα λεπτά χείλη και τους τονισμένους οφθαλμούς. Στο πεδίο του νομίσματος δεξιά

⁷⁹² Από την εν λόγω σφραγίδα έχουν εντοπιστεί μόλις δύο νομίσματα. Δυστυχώς, δεν είχα τη δυνατότητα να δω τα ίδια, παρά μόνον τα εκμαγεία τους. Τα πέταλα που χρησιμοποιήθηκαν είναι μικρότερα από το μέγεθος της σφραγίδας και δε διακρίνεται εάν η Νύμφη φοράει περιδέραιο και εάν στο πεδίο του νομίσματος εντοπίζεται κάποιο γράμμα.

⁷⁹³ Τόσο ο Ποστολάκας (1868, σ. 64, αρ. 665), όσο και ο Head (*BMC [Corinth and Colonies]*, αρ. 116), λόγω της παρουσίας των βοτρυών είχαν ταυτίσει την απεικονιζόμενη μορφή με Μαινάδα/ Βάκχα. Πρβλ. Νύμφη Ιστιαία με στεφάνι από βότρυες CNG Triton XIX, 05 January 2016, lot 121.

⁷⁹⁴ Για το ενώτιο της Νύμφης, βλ. Papaevangelou-Genakos 2017, σσ. 85-86, πίν. 31, αρ 16.

⁷⁹⁵ Ο Ποστολάκας (1868, σ. 64, αρ. 665) λανθασμένα αναφέρει Α αντί για Δ.

χαράσσεται το γράμμα Σ επί τα λαιά. Γενικά οι κεφαλές που εικονίζονται στις δραχμές της *I^{ης} σειράς* αποπνέουν δυναμισμό και εσωτερικότητα.

Ως εμπροσθότυπος των τριωβόλων παριστάνεται ημίτομο Πηγάσου αριστερά με τα εμπρόσθια σκέλη σε έκταση. Το καμπυλόσχημο πτερό του σχεδιάζεται σε τέσσερα διακριτά μέρη, ενώ για πρώτη φορά ίσως διακρίνονται και τα μικρά στέγαστρα κοντά στη γένεση του πτερού.

Η κεφαλή της Νύμφης Πειρήνης, στην οπίσθια πλευρά εικονίζεται κατ'αντιστοιχία του δεύτερου τύπου των δραχμών, δεξιόστροφη, με την κόμη ανασηκωμένη σε περίκομο και στερεωμένη στο οπίσθιο τμήμα της κεφαλής σε κεκρύφαλο που κοσμεύεται με δικτυωτό και κρεμάμενα εξαρτήματα στον αυχένα. Και στις απεικονίσεις των τριωβόλων σχεδιάζεται ένας βόστρυχος πάνω από το αυτί. Η Νύμφη φοράει περιδέραιο από μεγάλες, στρογγυλές χάντρες και τριπλό κρεμαστό ενώτιο, όμοια με τη Νύμφη των δραχμών (O402). Στο πεδίο αριστερά χαράσσεται το γράμμα Σ επί τα λαιά. Αντίθετα με τις δραχμές η κεφαλή δεν κοσμεύεται με βότρυες ή άνθη.

Τα διώβολα απεικονίζουν στην εμπρόσθια όψη τον Πήγασο προς τα αριστερά με καμπυλόσχημο πτερό, αναπαράγοντας την εικονογραφία των στατήρων με τις παράλληλες καμπύλες γραμμές για την απόδοση των κατευθυντήριων πτερών (πρωτεύοντα ερετικά πτερά). Ως οπισθότυπος παριστάνεται Πήγασος με ραδινές αναλογίες, λόγω της σχεδίασης μακρών σκελών, σε βηματισμό δεξιά, ενίοτε και αριστερά, πάνω σε γραμμή εδάφους. Το πτερό του ζώου είναι καμπυλόσχημο, η κεφαλή είναι ανασηκωμένη και η ουρά αποδίδεται με καμπύλη γραμμή, δημιουργώντας μία παράσταση ηρεμίας και περηφάνιας. Συνήθως στο πεδίο χαράσσεται το γράμμα Σ, συχνά επί τα λαιά.

Ο αριστερόστροφος πτερωτός ίππος εικονίζεται ως εμπροσθότυπος στα τριημιωβόλια, σε δύο παραλλαγές: είτε με καμπυλόσχημο πτερό, είτε με το πτερό σε έκταση με κίνηση προς τα πάνω, όπως στις μεγαλύτερες υποδιαίρεσεις. Οι αναλογίες του Πηγάσου, συνήθως, δεν είναι αρμονικές, καθώς σχεδιάζονται μυώδη ζώα, αλλά με βραχύ κορμό και σκέλη. Δύο παραλλαγές απαντούν και στις παραστάσεις της οπίσθιας όψης. Το γοργόνειο απεικονίζεται στρογγυλοπρόσωπο, με πλατειές παρειές, μεγάλους οφθαλμούς και στυλιζαρισμένους βοστρύχους με κεντρική χωρίστρα. Το στόμα εικονίζεται ανοικτό με τη γλώσσα έξω, κατά την αρχαϊκή τεχνοτροπία ή κλειστό με μικρά, σφιχτά χείλη, θυμίζοντας τις κεφαλές της Νύμφης στις δραχμές. Στο πεδίο κάτω δεξιά χαράσσεται το γράμμα Σ.

Τέλος, στην *1^η σειρά* αποδίδονται και οβολοί που φέρουν στην εμπρόσθια όψη τον Πήγασο σε πτήση προς τα αριστερά με το πτερό σε έκταση. Καταγράφεται μία δυσαρμονία μεταξύ του κορμού και των σκελών που ίσως οφείλεται στο μικρό μέγεθος του νομίσματος. Τα εμπρόσθια σκέλη παριστάνονται σε έκταση και τα οπίσθια σε χαλαρή, ελεύθερη στάση. Η περίτεχνη τρίαينا απεικονίζεται στην οπίσθια πλευρά στραμμένη προς τα πάνω. Στο πεδίο χαράσσεται το γράμμα Σ, κανονικά, αλλά και επί τα λαιά.

Συνολικά πρόκειται για μία προσεγμένη παραγωγή, τόσο κατά τη δημιουργία των σφραγίδων, όσο και κατά την παραγωγή των νομισμάτων. Οι μικρότερες κεφαλές της Αθηνάς σε συνδυασμό με το μέγεθος και το σχήμα του συμβόλου, το οποίο προσαρμόζεται στον διαθέσιμο ελεύθερο χώρο, βοήθησαν το νομισματοκόπο να προσαρμόσει με επιτυχία το μέγεθος των πετάλων σε εκείνο των σφραγίδων. Τα πέταλα είναι πλατιά και έχουν ομοιόμορφο κυκλικό σχήμα, πλην ελαχίστων περιπτώσεων (βλ. αρ. 541, 549), χωρίς σπασίματα κατά κανόνα στην περιφέρεια. Η διαφοροποίηση στο πτερό του Πηγάσου, αλλά και στην απόδοση της Νύμφης και του γοργονείου υποδεικνύουν ότι για την παραγωγή εργάστηκαν τουλάχιστον τρεις χαρακτές.

Τα γράμματα Σ, Λ και Δ που απαντούν στο πεδίο των στατήρων και συχνά και στις μικρότερες υποδιαίρέσεις, δε μπορούν, λόγω τεχνοτροπικών διαφοροποιήσεων, αλλά και του μεγέθους τους, να θεωρηθούν ως η υπογραφή του χαρακτή. Συγκλίνουμε υπέρ της άποψης ότι πρόκειται για μέρος της διαδικασίας ελέγχου της παραγωγής (control marks). Όσον αφορά στα σύμβολα, ανεξάρτητα από τον αρχικό, πιθανόν διακοσμητικό, χαρακτήρα που είχαν κατά την εμφάνισή τους μέσα στο β' μισό του 5^{ου} αι. π.Χ., στην πορεία απέκτησαν λειτουργική σημασία. Δεν είναι αβάσιμη η άποψη ότι αντιστοιχούν σε μία προκαθορισμένη ποσότητα μετάλλου προς έκδοση νομίσματος,⁷⁹⁶ τα, δε, γράμματα ή μονογραφήματα, αναφέρονται στον υπεύθυνο υπάλληλο του νομισματοκοπείου της συγκεκριμένης έκδοσης. Αντίθετα με την Κόρινθο, η εφαρμογή της πρακτικής αυτής δεν είναι καθολική στο νομισματοκοπείο της Λευκάδας κατά την **Ε' περίοδο**, αλλά περιστασιακή, ενώ καθιερώνεται κατά την επόμενη **ΣΤ' περίοδο**.

⁷⁹⁶ Carter 1993, σ. 38· Domingo-Forasté 1993, σ. 53.

2^η σειρά: Στατήρες E205-E209 / O414-O422

Δραχμές E210 / O423-O424

Τριώβολα E211-E212 / O425-426

Στη 2^η σειρά κατατάσσονται 38 στατήρες που προέκυψαν από πέντε σφραγίδες εμπροσθοτύπου και εννέα οπισθοτύπου, δύο δραχμές από μία εμπρόσθια σφραγίδα και δύο οπίσθιες και δύο τριώβολα από δύο εμπρόσθιες σφραγίδες και ισάριθμες οπίσθιες. Δεν αναγνωρίζεται σύνδεση μέσω κοινών σφραγίδων με την προηγούμενη σειρά. Το Λ χαράσσεται κάτω από την κοιλιά σε όλες τις υποδιαίρέσεις. Ο λόγος του αριθμού των στατήρων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 7.6, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 5 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 5 και το 6.

Ο δεξιόστροφος Πήγασος παριστάνεται, είτε σε μεγάλο καλπασμό, με τον κορμό και τα παράλληλα, εκτεταμένα σκέλη να διαγράφουν μία καμπύλη γραμμή (E205), είτε σε πτήση με τα εμπρόσθια σκέλη να διαγράφουν μία ανομοιόμορφη κίνηση, ενώ τα οπίσθια σχεδιάζονται σε χαλαρή θέση. Το πτερό του, κατά τη γνωστή τετραμερή διαίρεση, βρίσκεται σε έκταση προς τα πάνω. Η θέση της κεφαλής θυμίζει τον πτερωτό ίππο του τέλους της 1^{ης} σειράς (E191). Ο χαρακτήρας απεικονίζει την πλούσια, κοντή χαίτη του Πηγάσου (E205) και σε ορισμένες σφραγίδες παριστάνεται και το δεύτερη αυτί (E207). Η ουρά συστρέφεται στο σημείο της έκφυσής της και ανασηκώνεται δημιουργώντας ένα άγκιστρο. Οι αναλογίες του Πηγάσου είναι ορθές.

Η Αθηνά εικονίζεται, συνήθως, προς τα δεξιά. Ο χαρακτήρας σχεδιάζει μικρούς οφθαλμούς μέσα στην τριγωνική οφθαλμική κόγχη, μικρά χείλη και ελαφρώς τονισμένη μύτη και επιτυγχάνει ένα απαλό πλάσιμο στο πρόσωπο της θεάς. Πλούσιοι κυματοειδείς βόστρυχοι προβάλλουν κάτω από το κράνος, το οποίο στις περισσότερες σφραγίδες κατεβαίνει αρκετά χαμηλά στο μέτωπο, σχεδόν έως τους οφθαλμούς. Στο πεδίο του νομίσματος, δεξιά ή αριστερά, φιλοξενούνται σύμβολα: αρύταινα⁷⁹⁷ και κρίνος (*λευκαδία ἴρις*), πάνω στους στήμονες του οποίου κάθετα μία

⁷⁹⁷ Πρόκειται για ένα βοηθητικό μαγειρικό σκεύος κατασκευασμένο από μέταλλο με λαβή που απολήγει σε μορφή ζώου, συνήθως χήνας, βλ. Kanowski 1984, σσ. 72-75, αρ. 3.

πεταλούδα, από τον οποίο παραγόταν αρωματικό έλαιο, σημαντικό εξαγωγικό προϊόν της Λευκάδας.⁷⁹⁸

Στην **2^η σειρά** κατατάσσονται βάσει της τυπολογίας του Πηγάσου και δραχμές. Ο Πήγασος παριστάνεται σε αντίστοιχη κίνηση με εκείνη των Πηγάσων των στατήρων σε πτήση με το πτερό σε έκταση προς τα πάνω. Στην οπίσθια όψη εικονίζεται η κεφαλή της Νύμφης Πειρήνης σε δύο παραλλαγές: στην πρώτη παριστάνεται με στεφανωτή κόμμωση με ελεύθερους, κυματοειδείς βοστρύχους στην ράχη (O423) και στη δεύτερη η Νύμφη έχει ανασηκωμένη την κόμη σε κεκρύφαλο (O424), ο οποίος κοσμείται, μάλλον, με δικτυωτό. Και στους δύο τύπους η μορφή απεικονίζεται χωρίς κοσμήματα.⁷⁹⁹

Η σειρά συμπληρώνεται από τριώβολα που φέρουν στην εμπρόσθια όψη ημίτομο Πηγάσου προς τα αριστερά με καμπυλόσχημο πτερό και τη Νύμφη Πειρήνη ως οπισθότυπο στον τύπο με στεφανωτή κόμμωση και ελεύθερους βοστρύχους, αντίστοιχα με τις παραστάσεις των δραχμών.

Η παραγωγή της **2^{ης} σειράς** χαρακτηρίζεται από ομοιομορφία, τόσο κατά τη χάραξη των σφραγίδων, όσο και κατά την εκτέλεση της παραγωγής. Τα πέταλα που χρησιμοποιούνται είναι αρκετά πλατιά, κατά κανόνα κυκλικά, αλλά ο καλπάζων Πήγασος φαίνεται να «ξεφεύγει» συχνά των ορίων της διαθέσιμης επιφάνειας.

3^η σειρά: Στατήρες E213-E215 / O427-O429

Στην **3^η σειρά** καταγράφονται έντεκα στατήρες που προήλθαν από τρεις σφραγίδες εμπροσθοτύπου και ισάριθμες οπισθοτύπου. Πρόκειται για μία βραχύβια σειρά, στην οποία απαντούν δύο σύμβολα: ο θύρσος⁸⁰⁰ και το άγκιστρο με ταινία. Ο λόγος του αριθμού των στατήρων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που

⁷⁹⁸ Η κατάταξη των νομισμάτων με τον κρίνο (E209) στη σειρά αυτή οφείλεται, κυρίως, στην απόδοση του πτερού του Πηγάσου που παρουσιάζει ομοιότητες με τη σφραγίδα E208, ενώ ίσως θα μπορούσε να αποτελεί και ανεξάρτητη βραχύβια σειρά. Όμοιο σύμβολο εντοπίζεται στις χάλκινες εκδόσεις της Λευκάδας που πρέπει να θεωρηθούν σύγχρονες, βλ. πίν. 49, αρ. 1128-1130.

⁷⁹⁹ Ο Ποστολάκας (1868, σ. 64, αρ. 663) θεώρησε ότι η μορφή που παριστάνεται με τους ελεύθερους βοστρύχους είναι ο Απόλλων. Ο τύπος, όμως, αυτός της κόμμωσης χρησιμοποιείται και για γυναικείες μορφές και δημιουργείται στο β' τέταρτο του 4^{ου} αι. π.Χ., βλ. Gkikaki, σσ. 44-52, 68, σχ. 14-17

⁸⁰⁰ Ο θύρσος με ταινία χαράσσεται σε στατήρες της Κορίνθου της Ε' περιόδου με το γράμμα Γ, βλ. Ravel 1948, αρ. 1025-1026.

εντοπίστηκαν είναι 3.7, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 4 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 3 και το 6.

Από τη σειρά αυτή απουσιάζει το αρχικό γράμμα του εθνικού από τις εμπρόσθιες όψεις των νομισμάτων.

Ο δεξιόστροφος Πήγασος παριστάνεται με το πτερό σε έκταση προς τα πάνω. Το πτερό σχεδιάζεται με δύο διακριτά τμήματα, τα μικρά και μεσαία στέγαστρα και τα πρωτεύοντα και δευτερεύοντα ερετικά πτερά (E214), ή με τρία, εξαιρώντας τα πρωτεύοντα κατευθυντήρια πτερά που απεικονίζονται ως παράλληλες καμπύλες γραμμές (E215). Τα εμπρόσθια σκέλη εικονίζονται ανομοιόμορφα σε ορθή γωνία, σαν σε κίνηση καλπασμού, ενώ τα οπίσθια σκέλη παριστάνονται πιο ελεύθερα. Ο οφθαλμός είναι διεσταλμένος, η χαίτη και η προκόμη ανεμίζουν και η ουρά, μετά τη συστροφή στην έκφυσή της, αποδίδεται με φυσιοκρατική κίνηση. Ο χαρακτήρας, ο οποίος τονίζει τους μύες στο στέρνο και τους μηρούς του Πηγάσου, δημιουργεί ένα ζώο με βαριές αναλογίες, καθώς τα σκέλη είναι δυσανάλογα σε σχέση με τον κορμό.

Στις οπίσθιες όψεις χαράσσεται κυκλοτερώς τμήμα του εθνικού, ΛΕΥ,⁸⁰¹ ή ολόκληρο το εθνικό της πόλης, ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ.⁸⁰² Η κεφαλή της Αθηνάς εικονίζεται δεξιά με το κράνος με τις μεγάλες παραγναθίδες να χαμηλώνει αρκετά κοντά στους οφθαλμούς. Φέρει τα τυπικά χαρακτηριστικά της θεάς με τα μικρά χείλη, το βαθύ βλέμμα και τους πλούσιους, συνήθως, κυματοειδείς βοστρύχους που πλαισιώνουν την κεφαλή. Στο πεδίο του νομίσματος αριστερά παριστάνονται δύο διαφορετικοί τύποι θύρσου, εκ των οποίων ο δεύτερος στολιίζεται με ταινία (*τεταινωμένος*). Επίσης, ταινία φέρει και το έτερο σύμβολο, το άγκιστρο.

⁸⁰¹ Δυστυχώς, έχουν εντοπιστεί μόλις δύο νομίσματα, τα οποία είναι έκκεντρα και δεν είναι ασφαλές να θεωρήσουμε ότι αναγράφεται ολόκληρο το εθνικό της πόλης.

⁸⁰² Η χάραξη ολόκληρου ή μέρος του εθνικού στις οπίσθιες όψεις των στατήρων κορινθιακού τύπου απαντά σε αρκετές εκδόσεις πόλεων στην ευρύτερη περιοχή της Λευκάδας, αλλά και τη Δύση στο β' μισό του 4^{ου} αι. π.Χ. Πρόκειται για στατήρες των Λοκρών (*BMC [Corinth and Colonies]*, αρ. 5-8), τους Λεοντίων (*BMC [Corinth and Colonies]*, αρ. 1), των Συρακουσών (*BMC [Corinth and Colonies]*, αρ. 7-13), της Απολλωνίας (*BMC [Corinth and Colonies]*, αρ. 1), του Δυρραχίου (*BMC [Corinth and Colonies]*, αρ. 2-3· *Meta* 2015, σσ. 16-17), της Κέρκυρας (*SNG Cop. 162*· *CNG Triton XVII*, 07 January 2014, lot 194), της Αλύζιας (*BMC [Corinth and Colonies]*, αρ. 1-7), του Ανακτορίου (*BMC [Corinth and Colonies]*, αρ. 13-14), του Άργους Αμφιλοχικού (*BMC [Corinth and Colonies]*, αρ. 5-6), της Στράτου (M&M Deutschland 18 October 2007 [Sammlung BCD], lot 361) και του Θυρρείου (M&M Deutschland 18 October 2007 [Sammlung BCD], lot 366-367). Βλ. σχετικά, Kraay 1976, σσ. 101-102.

Τόσο η διαφορετική αναγραφή του εθνικού, όσο και οι διαφοροποιήσεις στη βασική εικονογραφία υπαγορεύουν την παρουσία δύο χαρακτών, αν και το μέγεθος της παραγωγής είναι σχετικά μικρό.

4^η σειρά: *Στατήρες E216-E234 / O430-O476*
 Δραχμές E235-E237 / O477-O479
 Διώβολα E238 / O480

Στην **4^η σειρά** κατατάσσονται 175 στατήρες που παρήχθησαν από δεκαεννέα σφραγίδες εμπροσθοτύπου και 47 οπισθοτύπου. Στην ίδια σειρά αποδίδονται δεκατρείς δραχμές που προήλθαν από τρεις σφραγίδες εμπροσθοτύπου και ισάριθμες οπισθοτύπου, καθώς και τρία διώβολα, από το ίδιο ζεύγος σφραγίδων. Ο λόγος του αριθμού των στατήρων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 9.2, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 20 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 19 και το 21.

Το αρχικό γράμμα του εθνικού χαράσσεται κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου σε όλες τις υποδιαίρεσεις, συνήθως τοποθετημένο διαγώνια προς τα δεξιά με ισομεγέθεις κεραίες ή σπανιότερα μακρύτερη τη δεξιά κεραία. Η σειρά αυτή χαρακτηρίζεται από ποικιλία συμβόλων στο πεδίο των οπισθοτύπων.

Ο Πήγασος παριστάνεται σε πτήση προς τα δεξιά με το πτερό σε έκταση. Οι βασικές αρχές που διέπουν τον σχεδιασμό του στη σειρά αυτή είναι ίδιες σε όλες τις σφραγίδες με μικρές διαφοροποιήσεις που αφορούν, κυρίως, στην τυπολογία του πτερού. Όπως προκύπτει, άλλωστε, από τις διασταυρώσεις των οπισθοτύπων, πρόκειται για παράλληλες εκδόσεις. Το πτερό «ανοίγεται» προς τα πίσω ή προς τα πάνω και σχεδιάζεται κατά κανόνα σε τρία διακριτά τμήματα. Όπως συμβαίνει συνήθως, ιδιαίτερη βαρύτητα δίνουν οι χαρακτες στην απόδοση των κατευθυντήριων πτερών (πρωτεύοντα ερετικά πτερά) που παριστάνονται ως παράλληλες, καμπύλες επιφάνειες με όγκο (E220) ή πιο γραμμικές (E224). Ο καλοσηματισμένος πτερωτός ίππος εικονίζεται με τα εμπρόσθια σκέλη προτεταμένα, ελαφρώς λυγισμένα, ενώ τα οπίσθια σκέλη αποδίδονται σε χαλαρή στάση. Η ουρά του κάνει τη γνωστή συστροφή στο σημείο της έκφυσής της και συνήθως καμπυλώνεται, σχηματίζοντας άγκιστρο με απόληξη θυσανωτή (λ.χ. E216) ή γραμμική απόληξη (λ.χ. E223). Το αντί σχεδιάζεται οξύληκτο προς τα πάνω, έχει κοντή, πλούσια χαίτη και αποδίδεται και η προκόμη. Σε ορισμένες σφραγίδες καταγράφεται μία δυσαρμονία στις αναλογίες του Πηγάσου, με

κοντό λαιμό σε σχέση με τον κορμό και τα σκέλη (E216), ενώ άλλοτε το ζώο απεικονίζεται με πιο ραδινές αναλογίες (E225).

Η Αθηνά εικονίζεται προς τα δεξιά και μόνο σε δύο σύμβολα απεικονίζεται προς τα αριστερά. Διακρίνονται περισσότεροι χαρακτες του ενός ή ομάδες χαρακτών. Η θεά φοράει κορινθιακό κράνος, ανασηκωμένο αρκετά, ώστε να διακρίνεται το οφρυικό τόξο και η οφθαλμική κόγχη και φέρει μεγάλες παραγναθίδες. Το πλάσιμο της μορφής είναι απαλό, συχνά αποδίδονται οι πτυχώσεις στο λαιμό, ενώ ορισμένες κεφαλές εμφανίζουν ένα αδιόρατο μειδίαμα στα μικρά τους χείλη (O468) που προσδίδει στη μορφή ζωντάνια. Καλοσηματισμένοι, πλούσιοι βόστρυχοι προβάλλουν κάτω από το κράνος, γύρω από το πρόσωπο της θεάς, ενώ για πρώτη φορά, τυπολογικά, χαράσσονται βόστρυχοι και στις δύο πλευρές της κεφαλής (βλ. O465).

Στο πεδίο του νομίσματος, πίσω από την κεφαλή της Αθηνάς φιλοξενείται πλήθος συμβόλων,⁸⁰³ με την ακόλουθη σειρά, σύμφωνα με τις διασταυρώσεις των σφραγίδων: ημίτομο λέοντος, προτομή λέοντος, κεφαλή λέοντος, όφης, θαλάσσιο τέρας, πετεινός, περωτός ιππόκαμπος με καμπυλόσημο πτερό, πεντάκτινο αστέρι, περωτή Νίκη και κεφαλή κριού. Στη συντριπτική πλειονότητα απεικονίζονται ζώα της ξηράς ή της θάλασσας, χωρίς μυθολογική σύνδεση με την πόλη της Λευκάδας. Ιδιαίτερα μνεία οφείλει να γίνει στην περωτή Νίκη, η οποία παριστάνεται προς τα αριστερά με τα δύο πτερά της σε έκταση προς τα πάνω με λεπτό, ποδήρη χιτώνα, ζωσμένο στη μέση, να κρατάει στεφάνι στα χέρια και να στεφανώνει το αρχικό γράμμα της πόλης.⁸⁰⁴

Στην **4^η σειρά** κατατάσσονται δραχμές, βάσει της απόδοσης του πτερού του Πηγάσου, εφόσον απουσιάζουν στρωματογραφημένα ανασκαφικά δείγματα ή ευρήματα από «θησαυρούς». Ο δεξιόστροφος Πήγασος εικονίζεται σε πτήση με κινησιολογία αντίστοιχη με εκείνη των στατήρων και έχει το πτερό σε έκταση προς τα πίσω. Παρατηρούνται ομοιότητες και στις επιμέρους λεπτομέρειες, όπως στο σχεδιασμό του πτερού και τη μυϊκή διάπλαση του ζώου.

Η Νύμφη Πειρήνη εικονίζεται προς τα δεξιά. Έχει την κόμη διαταγμένη σε κυματοειδείς βοστρύχους, οι οποίοι τυλίγονται γύρω από πλατιά ταινία, όπως

⁸⁰³ Σχετικά με την ερμηνεία των συμβόλων στις κορινθιακού στατήρες, βλ. Liampi – Papaevangelou-Genakos (υπό έκδ.).

⁸⁰⁴ Αντίστοιχο σύμβολο απαντά στους στατήρες της Κορίνθου, της Ε' περιόδου στη σειρά με το γράμμα Ι, βλ. Ravel 1948, αρ. 1030-1031.

φαίνεται πάνω από το μέτωπο, ίσως μεταλλική, και μαζεύονται σε κεκρύφαλο που κοσμείται με δικτυωτό με χάντρες στα ενδιάμεσα. Στο λαιμό φοράει περιδέριο με απιόσχημο περίαπτο. Οι οφθαλμοί μέσα στη βαθιά οφθαλμική κόγχη, σε συνδυασμό με τα μικρά χείλη και το απαλό πλάσιμο, χαρίζουν στη μορφή εσωτερικότητα. Στις δραχμές δεν εντοπίζεται το αδιόρατο μειδίαμα στα χείλη της Νύμφης. Στο πεδίο αριστερά χαράσσεται το γράμμα Λ.

Τα διώβολα της σειράς εικονίζουν στην εμπρόσθια πλευρά τον Πήγασο κατά την τυπολογία των στατήρων και των δραχμών, χωρίς διαφοροποιήσεις. Στην οπίσθια όψη παριστάνεται ιστάμενος ο περωτός ίππος σε βηματισμό προς τα δεξιά πάνω σε γραμμή εδάφους. Το πτερό του είναι καμπυλόσχημο και τα πτίλα δηλώνονται γραμμικά, χωρίς πλαστικότητα.

Κατά την 4^η σειρά το νομισματοκοπείο της Λευκάδας προχώρησε σε μία μεγάλη παραγωγή στην οποία εργάστηκαν τουλάχιστον δύο χαρακτές. Το πλήθος των οπισθίων σφραγίδων που χρησιμοποιούνται ταυτόχρονα επιβεβαιώνει το μέγεθος της παραγωγής. Αν και τα πέταλα είναι πλατιά και κατά κανόνα κυκλικά, εντοπίζονται έκκεντρες παραστάσεις, ενώ οι νομισματοκόποι δε φρόντισαν να απομακρύνουν τις αποφύσεις από την περιφέρεια των πετάλων (βλ. αρ. 635, 655).

5^η σειρά: Στατήρες E239-E244 / O482-O503

Η 5^η σειρά περιλαμβάνει αποκλειστικά στατήρες, συνολικά 64, οι οποίοι προέκυψαν από έξι σφραγίδες εμπροσθοτύπου και 22 οπισθοτύπου. Δεν υπάρχει σύνδεση με την 4^η σειρά μεσω κοινών σφραγίδων. Ο λόγος του αριθμού των στατήρων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 10,7, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 6 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 6 και το 7.

Το αρχικό γράμμα του εθνικού τοποθετείται μεταξύ των σκελών, σε πιο μικρό μέγεθος, με ισοσκελείς κεραίες, ενώ υπάρχουν και ανεπίγραφες εκδόσεις (E244).

Ο περωτός ίππος στην 5^η σειρά αλλάζει κατεύθυνση και παριστάνεται προς τα αριστερά. Ο χαρακτήρας αποδίδει με κάθε λεπτομέρεια την ασυνήθιστα επιμηκυμένη κεφαλή, με τον οφθαλμό διεσταλμένο, την πυκνή, κοντή χαίτη και παριστάνεται και το δεύτερο αυτί. Το στενό πτερό απεικονίζεται σε έκταση προς τα πίσω, σχηματίζοντας ένα ρέον, κυματοειδές περίγραμμα. Τα εμπρόσθια σκέλη χαράσσονται παράλληλα σε ορθή γωνία και τα οπίσθια πιο συνεσταλμένα κοντά στον κορμό.

Μεταξύ των σκελών του κορμού παρατηρείται δυσαναλογία. Η κυματοειδής ουρά, η οποία συστρέφεται κατά την έκφυσή της, αποδίδεται φυσιοκρατικά με ελευθερία στην κίνηση. Ο χαρακτήρας τονίζει του μύες στην κεφαλή του Πηγάσου, στο στέρνο και του μηρούς, σχεδιάζοντας ακόμα και λιγότερο συνηθισμένες λεπτομέρειες, όπως οι πτυχώσεις του λαιμού (βλ. E239).

Η Αθηνά παριστάνεται προς τα δεξιά χωρίς μεγάλες διαφοροποιήσεις από τις κεφαλές των προηγούμενων σειρών. Σε αντίθεση με την ομοιογένεια στη χάραξη των εμπροσθοτύπων, στις οπίσθιες πλευρές διακρίνονται διαφορετικά χέρια χαρακτών σε επιμέρους λεπτομέρειες της μορφής, όπως στην απεικόνιση των βοστρύχων, οι οποίοι είναι αραιοί και αρκετά σχηματοποιημένοι (O486) ή πιο πλούσιοι και κυματοειδείς (O490), στη χάραξη πτυχώσεων στο λαιμό (O487), τις μεγάλες παραγναθίδες (O481), τις πλατειές (O495) ή στενές παρειές (O482).

Τα σύμβολα που εμφανίζονται στο πεδίο της οπίσθιας πλευράς είναι η ολόσωμη παράσταση του Ερμού με το *attributum* του, το κηρύκειο, η ερμαϊκή στήλη, ο θύρσος και το άγκιστρο.⁸⁰⁵ Ο Ερμής εικονίζεται στο πεδίο αριστερά να δένει τους μάντες από το σανδάλι στο αριστερό ανασηκωμένο πόδι του, έχοντας στο πλάι του το κηρύκειο. Σε ορισμένες σφραγίδες είναι διακριτή μία μικρή γραμμή εδάφους (O490). Ο θεός, ο οποίος σχεδιάζεται με αρμονικές αναλογίες και ρωμαλέο σώμα, σε μικρές ή μεγαλύτερες διαστάσεις, φοράει μακριά χλαμύδα και πέτασο, είτε κρεμασμένο στην πλάτη (O496), είτε στην κεφαλή (O488), ενώ σε κάποια παραδείγματα ο πέτασος απουσιάζει εντελώς (O495). Οι χαρακτες δίνουν έμφαση στις λεπτομέρειες και απεικονίζουν τις πτυχώσεις της χλαμύδας (O486) και οι μάντες του σανδαλιού γύρω από την κνήμη (O491). Στο στενό χώρο μεταξύ του συμβόλου και της κεφαλής της Αθηνάς χαράσσεται το γράμμα Λ, το οποίο σε ελάχιστε περιπτώσεις φιλοξενείται πάνω από τον Ερμή.

Η ερμαϊκή στήλη εικονίζεται πάνω σε δίβαθμη κρηπίδα προ τα δεξιά. Φέρει γενειοφόρο προτομή Ερμού με πόλο στην κεφαλή πάνω σε τετράγωνο πεσσό. Η στήλη είναι ιθυφαλλική. Στο πεδίο μεταξύ του συμβόλου και της κεφαλής της Αθηνάς χαράσσεται το γράμμα Ε.

Ο θύρσος, σύμβολο του Διονύσου και των ακολούθων του, παριστάνεται στο πεδίο αριστερά και στολίζεται με ταινία. Αποτελείται από ένα επίμηκες ξύλινο στέλεχος, το οποίο στην κορυφή έχει στερεωμένη μία κουκουνάρα. Στον ελεύθερο

⁸⁰⁵ Για τα σύμβολα στους κορινθιακούς στατήρες και την ερμηνεία τους, βλ. υποσ. 658.

χώρο μεταξύ της κεφαλής της Αθηνάς και του συμβόλου χαράσσεται το γράμμα Λ. Ο εμπροσθότυπος χρησιμοποιήθηκε στην παραγωγή στατήρων από την Ακαρνανική πόλη του Άργους Αμφιλοχικού.⁸⁰⁶

Το τελευταίο σύμβολο της σειράς είναι ένα άγκιστρο ελαφρώς διαγώνια τοποθετημένο προς τα αριστερά με την απόληξή του επίσης προς τα αριστερά. Εκατέρωθεν του συμβόλου χαράσσονται τα γράμματα Ε-Λ (=ΛΕ).

Τα πέταλα της 5^{ης} σειράς είναι κατά κανόνα κυκλικά και αρκετά πλατιά, εντούτοις η ουρά του Πηγάσου συχνά «θυσιάζεται» εκτός του πετάλου. Η τάξη που χαρακτηρίζει την εκτέλεση της παραγωγής υπαγορεύει ότι πρόκειται για προγραμματισμένη έκδοση. Στο νομισματοκοπείο εργάζονται πάνω από δύο χαρακτες τουλάχιστον, όπως τεκμαίρεται από την απόδοση της Αθηνάς και του Ερμού στις οπίσθιες όψεις.

6^η σειρά: *Στατήρες E245-E284/ O503-O604*
 Τριημίδραχμα E285 / O605
 Δραχμές E286 / O606-O607
 Τριώβολα E287-E288 / O608-O612
 Διώβολα E289-E291 / O613-O617
 Τριημιωβόλια E292 / O618-O619

Στην 6^η σειρά αποδίδονται 252 στατήρες που παρήχθησαν από σαράντα εμπρόσθιες και 102 οπίσθιες σφραγίδες, δύο τριημίδραχμα από το ίδιο ζεύγος σφραγίδων και δύο δραχμές από μία εμπρόσθια και δύο οπίσθιες σφραγίδες. Στην ίδια σειρά κατατάσσονται δεκαεπτά τριώβολα από δύο σφραγίδες εμπροσθοτύπου και πέντε οπισθοτύπου, δεκαέξι διώβολα από τέσσερις εμπρόσθιες και πέντε οπίσθιες σφραγίδες και δύο τριημιωβόλια, από μία εμπρόσθια και δύο οπίσθιες σφραγίδες. Ο λόγος του αριθμού των στατήρων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 6.3, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 43 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 40 και το 46.

Το αρχικό γράμμα του εθνικού δηλώνεται σε όλες τις υποδιαίρεσεις μεταξύ των σκελών του περωτού ίππου.

⁸⁰⁶ Βλ. παρακάτω, Χρήση νομισματικών σφραγίδων ξένων πόλεων από το νομισματοκοπείο της Λευκάδας, σσ. 556-557.

Η σειρά αυτή χαρακτηρίζεται από την παρουσία της στυλίδας ως σύμβολο στο πεδίο του οπισθοτύπου, με συνοδεία γράμματος, μονογραφήματος ή και άνευ. Ο αριθμός των χαρακτών ή των ομάδων χαρακτών που εργάζονται στην εν λόγω παραγωγή είναι μεγάλος. Η αλληλουχία των σφραγίδων, όπως ταξινομήθηκαν, δείχνει, ότι οι εκδόσεις είναι παράλληλες, αν και διαφοροποιούνται τυπολογικά και χρησιμοποιούνται διαφορετικά γράμματα ή μονογραφήματα, τα οποία θα αναλύσουμε στη συνέχεια.

Στις εμπρόσθιες σφραγίδες διακρίνονται οκτώ διαφορετικά χέρια χαρακτών ή ομάδες χαρακτών, με μεγαλύτερη ή μικρότερη παραγωγή σφραγίδων. Η παρουσίασή τους θα πραγματοποιηθεί βάσει της σειράς κατάταξής τους, σύμφωνα με τις διασταυρώσεις των σφραγίδων. Η πρώτη ομάδα περιλαμβάνει τις σφραγίδες E245-E247. Ο Πήγασος παριστάνεται σε πτήση δεξιά με το πτερό να χαράσσεται αρκετά κοντό και έντονα σχηματοποιημένο, με τη γνωστή τετραμερής διαίρεση. Η ουρά του συστρέφεται και σχηματίζει άγκιστρο και απολήγει σε θύσανο. Το μέγεθος του εθνικού είναι σχετικά μικρό.

Η τυπολογία αυτή πολύ σύντομα εγκαταλείπεται και τη θέση της καταλαμβάνει ένας αριστερόστροφος Πήγασος με ραδινές αναλογίες που αντιπροσωπεύεται στις σφραγίδες E248-E260, E269, E270, E271, E280 και E283. Η κεφαλή απεικονίζεται κατεβασμένη, κοντά στο στέρνο, ο οφθαλμός σχεδιάζεται σε φυσιολογικό μέγεθος χωρίς αφύσικη διόγκωση, ενώ το αυτί είναι αρκετά μεγαλύτερο σε μέγεθος από ότι στις προηγούμενες απεικονίσεις του. Η χαίτη του πτερωτού ίππου είναι γραμμική, αλλά με όγκο, φυσιοκρατικά αποδοσμένη, παριστάνεται, δε, και η προκόμη. Στα καλύτερα διατηρημένα νομίσματα (αρ. 711) διακρίνονται οι ανατομικές λεπτομέρειες που αποδίδει ο χαρακτήρας στο σώμα του ζώου, με έμφαση στους μύες των σκελών, κυρίως στο μετατάρσιο και τις οπλές. Τα εμπρόσθια σκέλη εικονίζονται λυγισμένα, σχεδόν σε ορθή γωνία, ενώ τα οπίσθια σε χαλαρή θέση. Το πτερό σχεδιάζεται με σαφής τετραμερή διαίρεση, ο αριθμός των κατευθυντήριων πτερών σε αρκετές σφραγίδες αυξάνεται, ενώ επανεμφανίζεται η ταινία με τις στιγμές ως απόληξη των μικρών στεγάστρων του πτερού. Σε ορισμένες σφραγίδες καταγράφεται ιδιαίτερη επιμέλεια στη χάραξη των νευρώσεων των πτίλων (πρβλ. E283). Η ουρά του κυματίζει σα θύσανος. Πρόκειται για ένα καλοσχεδιασμένο ζώο με ωραίες αναλογίες.

Στην τρίτη ομάδα χαρακτών κατατάσσονται οι σφραγίδες E261, E262, E272-E275 και E282. Ο Πήγασος παραμένει αριστερόστροφος με το αρχικό γράμμα του

εθνικού μικρό. Ο οφθαλμός αποδίδεται έντονος μέσα στην οφθαλμική κόγχη, σχεδιάζεται η προκόμη και το οξύληκτο αυτί του ζώου έχει πιο φυσιολογικές διαστάσεις. Η χαίτη αποδίδεται με φλογόσχημα βοστρυχίδια. Στην κεφαλή τονίζεται ιδιαίτερα η παρειά, ενώ και αυτή η ομάδα χαρακτών εξαίρει το μυϊκό σύστημα του Πηγάσου. Τα πρωτεύοντα ερετικά πτερά είναι περισσότερα σε αριθμό και πιο λεπτά και γενικά το πτερό σχεδιάζεται πιο μεγάλο. Οι αναλογίες σώματος, σκελών και πτερού παραμένουν ραδινές.

Στην επόμενη ομάδα ανήκουν οι σφραγίδες E263 και E281. Κύριο χαρακτηριστικό τους αποτελεί το πτερό, το οποίο, αν και σε έκταση, καμπυλώνεται έντονα προς τα πάνω. Ο Πήγασος χαράσσεται με ιδιαίτερη έμφαση στις ανατομικές λεπτομέρειες, κυρίως στην κεφαλή, με μεγάλο αυτί, προκόμη και χαίτη με όγκο. Η ουρά του αποδίδεται ως θύσανος που ανεμίζει από την κίνηση.

Η σφραγίδα E264 αποτελεί μία ομάδα από μόνη της, καθώς ο χαρακτήρας αποδίδει τον Πήγασο με μικρότερες διαστάσεις μέσα στον διαθέσιμο χώρο του πετάλου. Το αρχικό γράμμα του εθνικού χαράσσεται κάτω από τα εμπρόσθια σκέλη. Το πτερό του αποδίδεται πιο στενό, με συνοπτική σχεδίαση των επιμέρους μερών του.

Σε μία σειρά σφραγίδων προβάλλεται και το δεύτερο πτερό σε παράλληλη κίνηση.⁸⁰⁷ Πρόκειται για τις σφραγίδες E265-E268. Στις γενικές αρχές σχεδίασης του ίππου ο χαρακτήρας δε διαφοροποιείται από τις προηγούμενες ομάδες και αποδίδει ένα μυώδες ζώο με ραδινές αναλογίες. Βασικό χαρακτηριστικό αποτελεί το πτερό, το οποίο καμπυλώνεται προς τα πάνω. Ο χαρακτήρας δίνει ιδιαίτερη έμφαση στα πρωτεύοντα ερετικά πτερά που εικονίζονται ως πλατιές καμπύλες επιφάνειες με όγκο, ενώ αντίθετα τα υπόλοιπα μέρη του πτερού αποδίδονται συνοπτικά.

Στην επόμενη ομάδα κατατάσσονται οι σφραγίδες E276-E279. Οι Πήγασοι παριστάνονται με μακρύ, λεπτό κορμό και τονίζεται η μυολογία των σκελών και του προσώπου. Έχουν μεγάλο αυτί και παχιά κοντή χαίτη. Αδυναμία της ομάδας αυτής αποτελεί η απόδοση του πτερού, το οποίο στερείται πλαστικότητας. Κυριαρχούν τα κατευθυντήρια πτερά που εικονίζονται ως πλατιές, άκαμπτες επιφάνειες, ενώ η απόληξη των μικρών στεγάστρων εμφανίζεται ως ταινία με στιγμές. Το αρχικό γράμμα του εθνικού χαράσσεται σε μικρό μέγεθος.

⁸⁰⁷ Κατά την ίδια περίοδο η απεικόνιση και του δεύτερου πτερού απαντά και στην Κόρινθο, βλ. Ravel 1948, αρ. 1023-1034.

Τέλος, στην **6^η σειρά** της **Ε' περιόδου** καταγράφεται ένας δεξιόστροφος Πήγασος τεχνοτροπικά πολύ διαφορετικός από τους υπόλοιπους της σειράς. Πρόκειται για τη σφραγίδα E284. Ο πτερωτός ίππος εικονίζεται με το πτερό να καμπυλώνεται προς τα πάνω με ιδιαίτερη έμφαση στα κατευθυντήρια πτερά, τα οποία αποδίδονται με πλατιές καμπύλες επιφάνειες, ενώ τα υπόλοιπα πτερά είναι αρκετά μικρότερα σε μέγεθος. Ιδιαίτερη είναι η χάραξη της χαίτης, η οποία εκφεύγει από τη συνηθισμένη γραμμική απόδοση και αποτελείται από ανεμιζόμενα βοστρυχίδια. Ο λαιμός του ζώου είναι ψηλός και η κεφαλή λιπόσαρκη.

Στην οπίσθια όψη βασικό χαρακτηριστικό αποτελεί η στυλίδα στο πεδίο του νομίσματος, πίσω από την κεφαλή της θεάς. Η παράσταση συνοδεύεται πάντα από το Λ, το αρχικό γράμμα του εθνικού, συνοδεία γραμμάτων (Ξ ή Δ) ή μονογραφημάτων ($\bar{\Lambda}$ ή $\Lambda/$) κάτω από την κεφαλή της θεάς, ενώ μία ομάδα νομισμάτων δε φέρει κάποιο δεύτερο γράμμα ή μονογράφημα. Η κεφαλή της Αθηνάς παρουσιάζεται στη συντριπτική πλειονότητα των σφραγίδων προς τα αριστερά και σε ελάχιστες σφραγίδες προς τα δεξιά. Οι σφραγίδες με το Ξ κάτω από το λαιμό της μορφής αποτελούν την πολυπληθέστερη ομάδα και χαρακτηρίζονται από ομοιομορφία ως προς τα επιμέρους χαρακτηριστικά της θεάς, αλλά δε φαίνεται να προέρχονται όλες οι σφραγίδες από τον ίδιο χαρακτήρα, οπότε δε μπορούμε να τα θεωρήσουμε ως τα αρχικά του ονόματός του. Συνήθως η Αθηνά παριστάνεται με πλατιές παρειές, με μικρή μύτη που δημιουργεί ένα συνεσταλμένο προφίλ, είτε έντονη μύτη και τονισμένο πηγούνι που δείχνουν δυναμική κατατομή προσώπου. Ο οφθαλμός σχεδιάζεται με ένταση μέσα στην οφθαλμική κόγχη και με αρκετή λεπτομέρεια. Παχιοί, μεμονωμένοι βόστρυχοι ξεπροβάλλουν κάτω από το κράνος, το οποίο συχνά σχεδιάζεται με μεγάλες παραγναθίδες, χωρίς όμως να κυριαρχεί πάνω στην κεφαλή.

Ένα νέο χαρακτηριστικό που είχε εκλείψει από τη μορφή της Αθηνάς ήδη από την εποχή του Πελοποννησιακού πολέμου, είναι το περιδέрайο. Δεν αποτελεί κανόνα στην εικονογραφία της μορφής στη σειρά αυτή (**6^η σειρά**), αλλά εξελίσσεται σχεδόν σε αναπόσπαστο στοιχείο της εικονογραφία της μορφής έως το τέλος της νομισματικής παραγωγής της Λευκάδας. Το περιδέрайο, είτε αποτελείται από στρογγυλές χάντρες (O506), είτε πρόκειται για αλυσίδα με κρεμαστά εξαρτήματα (O521, O545). Πολλές κεφαλές φέρουν τη χαρακτηριστική διακοσμητική αναδίπλωση στο λαιμό, πιο διακριτική ή πιο έντονη.

Στην δεύτερη ομάδα, σύμφωνα με την κατάταξη των νομισμάτων, από την οποία απουσιάζει κάποιο γράμμα ή μονογράφημα φαίνεται ότι εργάστηκαν οι χαρακτες που φιλοτέχνησαν τις σφραγίδες της ομάδας Ξ , καθώς απαντούν οι ίδιες στρογγυλοπρόσωπες κεφαλές με τις πλατιές παρειές. Σε αυτούς προστέθηκαν νέοι χαρακτες με χαρακτηριστικό τους την απεικόνιση μίας ψιλόλιγνης κεφαλής, με τονισμένη μύτη και έντονα χείλη, ενώ δύο ή τρεις βόστρυχοι προβάλλουν και στα δεξιά της μορφής. Σε όλα τα νομίσματα η Αθηνά φοράει περιδέραιο, συνήθως από στρογγυλές χάντρες, ενώ σε μία σφραγίδα εμφανίζεται και διπλό περιδέραιο (O560) ή περιδέραιο με απλή αλυσίδα και κρεμαστά εξαρτήματα (O563). Οι βόστρυχοι αποδίδονται κατά τον ίδιο τρόπο, όπως και στην ομάδα Ξ , με εξαίρεση τη σφραγίδα O564, στην οποία η κόμη της θεάς αποδίδεται με πολλούς, λεπτούς, κυματοειδείς βοστρύχους.

Στην ομάδα με το μονογράφημα A εργάζονται, επίσης, χαρακτες από την ομάδα Ξ , ενώ οι νέοι χαρακτες δημιουργούν μορφές με τετραγωνισμένες κεφαλές, κράνη με μεγάλες παραγναθίδες και έντονα σχηματοποιημένους βοστρύχους που θυμίζουν άγκιστρα (O578-O583, O592, O595).

Στη βραχύβια ομάδα με το μονογράφημα A εργάζονται χαρακτες από την ομάδα Ξ και την ομάδα A με τις τετραγωνισμένες κεφαλές. Εξίσου, βραχύβια είναι και διάρκεια της ομάδας με το γράμμα Δ , στην οποία φαίνεται ότι εργάστηκαν χαρακτες από τη δεύτερη ομάδα (χωρίς γράμμα ή μονογράφημα) και φιλοτεχνούν ραδινές κεφαλές με ένα βόστρυχο να προβάλλεται στα δεξιά της θεάς.

Σύμφωνα με την περιγραφή του Πολυδεύκη *τὰ δὲ ἄκρα τῆς πρύμνης, ἄφλαστα καλεῖται. ὧν ἐντὸς ὀρθὸν ξύλον πέπηγεν, ὃ καλοῦσι στηλίδα· οὗ τὸ μέσου κρεμάμενον ῥάκος, ταινία ὀνομάζεται* (Ονομ. 1.90). Η ταύτιση και η λειτουργία του συμβόλου έχει γίνει αντικείμενο εκτενούς έρευνας.⁸⁰⁸ Σύμφωνα με τις επικρατέστερες απόψεις η στηλίδα είχε διττή λειτουργία: αφενός στήριζε το άφλαστον στην πρύμνη του πλοίου, αφετέρου σε αυτή στερεωνόταν το λάβαρο του πλοίου. Πρόκειται για ένα κατ' εξοχήν ναυτικό σύμβολο. Συνήθως είχε τη μορφή σταυρού με μεγαλύτερη την κάθετη κεραία και πακτωνόταν πάνω στο ξύλινο κατάστρωμα ή ίσως στερεωνόταν πάνω σε βάση, όπως απεικονίζεται σε μία έκδοση της Λευκάδας (βλ. O552). Η παράσταση της

⁸⁰⁸ Σχετικά με την ερμηνεία του συμβόλου και τη χρήση του, βλ. αναλυτικά Babelon 1907, σσ. 1-15, σσ. 19-20· Svoronos 1914, σσ. 81-120.

στυλίδας στα νομίσματα της Λευκάδας παρουσιάζει ποικιλία στους τύπους:⁸⁰⁹ κοσμεύεται με ζεύγος Νικών στα άκρα του οριζόντιου στελέχους,⁸¹⁰ με σχηματοποιημένα φύλλα άκανθας (;),⁸¹¹ με ζεύγος ταινιών,⁸¹² με λάβαρα και περωτή Νίκη στην κορυφή,⁸¹³ με σχηματοποιημένα φύλλα και επίστεψη Νίκης (;),⁸¹⁴ με γιρλάντες δάφνης που σχηματίζουν τρίγωνο,⁸¹⁵ με κάθετα στοιχεία στο οριζόντιο στέλεχος.⁸¹⁶ Σε ορισμένα παραδείγματα αποδίδεται με τη μορφή τρίαυνας,⁸¹⁷ είτε φέρει διπλό οριζόντιο στέλεχος⁸¹⁸ ή τέλος είναι ακόσμητη⁸¹⁹.

Στην **6^η σειρά** κατατάσσεται, επίσης, ένα τριημίδραχμο. Πρόκειται για τη δεύτερη φορά στη νομισματική παραγωγή της Λευκάδας που εκδίδεται αυτή η υποδιαίρεση. Η ταξινόμησή της στη **6^η σειρά** προκύπτει από τεχνοτροπική ομοιότητα στην απόδοση του περού του Πηγάσου στις αντίστοιχες χάλκινες εκδόσεις της σειράς με την εικονογραφία του έφιππου Βελλεροφόντη που είναι σχεδόν πανομοιότυπη.⁸²⁰ Επίσης, διακρίνεται μεγάλη ομοιότητα με τις αντίστοιχες εκδόσεις της Κορίνθου κατά την ίδια εποχή.⁸²¹

Στην εμπρόσθια όψη χαράσσεται ο Βελλεροφόντης να ιππεύει τον Πήγασο, ο οποίος βρίσκεται σε πτήση προς τα δεξιά. Ο Κορίνθιος ήρωας είναι ενδεδυμένος με μανδύα που δένει στο λαιμό και στην κεφαλή φοράει καυσία. Ίσως να φοράει και υψηλά υποδήματα. Η κίνηση της μορφής με την κάμψη του κορμού προς τα εμπρός και με το ανασηκωμένο δεξί χέρι να κρατάει δόρυ συμμορφώνεται προς το θέμα της εξόντωσης της Χίμαιρας που εικονίζεται στην οπίσθια όψη, καθώς τα τριημίδραχμα

⁸⁰⁹ Για την τυπολογία των στυλίδων βλ. Babelon 1907, σ. 7, εικ. 1· Svoronos 1914, σσ. 84-85, εικ. Α-Β.

⁸¹⁰ Βλ. σφραγίδες O503, O504, O521, O520, O522, O526, O543, O564.

⁸¹¹ Βλ. σφραγίδες O505, O509, O510, O515, O516, O517, O527-O529, O534-O537, O540-O542, O544, O547, O548, O552, O554, O570, O573, O577, O579, O603.

⁸¹² Βλ. σφραγίδες O507, O513, O514, O539, O548, O558-O560, O562, O565, O574, O575.

⁸¹³ Βλ. σφραγίδες O506, O508, O511, O512, O542, O571.

⁸¹⁴ Βλ. σφραγίδες O530, O545-O547, O551, O553, O556, O567-O569, O572, O576, O602.

⁸¹⁵ Βλ. σφραγίδες O549, O550, O578, O580-O600.

⁸¹⁶ Βλ. σφραγίδα O604.

⁸¹⁷ Βλ. σφραγίδες O524, O561, O563.

⁸¹⁸ Βλ. σφραγίδα O538.

⁸¹⁹ Βλ. σφραγίδες O518, O519, O525, O531, O557, O601.

⁸²⁰ Πρβλ. χάλκινες εκδόσεις Λευκάδας, πίν. 49, αρ. 1129-1137.

⁸²¹ Warren 1968, πίν. 13, αρ. 11-13.

αποδίδουν το σχετικό επεισόδιο του μύθου σα σε συνεχόμενη αφήγηση. Ο χαρακτήρας με ρεαλισμό αποδίδει τους θωρακικούς μύες του ήρωα. Ο Πήγασος διαθέτει ραδινές αναλογίες και έχει το πτερό σε έκταση προς τα πάνω, στο οποίο τονίζονται κυρίως τα πρωτεύοντα ερετικά πτερά. Κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου χαράσσεται το αρχικό γράμμα του εθνικού.

Η Χίμαιρα στην οπίσθια όψη εικονίζεται σε στάση επιφυλακής πάνω σε γραμμή εδάφους, στραμμένη προς τα δεξιά. Αν και τα οπίσθια σκέλη βρίσκονται σε θέση κίνησης, τα εμπρόσθια αποδίδονται παράλληλα προς το έδαφος, με μία έντονη κάμψη του κορμού προς τα κάτω και ανασήκωμα της κεφαλής, σε αναμονή της επίθεσης του Βελλεροφόντη. Διακρίνεται η ίδια επιμέλεια του χαρακτήρα στην απόδοση των επιμέρους χαρακτηριστικών της Χίμαιρας με την πλούσια χαίτη, τους έντονους οφθαλμούς και το ανοικτό στόμα. Στη ράχη της προβάλλει η αίγα με ανασηκωμένη την κεφαλή της, επίσης, σε μία στάση αναμονής. Ο όφης στην απόληξη της ουράς της Χίμαιρας παριστάνεται με το στόμα ανοικτό. Στην παράσταση αυτή δηλώνεται και το φύλο του μυθολογικού όντος, καθώς απεικονίζονται οι θηλές στην κοιλιακή χώρα.⁸²²

Στις μικρότερες υποδιαίρεσεις της σειράς, δραχμές και τριώβολα, εισάγεται ένας νέος εικονογραφικός τύπος στην οπίσθια όψη. Στις δραχμές ως εμπροσθότυπος διατηρείται ο Πήγασος σε πτήση προς τα αριστερά με το πτερό σε έκταση προς τα πάνω. Ο πτερωτός ίππος αποδίδεται με ραδινές αναλογίες και πλατιά ερετικά πτερά. Η μορφή της Νύμφης Πειρήνης στην οπίσθια πλευρά υιοθετεί μία νέα κόμμωση. Η Νύμφη παριστάνεται προς τα αριστερά και έχει την κόμη της ανασηκωμένη μέσα σε σάκο, τα άκρα του οποίου δένονται στην κορυφή της κεφαλής. Στο λαιμό φοράει περιδέραιο με περίαπτο. Στη μορφή κυριαρχεί η τονισμένη μύτη. Ο χαρακτήρας φιλοτεχνεί μία μειλίχια μορφή με πλατιές επιφάνειες στις παρειές και μικρά χείλη που απαντούν και στην απόδοση της Αθηνάς.

Το ημίτομο Πηγάσου ως εμπροσθότυπος στα τριώβολα παριστάνεται προς τα αριστερά με το καθιερωμένο, στην υποδιαίρεση αυτή, καμπυλόσχημο πτερό, το οποίο σχεδιάζεται με έμφαση στα πρωτεύοντα ερετικά πτερά. Η κεφαλή του ζώου είναι λιπόσαρκη, με έντονους οφθαλμούς, ελαφρώς ανοικτό στόμα και κοντή, γραμμική χαίτη.

Η Νύμφη εικονίζεται πιο στολισμένη από ότι οι αντίστοιχες μορφές στις δραχμές και σε αρκετές παραλλαγές που εντοπίζονται κυρίως στο είδος της

⁸²² Για τη δήλωση του φύλου της Χίμαιρας, βλ. Warren 1968, σ. 142.

κόμμωσης. Στον πρώτο τύπο η κόμη της Πειρήνης είναι μαζεμένη σε σάκο, από τον οποίο κρέμεται μικρός θύσανος, ενώ το ύφασμα φέρει διακόσμηση ταινίας με στιγμές. Ακατάστατα κοντά βοστρυχίδια ξεπροβάλλουν και στολίζουν το μέτωπο της μορφής, η οποία φοράει πυραμιδοειδές ενώτιο και περιδέριο με περίαπτο.⁸²³ Στο πεδίο πίσω από την κεφαλή χαράσσεται το αρχικό γράμμα του εθνικού και κάτω από το λαιμό το γράμμα Ξ (Ο608). Στον δεύτερο τύπο απουσιάζουν τα βοστρυχίδια πάνω από το μέτωπο και το γράμμα κάτω από το λαιμό (Ο609). Στην τρίτη παραλλαγή η κόμη της Νύμφης είναι στεφανωτή (*περίκομος*) και ανασηκώνεται ακτινωτά σε ένα χαμηλό λαμπάδιο, με τα βοστρυχίδια να ανεμίζουν. Στον τύπο αυτό απουσιάζει το γράμμα κάτω από το λαιμό. Στον τέταρτο τύπο, η μακριά κυματοειδής κόμη ανασηκώνεται σε χαμηλό λαμπάδιο με λίγους ελεύθερους βοστρύχους στο λαιμό. Γενικά πρόκειται για λεπτεπίλεπτες μορφές που χαράσσονται με απαλές μεταβάσεις στα επιμέρους χαρακτηριστικά του προσώπου, διακρίνονται, όμως, και διαφορές στο πλάσιμο από τα διαφορετικά χέρια χαρακτών.

Τα διώβολα φέρουν στην εμπρόσθια όψη τον Πήγασο σε πτήση προς τα αριστερά με το πτερό σε έκταση προς τα πίσω. Τα εμπρόσθια σκέλη είναι λυγισμένα ενώ τα οπίσθια κοντά στον κορμό. Έχει πυκνή χαίτη, πιο ελεύθερα αποδοσμένη και μεγάλο αυτί. Στη χάραξη της ουράς υπάρχει μία αμηχανία, καθώς αποδίδεται συνοπτικά ως μία τεθλασμένη γραμμή. Στην οπίσθια όψη ο πτερωτός ίππος αποδίδεται σε βηματισμό πάνω σε γραμμή εδάφους, συνήθως αριστερά ή και δεξιά. Το πτερό είναι καμπυλόσχημο, αρκετά σχηματοποιημένο, θυμίζοντας έλικα και φέρει γραμμική διακόσμηση. Αντίστοιχη αδυναμία παρατηρείται στη φυσιοκρατική απόδοση της ουράς, η οποία παριστάνεται ως μία ενιαία μάζα. Κάτω από την κοιλιά ή από τα σκέλη, όχι σε προκαθορισμένη θέση, χαράσσεται το Λ.

Τέλος, στην **6η σειρά** έχουν αποδοθεί και τριημιωβόλια. Στην εμπρόσθια όψη απεικονίζουν τον αριστερόστροφο Πήγασο σε πτήση με το πτερό σε έκταση και τυπολογία αντίστοιχη με εκείνη των μεγαλύτερων υποδιαίρέσεων. Στην οπίσθια όψη χαράσσεται η μετωπική κεφαλή της Γοργούς με ανθρώπινα, πλέον, χαρακτηριστικά. Είναι στρογγυλοπρόσωπη με μεγάλους στρογγυλούς οφθαλμούς, κλειστό στόμα με μικρά χείλη, μεγάλες παρειές και κοντούς βοστρύχους διαταγμένους δεξιά και αριστερά από το μέτωπο.

⁸²³ Για το σχήμα του ενωτίου, βλ. Papaevangelou-Genakos 2017, πίν. 31, αρ. 16 και για το περιδέριο με κρεμαστό περίαπτο βλ. *eiusdem* 2017, πίν. 31, αρ. 20.

7^η σειρά: Στατήρες E293-E296/ O620-O623

Στην 7^η σειρά της Ε' περιόδου κατατάσσονται δώδεκα στατήρες που προήλθαν από τέσσερις σφραγίδες εμπροσθοτύπου και τρεις οπισθοτύπου. Η σειρά είναι βραχεία και αποτελείται αποκλειστικά από στατήρες. Ο λόγος του αριθμού των νομισμάτων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 3, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 5 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 4 και το 8.

Ο αριστερόστροφος Πήγασος εγκαινιάζει μία νέα τυπολογία, καθώς παριστάνεται με ένα ασυνήθιστα μεγάλο πτερό. Το πτερό, με τη γνωστή τετραμερή διάκριση των επιμέρους τμημάτων του, βρίσκεται σε έκταση προς τα πίσω, σχεδόν παράλληλα με τον κορμό του ζώου και σχεδιάζεται με μεγάλες, πλατιές επιφάνειες με οξύληκτες απολήξεις που αποδίδουν τα πρωτεύοντα ερετικά πτερά, ενώ αντίθετα τα μικρότερα πτερά έχουν πιο διακριτική παρουσία (E294-E295). Το σώμα του είναι μυώδες και η κεφαλή εικονίζεται χαμηλωμένη κοντά στο στέρνο, στο οποίο ο χαρακτήρας δηλώνει και τις πτυχώσεις που δημιουργούνται εξαιτίας της θέσης της κεφαλής. Το στόμα είναι μισάνοιχτο και η κοντή χαίτη παριστάνεται φυσιοκρατικά με βοστρύχους που ανεμίζουν. Φυσιοκρατική και με λεπτομέρεια είναι και η σχεδίαση της ουράς. Το αρχικό γράμμα του εθνικού της πόλης σχεδιάζεται κάτω από την κοιλιά συνήθως με ισομεγέθεις κεραίες.

Η Αθηνά εικονίζεται προς τα αριστερά, φορώντας το κορινθιακού τύπου κράνος, το οποίο φέρει δάφνινο στεφάνι με καρπούς στη θόλο.⁸²⁴ Ο χαρακτήρας φιλοτέχνησε ένα δυναμικό πορτραίτο με την τονισμένη μύτη και το εκφραστικό βλέμμα, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στις λεπτομέρειες της κεφαλής. Παχιοί, κυματοειδείς βόστρυχοι προβάλλουν κάτω από το κράνος, ενώ σε μία σφραγίδα απεικονίζονται και στα δεξιά της θεάς (O621). Το περιδέραιο αποτελείται από μεγάλες, στρογγυλές χάντρες ανάμεσα σε λεπτές αλυσίδες, ενώ στο λαιμό ο χαρακτήρας αποδίδει και τις διακοσμητικές πτυχές. Στο πεδίο του νομίσματος δεξιά χαράσσεται το αρχικό γράμμα του εθνικού και η στυλίδα, η οποία είτε αποδίδεται με κάθετα στοιχεία στην οριζόντια κεραία (O620), είτε στολίζεται με ταινίες (O261). Το

⁸²⁴ Το δάφνινο στεφάνι στη θόλο του κράνους απαντά σε νομίσματα της Κορίνθου της Ε' περιόδου, βλ. Ravel 1948, αρ. 1008.

δαφνηφόρο κράνος σε συνδυασμό με τη στυλίδα ως σύμβολο στο πεδίο των νομισμάτων υποδεικνύουν μία σύντομη κοπή σε ανάμνηση κάποιας ναυτικής νίκης.

Στην ομάδα αυτή αποδίδεται και το νόμισμα υπ' αρ. 861, καθώς η σφραγίδα E296 βρίσκεται τυπολογικά κοντά με τις σφραγίδες E294-E295. Ως οπισθότυπος παριστάνεται η Αθηνά προς τα αριστερά. Αν και οι εμπροσθότυποι, των νομισμάτων που συγκεντρώσαμε είναι αρκετά εφθαρμένοι στο σημείο της θόλου, διακρίνονται ελαφρώς τα φύλλα από το δάφνινο στεφάνι. Στο πεδίο δεξιά πίσω από την κεφαλή χαράσσεται το αρχικό γράμμα του εθνικού της Λευκάδας και ως σύμβολο περιστέρι σε πτήση μέσα σε δάφνινο στεφάνι. Το σύμβολο αυτό απαντά σε εκδόσεις της Κορίνθου της Ε' περιόδου του Ravel, αλλά δε φαίνεται να αποτελεί κορινθιακή σφραγίδα, καθώς η πλειονότητα των αντίστοιχων σφραγίδων της Κορίνθου φέρει το γράμμα Γ κάτω από το πηγούνι της θεάς και διαφοροποιείται, επιπρόσθετα, στη χάραξη των επιμέρους λεπτομερειών της μορφής της Αθηνάς.⁸²⁵ Το περιστέρι μέσα σε δάφνινο στεφάνι σε συνδυασμό με το δάφνινο στεφάνι της θόλου, επίσης, αποτελεί αναφορά σε νικηφόρο γεγονός.

Τα πέταλα των νομισμάτων είναι ομοιόμορφα κυκλικά και το ανάγλυφο είναι υψηλό.

8^η σειρά: *Στατήρες E225, E297-E311 / O623-O661*

Τριώβολα E312/ O662

Διώβολα E313-E316 / O614, O663-O665

Τριημιωβόλια E317 / O666

Η **8^η σειρά** αποτελείται από 102 στατήρες που προήλθαν από δεκαέξι σφραγίδες εμπροσθοτύπου και 39 οπισθοτύπου. Στην ίδια σειρά αποδίδονται και μικρότερες υποδιαίρέσεις, τρία τριώβολα από το ίδιο ζεύγος σφραγίδων, δώδεκα διώβολα που παρήχθησαν από τρεις εμπρόσθιες και ισάριθμες οπίσθιες σφραγίδες και ένα τριημιωβόλιο. Η **8^η σειρά** διασταυρώνεται με την **4^η σειρά**, μέσω της σφραγίδας της εμπρόσθιας όψης (E225), αλλά και με την **6^η σειρά**, μέσω της σφραγίδας του οπισθοτύπου των διωβόλων (O614). Ο λόγος του αριθμού των στατήρων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 6.4, ενώ ο αρχικός αριθμός των

⁸²⁵ Πρβλ. στατήρες της Κορίνθου της Ε' περιόδου στη σειρά με το γράμμα Γ, βλ. Ravel 1948, αρ. 1029.

εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 17 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 16 και το 19.

Το αρχικό γράμμα του εθνικού χαράσσεται κάτω από την κοιλιά του ζώου σε όλες τις υποδιαίρεσεις.

Η σειρά αυτή ξεκινάει με τη χρήση μίας σφραγίδας από την **4^η σειρά**, στην οποία ο Πήγασος απεικονίζεται προς τα δεξιά με το λεπτό πτερό σε έκταση προς τα πάνω. Δε γνωρίζουμε το λόγο της χρήσης μίας σφραγίδας μετά από αρκετό καιρό, αφού έχει ήδη μεσολαβήσει η μεγάλη **6^η σειρά** με τη στυλίδα.⁸²⁶ Η σφραγίδα διασταυρώνεται με μόλις δύο οπίσθιες σφραγίδες και στη συνέχεια χρησιμοποιείται νέα σφραγίδα, η οποία εικονίζει τον Πήγασο προς τα αριστερά. Είναι σαφείς οι διαφορετικές αποδόσεις στο πτερό που δηλώνουν διαφορετικά χέρια χαρακτών. Το πτερό αποδίδεται σε έκταση προς τα πίσω με μία κλίση προς τα πάνω, άλλοτε αρκετά τυποποιημένο με ένα αυστηρό, γωνιώδες περίγραμμα (E297, E302), ή πιο ελεύθερο με τα ερετικά πτερά να καμπυλώνονται προς τα πάνω (E299, E308). Τα εμπρόσθια σκέλη εικονίζονται προτεταμένα ή λυγισμένα, σχεδόν σε ορθή γωνία και τα οπίσθια σε χαλαρή στάση. Γενικά οι χαρακτες παριστάνουν ένα μύθος ζώο με αρμονικές αναλογίες. Παρατηρούνται ορισμένες δυσκολίες από ομάδα χαρακτών στη φυσιοκρατική απόδοση του λαιμού σε σχέση με τον κορμό, αλλοιώνοντας τις αναλογίες του ζώου (βλ. E298, E300). Η ουρά του Πηγάσου σχεδιάζεται ως κυματοειδής γραμμή με ελευθερία (E298) και σε άλλες περιπτώσεις αποδίδεται πιο σχηματοποιημένη, θυμίζοντας άγκιστρο (E303).

Η Αθηνά είναι αριστερόστροφη και σπανιότερα στρέφει προς τα δεξιά. Πίσω από την κεφαλή χαράσσεται το αρχικό γράμμα του εθνικού, σε μικρότερο μέγεθος, όχι όμως συστηματικά, και συνοδεύεται από πλήθος εναλλασσόμενων συμβόλων, τα οποία διασταυρώνονται μεταξύ τους με τις σφραγίδες της εμπρόσθιας όψης.

⁸²⁶ Σχετικά με την ερμηνεία της περίπτωσης επανάχρησης μιας παλαιάς σφραγίδας μπορούν να γίνουν μόνο εικασίες. Βάσει των δεδομένων των «θησαυρών» η **4^η σειρά** προηγείται της σειράς με τη στυλίδα (**6^η σειρά**) και αυτή με τη σειρά της προηγείται της **8^{ης} σειράς**. Η χρονική απόσταση που χωρίζει τις σειρές αυτές, **4^η** με **8^η σειρά**, δεν πρέπει να υπερβαίνει τα δέκα χρόνια. Μία αντίστοιχη περίπτωση στο νομισματοκοπείο της Αμβρακίας ο Ravel (1928 σσ. 94-95) το είχε αποδώσει, είτε σε κατά λάθος χρήση, είτε προσωρινή αντικατάσταση κάποιας σφραγίδας που έσπασε. Παρόμοιο φαινόμενο συνάντησε η κ. Λιάμπη στο νομισματοκοπείο της Κραννώνας, σχετικά με το οποίο υποστήριξε ότι υπάρχει η περίπτωση να μην είχαν πετάξει τις παλιές χρησιμοποιημένες, αλλά όχι πολύ εφθαρμένες, σφραγίδες, τις οποίες θα μπορούσαν να ξαναχρησιμοποιήσουν, αφού το εικονολόγιο δεν άλλαζε.

Πρόκειται για ημίτομο τζίτζικα, γόρδιος δεσμός, μεγάλος οφθαλμός κάθετα τοποθετημένος, προτομή γρύπα, κορδόνι με δύο θηλιές, στεφάνι κισσού, ημίτομο γρύπα, προτομή ίππου και ασπίδα. Σχετικά με τη χρήση και την επιλογή των συμβόλων, όπως ήδη έχει γίνει αναφορά και παραπάνω, η θεματολογία τους ποικίλλει και προέρχονται από διαφορετικούς εικονογραφικούς κύκλους, η ερμηνεία και η προσέγγιση των οποίων δεν είναι πάντα εφικτή.

Σύμφωνα με τις διασταυρώσεις των σφραγίδων πρόκειται για παράλληλες κοπές με διαφορετικά σύμβολα, ενισχύοντας την άποψη ότι τα σύμβολα αντιστοιχούν σε ένα σύστημα ελέγχου της παραγωγής.

Τα τριώβολα της 8^{ης} σειράς φέρουν στην εμπρόσθια όψη ημίτομο Πηγάσου προς τα αριστερά με καμπυλόσχημο πτερό που αποδίδεται αρκετά επίμηκες με φορά προς τα πάνω και φέρει γραμμική διακόσμηση σε όλο το μήκος του. Η Νύμφη Πειρήνη παριστάνεται προς τα αριστερά ακολουθώντας την εικονογραφική απόδοση της 7^{ης} σειράς, με την κόμη της μαζεμένη σε στολισμένο σάκο, στην άκρη του οποίου κρέμεται μικρός θύσανος. Η μορφή φοράει κρεμαστό ενώτιο και περιδέραιο με περιάπτο.⁸²⁷

Τα διώβολα φέρουν το γνωστό δίπτυχο Πήγασος με το πτερό σε έκταση σε πτήση προς τα αριστερά / Πήγασος σε βηματισμό προς τα αριστερά ή προς τα δεξιά, πάνω σε γραμμή εδάφους. Στην παράσταση της εμπρόσθιας όψης το πτερό του ζώου αναπαράγει την τυπολογία των στατήρων και αποδίδεται με παράλληλες ευθύγραμμες ή καμπύλες γραμμές σε έκταση προς τα πάνω. Η απόδοση της χαίτης, παρά τη μικρή επιφάνεια του νομίσματος, είναι φυσιοκρατική, όπως και της ουράς, καθώς έχει εγκαταλειφθεί η άκαμπτη γραμμική απόδοσή τους. Αντίθετα, το πτερό του ίππου στην οπίσθια όψη αποδίδεται καμπυλόσχημο και φέρει αντίστοιχη γραμμική διακόσμηση με εκείνη του καμπυλόσχημου πτερού των Πηγάσων των τριωβόλων. Το Λ τοποθετείται κάτω από την κοιλιά ή μεταξύ των οπίσθιων σκελών του Πηγάσου.

Τέλος, στα τριημιωβόλια της σειράς ο Πήγασος στην εμπρόσθια όψη αναπαράγει την τυπολογία του πτερού των μεγαλύτερων υποδιαίρέσεων, ενώ το γοργόνειο ως οπισθότυπος, μέσα στο κλίμα της τέχνης των ύστερων κλασικών / πρώιμων ελληνοιστικών χρόνων αποδίδεται εξανθρωπισμένο. Πρόκειται για μία γυναικεία μορφή, με στρογγυλό πρόσωπο, με μεγάλους οφθαλμούς, πλατειές παρειές

⁸²⁷ Σχετικά με τα κοσμήματα της μορφής, βλ. Papaevangelou-Genakos 2017, πίν. 31, αρ. 16, 20.

και σφιχτά χείλη. Η κόμη της διατάσσεται συμμετρικά σε δύο ομάδες πάνω από το μέτωπο με λεπτά βοστρυχίδια.

Τα πέταλα των νομισμάτων της σειράς παρουσιάζουν μία ανομοιομορφία. Αν και κατά κανόνα είναι κυκλικά, επισημαίνονται αρκετές περιπτώσεις στις οποίες δεν έχουν απομακρυνθεί οι αποφύσεις από την περιφέρεια του πετάλου (αρ. 898), ή τα πέταλα να είναι πεπλατυσμένα (βλ. αρ. 874) και ανομοιόμορφα (βλ. αρ. 894, 899). Ίσως πρόκειται για επικεκομμένα νομίσματα.

9^η σειρά: *Στατήρες E318-E321 / O667-O670*

Στην **9^η σειρά** αντιστοιχούν 21 στατήρες που παρήχθησαν από τρεις εμπρόσθιες και τέσσερις οπίσθιες σφραγίδες. Ο λόγος του αριθμού των νομισμάτων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 7, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 3 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 3 και το 4.

Η αναγραφή του αρχικού γράμματος του εθνικού τοποθετείται κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου.

Ο πτερωτός ίππος εικονίζεται προς τα αριστερά με το πτερό σε έκταση προς τα πίσω και ελαφρώς προς τα επάνω. Ο χαρακτήρας επιδεικνύει επιμέλεια στην απόδοση των επιμέρους μερών του πτερού, κυρίως των μικρότερων με τα διπλά περιγράμματα και τις νευρώσεις. Ο Πήγασος έχει κοντή χαίτη, μεγάλο αυτί και η απόδοση της ουράς είναι αρκετά σχηματοποιημένη. Τα εμπρόσθια σκέλη σχηματίζουν σχεδόν ορθή γωνία και τα οπίσθια βρίσκονται σε άνετη θέση. Υπάρχει μία δυσαρμονία στις διαστάσεις του κορμού και της κεφαλής με τα σκέλη του ζώου, τα οποία συγκριτικά φαίνονται κοντά.

Στις αριστερόστροφες κεφαλές της Αθηνάς, τα γενικά χαρακτηριστικά παραμένουν ίδια: ελαφρώς τονισμένη μύτη, λεπτά και μικρά χείλη, βλέμμα με ένταση και απαλές μεταβάσεις στο πλάσιμο της σάρκας. Η θεά φοράει κορινθιακό κράνος με καταυχένιο, ενώ διακρίνεται κάτω από τη θόλο του κράνους το δερμάτινο εσωτερικό κάλυμμα. Παχιοί, καμπυλόσχημοι βόστρυχοι προβάλλουν κάτω από τα κράνος και σε ορισμένα νομίσματα και στα δεξιά της μορφής (βλ. O670). Στο λαιμό φοράει περιδέριο από στρογγυλές χάντρες.

Στο πεδίο του νομίσματος δεξιά, πίσω από την κεφαλή χαράσσεται το δευτερεύον σύμβολο. Πρόκειται για μία ανδρική μορφή που φοράει φρυγικό πύλο,⁸²⁸ Αινείας⁸²⁹ ή Άττις.⁸³⁰ Το εντυπωσιακό στη σειρά αυτή είναι το γεγονός ότι από τα 21 νομίσματα που συγκεντρώθηκαν, τα έξι φέρουν κυκλική επισήμανση με περίτεχνη τρίαίνα χτυπημένη στην πλειονότητα των νομισμάτων ακριβώς πάνω στο σύμβολο, το οποίο σχεδόν δε φαίνεται. Σχετικά με την ερμηνεία του φαινομένου αυτού η Carter υποστήριξε ότι επρόκειτο για επισήμανση που πραγματοποιήθηκε από το βασιλιά των Συρακουσών, Αγαθοκλή, καθώς στα νομίσματα του, του τέλους του 4^{ου} αι. π.Χ. εμφανίζεται ως δευτερεύον σύμβολο η τρίαίνα.⁸³¹ Η άποψη αυτή εντάσσεται σε μία ευρύτερη ερμηνεία σχετικά με τους λόγους της αυξημένης παραγωγής, όχι μόνον από το νομισματοκοπείο της Λευκάδας, αλλά και για τους λόγους για τους οποίους τα πηγασοφόρα νομίσματα έγιναν τόσο ευρέως αποδεκτά στην Σικελία και διείσδυσαν στην τοπική οικονομία.⁸³² Η άποψη αυτή, όμως, δε μπορεί να γίνει εύκολα αποδεκτή, καθώς εντοπίζεται αποκλειστικά σε μία μόνο σειρά, η οποία δεν είχε και μεγάλη διάρκεια ζωής. Ίσως η ενέργεια αυτή να συνδέεται με κάποιο άλλο γεγονός, όπως θα επιχειρηματολογήσουμε στην συνέχεια.

⁸²⁸ Πρόκειται για ένα κάλυμμα κεφαλής από μαλακό ύφασμα, μαλλί ή δέρμα, του οποίου η κορυφή/ απόληξη καμπυλώνεται προς τα εμπρός, με μακριά αυτιά, ενώ καλύπτει και τη ράχη της μορφής που το φοράει. Ο σκούφος έχει ανατολική προέλευση και στην αρχαία ελληνική τέχνη έχει συνδεθεί με τους Τρώες, κυρίως τον Πάρη (βλ. αέτωμα Αθηνά Αφείας), τους Σκύθες και τις Αμαζόνες, βλ. Melville Jones 1986, σσ. 188-189· Roller 1994, σσ. 250-253.

⁸²⁹ Πρβλ. νόμισμα της Αίνειας, Gaebler 1935, σ. 22, πίν. 6.4· *SNG KIKPE* 388. Σχετικά με τη διάδοση του μύθου στον ελλαδικό χώρο, βλ. *Εικονογραφικά ζητήματα*, σσ. 93-94. Κατά την τελευταία **Ζ' περίοδο** της νομισματικής παραγωγής της Λευκάδας εισάγονται στην εικονογραφία της θέματα από τον κύκλο του Αινεία. Δεν γνωρίζουμε, εάν υπήρξε και πρωιμοτερη επάφή με το σχετικό μύθο. Την ταύτιση αυτή υποστήριξαν πρόσφατα και οι Liampi – Papaevangelou-Genakos (*υπό έκδ.*).

⁸³⁰ Ο Άττις εμφανίζεται στην αρχαία ελληνική τέχνη τον 4^ο αι. π.Χ. και γνωρίζει ευρεία διάδοση σε διάφορες μορφές τέχνης και περιοχές, βλ. Roller 1994, σσ. 245-247, 256-257· Bremmer 2004, σσ. 540-542.

⁸³¹ Carter 1993, σ. 241. Χάλκινο νόμισμα της Κορίνθου με κεφαλή Αθηνάς / τρίαίνα φέρει κυκλική επισήμανση στην εμπρόσθια όψη με συμβολο τρίαίνα, βλ. *BMC (Corinth and Colonies)*, αρ. 474, πίν. 14.8.

⁸³² Βλ. σχετικό σχολιασμό, Martin 1985, σσ. 172-173, υποσ. 27· Μπονέλου 2001, σσ. 220-222.

Ιστορικό υπόβαθρο

Το γ' τέταρτο του 4^{ου} αι. π.Χ. είναι γεμάτο από γεγονότα στρατιωτικής φύσης, ενώ το εμπόριο διακινείται έντονα. Η Λευκάδα είναι παρούσα σε όλα, όπως τεκμαίρεται από τις γραπτές και επιγραφικές μαρτυρίες, αλλά και από τη νομισματική της δραστηριότητα.

Κατ' αρχήν λαμβάνει μέρος στην εκστρατεία του Τιμολέοντος στη Σικελία το 344 π.Χ., αποστέλλοντας, κατά την αφήγηση του Πλουτάρχου (*Τιμ.* 8.3), ένα πλοίο.⁸³³ Στις συγκρούσεις που έλαβαν χώρα στον ελλαδικό χώρο, μεταξύ του Φιλίππου Β' της Μακεδονίας και της Αθήνας, τάσσεται στο πλευρό της τελευταίας.⁸³⁴ Μετά τη μάχη της Χαιρώνειας, το 338 π.Χ., που κατέληξε σε ήττα του αντιμακεδονικού μετώπου, στη Λευκάδα εγκαταστάθηκε μακεδονική φρουρά, όπως συνέβη σε αρκετές ελληνικές πόλεις και η οποία θα απομακρύνθηκε μετά το θάνατο του Φιλίππου το 336 π.Χ. Δε γνωρίζουμε ποια ήταν η πολιτική θέση της Λευκάδας την εποχή της βασιλείας του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Στον πόλεμο, όμως, που ακολούθησε μετά το θάνατό του, τον επονομαζόμενο Λαμιακό (323-322 π.Χ.), η Λευκάδα συντάχθηκε με την Αθήνα εναντίον του Αντιπάτρου και βρέθηκε στο στρατόπεδο των ηττημένων. Υποθέτουμε ότι στο νησί υπήρξε μακεδονική παρουσία στο νησί, η οποία θα διατηρήθηκε έως το θάνατό του Αντιπάτρου, το 319 π.Χ.

Το εμπόριο σιτηρών, στο οποίο φαίνεται ότι συμμετέχει ενεργά η Λευκάδα, ήδη από το β' τέταρτο του 4^{ου} αι. π.Χ., αλλά και το γενικότερο εμπόριο με τη Δύση, γνωρίζει νέα άνθηση μετά την αποκατάσταση της τάξης στη Σικελία. Έως το 320 π.Χ., η Λευκάδα, όπως και πλήθος άλλων πόλεων, επλήγη δύο φορές από σιτοδεία και προχώρησε σε πρόσθετες εισαγωγές σιτηρών, όχι μόνον από τη Σικελία που υπήρξε ο παραδοσιακός προμηθευτής της, αλλά και από την Ήπειρο και την Κυρήνη της Αιγύπτου.

Χρονολόγηση

Από την προηγούμενη Δ' περίοδο πρέπει να μεσολάβησε ένα μικρό χρονικό κενό στη νομισματική παραγωγή της πόλης, εφόσον το τοπικό νομισματοκοπείο

⁸³³ Το πιθανότερο είναι να πρόκειται για την αρχική ενίσχυση που έλαβε ο Τιμολέων από τη Λευκάδα και στην πορεία της επιχείρησης να τον συνέδραμε με περισσότερα πλοία. Σύμφωνα με τις αρχαίες πηγές (Διόδ. 14.80.5-81.2) η Λευκάδα έλαβε μέρος από την πλούσια πολεμική λεία και αναφέρεται στο ενεπίγραφο ανάθημα που έστησε η Κόρινθος, βλ. υποσ. 173.

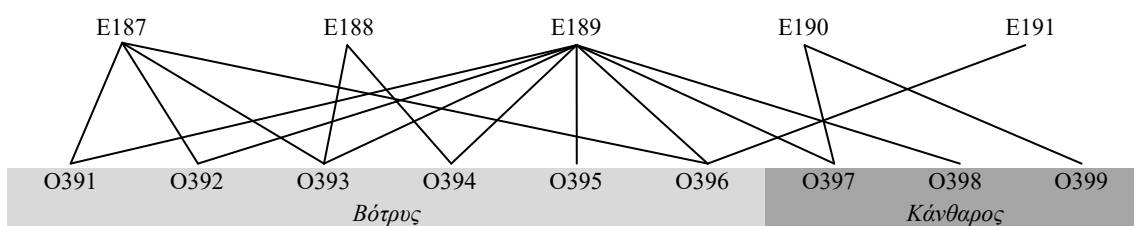
⁸³⁴ Η Λευκάδα ίσως και να ήταν ακόμα μέλος της Β' Αθηναϊκής Συμμαχίας.

εισήγαγε μία αρχαΐζουσα τυπολογία για τον Πήγασο με το καμπυλόσχημο πτερό, εκτός εάν ο λόγος της έκδοσης της σειράς αυτής υπαγόρευε την εισαγωγή νέας τυπολογίας. Η **Ε΄ περίοδος** αποτελεί την αφετηρία της ελληνιστικής δραστηριότητας του νομισματοκοπείου της Λευκάδας και αποδεικνύεται πολύ παραγωγική, αν συνεκτιμήσουμε και την έκδοση χάλκινων νομισμάτων που συνέβη για πρώτη φορά. Για τη χρονολόγηση των επιμέρους σειρών ελήφθησαν υπ' όψιν τα ακόλουθα:

1. Τα ιστορικά γεγονότα που απαιτούσαν τη νομισματική δραστηριοποίηση της Λευκάδας.
2. Τα δεδομένα των «θησαυρών» και των επικεκομμένων εκδόσεων πάνω σε στατήρες της Λευκάδας.
3. Η συγκριτική προσέγγιση με νομισματοκοπεία που εκδίδουν στατήρες κορινθιακού τύπου, εντός και εκτός Ελλάδας.
4. Η χρήση σφραγίδων της Λευκάδας από νομισματοκοπεία της Δυτικής Ελλάδας (Κέρκυρα, Αλύζια, Άργος Αμφιλοχικό).

Η παραγωγή της **Ε΄ περιόδου** εκτείνεται από την εκστρατεία του Τιμολέοντος στη Σικελία το 344 π.Χ. έως την απομάκρυνση της μακεδονικής φρουράς από την πόλη μετά το θάνατο του Αντιπάτρου το 319 π.Χ.

Η **1^η σειρά** αυτής της περιόδου της Λευκάδας αποτελεί μία ιδιαίτερη περίπτωση, καθώς εξαιτίας του αναχρονιστικού στοιχείου, του καμπυλόσχημου πτερού του Πηγάσου, σε ορισμένες σφραγίδες της σειράς, είχε τοποθετηθεί, χρονικά, στις αρχές του 4^{ου} αι. π.Χ., πριν τη μεγάλη σειρά με το κηρύκειο. Για την κατάταξη της σειράς αυτής στην **Ε΄ περίοδο** συνεκτιμήθηκε η συνολική μορφή της παραγωγής. Εντοπίστηκαν λίγα διπλοχτυπημένα νομίσματα, το, δε, φαινόμενο της επιδιόρθωσης και της χρήσης εφθαρμένων σφραγίδων ήταν περιορισμένο. Τα νομίσματα της σειράς παρήχθησαν σε δύο κοντινές, χρονικά, περιόδους που αντιστοιχούν στα δύο σύμβολα (βότρυς, κάνθαρος), με τις πρώτες εκδόσεις να είναι πιο συστηματικές ως προς τη χάραξη των παραστάσεων και «συνεπείς» στη χρήση των συμβόλων και των γραμμάτων, αντίθετα με ότι συμβαίνει στην επόμενη έκδοση με τον κάνθαρο.

Γράφημα 17. **Ε΄ περίοδος, 1^η σειράς.**

Νόμισμα της σειράς αυτής, με σύμβολο τον βότρυ, είχε χρησιμοποιηθεί από τον Τάραντα.⁸³⁵ Πρόκειται για έκδοση της ομάδας 40 που χρονολογείται στο 365-355 π.Χ.⁸³⁶ Όπως, όμως, παρουσιάστηκε ανωτέρω, από το τέλος της Γ΄ περιόδου και έως το τέλος της Δ΄ περιόδου διαπιστώνεται μία αλληλουχία στη μετάβαση από την μία περίοδο στην άλλη, είτε με κοινή εικονογραφική προσέγγιση των παραστάσεων, είτε με τις διασταυρώσεις των σφραγίδων, η οποία δε δύναται να διακοπεί από την παρούσα σειρά. Εξάλλου, είναι ευδιάκριτες οι τεχνοτροπικές διαφορές μεταξύ των Πηγάσων με καμπυλόσχημο πτερό της Γ΄ περιόδου και της παρούσας, αλλά και μεταξύ των κεφαλών της Αθηνάς και των Νυμφών που υπαγορεύουν μεταγενέστερη χρονολόγηση.⁸³⁷

Η εικονογραφία του Πηγάσου, με το καμπυλόσχημο πτερό ή το πτερό σε έκταση, παρουσιάζει ομοιότητες με αντίστοιχες εκδόσεις από την Κόρινθο που κατατάσσονται στην Δ΄ περίοδο,⁸³⁸ η διάρκεια της οποίας φθάνει έως τα μέσα του 4^{ου} αι. π.Χ., αλλά και με εκδόσεις της Αμβρακίας που χρονολογούνται πριν το 338 π.Χ.⁸³⁹ Μεγάλη τυπολογική ομοιότητα εντοπίζεται στις εμπρόσθιες όψεις των τριημιδράχμων, με την παράσταση του έφιππου Βελλεροφόντη, με εκδόσεις της Κορίνθου, τις οποίες, όμως, η Warren έχει χρονολογήσει την περίοδο του Πελοποννησιακού πολέμου ή γύρω στο 405 π.Χ.⁸⁴⁰ Οι βακχικές Νύμφες της Λευκάδας στις δραχμές (O402) και τα τριώβολα (O404), όπως τις ονομάζει ο Imhoof-Blumer, προήλθαν από το ίδιο χέρι που φιλοτέχνησε τις δραχμές του Δυρραχίου,⁸⁴¹

⁸³⁵ Garaffo 1984, σ. 45· MacDonald 2009, σσ. 11-12.

⁸³⁶ Fischer-Bossert 1999, σσ. 194-200.

⁸³⁷ Ως εκ τούτου, η χρονολόγηση του εν λόγω συνόλου του Τάραντα, βάσει της κατάταξης των νομισμάτων της Λευκάδας, θα πρέπει να χρονολογηθεί μετά το 344 π.Χ.

⁸³⁸ Πρβλ. E187 με Ravel 1948, P307 και E189 με Ravel 1948, P296, 304-305.

⁸³⁹ Πρβλ. E191 με *BMC(Corinth and Colonies)*, πίν. 28.16. Η αξιολόγηση των χρονολογήσεων των εν λόγω νομισματοκοπειών γίνεται με πάντοτε με επιφύλαξη, ελλείψει επικαιροποιημένων συνταγμάτων.

⁸⁴⁰ Βλ. Warren 1968, σ. 126, πίν. 13.3. Σχετικά με τους λόγους που δε γίνεται αποδεκτή η πρόταση χρονολόγησης της Warren (1968, σ. 137), τουλάχιστον για τις εκδόσεις της Λευκάδας, βλ. ανωτέρω σ. 366, υποσ. 791. Αν ακολουθήσουμε τη συλλογιστική της Warren (1968, σ. 137) και συνδέσουμε την ασυνήθιστη αυτή υποδιαίρεση με αφορμή κάποιο σημαντικό γεγονός, θα μπορούσαμε να συσχετίσουμε την έκδοσή της με τα λάφυρα που έλαβαν οι πόλεις μετά τη μάχη στον Κριμησό ποταμό.

⁸⁴¹ Imhoof-Blumer 1908, σ. 127, αρ. 376 (πίν. 8.24) αρ. 376 (πίν. 8.25)· Meta 2015, σσ. 150-151, πίν. 8, D1-R1.

ενώ οι κεφαλές των Νυμφών στις δραχμές (Ο403) από τον χαρακτή που δημιούργησε τις αντίστοιχες εκδόσεις του Ανακτορίου.⁸⁴²

Για το Σ που χαράσσεται στο μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής της *I^{ης} σειράς* ο Imhoof-Blumer είχε θεωρήσει ότι αντιστοιχεί στο *Συμμαχικόν*⁸⁴³ και ο Domingo-Forasté για το Σ ή ΣΙ που απαντά στις εκδόσεις του Ανακτορίου ότι δηλώνει κάποια σχέση με τη Σικελία.⁸⁴⁴

Νομίσματα της σειράς αυτής έχουν εντοπιστεί σε αρκετούς «θησαυρούς»,⁸⁴⁵ από τους οποίους σημαντικές ενδείξεις χρονολόγησης αντλούμε από τον «θησαυρό» Licata 1926 (*IGCH* 2130),⁸⁴⁶ τον «θησαυρό» Sicily 1960 (*IGCH* 2127), ο οποίος περιείχε μία *fleur de coin* έκδοση της σειράς με τον βότρυ⁸⁴⁷ και τον «θησαυρό» Sicily 1974-1975 (*CH* V, 23)⁸⁴⁸ που χρονολογούνται γύρω στο 340 π.Χ. και δίνουν ένα *terminus ante quem* για την έναρξη της σειράς.

Συνοψίζοντας τα ανωτέρω, προτείνουμε τη χρονολόγηση της *I^{ης} σειράς* στο διάστημα 344-341 π.Χ. Τα νομίσματα που εκδόθηκαν προορίζονταν για να καλύψουν τις στρατιωτικές υποχρεώσεις που είχε αναλάβει η Λευκάδα, αλλά παράλληλα να εξυπηρετήσουν και τις καθημερινές απαιτήσεις των κατοίκων της, όπως συνάγεται από το πλήθος των μικρότερων αργυρών υποδιαίρέσεων και την έναρξη έκδοσης χάλκινου νομίσματος, την οποία τοποθετούμε κατά την ίδια χρονική περίοδο.⁸⁴⁹ Η εσωτερική διάκριση της παραγωγής σε δύο περιόδους ανταποκρίνεται στα γεγονότα της εκστρατείας στη Σικελία, καθώς ο Τιμολέων εκστρατεύει αρχικά με

⁸⁴² Imhoof-Blumer 1908, σ. 81, αρ. 225 (πίν. 5.49) με αρ. 229 (πίν. 5.52)

⁸⁴³ Imhoof-Blumer 1908, σ. 80, αρ. 229. Το Σ κανονικό ή επί τα λαϊά χαράσσεται σε εκδόσεις του Δυρραχίου (*BMC [Corinth and Colonies]*, αρ. 2-5· *Meta* 2015, σσ. 148-149, πίν. 7-8), του Ανακτορίου (*BMC [Corinth and Colonies]*, αρ. 1-2).

⁸⁴⁴ Domingo-Forasté 1993, σ. 56, υποσ. 75.

⁸⁴⁵ Για τα περιεχόμενα των «θησαυρών» Leonforte Nissoria 1952 (*IGCH* 2133), Cesarò 1915-1916 (*IGCH* 2145, *CH* VIII, 560, *CH* IX, 623), Sicily 1877 (*IGCH* 2149), Megara Hyblaea 1966 (*IGCH* 2180), Pachino 1957 (*IGCH* 2151), Camarina-Scoglitti 1938 (*IGCH* 2185) και τη χρονολογία απόκρυψής τους, βλ. «*Θησαυροί*», σσ. 867-886.

⁸⁴⁶ Βλ. «*Θησαυροί*», σ. 861.

⁸⁴⁷ Βλ. «*Θησαυροί*», σ. 862.

⁸⁴⁸ Βλ. «*Θησαυροί*», σ. 863.

⁸⁴⁹ Βλ. *Η παραγωγή χάλκινων νομισμάτων*, σσ. 564, 574.

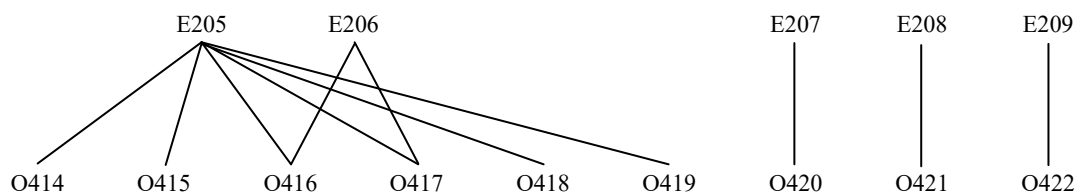
περιορισμένες δυνάμεις και επανέρχεται να ζητήσει, πάραυτα, επιπλέον ενίσχυση από τους συμμάχους, συμπεριλαμβανομένης της Λευκάδας.⁸⁵⁰

Για τις επόμενες δύο βραχύβιες σειρές, τη 2^η και την 3^η σειρά, τα διαθέσιμα στοιχεία είναι περιορισμένα και οι πληροφορίες που προέρχονται από τα δεδομένα των «θησαυρών» πενιχρές.

Η 2^η σειρά αποτελεί μία βραχύβια παραγωγή,⁸⁵¹ χρονικά κοντά με την 1^η σειρά, αν και δεν υπάρχει χρήση κοινών σφραγίδων. Η κατάταξή της στηρίχτηκε κυρίως σε τεχνοτροπικά κριτήρια, όπως η απόδοση του Πηγάσου σε καλπασμό με χαμηλωμένη την κεφαλή (E205), συγκρινόμενη με έκδοση της προηγούμενης 1^{ης} σειράς (E191). Λόγω του μικρού μεγέθους της σειράς, οι εκδόσεις της έχουν εντοπιστεί σε λίγα θησαυρικά σύνολα, μόλις τέσσερα, από τα οποία μόνον ο «θησαυρός» Cesarò 1915-1916 (IGCH 2145)⁸⁵² δίνει ένα *terminus ante quem* στο 310 π.Χ., ενώ ένα νόμισμα από την περιοχή της Πρέβεζας προέρχεται από παράδοση χωρίς περαιτέρω στοιχεία.

Η χρήση της στεφανωτής κόμμωσης με ελεύθερους βοστρύχους, που απαντά στις παραστάσεις των Νυμφών στις δραχμές και τα τριώβολα, είναι ήδη γνωστή από το β' τέταρτο του 4^{ου} α. π.Χ.⁸⁵³

Κρίνοντας από τα ομοιόμορφα πέταλα, τα ελάχιστα διπλοχτυπημένα νομίσματα, την έκδοση μικρότερων υποδιαίρέσεων και χάλκινων εκδόσεων θεωρούμε ότι πρόκειται για μία σύντομη, αλλά τακτική έκδοση. Τα διαθέσιμα στοιχεία είναι πενιχρά για την εμπεριστατωμένη χρονολόγηση της σειράς, για την οποία προτείνουμε με επιφύλαξη το διάστημα αμέσως μετά την εκστρατεία στη Σικελία, γύρω στο 341-340 π.Χ.. Άλλωστε η σειρά, λόγω του μεγέθους της, θα πρέπει να διήρκεσε περίπου δύο χρόνια.

Γράφημα 18. Ε' περιόδου, 2^{ης} σειράς.

⁸⁵⁰ Βλ. *Ιστορικό πλαίσιο*, σσ. 43-45.

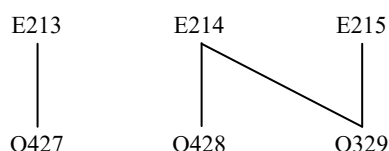
⁸⁵¹ Κατά τη διάρκεια της 2^{ης} σειράς εκδίδονται χάλκινα νομίσματα με τον Βελλεροφόντη και τη Χίμαιρα με αντίστοιχα σύμβολα, κύαθο (αρ. 1125-1126) και κρίνο (αρ. 1128-1130).

⁸⁵² Βλ. «*Θησαυροί*», σσ. 870-871.

⁸⁵³ Gkikaki 2014, σσ. 44-45.

Η 3^η σειρά, με τα σύμβολα θύρσος⁸⁵⁴ και άγκιστρο με ταινία, δε διασταυρώνεται με τη 2^η σειρά, αλλά διακρίνονται τεχνοτροπικές ομοιότητες στην εξέλιξη της απόδοσης του περωτού ίππου, ο οποίος παραμένει σε πτήση προς τα δεξιά, και φέρει κοινά τυπολογικά στοιχεία με αντίστοιχες εκδόσεις της Αλύζιας,⁸⁵⁵ και της Κέρκυρας,⁸⁵⁶ ως προς τη χάραξη του περού.

Η σειρά, όπως προκύπτει και από το σχετικό γράφημα 19, είναι βραχύβια με τη χρήση μόλις τριών σφραγίδων για τις εμπρόσθιες, αλλά και τις οπίσθιες όψεις.

Γράφημα 19. Ε' περιόδου, 3^η σειράς.

Στην παρούσα σειρά καταγράφεται, για πρώτη φορά στο νομισματοκοπείο της Λευκάδας, σύμφωνα με τα έως τώρα δεδομένα, περίπτωση χρήσης ίδιας σφραγίδας από περισσότερα νομισματοκοπεία.⁸⁵⁷ Πρόκειται για τη σφραγίδα εμπροσθοτύπου E215, η οποία χρησιμοποιείται αρχικά από τη Λευκάδα και στη συνέχεια από τα νομισματοκοπεία της Κέρκυρας⁸⁵⁸ και του Εχίνου.⁸⁵⁹ Για το λόγο αυτό μπορούμε να υποθέσουμε ότι η παράλειψη χάραξης του αρχικού γράμματος στην εμπρόσθια όψη ήταν σκόπιμη, ώστε να μπορεί να χρησιμοποιηθεί η σφραγίδα από περισσότερες εκδότριες αρχές. Δε γνωρίζουμε εάν επρόκειτο για μία εμπορική δραστηριότητα της πόλης, ώστε να διατίθενται οι σφραγίδες σε πιο ελκυστική τιμή ή για

⁸⁵⁴ Θύρσος με ταινία εντοπίζεται σε εκδόσεις της Ε' περιόδου της Κορίνθου που ανήκουν στη σειρά με το Γ, βλ. Ravel 1948, αρ. 1025.

⁸⁵⁵ Πρβλ. M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 70. Η Αλύζια μοιράζεται την ίδια εμπρόσθια σφραγίδα με το Ανακτόριο (M&M Deutschland 23, 18 October 2007 [Sammlung BCD], lot 93), βλ. σχόλιο του BCD, σ. 38.

⁸⁵⁶ Πρβλ. CNG Triton XVII, 07 January 2014, lot 194. Η Κέρκυρα φαίνεται ότι αποκατέστησε τις σχέσεις της με τη Λευκάδα κατά τη διάρκεια της παρουσίας και των δύο στη Β' Αθηναϊκή Συμμαχία. Μάλιστα, εικάζουμε, λόγω των τεχνοτροπικών ομοιοτήτων, ότι η Λευκάδα βοήθησε την Κέρκυρα στην έκδοση κορινθιακών νομισμάτων, βλ. *Χρήση νομισματικών σφραγίδων της Λευκάδας από άλλες πόλεις*, σσ. 553-555.

⁸⁵⁷ Σχετικά με το φαινόμενο, βλ. *Χρήση νομισματικών σφραγίδων της Λευκάδας από άλλες πόλεις*, σσ. 553-557.

⁸⁵⁸ Πρβλ. Calciati 1990, σ. 379, αρ. 8.

⁸⁵⁹ Πρβλ. Gemini 10, 13 January 2013, lot 54.

μετακινούμενους τεχνίτες, εκτός και εάν το φαινόμενο αυτό έχει και πολιτικές προεκτάσεις, όπερ και πιθανότερο.

Η αναγραφή του εθνικού της εκδότριας αρχής ολογράφως στην οπίσθια όψη των στατήρων της 3^η σειράς βρίσκει τυπολογικά παράλληλα σε μία σειρά στατήρων από πόλεις,⁸⁶⁰ οι οποίες σχετίστηκαν, άμεσα ή έμμεσα, με την εκστρατεία του Τιμολέοντος στην Σικελία και την αναδιοργάνωση της ευρύτερης περιοχής. Το γεγονός, δε, ότι υιοθετείται και από πόλεις της Μεγάλης Ελλάδας (Λοκροί, Λεοντίνοι, Συρακούσες) δίνει ένα *terminus post quem* για την παραγωγή μετά το 344 π.Χ. και πριν το 339/338 π.Χ., όταν ο Τιμολέων μετακίνησε των πληθυσμό των Λεοντίνων στις Συρακούσες.⁸⁶¹

Από την 3^η σειρά μόλις ένα νόμισμα έχει εντοπιστεί σε θησαυρικό σύνολο, στον «θησαυρό» Ιθάκη 1985 (*CH VIII, 237*) με σύμβολο το άγκιστρο με ταινία (O429), η απόκρυψη του οποίου πρέπει να τοποθετηθεί γύρω στο 280-270 π.Χ.⁸⁶²

Για τη χρονολόγηση της 3^{ης} σειράς, ελλείψει περισσότερων στοιχείων, προτείνουμε το διάστημα γύρω στο 340 π.Χ. και συσχετίζουμε την παραγωγή, κυρίως, με την εμπορική δραστηριοποίηση της Λευκάδας στην περιοχή της Σικελίας, η οποία εντείνεται κατά την επόμενη σειρά.

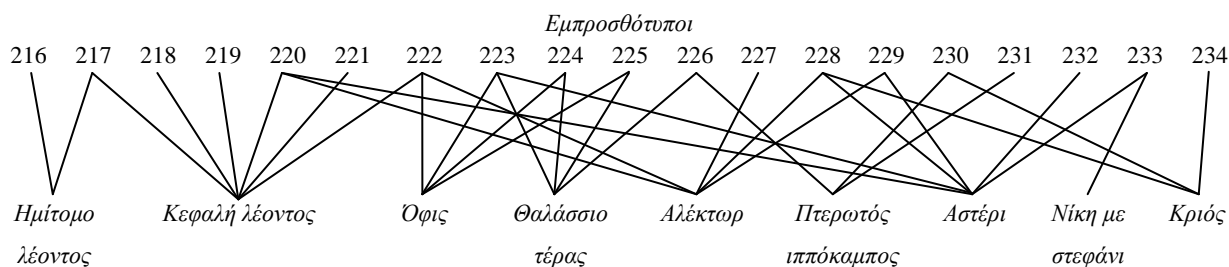
Η 4^η σειρά δε διασταυρώνεται με την 3^η μέσω κοινών σφραγίδων, αλλά φαίνεται ότι υπάρχει μία αδιάκοπη λειτουργία στο νομισματοκοπείο της Λευκάδας: Αφενός διατηρείται η κατεύθυνση του Πηγάσου προς τα δεξιά, αφετέρου η απόδοση του πτερού του αποτελεί εξέλιξη της τελευταίας σφραγίδας της 3^{ης} σειράς (E215).

Κατά τη σειρά αυτή το νομισματοκοπείο εκδίδει ταυτόχρονα μεγάλες ποσότητες νομίσματος, όπως διαπιστώνεται από τις διασταυρώσεις των σφραγίδων και το πλήθος των οπισθοτύπων (βλ. γράφημα 20). Οι εμπρόσθιες σφραγίδες φέρουν αρκετές φθορές που οφείλονται στην παρατεταμένη χρήση τους και δεν υπάρχει σταθερός ρυθμός διασταύρωσης εμπρόσθιων και οπίσθιων σφραγίδων (βλ. γραφήματα 20α-ε).

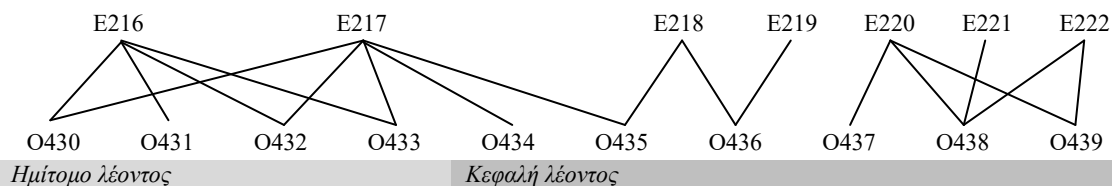
⁸⁶⁰ Για τις πόλεις, βλ. υποσ. 802. Η έκδοση της Λευκάδας μπορεί να αποτέλεσε το πρότυπο για τις αντίστοιχες εκδόσεις, καθώς δεν απαντά η αναγραφή του εθνικού ολογράφως στις εκδόσεις της Κορίνθου.

⁸⁶¹ *ACGC*, σ. 236.

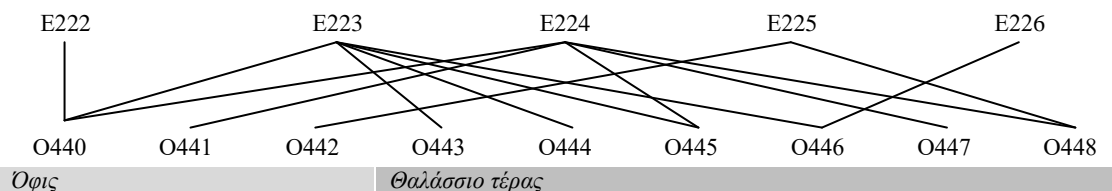
⁸⁶² Βλ. «Θησαυροί», σ. 894.

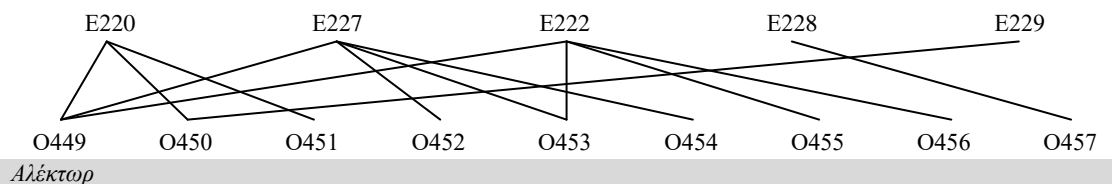
Γράφημα 20. Ε' περιόδου, 4^{ης} σειράς (διασταυρώσεις συμβόλων).

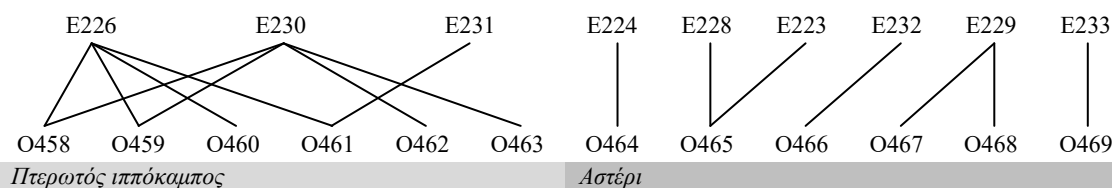
Γράφημα 20α. Ε' περιόδου, 4^{ης} σειράς.

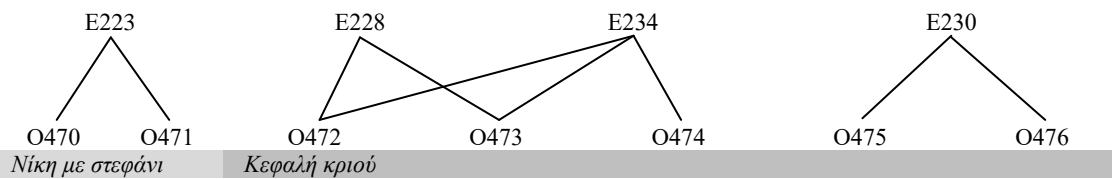
Γράφημα 20β. Ε' περιόδου, 4^{ης} σειράς.

Γράφημα 20γ. Ε' περιόδου, 4^{ης} σειράς.

Γράφημα 20δ. Ε' περιόδου, 4^{ης} σειράς.

Γράφημα 20ε. Ε' περιόδου, 4^{ης} σειράς.

Για την εν λόγω παραγωγή η Λευκάδα διέθεσε μεγάλη ποσότητα σε μέταλλο προς έκδοση νομίσματος. Σύμφωνα με την μέθοδο υπολογισμού του αρχικού αριθμού

των σφραγίδων της σειράς υπολογίσαμε ότι η Λευκάδα χρησιμοποίησε είκοσι σφραγίδες, από τις οποίες παρήχθησαν περί τις 20.000-30.000 νομίσματα που απαιτούσαν 172.000-258.000 κιλά αργύρου, δηλαδή 395-593 κορινθιακές μνες περίπου. Ίσως οι μεγάλες ποσότητες μετάλλου να εξασφαλίστηκαν από τα λάφυρα που έλαβε η πόλη μετά τη μάχη στον Κριμησό ποταμό.⁸⁶³

Τα διπλοχτυπημένα νομίσματα της σειράς είναι λίγα. Μεταξύ των εκδόσεων εντοπίστηκε ένα υπόχαλκο νόμισμα (αρ. 651) και ένας στατήρας προέρχεται από την αρχαία Αμβρακία (αρ. 631β).⁸⁶⁴

Στην τυπολογία του Πηγάσου διακρίνονται ομοιότητες με αντίστοιχες εκδόσεις από το Ανακτόριο⁸⁶⁵ που χρονολογούνται περίπου στο γ' τέταρτο του 4^{ου} αι. π.Χ.⁸⁶⁶ Εντοπίζονται, επίσης, κοινά σύμβολα με την Κόρινθο, όπως η Νίκη⁸⁶⁷ από την Ε' περίοδο που χρονολογείται στο β' μισό του 4^{ου} αι. π.Χ.

Σημαντικό στοιχείο χρονολόγησης της σειράς αποτελεί ένα δίδραχμο του Τάραντα που έχει κοπεί πάνω σε στατήρα της Λευκάδας με σύμβολο τον ιππόκαμπο ή θαλάσσιο τέρας.⁸⁶⁸ Το νόμισμα ανήκει στην ομάδα 50 του Τάραντα και χρονολογείται την περίοδο 340-335 π.Χ.⁸⁶⁹

Τα νομίσματα της σειράς εντοπίζονται σε αρκετούς «θησαυρούς», κυρίως από την περιοχή της Σικελίας.⁸⁷⁰ Στοιχεία χρονολόγησης της έναρξης της 4^{ης} σειράς δίνουν οι «θησαυροί» Risan 1927 (*IGCH* 391), Παλαιομάνινα 1961 (*IGCH* 72) και

⁸⁶³ Βλ. *Ιστορικό πλαίσιο*, σ. 44, υποσ. 173.

⁸⁶⁴ Βλ. Οικόπεδο Γεωργούλα, *ΑΔ* 1985, σ. 224. Στο οικόπεδο αποκαλύφθηκε τμήμα οικοδομικού τετραγώνου της αρχαίας Αμβρακίας με δρόμους και αγωγούς χωρίς περισσότερα στοιχεία.

⁸⁶⁵ Πρβλ. E226 με M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 92.

⁸⁶⁶ Βλ. σχετικό προβληματισμό με τη χρονολόγηση του νομισματοκοπείου του Ανακτορίου, σ. 201, υποσ. 684.

⁸⁶⁷ Πρβλ. Ravel 1948, αρ. 1030 που ανήκει στη σειρά με το Ι. Η Νίκη δεν κρατάει στεφάνι, αλλά ταινία.

⁸⁶⁸ Garaffo 1984, σ. 45· Fischer-Bossert 1999, Group 50, αρ. 713· MacDonald 2009, σσ. 21-22.

⁸⁶⁹ Fischer-Bossert 1999, σσ. 250-263.

⁸⁷⁰ Πρόκειται για τους «θησαυρούς»: Cesarò 1915-1916 (*IGCH* 2145), Sicily 1877 (*IGCH* 2149), Megara Hyblaea 1966 (*IGCH* 2180), South Italy/ Sicily (*CH* VIII, 167), East Sicily 1983 (*CH* X, 400), Palazzolo Acreide 1995, Pachino, Costa Fondovia 1957 (*IGCH* 2151), South Italy 1985 ή νωρίτερα (*CH* VIII, 232), Palma di Montecchiario 1929 (*IGCH* 2153), Sicily (*CH* VII, 57), Gela, Capo Soprano 1955 (;) (*IGCH* 2183), Sicily 1837 (*IGCH* 2144), Camarina 1928 (*IGCH* 2185), Sicily (*IGCH* 2187), West Sicily 1984 (*CH* X, 411), Ιθάκη 1985 (*CH* VIII, 237).

Δυτική Ελλάδα (*IGCH* 88), οι οποίοι έχουν χρονολογία απόκρυψης γύρω στο 330-325 π.Χ. και ορίζουν ένα *terminus ante quem* για την εν λόγω παραγωγή.

Από τα παραπάνω προκρίνουμε ως καταλληλότερο το διάστημα 340-334 π.Χ. για την έκδοση της **4^{ης} σειράς**. Η Λευκάδα, παράλληλα με την αναδιοργάνωση της εμπορικής της δραστηριότητας, μετά την ανάκαμψη του εμπορίου με τη Δύση που δημιουργούσε αυξημένες νομισματικές ανάγκες,⁸⁷¹ έρχεται αντιμέτωπη με τις επεκτατικές τάσεις του Φιλίππου Β΄ της Μακεδονίας και τάσσεται στο αντιμακεδονικό μέτωπο. Ενόψει, μάλιστα, της επικείμενης στρατιωτικής αναμέτρησης των δύο στρατοπέδων, στη μάχη της Χαιρώνειας το 338 π.Χ., θα φρόντιζε για την πολεμική της ετοιμότητα. Η παραγωγή μπορεί να συνεχίστηκε και μετά την τοποθέτηση μακεδονικής φρουράς στην πόλη, καθώς πλέον έχει απορριφθεί η άποψη, ότι οι πόλεις στις οποίες τοποθετούνταν φρουρές ανέστειλαν τη λειτουργία του νομισματοκοπείου τους.⁸⁷² Το πέρας της σειράς ορίζεται από τη σιτοδεία που πλήττει την πόλη και συνδέεται με την επόμενη **5^η σειρά**.

Η παραγωγή της **5^{ης} σειράς** αποτελείται αποκλειστικά από στατήρες. Δεν υπάρχει σύνδεση με την προηγούμενη **4^η σειρά**, ενώ η αλλαγή στην κατεύθυνση του Πηγάσου υπαγορεύει ή συνδέεται με παραγωγή ειδικού σκοπού. Τα διπλοχτυπημένα νομίσματα είναι ελάχιστα και διακρίνεται τάξη κατά τη χάραξη και την εκτέλεση της παραγωγής. Μεταξύ των νομισμάτων με σύμβολο ερμαϊκή στήλη εντοπίστηκαν τρία επικεκομμένα νομίσματα από την ίδια εμπρόσθια σφραγίδα (αρ. 679, 680α, 680δ).

Σημαντικές χρονολογικές ενδείξεις μας δίνει η τυπολογική ομοιότητα των πτερών των Πηγάσων της σειράς (E239-E244) με αντίστοιχες σφραγίδες της Κορίνθου της Ε΄ περιόδου, της σειράς με το Ν,⁸⁷³ αλλά και με εκδόσεις των Ακαρνανικών πόλεων, της Αλύζιας, του Ανακτορίου, του Άργους Αμφιλοχικού και

⁸⁷¹ Η ενεργοποίηση πολλών νομισματοκοπείων της περιοχής της Ακαρνανίας οφείλεται στην ανάταση της εμπορικής δραστηριότητας που περιγράφεται στις αρχαίες πηγές προς και από τη Δύση, αλλά και στις μεγάλες σιτοδείες που έπληξαν τις ελληνικές πόλεις μέσα στο β΄ μισό του 4^{ου} αι.π.Χ.

⁸⁷² Martin 1985, σσ. 172-175, 293-295.

⁸⁷³ Βλ. Ravel 1948, P1063-1065. Ο Ravel (1948, 116-126) είχε τοποθετήσει τη σειρά με το γράμμα Ν στο μέσον της Ε΄ περιόδου. Τόσο ο Jenkins (1993, σσ. 30-32), όσο και ο Brice (2018, *passim*) υποστήριξαν ότι οι σειρές με τα γράμματα Ε και Ν ανήκουν στην αρχή της περιόδου, την εποχή του Τιμολέοντος.

του Εχίνου.⁸⁷⁴ Μάλιστα, με τις δύο τελευταίες η Λευκάδα μοιράζεται τις ίδιες σφραγίδες, όπως συνέβη και κατά την **3^η σειρά**.

Η Λευκάδα διαθέτει ή πουλάει στον Εχίνο τη σφραγίδα E239.⁸⁷⁵ Η οπίσθια όψη, δε, της έκδοσης του Εχίνου ανακαλεί τον τύπο της Λευκάδας με το άγκιστρο (αρ. 699) τεκμηριώνοντας την άποψη ότι προήλθαν από τον ίδιο χαρακτή. Με το νομισματοκοπείο του Άργους Αμφιλοχικού μοιράζονται την ίδια σφραγίδα οπισθοτύπου (O501).⁸⁷⁶ Η απόδοση του νομίσματος με το θύρσο (O501) στο νομισματοκοπείο της Λευκάδας, καθώς η εμπρόσθια όψη (E244) του νομίσματος είναι ανεπίγραφη, και όχι στο νομισματοκοπείο του Άργους Αμφιλοχικού, στηρίζεται στα ακόλουθα: α) ο εμπροσθότυπος E244 διασταυρώνεται με νόμισμα που φέρει ως σύμβολο άγκιστρο και τα γράμματα Ε-Λ (ΛΕ) (O502) και κατατάσσεται με ασφάλεια στη Λευκάδα, β) ο θύρσος, σε δύο εικονογραφικές παραλλαγές είναι σύμβολο, ήδη γνωστό στη νομισματοκοπία της πόλης από την **3^η σειρά** και τέλος η αντίστοιχη έκδοση του Άργους Αμφιλοχικού διασταυρώνεται με ανεπίγραφη εμπρόσθια σφραγίδα με τα αρχικά ΑΡ. Όπως, ήδη επισημάνθηκε, η παρουσία ανεπίγραφων εκδόσεων ίσως αποσκοπούσε στη χρήση των σφραγίδων αυτών και από τα άλλα νομισματοκοπεία με την εκ των υστέρων προσθήκη του αρχικού γράμματος του εθνικού της πόλης.

Δυστυχώς, δεν υπάρχουν σχετικές νομισματικές μονογραφίες για τα περισσότερα από τα ανωτέρω νομισματοκοπεία και ως εκ τούτου, περιοριζόμαστε σε τυπολογικές και τεχνοτροπικές παρατηρήσεις, με την από κοινού αξιολόγηση των δεδομένων των «θησαυρών».

Νομίσματά της **5^{ης} σειράς** εντοπίζονται σε αρκετούς «θησαυρούς»,⁸⁷⁷ οι οποίοι, όμως, δε δίνουν επαρκή στοιχεία για την προσέγγιση του χρόνου παραγωγής, εξαιτίας της μεγάλης διάρκειάς τους. Μόνον οι «θησαυροί» Παλιομάνινα 1961 (*IGCH* 72)⁸⁷⁸ και Megara Hyblaea 1949 (*IGCH* 2135)⁸⁷⁹ προσδιορίζουν το χρόνο

⁸⁷⁴ Για την ομοιότητα με τις σφραγίδες E213-216 της Λευκάδας, πρβλ. M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 66 (Αλύζια) και lot 114 (Ανακτόριο).

⁸⁷⁵ M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 169. Δε γνωρίζουμε πότε έγινε η απαλοιφή του Λ, από τη Λευκάδα ή από το νομισματοκοπείο του Εχίνου.

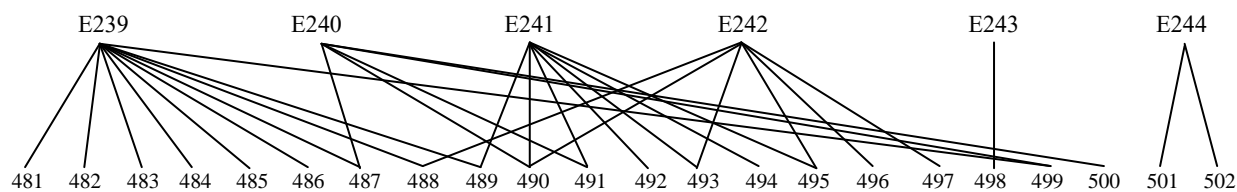
⁸⁷⁶ M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 141. Μάλλον πρόκειται για *unicum*.

⁸⁷⁷ East Sicily 1983 (*CH* X, 400), Pachino 1957 (*IGCH* 2151), Χιλιομόδι 1932 (*IGCH* 85), Avola 1888 (*IGCH* 2169), Sicily 1837 (*IGCH* 2144), Sicily (*IGCH* 2187), West Sicily 1984 (*CH* X, 411).

⁸⁷⁸ Βλ. «Θησαυροί», σσ. 866-867.

παραγωγής πριν το 330-325 π.Χ. Στους «θησαυρούς», σύμφωνα με τα έως τώρα δεδομένα, κυριαρχεί το σύμβολο με τον Ερμή, ακολουθεί το άγκιστρο και ο θύρσος, ενώ απουσιάζουν εκδόσεις με την ερμαϊκή στήλη.

Βάσει των ανωτέρω θεωρούμε ότι η έκδοση αυτή συνδέεται με τη σιτοδεία που έπληξε τη Λευκάδα στο τέλος της δεκαετίας του 340 π.Χ., στο διάστημα 334-330 π.Χ., σύμφωνα με τα ιστορικά δεδομένα,⁸⁸⁰ και η οποία αναγκάστηκε να αυξήσει τις εισαγωγές σιτηρών, αναζητώντας, μάλιστα και άλλους προμηθευτές, καθώς γνωρίζουμε ότι *ἐκ τῆς Ἠπείρου παρὰ Κλεοπάτρας εἰς ἐσιτήγει* (Λυκ., *Λεωκ.* 1.26), μέρος των οποίων διέθεσε στην Κόρινθο.⁸⁸¹ Πιθανόν για το λόγο αυτό να απουσιάζουν και οι μικρότερες υποδιαιρέσεις από τη σειρά αυτή. Αφενός θα προχωρούσαν σε έκδοση νομίσματος μόνον εφόσον υπήρχε έλλειψη, αφετέρου δεν πρέπει να παραγνωρίζεται το γεγονός είχε «εισβάλλει» δυναμικά στις καθημερινές συναλλαγές η χρήση χάλκινου νομίσματος. Η επιλογή του Ερμού, προστάτη των εμπορικών δραστηριοτήτων και των ταξιδευτών, ως βασικό σύμβολο της σειράς, συνάδει με το λόγο της έκδοσης, η οποία και εμφανίζεται αυξημένη με πέντε εμπρόσθιες και δεκαοκτώ οπίσθιες σφραγίδες (βλ. γράφημα 21).

Γράφημα 21. Ε' περίοδος, 5^η σειράς.

Η 6^η σειρά δε διασταυρώνεται με κοινές σφραγίδες με την 5^η σειρά και η απόδοση του Πηγάσου διαφοροποιείται αρκετά. Πρόκειται για μία παραγωγική σειρά με μεγάλη διάρκεια, όπως τεκμαίρεται από το πλήθος των σφραγίδων (βλ. συγκεντρωτικό πίν. 1), πολλές από τις οποίες χρησιμοποιούνται ακόμα και με φθορές, ενώ ελάχιστα είναι τα διπλοχτυπημένα νομίσματα που υπογραμμίζουν μία «χρονική άνεση» κατά την παραγωγική διαδικασία.

⁸⁷⁹ Βλ. «Θησαυροί», σ. 867.

⁸⁸⁰ Βλ. *Ιστορικό πλαίσιο*, σ. 47.

⁸⁸¹ Σχετικά με τη χρονολόγηση της εισαγωγής σιτηρών από την Ήπειρο, βλ. *Ιστορικό πλαίσιο*, σ. 47, υποσ. 191.

	Οπισθότυποι				
	Ξ	Άνευ	Α	Αν	Δ
E245	2 σφραγίδες	2 σφραγίδες			
E246	1 σφραγίδα				
E247	2 σφραγίδες	1 σφραγίδα			
E248	7 σφραγίδες				
E249	8 σφραγίδες				
E250	5 σφραγίδες				
E251	7 σφραγίδες				
E252	4 σφραγίδες	2 σφραγίδες			
E253	1 σφραγίδα	2 σφραγίδες			
E254	3 σφραγίδες	2 σφραγίδες			
E255	1 σφραγίδα	1 σφραγίδα	2 σφραγίδες	1 σφραγίδα	
E256	3 σφραγίδες				
E257	1 σφραγίδα				
E258	1 σφραγίδα	1 σφραγίδα			
E259	1 σφραγίδα	2 σφραγίδες			
E260	2 σφραγίδες				
E261	1 σφραγίδα	1 σφραγίδα			
E262	1 σφραγίδα	2 σφραγίδες	4 σφραγίδες		
E263	3 σφραγίδες				
E264	1 σφραγίδα				
E265	4 σφραγίδες		1 σφραγίδα		
E266	4 σφραγίδες				
E267	4 σφραγίδες	1 σφραγίδα	9 σφραγίδες	1 σφραγίδα	
E268	3 σφραγίδες				
E269		2 σφραγίδες			
E270		1 σφραγίδα			
E271		1 σφραγίδα			
E272		2 σφραγίδες	3 σφραγίδες	1 σφραγίδα	
E273		4 σφραγίδες	3 σφραγίδες		
E274			1 σφραγίδα		
E275			1 σφραγίδα		
E276			4 σφραγίδες		
E277			4 σφραγίδες		
E278			1 σφραγίδα		
E279			1 σφραγίδα		
E280			2 σφραγίδες		
E281			1 σφραγίδα		
E282			1 σφραγίδα		
E283					1 σφραγίδα
E284					1 σφραγίδα

Συγκεντρωτικός πίν. 1: Διασταυρώσεις εμπρόσθιων σφραγίδων με γράμματα και μονογραφήματα – Ε' περίοδος, 6^η σειρά.

Στην οπίσθια όψη χαράσσεται, ως μοναδικό σύμβολο της 6^{ης} σειράς, η στυλίδα. Για το λόγο αυτό, και προκειμένου να υπάρχει ένας έλεγχος στην παραγωγή,

το νομισματοκοπέο υιοθέτησε ένα διαφορετικό σύστημα ελέγχου με τη χρήση γραμμμάτων ή μονογραφήμάτων, το οποίο εφαρμόστηκε στο μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής.⁸⁸² Επειδή κάποια γράμματα εμφανίζονται και σε χάλκινες εκδόσεις, εικάζουμε ότι αντιστοιχούν σε νομισματικούς υπαλλήλους που εγγυούνταν τη νομιμότητα της παραγωγής.⁸⁸³ Το ίδιο συμβαίνει συστηματικά στην Ε' περίοδο της Κορίνθου, η οποία χαρακτηρίζεται από ένα συνδυασμό συμβόλων και γραμμμάτων που απαντούν όχι μόνο στους στατήρες, αλλά και στις μικρότερες υποδιαίρεσεις.⁸⁸⁴

Στην τυπολογία του Πηγάσου διακρίνονται ομοιότητες με αντίστοιχες εκδόσεις από την Κόρινθο της Ε' περιόδου (β' μισό του 4^{ου} αι. π.Χ.),⁸⁸⁵ με την απεικόνιση του δεύτερου πτερού σε παράλληλη προβολή με το πρώτο,⁸⁸⁶ αλλά και με εκδόσεις του Ανακτορίου.⁸⁸⁷ Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει στο γεγονός ότι σε εκδόσεις του Ανακτορίου εντοπίζονται κάτω από το λαιμό της θεάς, τα γράμματα Ξ και Δ ⁸⁸⁸ και σε εκδόσεις του Θυρρείου το Λ .⁸⁸⁹ Μήπως στο νομισματοκοπέο της Λευκάδας δεν χαράσσονταν μόνο οι σφραγίδες, αλλά εκδίδονταν και τα νομίσματα των πόλεων αυτών ή πρόκειται για απλή σύμπτωση; Η έκδοση συνταγμάτων για τα νομισματοκοπέα αυτά θα βοηθήσει στην επίλυση ανάλογων ερωτημάτων.

Χρονολογικές ενδείξεις μπορούμε να αντλήσουμε και από τις μικρότερες υποδιαίρεσεις, καθώς το τοπικό νομισματοκοπέο εκδίδει τριημίδραγμα για δεύτερη φορά. Η Warren διακρίνει μεγάλη ομοιότητα στην απόδοση της Χίμαιρας με τα

⁸⁸² Σχετικά με τη χρήση συμβόλων και γραμμμάτων, βλ. *ACGC*, σσ. 85-87. Τα νομίσματα με αρ. 770-796 δε φέρουν κανένα γράμμα ή μονογράφημα.

⁸⁸³ Στις χάλκινες εκδόσεις, μάλιστα, προχωρούν και στην αναγραφή ονομάτων στο έξεργο της παράστασης συνηθέστερα και σπανιότερα μονογραφημένο ή σε σύντμηση στο πεδίο του νομίσματος, πάντοτε στην οπίσθια όψη, βλ. πίν. 50, αρ. 1155-1159.

⁸⁸⁴ Βλ. *BMC (Corinth and Colonies)*, αρ. 217-359, πίν. 9-12.

⁸⁸⁵ Πρβλ. E249 με Ravel 1948, αρ. 1009 (σειρά με A-P), E254 με Ravel 1948, αρ. 1044 (σειρά με A-Λ), E277 με Ravel 1948, αρ. 1089 (σειρά με A-Y). Η κατάταξη των γραμμμάτων που πρότεινε ο Ravel για την Ε' περίοδο της Κορίνθου ήταν η ακόλουθη: E, N, A-P, Γ, I, A, A-Λ, N, ΔI, Δ-I, A-Y, Δ-O, την οποία ο Jenkins (1958, σσ. 372-379) διόρθωσε ως ακολούθως: E, N, Δ, A, A-Λ, Γ, I, A-P, ΔI, A-Y, Δ-O, ενώ πιο πρόσφατα ο Brice (2018, *passim*) την ανακατέταξε ως εξής: E, N, Δ, Δ-I, A-Λ, Λ, A-P, Γ, I, Δ-I, Δ, A-Y, Δ-O, N-O.

⁸⁸⁶ Πρβλ. E267 με Ravel 1948, αρ. 1024^{var.} (σειρά με A-P). Η απεικόνιση του διπλού πτερού εντοπίζεται και σε άλλες σειρές της Κορίνθου.

⁸⁸⁷ Πρβλ. E255 με M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 87.

⁸⁸⁸ *BMC (Corinth and Colonies)*, αρ. 29 (Ξ), αρ. 49-63 (Δ).

⁸⁸⁹ *BMC (Corinth and Colonies)*, αρ. 11-12.

τρημίδραγμα της Κορίνθου της σειράς με το Δ-Ι και χρονολογεί την παραγωγή τους γύρω στο 330 π.Χ.⁸⁹⁰ Παράλληλα κόβονται πολυάριθμες χάλκινες εκδόσεις του τύπου Βελλεροφόντης / Χίμαιρα, με εικονογραφία όμοια με εκείνη των τρημιδράχμων.

Η αλλαγή στον τύπο της κόμμωσης που επιλέγεται για τις Νύμφες, καθώς η κόμη μαζεύεται μέσα σε σάκο, εμφανίζεται στις υποδιαίρεσεις της Κορίνθου της Ε΄ περιόδου που χρονολογούνται μέσα στο β΄ μισό του 4^{ου} αι. π.Χ.⁸⁹¹

Τα νομίσματα της σειράς αυτής είχαν διεισδύσει σε πλήθος «θησαυρών» που εντοπίζονται στην πλειονότητά τους στη Σικελία, αλλά και στο δυτικό ελλαδικό χώρο και την Ιλλυρία.⁸⁹² Ενδείξεις, όμως, για την προσέγγιση του χρόνου παραγωγής αντλούμε από μικρότερο αριθμό «θησαυρών»: Megara Hyblaea 1949 (*IGCH* 2135),⁸⁹³ με χρονολογία απόκρυψης το 330-325 π.Χ., Leonforte Nissoria 1952 (*IGCH* 2133), με χρονολογία απόκρυψης γύρω στο 330 π.Χ.⁸⁹⁴ και Δυτική Ελλάδα (*IGCH* 88) που χρονολογείται στο διάστημα 325-300 π.Χ.⁸⁹⁵

⁸⁹⁰ Βλ. Warren 1968, σ. 143-144, πίν. 13, αρ. 12-13.

⁸⁹¹ Βλ. Puglisi 2000, σσ. 207-208, 211, αρ. 21.

⁸⁹² Σχετικά με τη χρονολόγηση και τα περιεχόμενα των θησαυρικών συνόλων, βλ. ενότητα «Θησαυροί». Πρόκειται για τους «θησαυρούς»: Sicily 1912-1913 (*IGCH* 2147), Cesarò 1915-1916 (*IGCH* 2145), Sicily 1935 (*IGCH* 2148), Megara Hyblaea 1966 (*IGCH* 2180), South Italy/ Sicily (*CH* VIII, 167), East Sicily 1983 (*CH* X, 400), Palazzolo Acreide 1995, Pachino, Costa Fondovia 1957 (*IGCH* 2151), South Italy 1985 ή νωρίτερα (*CH* VIII, 232), Canicattini 1917 (*IGCH* 2150), Selinunte 1876 (*IGCH* 2152), Phoinike 2008, Gela, Syracuse, Fusco 1955 (*IGCH* 2179), Capo Soprano 1955 (*IGCH* 2183), Mesagne Calabria 1907 (*IGCH* 1971), Camarina 1928 (*IGCH* 2185), Sicily (*IGCH* 2187), West Sicily 1984 (*CH* X, 411), Κεφαλονιά 1935 (*IGCH* 140), Κέρκυρα 1997 (*CH* X, 54), Πάγοι Κέρκυρας 2006.

⁸⁹³ Βλ. «Θησαυροί», σ. 867.

⁸⁹⁴ Η χρονολόγηση του «θησαυρού» είναι αρκετά προβληματική, καθώς η χρονολόγηση του *IGCH* στο 340-330 π.Χ., αλλά και η πρόταση της Coupar (2000, σσ. 203-204) στο 350-340 π.Χ., δεν ταιριάζουν με την κατάταξη των νομισμάτων της Λευκάδας. Επίσης, η παρουσία του νομίσματος του Εχίνου, λόγω της τυπολογικής ομοιότητας με τις εκδόσεις της Λευκάδας της 5^{ης} σειράς, υπαγορεύει χαμηλότερη χρονολόγηση του «θησαυρού», βλ. σχετικά «Θησαυροί», σσ. 867-868.

⁸⁹⁵ Βλ. «Θησαυροί», σσ. 869-870.

Ανασκαφικά έχουν εντοπιστεί δύο δραχμές που προήλθαν από την αρχαία Λευκάδα και από την αρχαία Αμβρακία.⁸⁹⁶ Επίσης, εντοπίστηκε ένα υπόχαλκο νόμισμα (αρ. 785β).

Στη σειρά αυτή, τέλος, κατατάσσεται και ένα υβρίδιο, αρ. 1105, για την έκδοση του οποίου χρησιμοποιήθηκαν η εμπρόσθια σφραγίδα Ε253, ενώ για την οπίσθια πλευρά χρησιμοποιήθηκε σφραγίδα της Κορίνθου που φέρει ως σύμβολο προσωπέο/ θεατρική μάσκα και ανήκει στη σειρά με Α-Λ της Ε' περιόδου.⁸⁹⁷ Την ίδια οπίσθια σφραγίδα χρησιμοποίησε και η Αμβρακία.⁸⁹⁸

Συνοψίζοντας τα ανωτέρω, προτείνουμε της χρονολόγηση της **6^{ης} σειράς** στο διάστημα 330-323 π.Χ. Η σειρά αυτή προοριζόταν να καλύψει τακτικές ανάγκες της πόλης, για το λόγο αυτό άλλωστε εκδίδει και μικρότερες υποδιαίρεσεις ταυτόχρονα με την παραγωγή χάλκινων νομισμάτων, όπως τεκμαίρεται από τη χρήση κοινών γραμμμάτων και μονογραφημάτων.⁸⁹⁹ Παράλληλα, η Λευκάδα έχει να αντιμετωπίσει τη νέα σιτοδεία που πλήττει πλήθος ελληνικών πόλεων και την αναγκάζει να προμηθευτεί σιτάρι και από την Κυρήνη.⁹⁰⁰ Πέρας της σειράς ορίζεται ο θάνατος του Μεγάλου Αλεξάνδρου, το 323 π.Χ.

Η επόμενη βραχύβια **7^η σειρά** τοποθετείται κοντά στις εκδόσεις της **6^{ης} σειράς** λόγω της παρουσίας της στυλίδας στον οπισθότυπο, αν και δεν υπάρχει χρήση κοινών σφραγίδων. Η παραγωγή είναι βραχύβια και έχουν εντοπιστεί ελάχιστα νομίσματα. Η επιλογή του ναυτικού συμβόλου της στυλίδας, το περιστέρι σε δάφνινο στεφάνι⁹⁰¹ και

⁸⁹⁶ Η δραχμή από τη Λευκάδα προέρχεται, μάλλον, από τις ανασκαφές του Dörpfeld στο νησί χωρίς περισσότερες πληροφορίες, ενώ η δεύτερη προήλθε από ανασκαφή στο οικόπεδο Γιαννάκη, επίσης, χωρίς άλλα στοιχεία.

⁸⁹⁷ Βλ. Ravel 1948, αρ. 1046.

⁸⁹⁸ Gorny – von Mosch 156, 05 March 2007, lot. 1351.

⁸⁹⁹ Βλ. *Έκδοση χάλκινων νομισμάτων*, σσ. 565-566.

⁹⁰⁰ Εξαιτίας της προμήθειας πολλών ελληνικών πόλεων σιτηρών από την Κυρήνη (βλ. σχετικό σχολιασμό της επιγραφής, *Ιστορικό πλαίσιο*, σ. 47) είχε διατυπωθεί η άποψη ότι και η Σικελία επλήγη από σιτοδεία και ως εκ τούτου δε θα μπορούσε να συνεχίσει της εξαγωγές σιτηρών, άρα δε δικαιολογείται η αυξημένη παρουσία των Πηγάσων στη Σικελία. Η αναζήτηση, όμως, νέων αγορών μπορεί απλά να σημαίνει ότι οι ανάγκες ήταν τόσο μεγάλες που δεν επαρκούσαν τα διαθέσιμα αποθέματα της Σικελίας.

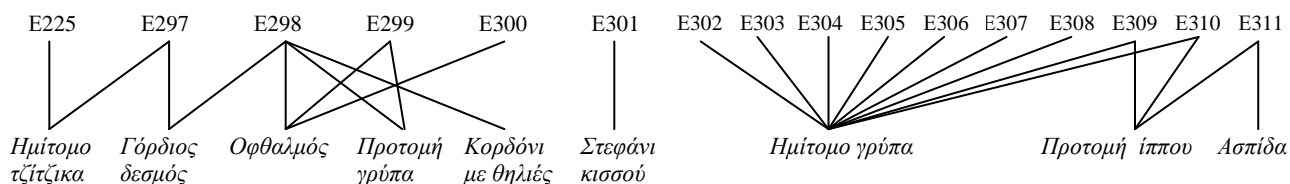
⁹⁰¹ Αντίστοιχο σύμβολο εντοπίζεται στις εκδόσεις της Κορίνθου, της σειράς με Α-Λ, βλ. παραπάνω σ. 386. Ακόμα και αν δεν πρόκειται για σφραγίδα από την Κόρινθο, σίγουρα το πρότυπο είναι κορινθιακό.

ο δαφνοστεφής θόλος της Αθηνάς σε όλες τις σφραγίδες, υπαγορεύουν ότι πρόκειται για ειδική έκδοση σε ανάμνηση κάποιας ναυτικής νίκης της Λευκάδας.

Τα νομίσματα της σειράς εντοπίζονται μόλις σε τρεις «θησαυρούς», Pachino, Costa Fondonia 1957 (IGCH 2151),⁹⁰² Χιλιμόδι 1932 (IGCH 85)⁹⁰³ και West Sicily 1984 (CH X, 411)⁹⁰⁴ και υπαγορεύουν ένα *terminus ante quem* πριν το 305 π.Χ.

Για τη χρονολόγηση της 7^{ης} σειράς τα διαθέσιμα στοιχεία είναι αρκετά ελλιπή και ως εκ τούτου στηριζόμαστε, κυρίως στην εικονογραφία και την τοποθετούμε στο 232 π.Χ. μετά το τέλος της 6^{ης} σειράς. Δε γνωρίζουμε τι συνέβη διοικητικά στη Λευκάδα, κατά το διάστημα από τον θάνατο του Φιλίππου Β΄ και έως τον θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου, καθώς δεν υπάρχει καμία σχετική αναφορά στις πηγές. Η μόνη πληροφορία για την πόλη προέρχεται από τον κατάλογο των θεωροδόκων του Άργους που χρονολογείται γύρω στο 330-324 π.Χ, στον οποίο η Λευκάδα κατατάσσεται μεταξύ των Ακαρνανικών πόλεων. Μήπως ο Μέγας Αλέξανδρος είχε τοποθετήσει, κατά τη συνήθη πρακτική, φρουρά στο νησί και η παρούσα κοπή σχετίζεται με τη νικηφόρα απομάκρυνσή της; Το ερώτημα παραμένει ανοικτό για μελλοντική έρευνα.

Κατά την επόμενη 8^η σειρά το νομισματοκοπείο της Λευκάδας επανέρχεται στη χρήση πλήθους, εναλλασσόμενων συμβόλων στο πεδίο της οπίσθιας πλευράς. Αρχικά, ο ίδιος εμπροσθότυπος διασταυρώνεται με περισσότερα σύμβολα, στην πορεία, όμως, της παραγωγής, χρησιμοποιεί μόνον ένα σύμβολο, το ημίτομο ιπτάμενου γρύπα, ίσως λόγω αυξημένων οικονομικών υποχρεώσεων. Δεν υπάρχει διασταύρωση με την προηγούμενη 7^η σειρά, αλλά αντίθετα έχει χρησιμοποιηθεί μία εμπρόσθια σφραγίδα κατά την έναρξη της σειράς που προέρχεται από την 4^η σειρά.⁹⁰⁵

Γράφημα 22. Ε΄ περίοδου, 8^η σειρά. Διασταυρώσεις εμπροσθοτύπων με σύμβολα.

⁹⁰² Βλ. «Θησαυροί», σσ. 875-876.

⁹⁰³ Βλ. «Θησαυροί», σ. 876.

⁹⁰⁴ Βλ. «Θησαυροί», σσ. 889-890.

⁹⁰⁵ Βλ. σχετικό σχολιασμό για το φαινόμενο αυτό, καθώς και για την ταξινόμηση της σειράς αυτής ανωτέρω, σ. 387.

Η χρήση μίας, θεωρητικά, παλαιάς σφραγίδας θα μπορούσε να συνηγορεί υπέρ μίας εσπευσμένης κοπής. Γενικά, όμως, η συνολική της εικόνα δίνει την εντύπωση μίας προγραμματισμένης παραγωγής, ομοιόμορφης ως προς το σχεδιασμό και την εκτέλεση (κατά κανόνα στρογγυλά πέταλα με ελάχιστες εξαιρέσεις), με λίγα διπλοχτυπημένα νομίσματα και περιορισμένη χρήση εφθαρμένων σφραγίδων. Εξάλλου, η νομισματική παραγωγή προσαρμόζεται στις απαιτήσεις της πόλης και αυξάνεται κατά περίπτωση, όπως πιθανόν συνέβη κατά τη διάρκεια χρήσης της σφραγίδας με το ημίτομο γρύπα.

Τυπολογικά οι Πήγασοι εμφανίζονται ως εξέλιξη των Πηγάσων της **6^{ης} σειράς**, κυρίως ως προς την απόδοση του πετρού. Στις μικρότερες υποδιαίρεσεις δεν εντοπίζονται αξιοσημείωτες αλλαγές που να προσφέρουν χρονολογικές ενδείξεις.

Νομίσματα της **8^{ης} σειράς** εντοπίζονται σε αρκετούς «θησαυρούς», η πλειονότητα των οποίων παρουσιάζει μεγάλο εύρος και ως εκ τούτου δε δίνει στοιχεία χρονολόγησης.⁹⁰⁶ Εξ αυτών θα μπορούσαμε να ξεχωρίσουμε τους «θησαυρούς» Sicily 1935 (*IGCH* 2148)⁹⁰⁷ και Pachino, Costa Fondovia 1957 (*IGCH* 2151),⁹⁰⁸ οι οποίοι δίνουν ένα χρονικό προσδιορισμό για την παραγωγή πριν το 310 και 305 π.Χ. αντίστοιχα.

Όλα τα παραπάνω στοιχεία προσδιορίζουν χρονικά την έκδοση στο διάστημα 323-319 π.Χ., λαμβάνοντας υπ' όψιν και τα ιστορικά γεγονότα της περιόδου, το Λαμιακό πόλεμο (323-322 π.Χ.) και την παρουσία Μακεδονικής φρουράς που πιθανόν επέβαλε ο Αντίπατρος στους ηττημένους του πολέμου,⁹⁰⁹ μεταξύ των οποίων ήταν και η Λευκάδα.

Η τελευταία **9^η σειρά** της **Ε' περιόδου** είναι μία μικρή παραγωγή, όπως δηλώνεται από τον αριθμό των σφραγίδων που χρησιμοποιήθηκαν, μόλις τρεις

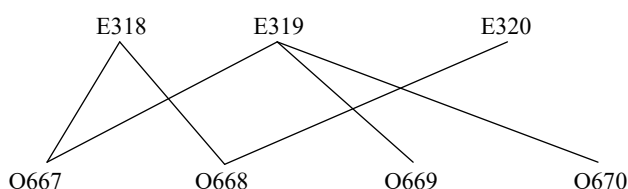
⁹⁰⁶ Megara Hyblaea 1966 (*IGCH* 2180), East Sicily 1983 (*CH* X, 400), Camarina-Scoglitti 1938 (*IGCH* 2185), West Sicily 1984 (*CH* X, 411), S. Giorgio Ionico (*CH* IV, 34/ *CH* VI, 26), Κέρκυρα 1997 (*CH* X, 54), Κεφαλονιά 1935 (*IGCH* 140), Torchiarolo 1926 (*IGCH* 1977' *CH* IX, 643). Σχετικά με το περιεχόμενο των «θησαυρών και τη χρονολογία απόκρυψής τους, βλ. κεφαλαίο «Θησαυροί».

⁹⁰⁷ Βλ. «Θησαυροί», σσ. 871-872.

⁹⁰⁸ Βλ. «Θησαυροί», σσ. 875-876.

⁹⁰⁹ Το γεγονός ότι ο Πολυπέρχων, μετά το θάνατο του Αντιπάτρου, και ο Αντίγονος ο Μονόφθαλμος λίγα χρόνια αργότερα (315 π.Χ.) διακήρυξαν την ανεξαρτησία των ελληνικών πόλεων, αποτελεί άμεση μαρτυρία για την ύπαρξη φρουρών στις πόλεις.

εμπρόσθιες και πέντε οπίσθιες σφραγίδες, με εξίσου μικρή χρονική διάρκεια, εφόσον τα νομίσματα παρήχθησαν από σφραγίδες όχι ταλαιπωρημένες από εκτεταμένη χρήση. Η συνολική εικόνα της παραγωγής δεν υπαγορεύει εσπευσμένη έκδοση, ενώ επιφυλάξεις διατυπώνονται για τη μορφή των πετάλων που θυμίζουν επικεκομμένα νομίσματα.

Γράφημα 23. Ε΄ περιόδου, 9^η σειρά.

Η παρουσία τους στους «θησαυρούς» είναι περιορισμένη, μόλις σε έξι θησαυρικά σύνολα που χρονολογούνται έως το α΄ μισό του 3^{ου} αι. π.Χ.⁹¹⁰ Μόνον ο «θησαυρός» Sicily 1935 (*IGCH* 2148) προσδιορίζει το χρόνο της παραγωγής πριν το 310 π.Χ.⁹¹¹

Ως μοναδικό σύμβολο φέρει ανδρική μορφή με φρυγικό πύλο που ερμηνεύεται ως Αινείας. Αξιοσημείωτο είναι ότι σε σύνολο 21 νομισμάτων, τα έξι εξ αυτών φέρουν κυκλικό υστερόσημο με παράσταση τρίαυνας, το οποίο σχεδόν κρύβει το σύμβολο της οπίσθιας πλευράς. Η Carter συνέδεσε την επισήμανση των νομισμάτων με τον Αγαθοκλή, στα νομίσματα του οποίου χαράσσεται ως δευτερεύον σύμβολο η τρίαυνα. Υποστήριξε, δε, ότι η Λευκάδα πουλούσε στατήρες στον Αγαθοκλή, όπως υποστήριξε ότι έκανε και με τον Διονύσιο Α΄, ερμηνεύοντας έτσι, αφενός την αυξημένη παραγωγή της πόλης, αφετέρου την έντονη παρουσία της στους σικελικούς «θησαυρούς» το β΄ μισό του 4^{ου} αι. π.Χ.⁹¹² Κατά τη γνώμη μου, η επισήμανση προκλήθηκε από την ίδια την πόλη της Λευκάδας, στα νομίσματα της οποίας, αργυρά και χάλκινα, χαράσσεται η τρίαυνα. Το γεγονός, ότι η επισήμανση σχεδόν κρύβει το υποκείμενο σύμβολο, δηλώνει την ανάγκη πρόσθετης εγγύησης εκ μέρους της πολιτείας για τα νομίσματα της σειράς αυτής, η γνησιότητα των οποίων ίσως τέθηκε σε αμφισβήτηση.

⁹¹⁰ East Sicily 1983 (*CH* X, 400), Pachino, Costa Fondovia 1957 (*IGCH* 2151), West Sicily 1984 (*CH* X, 411), S. Giorgio Ionico, Taranto πριν το 1976 (*CH* IV, 34/ *CH* VI, 26). Σχετικά με το περιεχόμενο των «θησαυρών και τη χρονολογία απόκρυψής τους, βλ. κεφάλαιο «Θησαυροί».

⁹¹¹ Βλ. «Θησαυροί», σσ. 871-872.

⁹¹² Carter 1993, σ. 41. Η Carter χρονολογεί τη σειρά αυτή στην τελευταία δεκαετία του 4^{ου} αι. π.Χ.

Τα λιγοστά διαθέσιμα στοιχεία σε συνδυασμό με τα ιστορικά τεκταινόμενα, αλλά και την κατάταξη των νομισμάτων της επόμενης περιόδου, μας οδηγούν σε μία χρονολόγηση της **9^{ης} σειράς** γύρω στο 319 π.Χ., αμέσως μετά το θάνατο του Αντιπάτρου, κυρίως για πληρωμή στρατιωτών, προκειμένου να απομακρύνουν τη Μακεδονική φρουρά.

Κατάλογος νομισμάτων

1^η σειρά

Στατήρες

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση δ. με το πτερό σε έκταση.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς δ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Στο πεδίο πάνω

δ. Σ και αρ. βότρυς σε κληματίδα.

537. E187 O391 Γενεύη.
3⁰⁰ 8.51 γρ. 22.5 χιλ. **Πίν. 23**

O. Graffiti ΠΟΛΙΣ.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ., βότρυς δ. και Σ κάτω.

538. E187 O392 Λονδίνο ΕΗ,p361.12.LocEp.
4⁰⁰ 8.33 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 23**

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 49.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ., βότρυς αρ. και Σ πάνω δ.

539. E187 O393 α) Ουαλία.
9⁰⁰ 8.49 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 23**

β) CNG Mail Bid Sale 76/1, 12 September 2007 (Chr. Morcom Collection), lot 430' εκ Glendining, 27 May 1959 (R.C. Lockett Collection), lot 1888.

3⁰⁰ 8.51 γρ. 21 χιλ.

SNG Lockett 2280.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ., βότρυς δ. και Σ πάνω αρ. επί τα λοιπά.

540. E188 O391 Gorny – von Mosch 204, 05 March 2012, lot 173· εκ Roma 2, 02 October 2011, lot 157.
7⁰⁰ 8.57 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 23**

Ε. Ό.π., αλλά ο Πήγασος με καμπυλόσχημο πτερό.

Ο. Ό.π.

541. E189 O394 α) Οξφόρδη (Keble College).
1⁰⁰ 8.65γρ. 24 χιλ. **Πίν. 23**
β) Λονδίνο 1857,0822.23.
11⁰⁰ 8.34 γρ. 21 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 47.
γ) Heritage, 2002 July New York, NY Signature Sale, 30 July 2002, lot 11091.
- 8.01 γρ. -
δ) Κοπεγχάγη.
1⁰⁰ 7.70 γρ. 21.5 χιλ.
SNG Cop. 344.
ε) Νέα Υόρκη 1957.172.860.
12⁰⁰ 8.33 γρ. -
στ) Συρακούσες 55660· εκ «θησαυρού» **Scoglitti 1938, IGCH 2185.**
9⁰⁰ 8.30 γρ. -
Holloway 1989, πίν. 48, αρ. 193.
ζ) Karlsruhe.
9⁰⁰ 8.19 γρ. 21 χιλ.
Ο. Σπάσιμο σφραγίδας κάτω από λαιμό της Αθηνάς στα νομίσματα ε-ζ.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ., βότρυς αρ. και Σ πάνω δ.

542. E189 O393 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19184.
5⁰⁰ 8.41 γρ. - **Πίν. 23**

- β) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
 10⁰⁰ 8.40 γρ. 21 χιλ.
- γ) Νέα Υόρκη 1957.172.859.
 3⁰⁰ 8.51 γρ. -
- δ) Συρακούσες 37770' εκ «θησαυρού» **Cesarò 1915-1916, IGCH 2145' CH VIII, 560' CH IX, 623.**
 9⁰⁰ 8.60 γρ. -
 Holloway 1989, πίν. 12, αρ. 134.
- ε) Leu 33, 03 May 1983, lot 327.
 - 8.43 γρ. 21 χιλ.
 Calciati 1990, σ. 399, αρ. 38.
- στ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
 5⁰⁰ 8.04 γρ. 22 χιλ.
- ζ) Ιδιωτική Συλλογή.
 - - 20.5 χιλ.
 Calciati 1990, σ. 399, αρ. 38/2.
- 543.** E189 O391 α) Παρίσι 14.
 4⁰⁰ 8.35 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 23**
- β) Νέα Υόρκη 1957.172.861.
 9⁰⁰ 8.27 γρ. -
- γ) Künker 111, 18 March 2006, lot 6186.
 - 8.48 γρ. -
- δ) Συρακούσες' εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**
 8⁰⁰ 8.38 γρ. 19.5 χιλ.
 Nicolet-Pierre 2009, πίν. 18, αρ. 428.
- ε) Nomos 7, 15 May 2013, lot 81.
 10⁰⁰ 8.63 γρ. -
- στ) LHS 102, 29 April 2008, lot 154.
 12⁰⁰ 8.57 γρ. -
- O. Διπλοχτυπημένος.*
- ζ) Κρακοβία, MNK-VII-A-4358.

- 4⁰⁰ 8.34 γρ. 22.4 χιλ.
 η) Συλλογή Weber.
 - 8.46 γρ. 24 χιλ.
Weber πίν. 142, αρ. 3885· Calciati 1990, σ. 399, αρ. 38/3.
- 544.** E189 O395 α) Αθήνα, Μουρούζη.
 3⁰⁰ 8.53 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 23**
 Ποστολάκας 1868, αρ. 565α· Calciati 1990, σ. 399, αρ. 38/1.
 β) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 186.
 11⁰⁰ 8.34 γρ. 21 χιλ.
 γ) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
 3⁰⁰ 8.52 γρ. 21.5 χιλ.
 δ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
 11⁰⁰ 8.59 γρ. 21 χιλ.
 ε) Λονδίνο 1840,1226.296.
 7⁰⁰ 8.26 γρ. 20 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 46.
 στ) Rauch Summer Auction 2009, 17 September 2009, lot 189.
 - 8.47 γρ. -
E. Επιδιόρθωση σφραγίδας στο πτερό του Πηγάσου.
O. Σπάσιμο σφραγίδας στο καταυχένιο της θόλου της Αθηνάς στα νομίσματα δ-στ.

E. Ό.π.

O. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ., βότρυς δ. και Σ κάτω.

- 545.** E189 O392 α) Παρίσι 13.
 11⁰⁰ 8.46 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 23**
 β) Συλλογή Lockett.
 5⁰⁰ 8.37 γρ. 21 χιλ.
SNG Lockett 2279.
 γ) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

10⁰⁰ 8.31 γρ. 21.5 χιλ.

δ) Λονδίνο 1840,0403.47.

8⁰⁰ 8.26 γρ. 22 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 48.

ε) Spink 6026, 30 November 2006, lot 21.

- 8.52 γρ. -

*Ο. Σπάσιμο σφραγίδας στο κράνος της Αθηνάς στα νομίσματα
δ-ε.*

Ε. Ό.π., αλλά το πτερό του Πηγάσου σε έκταση.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ., στο πεδίο αρ. άνθαρος, κάτω Λ.

546. E187 O396 d'Antan 15, 16 May 2014, lot 226.

- 8.14 γρ. 19 χιλ. **Πίν. 23**

Ε. ό.π., αλλά ο Πήγασος με καμπυλόσχημο πτερό.

Ο. Ό.π.

547. E189 O397 α) Λονδίνο 1840,0403.42

8⁰⁰ 8.49 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 23**

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 45.

β) Νέα Υόρκη 1944.100.19185.

4⁰⁰ 8.36 γρ. -

γ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ
Συλλογής Ravel).

5⁰⁰ 8.20 γρ. 21 χιλ.

δ) Αθήνα, Μουρούζη.

1⁰⁰ 8.47 γρ. 21 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 577.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά χωρίς Λ.

548. E189 O398 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ
Συλλογής Ravel).

7⁰⁰ 8.48 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 23**

			β) Παρίσι 12.	
			10 ⁰⁰	8.62 γρ. 22.5 χιλ.
			γ) Roma 2, 02 October 2011, 158.	
			5 ⁰⁰	8.32 γρ. 20 χιλ.
			δ) Συλλογή Pozzi.	
			00	8.41 γρ. -
			<i>Pozzi</i> _α 1772; <i>Pozzi</i> _β 3937.	
			ε) Rauch 38, 22-24 April 1987, lot 44.	
			-	- 21 χιλ.
			Calciati 1990, σ. 396, αρ. 29.	
549.	E189	O396	α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.	
			1 ⁰⁰	8.43 γρ. 20 χιλ. Πίν. 23
			β) Αθήνα, Μουρούζη.	
			7 ⁰⁰	8.48 γρ. 21.5 χιλ.
			Ποστολάκας 1868, αρ. 564.	
			γ) Συλλογή Lockett.	
			12 ⁰⁰	8.45 γρ. 19 χιλ.
			<i>SNG Lockett</i> 2278.	
			δ) Μόναχο 788.	
			1 ⁰⁰	8.55 γρ. 21 χιλ.
			ε) Sotheby's, 21-22 June 1990 (Nelson Bunker Hunt Collection), lot 406.	
			6 ⁰⁰	8.48 γρ. -
			στ) Νέα Υόρκη 1955.54.138.	
			6 ⁰⁰	8.44 γρ. -
			ζ) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 187.	
			8 ⁰⁰	8.52 γρ. 18.5 χιλ.
			η) Παρίσι 2716.	
			9 ⁰⁰	8.37 γρ. 20 χιλ.
			θ) Stack's Coin Galleries September 2008, 10 September 2008, lot 569.	
			-	7.97 γρ. -

ι) Ιδιωτική συλλογή.

- - 22.5 χιλ.

Calciati 1990, σ. 396, αρ. 30.

Ο. Στην περιφέρεια του νομίσματος 12 χτυπήματα που αντιστοιχούν, κατά τον Calciati, στη αξία του σε 12 οβολούς.

Ο. Σπάσιμο σφραγίδας μεταξύ κανθάρου και του κράνους της Αθηνάς σε όλα τα νομίσματα.

Ε. Ό.π., αλλά Πήγασος σε μικρότερο μέγεθος με το πτερό σε έκταση.

Ο. Ό.π., αλλά κάτω Λ.

550. E190 O397 Νέα Υόρκη 1944.100.19222.

10⁰⁰ 8.61 γρ. - **Πίν. 23**

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κάτω Δ (μικρό μέγεθος).

551. E190 O399 α) Νέα Υόρκη 1957.172.856.

6⁰⁰ 8.44 γρ. - **Πίν. 24**

β) Παρίσι 2715.

2⁰⁰ 8.59 γρ. 20.5 χιλ.

γ) Bologna 47870 (πανεπιστημιακή Συλλογή).

6⁰⁰ 8.19 γρ. 22 χιλ.

δ) MMAG 73, 17 October 1988, lot 513.

- 8.66 γρ. 21 χιλ.

Calciati 1990, σ. 397, 34.

Ε. Ό.π., αλλά ο Πήγασος με ραδινές αναλογίες και το πτερό προς τα πάνω.

Ο. Ό.π., αλλά χωρίς γράμμα.

552. E191 O396 α) Αθήνα 408.

2⁰⁰ 8.28 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 24**

β) Ουαλία.

3⁰⁰ 8.42 γρ. 17.5 χιλ.

γ) Ιδιωτική συλλογή.

- - 18 χιλ.

Calciati 1990, σ. 397, 32.

δ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**

- 7.91 γρ. 20.5 χιλ.

Calciati 1990, σ. 397, αρ. 33.

Τριημίδραχμα

Ε. Λ. Βελλεροφόντης γυμνός, ιππεύων Πήγασο σε πτήση δ. Κρατάει τα ηνία με το αρ. χέρι, ενώ στο δ. κρατάει δόρυ.

Ο. Λ. Χίμαιρα αρ., η οποία σπάζει με τα σαγόνια και το αρ. εμπρόσθιο σκέλος το δόρυ του Βελλεροφόντη. Η αίγα στην πλάτη της Χίμαιρας έχει χτυπηθεί στο στόμα από δεύτερο δόρυ, ενώ η ουρά με τη μορφή όφεως ελίσσεται ανάμεσα στα οπίσθια σκέλη.

553. E192 O400 α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

11⁰⁰ 4.10 γρ. 19.5 χιλ.

β) Αθήνα, Μουρούζη.

9⁰⁰ 3.97 γρ. 21 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 639.

γ) Βερολίνο 972/1872.

4⁰⁰ 4.13 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 24**

Διαμπερής σπή.

Warren 1968, πίν. 13, αρ. 14.

δ) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 207' εκ Συλλογής Pozzi.

1⁰⁰ 3.53 γρ. 17.5 χιλ.

Pozzi_α 1316' *Pozzi_β* 3072.

ε) Yale 2001.87.7160.⁹¹³

9⁰⁰ 3.56 γρ. 20 χιλ.

Διαμπερής σπή.

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στο εθνικό στα νομίσματα β-ε.

Δραχμές

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση δ. με απλωμένα πτερύγια.

⁹¹³ Η Warren (1968, σ. 136, υποσ. 2) είχε επισημάνει τη λανθασμένη απόδοσή του στην Κόρινθο.

Ο. Ο. Κεφαλή Πειρήνης κατ' ενώπιον με άμπυγα στην κεφαλή και ελεύθερους βοστρύχους.

- 554.** E193 O401 Winterthur.
11⁰⁰ 2.83 γρ. 15.2 χιλ. Πίν. 24
Winterthur 1842.
- 555.** E193 O401 Winterthur.
6⁰⁰ 2.47 γρ. 15.6 χιλ. Πίν. 24
Winterthur 1843.

Ε. Ό.π.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης δ. Έχει στεφανωτή κόμμωση που καταλήγει πίσω σε κεκρύφαλο, ο οποίος κοσμείται με δικτυωτό κόσμημα και στιγμές. Φοράει τριπλό κρεμαστό ενώτιο και περιδέριο από χάντρες. Η κεφαλή της στολίζεται από άνθη ή βότρυες. Στο πεδίο αρ. Σ επί τα λαιά και δ. Δ.

- 556.** E193 O402 α) Roma e7, 26 April 2014, lot 107' εκ Roma 4, 30 Septemebr 2012, lot 116.
9⁰⁰ 0.62 γρ.* 10 χιλ.*
* Το βάρος και η διάμετρος πρέπει να είναι λανθασμένα.
β) Λονδίνο ΕΗ,ρ362.20.LocEr.
11⁰⁰ 2.53 γρ. 15 χιλ. Πίν. 24
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 116.
- 557.** E194 O402 α) Νέα Υόρκη 1955.54.160.
12⁰⁰ 2.77 γρ. - Πίν. 24
β) Αθήνα, Μουρούζη.
12⁰⁰ 2.60 γρ. 15.5 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 665.

Ε. Ό.π.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης κατ' ενώπιον, ελαφρώς δ. Έχει την κόμη διευθετημένη σε χαλαρούς βοστρύχους και φοράει περιδέριο από χάντρες. Στο πεδίο δ. Σ επί τα λαιά.

- 558.** E193 O403 α) Αθήνα, Μουρούζη.
5⁰⁰ 2.80 γρ. 16 χιλ. Πίν. 24

Ποστολάκας 1868, αρ. 640.

β) Μόναχο 803.

5⁰⁰ 2.90 γρ. 16 χιλ.

γ) Nomos 3, 10 May 2011, lot 77' εκ M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 211.

12⁰⁰ 2.77 γρ. 16 χιλ.

δ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, November 1965).

1⁰⁰ 2.73 γρ. 14 χιλ.

ε) Κοπεγχάγη.

12⁰⁰ 1.88 γρ. 10 χιλ.

SNG Corp. 364.

στ) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 213.3.

12⁰⁰ 2.68 γρ. 15.5 χιλ.

ζ) Naumann 4, 02 June 2013, lot 121.

- 2.60 γρ. 16 χιλ.

Διαμπερήσ οπή.

559. E194 O403 α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 212.

12⁰⁰ 2.69 γρ. 16 χιλ. **Πίν. 24**

β) Βερολίνο, C.R. Fox 1873.

11⁰⁰ 2.55 γρ. 16 χιλ.

γ) CNG Mail Bid Sale 73, 13 September 2006, lot 201.

10⁰⁰ 2.59 γρ. -

δ) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.

3⁰⁰ 2.26 γρ. 15 χιλ.

Διαμπερήσ οπή.

ε) Λονδίνο 1851,0503.218.

9⁰⁰ 2.33 γρ. 16 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 115.

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας πίσω από την κεφαλή του Πηγάσου.

Τριώβολα

Ε. Λ. Ημίτομο Πηγάσου με καμπυλόσχημο πτερό αρ.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης δ. Έχει στεφανωτή κόμμωση που καταλήγει πίσω σε κεκρύφαλο, ο οποίος κοσμείται με δικτυωτό κόσμημα και στιγμές εναλλάξ. Φοράει τριπλό κρεμαστό ενώτιο και περιδέραιο από χάντρες. Στο πεδίο αρ. Σ επί τα λαιά.

560.	E195	O404	α) Frankfurt am Main, Deutsche Bundesbank 739/71. 3 ⁰⁰	1.38 γρ.	11.9 χιλ.	Πίν. 24
			β) Βερολίνο. 12 ⁰⁰	1.38 γρ.	12 χιλ.	

Διώβολα

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση αρ. με καμπυλόσχημο πτερό.

Ο. Πήγασος με καμπυλόσχημο πτερό σε βηματισμό δ. με ελαφρώς ανασηκωμένο το αρ. εμπρόσθιο σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους. Στο πεδίο δ. Λ. και πάνω αρ. Σ επί τα λαιά.

561.	E196	O405	α) Παρίσι 62. 11 ⁰⁰	0.88 γρ.	10 χιλ.	Πίν. 24
			β) Αθήνα, Alpha. 3 ⁰⁰	0.70 γρ.	11 χιλ.	
			SNG Alpha 544. γ) Αθήνα, Alpha. 5 ⁰⁰	0.90 γρ.	10 χιλ.	
			SNG Alpha 545.			
562.	E196	O406	α) Αθήνα, Μουρούζη. 9 ⁰⁰	0.87 γρ.	10.5 χιλ.	Πίν. 24
			Ποστολάκας 1868, αρ. 652. β) Οξφόρδη. 1 ⁰⁰	0.86 γρ.	10 χιλ.	
563.	E197	O406	LAC 58, 07 December 2016, lot 36. 1 ⁰⁰	0.82 γρ.	10 χιλ.	Πίν. 24
564.	E197	O407	Harvard 1.1965.1810 -	0.87 γρ.	11 χιλ.	Πίν. 24

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά ο Πήγασος αρ. με ανασηκωμένο το δ. εμπρόσθιο σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους. Στο πεδίο κάτω Σ.

- 565.** E197 O408 α) Λονδίνο ΕΗ,p363.24.LocEr.
10⁰⁰ 0.81 γρ. 10 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 129.
β) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 190.1.
9⁰⁰ 0.80 γρ. 10.5 χιλ.
γ) Βιέννη 12410.
12⁰⁰ 0.76 γρ. 11 χιλ.
δ) Οξφόρδη (εκ Συλλογής Ravel, 21 July 1955).
5⁰⁰ 0.82 γρ. 10 χιλ. **Πίν. 24**
ε) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
12⁰⁰ 0.92 γρ. 11 χιλ.
στ) CNG e311, 25 September 2013, lot 584.
10⁰⁰ 0.81 γρ. -
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω από το εθνικό.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά χωρίς Σ.

- 566.** E198 O409 α) Βερολίνο (O.N.).
7⁰⁰ 0.75 γρ. 10 χιλ. **Πίν. 24**
β) Νέα Υόρκη 1944.100.19345.
2⁰⁰ 0.74 γρ. -
γ) Λονδίνο 1866,1201.2918.
5⁰⁰ 0.78 γρ. 9.5 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 130.
δ) Λονδίνο ΕΗ,p363.22.LocEr.
5⁰⁰ 0.75 γρ. 9.5 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 131.
ε) Κοπεγχάγη.
6⁰⁰ 0.80 γρ. 9.5 χιλ.

SNG Cop. 333.

στ) Αθήνα, Μουρούζη.

12⁰⁰ 0.77 γρ. 10.5 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 651.

ζ) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.

11⁰⁰ 0.76 γρ. 11 χιλ.

E. Διπλοχτυπημένος.

Επικεκκομένο (;).

Τριμιοβόλια

Ε. Α. Πήγασος σε πτήση αρ. με καμπυλόσχημο πτερό.

Ο. Γοργόνειο κατ' ενώπιον. Κυματοειδείς βόστρυχοι πλαισιώνουν την κεφαλή, ενώ έχει τη γλώσσα έξω από το στόμα. Στο πεδίο δ. Σ λοξό.

567. E199 O410 Αθήνα, Μουρούζη.

10⁰⁰ 0.67 γρ. 9.5 χιλ. **Πίν. 24**

Ποστολάκας 1868, αρ. 646 (Στο *NMA* έχει καταχωρηθεί ως 647).

Ε. Ό.π, αλλά ο Πήγασος με το πτερό σε έκταση.

Ο. Ό.π.

568. E200 O410 Helios 7, 12 December 2011, lot 359.

- 0.63 γρ. - **Πίν. 24**

569. E201 O411 α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

11⁰⁰ 0.67 γρ. 10.5 χιλ. **Πίν. 24**

Imhoof-Blumer 1871, πίν. 1.38' *eiusdem* 1878, σ. 199, αρ. 13.

β) Λονδίνο.

9⁰⁰ 0.52 γρ. 9 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 140.

570. E202 O411 Roma 4, 30 September 2012, lot 115.

9⁰⁰ 0.62 γρ. 10 χιλ. **Πίν. 24**

Οβολοί

Ε. Α. Πήγασος σε πτήση αρ. με το πτερό σε έκταση.

Ο. Κοσμημένη τρίαίνα στραμμένη προς τα πάνω. Στο πεδίο κάτω αρ. Σ επί τα λαιά.

- 571.** E203 O412 α) Αθήνα, Μουρούζη.
1⁰⁰ 0.45 γρ. 10 χιλ. **Πίν. 24**
Ποστολάκας 1868, αρ. 648.
β) Λονδίνο 1841, B.1142.
10⁰⁰ 0.32 γρ. 8 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 144.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά Σ δ.

- 572.** E204 O413 Μόναχο 805.
3⁰⁰ 0.44 γρ. 8 χιλ. **Πίν. 24**
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στο ρύγχος του Πηγάσου.

2^η σειρά

Στατήρες

Ε. Λ. Πήγασος σε καλπασμό δ. με το πτερό σε έκταση προς τα πάνω

Ο. Κεφαλή Αθηνάς δ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Στο πεδίο αρ. Λ και αρύταινα.

- 573.** E205 O414 α) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
9⁰⁰ 8.48 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 24**
β) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
9⁰⁰ 8.33 γρ. 22 χιλ.
γ) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 223.
2⁰⁰ 8.38 γρ. 20 χιλ.
δ) Gemini 5, 06 January 2009, lot 564.
- 8.47 γρ. -
Ο. Διπλοχτυπημένος
ε) Νέα Υόρκη 1957.172.853.
6⁰⁰ 8.26 γρ. -
στ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

- 9⁰⁰ 8.40 γρ. 19.5 χιλ.
 ζ) Λονδίνο ΕΗ,p361.13.LocEr.
 3⁰⁰ 8.33 γρ. 18 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 72.
 η) CNG e380, 10 August 2016, lot 165.
 12⁰⁰ 8.45 γρ. 20 χιλ.
- 574.** E205 O415 α) Αθήνα, «θησαυρός» **Μυκήνες 1895, IGCH 171.**
 - 8.43 γρ. 22 χιλ.
 Λαμπρόπουλος 1896, σ. 144, πίν. 6.1.
 β) Βιέννη 13367.
 12⁰⁰ 8.05 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 24**
 γ) Πρέβεζα 310.
 5⁰⁰ 8.45 γρ. 20.5 χιλ.
 δ) Νέα Υόρκη 1957.172.852.
 4⁰⁰ 8.57 γρ. -
- 575.** E205 O416 α) Νέα Υόρκη 1957.172.851.
 2⁰⁰ 8.52 γρ. - **Πίν. 25**
 β) Συρακούσες 37742' εκ «θησαυρού» **Cesarò 1915-1916, IGCH 2145.**
 6⁰⁰ 8.50 γρ. -
 Holloway 1989, πίν. 12, αρ. 131.
 γ) Κοπεγχάγη.
 9⁰⁰ 8.60 γρ. 19 χιλ.
SNG Cop. 349.
 δ) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
 7⁰⁰ 8.21 γρ. 22 χιλ.
 ε) Συλλογή Lockett.
 5⁰⁰ 8.45 γρ. 22 χιλ.
SNG Lockett 2285.
- 576.** E205 O417 α) Νέα Υόρκη 1957.172.854.
 3⁰⁰ 8.66 γρ. - **Πίν. 25**
 β) Παρίσι 1116.
 9⁰⁰ 8.36 γρ. 21.5 χιλ.

γ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

2⁰⁰ 8.54 γρ. 20 χιλ.

δ) Μιλάνο, Brera 1582.

- 8.42 γρ. 22 χιλ.

Calciati 1990, σ. 422, αρ. 109/2.

ε) Λονδίνο RPK,p50A.9.Leu.

12⁰⁰ 8.27 γρ. 20 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 71.

577. E205 O418 Βερολίνο, C.R. Fox 1873.

12⁰⁰ 8.54 γρ. 20.5 χιλ. **Πίν. 25**

578. E205 O419 Λονδίνο 1949,0411.615.

1⁰⁰ 8.41 γρ. 21.5 χιλ. **Πίν. 25**

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ., αρύταινα δ.

579. E205 O420 α) Βιέννη 12396.

1⁰⁰ 8.52 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 25**

β) Λονδίνο 1840,0403.46.

8⁰⁰ 8.44 γρ. 19.5 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 73.

Ε. Ό.π., αλλά ο Πήγασος σε πτήση δ.

Ο. Ό.π.

580. E206 O416 Berlin, Imhoof-Blumer 1900.

7⁰⁰ 8.21 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 25**

581. E206 O417 α) Βουδαπέστη Dess.III.1217.

2⁰⁰ 8.49 γρ. 19.5 χιλ.

β) Blackburn, Hart.

3⁰⁰ 8.51 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 25**

SNG Blackburn 660.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ., αρύταινα δ., χωρίς Λ.

- 582.** E207 O420 α) Gorny – von Mosch 233, 06 October 2015, lot 1401.
- 8.35 γρ. -
α) Λονδίνο 1841, B.1132.
11⁰⁰ 8.44 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 25**
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 74.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ., Λ και αρύταινα αρ.

- 583.** E208 O421 α) Ουαλία.
12⁰⁰ 8.45 γρ. 21.5 χιλ. **Πίν. 25**
β) Cambridge, McClean.
3⁰⁰ 8.41 γρ. 22 χιλ.
McClean 5338.
γ) Συρακούσες 37737' εκ «θησαυρού» **Cesarò 1915-1916, IGCH 2145.**
3⁰⁰ 8.45 γρ. -
Holloway 1989, πίν. 12, αρ. 130.
δ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- - 22 χιλ.
Calciati 1990, σ. 422, αρ. 109/1.
- 584.** E208 O418 Συλλογή Pozzi.
- - - **Πίν. 25**
Pozzi β 3948.

Ε. Ό.π.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς δ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Στο πεδίο αρ. Λ και κρίνος (*λευκαδία ἴρις*), πάνω στον οποίο κάθετα πεταλούδα.

- 585.** E209 O422 α) Λονδίνο 1840, 0403.51.
3⁰⁰ 8.50 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 25**
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 70.
β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ

Συλλογής Ravel).

7⁰⁰ 8.17 γρ. 22 χιλ.

Δραχμές

Ε. Ό.π.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης δ. με στεφανωτή κόμμωση και ελεύθερους βοστρύχους στον αυχένα.

586. E210 O423 Αθήνα, Μουρούζη.
2⁰⁰ 2.50 γρ. 18 χιλ. **Πίν. 25**
Ποστολάκας 1868, αρ. 663.

Ε. Ό.π.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης δ. Έχει την κόμη μαζεμένη στο πίσω μέρος σε κεκρύφαλο, ο οποίος κοσμείται με δικτυωτό κόσμημα και στιγμές ενδιάμεσα. Φοράει περιδέραιο με περιάπτο.

587. E210 O424 Νέα Υόρκη 1944.100.19337.
3⁰⁰ 2.61 γρ. - **Πίν. 25**

Τριώβολα

Ε. Λ. Ημίτομο Πηγάσου αρ. με καμπυλόσχημο πτερό.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης δ. με στεφανωτή κόμμωση και ελεύθερους βοστρύχους στον αυχένα.

588. E211 O425 Οξφόρδη (OMAN 1947).
2⁰⁰ 1.27 γρ. 12.5 χιλ. **Πίν. 25**

589. E212 O426 Λευκάδα 213.
5⁰⁰ 1.09 γρ. 12 χιλ. **Πίν. 25**

3^η σειρά

Ε. Πήγασος σε πτήση δ. με το πτερό σε έκταση.

Ο. Λ Ε Υ δ. Κεφαλή Αθηνάς με κορινθιακό κράνος με καταυχένιο δ. Στο πεδίο αρ. θύρσος με ταινία.

590. E213 O427 LAC 60, 14 February 2017, lot 30.
11⁰⁰ 8.35 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 25**

591. E214 O428 Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

2⁰⁰ 8.33 γρ. 21.5 χιλ. **Πίν. 25**

Ε. Ο.π.

Ο. Ο.π. αλλά Λ Ε Υ Κ Α Δ Ι Ω Ν κυκλοτερώς και στο πεδίο αρ. άγκιστρο με ταινία αρ.

592. E214 O429 α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 216.

1⁰⁰ 8.48 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 25**

β) Gorny - von Mosch 142, 10 October 2005, lot 1412.

- 8.46 γρ. -

γ) Νέα Υόρκη 1944.100.19271.

6⁰⁰ 8.47 γρ. -

δ) Αθήνα, Μουρούζη.

9⁰⁰ 8.46 γρ. 21 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 574.

ε) Lanz 50, 27 November 1989, lot 230.

- 8.52 γρ.

Calciati 1990, σ. 412, αρ. 79/1.

593. E215 O429 α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

7⁰⁰ 8.39 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 25**

β) Karlsruhe.

3⁰⁰ 8.75 γρ. 20.5 χιλ.

γ) Λονδίνο 1840,0403.9.

6⁰⁰ 8.47 γρ. 19 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 44.

δ) Ιθάκη εκ «θησαυρού» **Ιθάκη 1985, CH VIII, 237.**

- - -

Συμεώνογλου 1985, σ. 208, αρ. 22· Οικονομίδου 2017, πίν. 4, αρ. 5.

4^η σειρά

Στατήρες

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση δ. με το πτερό σε έκταση.

Ο. Λ αρ. Κεφαλή Αθηνάς δ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Στο πεδίο

αρ. ημίτομο λέοντος δ. με τη γλώσσα προτεταμένη.

- 594.** E216 O430 α) Λονδίνο 1840,0403.45.
4⁰⁰ 8.31 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 25**
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 64.
β) Παρίσι 1123.
3⁰⁰ 8.26 γρ. 22 χιλ.
γ) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.
11⁰⁰ 8.45 γρ. 23 χιλ.
- 595.** E216 O431 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
4⁰⁰ 8.53 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 25**
β) Λονδίνο 1922,1101.1.
4⁰⁰ 8.29 γρ. 21 χιλ.
γ) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
7⁰⁰ 8.57 γρ. 22 χιλ.
δ) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
4⁰⁰ 8.49 γρ. 22 χιλ.
ε) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.23 γρ. 22 χιλ.
Calciati 1990, σ. 321, αρ. 562-103.
στ) Ουάσινγκτον.
11⁰⁰ 8.49 γρ. -
ζ) Lanz 50, 27 November 1989, lot 235.
- 8.35 γρ. 21 χιλ.
Calciati 1990, σ. 420, αρ. 103/3.
- 596.** E216 O432 α) Lanz 159, 8 December 2014, lot 169.
- 8.30 γρ. - **Πίν. 25**
β) Αθήνα, Μουρούζη.
11⁰⁰ 8.11 γρ. 20 χιλ.

- Ποστολάκας 1868, αρ. 591.
- 597.** E216 O433 α) Αθήνα 2159.
1⁰⁰ 8.39 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 25**
β) Συρακούσες 37741' εκ «θησαυρού» **Cesarò 1915-1916, IGCH 2145.**
9⁰⁰ 8.65 γρ. -
Holloway 1989, πίν. 12, αρ. 133.
γ) Cambridge, Leake.
5⁰⁰ 8.59 γρ. 21 χιλ.
SNG Leake 2744.
Ο. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στο κράνος της Αθηνάς.
- 598.** E217 O434 Νέα Υόρκη 1895.23.1.
3⁰⁰ 8.44 γρ. - **Πίν. 25**
- 599.** E217 O430 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19274.
8⁰⁰ 8.26 γρ. - **Πίν. 25**
β) CGB 49, 30 June 2011, lot 397' εκ i-Numis, 02 June 2009, lot 21.
10⁰⁰ 8.40 γρ. 23 χιλ.
- 600.** E217 O432 α) Βιέννη 12424.
6⁰⁰ 8.28 γρ. **Πίν. 25**
β) Ιδιωτική Συλλογή.
- - 21 χιλ.
Calciati 1990, σ. 420, αρ. 103/2.
- 601.** E217 O433 α) Παρίσι, De Luynes.
11⁰⁰ 8.32 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 25**
E. Διπλοχτυπημένος.
De Luynes 1937.
β) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 225.2.
10⁰⁰ 8.34 γρ. 21 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο αρ. κεφαλή λέοντος που βρυχάται δ.

- 602.** E217 O435 α) Λονδίνο ΕΗ, p361.14.LocEr.
2⁰⁰ 8.63 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 25**
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 65.
β) Κρακοβία MNK-VII-A-4359.
9⁰⁰ 8.16 γρ. 21.7 χιλ.
γ) Νέα Υόρκη 1955.54.149.
3⁰⁰ 8.52 γρ. -
- 603.** E218 O435 Αθήνα, Μουρούζη.
10⁰⁰ 8.59 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 25**
Ποστολάκας 1868, αρ. 590.
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στο ρύγχος του Πηγάσου.
- 604.** E218 O436 α) Cambridge, Leake.
9⁰⁰ 8.56 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 25**
SNG Leake 2743.
β) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 218.
3⁰⁰ 8.59 γρ. 20 χιλ.
γ) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.
11⁰⁰ 8.15 γρ. 20.5 χιλ.
δ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.17 γρ. 22 χιλ.
Calciati 1990, σ. 321, αρ. 563-104' σ. 420, αρ. 104.
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στο ρύγχος του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.
- 605.** E219 O436 Νέα Υόρκη 1957.172.929.
2⁰⁰ 8.35 γρ. - **Πίν. 26**
- 606.** E220 O437 α) Παρίσι 1125.
3⁰⁰ 8.58 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 26**
β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
8⁰⁰ 8.31 γρ. 21.5 χιλ.
Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
3⁰⁰ 8.32 γρ. 22 χιλ.

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω δ. από την κεφαλή του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.

- 607.** E220 O438 β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
3⁰⁰ 7.82 γρ. 20.5 χιλ. **Πίν. 26**
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω δ. από την κεφαλή του Πηγάσου.
- 608.** E220 O439 Gorny - von Mosch 233, 06 October 2015, lot 1401.
- 8.42 γρ. - **Πίν. 26**
- 609.** E221 O438 α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 225.1.
9⁰⁰ 7.97 γρ. 19.5 χιλ. **Πίν. 26**
β) MMAG 32, 20 October 1966, lot 2394.
- - 20 χιλ.
Calciati 1990, σ. 420, αρ. 104/1.
- 610.** E222 O438 Παρίσι 1124.
12⁰⁰ 8.33 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 26**
- 611.** E222 O439 Νέα Υόρκη 1957.172.928.
12⁰⁰ 7.91 γρ. - **Πίν. 26**

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο αρ. κόλουρος όφης δ.

- 612.** E222 O440 Lanz 50, 27 November 1989, lot 237.
- 8.13 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 26**
Calciati 1990, σ. 422, αρ. 111/2.
- 613.** E223 O440 α) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.
9⁰⁰ 8.49 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 26**
β) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 222.
1⁰⁰ 8.44 γρ. 19.5 χιλ.
γ) Βερολίνο, Dodona Funde 1173/1912.
4⁰⁰ 8.51 γρ. 21 χιλ.
δ) Αθήνα, Μουρούζη.
9⁰⁰ 8.21 γρ. 20.5 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 592.

- 614.** E224 O440 α) Μόναχο 779.
11⁰⁰ 8.27 γρ. 20.5 χιλ. **Πίν. 26**
β) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.60 γρ. 21.5 χιλ.
Calciati 1990, σ. 321, αρ. 566-111.
γ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.39 γρ. 21 χιλ.
Calciati 1990, σ. 321, αρ. 567-111.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο αρ. ΛΕ επί τα λαιά.

- 615.** E224 O441 α) Νέα Υόρκη 1957.172.927.
2⁰⁰ 8.40 γρ. - **Πίν. 26**
β) Συρακούσες 102105' εκ «θησαυρού» **Palazzolo Acreide 1995.**
- 8.09 γρ. 21 χιλ.
Manenti 2013, σ. 233, αρ. 42.
- 616.** E225 O442 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19272.
6⁰⁰ 8.35 γρ. - **Πίν. 26**
β) Νέα Υόρκη 1944.100.19273.
12⁰⁰ 8.18 γρ. -
γ) G. Hirsch 281, 02 May 2012, lot 324.
- 7.82 γρ. -

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο αρ. θαλάσσιο τέρας αρ.

- 617.** E223 O443 α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 225.3.
6⁰⁰ 8.41 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 26**
β) Νέα Υόρκη 1944.100.19290.
2⁰⁰ 8.33 γρ. -
- 618.** E223 O444 CNG e269, 30 November 2011, lot 269.

			12 ⁰⁰	8.08 γρ.	22 χιλ.	Πίν. 26
619.	E223	O445	α) Παρίσι 1964.			
			6 ⁰⁰	8.39 γρ.	20.5 χιλ.	Πίν. 26
			β) Ιδιωτική Συλλογή.			
			-	-	21.5 χιλ.	
			Calciati 1990, σ. 421, αρ. 107/1.			

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά χωρίς Λ στο πεδίο αρ.

620.	E223	O446	α) Νέα Υόρκη 1957.172.942.			
			12 ⁰⁰	8.37 γρ.	-	Πίν. 27
			β) Παρίσι 1140.			
			3 ⁰⁰	8.00 γρ.	22 χιλ.	
			γ) Παρίσι 2677.			
			11 ⁰⁰	8.41 γρ.	22 χιλ.	

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο αρ. Λ.

621.	E224	O447	α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).			
			5 ⁰⁰	8.40 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 26
			β) Βερολίνο, Löbbecke 1906.			
			9 ⁰⁰	8.12 γρ.	20 χιλ.	
622.	E224	O445	«Θησαυρός» West Sicily 1984, CH X, 411.			
			-	8.54 γρ.	20 χιλ.	Πίν. 26
			Calciati 1990, σ. 321, αρ. 565-107.			
623.	E224	O448	Λονδίνο 1840,00403.44.			
			11 ⁰⁰	8.44 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 26
			<i>BMC (Corinth and Colonies)</i> , αρ. 69.			
624.	E225	O448	α) Cambridge, McClean.			
			3 ⁰⁰	8.43 γρ.	21.5 χιλ.	Πίν. 26
			<i>McClean 5336.</i>			
			β) Συρακούσες 37736' εκ «θησαυρού» Cesarò 1915-1916,			

IGCH 2145.

3⁰⁰ 8.50 γρ. -

Holloway 1989, πίν. 12, αρ. 135.

625. E226 O446 Gorny - von Mosch 232, 05 October 2015.

- 8.41 γρ. - **Πίν. 26**

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο αρ. αλέκτωρ σε θέση μάχης πάνω σε γραμμή εδάφους δ.

626. E220 O449 Νέα Υόρκη 1957.172.930.

4⁰⁰ 8.47 γρ. - **Πίν. 26**

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω δ. από την κεφαλή του Πηγάσου.

627. E220 O450 α) Stack's Coin Galleries September 2008, 10 September 2008, lot 82.

- 8.56 γρ. - **Πίν. 26**

β) Παρίσι 2718.

12⁰⁰ 8.44 γρ. 21 χιλ.

γ) Αθήνα, Μουρούζη.

11⁰⁰ 8.55 γρ. 20.5 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 576.

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω δ. από την κεφαλή του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.

628. E220 O451 α) Νέα Υόρκη 1919.999.28.

9⁰⁰ 8.58 γρ. - **Πίν. 26**

β) Νέα Υόρκη 1944.100.19276.

12⁰⁰ 8.41 γρ. -

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω δ. από την κεφαλή του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.

629. E227 O452 α) Μόναχο 778.

6⁰⁰ 8.65 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 27**

β) Παρίσι 2707.

9⁰⁰ 8.56 γρ. 19 χιλ.

γ) Συρακούσες· εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966,**

IGCH 2180.

- 6⁰⁰ 8.22 γρ. 19 χιλ.
Nicolet-Pierre 2009, πίν. 18, αρ. 434.
- δ) Συρακούσες· εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**
- 6⁰⁰ 8.34 γρ. 23 χιλ.
Nicolet-Pierre 2009, πίν. 18, αρ. 435.
E. Οριζόντιο σπάσιμο σφραγίδας κάτω από τα σκέλη του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.
- 630.** E227 O453 Winterthur.
4⁰⁰ 8.50 γρ. 20.3 χιλ. **Πίν. 27**
E. Οριζόντιο σπάσιμο σφραγίδας κάτω από τα σκέλη του Πηγάσου.
Winterthur 1835.
- 631.** E227 O449 α) Παρίσι 1126.
6⁰⁰ 8.54 γρ. 21.5 χιλ. **Πίν. 27**
β) Άρτα 1005.
12⁰⁰ 8.20 γρ. 21 χιλ.
γ) Συρακούσες· εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**
6⁰⁰ 8.41 γρ. 20 χιλ.
Nicolet-Pierre 2009, πίν. 18, αρ. 436.
E. Οριζόντιο σπάσιμο σφραγίδας κάτω από τα σκέλη του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.
- 632.** E227 O454 α) «Θησαυρός» **South Italy/ Sicily, CH VIII, 167.**
- - - **Πίν. 27**
CH VIII, 167, πίν. 24, αρ. 8.
β) Βερολίνο, Alte Bestand.
1⁰⁰ 8.56 γρ. 21.5 χιλ.
E. Οριζόντιο σπάσιμο σφραγίδας κάτω από τα σκέλη του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.
- 633.** E222 O453 α) Ουαλία.
3⁰⁰ 8.50 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 27**
β) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

- 8⁰⁰ 8.33 γρ. 20 χιλ.
- 634.** E222 O449 Λονδίνο 1848,0614.1.
12⁰⁰ 8.41 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 27**
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 68.
- 635.** E222 O455 α) Lanz 138, 26 November 2007, lot 328.
1⁰⁰ 8.25 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 27**
β) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.36 γρ. 21 χιλ.
Calciati 1990, σ. 421, αρ. 106.
- 636.** E222 O456 α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
3⁰⁰ 8.49 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 27**
β) Αθήνα, Alpha.
6⁰⁰ 8.24 γρ. 21 χιλ.
SNG Alpha 548.
γ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
4⁰⁰ 8.69 γρ. 21 χιλ.
δ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.40 γρ. 20 χιλ.
Calciati 1990, σ. 321, αρ. 564-106.
- 637.** E228 O457 Cambridge, McClean.
3⁰⁰ 8.07 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 27**
McClean 5335.
- 638.** E22 O450 α) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.
2⁰⁰ 8.48 γρ. 21.5 χιλ. **Πίν. 27**
β) Νέα Υόρκη 1944.100.19275.
10⁰⁰ 8.34 γρ. -

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. Λ και ιππόκαμπος με καμπυλόσχημο πτερό δ.

- 639.** E226 O458 α) CNG Mail Bid Sale 76, 12 September 2007, lot 432.
11⁰⁰ 8.44 γρ. - **Πίν. 27**
β) Blackburn, Hart.

- 1⁰⁰ 8.40 γρ. 20 χιλ.
SNG Blackburn 662.
 γ) Ιδιωτική Συλλογή.
 - - 22 χιλ.
Calciati 1990, σ. 424, αρ. 118/1.
 δ) *Wittenberg* 324.
 - 7.60 γρ. 20 χιλ.
 ε) Πάρμα 2585.
 9⁰⁰ 8.17 γρ. 21 χιλ.
- 640.** E226 O459 α) Μόναχο 786.
 3⁰⁰ 8.79 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 27**
 β) Συρακούσες 37733' εκ «θησαυρού» **Cesarò 1915-1916, IGCH 2145.**
 6⁰⁰ 8.65 γρ. -
Holloway 1989, πίν. 12, αρ. 136.
- 641.** E226 O460 α) Παρίσι 1118.
 6⁰⁰ 8.51 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 27**
 β) Αθήνα, Μουρούζη.
 10⁰⁰ 8.20 γρ. 21.5 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 635.
- 642.** E226 O461 α) Αθήνα' εκ «θησαυρού» **Παλαιομάνινα 1961, IGCH 72.**
 12⁰⁰ 8.60 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 27**
 β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
 2⁰⁰ 8.43 γρ. 20 χιλ.
 γ) CNG e104, 22 December 2004, lot 47.
 - 7.66 γρ. 20 χιλ.
 δ) Νέα Υόρκη 1944.100.19282.
 6⁰⁰ 8.44 γρ. -
 ε) Βερολίνο, *Graf-Prokesch-Osten* 1875.
 6⁰⁰ 8.52 γρ. 20.5 χιλ.
 στ) Karlsruhe.
 9⁰⁰ 8.49 γρ. 20 χιλ.

- ζ) Νέα Υόρκη 1957.172.934.
12⁰⁰ 8.55 γρ. -
- η) Συρακούσες 55945' εκ «θησαυρού» **Gela, Capo Soprano 1955 (;), IGCH 2183.**
11⁰⁰ 8.25 γρ. -
Holloway 1989, πίν. 24, αρ. 71.
- θ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.43 γρ. 21 χιλ.
Calciati 1990, σ. 424, αρ. 118.
- 643.** E230 O458 α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 261.
3⁰⁰ 8.33 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 27**
β) Συρακούσες' εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**
12⁰⁰ 8.38 γρ. 20 χιλ.
Nicolet-Pierre 2009, πίν. 18, αρ. 432.
γ) Ιθάκη' εκ «θησαυρού» **Ιθάκη 1985, CH VIII, 237.**
- - -
Συμεώνογλου 1985, σ. 207, πίν. 104-105.11' Οικονομίδου 2017, πίν. 4, αρ. 3.
δ) Κοπεγχάγη.
12⁰⁰ 8.52 γρ. 21 χιλ.
SNG Cop. 361.
- 644.** E230 O459 Cambridge, McClean.
4⁰⁰ 8.38 γρ. 23.5 χιλ. **Πίν. 27**
McClean 5349.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο αρ. Λ και ιππόκαμπος με καμπυλόσχημο πτερό αρ.

- 645.** E230 O462 α) Αθήνα' εκ «θησαυρού» **Δυτική Ελλάδα, IGCH 88.**
9⁰⁰ 8.56 γρ. 21.5 χιλ. **Πίν. 27**
β) CNG Mail Bid Sale 82, 16 September 2009, lot 491' M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 224'

Gorny - von Mosch 59, 10 April 1992, lot 292.

11⁰⁰ 8.50 γρ. 20 χιλ.

γ) NAC 84, 20 May 2015, lot 1487.

- 8.42 γρ. -

646. E230 O463

α) Ουαλία.

6⁰⁰ 8.63 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 27**

β) Ουάσινγκτον.

3⁰⁰ 8.55 γρ. -

γ) Winterthur.

8⁰⁰ 8.35 γρ. 22.2 χιλ.

Winterthur 1836.

δ) Cambridge, McClean.

12⁰⁰ 7.45 γρ. 21.5 χιλ.

McClean 5337.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ. Στο πεδίο δ. Λ και ιππόκαμπος με καμπυλόσχημο πτερό δ.

647. E231 O461

α) Ουαλία.

7⁰⁰ 8.61 γρ. 19 χιλ. **Πίν. 27**

β) Συρακούσες 48376' εκ «θησαυρού» **Camarina 1928, IGCH 2185.**

1⁰⁰ 8.28 γρ. -

Holloway 1989, πίν. 33, αρ. 74.

γ) Συρακούσες' εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**

6⁰⁰ 8.35 γρ. 20 χιλ.

Nicolet-Pierre 2009, πίν. 18, αρ. 433.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο αρ. πεντάλφα χωρίς Λ.

648. E224 O464

α) Winterthur.

3⁰⁰ 8.44 γρ. 21.7 χιλ.

- Winterthur* 1837.
- β) CNG e173, 26 September 2007, lot 345.
 - 8.54 γρ. 19 χιλ. **Πίν. 27**
- E. Graffiti Δ.*
- γ) Αθήνα, Μουρούζη.
 11⁰⁰ 8.55 γρ. 22.5 χιλ.
 Ποστολάκας 1868, αρ. 593.
- δ) Stack's Coin Galleries September 2008, 10 September 2008, lot 80.
 - 8.40 γρ.
- ε) Λονδίνο.
 1⁰⁰ 8.13 γρ. 20 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 75.
- 649.** E228 O465 α) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.
 1⁰⁰ 8.47 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 27**
 β) Συρακούσες 55938' εκ «θησαυρού» **Gela, Capo Soprano 1955 (;), IGCH 2183.**
 12⁰⁰ 8.12 γρ. -
 Holloway 1989, πίν. 24, αρ. 70.
- 650.** E223 O465 α) Νέα Υόρκη 1955.54.150.
 12⁰⁰ 8.47 γρ. - **Πίν. 27**
 β) Συρακούσες 37743' εκ «θησαυρού» **Cesarò 1915-1916, IGCH 2145.**
 6⁰⁰ 8.55 γρ. -
 Holloway 1989, πίν. 12, αρ. 137.
 γ) Ιδιωτική Συλλογή.
 - - 20.5 χιλ.
 Calciati 1990, σ. 423, αρ. 114/1.
- 651.** E232 O466 Κοπεγχάγη.
 12⁰⁰ 7.55 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 27**
Υπόχαλκο.
SNG Cop. 350.
- 652.** E229 O467 α) Βιέννη 13370.

2⁰⁰ 8.54 γρ. 21.5 χιλ. Πίν. 27

β) Νέα Υόρκη 1957.172.935.

3⁰⁰ 8.47 γρ. -

γ) Cambridge, Leake.

3⁰⁰ 8.13 γρ. 21 χιλ.

SNG Leake 2748.

δ) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

11⁰⁰ 8.43 γρ. 21.5 χιλ.

ε) Βουδαπέστη Dess.III.1216.

9⁰⁰ 8.53 γρ. 22 χιλ.

στ) Συρακούσες 48377· εκ «θησαυρού» **Camarina 1928, IGCH 2185.**

12⁰⁰ 8.41 γρ. -

Holloway 1989, πίν. 33, αρ. 75.

ζ) Μιλάνο, Brera 1581.

- 8.50 γρ. 22 χιλ.

Calciati 1990, σ. 423, αρ. 114/2.

Ε. Σπασίματα στην σφραγίδα γύρω από το εθνικό και μπροστά από την κεφαλή του Πηγάσου, σχήματος Υ σε όλα τα νομίσματα.

653. E229 O468 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

1⁰⁰ 8.49 γρ. 21 χιλ. Πίν. 28

β) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**

- 8.31 γρ. 20.5 χιλ.

Calciati 1990, σ. 321, αρ. 568-114.

Ε. Σπασίματα στην σφραγίδα γύρω από το εθνικό και μπροστά από την κεφαλή του Πηγάσου, σχήματος Υ σε όλα τα νομίσματα.

654. E233 O469 α) Lanz 159, 8 December 2014, lot 170.

- 8.40 γρ. -

β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

12⁰⁰ 8.57 γρ. 20 χιλ. Πίν. 28

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. Λ και πτερωτή Νίκη, η οποία στεφανώνει το αρχικό γράμμα της πόλης.

655. E223 O470 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19318.
12⁰⁰ 8.45 γρ. - Πίν. 28

O. Graffiti ΔΗ.

β) Αθήνα, Μουρούζη.

1⁰⁰ 8.36 γρ. 22 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 6236.

656. E223 O471 α) Παρίσι 3867.
6⁰⁰ 8.38 γρ. 22 χιλ. Πίν. 28

β) Λονδίνο 1840,1010.55.

12⁰⁰ 8.40 γρ. 19.5 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 59.

γ) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

9⁰⁰ 8.51 γρ. 20 χιλ.

δ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**

- 8.26 γρ. 22 χιλ.

Calciati 1990, σ. 416, αρ. 96.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο αρ. κεφαλή κριού δ.

657. E228 O472 M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD),
lot 219.

8⁰⁰ 8.36 γρ. 22 χιλ. Πίν. 28

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας πίσω από την ουρά του Πηγάσου.

658. E228 O473 Cambridge, Leake.
5⁰⁰ 8.37 γρ. 21 χιλ. Πίν. 28

SNG Leake 2745.

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας πίσω από την ουρά του Πηγάσου.

659. E234 O472 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ

Συλλογής Ravel).

10⁰⁰ 8.48 γρ. 20.5 χιλ. Πίν. 28

β) Λονδίνο EH,p361.15.LocEr.

6⁰⁰ 8.43 γρ. 20 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 66.

γ) Savoca 6th Blue Auction, 7 April 2018, lot 295.

- 7.45 γρ. 21 χιλ.

660. E234 O473 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19331.

8⁰⁰ 8.43 γρ. - Πίν. 28

β) Λονδίνο 1866,1201.2922.

9⁰⁰ 8.29 γρ. 19 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 67.

γ) CNG e150, 18 October 2006, lot 55.

- 8.29 γρ. 22 χιλ.

δ) Παρίσι 1119.

1⁰⁰ 8.23 γρ. 21.5 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά χωρίς Λ.

661. E234 O474 α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 220.

8⁰⁰ 8.34 γρ. 22 χιλ. Πίν. 28

β) Blackburn, Hart.

6⁰⁰ 8.38 γρ. 21 χιλ.

SNG Blackburn 659.

γ) Ιδιωτική Συλλογή.

- - 21 χιλ.

Calciati 1990, σ. 420, αρ. 105.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο αρ. Λ.

662. E230 O475 α) Αθήνα, Μουρούζη.

9⁰⁰ 8.46 γρ. 20.5 χιλ. Πίν. 28

Ποστολάκας 1868, αρ. 575.

β) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900

10⁰⁰ 8.54 γρ. 23 χιλ.

γ) Κοπεγχάγη.

3⁰⁰ 8.46 γρ. 19.5 χιλ.

SNG Corp. 348.

δ) Συλλογή Pozzi.

- - -

Pozzi β 3952.

ε) Ιδιωτική συλλογή εκ «θησαυρού» **Pachino 1957, IGCH 2151.**

- - 20.5 χιλ.

Calciati 1990, σ. 421, αρ. 105/1.

663. E230 O476 α) Αθήνα εκ «θησαυρού» **Παλιομάνινα 1961, IGCH 72.**

10⁰⁰ 8.48 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 28**

β) Νέα Υόρκη 1944.100.19280.

10⁰⁰ 8.29 γρ. -

γ) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

10⁰⁰ 8.35 γρ. 21 χιλ.

δ) Felzmann 152, 30 June 2015, lot 43.

- 8.24 γρ. -

Δραχμές

Ε. Ό.π.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης δ. Έχει την κόμη μαζεμένη στο πίσω μέρος σε κεκρύφαλο, ο οποίος κοσμείται με δικτυωτό κόσμημα και στιγμές ενδιάμεσα, και ακόσμητη ταινία στο μέτωπο. Φοράει δισκόμορφο ενώτιο και περιδέριο με περίαπτο. Στο πεδίο αρ. Λ.

664. E235 O477 α) Αθήνα, Μουρούζη.

11⁰⁰ 2.63 γρ. 16.5 χιλ. **Πίν. 28**

Ποστολάκας 1868, αρ. 664.

β) Νέα Υόρκη 1944.100.19336.

2⁰⁰ 2.76 γρ. -

			γ) Νέα Υόρκη 1941.153.415.				
			9 ⁰⁰	2.72 γρ.	-		
			δ) Αθήνα 2164.				
			8 ⁰⁰	2.50 γρ.	-		
			ε) Λονδίνο 1866,1201.2909.				
			12 ⁰⁰	2.60 γρ.	14 χιλ.		
			<i>BMC (Corinth and Colonies)</i> , αρ. 114.				
			στ) Αθήνα, Σούτσου.				
			1 ⁰⁰	2.65 γρ.	15 χιλ.		
			<i>SNG Soutzos 507.</i>				
			ζ) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.				
			1 ⁰⁰	2.42 γρ.	16 χιλ.		
			η) Οξφόρδη (Christ Church 640).				
			8 ⁰⁰	2.37 γρ.	17 χιλ.		
			θ) Λονδίνο 1926,0116.827.				
			11 ⁰⁰	2.43 γρ.	15.5 χιλ.		
665.	E235	O478	α) St. James 21, 19 April 2012, lot 5.				
			-	2.70 γρ.	-	Πίν. 28	
			β) Οξφόρδη (δωρεά R.S. Newell, May 1978).				
			-	2.59 γρ.	-		
			<i>Ε. Σπάσιμο σφραγίδας ανάμεσα από τα σκέλη του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.</i>				
666.	E236	O478	Βερολίνο, C.R. Fox 1873.				
			10 ⁰⁰	2.79 γρ.	16 χιλ.	Πίν. 28	
667.	E237	O479	Μόναχο 802.				
			2 ⁰⁰	2.49 γρ.	16 χιλ.	Πίν. 28	

Διώβολα

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση δ. με το πτερό σε έκταση.

Ο. Πήγασος με καμπυλόσχημο πτερό σε βηματισμό δ. με ανασηκωμένο το αρ. εμπρόσθιο σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους. Στο πεδίο δ. Λ.

668.	E238	O480	α) Νέα Υόρκη 1947.97.169.			
			-	0.80 γρ.	-	Πίν. 28

β) Οξφόρδη (OMAN 1947).

1⁰⁰ 0.78 γρ. 11 χιλ.

γ) Tübingen.

1⁰⁰ 0.78 γρ. 11 χιλ.

SNG Tübingen 1547.

5^η σειρά

Στατήρες

Ε. Α. Πήγασος σε πτήση αρ. με πτερό σε έκταση.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς δ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Στο πεδίο αρ. Λ και Ερμής που δένει τους μάντες του αρ. σανδαλιού του. Ο Ερμής φοράει χλαμύδα και πέτασο στην πλάτη και κρατάει κηρύκειο στο αρ. χέρι.

669. E239 O481 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19286.

1⁰⁰ 8.39 γρ. - **Πίν. 28**

β) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**

- 8.51 γρ. 22 χιλ.

Calciati 1990, σ. 418, αρ. 99/1.

γ) Λονδίνο 1866,1201.2927.

1⁰⁰ 8.34 γρ. 19 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 62· *Calciati* 1990, σ. 418, αρ. 99/6.

δ) Ιδιωτική Συλλογή.

- - 20 χιλ.

Calciati 1990, σ. 418, αρ. 99/3.

ε) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**

- 8.34 γρ. 20 χιλ.

Calciati 1990, σ. 418, αρ. 99/2.

στ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

2⁰⁰ 8.49 γρ. 20 χιλ.

ζ) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

11⁰⁰ 8.41 γρ. 21 χιλ.

670. E239 O482 α) Tkalec Auction, 07 October 2011, lot 85· εκ Coldberg 59,

- 30 May 2010, lot 211' εκ Freeman & Sear Manhattan Sale 1,
05 January 2010, lot 60.
- 8.43 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 28**
- β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ
Συλλογής Ravel).
- 10⁰⁰ 8.56 γρ. 20 χιλ.
- γ) Νέα Υόρκη 1944.100.19285.
- 12⁰⁰ 8.54 γρ. -
- 671.** E239 O483 α) Αθήνα, Μουρούζη.
5⁰⁰ 8.32 γρ. 22.5 χιλ. **Πίν. 28**
Ποστολάκας 1868, αρ. 579.
β) Winterthur.
5⁰⁰ 8.46 γρ. 22.7 χιλ.
Winterthur 1833.
- 672.** E239 O484 α) Συλλογή Lockett.
3⁰⁰ 8.50 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 28**
SNG Lockett 2284.
β) Οξφόρδη (OMAN 1947).
3 8.40 γρ. 20.5 χιλ.
γ) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
12⁰⁰ 8.16γρ. 20.5 χιλ.
- 673.** E239 O485 α) Κοπεγχάγη.
3⁰⁰ 8.35 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 28**
SNG Cop. 347.
β) Μιλάνο, Brera 1572.
- 8.49 γρ. 21 χιλ.
Calciati 1990, σ. 418, αρ. 99/4.
- 674.** E239 O486 α) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
3⁰⁰ 8.32 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 28**
β) Φλωρεντία.
12⁰⁰ 8.54 γρ. 22 χιλ.
SNG Firenze 1003.
γ) Βιέννη 12400.

- 12⁰⁰ 8.43 γρ. 20 χιλ.
- 675.** E239 O487 Παρίσι, Delepierre.
5⁰⁰ 8.39 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 28**
SNG Delepierre 1239.
E. Διπλοχτυπημένος.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά ο Ερμής με πέτασο στην κεφαλή.

- 676.** E239 O488 Αθήνα, Μουρούζη.
9⁰⁰ 8.46 γρ. 20.5 χιλ. **Πίν. 28**
Ποστολάκας 1868, αρ. 580.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά ο Ερμής χωρίς πέτασο και κηρύκειο.

- 677.** E239 O489 α) Νέα Υόρκη 1957.172.937.
2⁰⁰ 8.51 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 29**
Cammann 1932, πίν. 5, αρ. 59_α; Calciati 1990, σ. 418, αρ. 100.
Η Cammann (1932, σς. 70-71, αρ. 59_α) αναφέρει ότι τα σανδάλια είναι περωτά, αλλά δεν είναι ευδιάκριτη η απεικόνισή τους.
β) Νέα Υόρκη 1944.100.19283.
2⁰⁰ 8.06 γρ. -

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά ο Ερμής με πέτασο στην πλάτη και κηρύκειο στο αρ. χέρι. Στο πεδίο Λ.

- 678.** E240 O487 α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 262.2.
11⁰⁰ 8.48 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 29**
β) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 276.
3⁰⁰ 8.64 γρ. 21.5 χιλ.
γ) Λονδίνο 1840,1226.290.
8⁰⁰ 8.51 γρ. 21 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 61· Calciati 1990, σ. 418,
αρ. 99/5.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά χωρίς Λ.

679. E240 O490 Uppsala.
12⁰⁰ 8.42 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 29**

Επικεκκομένο.

680. E240 O491 α) Παρίσι 1128.
10⁰⁰ 8.52 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 29**

Επικεκκομένο.

β) Νέα Υόρκη 1957.172.938.

9⁰⁰ 8.28 γρ. -

γ) Μόναχο 769.

7⁰⁰ 8.35 γρ. 23 χιλ.

δ) Βερολίνο, Dodona Funde 1173/1912.

3⁰⁰ 8.71 γρ. 22.5 χιλ.

Επικεκκομένο

ε) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**

- 7.67 γρ. 23 χιλ.

Calciati 1990, σ. 320, αρ. 556-98CM.

στ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**

- 8.40 γρ. 24 χιλ.

Calciati 1990, σ. 418, αρ. 99.

Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στην πίσω δ. οπλή του Πηγάσου στα νομίσματα β-στ.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά Λ στο πεδίο αρ.

681. E241 O492 α) Παρίσι 49.
11⁰⁰ 8.46 γρ. 22.5 χιλ. **Πίν. 29**

β) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.

9⁰⁰ 7.90 γρ. 22 χιλ.

E. Graffiti.

Διαμπερήσ οπή.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά χωρίς Λ.

- 682.** E241 O493 Παρίσι, De Luynes.
3⁰⁰ 8.39 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 29**
De Luynes 1936.
- 683.** E241 O494 Βερολίνο 7553/07.
4⁰⁰ 8.54 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 29**
- 684.** E241 O490 CNG Mail Bid Sale 70, 21 September 2005, lot 169.
8⁰⁰ 8.39 γρ. - **Πίν. 29**
- 685.** E241 O491 Savoca Live Online Auction 15, 28 May 2017, lot 148.
- 8.30 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 29**

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά ο Ερμής χωρίς πέτασο και κηρύκειο. Χωρίς Λ στο πεδίο.

- 686.** E241 O489 G. Hirsch 250-251, 08 May 2007, lot 655.
- 8.10 γρ. - **Πίν. 29**
- 687.** E241 O495 Παρίσι 48.
5⁰⁰ 8.44 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 29**

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. αλλά ο Ερμής κρατάει κηρύκειο.

- 688.** E242 O493 α) Ουαλία.
9⁰⁰ 8.64 γρ. 20.5 χιλ. **Πίν. 29**
β) Συλλογή Pozzi.
- 8.51 γρ. -
*Pozzi*_α 1774' *Pozzi*_β 3944.
- 689.** E242 O490 α) M&M Deutschland 12, 10 April 2003, lot 98.
- 8.40 γρ. 24 χιλ. **Πίν. 29**
β) Αθήνα' εκ «θησαυρού» **Παλιομάνινα 1961, IGCH 72.**
3⁰⁰ 8.41γρ. 21 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά ο Ερμής φοράει πέτασο στην κεφαλή. Στο πεδίο Λ.

- 690.** E242 O488 Cambridge, Leake.
7⁰⁰ 8.33 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 29**
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας πίσω από τα οπίσθια σκέλη του Πηγάσου.
SNG Leake 2740.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά ο Ερμής έχει τον πέτασο στην πλάτη.

- 691.** E242 O496 α) Savoca Live Online Auction 15, 28 May 2017, lot 149.
- 8.30 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 29**
β) Baldwin's 75, 26 September 2012, lot 2197.
3⁰⁰ 8.31 γρ. -

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά ο Ερμής χωρίς πέτασο. Χωρίς Λ στο πεδίο.

- 692.** E242 O495 Βιέννη 12399.
3⁰⁰ 8.51 γρ. 22.5 χιλ. **Πίν. 29**
- 693.** E242 O497 Νέα Υόρκη 1944.100.19284.
6⁰⁰ 7.47 γρ. - **Πίν. 29**
- 694.** E243 O498 «Θησαυρός» **Avola 1888, IGCH 2169.**
- 8.10 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 26**
Löbbecke 1890, πίν. 10, αρ. 17.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο αρ. Ε και δίβαθμη ιθυφαλλική ερμαϊκή στήλη δ.

- 695.** E239 O499 Hess-Divo 320, 26 October 2011, lot 133.
- 8.22 γρ. - **Πίν. 29**
- 696.** E240 O499 α) Λονδίνο 1892,0611.27.
- - 21 χιλ. **Πίν. 29**
β) Βρυξέλλες 55664.

			6 ⁰⁰	8.45 γρ.	19 χιλ.	
697.	E240	O500	Νέα Υόρκη 1944.100.19289.			
			9 ⁰⁰	8.23 γρ.	-	Πίν. 29

Ε. Ό.π., αλλά χωρίς Λ.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο αρ. Λ και θύρσος με ταινία.

698.	E244	O501	α) Βιέννη 12401.			
			12 ⁰⁰	8.45 γρ.	22 χιλ.	Πίν. 29
			β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).			
			2 ⁰⁰	8.56 γρ.	20.5 χιλ.	

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο αρ. Λ – Ε και άγκιστρο στραμμένο αρ.

699.	E244	O502	α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).			
			1 ⁰⁰	8.42 γρ.	20 χιλ.	Πίν. 29
			β) Manchester.			
			1 ⁰⁰	8.68 γρ.	-	
			<i>SNG Manchester</i> 883.			
			γ) «Θησαυρός» West Sicily 1984, CH X, 411.			
			-	8.51 γρ.	20.5 χιλ.	
			Calciati 1990, σ. 320, αρ. 558-99.			
			δ) «Θησαυρός» West Sicily 1984, CH X, 411.			
			-	8.38 γρ.	21 χιλ.	
			Calciati 1990, σ. 419, αρ. 101.			
			ε) «Θησαυρός» West Sicily 1984, CH X, 411.			
			-	8.35 γρ.	19 χιλ.	
			Calciati 1990, σ. 419, αρ. 101/1.			

6^η σειρά

Στατήρες

Ε. Λ. Πήγασος με το πτερό σε έκταση σε πτήση δ.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς αρ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Στο πεδίο δ. Λ και κοσμημένη στυλίδα. Κάτω Ξ.

- 700.** E245 O503 α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
9⁰⁰ 8.44 γρ. 23.5 χιλ. Πίν. 29
β) Αθήνα' εκ «θησαυρού» **Κεφαλονιά 1935, IGCH 140.**
11⁰⁰ 21 χιλ.
γ) Blackburn, Hart.
1⁰⁰ 8.53 γρ. 23 χιλ.
SNG Blackburn 668.
δ) Λονδίνο.
12⁰⁰ 8.15 γρ. 20 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 99.
Αναφέρεται λανθασμένο ως μονογράφημα Α.
- 701.** E245 O504 Συρακούσες 55944 εκ «θησαυρού» **Gela, Capo Soprano 1955 (;), IGCH 2183.**
1⁰⁰ 8.09 γρ. - Πίν. 30
Holloway 1989, πίν. 24, αρ. 67.
- 702.** E246 O504 α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 262.1.
2⁰⁰ 8.26 γρ. 21.5 χιλ. Πίν. 30
β) «Θησαυρός» **South Italy/ Sicily, CH VIII, 167.**
- - -
CH VIII, 167, πίν. 24, αρ. 10.
- 703.** E247 O505 α) Συλλογή Lockett.
12⁰⁰ 8.52 γρ. 19 χιλ. Πίν. 30
SNG Lockett 2287.
β) Αθήνα, Μουρούζη.
9⁰⁰ 8.35 γρ. 21 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 626.
γ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.59 γρ. 20 χιλ.
Calciati 1990, σ. 430, αρ. 145.
- 704.** E247 O503 Οξφόρδη (OMAN 1947).

3⁰⁰ 8.55 γρ. 20 χιλ. Πίν. 30

Ε. Ό.π., αλλά Πήγασος αρ.

Ο. Ό.π., αλλά η Αθηνά φοράει περιδέραιο από χάντρες.

705. E248 O506 α) Elsen 99, 28 March 2009, αρ. 1232.

- 8.45 γρ. - Πίν. 30

β) Συρακούσες· εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**

2⁰⁰ 8.35 γρ. 20 χιλ.

Ο. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στο προστατευτικό της μύτης του κράνους της Αθηνάς.

Nicolet-Pierre 2009, πίν. 19, αρ. 463.

706. E248 O507 α) Gemini 2, 11 January 2006, lot 99· εκ CNA 9, 7 December 1989, lot 61.

- 8.51 γρ. - Πίν. 30

β) Cambridge, Leake.

6⁰⁰ 8.36 γρ. 21 χιλ.

SNG Leake 2746.

γ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**

- 8.25 γρ. 20 χιλ.

Calciati 1990, σ. 323, αρ. 597-139.

δ) Auctiones e29, 21 September 2014, lot 21.

- 8.20 γρ. 21 χιλ.

707. E248 O508 α) Βουδαπέστη Dess.III.1219.

7⁰⁰ 8.82 γρ. 20.5 χιλ. Πίν. 30

β) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.

9⁰⁰ 8.40 γρ. 21 χιλ.

Ο. Διπλοχτυπημένος.

708. E248 O509 α) Παρίσι 56.

9⁰⁰ 8.37 γρ. 23 χιλ. Πίν. 30

β) Künker e31, 29 October 2014, lot 80.

- - -

709. E248 O510 Νέα Υόρκη 1941.153.410.

			12 ⁰⁰	8.19 γρ.	-	Πίν. 30
			<i>O. Διπλοχτυπημένος. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω αρ.</i>			
710.	E248	O511	Cambridge, Leake.			
			6 ⁰⁰	8.36 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 30
			<i>SNG Leake 2746.</i>			
711.	E248	O512	Bolaffi 29, 30 November 2016, lot 53.			
			-	8.54 γρ.	-	Πίν. 30
712.	E249	O506	α) Αθήνα· εκ «θησαυρού» Δυτική Ελλάδα, IGCH 88.			
			9 ⁰⁰	8.45 γρ.	22 χιλ.	Πίν. 30
			β) Συρακούσες· εκ «θησαυρού» Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.			
			9 ⁰⁰	8.30 γρ.	20.5 χιλ.	
			Nicolet-Pierre 2009, πίν. 19, αρ. 464.			
713.	E249	O508	Βιέννη 12421.			
			1 ⁰⁰	8.48 γρ.		Πίν. 30
714.	E249	O512	α) Elsen 110, 10 September 2011, lot 99.			
			-	8.54 γρ.	-	Πίν. 30
			<i>E. Grafiti N.</i>			
			β) Winterthur.			
			11 ⁰⁰	8.60 γρ.	22.2 χιλ.	
			<i>Winterthur 1841.</i>			
			γ) NAC 16, 03 July 1993, lot 1273.			
			-	8.48 γρ.	22 χιλ.	
			δ) Hess-Divo 307, 07 June 2007, lot 1163.			
			-	8.60 γρ.	23 χιλ.	
			ε) Künker e31, 29 October 2014, lot 80.			
			-	-	-	
715	E249	O513	α) Κέρκυρα 12574α· εκ «θησαυρού» Πάγοι Κέρκυρας 2006.			
			12 ⁰⁰	8.34 γρ.	22 χιλ.	Πίν. 30
			<i>O. Διπλοχτυπημένος.</i>			
			β) CNG e279, 16 May 2012, lot 83.			
			3 ⁰⁰	8.11 γρ.	21 χιλ.	
716.	E249	O514	Παρίσι 55.			

- 3⁰⁰ 8.49 γρ. 23 χιλ. Πίν. 30
717. E249 O510 Συρακούσες· εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**
- 1⁰⁰ 8.42 γρ. 20 χιλ. Πίν. 30
Nicolet-Pierre 2009, πίν. 19, αρ. 465.
718. E249 O515 α) Βιέννη 35346.
- 9⁰⁰ 8.47 γρ. Πίν. 30
E. Grafiti ΦΙ-ΛΟ-Ν-Ι-ΚΑ
O. Grafiti ΔΑΜΑΡ
- β) Γενεύη 1273.
- 6⁰⁰ 8.42 γρ.
- γ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
- 12⁰⁰ 8.33 γρ. 21 χιλ.
719. E249 O516 Cambridge, Leake.
- 9⁰⁰ 8.51 γρ. 21 χιλ. Πίν. 30
SNG Leake 2747.
720. E250 O506 α) Marseille F.2-311-C.
- 9⁰⁰ 8.54 γρ. 22 χιλ. Πίν. 30
- β) Νέα Υόρκη 1941.153.411.
- 3⁰⁰ 8.22 γρ. -
- γ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.50 γρ. 20.5 χιλ.
Calciati 1990, σ. 323, αρ. 592-139.
721. E250 O514 α) Αθήνα, Μουρούζη.
- 1⁰⁰ 8.51 γρ. 21 χιλ. Πίν. 30
Ποστολάκας 1868, αρ. 625.
- β) Παρίσι 54.
- 9⁰⁰ 8.58 γρ. 21 χιλ.
- γ) Αθήνα· εκ «θησαυρού» **Κεφαλονιά 1935, IGCH 140.**
- 9⁰⁰ 8.36 γρ. 23 χιλ.
Οικονομίδου 2017, πίν. 3, αρ. 44.
722. E250 O512 α) Λονδίνο 1857,1218.58.

- 11⁰⁰ 8.52 γρ. 21 χιλ. Πίν. 30
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 101.
 β) Συρακούσες 37732' εκ «θησαυρού» **Cesarò 1915-1916, IGCH 2145.**
- 6⁰⁰ 8.50 γρ. -
 Holloway 1989, πίν. 12, αρ. 128.
 γ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
 - 8.19 γρ. 22 χιλ.
 Calciati 1990, σ. 323, 593-139.
- 723.** E250 O510 α) Künker 174, 27 September 2010, lot 259.
 - 8.31 γρ. - Πίν. 30
 β) Αθήνα' εκ «θησαυρού» **Κεφαλονιά 1935, IGCH 140.**
 3⁰⁰ 8.56 γρ. 21.5 χιλ.
 Οικονομίδου 2017, πίν. 3, αρ. 43.
 γ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
 - 8.43 γρ. 19.5 χιλ.
 Calciati 1990, σ. 323, αρ. 594-139.
Ο. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω αρ. σε όλα τα νομίσματα.
- 724.** E250 O517 Οξφόρδη (δωρεά Miss N.V. Clarke).
 3⁰⁰ 7.97 γρ. 21 χιλ. Πίν. 30
Διαμερής σπή.
- 725.** E251 O518 α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
 7⁰⁰ 8.48 γρ. 22 χιλ. Πίν. 31
 β) Cambridge, Lewis.
 5⁰⁰ 8.47 γρ. 23 χιλ.
SNG Lewis 630.
- 726.** E251 O519 Künker 97, 07 March 2005, lot 559.
 - 8.54 γρ. - Πίν. 31
- 727.** E251 O520 Νέα Υόρκη 1944.100.19307.
 9⁰⁰ 8.58 γρ. - Πίν. 31
- 728.** E251 O521 α) Yale 2004.6.1906.
 11⁰⁰ 8.49 γρ. 22 χιλ. Πίν. 31
 β) Ουάσινγκτον.

- 6⁰⁰ 8.55 γρ. -
- γ) Cambridge, McClean.
- 12⁰⁰ 8.25 γρ. 22.5 χιλ.
- McCLean 5350.*
- δ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.31 γρ. 20 χιλ.
- Calciati 1990, σ. 322, αρ. 585-138.
- 729.** E251 O522 Blackburn, Hart.
- 1⁰⁰ 8.39 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 31**
- SNG Blackburn 666.*
- 730.** E251 O523 Συλλογή Lockett.
- 3⁰⁰ 8.55 γρ. 19 χιλ. **Πίν. 31**
- SNG Lockett 2286.*
- 731.** E251 O524 Βουδαπέστη 54.15.87.
- 9⁰⁰ 8.41 γρ. 20.5 χιλ. **Πίν. 31**
- E. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στο πτερό του Πηγάσου.*
- 732.** E252 O520 α) Künker 133, 11 October 2007, lot 8059.
- 8.44 γρ. - **Πίν. 31**
- E. Graffiti N.*
- β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
- 11⁰⁰ 8.47 γρ. 21 χιλ.
- γ) Συρακούσες 55942' εκ «θησαυρού» **Gela, Capo Soprano 1955 (;), IGCH 2183.**
- 8⁰⁰ 8.33 γρ. -
- Holloway 1989, πιν 24, αρ. 69.
- 733.** E252 O525 Συρακούσες 37731' εκ «θησαυρού» **Cesarò 1915-1916, IGCH 2145.**
- 1⁰⁰ 8.60 γρ. -
- Holloway 1989, πίν. 12, αρ. 127.
- 734.** E252 O518 «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.36 γρ. 21.5 χιλ. **Πίν. 31**
- Calciati 1990, σ. 322, αρ. 590-138.

735.	E252	O526	Ουαλία. 120 ⁰⁰	8.48 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 31
736.	E253	O525	α) Ουαλία. 4 ⁰⁰	8.56 γρ.	20.5 χιλ.	Πίν. 31
			β) Συρακούσες' εκ «θησαυρού» Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180. 10 ⁰⁰	7.99 γρ.	21 χιλ.	
			Nicolet-Pierre 2009, πίν. 19, αρ. 453.			
737.	E254	O527	α) Κέρκυρα 12573α' εκ «θησαυρού» Πάγοι Κέρκυρας 2006. 1 ⁰⁰	8.24 γρ.	20.5 χιλ.	Πίν. 31
			β) VAuktions 237, 19 November 2009, lot 5. -	8.44 γρ.	21 χιλ.	
738.	E254	O528	α) M&M Deutschland 12, 10 April 2003, lot 101. -	8.58 γρ.	22 χιλ.	Πίν. 31
			β) Yale 2001.87.7182. 5 ⁰⁰	8.64 γρ.	25.5 χιλ.	
			<i>O. Διπλοχτυπημένος.</i>			
739.	E254	O529	α) Ουαλία. 3 ⁰⁰	8.51 γρ.	19 χιλ.	Πίν. 31
			β) «Θησαυρός» West Sicily 1984, CH X, 411. -	8.25 γρ.	19.5 χιλ.	
			Calciati 1990, σ. 323, αρ. 596-139.			
740.	E255	O530	α) Hess-Divo 317, 27 October 2010, lot 181. -	8.56 γρ.	-	Πίν. 31
			β) Cambridge, Leake. 11 ^o	7.60 γρ.	23 χιλ.	
			<i>SNG Leake 2727.</i>			
741.	E256	O531	Yale 2001.87.7186. 5 ⁰⁰	8.12 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 31
742.	E256	O532	α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, 08 October 1946). 2 ⁰⁰	7.94 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 31
			β) Λειψία. 12 ⁰⁰	8.43 γρ.	19 χιλ.	

SNG Leipzig 767.

E. Σπάσιμο σφραγίδας κάτω από την οπίσθια δ. οπλή του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.

- 743.** E256 O533 α) Ουάσινγκτον.
7⁰⁰ 8.58 γρ. - Πίν. 31
Διαμπερήσ οπή.
β) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.00 γρ. 20 χιλ.
Calciati 1990, σ. 323, αρ. 595-139.
E. Σπάσιμο σφραγίδας κάτω από την οπίσθια δ. οπλή του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.
- 744.** E257 O534 Νέα Υόρκη 1944.100.19308.
12⁰⁰ 8.49 γρ. - Πίν. 31
- 745.** E258 O535 «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.06 γρ. 20.5 χιλ. Πίν. 31
Calciati 1990, σ. 322, αρ. 587-138.
- 746.** E259 O536 α) Νέα Υόρκη 1955.54.153.
8⁰⁰ 8.39 γρ. - Πίν. 31
β) Βιέννη 12398.
12⁰⁰ 8.42 γρ. 21 χιλ.
γ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.48 γρ. 21 χιλ.
Calciati 1990, σ. 323, αρ. 598-140.
- 747.** E260 O536 G. Hirsch 255, 14 February 2008, lot 1501.
- 8.30 γρ. - Πίν. 31
- 748.** E260 O537 G. Hirsch 328, 10 May 2017, lot 144.
- 8.49 γρ. - Πίν. 31
- 749.** E261 O538 α) *Áureo & Calicó* 267, 22 April 2015, lot 4007' εκ
«θησαυρού» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.48 γρ. 21 χιλ. Πίν. 32
Calciati 1990, σ. 429, αρ. 138/1.
β) Συρακούσες 38159' εκ «θησαυρού» **Canicattini 1917,**
IGCH 2150.

- 9⁰⁰ 8.40 γρ. -
Holloway 1989, πίν. 15. αρ. 19.
*Οι Talierco Mensitieri – Spragnoli (1993, σ. 179) αναφέρουν
ότι είναι Ξ και όχι Α.*
- 750.** E262 O539 Συρακούσες· εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH
2180.**
3⁰⁰ 8.39 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 32**
Nicolet-Pierre 2009, πίν. 19, αρ. 467.
- 751.** E263 O540 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19302.
3⁰⁰ 8.33 γρ. - **Πίν. 32**
β) Savoca Live Online Auction 9, 21 August 2016, lot 192.
- 8.20 γρ. 19 χιλ.
Φθορές στο ζεύγος των σφραγίδων.
- 752.** E263 O541 Bologna 51265 (Συλλογή Palagi).
10⁰⁰ 8.36 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 32**
- 753.** E263 O542 Αθήνα· εκ «θησαυρού» **Κεφαλονιά 1935, IGCH 140.**
3⁰⁰ 8.24 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 32**
Οικονομίδου 2017, πίν. 3, αρ. 40.
- 754.** E264 O543 Udine 5.27.3 (Συλλογή Aug. de Brandis).
- 7.34 γρ. 20.5 χιλ. **Πίν. 32**
E. Grafiti N-AI.

Ε. Ό.π., αλλά απεικονίζεται και το δεύτερο πτερό του Πηγάσου.

Ο. Ό.π.

- 755.** E265 O544 Künker 174, 27 September 2010, lot 258.
- 8.38 γρ. - **Πίν. 32**
- 756.** E265 O530 Auctiones e59, 18 March 2018, lot 36
- 8.14 γρ. 20 χιλ.
- 757.** E265 O545 α) Βερολίνο 18120.
5⁰⁰ 8.51 γρ. 24 χιλ. **Πίν. 32**
β) Νέα Υόρκη 1957.172.946.
12⁰⁰ 8.45 γρ. -
E. Grafiti NΦ.

- γ) Blackburn, Hart.
12⁰⁰ 8.40 γρ. 21 χιλ.
SNG Blackburn 667.
- δ) G.Hirsch 298, 07 May 2014, lot 272.
- 8.49 γρ. -
- ε) Συρακούσες 37730' εκ «θησαυρού» **Cesarò 1915-1916, IGCH 2145.**
9⁰⁰ 8.50 γρ. -
Holloway 1989, πίν. 11, αρ. 126.
- στ) Συλλογή Weber.
- 8.39 γρ. 21 χιλ.
Weber 3851.
- 758.** E265 O546 α) Αθήνα, Σούτσου.
2⁰⁰ 8.26 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 32**
SNG Soutzos 509.
β) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.05 γρ. 23 χιλ.
Calciati 1990, σ. 323, αρ. 591-138' *eiusdem*, σ. 429, αρ. 141.
γ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.34 γρ. 23.5 χιλ.
Calciati 1990, σ. 323, αρ. 599-141.
- 759.** E266 O547 Νέα Υόρκη 1936.145.5.
5⁰⁰ 8.19 γρ. - **Πίν. 32**
Ο. Πάνω από την κεφαλή της Αθηνάς δύο στρογγυλά εξάρματα.
- 760.** E266 O548 Συρακούσες 55939 ' εκ «θησαυρού» **Gela, Capo Soprano 1955 (;), IGCH 2183.**
11⁰⁰ 8.34 γρ. - **Πίν. 32**
Holloway 1989, πίν. 24. αρ. 64.
- 761.** E266 O549 α) Bologna 51267 (Συλλογή Palagi).
2⁰⁰ 7.94 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 32**
β) Marseille 255.
9⁰⁰ 8.54 γρ. 22 χιλ.
- 762.** E266 O550 Συρακούσες 102090' εκ «θησαυρού» **Palazzolo Acreide**

			1995.				
			-	8.01 γρ.	22 χιλ.		Πίν. 32
			Manenti 2013, σ. 233, αρ. 42.				
763.	E267	O545	Βερολίνο 17096.				
			7 ⁰⁰	8.56 γρ.	21 χιλ.		Πίν. 32
			<i>O. Διπλοχτυπημένος.</i>				
764.	E267	O551	Αθήνα' εκ «θησαυρού» Κεφαλονιά 1935, IGCH 140.				
			3 ⁰⁰	8.37 γρ.	21 χιλ.		Πίν. 32
			Οικονομίδου 2017, πίν. 3, αρ. 42.				
765.	E267	O552	α) Künker e42, 18 October 2016, lot 50.				
			-	8.51 γρ.	-		Πίν. 32
			β) Νέα Υόρκη 1944.100.19310.				
			10 ⁰⁰	7.99 γρ.	-		
			<i>E. Σπάσιμο σφραγίδας κάτω από το πτερό του Πηγάσου.</i>				
766.	E267	O550	α) Λονδίνο EH,p361.10.LocEr.				
			7 ⁰⁰	8.33 γρ.	22 χιλ.		Πίν. 32
			<i>BMC (Corinth and Colonies)</i> , αρ. 102.				
			β) Συρακούσες' εκ «θησαυρού» Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.				
			12 ⁰⁰	8.53 γρ.	21 χιλ.		
			Nicolet-Pierre 2009, πίν. 19, αρ. 462.				
			<i>E. Σπάσιμο σφραγίδας κάτω από το πτερό του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.</i>				
767.	E268	O553	α) Ουάσινγκτον.				
			5 ⁰⁰	8.54 γρ.	21 χιλ.		Πίν. 32
			β) «Θησαυρός» West Sicily 1984, CH X, 411.				
			-	8.09 γρ.	21 χιλ.		
			Calciati 1990, σ. 322, αρ. 589-138.				
768.	E268	O554	Ουάσινγκτον.				
			7 ⁰⁰	7.82 γρ.	22 χιλ.		Πίν. 32
769.	E268	O555	«Θησαυρός» West Sicily 1984, CH X, 411.				
			-	7.85 γρ.	22 χιλ.		Πίν. 32
			Calciati 1990, σ. 322, αρ. 588-138.				

Ε. Ό.π., αλλά Πήγασος δ.

Ο. Ό.π., αλλά χωρίς γράμμα.

- 770.** E245 O556 α) Φρανκφούρτη 878.
12⁰⁰ 8.46 γρ. 21.5 χιλ. Πίν. 32
β) Künker, eLive Auktion 37, 20 October 2015, lot 17.
- 8.48 γρ. -
γ) Συρακούσες 55940 εκ «θησαυρού» **Gela, Capo Soprano 1955 (;), IGCH 2183.**
8⁰⁰ 8.25 γρ. -
Holloway 1989, πίν. 24, αρ. 68.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ.

- 771.** E245 O557 α) Παρίσι 3862.
12⁰⁰ 8.47 γρ. 22 χιλ. Πίν. 32
Ε. Διπλοχτυπημένος.
β) Βιέννη 12397.
2⁰⁰ 8.22 γρ. 22 χιλ.
γ) Μόναχο 765.
5⁰⁰ 8.24 γρ. 20 χιλ.
- 772.** E247 O558 α) G. Hirsch 250-251, 08 May 2007, lot 656.
- 8.56 γρ. - Πίν. 32
β) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
11⁰⁰ 8.17 γρ. 20 χιλ.
Ο. Διπλοχτυπημένος.

Ε. Ό.π., αλλά ο Πήγασος αρ.

Ο. Ό.π., αλλά η Αθηνά αρ.

- 773.** E252 O559 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19301.
12⁰⁰ 8.51 γρ. - Πίν. 33
β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
7⁰⁰ 8.59 γρ. 20 χιλ.

774. E252 O560 α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 269.
12⁰⁰ 8.55 γρ. 20 χιλ. Πίν. 33
β) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.50 γρ. 20 χιλ.
Calciati 1990, σ. 323, αρ. 600-142.
γ) NYS 40, 11 January 2017, lot 1052.
- 8.27 γρ. -
775. E253 O559 Βιέννη 12422.
6⁰⁰ 8.42 γρ. 20 χιλ. Πίν. 33
776. E253 O561 Μόναχο 780.
11⁰⁰ 8.41 γρ. 21 χιλ. Πίν. 33
777. E269 O562 Κρακοβία MNK-VII-A-4356.
1⁰⁰ 8.59 γρ. 22.5 χιλ. Πίν. 33
778. E269 O563 α) Grün, 12 May 2016, lot 49.
- 8.50 γρ. 20 χιλ. Πίν. 33
β) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.50 γρ. 20 χιλ.
Calciati 1990, σ. 428, αρ. 133.
E. Σπάσιμο σφραγίδα κάτω από τα οπίσθια σκέλη του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.
779. E254 O564 α) Νέα Υόρκη 1978.64.141.
9⁰⁰ 8.34 γρ. - Πίν. 33
E. Graffiti X.
β) Συρακούσες 55941: εκ «θησαυρού» **Gela, Capo Soprano 1955 (;), IGCH 2183.**
12⁰⁰ 8.10 γρ. -
Holloway 1989, πίν. 24, αρ. 65.
780. E254 O563 Συρακούσες: εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**
10⁰⁰ 8.49 γρ. 21 χιλ. Πίν. 33
Nicolet-Pierre 2009, πίν. 19, αρ. 457.
781. E259 O562 Νέα Υόρκη 1944.100.19300.

			12 ⁰⁰	8.02 γρ.	-	Πίν. 33
			<i>E. Σπάσιμο σφραγίδας στην ουρά του Πηγάσου.</i>			
			<i>O. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στη μύτη της Αθηνάς.</i>			
782.	E259	O565	Νέα Υόρκη 1957.172.948.			
			11 ⁰⁰	8.52 γρ.	-	Πίν. 33
			<i>E. Graffiti NN.</i>			
783.	E255	O566	«Θησαυρός» West Sicily 1984, CH X, 411.			
			-	8.25 γρ.	19 χιλ.	Πίν. 33
			<i>E. Σπάσιμο σφραγίδας κάτω από το εθνικό.</i>			
			Calciati 1990, σ. 427, αρ. 132/1.			
784.	E270	O567	α) d'Antan 7, 21 May 2010, lot 19.			
			-	8.16 γρ.	20 χιλ.	Πίν. 33
			β) Ουάσινγκτον.			
			9 ⁰⁰	8.33 γρ.	-	
785.	E271	O567	α) CGB 26, 22 June 2006, lot 54.			
			12 ⁰⁰	8.58 γρ.	21.5 χιλ.	Πίν. 33
			β) Νέα Υόρκη 1957.172.947.			
			8 ⁰⁰	8.35 γρ.	-	
			<i>Ιχνη διάβρωσης χαλκού στην επιφάνεια του νομίσματος.</i>			
			<i>Υπόχαλκο (:).</i>			
786.	E261	O567	Κέρκυρα 12572α' εκ «θησαυρού» Πάγοι Κέρκυρας 2006.			
			7 ⁰⁰	8.25 γρ.	20.5 χιλ.	Πίν. 33
			<i>E. Σπασίματα στη σφραγίδα κάτω από το ρύγχος του Πηγάσου.</i>			
787.	E258	O567	α) Κρακοβία MNK-VII-A-4357.			
			12 ⁰⁰	8.12 γρ.	21.9 χιλ.	Πίν. 33
			β) «Θησαυρός» West Sicily 1984, CH X, 411.			
			-	8.46 γρ.	22 χιλ.	
			Calciati 1990, σ. 322, αρ. 579-134.			
			γ) «Θησαυρός» West Sicily 1984, CH X, 411.			
			-	8.39 γρ.	20.5 χιλ.	
			Calciati 1990, σ. 322, αρ. 581-134.			
788.	E272	O568	Ουάσινγκτον.			
			6 ⁰⁰	8.33 γρ.	-	Πίν. 33

789. E272 O569 Νέα Υόρκη 1978.64.142.
3⁰⁰ 8.19 γρ. - Πίν. 33
790. E273 O570 Αθήνα, Μουρούζη.
7⁰⁰ 8.35 γρ. 21 χιλ. Πίν. 33
Ποστολάκας 1868, αρ. 624.
791. E273 O571 Συρακούσες· εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**
10⁰⁰ 8.44 γρ. 20 χιλ. Πίν. 33
Nicolet-Pierre 2009, πίν. 19, αρ. 456.
792. E273 O572 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19303.
3⁰⁰ 8.30 γρ. - Πίν. 33
β) Βρυξέλλες 52768.
6⁰⁰ 8.30 γρ. 22 χιλ.
793. E273 O573 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
9⁰⁰ 8.40 γρ. 21 χιλ. Πίν. 33
β) Αθήνα· εκ «θησαυρού» **Κεφαλονιά 1935, IGCH 140.**
11⁰⁰ 8.37 γρ. 21 χιλ.
Οικονομίδου 2017, πίν. 2, αρ. 31.
γ) Ουαλία.
6⁰⁰ 8.34 γρ. 20 χιλ.
δ) Manchester.
9⁰⁰ 8.36 γρ. 19 χιλ.
SNG Manchester 881.
ε) Συρακούσες 55943· εκ «θησαυρού» **Gela, Capo Soprano 1955 (;), IGCH 2183.**
1⁰⁰ 8.18 γρ. -
Holloway 1989, πίν. 24, αρ. 66.
στ) Συρακούσες· εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**
8⁰⁰ 8.14 γρ. 20 χιλ.
Nicolet-Pierre 2009, πίν. 19, αρ. 455.
E. Φθορά πάνω στο εθνικό Α σε όλα τα νομίσματα.

794. E262 O574 α) Παρίσι, Delepieerre.
 11⁰⁰ 8.39 γρ. 19.5 χιλ. Πίν. 33
SNG Delepieerre 1240.
 β) CGB 25, 26 January 2006, αρ. 74.
 6⁰⁰ 8.33 γρ. 21.5 χιλ.
795. E262 O575 Νέα Υόρκη 1957.172.949.
 3⁰⁰ 8.44 γρ. - Πίν. 33

Ε. Ό.π., αλλά απεικονίζεται και το δεύτερο πτερό του Πηγάσου.

Ο. Ό.π.

796. E267 O576 α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
 9⁰⁰ 8.58 γρ. 21.5 χιλ. Πίν. 33
 β) Συρακούσες: εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**
 6⁰⁰ 8.41 γρ. 19 χιλ.
 Nicolet-Pierre 2009, πίν. 19, αρ. 454.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κάτω από το λαιμό της Αθηνάς $\bar{\Lambda}$.

797. E272 O577 α) Charonnière & Hess-Divo 1, 18 May 2010, αρ. 108.
 - 8.62 γρ. - Πίν. 34
 β) Συρακούσες: εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**
 6⁰⁰ 8.37 γρ. 20 χιλ.
 Nicolet-Pierre 2009, πίν. 19, αρ. 459.
798. E272 O578 Συλλογή Pozzi.
 - - - Πίν. 34
*Pozzi*_β 3943.
799. E272 O579 «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
 - 8.41 γρ. 20.5 χιλ. Πίν. 34
 Calciati 1990, σ. 322, αρ. 577-134.
800. E273 O580 Elsen 101, 13 June 2009, lot 88: εκ NAC 33, 06 April 2006, lot 1358.

			-	8.52/8.50 γρ.	25 χιλ.	Πίν. 34
			<i>E. Φθορά πάνω στο εθνικό Λ.</i>			
801.	E273	O581	Tkalec 22 April 2007, lot 50.			
			-	8.34 γρ.	-	Πίν. 34
			<i>E. Φθορά πάνω στο εθνικό Λ.</i>			
802.	E273	O582	Συλλογή Hirsch.			
			3 ⁰⁰	8.30 γρ.	21.8 χιλ.	Πίν. 34
			<i>E. Φθορά πάνω στο εθνικό Λ.</i>			
			<i>Hirsch 1208.</i>			
803.	E262	O583	Heritage 3019, 25-28 April 2012, lot 23101.			
			6 ⁰⁰	8.59 γρ.	22 χιλ.	Πίν. 34
			CNG Coin Shop 926178.			
804.	E262	O579	Auctiones e14, 17 March 2013, lot 11.			
			-	8.49 γρ.	19-20 χιλ.	Πίν. 34
805.	E262	O582	α) «Θησαυρός» West Sicily 1984, CH X, 411.			
			-	8.49 γρ.	20.5 χιλ.	
			Calciati 1990, σ. 322, αρ. 580-134.			
			β) Heritage 3026, 25 September 2013, lot 26066.			
			-	8.53 γρ.	-	Πίν. 34
			γ) Συρακούσες· εκ «θησαυρού» Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.			
			2 ⁰⁰	8.37 γρ.	20.5 χιλ.	
			Nicolet-Pierre 2009, πίν. 19, αρ. 466.			
			δ) Rauch 81, 21 November 2007, αρ. 120.			
			-	8.49 γρ.	-	
			<i>E. Φθορές στο Λ.</i>			
806.	E262	O581	α) Νέα Υόρκη 1944.100.19306.			
			9 ⁰⁰	8.39 γρ.	-	Πίν. 34
			β) Lanz 120, 18 May 2004, lot 150.			
			1 ⁰⁰	8.47 γρ.	22 χιλ.	
807.	E274	O584	α) Forum 17858.			
			9 ⁰⁰	8.17 γρ.	23.2 χιλ.	Πίν. 34
			β) «Θησαυρός» West Sicily 1984, CH X, 411.			

			-	8.46 γρ.	21.5 χιλ.	
				Calciati 1990, σ. 322, αρ. 586-138.		
808.	E275	O584	α)	Stack's Coin Galleries December 2008, 17 December 2008, lot 54' εκ Stack's Coin Galleries July 2007, 18 July 2007, lot 489.		
			-	8.44 γρ.	-	Πίν. 34
			β)	Φλωρεντία.		
			9 ⁰⁰	8.26 γρ.	23 χιλ.	
				SNG Firenze 1005.		
809.	E255	O585	Άρτα	2483.		
			12 ⁰⁰	8.02 γρ.	20 χιλ.	Πίν. 34
810.	E255	O586	Cambridge, Lewis.			
			3 ⁰⁰	8.46 γρ.	20 χιλ.	Πίν. 34
				<i>E. Σπάσιμο σφραγίδας στα οπίσθια σκέλη του Πηγάσου.</i>		
				SNG Lewis 629.		
811.	E276	O586	«Θησαυρός»	West Sicily 1984, CH X, 411.		
			-	8.38 γρ.	20 χιλ.	Πίν. 34
				Calciati 1990, σ. 322, αρ. 578-134.		
812.	E276	O587	Νέα Υόρκη	1944.100.19304.		
			3 ⁰⁰	8.14 γρ.	-	Πίν. 34
				<i>Το νόμισμα, αν και δε διακρίνεται το μονογράφημα \overline{A}, κατατάσσεται στην ομάδα αυτή λόγω τεχνοτροπίας.</i>		
813.	E276	O588	α)	Νέα Υόρκη 1944.100.19309.		
			8 ⁰⁰	8.40 γρ.	-	Πίν. 34
			β)	Οξφόρδη.		
			5 ⁰⁰	8.38 γρ.	21 χιλ.	
814.	E276	O589	ACR 3, 31 May 2011, lot 98.			
			-	8.40 γρ.	20 χιλ.	Πίν. 34
815.	E277	O587	«Θησαυρός»	West Sicily 1984, CH X, 411.		
			-	8.29 γρ.	20 χιλ.	Πίν. 34
				Calciati 1990, σ. 322, 576-132.		
				<i>E. Σπάσιμο σφραγίδας στη ράχη και κάτω από τα οπίσθια σκέλη.</i>		

Ο. Το νόμισμα, αν και δε διακρίνεται το μονογράφημα Α, κατατάσσεται στην ομάδα αυτή λόγω τεχνοτροπίας.

- 816.** E277 O588 Ουάσινγκτον.
1⁰⁰ 8.38 γρ. - **Πίν. 34**
- Ο. Σπάσιμο σφραγίδας στο πρόσωπο της Αθηνάς.*
- 817.** E277 O590 α) Βιέννη 12420.
9⁰⁰ 8.15 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 34**
- β) Παρίσι 57.
6⁰⁰ 8.30 γρ. 21.5 χιλ.
- γ) Heritage, 2003, (HWCA) FUN Sale, Orlando, FL, 20 September 2003, lot 11095.
- 8.46 γρ. 20 χιλ.
- δ) Συρακούσες· εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**
3⁰⁰ 8.30 γρ. 20 χιλ.
Nicolet-Pierre 2009, πίν. 19, αρ. 458.
- 818.** E277 O589 Ουάσινγκτον.
6⁰⁰ 8.42 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 34**
- 819.** E278 O589 α) Frankfurt am Main, Deutsche Bundesbank 1140.
10⁰⁰ 8.34 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 34**
- β) CGB e-Monnaies, 27 September 2016, lot 28.
9⁰⁰ 8.24 γρ. 22.5 χιλ.
- 820.** E279 O590 Παρίσι 52.
9⁰⁰ 8.31 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 34**
- 821.** E280 O591 Συρακούσες 48379· εκ «θησαυρού» **Camarina 1928, IGCH 2185.**
2⁰⁰ 8.30 γρ. - **Πίν. 35**
Holloway 1989, πίν. 33, αρ. 77.
- 822.** E280 O592 Συρακούσες 37734· εκ «θησαυρού» **Cesarò 1915-1916, IGCH 2145.**
9⁰⁰ 8.35 γρ. - **Πίν. 35**
Holloway 1989, πίν. 12, αρ. 129.
- 823.** E281 O593 Παρίσι 51.

			6 ⁰⁰	8.08 γρ.	19 χιλ.	Πίν. 35
824.	E282	O594	Λονδίνο 1857,1218.38.			
			10 ⁰⁰	8.46 γρ.	22 χιλ.	Πίν. 35
			<i>BMC (Corinth and Colonies)</i> , αρ. 98.			
Ε. Ό.π. Παριστάνεται και το δεύτερο πτερό του Πηγάσου.						
Ο. Ό.π.						
825.	E267	O584	Ουάσινγκτον.			
			9 ⁰⁰	8.47 γρ.	-	Πίν. 35
826.	E267	O595	α) VAuktions 229, 18 June 2009, lot 7.			
			-	8.45 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 35
			β) Συρακούσες· εκ «θησαυρού» Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.			
			2 ⁰⁰	8.42 γρ.	21 χιλ.	
			Nicolet-Pierre 2009, πίν. 19, αρ. 461.			
			γ) «Θησαυρός» Sicily 1935, IGCH 2148.			
			-	8.32 γρ.	-	
			Ravel 1936 _ω , σ. 4, αρ. 54.			
			δ) Auctiones e59, 18 March 2018, lot 33· εκ Auctiones e58, 17 December 2017, lot 70.			
			-	8.37 γρ.	21-22 χιλ.	
827.	E267	O596	α) Βερολίνο, Löbbecke 1906.			
			11 ⁰⁰	8.40 γρ.	22 χιλ.	Πίν. 35
			β) CGB 43, 29 April 2010, lot 116.			
			12 ⁰⁰	8.38 γρ.	22.5	
			γ) CNG e275, 07 March 2012, lot 24.			
			10 ⁰⁰	8.43 γρ.	20 χιλ.	
			<i>Ο. Διπλοχτυπημένος.</i>			
828.	E267	O597	α) CGB 23, 27 Νοεμβρίου 2004, lot 71.			
			11 ⁰⁰	8.46 γρ.	22.5 χιλ.	Πίν. 35
			β) Cambridge, McClean.			
			7 ⁰⁰	8.19 γρ.	23 χιλ.	
			<i>McClean 5351</i> , πίν. 195, αρ. 7.			

- E. Σπάσιμο σφραγίδας πίσω από το πτερό του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.*
- 829.** E267 O598 St. James 21, 19 April 2012, lot 6.
 - 8.43 γρ. - Πίν. 35
E. Σπάσιμο σφραγίδας πίσω από το πτερό του Πηγάσου.
- 830.** E267 O599 α) Συρακούσες· εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**
 3⁰⁰ 8.43γρ. 21 χιλ.
 Nicolet-Pierre 2009, πίν. 19, αρ. 460.
 β) Βιέννη, Institut 6308.
 6⁰⁰ 3.91 γρ.* 21 χιλ. Πίν. 35
 * *Ελλιποβαρές – κίβδηλο (;).*
 γ) Λονδίνο ΕΗ, p361.5.LocEr.
 1⁰⁰ 8.44 γρ. 20 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 97.
E. Σπάσιμο σφραγίδας πίσω από το πτερό του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.
- 831.** E267 O600 α) Οξφόρδη (New College).
 7⁰⁰ 8.20 γρ. 21 χιλ. Πίν. 35
 β) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
 - 8.10 γρ. 22 χιλ.
 Calciati 1990, σ. 428, αρ. 135/1.
 γ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
 - 8.46 γρ. 21 χιλ.
 Calciati 1990, σ. 322, αρ. 582-135.
E. Σπάσιμο σφραγίδας πίσω από το πτερό του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.
- 832.** E267 O592 α) Νέα Υόρκη 1957.172.950.
 3⁰⁰ 8.43 γρ. - Πίν. 35
 β) d'Antan 20, 19 November 2016, lot 398.
 - 8.38 γρ. 21 χιλ.
E. Σπάσιμο σφραγίδας πίσω από το πτερό του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.

833. E267 O579 α) CGB 34, 30 April 2008, lot 148.
6⁰⁰ 8.49 γρ. 23.5 Πίν. 35
β) Bologna 51264 (Συλλογή Palagi).
3⁰⁰ 8.44 γρ. 21 χιλ.
γ) Κέρκυρα 11195' εκ «θησαυρού» **Κέρκυρα 1997, CH X, 54.**
- 8.34 γρ. 22 χιλ.
Preka – Gjongecaj 2007, σ. 376, αρ. 35.
δ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.45 γρ. 23 χιλ.
E. Σπάσιμο σφραγίδας πίσω από το πτερό του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.
Calciati 1990, σ. 429, αρ. 141/1.
834. E265 O601 Αθήνα' εκ «θησαυρού» **Κεφαλονιά 1935, IGCH 140.**
2⁰⁰ 8.42 γρ. 21 χιλ. Πίν. 35
O. Σπάσιμο σφραγίδας μπροστά από την κεφαλή της Αθηνάς.
Oικονομίδου 2017, πίν. 3, αρ. 41.
- E. Ό.π. Παριστάνεται μόνο ένα πτερό του Πηγάσου.
O. Ό.π., αλλά κάτω από το λαιμό *Λ*.
835. E255 O602 Κοπεγχάγη.
9⁰⁰ 8.39 γρ. 20 χιλ. Πίν. 35
SNG Cop. 357.
836. E272 O602 α) Αθήνα, *Alpha*.
5⁰⁰ 8.10 γρ. 20 χιλ. Πίν. 35
SNG Alpha 563.
β) Λονδίνο RPK,p50A.15.Leu.
4⁰⁰ 8.34 γρ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 100.
γ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.47 γρ. 21.5 χιλ.
Calciati 1990, σ. 322, αρ. 583-136.

Ε. Ό.π. Παριστάνεται και το δεύτερο πτερό του Πηγάσου.

Ο. Ό.π.

- 837.** E267 O603 α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
9⁰⁰ 8.32 γρ. 23.5 χιλ. **Πίν. 35**
β) Künker e31, 29 October 2014, lot 81.
- - -
γ) Νέα Υόρκη 1957.172.951.
9⁰⁰ 8.37 γρ. -
δ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.50 γρ. 19.5 χιλ.
Calciati 1990, σ. 322, αρ. 584-137' *eiusdem*, σ. 428, αρ. 137.
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας πίσω από το πτερό του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.

Ε. Ό.π. Παριστάνεται μόνο ένα πτερό του Πηγάσου.

Ο. Ό.π., αλλά κάτω από το λαιμό Δ.

- 838.** E283 O604 Νέα Υόρκη 1944.100.19305.
3⁰⁰ 8.58 γρ. - **Πίν. 35**

Ε. Ό.π., αλλά Πήγασος δ.

Ο. Ό.π.

- 839.** E284 O604 α) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.
8⁰⁰ 7.99 γρ. 20.5 χιλ. **Πίν. 35**
β) Παρίσι 53.
1⁰⁰ 8.40 γρ. 21 χιλ.

Τριημίδραγμα

Ε. Λ. Βελλεροφόντης γυμνός, ιππεύων Πήγασο σε πτήση δ. Φοράει πέτασο στην κεφαλή, ενώ στο ανασηκωμένο δ. χέρι κρατάει δόρυ.

Ο. Χίμαιρα σε βρυχηθμό με προτεταμένα τα εμπρόσθια σκέλη πάνω σε γραμμή εδάφους δ.

- 840.** E285 O605 α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
12⁰⁰ 3.81 γρ. 17.5 χιλ. **Πίν. 35**

Warren 1968, πίν. 13.17

β) CNG e311, 25 September 2013, lot 585· CNG 88, 14 September 2011, lot 210.

4⁰⁰ 3.83 γρ. 15 χιλ.

Δραχμές

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση αρ. με απλωμένα πτερά.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης αρ. Έχει την κόμη ανασηκωμένη και μαζεμένη σε σάκκο.

841. E286 O606 Άρτα 615.
6⁰⁰ 2.01 γρ. 15 χιλ. **Πίν. 35**

842. E286 O607 Λευκάδα 259.
2⁰⁰ 2.20 γρ. 13.5 χιλ. **Πίν. 35**

Ο. Διπλοχτυπημένος.

Τριώβολα

Ε. Λ. Ημίτομο Πηγάσου αρ. με καμπυλόσχημο πτερό.

Ο. Λ. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης αρ. Φοράει ενώτια και περιδέραιο, από το οποίο διακρίνονται οι μίτοι. Έχει την κόμη μαζεμένη σε σάκο από όπου κρέμεται θύσανος. Κάτω από το λαιμό Ξ.

843. E287 O608 α) Βέλγιο.
12⁰⁰ 1.16 γρ. 13 χιλ.
β) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 226.

10⁰⁰ 1.33 γρ. 12 χιλ. **Πίν. 35**

γ) Αθήνα, Μουρούζη.

11⁰⁰ 1.20 γρ. 13 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 670.

δ) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

8⁰⁰ 1.20 γρ. 13 χιλ.

ε) Νέα Υόρκη 1955.54.161.

- 1.11 γρ. -

στ) Οξφόρδη (given by Miss M.V. Clarke 1924).

6⁰⁰ 1.12 γρ. 12 χιλ.

ζ) G. Hirsch 275, 22 September 2011, lot 3624.

- 1.19 γρ. -

η) Λονδίνο 1866,1201.2910.

10⁰⁰ 1.26 γρ. 11 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 120.

θ) Λονδίνο ΕΗ,ρ363.23.LocEp.

9⁰⁰ 1.11 γρ. 11 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 122.

Ο. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στο ενώτιο σε όλα τα νομίσματα.

844. E288 O608 α) Cambridge, Leake.

1⁰⁰ 1.11 γρ. 13 χιλ.

SNG Fitzwilliam Leake 2750.

β) Lanz 128, 22 May 2006, lot 115.

5⁰⁰ 1.29 γρ. 12 χιλ.

Πίν. 35

γ) Κοπεγχάγη.

11⁰⁰ 1.30 γρ. 12 χιλ.

SNG Cop. 365.

Ο. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στο ενώτιο στα νομίσματα β-γ.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά χωρίς μονόγραμμα.

845. E288 O609 G. Hirsch 306, 12 February 2015, lot 1739.

- 1.21 γρ. -

Πίν. 36

846. E287 O609 Νέα Υόρκη 1944.100.19343.

9⁰⁰ 1.18 γρ. -

Πίν. 36

Ε. Ό.π.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης αρ. Έχει την κόμη μαζεμένη σε λαμπάδιο. Φοράει ενώτιο και περιδέραιο. Στο πεδίο δ. Λ.

847. E287 O610 Συλλογή Lockett.

12⁰⁰ 1.22 γρ. 13 χιλ.

Πίν. 36

SNG Lockett 2292.

848. E287 O611 α) Αθήνα, Μουρούζη.
5⁰⁰ 1.26 γρ. 13 χιλ. **Πίν. 36**

Ποστολάκας 1868, αρ. 669.

β) Οξφόρδη.

7⁰⁰ 1.79 γρ. 13 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης αρ. με στεφανωτή κόμμωση και ελεύθερους βοστρύχους στη ράχη. Φοράει ενώτιο και περιδέραιο. Στο πεδίο κάτω δ. Λ

849. E287 O612 Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875
10⁰⁰ 1.22 γρ. 12 χιλ. **Πίν. 36**

Διώβολα

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση αρ. με πτερό σε έκταση.

Ο. Πήγασος με καμπυλόσχημο πτερό σε βηματισμό αρ. με ανασηκωμένο το δ. εμπρόσθιο σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους. Κάτω από την κοιλιά Λ.

850. E289 O613 α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
9⁰⁰ 0.87 γρ. 11 χιλ. **Πίν. 36**

β) Νέα Υόρκη 1944.100.19344.

3⁰⁰ 0.69 γρ. -

γ) Harvard 1.1965.1811

- 0.82 γρ. 10.5 χιλ.

851. E289 O614 α) Στουτγάρδη, ιδιωτική Συλλογή.
12⁰⁰ 0.84 γρ. 11 χιλ. **Πίν. 36**

β) Bertolami e52, 04 February 2018, lot 118' εκ Bertolami e41, 30 April 2017, lot 196.

6⁰⁰ 0.71 γρ. 10 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά ο Πήγασος δ. και Λ κάτω από τα οπίσθια σκέλη.

852. E289 O615 Lanz 135, 21 May 2007, lot 228.
10⁰⁰ 0.73 γρ. 13 χιλ. **Πίν. 36**

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά ο Πήγασος δ. και Λ κάτω την κοιλιά του Πηγάσου.

853.	E289	O616	α) Οξφόρδη. 11 ⁰⁰	0.77 γρ.	10.5 χιλ.	Πίν. 36
			β) Παρίσι 63. 3 ⁰⁰	0.90 γρ.	10 χιλ.	
			γ) Cambridge, McClean. 6 ⁰⁰	0.81 γρ.	10.5 χιλ.	
			<i>McClean 5319, πίν. 193.18.</i>			

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά ο Πήγασος αρ.

854.	E290	O617	Νέα Υόρκη 1944.100.19346. 9 ⁰⁰	0.84 γρ.	-	Πίν. 36
855.	E291	O613	α) Cambridge, Leake. 3 ⁰⁰	0.69 γρ.	12 χιλ.	Πίν. 36
			<i>SNG Leake 2751.</i>			
			β) Cambridge, McClean. 12 ⁰⁰	0.79 γρ.	11 χιλ.	
			<i>McClean 5320, πίν. 193.19.</i>			
			γ) Cambridge, Leake. 11 ⁰⁰	0.71 γρ.	12 χιλ.	
			<i>SNG Leake 2754.</i>			

Τριημιωβόλια

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση αρ. με το πτερό σε έκταση.

Ο. Γοργόνειο κατ' ενώπιον. Κυματοειδείς βόστρυχοι πλαισιώνουν την κεφαλή.

856.	E292	O618	M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 229.1. 6 ⁰⁰	0.57 γρ.	8 χιλ.	Πίν. 36
857.	E292	O619	M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 229.2. 2 ⁰⁰	0.52 γρ.	9 χιλ.	Πίν. 36

7^η σειρά

Στατήρες

Ε. Α. Πήγασος σε πτήση αρ. με το πτερό σε έκταση.

Ο. Λ δ. Κεφαλή Αθηνάς αρ. με κορινθιακό κράνος με καταυχένιο, του οποίου η θόλος στολίζεται με κλαδί δάφνης και καρπούς. Φοράει περιδέραιο. Στο πεδίο δ. στυλίδα με στολισμένη κεραία στα άκρα.

- 858.** E293 O620 α) Αθήνα' εκ «θησαυρού» **Χιλιόμοδι 1932, IGCH 85.**
10⁰⁰ 8.22 ρ. 21 χιλ. **Πίν. 36**
β) Αθήνα 2161.
1⁰⁰ 8.34 γρ. -
γ) Νέα Υόρκη 1944.100.19299.
12⁰⁰ 8.62 γρ. -
δ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.54 γρ. 20 χιλ.
Calciati 1990, σ. 323, αρ. 601-142' σ. 430, αρ. 143.
ε) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.33 γρ. 21 χιλ.
Calciati 1990, σ. 323, αρ. 602-143.
- 859.** E294 O621 Οξφόρδη.
1⁰⁰ 8.44 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 36**
- 860.** E295 O621 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19311.
10⁰⁰ 8.49 γρ. - **Πίν. 36**
β) Αθήνα 2162.
12⁰⁰ 8.25 γρ. χιλ.

Ε. Ό.π..

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. περιστέρι σε πτήση αρ. μέσα σε στεφάνι δάφνης.

- 861.** E296 O622 α) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.52 γρ. 22 χιλ.
Calciati 1990, σ. 425, αρ. 122.
β) Αθήνα, Μουρούζη.
10⁰⁰ 8.17 γρ. 21 χιλ.
Ο. Διπλοχτυπημένος.

Ποστολάκας 1868, αρ. 627.

γ) Cambridge, Leake.

9⁰⁰ 8.51 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 36**

SNG Leake 2735.

Ε. Σπάσιμο και επιδιόρθωση σφραγίδας κάτω από τα οπίσθια σκέλη του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.

8^η σειρά

Στατήρες

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση δ. με το πτερό σε έκταση.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς δ. με κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Φοράει περιδέριο από χάντρες. Στο πεδίο αρ. Λ και ημίτομο τζίτζικα.

862. E225 O623 Βερολίνο, Löbbecke 1906.

6⁰⁰ 8.30 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 36**

863. E225 O624 Lanz 50, 27 November 1989, lot 239.

- 8.46 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 36**

Calciati 1990, σ. 422, αρ. 112.

Ε. Ό.π., αλλά Πήγασος αρ.

Ο. Ό.π.

864. E297 O625 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

3⁰⁰ 8.41 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 36**

β) Νέα Υόρκη 1944.100.19291.

9⁰⁰ 8.18 γρ. -

β) Lanz 50, 27 November 1989, lot 240.

- 8.49 γρ. 20 χιλ.

Calciati 1990, II, σ. 423, αρ. 113.

865. E297 O626 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

1⁰⁰ 8.41 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 36**

β) Συρακούσες 37746' εκ «θησαυρού» **Cesarò 1915-1916, IGCH 2145.**

9⁰⁰ 8.65 γρ. 20 χιλ.

Holloway 1989, πίν. 12, αρ. 138.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ., χωρίς Λ και στο πεδίο δ. γόρδιος δεσμός (κορδόνι τυλιγμένο σε σχήμα οκτώσχημης ασπίδας).

866. E297 O627 α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

2⁰⁰ 8.40 γρ. 21.5 χιλ. **Πίν. 36**

β) Roma e26 30 April 2016, lot 82' εκ Gorny - von Mosch 142, 10 October 2005, lot 1414.

9⁰⁰ 8.55/8.53 γρ. 21 χιλ.

γ) Οξφόρδη (Balliol).

12⁰⁰ 8.44 γρ. 20 χιλ.

867. E298 O627 α) NAC 84, 20 May 2015, lot 1488.

- 8.42 γρ. -

β) Λονδίνο 1843,0116.91.

10⁰⁰ 8.47 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 36**

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 83.

γ) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

3⁰⁰ 8.38 γρ. 23 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. Λ και οφθαλμός κάθετα τοποθετημένος.

868. E298 O628 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

4⁰⁰ 8.78 γρ. 20.5 χιλ. **Πίν. 36**

β) Grün 50, 10 November 2008, lot 23.

- 8.73 γρ. -

869. E298 O629 α) Λονδίνο EH,p361.8.LocEp.

9⁰⁰ 8.55 γρ. 21.5 χιλ. **Πίν. 37**

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 95.

β) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

9⁰⁰ 8.49 γρ. 21 χιλ.

- γ) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
1⁰⁰ 8.36 γρ. 22 χιλ.
- δ) Νέα Υόρκη 1957.172.926.
9⁰⁰ 8.29 γρ. -
- ε) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.61 γρ. 20 χιλ.
Calciati 1990, σ. 321, αρ. 575-130.
- 870.** E299 O630 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19270.
12⁰⁰ 8.39 γρ. - **Πίν. 37**
Διαμπερήσ οπή.
β) Συλλογή Pozzi.
- - -
Διαμπερήσ οπή.
Pozzi β 3942.
- 871.** E300 O629 M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD),
lot 268.
3⁰⁰ 8.39 γρ. 19 χιλ. **Πίν. 37**
- E. Ό.π.
O. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. προτομή γρύπα δ.
- 872.** E298 O631 M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD),
lot 271.
12⁰⁰ 8.40 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 37**
- 873.** E298 O632 Νέα Υόρκη 1944.100.19329.
5⁰⁰ 8.57 γρ. - **Πίν. 37**
- 874.** E299 O632 Baldwin's 83, 24 September 2013, lot 4045.
2⁰⁰ 8.59 23 χιλ.
Calciati 1990, σ. 423, αρ. 116.
- 875.** E299 O633 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, Συλλογή
Ravel).
10⁰⁰ 8.66 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 37**
β) Cambridge, Leake.
1⁰⁰ 8.50 γρ. 22 χιλ.

SNG Leake 2738.

- 876.** E299 O631 Συρακούσες 55662 · εκ «θησαυρού» **Scoglitti 1938, IGCH 2185.**

3⁰⁰ 8.47 γρ. - **Πίν. 37**

Holloway 1989, πίν. 48, αρ. 195.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. Λ και κορδόνι με δύο θηλιές.

- 877.** E298 O634 Νέα Υόρκη 1944.100.19319.

9⁰⁰ 8.39 γρ. - **Πίν. 37**

Calciati 1990, σ. 426, αρ. 125· Camman 1932, σσ. 44-45, αρ. 25b.

- 878.** E298 O635 α) Gorny - von Mosch 216, 15 October 2013, lot 2390.

- 8.54 γρ. - **Πίν. 37**

β) Συρακούσες· εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**

6⁰⁰ 8.43 γρ. 20 χιλ.

Nicolet-Pierre 2009, πίν. 19, αρ. 451.

γ) Gorny - von Mosch 216, 15 October 2013, lot 2389.

- 8.44 γρ. -

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. στεφάνι κισσού.

- 879.** E301 O636 α) G. Hirsch 275, 22 September 2011, lot 3625.

- 8.55 γρ. - **Πίν. 37**

β) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**

- 8.22 γρ. 21 χιλ.

Calciati 1990, σ. 321, αρ. 570-121.

- 880.** E301 O637 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19288.

9⁰⁰ 8.34 γρ. - **Πίν. 37**

β) Λονδίνο BNK,G.321.

3⁰⁰ 8.50 γρ. 19 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 80.

γ) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

3⁰⁰ 8.41 γρ. 21 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. ημίτομο γρύπα σε καλπασμό αρ.

881. E302 O638 Charonniere & Hess-Divo Auktion 1, 18 May 2010, lot 105.

- 8.56 γρ. - **Πίν. 37**

Ο. Διπλοχτυπημένος.

882. E302 O639 α) Αθήνα, Μουρούζη.

10⁰⁰ 8.55 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 37**

Ποστολάκας 1868, αρ. 629.

Ο. Διπλοχτυπημένος.

β) Νέα Υόρκη 1944.100.19315.

9⁰⁰ 8.27 γρ. -

883. E302 O640 α) Elsen 102, 12 September 2009, lot 87.

- 8.18 γρ. - **Πίν. 37**

β) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

1⁰⁰ 8.15 γρ. 22 χιλ.

γ) Νέα Υόρκη 1957.172.957.

6⁰⁰ 8.13 γρ. -

884. E302 O641 Νέα Υόρκη 1957.172.953.

12⁰⁰ 8.71 γρ. - **Πίν. 37**

885. E302 O642 α) Soler y Llach 70, 28 February 2012, lot 3025.

- 8.50 γρ. - **Πίν. 37**

β) «Θησαυρός» **Sicily 1935, IGCH 2148.**

- - -

Ravel 1936_a, σ. 4, αρ. 53.

γ) Κοπεγχάγη.

9⁰⁰ 8.31 γρ. 21 χιλ.

SNG Cop. 352.

Ο. Σπάσιμο σφραγίδας στο πηγούνι της Αθηνάς σε όλα τα νομίσματα.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ., αλλά στο πεδίο αρ. ημίτομο γρύπα σε καλπασμό δ.

886. E302 O643 Νέα Υόρκη 1944.100.19314.
3⁰⁰ 8.35 γρ. - **Πίν. 37**

Ε. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ. Στο πεδίο δ. ημίτομο γρύπα σε καλπασμό αρ.

887. E303 O639 Μόναχο 798.
6⁰⁰ 7.88 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 37**

888. E304 O639 Παρίσι, De Luynes.
3⁰⁰ 8.55 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 37**

Ε. Οριζόντιο σπάσιμο σφραγίδας πίσω από το πτερό του Πηγάσου.

De Luynes 1838: Traité, πίν.270, αρ. 12.

889. E305 O639 α) Συρακούσες: εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**

9⁰⁰ 8.41 γρ. 21 χιλ.

Nicolet-Pierre 2009, πίν. 18, αρ. 441.

β) Νέα Υόρκη 1957.172.956.

3⁰⁰ 8.41 γρ. - **Πίν. 37**

890. E306 O644 Κοπεγχάγη.
11⁰⁰ 8.07 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 37**
SNG Cop. 353.

891. E307 O641 α) M&M Deutschland 12, 10 April 2003, lot 97.
- 8.36 γρ. 24 χιλ. **Πίν. 37**

β) Συρακούσες: εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**

6⁰⁰ 8.51 γρ. 21 χιλ.

Nicolet-Pierre 2009, πίν. 18, αρ. 437.

892. E307 O642 α) Blackburn, Hart.
3⁰⁰ 8.48 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 37**

SNG Blackburn 661.

β) Βερολίνο 18055.

893. E308 O645 α) Παρίσι 1101.
6⁰⁰ 8.50 γρ. 20 χιλ.
12⁰⁰ 8.45 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 38**
β) Νέα Υόρκη 1957.172.958.
11⁰⁰ 8.50 γρ. -
γ) Forum Ancient Coins 21200.
6⁰⁰ 8.22 γρ. 20.3 χιλ.
894. E308 O646 α) Winterthur.
10⁰⁰ 8.57 γρ. 20.3 χιλ. **Πίν. 38**
Winterthur 1838.
β) Οξφόρδη (δωρεά S. Drower, 14 September 1955).
12⁰⁰ 8.04 γρ. 19 χιλ.
895. E308 O647 Künker 136, 10 March 2008, lot 585.
- 8.63 γρ. - **Πίν. 38**
896. E308 O648 α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), αρ. 266.
6⁰⁰ 8.59 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 38**
β) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 7.83 γρ. 20 χιλ.
Calciati 1990, σ. 321, αρ. 569-117.
γ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.40 γρ. 20 χιλ.
Calciati 1990, σ. 320, αρ. 557-99.
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου στα νομίσματα β-γ.
Ο. Σπάσιμο σφραγίδας στη θόλο του κράνους της Αθηνάς στα νομίσματα β-γ.
897. E308 O649 α) Λονδίνο 1840,0403.49.
9⁰⁰ 8.48 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 38**
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 76.
β) Συλλογή Pozzi.
- - -
*Pozzi*β 3940.

- γ) Συρακούσες· εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**
 4⁰⁰ 8.40 γρ. 19 χιλ.
 Nicolet-Pierre 2009, πίν. 18, αρ. 439.
- 898.** E309 O650 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, 10 May 1957).
 11⁰⁰ 8.37 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 38**
 β) Ιδιωτική Συλλογή.
 - - 20.5 χιλ.
 Calciati 1990, σ. 424, αρ. 117/1.
- 899.** E309 O651 Παρίσι 1131.
 5⁰⁰ 8.48 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 38**
- 900.** E309 O652 Νέα Υόρκη 1944.100.19317.
 12⁰⁰ 8.47 γρ. -
E. Φθορές σφραγίδας στο πτερό του Πηγάσου και στο Α.
- 901.** E309 O653 α) Συρακούσες· εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**
 12⁰⁰ 8.48 γρ. 18.5 χιλ.
 Nicolet-Pierre 2009, πίν. 18, αρ. 440.
 β) Βερολίνο 6566JF.
 1⁰⁰ 8.57 γρ. 20.5 χιλ. **Πίν. 38**
E. Φθορές σφραγίδας στο πτερό του Πηγάσου και στο Α σε όλα τα νομίσματα.
- 902.** E309 O654 CNG 859102.
 12⁰⁰ 8.52 γρ. 19 χιλ. **Πίν. 38**
E. Φθορές σφραγίδας στο πτερό του Πηγάσου και στο Α.
- 903.** E309 O647 Νέα Υόρκη 1955.54.154.
 6⁰⁰ 8.45 γρ. - **Πίν. 38**
E. Φθορές σφραγίδας στην κεφαλή και το πτερό του Πηγάσου και στο Α.
Ο. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω από το κράνος της Αθηνάς.
- 904.** E309 O655 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19316.
 12⁰⁰ 8.40 γρ. - **Πίν. 38**
 β) Συρακούσες· εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966,**

IGCH 2180.

2⁰⁰ 8.39 γρ. 19 χιλ.

Nicolet-Pierre 2009, πίν. 18, αρ. 438.

Ε. Φθορές σφραγίδας στην κεφαλή και το πτερό του Πηγάσου και στο Α.

- 905.** E310 O656 CGB 51, 17 November 2011, lot 126.
3⁰⁰ 8.57 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 38**
- 906.** E310 O657 Νέα Υόρκη 1957.172.955.
4⁰⁰ 8.51 γρ. - **Πίν. 38**
Ε. Φθορές σφραγίδας.
- 907.** E310 O646 Συρακούσες 55665' εκ «θησαυρού» **Scoglitti 1938, IGCH 2185.**
9⁰⁰ 8.20 γρ. - **Πίν. 38**
Holloway 1989, πίν. 48, αρ. 198.
- 908.** E310 O648 α) Μόναχο 776.
12⁰⁰ 8.26 γρ. 18.5 χιλ. **Πίν. 38**
β) Νέα Υόρκη 1957.172.954
1⁰⁰ 8.55 γρ. -
γ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
6⁰⁰ 8.48 γρ. 21.5 χιλ.
δ) Κέρκυρα 11230' εκ «θησαυρού» **Κέρκυρα 1997, CH X, 54.**
- 8.36 γρ. 21 χιλ.
Preka – Gjongecaj 2007, σ. 375, αρ. 33.
ε) Βερολίνο, Dodona Funde 1173/1912.
11⁰⁰ 8.57 γρ. 20.5 χιλ.
Ο. Σπάσιμο σφραγίδας στη θόλο του κράνους της Αθηνάς.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. προτομή ίππου αρ.

- 909.** E308 O658 α) Φλωρεντία.
12⁰⁰ 7.30 γρ. 22 χιλ.

SNG Firenze 1004.

β) Συρακούσες· εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**

12⁰⁰ 8.24 γρ. 21 χιλ.

Nicolet-Pierre 2009, πίν. 18, αρ. 430.

γ) Βιέννη 33101.

6⁰⁰ 8.45 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 38**

Ο. Φθορά σφραγίδας κάτω από την κεφαλή της Αθηνάς και την προτομή του ίππου

910. E309 O658 α) Λονδίνο 1840,0403.50.

12⁰⁰ 8.44 γρ. 21.5 χιλ. **Πίν. 38**

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 77.

β) Παρίσι 1120.

5⁰⁰ 8.23 γρ. 20.5 χιλ.

γ) Αθήνα, Μουρούζη.

7⁰⁰ 8.45 γρ. 21 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 628.

δ) Αθήνα· εκ «θησαυρού» **Κεφαλονιά 1935, IGCH 140.**

9⁰⁰ 8.42 γρ. 21 χιλ.

Οικονομίδου 2017, πίν. 3, αρ. 35.

911. E310 O659 α) Künker 111, 18 2006, αρ. 6187.

- 8.50 γρ. - **Πίν. 38**

β) Λονδίνο.

- - 20 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 78.

Έχει γίνει ανταλλαγή – δεν απόκειται πλέον στη συλλογή του.

γ) Λονδίνο 1947,0407.13.

11⁰⁰ 8.33 γρ. 21 χιλ.

δ) Βιέννη 12423.

3⁰⁰ 8.24 γρ.

Ε. Φθορά σφραγίδας πάνω στο εθνικό Λ.

Ο. Κυκλικό υστερόσημο με άνθος ή μονογράφημα.

912. E310 O660 Συρακούσες· εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH**

2180.

6⁰⁰ 8.51 γρ. 19 χιλ. Πίν. 38

Nicolet-Pierre 2009, πίν. 19, αρ. 468.

Ε. Ό.π.

Ο. Όπ., αλλά στο πεδίο δ. ασπίδα με αναμμένο πυρσό στο επίσημα.

913. E311 O661 α) Νέα Υόρκη 1955.54.159.

6⁰⁰ 8.47 γρ. - Πίν. 38

β) Heritage 440, 01 June 2007, lot 50080.

- - -

Τριώβολα

Ε. Λ. Ημίτομο Πηγάσου αρ. με καμπυλόσχημο πτερό.

Ο. Κεφαλή Αφροδίτη αρ. Έχει την κόμη μαζεμένη σε σάκο από όπου κρέμεται θύσανος.

914. E312 O622 α) Οξφόρδη (εκ Συλλογής Ravel, 21 July 1955).

10⁰⁰ 1.06 γρ. 11.5 χιλ. Πίν. 38

β) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.

3⁰⁰ 1.21 γρ. 11 χιλ.

γ) Βρυξέλλες.

12⁰⁰ 1.19 γρ. 11 χιλ.

Διώβολα

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση αρ. με το πτερό σε έκταση.

Ο. Πήγασος με καμπυλόσχημο πτερό σε βηματισμό αρ. με ανασηκωμένο το δ. εμπρόσθιο σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους. Κάτω από την κοιλιά του πηγάσου Λ.

915. E313 O663 α) Λονδίνο 1862,0510.1.

3⁰⁰ 0.77 γρ. 11 χιλ. Πίν. 38

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 132.

β) Yale 2001.87.7189.

3⁰⁰ 0.79 γρ. 11 χιλ.

916. E314 O614 α) Lanz 135, 21 May 2007, lot 229.

9⁰⁰ 0.79 γρ. 12 χιλ. Πίν. 38

			β) Παρίσι 64.			
			5 ⁰⁰	0.84 γρ.	10.5 χιλ.	
			γ) Künker e31, 29 October 2014, lot 79.			
			-	-	-	
917.	E315	O614	α) Λονδίνο 1866,1201.2913.			
			2 ⁰⁰	0.62 γρ.	11 χιλ.	
			<i>BMC (Corinth and Colonies)</i> , αρ. 133.			
			β) Βερολίνο 4388 JF.			
			9 ⁰⁰	0.86 γρ.	11 χιλ.	
			γ) Yale 2001.87.7188.			
			5 ⁰⁰	0.71 γρ.	11.5 χιλ.	Πίν. 39

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά ο Πήγασος δ. με ανασηκωμένο το αρ. εμπρόσθιο σκέλος. Κάτω από τα οπίσθια σκέλη Λ.

918.	E316	O664	Βερολίνο (O.N.).			
			6 ⁰⁰	0.82 γρ.	10.5 χιλ.	Πίν. 39
919.	E316	O665	α) Λονδίνο 1866,1201.2914.			
			1 ⁰⁰	0.58 γρ.	10 χιλ.	Πίν. 39
			<i>BMC (Corinth and Colonies)</i> , αρ. 135.			
			β) Μόναχο 804.			
			7 ⁰⁰	0.80 γρ.	10 χιλ.	
			γ) Λονδίνο 1866,1201.2915.			
			3 ⁰⁰	0.71 γρ.	9 χιλ.	
			<i>BMC (Corinth and Colonies)</i> , αρ. 134.			

Τριημιωβόλια

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση αρ. με το πτερό σε έκταση.

Ο. Γοργόνειο κατ' ενώπιον. Κυματοειδείς βόστρυχοί πλαισιώνουν την κεφαλή.

920.	E317	O666	Οξφόρδη (OMAN 1947).			
			11 ⁰⁰	0.62 γρ.	10 χιλ.	Πίν. 39

9^η σειρά

Στατήρες

Ε. Α. Πήγασος σε πτήση αρ. με το πτερό σε έκταση.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς αρ. με κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Φοράει περιδέριο από χάντρες. Στο πεδίο δ. Λ και κεφαλή Αινεία με φρυγικό πύλο.

- 921.** E318 O667 α) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
3⁰⁰ 8.49 γρ. 22.5 χιλ. **Πίν. 39**
β) Νέα Υόρκη 1944.100.19320.
6⁰⁰ 8.36 γρ. -
Ο. Κυκλικό υστερόσημο τρίαινα.
Cammann 1932, πίν. 4, αρ. 55.
γ) Νέα Υόρκη 1953.171.202.
9⁰⁰ 8.34 γρ. -
Ο. Κυκλικό υστερόσημο τρίαινα.
δ) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 265.
11⁰⁰ 8.34 γρ. 20 χιλ.
Ο. Κυκλικό υστερόσημο τρίαινα.
ε) Νέα Υόρκη 1955.54.155.
6⁰⁰ 8.57 γρ. -
στ) Semenzato Dicembre 1987, lot 26.
- - 19.5 χιλ.
Calciati 1990, σ. 417, αρ. 98.
- 922.** E318 O668 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
6⁰⁰ 8.24 γρ. 24 χιλ. **Πίν. 39**
β) Παρίσι 2667.
7⁰⁰ 8.20 γρ. 21 χιλ.
Ο. Κυκλικό υστερόσημο τρίαινα.
γ) CNG e408, 25 October 2017, lot 115.
1⁰⁰ 8.10 γρ. 21.5 χιλ.
δ) Roma E-Live Auction 1, 408, 25 July 2018, lot 61.
6⁰⁰ 8.24 γρ. 27 χιλ.

- Ακανόνιστο πέταλο. Επικεκομμένο (;).*
 ε) Christie's 4 1983, lot 136.
 - - 22.5 χιλ.
 Calciati 1990, σ. 417, αρ. 98.
- 923.** E319 O667 α) CNG 103, 14 September 2016, lot 610.
 - 8.49 γρ. -
O. Κυκλικό υστερόσημο τρίαينا.
Ανομοιόμορφο πέταλο με σπασίματα στην περιφέρεια του πετάλου. Επικεκομμένο (;)
 β) Λονδίνο RPK,p50A.18.Leu.
 9⁰⁰ 8.49 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 39**
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 60.
 γ) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 264.
 11⁰⁰ 8.42 γρ. 21.5 χιλ.
O. Διπλοχτυπημένος.
- 924.** E319 O669 α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 273.
 10⁰⁰ 8.48 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 39**
 Calciati 1990, σ. 417, αρ. 98.
 β) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
 - 8.38 γρ. 21 χιλ.
 Calciati 1990, σ. 320, αρ. 555-96.
- 925.** E319 O670 «Θησαυρός» **Sicily 1935, IGCH 2148.**
 - 8.50 γρ. - **Πίν. 39**
 Ravel 1936_a, σ. 4, αρ. 36.
- 926.** E320 O668 α) Παρίσι 3868.
 10⁰⁰ 8.36 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 39**
 β) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
 7⁰⁰ 8.40 γρ. 26 χιλ.
 γ) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
 10⁰⁰ 8.16 γρ. 21 χιλ.

δ) Βερολίνο 23/1937.

9⁰⁰ 8.39 γρ. 22 χιλ.

E. Επιδιορθώσεις στη σφραγίδα.

O. Κυκλικό υστερόσημο τρίαινα.

ε) Μιλάνο, Brera 1580.

- 8.28 γρ. 22 χιλ.

Calciati 1990, σ. 417, αρ. 97.

ΣΤ΄ περίοδος (μετά το 319 - 272 π.Χ.)

Τα νομίσματα (πίν. 39-46, αρ. 927-1100)

Η τελευταία παραγωγή Πηγάσων από το νομισματοκοπείο της Λευκάδας τοποθετείται στην τελευταία εικοσαετία του 4^{ου} αι. π.Χ. και καλύπτει και το α΄ τέταρτο του 3^{ου} αι. π.Χ. Βασική διαφοροποίηση της περιόδου αποτελεί η συστηματική χάραξη γραμμάτων από κοινού με τα σύμβολα στο πεδίο της οπίσθιας όψης. Το γράμμα ή τα γράμματα τοποθετούνται στη θέση όπου έως τώρα απεικονιζόταν σταθερά το αρχικό γράμμα του εθνικού, πίσω από την κεφαλή της Αθηνάς. Ο συνδυασμός συμβόλων και γραμμάτων χαρακτηρίζει ολόκληρη την παραγωγή της Ε΄ περιόδου της Κορίνθου και καλύπτει σχεδόν το β΄ μισό του 4^{ου} αι. π.Χ.⁹¹⁴ Ο χαρακτήρας της παραγωγής αλλάζει. Οι εκδόσεις, με εξαίρεση την παραγωγή της *I^{ns} σειράς*, είναι σύντομες και κόβονται μόνο στατήρες. Οι μικρότερες υποδιαίρεσεις καλύπτονται από τη χάλκινη παραγωγή της πόλης.

Και κατά την περίοδο αυτή παρατηρούμε μεγάλες ομοιότητες μεταξύ της νομισματικής παραγωγής της Λευκάδας με την αντίστοιχη των πόλεων της Ακαρνανίας και της Κέρκυρας.

Η νομισματική παραγωγή της ΣΤ΄ περιόδου κατανέμεται σε οκτώ σειρές. Η κατάταξή τους στηρίχθηκε στις διασταυρώσεις των σφραγίδων, σε θησαυρικά σύνολα χρονολογημένα με ασφάλεια και στην τεχνοτροπία. Τα δεδομένα από ανασκαφικά νομίσματα είναι ελάχιστα. Η παρουσία των νομισμάτων της Λευκάδας σε «θησαυρούς» είναι μεγάλη, καθώς νομίσματα της περιόδου εντοπίζονται σε 29 «θησαυρούς».⁹¹⁵ Εξ αυτών, ιδιαίτερη σημασία για τη χρονολογική κατάταξη των

⁹¹⁴ Ravel 1948, σσ. 247-269.

⁹¹⁵ Πρόκειται για τους «θησαυρούς»: Cesarò 1915-16 (*IGCH* 2145· *CH* VIII, 560· *CH* IX, 623), Sicily 1877 (*IGCH* 2149), Sicily 1935 (*IGCH* 2148), Megara Hyblaea 1966 (*IGCH* 2180), South Italy/ Sicily, γύρω στο 1981 (*CH* VIII, 167), East Sicily 1983 (*CH* X, 400), Palazzolo Acreide 1995, Pachino, Costa Fondovia 1957 (*IGCH* 2151), Χιλιομόδι 1932 (*IGCH* 85), Sicily 1879 (*IGCH* 2146),), South Italy 1985 ή νωρίτερα (*CH* VIII, 232), Canicattini, Syracuse, 1917 (*IGCH* 2150), Palma di Montecchiaro 1929 (*IGCH* 2153), Sicily (*CH* VII, 57), Syracuse, Fusco 1955 (*IGCH* 2179), Gela, Capo Soprano 1955 (;) (*IGCH* 2183), Sicily 1837 (*IGCH* 2144), Camarina 1928 (*IGCH* 2185), Sicily (*IGCH* 2187), Άγνωστη θέση, πριν το 1951 (*CH* VIII, 160), Gela 1911 (*IGCH* 2198· *CH* VIII, 590/ IX, 636), Άρτα 1929 περ. (*IGCH* 147), West Sicily 1984 (*CH* X, 411), Κεφαλονιά 1935 (*IGCH* 140), Giorgio Ionico, Taranto πριν το 1976 (*CH* IV, 34/ *CH* VI, 26), Κέρκυρα 1997 (*CH* X, 54), Torchiarolo 1926 (*IGCH* 1977· *CH* IX, 643), Πάγοι Κέρκυρας 2006, Ιθάκη 1985 (*CH* VIII, 237).

εκδόσεων της Λευκάδας έχει ο «θησαυρός» από το Χιλιομόδι 1932 (IGCH 85), βάσει του οποίου χρονολογήθηκε το τέλος της Ε' περιόδου της Κορίνθου και ο «θησαυρός» Pachino, Costa Fondovia 1957 (IGCH 2151).

1^η σειρά: Στατήρες E321-E342 / O671-O732
Τριώβολα E343 / O733
Διώβολα E344-E345 / **O614**, O734
Τριημιωβόλια E346-E347 / O735-O736

Στην **1^η σειρά** αποδίδονται 145 στατήρες που παρήχθησαν από 22 σφραγίδες εμπροσθοτύπου και 62 οπισθοτύπου, δύο τριώβολα από το ίδιο ζεύγος σφραγίδων, δύο διώβολα από δύο εμπρόσθιες και ισάριθμες οπίσθιες σφραγίδες και οκτώ τριημιωβόλια από δύο σφραγίδες εμπροσθοτύπου και ισάριθμες οπισθοτύπου. Η **1^η σειρά** διασταυρώνεται με την **7^η** και την **9^η σειρά** της **Ε' περιόδου**, μέσω της σφραγίδας του οπισθοτύπου των διωβόλων (O614). Ο λόγος του αριθμού των νομισμάτων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 6.6, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 23 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 22 και το 26.

Το αρχικό γράμμα του εθνικού, Λ, χαράσσεται κάτω από την κοιλιά του ζώου, άλλοτε σε μικρό, και άλλοτε σε μεγαλύτερο μέγεθος, ενώ σε ορισμένες σφραγίδες επιλέγεται αντί του Λ η επιγραφή ΛΕΥ (E330-E331).

Πρόκειται για μία μεγάλη νομισματική παραγωγή, στην οποία εργάστηκαν αρκετοί χαρακτές ή ομάδες χαρακτών. Είναι διακριτές δύο βασικές ομάδες χαρακτών, βάσει της τυπολογίας του περού του Πηγάσου, ο οποίος εικονίζεται σε πτήση, δεξιόστροφος ή αριστερόστροφος. Η πρώτη «ομάδα» χαρακτών (E321-E337) συνεχίζει την παράδοση του περού της **9^{ης} σειράς** της **Ε' περιόδου**, το οποίο απλώνεται προς τα πίσω και ανασηκώνεται στην απόληξη του προς τα πάνω, με τις ίδιες, όμως, αδυναμίες ως προς τις αρμονικές αναλογίες του κορμού με τα σκέλη του Πηγάσου. Ο περωτός ίππος αποδίδεται με κοντή γραμμική χαίτη, μυώδες σώμα και σιγμοειδή ουρά. Στις σφραγίδες E324-E331 και E335-E337, ο χαρακτήρας φαίνεται να διαθέτει καλύτερη αντίληψη των αναλογιών και παράγει πιο αρμονικά σχεδιασμένους Πηγάσους. Στις ίδιες σφραγίδες αυξάνεται προοδευτικά ο αριθμός των μικρότερων περών, όπως τα δευτερεύοντα ερετικά περά, τα μικρά και τα μεσαία στέγαστρα. Με μεγαλύτερη ελευθερία παριστάνεται η χαίτη του ζώου.

Στη δεύτερη «ομάδα» αποδίδονται οι σφραγίδες E338-E342. Το πτερό του Πηγάσου εικονίζεται με έντονη καμπύλη στο εξωτερικό του περιγράμμα, ενώ τα πτίλα έχουν κεντρική νεύρωση καιγωνιώδεις απολήξεις. Ο χαρακτήρας επιτυγχάνει μία ρεαλιστικότερη απεικόνιση του ζώου με τη φυσιοκρατική απόδοση επιμέρους λεπτομερειών, όπως η χ αίτη, η προκόμη, η ουρά, αλλά και οι πτυχές/ζάρες στο μυώδες στέρνο του.

Η Αθηνά ως οπισθότυπος των στατήρων παριστάνεται, είτε προς τα δεξιά, είτε προς τα αριστερά. Αν και η εικονογραφία της παραμένει ίδια με το ανασηκωμένο κορινθιακό κράνος, επιμέρους λεπτομέρειες κυρίως στο σχήμα της κεφαλής, υποδεικνύουν διαφορετικά χέρια χαρακτών, τουλάχιστον τριών. Άλλωστε, ο μεγάλος αριθμός σφραγίδων οπισθοτύπων που χρησιμοποιήθηκαν για την παραγωγή της *I^{ης} σειράς*, καθώς και οι διασταυρώσεις των σφραγίδων δείχνουν ότι πρέπει να εργάστηκαν ταυτόχρονα αρκετά άτομα για την παραγωγή αυτή.

Η θεά σε αρκετές σφραγίδες εικονίζεται με μία ασυνήθιστη επιμήκυνση στο πρόσωπο κατά πλάτος, το οποίο αποδίδεται σχεδόν τετραγωνισμένο. Το κράνος σε αρκετές περιπτώσεις είναι τοποθετημένο αρκετά χαμηλά, σχεδόν έως τα οφρυκικά τόξα των οφθαλμών (βλ. O671, O684). Σε άλλο σύνολο σφραγίδων η Αθηνά αποδίδεται αρκετά στρογγυλοπρόσωπη (βλ. O682, O717), ή με πιο ραδινές αναλογίες (βλ. O679, O683, O714). Το περίγραμμα του προσώπου τονίζεται με την έμφαση που δίδεται στη μύτη και το πηγούνι. Καμπυλόσχημοι βόστρυχοι που ποικίλλουν στον αριθμό προβάλλουν κάτω από το κράνος, ενώ σε ορισμένες σφραγίδες χαράσσονται και αριστερά του λαιμού (βλ. O675), ή ακόμα και πάνω στο καταυχένιο του κράνους (βλ. O684). Η Αθηνά φοράει στο λαιμό περιδέραιο από στρογγυλές χάντρες. Στο λαιμό ο χαρακτήρας αποδίδει συχνά τις χαρακτηριστικές, διακοσμητικές αναδιπλώσεις.⁹¹⁶

Στο πεδίο, αριστερά ή δεξιά, πίσω από την κεφαλή χαράσσεται συνηθέστερα το Α, στη θέση που κατείχε έως τώρα το αρχικό γράμμα του εθνικού, Λ, που εντοπίζεται μόλις σε τρεις σφραγίδες (O708-710). Η σειρά αυτή φέρει ως σύμβολο αγγείο πάνω σε υψηλή βάση.⁹¹⁷ Στη διεθνή βιβλιογραφία το σύμβολο αναφέρεται ως

⁹¹⁶ Οι πτυχώσεις στο λαιμό απαντούν και σε εκδόσεις της Κορίνθου, βλ. Ravel 1848, αρ. 1044. Ίσως αναπαράγουν την αισθητική της εποχής και την προτίμηση σε πιο ευτραφείς μορφές ως ένδειξη ευημερίας ή μπορεί να έχουν απλά διακοσμητικό χαρακτήρα.

⁹¹⁷ Παρόμοιοι τύποι αγγείου απαντά στα νομίσματα της Λευκάδας κατά την *I^η σειρά* της *Ε΄ περιόδου*, βλ. πίν 12, αρ. 264-265.

αμφορέας.⁹¹⁸ Πράγματι, ο στενός λαιμός, το σχήμα της κοιλιάς του αγγείου που στενεύει στο κάτω τμήμα και καταλήγει σε λεπτό πόδι με δακτυλιόσχημη βάση παραπέμπουν στο σχηματολόγιο των αμφορέων των ελληνιστικών χρόνων. Τόσο, όμως, οι υπερυψωμένες ελικοωτές λαβές που υπερέχουν του χείλους του αγγείου, όσο και η γλωσσωτή διακόσμηση που διακρίνεται σε αρκετά νομίσματα στον ώμο (O707) και στο κατώτερο τμήμα της κοιλιάς (O702) ή οι ταινίες με κυματοειδή διακόσμηση (O683) παραπέμπουν σε μεταλλικά αγγεία και μάλιστα σε κρατήρες. Για το λόγο αυτό, επιλέγουμε την ονομασία μεταλλικό αγγείο με ελικοειδείς λαβές.⁹¹⁹ Επίσης, αρκετά προβληματική είναι η βάση, πάνω στην οποία στέκεται το αγγείο, γιατί δεν πρόκειται για το γνωστό υπόστατο (stand), απαραίτητο στην στήριξη των οξυπύθμενων αμφορέων. Αποτελείται από μία τετράγωνη βάση με ένα κωνικό έξαρμα.⁹²⁰ Δίπλα και πάνω από το αγγείο αναπτύσσεται κληματίδα, από την οποία κρέμεται ένας βότρυς πάνω από το χείλος του αγγείου.

Στο μοναδικό τριώβολο της σειράς ως εμπροσθότυπος εικονίζεται ημίτομο Πηγάσου δεξιά. Το καμπυλόσχημο πτερό είναι διαρθρωμένο σε τέσσερα τμήματα, ενώ η χαίτη του ζώου αποδίδεται φυσιοκρατικά. Στην οπίσθια όψη, η απόδοση της Νύμφης Πειρήνης θυμίζει παλαιότερα πρότυπα. Η μορφή παριστάνεται δεξιά με την μακριά κόμη της ακτινωτά διαταγμένη και ανασηκωμένη σε ένα σφιχτό στεφάνι γύρω από την κεφαλή, τον *περίκομον*, με ένα μικρό λαμπάδιο πίσω χαμηλά.⁹²¹ Η απόδοση των επιμέρους χαρακτηριστικών της Νύμφης δε διαφέρει από την αντίστοιχη των κεφαλών της Αθηνάς. Φοράει περιδέριο από στρογγυλές χάντρες και ενώτιο, μάλλον τριπλό ή σε σχήμα βότρυος. Κάτω από το πηγούνι χαράσσεται το γράμμα Α.

Τα διώβολα εικονίζουν τον Πήγασο σε πτήση προς τα αριστερά ή προς τα δεξιά κατά την τυπολογία της μεγαλύτερης υποδιαίρεσης, του στατήρα. Καταγράφονται δύο διαφορετικοί τύποι πτερού με τη χαρακτηριστική αύξηση του αριθμού των μικρότερων πτερών, όπως στους στατήρες, γεγονός που υπαγορεύει διαφορετικούς χαρακτες. Στην οπίσθια όψη ο περωτός ίππος παριστάνεται σε

⁹¹⁸ Βλ. σχετική περιγραφή στον Ποστολάκα (1875, σ. 61, αρ. 637): *ἀμφορεύς ἐπὶ κωνοειδοῦς βάσεως ὀπισθεν δ' αὐτοῦ ἄμπελος ὀρθή κεκαμμένη πρὸς τὰ ἔσω, μεθ' ἑνὸς βότρυος κρεμαμένου ἄνωθεν τοῦ ἀμφορέως.*

⁹¹⁹ Βλ. σχετικό σχολιασμό υποσ. 713.

⁹²⁰ Βλ. Gaunt 2017, εικ. 26.3, 26.6.

⁹²¹ Σχετικά με το είδος της κόμμωσης, βλ. Gkikaki 2014, σσ. 88-91.

βηματισμό, χωρίς σταθερό, επίσης, προσανατολισμό. Το πτερό του είναι καμπυλόσχημο και φέρει γραμμική διακόσμηση.

Οι μικρότερες υποδιαιρέσεις, τα τριημιωβόλια, φέρουν στην εμπρόσθια όψη τον Πήγασο σε πτήση χωρίς σταθερό προσανατολισμό με το πτερό σε έκταση. Και εδώ καταγράφονται δύο διαφορετικοί τύποι πτερού, αντίστοιχα με τα διώβωλα. Στην οπίσθια όψη χαράσσεται γοργόνειο κατ' ενόπιον και διακρίνονται δύο χέρια χαρακτών. Ο πρώτος αποδίδει τη μορφή με τετραγωνισμένο πηγούνι, μεγάλη μύτη, έντονα χείλη, φουσκωμένες παρειές και μικρότερους οφθαλμούς από ότι συνήθως, ενώ ο δεύτερος διαφοροποιείται, κυρίως, στο περίγραμμα του προσώπου, το οποίο είναι στρογγυλό, ενώ η μορφή έχει μεγάλους αμυγδαλόσχημους οφθαλμούς. Η κόμη της είναι διαταγμένη σε βοστρύχους σε δύο μέρη πάνω από το μέτωπο και ίσως φοράει ταινία.

Τα πέταλα των νομισμάτων της *I^{ης} σειράς* είναι κατά κανόνα κυκλικά και παρουσιάζουν μία τάξη κατά την παραγωγή, η οποία πρέπει να ήταν μεγάλη σε διάρκεια, όπως προκύπτει από τον αριθμό των διαθέσιμων σφραγίδων και τη φθορά που παρουσιάζουν λόγω εκτεταμένης χρήσης.

2^η σειρά: Στατήρες E348-E351 / O737-O746

Στην *2^η σειρά* αποδίδονται 35 στατήρες που προήλθαν από τέσσερις εμπρόσθιες και δέκα οπίσθιες σφραγίδες. Δεν υπάρχει σύνδεση μέσω κοινών σφραγίδων με την προηγούμενη *I^η σειρά*. Ο λόγος του αριθμού των νομισμάτων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 8.8, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 4 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 4 και το 5.

Ως εμπροσθότυπος απεικονίζεται ο αριστερόστροφος πτερωτός ίππος χωρίς ιδιαίτερη διαφοροποίηση των επιμέρους χαρακτηριστικών του ή της θέσης των σκελών του από την προηγούμενη σειρά. Μόνον η απόδοση του πτερού αλλάζει, καθώς παριστάνεται με καμπύλο το εξωτερικό περίγραμμα και αυξάνεται ο αριθμός των μικρότερων πτερών.⁹²² Το αρχικό γράμμα του εθνικού χαράσσεται μεταξύ των σκελών και έχει μικρότερες διαστάσεις.

⁹²² Σίγουρα υπάρχει επιρροή από τις σφραγίδες της *I^{ης} σειράς*, βλ. E336.

Η κεφαλή της Αθηνάς έχει μικρές, σχετικά, διαστάσεις και παριστάνεται προς τα αριστερά. Φοράει το κορινθιακό κράνος με μεγάλες παραγναθίδες και περιδέριο από στρογγυλές χάντρες. Ο χαρακτήρας επιτυγχάνει ένα απαλό πλάσιμο στα χαρακτηριστικά της μορφής, τα οποία είναι αρμονικά με απαλές μεταβάσεις, καθώς οι παρειές του προσώπου δεν αποδίδονται αφύσικα πλατειές. Στο λαιμό χαράσσει τις διακοσμητικές, μάλλον, πτυχώσεις, συνήθως σε δύο σειρές. Ο αριθμός των βοστρύχων, αν και αυξάνεται σε ορισμένες σφραγίδες, παραμένει μικρός και αποδίδονται αρκετά σχηματοποιημένοι. Στο πεδίο δεξιά, πίσω από την κεφαλή, χαράσσεται το γράμμα Α, με οριζόντια κεραία, μέσα σε ένα πυκνό στεφάνι δάφνης που στολίζεται με ταινίες.

Η σειρά παρουσιάζει ομοιομορφία ως προς τη χάραξη των θεμάτων στην εμπρόσθια και την οπίσθια όψη και φαίνεται ότι δημιουργήθηκαν από έναν χαρακτήρα. Αν και τα πέταλα που χρησιμοποιήθηκαν είναι στην πλειονότητά τους στρογγυλά, εντούτοις, υπάρχουν περιπτώσεις ανομοιόμορφων πετάλων και μη απομάκρυνση των αποφύσεων της μεταλλικής ράβδου, τα οποία ίσως δηλώνουν βιασύνη κατά την παραγωγή. Αρκετά πέταλα είναι μικρότερα από το μέγεθος των σφραγίδων και δημιουργούνται, ως εκ τούτου, έκκεντρες παραστάσεις.

3^η σειρά: Στατήρες **E349, E352-E355 / O747-O756**

Στην **3^η σειρά** κατατάσσονται 66 στατήρες που παρήχθησαν από πέντε εμπρόσθιες και δέκα οπίσθιες σφραγίδες. Επιτυγχάνεται σύνδεση με την **2^η σειρά** μέσω της κοινής εμπρόσθιας σφραγίδας E349. Ο λόγος του αριθμού των νομισμάτων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 13.2, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 5 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 5 και το 6.

Ο Πήγασος παραμένει σε πτήση προς τα αριστερά σε όλες τις σφραγίδες. Η διαφοροποίηση στις νέες σφραγίδες καταγράφεται στην απόδοση του πτερού και τη θέση των εμπρόσθιων σκελών. Το εξωτερικό περίγραμμα του πτερού γίνεται πιο γωνιώδες σε ορισμένες σφραγίδες (E352), ενώ διατηρείται ο αυξημένος αριθμός των μικρότερων πτερών στη απόδοσή του.

Η κεφαλή της Αθηνάς χαράσσεται προς τα αριστερά. Η βασική εικονογραφία είναι ίδια με τις προηγούμενες σειρές, με μικρές διαφοροποιήσεις να εντοπίζονται, κυρίως, στην απόδοση των βοστρύχων που αποδίδονται πιο πλούσιοι. Στο λαιμό

φοράει περιδέραιο από στρογγυλές χάντρες και φέρει τις χαρακτηριστικές πτυχώσεις. Στο πεδίο του οπισθοτύπου χαράσσεται η επιγραφή T-I και μακεδονικό κράνος με ψηλό λοφίο, θυσανωτό (O752) ή πιο απλής μορφής (O748).⁹²³ Το κράνος είναι δαφνοστεφανωμένο.

Η σειρά χαρακτηρίζεται από σπουδή, κυρίως ως προς την εκτέλεση της παραγωγής που μπορεί να υπαγορευτήκε από έκτακτο γεγονός. Τα πέταλα των νομισμάτων συχνά είναι ανομοιόμορφα και πεπλατυσμένα, ίσως ένδειξη επικεκομμένων νομισμάτων, ενώ δεν απομακρύνονται πάντα οι αποφύσεις της μεταλλικής ράβδου από όπου προήλθαν τα πέταλα. Ο συνδυασμός του μεγέθους των σφραγίδων με εκείνον των πετάλων δε μπορεί να θεωρηθεί επιτυχής, με αποτέλεσμα αρκετά νομίσματα να έχουν έκκεντρες παραστάσεις.

4^η σειρά: *Στατήρες E356-E362 / O757-O765*

Στην **4^η σειρά** κατατάσσονται 37 στατήρες που παρήχθησαν από επτά εμπρόσθιες και πέντε οπίσθιες σφραγίδες. Η σειρά αυτή δε διασταυρώνεται με κοινές σφραγίδες με την προηγούμενη, διακρίνεται, όμως, η εξέλιξη στην απόδοση του γωνιώδους πτερού. Ο λόγος του αριθμού των νομισμάτων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 5.3, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 8 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 7 και το 9.

Στην εμπρόσθια όψη χαράσσεται ο περωτός ίππος προς τα αριστερά. Ο χαρακτήρας της σειράς αυτής δημιουργεί ένα ζώο με ραδινές αναλογίες με μεγάλο πτερό που απλώνεται προς τα πάνω και καλύπτει μεγάλο μέρος από το λαιμό του Πηγάσου. Το πτερό απεικονίζεται κατά τη συνηθισμένη τετραμερή διάρθρωση, με τον αριθμό των κυρίων και δευτερευόντων πτερών σε ισορροπία. Ο χαρακτήρας τονίζει τις παρειές του ζώου, το αυτί αποδίδεται προς τα πίσω, ενώ η κοντή χαίτη είναι γραμμική. Τα εμπρόσθια σκέλη καμπυλώνονται με γωνιώδες περίγραμμα, ενώ τα οπίσθια αποδίδονται σχεδόν σε ορθή γωνία. Το καλοσηματισμένο αρχικό του εθνικού χαράσσεται ανάμεσα από τα σκέλη του περωτού ίππου.

⁹²³ Πρβλ. τα χάλκινα μακεδονικά νομίσματα με ψηλό λοφίο και ιμάντες, *SNG Deutschland* 890-897 (Μέγας Αλέξανδρος).

Η κεφαλή της Αθηνάς εικονίζεται προς τα αριστερά. Πρόκειται για ραδινές κεφάλες, με ισορροπία στα επιμέρους χαρακτηριστικά του προσώπου. Το κράνος διαθέτει μεγάλες παραγναθίδες, αλλά βρίσκεται σε αρμονία με το μέγεθος των κεφαλών. Χαρακτηριστική είναι η πλούσια κόμη της Αθηνάς με κυματοειδείς βοστρύχους που προβάλλουν κάτω από το κράνος και σχεδιάζονται και πάνω στο καταυχένιο. Ουσιαστική διαφοροποίηση από τις προηγούμενες απεικονίσεις της θεάς αποτελεί η απουσία του περιδεραίου που χαρακτηρίζει όλες τις κεφαλές της **ΣΤ΄ περιόδου**.⁹²⁴

Στο πεδίο δεξιά χαράσσεται η επιγραφή API, σε μικρότερο μέγεθος από ότι οι αντίστοιχες επιγραφές και ως σύμβολο παριστάνεται άγκυρα.

Η σειρά χαρακτηρίζεται από ομοιογένεια, τόσο ως προς τη χάραξη των σφραγίδων, όσο και ως προς την εκτέλεση της παραγωγής. Οι σφραγίδες πρέπει να χαράχτηκαν από το ίδιο χέρι. Τα πέταλα είναι κατά κανόνα ομοιόμορφα κυκλικά και αρκετά πλατιά. Εντούτοις, παρατηρούνται οι ίδιες αδυναμίες από τους νομισματοκόπους στην προσαρμογή των σφραγίδων στο μέγεθος των πετάλων.

5^η σειρά: *Στατήρες E363-E364 / O766-O768*

Στην **5^η σειρά** αποδίδονται έντεκα στατήρες που παρήχθησαν από δύο εμπρόσθιες και τρεις οπίσθιες σφραγίδες. Χαρακτηριστικό της σειράς είναι τα γράμματα EY, τα οποία συνδυάζονται με δύο σύμβολα, στυλίδα και άγκιστρο, αντίθετα με τις υπόλοιπες σειρές, στις οποίες μία ομάδα γραμμάτων συνδυάζεται με ένα μόνο σύμβολο. Ο λόγος του αριθμού των νομισμάτων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 5.5, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 2 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 2 και το 3.

Ο Πήγασος εικονίζεται αριστερόστροφος. Η σφραγίδα E363 παρουσιάζει αρκετές τυπολογικές ομοιότητες με τις σφραγίδες που φέρουν ως σύμβολο στυλίδα

⁹²⁴ Η παρουσία της επιγραφής, οι διασταυρώσεις των σφραγίδων, αλλά και τα τεχνοτροπικά χαρακτηριστικά δε μας επιτρέπουν να τοποθετήσουμε αυτή τη σειρά υψηλότερα. Νομίσματα της σειράς αυτής εντοπίζονται σε «θησαυρούς» που χρονολογούνται στο τέλος του 4^{ου} και κυρίως στο α΄ μισό του 3^{ου} αι. π.Χ. Εξάιρεση αποτελεί ο «θησαυρός» South Italy/ Sicily, γύρω στο 1981, CH VIII, 167 με χρονολογία απόκρυψης το 330 π.Χ., οποία όμως θα πρέπει να κατέβει προς το τέλος του αιώνα, βλ. «Θησαυροί», σ. 870.

της **6^{ης} σειράς** της **Ε΄ περιόδου** (πίν. 34, E276-278). Στη σφραγίδα E364 το πτερό παριστάνεται σε έκταση προς τα πίσω, ενώ τα πρωτεύοντα ερετικά πτερά μοιάζουν να σχεδιάζονται σχεδόν ανεξάρτητα. Τα εμπρόσθια σκέλη του ζώου είναι προτεταμένα και τα οπίσθια λυγισμένα και κοντά στο σώμα. Παριστάνεται μόνο το ένα αυτί με κατεύθυνση προς τα πάνω, ενώ η προκόμη και η χαίτη αποδίδονται φυσιολογικά. Η ουρά συστρέφεται στη γένεσής της.

Η Αθηνά απεικονίζεται προς τα αριστερά. Όλες οι σφραγίδες παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά και φαίνεται ότι δημιουργήθηκαν από τον ίδιο χαρακτή. Ο αριθμός των βοστρύχων που προβάλλουν κάτω από το κράνος είναι μικρός. Η αγάπη στη λεπτομέρεια παρατηρείται στη σχεδίαση των επιμέρους χαρακτηριστικών του προσώπου της θεάς, κυρίως στη χάραξη της οφθαλμικής κόγχης και της ίριδας. Φοράει περιδέριο από στρογγυλές χάντρες, ενώ στο λαιμό αποδίδονται οι χαρακτηριστικές αναδιπλώσεις. Στο πεδίο πίσω από την κεφαλή χαράσσεται η επιγραφή ΕΥ, συνοδεία συμβόλου. Στη σειρά αυτή αποδίδονται δύο σύμβολα: μία στυλίδα με πτερωτές Νίκες στα άκρα του οριζόντιου στελέχους και άγκιστρο, αριστερόστροφο ή δεξιόστροφο.⁹²⁵

Τα πέταλα των νομισμάτων είναι κυκλικά, αρκετά ομοιόμορφα. Οι κεφαλές της Αθηνάς, όμως, είναι αρκετά μεγάλες συγκριτικά με το μέγεθος των πετάλων, με αποτέλεσμα η παράσταση να προσαρμόζεται οριακά στον διαθέσιμο χώρο.

6^η σειρά: Στατήρες E365-E367 / O769-O777

Στην **6^η σειρά** κατατάσσονται 28 στατήρες που προήλθαν από τρεις σφραγίδες εμπροσθοτύπου και εννέα οπισθοτύπου. Ο λόγος του αριθμού των νομισμάτων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 9.3, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 3 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 3 και το 4.

Δεν υπάρχει άμεση σύνδεση με την **6^η σειρά**, μέσω κοινών σφραγίδων, η απόδοση, όμως, του πτερού του αριστερόστροφου Πηγάσου θυμίζει τον χαρακτή της σφραγίδας E364 με τις ανεξάρτητες πλατιές επιφάνειες, αν και το μέγεθος του ζώου είναι πιο μικρό. Οι αναλογίες του πτερωτού ίππου είναι αρμονικές, κυρίως ως προς τη σχέση κορμός-πτερό-σκέλη που συχνά εμφανίζεται προβληματική. Η ουρά

⁹²⁵ Τα σύμβολα αυτά απαντούν στην εικονογραφία της Λευκάδας, ήδη στις εκδόσεις της **Ε΄ περιόδου**.

συστρέφεται στη γένεσή της και κατέρχεται σχηματίζοντας ανάποδο S. Το αρχικό γράμμα του εθνικού χαράσσεται κάτω από την κοιλιά του ζώου σε μεγάλο μέγεθος.

Στην οπίσθια όψη απεικονίζεται η κεφαλή της Αθηνάς προς τα αριστερά και απαντούν δύο παραλλαγές που διασταυρώνονται με κοινές εμπρόσθιες σφραγίδες, καθώς εντοπίζονται εκδόσεις χωρίς επιγραφή και εκδόσεις με την επιγραφή ΣΩ. Διακρίνονται δυο χέρια χαρακτών που διαφοροποιούνται στο πλάσιμο της μορφής της θεάς, κυρίως στο περίγραμμα του προσώπου και τις παρειές και αποδίδουν κεφαλές πιο μικρές ή πιο ραδινές αντίστοιχα. Όλα τα κράνη παριστάνονται κατά κανόνα με μεγάλες παραγναθίδες. Ο αριθμός των κυματοειδών βοστρύχων που προβάλλουν κάτω από το κράνος παραμένει μικρός. Η θεά στο λαιμό φοράει περιδέριο από στρογγυλές χάντρες, ενώ αποδίδονται και οι αναδιπλώσεις. Στο πεδίο πίσω από την κεφαλή της Αθηνάς χαράσσεται ένας μηνίσκος, ο οποίος σε ορισμένες σφραγίδες συνοδεύεται από την επιγραφή ΣΩ.⁹²⁶

Γενικά πρόκειται για μία προγραμματισμένη παραγωγή, όπως προκύπτει από τα επιμελημένα στρογγυλά κατά κανόνα πέταλα. Οι μικρότερες διαστάσεις των θεμάτων των σφραγίδων επέτρεψαν την ορθότερη προσαρμογή τους στο μέγεθος των πετάλων με αποτέλεσμα οι παραστάσεις να μην είναι έκκεντρες.

7^η σειρά: Στατήρες E368-E375 / O778-O786

Στην 7^η σειρά αποδίδονται 28 στατήρες που παρήχθησαν από οκτώ εμπρόσθιες και εννέα οπίσθιες σφραγίδες. Δεν υπάρχει σύνδεση μέσω κοινών σφραγίδων με την προηγούμενη σειρά. Ο λόγος του αριθμού των νομισμάτων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 3.5, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 10 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 8 και το 13.

Τη σειρά αυτή διαφοροποιεί η απόδοση του περού του Πηγάσου, το οποίο αποδίδεται σε έκταση προς τα πάνω με καμπύλο εξωτερικό περίγραμμα. Βασικό χαρακτηριστικό του αποτελεί η απεικόνιση και του δεύτερου περού που ήδη απαντά στις εκδόσεις της 6^{ης} σειράς της Ε' περιόδου με σύμβολο την στυλίδα. Τα

⁹²⁶ Στον οπισθότυπο O777 η παράσταση είναι έκκεντρη, το δεύτερο γράμμα της επιγραφής είναι στα όρια του πετάλου και θυμίζει Α. Δυστυχώς πρόκειται για το μοναδικό νόμισμα που έχει εντοπιστεί και δεν είναι δυνατόν να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα. Στη σχετική δημοσίευση του νομίσματος αναφέρεται ως ΣΩ.

πρωτεύοντα ερετικά πτερά παριστάνονται με μεγάλες παράλληλες και σχεδόν ανεξάρτητες επιφάνειες. Ο Πήγασος διαθέτει ραδινές αναλογίες, τα εμπρόσθια σκέλη του βρίσκονται σε έκταση, δημιουργώντας μία καμπύλη γραμμή, ενώ τα οπίσθια σκέλη απεικονίζονται σε άνετη θέση, πιο ελεύθερα. Η ουρά αποδίδεται σχηματοποιημένη και θυμίζει άγκιστρο.

Η θεά στην οπίσθια όψη παραμένει προς τα αριστερά. Φοράει κορινθιακό κράνος που κατεβαίνει αρκετά χαμηλά, δημιουργώντας μία σχεδιαστική ανισορροπία στη μορφή σε συνδυασμό και με τις μεγάλες παραγναθίδες (βλ. E782). Μικρός αριθμός βοστρύχων προβάλλει κάτω από το κράνος και πλαισιώνει την κεφαλή. Ο χαρακτήρας δημιουργεί ραδινές κεφαλές με τονισμένη μύτη και μικρά χείλη. Στο λαιμό αποδίδονται πτυχώσεις και φοράει περιδέραιο από χάντρες. Στο πεδίο δεξιά πίσω από την κεφαλή παριστάνεται, άνευ επιγραφής ή γραμμμάτων, κάθισμα με μαξιλάρι (τύλος), σύμβολο με θρησκευτικές προεκτάσεις και αρκετά ασυνήθιστο.

Τα πέταλα της σειράς αυτής είναι στην πλειονότητά τους κυκλικά, αν και εντοπίζονται και ανομοιόμορφα πέταλα, αρκετά πλατιά. Το φαινόμενο της μη λείανσης των αποφύσεων είναι συχνό, υποδηλώνοντας μία εσπευσμένη εργασία.

8^η σειρά: Στατήρες E376 / O787-O788

Στην τελευταία 8^η σειρά της ΣΤ' περιόδου κατατάσσονται πέντε στατήρες που προήλθαν από μία σφραγίδα εμπροσθοτύπου και δύο οπισθοτύπου. Αν και δεν υπάρχει διασταύρωση σφραγίδων με την 7^η σειρά, παρατηρούνται ομοιότητες, τόσο ως προς την προσέγγιση της τυπολογίας, όσο και ως προς τη σχεδίαση του Πηγάσου. Ο λόγος του αριθμού των νομισμάτων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 5, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 1 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 1 και το 2.

Στη σειρά αυτή συνεχίζεται η απεικόνιση και του δεύτερου πτερού του Πηγάσου, το οποίο παριστάνεται σε έκταση προς τα πάνω με καμπύλο εξωτερικό περίγραμμα. Ως προς τα επιμέρους χαρακτηριστικά του δε διαφοροποιείται από την προηγούμενη σειρά.

Οι ελάχιστες σφραγίδες της οπίσθιας όψης απεικονίζουν τη θεά προς τα αριστερά με αρκετά πλατειές παρειές και κάπως φουσκωμένες. Η θεά φοράει περιδέραιο και διαθέτει πλούσιους βοστρύχους που προβάλλουν κάτω από το κράνος και πάνω στο καταυχένιο. Στο λαιμό φοράει περιδέραιο, ενώ η απόδοση των

πτυχώσεων του λαϊμού είναι αδιόρατη. Στο πεδίο δεξιά χαράσσεται η επιγραφή ΖΩ και συνοδεύεται από ένα μικρό βότρυ σε κληματίδα.

Ιστορικό υπόβαθρο

Η νομισματική δραστηριότητα της Λευκάδας κατά την τελευταία περίοδο έκδοσης Πηγάσων συνδέεται άμεσα και έμμεσα με τα πολιτικά και στρατιωτικά τεκταινόμενα που λαμβάνουν χώρα στα τέλη του 4^{ου} και το α΄ μισό του 3^{ου} αι. π.Χ. στο χώρο της Δυτικής Ελλάδας.

Στις διαμάχες των διαδόχων που ακολούθησαν μετά τον θάνατο του Αντιπάτρου (319 π.Χ.) δε γνωρίζουμε την πολιτική θέση της Λευκάδας, ο Διόδωρος (19.67.5), όμως, παραδίδει ότι το 314 π.Χ. ο Κάσσανδρος εγκατέστησε φρουρά στο νησί. Η φρουρά απομακρύνθηκε μόλις δύο χρόνια αργότερα με τη βοήθεια των Κερκυραίων. Το 311 π.Χ. οι διάδοχοι του Μεγάλου Αλεξάνδρου υπογράφουν συνθήκη ειρήνης, η οποία, όμως, αποδεικνύεται εφήμερη.

Προς το τέλος του αιώνα η Λευκάδα περιήλθε στο βασίλειο του Αγαθοκλέους των Συρακουσών μαζί με την Κέρκυρα και το 295 π.Χ. προσφέρθηκαν ως προίκα στον Ηπειρώτη βασιλιά, Πύρρο. Το διαζύγιο της Λάναςσας από τον Πύρρο το 291 π.Χ. και ο γάμος της με τον Δημήτριο Πολιορκητή οδήγησαν τη Λευκάδα στο Μακεδονικό βασίλειο, ενώ τις παραμονές της εκστρατείας του Πύρρου στην Ιταλία πρέπει να βρέθηκε πάλι στη σφαίρα επιρροής του, όπου παραμένει έως το θάνατό του το 272 π.Χ.

Χρονολόγηση

Για τη χρονολόγηση της **ΣΤ΄ περιόδου** αξιολογήθηκαν τα δεδομένα των «θησαυρών», οι τυπολογικές και τεχνοτροπικές ομοιότητες με σύγχρονες νομισματοκοπίες της περιόδου, υπό το πρίσμα των ιστορικών γεγονότων και των πηγών.

Η παραγωγή της καλύπτει το διάστημα από την απομάκρυνση της μακεδονικής φρουράς του Αντιπάτρου το 319 π.Χ. έως το θάνατο του Πύρρου, το 272 π.Χ. Το σχήμα της παραγωγής, με εξαίρεση τις εκδόσεις της **I^{ης} σειράς**, αλλάζει χαρακτήρα και περιορίζεται σε μικρές κοπές με σύμβολα και γράμματα που πιθανόν αντιστοιχούν σε ετήσιες εκδόσεις, καθιστώντας αρκετά δύσκολη την προσέγγιση με ασφάλεια του χρόνου παραγωγής τους. Επίσης, μόνον στην **I^η σειρά** εκδίδονται

υποδιαίρεσεις, οι οποίες σταδιακά αντικαταστάθηκαν από τις πολυάριθμες χάλκινες εκδόσεις που παράγονται από το τοπικό νομισματοκοπείο, ήδη από την **Ε΄ περίοδο**.

Κατά την **1^η σειρά** της **ΣΤ΄ περιόδου** ο Πήγασος αλλάζει κατεύθυνση, σηματοδοτώντας την έναρξη μίας νέας νομισματικής δραστηριότητας για τη Λευκάδα, η οποία δεν απέχει χρονικά από τις τελευταίες σειρές της **Ε΄ περιόδου** (**8^η** και **9^η σειρά**), με τις οποίες παρατηρούνται τεχνολογικές ομοιότητες στην απόδοση του πτερού του περωτού ίππου με το γωνιώδες εξωτερικό περίγραμμα ή τις γωνιώδεις απολήξεις των πτίλων.

Πρόκειται για την τελευταία μεγάλη παραγωγή της πόλης, η οποία έλαβε χώρα σε δυο χρονικές περιόδους, όπως υπαγορεύει η αλλαγή της τεχνολογίας στην απόδοση του μυθικού όντος. Η δραστηριότητα του νομισματοκοπείου είναι έντονη και χρησιμοποιεί συχνά εφθαρμένες σφραγίδες, κυρίως κατά τη δεύτερη χρονική περίοδο (βλ. συγκεντρωτικό πίν. 2).

Η επιλογή του συμβόλου, το αγγείο (μεταλλικός κρατήρας) με την κληματαριά και τον βότρυ πάνω από το στόμιό του, εικάζουμε ότι αποτελεί έμμεση αναφορά στην καλλιέργεια της αμπέλου και στο εμπόριο οίνου της πόλης. Η παραγωγή χαρακτηρίζεται από το γράμμα Α στη θέση, όπου έως τώρα χαρασσόταν το αρχικό γράμμα του εθνικού, Λ, το οποίο και αντιστοιχεί στο σύστημα ελέγχου της παραγωγής, όχι σε ετήσιους νομισματικούς άρχοντες.⁹²⁷

Μεταξύ των νομισμάτων εντοπίστηκε ένα επικεκομμένο νόμισμα, ενώ φαίνεται ότι υπάρχει συστηματική διάθεση σφραγίδων της Λευκάδας σε πόλεις «φιλικά» διακείμενες, όπως η Κέρκυρα. Έχει εντοπιστεί κερκυραϊκός στατήρας, του οποίου η εμπρόσθια σφραγίδα προέρχεται από την **1^η σειρά** της περιόδου (E338),⁹²⁸ ενώ σε στατήρα της Λευκάδας προστέθηκε από το νομισματοκοπείο της Κέρκυρας ορθογώνια επισήμανση με το P =Κορκυραίων.⁹²⁹

⁹²⁷ Την άποψη αυτή διατύπωσαν οι Marchetti – Flament κατά τη μελέτη του μεγάλου «θησαυρού» των Μυκηνών 1895, *IGCH* 171.

⁹²⁸ *BMC (Corinth and Colonis)*, πίν. 30, αρ. 1.

⁹²⁹ Βλ. αρ. 946γ. Για την απόδοση του νομίσματος στην Κέρκυρα, βλ. *BMC (Corinth and Colonis)*, πίν. 30, αρ. 4.

E321	O671 , O672, O673, O674, O675, O676, O677 , O678, O679, O680 , O681, O682	α' χρονική περίοδος
E322	O683 , O684, O685, O686, O687	
E323	O688, O689, O671 , O690	
E324	O691, O692 , O693, O677	
E325	O683 , O694 , O695, O696, O697, O698, O699	
E326	O700, O701, O702	
E327	O702 , O694	
E328	O703 , O704	
E329	O680 , O705	
E330	O706, O707, O708	
E331	O709, O710	
E332	O711 , O712, O713 , O714 , O715 , O716 , O682 , O717	
E333	O718, O714 , O719 , O715 , O713	
E334	O720, O719 , O682 , O721	
E335	O714 , O722, O723	
E336	O703	
E337	O692	
E338	O724 , O725, O726, O727 , O703 , O728	β' χρονική περίοδος
E339	O727 , O729, O724 , O730	
E340	O731, O716 O732, O711 , O717	
E341	O717	
E342	O713 , O714 , O703	

* Με έντονη γραφή δηλώνονται οι διασταυρώσεις των οπισθίων σφραγίδων.

Συγκεντρωτικός πίν. 2: Διασταυρώσεις σφραγίδων – ΣΤ' περίοδος, 1^η σειρά.

Η απόδοση του περού της «πρώτης» ομάδας ταιριάζει με αντίστοιχες εκδόσεις των Ακαρνανικών πόλεων, κυρίως του Ανακτορίου⁹³⁰ και σε συνδυασμό με την περίπτωση της Κέρκυρας επιβεβαιώνουμε την άποψη που εκφράστηκε και κατά την Ε' περίοδο, ότι η Λευκάδα αποτελούσε το βασικό κέντρο παραγωγή σφραγίδων, τις οποίες διέθετε ή πωλούσε στις πόλεις της Δυτικής Ελλάδας. Επίσης, τεχνοτροπικές ομοιότητες εντοπίζονται και με την παραγωγή της Ε' περιόδου της Κορίνθου, κυρίως στην απόδοση του Πηγάσου στους στατήρες και στα διώβολα.⁹³¹

⁹³⁰ Πρβλ. τους στατήρες E321 και E330 με τις εκδόσεις του Ανακτορίου M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 88, 89.

⁹³¹ Ενδεικτικά αναφέρουμε το στατήρα αρ. 1035, Ravel 1948 σε αντιπαραβολή με το E335 της Λευκάδας.

Η στεφανωτή κόμμωση με μικρό λαμπάδιο στο πίσω μέρος της κεφαλής που συναντάμε στις Νύμφες των δραχμών εμφανίζεται από το β' μισό του 4^{ου} αι. π.Χ. και συνεχίζει έως το τέλος του 2^{ου} αι. π.Χ.⁹³²

Εκδόσεις της **I^{ης} σειράς** εντοπίζονται σε πλήθος «θησαυρών»,⁹³³ από τους οποίους στοιχεία χρονολόγησης δίνουν οι «θησαυροί» Cesarò 1915-1916 (*IGCH* 2145),⁹³⁴ Sicily 1935 (*IGCH* 2148)⁹³⁵ και Sicily 1877 (*IGCH* 2149) που χρονολογούνται γύρω στο 310 π.Χ., ο «θησαυρός» Χιλιμόδι 1932 (*IGCH* 85), ο οποίος είναι με αρκετή ασφάλεια χρονολογημένος γύρω στο 304 π.Χ.⁹³⁶ και τέλος ο «θησαυρός» Pachino, Costa Fondovia 1957 (*IGCH* 2151) με χρονολογία απόκρυψης γύρω στο 305-300 π.Χ. Οι «θησαυροί» αυτοί ορίζουν ως *terminus ante quem* της παραγωγής το 310 π.Χ.

Τα ανωτέρω στοιχεία σε συνδυασμό με τα ιστορικά γεγονότα υπαγορεύουν το διάστημα μεταξύ του 318-314 π.Χ. ως το χρόνο παραγωγής της **I^{ης} σειράς**. Πρόκειται για μία περίοδο κατά την οποία επιδιώκεται, αφενός, η συναίνεση μεταξύ των διαδόχων του Μεγάλου Αλεξάνδρου και η αποφυγή εχθροπραξιών, αφετέρου οι εμπορικές συναλλαγές με τη Δύση, και κυρίως με τη Σικελία δεν έχουν πληγεί ακόμα από τις συγκρούσεις του Αγαθοκλέους με τους Καρχηδονίους.⁹³⁷ Το τέλος της σειράς και η εσπευσμένη παραγωγή της πόλης πιθανόν να συνδέονται με την παρουσία του Αντιγόνου του Μονόφθαλμου και του Κασσάνδρου στην περιοχή της Αιτωλοακαρνανίας.⁹³⁸

⁹³² Βλ. Gkikaki 2014, σ. 88. Πρβλ. τις Νύμφες στις κορινθιακές δραχμές (Ε' περίοδος, σειρά με το Α), *SNG Cop.* 63.

⁹³³ Megara Hyblaea 1966 (*IGCH* 2180), South Italy 1985 ή νορρίτερα (*CH* VIII, 232), East Sicily 1983 (*CH* X, 400), Canicattini, Syracuse 1917 (*IGCH* 2150), Sicily (*CH* VII, 57), Syracuse, Fusco 1955 (*IGCH* 2179), Sicily 1837 (*IGCH* 2144), Camarina 1928 (*IGCH* 2185), Camarina-Scoglitti 1938 (*IGCH* 2185), Sicily (*IGCH* 2187), Gela 1911 (*IGCH* 2198), Άρτα 1929 περ. (*IGCH* 147), West Sicily 1984 (*CH* X, 411), Torchiarolo 1926 (*IGCH* 1977· *CH* IX, 643), Πάγοι Κέρκυρας 2006, Ιθάκη 1985 (*CH* VIII, 237).

⁹³⁴ Βλ. «*Θησαυροί*», σσ. 870-871.

⁹³⁵ Βλ. «*Θησαυροί*», σσ. 871-872.

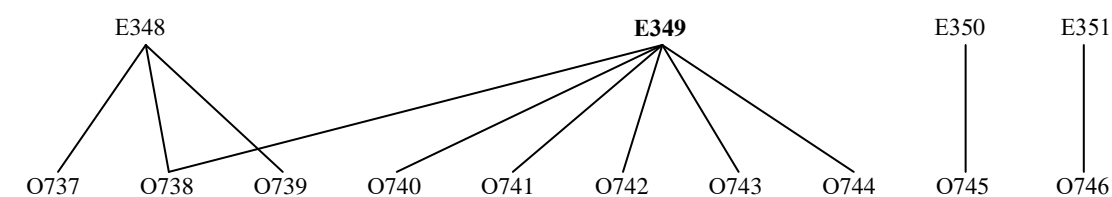
⁹³⁶ Βλ. «*Θησαυροί*», σ. 876.

⁹³⁷ Μπονέλου 2004, σ. 222.

⁹³⁸ Βλ. *Ιστορικό πλαίσιο*, σ. 48.

Οι επόμενες δύο σειρές, η 2^η και η 3^η, οι οποίες διασταυρώνονται με τη χρήση κοινής εμπρόσθιας σφραγίδας, πρέπει να συνδεθούν με τη βραχύβια παρουσία της μακεδονικής φρουράς που επέβαλε ο Κάσσανδρος στη Λευκάδα.

Στη 2^η σειρά εντοπίζονται ελάχιστα διπλοχτυπημένα νομίσματα και οι σφραγίδες που χρησιμοποιούνται για την έκδοση των νομισμάτων είναι καινούριες (βλ. γράφημα 24), υπαγορεύοντας μία προγραμματισμένη έκδοση για την κάλυψη των αναγκών της πόλης. Μεταξύ των νομισμάτων της σειράς έχει εντοπιστεί ένα επικεκομμένο νόμισμα. Τα νομίσματα της σειράς παρουσιάζουν ομοιότητες με την παραγωγή της Κορίνθου της Ε' περιόδου (β' μισό 4^{ου} αι. π.Χ.), κυρίως, στην απόδοση του πτερού.⁹³⁹

Γράφημα 24. ΣΤ' περίοδος, 2^η σειρά.

Οι εκδόσεις της εντοπίζονται σε λίγους «θησαυρούς» της Δύσης, οι οποίοι δεν προσφέρουν στοιχεία χρονολόγησης, καθώς απεκρύβησαν σε αρκετά μεταγενέστερους χρόνους, μετά το 300 π.Χ.⁹⁴⁰

Αντίθετα οι εκδόσεις της 3^{ης} σειράς, με την οποία χρονικά βρίσκεται κοντά η 2^η σειρά, έχουν βρεθεί μεταξύ άλλων⁹⁴¹ σε θησαυρικά σύνολα που δίνουν σημαντικές χρονολογικές ενδείξεις, όπως ο «θησαυρός» Palazzolo Acreide, η απόκρυψη του οποίου προτείνεται πριν το 305 π.Χ.⁹⁴² και ο «θησαυρός» Χιλιομόδι 1932 (IGCH 85), ο οποίος χρονολογείται γύρω στο 304 π.Χ.,⁹⁴³ δημιουργώντας ένα *terminus ante quem* για την παραγωγή πριν το 305 π.Χ.

Τα νομίσματα της 3^{ης} σειράς παράγονται κυρίως από καινούριες σφραγίδες. Η επιλογή του δαφνοστεφανωμένου μακεδονικού κράνους δημιουργεί αναπόφευκτα

⁹³⁹ Πρβλ. E348-350 με Ravel 1948, αρ. 1003-1004, σειρά Δ.

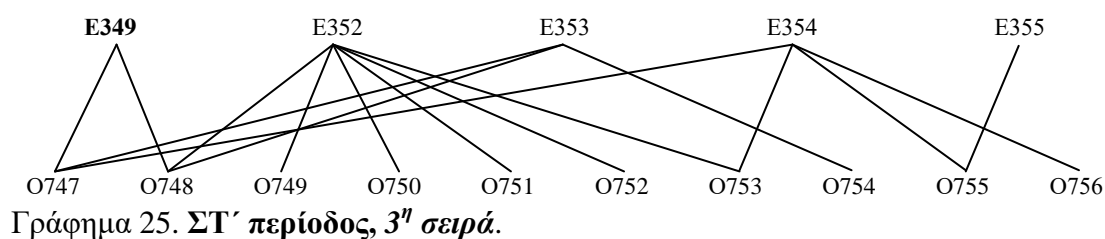
⁹⁴⁰ Πρόκειται για τους «θησαυρούς»: Megara Hyblaea 1966 (IGCH 2180), East Sicily 1983 (CH X, 400), Camarina 1928 (IGCH 2185), West Sicily 1984 (CH X, 411), Ιθάκη 1985 (CH VIII, 237).

⁹⁴¹ East Sicily 1983 (CH X, 400), Palma di Montecchiario 1929 (IGCH 2153), Camarina 1928 (IGCH 2185), Gela, Capo Soprano 1955 (;) (IGCH 2183), West Sicily 1984 (CH X, 411), Πάγοι Κέρκυρας 2006.

⁹⁴² Βλ. «Θησαυροί», σ. 874.

⁹⁴³ Βλ. «Θησαυροί», σ. 876.

σύνδεση με τους μακεδόνες βασιλείς και συγκεκριμένα με τον Κάσσανδρο, στον οποίο αποδίδεται χάλκινο νόμισμα με παράσταση μακεδονικού κράνους με λοφίο στην οπίσθια όψη.⁹⁴⁴ Ίσως ο Κάσσανδρος επέβαλε την έκδοση αυτή. Άλλωστε, κατά το ίδιο διάστημα προτείνουμε τη χρονολόγηση των χάλκινων εκδόσεων της Λευκάδας με το δίπτυχο Αθηνά / Χίμαιρα ή Αχελώος / Χίμαιρα, για την κοπή των οποίων έχουν χρησιμοποιηθεί, κυρίως, χάλκινα νομίσματα του Φιλίππου Β΄ και σπανιότερα του Μεγάλου Αλεξάνδρου.⁹⁴⁵ Η σειρά χαρακτηρίζεται από τα γράμματα T-I.

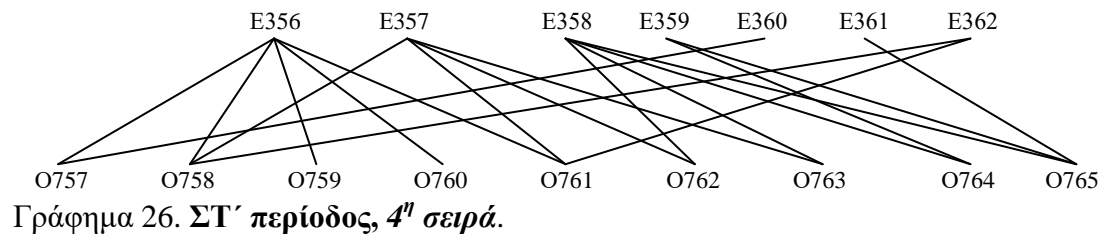
Για τους παραπάνω λόγους η 2^η και η 3^η *σειρά* τοποθετούνται χρονικά στο διάστημα 314-312 π.Χ. και συνδέονται με την κατάληψη της πόλης από τον Κάσσανδρο, όπως υπαγορεύουν τα δεδομένα των «θησαυρών» και η επιλογή ενός τόσο χαρακτηριστικού συμβόλου, όπως το μακεδονικό κράνος. Η μικρή διάρκεια ζωής και των δύο σειρών θα μπορούσε να ανταποκρίνεται σε ετήσιες εκδόσεις.

Η 4^η *σειρά*, αν και δε διαφοροποιείται ουσιαστικά από τις προηγούμενες εκδόσεις, και η σχεδίαση του Πηγάσου φαίνεται να αποτελεί εξέλιξη του Πηγάσου της 3^{ης} *σειράς*, αποπνέει έναν δυναμισμό. Πρόκειται για μία προγραμματισμένη έκδοση, με επιμέλεια, τόσο στη χάραξη των σφραγίδων που προήλθαν από τον ίδιο χαρακτή, όσο και στην εκτέλεση της παραγωγής με τα στρογγυλεμένα πέταλα και τις καλοκτυπημένες παραστάσεις.

Στην οπίσθια όψη χαράσσεται η επιγραφή API που αντιστοιχεί στον εγγυητή της παραγωγής και ένα κατ' εξοχήν ναυτικό σύμβολο, μία άγκυρα. Θα μπορούσε να αποτελεί συνειδητή επιλογή η χρήση του συγκεκριμένου συμβόλου για λόγους που θα παρουσιάσουμε στη συνέχεια.

⁹⁴⁴ CNG e415, 28 February 2018, lot 85. Ο Κάσσανδρος χρησιμοποιούσε τα νομίσματα του Φιλίππου Β΄ και του Μεγάλου Αλεξάνδρου και εξέδιδε και μεταθανάτιες κοπές τους, Κρεμύδη-Σισιλιάνου 2000, σσ. 75-76, υποσ. 39-40.

⁹⁴⁵ Βλ. Η έναρξη παραγωγής χάλκινων νομισμάτων, σσ. 574-576.

Γράφημα 26. ΣΤ΄ περίοδος, 4^η σειρά.

Η 4^η σειρά παρουσιάζει ομοιότητες στην απεικόνιση του Πηγάσου με αντίστοιχες εκδόσεις της Κορίνθου της Ε΄ περιόδου, οι οποίες χρονολογούνται στο β΄ μισό του 4^{ου} αι. π.Χ.⁹⁴⁶

Εκδόσεις της σειράς εντοπίζονται σε λίγους «θησαυρούς» που προέρχονται από την περιοχή της Νότιας Ιταλίας, της Σικελίας, αλλά και τον δυτικό ελλαδικό χώρο,⁹⁴⁷ οι οποίοι δεν προσφέρουν αξιοποιήσιμα στοιχεία χρονολόγησης, λόγω του χρονικού εύρους τους, με εξαίρεση τους «θησαυρούς» South Italy/ Sicily (CH VIII, 167)⁹⁴⁸ και Pachino, Costa Fondovia 1957 (IGCH 2151),⁹⁴⁹ οι οποίοι ορίζουν ένα *terminus ante quem* για την έναρξη της παραγωγής πριν το 305 π.Χ.

Λαμβάνοντας υπ΄ όψιν τα ανωτέρω στοιχεία σε συνδυασμό με τη νικηφόρα απομάκρυνση του Κασσάνδρου από τη Λευκάδα προτείνουμε τη χρονολόγηση της 4^{ης} σειράς γύρω στο 310 π.Χ. Η χρονική διάρκεια της σειράς δε δύναται να τεκμηριωθεί επαρκώς. Πρόκειται, όμως, για βραχύβιες εκδόσεις, όπως προκύπτει από την καλή κατάσταση των σφραγίδων που χρησιμοποιήθηκαν για την εν λόγω έκδοση και δε φαίνεται να είχαν υποστεί εκτεταμένη χρήση.

Μεταξύ της 4^{ης} και της 5^{ης} σειράς δεν υπάρχει διασταύρωση σφραγίδων. Η σειρά αυτή παρουσιάζει μία διαφορετική προσέγγιση, καθώς, βάσει της επιγραφής της οπίσθιας όψης, κατανέμονται σε αυτήν δύο σύμβολα, η στυλίδα και το άγκιστρο. Λόγω, όμως, της τεχνοτροπίας της Αθηνάς οφείλουμε να θεωρήσουμε σύγχρονη την παραγωγή τους, ίσως σε ετήσια βάση.

Τα δεδομένα των «θησαυρών» είναι πενιχρά και αρκετά προβληματικά, καθώς νομίσματα της σειράς έχουν εντοπιστεί με ΕΥ - στυλίδα στον «θησαυρό»

⁹⁴⁶ Πρβλ. E356-E358 με Ravel 1948, αρ. 1014-1015.

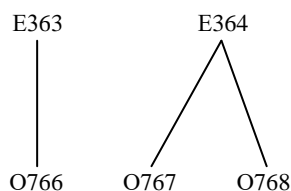
⁹⁴⁷ South Italy 1985 (CH VIII, 232), Camarina-Scoglitti 1938 (IGCH 2185), Άρτα 1929 (IGCH 147), S. Giorgio Ionico, Taranto πριν το 1976 (CH IV, 34 / CH VI, 26), Κέρκυρα 1997 (CH X, 54), Πάγοι Κέρκυρας 2006, Ιθάκη 1985 (CH VIII, 237). Έως τώρα, η πλειονότητα των «θησαυρών» εντοπιζόταν στη Σικελία.

⁹⁴⁸ Σχετικά με την αναχρονολόγηση του «θησαυρού», βλ. «Θησαυροί», σσ. 872-873.

⁹⁴⁹ Βλ. «Θησαυροί», σσ. 875-876.

Sicily 1879 (*IGCH* 2146), ο οποίος έχει χρονολογία απόκρυψης μετά το 305 π.Χ.⁹⁵⁰ και με ΕΥ - άγκιστρο στους «θησαυρούς» Pachino, Costa Fondonia 1957 (*IGCH* 2151)⁹⁵¹ που χρονολογείται στο 305-300 π.Χ. και Sicily (*IGCH* 2187),⁹⁵² η απόκρυψη του οποίου τοποθετείται στις αρχές 3^{ου} αι. π.Χ.

Τα χαρακτηριστικά της παραγωγής (πέταλα, διατήρηση και μικρός αριθμός σφραγίδων, βλ. γράφημα 27) δηλώνουν μία σύντομη, αλλά προγραμματισμένη έκδοση. Η απουσία γραπτών μαρτυριών για την πολιτική κατάσταση της Λευκάδας δε μας επιτρέπει περαιτέρω συσχετισμούς. Τα δεδομένα των «θησαυρών», αλλά και οι διασταυρώσεις των σφραγίδων υπαγορεύουν την παραγωγή της πριν το 305 π.Χ. Η διαφοροποιημένη προσέγγιση στην σχεδίαση του Πηγάσου μεταξύ της 4^{ης} και της 5^{ης} σειράς δικαιολογεί τη μεσολάβηση μερικών χρόνων μεταξύ των δύο σειρών.

Γράφημα 27. ΣΤ' περίοδος, 5^η σειρά.

Μεταξύ της 5^{ης} και της 6^{ης} σειράς δεν υπάρχει διασταύρωση των σφραγίδων των στατήρων, αλλά η τυπολογική προσέγγιση του Πηγάσου με τις πλατιές επιφάνειες στο πτερό είναι σχεδόν πανομοιότυπη, υπαγορεύοντας χρονική συνάφεια μεταξύ των δύο σειρών. Στη σειρά αυτή αίρεται ο αυστηρός συνδυασμός σύμβολο-γράμμα ή γράμματα, που χαρακτήριζε τις εκδόσεις του νομισματοκοπέιου έως τώρα, καθώς με την ίδια εμπρόσθια σφραγίδα εντοπίζονται ανυπόγραφοι και ενυπόγραφοι (ΣΩ) οπισθότυποι, της ίδιας τεχνοτροπίας.

Οι εκδόσεις της σειράς αυτής εμφανίζονται σπάνια σε θησαυρικά σύνολα. μόλις δύο: Sicily (*IGCH* 2187) και Πάγοι Κέρκυρας 2006 που χρονολογούνται μέσα στο α' τέταρτο του 3^{ου} αι. π.Χ.

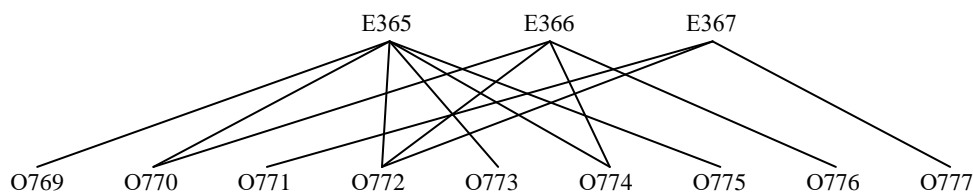
Τα επιμέρους χαρακτηριστικά της έκδοσης δεν υπαγορεύουν μία εσπευσμένη παραγωγή, αλλά μάλλον μία συστηματική. Γίνεται χρήση τριών εμπρόσθιων σφραγίδων που διασταυρώνονται με αρκετές οπίσθιες σφραγίδες, ανάλογα με τις ανάγκες της πόλης (βλ. γράφημα 28). Η απόδοση του πτερού του Πηγάσου ταιριάζει

⁹⁵⁰ Σχετικά με την αναχρονολόγηση του «θησαυρού», βλ. «Θησαυροί», σ. 876.

⁹⁵¹ Βλ. «Θησαυροί», σσ. 875-876.

⁹⁵² Βλ. «Θησαυροί», σσ. 887-888.

με αντίστοιχες εκδόσεις της Κορίνθου που κατατάσσονται στην Ε' (β' μισό του 4ου αι. π.Χ.)⁹⁵³ και την ΣΤ' περίοδο (μετά το 304 π.Χ.),⁹⁵⁴ και του Ανακτορίου.⁹⁵⁵

Γράφημα 28. ΣΤ' περίοδος, 6^η σειρά.

Συνοψίζοντας τα ανωτέρω εικάζουμε ως καταλληλότερη για την έκδοση της 6^{ης} σειράς το διάστημα 305-300 π.Χ. Άλλωστε, προς το τέλος του 4^{ου} αι. π.Χ. ο συσχετισμός των πολιτικών δυνάμεων στην ευρύτερη περιοχή της Λευκάδας είναι διαρκώς μεταβαλλόμενος, μεταξύ του Πύρρου, του Δημητρίου Πολιορκητού και του Κασσάνδρου. Η ήττα που γνώρισε ο Αντίγονος ο Μονόφθαλμος με τον υιό του Δημήτριο Πολιορκητή στη μάχη της Ιψού το 301 π.Χ. έδωσε τη δυνατότητα στον Κάσσανδρο να εμφανιστεί εκ νέου στην περιοχή της Δυτικής Ελλάδας και του Ιονίου, ανακαταλαμβάνοντας χαμένες κτήσεις του.

Τα ελάχιστα δεδομένα των «θησαυρών» και η τεχνοτροπία των δύο τελευταίων σειρών της ΣΤ' περιόδου υπαγορεύουν μία προσωρινή αναστολή λειτουργίας του νομισματοκοπείου της Λευκάδας μεταξύ της 6^{ης} και της 7^{ης} σειράς που οφείλεται στις ταραγμένες πολιτικές συνθήκες που επικρατούσαν, όχι μόνο στη Λευκάδα, αλλά και την ευρύτερη περιοχή. Οι δύο τελευταίες σειρές έχουν κοινά τυπολογικά και τεχνοτροπικά χαρακτηριστικά και πρέπει να θεωρηθούν σχεδόν σύγχρονες.

Η 7^η σειρά είναι η μεγαλύτερη εκ των δύο και εμφανίζει αρκετά στοιχεία προχειρότητας. Κατ' αρχάς, στο πεδίο της οπίσθιας όψης χαράσσεται μόνον το σύμβολο, ένα κάθισμα με μαξιλάρι (τύλος), χωρίς γράμμα ή γράμματα,⁹⁵⁶ ενώ κατά την εκτέλεση της παραγωγής δε δόθηκε η απαιτούμενη επιμέλεια στην απομάκρυνση των αποφύσεων της μεταλλικής ράβδου από την περιφέρεια του νομίσματος.

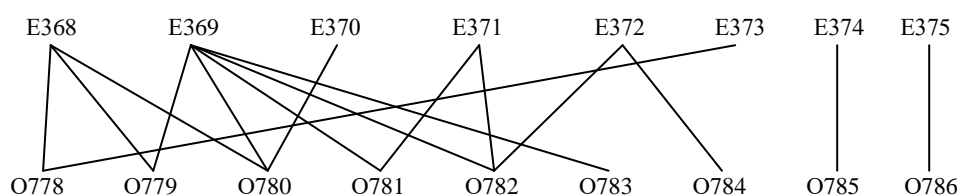
⁹⁵³ Πρβλ. E366 με Ravel 1948, αρ. 1035-1036, σειρά Α.

⁹⁵⁴ Πρβλ. E365 με Ravel 1948, αρ. 1108. Ο Brice (2018, *passim*) θεωρεί ότι η Ε' περίοδος της Κορίνθου φθάνει έως το 285 π.Χ., και ως εκ τούτου η έναρξη της ΣΤ' περιόδου της Κορίνθου κατεβαίνει στο α' τέταρτο του 3^{ου} αι. π.Χ.

⁹⁵⁵ Πρβλ. M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 105.

⁹⁵⁶ Το γεγονός αυτό, βέβαια, δεν ήταν ικανό από μόνο του να υπαγορεύσει υψηλότερη χρονολόγηση για την εν λόγω έκδοση, λόγω της τεχνοτροπίας του Πηγάσου.

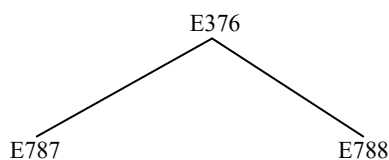
Δεν υπάρχει σταθερός ρυθμός στο σχήμα των διασταυρώσεων των εμπρόσθιων και των οπίσθιων σφραγίδων, το οποίο πρέπει να προσαρμόζεται στις ανάγκες της πόλης, μάλλον κατ' έτος (βλ. γράφημα 29).

Γράφημα 29. ΣΤ' περίοδος, 7^η σειρά.

Τεχνοτροπικές ομοιότητες διακρίνονται με αντίστοιχες εκδόσεις της Κορίνθου που κατατάσσονται στην ΣΤ' περίοδο, μετά το 304 π.Χ. με το έντονα καμπύλο διπλό περό.⁹⁵⁷ Εκδόσεις της σειράς αυτής εντοπίζονται μόλις σε δύο «θησαυρούς»: Κεφαλονιά 1935 (*IGCH* 140)⁹⁵⁸ και άγνωστη θέση εντοπισμού, πριν το 1951 (*CH* VIII, 160).⁹⁵⁹ Και ο δυο «θησαυροί» χρονολογούνται μέσα στο α' τέταρτο του 3^{ου} αι. π.Χ.

Για την παραγωγή της 8^{ης} σειράς χρησιμοποιήθηκαν μία εμπρόσθια και μόλις δύο οπίσθιες σφραγίδες (βλ. γράφημα 30). Στο πεδίο του οπισθοτύπου χαράσσεται ένας μικρός βότρυς σε μίσχο και η επιγραφή ΣΩ.

Γράφημα 30. ΣΤ' περίοδος, 8^η σειρά.

Για την 8^η σειρά, είναι, εξίσου, ελάχιστες οι ενδείξεις από τα θησαυρικά σύνολα, αν και παρουσιάζει ενδιαφέρον το γεγονός ότι και οι δύο «θησαυροί» προέρχονται από την Κέρκυρα και απεκρύβησαν γύρω το 270 π.Χ. Πρόκειται για τον «θησαυρό» Κέρκυρα 1997 (*CH* X, 54),⁹⁶⁰ από την αρχαία πόλη και τον «θησαυρό» Πάγοι Κέρκυρας 2006 που εντοπίστηκε σε αγροικία.⁹⁶¹

⁹⁵⁷ Πρβλ. E368-369 με Ravel 1948, αρ. 1091, 1123. Σχετικά με την χρονολόγηση της ΣΤ' περιόδου της Κορίνθου, βλ. υποσ. 954.

⁹⁵⁸ Βλ. «Θησαυροί», σ. 891.

⁹⁵⁹ Πιθανόν και αυτός ο «θησαυρός» να προήλθε από το χώρο της Δυτικής Ελλάδας. Σχετικά με την πρόταση αναχρονολόγησης του «θησαυρού», βλ. «Θησαυροί», σ. 888.

⁹⁶⁰ Βλ. «Θησαυροί», σ. 892.

⁹⁶¹ Βλ. «Θησαυροί», σ. 893.

Τεχνοτροπικά, η τελευταία σειρά βρίσκεται πολύ κοντά με την προηγούμενη 7^η *σειρά* και κατ' επέκταση και με τις εκδόσεις της Κορίνθου της ΣΤ' περιόδου. Μάλιστα εντοπίζονται ομοιότητες και στην απόδοση της Αθηνάς, η κεφαλή της οποίας είναι μεγάλη και έχει φουσκωμένες παρειές.⁹⁶² Τεχνοτροπική και τυπολογική συγγένεια διακρίνεται, επίσης, με μία σειρά στατήρων που είθισται να ταξινομούνται στο Ακαρνανικό Κοινό, τόσο ως προς τη χάραξη των μορφών, όσο και ως προς την επιλογή του συμβόλου.⁹⁶³ Οι σφραγίδες σε αμφότερες τις εκδόσεις προέρχονται από τον ίδιο χαρακτή.

Η Λευκάδα από το 295 π.Χ. έχει περιέλθει στο βασίλειο του Πύρρου μαζί με την Κέρκυρα, ως προίκα της Λάναςσας. Το 294 π.Χ. μάλιστα προσαρτάται και η Ακαρνανία. Ως εκ τούτου, λαμβάνοντας υπ' όψιν τα έως τώρα δεδομένα, αλλά και τη συνολική εικόνα της παραγωγής της Λευκάδας κατά την 7^η και 8^η *σειρά* προκρίνουμε ως καταλληλότερη την περίοδο 295-291 π.Χ. για την έκδοση των νομισμάτων των δύο τελευταίων σειρών.

Ο εντοπισμός στο μέλλον και άλλων «θησαυρών» με εκδόσεις της Λευκάδας των δύο επίμαχων σειρών, αλλά και των αντίστοιχων εκδόσεων εξ ονόματος του Ακαρνανικού Κοινού, σε συνδυασμό με μία αναχρονολόγηση της έναρξης της ΣΤ' περιόδου της Κορίνθου, ενδεχομένως να χαμηλώσει τις εκδόσεις αυτές στο διάστημα της δεύτερης κυριαρχίας του Πύρρου στο νησί από το 283 π.Χ. ή 281 π.Χ. έως το θάνατό του το 272 π.Χ.

Κατάλογος νομισμάτων

1^η *σειρά*

Στατήρες

Ε. Α. Πήγασος σε πτήση δ. με εκτεταμένο πτερό.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς δ. με κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Φοράει περιδέριο από χάντρες. Στο πεδίο αρ. Α και μεταλλικό αγγείο σε βάση κάτω από βότρυ σε κληματίδα.

927. E321 O671 Winterthur.

2⁰⁰

8.60 γρ.

20.5 χιλ.

Πίν. 39

⁹⁶² Πρβλ. E376 / O787-788 με Ravel 1948, αρ. 1120 για τον Πήγασο και αρ. 1111 για την κεφαλή της Αθηνάς.

⁹⁶³ Πρβλ. M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 13-14.

			<i>Winterthur</i> 1839.		
928.	E321	O672	Künker 77, 30 September 2002, lot 113.		
			- 7.71 γρ. -		Πίν. 39
929.	E321	O673	Rauch Mail Bid Sale 8, 01 October 2004, lot 130.		
			- 8.56 γρ. -		Πίν. 39
930.	E321	O674	Συρακούσες 38156' εκ «θησαυρού» Canicattini 1917, IGCH 2150.		
			3 ⁰⁰ 8.46 γρ. -		Πίν. 39
			Holloway 1989, πίν. 15, αρ. 18.		
931.	E321	O675	M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 278.1.		
			7 ⁰⁰ 8.59 γρ. 20 χιλ.		Πίν. 39
932.	E321	O676	α) Βιέννη 13380.		
			12 ⁰⁰ 8.34 γρ. 20 χιλ.		Πίν. 39
			β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).		
			3 ⁰⁰ 8.51 γρ. 21 χιλ.		
933.	E321	O677	α) «Θησαυρός» West Sicily 1984, CH X, 411.		
			- 8.17 γρ. 21 χιλ.		Πίν. 39
			Calciati 1990, σ. 321, αρ. 572-128.		
			β) Ακράγαντας 2211.		
			- 8.32 γρ. 21 χιλ.		
			<i>SNG Agrigento</i> 1046.		
934.	E321	O678	Noble 22 November 2011, lot 5072.		
			- 8.32 γρ. -		Πίν. 39
935.	E321	O679	Yale 2001.87.7184.		
			2 ⁰⁰ 8.28 γρ. 20.5 χιλ.		Πίν. 39
936.	E321	O680	Συρακούσες' εκ «θησαυρού» Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.		
			6 ⁰⁰ 8.39 γρ. 21.5 χιλ.		Πίν. 39
			Nicolet-Pierre 2009, πίν. 18, αρ. 444.		

Ε. Ο.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ. Στο πεδίο δ. Α και μεταλλικό αγγείο κάτω από βότρυ σε κληματίδα.

- 937.** E321 O681 α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
1⁰⁰ 8.57 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 39**
β) Νέα Υόρκη 1944.100.19297.
6⁰⁰ 8.52 γρ. -
- 938.** E321 O682 Cambridge, Leake.
9⁰⁰ 8.40 γρ. 21χιλ. **Πίν. 39**
SNG Leake 2732.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ. Στο πεδίο αρ. Α και μεταλλικό αγγείο κάτω από βότρυ σε κληματίδα.

- 939.** E322 O683 Αθήνα, Alpha.
2⁰⁰ 8.42 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 39**
SNG Alpha 562.
- 940.** E322 O684 Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
5⁰⁰ 8.54 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 39**
- 941.** E322 O685 α) M&M Deutschland 12, 10 April 2003, lot 100.
- 8.47 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 40**
β) Παρίσι 47.
12⁰⁰ 8.19 γρ. 22 χιλ.
γ) Νέα Υόρκη 1944.100.19292.
5⁰⁰ 8.35 γρ. -
- 942.** E322 O686 α) Ουαλία.
6⁰⁰ 8.45 γρ. 19 χιλ. **Πίν. 40**
β) Bryn Mawr College C-1903.
12⁰⁰ 6.00 γρ. 20 χιλ.
- 943.** E322 O687 Blackburn, Hart.
3⁰⁰ 8.10 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 40**
SNG Blackburn 665.
- 944.** E323 O672 Νέα Υόρκη 1944.100.19294.
9⁰⁰ 8.50 γρ. - **Πίν. 40**

945. E323 O688 Νέα Υόρκη 1957.172.943.
4⁰⁰ 8.49 γρ. - Πίν. 40
946. E323 O689 α) Cambridge, Lewis.
5⁰⁰ 8.37 γρ. 21 χιλ. Πίν. 40
SNG Lewis 627.
β) Κρακοβία MNK-VII-A-4353.
1⁰⁰ 8.49 γρ. 20.6 χιλ.
γ) Λονδίνο.
- 8.37 γρ. 21 χιλ.
E. Υστερόσημο ΚΟΡ.
BMC (Corinth and Colonies), πίν. 30.4' *Traité*, πίν. 284.13.
947. E323 O671 «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.53 γρ. 21 χιλ. Πίν. 40
Calciati 1990, σ. 426, αρ. 128.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ. Στο πεδίο δ. Α και μεταλλικό αγγείο κάτω από βότρυ σε κληματίδα.

948. E323 O690 α) Αθήνα, Μουρούζη.
10⁰⁰ 8.44 γρ. 20 χιλ. Πίν. 40
Ποστολάκας 1868, αρ. 637.
β) Πάρμα 2584.
6⁰⁰ 8.56 γρ. 21 χιλ.
γ) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD),
lot 277.
1⁰⁰ 8.62 γρ. 20 χιλ.
Επικεκομμένο.
δ) Παρίσι 59.
1⁰⁰ 8.44 γρ. 20 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ. Στο πεδίο αρ. Α και μεταλλικό αγγείο κάτω από βότρυ σε κληματίδα.

949. E324 O691 α) iNumis Mail Bid Sale 14, 25 March 2011, lot 65.
8⁰⁰ 8.36 γρ. 20 χιλ. Πίν. 40
β) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 278.2.
12⁰⁰ 8.42 γρ. 20.5 χιλ.
γ) Mainz Mk145J3.
9⁰⁰ 8.26 γρ. 20.5 χιλ.
950. E324 O684 Νέα Υόρκη 1944.100.19295.
10⁰⁰ 8.41 γρ. - Πίν. 40
951. E324 O692 α) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
9⁰⁰ 8.45 γρ. 20 χιλ. Πίν. 40
β) «Θησαυρός» Άρτα 1929, IGCH 147.
- 8.25 γρ. -
Ravel 1932, σ. 16, αρ. 14.
Ο. Σπάσιμο σφραγίδας στο πρόσωπο της Αθηνάς σε όλα τα νομίσματα.
952. E324 O693 Λονδίνο 1947,0407.25.
11⁰⁰ 8.37 γρ. 22 χιλ. Πίν. 40
953. E324 O677 α) «Θησαυρός» West Sicily 1984, CH X, 411.
- 8.46 γρ. 21 χιλ.
Calciati 1990, σ. 427, αρ. 128/1.
β) «Θησαυρός» West Sicily 1984, CH X, 411.
- 8.32 γρ. 19 χιλ.
Calciati 1990, σ. 321, αρ. 573-128.
954. E325 O683 α) G. Hirsch 271, 17 February 2011, lot 1989.
- 8.48 γρ. - Πίν. 40
β) Cambridge, McClean.
9⁰⁰ 8.45 γρ. 22 χιλ.
McClean 5356.
γ) Πάρμα 2587.
6⁰⁰ 8,53 γρ. 19.5 χιλ.
955. E325 O694 Κέρκυρα 12583α' εκ «θησαυρού» Πάγοι Κέρκυρας 2006.
1⁰⁰ 8.33 γρ. 21 χιλ. Πίν. 40

956. E325 O695 Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
2⁰⁰ 8.52 γρ. 20 χιλ. Πίν. 40
957. E325 O696 M&M Deutschland 12, 10 April 2003, lot 99.
- 8.58 γρ. 21 χιλ. Πίν. 40
958. E325 O697 Βιέννη 13379.
9⁰⁰ 8.48 γρ. 21 χιλ. Πίν. 40
959. E325 O698 Βρυξέλλες 52770.
12⁰⁰ 8.39 γρ. 21 χιλ. Πίν. 40
960. E325 O699 α) Λονδίνο RPK,p48A.Ana.
10⁰⁰ 8.46 γρ. 21 χιλ. Πίν. 40
BMC (Corinth & Colonies), αρ. 88.
β) Bruun Rasmussen 17 June 2008, lot 5409.
- 8.42 γρ. -
961. E326 O700 Αθήνα 9 (ΛΓ').
5⁰⁰ 8.13 γρ. 21 χιλ. Πίν. 40
962. E326 O701 Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
9⁰⁰ 8.33 γρ. 20.5 χιλ. Πίν. 40
963. E326 O702 α) Αθήνα, Μουρούζη.
8⁰⁰ 8.42 γρ. 23 χιλ. Πίν. 40
Ποστολάκας 1868, αρ. 588.
β) Λονδίνο RPK.p6B.39.Cor.
5⁰⁰ 8.40 γρ. χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 87.
γ) Βολογνα 47868 (πανεπιστημιακή Συλλογή).
6⁰⁰ 8.16 γρ. 21 χιλ.
δ) Κέρκυρα 12586α' εκ«θησαυρού» Πάγοι Κέρκυρας 2006.
9⁰⁰ 8.37 γρ. 20.5 χιλ.
ε) Ρηγιο Καλαβρίας 740.
- 8.43 γρ. 22 χιλ.
Gargano 2015_γ, σ. 27, αρ. 160' *Ibid.* 2015_δ, σ. 178, αρ. 160.
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας στην ουρά του Πηγάσου σε όλα τα

- νομίσματα.*
- 964.** E327 O702 Γενεύη.
9⁰⁰ 8.35 γρ. 20.8 χιλ. **Πίν. 40**
- 965.** E327 O694 Αθήνα 53 (ΚΕ').
7⁰⁰ 8.30 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 41**
β) Συρακούσες· εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**
9⁰⁰ 8.42 γρ. 19.5 χιλ.
Nicolet-Pierre 2009, πίν. 18, αρ. 443.
- 966.** E328 O703 Κοπεγχάγη.
7⁰⁰ 8.49 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 41**
SNG Cop. 355.
- 967.** E328 O704 α) Cambridge, Leake.
6⁰⁰ 8.48 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 41**
SNG Leake 2731.
β) Βερολίνο, v. Gansauge 1873.
6⁰⁰ 8.52 γρ. 21 χιλ.
E. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω από την κεφαλή του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.
- 968.** E329 O680 Stack's 31 March 2008, lot 2051.
- 8.56 γρ. - **Πίν. 41**
E. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στην ουρά του Πηγάσου.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ. Στο πεδίο δ. Α και μεταλλικό αγγείο κάτω από βότρυ σε κληματίδα.

- 969.** E329 O705 G. Hirsch 326, 16 February 2017, lot 1704.
- 8.53 γρ. - **Πίν. 41**
E. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στην ουρά του Πηγάσου.

Ε. ΛΕΥ. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ. Στο πεδίο δ. Α και μεταλλικό αγγείο κάτω από βότρυ σε κληματίδα.

- 970.** E330 O706 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
12⁰⁰ 8.48 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 41**
β) Νέα Υόρκη 1944.100.19296.
12⁰⁰ 8.36 γρ. -
γ) Λονδίνο 1904,0803.13.
9⁰⁰ 8.31 γρ. 21 χιλ.
δ) Παρίσι 2717.
5⁰⁰ 8.41 γρ. 22 χιλ.
ε) Λονδίνο 1866,1201.2938.
11⁰⁰ 7.78 γρ. 21.5 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 90.
Ε. Φθορά σφραγίδας κάτω από τα εμπρόσθια σκέλη του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.
- 971.** E330 O707 α) Παρίσι 46.
8⁰⁰ 8.51 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 41**
β) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
6⁰⁰ 8.45 γρ. 21 χιλ.
γ) Lanz 102, 28 May 2001, lot 223.
9⁰⁰ 8.33 γρ. -
δ) Συλλογή Lockett.
9⁰⁰ 8.31 γρ. 21 χιλ.
SNG Lockett 2288.
- Ε. Ό.π.
Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο αρ. Λ.
- 972.** E330 O708 α) Cambridge, Leake.
9⁰⁰ 8.51 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 41**
SNG Leake 2730.
β) Βιέννη 12404.
9⁰⁰ 9.35 γρ. 24 χιλ.
- 973.** E331 O709 Κοπεγχάγη.
3⁰⁰ 8.45 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 41**

SNG Cop. 356.

- 974.** E331 O710 Αθήνα, Μουρούζη.
11⁰⁰ 8.26 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 41**
Ποστολάκας 1868, αρ. 589.

Ε. Ό.π., αλλά ο Πήγασος αρ.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς αρ. Στο πεδίο δ. Α και μεταλλικό αγγείο κάτω από βότρυ σε κληματίδα.

- 975.** E332 O711 α) Ουαλία.
7⁰⁰ 8.35 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 41**

β) Παρίσι, Chandon de Briailles 482.

2⁰⁰ 8.82 γρ. 20 χιλ.

γ) Ιθάκη· εκ «θησαυρού» **Ιθάκη 1985, CH VIII, 237.**

- - -

Συμεώνογλου 1985, σ. 206, πίν. 104.2· Οικονομίδου 2017, πίν. 4, αρ. 4.

δ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**

- 8.58 γρ. 20 χιλ.

Calciati 1990, σ. 321, αρ. 574-129.

ε) «Θησαυρός» **Sicily 1935, IGCH 2148.**

- 8.38 γρ. -

Ravel 1936_a, σ. 4, αρ. 50.

στ) Λονδίνο.

7⁰⁰ 8.57 γρ. 20 χιλ.

Ε. Φθορές στο πτερό και κάτω από τα σκέλη του Πηγάσου.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 94.

- 976.** E332 O712 α) Karlsruhe.
3⁰⁰ 8.39 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 41**

β) Μόναχο 791.

2⁰⁰ 8.33 γρ. 21 χιλ.

- 977.** E332 O713 α) d'Antan 8, 26 November 2010, lot 641.
- 8.56 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 41**

β) Οξφόρδη (J.G. Milne 27 January 1924).

			9 ⁰⁰	8.37 γρ.	20 χιλ.	
978.	E332	O714	α) Συλλογή Lockett.			
			11 ⁰⁰	8.42 γρ.	23 χιλ.	Πίν. 41
			<i>SNG Lockett 2289.</i>			
			β) Νέα Υόρκη 1944.100.19298.			
			9 ⁰⁰	8.39 γρ.	-	
979.	E332	O715	α) Winterthur.			
			7 ⁰⁰	8.63 γρ.	21.4 χιλ.	Πίν. 41
			<i>Winterthur 1840.</i>			
			β) Μόναχο 790.			
			5 ⁰⁰	8.16 γρ.	19.5 χιλ.	
			γ) Stack's 10 September 2008, lot 81.			
			-	8.58 γρ.	-	
980.	E332	O716	α) Cambridge, McClean.			
			12 ⁰⁰	8.36 γρ.	21.5 χιλ.	Πίν. 41
			<i>McClean 5353.</i>			
			β) Συρακούσες 37735' εκ «θησαυρού» Cesarò 1915-1916, IGCH 2145.			
			10 ⁰⁰	8.60 γρ.	-	
			Holloway 1989, πίν.11, αρ. 125.			
981.	E332	O682	α) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.			
			1 ⁰⁰	8.42 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 41
			β) Βέλγιο 52771.			
			5 ⁰⁰	8.23 γρ.	20 χιλ.	
			γ) Συρακούσες 55669' εκ «θησαυρού» Scoglitti 1938, IGCH 2185.			
			3 ⁰⁰	8.29 γρ.	-	
			Holloway 1989, πίν. 48, αρ. 202.			
			δ) Λονδίνο EH,p361.9.LocEp.			
			5 ⁰⁰	8.42 γρ.	18 χιλ.	
			<i>BMC (Corinth and Colonies), αρ. 91.</i>			
982.	E332	O717	α) Noble 31 March 2009, lot 3270.			
			-	8.28 γρ.	-	Πίν. 41

- β) Οξφόρδη.
5⁰⁰ 8.53 γρ. 22 χιλ.
- 983.** E333 O718 Lanz 102, 28 May 2001, lot 222.
1⁰⁰ 8.45 γρ. - **Πίν. 41**
- 984.** E333 O714 α) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
1⁰⁰ 8.61 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 41**
β) Συρακούσες· εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**
3⁰⁰ 8.48 γρ. 21 χιλ.
Nicolet-Pierre 2009, πίν. 18, αρ. 442.
- 985.** E333 O719 α) Αθήνα 2158.
12⁰⁰ 8.34 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 41**
β) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.34 γρ. 21 χιλ.
Calciati 1990, σ. 427, αρ. 129.
- 986.** E333 O715 Συρακούσες 55661· εκ «θησαυρού» **Scoglitti 1938, IGCH 2185.**
12⁰⁰ 8.45 γρ. - **Πίν. 41**
Holloway 1989, πίν. 48, αρ. 194.
- 987.** E333 O713 Βερολίνο, Dannenberg.
12⁰⁰ 8.33 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 41**
- 988.** E334 O720 α) Δρέσδη MKD Inv.-Nr. 1076.
7⁰⁰ 8.33 γρ. 18.5 χιλ. **Πίν. 41**
β) Νέα Υόρκη 1955.54.152.
3⁰⁰ 8.55 γρ. -
γ) Στοκχόλμη.
1⁰⁰ 8.40 γρ. 22 χιλ.
SNG Sweden 1356.
E. Οριζόντια φθορά στη σφραγίδα κάτω από τα οπίσθια σκέλη του Πηγάσου στα νομίσματα β-γ.
- 989.** E334 O719 Νέα Υόρκη 1941.153.409.
3⁰⁰ 8.25 γρ. - **Πίν. 42**
- 990.** E334 O682 Κέρκυρα 12575α· εκ «θησαυρού» **Πάγοι Κέρκυρας 2006.**

- 7⁰⁰ 8.31 γρ. 21.5 χιλ. Πίν. 42
E. Οριζόντια φθορά στη σφραγίδα κάτω από τα οπίσθια σκέλη του Πηγάσου.
- 991.** E334 O721 α) Γενεύη.
3⁰⁰ 8.37 γρ. 20.9 χιλ. Πίν. 42
β) Ουάσινγκτον.
9⁰⁰ 8.39 γρ. -
γ) Παρίσι 58.
10⁰⁰ 8.25 γρ. 20 χιλ.
E. Οριζόντια φθορά στη σφραγίδα κάτω από τα οπίσθια σκέλη του Πηγάσου στα νομίσματα β-γ.
- 992.** E335 O714 Bryn Mawr College C-1828.
9⁰⁰ 8.00 γρ. 20 χιλ. Πίν. 42
- 993.** E335 O722 Συρακούσες 55670' εκ «θησαυρού» Scoglitti 1938, *IGCH*
2185.
3⁰⁰ 8.16 γρ. - Πίν. 42
Holloway 1989, πίν. 49, αρ. 203.
- 994.** E335 O723 Λονδίνο 1866,1201.2852.
9⁰⁰ 8.44 γρ. 21 χιλ. Πίν. 42
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 92.

E. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά κεφαλή Αθηνάς δ. Στο πεδίο αρ. Α και μεταλλικό αγγείο κάτω από βότρυ σε κληματίδα.

- 995.** E336 O703 α) Βουδαπέστη Delhaes 220.
3⁰⁰ 8.49 γρ. 21 χιλ. Πίν. 42
β) Νέα Υόρκη 1957.172.945.
12⁰⁰ 8.06 γρ. -
γ) Λονδίνο 1857,1218.57.
2⁰⁰ 8.61 γρ. 21 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 89.
- 996.** E337 O692 Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.
3⁰⁰ 8.56 γρ. 22 χιλ. Πίν. 42

Ε. Ό.π., αλλά ο Πήγασος δ. με πτερό με γωνιώδη πτίλα.

Ο. Ό.π.

- 997.** E338 O724 Συλλογή Pozzi.
- - - Πίν. 42
Pozzi β 3953.
- 998.** E338 O725 Συρακούσες 7123' εκ «θησαυρού» **Gela 1911, IGCH 2198' CH VIII, 590/ IX, 636.**
6⁰⁰ 8.36 γρ. - Πίν. 42
Holloway 1989, πίν.55, αρ. 13.
- 999.** E338 O726 Μόναχο 792.
1⁰⁰ 8.34 γρ. 20 χιλ. Πίν. 42
- 1000.** E338 O727 CNG e276, 21 March 2012, lot 132.
5⁰⁰ 8.53 γρ. 22 χιλ. Πίν. 42
- 1001.** E338 O703 M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 275.
11⁰⁰ 8.50 γρ. 21 χιλ. Πίν. 42
E. Φθορές στη σφραγίδα.
- 1002.** E338 O728 Συρακούσες' εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**
6⁰⁰ 8.35 γρ. 19.5 χιλ. Πίν. 42
Nicolet-Pierre 2009, πίν. 18, αρ. 446.
- 1003.** E339 O727 α) Νέα Υόρκη 1957.172.944.
6⁰⁰ 8.47 γρ. - Πίν. 42
O. Διπλοχτυπημένος.
β) Μόναχο 789.
12⁰⁰ 8.43 γρ. 21.5 χιλ.
- 1004.** E339 O729 Αθήνα' εκ «θησαυρού» **Χιλιμόδι 1932, IGCH 85.**
6⁰⁰ 8.35 γρ. 21 χιλ. Πίν. 42
- 1005.** E339 O724 α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
11⁰⁰ 8.47 γρ. 22.5 χιλ. Πίν. 42
β) Βερολίνο, Dodona Funde 1173/1912.
3⁰⁰ 8.57 γρ. 22 χιλ.

Ο. Μικρά σπασίματα σφραγίδας γύρω από την κεφαλή της Αθηνάς σε όλα τα νομίσματα.

- 1006.** E339 O730 Παρίσι 2714.
1⁰⁰ 8.47 γρ. 20.5 χιλ. Πίν. 42
Ε. Εφθαρμένη σφραγίδα.
- Ε. Ό.π., αλλά ο Πήγασος αρ.
Ο. Ό.π.
- 1007.** E340 O731 α) iNumis Mail Bid Sale 16, 16 October 2011, lot 40.
10⁰⁰ 8.61 γρ. 21 χιλ. Πίν. 42
β) CGB 36, 23 October 2008, lot 113.
6⁰⁰ 8.35 γρ. 22.5
- 1008.** E340 O716 Bologna 47869 (πανεπιστημιακή Συλλογή).
3⁰⁰ 8.39 γρ. 20 χιλ. Πίν. 42
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στη ράχη του Πηγάσου.
- 1009.** E340 O732 Συρακούσες 48380 · εκ «θησαυρού» **Camarina 1928, IGCH 2185.**
5⁰⁰ 8.37 γρ. - Πίν. 42
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στη ράχη του Πηγάσου.
Holloway 1989, πίν. 33, αρ. 78.
- 1010.** E340 O711 Οξφόρδη (Arthur J. Evans 1934).
2⁰⁰ 8.41 γρ. 20.5 χιλ. Πίν. 42
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στη ράχη και στο πτερό του Πηγάσου.
- 1011.** E340 O717 β) VAuktions 221, 05 February 2009, lot 23.
- 8.51 γρ. 20 χιλ. Πίν. 42
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στη ράχη και στο στέρνο του Πηγάσου.
- 1012.** E341 O717 α) Bryn Mawr College C-1836.
315⁰⁰ 8.00 γρ. 21 χιλ. Πίν. 42
Ε. Σπάσιμο σφραγίδας πάνω στην κεφαλή του Πηγάσου.
- 1013.** E342 O713 Νέα Υόρκη 1944.100.19293.
6⁰⁰ 8.12 γρ. - Πίν. 43

Ε. Φθορές στην επιφάνεια της σφραγίδας.

- 1014.** E342 O714 Παρίσι 2708.
12⁰⁰ 8.50 γρ. 20.5 χιλ. **Πίν. 43**
- 1015.** E342 O703 Βερολίνο, Berrmann.
5⁰⁰ 8.37 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 43**

Τριώβολα

Ε. Λ. Ημίτομο Πηγάσου με καμπυλόσχημο πτερό σε πτήση δ..

Ο. Κεφαλή Νύμφης Πειρήνης δ. Έχει την κόμη μαζεμένη σε στεφάνη και πίσω ανασηκωμένο σε μικρό λαμπάδιο. Φοράει ενώτιο. Κάτω από το λαιμό Α.

- 1016.** E343 O733 α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 227.
12⁰⁰ 1.30 γρ. 11 χιλ. **Πίν. 43**
β) Αθήνα, Μουρούζη.
2⁰⁰ 1.10 γρ. 11 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 666.

Διώβολα

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση αρ. με εκτεταμένο πτερό.

Ο. Πήγασος με καμπυλόσχημο πτερό σε βηματισμό δ. με ανασηκωμένο το αρ. εμπρόσθιο σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους. Κάτω από την κοιλιά Λ.

- 1017.** E344 O614 Lanz 135, 21 May 2007, lot 229.
9⁰⁰ 0.79 γρ. 12 χιλ. **Πίν. 43**

Ε. Ό.π., αλλά ο Πήγασος δ.

Ο. Ό.π., αλλά ο Πήγασος δ.

- 1018.** E345 O734 Gorny - von Mosch 245, 07 March 2017, lot 1263.
- 0.80 γρ. - **Πίν. 43**

Τριημιωβόλια

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση αρ. με εκτεταμένο πτερό.

Ο. Γοργόνειο κατ' ενώπιον. Κυματοειδείς βόστρυχοι πλαισιώνουν την κεφαλή.

- 1019.** E346 O735 α) CNG e174, 10 October 2007, lot 29.

- 0.60 γρ. 8 χιλ. **Πίν. 43**
 β) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 228.
 9⁰⁰ 0.65 γρ. 9 χιλ.
 γ) CNG e269, 30 November 2011, lot 74.
 12⁰⁰ 0.62 γρ. 9 χιλ.

Ε. Ό.π., αλλά Πήγασος δ.

Ο. Ό.π.

1020. E347 O736 α) CNG 94, 18 September 2013, lot 333.
 9⁰⁰ 0.61 γρ. 9 χιλ.
 β) CNG 102, 18 May 2016, lot 268.
 5⁰⁰ 0.65 γρ. 9 χιλ. **Πίν. 43**
 γ) Roma 4, 30 September 2012, lot 1404.
 3⁰⁰ 0.59 γρ. 8 χιλ.
 δ) Συλλογή Lockett.
 11⁰⁰ 0.63 γρ. 9 χιλ.
SNG Lockett 2294.
 ε) Συλλογή Weber.
 - 0.60 γρ. 10 χιλ.
Weber 3864.

2^η σειρά

Στατήρες

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. Α σε στεφάνι δάφνης με ταινίες.

1021. E348 O737 α) Βιέννη 13365.
 12⁰⁰ 8.32 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 43**
 β) Οξφόρδη (Balliol).
 10⁰⁰ 8.52 γρ. 20 χιλ.
Επικεκομμένο.
 γ) Ιθάκη εκ «θησαυρού» **Ιθάκη 1985, CH VIII, 237.**
 - - -

- Συμεώνογλου 1985, σσ. 206-207, πίν. 104, αρ. 8· Οικονομίδου 2017, πίν. 5, αρ. 20.
- 1022.** E348 O738 α) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.
11⁰⁰ 8.58 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 43**
β) Blackburn, Hart.
12⁰⁰ 8.33 γρ. 20 χιλ.
SNG Blackburn 664.
γ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
- 8.41 γρ. 20 χιλ.
Calciati 1990, σ. 426, αρ. 127/1.
δ) Συρακούσες· εκ «θησαυρού» **Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.**
9⁰⁰ 8.50 γρ. 18 χιλ.
Nicolet-Pierre 2009, πίν. 18, αρ. 431.
- 1023.** E348 O739 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19326.
- - - **Πίν. 43**
β) Συρακούσες 48382· εκ «θησαυρού» **Camarina 1928, IGCH 2185.**
11⁰⁰ 8.52 γρ. -
Holloway 1989, πίν. 33, αρ. 80.
γ) Συρακούσες 48383· εκ «θησαυρού» **Camarina 1928, IGCH 2185.**
9⁰⁰ 8.52 γρ. -
Holloway 1989, πίν. 33, αρ. 81.
- 1024.** E349 O740 α) Συλλογή Lockett.
7⁰⁰ 8.36 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 43**
SNG Lockett 2290.
β) Παρίσι 1115.
12⁰⁰ 8.49 γρ. 23 χιλ.
E. Μικρό σπάσιμο σφραγίδας στο πτερό του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.
- 1025.** E349 O738 α) Νέα Υόρκη 1968.34.7· εκ Συλλογής Berry.
9⁰⁰ 8.60 γρ. - **Πίν. 43**

- E. Διπλοχτυπημένος.*
SNG Berry 782.
 β) Νέα Υόρκη 1944.100.19328.
 - 8.48 γρ. -
 γ) Αθήνα, Μουρούζη.
 9⁰⁰ 8.56 γρ. 20 χιλ.
 Ποστολάκας 1868, αρ. 632.
E. Μικρό σπάσιμο σφραγίδας στο πτερό του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.
- 1026.** E349 O741 α) Ουαλία.
 5⁰⁰ 8.18 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 43**
 β) Cambridge, McClean.
 1⁰⁰ 8.54 γρ. 20.5 χιλ.
McClean 5330.
E. Μικρό σπάσιμο σφραγίδας στο πτερό του Πηγάσου σε όλα τα νομίσματα.
O. Σπάσιμο σφραγίδας μεταξύ της θόλου του κράνους της Αθηνάς και του συμβόλου σε όλα τα νομίσματα.
- 1027.** E349 O742 α) CNG e150, 18 October 2006, lot 56.
 - 8.48 γρ. 19 χιλ. **Πίν. 43**
 β) Νέα Υόρκη 1957.172.959.
 - 8.52 γρ. -
 γ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
 - 8.47 γρ. 20 χιλ.
 Calciati 1990, σ. 321, αρ. 571-127.
- 1028.** E349 O743 Κοπεγχάγη.
 1⁰⁰ 8.44 γρ. 18.5 χιλ. **Πίν. 43**
SNG Cop. 354.
- 1029.** E349 O744 α) Βιέννη 12585.
 9⁰⁰ 8.42 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 43**
O. Graffiti στη θόλο του κράνους της Αθηνάς.
 β) Cambridge, Lewis.
 3⁰⁰ 8.38 γρ. 22 χιλ.

SNG Lewis 626.

γ) Λονδίνο 1866,1201.2930.

5⁰⁰ 8.29 γρ. 18 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 86.

δ) Βερολίνο 11396.

11⁰⁰ 8.44 γρ. 20 χιλ. -

Ο. Μικρό σπάσιμο σφραγίδας στο οπίσθιο τμήμα της θόλου του κράνους της Αθηνάς σε όλα τα νομίσματα.

1030. E350 O745

α) Λονδίνο RPK.p48A.10.Ana.

5⁰⁰ 8.42 γρ. 19 χιλ. **Πίν. 43**

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 85.

β) Νέα Υόρκη 1955.54.157.

10⁰⁰ 8.65 γρ. -

γ) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

3⁰⁰ 8.59 γρ. 20 χιλ.

Μάλλον επικεκομμένο γιατί φέρει φθορές στην εμπρόσθια όψη.

δ) Συρακούσες 48357' εκ «θησαυρού» **Camarina 1928, IGCH 2185.**

3⁰⁰ 8.33 γρ. -

Holloway 1989, πίν. 33, αρ. 73.

1031. E351 O746

Νέα Υόρκη 1957.172.960.

9⁰⁰ 8.62 γρ. - **Πίν. 43**

3^η σειρά

Στατήρες

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. Στο πεδίο δ. T-I και μακεδονικό κράνος με λοφίο.

1032. E349 O747

Βερολίνο 8306 JF.

12⁰⁰ 8.34 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 43**

1033. E349 O748

α) Künker 77, 30 September 2002, lot 112.

- 8.60 γρ. - **Πίν. 43**

β) Winterthur.

- 8.52 γρ. 22 χιλ.

- Winterthur* 7283: εκ M&M Deutschland 12, 11 April 2003
- γ) Οξφόρδη.
2⁰⁰ 8.37 γρ. 22 χιλ.
- 1034.** E352 O748 α) iNumis Mail Bid Sale 29, 02 June 2015, lot 64.
6⁰⁰ 8.43 γρ. 21.7 χιλ. **Πίν. 43**
β) Μόναχο 777.
12⁰⁰ 8.37 γρ. 23 χιλ.
γ) Αθήνα, Μουρούζη.
1⁰⁰ 8.41 γρ. 22 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 633.
Ο. Σπάσιμο σφραγίδας πίσω από το καταυχένιο του κράνους της Αθηνάς στα νομίσματα β-γ.
- 1035.** E352 O749 α) Βοστώνη 18.674.
- 8.32 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 43**
*Boston*_β 1164.
β) M&M Deutschland 30, 28 May 2009, lot 961.
- 8.43 γρ. χιλ.
- 1036.** E352 O750 Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
8⁰⁰ 8.50 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 43**
- 1037.** E352 O751 α) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.
9⁰⁰ 8.34 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 44**
β) Λονδίνο 1857,1218.44.
10⁰⁰ 8.42 γρ. 20 χιλ.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 108.
γ) Οξφόρδη (δωρεά I.C. Cole 1971).
11⁰⁰ 8.48 γρ. 20 χιλ.
δ) Μιλάνο, Brera.
- 8.48 γρ. 23 χιλ.
Calciati 1990, σ. 432, αρ. 151/1.
- 1038.** E352 O752 α) Βρυξέλλες.
11⁰⁰ 8.10 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 44**
β) Numis Public Auction May, 18 May 2013, lot 15.

			-	8.48 γρ.	21 χιλ.	
1039.	E352	O753	Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.			
			9 ⁰⁰	8.62 γρ.	21.5 χιλ.	Πίν. 44
1040.	E353	O748	Κέρκυρα 12576α' εκ «θησαυρού» Πάγοι Κέρκυρας 2006.			
			5 ⁰⁰	8.47 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 44
1041.	E353	O754	α) Λονδίνο ΕΗ,ρ361.6.LocEp.			
			9 ⁰⁰	8.42 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 44
			<i>BMC (Corinth and Colonies)</i> , αρ. 110.			
			β) Κοπεγχάγη.			
			9 ⁰⁰	8.36 γρ.	22 χιλ.	
			<i>SNG Cop.</i> 360.			
			γ) Νέα Υόρκη 1944.100.19330.			
			4 ⁰⁰	8.08 γρ.	-	
			δ) Μόναχο 800.			
			11 ⁰⁰	8.45 γρ.	22.5 χιλ.	
1042.	E353	O747	Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).			
			1 ⁰⁰	8.52 γρ.	22 χιλ.	Πίν. 44
1043.	E354	O747	Νέα Υόρκη 1955.54.158.			
			4 ⁰⁰	8.43 γρ.	-	Πίν. 44
1044.	E354	O755	G. Hirsch 250-251, 08 May 2007, lot 657.			
			-	8.56 γρ.		Πίν. 44
1045.	E354	O756	α) Βερολίνο 11438.			
			11 ⁰⁰	8.41 γρ.	21 χιλ.	Πίν. 44
			β) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 272.			
			12 ⁰⁰	8.57 γρ.	22 χιλ.	
			γ) Παρίσι 3871.			
			1 ⁰⁰	8.37 γρ.	23.5 χιλ.	
			δ) Συρακούσες 55946 ' εκ «θησαυρού» Gela, Capo Soprano 1955 (;), IGCH 2183.			
			7 ⁰⁰	8.05 γρ.	-	
			Holloway1989, πίν. 24, αρ. 72.			

ε) Cambridge, Leake.

5⁰⁰ 8.41 γρ. 23 χιλ.

SNG Leake 2739.

στ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**

- 8.00 γρ. 23 χιλ.

O. Μικρό σπάσιμο σφραγίδας στη μύτη της Αθηνάς.

Calciati 1990, σ. 323, αρ. 603-151.

1046. E354 O753

α) Λονδίνο 1840,0403.48.

6⁰⁰ 8.65 γρ. 24 χιλ. **Πίν. 44**

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 109.

β) MMAG 54, 26 October 1978, lot 116.

- - 22 χιλ.

Calciati 1990, σ. 432, αρ. 151/2.

1047. E355 O755

Συρακούσες 48378 εκ «θησαυρού» **Camarina 1928, IGCH 2185.**

9⁰⁰ 8.42 γρ. - **Πίν. 44**

Holloway 1989, πίν. 33, αρ. 76.

4^η σειρά

Στατήρες

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. ΑΡΙ και άγκυρα.

1048. E356 O757

α) M&M Deutschland 14, 16 April 2004, lot 579.

- 8.62 γρ. - **Πίν. 44**

β) Μιλάνο, Brera 1573.

- 8.62 γρ. 22.5 χιλ.

Calciati 1990, σ. 430, αρ. 146.

1049. E356 O758

Bologna 51261 (Συλλογή Palagi).

8⁰⁰ 8.42 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 44**

1050. E356 O759

α) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

3⁰⁰ 8.45 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 44**

β) Blackburn, Hart.

7⁰⁰ 8.40 γρ. 22 χιλ.

SNG Blackburn 669.

γ) Sothebys 21/22 June 1990 (Nelson Bunker Hunt Collection), lot 407.

11⁰⁰ 8.56 γρ. -

δ) Συρακούσες 55730 · εκ «θησαυρού» **Scoglitti 1938, IGCH 2185.**

2⁰⁰ 7.92 γρ. -

Holloway 1989, πίν. 49, αρ. 206.

1051. E356 O760 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel)· εκ «θησαυρού» **Άρτα 1929, IGCH 147.**

10⁰⁰ 8.50 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 44**

Ravel 1932, πίν. 3, αρ. 15.

1052. E356 O761 Ιθάκη· εκ «θησαυρού» **Ιθάκη 1985, CH VIII, 237.**

- - - **Πίν. 44**

Συμεώνογλου 1985, σ. 206, πίν. 104.2· Οικονομίδου 2017, πίν. 4, αρ. 2.

1053. E357 O762 α) Νέα Υόρκη 1941.153.412.

2⁰⁰ 8.38 γρ. - **Πίν. 44**

β) Cambridge, Lewis.

7⁰⁰ 8.49 γρ. 22 χιλ.

SNG Lewis 631.

1054. E357 O761 Νέα Υόρκη 1955.54.156.

12⁰⁰ 8.58 γρ. - **Πίν. 44**

1055. E357 O762 Νέα Υόρκη 1944.100.19322.

4⁰⁰ 8.54 γρ. - **Πίν. 44**

1056. E357 O763 Künker 133, 11 October 2007, lot 8060.

- 8.58 γρ. - **Πίν. 44**

1057. E358 O763 α) Βερολίνο, Dodona Funde 1173/1912.

3⁰⁰ 8.30 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 44**

β) Spink 6026, 30 November 2006, lot 21.

- 8.60 γρ. -

γ) Λονδίνο EH,p361.10.LocEp.

5⁰⁰ 8.42 γρ. 19 χιλ.

- BMC (Corinth and Colonies)*, αρ. 103.
- 1058.** E358 O764 α) Συλλογή Lockett.
2⁰⁰ 8.20 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 44**
SNG Lockett 2291.
β) Μόναχο 781.
7⁰⁰ 8.55 γρ. 22 χιλ.
γ) «Θησαυρός» **South Italy/ Sicily, CH VIII, 167.**
- - -
CH VIII, πίν. 24, αρ. 9.
- 1059.** E358 O765 α) Βουδαπέστη Dess.III.1220.
7⁰⁰ 8.23 γρ. 21.5 χιλ. **Πίν. 44**
β) Νέα Υόρκη 1941.153.413.
9⁰⁰ 8.49 γρ. -
γ) Νέα Υόρκη 1944.100.19321.
9⁰⁰ 8.56 γρ. -
δ) Οξφόρδη (Bodleian Library).
7⁰⁰ 8.49 γρ. 21 χιλ.
- 1060.** E358 O762 Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
12⁰⁰ 8.50 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 44**
- 1061.** E359 O764 d'Antan 7, 21 May 2010, lot 20.
- 8.50 γρ. 24 χιλ. **Πίν. 45**
- 1062.** E359 O765 α) Βιέννη 12395.
10⁰⁰ 8.11 γρ. 22.5 χιλ. **Πίν. 45**
β) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 270.
10⁰⁰ 8.56 γρ. 22.5 χιλ.
γ) Λονδίνο 1866,1201.2865.
1⁰⁰ 8.33 γρ. 20 χιλ.
E. Σπάσιμο σφραγίδας στο ρύγχος του Πηγάσου.
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 104.
- 1063.** E360 O757 α) Παρίσι 1122.
12⁰⁰ 8.50 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 45**
β) Αθήνα, Μουρούζη.

- 9⁰⁰ 8.19 γρ. 22 χιλ.
 Ποστολάκας 1868, αρ. 634.
 γ) ACR 4, 05 December 2011, lot 694.
 - 8.45 γρ. 23 χιλ.
 δ) Cambridge, Leake.
 12⁰⁰ 8.47 γρ. 23 χιλ.
 SNG Leake 2728.
 ε) Κέρκυρα 12571α' εκ «θησαυρού» **Πάγοι Κέρκυρας 2006.**
 11⁰⁰ 8.47 γρ. 22 χιλ.
- 1064.** E361 O765 Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
 11⁰⁰ 8.53 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 45**
- 1065.** E362 O758 CNG eAuction 394, 29 March 2017, lot 187.
 7⁰⁰ 8.19 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 45**
- 1066.** E362 O761 Κέρκυρα 11193' εκ «θησαυρού» **Κέρκυρα 1997, CH X, 54.**
 - 8.31 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 45**
 Preka – Gjongecaj 2007, σ. 376, αρ. 34.

5^η σειρά

Στατήρες

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση αρ. με εκτεταμένο πτερό.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς αρ. με κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Φοράει περιδέραιο από χάντρες. Στο πεδίο δ. ΕΥ και στυλίδα με σημαία/ μακριά ταινία.

- 1067.** E363 O766 Αθήνα, Μουρούζη.
 3⁰⁰ 8.44 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 45**
 Ποστολάκας 1868, αρ. 623.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π, αλλά στο πεδίο δ. άγκιστρο δ.

- 1068.** E364 O767 α) Νέα Υόρκη 1944.100.19325.
 12⁰⁰ 8.23 γρ. - **Πίν. 45**
 β) Λονδίνο 1840,1010.51.
 6⁰⁰ 8.39 γρ. 20 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 105.

γ) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

1⁰⁰ 8.57 γρ. 20 χιλ.

δ) Manchester.

11⁰⁰ 8.29 γρ. -

SNG Manchester 882.

ε) Κοπεγχάγη.

9⁰⁰ 8.44 γρ. 21.5 χιλ.

SNG Cop. 358.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. άγκιστρο αρ.

1069. E364 O768 α) Αθήνα, Μουρούζη.

6⁰⁰ 8.37 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 45**

Ποστολάκας 1868, αρ. 622.

E. Graffiti Δ Α.

β) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).

2⁰⁰ 8.44 γρ. 21 χιλ.

γ) Βερολίνο, v. Rauch.

9⁰⁰ 8.38 γρ. 22 χιλ.

δ) Νέα Υόρκη 1944.100.19323.

11⁰⁰ 8.50 γρ. -

ε) Νέα Υόρκη 1944.100.19324.

8⁰⁰ 8.45 γρ. -

6^η σειρά

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. μηνίσκος αρ.

1070. E365 O769 α) Παρίσι, Delepierre.

1⁰⁰ 8.38 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 45**

SNG Delepierre 1242.

β) Νέα Υόρκη 1944.100.19312.

			1 ⁰⁰	8.30 γρ.	-		
1071.	E365	O770	α) Λονδίνο 1841, B.1133.				
			5 ⁰⁰	8.50 γρ.	22 χιλ.	Πίν. 45	
			<i>BMC (Corinth and Colonies)</i> , αρ. 82.				
			β) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.				
			12 ⁰⁰	8.46 γρ.	23 χιλ.		
			γ) Blackburn, Hurt.				
			3 ⁰⁰	8.03 γρ.	22 χιλ.		
			<i>SNG Blackburn</i> 663.				
			δ) Μιλάνο, Brera 1579.				
			-	8.40 γρ.	23 χιλ.		
			Calciati 1990, σ. 431, 150.				
			ε) Ιδιωτική Συλλογή.				
			-	-	22 χιλ.		
			Calciati 1990, σ. 431, αρ. 150/1.				
1072.	E366	O770	α) Κέρκυρα 12577α' εκ «θησαυρού» Πάγοι Κέρκυρας 2006.				
			11 ⁰⁰	8.43 γρ.	22.5 χιλ.	Πίν. 45	
			<i>O. Διπλοχτυπημένος.</i>				
			β) Cambridge, Leake.				
			11 ⁰⁰	8.25 γρ.	21 χιλ.		
			<i>SNG Leake</i> 2734.				
			γ) Οξφόρδη.				
			3 ⁰⁰	8.51 γρ.	21 χιλ.		
1073.	E367	O771	α) Αθήνα, Μουρούζη.				
			3 ⁰⁰	8.17 γρ.	22.5 χιλ.	Πίν. 45	
			Ποστολάκας 1868, αρ. 619.				
			β) Συλλογή Pozzi.				
			-	-	-		
			<i>Pozziβ</i> 3941.				

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. ΣΩ και μηνίσκος αρ.

1074. E365 O772 α) Λονδίνο 1949, 0411.614.

			6 ⁰⁰	8.35 γρ.	21.5 χιλ.	Πίν. 45
				β) Cambridge, McClean.		
			12 ⁰⁰	8.39 γρ.	23 χιλ.	
				<i>McClean 5347.</i>		
1075.	E365	O773		α) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875.		
			1 ⁰⁰	8.37 γρ.	22 χιλ.	Πίν. 45
				<i>E. Χαράγματα στην επιφάνεια.</i>		
				β) Ιδιωτική Συλλογή.		
			-	-	22 χιλ.	
				Calciati 1990, σ. 431, αρ. 149/1.		
1076.	E365	O774		α) Βερολίνο, Löbbecke 1906.		
			2 ⁰⁰	8.67 γρ.	22 χιλ.	Πίν. 45
				β) Μόναχο 782.		
			5 ⁰⁰	8.48 γρ.	22 χιλ.	
				γ) Ιδιωτική Συλλογή.		
			-	-	21 χιλ.	
				Calciati 1990, σ. 431, αρ. 149.		
1077.	E365	O775		α) Παρίσι 1121.		
			5 ⁰⁰	8.37 γρ.	23 χιλ.	Πίν. 45
				<i>O. Διπλοχτυπημένος.</i>		
				β) Κοπεγχάγη.		
			9 ⁰⁰	8.41 γρ.	21 χιλ.	
				<i>SNG Cop. 359.</i>		
1078.	E366	O772		α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).		
			10 ⁰⁰	8.49 γρ.	22 χιλ.	Πίν. 45
				β) Λονδίνο 1840,1010.53.		
			1 ⁰⁰	8.28 γρ.	21 χιλ.	
				<i>BMC (Corinth and Colonies), αρ. 107.</i>		
1079.	E366	O774		V Auktions 267, 28 July 2011, lot 12.		
			-	8.29 γρ.	20 χιλ.	Πίν. 45
1080.	E366	O776		Νέα Υόρκη 1944.100.19313.		
			9 ⁰⁰	8.50 γρ.	-	Πίν. 45

- 1081.** E367 O772 α) Αθήνα, Μουρούζη.
5⁰⁰ 8.19 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 45**
Ποστολάκας 1868, αρ. 620.
β) Bologna 51268 (Συλλογή Palagi).
1⁰⁰ 8.38 γρ. 21 χιλ.
- 1082.** E367 O777 Blackburn, Hart.
8⁰⁰ 8.45 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 45**
SNG Blackburn 654.

7^η σειρά

Στατήρες

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση αρ. με εκτεταμένα πτερά.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο δ. κάθισμα με μαξιλάρι (τύλος).

- 1083.** E368 O778 α) Λονδίνο 1840,1226.277.
2⁰⁰ 8.49 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 45**
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 81.
β) Νέα Υόρκη 1957.172.939.
6⁰⁰ 8.05 γρ. -
γ) Αθήνα' εκ «θησαυρού» **Κεφαλονιά 1935, IGCH 140.**
2⁰⁰ 8.61 γρ. 20 χιλ.
Οικονομίδου 2017, πίν. 3, αρ. 38.
- 1084.** E368 O779 Αθήνα' εκ «θησαυρού» **Κεφαλονιά 1935, IGCH 140.**
9⁰⁰ 8.26 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 45**
Οικονομίδου 2017, πίν. 3, αρ. 37.
- 1085.** E368 O780 Οξφόρδη (δωρεά S. Benton Ιούλιος 1971).
4⁰⁰ 8.33 γρ. 19 χιλ. **Πίν. 46**
- 1086.** E369 O780 α) Αθήνα, 409.
2⁰⁰ 8.36 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 46**
β) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 267.
11⁰⁰ 8.55 γρ. 19.5 χιλ.
γ) Λονδίνο 1964,0907.1.
9⁰⁰ 8.20 γρ. 19.5 χιλ.

1087.	E369	O779	α) Αθήνα' εκ «θησαυρού» Κεφαλονιά 1935, IGCH 140. 9 ⁰⁰ 8.49 γρ. 20 χιλ. Πίν. 46 Οικονομίδου 2017, πίν. 3, αρ. 39. β) Βερολίνο, Graf-Prokesch-Osten 1875. 11 ⁰⁰ 8.37 γρ. 20 χιλ.
1088.	E369	O781	α) Φρανκφούρτη 877. 5 ⁰⁰ 8.38 γρ. 21 χιλ. Πίν. 46 β) Βρυξέλλες 53527. 6 ⁰⁰ 8.43 γρ. 22 χιλ.
1089.	E369	O782	M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 274.1. 9 ⁰⁰ 8.36 γρ. 19 χιλ. Πίν. 46
1090.	E369	O783	α) Αθήνα, Μουρούζη. 11 ⁰⁰ 8.37 γρ. 21 χιλ. Πίν. 46 Ποστολάκας 1868, αρ. 621. β) Αθήνα' εκ «θησαυρού» Κεφαλονιά 1935, IGCH 140. 1 ⁰⁰ 8.35 γρ. 21 χιλ. <i>Φθορές και σπασίματα στο ζεύγος σφραγίδων.</i> Οικονομίδου 2017, πίν. 3, αρ. 39.
1091.	E370	O780	Γενεύη. 3 ⁰⁰ 8.47 γρ. 19.3 χιλ. Πίν. 46
1092.	E371	O781	Βιέννη 12584. 4 ⁰⁰ 8.41 γρ. 21 χιλ. Πίν. 46
1093.	E371	O782	Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel). 3 ⁰⁰ 8.37 γρ. 21.5 χιλ. Πίν. 46
1094.	E372	O784	α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 274.2. 3 ⁰⁰ 8.18 γρ. 22 χιλ. Πίν. 46 β) Γενεύη. 6 ⁰⁰ 8.56 γρ. 21.5 χιλ.
1095.	E372	O782	Νέα Υόρκη 1944.100.19287. 11 ⁰⁰ 8.22 γρ. - Πίν. 46

- 1096.** E373 O778 CNG e279, 16 May 2012, lot 82.
11⁰⁰ 8.29 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 46**
- 1097.** E374 O785 α) Ουαλία.
6⁰⁰ 8.44 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 46**
β) Δρέσδη MKD Inv.-Nr. 1075.
12⁰⁰ 8.27 γρ. 23.5 χιλ.
γ) Παρίσι, Delepierre· εκ «θησαυρού» **άγνωστη θέση, πριν το 1951, CH VIII, 160.**
10⁰⁰ 8.43 γρ. 20.5 χιλ.
SNG Delepierre 1241.
δ) Cambridge, McClean.
12⁰⁰ 8.35 γρ. 21 χιλ.
McClean 5346.
- 1098.** E375 O786 α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
1⁰⁰ 8.52 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 46**
β) Ponterio 151, 12 November 2009, lot 8049· εκ Συλλογής Jameson.
- 8.59 γρ. -
Jameson 1136.

8^η σειρά

Στατήρες

Ε. Ό.π.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς αρ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο και περιδέραιο από χάντρες. Στο πεδίο δ. ΖΩ και βότρυς σε κληματίδα.

- 1099.** E376 O787 α) Αθήνα, Μουρούζη.
5⁰⁰ 8.51 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 46**
Ποστολάκας 1868, αρ. 608.
β) Κέρκυρα 12578α· εκ «θησαυρού» **Πάγοι Κέρκυρας 2006.**
10⁰⁰ 8.43 γρ. 21.5 χιλ.
Ε. Διπλοχτυπημένος.
γ) Λονδίνο 1841, B.1129.

8⁰⁰ 8.49 γρ. 20 χιλ.

BMC (Corinth and Colonies), αρ. 106.

δ) Κέρκυρα 11205' εκ «θησαυρού» **Κέρκυρα 1997, CH X, 54.**

- 8.36 γρ. 21 χιλ.

Preka – Gjongecaj 2007, σ. 376, αρ. 36.

1100. E376 O788 Cambridge, Leake.

1⁰⁰ 8.16 γρ. 20 χιλ.

Πίν. 46

SNG Leake 2737.

2. α) Αταξινόμητες εκδόσεις της Λευκάδας (αρ. 1101-1102, πίν. 46)

Κατά τη μελέτη και καταλογοποίηση των νομισμάτων εντοπίστηκαν ορισμένες σφραγίδες που δε μπορούσαν να ταξινομηθούν με ευκολία σε μία ακολουθία σφραγίδων. Επίσης, τα δεδομένα των «θησαυρών» ή άλλα στοιχεία δε βοηθούσαν, καθώς τα νομίσματα αυτά προέρχονταν από δημοπρασίες. Ως εκ τούτου, θεωρήθηκε σκόπιμο να γίνει ξεχωριστή μνεία για τα νομίσματα αυτά.

Το πρώτο νόμισμα, αρ. 1101, παριστάνει στην εμπρόσθια όψη τον Πήγασο σε πτήση προς τα αριστερά με ραδινές αναλογίες. Το πτερό, το οποίο είναι σε έκταση, διαρθρώνεται σε τέσσερα τμήματα, ενώ η κοντή χαίτη και η ουρά του Πηγάσου αποδίδονται πιο φυσιοκρατικά και ελεύθερα. Κάτω από την κοιλιά του πτερωτού ίππου χαράσσεται το γράμμα Λ με μακρύτερη τη δεξιά κεραία.

Στην οπίσθια όψη η κεφαλή της Αθηνάς είναι στραμμένη προς τα αριστερά και φοράει κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Η χάραξη της κεφαλής, αλλά και η απόδοση του κορινθιακού κράνους διαφοροποιούνται από τις έως τώρα γνωστές σφραγίδες της Λευκάδας. Επίσης, ο αριθμός των βοστρύχων που προβάλλουν κάτω από το κράνος είναι αισθητά μικρότερος από ότι συνήθως. Στο πεδίο δεξιά φιλοξενούνται δύο σύμβολα: κάνθαρος και κεφαλή Σειληνού. Το ζεύγος αυτό των συμβόλων απαντά στην *1^η σειρά* της *Δ' περιόδου* και συνοδεύεται από την επιγραφή ΛΕΥ στο πεδίο πάνω αριστερά.⁹⁶⁴

Τεχνοτροπικά, όμως, τόσο η εμπρόσθια, όσο και η οπίσθια παράσταση δε μπορούν να τοποθετηθούν χρονικά σε αυτή τη σειρά, καθώς είναι πιο εξελιγμένες. Το βάρος του νομίσματος (7.36 γρ.) παρουσιάζει αισθητή μείωση από το γνωστό βάρος του κορινθιακού στατήρα των 8.6 γρ. Ίσως πρόκειται για κάποια περίπτωση κιβδηλείας, η οποία, απουσία περισσότερων στοιχείων, δεν είναι δυνατόν να εξακριβωθεί με ασφάλεια. Αν πρόκειται για πραγματική έκδοση του νομισματοκοπέιου της Λευκάδας, αυτή θα πρέπει, βάσει τεχνοτροπικών κριτηρίων, να τοποθετηθεί κοντά με την *3^η σειρά* της *Ε' περιόδου*, καθώς διακρίνονται ομοιότητες στην απόδοση του πτερού του Πηγάσου με τις πλατιές επιφάνειες.⁹⁶⁵

Η δεύτερη περίπτωση αφορά ένα νόμισμα του οποίου ο εμπροσθότυπος (E246) αποτελεί μία από τις πρώτες σφραγίδες της μεγάλης νομισματικής σειράς που

⁹⁶⁴ Πρβλ. O193, πίν. 12.

⁹⁶⁵ Πρβλ. E213-214, πίν. 25.

φέρει ως σύμβολο τη στυλίδα στην οπίσθια πλευρά. Παριστάνεται ο Πήγασος προς τα αριστερά με το κοντό πτερό του σε έκταση, ενώ ένα μικρό Λ, αρχικό γράμμα του εθνικού, χαράσσεται κάτω από την κοιλιά.

Στην οπίσθια όψη εικονίζεται η κεφαλή της Αθηνάς προς τα δεξιά. Κάτω από το κορινθιακό κράνος προβάλλουν πλούσιοι βόστρυχοι που χαράσσονται και στα αριστερά του λαιμού που κοσμεύεται με περιδέραιο από στρογγυλές χάντρες. Στο λαιμό ο χαρακτήρας αποδίδει τις διακοσμητικές πτυχές. Στο πεδίο του νομίσματος αριστερά εικονίζεται σύμβολο, αρκετά εφθαρμένο, το οποίο στη βιβλιογραφία αναφέρεται ως κηρύκειο, και με επιφύλαξη το γράμμα Λ που συνοδεύει αντίστοιχες παραστάσεις με κηρύκειο στα νομίσματα της Λευκάδας. Το «κηρύκειο» έχει μικρό μέγεθος.

Το νόμισμα αυτό έχει, επίσης, χαμηλότερο βάρος (8.13 γρ.). Ο βαθμός φθοράς που εμφανίζει το νόμισμα, κυρίως στην εμπρόσθια όψη υπαγορεύει την παραγωγή του μετά τη σειρά με τη στυλίδα.⁹⁶⁶ Σε αυτό συνηγορεί το πλάσιμο της μορφής της Αθηνάς και η παρουσία του περιδεραιού, το οποίο, όπως ήδη αναφέρθηκε, καθιερώνεται εκ νέου στην εικονογραφία της θεάς με τη σειρά της στυλίδας. Ως εκ τούτου, η παραγωγή του νομίσματος αυτού δε μπορεί να τοποθετηθεί στην **4^η σειρά** της **Ε΄ περιόδου** που παράγονται οι στατήρες με σύμβολο κηρύκειο και δεν αποτελεί το συνδυαστικό κρίκο μεταξύ των στατήρων με το κηρύκειο και των αντίστοιχων με τη στυλίδα.⁹⁶⁷ Με τεχνοτροπικά κριτήρια και βάσει της απόδοσης της κεφαλής της Αθηνάς θα μπορούσε να τοποθετηθεί κοντά στην **8^η σειρά** της **Ε΄ περιόδου**.⁹⁶⁸ Άλλωστε, δεν υπήρχαν απαράβατοι κανόνες στη χρήση των σφραγίδων, ούτε και απαγορεύσεις.

Κατάλογος νομισμάτων

Στατήρες

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση αρ. με εκτεταμένο πτερό.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο αρ. Στο πεδίο δ. κάρναρος και κεφαλή Σειληνού.

⁹⁶⁶ Δεν είναι σαφές κατά πόσο η φθορά του νομίσματος επέφερε την πτώση του βάρους του.

⁹⁶⁷ Αν και δεν είναι βέβαιο, μάλλον σε αυτό το νόμισμα αναφέρεται η Carter (1993, σ. 37), όταν αναφέρεται σε διασταύρωση σφραγίδων μεταξύ των συμβόλων κηρύκειο – στυλίδα.

⁹⁶⁸ Πρβλ. Ο625, πίν. 36.

1101. E377 O789 Gorny - von Mosch 216, 15 October 2013, lot 2386.
- 7.36 γρ. - **Πίν. 46**

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση δ. με εκτεταμένο πτερό.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο δ. Στο πεδίο αρ. Λ και «κηρύκειο».

1102. E246 O790 Cambridge, Leake.
7⁰⁰ 8.13 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 46**
SNG Leake 2729.

Ο. Σπάσιμο σφραγίδας στη μύτη της Αθηνάς.

2. β) Κοιλόκυρτα νομίσματα (brockage)

Μεταξύ των νομισμάτων της Λευκάδας που συγκεντρώθηκαν, εντοπίστηκαν και δύο περιπτώσεις κοιλόκυρτων εκδόσεων που οφείλονται σε λάθος κατά την παραγωγή τους. Το φαινόμενο των κοιλόκυρτων νομισμάτων, δηλαδή η επανάληψη του ίδιου τύπου ως εμπρόσθια (εξώγλυφη παράσταση) και οπίσθια όψη (εσώγλυφη παράσταση), ήταν αρκετά διαδεδομένο κατά την έναρξη της νομισματικής δραστηριότητας των ελληνικών πόλεων, κυρίως στη Μεγάλη Ελλάδα.⁹⁶⁹ Στα ελληνιστικά χρόνια το φαινόμενο αυτό επανεμφανίζεται, δεν πρόκειται, όμως, για ηθελημένη παραγωγή, αλλά είναι αποτέλεσμα βιαστικής εργασίας. Κατά την διαδικασία παραγωγής μπορεί το έτοιμο νόμισμα να κολλήσει στη σφραγίδα του οπισθοτύπου. Σε περίπτωση που αυτό δε γίνει αντιληπτό από τον υπάλληλο, το νέο πέταλο χτυπιέται με την εμπρόσθια σφραγίδα που είναι τοποθετημένη στο αμόνι και την εμπρόσθια όψη του ίδιου νομίσματος που είναι κολλημένη στη σφραγίδα του οπισθοτύπου με αποτέλεσμα και οι δύο όψεις να φέρουν την ίδια παράσταση.⁹⁷⁰

Για τα εν λόγω νομίσματα εντοπίστηκαν και οι αντίστοιχες σφραγίδες. Πρόκειται για τη σφραγίδα E252 που χρησιμοποιήθηκε για την έκδοση νομισμάτων που φέρουν στην οπίσθια όψη σύμβολο στυλίδα (**6^η σειρά Ε΄ περιόδου**) και τη

⁹⁶⁹ Πρβλ. Ποσειδωνία (Rutter 2001, πίν. 22, αρ. 1107), Μεταπόντιο (*eiusdem*, πίν. 27, αρ. 1459, 1470), Σύβαρη (*eiusdem*, πίν. 30, αρ. 1722), Καυλωνία (*eiusdem*, πίν. 34, αρ. 2037), Κρότωνα (*eiusdem*, πίν. 35, αρ. 2085).

⁹⁷⁰ Βλ. Ποστολάκας 1868, σσ. 15-16, *σημειώσεις*· Nurpetlian 2018, σσ. 225-240.

σφραγίδα E297 που χρησιμοποιήθηκε για την έκδοση νομισμάτων με σύμβολο χάλκινο αγγείο με ελικοειδείς λαβές (**1^η σειρά ΣΤ' περιόδου**).

Κατάλογος νομισμάτων

Στατήρες

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση αρ. με με εκτεταμένο πτερό.

Ο. Λ. Πήγασος σε πτήση δ. με εκτεταμένο πτερό (έγκοιλος τύπος).

1103. E252 - Νέα Υόρκη 1957.172.964.
12° 8.21 γρ. - **Πίν. 46**

Ε. Ό.π., αλλά ο Πήγασος δ.

Ο. Ό.π., αλλά ο Πήγασος αρ. (έγκοιλος τύπος).

1104. E297 - Cambridge, Lewis.
12° 8.06 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 46**
SNG Lewis 632.

2. γ) Χρήση νομισματικών σφραγίδων ξένων πόλεων από το νομισματοκοπείο της Λευκάδας.

Το υπ' αρ. 1105 νόμισμα του παρόντος καταλόγου αποτελεί ένα υβρίδιο που δημιουργήθηκε από σφραγίδες της Λευκάδας και της Κορίνθου. Για την εμπρόσθια όψη χρησιμοποιήθηκε η σφραγίδα E253 που κατατάσσεται στην **6^η σειρά της Ε' περιόδου** με σύμβολο τη στυλίδα, ενώ για την οπίσθια πλευρά χρησιμοποιήθηκε μία σφραγίδα από το νομισματοκοπείο της Κορίνθου που ανήκει στην Ε' περίοδο, στη σειρά Α-Λ.⁹⁷¹ Η κορινθιακή σφραγίδα που χρησιμοποιήθηκε για την έκδοση των νομισμάτων αυτών από τη Λευκάδα είναι ήδη αρκετά χρησιμοποιημένη. Το περίεργο της υπόθεσης είναι ότι την ίδια σφραγίδα χρησιμοποιεί και η Αμβρακία,⁹⁷² σε μία περίοδο κατά την οποία θεωρούσαν ότι η λειτουργία του νομισματοκοπείου της είχε ανασταλεί,⁹⁷³ και σύμφωνα με το βαθμό φθοράς της σφραγίδας μάλλον προηγείται της Λευκάδας.

⁹⁷¹ Βλ. Ravel 1848, αρ. 1046.

⁹⁷² Gorny – von Mosch 156, 05 March 2007, lot 156.

⁹⁷³ Fantasia 2017, σ. 206.

Ως προς το χρονικό πλαίσιο της παρούσας έκδοσης προτείνουμε το διάστημα μετά το 323 π.Χ., ίσως κατά τη διάρκεια του Λαμιακού πολέμου, λαμβάνοντας υπ' όψιν μας τις ακόλουθες παραμέτρους: α) ότι η σειρά των κορινθιακών στατήρων Α-Λ, σύμφωνα με την κατάταξη του Jenkins, αλλά και του Brice, τοποθετείται στις αρχές της Ε' περιόδου της Κορίνθου⁹⁷⁴ και β) ότι η σφραγίδα χρησιμοποιήθηκε αρκετά πριν «ταξιδέψει» στην Αμβρακία και στη συνέχεια στη Λευκάδα. Τέλος, το γεγονός ότι χρησιμοποιείται με εμπρόσθια σφραγίδα της Λευκάδας που χρονολογείται το διάστημα περ. 330-323 π.Χ.

Κατάλογος νομισμάτων

Στατήρες

Ε. Λ. Πήγασος σε πτήση αρ. με με εκτεταμένο πτερό.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς αρ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο και περιδέριαιο από χάντρες. Στο πεδίο αρ. και κάτω Α-Λ και δ. θεατρικό προσωπίο Σειληνού.

1105. E253 O791 α) Champonnière & Hess-Divo 1, 18 May 2010, lot 107.

- 8.39 γρ. - **Πίν. 47**

β) Peus 421, 01 November 2017, lot 1070.

- 8.39 γρ. -

2. δ) Χρήση νομισματικών σφραγίδων της Λευκάδας από άλλες πόλεις (υβρίδια).

Στη νομισματοκοπία της Λευκάδας, κυρίως όσον αφορά στους στατήρες, όπως παρουσιάστηκε ανωτέρω, επισημαίνονται μεγάλες τεχνοτροπικές ομοιότητες με αντίστοιχες νομισματοκοπίες της Δυτικής Ελλάδας. Εκτός από τη νομισματική παραγωγή της Κορίνθου με την οποία η Λευκάδα διατήρησε σε μεγάλο βαθμό κοινή πορεία, εικονογραφικά και τυπολογικά, αλλά και της Αμβρακίας, καταγράφονται ομοιότητες με νομισματικές εκδόσεις πόλεων, με τις οποίες η Λευκάδα δεν είχε ιδιαίτερα φιλικές σχέσεις έως το α' μισό του 4^{ου} αι. π.Χ., όπως η Κέρκυρα και οι πόλεις της Ακαρνανίας.

Στην περίπτωση της Κέρκυρας, η οποία αν και κορινθιακή αποικία ακολούθησε ανεξάρτητη νομισματική πολιτική, η Λευκάδα διατηρούσε εμπορικές επαφές, εφόσον και οι δύο ασκούσαν εμπορική δραστηριότητα κατά μήκος της

⁹⁷⁴ Βλ. υποσ. 885 για την ακολουθία των γραμμάτων στην Ε' περίοδο της Κορίνθου.

θαλάσσιας οδού προς και από τη Δύση. Η έκδοση στατήρων με κορινθιακούς τύπους από το νομισματοκοπείο της Κέρκυρας έχει συνδεθεί γενικά με την εκστρατεία του Τιμολέοντος στη Δύση. Υπάρχουν, όμως, σαφείς τεχνοτροπικές ενδείξεις, συγκρίνοντας τις δύο νομισματοκοπίες, ότι η Κέρκυρα εξέδωσε Πηγάσους ήδη από τα μέσα του 4^{ου} αι. π.Χ. για να εκμεταλλευτεί το εμπόριο των σιτηρών που ασκούσαν η Κόρινθος με τις αποικίες της, Λευκάδα και Αμβρακία.

Γενικά, η λειτουργία νομισματοκοπειών παραγωγής στατήρων με κορινθιακούς τύπους από τις Ακαρνανικές πόλεις έχει συνδεθεί, όπως και στην περίπτωση της Κέρκυρας, με την εκστρατεία του Τιμολέοντος στη Δύση, την αποκατάσταση της Δημοκρατίας στις Συρακούσες και την ανάταση της εμπορικής δραστηριότητας με τη Σικελία που ακολούθησε μέσα στο β' μισό του 4^{ου} αι. π.Χ. Οι ελάχιστες γραπτές μαρτυρίες της περιόδου σε συνδυασμό με την απουσία νομισματικών μονογραφιών για τις πόλεις αυτές, περιορίζει τις παρατηρήσεις κυρίως σε τεχνοτροπικές και εικονογραφικές. Γεγονός, πάντως είναι ότι ήδη από την εποχή του Κορινθιακού πολέμου γίνεται η πρώτη επαφή της Λευκάδας με τις Ακαρνανικές πόλεις. Ειδικότερα, δε, με τις μεγάλες παραθαλάσσιες πόλεις, όπως το Ανακτόριο, παλιά κορινθιακή αποικία, και το Άργος Αμφιλοχικό, η Λευκάδα θα είχε και εμπορικές επαφές.

Η συνειδητή επιλογή της έκδοσης νομισμάτων με κορινθιακούς τύπους, οφείλεται στην αναγνωρισιμότητα και την εγκυρότητα που είχε αποκτήσει αυτό το νόμισμα μέσω της εμπορικής οδού, από την Κόρινθο, πρωτίστως, και εν συνεχεία από την Αμβρακία και τη Λευκάδα. Η Λευκάδα, στην οποία καταγράφεται μία προοδευτική αύξηση της νομισματικής της παραγωγής από το β' τέταρτο του 4^{ου} αι. π.Χ., διέθετε έμπειρους χαρακτες, οπότε, ήταν φυσικό η Κέρκυρα ή οι πόλεις της Ακαρνανίας να απευθυνθούν σε αυτήν για την παραγγελία και αγορά σφραγίδων με κορινθιακούς τύπους.

Η χρήση, όμως, κοινών σφραγίδων, είτε με διάθεση μεταξύ των πόλεων, είτε μετά από πώληση της συγκεκριμένης σφραγίδας, δημιουργεί εύλογα ερωτήματα πολιτικής φύσης. Επρόκειτο για κάποιου είδους ένωση μεταξύ των πόλεων; Μία επιμαχία, ένας κοινός εχθρός ή κοινή επιδίωξη; Όπως ήδη αναφέρθηκε, μία σφραγίδα από την Κόρινθο χρησιμοποιήθηκε εξίσου από την Αμβρακία και τη Λευκάδα. Το ίδιο συνέβη και με την σφραγίδα E215, την οποία χρησιμοποίησαν, τόσο η Κέρκυρα (αρ. 1106), όσο και ο Εχίνος (αρ. 1109). Μήπως η μη χάραξη του εθνικού κάτω από την παραδοσιακή του θέση, μεταξύ των σκελών του περωτού ίππου, ήταν συνειδητή

απόφαση του νομισματοκοπείου, ώστε να μπορεί να διαθέσει ή να πουλήσει τις σφραγίδες που χρησιμοποίησε και απέσυρε;⁹⁷⁵

Η σφραγίδα E215 κατατάσσεται στην **3^η σειρά** της **Ε΄ περιόδου** και σχετίζεται με τους χρόνους αμέσως μετά την εκστρατεία του Τιμολέοντος στη Σικελία. Αν υπολογίσουμε και το γεγονός ότι οι Ακαρνανικές πόλεις, και όχι μόνον,⁹⁷⁶ εκδίδουν κατά την ίδια περίοδο στατήρες στους οποίους αναγράφουν ολογράφως το εθνικό τους, όπως οι αντίστοιχες εκδόσεις της Λευκάδας, η χρονική ακολουθία ταιριάζει απόλυτα.

Η σφραγίδα E338 που χρησιμοποιείται από το νομισματοκοπείο της Κέρκυρας ανήκει στην **1^η σειρά** της **ΣΤ΄ περιόδου** της Λευκάδας που φέρει ως σύμβολο στην οπίσθια όψη μεταλλικό αγγείο με ελικοτές λαβές κάτω από κληματίδα και χρονολογείται στο διάστημα 318-314 π.Χ. περ. Η αντίστοιχη παραγωγή της Κέρκυρας φέρει, επίσης, ως σύμβολο στην οπίσθια όψη μεταλλικό αγγείο με υπερυψωμένες λαβές. Μήπως όλες οι σφραγίδες χαράσσονται στη Λευκάδα ή μήπως και τα ίδια τα νομίσματα; Δύσκολα θα θεωρήσουμε την επιλογή του συμβόλου τυχαία. Βρισκόμαστε, άλλωστε και σε μία περίοδο, κατά την οποία οι σχέσεις των δύο πόλεων είναι πολύ καλές, εφόσον η Κέρκυρα βοηθάει τη Λευκάδα να απομακρύνει τη μακεδονική φρουρά του Κασσάνδρου το 312 π.Χ.

Οι σφραγίδες O501 και E239 που χρησιμοποιούνται αντίστοιχα από τα νομισματοκοπεία του Άργους Αμφιλοχικού και του Εχίνου, ανήκουν στην **5^η σειρά** της **Ε΄ περιόδου** της Λευκάδας, η οποία έχει συνδεθεί με τη σιτοδεία που έπληξε την πόλη γύρω στο 334-330 π.Χ. Μάλιστα στην περίπτωση του Εχίνου η εν λόγω έκδοση θεωρείται πανομοιότυπη τεχνοτροπικά και εικονογραφικά με την αντίστοιχη της Λευκάδας (πρβλ. αρ. 699).

Η περίπτωση της Κορίνθου, η οποία κάνει χρήση οπίσθιων σφραγίδων της Λευκάδας είναι μάλλον διαφορετική. Οι εκδόσεις αυτές έχουν ταξινομηθεί στην ΣΤ΄ περίοδο της Κορίνθου, αν και η εμπρόσθια σφραγίδα θυμίζει αντίστοιχες προγενέστερες εκδόσεις που κατατάσσονται στην Ε΄ περίοδο της Κορίνθου. Οι σφραγίδες της Λευκάδας ανήκουν η O542 στην **6^η σειρά** της **Ε΄ περιόδου** (330-323 π.Χ. περ.) και η O648 στην **8^η σειρά** της **Ε΄ περιόδου** (323-319 π.Χ.). Αν η κατάταξη

⁹⁷⁵ Σχετικά με το θέμα της διάθεσης σφραγίδων μεταξύ των πόλεων, βλ. Fischer-Bossert 2018, σσ. 59-62.

⁹⁷⁶ Βλ. υποσ. 802.

τους είναι σωστή στην ΣΤ΄ περίοδο, με την οποία μεσολαβούν 20 περίπου χρόνια από τη χρονολογία παρασκευής των σφραγίδων, ίσως θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως μία έκτακτη βοήθεια της Λευκάδας προς την Κόρινθο, αμέσως μετά την κατάληψη της πόλης από τον Πτολεμαίο και έως την έναρξη της επόμενης σειράς. Προς ενίσχυση της άποψης αυτής οι αντίστοιχοι εμπροσθότυποι των εκδόσεων της Κορίνθου προέρχονται από την ίδια σφραγίδα.⁹⁷⁷

Κατάλογος νομισμάτων

Στατήρες

- Κέρκυρα

Ε. Πήγασος σε πτήση δ. με εκτεταμένο πτερό.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς δ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Στο πεδίο αρ. Λ και βότρυς σε κληματίδα.

1106. E215 - Νέα Υόρκη 1944.100.19281.
9⁰⁰ 8.57 γρ. - **Πίν. 47**

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο πάνω δ. ΚΟΡ και αρ. μεταλλικό αγγείο με ελικοωτές λαβές.

1107. E338 - Λονδίνο.
- 8.06 γρ. - **Πίν. 47**
BMC (Corinth and Colonies), αρ. 1.

- Άργος Αμφιλοχικό

1108. O501 M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD),
lot 141.
7⁰⁰ 8.78 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 47**

- Εχίνος

1109. - O215 Gemini 10, 13 January 2013, lot 554.
- 8.34 γρ. - **Πίν. 47**
Unicum. Η απόδοση στον Εχίνο γίνεται βάσει του Ε στην

⁹⁷⁷ Στον «θησαυρό» Sicily 1980 (*CH VII*, 56) επισημαίνεται άλλη μία περίπτωση χρήσης σφραγίδων της Λευκάδας από την Κόρινθο με σύμβολο κηρύκειο (*non vidi*), βλ. «*Θησαυροί*», σ. 871.

οπίσθια όψη.

1110. E239 M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD),
lot 169.
2⁰⁰ 8.34 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 47**

- Κόρινθος

Ε. Ψ. Πήγασος σε πτήση αρ. με εκτεταμένο πτερό.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς αρ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο και περιδέραιο από χάντρες. Στο πεδίο δ. Λ και στυλίδα.

1111. O542 G. Hirsch 287, 07 February 2013, lot 1925.
- 8.51 γρ. - **Πίν. 47**

Ε. Ο.π.

Ο. Ο.π., αλλά στο πεδίο δ. ημίτομο γρύπα σε καλπασμό αρ.

1112. O648 Νέα Υόρκη 1997.127.29.
5⁰⁰ 8.45 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 47**

2. ε) Αβέβαιες και εσφαλμένες αποδόσεις στο νομισματοκοπείο της Λευκάδας

Στο νομισματοκοπείο της Λευκάδας αποδίδεται ένα σύνολο στατήρων (πίν. 48, αρ. 1113-1121) από το οποίο απουσιάζει το αρχικό γράμμα του εθνικού κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου. Στην οπίσθια όψη φέρουν ως σύμβολο, είτε μικρό αμπελόφυλλο σε μίσχο και το γράμμα Λ (O792-O797), είτε μεγαλύτερο αμπελόφυλλο σε μίσχο με έλικες (O798-O799). Δημιουργούνται δύο διακριτές ομάδες, από τις οποίες η μεν πρώτη έχει αποδοθεί στη Λευκάδα και η δεύτερη αποδίδεται, συνήθως, στην Κέρκυρα.⁹⁷⁸

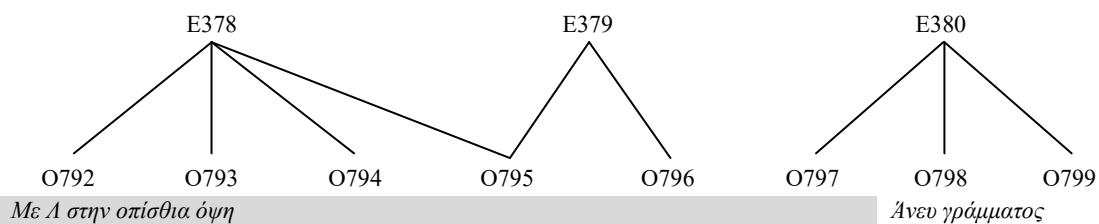
Οι επιφυλάξεις μας σχετικά με την απόδοσή τους στο νομισματοκοπείο της Λευκάδας στηρίζονται στα ακόλουθα στοιχεία. Ο Πήγασος (E378-E380), αλλά και η κεφαλή της Αθηνάς, παρουσιάζουν κοινά τυπολογικά στοιχεία με αντίστοιχες εκδόσεις της Λευκάδας με σύμβολο το κηρύκειο (πρβλ. πίν. 19, αρ. 442-451) που ταξινομούνται στην VI ομάδα της 4^{ης} σειράς της Δ' περιόδου και χρονολογούνται

⁹⁷⁸ Ο Calciati (1990, σ. 380, αρ. 10· σ. 412, αρ. 80GR) έχει αποδόσει το ίδιο νόμισμα εξίσου στη Λευκάδα και την Κέρκυρα.

πριν τα μέσα του 4^{ου} αι. π.Χ. Σύμφωνα, όμως, με τις διασταυρώσεις των σφραγίδων και την αλληλουχία των σειρών, οι εκδόσεις με το φύλλο της αμπέλου δε δύνανται να τοποθετηθούν μέσα στην **4^η σειρά**, καθώς ως μοναδικό σύμβολο της σειράς εμφανίζεται το κηρύκειο. Σύμφωνα, επίσης, με το γράφημα 31 η σφραγίδα E380 διασταυρώνεται με δύο οπισθοτύπους, με το γράμμα Λ ή άνευ γράμματος. Τέλος, στη νομισματοκοπία της Κέρκυρας απαντά στις οπίσθιες όψεις των στατήρων της, ως σύμβολο, μικρό φύλλο αμπέλου συνοδεία του γράμματος Λ, το οποίο της αποδίδεται με ασφάλεια, εφόσον στην εμπρόσθια όψη χαράσσεται το αρχικό γράμμα του εθνικού της, Κ, κάτω από την κοιλιά του πτερωτού ίππου.⁹⁷⁹

Για όλους τους ανωτέρω λόγους και σύμφωνα με τα έως τώρα δεδομένα, θεωρούμε ότι οι εκδόσεις με σύμβολο φύλλο αμπέλου, με ή χωρίς γράμμα, θα πρέπει να αποδοθούν στην Κέρκυρα. Πιστεύουμε ότι πρόκειται για τις πρώτες εκδόσεις νομισμάτων με κορινθιακούς τύπους από το νομισματοκοπείο της Κέρκυρας, μέσα στο β' τέταρτο του 4^{ου} αι. π.Χ. και πριν από την εκστρατεία του Τιμολέοντος στη Σικελία, και με αρκετή ασφάλεια εικάζουμε ότι οι σφραγίδες χαράχτηκαν στο νομισματοκοπείο της Λευκάδας.

Οι σφραγίδες της Κέρκυρας θα πρέπει να αποδοθούν στον ίδιο χαρακτήρα που δημιούργησε τις σφραγίδες των νομισμάτων αρ. 442-451 (*VI ομάδα, 4^{ης} σειρά, Δ' περίοδος*) με σύμβολο κηρύκειο. Μάλιστα, μία εκ των εμπρόσθιων σφραγίδων της ομάδας αυτής, η E379, φαίνεται να χρησιμοποιήθηκε και από το νομισματοκοπείο της Αλύζιας.⁹⁸⁰

Γράφημα 31. Διασταυρώσεις σφραγίδων με σύμβολο φύλλο αμπέλου.

Στη Λευκάδα, έχει αποδοθεί μία έκδοση δραχμών μειωμένου βάρους που φέρει στην εμπρόσθια όψη Πήγασο σε πτήση και στην οπίσθια όψη Λ και ως

⁹⁷⁹ Βλ. Calciati 1990, σ. 379, αρ. 7/1.

⁹⁸⁰ M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 59.

οπισθότυπο δαφνοστεφή κεφαλή της Νύμφης Πειρήνης με κρεμαστό ενώτιο.⁹⁸¹ Η απόδοση στη Λευκάδα, αφού η εμπρόσθια όψη είναι ανεπίγραφη, στηρίχτηκε στο μονογράφημα του οπισθοτύπου.

Θεωρούμε, ότι η εν λόγω έκδοση δεν ανήκει στη Λευκάδα για τους ακόλουθους λόγους. Η τεχνοτροπική απόδοση του Πηγάσου δεν ταιριάζει με αντίστοιχες εκδόσεις του τοπικού νομισματοκοπείου, όχι μόνο μεταξύ των αργυρών, αλλά ούτε μεταξύ των χάλκινων εκδόσεων της πόλης. Εντούτοις, διακρίνεται μεγάλη ομοιότητα στην κεφαλή του Απόλλωνος της δραχμής με αντίστοιχες χάλκινες εκδόσεις με παράσταση κεφαλή Απόλλωνος / πώρα πλοίου (πίν. 52, αρ. 1183) που χρονολογούνται στο διάστημα 330-323 π.Χ. (**6^η σειρά** της **Ε΄ περιόδου**). Οι αντίστοιχες, όμως, δραχμές της σειράς (πρβλ. αρ. 841-842) έχουν κανονικό βάρος και διαφορετική τεχνοτροπία και εικονογραφία από τις υπό εξέταση δραχμές. Το συμπλήρωμα των αρχικών της πόλης, ΛΕ, απαντά ως μονογράφημα μόνο σε χάλκινες εκδόσεις και η χάραξή του διαφέρει από εκείνη των δραχμών, καθώς είναι πιο αυστηρά συμμετρική (πρβλ. πίν. 51, αρ. 1172-1176).

Η εν λόγω έκδοση δύναται να συγκριθεί με μία ομάδα δραχμών μειωμένου βάρους, τις οποίες ο Head⁹⁸² δεν αποδίδει σε συγκεκριμένο νομισματοκοπείο, αλλά εικάζει πιθανή σύνδεσή τους με το Ακαρνανικό Κοινό ή την Κέρκυρα. Όντως, η τυπολογική προσέγγιση, αλλά και η χάραξη ενός άτεχνου, κάπως, μονογραφήματος ταιριάζει με εκείνη της δραχμής αρ. 1122.

Κατάλογος νομισμάτων

Στατήρες

Ε. Πήγασος σε πτήση δ.με εκτεταμένο πτερό.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς δ. φορώντας κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Στο πεδίο αρ. Λ και φύλλο αμπέλου σε μίσχο.

1113. E378 O792 α) Στοκχόλμη.

3⁰⁰ 8.39 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 48**

SNG Sweden 1355.

⁹⁸¹ Για τον τύπο του ενωτίου, βλ. Papaevangelou-Genakos 2017, σ. 85, πίν. 30, αρ. 14. Η μορφή αναφέρεται ως κεφαλή Απόλλωνος και θεωρηθεί ως μισός βικτωριάτος, βλ. Hoover 2014, αρ. 856.

⁹⁸² Βλ. *BMC (Corinth and Colonies)*, σ. lxxviii, αρ. 17-31· *M&M Deutschland* 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 417-421.

- β) Δρέσδη MKD Inv.-Nr. 1072.
6⁰⁰ 7.85 γρ. 21 χιλ.
- 1114.** E378 O793 α) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
12⁰⁰ 8.30γρ. 21 χιλ. **Πίν. 48**
β) Νέα Υόρκη 1944.100.19278.
9⁰⁰ 8.59 γρ. -
- 1115.** E378 O794 Νέα Υόρκη 1944.100.19277.
- 8.51 γρ. - **Πίν. 48**
Το νόμισμα είναι πιθανόν επικεκομμένο.
- 1116.** E378 O795 α) Λονδίνο 1922,1020.128.
5⁰⁰ 8.22 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 48**
Calciati 1990, σ. 412, αρ. 80.
β) Συλλογή Weber.
- 8.23 γρ. 20 χιλ.
Weber 3859.
- 1117.** E379 O795 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
5⁰⁰ 8.55 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 48**
β) Bologna 51269 (Συλλογή Palagi).
4⁰⁰ 8.27 γρ. 22 χιλ.
- 1118.** E379 O796 M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 217.
11⁰⁰ 8.15 γρ. 22.5 χιλ. **Πίν. 48**
Το νόμισμα είναι πιθανόν επικεκομμένο.
- 1119.** E380 O797 α) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson, July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
1⁰⁰ 8.41 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 48**
β) Συλλογή Pozzi.
- 8.83 γρ. -
Pozzi_α 1776' Pozzi_β 3947.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά χωρίς Λ και το αμπελόφυλλο είναι μεγαλύτερο σε μίσχο με έλικες.

1120. E380 O798 α) Rauch 107, 12 November 2018, lot 118.
 - 8.50 γρ. -
 β) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
 9⁰⁰ 8.39 γρ. 21 χιλ. Πίν. 48
 γ) CNG, web shop 187239.
 - 8.12 γρ. 20 χιλ
 δ) Νέα Υόρκη 1944.100.19279.
 9⁰⁰ 8.14 γρ. -
 ε) Νέα Υόρκη 1957.172.932.
 8⁰⁰ 8.22 γρ. -
 στ) Lanz 50, 27 November 1989, lot 250.
 - 8.47 γρ. 20 χιλ.
O. Graffiti N επί τα λαιά.
 Calciati 1990, σ. 412, αρ. 80GR.
O Calciati αποδίδει το ίδιο νόμισμα και στην Κέρκυρα, πρβλ.
σ. 380, αρ. 10.2
 ζ) «Θησαυρός» **West Sicily 1984, CH X, 411.**
 - 8.60 γρ. -
 Calciati 1990, σ. 380, αρ. 10.
1121. E380 O799 α) Αθήνα, Μουρούζη.
 9⁰⁰ 8.32 γρ. 22 χιλ. Πίν. 48
 Ποστολάκας 1868, αρ. 578.
 β) Λονδίνο.
 - 8.30 γρ. -
BMC (Corinth and Colonies), πίν. 30.3' Traité, πίν. 284.12'
 Calciati 1990, σ. 379, αρ. 9/1.
Οι Head, Babelon και Calciati το αποδίδουν στην Κέρκυρα.
 γ) Künker e37, 20 October 2015, lot 14.
 - 8.23 γρ. -

Δραχμές (ελλιποβαρείς)

Ε. Πήγασος σε πτήση δ. με εκτεταμένο πτερό,

Ο. Δαφνοστεφής κεφαλή Νύμφης Πειρήνης αρ. με μακριά κόμη σε βοστρύχους. Στο πεδίο δ. $\sqrt{\epsilon}$. Η Νύμφη φοράει κρεμαστό ενώτιο.

1122. E381 O800 α) CNG Triton 21, 08 January 2008, lot 172.

11⁰⁰ 1.68 γρ. -

β) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 279.

10⁰⁰ 1.63 γρ. 14 χιλ. **Πίν. 48**

CH IV 1978, 43, πίν. 5.9.

γ) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 280.

6⁰⁰ 1.62 γρ. 14 χιλ.

CH IV 1978, 43, πίν. 5.8.

δ) Αθήνα, Μουρούζη.

9⁰⁰ 1.84 γρ. 15.5 χιλ.

Ποστολάκας 1878, αρ. 662.

ε) Nomos 14, 17 May 2017, lot 110.

1⁰⁰ 1.65 γρ. 13 χιλ.

Ο. Σπάσιμο σφραγίδας πίσω από την κεφαλή της Νύμφης.

Τέλος, στο νομισματοκοπείο της Λευκάδας έχει αποδοθεί ένας στατήρας (αρ. 1123), ο οποίος στην οπίσθια όψη φέρει δύο κλαδιά ελιάς στην πάνω αριστερή και κάτω δεξιά γωνία του εγκοίλου τετραγώνου αντίστοιχα.

Στην έκδοση αυτή το αρχικό γράμμα του εθνικού της πόλης, το οποίο θεωρούμε ότι δεν είναι Λ, αλλά Α, δε χαράσσεται παραδοσιακά κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου, αλλά πάνω από την κεφαλή του και μάλιστα με καμπύλη την αριστερή κεραία. Η θέση αυτή για το αρχικό γράμμα του εθνικού δεν απαντά ποτέ στη νομισματοκοπία της Λευκάδας, ενώ οι παραστάσεις διαφοροποιούνται τεχνοτροπικά από τις έως τώρα γνωστές σφραγίδες της Λευκάδας. Αντίθετα, εντοπίζονται τεχνοτροπικές ομοιότητες στην απόδοση του πτερωτού ίππου με το νομισματοκοπείο της Αμβρακίας.⁹⁸³ Μάλιστα, στο ίδιο νομισματοκοπείο αποδίδεται, πλέον, ένα νόμισμα, το οποίο στην οπίσθια όψη φέρει κλαδιά ελιάς στις τέσσερις γωνίες του

⁹⁸³ Ravel 1828, πίν. 3, A17-A22.

εγκοίλου τετραγώνου.⁹⁸⁴ Ως εκ τούτου, θεωρούμε ότι η έκδοση αρ. 1123 πρέπει να αποδοθεί με ασφάλεια στο νομισματοκοπείο της Αμβρακίας.

Κατάλογος νομισμάτων

Στατήρες

Ε. Α. Πήγασος σε πτήση δ. με εκτεταμένο πετρό.

Ο. Κεφαλή Αθηνάς δ. με κορινθιακό κράνος με καταυχένιο, εντός εγκοίλου τετραγώνου. Στις γωνίες του τετραγώνου πάνω αρ. και κάτω δ. κλαδί ελιάς.

1123. α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 192.

5⁰⁰ 8.42 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 48**

β) Συλλογή Ravel.

6⁰⁰ 7.90 γρ. 22 χιλ.

Ravel 1926, πίν. 21.9.

⁹⁸⁴ Πρόκειται για το νόμισμα *BMC (Corinth and Colonies)*, αρ. 21, πίν. 34.12, που παλαιότερα αποδιδόταν στη Λευκάδα, αλλά κατατάσσεται πλέον στην Αμβρακία.

3. Η παραγωγή χάλκινων νομισμάτων

Η χρήση χάλκινων νομισμάτων ξεκίνησε από τις ελληνικές αποικίες της Νότιας Ιταλίας και της Σικελίας, οι οποίες εξέδωσαν τα πρώτα χάλκινα νομίσματά τους κατά το β' μισό του 5^{ου} αι. π.Χ.⁹⁸⁵ Το χάλκινο νόμισμα διαδόθηκε γρήγορα στον ελλαδικό χώρο, καθώς προσέφερε στην πόλη μία σειρά πλεονεκτημάτων: κατ' αρχάς αντικαθιστούσε τις μικρές, δύσχρηστες, αργυρές υποδιαίρεσεις, το κέρδος για την πολιτεία ήταν μεγαλύτερο, καθώς στα χάλκινα νομίσματα έδιναν συνήθως ονομαστική αξία και, τέλος, ήταν πιο εύκολη η εξεύρεση της πρώτης ύλης, του χαλκού αντί του αργύρου.⁹⁸⁶ Αντίθετα, οι πολίτες εμφάνισαν, αρχικά, μια δυσπιστία ως προς τη χρήση του, εξαιτίας, κυρίως, του, εν δυνάμει, αυθαίρετου καθορισμού της ονομαστικής του αξίας από την εκδότρια αρχή.⁹⁸⁷ Κατά κανόνα, το χάλκινο νόμισμα κυκλοφορούσε εντός των ορίων της πόλης που το εξέδωσε ή και σε φιλικά διακείμενες πόλεις.⁹⁸⁸ Σύμφωνα, όμως, με τα ευρήματα των «θησαυρών» τα χάλκινα νομίσματα ταξίδευαν και «εκτός συνόρων», κατ' αντιστοιχία προς τις αργυρές εκδόσεις.⁹⁸⁹

Μολονότι η Κόρινθος υιοθέτησε τη χρήση του χάλκινου νομίσματος ήδη από τις αρχές του 4^{ου} αι. π.Χ.,⁹⁹⁰ η Λευκάδα προχώρησε αρκετά αργότερα στην έκδοση των πρώτων χάλκινων νομισμάτων, μετά από τα μέσα του 4^{ου} αι. π.Χ.⁹⁹¹

Συγκεντρώθηκαν συνολικά 819 νομίσματα, τα οποία προέρχονται, πρωτίστως, από τις σωστικές ανασκαφικές έρευνες στο νησί της Λευκάδας και από Μουσεία και Συλλογές, εντός και εκτός Ελλάδας. Τα νομίσματα ταξινομούνται στην Ε' και την

⁹⁸⁵ Βλ. Price 1968, σσ. 90-104. Για τις πρώτες πόλεις της Ιταλίας που εκδίδουν χάλκινα νομίσματα, βλ. Rutter 2001, αρ. 1151-1156 (Ποσειδωνία), αρ. 1320-1324 (Υέλη), αρ. 1637-1659 (Μεταπόντιον), αρ. 1903-1312 (Θούριοι), αρ. 2069-2070 (Καυλωνία), αρ. 2202-2210 (Κρότων) και αρ. 2513-2531 (Ρήγιον). Για τη Σικελία, βλ. Calciati 1983-1987, αρ. 1-31 (Συρακούσες).

⁹⁸⁶ Marcellesi 2010, σσ. 260-262.

⁹⁸⁷ Στεφανάκη 2012, σ. 73 και κυρίως τις υποσ. 548, 549.

⁹⁸⁸ Noe 1949, σσ. 241-242.

⁹⁸⁹ van Driessche 2009, σ. 103.

⁹⁹⁰ Coupar 2000, σ. 45, υποσ. 126. Κατά τον Kraay (ACGC, σ. 88) η σχετική καθυστέρηση στη χρήση χάλκινου νομίσματος από την Κόρινθο, όπως και στην περίπτωση της Αθήνας, οφείλεται στην ευκολία με την οποία προμηθεύονταν τον άργυρο.

⁹⁹¹ Price 1968, σ. 99.

ΣΤ΄ περίοδο. Όσον αφορά στη χάλκινη παραγωγή του νομισματοκοπείου της Λευκάδας δεν έγινε η κατάταξη των νομισμάτων βάσει των διασταυρώσεων των σφραγίδων. Η ταξινόμησή τους στηρίχτηκε, κυρίως, σε εικονογραφικά και τεχνοτροπικά κριτήρια. Στο παρόν γίνεται μία τυπολογική παρουσίαση και χρονολογική προσέγγιση του συνόλου της χάλκινης παραγωγής της Λευκάδας, για την οποία θα ακολουθήσει στο μέλλον ξεχωριστή μελέτη. Η Λευκάδα εξέδωσε τρεις χάλκινες υποδιαιρέσεις με ποικιλία **εικονογραφικών τύπων**,⁹⁹² όπως παρουσιάζονται στη συνέχεια.

α. Βελλεροφόντης - Χίμαιρα

Ως πρώτη χάλκινη έκδοση του νομισματοκοπείου θεωρούμε τον τύπο Βελλεροφόντη / Χίμαιρα, όπως συνάγεται από την ομοιότητα στη μορφή του Βελλεροφόντη με την παράσταση στα τριημίδραχμα της **1^{ης} σειράς** της **Ε΄ περιόδου** (βλ. πίν. 24, αρ. 553). Στην εμπρόσθια όψη παριστάνεται ο Βελλεροφόντης να ιππεύει τον Πήγασο προς τα δεξιά ή προς τα αριστερά. Ο Κορίνθιος ήρωας είναι γυμνός και αρχικά φοράει μόνο χλαμύδα, ενώ στη συνέχεια ο τύπος εμπλουτίζεται με τον πέτασο στην κεφαλή, όπως και στο τριημίδραχμο της **6^{ης} σειράς** της **Ε΄ περιόδου** (βλ. πίν. 35, αρ. 840). Ο Βελλεροφόντης κραδαίνει δόρυ στο ανασηκωμένο δεξί χέρι του και ετοιμάζεται να επιτεθεί στη Χίμαιρα, όπως δηλώνει η κίνηση του κορμού προς τα εμπρός. Ο Πήγασος παριστάνεται σε πτήση με το πτερό σε έκταση και ανασηκωμένο προς τα επάνω, καλύπτοντας μεγάλο μέρος από το σώμα του αναβάτη. Στο πεδίο κάτω από την κοιλιά του πτερωτού ίππου χαράσσεται, κατά κανόνα, το αρχικό γράμμα του εθνικού, Λ, και σπανιότερα [Λ]ΕΥ (πίν. 49, αρ. 1125) ή ΣΩ (πίν. 50, αρ. 1164).

Στην οπίσθια όψη εικονίζεται το μυθικό ον, η Χίμαιρα που συμπληρώνει το γνωστό μυθολογικό επεισόδιο, σύμφωνα και με την εικονογραφία των τριημιδράχμων. Η Χίμαιρα παριστάνεται προς τα δεξιά ή προς τα αριστερά, πάνω σε γραμμή εδάφους, σε μία δυναμική επιθετική στάση, με ανασηκωμένο το εμπρόσθιο σκέλος. Ενίοτε έχει τα εμπρόσθια σκέλη προτεταμένα σε στάση αναμονής, ενώ σχεδόν πάντα βρυχάται, όπως απορρέει από το ανοικτό ρύγχος. Η ίδια ένταση

⁹⁹² Σχετικά με τις υποδιαιρέσεις των χάλκινων νομισμάτων της Λευκάδας, βλ. *Μετρολογικά Ζητήματα*, σσ. 831-849. Η παρουσίαση των χάλκινων εκδόσεων θα ξεκινήσει από την υποδιαίρεση που θεωρούμε ότι εκδόθηκε πρώτη.

καταγράφεται όχι μόνον στην κεφαλή της λέαινας, αλλά και στην αίγα στη ράχη της Χίμαιρας και στο φίδι (ουρά). Η Χίμαιρα αποδίδεται με πλούσια χαίτη, ενώ συχνά σχεδιάζονται και οι μαστοί.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο εμπλουτισμός του κεντρικού θέματος με δευτερεύουσες μορφές: είτε μία γυμνή, ανδρική, γενειοφόρος μορφή, πιθανόν Σάτυρος που προσπαθεί να κόψει ένα βότρυ (πίν. 49, αρ. 1134), είτε μία αίγα που επίσης προσπαθεί να αρπάξει ένα βότρυ (πίν. 49, αρ. 1144), υπό το βρυχηθμό της Χίμαιρας.

Στο έξεργο του νομίσματος αναγράφονται τα αρχικά γράμματα του εθνικού ΛΕ, ΛΕΥ, ΛΕΥΚΑ, ΛΕΥΚΑΔΙ, ενώ έχουν εντοπιστεί και ονόματα, συνήθως σε ονομαστική ή γενική πτώση: ΙΣΑΡΝΙΩΝ, ΦΙΛΟΞΕΝΟΣ, ΦΙΛΙ, ΦΟΡΜΙΩΝΟΣ. Ανάμεσα στα οπίσθια σκέλη της Χίμαιρας σε μία περίπτωση εικονίζονται τα αρχικά της πόλης Λ-Ε. Στο πεδίο της οπίσθιας όψης χαράσσονται γράμματα, μονογράμματα και μονογραφήματα, όπως Θ-Α, ΕΥΑΡ (;), ΟΛ, Ι-Δ-Ο, Π-Ο, ΣΩ και Λ . Πλήθος συμβόλων εικονίζονται στο πεδίο των οπισθίων όψεων και στο έξεργο (αλφαβητική παράθεση): αγγείο μεταλλικό, αρύταινα, αστράγαλος, βότρυς, ερμαϊκή στήλη, κρίνος (λευκαδία ίρις), κάνθαρος, μυς, οφθαλμός, πηδάλιο, τρίαίνα. Ορισμένα εκ των συμβόλων, αλλά και εκ των επιγραφών ή των μονογραφημάτων απαντούν και στους στατήρες.

Στον τύπο αυτό εκδίδεται μόνο μία υποδιαίρεση (B), αντίθετα με ότι συμβαίνει στη συνέχεια της παραγωγής. Αν και η πρώτη υποδιαίρεση που κόβει η εκάστοτε πόλη, αποτελεί, συνήθως, και τη μικρότερή της υποδιαίρεση, αυτό δεν ισχύει στην περίπτωση της Λευκάδας.⁹⁹³

β. Αθηνά - Χίμαιρα

Στην εμπρόσθια όψη παριστάνεται η κεφαλή της Αθηνάς *Χαλινίτιδος*, στο τύπο των στατήρων, προς τα δεξιά ή προς τα αριστερά. Η Αθηνά φοράει ανασηκωμένο κορινθιακό κράνος με καταυχένιο. Στο πεδίο πίσω από την κεφαλή της χαράσσεται το αρχικό γράμμα του εθνικού, Λ.

Στην οπίσθια όψη εικονίζεται η Χίμαιρα προς τα δεξιά ή προς τα αριστερά. Η διαμορφική μορφή εικονίζεται σε βηματισμό με ανασηκωμένο το δεξί ή αριστερό εμπρόσθιο σκέλος ανάλογα με την κατεύθυνσή του, πάνω σε γραμμή εδάφους, με το

⁹⁹³ Marcelllesi 2010, σ. 259.

στόμα ανοικτό, σε βρυχηθμό. Τυπολογικά αναγνωρίζονται ομοιότητες με τις απεικονίσεις της Χίμαιρας του τύπου Βελλεροφόντης / Χίμαιρα.

Η συντριπτική πλειονότητα των νομισμάτων αυτών είναι επικεκομμένη σε χάλκινες εκδόσεις του Φιλίππου Β΄ της Μακεδονίας, του τύπου κεφαλή Καράνου / έφιππη μορφή και η επιγραφή ΦΙΛΙΠΠΟΥ.⁹⁹⁴ Η διαδικασία τήξης των μακεδονικών νομισμάτων ήταν συνήθως ατελής, με αποτέλεσμα η πρωτότυπη παράσταση να είναι εν μέρει ορατή στην περιφέρεια του νέου νομίσματος (στικτός κύκλος, επιγραφή), ή σε ορισμένες περιπτώσεις να «διαβάζονται» και οι δύο παραστάσεις. Ευάριθμες εκδόσεις είναι επικεκομμένες σε χάλκινες εκδόσεις του Μεγάλου Αλεξάνδρου που φέρουν κεφαλή Ηρακλέους / τα όπλα του Ηρακλέους (τόξο σε γωρυτό και ρόπαλο) με την επιγραφή ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ.⁹⁹⁵

γ. Αχελώος - Χίμαιρα

Στην εμπρόσθια όψη της επόμενης κατηγορίας χαλκών παριστάνεται η γενειοφόρος κεφαλή ποτάμιου θεού που ταυτίζεται με τον Αχελώο, προς τα αριστερά ή προς τα δεξιά. Στο πεδίο πίσω από την κεφαλή χαράσσεται το \AA = Ακαρνάνων. Η παράσταση περιβάλλεται από στικτό κύκλο.

Στην οπίσθια όψη απεικονίζεται η Χίμαιρα σε βηματισμό προς τα αριστερά ή προς τα δεξιά, πάνω σε γραμμή εδάφους, τεχνοτροπικά ανάλογη με εκείνη του διπτύχου Αθηνά – Χίμαιρα.

Και αυτή η σειρά των νομισμάτων είναι επικεκομμένη σε χάλκινες εκδόσεις του Φιλίππου Β΄ της Μακεδονίας και συγκεκριμένα επί του τύπου κεφαλή Καράνου / έφιππη μορφή με την επιγραφή ΦΙΛΙΠΠΟΥ. Η παραγωγή καταγράφεται εξίσου ανεπιτυχής με αποτέλεσμα η αρχική παράσταση να είναι ορατή στην περιφέρεια των νέων εκδόσεων της Λευκάδας.

δ. Αχελώος – τρίαίνα

Ως εμπροσθότυπος απεικονίζεται κεφαλή Αχελώου προς τα δεξιά ή τα αριστερά. Η ποτάμια θεότητα παριστάνεται κερασφόρος και γενειοφόρος. Στο πεδίο πίσω από την κεφαλή χαράσσεται το \AA = Ακαρνάνων ή Λ = Λευκαδίων.

⁹⁹⁴ Βλ. *SNG München* 147-215. Για την ταύτιση της κεφαλής με το μυθικό ιδρυτή της μακεδονικής δυναστείας, βλ. Papaevangelou-Genakos 2009, σσ. 303-306, λ. *Karanos*.

⁹⁹⁵ Βλ. *SNG München* 831-833.

Στην οπίσθια όψη αποδίδεται περίτεχνη τρίαينا, προς τα πάνω ή προς τα κάτω. Στο πεδίο των οπισθοτύπων χαράσσεται το \mathcal{L} και συχνά ως δευτερεύον σύμβολο δελφίνι, το οποίο απαντά και στις αργυρές εκδόσεις της Λευκάδας.

Για την έκδοση αυτή χρησιμοποιήθηκαν κυρίως χάλκινα νομίσματα του Μεγάλου Αλεξάνδρου με κεφαλή νέου με ταινία (τεταινωμένη) / ίππο σε καλπασμό.⁹⁹⁶

ε. Απόλλων – Χίμαιρα

Στην εμπρόσθια όψη χαράσσεται η δαφνοστεφής κεφαλή Απόλλωνος, με στεφανωτή κόμμωση και ελεύθερους βοστρύχους στο λαιμό.⁹⁹⁷ Η κεφαλή περιβάλλεται από γραμμικό κύκλο, ενώ στο πεδίο δεξιά αποδίδεται το Ξ . Στην οπίσθια όψη παριστάνεται Χίμαιρα προς τα αριστερά με προτεταμένα τα σκέλη, πάνω σε γραμμή εδάφους. Η εικονογραφία είναι αντίστοιχη με τις παραστάσεις της Χίμαιρας στον 1^ο τύπο Βελλεροφόντης / Χίμαιρα. Στο έξεργο αναγράφεται η επιγραφή ΛΕΥΚΑΔ[ΙΩΝ].

Πρόκειται για μία βραχύβια έκδοση, καθώς είναι γνωστά μόλις επτά νομίσματα, τα οποία προέρχονται από την ίδια σφραγίδα εμπροσθοτύπου. Ο τύπος απαντά σε μία υποδιαίρεση. Ίσως αποτελεί τη μετάβαση από τον τύπο Βελλεροφόντης / Χίμαιρα στο τύπο Απόλλων / πρόρα.

στ. Απόλλων - πρόρα

Ως εμπροσθότυπος επελέγη η δαφνοστεφής κεφαλής Απόλλωνος προς τα αριστερά με στεφανωτή κόμμωση και ελεύθερους βοστρύχους στον αυχένα.⁹⁹⁸ Πρόκειται για μία μεγάλη έκδοση, στην οποία εργάστηκαν αρκετοί χαρακτές, δίχως να διαθετούν όλοι το ίδιο υψηλό επίπεδο χάραξης. Ξεχωρίζουμε την κεφαλή του νομίσματος 1178 (πίν. 52), στην οποία ο χαρακτήρας δημιούργησε μία κομψή κεφαλή με απαλές μεταβάσεις στα επιμέρους μέρη του προσώπου. Στα μικρά χείλη, σε ορισμένα νομίσματα, διακρίνεται μειδίαμα. Η παράσταση περιβάλλεται από γραμμικό ή στικτό κύκλο. Στο πεδίο συχνά αποδίδονται γράμματα (Ξ , K), όπως και στις υπόλοιπες χάλκινες, ενώ ως σύμβολο στο πεδίο απαντά αστράγαλος.

⁹⁹⁶ Βλ. *SNG München* 858-879.

⁹⁹⁷ Για τον τύπο της κόμμωσης σε ανδρικές θεότητες, στον Απόλλωνα και τον Διόνυσο, βλ. Gkikaki 2014, σσ. 52-54. Ο τύπος εμφανίζεται από το β' μισό του 4^{ου} αι. π.Χ.

⁹⁹⁸ Gkikaki 2014, σσ. 52-54.

Στην οπίσθια όψη εικονίζεται πλώρα πολεμικού πλοίου προς τα αριστερά.⁹⁹⁹ Ο χαρακτήρας δείχνει, συνήθως, ιδιαίτερη επιμέλεια στην απόδοση των επιμέρους μερών του πλοίου. Η πλώρα καμπυλώνεται προς τα έξω και απολήγει στο ακροστόλιο, στα πλαϊνά του πλοίου σχεδιάζεται ο αποτροπαϊκός οφθαλμός και είναι ευδιάκριτα το έμβολο και προεμβόλιο, τα οποία συχνά φέρουν γραμμική διακόσμηση. Σε ορισμένες περιπτώσεις εικονίζεται μία κωπηλατική πλατφόρμα πίσω από τον οφθαλμό, η *παρεξαιρεσία* ή *άποστίδα*, ενώ σε άλλες σφραγίδες αποδίδονται σχηματικά και τα κύματα.¹⁰⁰⁰ Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η διακόσμηση του προστέγου, του προστατευτικού στεγάστρου στο ανώτερο μέρος του πλοίου. Στο χώρο αυτό φιλοξενούνται ποικίλα θέματα, όπως τέθριππο άρμα με Νίκη, Πήγασος σε βηματισμό ή τα αρχικά του εθνικού, ΛΕΥ, ενώ άλλοτε είναι εντελώς ακόσμητο.¹⁰⁰¹ Τα αρχικά του εθνικού αναγράφονται εναλλακτικά στο πεδίο πάνω από το πρόστεγο, ενώ στο πεδίο κάτω από το πλοίο εικονίζονται γράμματα (M, Ξ) ή επιγραφές (ΣΑ).

Από τον τύπο αυτό γνωρίζουμε δύο υποδιαιρέσεις που διακρίνονται από το γραμμικό (η μεγαλύτερη υποδιαίρεση, βλ. πίν. 52, αρ. 1178-1180) ή τον στικτό κύκλο (η μικρότερη υποδιαίρεση, βλ. πίν. 52, αρ. 1181-1185).

ζ. Πήγασος - πλώρα

Ως εμπροσθότυπος της, επίσης, βραχύβιας έκδοσης παριστάνεται ο Πήγασος με το πτερό σε έκταση σε πτήση προς τα δεξιά, κατά τον τύπο των στατήρων. Κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου χαράσσεται το αρχικό γράμμα του εθνικού, Λ.

Στην οπίσθια όψη εικονίζεται πλώρα πλοίου προς τα αριστερά. Ο τύπος αναπαράγει την αντίστοιχη εικονογραφία του τύπου Απόλλων / πλώρα, ως προς την απεικόνιση της πλώρας, με σιγμοειδές ακροστόλιο, πρόστεγο, έμβολο και προεμβόλιο και για το λόγο αυτό τις θεωρούμε σύγχρονες εκδόσεις. Στο πεδίο πάνω αναγράφεται η επιγραφή ΛΕΥ.

⁹⁹⁹ Βλ. σ. 119 για αναλυτική περιγραφή της πλώρας.

¹⁰⁰⁰ Την εικονογραφία αυτή των πλοίων το νομισματοκοπείο τη χρησιμοποιεί εκ νέου κατά την **Z'** **περίοδο**, βλ. 660-661.

¹⁰⁰¹ Ο Svoronos (1914, σ. 140) θεωρεί ότι τα ζώα αυτά έχουν αποτροπαϊκή σημασία, όπως ο οφθαλμός στην πτυχή του πλοίου.

η. Νύμφη Λευκάδα – τρίαίνα

Στην εμπρόσθια όψη παριστάνεται γυναικεία μορφή προς τα αριστερά, η οποία ταυτίζεται με τη Νύμφη Λευκάδα, διότι, αφενός, η εικονογραφία της διαφοροποιείται από τις αντίστοιχες απεικονίσεις της Νύμφης Πειρήνης στις αργυρές εκδόσεις, αφετέρου ορισμένες εκδόσεις φέρουν στο πεδίο αριστερά το όνομά της, ΛΕΥΚΑΣ.¹⁰⁰² Έχει στεφανωτή κόμμωση με ελεύθερους κυματοειδείς βοστρύχους.¹⁰⁰³ Φοράει χαμηλό πόλο ή διάδημα στην κεφαλή, περιδέριο από μεγάλες στρογγυλές χάντρες στο λαιμό και σε ορισμένα νομίσματα διακρίνονται και κρεμαστά ενώτια.¹⁰⁰⁴ Στο πεδίο του νομίσματος δεξιά ή κάτω από την κεφαλή της Νύμφης χαράσσονται γράμματα Ξ, Κ, Λ που απαντούν και στις αργυρές εκδόσεις. Η παράσταση περιβάλλεται από στικτό ή γραμμικό κύκλο.

Στην οπίσθια όψη εικονίζεται περίτεχνη τρίαίνα προς τα πάνω ή προς τα κάτω. Στο πεδίο του νομίσματος εμφανίζονται τα γράμματα Λ, Ξ και Μ και δευτερεύοντα σύμβολα, δελφίни, βότρυς, φύλλο κισσού και στάχυ που απαντούν επίσης σε αργυρές και χάλκινες εκδόσεις.

Στον τύπο αυτό εκδίδονται δύο υποδιαίρεσεις.

θ. Πήγασος – τρίαίνα

Στην εμπρόσθια όψη εικονίζεται ο Πήγασος με το πτερό σε έκταση σε πτήση προς τα αριστερά ή προς τα δεξιά. Ο Πήγασος αναπαράγει την εικονογραφία των στατήρων της Ε΄ και της ΣΤ΄ περιόδου.

Στην οπίσθια όψη παριστάνεται περίτεχνη τρίαίνα προς τα πάνω ή προς τα κάτω, συνήθως με καμπύλο περίγραμμα, το οποίο σε ευάριθμα νομίσματα είναι τετραγωνισμένο (βλ. πίν. 54, αρ. 1215). Το εθνικό είναι, είτε ολόκληρο, ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ, ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ, είτε μέρος του (ΛΕΥ, ΛΕ, Λ), ενώ απαντούν επίσης αρχικά ονομάτων (Θ, Κ, ΑΘΗ, Θ-Ε), ένα ολόκληρο όνομα (ΔΙΑΚΡΙΤΟΣ) και πλήθος συμβόλων (αλφαβητική παράθεση): άφλαστον, βότρυς, δελφίни, κάρθαρος, πηδάλιο, στάχυ, φύλλο κισσού, οφθαλμός. Σε μία περίπτωση η παράσταση περιβάλλεται από στεφάνι δάφνης (πίν. 53, αρ. 1203).

¹⁰⁰² Για την ταύτιση της μορφής με τη Νύμφη Λευκάδα, βλ. *Εικονογραφικά ζητήματα*, σσ. 111-112.

¹⁰⁰³ Gkikaki 2014, σσ. 6-7.

¹⁰⁰⁴ Για το ενώτιο, βλ. Papaevangelou-Genako 2017, πίν. 30, αρ. 14.

ι. Προτομή Πήγασου – δελφίνι

Ως εμπροσθότυπος αποδίδεται προτομή ίππου, προς τα αριστερά ή τα δεξιά. Πρόκειται πιθανόν για τον Πήγασο, αφού συχνά συμβαίνει οι μικρότερες υποδιαιρέσεις να εικονίζουν μέρος της αρχικής παράστασης της μεγάλης υποδιαίρεσης. Η χαίτη του ζώου, η οποία ανεμίζει, σχεδιάσθηκε γραμμικά. Το αρχικό γράμμα του εθνικού, Λ, τοποθετήθηκε στο κάτω μέρος του πεδίου. Δεν είναι ευδιάκριτο, αν η παράσταση περιβάλλεται από στικτό κύκλο.

Ένα δελφίνι, κολυμπώντας προς τα αριστερά ή προς τα δεξιά, κατέχει την οπίσθια όψη, όπου, σε ορισμένες σφραγίδες, αποδίδεται το αρχικό γράμμα του εθνικού, Λ, και μία τρίαρινα οριζόντια τοποθετημένη προς τα αριστερά, πάνω ή κάτω από το δελφίνι.

Ο τύπος εκδίδεται σε δύο υποδιαιρέσεις.

ια. Πήγασος – Πήγασος (κοιλόκυρτος τύπος)

Μεταξύ των χάλκινων εκδόσεων εντοπίστηκε ένα κοιλόκυρτο νόμισμα. Η δημιουργία του οφείλεται σε αμέλεια του νομισματικού υπαλλήλου κατά τη διαδικασία κοπής των νομισμάτων. Αντίστοιχο φαινόμενο έχει επισημανθεί και σε αργυρούς στατήρες.¹⁰⁰⁵ Παριστάνεται δεξιόστροφος Πήγασος σε πτήση με το πτερό σε έκταση προς τα πάνω. Κάτω από την κοιλιά του ζώου χαράσσεται το αρχικό γράμμα του εθνικού, Λ. Προκειμένου, λοιπόν, η πόλη να εγγυηθεί τη γνησιότητα και την εγκυρότητα του νομίσματος χτυπήθηκε στο πεδίο του νομίσματος εκ των υστέρων στρογγυλή επισήμανση με το γράμμα Λ =ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ.

¹⁰⁰⁵ Βλ. παραπάνω, σσ. 551-552.

<i>Τύπος</i>	<i>Επιγραφές Μονογραφήματα</i>	<i>Σύμβολα στο πεδίο της οπίσθιας όψης</i>	<i>Σύμβολα και επιγραφές στο έξεργο</i>	
Βελλεροφόντης - Χίμαιρα	Ο. ΟΑ			
	Ο. Ι-Δ-Ο			
	Ε. Λ / Ο. ΑΡ			
	Ε. Λ			
	Ο. ΙΙΙ-Ο			
	Ο. ΕΥΑΡ			
	Ο. Λ-Ε	Ε. Στρογγυλή ασπίδα		ΛΕΥ
	Ο. $\overline{\Lambda}$			ΛΕΥ
	Ε. Λ	Αίγα που τρώει κληματίδα	ΛΕΥ	ΛΕΥ
		Αίγα που τρώει κληματίδα, λευκαδία ίρις.	ΛΕΥ	ΛΕΥ
		Κάνθαρος	ΛΕΥ	ΛΕΥ
				ΛΕΥ, τρίαίνα
		Βότρυς		Τρίαίνα
		Λευκαδία ίρις		ΛΕΥ, μυς
		Λευκαδία ίρις, κάνθαρος, βότρυς		ΛΕΥ, μυς
		Ε. Λ / Ο. Θ-Α		ΛΕΥ
		Ε. ΛΕΥ		ΛΕΥ, αστράγαλος
		Ε. ΛΕΥ	Αρύταινα	ΛΕΥ
			Ερμαϊκή στήλη	ΛΕΥ
				ΛΕΥΚΑ
		Ε. Λ		ΛΕΥΚΑ
		Ο. $\overline{\Lambda}$		ΛΕΥΚΑ
			Μεταλλικό αγγείο	ΛΕΥΚΑ
			Αρύταινα	ΛΕΥΚΑ
			Βότρυς	ΛΕΥΚΑ
			Κάνθαρος, βότρυς	ΛΕΥΚΑ
			Λευκαδία ίρις	ΛΕΥΚΑ
		Ανδρική μορφή που κόβει βότρυ.	ΛΕΥΚΑ	
	Ε. Λ		ΛΕΥΚΑΔΙ	
		Πηδάλιο	ΛΕΥΚΑΔΙ	
	Ε. ΣΩ		Αδιάγνωστο σύμβολο	
	Ε. ΣΩ		ΙΣΑΡΝΙΩΝ	
	Ε. Λ		ΦΙΛΙ, πηδάλιο	
	Ε. Λ		ΦΙ-ΛΙ, οφθαλμός	
	Ε. Λ	Τρίαίνα	ΦΙΛΟΞΕΝΟΣ	
			ΦΟΡΜΙΩΝΟΣ	
	Ε. Λ		ΦΟΡΜΙΩΝΟΣ επί τα λαιά	
		Αλέκτωρ		
	Ο. ΣΩ			
Αθηνά - Χίμαιρα	Ε. Λ		ΛΕΥ	
			ΛΕΥ	
	Ο. Μονογρ. ΡΕ		ΛΕΥ	
	Ο. Αδιάγνωστο σύμβολο		ΛΕΥ	
	Ο. Θ		ΛΕΥ	

Συγκεντρωτικός πίν. 3α: Επιγραφές και σύμβολα στα χάλκινα νομίσματα ανά τύπο.

Αχελώος - Χίμαιρα	Ε. ΑΚ / Ο. ΛΕ		
Αχελώος - Τρίαινα	Ε. ΑΚ / Ο. ΛΕ	Δελφίни	
	Ε. Λ / Ο. ΛΕ	Δελφίни	
Απόλλων - Χίμαιρα	Ε. Ξ		ΛΕΥΚΑΔ
Απόλλων - Πρώρα	Ε. Ξ / Ο. ΛΕΥ		
	Ε. Ξ / Ο. ΛΕΥ, Λ		
	Ο. ΛΕΥ, Λ		
	Ε. Ξ / Ο. ΛΕΥ, Ξ		
	Ε. Ξ / Ο. Λ		
	Ο. ΛΕΥ, Μ		
	Ε. Κ / Ο. ΛΕΥ, Μ		
	Ο. ΛΕΥ, Μ		
	Ο. ΛΕΥ, ΣΑ		
Πήγασος - Πρώρα	Ε. Λ / Ο. ΛΕΥ		
Νύμφη Λευκάδα – Τρίαινα	Ο. Λ	Δελφίни	
	Ε. Λ / Ο. Λ	Δελφίни	
	Ε. Λ	Δελφίни - βότρυς	
	Ε. Ξ	Βότρυς	
	Ε. Λ / Ο. Ξ	Βότρυς	
	Ε. ΛΕΥΚΑΣ, Ξ / Ο. Ξ	Βότρυς	
		Δελφίни	
		Δελφίни – φύλλο κισσού	
	Ε. Κ / Ο. Λ	Δελφίни	
	Ε. Α / Ο. Λ	Βότρυς	
	Ο. Μ	Δελφίни	
		Βότρυς	
Πήγασος - Τρίαινα	Ε. Λ / Ο. Ο		
	Ε. Λ / Ο. Θ		
	Ε. Λ / Ο. Κ	Βότρυς	
	Ε. Λ / Ο. Κ	Πηδάλιο	
	Ε. Λ	Πηδάλιο	
	Ε. Λ	Δελφίни	
	Ο. Λ		
	Ο. Λ	Φύλλο κισσού	
	Ο. ΛΕ	Φύλλο κισσού	
	Ο. ΛΕ	Στάχυ	
	Ο. ΛΕ	Άφλαστον	
	Ο. ΛΕ	Βότρυς	
		Χταπόδι	
	Ο. ΛΕΥ	Βότρυς	
	Ε. Λ / Ο. ΛΕΥ	Οφθαλμός	
	Ε. Λ / Ο. ΛΕΥ	Πηδάλιο	
	Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ		
	Ε. Λ / Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ, ΑΘΗ		
	Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ, Θ-Ε		
	Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ, ΔΙΑΚΡΙΤΟΣ		
Κεφαλή Πηγάσου - Δελφίни	Ε. Λ / Ο. Λ		
	Ε. Λ	Δελφίни	

Συγκεντρωτικός πίν. 3β: Επιγραφές και σύμβολα στα χάλκινα νομίσματα ανά τύπο.

Χρονολόγηση χάλκινης παραγωγής

Για τη χρονολόγηση των χάλκινων εκδόσεων της πόλης, ελλείπει διασταυρώσεων σφραγίδων, αξιοποιήσαμε για πρώτη φορά με την παρούσα εργασία τα κοινά με τις αργυρές εκδόσεις εικονογραφικά στοιχεία, τα κοινά γράμματα και μονογραφήματα που διέπουν το πεδίο των οπισθίων όψεων, τους αρχικούς τύπους των επικεκομμένων νομισμάτων και τις ανασκαφικές ενδείξεις από στρωματογραφημένα σύνολα και ανασκαφές. Βάσει των ανωτέρω και σε συνδυασμό με τα ιστορικά δεδομένα έχουν γίνει, ανά τύπο, οι ακόλουθες χρονολογικές προσεγγίσεις.

Ο τύπος *Βελλεροφόντης / Χίμαιρα* (υποδιαίρεση Β) παρουσιάζει μεγάλη χρονική διάρκεια, όπως τεκμαίρεται από τις εικονογραφικές παραλλαγές του. Παρατηρήσαμε τεχνοτροπικές ομοιότητες με τους Πηγάσους των στατήρων, την απόδοση της Χίμαιρας στα τριημίδραχμα της *1^{ης}* και της *6^{ης} σειράς* και επισημάναμε κοινά σύμβολα (κύαθος, κρίνος, ερμαϊκή στήλη, χάλκινο αγγείο με υπερυψωμένες ελικοειδείς λαβές) και μονογραφήματα (*Α*, *6^η σειρά*) που υπαγορεύουν ότι ο τύπος ήταν σε παραγωγή καθ' όλη τη διάρκεια της *Ε' περιόδου* και έως την *1^η σειρά* της *ΣΤ' περιόδου*, από το 344 π.Χ. έως 314 π.Χ. Δεν γνωρίζουμε εάν επρόκειτο για συστηματική παραγωγή κατ' έτος, αλλά εικάζουμε πιθανότερο ότι παραγόταν ανάλογα με τις εκάστοτε ανάγκες της πόλης.

Ακολουθούν οι τύποι *Αθηνά / Χίμαιρα* (υποδιαίρεση Α) και *Αχελώος / Χίμαιρα* (υποδιαίρεση Α). Για την έκδοση των νομισμάτων αυτών χρησιμοποιήθηκαν κατ' εξοχήν χάλκινες εκδόσεις του Φιλίππου Β' της Μακεδονίας (360-336 π.Χ.) και σε μία περίπτωση χαλκινό νόμισμα του Μεγάλου Αλεξάνδρου (333/332-323 π.Χ.),¹⁰⁰⁶ εκδόσεις που συνέχισαν να εκδίδονται και μετά το θανατό τους κατά την περίοδο βασιλείας του Κασσάνδρου.¹⁰⁰⁷ Στην ίδια χρονική περίοδο εκδίδονται και μικρότερες υποδιαίρεσεις: *Αθηνά / Χίμαιρα* (υποδιαίρεση Β), νομίσματα που δεν είναι επικεκομμένα, και *Αχελώος / τρίαίνα* (υποδιαίρεση Β), τα οποία στην πλειονότητά τους είναι επικεκομμένα σε μεταθανάτιες χάλκινες εκδόσεις του Μεγάλου Αλεξάνδρου, ή κατά μία άλλη άποψη αποδίδονται στον Αλεξάνδρου Δ' και

¹⁰⁰⁶ Για τον τυπο του Φιλίππου, βλ. *SNG München* 147-215 και για τον τύπο του Μεγάλου Αλεξάνδρου *SNG München* 831-833· Γκατζόλης 2012, σσ. 384-385.

¹⁰⁰⁷ Ο Γκατζόλης (2012, σσ. 388-389) θεωρεί ότι ο Κασσάνδρος σταματάει την παραγωγή των μεταθανάτιων εκδόσεων του Φιλίππου Β' και του Μεγάλου Αλεξάνδρου το 316 π.Χ.

χρονολογούνται μετά το 316 π.Χ.¹⁰⁰⁸ Η Κρεμύδη-Σισιλιάνου¹⁰⁰⁹ υποστήριξε ότι οι εκδόσεις αυτές δεν είναι σύγχρονες και εκδόθηκαν σταδιακά από τα τέλη του 4^{ου} έως και τις πρώτες δεκαετίες του 3^{ου} αι. π.Χ. Ο Γκατζόλης,¹⁰¹⁰ βάσει των δεδομένων των «θησαυρών», θεώρησε ότι τα, μεν, νομίσματα του Φιλίππου Β΄ εισρέουν στη Λευκάδα κατά τη διάρκεια των στρατιωτικών επιχειρήσεων του Μακεδόνα βασιλέα στην περιοχή (πριν το 338 π.Χ.), τα, δε, νομίσματα του Μεγάλου Αλεξάνδρου (κεφαλή νέου / ίππος) το διάστημα 315-311 π.Χ. Οι ομάδες αυτές, όμως, τεχνοτροπικά παρουσιάζουν μία ομοιογένεια και για το λόγο αυτό τις θεωρούμε σύγχρονες. Ως εκ τούτου, *terminus post quem* για την παραγωγή και για τους δύο τύπους και τις υποδιαίρεσεις τους θεωρούμε το 323 π.Χ. ή το 316 π.Χ.

Το φαινόμενο των επικεκομμένων νομισμάτων πάνω σε χάλκινες μακεδονικές εκδόσεις δεν είναι μεμονωμένο στη Λευκάδα. Η θεσπρωτική Ελέα, η Κασσώπη, αλλά και οι Ακαρνανικές πόλεις, Αλύζια, Άργος Αμφολιχικό και Θύρρειο, χρησιμοποίησαν χάλκινες εκδόσεις, κυρίως, του Φιλίππου Β΄ της Μακεδονίας για να κόψουν τα δικά τους νομίσματα.¹⁰¹¹ Ήδη μετά το 338 π.Χ. αν και η παρουσία των Μακεδόνων στο χώρο της Δυτικής Ελλάδας είναι έντονη, δεν είναι εξίσου έντονη η νομισματική τους παρουσία.¹⁰¹²

Η βραχύβια σύνδεση με το Ακαρνανικό Κοινό υπό την κυριαρχία του Κασσάνδρου, πιθανόν υπαγόρευσε και την εικονογραφία των εκδόσεων αυτών, στην οποία εισάγεται παράλληλα με τα γνωστά θέματα της Λευκάδας (κεφαλή Χαλινίτιδος Αθηνάς, Χίμαιρα) η μορφή του Αχελώου και το μονογράφημα του Ακαρνανικού Κοινού. Το γεγονός, ότι στην πλειονότητα των νομισμάτων είναι ορατή η αρχική παράσταση, υποδηλώνει, αφενός μία εσπευσμένη και αμελή εργασία, αφετέρου μία αδιαφορία για το τελικό αποτέλεσμα από την πλευρά της εκδότριας αρχής. Ίσως η Λευκάδα δεν επιμελήθηκε την παραγωγή, που μπορεί να προοριζόταν και για τους στρατιώτες του Κασσάνδρου, από αντίδραση στην επιβολή μακεδονικής φρουράς.

¹⁰⁰⁸ Πρόκειται για το τύπο κεφαλή νέου / ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Ίππος, βλ. *SNG München* 858-879. Γκατζόλης 2012, σσ. 382-383. Για τις εκδόσεις του Αλεξάνδρου Δ΄, βλ. Γκατζόλης 2012, σσ. 388-389.

¹⁰⁰⁹ Κρεμύδη-Σισιλιάνου 2000, σσ. 70-71.

¹⁰¹⁰ Βλ. Γκατζόλης 2012, σσ. 388-389.

¹⁰¹¹ Furtwängler 1993, σσ. 459-469. Κρεμύδη-Σισιλιάνου 2000, σσ. 62-65. Μπονέλου 2016, σ. 119, υποσ. 15.

¹⁰¹² Βλ. Bonelou 2005, σσ. 50-51, όπου επισημαίνεται η περιορισμένη μακεδονική νομισματική παρουσία, πράγμα που πιθανόν οφείλεται στην απόσυρση και επανάχρηση των νομισμάτων.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω και σε συνδυασμό με τα ιστορικά τεκταινόμενα, το διάστημα 314-312 π.Χ. εικάζεται ως το καταλληλότερο για την έκδοση των τύπων αυτών,¹⁰¹³ οι οποίοι προορίζονταν για να καλύψουν και μεν τις καθημερινές ανάγκες της πόλης, αλλά κυρίως τις ανάγκες του ίδιου του Κασσάνδρου και των στρατιωτών του, ως *σιτηρέσιον*.¹⁰¹⁴

Στα τέλη του 4^{ου} αι. π.Χ. τοποθετούνται οι εκδόσεις κεφαλή Απόλλωνος / Χίμαιρα (υποδιαίρεση Β), κεφαλή Απόλλωνος / πρόρα (υποδιαίρεση Β) και Πήγασος / πρόρα (υποδιαίρεση Γ). Θεωρούμε ότι μετά τη σύντομη, εμβόλιμη σειρά με τα επικεκομμένα νομίσματα, το νομισματοκοπείο της Λευκάδας επιστρέφει στην παραγωγή επιμελημένων εκδόσεων για τις καθημερινές συναλλαγές, εφόσον πλέον από την **2^η σειρά** της **ΣΤ΄ περιόδου** και εξής δεν εκδίδονται μικρές αργυρές υποδιαίρεσεις παρά μόνο στατήρες. Στο πεδίο του νομίσματος εντοπίζεται το Ξ που απαντά στους στατήρες της **6^{ης} σειράς** της **Ε΄ περιόδου**. Τεχνοτροπικά κριτήρια και η απουσία κοινών μονογραφημάτων, γραμμάτων ή συμβόλων με τον πρώτο τύπο, Βελλεροφόντη / Χίμαιρα, υπαγορεύουν μία χαμηλότερη χρονολόγηση. Θεωρούμε ότι προηγείται ο σύντομος τύπος κεφαλή Απόλλωνος / Χίμαιρα, έπεται η πολυάριθμη σειρά κεφαλή Απόλλωνος / πρόρα και τέλος η μικρότερη υποδιαίρεση Γ με Πήγασο / πρόρα.

Τυπολογικά οι δαφνοστεφείς κεφαλές του Απόλλωνος με τους ελεύθερους βοστρύχους θυμίζουν τις κεφαλές από το νομισματοκοπείο των Συρακουσών, την εποχή του Αγαθοκλέους (317-289 π.Χ.).¹⁰¹⁵ Ένας μικρός «θησαυρός» χάλκινων νομισμάτων μόνο με τον τύπο κεφαλή Απόλλωνος / Χίμαιρα που προήλθαν από την ίδια εμπρόσθια, μοναδική έως τώρα σφραγίδα, χρονολογείται στις αρχές του 3^{ου} αι. π.Χ.¹⁰¹⁶

¹⁰¹³ Καθώς είναι αβέβαιη η ένταξη της Λευκάδας στο Ακαρνανικό Κοινό πριν το θάνατο του Πύρρου το 272 π.Χ. (βλ. Freitag 2013, σσ. 257-270) θεωρούμε δύσκολη την εκούσια υιοθέτηση ακαρνανικών τύπων και μονογραμμάτων.

¹⁰¹⁴ Έχουν εντοπιστεί εκδόσεις του Κασσάνδρου επικεκομμένες σε χάλκινα νομίσματα του Μεγάλου Αλεξάνδρου, παρόμοια με την περίπτωση της Λευκάδας, βλ. Κρεμύδη-Σισιλιάνου 2000, σ. 62. Εξάλλου ο Κασσάνδρος συνέχισε να χρησιμοποιεί τα νομίσματα του Φιλίππου Β΄ και Μεγάλου Αλεξάνδρου έως το 311 π.Χ. ή κατά μία νεώτερη άποψη έως το 316 π.Χ. (Γκατζόλης 2012, σ. 388).

¹⁰¹⁵ Πρβλ. κεφαλή Κόρης με παρόμοια τυπολογικά χαρακτηριστικά, Calciati 1983-1987, αρ. 133-136.

¹⁰¹⁶ Οικόπεδο Μαύρας Μορφέση «θησαυρός» στο εσωτερικό τυξίδας Π3, *ΑΔ* 49 (1994), σσ. 388-390.

Ως επόμενη ομάδα κατατάσσουμε τον τύπο Νύμφη Λευκάδα / τρίαίνα, καθώς μοιράζονται μονογραφήματα, γράμματα και σύμβολα με την προηγούμενη ομάδα. Ο τύπος έχει δύο υποδιαιρέσεις, η μικρότερη από τις οποίες διακρίνεται εξαιτίας του στικτού κύκλου που υπαγορεύει διαφορετική περίοδο παραγωγής, μάλλον υστερότερη, όπως συνάγεται και από την τεχνοτροπία των νομισμάτων.

Η μορφή με την στεφάνη στην κεφαλή χαρακτηρίζεται από τον Imhoof-Blumer ως η *Stadtgöttin*, η θεά της πόλης, και για το λόγο αυτό χαράσσεται και το όνομά της. Οι Νύμφες έχουν τεχνοτροπικές ομοιότητες με το νομισματοκοπέιο των Συρακουσών την εποχή του Αγαθοκλέους, αλλά και με την Κόρινθο.¹⁰¹⁷

Ελλείπει περισσότερων στοιχείων δε μπορούμε να χρονολογήσουμε ακριβέστερα την παραγωγή των εκδόσεων αυτών, παρά στο α' τέταρτο του 3^{ου} αι. π.Χ.

Από τα τέλη του 4^{ου} αι. π.Χ. και έως τη αναδιοργάνωση του Ακαρνανικού Κοινού το 231/230 π.Χ. πρέπει να χρονολογηθούν οι πολυάριθμες εκδόσεις με Πήγασο / τρίαίνα κατ' αντιστοιχία των εκόδων της Κορίνθου. Ο εντοπισμός ενός νομίσματος του τύπου αυτού επικεκιμμένο σε χαλκοῦν του Ακαρδικού Κοινού (κεφαλή Πανός / Λ) που χρονολογούνται γύρω στο 300-275 π.Χ. προσφέρει μία επιπλέον χρονική ένδειξη.¹⁰¹⁸

Σχετικά με το βραχύβιο τύπο κεφλή Πηγάσου / δελφίني με τρίαίνα τα τυπολογικά δεδομένα είναι ελάχιστα και εξίσου λίγα είναι και τα νομίσματα που έχουν εντοπιστεί ανασκαφικά, ώστε να αντλήσουμε στοιχεία χρονολόγησης. Λόγω της παρουσίας της κεφαλής του Πηγάσου και της τρίαίνας τα θεωρούμε ως τη μικρή υποδιαίρεση του τύπου Πήγασος / τρίαίνα.

Κατάλογος νομισμάτων¹⁰¹⁹

Βελλεροφόντης – Χίμαιρα

Ε. Βελλεροφόντης ιππεύων Πήγασο σε καλπασμό δ. Φοράει πέτασο και κρατάει δόρυ με το ανασηκωμένο δ. χέρι.

¹⁰¹⁷ Πρβλ. κορινθιακή δραχμή της Ε' περιόδου, της τελευταίας σειράς με το Δ-Ο (τέλος 4^{ου} αι. π.Χ.), στην οποία παριστάνεται η Νύμφη με αντίστοιχο πάλο, βλ. Imhoof-Blumer 1908, σ. 87, αρ. 254.

¹⁰¹⁸ LHS 96, 8-9 May 2006 (Coins of Peloponnesos, The BCD Collection), lot 1538, 1539.3.

¹⁰¹⁹ Η ταξινόμηση των χάλκινων νομισμάτων πραγματοποιείται ανά εικονογραφικό τύπο από το νόμισμα με το υψηλότερο βάρος προς εκείνο με το χαμηλότερο. Όπου κατέστη δυνατό, διακρίθηκαν και επιμέρους παραλλαγές των βασικών εικονογραφικών τύπων.

Ο. ΛΕΥ και τρίαίνα στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό δ. με ανασηκωμένο το αρ.
εμπρόσθιο σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους.

1124.

1) Λονδίνο 1866,1201.2332.

7⁰⁰ 4.89 γρ. 18.5 χιλ.

2) Princeton 1243.

2⁰⁰ 4.47 γρ. 12 χιλ.

3) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung
BCD), lot 252.1.

12⁰⁰ 4.10 γρ. 16 χιλ.

4) Λονδίνο 1949,0411.324.

12⁰⁰ 4.06 γρ. 17.5 χιλ.

5) Βερολίνο, Dannonberg.

11⁰⁰ 3.97 γρ. 17 χιλ.

6) Αθήνα, Μουρούζη.

3⁰⁰ 3.94 γρ. 18 χιλ.

Πίν. 49

Ποστολάκας 1868, αρ. 701.

7) Αθήνα, Μουρούζη.

3⁰⁰ 3.93 γρ. 16.5 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 700.

8) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

11⁰⁰ 3.93 γρ. 17 χιλ.

9) Λονδίνο 1866,1201.2336.

2⁰⁰ 3.84 γρ. 18.5 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 39.

10) Λονδίνο 1866,1201.2335.

6⁰⁰ 3.88 γρ. 17 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 40.

11) Αθήνα, Μουρούζη.

12⁰⁰ 3.78 γρ. 16 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 699.

12) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung
BCD), lot 252.2.

8⁰⁰ 3.77 γρ. 15.5 χιλ.

13) Βερολίνο, C.R. Fox.			
12 ⁰⁰	3.76 γρ.	16.5 χιλ.	
14) Αθήνα 2178.			
3 ⁰⁰	3.60 γρ.	17.5 χιλ.	
15) Βερολίνο, Löbbecke 1906.			
11 ⁰⁰	3.57 γρ.	16.5 χιλ.	

Ε. ΛΕΥ. Ό.π.

Ο. ΛΕΥ στο έξεργο. Χίμαιρα δ. πάνω σε γραμμή εδάφους με ανασηκωμένο το αρ. εμπρόσθιο σκέλος. Στο πεδίο δ. αρύταινα.

1125.	1) Λευκάδα (υδρευτικό Καλλιγονίου, δρόμος προς σφαγεία, τάφος 4, N7). ¹⁰²⁰			
	5 ⁰⁰	4.28 γρ.	16 χιλ.	
	2) Αθήνα, Μουρούζη.			
	10 ⁰⁰	3.82 γρ.	18 χιλ.	Πίν. 49
	Ποστολάκας 1868, αρ. 697.			

Ε. Ό.π., αλλά χωρίς επιγραφή..

Ο. ΛΕΥΚΑ στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό δ. με προτεταμένα τα εμπρόσθια σκέλη πάνω σε γραμμή εδάφους. Στο πεδίο αρ. αρύταινα.

1126.	1) Αθήνα, Μουρούζη.			
	3 ⁰⁰	4.36 γρ.	18 χιλ.	Πίν. 49
	Ποστολάκας 1868, αρ. 698.			
	2) Bologna 47880 (Πανεπιστημιακή Συλλογή).			
	8 ⁰⁰	4.27 γρ.	17 χιλ.	

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥ στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό δ. με ανασηκωμένο το αρ. εμπρόσθιο σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους. Στο πεδίο αρ. ερμαϊκή στήλη.

1127.	Λευκάδα 173.			
	7 ⁰⁰	3.79 γρ.	16.5 χιλ.	Πίν. 49

¹⁰²⁰ Ο τάφος 4 περιείχε τέσσερα χάλκινα νομίσματα (N5-N8).

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥ και μυς δ. στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό δ. με προτεταμένα τα εμπρόσθια σκέλη πάνω σε γραμμή εδάφους. Στο πεδίο αρ. κρίνος (λευκαδία ίρις).

1128. 1) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 250.

11⁰⁰ 4.43 γρ. 14.5 χιλ.

2) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 252.11.

1⁰⁰ 3.85 γρ. 17 χιλ.

3) Αθήνα, Μουρούζη.

12⁰⁰ 3.78 γρ. 16.5 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 704.

4) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 252.12.

10⁰⁰ 3.52 γρ. 16.5 χιλ.

5) Αθήνα, Μουρούζη.

3⁰⁰ 3.47 γρ. 16 χιλ. **Πίν. 49**

Ποστολάκας 1868, αρ. 705.

6) Λονδίνο 1866, 1201.2343.

10⁰⁰ 3.37 γρ. 18 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 43.

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥ στο έξεργο. Χίμαιρα δ. πάνω σε γραμμή εδάφους με προτεταμένα τα εμπρόσθια σκέλη. Στο πεδίο πάνω αίγα που τρώει κληματίδα και αρ. κρίνος (λευκαδία ίρις).

1129. Udine 5.27.12 (Συλλογή Augusto de Brandis).

- 3.31 γρ. 17.5 χιλ. **Πίν. 49**

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑ στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό δ. με προτεταμένα τα εμπρόσθια σκέλη πάνω σε γραμμή εδάφους. Στο πεδίο αρ. κρίνος (λευκαδία ίρις).

1130. Αθήνα, Μουρούζη.
1⁰⁰ 2.78 γρ. 17 χιλ. **Πίν. 49**
Ποστολάκας 1868, αρ. 706.

Ε. Βελλεροφόντης ιππεύων πήγασο σε καλπασμό δ. Φοράει Πήγασο και κρατάει δόρυ με το ανασηκωμένο δ. χέρι.

Ο. ΛΕΥ και μυς στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό δ. πάνω σε γραμμή εδάφους με ανασηκωμένο το αρ. εμπρόσθιο σκέλος. Στο πεδίο αρ. κρίνο (λευκαδία ίρις) και πάνω κάρθαρος και βότρυς.

1131. Νέα Υόρκη 1944.100.19359.
3⁰⁰ 3.64 γρ. - **Πίν. 49**

Ε. Βελλεροφόντης ιππεύων Πήγασο σε καλπασμό δ. Φοράει πέτασο και κραδαίνει δόρυ με το ανασηκωμένο δ. χέρι.

Ο. ΛΕΥΚΑ στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό δ. πάνω σε γραμμή εδάφους με προτεταμένα τα εμπρόσθια σκέλη. Στο πεδίο πάνω αρ. κάρθαρος και δ. βότρυς.

1132. 1) Yale 2001.87.6088.
7⁰⁰ 4.06 γρ. 17.7 χιλ.
2) Λονδίνο 1866,1201.2338 .
10⁰⁰ 4.00 γρ. 17 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 44.
3) Βερολίνο 28764.
7⁰⁰ 4.00 γρ. 17.5 χιλ.
4) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 248.
6⁰⁰ 3.78 γρ. 16 χιλ. **Πίν. 49**
5) Νέα Υόρκη 1944.100.19358.
2⁰⁰ 3.72 γρ. -
6) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 252.10.
3⁰⁰ 3.24 γρ. 16 χιλ.
7) Λονδίνο 1866,1201.2325.
6⁰⁰ 2.72 γρ. 18 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 32.

8) Αθήνα 54 (ΚΕ΄).

2⁰⁰ 1.15 γρ. 13 χιλ.

Ε. Βελλεροφόντης ιππεύων Πήγασο σε καλπασμό δ. Φοράει πέτασο και κρατάει δόρυ με το ανασηκωμένο δ. χέρι.

Ο. ΛΕΥΚΑ στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό δ. με προτεταμένα τα εμπρόσθια σκέλη πάνω σε γραμμή εδάφους. Στο πεδίο αρ. βότρυς.

1133.

1) Λευκάδα 685.

5⁰⁰ 4.04 γρ. 17 χιλ.

2) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

12⁰⁰ 3.96 γρ. 17 χιλ. **Πίν. 49**

3) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 249.

10⁰⁰ 3.44 γρ. 15.5 χιλ.

4) Αθήνα, Alpha.

7⁰⁰ 3.44 γρ. 16 χιλ.

SNG Alpha 555.

5) Αθήνα 2180β.

12⁰⁰ 3.12 γρ. 17.5 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑ στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό αρ. με ανασηκωμένο το δ. εμπρόσθιο σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους. Στο πεδίο πάνω αρ. βότρυς.

1) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 260.1.

7⁰⁰ 4.54 γρ. 16 χιλ.

2) Λονδίνο 1846,0217.103.

12⁰⁰ 4.08 γρ. 18 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 47.

3) Λονδίνο 1933,1203.10.

1⁰⁰ 3.68 γρ. 18 χιλ.

Ε. Λ-Ε-Υ. Βελλεροφόντης ιππεύων πήγασο σε καλπασμό δ. Φοράει Πήγασο και κρατάει δόρυ με το ανασηκωμένο δ. χέρι.

Ο. ΛΕΥΚΑ στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό δ. με προτεταμένα τα εμπρόσθια σκέλη πάνω σε καμπύλη γραμμή εδάφους. Στο πεδίο δ. γενειοφόρος ανδρική γυμνή μορφή προσπαθεί να φτάσει ένα τσαμπί σταφύλι με το ανασηκωμένο δ. χέρι από την κληματίδα στο πεδίο πάνω.

1134.

1) Αθήνα, Μουρούζη.

3⁰⁰ 6.19 γρ. 18 χιλ. Πίν. 49

Ποστολάκας 1868, αρ. 708.

2) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 251.

11⁰⁰ 4.81 γρ. 18 χιλ.

3) Αθήνα, Μουρούζη.

1⁰⁰ 4.25 γρ. 18 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 707.

Ε. Βελλεροφόντης ιππεύων Πήγασο σε καλπασμό δ. Φοράει πέτασο και κρατάει δόρυ με το ανασηκωμένο δ. χέρι.

Ο. Χίμαιρα σε βηματισμό δ. με ανασηκωμένο το αρ. σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους.

1135.

1) CNG e182, 20 February 2008, lot 41' εκ M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 256.

12⁰⁰ 5.00 γρ. 17 χιλ.

2) Αθήνα, Μουρούζη.

7⁰⁰ 4.74 γρ. 17 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 690.

3) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 253.1.

9⁰⁰ 4.72 γρ. 16 χιλ.

4) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 260.7.

9⁰⁰ 4.58 γρ. 15.5 χιλ.

5) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung

BCD), lot 260.8.

10⁰⁰ 4.26 γρ. 14 χιλ.

Ο. Ίσως επιγραφή στο έξοργο.

6) Λευκάδα 421.

3⁰⁰ 4.18 γρ. 18 χιλ.

7) Λευκάδα (οικ. Χαλικιά 65/).E371 Χαλικιά 65

- 4.15 γρ. 19 χιλ.

8) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung

BCD), lot 253.2.

8⁰⁰ 4.12 γρ. 15 χιλ.

9) Βερολίνο, Graf- Prokesch- Osten 1875.

8⁰⁰ 4.08 γρ. 18 χιλ.

10) Δελφοί, Κωρύκειον Άντρον.

- 3.95 γρ. -

Piccard 1984, σ. 298, αρ. 77

11) Αθήνα 411 α-ε.

4⁰⁰ 3.93 γρ. 17 χιλ.

12) Λευκάδα (οικ. Χαλικιά).E353 Χαλικιά

- 3.88 γρ. 18 χιλ.

13) Οξφόρδη (Bodleian).

12⁰⁰ 3.88 γρ. 17 χιλ.

14) Βουδαπέστη R.I. 4907.

4⁰⁰ 3.84 γρ. 18 χιλ.

15) Λευκάδα 476.

11⁰⁰ 3.81 γρ. 17.5 χιλ.

16) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung

BCD), lot 260.5.

8⁰⁰ 3.80 γρ. 16 χιλ.

17) Λευκάδα 287.

6⁰⁰ 3.80 17 χιλ.

18) Παρίσι, Delepierre 21.

1⁰⁰ 3.78 γρ. 17 χιλ.

19) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung

BCD), lot 260.5.

11⁰⁰ 3.70 γρ. 17 χιλ.

20) Λευκάδα (οικ. Θεριανού Ν.12/1992).

4⁰⁰ 3.67 γρ. 16 χιλ.

21) Yale 2001.87.6082.

2⁰⁰ 3.62 γρ. 16.9 χιλ.

22) Λευκάδα 580.

1⁰⁰ 3.61 γρ. 18 χιλ.

23) Λευκάδα 234.

1⁰⁰ 3.58 γρ. 19 χιλ.

Ο. Ίσως επιγραφή στο έξεργο.

24) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 260.6.

10⁰⁰ 3.55 γρ. 17.5 χιλ.

25) Παρίσι 129.

5⁰⁰ 3.46 γρ. 17 χιλ.

Πίν. 49

26) Αθήνα 1133.

12⁰⁰ 3.46 γρ. 18 χιλ.

27) Αθήνα 23 (ΜΘ').

5⁰⁰ 3.46 γρ. 18 χιλ.

28) Λευκάδα Ε42.

12⁰⁰ 3.43 γρ. 17 χιλ.

Ίσως τρίαίνα κάτω.

29) Αθήνα 1843.

1⁰⁰ 3.40 γρ. 16 χιλ.

30) Κέρκυρα 8821.

3⁰⁰ 3.37 γρ. 17 χιλ.

31) Αθήνα, Alpha.

5⁰⁰ 3.33 γρ. 17 χιλ.

SNG Alpha 551.

32) Άρτα 588.

6⁰⁰ 3.19 γρ. 16 χιλ.

33) Αθήνα 2171β.

5 ⁰⁰	3.14 γρ.	18 χιλ.
34) Κέρκυρα 12418.		
6 ⁰⁰	3.10 γρ.	16.5 χιλ.
35) Udine 5.27.15 (Συλλογή Augusto de Brandis).		
-	3.09 γρ.	16 χιλ.
36) Αθήνα 2181.		
6 ⁰⁰	3.08 γρ.	17.5 χιλ.
37) Άρτα 394.		
10 ⁰⁰	3.02 γρ.	16 χιλ.
38) Λευκάδα E257.		
12 ⁰⁰	2.97 γρ.	16 χιλ.
39) Νέα Υόρκη 1944.100.19363.		
2 ⁰⁰	2.92 γρ.	-
40) Συλλογή Weber.		
-	2.88 γρ.	16 χιλ.
<i>O. Αναφέρεται στικτός κύκλος, ίσως είναι επικεκομμένο.</i>		
<i>Non vidi.</i>		
<i>Weber 3090.</i>		
41) Αθήνα 2181α.		
10 ⁰⁰	2.85 γρ.	16 χιλ.
42) Παρίσι, Delepierre 23.		
5 ⁰⁰	2.83 γρ.	16 χιλ.
<i>O. Ίσως επιγραφή στο έξεργο.</i>		
43) Λονδίνο 1866,1201.2327.		
12 ⁰⁰	2.79 γρ.	17 χιλ.
<i>BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 50.</i>		
44) Λευκάδα 595.		
6 ⁰⁰	2.78 γρ.	16 χιλ.
<i>O. Χωρίς γραμμή εδάφους.</i>		
45) Λευκάδα (υδρευτικό Καλλιγονίου, δρόμος προς Σφαγεία, τάφος 3, N3).		
11 ⁰⁰	2.72 γρ.	16 χιλ.
46) Λευκάδα 140.		

9⁰⁰ 2.69 γρ. 16 χιλ.

47) Άρτα 1557.

12⁰⁰ 2.61 γρ. 17 χιλ.

Ο. Τχνη στικτού κύκλου στην περιφέρεια του πετάλου.

48) Λευκάδα 364.

12⁰⁰ 2.31 γρ. 16 χιλ.

49) Νέα Υόρκη 1944.100.19366.

5⁰⁰ 1.61 γρ. -

Ε. Βελλεροφόντης ιππεύων Πήγασο σε καλπασμό δ. Φοράει πέτασο και κρατάει δόρυ με το ανασηκωμένο δ. χέρι.

Ο. ΛΕΥ στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό δ. με προτεταμένα τα εμπρόσθια σκέλη πάνω σε γραμμή εδάφους.

1136.

1) Cambridge, Leake.

1⁰⁰ 4.49 γρ. 19 χιλ.

Ο. Στο πεδίο δ. Α.

SNG Leake 2757.

2) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

1⁰⁰ 4.14 γρ. 19.5 χιλ.

3) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 243.

7⁰⁰ 4.05 γρ. 15.5 χιλ.

4) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

10⁰⁰ 3.90 γρ. 16.5 χιλ.

5) Λευκάδα 381.

9⁰⁰ 3.80 γρ. 16 χιλ.

6) Λονδίνο 1866,1201.2326.

10⁰⁰ 3.65 γρ. 17.5 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 33.

7) Βιέννη 12426.

12⁰⁰ 2.41 γρ. 17.5 χιλ.

Πίν. 49

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑ στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό δ. με προτεταμένα τα εμπρόσθια σκέλη πάνω σε γραμμή εδάφους.

1137.

1) Παρίσι 140.

11⁰⁰ 5.21 γρ. 18 χιλ.

2) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

2⁰⁰ 5.14 γρ. 17 χιλ.

3) Άρτα 2528.

4⁰⁰ 4.90 γρ. 18 χιλ.

4) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 253.12.

1⁰⁰ 4.87 γρ. 16.5 χιλ.

5) Γλασκώβη, Hunterian.

- 4.41 γρ. 19 χιλ.

Hunterian 1.

6) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 253.22.

- 4.35 γρ. 16.5 χιλ.

7) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 244.

3⁰⁰ 4.34 γρ. 18 χιλ.

Πίν. 49

Ο. Στο πεδίο δ. \bar{A} .

8) Μόναχο 810.

5⁰⁰ 4.31 γρ. 16 χιλ.

9) Βερολίνο Löbbecke 1906.

3⁰⁰ 4.21 γρ. 18 χιλ.

10) Παρίσι, Delepierre 19.

5⁰⁰ 4.18 γρ. 17.5 χιλ.

11) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 253.13.

6⁰⁰ 4.17 γρ. 17 χιλ.

12) Λευκάδα 590.

12⁰⁰ 4.14 γρ. 17 χιλ.

13) Λονδίνο 1866,1201.2328.

- 5⁰⁰ 4.13 γρ. 17 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 34.
- 14) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 253.14.
- 4⁰⁰ 4.13 γρ. 14 χιλ.
- 15) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 253.4.
- 2⁰⁰ 4.07 γρ. 15 χιλ.
- 16) Βερολίνο, C.R. Fox.
- 5⁰⁰ 4.07 γρ. 18 χιλ.
- 17) Βερολίνο Löbbecke 1906.
- 10⁰⁰ 4.03 γρ. 17 χιλ.
- 18) Πάδοβα, Bottacin.
- 9⁰⁰ 4.02 γρ. 17.7 χιλ.
- 19) Αθήνα 2176.
- 12⁰⁰ 4.02 γρ. 18 χιλ.
- 20) Άρτα 1793.
- 3⁰⁰ 3.98 γρ. 19 χιλ.
- 21) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 253.5.
- 10⁰⁰ 3.95 γρ. 16.5 χιλ.
- 22) Λευκάδα 200.
- 3⁰⁰ 3.91 γρ. 17 χιλ.
- 23) Νέα Υόρκη 1944.100.19360.
- 2⁰⁰ 3.89 γρ. -
- 24) Νέα Υόρκη 1944.100.19362.
- 9⁰⁰ 3.89 γρ. -
- 25) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 253.7.
- 7⁰⁰ 3.88 γρ. 16 χιλ.
- 26) Βερολίνο.
- 1⁰⁰ 3.87 γρ. 17.5 χιλ.
- 27) Παρίσι, Delepierre 20.

7 ⁰⁰	3.86 γρ.	17.5 χιλ.
28) Αθήνα, Σούτσου.		
7 ⁰⁰	3.85 γρ.	12 χιλ.
<i>SNG Soutzos 511.</i>		
29) Βερολίνο, B. Friedlander 1861.		
1 ⁰⁰	3.83 γρ.	18 χιλ.
30) Στουτγάρδη.		
12 ⁰⁰	3.82 γρ.	16 χιλ.
31) Αθήνα, Χριστομάνου.		
9 ⁰⁰	3.81 γρ.	18.5 χιλ.
<i>SNG Christomanos 628.</i>		
32) Λευκάδα 141		
4 ⁰⁰	3.78 γρ.	17 χιλ.
33) Cambridge, McClean.		
5 ⁰⁰	3.78 γρ.	18 χιλ.
<i>McClean 5358.</i>		
34) Λευκάδα 594.		
12 ⁰⁰	3.78γρ.	16.5 χιλ.
35) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 253.16.		
9 ⁰⁰	3.77 γρ.	16 χιλ.
36) Κοπεγχάγη.		
6 ⁰⁰	3.76 γρ.	16 χιλ.
<i>SNG Cop. 370.</i>		
37) Αθήνα, Χριστομάνου.		
11 ⁰⁰	3.72 γρ.	16.5 χιλ.
<i>SNG Christomanos 629.</i>		
38) Δρέσδη MKD Inv.-Nr. 834.		
5/6 ⁰⁰	3.65 γρ.	18 χιλ.
39) Princeton 1241.		
3 ⁰⁰	3.58 γρ.	16 χιλ.
40) Αθήνα, Χριστομάνου.		
7 ⁰⁰	3.57 γρ.	17 χιλ.

SNG Christomanos 630.

41) Κέρκυρα 2462.

9⁰⁰ 3.56 γρ. 19 χιλ.

42) Άρτα 892.

12⁰⁰ 3.51 γρ. 16 χιλ.

43) Παρίσι 126.

1⁰⁰ 3.47 γρ. 17 χιλ.

44) Παρίσι 139.

3⁰⁰ 3.45 γρ. 16.5 χιλ.

45) Παρίσι 138.

5⁰⁰ 3.43 γρ. 16 χιλ.

46) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 253.9.

11⁰⁰ 3.43 γρ. 16 χιλ.

47) Κέρκυρα 3349.

4⁰⁰ 3.38 γρ. 17 χιλ.

48) Αθήνα, Alpha.

7⁰⁰ 3.33 γρ. 17 χιλ.

SNG Alpha 552.

49) Συλλογή Weber.

- 3.27 γρ. 16 χιλ.

Weber 3091.

Non vidi.

50) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 253.10.

3⁰⁰ 3.19 γρ. 17 χιλ.

51) Αθήνα, Alpha.

1⁰⁰ 3.06 γρ. 16 χιλ.

SNG Alpha 550.

52) Λευκάδα (Καρυώτες, οικ. Λάζαρη 24/1977).

11⁰⁰ 3.06 γρ. 16 χιλ.

53) Λευκάδα 235.

6⁰⁰ 2.95 γρ. 17.5 χιλ.

54) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 253.6.

6⁰⁰ 2.95 γρ. 17.5 χιλ.

55) Κέρκυρα 8380.

9⁰⁰ 2.37 γρ. 17 χιλ.

56) Συλλογή Pozzi.

- - -

*Pozzi*_β 3073.

57) Συλλογή Pozzi.

- - -

*Pozzi*_β 3074.

Ε. Λ. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑ στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό δ. με προτεταμένα τα εμπρόσθια σκέλη πάνω σε γραμμή εδάφους.

1138.

1) Marseille F.2-311-a' εκ Συλλογής Fauris de Saint-Vincens.

1⁰⁰ 4.12 γρ. 15 χιλ.

2) Βερολίνο 5298 JF

9⁰⁰ 3.75 γρ. 18 χιλ. **Πίν. 49**

3) Cambridge, McClean.

6⁰⁰ 3.64 γρ. 18 χιλ.

McClean 5359.

Non vidi.

4) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 253.21.

5⁰⁰ 3.56 γρ. 14.5 χιλ.

5) Bologna 47879 (Πανεπιστημιακή Συλλογή).

3⁰⁰ 3.06 γρ. 17 χιλ.

Ε. Ο.π., αλλά χωρίς επιγραφή

Ο. ΛΕΥΚΑ στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό δ. πάνω σε γραμμή εδάφους με ανασηκωμένο το αρ. εμπρόσθιο σκέλος.

1139.

1) Λονδίνο 1866,1201.2330.

10⁰⁰ 4.44 γρ. 17.5 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 35.

2) M&M Deutschland 21, 24 May 2007, αρ. 355.

- 4.43 γρ. 17 χιλ.

3) Λονδίνο 1866,1201.2331.

11⁰⁰ 4.30 γρ. 17.5 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 36.

4) Παρίσι 136.

12⁰⁰ 3.90 γρ. 18.5 χιλ.

5) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 253.15.

3⁰⁰ 3.87 γρ. 16 χιλ.

6) Οξφόρδη (Arthur J. Evans 1934).

7⁰⁰ 3.78 γρ. 17 χιλ.

7) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 253.17.

11⁰⁰ 3.76 γρ. 16 χιλ.

8) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 253.8.

12⁰⁰ 3.73 γρ. 15.5 χιλ.

9) Λονδίνο 1866,1201.2329.

9⁰⁰ 3.68 γρ. 16.25 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 37.

10) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 242.

9⁰⁰ 3.48 γρ. 17.5 χιλ.

11) Αθήνα 2177.

5⁰⁰ 3.43 γρ. 17.5 χιλ. **Πίν. 49**

12) Αθήνα, Alpha.

1⁰⁰ 3.31 γρ. 17 χιλ.

SNG Alpha 554.

13) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung

BCD), lot 253.11.

4⁰⁰ 2.90 γρ. 15.5 χιλ.

14) Νέα Υόρκη 1944.100.84348.

4⁰⁰ - -

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑ στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό αρ. πάνω σε γραμμή εδάφους, με ανασηκωμένο το δ. εμπρόσθιο σκέλος.

1) Λονδίνο 1866.1201.2333.

3⁰⁰ 3.67 γρ. 17 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 48.

2) Αθήνα, Μουρούζη.

6⁰⁰ 2.85 γρ. 18 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 709*.

**Δεν αντιστοιχεί η ταξινόμηση στο Νομισματικό Μουσείο Αθηνών με τον κατάλογο του Ποστολάκα.*

Ε. Ό.π.

Ο. Χίμαιρα σε βηματισμό αρ. πάνω σε γραμμή εδάφους.

1) Κόρινθος, Νότια Στοά, πηγάδι 9.

3⁰⁰ 3.67 γρ. 17 χιλ.

Non vidi.

Price 1967, σ. 377, αρ. 53.

Ε. Α. Βελλεροφόντης ιππεύων Πήγασο σε καλπασμό δ. Φοράει πέτασο και κρατάει δόρυ με το ανασηκωμένο δ. χέρι.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙ στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό δ. πάνω σε γραμμή εδάφους με προτεταμένα τα εμπρόσθια σκέλη.

1140.

1) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

1⁰⁰ 4.74 γρ. 19 χιλ. **Πίν. 49**

2) Αθήνα, Μουρούζη.

6⁰⁰ 4.22 γρ. 16.5 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 711.

3) Udine 5.27.13 (Συλλογή Augusto de Brandis).

- 4.13 γρ. 18 χιλ.

4) Αθήνα, Μουρούζη.

11⁰⁰ 4.05 χιλ. 16.5 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 694.

5) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 253.19.

11⁰⁰ 3.91 γρ. 16 χιλ.

6) Βερολίνο 6684 JF.

12⁰⁰ 3.31 γρ. 18 χιλ.

7) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 253.18.

6⁰⁰ 3.25 γρ. 16 χιλ.

Ο. Στο πεδίο πάνω δ. ΟΑ.

8) Βέρνη G 873.

3⁰⁰ 3.21 γρ. 15.9 χιλ.

Ε. ΛΕΥ. Βελλεροφόντης ιππεύων Πήγασο σε καλπασμό δ. Φοράει πέτασο και κρατάει δόρυ με το ανασηκωμένο δ. χέρι.

Ο. Χίμαιρα σε βηματισμό δ. με προτεταμένα τα εμπρόσθια σκέλη πάνω σε γραμμή εδάφους.

1141.

1) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 47/1995).

3⁰⁰ 4.21 γρ. 17 χιλ.

Ε Στο πεδίο πάνω δ. ΟΑ.

2) Λονδίνο 1920,0805.182.

4⁰⁰ 4.13 γρ. 17 χιλ.

Πίν. 49

Ο. Στο πεδίο πάνω δ. Ι-Δ-Ο.

3) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 253.21.

5⁰⁰ 3.56 γρ. 14.5 χιλ.

Ο. Στο πεδίο πάνω ΑΡ (;).

4) Bologna 51271 (Συλλογή Palagi).

9⁰⁰ 2.77 γρ. 17 χιλ.

Ε. Λ. Βελλεροφόντης ιππεύων Πήγασο σε καλπασμό δ. Φοράει πέτασο και κρατάει δόρυ με το ανασηκωμένο δ. χέρι.

Ο. ΛΕΥ στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό αρ. με ανασηκωμένο το δ. εμπρόσθιο σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους. Στο πεδίο πάνω Θ-Α.

- 1142.** 1) Αθήνα, Μουρούζη.
3⁰⁰ 3.73 γρ. 18 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 713.
- 2) Αθήνα, Μουρούζη.
1⁰⁰ 3.48 γρ. 18 χιλ. **Πίν. 49**
Ποστολάκας 1868, αρ. 712.

Ε. Ό.π., αλλά χωρίς επιγραφή.

Ο. ΛΕΥ στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό αρ. με ανασηκωμένο το δ. εμπρόσθιο σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους.

- 1143.** 1) Princeton 1240.
11⁰⁰ 3.22 γρ. 16 χιλ.
- 2) Παρίσι, Delepierre 22.
1⁰⁰ 3.21 γρ. 19 χιλ. **Πίν. 49**
- 3) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 253.3.
5⁰⁰ 2.96 γρ. 17.5 χιλ.

Ε. Λ. Βελλεροφόντης ιππεύων Πήγασο σε καλπασμό δ. Φοράει πέτασο και κρατάει δόρυ με το ανασηκωμένο δ. χέρι.

Ο. ΛΕΥ στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό δ. με προτεταμένα τα εμπρόσθια σκέλη πάνω σε γραμμή εδάφους. Στο πεδίο πάνω αίγα που τρώει κληματίδα.

- 1144.** 1) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
3⁰⁰ 3.93 γρ. 17 χιλ. **Πίν. 49**
- 2) Νέα Υόρκη 1944.100.19361.
10⁰⁰ 3.82 γρ. -
- 3) Λευκάδα (Αποχεύτευση παραλιακών οικισμών Λυγιά – Καρυωτών Ν7/2001).

5 ⁰⁰	3.76 γρ.	17 χιλ.
4) Λονδίνο 1866,1201.2344.		
6 ⁰⁰	3.73 γρ.	18 χιλ.
<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i> , σ. 176, αρ. 38.		
5) Βερολίνο Löbbecke 1906.		
7 ⁰⁰	3.67 γρ.	18 χιλ.
6) Αθήνα, Μουρούζη.		
6 ⁰⁰	3.52 γρ.	18 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 703.		
7) Μόναχο 811.		
12 ⁰⁰	3.37 γρ.	18 χιλ.
8) Νέα Υόρκη 1957.172.965.		
2 ⁰⁰	3.36 γρ.	-

Ε. Α. Βελλεροφόντης ιππεύων Πήγασο σε καλπασμό δ. Φοράει πέτασο και κρατάει δόρυ με το ανασηκωμένο δ. χέρι.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙ στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό δ. με προτεταμένα τα εμπρόσθια σκέλη πάνω σε γραμμή εδάφους. Στο πεδίο πάνω πηδάλιο.

1145. Αθήνα, Μουρούζη.
5⁰⁰ 3.49 γρ. 17.5 χιλ. **Πίν. 49**
Ποστολάκας 1868, αρ. 702.

Ε. Ό.π., αλλά χωρίς επιγραφή.

Ο. ΛΕΥ τρίαινα δ. στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό δ. με προτεταμένα τα εμπρόσθια σκέλη πάνω σε γραμμή εδάφους.

1146. 1) Λονδίνο ΕΗ,ρ351.42.Λεου.
9⁰⁰ 3.98 γρ. 17 χιλ. **Πίν. 49**
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 41.
2) Βερολίνο 7708 JF.
5⁰⁰ 3.73 γρ. 18 χιλ.

Ε. Βελλεροφόντης ιππεύων πήγασο σε καλπασμό δ. Φοράει Πήγασο και κρατάει δόρυ/λόγχη με το ανασηκωμένο δ. χέρι.

Ο. ΛΕΥ στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό δ. με ανασηκωμένο το αρ. εμπρόσθιο σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους. Στο πεδίο δ. κάρθαρος.

1147. Λευκάδα 550.
12⁰⁰ 3.42 γρ. 15 χιλ. Πίν. 49

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑ στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό δ. με ανασηκωμένο το αρ. σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους. Στο πεδίο πάνω αρ. κρατήρας.

1148. 1) Αθήνα, Alpha.
6⁰⁰ 6.06 γρ. 16.5 χιλ.
SNG Alpha 557.

2) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 252.4.
12⁰⁰ 5.18 γρ. 15 χιλ.

3) M&M Deutschland 17, 04 Oktober 2005, lot 617.
- 5.03 γρ. -

4) Οξφόρδη (J.G. Milne, 13.01.1947).
2⁰⁰ 4.93 γρ. 18.5 χιλ.

5) Γλασκώβη 2.
- 4.60 γρ. 15 χιλ.
Non vidi.

6) Obolos Webauktion 4, 21 February 2016, lot 221.
1⁰⁰ 4.45 γρ. 17 χιλ.

7) Συλλογή Weber.
- 4.27 γρ. 15 χιλ.
Ο. Στο έξεργο αναφέρεται η επιγραφή ΙΣΑΡΝΙΩΝ (;).
Weber 3089, πίν. 118, αρ. 3089.

8) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 252.5.

- 12⁰⁰ 4.24 γρ. 15 χιλ.
 9) Αθήνα 2180.
 2⁰⁰ 4.21 γρ. 16.5 χιλ.
 10) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 252.6.
 3⁰⁰ 4.20 γρ. 15 χιλ.
 11) Λονδίνο 1866,1201.2339.
 4⁰⁰ 4.15 γρ. 15 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 45.
 12) Λευκάδα 590.
 3⁰⁰ 4.14 γρ. 17 χιλ.
 13) CNG Mail Bid Sale 76, 12 September 2007, αρ. 433.
 12⁰⁰ 4.06 γρ. 17 χιλ.
 14) Αθήνα 2179.
 2⁰⁰ 4.02 γρ. 17.5 χιλ.
 15) Παρίσι 141.
 6⁰⁰ 4.01 γρ. 15.5 χιλ.
 16) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 247.
 8⁰⁰ 4.00 γρ. 16 χιλ.
 17) Λονδίνο 1866,1201.2339.
 5⁰⁰ 3.85 γρ. 16.25 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 46.
 18) Λευκάδα 577.
 8⁰⁰ 3.81 γρ. 17 χιλ.
 19) Κοπεγχάγη.
 9⁰⁰ 3.79 γρ. -
SNG Cop. 371.
Non vidi.
 20) Λευκάδα (οικ. Χαλκικά 53/1993).
 5⁰⁰ 3.78 γρ. 18 χιλ.
 21) Οξφόρδη (J.G. Milne, 23 January 1910).
 11⁰⁰ 3.70 γρ. 16.5 χιλ.

- 22) Παρίσι 137.
 10⁰⁰ 3.63 γρ. 16.5 χιλ.
- 23) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 252.8.
 9⁰⁰ 3.60 γρ. 15 χιλ.
- 24) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 252.9.
 5⁰⁰ 3.58 γρ. 17.5 χιλ.
- 25) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
 2⁰⁰ 3.57 γρ. 18 χιλ.
- 26) Οξφόρδη (21 July 1955, εκ Συλλογής Ravel).
 3⁰⁰ 3.54 γρ. 15 χιλ.
- 27) Νέα Υόρκη 1944.100.19364.
 9⁰⁰ 3.53 γρ. -
- 28) Λευκάδα 484.
 11⁰⁰ 3.50 γρ. 17 χιλ.
- 29) Αθήνα, Alpha.
 10⁰⁰ 3.49 γρ. 16 χιλ.
SNG Alpha 556.
- 30) Αθήνα, Μουρούζη.
 1⁰⁰ 3.44 γρ. 17 χιλ. **Πίν. 50**
 Ποστολάκας 1868, αρ. 696.
- 31) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 246.
 5⁰⁰ 3.42 γρ. 17.5 χιλ.
- 32) Οξφόρδη (Bodleian).
 7⁰⁰ 3.36 γρ. 17 χιλ.
- 33) Λευκάδα (οικ. Φατούρου 12/1992).
 1⁰⁰ 3.33 γρ. 16.5 χιλ.
- 34) Λευκάδα 648.
 10⁰⁰ 3.27 γρ. 16 χιλ.
- 35) Νέα Υόρκη 1952.142.79.
 2⁰⁰ 3.24 γρ. -

36) Οξφόρδη (Bodleian).		
11 ⁰⁰	3.17 γρ.	16 χιλ.
37) Λευκάδα 419.		
10 ⁰⁰	3.13 γρ.	17 χιλ.
38) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.		
8 ⁰⁰	3.10 γρ.	17 χιλ.
39) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 252.7.		
4 ⁰⁰	3.09 γρ.	14.5 χιλ.
40) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 253.20.		
3 ⁰⁰	3.04 γρ.	14.5 χιλ.
41) Yale 2001.87.6083.		
1 ⁰⁰	2.97 γρ.	16.6 χιλ.
42) Winterthur.		
11/12 ⁰⁰	2.90 γρ.	16.1 χιλ.
<i>Winterthur</i> 1846.		
43) Λευκάδα 631.		
	2.81 γρ.	17 χιλ.
44) Λευκάδα 420.		
11 ⁰⁰	2.78 γρ.	18 χιλ.
45) Κέρκυρα 12410.		
2 ⁰⁰	2.77 γρ.	15.5 χιλ.
46) Λευκάδα (οικ. Αποστ. Λάζαρη 1/1978).		
10 ⁰⁰	2.73 γρ.	16.5 χιλ.
47) Princeton 1242.		
4 ⁰⁰	2.42 γρ.	16 χιλ.
48) Άρτα 720.		
6 ⁰⁰	2.27 γρ.	17 χιλ.
49) Παρίσι 132.		
12 ⁰⁰	2.19 γρ.	17 χιλ.
50) Οξφόρδη (Bodleian).		
11 ⁰⁰	2.02 γρ.	16 χιλ.

51) Άρτα 2277.

3⁰⁰ 1.94 γρ. 14 χιλ.

52) Λευκάδα (οικ. Αικ. Βρεττού, Καλλιγόνι 32/2000).

12⁰⁰ γρ. 17 χιλ.

Το νόμισμα μάλλον είναι επικεκομμένο.

Ε. Βελλεροφόντης υπεύων πήγασο σε καλπασμό δ. Φοράει Πήγασο και κρατάει δόρυ με το ανασηκωμένο δ. χέρι.

Ο. Χίμαιρα σε βηματισμό δ. με προτεταμένα τα εμπρόσθια σκέλη πάνω σε γραμμή εδάφους. Κάτω από τη Χίμαιρα πετεινός. Στο πεδίο πάνω δ. γράμματα (;).

1149.

1) Λονδίνο 1852,0701.42.

6⁰⁰ 4.26 γρ. 16.25 χιλ. **Πίν. 50**

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 42.

2) Λονδίνο 1920,0805.183.

7⁰⁰ 3.86 γρ. 16 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. ΦΙ-ΛΙ και οφθαλμός στο έξεργο. Χίμαιρα δ πάνω σε γραμμή εδάφους με ανασηκωμένο το αρ. εμπρόσθιο σκέλος.

1150.

Αθήνα' εκ «θησαυρού» **Θύρρειον, IGCH 311.**

3⁰⁰ 4.43 γρ. 17 χιλ. **Πίν. 50**

Ε. Ό.π.

Ο. Χίμαιρα σε βηματισμό δ. με προτεταμένα τα εμπρόσθια σκέλη.

1151.

1) Οινιάδες.

11⁰⁰ 1.50 γρ. - **Πίν. 50**

Σερμπέτη 2004, σσ. 301, 307, πίν.2.4.

2) Λευκάδα (Καρυώτες – Σπασμένη Βρύση, οικόπεδο Εκκλησίας Αγίας Παρασκευής 1/1977).

6⁰⁰ - 17 χιλ. **Πίν. 50**

Ο. Στο πεδίο πάνω αρ. ΣΩ.

Ε. Βελλεροφόντης ιππεύων πήγασο σε καλπασμό δ. Φοράει Πήγασο και κρατάει δόρυ με το ανασηκωμένο δ. χέρι. Κάτω από τον Πήγασο στρογγυλή ασπίδα.

Ο. Λ-Ε κάτω από τα οπίσθια σκέλη. Χίμαιρα σε βηματισμό δ. πάνω σε γραμμή εδάφους με ανασηκωμένο το εμπρόσθιο αρ. σκέλος.

- 1152.** 1) Αθήνα, Μουρούζη.
4⁰⁰ 3.89 χιλ. 17 χιλ. **Πίν. 50**
Ποστολάκας 1868, αρ. 695.
2) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 252.3.
12⁰⁰ 3.52 γρ. 15.5 χιλ.
3) Συλλογή Μαυροκορδάτου.
- - 15 χιλ.
Σβορώνος 1911, αρ. 864, πίν. 12.29.

Ε. Ο.π.

Ο. Χίμαιρα σε βηματισμό αρ. με ανασηκωμένο το δ. εμπρόσθιο σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους.

- 1153.** 1) Λονδίνο.
9⁰⁰ 5.50 γρ. 17.5 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ.49.
2) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 257.
6⁰⁰ 4.31 γρ. 16.5 χιλ.
3) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 260.2.
5⁰⁰ 3.43 γρ. 16 χιλ.
4) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 254.
3⁰⁰ 3.40 γρ. 16 χιλ.
Ε. Κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου Μ ή Α (;).
5) Βερολίνο 6757 JF.

10 ⁰⁰	3.26 γρ.	17 χιλ.	Πίν. 50
6) Λευκάδα 584.			
1 ⁰⁰	3.23 γρ.	17 χιλ.	
7) Λευκάδα 587.			
11 ⁰⁰	3.22 γρ.	17 χιλ.	
8) Νέα Υόρκη 1947.97.170.			
5 ⁰⁰	3.00 γρ.	-	
<i>Ο. Στο πεδίο πάνω αρ. ΙΙΙ και δ. Ο (;).</i>			
9) Λευκάδα 551.			
7 ⁰⁰	2.79 γρ.	15.5 χιλ.	

Ε. Λ. Βελλεροφόντης ιππεύων Πήγασο σε καλπασμό δ. Φοράει πέτασο και κρατάει δόρυ με το ανασηκωμένο δ. χέρι.

Ο. ΦΙΛΟΞΕΝΟΣ στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό αρ. με ανασηκωμένο το δ. εμπρόσθιο σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους. Στο πεδίο πάνω τρίαινα αρ.

1154.

1) Αθήνα, Μουρούζη.

11 ⁰⁰	4.90 γρ.	17 χιλ.	Πίν. 50
------------------	----------	---------	----------------

Ποστολάκας 1868, αρ. 718.

2) Λευκάδα (οικ. Αποστ. Λάζαρη 17/1978).

5 ⁰⁰	4.85 γρ.	17 χιλ.	
-----------------	----------	---------	--

3) Αθήνα, Χριστομάνου.

9 ⁰⁰	4.67 γρ.	17 χιλ.	
-----------------	----------	---------	--

SNG Christomanos 632.

4) Λευκάδα (υδρευτικό Καλλιγονίου, δρόμος προς Σφαγεία, τάφος 4, N7).¹⁰²¹

11 ⁰⁰	4.63 γρ.	17 χιλ.	
------------------	----------	---------	--

Ε. Ό.π., αλλά χωρίς επιγραφή.

Ο. ΦΟΡΜΙΩΝΟΣ στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό δ. με ανασηκωμένο το αρ. εμπρόσθιο σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους.

1155.

1) Βερολίνο Imhoof-Blumer 1900.

¹⁰²¹ Ο τάφος 4 περιείχε τέσσερα χάλκινα νομίσματα (N5-N8).

10 ⁰⁰	5.17 γρ.	17 χιλ.	Πίν. 50
2) Αθήνα 2180 ^Α .			
7 ⁰⁰	4.99 γρ.	17 χιλ.	
3) Λευκάδα 576.			
4 ⁰⁰	4.86 γρ.	18 χιλ.	

Ε. Λ. Βελλεροφόντης ιππεύων Πήγασο σε καλπασμό δ. Φοράει πέτασο και κρατάει δόρυ με το ανασηκωμένο δ. χέρι.

Ο. ΦΟΡΜΙΩΝ[ΟΣ] επί τα λαιά στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό αρ. με ανασηκωμένο το δ. εμπρόσθιο σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους.

1156.

1) Αθήνα, Μουρούζη.

10 ⁰⁰	4.76 γρ.	19.5 χιλ.	Πίν. 50
------------------	----------	-----------	----------------

Ποστολάκας 1868, αρ. 717.

2) Udine 5.27.14 (Συλλογή Augusto de Brandis).

-	3.32 γρ.	17 χιλ.	
---	----------	---------	--

Ε. Ό.π., αλλά η παράσταση αρ.

Ο. ΦΙΛΙ στο έξεργο και πηδάλιο. Χίμαιρα σε βηματισμό αρ. με ανασηκωμένο το δ. εμπρόσθιο σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους.

1157.

1) Λονδίνο ΕΗ,ρ.351.43.Λευ.

12 ⁰⁰	4.13 γρ.	17 χιλ.	
------------------	----------	---------	--

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 53.

2) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 260.14.

12 ⁰⁰	4.10 γρ.	15 χιλ.	
------------------	----------	---------	--

3) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 260.15.

9 ⁰⁰	4.01 γρ.	12 χιλ.	
-----------------	----------	---------	--

4) Λευκάδα (υδρευτικό Καλλιγονίου, δρόμος προς Σφαγεία, τάφος 4, N8).¹⁰²²

¹⁰²² Ο τάφος 4 περιείχε τέσσερα χάλκινα νομίσματα (N5-N8).

- 6⁰⁰ 3.96 γρ. 15.5 χιλ.
- 5) Λευκάδα (υδρευτικό Καλλιγονίου, δρόμος προς Σφαγεία, τάφος 4, N4).
- 9⁰⁰ 3.94 γρ. 16 χιλ.
- 6) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 259.
- 6⁰⁰ 3.91 γρ. 16 χιλ. **Πίν. 50**
- Ο συλλέκτης BCD πιθανολογεί, ότι το νόμισμα είναι επικεκκομένο σε χάλκινο νόμισμα του Φιλίππου Β΄.*
- 7) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 260.16.
- 2⁰⁰ 3.88 γρ. 14.5 χιλ.
- 8) Λονδίνο 1866,1201.2334.
- 3⁰⁰ 3.78 γρ. 17.5 χιλ.
- BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 52.*
- 9) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 260.17.
- 3⁰⁰ 3.48 γρ. 13.5 χιλ.

Ε. Α. Βελλεροφόντης ιππεύων Πήγασο σε καλπασμό αρ. Φοράει πέτασο και κρατάει δόρυ με το ανασηκωμένο δ. χέρι.

Ο. ΦΙ-ΛΙ και οφθαλμός στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό αρ. με ανασηκωμένο το δ. εμπρόσθιο σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους.

1158.

- 1) Αθήνα, Μουρούζη.
- 7⁰⁰ 4.55 γρ. 18 χιλ. **Πίν. 50**
- Ποστολάκας 1868, αρ. 715.
- 2) Αθήνα, Μουρούζη.
- 9⁰⁰ 3.89 γρ. 16.5 χιλ.
- Ποστολάκας 1868, αρ. 716.
- 3) Λευκάδα 334.
- 3⁰⁰ 3.83 γρ. 18 χιλ.

Ε. Λ. Βελλεροφόντης ιππεύων Πήγασο σε καλπασμό αρ. Φοράει πέτασο και κρατάει δόρυ με το ανασηκωμένο δ. χέρι.

Ο. ΦΙΛΙ και αστράγαλος στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό αρ. με ανασηκωμένο το δ. εμπρόσθιο σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους.

- 1159.**
1) Νέα Υόρκη 1941.131.519.			
12 ⁰⁰	3.44 γρ.	-	Πίν. 50
2) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 260.18.			
2 ⁰⁰	3.41 γρ.	13.5 χιλ.	

Ε. Βελλεροφόντης ιππεύων Πήγασο σε καλπασμό αρ. Φοράει πέτασο και κρατάει δόρυ με το ανασηκωμένο δ. χέρι.

Ο. ΛΕΥ και αστράγαλος στο έξεργο. Χίμαιρα αρ. πάνω σε γραμμή εδάφους με ανασηκωμένο το δ. εμπρόσθιο σκέλος.

- 1160.**
1) Αθήνα, Μουρούζη.			
8 ⁰⁰	4.91 γρ.	16.5 χιλ.	Πίν. 50
Ποστολάκας 1868, αρ. 710.			
2) Princeton 1245.			
9 ⁰⁰	4.33 γρ.	17 χιλ.	
3) Λονδίνο 1920,0805.181.			
11 ⁰⁰	3.95 γρ.	17.5 χιλ.	
4) Λευκάδα 629.			
-	3.41 γρ.	17 χιλ.	

Ε. ΛΕΥ. Βελλεροφόντης ιππεύων Πήγασο σε καλπασμό αρ. Φοράει πέτασο και κρατάει δόρυ με το ανασηκωμένο δ. χέρι.

Ο. ΛΕΥ και αστράγαλος στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό αρ. με ανασηκωμένο το δ. εμπρόσθιο σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους.

- 1161.**
1) Βρυξέλλες 2003-610 (Don Marc bar 544).			
8 ⁰⁰	4.93 γρ.	15 χιλ.	
2) Λευκάδα 260			
2 ⁰⁰	4.51 γρ.	16 χιλ.	
3) Bologna 47881 (Πανεπιστημιακή Συλλογή).			

- 9⁰⁰ 4.01 γρ. 17 χιλ.
- 4) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 260.9.
- 3⁰⁰ 4.00 γρ. 15.5 χιλ.
- 5) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 260.10.
- 3⁰⁰ 4.00 γρ. 15 χιλ.
- 6) Λονδίνο 1866,1201.2340.
- 12⁰⁰ 3.88 γρ. 16.25 χιλ.
- Ο. Δε φαίνεται το έξεργο.*
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 51.
- 7) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 260.11.
- 2⁰⁰ 3.81 γρ. 16 χιλ.
- 8) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 260.12.
- 11⁰⁰ 3.75 γρ. 15 χιλ.
- 9) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 260.13.
- 10⁰⁰ 3.58 γρ. 16 χιλ.
- 10) Αθήνα, Μουρούζη.
- 5⁰⁰ 3.28 γρ. 16.5 χιλ. **Πίν. 50**
- Ποστολάκας 1868, αρ. 714.
- 11) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 258.
- 1⁰⁰ 3.15 γρ. 15 χιλ.

Ε. Βελλεροφόντης ιππέων Πήγασο σε καλπασμό αρ. Φοράει πέτασο και κρατάει δόρυ με το ανασηκωμένο δ. χέρι.

Ο. Χίμαιρα σε βηματισμό δ. με ανασηκωμένο το εμπρόσθιο δ. σκέλος.

1162.

1) Κοπεγχάγη.

9⁰⁰ 4.23 γρ. 17 χιλ.

Ο. Στο πεδίο πάνω EYAP (;).

SNG Cop. 372.

2) Παρίσι 135.

12⁰⁰ 3.88 γρ. 16 χιλ. **Πίν. 50**

Ε. Ό.π..

Ο. Χίμαιρα σε βηματισμό αρ. με ανασηκωμένο το εμπρόσθιο δ. σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους.

1) Λευκάδα (οικ. Φατούρου 36/1992/).

9⁰⁰ 4.14 γρ. 17 χιλ.

2) Αθήνα, Alpha.

1⁰⁰ 3.76 γρ. 16 χιλ.

SNG Alpha 559.

3) Λευκάδα 589.

9⁰⁰ 3.74 γρ. 18 χιλ.

4) Αθήνα 2182.

11⁰⁰ 3.67 γρ. 16.5χιλ.

5) Αθήνα, Alpha.

12⁰⁰ 3.40 γρ. 15 χιλ.

SNG Alpha 560.

6) Λευκάδα 519.

3⁰⁰ 2.93 γρ. 16 χιλ.

7) Αθήνα, Alpha.

10⁰⁰ 2.84 γρ. 15 χιλ.

SNG Alpha 561.

8) Κόρινθος.

- - 15 χιλ.

Zervos 1986, σ. 195, πίν. 40.

9) Νέα Υόρκη 1944.100.19357.

- - -

Ε. Α. Βελλεροφόντης ιππεύων Πήγασο σε καλπασμό αρ. Φοράει πέτασο και κρατάει δόρυ με το ανασηκωμένο δ. χέρι.

Ο. Χίμαιρα σε βηματισμό αρ. με ανασηκωμένο το δ. εμπρόσθιο σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους.

1) Κοπεγχάγη.		
9 ⁰⁰	4.28 γρ.	18 χιλ.
<i>SNG Cop. 373.</i>		
2) Άρτα 1300.		
10 ⁰⁰	3.83 γρ.	17 χιλ.
3) Άρτα 472.		
3 ⁰⁰	3.76 γρ.	17.5 χιλ.
4) Αθήνα, Alpha.		
11 ⁰⁰	3.76 γρ.	16.5 χιλ.
<i>SNG Alpha 558.</i>		
5) Μόναχο 814.		
12 ⁰⁰	3.64 γρ.	17.5 χιλ.
6) Αθήνα, Alpha.		
3 ⁰⁰	3.37 γρ.	17 χιλ.
<i>SNG Alpha 553</i>		
7) Άρτα 305.		
12 ⁰⁰	3.32 γρ.	15 χιλ.
8) Άρτα 1426.		
11 ⁰⁰	3.17 γρ.	16 χιλ.
9) Αθήνα, Χριστομάνου.		
5 ⁰⁰	2.91 γρ.	17 χιλ.
<i>SNG Christomanos 631.</i>		
10) Άρτα 1713.		
8 ⁰⁰	2.17 γρ.	16 χιλ.
11) G. Hirsch 253, 27 September 2007, lot 2137.		
-	-	-

Ε. Ό.π.

Ο. Χίμαιρα σε βηματισμό αρ. με ανασηκωμένο το δ. εμπρόσθιο σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους. Δυσανάγνωστη επιγραφής το έξεργο. Στο πεδίο πάνω οριζόντια τρίαινα.

1163. Βερολίνο, Löbbecke 1906.
1⁰⁰ 2.94 γρ. 17 χιλ. **Πίν. 50**

Ε. ΣΩ. Βελλεροφόντης ιπεύων Πήγασο σε καλπασμό αρ. Φοράει πέτασο και κρατάει δόρυ με το ανασηκωμένο δ. χέρι.

Ο. Χίμαιρα σε βηματισμό αρ. με ανασηκωμένο το δ. εμπρόσθιο σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους. Στο έξεργο αδιάγνωστο σύμβολο.

1164. Yale 2001.87.6081.
9⁰⁰ 4.26 γρ. 17.1 χιλ. **Πίν. 50**

Ε. Ό.π.

Ο. ΙΣΑΡΝΙΩΝ στο έξεργο. Χίμαιρα σε βηματισμό αρ. με ανασηκωμένο το δ. εμπρόσθιο σκέλος πάνω σε γραμμή εδάφους.

1165. 1) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 260.19.

9⁰⁰ 4.57 γρ. 15.5 χιλ.

2) Βερολίνο, Bernhard-Imhoof 1928.

10⁰⁰ 4.52 γρ. 17 χιλ. **Πίν. 50**

3) Οξφόρδη (δωρεά Dr. E.S.G. Robinson).

11⁰⁰ 4.48 γρ. 16 χιλ.

4) Λονδίνο 1920,0317.58.

12⁰⁰ 4.19 γρ. 15.5 χιλ.

5) CGB 49, 30 June 2011, lot 171.

9⁰⁰ 3.76 γρ. 17 χιλ.

Αθηνά - Χίμαιρα¹⁰²³

Ε. Λ. Κεφαλή Αθηνάς με κορινθιακό κράνος δ.

Ο. Χίμαιρα αρ. σε βηματισμό πάνω σε γραμμή εδάφους με ανασηκωμένο το δ. σκέλος.

1166.

1) Λευκάδα 583.

12⁰⁰ 6.90 γρ. 19 χιλ.

2) Λονδίνο ΕΗ,ρ.349.37.Λευ.

12⁰⁰ 6.57 γρ. 20 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 9.

3) Λευκάδα (οικ. Σουλαιδόπουλου 53/1988).

6.34 γρ. 22 χιλ.

4) Συλλογή Weber.

- 6.28 γρ. 20 χιλ.

Weber 3088.

5) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 233.

7⁰⁰ 6.22 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 50**

6) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 235.1.

10⁰⁰ 6.19 γρ. 18 χιλ.

7) Οξφόρδη (J.G. Milne, 13 January 1947).

7⁰⁰ 6.18 γρ. 21 χιλ.

8) Μόναχο 809.

11⁰⁰ 6.00 γρ. 21 χιλ.

9) Λονδίνο 1866,1201.2345.

4⁰⁰ 5.77 γρ. 19 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 12.

10) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

4⁰⁰ 5.65 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 50**

Ο. Επιγραφή ΦΙΛ[ΙΠΠΙΟΥ] στην περιφέρεια του πετάλου από

¹⁰²³ Τα νομίσματα, στην πλειονότητά τους, είναι επικεκομμένα σε χάλκινα νομίσματα του Φιλίππου Β' της Μακεδονίας (κεφαλή νέου/ υπέας).

το αρχικό νόμισμα Φιλίππου Β' Μακεδονίας.

11) Βιέννη 12427.

6⁰⁰ 5.56 γρ. 20 χιλ.

12) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 53/1994).

8⁰⁰ 5.53 γρ. 17 χιλ.

13) Bologna 51270 (Συλλογή Palagi).

12⁰⁰ 5.50 γρ. 19 χιλ.

14) Παρίσι 133.

11⁰⁰ 5.22 γρ. 18.5 χιλ.

15) Λευκάδα (οικ. Χαλικά 16/1993).

11⁰⁰ 5.20 γρ. 19.5 χιλ.

Ο. Χωρίς γραμμή εδάφους.

Το νόμισμα δε φαίνεται να είναι επικεκομμένο.

16) Λευκάδα 412.

9⁰⁰ 4.99 γρ. 19 χιλ.

Ο. Χωρίς γραμμή εδάφους.

Το νόμισμα δε φαίνεται να είναι επικεκομμένο.

17) Βερολίνο, C.R. Fox.

4⁰⁰ 4.81 γρ. 20 χιλ.

18) Αθήνα, Μουρούζη.

3⁰⁰ 4.78 γρ. 18 χιλ.

Ο. Χωρίς γραμμή εδάφους.

Το νόμισμα δε φαίνεται επικεκομμένο.

Ποστολάκας 1868, αρ. 719.

19) Βερολίνο, C.R. Fox.

12⁰⁰ 4.45 γρ. 18 χιλ.

20) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 235.2.

12⁰⁰ 4.09 γρ. 18 χιλ.

Το νόμισμα δε φαίνεται επικεκομμένο.

21) Παρίσι, Delepierre 18.

11⁰⁰ 3.64 γρ. 19 χιλ.

22) Λευκάδα (οικ. Χαλικά 54/1993).

- 3.38 γρ. 18.5 χιλ.

Ε. Α. Κεφαλή Αθηνάς με κορινθιακό κράνος αρ.

Ο. Χίμαιρα αρ. σε βηματισμό πάνω σε γραμμή εδάφους με ανασηκωμένο το δ. εμπρόσθιο σκέλος (Δεν υπάρχει σε όλα τα νομίσματα γραμμή εδάφους).

1167.	1) Αθήνα 25 (ΛΑ΄).			
	10 ⁰⁰	7.01 γρ.	18 χιλ.	Πίν. 50
	2) Λευκάδα 593.			
	3 ⁰⁰	6.97 γρ.	19 χιλ.	
	3) Μόναχο 808.			
	5 ⁰⁰	6.95 γρ.	20 χιλ.	
	4) Βερολίνο, Löbbecke 1906.			
	11 ⁰⁰	6.93 γρ.	20 χιλ.	
	5) Αθήνα 236 (Συλλογή Τσιβουράκη 1896-97).			
	1 ⁰⁰	6.84 γρ.	20 χιλ.	
	<i>Ο. Χωρίς γραμμή εδάφους</i>			
	6) Αθήνα, Μουρούζη.			
	1 ⁰⁰	6.83 γρ.	20 χιλ.	
	Ποστολάκας 1868, αρ. 722.			
	7) Παρίσι 131.			
	5 ⁰⁰	6.67 γρ.	19.5 χιλ.	Πίν. 50
	8) Λειψία.			
	5 ⁰⁰	6.67 γρ.	18.5 χιλ.	
	<i>SNG Leipzig 768.</i>			
	9) Λονδίνο 1909,0504.18.			
	1 ⁰⁰	6.64 γρ.	19 χιλ.	
	<i>Ο. Χωρίς γραμμή εδάφους.</i>			
	10) Παρίσι 130.			
	1 ⁰⁰	6.58 γρ.	19 χιλ.	
	11) Λευκάδα 78.			
	2 ⁰⁰	6.52 γρ.	19 χιλ.	
	12) Λευκάδα 79.			
	11 ⁰⁰	6.47 γρ.	17 χιλ.	

- 13) Λονδίνο 1866,1201.2355.
 12⁰⁰ 6.47 γρ. 18.75 χιλ.
O. Χωρίς γραμμή εδάφους.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 7.
- 14) Λευκάδα 592.
 11⁰⁰ 6.45 γρ. 20 χιλ.
- 15) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 232.1.
 11⁰⁰ 6.43 γρ. 17 χιλ.
- 16) Λονδίνο 1866,1201.2347.
 6⁰⁰ 6.38 γρ. 18.75 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 4.
- 17) Κοπεγχάγη.
 3⁰⁰ 6.31 γρ. 18 χιλ.
SNG Corp. 367.
- 18) Παρίσι 134.
 3⁰⁰ 6.28 γρ. 20 χιλ.
- 19) Λευκάδα 171.
 10⁰⁰ 6.27 γρ. 16 χιλ.
- 20) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 232.2.
 3⁰⁰ 6.27 γρ. 18 χιλ.
- 21) Βερολίνο 1023/1920.
 6⁰⁰ 6.25 γρ. 19 χιλ.
- 22) Λονδίνο 1866,1201.2346.
 1⁰⁰ 6.21 γρ. 20 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 11.
- 23) Bologna 47882 (Πανεπιστημιακή Συλλογή).
 2⁰⁰ 6.21 γρ. 18 χιλ.
- 24) Λονδίνο 1866,1201.2348.
 9⁰⁰ 6.18 γρ. 18.75 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 3.
- 25) Παρίσι, De Luynes.

7⁰⁰ 6.18 γρ. 21 χιλ. Πίν. 50

De Luynes 1939.

26) M&M Deutschland 17, 04 October 2005, lot 618.

- 6.15 γρ. 20 χιλ.

27) Βιέννη 13946.

5⁰⁰ 6.12 γρ. 18 χιλ.

28) Αθήνα 238' εκ Συλλογής Τσιβουράκη 1896-97.

11⁰⁰ 6.10 γρ. 19.5 χιλ.

O. Χωρίς γραμμή εδάφους.

29) Οξφόρδη (Christ Church 649).

11⁰⁰ 6.10 γρ. 20 χιλ.

30) Βιέννη 37080.

10⁰⁰ 6.09 γρ. 20 χιλ.

31) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 230.

12⁰⁰ 6.08 γρ. 18 χιλ.

32) Λευκάδα 616.

3⁰⁰ 5.98 γρ. 18 χιλ.

33) Λευκάδα 617.

12⁰⁰ 5.95 γρ. 17 χιλ.

34) Λονδίνο 1866,1201.2353.

2⁰⁰ 5.91 γρ. 18.75 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 6.

35) Λευκάδα 396.

12⁰⁰ 5.89 γρ. 19 χιλ.

36) Κοπεγχάγη.

9⁰⁰ 5.85 γρ. 19 χιλ.

SNG Cop. 368.

37) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 232.3.

9⁰⁰ 5.84 γρ. 20 χιλ.

38) Λευκάδα (οικ. Αποστ. Λάζαρη 18/1978).

9⁰⁰ 5.83 γρ. 19 χιλ.

39) Λευκάδα 603.			
1 ⁰⁰	5.79 γρ.	18 χιλ.	
<i>Ο. Χωρίς γραμμή εδάφους.</i>			
40) Αθήνα, Μουρούζη.			
1 ⁰⁰	5.76 γρ.	19 χιλ.	Πίν. 50
Ποστολάκας 1868, αρ. 721.			
41) Βερολίνο 28764.			
9 ⁰⁰	5.76 γρ.	19 χιλ.	
42) Λευκάδα 641.			
4 ⁰⁰	5.74 γρ.	18 χιλ.	
43) Λευκάδα 536.			
12 ⁰⁰	5.70 γρ.	18 χιλ.	
44) Βερολίνο, Dodona Funde 1173/1912.			
11 ⁰⁰	5.66 γρ.	19.5 χιλ.	
45) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.			
11 ⁰⁰	5.66 γρ.	19 χιλ.	Πίν. 50
<i>Το νόμισμα δε φαίνεται επικεκομμένο.</i>			
46) Αθήνα 2171α.			
11 ⁰⁰	5.63 γρ.	19,5 χιλ.	
47) Λονδίνο 1866,1201.2352.			
8 ⁰⁰	5.61 γρ.	18.75 χιλ.	
<i>BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 5.</i>			
48) Οινιάδες.			
8 ⁰⁰	5.60 γρ.	-	
Σερμπέτη 2004, σσ. 301, 307, πίν.2.3.			
49) Λευκάδα (οικ. Φατούρου 49/1992).			
1 ⁰⁰	5.61 γρ.	19.5 χιλ.	
50) Λευκάδα 286.			
11 ⁰⁰	5.54 γρ.	18.5 χιλ.	
51) Νέα Υόρκη 1944.100.19353.			
11 ⁰⁰	5.52 γρ.	-	
52) Λευκάδα 599.			
1 ⁰⁰	5.46 γρ.	18 χιλ.	

- 53) Αθήνα, Χριστομάνου.
 10⁰⁰ 5.45 γρ. 20 χιλ.
SNG Christomanos 627.
- 54) Λονδίνο 1866,1201.2349.
 1⁰⁰ 5.45 γρ. 18.75 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 10.
- 55) Λονδίνο RPK,p.7F.4Cor.
 12⁰⁰ 5.44 γρ. 18.75 χιλ.
Ο. Χωρίς γραμμή εδάφους.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 1.
- 56) Bologna 47883 (Πανεπιστημιακή Συλλογή).
 3⁰⁰ 5.44 γρ. 19 χιλ.
- 57) Αθήνα, Μουρούζη.
 10⁰⁰ 5.41 γρ. 19 χιλ.
Το νόμισμα δε φαίνεται επικεκομμένο.
 Ποστολάκας 1868, αρ. 720.
- 58) Βερολίνο 28764.
 8⁰⁰ 5.39 γρ. 20 χιλ.
- 59) Λευκάδα 477.
 11⁰⁰ 5.36 γρ. 20 χιλ.
- 60) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 26/1984).
 11⁰⁰ 5.34 γρ. 18 χιλ.
- 61) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 53/1994).
 5⁰⁰ 5.32 γρ. 19 χιλ.
- 62) Αθήνα 237· εκ Συλλογής Τσιβουράκη 1896-97.
 5⁰⁰ 5.31 γρ. 19.5 χιλ.
- 63) Συλλογή Weber.
 - 5.31 γρ. 19 χιλ.
Weber 3087.
- 64) Λευκάδα (Οδός Φιλοσόφων, Α΄ τμήμα, Δ14-Δ16,
 20/2001).
 10⁰⁰ 5.30 γρ. 19 χιλ.
- 65) Λευκάδα 401.

- 9⁰⁰ 5.29 γρ. 18 χιλ.
- 66) Οξφόρδη.
11⁰⁰ 5.29 γρ. 20.5 χιλ.
- 67) Λονδίνο 1866,1201.2354.
6⁰⁰ 5.29 γρ. 18 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 8.
- 68) Αθήνα, Σούτσου.
6⁰⁰ 5.25 γρ. 18.5 χιλ.
SNG Soutzos 510.
- 69) Αθήνα 412.
12⁰⁰ 5.25 γρ. 19.5 χιλ.
Ο. Χωρίς γραμμή εδάφους.
- 70) Βερολίνο 17069.
11⁰⁰ 5.25 γρ. 19 χιλ.
- 71) Λευκάδα 581.
3⁰⁰ 5.24 γρ. 18 χιλ.
- 72) Λευκάδα 172.
3⁰⁰ 5.19 γρ. 18.5 χιλ.
Ο. Χωρίς γραμμή εδάφους.
- 73) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 232.2.
9⁰⁰ 5.18 γρ. 18 χιλ.
- 74) Λευκάδα 585.
1⁰⁰ 5.18 γρ. 17 χιλ.
- 75) Λευκάδα 604.
10⁰⁰ 5.12 γρ. 19 χιλ.
Ο. Χωρίς γραμμή εδάφους.
Το νόμισμα δε φαίνεται επικεκομμένο.
- 76) Λευκάδα 349.
6⁰⁰ 5.06 γρ. 18 χιλ.
Ο. Χωρίς γραμμή εδάφους.
- 77) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 232.4.

2 ⁰⁰	5.06 γρ.	18 χιλ.
78) Λευκάδα 654.		
3 ⁰⁰	5.00 γρ.	18 χιλ.
<i>Ο. Χωρίς γραμμή εδάφους.</i>		
79) Λευκάδα 606.		
11 ⁰⁰	4.88 γρ.	18 χιλ.
<i>Ο. Χωρίς γραμμή εδάφους.</i>		
<i>Το νόμισμα δε φαίνεται επικεκομμένο.</i>		
80) Λευκάδα (οικ. Σουλαϊδόπουλου, εκσκαφή θεμελίων 1988).		
-	4.86 γρ.	19 χιλ.
81) Αθήνα 2170.		
11 ⁰⁰	4.85 γρ.	21.5 χιλ.
82) Βερολίνο 10748.		
1 ⁰⁰	4.84 γρ.	17 χιλ.
<i>Το νόμισμα δε φαίνεται επικεκομμένο.</i>		
83) Λευκάδα 642.		
7 ⁰⁰	4.84 γρ.	18 χιλ.
<i>Ο. Χωρίς γραμμή εδάφους.</i>		
<i>Το νόμισμα δε φαίνεται επικεκομμένο.</i>		
84) Λευκάδα 149.		
11 ⁰⁰	4.68 γρ.	20 χιλ.
85) Λευκάδα 650.		
11 ⁰⁰	4.63 γρ.	20 χιλ.
<i>Ο. Χωρίς γραμμή εδάφους.</i>		
86) Λευκάδα 380.		
11 ⁰⁰	4.54 γρ.	17 χιλ.
87) Λευκάδα 190.		
-	4.51 γρ.	20 χιλ.
88) Κέρκυρα 446.		
7 ⁰⁰	4.39 γρ.	19 χιλ.
89) Λευκάδα (D25/2, μάλλον από τις ανασκαφές του Dörpfeld).		

4⁰⁰ 4.16 γρ. 18.5 χιλ.

90) Βιέννη 13394.

11⁰⁰ 4.16 γρ. 19 χιλ.

Ο. Χωρίς γραμμή εδάφους.

91) Λονδίνο 1866,1201.2350.

3⁰⁰ 3.78 γρ. 20 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 2.

92) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 11/1994).

6⁰⁰ 3.62 γρ. 19 χιλ.

93) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 53-55/1984).

10⁰⁰ 3.62 γρ. 18 χιλ.

94) Λευκάδα (οικ. Χαλικιά 77/1993).

1⁰⁰ 2.62 γρ. 18 χιλ.

Ε. Λ δ. Κεφαλή Αθηνάς με κορινθιακό κράνος αρ.

Ο. Χίμαιρα αρ. σε βηματισμό με ανασηκωμένο το δ. σκέλος.

1168. Οξφόρδη (J.G. Milne, 23 Ιανουαρίου 1910).

7⁰⁰ 5.44 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 51**

Το νόμισμα είναι επικεκκομένο σε χάλκινο νόμισμα Μεγάλου Αλεξάνδρου (κεφαλή Ηρακλέους/ τόξο, φαρέτρα και ρόπαλο).

Υποδιαίρεση Β¹⁰²⁴

Ε. Λ δ. Κεφαλή Αθηνάς με κορινθιακό κράνος αρ.

Ο. Χίμαιρα αρ. σε βηματισμό με ανασηκωμένο το δ. σκέλος.

1169. 1) Λευκάδα 601.

6⁰⁰ 4.47 γρ. 15 χιλ.

2) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 234.1.

9⁰⁰ 4.18 γρ. 15 χιλ.

3) Λευκάδα 643.

1⁰⁰ 3.90 γρ. 15.5 χιλ.

4) Λευκάδα 633.

¹⁰²⁴ Η μικρότερη υποδιαίρεση του τύπου Αθηνά / Χίμαιρα δεν είναι επικεκκομένη.

- 3.82 γρ. 17.5 χιλ.
- 5) Λευκάδα (Πορεία υδρευτικού αγωγού Καλλιγονίου Καρυωτών 2/1992).
2⁰⁰ 3.75 γρ. 16 χιλ.
- 6) Λονδίνο 1866,1201.2351.
3⁰⁰ 3.47 γρ. 15 χιλ. **Πίν. 51**
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 13.
- 7) Λευκάδα 644.
1⁰⁰ 3.45 γρ. 16 χιλ.
- 8) Νέα Υόρκη 1940.77.38.
6⁰⁰ 3.34 γρ. -
- 9) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 234.2.
12⁰⁰ 3.32 γρ. 15 χιλ.
- 10) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
7⁰⁰ 3.24 γρ. 15.5 χιλ.
- 11) Λευκάδα (οικ. Αποστ. Λάζαρη 3/1978).
- 3.13 γρ. 17 χιλ.
- 12) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 231.
12⁰⁰ 3.09 γρ. 14 χιλ.
- 13) Αθήνα, Μουρούζη.
6⁰⁰ 3.07 γρ. 15.5 χιλ. **Πίν. 51**
Ποστολάκας 1868, αρ. 723.
- 14) Λευκάδα 628.
1⁰⁰ 2.98 γρ. 17 χιλ.
- Ο. Χωρίς γραμμή εδάφους.*
- 15) Λευκάδα (Υδρευτικό Καλλιγονίου, δρόμος προς Σφαγεία 1997, τάφος 1, N2).
9⁰⁰ 2.97 γρ. 15 χιλ.
- 16) Λευκάδα (Οδός Φιλοσόφων, Α' τμήμα, Δ1-Δ3, 28/2001).
7⁰⁰ 2.90 γρ. 14 χιλ.
- 17) Οξφόρδη (J.G. Milne, 13 January 1947).

4 ⁰⁰	2.87 γρ.	15 χιλ.	
18) Bologna 51273 (Συλλογή Palagi).			
2 ⁰⁰	2.82 γρ.	16.5 χιλ.	
19) Λευκάδα 553.			
9 ⁰⁰	2.48 γρ.	15 χιλ.	
20) Λονδίνο ΕΗ,ρ.349.38.Leu.			
6 ⁰⁰	2.47 γρ.	17 χιλ.	Πίν. 51
<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i> , αρ. 14.			
21) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 234.3.			
9 ⁰⁰	1.61 γρ.	13 χιλ.	
22) Λευκάδα (Καρυώτες, Σπασμένη Βρύση 1979, χαντάκι ύδρευσης απέναντι από σπίτι Ξεν. Λάζαρη).			
6 ⁰⁰	1.57 γρ.	15 χιλ.	
<i>Ελλιπές.</i>			
23) Λευκάδα 627.			
12 ⁰⁰	1.35 γρ.	14 χιλ.	

*Αχελώος - Χίμαιρα*¹⁰²⁵

Ε. Δ δ. Κεφαλή γενειοφόρου Αχελώου αρ.

Ο. Λ κάτω από τα οπίσθια σκέλη. Χίμαιρα αρ. σε βηματισμό πάνω σε γραμμή εδάφους με ανασηκωμένο στο δ. εμπρόσθιο σκέλος.

1170.	1) Λονδίνο ΕΗ,ρ.349.36.Leu.		
	3 ⁰⁰	7.57 γρ.	21.25 χιλ. Πίν. 51
<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i> , αρ. 19.			
2) Λευκάδα 397.			
	5 ⁰⁰	7.31 γρ.	22 χιλ.
3) Κοπεγχάγη.			
	3 ⁰⁰	6.58 γρ.	20 χιλ.
<i>SNG Corp.</i> 369.			
4) Συλλογή Lindgren.			

¹⁰²⁵ Τα νομίσματα είναι επικεκομμένα σε χάλκινα νομίσματα Φιλίππου Β' (κεφαλή νέου/ ιππέας).

- 6.45 γρ. -
Lindgren 114.
- 5) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 238.1.
7⁰⁰ 6.22 γρ. 18.5 χιλ.
- 6) Naumann 16, 04 May 2014, lot 205.
- 5.99 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 51**
- 7) Αθήνα, Μουρούζη.
3⁰⁰ 5.27 γρ. 19 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 735.
- 8) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 238.2.
11⁰⁰ 5.26 γρ. 18 χιλ.
- 9) Bologna 47899 (πανεπιστημιακή Συλλογή).
2⁰⁰ 5.24 γρ. 18 χιλ.
Ο. Στο έξεργο επιγραφή ΛΕΥΚΑ (;).
- 10) Οξφόρδη (Bodleian 336).
11⁰⁰ 5.14 γρ. 19.5 χιλ.
- 11) Λευκάδα (οικ. Φατούρου 4/1992).
5⁰⁰ 5.03 γρ. 19 χιλ.
- 12) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 236.
9⁰⁰ 4.84 γρ. 17.5 χιλ. **Πίν. 51**
- 13) Λευκάδα (οικ. Αποστ. Λάζαρη 1/1978).
12⁰⁰ 4.78 γρ. 19 χιλ.
Ο. Χωρίς γραμμή εδάφους.
- 14) Λονδίνο 1866,1201.2366.
9⁰⁰ 3.52 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 51**
Ε. Υστερόσημο δυσερμήνευτο.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 20.

Ε. \AA αρ. Κεφαλή γενειοφόρου Αχελώου δ.

Ο. \AA κάτω από τα οπίσθια σκέλη. Χίμαιρα αρ. σε βηματισμό πάνω σε γραμμή εδάφους με ανασηκωμένο στο δ. εμπρόσθιο σκέλος.

1171.

- 1) Λευκάδα 253.
2⁰⁰ 6.33 γρ. 22 χιλ.
- 2) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 238.3.
12⁰⁰ 6.15 γρ. 17.5 χιλ.
- 3) Λονδίνο 1866,1201.2367.
2⁰⁰ 6.03 γρ. 20 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 15.
- 4) Νέα Υόρκη 1944.100.19354.
3⁰⁰ 5.77 γρ. - **Πίν. 51**
- 5) Νεμέα C1533.
3⁰⁰ 5.67 γρ. 19 χιλ.
Knapp – Mac Isaac 2005, αρ. 148, πίν. 5
- 6) Βρυξέλες II 6.214 (Συλλογή Don Ch. Lefébure).
3⁰⁰ 5.37 γρ. 23 χιλ.
- 7) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 238.4.
9⁰⁰ 5.00 γρ. 19 χιλ.
- 8) Λευκάδα 702.
4⁰⁰ 4.61 γρ. 17 χιλ.
- 9) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 237.
1⁰⁰ 4.52 γρ. 17.5 χιλ. **Πίν. 51**
- 10) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 238.5.
12⁰⁰ 4.47 γρ. 21 χιλ.
- 11) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 71/1994).
- 4.29 γρ. 19.5 χιλ.
- 12) Λονδίνο 1846,0217.88.
9⁰⁰ 4.24 γρ. 21.25 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 18.
- 13) Λονδίνο EH,p.349.36.Leu.
10⁰⁰ 4.16 γρ. 20 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 17.

14) Λονδίνο 1866,1201.2368.

8⁰⁰ 3.99 γρ. 18 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 16.

Αχελώος - τρίαίνα

Ε. Α δ. Κεφαλή γενειοφόρου Αχελώου αρ.

Ο. Λ πάνω. Τρίαίνα περίτεχνη στραμμένη προς δ. Στο πεδίο κάτω δελφίни δ.

Τα νομίσματα της ομάδας είναι επικεκομμένα.

1172.

1) Λονδίνο 1866,1201.2364.

5⁰⁰ 4.46 γρ. 18.75 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 23.

2) Λονδίνο 1866,1201.2365.

10⁰⁰ 4.08 γρ. 18.75 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 24.

3) Οξφόρδη (J.G. Milne, 23 January 1910).

2⁰⁰ 3.79 γρ. 16 χιλ.

4) Αθήνα 2172.

12⁰⁰ 3.79 γρ. 18.5 χιλ.

5) Βερολίνο, C.R. Fox.

12⁰⁰ 3.71 γρ. 16 χιλ. **Πίν. 51**

6) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 241.2.

4⁰⁰ 3.51 γρ. 17 χιλ.

7) Νέα Υόρκη 1944.100.19355.

5⁰⁰ 3.39 γρ. -

8) Συλλογή Weber.

- 3.37 γρ. 16 χιλ.

Weber 3093.

9) Οξφόρδη (J.M.F. May bequest 1961).

10⁰⁰ 3.36 γρ. 16 χιλ.

10) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 241.3.

9⁰⁰ 2.99 γρ. 17.5 χιλ.

Ε. Ο.π.

Ο. *Λ* πάνω. Τρίαινα περίτεχνη στραμμένη προς αρ. Στο πεδίο κάτω δελφίни προς αρ.

1173.

1) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 71/1995).

11⁰⁰ 3.98 γρ. 18 χιλ.

2) Κέρκυρα 174.

10⁰⁰ 3.97 γρ. 15.5 χιλ.

3) Λευκάδα 363.

10⁰⁰ 3.73 γρ. 18 χιλ.

Ο. Στην περιφέρεια του πετάλου διατηρούνται ίχνη στικτού κύκλου. Ίσως το νόμισμα να είναι επικεκομμένο.

4) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

10⁰⁰ 3.62 γρ. 16 χιλ. **Πίν. 51**

Ε. Κάτω από την κεφαλή Σ.

5) Λονδίνο 1846,0217.158.

3⁰⁰ 3.54 γρ. 16 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 25.

6) Λευκάδα (Καρυώτες, οικ. Λάζαρη 2/1977).

12⁰⁰ 3.41 γρ. 19 χιλ.

7) Αθήνα, Μουρούζη.

9⁰⁰ 3.33 γρ. 17 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 732.

8) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 241.1.

3⁰⁰ 3.00 γρ. 18 χιλ.

9) Βερολίνο, v. Phan.

12⁰⁰ 2.98 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 51**

Ε. Κάτω από την κεφαλή του Αχελώου Α.

10) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 239.

12⁰⁰ 2.92 γρ. 16 χιλ. **Πίν. 51**

11) Bologna 51272 (Συλλογή Palagi).

12⁰⁰ 2.47 γρ. 20 χιλ.

Το νόμισμα είναι επικεκομμένο.

Ε. Λ δ. Κεφαλή γενειοφόρου Αχελώου αρ.

Ο. Ό.π.

1174.

1) Οξφόρδη.

11⁰⁰ 2.37 γρ. 17 χιλ.

Πίν. 51

Το νόμισμα είναι επικεκομμένο.

Ε. Δ αρ. Κεφαλή γενειοφόρου Αχελώου δ.

Ο. Δ πάνω. Τρίαίνα περίτεχνη στραμμένη προς δ. Στο πεδίο κάτω δελφίни δ.

1175.

1) Λονδίνο 1909,0504.17.

12⁰⁰ 4.30 γρ. 17.5 χιλ.

2) Αθήνα, Μουρούζη.

2⁰⁰ 3.80 γρ. 17 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 733.

3) Λευκάδα 362.

12⁰⁰ 3.39 γρ. 17.5 χιλ.

4) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 240.

4⁰⁰ 3.33 γρ. 16.5 χιλ.

5) Αθήνα, Μουρούζη.

11⁰⁰ 3.31 γρ. 18 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 734.

6) Κέρκυρα 1860.

6⁰⁰ 3.27 γρ. 18 χιλ.

7) Λονδίνο 1866,1201.2362.

8⁰⁰ 3.04 γρ. 18.5 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 22.

8) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

10⁰⁰ 2.98 γρ. 18 χιλ.

9) Αθήνα, Μουρούζη.

9 ⁰⁰	2.83 γρ.	18.5 χιλ.	Πίν. 51
Ποστολάκας 1868, αρ. 731.			
10) Οξφόρδη.			
5 ⁰⁰	2.74 γρ.	18 χιλ.	
11) Αθήνα, Alpha.			
10 ⁰⁰	2.27 γρ.	16 χιλ.	
SNG Alpha 549.			
<i>Το νόμισμα είναι επικεκομμένο.</i>			
12) Λευκάδα (οικ. Φατούρου 43/1992).			
-	1.65 γρ.	13 χιλ.	
13) Λευκάδα (οικ. Φατούρου 41/1992/).			
6 ⁰⁰	1.51 γρ.	15 χιλ.	

Ε. Ο.π.

Ο. Λ αρ. Τρίαινα περίτεχνη στραμμένη προς τα κάτω. Στο πεδίο δ. δελφίни προς τα κάτω.

1176.	1) Λονδίνο 1866,1201.2363.		
4 ⁰⁰	2.97 γρ.	17 χιλ.	Πίν. 51
<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i> , αρ. 21.			
2) Λευκάδα (οικ. Φατούρου 21/1992).			
6 ⁰⁰	1.49 γρ.	13.5 χιλ.	

Απόλλων - Χίμαιρα

Ε. Δαφνοστεφής κεφαλή Απόλλωνος αρ. εντός γραμμικού κύκλου. Στο πεδίο δ. Ξ.

Ο. ΛΕΥΚΑΔ στο έξεργο. Χίμαιρα αρ. πάνω σε γραμμή εδάφους με προτεταμένα τα εμπρόσθια σκέλη.

1177.	1) Λευκάδα 375.		
12 ⁰⁰	4.08 γρ.	17 χιλ.	
2) Λευκάδα 379.			
2 ⁰⁰	3.97 γρ.	16 χιλ.	
3) Λευκάδα 374.			
12 ⁰⁰	3.51 γρ.	17 χιλ.	

4) Λευκάδα 376.			
7 ⁰⁰	3.51 γρ.	15 χιλ.	
5) Λευκάδα 377.			
2 ⁰⁰	3.26 γρ.	18 χιλ.	
6) Αθήνα, Μουρούζη.			
9 ⁰⁰	3.21 γρ.	16 χιλ.	Πίν. 51
Ποστολάκας 1868, αρ. 736.			
7) Λευκάδα 378.			
11 ⁰⁰	2.81 γρ.	16.5 χιλ.	

Τα νομίσματα αρ. 1-5 και 7 αποτελούν «θησαυρό».

Απόλλων – πλώρα

Ε. Δαφνοστεφής κεφαλή Απόλλωνος αρ. Στο πεδίο δ. Ξ. Το όλον εντός γραμμικού κύκλου.

Ο. ΛΕΥ πάνω. Πλώρα πλοίου αρ. Ο τράφηξ κοσμείται με Νίκη που οδηγεί τέθριππο αρ. Στην πτυχή οφθαλμός. Διχαλωτό προεμβόλιο που κοσμείται με ημικύκλια και τρισχιδές έμβολο με κυματοειδής διακόσμηση. Στο πεδίο κάτω Ξ.

1178.	1) Λονδίνο 1866,1201.2372.		
	10 ⁰⁰	5.10 γρ.	18 χιλ.
	<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i> , αρ. 69.		
	2) Βερολίνο, Löbbecke 1906.		
	12 ⁰⁰	4.76 γρ.	18 χιλ.
	3) Λευκάδα 380.		
	1 ⁰⁰	4.46 γρ.	20 χιλ.
	4) Λευκάδα 552.		
	4 ⁰⁰	4.42 γρ.	16.5 χιλ.
	5) Βουδαπέστη, Kiss 205.		
	-	4.31 γρ.	18 χιλ.
	6) Λευκάδα (οικ. Φατούρου 29/1992).		
	1 ⁰⁰	4.24 γρ.	17.5 χιλ.
	7) Αθήνα, Χριστομάνου.		
	4 ⁰⁰	4.15 γρ.	18.5 χιλ.
	<i>SNG Christomanos</i> 634.		

- 8) Παρίσι 155.
 10^{00} 4.11 γρ. 18 χιλ.
Το νόμισμα φαίνεται να είναι επικεκομμένο.
- 9) Λευκάδα (οικ. Λάζαρη 1977).
 7^{00} 4.08 γρ. 18 χιλ.
- 10) Παρίσι, Delepierre 26.
 5^{00} 4.05 γρ. 19 χιλ.
- 11) Λονδίνο 1866,1201.2371.
 4^{00} 3.93 γρ. 19 χιλ.
- 12) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 287.
 11^{00} 3.88 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 52**
Το νόμισμα φαίνεται να είναι επικεκομμένο.
- 13) Αθήνα, Μουρούζη.
 4^{00} 3.77 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 52.**
 Ποστολάκας 1868, αρ. 738.
- 14) Βερολίνο, C.R. Fox.
 11^{00} 3.77 γρ. 18 χιλ.
- 15) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
 1^{00} 3.70 γρ. 18 χιλ.
- 16) Λονδίνο 1866,1201.2370.
 3^{00} 3.70 γρ. 18 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 68.
- 17) Γλασκώβη.
 - 3.66 γρ. 19 χιλ.
Hunterian 4.
 Non vidi.
- 18) Yale 2001.87.6084.
 10^{00} 3.42 γρ. 16.6 χιλ.
- 19) Βερολίνο, Graf- Prokesch- Osten 1875.
 3^{00} 3.34 γρ. 18 χιλ.
- 20) Λευκάδα 405.
 9^{00} 3.18 γρ. 20 χιλ.

- 21) Αθήνα, Alpha.
 1⁰⁰ 3.05 γρ. 18 χιλ.
SNG Alpha Bank 564.
- 22) Λευκάδα 404.
 2⁰⁰ 2.96 γρ. 18 χιλ.
- 23) Βουδαπέστη, R.I. 4910.
 10⁰⁰ 2.71 γρ. 16 χιλ.
- 24) Λονδίνο 1866,1201.2375.
 5⁰⁰ 2.66 γρ. 15 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 72.
- 25) Λονδίνο 1840,0921.131.
 9⁰⁰ 2.25 γρ. 13.75 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 71.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. Στο πεδίο κάτω Λ.

1179.

- 1) Αθήνα, Μουρούζη.
 12⁰⁰ 4.72 γρ. 20 χιλ.
 Ποστολάκας 1868, αρ. 737.
- 2) Λονδίνο ΕΗ,ρ.349.29.Leu.
 12⁰⁰ 4.64 γρ. 18.75 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 70.
- 3) Νεμέα C2867.
 5⁰⁰ 4.45 γρ. 19 χιλ.
 Knapp – Mac Isaac 2005, αρ. 153, πίν. 5.
- 4) Αθήνα, Μουρούζη.
 7⁰⁰ 4.32 γρ. 18.5 χιλ. **Πίν. 52**
Επικεκομένο σε χάλκινο νόμισμα Λευκάδας του τύπου Βελλεροφόντης – Χίμαιρα (;).
 Ποστολάκας 1868, αρ. 741.
- 5) Αθήνα, Μουρούζη.
 3⁰⁰ 3.45 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 52**
 Ποστολάκας 1868, αρ. 740*.

**Στο Νομισματικό Μουσείο Αθηνών είναι ταξινομημένο ως 742.*

6) Αθήνα 2175.

11⁰⁰ 2.79 γρ. 17 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. Δυσανάγνωστα γράμματα ή επιγραφή στο πεδίο κάτω.

1) Κοπεγχάγη.

7⁰⁰ 3.70 γρ. 18 χιλ.

Ο. Στο πεδίο κάτω EYA(P) (;).

SNG Cop. 375.

2) Αθήνα 2174.

9⁰⁰ 3.22 γρ. 20 χιλ.

3) Λευκάδα 422.

6⁰⁰ 2.73 γρ. 17 χιλ.

4) Λευκάδα 400.

8⁰⁰ 2.00 γρ. 17 χιλ.

Ελλιπές στην περιφέρεια.

5) Αθήνα, Alpha.

12⁰⁰ 1.79 γρ. 16 χιλ.

SNG Alpha 565.

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥ πάνω. Πρώρα πλοίου αρ. Ο τράφηξ κοσμείται με Πήγασο σε βηματισμό αρ. με ανασηκωμένο το δ. εμπρόσθιο σκέλος. Στην πτυχή οφθαλμός. Διχαλωτό προεμβόλιο που κοσμείται με ημικύκλια και τριέμβολο με κυματοειδής διακόσμηση.

1180.

1) Αθήνα, Μουρούζη.

3⁰⁰ 4.97 γρ. 19 χιλ. **Πίν. 52**

Ο. Στο πεδίο κάτω ΥΛ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 739.

2) Λονδίνο RPK,p51B.2.Leu.

10⁰⁰ 4.38 γρ. 20 χιλ.

Επικεκομμένο σε χάλκινο νόμισμα Λευκάδας του τύπου

Βελλεροφόντης / Χίμαιρα.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 73.

3) Αθήνα, Χριστομάνου.

12⁰⁰ 4.25 γρ. 18 χιλ.

SNG Christomanos 633.

4) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 290.2.

12⁰⁰ 4.24 γρ. 16.5 χιλ.

5) Νέα Υόρκη 1944.100.19368.

2⁰⁰ 4.16 γρ. -

6) Λευκάδα (οικ. Φατούρου 51/1992).

7⁰⁰ 3.97 γρ. 17.5 χιλ.

7) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 290.3

9⁰⁰ 3.79 γρ. 16 χιλ.

8) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 290.6.

8⁰⁰ 3.78 γρ. 16 χιλ.

9) Λευκάδα 545.

6⁰⁰ 3.71 γρ. 18.5 χιλ.

10) Λευκάδα 403.

11⁰⁰ 3.70 γρ. 17 χιλ.

11) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 290.4.

4⁰⁰ 3.65 γρ. 16 χιλ.

12) Λευκάδα (οικ. Λάζαρη Διον. 1977).

- 3.65 γρ. 17 χιλ.

13) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 290.1.

6⁰⁰ 3.53 γρ. 18.5 χιλ.

14) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 290.5.

9⁰⁰ 3.45 γρ. 16 χιλ.

- 15) Λευκάδα (οικ. Φατούρου 67/1992).
5⁰⁰ 3.37 γρ. 18 χιλ.
- 16) Λευκάδα (οικ. Φατούρου 19/1992).
6⁰⁰ 3.34 γρ. 20 χιλ.
- 17) Βιέννη 12438.
4⁰⁰ 2.88 γρ. 19 χιλ.
- 18) Λονδίνο 1866,1201.2373.
2⁰⁰ 2.66 γρ. 15 χιλ.
- BMC (Thessaly to Aetolia)*, αρ. 74.
- 19) Λευκάδα 546.
7⁰⁰ 2.64 γρ. 18 χιλ.
- 20) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 29/1998).
12⁰⁰ - 19 χιλ.
- 21) Λευκάδα (Αποχετευτικό έργο παραλιακών οικισμών
Λυγιάς – Καρυωτών – Σπασμένη Βρύση 2).
- - 16.5 χιλ.

Υποδιαίρεση Γ'

Ε. Δαφνοστεφής κεφαλή Απόλλωνος αρ. εντός στικτού κύκλου.

Ο. Πρώρα πλοίου αρ. με ακροστόλιο προς τα έξω κοσμημένο με ταινία. Στον τράφηκα ΛΕΥ. Στην πτυχή οφθαλμός. Διχαλωτό προεμβόλιο και τριέμβολο. Στο πεδίο κάτω Μ.

1181.

- 1) Λονδίνο 1920,0805.90.
9⁰⁰ 2.86 γρ. 15.5 χιλ.
- 2) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
11⁰⁰ 2.73 γρ. 14 χιλ.
- 3) Βερολίνο 659/1872.
6⁰⁰ 2.64 γρ. 15.5 χιλ.
- 4) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 288.
12⁰⁰ 2.51 γρ. 15 χιλ. **Πίν. 52**
- 5) Λευκάδα 262.

9 ⁰⁰	2.49 γρ.	15 χιλ.
6) Λονδίνο 1866,1201.4286.		
1 ⁰⁰	2.49 γρ.	12.5 χιλ.
<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i> , αρ. 76.		
7) Βουδαπέστη, R.I. 4909.		
-	1.43 γρ.	13 χιλ.

Ε. Ό.π. Κάτω από το πηγούνι Κ.

Ο. Ό.π.

1182.	1) Στουτγάρδη.		
	7 ⁰⁰	2.89 γρ.	15 χιλ.
	2) Winterthur.		
	12 ⁰⁰	2.60 γρ.	15 χιλ.
	<i>Winterthur</i> 1847.		
	3) Λονδίνο 1866,1201.2374.		
	9 ⁰⁰	2.39 γρ.	15 χιλ.
	<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i> , αρ. 75.		
	4) Αθήνα, Μουρούζη.		
	9 ⁰⁰	2.37 γρ.	15 χιλ.
	Ποστολάκας 1868, αρ. 743.		
	5) Αθήνα, Μουρούζη.		
	8 ⁰⁰	2.16 γρ.	15 χιλ.
	Ποστολάκας 1868, αρ. 744.		
			Πίν. 52

Ε. Ό.π., αλλά κάτω από το πηγούνι αστράγαλος ή γράμμα.

Ο. Ό.π.

1183.	1) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 290.7.		
	1 ⁰⁰	3.51 γρ.	13 χιλ.
	2) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 290.10.		
	3 ⁰⁰	2.60 γρ.	13.5 χιλ.
	3) Παρίσι 156.		
			Πίν. 52

1 ⁰⁰	2.22 γρ.	14 χιλ.
4) Λευκάδα 632.		
3 ⁰⁰	2.01 γρ.	15 χιλ.

Ε. Ό.π., χωρίς γράμμα ή σύμβολο στο πεδίο.

Ο. ΛΕΥ πάνω. Πρώρα πλοίου με τράφηκα αρ. Διχαλωτό προεμβόλιο και τρισχιδές έμβολο. Στο πεδίο κάτω Λ.

- 1184.**
- 1) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 290.8.
3⁰⁰ 2.81 γρ. 12.5 χιλ. **Πίν. 52**
 - 2) Bologna 47886 (Πανεπιστημιακή Συλλογή).
3⁰⁰ 2.77 γρ. 14 χιλ.
 - 3) Αθήνα, Μουρούζη.
12⁰⁰ 2.16 γρ. 15.5 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 745.
 - 4) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 290.9.
5⁰⁰ 2.09 γρ. 13.5 χιλ.
 - 5) Λευκάδα (οικ. Φατούρου 21/1992).
6⁰⁰ 1.49 γρ. 13.5 χιλ.

Ε. Δαφνοστεφής κεφαλή Απόλλωνος αρ.

Ο. ΛΕΥ πάνω. Πρώρα πλοίου αρ. με τράφηκα. Διχαλωτό προεμβόλιο και τρισχιδές έμβολο.

- 1185.**
- 1) Νέα Υόρκη 1944.100.19369.
12⁰⁰ 3.03 γρ. -
 - 2) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 290.11.
8⁰⁰ 2.97 γρ. 13 χιλ.
 - 3) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 290.12.
10⁰⁰ 2.61 γρ. 13.5 χιλ.
 - 4) Βερολίνο, Dodona Funde 1173/1912.

- 4⁰⁰ 2.52 γρ. 15 χιλ.
- 5) Λονδίνο 1866,1201.2376.
- 12⁰⁰ 2.51 γρ. 13.5 χιλ.
- 6) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 290.13.
- 4⁰⁰ 2.48 γρ. 14 χιλ.
- 7) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 27/1995).
- 6⁰⁰ 2.46 γρ. 15 χιλ.
- 8) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 289.
- 12⁰⁰ 2.43 γρ. 15 χιλ. **Πίν. 52**
- 9) Λευκάδα 638.
- 3⁰⁰ 2.33 γρ. 15 χιλ.
- 10) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 290.14.
- 1⁰⁰ 2.32 γρ. 13 χιλ.
- 11) Λευκάδα 620.
- 7⁰⁰ 2.27 γρ. 15.5 χιλ.
- 12) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 290.15.
- 7⁰⁰ 2.25 γρ. 13 χιλ.
- 13) Cambridge, McClean.
- 3⁰⁰ 2.23 γρ. 14.5 χιλ.
- McClean* 5361.
- 14) Νέα Υόρκη 1944.100.19370.
- 9⁰⁰ 2.05 γρ. -
- 15) Αθήνα, Μουρούζη.
- 9⁰⁰ 2.00 γρ. 14 χιλ.
- Ποστολάκας 1868, αρ 742*.
- *Στο Νομισματικό Μουσείο Αθηνών ταξινομημένο ως αρ. 740.
- 16) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
- 1⁰⁰ 1.95 γρ. 14 χιλ.
- 17) Κοπεγχάγη.

6⁰⁰ 1.85 γρ. 15 χιλ.

SNG Cop. 376.

18) Λευκάδα (οικ. Φατούρου 74/1992).

3⁰⁰ 1.74 γρ. 15.5 χιλ.

19) Λευκάδα (Αποχετευτικό έργο παραλιακών οικισμών
Λυγιάς – Καρυωτών – Σπασμένη Βρύση 12.

3⁰⁰ - 14 χιλ.

Ε. Δαφνοστεφής κεφαλή Απόλλωνος αρ.

Ο. ΛΕΥ πάνω. Πρώρα πλοίου αρ. με τράφηκα. Διχαλωτό προεμβόλιο και τρισχιδές
έμβολο.

1) Νεμέα C1392.

9⁰⁰ 2.50 γρ. 15 χιλ.

Non vidi.

Knapp – Mac Isaac 2005, αρ. 152, πίν. 5.

2) Νεμέα C3679.

12⁰⁰ 1.11 γρ. 15 χιλ.

Non vidi.

Knapp – Mac Isaac 2005, αρ. 154, πίν. 5.

Πήγασος - πρώρα

Ε. Α. Πήγασος σε καλπασμό δ.

Ο. ΛΕΥ. Πρώρα πλοίου αρ.

1186. Λονδίνο 1866,1201.2377.

6⁰⁰ 1.82 γρ. 15 χιλ.

Πίν. 52

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 77.

Νύμφη Λευκάδα - Τρίαινα

Ε. Κεφαλή Νύμφης Λευκάδας με διάδημα αρ. εντός γραμμικού κύκλου.

Ο. Λ αρ. Τρίαινα περίτεχνη στραμμένη προς τα κάτω. Στο πεδίο δ. δελφίνι προς τα
κάτω.

1187. 1) Οξφόρδη.

9⁰⁰ 6.59 γρ. 18 χιλ.

- 2) Λευκάδα (οικ. Σουλαϊδόπουλου 54/1988).
 - 5.85 γρ. 20 χιλ.
- 3) Λευκάδα 662.
 1⁰⁰ 5.81 γρ. 18.5 χιλ.
- 4) Αθήνα 2173.
 1⁰⁰ 5.72 γρ. 18 χιλ. Πίν. 52
- 5) Βερολίνο.
 12⁰⁰ 5.60 γρ. 18.5 χιλ. Πίν. 52
- 6) Βουδαπέστη, R.I. 4906.
 11⁰⁰ 5.32 γρ. 17 χιλ.
- 7) Λονδίνο 1853,0716.249.
 12⁰⁰ 5.22 γρ. 18.75 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 26.
- 8) Λευκάδα 469.
 12⁰⁰ 4.58 γρ. 17.5 χιλ.
- 9) Λευκάδα 618.
 12⁰⁰ 4.42 γρ. 17 χιλ.
- 10) Λευκάδα 619.
 5⁰⁰ 4.38 γρ. 17 χιλ.
- 11) Λευκάδα (οικ. Φατούρου E236).
 6⁰⁰ 4.24 γρ. 16 χιλ.
- 12) Λονδίνο 1866,1201.2361.
 4⁰⁰ 3.92 γρ. 18 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 27.
- 13) Λευκάδα (οικ. Φατούρου 22/1992).
 11⁰⁰ -. -

Ε. Λ δ. (;) Ό.π.

Ο. Λ δ. Τρίαινα περίτεχνη στραμμένη προς τα κάτω. Στο πεδίο αρ. δελφίνι προς τα κάτω.

1188.

- 1) Αθήνα, Μουρούζη.
 1⁰⁰ 7.42 γρ. 19 χιλ. Πίν. 52
 Ποστολάκας 1868, αρ. 725.

2) Αθήνα, Μουρούζη.
8⁰⁰ 6.31 γρ. 18 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 726.

Ε. Χωρίς Λ. Ό.π.

Ο. Χωρίς Λ. Ό.π.

1189.

1) Λονδίνο 1866,1201.2360.
3⁰⁰ 6.69 γρ. 18 χιλ. **Πίν. 52**
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 28.
2) Βερολίνο Dodona Funde 1173/1912.
5⁰⁰ 5.48 γρ. 18 χιλ.

Ε. Κεφαλή Νύμφης Λευκάδας με ενώτιο και διάδημα στην κεφαλή αρ. Εντός στικτού κύκλου.

Ο. Τρίαίνα περίτεχνη στραμμένη προς τα κάτω. Στο πεδίο αρ. Ξ και δ. βότρυς σε μίσχο.

1190.

1) Αθήνα, Μουρούζη.
6⁰⁰ 6.30 γρ. 17.5 χιλ. **Πίν. 52**
Ποστολάκας 1868, αρ. 729.
2) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
6⁰⁰ 5.46 γρ. 17 χιλ. **Πίν. 52**
3) Λονδίνο 1866,1201.2358.
1⁰⁰ 5.17 γρ. 16.5 χιλ.
4) Λονδίνο 1866,1201.2356.
4⁰⁰ 4.39 γρ. 17.5 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 29.
5) Λονδίνο 1866,1201.2357.
7⁰⁰ 4.38 γρ. 17.5 χιλ.
6) Νέα Υόρκη 1944.100.19356.
10⁰⁰ 3.85 γρ. -
7) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 281.
2⁰⁰ 3.19 γρ. 15 χιλ.

8) Συλλογή Pozzi.

- - -
*Pozzi*β 3075.

Ε. Ό.π., αλλά κάτω από το πηγούνι Κ.

Ο. Τρίαίνα περίτεχνη στραμμένη προς τα κάτω. Στο πεδίο αρ. Λ και δ. δελφίνοι προς τα κάτω.

1191. Αθήνα, Μουρούζη.
9⁰⁰ 5.34 γρ. 18 χιλ. Πίν. 53
Ποστολάκας 1868, αρ. 730.

Ε. Ό.π., αλλά κάτω από το πηγούνι Λ (;).

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο αρ. Μ.

1192. Αθήνα 2173β.
9⁰⁰ 5.62 γρ. 20 χιλ. Πίν. 53

Ε. ΛΕΥΚΑΣ αρ. Κεφαλή Νύμφης Λευκάδας με ενώτιο, περιδέραιο και διάδημα στην κεφαλή αρ. Στο πεδίο δ. Ξ. Το όλον εντός γραμμικού κύκλου.

Ο. Τρίαίνα περίτεχνη στραμμένη προς τα κάτω. Στο πεδίο δ. βότρυς με μίσχο και αρ. Ξ.

1193. 1) Αθήνα, Μουρούζη.
1⁰⁰ 4.89 γρ. 17.5 χιλ. Πίν. 53
Ποστολάκας 1868, αρ. 724.
2) Βιέννη 12444.
3⁰⁰ 4.77 γρ. 17.5 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 30.
3) Βερολίνο.
11⁰⁰ 4.04 γρ. 18 χιλ.

Ε. Ό.π., αλλά στο πεδίο κάτω από το λαιμό Α.

Ο. Τρίαίνα περίτεχνη στραμμένη προς τα κάτω. Στο πεδίο αρ. Λ και δ. βότρυς σε τσαμπί.

1194. Αθήνα 410.

9⁰⁰ 5.23 γρ. 17.5 χιλ. Πίν. 53

Υποδιαίρεση Γ'

Ε. Κεφαλή Νύμφης Λευκάδας με διάδημα αρ. εντός γραμμικού κύκλου (;).

Ο. Τρίαίνα περίτεχνη στραμμένη προς τα κάτω. Στο πεδίο αρ. δελφίνι προς τα κάτω και δ. βότρυς σε μίσχο.

- 1195.** 1) Αθήνα, Μουρούζη.
2⁰⁰ 2.20 γρ. 14 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 727.
2) Αθήνα, Μουρούζη.
7⁰⁰ 1.65 γρ. 13.5 χιλ. Πίν. 53
Ποστολάκας 1868, αρ. 728.

Ε. Ό.π., αλλά εντός στικτού κύκλου.

Ο. Ό.π.

- 1196.** Λονδίνο 1866,1201.2359.
11⁰⁰ 2.24 γρ. 14.5 χιλ. Πίν. 53
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 31.

Πήγασος – τρίαίνα

Ε. Α. Πήγασος με το πτερό σε έκταση σε πτήση δ.

Ο. Περίτεχνη τρίαίνα στραμμένη προς τα πάνω.

- 1197.** 1) Λευκάδα Ε128.
11⁰⁰ 2.27 γρ. 14 χιλ.
2) Λευκάδα (οικ. Διον. Λάζαρη 1977).
11⁰⁰ 2.26 γρ. 12 χιλ.
3) Λονδίνο 1866,1201.2390.
10⁰⁰ 2.21 γρ. 13 χιλ.
Ο. Στο πεδίο δ. Ο.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 54.
4) Λευκάδα (οικ. Χαλικά 38/1993).
8⁰⁰ 1.97 γρ. 13 χιλ.

- 5) Λευκάδα (οικ. Χαλικιά 74/1993).
 9^{00} 1.88 γρ. 13 χιλ.
- 6) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
 11^{00} 1.83 γρ. 13 χιλ. **Πίν. 53**
Ο. Στο πεδίο δ. Θ.
- 7) Λευκάδα 386.
 11^{00} 1.81 γρ. 15 χιλ.
Στο πεδίο αρ. Κ
- 8) Λευκάδα 425.
 9^{00} 1.78 γρ. 15 χιλ.
- 9) Λονδίνο 1866,1201.2385.
 6^{00} 1.55 γρ. 13.75 χιλ. **Πίν. 53**
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 57.
- 10) Λευκάδα (οικ. Αποστ. Λάζαρη 1998).
 3^{00} 1.19 γρ. 13 χιλ.
Ο. Ίσως σύμβολο αρ.
- 11) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 1984).
 8^{00} 1.11 γρ. 12.5 χιλ.
- 12) Λευκάδα (Αποχετευτικό έργο παραλιακών οικισμών
 Λυγιάς – Καρυωτών – Σπασμένη Βρύση 3).
 5^{00} - 15 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. Στο πεδίο αρ. πηδάλιο.

- 1198.** Νέα Υόρκη 2008.10.45' εκ M&M Deutschland 23, 18
 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 284.2.
 11^{00} 1.39 γρ. 13.4 χιλ. **Πίν. 53**

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. Στο πεδίο αρ. δελφίни προς τα κάτω.

- 1199.** Συλλογή Weber.
 - 2.37 γρ. 15 χιλ. **Πίν. 53**
Weber 3092.

Ε. Ό.π.

Ο. Περίτεχνη τρίαινα στραμμένη προς τα κάτω. Στο πεδίο δ. χταπόδι.

1200. Νέα Υόρκη 2008.10.43' εκ M&M Deutschland 23, 18
Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 282.
7⁰⁰ 1.81 γρ. 14.7 χιλ. **Πίν. 53**

Ε. Ό.π., αλλά ο Πήγασος αρ.

Ο. Περίτεχνη τρίαινα στραμμένη προς τα πάνω και αρ. πηδάλιο.

1201. Νέα Υόρκη 2008.10.48' εκ M&M Deutschland 23, 18
Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 284.5.
6⁰⁰ 1.95 γρ. 14 χιλ. **Πίν. 53**

Ε. Ό.π.

Ο. Περίτεχνη τρίαινα στραμμένη προς τα πάνω. Στο πεδίο αρ. Κ και δ. πηδάλιο.

Λευκάδα 472.

9⁰⁰ 1.67 γρ. 13 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. Περίτεχνη τρίαινα στραμμένη προς τα πάνω. Στο πεδίο αρ. δελφίνι προς τα κάτω.

1202. Κέρκυρα 12428.
11⁰⁰ 1.08 γρ. 11.5 χιλ. **Πίν. 53**

Ε. Ό.π.

Ο. Περίτεχνη τρίαινα στραμμένη προς τα πάνω μέσα σε στεφάνι δάφνης.

1203. 1) Βερολίνο, Dodona Funde 1173/1912.
7⁰⁰ 2.72 γρ. 14.5 χιλ. **Πίν. 53**
2) Λονδίνο 1920,0805.179.
12⁰⁰ 1.93 γρ. 14.5 χιλ.

Ε. Πήγασος με το πτερό σε έκταση σε πτήση δ.

Ο. Λ. Περίτεχνη τρίαινα στραμμένη προς τα αρ.

1204. Νέα Υόρκη 2008.10.44' εκ M&M Deutschland 23, 18

Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 284.1.

10⁰⁰ 3.16 γρ. 14 χιλ. Πίν. 53

Ε. Ό.π.

Ο. Περίτεχνη τρίαινα στραμμένη προς τα κάτω. Στο πεδίο αρ. Κ και δ. φύλλο κισσού προς τα κάτω.

1205. 1) Λευκάδα 389.
2⁰⁰ 3.03 γρ. 16 χιλ. Πίν. 53
2) Λευκάδα 384.
9⁰⁰ 3.00 γρ. 15.5 χιλ.
3) Λευκάδα (οικ. Φατούρου 20/1992).
3⁰⁰ 2.60 γρ. 15 χιλ.
4) Λευκάδα 390.
12⁰⁰ 2.41 γρ. 15 χιλ.
5) Λευκάδα 388.
9⁰⁰ 2.28 γρ. 15 χιλ.
6) Λευκάδα (οικ. Φατούρου 3/1992).
- 1.09γρ. -

Ε. Ό.π.

Ο. Περίτεχνη τρίαινα στραμμένη προς τα πάνω. Στο πεδίο δ. κάνθαρος και αρ. Κ προς τα πάνω.

1206. 1) Παρίσι 148.
1⁰⁰ 2.06 γρ. 14 χιλ. Πίν. 53
2) Άρτα 3111.
8⁰⁰ 1.41 γρ. 14 χιλ.
3) Λευκάδα 80.
1⁰⁰ 1.19 γρ. 13 χιλ.

Ε. Λ. Πήγασος με το περό σε έκταση σε πτήση δ.

Ο. Περίτεχνη τρίαινα στραμμένη προς τα κάτω. Στο πεδίο αρ. Κ και δ. βότρυς σε τσαμπί.

1207. 1) Λευκάδα 382.

5⁰⁰ 1.98 γρ. 14 χιλ. Πίν. 53

2) Λευκάδα 383.

3⁰⁰ 1.47 γρ. 16 χιλ.

Ε. Πήγασος με το περό σε έκταση σε πτήση αρ.

Ο. Περίτεχνη τρίαίνα στραμμένη προς τα πάνω. Σύμβολο δ.

1208.

1) Νεμέα C3952.

- 1.95 γρ. 15 χιλ.

Επικεκομμένο σε χάλκινο νόμισμα Αρκαδίας του τύπου κεφαλή Πανός / Α, πρβλ. BMC (Peloponnesus), αρ. 67, πίν. 32.15` LHS 96, 8-9 May 2006 (Coins of Peloponnesos, The BCD Collection), lot.1538, 1539.3.

Knapp – Mac Isaac 2005, αρ. 151, πίν. 5.

2) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 82/1994).

1.92 γρ. 14.5 χιλ.

3) Λευκάδα (οικ. Σουλαιδόπουλου 12/1988).

3⁰⁰ 1.81 γρ. 12 χιλ.

4) Tel Aviv K-61594.

- 1.78 γρ. 13 χιλ.

5) Λευκάδα (οικ. Αποστ. Λάζαρη 1988).

6⁰⁰ 1.77 γρ. 12 χιλ.

6) Παρίσι 145.

12⁰⁰ 1.66 γρ. 12 χιλ. Πίν. 54

7) Yale 2001.87.6086.

3⁰⁰ 1.50 γρ. 12.6 χιλ.

8) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 90/1994).

12⁰⁰ 1.43 γρ. 12 χιλ.

9) Bologna 51277 (συλλογή Palagi).

12⁰⁰ 1.36 γρ. 11 χιλ.

10) Bologna 51276 (Συλλογή Palagi).

11⁰⁰ 1.21 γρ. 11 χιλ.

Ίσως επιγραφή.

11) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 42/1994).

- 0.76 γρ. 13 χιλ.

Ε. Ό.π., αλλά απεικονίζεται και το δεύτερο πτερό.

Ο. Ό.π. Στο πεδίο αρ. κάτω Λ και πάνω φύλλο κισσού.

1209. Cambridge, Leake.
1⁰⁰ 1.78 γρ. 15 χιλ. **Πίν. 54**
SNG Leake 2759.

Ε. Πήγασος με το πτερό σε έκταση σε πτήση δ.

Ο. ΛΕΥ δ. Περίτεχνη τρίαينا στραμμένη προς τα κάτω. Στο πεδίο αρ. άφλαστον.

1210. Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
2⁰⁰ 1.67 γρ. 14 χιλ. **Πίν. 54**

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥ αρ. Περίτεχνη τρίαينا στραμμένη προς τα πάνω. Στο πεδίο δ. βότρυς με μίσχο.

1211. 1) Λονδίνο 1866,1201.2386.
6⁰⁰ 2.15 γρ. 13.5 χιλ.

Ο. Χωρίς επιγραφή.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 58.

2) Bologna 47888 (Coll. Universitaria).

8⁰⁰ 1.87 γρ. 13 χιλ.

3) Λονδίνο TC,p.121.4.Leu.

10⁰⁰ 1.80 γρ. 13.75 χιλ.

Ε. Κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου Ζ ή σπάσιμο σφραγίδας.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 59.

4) Νεμέα C3943.

5⁰⁰ 1.74 γρ. 14 χιλ.

Ο. Χωρίς επιγραφή, αλλά κάτω αρ. Ο.

Knapp – Mac Isaac 2005, αρ. 150, πίν. 5.

5) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 1984).

9⁰⁰ 1.68 γρ. 14 χιλ.

6) Στουτγάρδη.

7⁰⁰ 1.59 γρ. 13 χιλ.

7) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 283.

6⁰⁰ 1.56 γρ. 13 χιλ.

8) Αθήνα 2183^A.

6⁰⁰ 1.56 γρ. 13 χιλ. **Πίν. 54**

E. Κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου Ζ ή σπάσιμο σφραγίδας.

9) Λονδίνο 1866.1201.2387.

9⁰⁰ 1.48 γρ. 12.5 χιλ.

E. Κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου Ζ ή σπάσιμο σφραγίδας.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 60.

10) Κέρκυρα 12387.

3⁰⁰ 1.14 γρ. 14 χιλ.

Ε. Πήγασος με το πτερό σε έκταση σε πτήση αρ.

Ο. ΛΕΥ αρ. Περίτεχνη τρίαινα στραμμένη προς τα πάνω. Στο πεδίο δ. βότρυς.

1212. 1) Κέρκυρα 970.

3⁰⁰ 1.53 γρ. 12 χιλ.

2) Λονδίνο 1866,1201.2393.

10⁰⁰ 1.43 γρ. 12.5 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 56.

3) Αθήνα, Μουρούζη.

8⁰⁰ 1.23 γρ. 13.5 χιλ. **Πίν. 54**

Ποστολάκας 1868, αρ. 762.

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕ αρ. Περίτεχνη τρίαινα στραμμένη προς τα πάνω. Στο πεδίο δ. φύλλο κισσού.

1213. 1) Λονδίνο 1866,1201.2391.

7⁰⁰ 1.80 γρ. 12.5 χιλ. **Πίν. 54**

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 55.

2) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 13/1988).

6⁰⁰ 0.78 γρ. 12.5 χιλ.

Ε. Λ. Πήγασος με το πτερό σε έκταση σε πτήση δ.

Ο. Ό.π.

Νεμέα C2257.

1⁰⁰ 2.37 γρ. 12 χιλ.

Knapp – Mac Isaac 2005, αρ. 149, πίν. 5.

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥ αρ. Περίτεχνη τρίαινα στραμμένη προς τα κάτω. Στο πεδίο δ οφθαλμός.

1214. Αθήνα 15 (Ε').

12⁰⁰ 2.32 γρ. 14 χιλ. **Πίν. 54**

Ε. Πήγασος με το πτερό σε έκταση σε πτήση δ.

Ο. ΛΕΥΚΑ /ΔΙΩΝ. Περίτεχνη τρίαινα στραμμένη προς τα πάνω.

1215. 1) Λευκάδα E119.

9⁰⁰ 2.83 γρ. 13.5 χιλ.

2) Yale 2001.87.6085.

12⁰⁰ 2.54 γρ. 14.1 χιλ.

3) Cambridge, McClean.

12⁰⁰ 2.44 γρ. 13.5 χιλ.

McClean 5360.

4) Αθήνα, Μουρούζη.

1⁰⁰ 2.39 γρ. 13.5 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 758.

5) Παρίσι 142.

7⁰⁰ 2.36 γρ. 14 χιλ.

6) Λονδίνο 1866,1201.2384.

5⁰⁰ 2.19 γρ. 13.5 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 62.

7) Βερολίνο, C.R. Fox.

7⁰⁰ 2.17 γρ. 14 χιλ.

8) Άρτα 3112.

7⁰⁰ 2.14 γρ. 13 χιλ. **Πίν. 54**

9) Παρίσι 144.

8 ⁰⁰	2.09 γρ.	14 χιλ.	
10) Παρίσι 143.			
7 ⁰⁰	2.04 γρ.	14 χιλ.	Πίν. 54
11) Νέα Υόρκη, Cornell CNC_0177.			
-	1.99 γρ.	14 χιλ.	
12) Νέα Υόρκη 1944.100.19365.			
12 ⁰⁰	1.88 γρ.	-	
13) Γλασκώβη.			
-	1.68 γρ.	14 χιλ.	
<i>Hunterian 3.</i>			
<i>Non vidi.</i>			
14) Κέρκυρα 3535.			
11 ⁰⁰	1.68 γρ.	12 χιλ.	
15) Βερολίνο, Graf- Prokesch- Osten 1875.			
12 ⁰⁰	1.53 γρ.	14.5 χιλ.	
16) Κέρκυρα 3361.			
9 ⁰⁰	1.47 γρ.	13.5 χιλ.	
17) Λευκάδα (οικ. Αικ. Βρεττού, Καλλιγόνι 5/1999).			
3 ⁰⁰	-	12.5 χιλ.	

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑ δ.- ΔΙΩΝ αρ. Περίτεχνη τρίαινα (τετραγωνισμένη) στραμμένη προς τα πάνω και μεταξύ των αιχμών ΑΘΗ.

1216.

1) Αθήνα, Μουρούζη.			
3 ⁰⁰	2.58 γρ.	13.5 χιλ.	Πίν. 54
Ποστολάκας 1868, αρ. 759.			
2) Βουδαπέστη, R.I. 4908.			
7 ⁰⁰	2.30 γρ.	13 χιλ.	
3) Νέα Υόρκη 2008.10.46' εκ M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 284.3.			
10 ⁰⁰	2.27 γρ.	13.5 χιλ.	
4) Νέα Υόρκη 2008.10.47' εκ M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 284.4.			

4 ⁰⁰	2.23 γρ.	14 χιλ.	
5) Λονδίνο 1846,0217.109.			
8 ⁰⁰	2.22 γρ.	14 χιλ.	
<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i> , αρ. 61.			
6) Παρίσι, Delepierre 24.			
4 ⁰⁰	2.01 γρ.	13 χιλ.	Πίν. 54
7) Αθήνα 2183.			
12 ⁰⁰	1.37 γρ.	13 χιλ.	

Ε. Πήγασος με το πτερό σε έκταση σε πτήση δ.

Ο. Ό.π., αλλά μεταξύ των αιχμών Θ-Ε.

1217.	1) Αθήνα, Μουρούζη.		
11 ⁰⁰	1.89 γρ.	14 χιλ.	Πίν. 54
Ποστολάκας 1868, αρ. 760.			
2) Αθήνα, Μουρούζη.			
3 ⁰⁰	1.85 γρ.	13 χιλ.	
Ποστολάκας 1868, αρ. 757.			

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά μεταξύ των αιχμών Φ-Ι.

Αθήνα, Σούτσου.			
5 ⁰⁰	1.95 γρ.	14 χιλ.	
<i>SNG Soutzos</i> 512.			

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ αρ. – ΔΙΑΚΡΙΤΟΣ δ. Περίτεχνη τρίαινα στραμμένη προς τα κάτω.

1218.	1) Λονδίνο 1866,1201.2388.		
3 ⁰⁰	2.07 γρ.	13 χιλ.	
<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i> , αρ. 63.			
2) Παρίσι 147.			
12 ⁰⁰	1.85 γρ.	12 χιλ.	
3) Βερολίνο 5400 JF.			
4 ⁰⁰	1.79 γρ.	11 χιλ.	Πίν. 54

- 4) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
 10^{00} 1.75 γρ. 11.5 χιλ.
- 5) Βερολίνο 7717 JF.
 9^{00} 1.75 γρ. 11 χιλ.
- 6) Νέα Υόρκη 2008.10.49' εκ M&M Deutschland 23, 18
 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 284.6.
 9^{00} 1.62 γρ. 11.2 χιλ.
- 7) Αθήνα, Μουρούζη.
 3^{00} 1.57 γρ. 11 χιλ.
 Ποστολάκας 1878, αρ. 807.
- 8) Μόναχο 824.
 1^{00} 1.56 γρ. 11.5 χιλ.
- 9) Αθήνα, Μουρούζη.
 2^{00} 1.45 γρ. 12 χιλ.
 Ποστολάκας 1878, αρ. 808.
- 10) Βερολίνο, C.R. Fox 1873.
 10^{00} 1.27 γρ. 10.5 χιλ.

Προτομή Πηγάσου – δελφίνι

Ε. Προτομή Πηγάσου δ.

Ο. Δελφίνι δ., πάνω τρίαινα δ.

1219. Βιέννη 12443.
 5^{00} 4.60 γρ. 16.5 χιλ. **Πίν. 54**

Ε. Α. Προτομή Πηγάσου αρ.

Ο. Α. Δελφίνι αρ.

1220. 1) Αθήνα, Μουρούζη.
 5^{00} 2.03 γρ. 11.5 χιλ.
 Ποστολάκας 1868, αρ. 746.

2) Λονδίνο 1866, 1201.2378.
 6^{00} 1.76 γρ. 12.5 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 67.

3) Αθήνα, Μουρούζη.

12⁰⁰ 1.39 γρ. 12.5 χιλ. Πίν. 54
Ποστολάκας 1868, αρ. 747.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π., αλλά στο πεδίο κάτω τρίαίνα αρ.

1221.

1) Κοπεγχάγη.

3⁰⁰ 2.38 γρ. 14 χιλ.

SNG Cop. 374.

2) Νέα Υόρκη 2008.10.51' εκ M&M Deutschland 23, 18
Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 286.2.

9⁰⁰ 2.30 γρ. 13.4 χιλ.

3) Berlin, C.R. Fox,

12⁰⁰ 2.13 γρ. 13.5 χιλ.

4) Παρίσι, Delepierre 25.

3⁰⁰ 2.11 γρ. 12 χιλ.

5) Λευκάδα (Οδός Φιλοσόφων, Α' τμήμα, Δ14-Δ16,
87/2001).

9⁰⁰ 2.09 γρ. 14 χιλ.

6) Νέα Υόρκη 2008.10.52' εκ M&M Deutschland 23, 18
Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 286.3.

8⁰⁰ 2.09 γρ. 13.7 χιλ.

7) Νέα Υόρκη 1944.100.19367.

3⁰⁰ 1.93 γρ. -

8) Νέα Υόρκη 2008.10.54' εκ M&M Deutschland 23, 18
Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 286.5.

12⁰⁰ 1.91 γρ. 12 χιλ.

9) Αθήνα, Μουρούζη.

3⁰⁰ 1.90 γρ. 11.5 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 749.

10) Νέα Υόρκη 2008.10.50' εκ M&M Deutschland 23, 18
Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 286.1.

6⁰⁰ 1.89 γρ. 12.8 χιλ.

11) Λονδίνο 1866,1201.2379.

7 ⁰⁰	1.87 γρ.	14 χιλ.	
<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i> , αρ. 64.			
12) Βερολίνο 9336.			
2 ⁰⁰	1.88 γρ.	13 χιλ.	
13) Λευκάδα 13.			
11 ⁰⁰	1.84 γρ.	13 χιλ.	
14) Βερολίνο.			
8 ⁰⁰	1.82 γρ.	14 χιλ.	
15) Λονδίνο G.640.			
3 ⁰⁰	1.75 γρ.	12.5 χιλ.	
16) Νέα Υόρκη 2008.10.53' εκ M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 286.4.			
6 ⁰⁰	1.62 γρ.	14 χιλ.	
17) Λονδίνο 1866,1201.209.			
12 ⁰⁰	1.60 γρ.	12.5 χιλ.	
<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i> , αρ. 66.			
18) Αθήνα, Μουρούζη.			
7 ⁰⁰	1.55 γρ.	11.5 χιλ.	Πίν. 54
Ποστολάκας 1868, αρ. 748.			
19) Λονδίνο 1866,1201.2380.			
9 ⁰⁰	1.47 γρ.	13 χιλ.	
<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i> , αρ. 65.			
20) Βιέννη 12440.			
6 ⁰⁰	1.46 γρ.	13 χιλ.	
21) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 285.			
10 ⁰⁰	0.97 γρ.	12 χιλ.	Πίν. 54
22) Βιέννη 27302.			
-	-	-	

Πήγασος – Πήγασος

Ε. Πήγασος με το πτερό σε έκταση σε πτήση δ. Υστερόσημο Λ.

Ο. Πήγασος σε πτήση αρ. (έγκοιλος τύπος).

1222.

Αθήνα, Μουρούζη.

1⁰⁰

1.98 γρ.

13 χιλ.

Πίν. 54

Ποστολάκας 1868, αρ. 761.

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

*B. Η νομισματική παραγωγή μετά το
167 π.Χ.*

Z' περίοδος (160 π.Χ. περ. – γ' τέταρτο 1^ο αι. π.Χ.)

Τα νομίσματα (πίν. 55-63 – αρ. 1223-1393)

Το νομισματοκοπέιο της Λευκάδας, μετά από ένα μεγάλο κενό στην παραγωγή εκδόσεων, αργυρών και χάλκινων, αφού ως μέλος του Ακαρνανικού Κοινού χρησιμοποιούσε τα ομοσπονδιακά νομίσματα,¹⁰²⁶ ενεργοποιείται εκ νέου μετά το 167 π.Χ. Η πόλη, όχι μόνον παύει να είναι η *caput Acarnaniae*, αλλά αποσπάται από το Ακαρνανικό Κοινό και ανακηρύσσεται από τους Ρωμαίους *civitas libera*.

Η περίοδος μετά το 167 π.Χ. αποτελεί ουσιαστικά ένα νέο κεφάλαιο στη νομισματική ιστορία της Λευκάδας, καθώς υιοθετεί νέα εικονογραφικά θέματα για τις αργυρές και χάλκινες εκδόσεις της, αλλά και διαφορετικό σταθμητικό κανόνα: η βασική νομισματική μονάδα αλλάζει από τον κορινθιακό στατήρα στο αττικό δίδραχμο.¹⁰²⁷

Αργυρή νομισματοκοπία

1^η σειρά: Στατήρες E382-E415 / O801-O899

Δραχμές E416-E419 / O900-O903

Οι αργυρές εκδόσεις της **Z' περιόδου** κατανέμονται σε μία μοναδική σειρά, βάσει των διασταυρώσεων των σφραγίδων και των τεχνοτροπικών παρατηρήσεων. Συνολικά συγκεντρώθηκαν 237 δίδραχμα που παρήχθησαν από 34 σφραγίδες εμπροσθοτύπου και 99 σφραγίδες οπισθοτύπου και πέντε δραχμές που παρήχθησαν από τέσσερις σφραγίδες εμπροσθοτύπου και ισάριθμες οπισθοτύπου. Ο λόγος του αριθμού των νομισμάτων (n) προς τις εμπρόσθιες σφραγίδες (d) που εντοπίστηκαν είναι 7, ενώ ο αρχικός αριθμός των εμπρόσθιων σφραγίδων (D) είναι το 36 με ένα διάστημα εμπιστοσύνης 95% ανάμεσα στο 34 και το 39.

¹⁰²⁶ Βλ. *Ιστορικό Πλαίσιο*, σσ. 54-76, σχετικά με την προσχώρηση της Λευκάδας στο Ακαρνανικό Κοινό, την ανακήρυξή της σε πρωτεύουσά του και έδρα του επίσημου νομισματοκοπέιου του.

¹⁰²⁷ Τα αθηναϊκά τετράδραχμα «νέας τεχνοτροπίας» κυριαρχούν εκ νέου στις αγορές μετά τα μέσα του 2^{ου} αι. π.Χ. και επηρεάζουν τις εκδόσεις των κατά τόπους νομισματοκοπειών. Στην περιοχή της Ακαρνανίας είναι εμφανής η επιρροή τους στις εκδόσεις του Θυρρείου (Λιάμπη 1994, σσ. 267-278). Βλ. σχετικά *Μετρολογικά Ζητήματα*, σσ. 833-834.

Αργυρά νομίσματα της όψιμης νομισματικής δραστηριότητας της Λευκάδας έχουν εντοπιστεί μόλις σε τρεις «θησαυρούς»,¹⁰²⁸ ενώ λίγα είναι και τα ανασκαφικά ευρήματα.¹⁰²⁹ Τα πολυάριθμα, όμως, χάλκινα νομίσματα από τις ανασκαφικές έρευνες που περιλαμβάνουν αντίστοιχους με τις αργυρές εκδόσεις τύπους και ονόματα, προσφέρουν σημαντικά στοιχεία.

Όλες οι αργυρές εκδόσεις της περιόδου είναι ενεπίγραφες με το εθνικό στην οπίσθια όψη, ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ, συνοδευόμενο πάντα από ένα όνομα σε ονομαστική, μονογραφήματα και σύμβολα.

Ως εμπροσθότυπος των διδράχμων αποδίδεται το λατρευτικό άγαλμα της Αφροδίτης.¹⁰³⁰ Ο βασικός εικονογραφικός τύπος έχει τα ακόλουθα στοιχεία: η θεά παριστάνεται ιστάμενη, προς τα δεξιά, πάνω σε βάθρο. Το βάθρο, υψηλό ή χαμηλό, φέρει κυμάτιο στις απολήξεις, ενώ σε ορισμένα νομίσματα η θεά εικονίζεται πάνω σε απλή βάση. Η κόμη της θυμίζει τις πεπονόσχημες κομμώσεις των ελληνιστικών χρόνων και ανασηκώνεται ψηλά σε λαμπάδιο, ενώ τυλιγμένοι βόστρυχοι δημιουργούν ένα στεφάνι γύρω από την κεφαλή που δένεται με ταινίες.¹⁰³¹ Σε μία περίπτωση διακρίνονται και οι μίτοι (E407). Πάνω από την κεφαλή της θεάς απεικονίζεται μηνίσκος, οριζόντια τοποθετημένος. Η Αφροδίτη φοράει ποδήρη χιτώνα ζωσμένο στη μέση και λοξό ιμάτιο με πλούσιες πτυχώσεις, ενώ σε ορισμένα νομίσματα διακρίνεται ο κόλπος.¹⁰³² Η απόληξη του ιματίου, άλλοτε είναι συμμετρική, άλλοτε μακρύτερη στη ράχη, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις είναι

¹⁰²⁸ Δίδραγμα της Λευκάδας εντοπίστηκαν στον «θησαυρό» *CH VIII*, 605 με περιοχή απόκρυψης το χώρο της βορειοδυτικής Ελλάδας. Επίσης, σε δύο μικρά σύνολα αμιγώς διδράχμων από ανασκαφές στη Λευκάδα (οικόπεδο Λογοθέτη, Fiedler 2003, σσ. 304-305) και την Αμβρακία (οικόπεδο Καρανίκα, *AD 47* (1992), σσ. 249-250), βλ. «*Θησαυροί*», σσ. 894-895.

¹⁰²⁹ Μεμονωμένα ευρήματα έχουν εντοπιστεί στη Λευκάδα (οικόπεδο Λογοθέτη, Fiedler 2003, σ. 304), στην Αμβρακία (οικόπεδο Τσιτσιμπρίκου, *AD 39* (1984), σσ. 178-180) και στην Κέρκυρα (κτήμα Μον Ρεπό, *AD 19* (1964), σ. 327), ενώ υπάρχουν και δύο νομίσματα (παράδοση ιδιωτών) από την περιοχή του Κάστρου Χανόπουλο στην Άρτα (αρχαία Αμβρακία) και την Καστρίτσα Ιωαννίνων (αρχαία Τέκμων).

¹⁰³⁰ Για την ταύτιση της απεικονιζόμενης θεάς με την Αφροδίτη, βλ. *Εικονογραφικά ζητήματα*, σσ. 114-116. Για την πιθανή θέση του ναού, βλ. *Αρχαιολογικά δεδομένα*, σ. 87.

¹⁰³¹ Για τις κομμώσεις, βλ. Gkikaki 2011, σσ. 267-269.

¹⁰³² Η Αφροδίτη αναφέρεται συχνά ενδεδυμένη με διπλό χιτώνα, βλ. *BMC (Thessaly to Aetolia)*, αρ. 78. Ο τρόπος, όμως, που αποδίδονται οι πτυχώσεις, κυρίως κάτω από τη μασχάλη υποδεικνύουν ως ενδυμασία τον χιτώνα με το λοξό ιμάτιο.

σχηματοποιημένη και θυμίζει το μοτίβο της χελιδονοουράς, όπως αποδίδεται στην ελληνιστική αγγειογραφία το ιμάτιο της Αθηνάς.¹⁰³³ Στο προτεταμένο δεξί χέρι κρατάει *άφλαστον*, τη διακοσμητική απόληξη της πρύμνης.¹⁰³⁴ Ο βραχίονας στις περισσότερες περιπτώσεις σχηματίζει μικρή αμβλεία ή ορθή γωνία.

Αν και ο βαθμός διατήρησης της πλειονότητας των νομισμάτων και το μέγεθος της παράστασης δεν επιτρέπουν τη διάκριση επιμέρους λεπτομερειών στη μορφή, εντούτοις μπορούν να γίνουν ορισμένες παρατηρήσεις. Γενικά εντοπίζεται μία αδυναμία στην ορθή απόδοση των αναλογιών του σώματος. Τα σκέλη της μορφής είναι δυσανάλογα κοντά συγκρινόμενα με τον κορμό, ενώ ο προτεταμένος βραχίονας είναι αφύσικα μεγάλος. Το σώμα καλύπτεται εξ ολοκλήρου κάτω από τον βαρύ χιτώνα, χωρίς να δηλώνεται η πλαστικότητα και οι καμπύλες του σώματος.

Στα αριστερά της θεάς απεικονίζεται ελάφι προς τα δεξιά.¹⁰³⁵ Το ζώο παριστάνεται ιστάμενο, με τα εμπρόσθια σκέλη στην πλειονότητα των νομισμάτων παράλληλα και τεντωμένα (E385), αλλά και σε ελαφρύ βηματισμό (E392) ή σπανιότερα με λυγισμένο το αριστερό εμπρόσθιο σκέλος (E388). Στα καλύτερα σωζόμενα νομίσματα διακρίνεται η επιμέλεια του χαρακτήρα για την απόδοση του όγκου του ζώου, αλλά και η διακοσμητική διάθεση στον τρόπο που φιλοτεχνεί τα περίτεχνα κέρατα και τα εμπρόσθια σκέλη, τονίζοντας τις μεταβάσεις των επιμέρους μερών, κυρίως των αρθρώσεων. Το ελάφι, άλλοτε αποδίδεται ως ημίτομο (E394), και άλλοτε προβάλλουν τα οπίσθια και η ουρά του (E384) ή και τα οπίσθια σκέλη του (E396).

Πίσω από την Αφροδίτη, στο πεδίο του νομίσματος, σε ορισμένες εκδόσεις απεικονίζεται σκήπτρο, το οποίο επιστέφεται με περιστέρι προς τα δεξιά, πτηνό το οποίο συνδέεται με τη λατρεία της Αφροδίτης. Το σκήπτρο έχει λογχόσχημη απόληξη για να στερεώνεται στο έδαφος (σαυρωτήρ) ή πατά πάνω σε ορθογώνια βάση. Το στέλεχος του, είτε είναι αδιακόσμητο με λίγες σκοτίες στο ανώτερο και κατώτερο τμήμα του (E388), είτε είναι κοκκιδωτό (E400).

¹⁰³³ Σχετικά με το ιμάτιο της Αθηνάς σε ελληνιστικούς παναθηναϊκούς αμφορείς, βλ. Βαλαβάνης 1991, σσ. 69-72.

¹⁰³⁴ Πρβλ. το νοτιοδυτικό άνεμο Λίβα (Γαρμπής) στο Ωρολόγιο του Κυρρήστου, ο οποίος κρατάει *άφλαστον* για να δηλώσει ένα ευχάριστο ταξίδι, καθώς θεωρούταν ούριος άνεμος. Για τα *άφλαστα*, την κατασκευή και τη λειτουργία τους, βλ. Svoronos 1914, σσ. 120-130. Για την ερμηνεία του συμβόλου, βλ. Brett 1936, σ. 23.

¹⁰³⁵ Για τη σύνδεση της Αφροδίτης με το ελάφι, βλ. *Εικονογραφικά ζητήματα*, υποσ. 554.

Η παράσταση περιβάλλεται από στεφάνι μυρτιάς, το οποίο δένει στο κατώτερο τμήμα της παράστασης, και στην πλειονότητα των περιπτώσεων φέρει και καρπούς. Το άγαλμα της Αφροδίτης συνήθως καλύπτει με το βάθρο το σημείο του δεσίματος. Υπάρχουν, όμως, και ελάχιστες περιπτώσεις στις οποίες το βάθρο παριστάνεται μέσα στο στεφάνι (E409). Το στεφάνι που περιβάλλει την παράσταση συχνά αναφέρεται ως στεφάνι δάφνης.¹⁰³⁶ Μία προσεκτικότερη, όμως, ματιά στα καλύτερα διατηρημένα νομίσματα, ιδίως σε εκείνα που αποδίδονται τα φύλλα με τους καρπούς, παραπέμπει σε μυρτιά. Η μυρτιά συγκριτικά με τη δάφνη έχει πιο οξύληκτα φύλλα και οι καρποί της φέρουν μία διχαλωτή απόληξη θυμίζοντας άνθη (E386). Εξάλλου, η μυρτιά συνδέεται άμεσα με τη λατρεία της Αφροδίτης, όπως αναφέρει στα ποιήματά του ο Βιργίλιος (Εκλ. 7.62) *formosae myrtus Veneri*, αλλά και με τον Αινεία (Βιργ., Αιν. 3. 19-48).¹⁰³⁷

Στο πεδίο των εμπρόσθιων όψεων φιλοξενούνται ενίοτε δευτερεύοντα σύμβολα, τα οποία δε συνδέονται με τη θεά και το απεικονιζόμενο θέμα, αλλά σχετίζονται πιθανόν με τους νομισματικούς υπαλλήλους της εκάστοτε έκδοσης. Παριστάνεται αετός σε στάση $\frac{3}{4}$ προς τα δεξιά πάνω σε οριζόντιο κεραυνό πίσω από το σκήπτρο, σε δύο παραλλαγές με κλειστά (E396) και ανοικτά πτερά (E409), γλαύκα κατ' ενώπιον με ορθάνοικτα πτερά πάνω στο δεξιό πήχη της Αφροδίτης (E394), Κέρας Αμαλθείας (E414) πίσω από το σκήπτρο και στάχυ (E415) μπροστά από το ελάφι. Τα σύμβολα, άλλοτε έχουν φιλοτεχνηθεί, όπως ο αετός και η γλαύκα, και άλλοτε αποδίδονται με προχειρότητα, όπως το στάχυ.

Στην εμπρόσθια όψη δεν είναι συχνή η απόδοση μονογραφημάτων, αφού εντοπίστηκαν μόνο σε δύο περιπτώσεις: στην αρχική σφραγίδα E382 το μονογράφημα Δ^P και στη σφραγίδα E405 το μονογράφημα \mathcal{A} .

Η δεξιόστορφη πρόρα πλοίου απεικονίζεται ως οπισθότυπος στα δίδραχμα της Λευκάδας. Στη συντριπτική πλειονότητα των νομισμάτων αναπαράγεται η εικονογραφία των ρωμαϊκών πλοίων, ενώ σε τέσσερις μόλις σφραγίδες απαντά το ελληνικό πολεμικό πλοίο των ελληνιστικών χρόνων. Η διάρθρωση της ρωμαϊκού τύπου πρόρας είναι η ακόλουθη: τα πλαϊνά του πλοίου στο πρωραίο κατάστρωμα,

¹⁰³⁶ Βλ. *BMC (Thessaly to Aetolia)*, αρ. 78.

¹⁰³⁷ Ο Βιργίλιος αφηγείται ένα επεισόδιο στον τάφο του αδελφού του Αινεία, Πολυδώρου. Πάνω από τον τάφο είχε φυτρώσει μία μυρτιά, την οποία μάταια προσπαθούσε να ξεριζώσει ο Αινείας. Τελικά, η μυρτιά με τα λογχόσχημα φύλλα που παραπέμπουν στη λόγχη που σκότωσε τον Πολύδωρο, αποτέλεσαν το σήμα του τάφου του.

είτε είναι ακόσμητα (O818), είτε φέρουν αποτροπαϊκό οφθαλμό και ζεύγος ασπίδων σε παράταξη (O807). Οι ασπίδες, άλλοτε κυκλικές, άλλοτε ωοειδείς, αποδίδονται αρκετά σχηματοποιημένες. Μάλιστα σε μία περίπτωση φαίνεται η μία να επικαλύπτει την άλλη (O814). Το *άκροστόλιον* καμπυλώνεται προς τα μέσα και σχηματίζει έλικα και ενίοτε στολίζεται με ταινίες (O855). Χαμηλότερα εντοπίζονται οι δύο πλαϊνοί ζωστήρες του πλοίου, οι οποίοι απολήγουν στην προεμβολίδα. Η προεμβολίδα των νομισμάτων της Λευκάδας πάντοτε διαμορφώνεται σε κεφαλή λέοντος,¹⁰³⁸ ενώ σε ορισμένες εκδόσεις φέρει γραμμική διακόσμηση (O869). Στο χαμηλότερο σημείο του πλοίου τοποθετείται ένα τρισηχιδές έμβολο. Πρόκειται για ένα χάλκινο εξάρτημα με τρία οριζόντια πτερύγια. Σε αρκετές σφραγίδες και το έμβολο φέρει γραμμική διακόσμηση. Εφόσον το έμβολο απεικονίζεται έξω από το νερό το πλοίο χαρακτηρίζεται ως *ανάστειρος*. Στη ζώνη της γάστρας μεταξύ της προεμβολίδας και του εμβόλου σχεδιάζεται ένα σχηματικά αποδοσμένο στεφάνι, δάφνης ή μυρτιάς (O874).¹⁰³⁹ Κάτω από το έμβολο οι λοξές παράλληλες γραμμές (O833) ή η ενιαία καμπύλη γραμμή (O866) αποδίδουν τη θάλασσα ή τα κύματα.

Συχνά ο χαρακτήρας επιλέγει να αποδώσει το πλοίο με περισσότερες λεπτομέρειες, εμπλουτίζοντας τη βασική τυπολογία που ήδη περιγράψαμε. Στην εμπρόσθια όψη O826 αποδίδει τις ξύλινες δέστρες στα πλαϊνά του πλοίου, πίσω από το ζεύγος των ασπίδων, ενώ παράλληλες λοξές γραμμές στα πλαϊνά του πλοίου (O830) μπορεί δηλώνουν τα στηρίγματα του εξωτερικού διαδρόμου¹⁰⁴⁰ ή τα κυρτά στηρίγματα του καταστρώματος.¹⁰⁴¹ Στα πλαϊνά του πλοίου, πίσω από τον οφθαλμό, σχεδιάζει την *παρεχειρσία* ή *άποστιδα*, μία κωπηλατική πλατφόρμα που εκτεινόταν σε όλο το μήκος του πλοίου και την οποία διακοσμεί με ζεύγος πτηνών, μάλλον αετών, με ανοικτά πτερά, ενώ στο τμήμα εκείνο της γάστρας, όπου τοποθετείται συνήθως το στεφάνι, σχεδιάζει ζώνη με θαλάσσια ζώα (O854), μία παραλλαγή του

¹⁰³⁸ Σχετικά με την προεμβολίδα, βλ. Svoronos 1914, σ. 143. Η διαμόρφωση της προεμβολίδας σε κεφαλή ζώου δεν είναι συχνή και συναντάται σε λίγες ρωμαϊκές εκδόσεις, πρβλ. κεφαλή κροκόδειλου σε εκδόσεις του C. Fonteius (114-113 π.Χ.) και λύκου σε εκδόσεις του P. Cornelius Lentulus Marcellinus (100 π.Χ.), και του Cn. Pompeius Magnus (45 π.Χ. ή αργότερα), βλ. Crawford 1974, 290/1, 329/2, 479/1. Βλ. επίσης το ανάγλυφο του Ακτίου (Συλλογή Medinaceli, Cordoba), όπου το προεμβόλιο απολήγει σε κεφαλή κριού.

¹⁰³⁹ Ο Morrison (1996, σ. 223) το αναφέρει ως το μοτίβο της ιχθυάκανθας και όχι ως στεφάνι.

¹⁰⁴⁰ Βλ. Basch 1985, εικ. 913-914.

¹⁰⁴¹ Πρβλ. το ανάγλυφο Lernormant, Morrison 1996, σσ. 185-187.

γνωστού θαλασσίου θιάσου: παριστάνονται ζεύγος δελφινιών προς τα δεξιά και ένα θαλάσσιο τέρας- ιππόκαμπος.¹⁰⁴² Η παρουσία των ζώων ίσως να έχει αποτροπαϊκή σημασία.¹⁰⁴³ Το πρόστεγον δεν είναι τυπικό στα ρωμαϊκά πλοία. Εντούτοις, σε λιγοστές σφραγίδες σχεδιάζεται πάνω στο κατάστρωμα. Οι εξωτερικές του επιφάνειες διακοσμούνται με δέρματα ζώων ή ξύλα χιαστί και ασπίδα, στοιχεία τα οποία αποδίδονται υπερβολικά σχηματοποιημένα (O866).

Όπως επισημάνθηκε παραπάνω, μεταξύ των όψιμων αργυρών εκδόσεων της Λευκάδας απεικονίζονται και πλοία των ελληνιστικών χρόνων (O810). Η πρόρα των πλοίων αυτών διαμορφώνεται σε σιγμοειδές *άκροστόλιον* και συνήθως διαθέτουν *πρόστεγον*¹⁰⁴⁴ πάνω στο κατάστρωμα. Στα πλαϊνά του πλοίου τοποθετείται ο οφθαλμός, ενώ απουσιάζει το ζεύγος των ασπίδων και στη θέση τους σχεδιάζονται οι εξωτερικές ενισχύσεις του πλοίου. Το προεμβόλιο έχει διχαλωτή απόληξη, ενώ το έμβολο παραμένει τρισχιδές και αμφότερα διακοσμούνται με τεθλασμένες γραμμές και στιγμές.

Σε μία περίπτωση το πλοίο είναι επώνυμο, καθώς στη γάστρα, στη θέση όπου συνηθέστερα τοποθετούν το στεφάνι φιλοξενείται το όνομα ΑΓΕΜΟΝΑ (O807).

Στο πεδίο των οπισθίων όψεων, πάνω από την πρόρα, υπάρχει ζεύγος επιγραφών: το εθνικό που αναγράφεται ολόκληρο και ένα όνομα σε ονομαστική. Πρώτο αναφέρεται το εθνικό με εξαίρεση το πρώτο νόμισμα της σειράς (O801).

Εκτός από επιγραφές στο πεδίο των νομισμάτων, εμφανίζεται ένα πλήθος μονογραφημάτων και συμβόλων. Τα μονογραφήματα συνηθέστερα τοποθετούνται μπροστά από την πρόρα και τα σύμβολα στο πεδίο πάνω από τις επιγραφές, χωρίς αυτό να αποτελεί κανόνα.

¹⁰⁴² Σχετικά με το θαλάσσιο θίασο, βλ. Καρούζου 1974, σσ. 26-44. Η απεικόνιση ενός θαλασσίου θιάσου ως διακοσμητικό θέμα στις πρόρες είναι σπάνιο, πρβλ. παράσταση δελφινιού στο κάτω τμήμα της γάστρας σε χάλκινο νόμισμα του Αυγούστου (36 μ.Χ.) (RPC 515), επίσης, σε ανάγλυφες παραστάσεις πλοίων στον κίονα του Τραϊανού στη Ρώμη (Basch 1987, σσ. 449-451). Σε νομίσματα της Φασήλιδος απεικονίζονται ιππόκαμπος ή δελφίνι κάτω από την πρόρα, αλλά όχι ως διακοσμητικό θέμα στη γάστρα, βλ. *Heipp-Tamer* 1993, αρ. 74 (δελφίνι), αρ. 127 (ιππόκαμπος). Θαλάσσιος θίασος απεικονίζεται κάτω από πρόρα σε ανάγλυφο σκύφο, όχι, όμως, επί της γάστρας, βλ. Grandjouan *et al.* 1989, σ. 7, πίν. 28.

¹⁰⁴³ Βλ. Svoronos 1914, σσ. 144-145.

¹⁰⁴⁴ Πρόκειται για ένα στέγαστρο στο ανώτερο τμήμα του σκάφους που προστάτευε τους κωπηλάτες. Ήταν κλειστό μπροστά για να μη μπαίνουν τα κύματα, ενώ το κυρτό ανοικτό πίσω τμήμα, απαραίτητο για τον εξαερισμό, έκλεινε με ασπίδες, δέρματα ή καφασωτά.

Ονόματα	Εμπρόσθια όψη		Οπίσθια όψη	
	Μονογράφημα	Σύμβολο	Μονογράφημα	Σύμβολο
ΜΑΡΑΙΟΣ				Πτερωτό κηρύκειο
<u>ΥΠΕΡΒΑΛΛΩΝ</u>				Πηδάλιο αρ.
				Πηδάλιο αρ.
				Πηδάλιο δ. ή αρ.
ΔΗΜΑΡΕΤΟΣ				Μηνίσκος
<u>ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ</u>				
				Στεφάνι
				Στεφάνι
<u>ΜΕΝΕΚΛΗΣ</u>				Πίλοι Διοσκούρων
<u>ΑΓΗΜΩΝ</u>				
<u>ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ</u>				Πίλοι Διοσκούρων
ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ				Βότρυς
ΘΕΟΚΛΗΣ				Μηνίσκος και αστέρι
<u>ΝΙΚΟΜΑΧΟΣ</u>				Τρίαινα κάτω δ.
				Τρίαινα πάνω δ.
<u>ΑΘΗΝΟΓΕΝΗΣ</u>				Κεφαλή κάπρου
ΣΩΤΙΩΝ				Ακτινοστεφής προτομή Ηλίου
ΔΑΜΥΛΟΣ				
				Οριζόντιος κεραυνός
				Οριζόντιος κεραυνός
		Γλαύκα ενώπιον		
<u>ΛΕΩΝ</u>				Αετός
		Αετός		
		Αετός		

		Αετός		
		Αετός		
ΣΤΡΑΤΩΝ			Δυσδιάκριτο	
<u>ΠΕΙΣΙΛΑΟΣ</u>		Γλαύκα ενόπιον κατ'		
				Τόννος
<u>ΛΥΚΟΦΡΩΝ</u>				
				
<u>ΟΨΙΜΟΣ</u>		Γλαύκα ενόπιον κατ'		
		Γλαύκα ενόπιον κατ'		
ΦΙΛΗΜΩΝ		Γλαύκα ενόπιον κατ'		Μηνίσκος
<u>ΝΙΚΟΜΗΔΗΣ</u>		Γλαύκα ενόπιον κατ'		Μηνίσκος
				Βότρυς
<u>ΛΥΚΙΝΟΣ</u>				Νίκη σε πτήση με στεφάνι
<u>ΛΥΣΙΜΑΧΟΣ</u>				Κεφαλή με μακριά κόμη
ΛΥΚΙΣΚΟΣ				Αετός με ανοικτά πτερά
<u>ΝΙΚΟΚΡΑΤΗΣ</u>				Μηνίσκος με αστέρι
				Μηνίσκος
ΔΑΜΟΚΡΑΤΗΣ				Κόσμημα της Ίσιδος
<u>ΦΙΛΙΟΣ</u>				Οριζόντιο ρόπαλο
ΝΙΚΑΡΧΟΣ				Τόννος (:)
<u>ΠΟΛΕΜΑΡΧΟΣ</u>				Ημίτομο ίππου
<u>ΒΑΘΥΟΣ</u>			Δυσδιάκριτο	
				Αετός
				
		Αετός πάνω σε κεραυνό		
		Αετός πάνω σε κεραυνό		
		Αετός πάνω σε κεραυνό		Αετός
ΦΙΛΑΝΔΡΟΣ				Βότρυς
				Βότρυς
				Βότρυς
				Βότρυς
ΘΕΟΔΩΡΟΣ		Κέρας		Κέρας Αμαλθείας

		Αμαλθείας		
		Κέρας Αμαλθείας	Α	Κέρας Αμαλθείας
		Κέρας Αμαλθείας	Ν	Κέρας Αμαλθείας
<u>ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ</u>		Στάχυ		Οριζόντιο ρόπαλο πάνω
ΔΙΑΚΡΙΤΟΣ		Στάχυ		Κάθετο ρόπαλο δ.

Συγκεντρωτικός πίν. 4: Κατάλογος ονομάτων, μονογραφημάτων και συμβόλων επί των διδράχμων.

Σημ. Τα ονόματα που υπογραμμίζονται εντοπίζονται αποκλειστικά σε αργυρές εκδόσεις.

Μοναδική αργυρή υποδιαίρεση της **Ζ΄ περιόδου** είναι η δραχμή, κατά τον μειωμένο κερκυραϊκό σταθμητικό κανόνα. Ως εμπροσθότυπος παριστάνεται ο Ηρακλής προς τα δεξιά. Ο ήρωας απεικονίζεται αγένειος και φοράει τη λεοντή στην κεφαλή, η οποία δένει μπροστά, στο λαιμό. Αν και δεν παρατηρείται το ίδιο υψηλό επίπεδο χάραξης σε όλες τις σφραγίδες, η κεφαλή αποπνέει ένταση στο πλάσιμο, ιδίως στην περιοχή των οφθαλμών. Αποδίδονται με λεπτομέρεια τα ανατομικά χαρακτηριστικά της λεοντής, ιδίως οι φλογόσχημοι βόστρυχοι της χαίτης. Κάτω από τη λεοντή, στο μέτωπο του ήρωα, προβάλλουν βόστρυχοι σε σειρά. Η παράσταση περιβάλλεται από στικτό κύκλο.

Ως οπισθότυπος των δραχμών χαράσσεται το *attributum* του ήρωα, το ρόπαλό του, οριζόντια τοποθετημένο. Το κεντρικό θέμα της παράστασης πλαισιώνεται από επιγραφές πάνω και κάτω, κατ' αντιστοιχία των διδράχμων, ενώ εμφανίζονται και μονογραφήματα στο πεδίο. Το όλον περιβάλλεται από στεφάνι δρυός με μεγάλα πλατιά φύλλα που δένει αριστερά.

Η κατάταξη των ελάχιστων δραχμών πραγματοποιήθηκε βάσει της κατάταξης των αντίστοιχων διδράχμων. Ως τελευταία έκδοση θεωρήθηκε η δραχμή με το όνομα *Νικόβουλος* (αρ. 1331), λόγω των «ατεχνιών» της. Τόσο στην αργυρή έκδοση, όσο και στις αντίστοιχες χάλκινες με το ίδιο όνομα, παρατηρούνται τεχνικές αδυναμίες, κυρίως ως προς την προσαρμογή των επιγραφών στον διαθέσιμο χώρο της σφραγίδας, τη χάραξη του Ν *ἐπὶ τὰ λαιὰ* (II), αλλά και η χρήση του C αντί του Σ. Τα στοιχεία αυτά υπαγορεύουν μία χαμηλότερη χρονολόγηση συγκριτικά με τον κύριο όγκο των διδράχμων.

Ονόματα	Εμπρόσθια όψη		Οπίσθια όψη	
	Μονογράφημα	Σύμβολο	Μονογράφημα	Σύμβολο
ΔΑΜΥΛΟΣ				
<u>ΛΥΣΙΜΑΧΟΣ</u>				
ΔΑΜΟΚΡΑΤΗΣ				
ΝΙΚΟΒΟΥΛΟΣ				

Συγκεντρωτικός πίν. 5: Κατάλογος ονομάτων και μονογραφήματων επί των δραχμών. Σημ. Τα ονόματα που υπογραμμίζονται εντοπίζονται αποκλειστικά σε αργυρές εκδόσεις.

Συνολικά στις αργυρές εκδόσεις (βλ. πίν. 4-5) καταγράφηκαν 34 ονόματα, εκ των οποίων τα δεκατέσσερα απαντούν και στις χάλκινες εκδόσεις. Η ερμηνεία των ονομάτων αυτών και η θέση που κατείχαν στη διαδικασία της έκδοσης των νομισμάτων θα συζητηθεί στη συνέχεια.

Το πέταλο των νομισμάτων, διδράχμων και δραχμών, είναι σχετικά λεπτό και στην πλειονότητά των εκδόσεων ομοιόμορφα κυκλικό. Οι παραστάσεις αποδίδονται σε χαμηλό ανάγλυφο. Παρατηρείται γενικά μία τάξη κατά την κοπή των νομισμάτων που δηλώνει προγραμματισμένη παραγωγή. Αν και οι παραστάσεις δεν είναι έκκεντρες, παρατηρείται, εντούτοις, δυσαρμονία στο μέγεθος των σφραγίδων σε σχέση με το μέγεθος των πετάλων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα μέρος από το στεφάνι μυρτιάς της εμπρόσθιας όψης και δευτερεύοντα θέματα της οπίσθιας (μονογραφήματα, σύμβολα) να βρίσκονται μερικώς εκτός του πετάλου.

Μεταξύ των νομισμάτων εντοπίστηκε μία εμπρόσθια σφραγίδα (E389), η οποία επισκευάστηκε και συνέχισε να χρησιμοποιείται έως την τελική καταστροφή της. Επίσης, έχει εντοπιστεί ένα επιβεβαιωμένα επικεκκομένο νόμισμα (αρ. 1275η) πάνω σε δίδραχμο Λευκάδας και εικάζεται και η παρουσία άλλων, λόγω της αδιαμόρφωτης ζώνης και των σπασιμάτων που παρατηρούνται στην περιφέρεια ορισμένων νομισμάτων (π.χ. O837, O844).

Για την έκδοση των αργυρών νομισμάτων της **Z' περιόδου** εργάστηκαν αρκετοί χαρακτες, καθώς διακρίνονται διαφορετικά καλλιτεχνικά χέρια, οι οποίοι, όμως, δεν ήταν όλοι του ίδιου καλλιτεχνικού επιπέδου. Σύμφωνα με την κατάταξη των νομισμάτων, βάσει των διασταυρώσεων των σφραγίδων, προοδευτικά το επίπεδο της χάραξης υποβαθμίζεται.

Χάλκινη νομισματοκοπία

Παράλληλα προς την έκδοση των αργυρών εκδόσεών της η Λευκάδα προχώρησε και στην έκδοση χάλκινων νομισμάτων. Η χάλκινη νομισματική δραστηριότητα της **Z' περιόδου** κατανέμεται σε δύο σειρές, με κριτήρια κυρίως εικονογραφικά. Συνολικά συγκεντρώθηκαν 839 νομίσματα, τα οποία στη συντριπτική τους πλειονότητα προέρχονται από σωστικές, κυρίως, ανασκαφικές έρευνες στη Λευκάδα. Έως τώρα έχουν εντοπιστεί λίγα μικρά θησαυρικά σύνολο, αμιγώς με χάλκινες εκδόσεις της **Z' περιόδου**.

Στις χάλκινες εκδόσεις απαντούν οι τύποι των αργυρών νομισμάτων, οι οποίοι εμπλουτίζονται με συναφή προς την Αφροδίτη και τον Ηρακλή θέματα.

Στην **1η σειρά** έχουν καταγραφεί 747 νομίσματα (συμπεριλαμβανομένων των αδιάγνωστων), τα οποία ταξινομούνται σε έξι εικονογραφικούς τύπους. Όλες οι εκδόσεις φέρουν το εθνικό της εκδότριας αρχής και ονόματα σε ονομαστική, με εξαίρεση τον τύπο βωμός / μηνίσκος και αστέρι, όπου αναγράφεται μόνον το εθνικό. Ο πιο διαδεδομένος τύπος είναι το δίπτυχο Ηρακλής / ρόπαλο και ακολουθεί το δίπτυχο Απόλλων / κιθάρα.

α. Προτομή Ηρακλέους / Κιθάρα¹⁰⁴⁵

Πρόκειται για ένα νέο εικονογραφικό θέμα. Ως εμπρόσθια όψη εικονίζεται προτομή Ηρακλέους με λεοντή στην κεφαλή που δένει στο λαιμό, κατά τον τύπο των δραχμών, προστίθεται, όμως, το ρόπαλο στο δεξιό ώμο του ήρωα. Η παράσταση περιβάλλεται από στικτό κύκλο.

Ως οπίσθια όψη αποδίδεται κιθάρα με ποικίλο αριθμό χορδών. Πρόκειται για μουσικό όργανο που χρησιμοποιούταν σε επίσημες εκδηλώσεις (εορτασμούς, διαγωνισμούς).¹⁰⁴⁶ Οι επιγραφές, το εθνικό και ένα όνομα σε ονομαστική, αναγράφονται κυκλοτερώς γύρω από το κεντρικό θέμα, χωρίς αυστηρή διάταξη. Σε μία περίπτωση εμφανίζεται και το πατρωνυμικό *Φιλήμων Φιλήμονος*. Στο πεδίο του νομίσματος απαντούν μονογραφήματα και σύμβολα.

¹⁰⁴⁵ Η παρουσίαση των τύπων θα ξεκινήσει από τη μεγαλύτερη υποδιαίρεση. Σχετικά με τις υποδιαίρεσεις των χάλκινων νομισμάτων της Λευκάδας, βλ. *Μετρολογικά Ζητήματα*, σσ. 843-849.

¹⁰⁴⁶ Για την κατασκευή του οργάνου, το συνήθη αριθμό χορδών, όπως εμφανίζεται στην αγγειογραφία και η χρήση του, βλ. Maas *et al.* 1989, σσ. 65-70.

β. Κεφαλή Ηρακλέους / Ρόπαλο

Ο τύπος αναπαράγει την εικονογραφία των δραχμών. Ως εμπρόσθια όψη απεικονίζεται η κεφαλή του Ηρακλέους. Ο ήρωας εμφανίζεται αγένειος, φοράει τη λεοντή, η οποία δένεται στο λαιμό, χωρίς δευτερεύοντα σύμβολα ή μονογραφήματα στο πεδίο. Σε ορισμένα νομίσματα η παράσταση περιβάλλεται από στικτό κύκλο.

Ως οπισθότυπος χαράσσεται ρόπαλο οριζόντια τοποθετημένο προς τα δεξιά. Στο πεδίο πάνω και κάτω τοποθετούνται οι επιγραφές, το εθνικό και το όνομα αντίστοιχα, σε μία ή δύο αράδες. Η παράσταση περιβάλλεται από στεφάνι δρυός, με πυκνά πλατιά φύλλα, το οποίο δένει αριστερά. Σε μία περίπτωση γύρω από το στεφάνι πλέκεται ταινία (πίν. 60, αρ. 1334). Στο πεδίο εμφανίζονται μονογραφήματα και σύμβολα, τα οποία συνδέονται με εκείνα των αργυρών εκδόσεων.

γ. Αφροδίτη / Πρώρα

Ο τύπος αναπαράγει την εικονογραφία των διδράχμων. Ως εμπροσθότυπος παριστάνεται το λατρευτικό άγαλμα της Αφροδίτης πάνω σε βάθρο προς τα δεξιά, συνοδεία του ελαφιού, επίσης προς τα δεξιά. Η θεά είναι ενδεδυμένη με ποδήρη χιτώνα και λοξό ιμάτιο, έχει την κόμη μαζεμένη ψηλά σε λαμπάδιο, ενώ πάνω από την κεφαλή αποδίδεται ο οριζόντιος μηνίσκος. Στο προτεταμένο δεξί χέρι κρατάει άφλαστον. Στο πεδίο αριστερά σε ορισμένες σφραγίδες απεικονίζεται σκήπτρο, το οποίο επιστέφεται από περιστέρι. Δεν εντοπίστηκαν στο πεδίο της εμπρόσθιας όψης δευτερεύοντα σύμβολα ή μονογραφήματα.

Ως οπισθότυπος αποδίδεται πρώρα πολεμικού πλοίου με δύο παραλλαγές: είτε η πρώρα καμπυλώνεται προς τα μέσα σχηματίζοντας έλικα, είτε προς τα έξω καταλήγοντας σε σιγμοειδές ακροστόλιο. Η α' παραλλαγή έχει προεμβόλιο που απολήγει σε κεφαλή λέοντος και τρισχιδές έμβολο και στο κάτω τμήμα της γάστρας τοποθετείται σχηματοποιημένο δάφνινο στεφάνι. Η β' παραλλαγή, κατ' αντιστοιχία των αργυρών διδράχμων, σχεδιάζεται με πρόστεγο και δισχιδές κοσμημένο προεμβόλιο. Στο πεδίο των νομισμάτων, συνηθέστερα πάνω από την πρώρα, τοποθετούνται οι επιγραφές και ενίοτε και μονογραφήματα.

δ. Απόλλων / Κιθάρα

Ως εμπρόσθια όψη παριστάνεται η κεφαλή του Απόλλωνος. Ο θεός της Μουσικής απεικονίζεται δαφνοστεφής, με στεφανωτή κόμμωση, τον *περίκομον*. Σε αρκετές περιπτώσεις, στο πίσω μέρος της κεφαλής το στεφάνι καταλήγει σε κρωβύλο.

Κάτω από το στεφάνι οι ελεύθεροι κυματοειδείς βόστρυχοι αποδίδονται φυσιοκρατικά και άλλοτε αρκετά σχηματοποιημένοι.¹⁰⁴⁷

Ως οπίσθια όψη εικονίζεται κιθάρα με ποικίλο αριθμό χορδών. Σε μία περίπτωση αντί κιθάρας παριστάνεται τρίχορδη λύρα (χέλυσ). Κάθετα στο πεδίο, αριστερά και δεξιά του μουσικού οργάνου, φιλοξενούνται οι επιγραφές σε μία ή δύο αράδες ανά όνομα. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι επιγραφές καταλαμβάνουν και τον ελεύθερο χώρο πάνω και κάτω από το κεντρικό θέμα. Δεν εμφανίζονται μονογραφήματα ή δευτερεύοντα σύμβολα στα πεδία των νομισμάτων.

ε. Βωμός / Περιστέρι

Ως εμπρόσθια όψη χαράσσεται βωμός με αναμμένη πυρά, παραπέμποντας στις θυσίες προς τιμήν της Αφροδίτης.¹⁰⁴⁸ Ο βωμός ανήκει στους βωμούς κυλινδρικού τύπου με διπλό κυμάτιο στις απολήξεις. Στα καλύτερα διατηρημένα παραδείγματα, διακρίνεται στο μέσο στεφάνι με καρπούς.¹⁰⁴⁹

Ως οπίσθια όψη παριστάνεται περιστέρι προς τα δεξιά με κλειστά πτερά, όπως απεικονίζεται και πάνω στο σκήπτρο των διδράχμων. Η θέση των επιγραφών δεν είναι αποκρυσταλλωμένη. Τοποθετούνται είτε και οι δύο (εθνικό και όνομα) μαζί πάνω από το πτηνό, είτε εναλλάξ πάνω και κάτω, καταλαμβάνοντας συχνά και το χώρο στο πεδίο δεξιά. Η παράσταση περιβάλλεται από στεφάνι μυρτιάς.

στ. Ελάφι / Μηνίσκος

Ως εμπροσθότυπος εικονίζεται ελάφι ιστάμενο προς τα δεξιά σε αγαλματική στάση. Συνήθως στο πεδίο πάνω από τη ράχη του ζώου φιλοξενείται μονογράφημα. Ως οπισθότυπος αποδίδεται μηνίσκος σε οριζόντια θέση και αστέρι με οκτώ ακτίνες, ενώ το εθνικό αναγράφεται κυκλοτερώς κάτω από το μηνίσκο. Στον τύπο αυτό δεν απαντούν ονόματα.

¹⁰⁴⁷ Για τις αντίστοιχες γυναικείες κομμώσεις κατά τα ελληνιστικά χρόνια, βλ. Gkikaki 2014, σσ. 12-13, και ιδίως τα παραδείγματα Ηα-M15 και Ηα-M17.

¹⁰⁴⁸ Σύμφωνα με την αφήγηση του Διονυσίου Αλικαρνασσεώς (*Ρωμ. Αρχ.* 1.50), ο Αινείας, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του από την Τροία προς την Ιταλία, ίδρυσε πολυάριθμα ιερά προς τιμή της μητέρας του Αφροδίτης και θυσίασε σε αυτά. Στην ευρύτερη περιοχή της Λευκάδας μας παραδίδει ίδρυση αντίστοιχων ιερών στη Ζάκυνθο, το Άκτιο και την Αμβρακία.

¹⁰⁴⁹ Σχετικά με τους βωμούς κυλινδρικού τύπου και τη διακόσμησή τους, βλ. Yavis 1949, σσ. 141-142, 148.

Οι δύο τελευταίοι τύποι, βωμός / περιστέρι και ελάφι / μηνίσκος με αστέρι που αποτελούν και τις μικρότερες υποδιαίρέσεις των χάλκινων νομισμάτων της Λευκάδας, ανασύρουν και αναπαράγουν μεμονωμένα θέματα από την εικονογραφία των διδράχμων και του τελετουργικού προς τιμήν της θεάς. Μάλιστα, ο μηνίσκος μαζί με το αστέρι, εμφανίζονται και ως δευτερεύον σύμβολο στο πεδίο των διδράχμων (Ο864).

Το πέταλο των χάλκινων νομισμάτων της *1^{ης} σειράς* δεν είναι ιδιαίτερα λεπτό και σε κάποιες περιπτώσεις είναι αρκετά παχύ (βλ. νομίσματα με το όνομα *Φιλώτας*). Το σχήμα του είναι κατά κανόνα κυκλικό και το ανάγλυφο των παραστάσεων χαμηλό. Η αδυναμία που παρατηρήθηκε στις αργυρές εκδόσεις ως προς την προσαρμογή του μεγέθους της σφραγίδας στο μέγεθος του πετάλου, παρατηρείται και στις χάλκινες και ίσως σε μεγαλύτερο βαθμό στο δίπτυχο Αφροδίτη / πρόρα. Στον εν λόγω τύπο τα πέταλα που χρησιμοποιήθηκαν είναι μικρότερα από αυτό που απαιτούσε το μέγεθος των αντίστοιχων σφραγίδων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα μέρος από το στεφάνι μυρτιάς της εμπρόσθιας όψης και δευτερεύοντα θέματα της οπίσθιας (μονογραφήματα, σύμβολα) να βρίσκονται συχνά εκτός του πετάλου.

Διακρίνονται διαφορετικά χέρια χαρακτών και, όπως επισημάνθηκε και στην αντίστοιχη αργυρή παραγωγή, η ποιότητα και η επιμέλεια της χάραξης φαίνεται να υποβαθμίζεται προς το τέλος της σειράς.

Συνολικά έχουν καταγραφεί εικοσιεπτά ονόματα, εκ των οποίων τα δώδεκα απαντούν αποκλειστικά σε χάλκινες εκδόσεις.

Όνομα	Εικονογραφικοί τύποι					
	Ηρακλής / Κιθάρα	Ηρακλής / Ρόπαλο	Αφροδίτη / Πρόρα	Απόλλων / Κιθάρα	Βωμός / Περιστέρι	Ελάφι / Μηνίσκος
<u>ΑΝΔΡΩΝΙΔΑΣ</u>		√		√		
ΔΑΜΟΚΡΑΤΗΣ		√	√	√		
ΔΑΜΥΛΟΣ		√	√	√		
ΔΗΜΑΡΕΤΟΣ	√	√				
ΔΙΑΚΡΙΤΟΣ		√	√	√	√	
<u>ΔΙΟΚΛΗΣ</u>		√		√		
<u>ΕΥΚΡΑΤΗΣ</u>		√		√		
ΘΕΟΔΩΡΟΣ				√	√	
ΘΕΟΚΛΗΣ		√				
<u>ΛΑΚΡΑΤΗΣ</u>					√	
ΛΥΚΙΣΚΟΣ		√		√		
ΜΑΡΑΙΟΣ		√		√		
ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ		√	√	√		
<u>ΝΙΚΑΝΩΡ</u>		√		√		
ΝΙΚΑΡΧΟΣ				√		
ΝΙΚΟΒΟΥΛΟΣ	√	√				
ΣΤΡΑΤΩΝ		√		√		
<u>ΣΥΜΜΑΧΟΣ</u>		√		√		
<u>ΣΩΚΡΑΤΗΣ</u>		√		√		
<u>ΣΩΚΡΑΤΙΔΑΣ</u>		√				
<u>ΣΩΣΑΝΔΡΟΣ</u>		√				
ΣΩΤΙΩΝ		√		√		
<u>ΤΙΜΟΘΕΟΣ</u>		√				
ΦΙΛΑΝΔΡΟΣ			√			
ΦΙΛΗΜΩΝ	√	√		√		
<u>ΦΙΛΙΣΤΟΣ</u>		√		√		
<u>ΦΙΛΩΤΑΣ</u>	√	√				

Συγκεντρωτικός πίν. 6: Ονόματα και χάλκινες υποδιαίρεσεις *1^{ης} σειράς* της *Ζ'* περιόδου.

Σημ. Τα ονόματα που υπογραμμίζονται εντοπίζονται αποκλειστικά σε χάλκινες εκδόσεις.

Στη *2^η σειρά* κατατάσσονται, κυρίως βάσει της εικονογραφίας και ορισμένων τεχνικών ζητημάτων, 92 νομίσματα, σύμφωνα με τις έως τώρα έρευνες. Όλες οι εκδόσεις φέρουν το εθνικό της εκδότριας αρχής σε γενική και ονόματα σε ονομαστική. Στην σειρά αυτή απαντούν μόνο δύο ονόματα, τα οποία δεν έχουν έως τώρα καταγραφεί σε αργυρές εκδόσεις: Αρτεμάς και Δίων.

Στη *2^η σειρά* αναπαράγονται εικονογραφικοί τύποι της *1^{ης} σειράς* με διαφοροποιήσεις ή παραλλαγές. Στο δίπτυχο *προτομή Ηρακλέους / κιθάρα* η παράσταση της εμπρόσθιας όψης περιβάλλεται από στικτό κύκλο, ενώ στην οπίσθια όψη η κιθάρα, επίσης με ποικίλο αριθμό χορδών, αποδίδεται πιο επιμήκης.

Στο δίπτυχο *Ηρακλής / ρόπαλο* ο ήρωας απεικονίζεται «ασκεπής», χωρίς τη λεοντή στην κεφαλή, η οποία, όμως, παραμένει δεμένη γύρω από το λαιμό. Παριστάνεται με βραχεία κόμη από μικρούς βοστρύχους και κάπως πιο ευτραφής. Η

παράσταση περιβάλλεται από στικτό κύκλο. Αντίθετα ο τύπος της οπίσθιας όψης δε διαφοροποιείται.

Σημαντική εικονογραφική παραλλαγή παρατηρείται στο δίπτυχο *Αφροδίτη / πρόρα*. Ως εμπρόσθια όψη δεν εικονίζεται πλέον ο αγαλματικός τύπος της θεάς, αλλά η θεά σε κίνηση. Η Αφροδίτη απεικονίζεται σε στάση $\frac{3}{4}$ προς αριστερά. Στο δεξί προτεταμένο χέρι της κρατάει άφλαστον, αλλά εμφανίζεται και ένα δεύτερο αντικείμενο στο χαμηλωμένο αριστερό χέρι της. Το σύμβολο ο Ποστολάκας και ο Imhoof-Blumer¹⁰⁵⁰ το είχαν περιγράψει ως τόξο, ενώ ο Gardner¹⁰⁵¹ ως σφυρί. Είναι γεγονός ότι μόνον σε ένα νόμισμα της Συλλογής Μουρούζη παριστάνεται με σαφήνεια τόξο.¹⁰⁵² Στα υπόλοιπα νομίσματα απεικονίζεται ένα επίμηκες αντικείμενο, το οποίο δε μπορεί να αντιστοιχεί σε τόξο. Ίσως να μην πρόκειται για σφυρί, αλλά για κοντό σκήπτρο, το οποίο απουσιάζει από τη σύνθεση.¹⁰⁵³ Η θεά είναι ενδεδυμένη με ποδήρη χιτώνα και λοξό ιμάτιο. Έχει ανασηκωμένη την κόμη σε λαμπάδιο. Δίπλα στη θεά αποδίδεται το ελάφι σε στάση $\frac{3}{4}$ προς αριστερά, το οποίο εμφανίζεται ως ημίτομο. Όλη η παράσταση βρίσκεται μέσα σε στεφάνι μυρτιάς, το οποίο δένει στο κάτω τμήμα του. Από την αντίστοιχη εικονογραφία της *1^{ης} σειράς*, απουσιάζει ο μηνίσκος πάνω από την κεφαλή της θεάς, το ελεύθερο σκήπτρο με την επίστεψη περιστεριού, ενώ δεν εμφανίζονται δευτερεύοντα σύμβολα ή μονογραφήματα στο πεδίο.

Ως οπίσθια όψη εικονίζεται πρόρα πλοίου προς τα δεξιά, αρκετά απλοποιημένη συγκριτικά με εκείνες της *1^{ης} σειράς*. Η επιφάνειας της γάστρας είναι ακόσμητη, όπως η προεμβολίδα και το έμβολο. Οι επιγραφές τοποθετούνται πάνω και κάτω από την πρόρα, με το εθνικό να χαράσσεται πάνω. Στο πεδίο αριστερά της πρόρας αποδίδεται μονογράφημα. Η παράσταση βρίσκεται μέσα σε στικτό κύκλο.

Τέλος, το δίπτυχο *Απόλλων / κιθάρα* αναπαράγει τον τύπο της *1^{ης} σειράς* χωρίς διαφοροποιήσεις.

Αξιολογώντας την παραγωγή της *2^{ης} σειράς* μπορούν να γίνουν οι ακόλουθες παρατηρήσεις: α) εισάγονται παραλλαγές των θεμάτων που εμφανίστηκαν κατά την

¹⁰⁵⁰ Ποστολάκας 1878, σ. 76· Imhoof-Blumer 1878, σ. 134.

¹⁰⁵¹ Ο Gardner, αν και ταυτίζει τη θεά και με την Αρτέμιδα, εντούτοις δεν αναφέρει τόξο, βλ. *BMC (Thessaly to Aetolia)*, αρ. 105-107.

¹⁰⁵² Βλ. Ποστολάκας 1868, αρ. 772.

¹⁰⁵³ Πρβλ. *LIMC*, λ. Aphrodite 332b, παράσταση Αφροδίτης σε χάλκινο νόμισμα Σμύρνης να κρατάει κοντό σκήπτρο.

1^η σειρά, β) η τεχνοτροπία τους εμφανίζεται περισσότερο επηρεασμένη από τη ρωμαϊκή τέχνη, κυρίως ως προς τη μορφή του Ηρακλέους με τη λεοντή το λαιμό και γ) τόσο οι παραστάσεις των εμπροσθοτύπων, όσο και των οπισθοτύπων οριοθετούνται οπωσδήποτε, είτε με στικτό κύκλο, είτε με στεφάνι μυρτιάς ή δρυός.

Παρατηρούνται, επίσης, ορισμένες τεχνικής φύσεως αλλαγές στις εκδόσεις της **2^{ης} σειράς**. Σε όλα τα νομίσματα επισημάνθηκε μία συμμετρική, μη διαμπερής οπή στο κέντρο, η οποία δηλώνει αλλαγή στον τρόπο κατασκευής τους. Η οπή εντοπίζεται στην εμπρόσθια όψη των νομισμάτων με εξαίρεση στο δίπτυχο Αφροδίτη / πρόρα.¹⁰⁵⁴

Τα πέταλα των νομισμάτων της **2^{ης} σειράς** είναι ομοιόμορφα κυκλικά και οι παραστάσεις αποδίδονται σε χαμηλό ανάγλυφο. Παρατηρείται γενικότερα μία ομοιομορφία στις εκδόσεις της σειράς και σε συνδυασμό με το γεγονός ότι απαντούν μόνο δύο ονόματα, συμπεραίνουμε ότι πρόκειται για μία βραχύβια παραγωγή.

Όνομα	Εικονογραφικοί τύποι			
	Ηρακλής/ Κιθάρα	Ηρακλής με λεοντή στο λαιμό / Ρόπαλο	Αφροδίτη / Πρόρα	Απόλλων / Κιθάρα
ΑΡΤΕΜΑΣ	√	√	√	√
ΔΙΩΝ	√	√	√	

Συγκεντρωτικός πίν. 7: Ονόματα και χάλκινες υποδιαιρέσεις **2^{ης} σειράς** της **Ζ'** περιόδου.

Οι «άρχοντες του νομισματοκοπείου»

Όπως ήδη προαναφέρθηκε, η νομισματική παραγωγή της Λευκάδας τη **Ζ'** περιόδου, αργυρών και χάλκινων νομισμάτων, είναι στην συντριπτική της πλειονότητα ενεπίγραφη. Φέρει το εθνικό της εκδότριας αρχής, *Λευκαδίων*, και ένα πλήθος ονομάτων σε ονομαστική. Συνολικά έχουν καταγραφεί σαράντα-οκτώ ονόματα.

Αντιπαραβάλλοντας τον κατάλογο των ονομάτων με εκείνον του Imhoof-Blumer¹⁰⁵⁵ και του Leschhorn¹⁰⁵⁶ διαπιστώθηκε ότι ορισμένα από τα ονόματα που παραθέτουν δεν έχουν εντοπιστεί στο υπό εξέταση υλικό. Στις αργυρές εκδόσεις ο Imhoof-Blumer αναφέρει την ύπαρξη δραχμής με το όνομα *Δίων* στη συλλογή

¹⁰⁵⁴ Επισημαίνεται, πάντως, ότι με κατασκευαστικά κριτήρια ως εμπροσθότυπος πρέπει να θεωρηθεί η πρόρα. Σχετικά με την ερμηνεία της μη διαμπερής οπής, βλ. Βεργάκη – Χρόνη 2015, σσ. 85-88.

¹⁰⁵⁵ Imhoof-Blumer 1878, σσ. 135-136.

¹⁰⁵⁶ Leschhorn 2009, σσ. 1032-1033.

Prokesch von Osten¹⁰⁵⁷ και δίδραχμου με το όνομα *Νικαγόρας* στη συλλογή Gessner. Επίσης, παραδίδεται το όνομα *Πετοκλής* στη συλλογή Hunterian της Γλασκώβης. Στην έκδοση, όμως, της εν λόγω συλλογής το 1901¹⁰⁵⁸ δεν αναφέρεται πουθενά το όνομα αυτό και κατά τη γνώμη μου πρόκειται για εσφαλμένη ανάγνωση του ονόματος *Αριστοκλής*.¹⁰⁵⁹ Το όνομα *Ιππομένης* που αναφέρεται σε δίδραχμο της συλλογής McClean είναι *Αριστομένης*, όπως συνάγεται από τις διασταυρώσεις των σφραγίδων.

Ως προς τα ονόματα που εντοπίζονται σε χάλκινες εκδόσεις το όνομα *Δημήτριος*¹⁰⁶⁰ αποτελεί εσφαλμένη ανάγνωση του ονόματος *Δημάρετος*¹⁰⁶¹ και το *Θεόφιλος* του *Φιλάνδρος*,¹⁰⁶² ενώ δεν έχει εντοπιστεί νόμισμα με το όνομα *Σωτήριχος*.¹⁰⁶³

Σχετικά με την ερμηνεία και το ρόλο των προσώπων που εμφανίζονται στην οπίσθια όψη των νομισμάτων έχουν κατά καιρούς διατυπωθεί διάφορες απόψεις:¹⁰⁶⁴ είτε αναγράφεται ο επώνυμος άρχοντας της πόλης ή κάποιο άλλο δημόσιο αξίωμα, είτε πρόκειται για νομισματικούς υπαλλήλους που ήταν επιφορτισμένοι με την οργάνωση του νομισματοκοπείου και τον έλεγχο της παραγωγής, είτε για χορηγούς που είχαν αναλάβει ως *λειτουργία* ή *λειτουργοί* τα έξοδα της εκάστοτε έκδοσης.

Σε αντίθεση με ό,τι συνέβαινε στη Ρώμη¹⁰⁶⁵ στον ελλαδικό χώρο δεν υπήρχε θεσμοθετημένο αξίωμα για τον υπεύθυνο των νομισματικών εκδόσεων, το οποίο ίσως

¹⁰⁵⁷ Αν και η συλλογή νομισμάτων του Prokesch von Osten αγοράστηκε από το Münzkabinett του Βερολίνου το 1875, εντούτοις δεν εντόπισα καμία δραχμή με το όνομα *Δίων*. Επίσης, στο χειρόγραφο από τον ίδιο Prokesch von Osten κατάλογο της συλλογής του, τον οποίο μου έθεσε υπ' όψιν ο Dr. Damhen (Münzkabinett, Staatliche Museen zu Berlin), απαντά μόνο μία χάλκινη έκδοση με το όνομα *Δίων*.

¹⁰⁵⁸ Βλ. *Hunterian* 5-7.

¹⁰⁵⁹ Βλ. *Hunterian* 5. Αντίθετα ο Leschhorn (2009, σσ. 563, 755) προτείνει *Ιεροκλής*.

¹⁰⁶⁰ Eckel 1779, σ. 108, αρ. 4.

¹⁰⁶¹ Την επισήμανση έκανε ο Münsterberg, βλ. Leschhorn 2009, σ. 479.

¹⁰⁶² Η παρανόηση οφείλεται στα γράμματα που προηγούνται του ονόματος *Φιλάνδρος*. Σε νόμισμα του Hungarian National Museum (αρ. Kiss 205), το οποίο προέρχεται από την ίδια σφραγίδα με το νόμισμα του British Museum (*BMC [Thessaly to Aetolia]*, αρ. 113) διαβάζεται με ασφάλεια *Φίλαν[δρος]*.

¹⁰⁶³ Το όνομα *Σωτηρίσκος* αναφέρεται σε νόμισμα της συλλογής Thorvaldsen, η οποία περιήλθε στην κατοχή του Μουσείου Κοπεγχάγης. Στο *SNG Cop.* δεν εντοπίστηκε κάποια σχετική καταχώρηση.

¹⁰⁶⁴ Βλ. Fürtwangler 1982, σσ. 5-24· Leschhorn 2013, σσ. 159-161, με τη σχετική βιβλιογραφία.

¹⁰⁶⁵ Για το αξίωμα των *tresviri monetales*, βλ. Crawford 1974, σσ. 598-604· Melville Jones 1990, σσ. 187-190.

καθιερώνεται από το 2^ο αι. π.Χ. και εξής, όταν η παρουσία των Ρωμαίων γίνεται εντονότερη.¹⁰⁶⁶ Πάντως δεν υπήρχε κανόνας ως προς τη σήμανση των εκδόσεων και η πρακτική διέφερε από πόλη σε πόλη, με τη διάκριση των αρμοδιοτήτων να είναι εξίσου δύσκολη.¹⁰⁶⁷ Παραμένει, όμως, γεγονός αδιαμφισβήτητο ότι τα πρόσωπα, τα οποία παρουσιάζονται στις νομισματικές εκδόσεις, είτε κατέχοντας κάποιο δημόσιο αξίωμα ως επώνυμοι άρχοντες, είτε όντας επιφορτισμένοι με την οργάνωση και λειτουργία του νομισματοκοπείου ή την επίβλεψη της παραγωγής, προέρχονταν από τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα.¹⁰⁶⁸

Στην περίπτωση της Λευκάδας η απουσία επιγραφικών δεδομένων και αντίστοιχων αναφορών σε γραπτές πηγές, σε συνδυασμό με τις περιορισμένες γνώσεις μας σχετικά με την πολιτική της οργάνωση, δυσχεραίνουν την προσέγγιση του θέματος, για το οποίο μπορούν να γίνουν μόνον υποθέσεις εργασίας.

Η θέση που επιλέγεται για την αναγραφή των ονομάτων, όπου και το εθνικό, υπαγορεύει, κατά την άποψή μου, μία επισημότητα ως προς τα πρόσωπα. Θα πρέπει, επίσης, να ληφθεί υπ' όψιν το γεγονός ότι η Λευκάδα δέχεται άμεσες επιρροές από τη Ρώμη, ήδη από τις αρχές του 2^{ου} αι. π.Χ. Για τους λόγους αυτούς στα ονόματα που αναγράφονται στα νομίσματα θα αναγνώριζα «νομισματικούς άρχοντες» ή «κρατικούς αξιωματούχους»,¹⁰⁶⁹ οι οποίοι παρείχαν εγγύηση και επικύρωναν με την «υπογραφή» τους την παραγωγή. Δε μπορεί να προσδιοριστεί η χρονική διάρκεια της θητείας τους, ούτε εάν το αξίωμα που κατείχαν αποδιδόταν σε ένα μόνον πρόσωπο, ενώ πιθανώς υπήρχε και το δικαίωμα της επανεκλογής.¹⁰⁷⁰

Ο de Callataÿ¹⁰⁷¹ απέρριψε τη περίπτωση τα ονόματα να αναφέρονται σε άρχοντες, εξαιτίας των πυκνών διασταυρώσεων των σφραγίδων που εντοπίζονται

¹⁰⁶⁶ Πρβλ. επιγραφή από τη Δήλο του 169 π.Χ. (ID 461), στην οποία αναφέρεται [...δημό?]σιον [ἄν]δρες ο[ί] αἰρεθέντες ἐπὶ τὴν κοπὴν τοῦ νομίσματος.

¹⁰⁶⁷ Στεφανάκη 2012, σσ. 71-72, υποσ. 530.

¹⁰⁶⁸ Leschhorn 2013, σσ. 165-166.

¹⁰⁶⁹ Πρβλ. τις εκδόσεις της Κω, Στεφανάκη 2012, σ. 72.

¹⁰⁷⁰ Leschhorn 2013, σ. 165.

¹⁰⁷¹ de Callataÿ 2015, σσ. 255-256, 258. Μάλιστα, με αφορμή μία επιγραφή, σήμερα στη Βενετία (CIG 1846 IG IX 1², 4, 1231), στην οποία αναφέρονται ονόματα ίδια με εκείνα των διδράχμων (Βάθιος, Σώστρατος, Διάκριτος, Δαμύλος, Πολέμαρχος, Σωτίων, Αγήμων, Αριστομένης και Λέων), υποστήριξε ότι και οι αντίστοιχες νομισματικές τους εκδόσεις είναι σύγχρονες. Αυτό, όμως, δε συνεπάγεται υποχρεωτικά ταυτόχρονες εκδόσεις. Όντως εντοπίζεται διασταύρωση των σφραγίδων του εμπροσθοτύπου με έξι νομισματικούς άρχοντες, αλλά εντοπίζονται, συνηθέστερα με δύο, βλ. πίν. 8.

μεταξύ των ονομάτων και προτείνει τον όρο «νομισματικός υπάλληλος» (*moneyers*).¹⁰⁷² Αφενός, όμως, όπως επισημάνθηκε, δε γνωρίζουμε τον αριθμό των ατόμων στο «αξίωμα», ούτε τη διάρκεια της θητείας, αφετέρου το «σφιχτό» σχήμα των διασταυρώσεων των σφραγίδων που καταγράφεται αρχικά, εξασθενεί στην πορεία της παραγωγής (βλ. συγκεντρωτικός πίν. 8).¹⁰⁷³

<i>Εμπρ.</i>	<i>Ονόματα «νομισματικών αρχόντων»</i>					
E382	Μάραιος	Υπερβάλλων				
E383	Υπερβάλλων	Δημάρετος				
E384	Αριστοκλής	Μενεκλής	Αγήμων			
E386	Αριστοκλής	Αγήμων	Σώστρατος	Μένανδρος	Λέων	Δαμύλος
E387	Μενεκλής	Θεοκλής	Νικόμαχος			
E388	Αγήμων	Νικόμαχος				
E389	Αθηνογένης	Σωτίων	Δαμύλος	Νικομήδης		
E391	Δαμύλος	Λύκινος				
E392	Δαμύλος	Λέων	Στράτων			
E394	Δαμύλος	Πεισίλαος	Ώψιμος	Φιλήμων	Νικομήδης	
E404	Νικοκράτης	Δαμοκράτης				
E415	Αριστομένης	Διάκριτος				

Συγκεντρωτικός πίν. 8: Διασταυρώσεις σφραγίδων εμπροσθοτύπου με «νομισματικούς άρχοντες».

Τα μονογραφήματα και τα σύμβολα

Η προσπάθεια σύνδεσης, τόσο των συμβόλων, όσο και των μονογραφημάτων με τα ονόματα και τις διασταυρώσεις των σφραγίδων δεν απέδωσε σημαντικά αποτελέσματα. Στην επιφάνεια κατά κανόνα των οπισθοτύπων των αργυρών εκδόσεων και σπανιότερα των χάλκινων απαντούν μονογραφήματα (συγκεντρωτικοί πίν. 4, 6).¹⁰⁷⁴ Παρατηρείται κάποια σύνδεση μεταξύ των διασταυρώσεων των σφραγίδων και των μονογραφημάτων, αναγνωρίζεται, μάλιστα, το ίδιο χέρι του χαρακτή ή του σφραγιδοποιού, χωρίς, όμως, η σχέση αυτή να επαληθεύεται σε όλες τις περιπτώσεις. Μήπως πρόκειται, λοιπόν, για την «υπογραφή» του υπεύθυνου

¹⁰⁷² Σχετικά με τον όρο «νομισματικός υπάλληλος» βλ. Furtwängler 1982, σ. 7, υποσ. 20.

¹⁰⁷³ Μετά τον εμπροσθότυπο E394 δε διασταυρώνονται πλέον οι σφραγίδες ει μη μόνον σε δύο περιπτώσεις (E404 και E415).

¹⁰⁷⁴ Θα μπορούσε να θεωρηθεί κανόνας η παρουσία μονογραφημάτων στα αργυρά νομίσματα, καθώς μόνο σε πέντε εκδόσεις (Σώστρατος, Μένανδρος, Νικομήδης, Αριστομένης, Διάκριτος) δεν καταγράφονται. Αντίθετα στις χάλκινες εκδόσεις η παρουσία μονογραφημάτων είναι ισχνή (επτά μονογραφήματα), τα οποία δεν διασταυρώνονται με διαφορετικά ονόματα.

υπαλλήλου του νομισματοκοπείου; Η παντελής σχεδόν απουσία τους από τις ευτελούς μετάλλου χάλκινες εκδόσεις, ενισχύει την περίπτωση αυτή. Ελλείπει στοιχείων όλα τα ενδεχόμενα είναι προς το παρόν ανοικτά.

Μονογραφήματα	Ονόματα «νομισματικών αρχόντων»				
Νκ	Αριστοκλής	Δαμύλος	Λέων		
Α	Αγήμων	Θεοκλής	Νικόμαχος	Λέων	Φίλανδρος
Α	Αθηνογένης	Σωτίων	Δαμύλος	Λυσίμαχος	
Α	Δαμύλος	Πεισίλαος	Λυκόφρων	Όψιμος	Λυκίσκος
Δβ	Λυκίνος	Φίλιος			
Α	Λέων	Βάθιος	Φίλανδρος		
Ν	Πεισίλαος	Λυκόφρων	Όψιμος		

Συγκεντρωτικός πίν. 9: Διασταυρώσεις μονογραφημάτων με τους «νομισματικούς άρχοντες».

Μεταξύ των ονομάτων και των συμβόλων δε διαφαίνεται καμία άμεση σχέση και η παρουσία τους δεν αποτελεί κανόνα (βλ. πίν. 4, 10). Μήπως πρόκειται για σύμβολα των οικογενειών, από τις οποίες προέρχονταν οι «νομισματικοί άρχοντες»; Τόσο το μέγεθός τους, όσο και η θέση που χαράσσονται κάθε άλλο διακριτική μπορεί να θεωρηθεί. Εξάλλου, δεν ήταν πολλές εκείνες οι οικογένειες, τα μέλη των οποίων μπορούσαν να αναλάβουν υψηλά αξιώματα.¹⁰⁷⁵ Σε τρεις περιπτώσεις, αργυρές και χάλκινες εκδόσεις μοιράζονται τα ίδια σύμβολα (κηρύκειο, κόσμημα Ίσιδος, στάχυ).

Σύμβολο	Ονόματα «νομισματικών αρχόντων»				
<i>Κηρύκειο</i>	Μάριαιος	<u>Φιλώτας</u>			
<i>Μηνίσκος</i>	Δημάρετος	Θεοκλής	Νικοκράτης	Νικομήδης	Φιλήμων
<i>Πίλοι Διοσκούρων</i>	Μενεκλής	Σώστρατος			
<i>Βότρυς</i>	Μένανδρος	Νικομήδης	Φίλανδρος		
<i>Γλαύκα</i>	Δαμύλος	Πεισίλαος	Όψιμος	Νικομήδης	Φιλήμων
<i>Αετός</i>	Λέων	Λυκίσκος	Βάθιος		
<i>Κόσμημα Ίσιδος</i>	Δαμοκράτης	<u>Τιμόθεος</u>			
<i>Ρόπαλο</i>	Φίλιος	Αριστομένης	Διάκριτος		
<i>Στάχυ</i>	Αριστομένης	Διάκριτος	<u>Δημάρετος</u>		

Συγκεντρωτικός πίν. 10: Διασταυρώσεις συμβόλων με τους «νομισματικούς άρχοντες».

Σημ. Τα ονόματα που υπογραμμίζονται εντοπίζονται αποκλειστικά σε χάλκινες εκδόσεις.

¹⁰⁷⁵ Βλ. Strauch 1996, σ. 150· Leschhorn 2013, σ. 165.

Ιστορικό υπόβαθρο

Η Λευκάδα, μετά την πολιορκία και την καταστροφή που υπέστη από τους Ρωμαίους το 197 π.Χ., αν και τυπικά διατηρεί τον τίτλο της πρωτεύουσας του Ακαρνανικού Κοινού, έχει στην πραγματικότητα υποβαθμισμένο ρόλο. Δυστυχώς οι πληροφορίες από τις πηγές κατά την περίοδο αυτή είναι περιορισμένες. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στο γεγονός της απόσπασής της από το Κοινό των Ακαρνάνων και της ανακήρυξής της σε *civitas libera* μετά τον Γ΄ Μακεδονικό πόλεμο, το 167 π.Χ.

Η νέα πολιτική κατάσταση της επιτρέπει την έκδοση αργυρού και χάλκινου νομίσματος εξ ονόματος της, δραστηριότητα, την οποία είχε «αναστείλει» τρόπον τινά κατά την προσχώρησή της στο Ακαρνανικό Κοινό μετά το θάνατο του Πύρρου, το 272 π.Χ.

Τα ανασκαφικά δεδομένα παρουσιάζουν μία σταδιακή ανάταση της πόλης μετά την καταστροφική πολιορκία. Τα οικοδομικά κατάλοιπα που έφεραν στο φως οι ανασκαφικές έρευνες σωστικού χαρακτήρα στην περιοχή της πόλης της αρχαίας Λευκάδας, δείχνουν μία πόλη που ανασυσταίνεται.¹⁰⁷⁶ Κατά την περίοδο αυτή εικάζεται ότι έλαβε χώρα και η ανοικοδόμηση των κατεστραμμένων τμημάτων του τείχους της πόλης με τη συνδρομή της Απολλωνίας.¹⁰⁷⁷

Χρονολόγηση

Για τη προσέγγιση του γενικότερου χρονικού πλαισίου παραγωγής των διδράχμων και των αντίστοιχων χάλκινων εκδόσεων της **Z΄ περιόδου** αξιολογήθηκε ένα πλήθος στοιχείων, ιστορικά γεγονότα, αρχαιολογικά ευρήματα, δεδομένα «θησαυρών» και τεχνοτροπικές ομοιότητες.

Είναι πλέον ευρέως αποδεκτό, ότι οι ύστερες εκδόσεις της Λευκάδας χρονολογούνται μετά το 167 π.Χ., μετά την απόσπασή της από το Ακαρνανικό Κοινό.¹⁰⁷⁸ Αποκτώντας την ανεξαρτησία της η Λευκάδα μπορούσε ως ελεύθερη πόλη

¹⁰⁷⁶ Για την ανακατασκευή των οικιών, της Λευκάδας, βλ. την περίπτωση της οικίας AII, Fiedler 2003, σσ. 44-47.

¹⁰⁷⁷ Fiedler – von Hesberg 2014, σσ. 59-70.

¹⁰⁷⁸ Ο Imhhof-Blumer (1868, σσ. 137-138) θεωρώντας ότι η Λευκάδα πέρασε στην κυριαρχία της Ρώμης μετά το 167 π.Χ. τοποθέτησε την παραγωγή των διδράχμων μετά τα μέσα του 3^{ου} αι. π.Χ. ή λίγο αργότερα, μία παραγωγή που θεώρησε ότι διήρκεσε περίπου εξήντα με εβδομήντα χρόνια, ερμηνεύοντας τα ονόματα ως ενιαύσιους άρχοντες. Αντίθετα ο Gardner (*BMC [Thessaly to Aetolia]*, σσ. liv-lv) τα τοποθετεί μετά το 167 π.Χ.

να εκδώσει τα δικά της νομίσματα και όχι να κάνει χρήση του ομοσπονδιακού νομίσματος.¹⁰⁷⁹

Τα ανωτέρω ενισχύονται από τα ίδια τα ανασκαφικά νομισματικά δεδομένα, κυρίως των σωστικών ερευνών στη Λευκάδα. Σε περιοχές που εγκαταλείφθηκαν μετά την καταστροφική πολιορκία της πόλης το 197 π.Χ. δεν εντοπίστηκε ούτε ένα νόμισμα της **Z' περιόδου**, αργυρό ή χάλκινο.¹⁰⁸⁰ Αντίθετα, σε περιοχές που επανακατοικήθηκαν τα χάλκινα νομίσματα της **I^{ης} σειράς** της περιόδου αποτελούν την συντριπτική πλειονότητα.¹⁰⁸¹ Δυστυχώς τα στρωματογραφικά δεδομένα δε μπορούν να προσφέρουν ένα πιο στενό χρονολογικό πλαίσιο, καθώς υπήρξε συνεχής χρήση των χώρων από την ανοικοδόμηση της πόλης, έως τη σταδιακή εγκατάλειψη τους, γύρω στον 1^ο αι. π.Χ.,¹⁰⁸² όταν οι κάτοικοι μετακινήθηκαν προς την ύπαιθρο χώρα της Λευκάδας και τη Νικόπολη.¹⁰⁸³ Επίσης, οι ελάχιστες αργυρές εκδόσεις

¹⁰⁷⁹ Είναι ενδεικτικό ότι όλες οι ακαρνανικές πόλεις, μετά την ανασύσταση του Κοινού το 230 π.Χ. δεν κόβουν δικό τους νόμισμα. Εξαιρέση αποτελούν οι Οινιάδες, οι οποίες εκδίδουν μία βραχύβια χάλκινη έκδοση κατά τη περίοδο απελευθέρωσής τους από το Αιτωλικό Κοινό, 219-211 π.Χ., ακολουθώντας, όμως, έναν από τους εικονογραφικούς τύπους Ακαρνανικού Κοινού (κεφαλή Διός / κεφαλή Αχελώου, με την προσθήκη του εθνικού ΟΙΝΙΑΔΑΝ και το μονογράφημα Λ^{\times} = Ακαρνανικό Κοινό). Η πολιτική αυτή μάλλον χαλαρώνει μετά το 167 π.Χ., καθώς το Θύρρειον εκδίδει αργυρά νομίσματα υιοθετώντας την εικονογραφία του Ακαρνανικού Κοινού με μόνη διαφοροποίηση το εθνικό (βλ. M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 [Sammlung BCD], lots 387-402).

¹⁰⁸⁰ Πρβλ. την ανασκαφή του οικοπέδου Αρ. και Π. Φατούρου (ΑΔ 48 [1993], σσ. 290-293), το οποίο βρίσκεται στη παραθαλάσσια περιοχή νότια του λιμανιού και εκτός των τειχών της πόλης, στο οποίο αποκαλύφθηκε τμήμα δημόσιου κτιριακού συγκροτήματος που σχετιζόταν με την αποθήκευση και την εμπορία του οίνου. Βλ. Bonelou 2005, σ. 47.

¹⁰⁸¹ Πρβλ. νομισματικά ευρήματα από τις ανασκαφές σε ιδιωτικές οικίες στα οικόπεδα Σπ. Λογοθέτη και Χαρ. Χαλικιά, ΑΔ 48 (1993), σσ. 293-300· Fiedler 2003, σσ. 303-316· Bonelou 2005, σσ. 46-49.

¹⁰⁸² Fiedler 2003, σ. 51, υποσ. 229. Σε αυτό το διάστημα των διακοσίων ετών περίπου, έχουν προσδιοριστεί στο οικόπεδο Σπ. Λογοθέτη, τρεις οικοδομικές φάσεις με σημαντικότερη την οικία ΑΠ. Το τέλος της ΑΠ.3 φάση της οικίας πρέπει να συνδεθεί με την πολιορκία του 189 π.Χ. και η ΑΠ.4 με την έναρξη ανακατασκευής της. Οι ΑΠ.4 και ΑΠ.5 φάσεις χρονικά είναι κοντά και δε μπορούν να διακριθούν. Επειδή η ΑΠ.5 φάση της οικίας αποτελεί τον πυρήνα και για την τελευταία ΑΠ.6 φάση πρέπει να προσδιοριστεί η έναρξή της ως η περίοδος μετά το 167 π.Χ., όταν η πόλη ανεξάρτητη πια, αρχίζει την πλήρη ανοικοδόμηση της. Αξίζει να σημειωθεί ότι μεταξύ των φάσεων αυτών δεν καταγράφεται καταστροφή, ενώ η οικία ΑΠ στην ουσία εγκαταλείπεται, αφού οι ιδιοκτήτες έχουν πάρει όλα τα απαραίτητα κινητά αντικείμενα. Βλ. Fiedler 2003, σσ. 44-47.

¹⁰⁸³ Βλ. *Ιστορικό πλαίσιο*, σ. 78.

εκτός των ορίων της πόλης εντοπίζονται σε στρώματα που χρονολογούνται στο β' μισό του 2^{ου} και τον 1^ο αι. π.Χ.¹⁰⁸⁴

Δίδραγμα της Λευκάδας έχουν εντοπιστεί σε δύο «θησαυρούς». Ο πρώτος «θησαυρός» (Λευκάδα 1993) εντοπίστηκε στο δάπεδο ελληνιστικής οικίας της αρχαίας Λευκάδας και χρονολογείται στο β' μισό του 2^{ου}/ α' μισό 1^{ου} αι. π.Χ.,¹⁰⁸⁵ ενώ ο δεύτερος (Βορειοδυτική Ελλάδα 1988/1989, *CH VIII*, 506) χρονολογείται γύρω στο 90 π.Χ., βάσει των αθηναϊκών τετραδράχμων νέας τεχνοτροπίας.¹⁰⁸⁶ Οι «θησαυροί» δίνουν ένα *terminus ante quem* για την παραγωγή πριν τον 1^ο αι. π.Χ., λαμβανομένου υπ' όψιν και του βαθμού φθοράς των νομισμάτων της Λευκάδας.

Ποιά ήταν όμως η αφορμή που ενεργοποίησε το νομισματοκοπείο της Λευκάδας στην έκδοση αργυρών νομισμάτων; Οφείλουμε να λάβουμε υπ' όψιν μας το γεγονός της ανεξαρτητοποίησής της μετά το 167 π.Χ.,¹⁰⁸⁷ καθώς η πόλη ουσιαστικά οργανώνει εκ νέου όλες τις δομές της. Για το λόγο αυτό όλος ο σχεδιασμός της νέας εικονογραφίας αποπνέει ένα χαρακτήρα επετειακό- εορταστικό. Το στεφάνι δάφνης που κοσμεί τις γάστρες των πλοίων, άγνωστο στη νομισματική εικονογραφία, και τα στολισμένα με ταινίες ακροστόλια,¹⁰⁸⁸ αλλά και η περίπτωση να απεικονίζονται *πεντηρικαὶ πρῶραι*, οι οποίες αρχικά χρησιμοποιούνταν ως ναυαρχίδες του στόλου, ενισχύουν την άποψη αυτή.¹⁰⁸⁹

Η έκδοση των αργυρών νομισμάτων ήταν αναγκαία για τη στρατιωτική αναδιοργάνωσή της. Η Λευκάδα όφειλε να ενισχύσει την άμυνά της, η οποία λόγω θέσης, στηριζόταν σε μεγάλο βαθμό στο ναυτικό. Η αλλαγή στον σταθμητικό κανόνα, από τον κορινθιακό που παραδοσιακά χρησιμοποιούσε η Λευκάδα από τις

¹⁰⁸⁴ Βλ. Κέρκυρα: ανασκαφή Μον Ρεπό, *ΑΔ* 19 (1964), σ. 327. Άρτα (αρχαία Αμβρακία): ανασκαφή οικόπεδο Τσιτσιμπρίκου, *ΑΔ* 40 (1985), σ. 180. ανασκαφή οικοπέδου Καρανίκα, *ΑΔ* 47 (1992), σσ. 249-250.

¹⁰⁸⁵ Ο «θησαυρός» εντοπίστηκε στο οικόπεδο Σπ. Λογοθέτη (*ΑΔ* 48 [1993], σσ. 269-300), στην οικία ΑΠ.5, πάνω στο δάπεδο του χώρου g. Η ανακατασκευή της οικίας χρονολογείται στο β' μισό του 2^{ου} αι. π.Χ., βλ. Fiedler 2003, σ. 166. Βλ. «*Θησαυροί*», σ. 896.

¹⁰⁸⁶ Βλ. «*Θησαυροί*», σ. 896. Μεταξύ των νομισμάτων του «θησαυρού» εντοπίζεται το επικεκομμένο δίδραγμα πάνω σε δίδραγμα Λευκάδας (αρ. 1275η) .

¹⁰⁸⁷ Αντίστοιχη περίπτωση αποτελεί η βραχύβια έκδοση αργυρών διδράχμων από το Θύρρειο στις αρχές του 1^{ου} αι. π.Χ. με αφορμή το σύμφωνο συμμαχίας, φιλίας και ειρήνης που υπέγραψαν με τη Ρώμη (*IG IX*, 1, 483) και ανακηρυσσόταν το Θύρρειο σε *civitas foederata* (Λιάμπη 1994, σ. 276).

¹⁰⁸⁸ Πρβλ. το χάλκινο νόμισμα 1334 (πίν. 60), του οποίου το στεφάνι είναι τυλιγμένο με ταινία.

¹⁰⁸⁹ Morrison 1996, σ. 223.

απαρχές της νομισματοκοπίας της, στον αττικό, οφείλεται στην ανάγκη να συναλλάσσεται ευκολότερα με τη Ρώμη.¹⁰⁹⁰ Άλλωστε η χρήση των αττικών τετραδράχμων γνώρισε νέα διάδοση μετά τα μέσα του 2^{ου} αι. π.Χ. Όσον αφορά στην έκδοση των χάλκινων νομισμάτων, αυτή ασφαλώς υπαγορεύτηκε από την ανάγκη κάλυψης των καθημερινών συναλλαγών των κατοίκων.

Η απελευθέρωση της Λευκάδας από τις εικονογραφικές συμβάσεις που επέβαλε το Ακαρνανικό Κοινό ως θεσμός, της έδωσε τη δυνατότητα να υιοθετήσει νέα θέματα. Οι επιλογές της είχαν δύο στόχους: αφενός να προβάλλει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της (αξιόλογη ναυτική δύναμη, διαφήμιση της αποκατάστασης του λατρευτικού αγάλματος του ιερού της Αφροδίτης), αφετέρου να προσεταιριστεί τη Ρώμη και το μυθολογικό της παρελθόν, άμεσα ή έμμεσα. Άλλωστε, το νόμισμα πάντα λειτουργούσε ως μέσο προπαγάνδας.

Η επιλογή της Αφροδίτης, είτε με την ιδιότητα της *Λιμεναρχίδος*, είτε της *Αίνειάδος*, υπογραμμίζει το ναυτικό χαρακτήρα της και την προστασία που παρείχε η θεά στο ζωτικής σημασίας για την πόλη χώρο του λιμανιού. Το έργο της αποκατάστασης του λατρευτικού αγάλματος είχε ύψιστη σημασία για την πόλη, όπως προκύπτει από τις τιμές που απέδωσαν οι κάτοικοι της Λευκάδας στον Μεσσήνιο γλύπτη Δαμοφώντα για το έργο του.¹⁰⁹¹ Την περίοδο αυτή πιθανόν να πραγματοποιήθηκε η σύνδεση των δύο επιθέτων της θεάς, καθώς αυτό εξυπηρετούσε και πολιτικά τη νέα θέση της Λευκάδας απέναντι στη Ρώμη.¹⁰⁹² Εάν, μάλιστα, η υπόθεση της Melfi είναι σωστή ως προς τους χρόνους αποκατάστασης του λατρευτικού αγάλματος της Αφροδίτης μετά το 167 π.Χ., φαίνεται ως η μόνη λογική εικονογραφική επιλογή για τη νέα νομισματοκοπία της πόλης.¹⁰⁹³

¹⁰⁹⁰ Πρβλ. αττικό ψήφισμα για την αντιστοίχιση των αττικών μέτρων και σταθμών με τα ρωμαϊκά (*IG* Π² 1013).

¹⁰⁹¹ Σχετικά με τις τιμές που αποδόθηκαν στον γλύπτη, βλ. Themelis 1994, σσ. 24-26· *eiusdem* 1996, σσ. 174-176· Melfi 2016, σ. 90.

¹⁰⁹² Strauch 1996, σσ. 154-155· Melfi 2016, σσ. 93-96. Αντίθετα ο Themelis (1996, σ. 175) είχε εκφράσει την άποψη ότι η επίκληση *Αίνειας* για την Αφροδίτη εντάσσεται στο πλαίσιο της ρωμαϊκής προπαγάνδας που αναπτύχθηκε τον 1^ο αι. π.Χ. Η λατρεία της, όμως, δεν είναι άγνωστη στην ευρύτερη περιοχή της Λευκάδας και έχει συσχετιστεί με τον Πύρρο (Σούλη 2009, σσ. 437-440).

¹⁰⁹³ Η Melfi (2016, σσ. 95-98) συνέδεσε την παρουσία του ονόματος *Διάκριτος* στην επιγραφή της Βερόνας (*CIG* 1846· *IG* IX, 1², 4, 1231), στην τιμητική επιγραφή για το Δαμοφώντα (*IG* IX, 1², 4, 1475) και στα δίδαρχμα της Λευκάδας. Επισημαίνεται ότι το όνομα *Διάκριτος* απαντά και σε χάλκινες εκδόσεις. Σχετικά με την περίοδο ακμής του γλύπτη Δαμοφών, βλ. Melfi 2016, σ. 85, υποσ. 20.

Οι δραχμές και οι χάλκινες υποδιαίρέσεις αναπαράγουν θέματα όχι άγνωστα στη Λευκάδα, η οποία λειτούργησε ως επίσημο νομισματοκοπείο του Ακαρνανικού Κοινού και ήταν εξοικειωμένη με την μορφή του Ηρακλέους. Η επιλογή τους, όμως, τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή ασφαλώς στόχευε σε αναγωγές με το μυθολογικό παρελθόν της Ρώμης.¹⁰⁹⁴

Τεχνοτροπικά οι αργυρές εκδόσεις παρουσιάζουν πολλές ομοιότητες με τα τελευταία δίδραχμα που εξέδωσε η Λευκάδα για λογαριασμό του Ακαρνανικού Κοινού.¹⁰⁹⁵ Η μορφή του Απόλλωνος κιθαρωδού ως εμπροσθότυπος που περιβάλλεται από στεφάνι δάφνης με καρπούς θυμίζει τους εμπροσθότυπους της Λευκάδας ως προς τη σύνθεση, τη στάση του θεού, την ενδυμασία και την κόμμωση, ενώ το Α αποδίδεται, επίσης, με τη γωνιώδη κεραία. Στις εκδόσεις του Ακαρνανικού Κοινού απαντούν ονόματα αντίστοιχα με εκείνα των διδράχμων (Βάθιος Λυκίσκος, Λέων, Σωτίων, Φίλανδρος). Ακόμα και αν δεν πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο, ίσως αναφέρεται σε απόγονο της οικογένειας, καθώς συνηθιζόταν η επανάληψη του ονόματος στους αρσενικούς απογόνους.¹⁰⁹⁶

Η έναρξη της νομισματικής παραγωγής της **I^{ης} σειράς** της **Z' περιόδου** για τους παραπάνω λόγους τοποθετείται γύρω στο 160 π.Χ. Η διάρκειά της, δυστυχώς, ελλείπει στοιχείων ως προς το χρόνο της θητείας των «νομισματικών αρχόντων», τον αριθμό τους ανά θητεία και η απουσία καλά στρωματογραφημένων ευρημάτων ή «θησαυρών», είναι δύσκολο να προσδιοριστεί. Βάσει των διαθέσιμων σφραγίδων και του αριθμού των ονομάτων των «νομισματικών αρχόντων» η παραγωγή της **I^{ης} σειράς** πρέπει να διήρκησε έως τις αρχές του 1^{ου} αι. π.Χ., τουλάχιστον όσον αφορά στις αργυρές εκδόσεις. Η έξαρση της πειρατείας που καταγράφεται κατά την περίοδο αυτή, τόσο στο Ιόνιο, όσο και το Αιγαίο, περιόρισε τις εμπορικές δραστηριότητες, άρα μείωσε τα κέρδη της Λευκάδας από τη δραστηριότητα αυτή, ενώ είναι πιθανόν να την απέκοψε και από την προμήθεια μετάλλου για την έκδοση νομισμάτων.

Μεταξύ των χάλκινων εκδόσεων της **I^{ης} σειράς** εντοπίστηκαν αρκετές επισημάνσεις. Η πρακτική της επισημάνσης εφαρμοζόταν κυρίως σε φθαρμένα, λόγω εκτεταμένης κυκλοφορίας, νομίσματα, ώστε να αποκτήσουν εκ νέου την εγκυρότητα

¹⁰⁹⁴ Βλ. *Εικονογραφικά ζητήματα*, σσ. 93-96.

¹⁰⁹⁵ Βλ. Dany 1999, σσ. 306-307, 339· M & M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 312.

¹⁰⁹⁶ Πρβλ. επιγραφή Βερόνας CIG 1846· IG IX 1², 4, 1231: «...Δαμύλος Δαμύλου, Πολέμαρχος Πολεμάρχου...».

τους. Καταγράφεται, όμως, και το φαινόμενο οι αρχές να υποχρέωναν σε απόσυρση και επισήμανση χάλκινες εκδόσεις με σκοπό το κέρδος, ίσως σε περιόδους οικονομικής στενότητας.¹⁰⁹⁷ Στα νομίσματα της Λευκάδας εντοπίστηκαν υστερόσημα (επισημάνσεις) σε συγκεκριμένους τύπους και σε ποσοστό 50% περίπου επί του συνόλου του εκάστοτε τύπου. Πιο συγκεκριμένα οι τύποι Αφροδίτη / πρόρα (Φίλανδρος), Απόλλων / κιθάρα (Φιλήμων και Φίλιστος) και Ηρακλής / κιθάρα (Φιλώτας) έφεραν υστερόσημο στην εμπρόσθια όψη. Στην πλειονότητα των περιπτώσεων πρόκειται για μία μικρή σφραγίδα με το αρχικό της πόλης, Λ, μέσα σε κυκλικό πλαίσιο. Η σχετικά καλή κατάσταση διατήρησης των νομισμάτων αυτών μας οδηγεί στη δεύτερη περίπτωση, δηλαδή επισήμανση με στόχο το κέρδος, γεγονός διόλου απίθανό αν αναλογιστούμε τις πολιτικοοικονομικές συνθήκες στο τέλος του 2^{ου} και τις αρχές του 1^{ου} αι. π.Χ. Ίσως με την πρακτική αυτή η Λευκάδα να ξεπερνούσε και την αδυναμία έκδοσης νέου, υγιούς νομίσματος, ελλείπει πρώτης ύλης, για τις καθημερινές της συναλλαγές.

Η χάλκινη έκδοση της 2^{ης} σειράς της Ζ' περιόδου παρουσιάζει τις ίδιες αδυναμίες ως προς τον προσδιορισμό ακριβέστερων χρόνων παραγωγής. Οι «ασκεπείς» κεφαλές του Ηρακλέους θυμίζουν αφενός τις συζευγμένες κεφαλές στα χάλκινα νομίσματα της Κέρκυρας με τη γενική χρονολόγηση 229-48 π.Χ.,¹⁰⁹⁸ οι οποίες, όμως, πρέπει να τοποθετηθούν, μετά το β' μισό του 2^{ου} αι. π.Χ. και μέσα στον 1^ο αι. π.Χ., αφετέρου τις ρωμαϊκές κεφαλές του τέλους του 1^{ου} αι. π.Χ.¹⁰⁹⁹ Ως *termini ante quem* της σύντομης αυτής έκδοσης θα πρέπει να θεωρήσουμε την ίδρυση της Νικόπολης μετά τη νικηφόρα ναυμαχία στο Άκτιο (31 π.Χ.) και την υπαγωγή της Λευκάδας στην επαρχία Αχαΐας που συστήθηκε το 27 π.Χ. Η παρουσία μόλις δύο ονομάτων «νομισματικών αρχόντων» και η ισχνή παρουσία τους στα ανασκαφικά σύνολα επιβεβαιώνει ότι πρόκειται για μία μικρή παραγωγή, η οποία, είτε προκλήθηκε με αφορμή κάποιο γεγονός, είτε απλά κάλυψε τις ανάγκες των καθημερινών συναλλαγών κατά το γ' τέταρτο του 1^{ου} αι. π.Χ.

Ο de Callatay, αντίθετα, συνέδεσε την παραγωγή των διδράχμων με τη χρηματοδότηση μέρους της εκστρατείας του Ρωμαίου στρατηγού Σύλλα, το 87 π.Χ.

¹⁰⁹⁷ Βλ. Mørkholm 1991, σσ. 19-20. Ένα αντίστοιχο φαινόμενο την ίδια περίπου χρονική περίοδο καταγράφεται στις νομισματοκοπίες των Κυκλάδων, βλ. Tselekas – Papageorgiadou-Banis 2008, σσ. 164, 168-169.

¹⁰⁹⁸ *SNG München* 677-681.

¹⁰⁹⁹ Πρβλ. Crawford 1974, αρ. 494/38, 507/2.

κατά τη διάρκεια του Α΄ Μιθριδατικού πολέμου.¹¹⁰⁰ Προς τούτο, αντιπαρέβαλλε ένα αντίστοιχο φαινόμενο στη νομισματοκοπία των Αινιάνων.¹¹⁰¹ Επιχειρηματολόγησε, επίσης, ως προς τις εικονογραφικές λεπτομέρειες των διδράχμων και τις συνέδεσε με τους Ρωμαίους.¹¹⁰² Η θεωρία, όμως, του de Callataÿ παρουσιάζει ορισμένες αδυναμίες. Κατ' αρχήν δεν υπάρχει καμία σχετική αναφορά στο Σύλλα από τις αρχαίες πηγές και σίγουρα δε μπορεί να θεωρηθεί ως γεγονός ή σσνονος σημασίας. Επίσης, δε δικαιολογεί την παρουσία των χάλκινων νομισμάτων, αν και αναγνωρίζει ότι δεν ταιριάζουν στο σχήμα μιας έκτακτης κοπής, όπως θα πρέπει να θεωρήσουμε τη χρηματοδότηση του στρατού του Σύλλα. Δεν προκύπτει εικονογραφικά κάποια άμεση ή έμμεση αναφορά στο Σύλλα, αλλά αντίθετα όλη η νομισματική παραγωγή των αργυρών τονίζει την κυρίαρχη ιδιότητα της Λευκάδας, ως αξιόλογης ναυτικής δύναμης.

Τέλος, θα πρέπει να αναρωτηθούμε πόσο οικονομικά ισχυρή ήταν η Λευκάδα στις αρχές του 1^{ου} αι. π.Χ. για να εκδώσει μέσα σε ένα τόσο σύντομο χρονικό διάστημα, περίπου έξι μηνών, αυτόν τον όγκο νομισμάτων. Η εποχή στην οποία τοποθετείται η παραγωγή είναι ιδιαίτερα ταραγμένη, καθώς η περιοχή του Ιονίου μαστίζεται από την πειρατεία και σίγουρα αυτό θα έπληξε και την εμπορική δραστηριότητα της πόλης.¹¹⁰³ Ο de Callataÿ έχει υπολογίσει τον όγκο της παραγωγής σε 250 τάλαντα.¹¹⁰⁴ Διέθετε η Λευκάδα στα ταμεία της αυτό το αποθεματικό ή πως μπορούσε να προμηθευτεί τόσο μεγάλη ποσότητα αργύρου για να προχωρήσει στην έκδοση των νομισμάτων, όταν η πειρατεία θα την είχε αποκόψει από τα μεταλλεία αργύρου. Το ποσό που απαιτούνταν για την εν λόγω παραγωγή ήταν αδύνατο να το διέθετε η Λευκάδα. Αρκεί να αναλογιστεί κανείς ότι κατά την περίοδο της Α΄ Δηλιακής Συμμαχίας το συνολικό πόσό των συμμαχικών εισφορών έφθανε περίπου τα 500 τάλαντα το χρόνο, με την ετήσια εισφορά για τις πιο εύπορες πόλεις, όπως η Αίγινα, να ανέρχεται στο ποσό των 30 ταλάντων.¹¹⁰⁵

¹¹⁰⁰ de Callataÿ 2015, σσ. 252-262.

¹¹⁰¹ de Callataÿ 2004, σσ. 125-150. Αντίθετη άποψη έχει εκφράσει η Liampi (1994, σσ. 327-334).

¹¹⁰² Η χρήση του ρωμαϊκού τύπου πλοίου δεν είναι αποκλειστική, καθώς εντοπίζονται και πλοία ελληνιστικού τύπου με σιγμοειδές ακροστόλιο, τόσο στις αργυρές, όσο και τις χάλκινες εκδόσεις.

¹¹⁰³ Βλ. *Ιστορικό Πλαίσιο*, σσ. 77-78.

¹¹⁰⁴ de Callataÿ 2015, σσ. 259-260.

¹¹⁰⁵ *ATL III*, σσ. 239-241.

Κατάλογος νομισμάτων

1^η σειρά

Δίδραχμα

Μαραίος

Ε. Άγαλμα ιστάμενης Αφροδίτης δ., πάνω σε υψηλή βάση. Φοράει ποδήρη χιτώνα με λοξό μάτιο και έχει την κόμη μαζεμένη σε κρωβύλο. Φέρει μηνίσκο σε οριζόντια θέση πάνω από την κεφαλή. Στο προτεταμένο δ. χέρι κρατάει άφλαστον. Στα αρ. της ελάφι δ. Στο πεδίο αρ. Δ^P . Το όλον μέσα σε στεφάνι μυρτιάς με καρπούς, το οποίο δένει στο κάτω μέρος.

Ο. ΜΑΡΑΙΟΣ / ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ. Πρώρα πλοίου δ. Τα πλαϊνά της πλήρης κοσμούνται με δύο ασπίδες και το κάτω τμήμα τα γάστρας με δάφνινο στεφάνι. Έχει προεμβόλιο που απολήγει σε κεφαλή λέοντος και τρισχιδές έμβολο. Στο πεδίο δ. πτερωτό κηρύκειο. Κάτω από το πλοίο αποδίδονται με λοξές γραμμές τα κύματα.

1223.	E382	O801	Αθήνα, Μουρούζη.
1 ⁰⁰ 7.80 γρ. 25 χιλ. Πίν. 55
Ποστολάκας 1868, αρ. 683.
1224.	E382	O802	Συλλογή Lockett' εκ Συλλογής Pozzi.
1 ⁰⁰ 8.19 γρ. - Πίν. 55
<i>Pozzi_α 1319' Pozzi_β 3078' SNG Lockett 1679.</i>

Υπερβάλλον

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΥΠΕΡΒΑΛΛΩΝ. Ό.π. Στο πεδίο δ. Δ^V και πάνω ηηδάλιο πλοίου αρ.

1225.	E382	O803	α) Λονδίνο 1862,0614.17.
3 ⁰⁰ 7.68 γρ. 23.75 χιλ. Πίν. 55
<i>BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 100.</i>
β) Κοπεγχάγη.
12 ⁰⁰ 7.30 γρ. 23 χιλ.
<i>SNG Cop. 384.</i>
1226.	E382	O804	M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD),

lot 312.
1⁰⁰ 8.24 γρ. 25 χιλ. Πίν. 55

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. Στο πεδίο δ. \searrow .

1227. E382 O805 Soler y Llach 67, 05 July 2011, lot 2026.
- 7.90 γρ. - Πίν. 55

Ε. Ό.π. χωρίς μονογράφημα αρ.

Ο. Ό.π. Στο πεδίο δ. \triangle και πάνω πηδάλιο δ.

1228. E383 O806 α) Συλλογή Jameson.
- 8.05 γρ. - Πίν. 55
Jameson 1137.
β) Harvard, 1.1965.1461.
- 8.05 γρ. -
γ) Hess-Divo 3, 21 May 2012, lot 133.
- 7.88 γρ. -

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. Τα πλαϊνά της πλώρης κοσμούνται με έναν αποτροπαϊκό οφθαλμό και δύο ωοειδείς ασπίδες. Στο κάτω τμήμα της γάστρας το όνομα του πλοίου ΑΓΕΜΟΝΑ και δάφνινο στεφάνι. Στο πεδίο δ. \triangle και πάνω πηδάλιο πλοίου αρ.

1229. E383 O807 α) Γλασκώβη, Hunterian.
- 8.00 γρ. 24 χιλ. Πίν. 55
Hunterian, αρ. 7, πίν. 32.7.
β) Λονδίνο 1906,0402.5.
1⁰⁰ 8.40 γρ. 24.5 χιλ.

Δημάρετος

Ε. Ό.π., αλλά το άγαλμα σε υψηλή βάση.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΔΗΜΑΡΕΤΟΣ. Ό.π. Τα πλαϊνά της πλώρης κοσμούνται με δύο ωοειδείς ασπίδες. Στο πεδίο δ. και πάνω μηνίσκος.¹¹⁰⁶

1230. E383 O808 Λονδίνο BNK,G.276.
2⁰⁰ 7.98 γρ. 20 χιλ. Πίν. 55
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 84.

Αριστοκλής

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ. Πρώρα πλοίου δ. Τα πλαϊνά της πλώρης κοσμούνται με έναν αποτροπαϊκό οφθαλμό και σχηματοποιημένη ασπίδα. Στο ανώτερο τμήμα του πλοίου απεικονίζεται πρόστεγο. Έχει διχαλωτό προεμβόλιο και τρισχιδές έμβολο που κοσμούνται με στιγμές και γραμμές. Κάτω από το πλοίο αποδίδεται με καμπύλη γραμμή το κύμα. Στο πεδίο δ. .

1231. E384 O809 Βιέννη 37615.
12⁰⁰ 7.86 γρ. 25.4 χιλ. Πίν. 55

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. Στο πεδίο δ. .

1232. E385 O810 α) Νέα Υόρκη 2008.10.55' εκ M&M Deutschland 23, 18
Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 315.1.
11⁰⁰ 8.28 γρ. 23.8 χιλ. Πίν. 55
β) Λονδίνο ΕΗ,ρ.345.3.Leu.
3⁰⁰ 7.78 γρ. 22.5 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 80.

Ε. Ό.π. Στο πεδίο αρ. τρεις στιγμές κάθετες.

Ο. Ό.π. Τα πλαϊνά της πλώρης κοσμούνται με έναν αποτροπαϊκό οφθαλμό και δύο ασπίδες και το κάτω τμήμα της γάστρας με δάφνινο στεφάνι. Έχει προεμβόλιο που

¹¹⁰⁶ Την ύπαρξη της δάδας πιθανολογεί ο Gardner, βλ. *BMC (Thessaly to Aetolia)*, σ. 179, ενώ ο de Callataÿ (2015, σ. 241) αναφέρει μηνίσκο.

απολήγει σε κεφαλή λέοντος και τρισχιδές έμβολο. Κάτω από το πλοίο αποδίδονται με λοξές γραμμές τα κύματα. Στο πεδίο δ. Λ και πάνω στεφάνι.

- 1233.** E386 O811 α) Οξφόρδη.
 12^{00} 8.22 γρ. 23.5 χιλ. **Πίν. 55**
 β) Λονδίνο 1866,1201.2310.
 1^{00} 8.24 γρ. 26.5 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 79.
 γ) Συλλογή Weber.
 - 7.77 γρ. 25 χιλ.
Weber 3096.
 δ) Αθήνα, Μουρούζη.
 1^{00} 7.69 γρ. 23 χιλ.
 Ποστολάκας 1868, αρ. 672.
 ε) Κοπεγχάγη.
 1^{00} 8.69 γρ. 23 χιλ.
Ο. Φθορά σφραγίδας πάνω στο στεφάνι.
SNG Cop. 378.

Μενεκλής

Ε. Ό.π. χωρίς στιγμές στο πεδίο.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩ-Ν / ΜΕΝΕΚΛΗΣ. Πρώρα πλοίου δ. Τα πλαϊνά της πλώρης κοσμούνται με έναν αποτροπαϊκό οφθαλμό και σχηματοποιημένη ασπίδα. Στο ανώτερο τμήμα του πλοίου απεικονίζεται πρόστεγο. Έχει διχαλωτό προεμβόλιο και τρισχιδές έμβολο που κοσμούνται με στιγμές και γραμμές. Κάτω από το πλοίο αποδίδεται με καμπύλη γραμμή το κύμα. Στο πεδίο δ. $\overline{\Lambda}$ και πάνω οι πύλοι των Διοσκούρων.

- 1234.** E384 O812 Αθήνα, Μουρούζη.
 11^{00} 7.59 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 55**
 Ποστολάκας 1868, αρ. 684.
- 1235.** E387 O813 α) Βιέννη 12389.
 12^{00} 8.19 γρ. 24.5 χιλ. **Πίν. 55**
 β) Βιέννη 12388.
 10^{00} 7.47 γρ. 23.6 χιλ.

Αγώνων

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΑΓΗΜΩΝ. Πρώρα πλοίου δ. Τα πλαϊνά της πλώρης κοσμούνται με έναν αποτροπαϊκό οφθαλμό και σχηματοποιημένη ασπίδα, ενώ στο πίσω τμήμα απεικονίζεται οι ξύλινες δέστρες του πλοίου. Το κάτω τμήμα της γάστρας κοσμείται με δάφνινο στεφάνι. Έχει προεμβόλιο που απολήγει σε κεφαλή λέοντος και τρισχιδές έμβολο. Κάτω από το πλοίο αποδίδονται με λοξές γραμμές τα κύματα. Στο πεδίο δ. ✕.

1236. E384 O814 M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 291.
12⁰⁰ 8.24 γρ. 25 γρ. **Πίν. 55**
Ε. Διπλοχτυπημένος.

Ε. Ό.π. Στο πεδίο αρ. τρεις στιγμές κάθετες.

Ο. Ό.π. Έχει προεμβόλιο που απολήγει σε κεφαλή λέοντος και τρισχιδές έμβολο. Στο πεδίο δ. ⚡.

1237. E386 O815 Οξφόρδη (δωρεά Sir Arthur J. Evans, 1934).
- 8.14 γρ. 24 χιλ. **Πίν. 55**

Ε. Ό.π. Το ελάφι έχει λυγισμένο το αρ. εμπρόσθιο σκέλος. Στο πεδίο αρ. σκήπτρο, με τρεις διακοσμητικές γραμμές πάνω και λογχόσχημη απόληξη κάτω, το οποίο επιστέφεται από πτηνό δ.

Ο. Ό.π.

1238. E388 O815 CGB 11, 30 November 1999, lot 78.
11⁰⁰ 8.26 γρ. 24 χιλ. **Πίν. 55**

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. Δύο στιγμές δ. δίπλα από το όνομα.

1239. E388 O816 α) Cambridge, Lewis.
11⁰⁰ 7.56 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 55**
SNG Lewis 634.
β) Αθήνα, Μουρούζη.
2⁰⁰ 7.98 γρ. 22.5 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 671.

γ) Στοκχόλμη.

11⁰⁰ 7.74 γρ. 23 χιλ.

SNG Sweden 1358.

δ) Λονδίνο 1866,1201.2309.

1⁰⁰ 8.24 γρ. 24 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 78.

ε) Κοπεγχάγη.

10⁰⁰ 8.13 γρ. 22.5 χιλ.

SNG Cop. 377.

στ) Παρίσι 67.

11⁰⁰ 8.12 γρ. 25 χιλ.

E. Οριζόντιο σπάσιμο σφραγίδας πάνω στο άφλαστον.

Σώστρατος

Ε. Ό.π. χωρίς σκήπτρο. Στο πεδίο αρ. τρεις στιγμές κάθετες.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ. Πρώρα πλοίου δ. Τα πλαϊνά της πλήρης κοσμούνται με ασπίδες. Το κάτω τμήμα της γάστρας κοσμείται με δάφνινο στεφάνι. Έχει προεμβόλιο που απολήγει σε κεφαλή λέοντος και τρισχιδές έμβολο. Κάτω από το πλοίο αποδίδονται με λοξές γραμμές τα κύματα. Στο πεδίο πάνω οι πύλοι των Διοσκούρων στολισμένοι με ταινίες και αστέρια.

1240. E386 O817 α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 294.

12⁰⁰ 8.07 γρ. 24 χιλ. **Πίν. 55**

β) Αθήνα, Μουρούζη.

12⁰⁰ 8.01 γρ. 24 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 687.

Μένανδρος

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ. Ό.π. Στο πεδίο πάνω βότρυς.

1241. E386 O818 Cambridge, McClean.

12⁰⁰ 8.29 γρ. 24 χιλ. **Πίν. 56**

Θεοκλής

Ε. Ό.π. χωρίς σκήπτρο στο πεδίο.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΘΕΟΚΛΗΣ. Ό.π. Στο πεδίο δ. $\overline{\Lambda}$ και πάνω μηνίσκος οριζόντιος με αστέρι.

- 1242.** E387 O819 α) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
12⁰⁰ 8.20 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 56**
β) Άρτα 2718.
11⁰⁰ 6.76 γρ. 23.5 χιλ.
γ) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 292.
11⁰⁰ 7.99 γρ. 24 χιλ.
δ) Λονδίνο 1866,1201.2317.
12⁰⁰ 8.03 γρ. 23.75 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 90.

Νικόμαχος

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΝΙΚΟΜΑΧΟΣ. Ό.π. Στο πεδίο δ. $\overline{\Lambda}$ και κάτω οριζόντια τρίαινα δ.

- 1243.** E387 O820 Λονδίνο 1896,0703.225.
12⁰⁰ 8.19 γρ. 23.5 χιλ. **Πίν. 56**

Ε. Ό.π. Το ελάφι έχει λυγισμένο το αρ. εμπρόσθιο σκέλος. Στο πεδίο αρ. σκήπτρο, το οποίο επιστέφεται από πτηνό δ.

Ο. Ό.π. Στο πεδίο πάνω τρίαινα.

- 1244.** E388 O821 α) Παρίσι 80.
11⁰⁰ 7.79 γρ. 22.5 χιλ. **Πίν. 56**
Διαμπερήσ οπή.
β) Rauch 71, 28 April 2003, lot 148.
- 7.93 γρ. -
γ) Βουδαπέστη Dess.III.1223.

2⁰⁰ 7.57 γρ. 23.5 χιλ.

δ) Νέα Υόρκη, Ward' εκ Sotheby's 19-20 June 1991 (Nelson Bunker Hunt Collection), lot 252.

12⁰⁰ 7.92 γρ. 23.5 χιλ.

Ward 386.

1245. E388 O822 Leu 15, 4-5 May 1976, lot 211.

- 8.04 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 56**

de Callataÿ 2015, πίν. 6, αρ. 182.

Αθηνογένης

Ε. Ό.π. Το σκήπτρο φέρει στο στέλεχος τέσσερις διακοσμητικές σκοτίες πάνω και κάτω.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΑΘΗΝΟΓΕΝΗΣ. Ό.π. Το ακροστόλιο κοσμείται με δύο ταινίες. Στο πεδίο κάτω λ και πάνω προτομή κάπρου δ.

1246. E389 O823 Συλλογή Weber.

- 8.13 γρ. 29 χιλ. **Πίν. 56**

Weber 3095.

Σωτίων

Ε Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΣΩΤΙΩΝ. Ό.π. Στο πεδίο κάτω λ και πάνω προτομή του Ηλίου $\frac{3}{4}$ αρ. με ακτινωτό στέμμα.

1247. E389 O824 Λονδίνο 1896,0703.224.

12⁰⁰ 8.43 γρ. 22.5 χιλ. **Πίν. 56**

Δαμύλος

Ε. Ό.π., χωρίς σκήπτρο.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΔΑΜΥΛΟΣ δ. κάθετα. Πρώρα πλοίου δ. που απολήγει σε σιγμοειδές ακροστόλιο. Τα πλαϊνά της πλήρης κοσμούνται με αποτροπαϊκό οφθαλμό, ενώ σχεδιάζονται και οι εξωτερικές ενισχύσεις του πλοίου. Στο ανώτερο τμήμα του πλοίου απεικονίζεται πρόστεγο. Έχει διγαλωτό προεμβόλιο και τρισχιδές έμβολο που κοσμούνται με στιγμές και γραμμές. Κάτω από το πλοίο αποδίδεται με καμπύλη γραμμή το κύμα. Στο πεδίο πάνω λ .

1248. E390 O825 Παρίσι 73.
 12⁰⁰ 7.98 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 56**
 Imhoof-Blumer 1880, πίν. 1.13.

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΔΑΜΥΛΟΣ. Πρώρα πλοίου δ. Τα πλαϊνά της πλώρης κοσμούνται με αποτροπαϊκό οφθαλμό και δύο ασπίδες και το κάτω τμήμα της γάστρας με δάφνινο στεφάνι. Έχει κοσμημένο με τεθλασμένη γραμμή προεμβόλιο που απολήγει σε κεφαλή λέοντος και τρισχιδές έμβολο. Κάτω από το πλοίο αποδίδονται με λοξές γραμμές τα κύματα. Στο πεδίο δ. δυσανάγνωστο A (;) και πάνω οριζόντιος θυσανωτός κεραυνός.

1249. E386 O826 NYS 9, 13 January 2005, lot 78.
 - 7.89 γρ. 26 χιλ. **Πίν. 56**

Ε. Ό.π. Στο πεδίο αρ. σκήπτρο, το οποίο επιστέφεται από πτηνό δ.

Ο. Ό.π. Τα πλαϊνά της πλώρης κοσμούνται με δύο ασπίδες. Στο πεδίο δ. Δ και πάνω οριζόντιος θυσανωτός κεραυνός.

1250. E391 O827 M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD),
 lot 300.
 12⁰⁰ 7.69 γρ. 24 χιλ. **Πίν. 56**

Ε. Ό.π. Το ελάφι παριστάνεται σε βηματισμό προβάλλοντας το αρ. σκέλος.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΔΑΜΥΛΟΣ. Ό.π. Στα πλαϊνά της πλώρης περιγράφονται με λοξές γραμμές πιθανόν τα στηρίγματα εξωτερικού διαδρόμου. Έχει ακόσμητο προεμβόλιο που απολήγει σε κεφαλή λέοντος και τρισχιδές έμβολο. Κάτω από το πλοίο αποδίδονται τα κύματα με καμπύλη γραμμή. Στο πεδίο δ. P .

1251. E392 O828 Βιέννη 12385.
 1⁰⁰ 7.95 γρ. 23.5 χιλ. **Πίν. 56**

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. Στο πεδίο δ. N .

1252. E392 O829 α) Παρίσι, Delepierre.
 12⁰⁰ 8.06 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 56**

SNG Delepierre 1244.

β) Βιέννη 12386.

1⁰⁰ 8.11 γρ. 23 χιλ.

γ) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 299.

2⁰⁰ 8.09 γρ. 23 χιλ.

δ) «Θησαυρός» ΒΔ Ελλάδος, *CH VIII*, 506.

- - -

CH VIII, πίν. 78, αρ. 8.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. Στο πεδίο δ. ✕.

1253. E392 O830 α) Οξφόρδη (OMAN 1947).

- 8.13 γρ. 23 χιλ.

Πίν. 56

β) Αθήνα, Alpha.

12⁰⁰ 7.53 γρ. 22 χιλ.

SNG Alpha 566.

γ) Γρεβενά (Καστρί N1999/05).

12⁰⁰ 7.53 γρ. 22 χιλ.

Καλλίνη 2015, σ. 102, αρ. 5.

1254. E393 O830 α) Βερολίνο, Graf- Prokesch- Osten 1875.

11⁰⁰ 8.35 γρ. 21 χιλ.

Πίν. 56

β) Δρέσδη MKD Inv.-Nr. 841.

12⁰⁰ 7.76 γρ. 21 χιλ.

γ) Λονδίνο 1866,1201.2314.

1⁰⁰ 7.83 γρ. 21.25 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 86, πίν. 28.16.

δ) M&M Deutschland 11, 07 November 2002, lot 643.

- 7.88 γρ. -

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. Ακόσμητο το πλαϊνό τμήμα της πλώρης. Στο πεδίο κάτω ✕.

1255. E389 O831 Βερολίνο, Löbbecke 1906.

11⁰⁰ 8.07 γρ. 22.5 χιλ. Πίν. 56

E. Γωνιώδες σπάσιμο σφραγίδας πίσω από το δεξιό ώμο της θεάς.

Ε. Ό.π. Σκήπτρο με κοκκιδωτό στέλεχος. Στο βραχίονα της θεάς γλαύκα κατ' ενόπιον με ανοικτά πτερά.

Ο. Ό.π. Στο πεδίο κάτω .

1256. E394 O832 α) Παρίσι 71.

12⁰⁰ 8.29 γρ. 22.5 χιλ. Πίν. 56

β) M&M Deutschland 8, 10 May 2001, lot 141' εκ «θησαυρού» ΒΔ Ελλάδος, CH VIII. 506.

- 7.98 γρ. -

CH VIII, πίν. 78, αρ. 16.

γ) Βερολίνο, Imhoof- Blumer 1900.

12⁰⁰ 7.84 γρ. 21 χιλ.

δ) Αθήνα, Μουρούζη.

11⁰⁰ 7.77 γρ. 23 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 677.

ε) Νέα Υόρκη 2008.10.58' εκ M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 315.4.

12⁰⁰ 7.96 γρ. 21 χιλ.

στ) Κοπεγχάγη.

12⁰⁰ 7.87 γρ. 21 χιλ.

SNG Corp. 381.

ζ) Cambridge, Leake.

1⁰⁰ 7.69 γρ. 24 χιλ.

SNG Leake 2764.

Λύκινος

Ε Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΛΥΚΙΝΟΣ. Ό.π. Τα πλαϊνά της πλώρης κοσμούνται με αποτροπαϊκό οφθαλμό και τρεις ασπίδες. Το προεμβόλιο απολήγει σε κεφαλή

λέοντος και το έμβολο φέρει τέσσερις αιχμές. Στο πεδίο δ. Δ^p και πάνω Νίκη σε πτήση δ. με στεφάνι στο δ. χέρι.

1257. E391 O833 Savoca 2nd Premium Auction, 15 October 2017, lot 30.
- 8.05 γρ. 25 χιλ. **Πίν. 56**

Λέων

Ε. Ό.π. Χωρίς σκήπτρο. Στο πεδίο αρ. τρεις στιγμές κάθετες.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΛΕΩΝ. Ό.π. Δίπλα στο όνομα του υπεύθυνου κοπής \times και Γ. Στο πεδίο δ. μονογράφημα $\overline{\Lambda}$ και πάνω αετός με κλειστά πτερά δ.

1258. E386 O834 M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD),
lot 293.
11⁰⁰ 7.95 γρ. 26 χιλ. **Πίν. 56**
Ο. Διπλοχτυπημένος.

Ε. Ό.π. Στο πεδίο αρ. σκήπτρο. Το ελάφι παριστάνεται σε βηματισμό.

Ο. Ό.π. \times δίπλα στο όνομα του υπεύθυνου κοπής, χωρίς αετό. Στο πεδίο κάτω δ. \wedge .

1259. E392 O835 Edgar Lowen, 5164.
- - - **Πίν. 57**
de Callataÿ 2015, πίν. 5, αρ. 174.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. \times δίπλα στο όνομα του υπεύθυνου κοπής, χωρίς αετό.

1260. E392 O836 MMAG 72, 6 October 1987, lot 589.
- 8.14 γρ. - **Πίν. 57**
de Callataÿ 2015, πίν. 5, αρ. 173.

Ε. Ό.π. Η θεά πατάει σε χαμηλή βάση. Στο πεδίο αρ. σκήπτρο.

Ο. Ό.π.

1261. E395 O836 Αθήνα, Μουρούζη.
1⁰⁰ 7.58 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 57**
Ποστολάκας 1868, αρ. 681.

Ε. Ό.π. Στο πεδίο αρ. αετός πάνω σε κεραυνό με κλειστά πτερά σε στάση $\frac{3}{4}$ δ.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΛΕΩΝ. Ό.π. Απεικονίζεται και η παρεξαιρεσία. Δίπλα από το όνομα του υπεύθυνου κοπής μονογράφημα X και στο πεδίο δ. A.

1262. E396 O837 Bologna 51263 (Συλλογή Palagi).
12⁰⁰ 7.90 γρ. 24 χιλ. Πίν. 57

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. X δίπλα στο όνομα του υπεύθυνου κοπής και A στο πεδίο δ.

1263. E396 O838 α) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
11⁰⁰ 8.28 γρ. 24 χιλ. Πίν. 57

β) Βερολίνο, Graf- Prokesch- Osten 1875.

11⁰⁰ 7.76 γρ. 22.5 χιλ.

1264. E396 O839 α) Φλωρεντία.
6⁰⁰ 8.23 γρ. 23 χιλ. Πίν. 57

SNG Firenze 1068 (1007).

β) Λευκάδα 671.

12⁰⁰ 7.18 γρ. 24 χιλ.

γ) NYS 40, 11 January 2017, lot 1054.

- 8.21 γρ. -

Ε.Ο.π.

Ο. Ό.π. X δίπλα στο όνομα του υπεύθυνου κοπής και A στο πεδίο δ.

1265. E396 O840 Βρυξέλλες, Don Ch. Lefébure.
11⁰⁰ 8.39 γρ. 22 χιλ. Πίν. 57

1266. E396 O841 α) Παρίσι 76Α.
12⁰⁰ 8.07 γρ. 23 χιλ. Πίν. 57

β) Yale 2004.6.1907.

12⁰⁰ 7.79 γρ. 22.5 χιλ.

γ) «Θησαυρός» ΒΔ Ελλάδος, CH VIII. 506.

- - -

CH VIII, πίν. 78, αρ. 9.

1267. E396 O842 Στουτγάρδη.
12⁰⁰ 8.79 γρ. 20 χιλ. Πίν. 57

Ε. Ο.π.

Ο. Ο.π., στο πεδίο δ. Νκ.

1268. E397 O843 α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 305.

1⁰⁰ 8.15 γρ. 22 χιλ. Πίν. 57

β) NAC 54, 24 March 2010 (Goekoop Collection), lot 786.

- 7.93 γρ. -

1269. E397 O844 α) Παρίσι 76.

12⁰⁰ 8.33 γρ. 21 χιλ. Πίν. 57

β) Ιωάννινα 468.

12⁰⁰ - 23 χιλ.

Ε. Ο.π.

Ο. Ο.π., ✕ δίπλα στο όνομα του υπεύθυνου κοπής και ⚡ στο πεδίο δ.

1270. E397 O845 α) Βερολίνο, Dodona Funde 1173/1912.

1⁰⁰ 7.97 γρ. 24 χιλ.

β) Άρτα 1959.

2⁰⁰ 7.56 γρ. 23 χιλ.

γ) «Θησαυρός» ΒΔ Ελλάδος, CH VIII. 506.

- - -

CH VIII, πίν. 78, αρ. 19.

δ) Αθήνα, Μουρούζη.

1⁰⁰ 8.02 γρ. 24.5 χιλ. Πίν. 57

Ποστολάκας 1868, αρ. 680.

ε) «Θησαυρός» ΒΔ Ελλάδος, CH VIII. 506.

- - -

CH VIII, πίν. 78, αρ. 18.

Ε. Ο.π.

Ο. Ο.π. ✕ δίπλα στο όνομα του υπεύθυνου κοπής και στο πεδίο δ. ⚡.

1271. E397 O846 Βιέννη 33745.

12⁰⁰ 8.27 γρ. 22.7 χιλ. Πίν. 57

1272. E397 O847 α) Δρέσδη MKD Inv.-Nr. 840.

			11/12 ⁰⁰	8.36 γρ.	21.5 χιλ.	Πίν. 57	
			β) Gorny – von Mosch 196, 7 March 2011, lot 1485.				
			-	8.22 γρ.	-		
1273.	E397	O848	«Θησαυρός» ΒΔ Ελλάδος, CH VIII. 506.				
			-	-	-	Πίν. 57	
			CH VIII, πίν. 78, αρ. 10.				
Ε. Ό.π. Το άγαλμα σε χαμηλή βάση.							
Ο. Ό.π., ✕ δίπλα στο όνομα του υπεύθυνου κοπής και στο πεδίο δ. ⚡.							
1274.	E398	O849	α) Λονδίνο 1866,1201.2318.				
			11 ⁰⁰	8.14 γρ.	25 χιλ.	Πίν. 57	
			BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 91.				
			β) Cambridge, Lewis.				
			11 ⁰⁰	7.67 γρ.	22 χιλ.		
			SNG Lewis 633.				
			γ) Harvard, 1.1965.1463.				
			-	7.98 γρ.	21 χιλ.		
			δ) Κοπεγχάγη.				
			12 ⁰⁰	8.24 γρ.	22 χιλ.		
			SNG Cop. 382.				
1275.	E398	O850	α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 303.				
			12 ⁰⁰	8.16 γρ.	24 χιλ.	Πίν. 57	
			β) Lockett' εκ Συλλογής Pozzi.				
			12 ⁰⁰	8.05 γρ.	-		
			Pozzi _α 1318' Pozzi _β 3077' SNG Lockett 1680.				
			γ) Νέα Υόρκη 1944.100.19374.				
			12 ⁰⁰	7.94 γρ.	-		
			δ) Λονδίνο RPK,p.51A.21.Leu.				
			12 ⁰⁰	7.96 γρ.	23.75 χιλ.		
			BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 92.				
			ε) Βερολίνο a.63.				
			11 ⁰⁰	8.06 γρ.	24 χιλ.		

στ) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 304.

1⁰⁰ 8.15 γρ. 23 χιλ.

ζ) Cambridge, Leake.

12⁰⁰ 7.61 γρ. 25 χιλ.

SNG Leake 2762.

η) VAuctions 251, 26 August 2010, lot 11· εκ «θησαυρού» ΒΔ Ελλάδος, *CH VIII. 506.*

- 8.25 γρ. 25 χιλ.

CH VIII, πίν. 78, αρ. 11.

Το νόμισμα είναι επικεκομένο σε δίδραχμο Λευκάδας. Φαίνεται το εθνικό στο πεδίο πάνω.

Στράτων

Ε. Ό.π., χωρίς αετό, το ελάφι παριστάνεται σε βηματισμό.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΣΤΡΑΤΩΝ. Ό.π. Πρώρα πλοίου δ. Στα πλαϊνά της πλήρης περιγράφονται με λοξές γραμμές πιθανόν τα στηρίγματα εξωτερικού διαδρόμου. Στο πεδίο δ. δυσδιάκριτο μονογράφημα.

1276. E392 O851 α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 311.

12⁰⁰ 8.28 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 57**

β) «Θησαυρός» ΒΔ Ελλάδος, *CH VIII. 506.*

- - -

CH VIII, πίν. 78, αρ. 15

Πεισίλαος

Ε. Ό.π. Στο βραχίονα της θεάς γλαύκα κατ' ενώπιον με ανοικτά πτερά. Το σκήπτρο με κοκκιδωτό στέλεχος.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΠΕΙΣΙΛΑΟΣ. Ό.π. Ακόσμητα τα πλαϊνά της πλήρης. Στο πεδίο κάτω .

1277. E394 O852 α) Παρίσι 72.

12⁰⁰ 8.29 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 57**

β) Άρτα 2394.

12⁰⁰ 7.83 γρ. 23 χιλ.

Εντοπίστηκε μαζί με το υπ'αρ. 1305β (Άρτα 2393) χωρίς επιπλέον πληροφορίες.

γ) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 310.

11⁰⁰ 8.14 γρ. 22 χιλ.

Ε. Ό.π. αλλά χωρίς τη γλαύκα.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΠΕΙΣΙΛΑΟΣ. Πρώρα πλοίου δ. Το ακροστόλιο του πλοίου φέρει διπλή ταινία. Στα πλαϊνά της πλώρης απεικονίζεται αποτροπαϊκός οφθαλμός, ενώ σχεδιάζεται και η παρεξαιρεσία, η οποία διακοσμείται με δύο πτηνά $\frac{3}{4}$ δ. με ανοικτά πτερά. Στη γάστρα του πλοίου παριστάνονται δύο δελφίνια και ιππόκαμπος δ. Το ακόσμητο προεμβόλιο απολήγει σε κεφαλή λέοντος και το τρισχιδές έμβολο φέρει γραμμική διακόσμηση. Κάτω από το πλοίο αποδίδονται σχηματικά τα κύματα με καμπύλη γραμμή. Στο πεδίο πάνω και κάτω τόννος.

1278. E399 O853 α) Βιέννη 12384.

10⁰⁰ 8.19 γρ. 20.4 χιλ. **Πίν. 57**

β) Παρίσι, De Luynes.

12⁰⁰ 8.14 γρ. 22 χιλ.

De Luynes 1940.

γ) Λονδίνο 1866,1201.2322.

12⁰⁰ 8.22 γρ. 23 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 99.

δ) Νέα Υόρκη 1944.100.19373.

10⁰⁰ 8.56 γρ. -

ε) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 309.

12⁰⁰ 8.22 γρ. 23 χιλ.

Λυκόφρων

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΛΥΚΟΦΡΩΝ. Ό.π. Στο πεδίο πάνω .

1279. E400 O854 M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD),

lot 307.

11⁰⁰ 8.18 γρ. 22 χιλ. Πίν. 57

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. Στο πεδίο πάνω N .

1280. E401 O855 Λευκάδα 669' εκ «θησαυρού» Λευκάδα 1993.

12⁰⁰ 7.50 γρ. 24 χιλ. Πίν. 57

Fiedler 2013, πίν 128, αρ. 1127.

Ο Fiedler είχε υποθέσει ότι πρόκειται για ΛΥΚΙΣΚΟΣ (idem., σ. 304).

Όψιμος

Ε. Ό.π. Στο βραχίονα της θεάς γλαύκα κατ' ενώπιον με ανοικτά πτερά. Το σκήπτρο με κοκκιωτό στέλεχος.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΟΨΙΜΟΣ. Ό.π. χωρίς την παρεξαιρεσία. Το κάτω τμήμα της γάστρας κοσμείται με δάφνινο στεφάνι. Στο πεδίο δ. A .

1281. E394 O856 Λονδίνο 1928,0202.1.

11⁰⁰ 7.81 γρ. 20 χιλ. Πίν. 57

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. Στο πεδίο δ. N .

1282. E394 O857 α) Αθήνα, Μουρούζη.

1⁰⁰ 7.78 γρ. 23 χιλ. Πίν. 57

Ποστολάκας 1868, αρ. 686.

β) Βιέννη 12387.

1⁰⁰ 8.19 γρ. 24.4 χιλ.

γ) Cambridge, McClean.

1⁰⁰ 7.67 γρ. 23.5 χιλ.

McClean 5363, πίν. 195, αρ. 16.

Φιλήμων

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΦΙΛΗΜΩΝ. Ό.π. Στο πεδίο πάνω μηνίσκος και δ. A .

1283. E394 O858 Βουδαπέστη 21.1963.1.
1⁰⁰ 7.86 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 58**

Νικομήδης

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΝΙΚΟΜΗΔΗΣ . Ό.π. Τα πλαϊνά της πλώρης κοσμούνται με τέσσερις ωειδείς ασπίδες και αποτροπαϊκό οφθαλμό. Στο πεδίο πάνω μηνίσκος (;).

1284. E394 O859 α) Αθήνα, Μουρούζη.
1⁰⁰ 8.32 γρ. 22.5 χιλ. **Πίν. 58**

Ποστολάκας 1868, αρ. 685.

β) Λονδίνο RPK, p.51A.19.Leu.

1⁰⁰ 8.22 γρ. 21.25 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 98.

γ) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 308.

12⁰⁰ 8.33 γρ. 22 χιλ.

δ) «Θησαυρός» ΒΔ Ελλάδος, *CH VIII*, 506.

- - -

CH VIII, πίν. 78, αρ. 7.

ε) Κοπεγχάγη.

12⁰⁰ 7.85 γρ. 21 χιλ.

SNG Cop. 383.

Ε. Ό.π., χωρίς γλαύκα. Το ελάφι παριστάνεται με τα σκέλη προτεταμένα.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΝΙΚΟΜΗΔΗΣ. Ό.π. Στα πλαϊνά της πλώρης περιγράφονται με λοξές γραμμές πιθανόν τα στηρίγματα εξωτερικού διαδρόμου. Στο πεδίο δ. βότρυς.

1285. E389 O860 α) Βιέννη 33746. αρ. 8
12⁰⁰ 8.15 γρ. 24.1 χιλ. **Πίν. 58**

β) Βοστώνη 03.1320.

- 8.05 γρ. 23 χιλ.

Boston β 948.

γ) Λονδίνο 1866, 1201.2321.

12⁰⁰ 8.28 γρ. 23 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 97.

δ) Κέρκυρα 115.

12⁰⁰ 8.10 γρ. 22,8 χιλ.

ε) Συλλογή Μαυροκορδάτου.

- 7.94 γρ. 22.5 χιλ.

Σβορώνος 1911, αρ. 858, πίν. 12.28.

*Ε. Καμπύλο γωνιώδες σπάσιμο σφραγίδας στο δεξιό ώμο της
θεάς σε όλα τα νομίσματα.*

Λυσίμαχος

Ε.Ο.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΛΥΣΙΜΑΧΟΣ. Ό.π. Χωρίς λοξές γραμμές στα πλαϊνά της πλώρης. Στο πεδίο κάτω $\text{\textcircled{X}}$ και πάνω γυναικεία κεφαλή δ. με μακριά κόμη.

1286. E402 O861 α) Λονδίνο 1844,0925.44.

1⁰⁰ 8.32 γρ. 21.25 χιλ. **Πίν. 58**

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 94.

β) Νέα Υόρκη 1957.172.966.

12⁰⁰ 8.13 γρ. -

Λυκίσκος

Ε.Ο.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΛΥΚΙΣΚΟΣ. Ό.π. Στο πεδίο δ. $\text{\textcircled{A}}$ και πάνω αετός με ανοικτά πτερά $\frac{3}{4}$ δ.

1287. E403 O862 α) Παρίσι 75.

12⁰⁰ 8.27 γρ. 22 χιλ. **Πίν. 58**

β) Βερολίνο γ3.

12⁰⁰ 8.24 γρ. 22.5 χιλ.

γ) Λονδίνο 1866,1201.2319.

12⁰⁰ 7.83 γρ. 21.25 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 93.

δ) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 306.

12⁰⁰ 8.31 γρ. 22 χιλ.

ε) Λευκάδα 668' εκ «θησαυρού» **Λευκάδα 1993.**

12⁰⁰ 7.23 γρ. 22 χιλ.

Fiedler 2013, πίν 128, αρ. 1128.

- 1288.** E403 O863 Αθήνα, Μουρούζη.
2⁰⁰ 7.88 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 58**
Ποστολάκας 1868, αρ. 682.

Νικοκράτης

Ε. Ό.π. Σκήπτρο με κοκκιδωτό στέλεχος.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΝΙΚΟΚΡΑΤΗΣ. Ό.π. Στο πεδίο δ. και πάνω οριζόντιος μηνίσκος με αστέρι.

- 1289.** E404 O864 Λονδίνο.
1⁰⁰ 8.12 γρ. 25 χιλ. **Πίν. 58**
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 95.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. Τα πλαϊνά της πλήρης κοσμούνται με αποτροπαϊκό οφθαλμό και τρεις ασπίδες. Στο πεδίο δ. και πάνω μηνίσκος.

- 1290.** E404 O865 α) Λονδίνο 1866,1201.2320.
12⁰⁰ 8.22 γρ. 25 χιλ. **Πίν. 58**
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 96.
β) Βιέννη 35256.
1⁰⁰ 7.86 γρ. 22.9 χιλ.

Δαμοκράτης

Ε Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΔΑΜΟΚΡΑΤΗΣ. Πρώρα πλοίου δ. Στα πλαϊνά της πλήρης παριστάνεται αποτροπαϊκός οφθαλμός και ξύλινες ενισχύσεις. Στο ανώτερο τμήμα του πλοίου απεικονίζεται πρόστεγο, τα πλαϊνά του οποίου καλύπτονται με δέρματα ζώου και ασπίδα. Έχει προεμβόλιο που απολήγει σε κεφαλή λέοντος και τρισχιδές έμβολο. Στο κάτω τμήμα της γάστρας ζώνη με τρία δελφίνια. Κάτω από το πλοίο αποδίδεται με λοξή γραμμή το κύμα. Στο πεδίο δ. και πάνω κόσμημα της Ίσιδος.

- 1291.** E404 O866 α) Αθήνα, Μουρούζη.

12⁰⁰ 7.79 γρ. 25 χιλ. Πίν. 58

Ποστολάκας 1868, αρ. 676.

β) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

11⁰⁰ 7.99 γρ. 26 χιλ.

γ) Λονδίνο 1866, 1201.2313.

12⁰⁰ 8.10 γρ. 25 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 85.

Φίλιος

Ε. Ό.π. Κοκκιδωτό στέλεχος. Στο πεδίο αρ. \mathcal{A} .

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΦΙΛΙΟΣ. Πρώρα πλοίου δ. Τα πλαϊνά της πλώρης κοσμούνται με αποτροπαϊκό οφθαλμό και τρεις ασπίδες. Στο ανώτερο τμήμα του πλοίου απεικονίζεται πρόστεγο με ξύλινες δέστρες. Έχει προεμβόλιο που απολήγει σε κεφαλή λέοντος και τρισχιδές έμβολο που διακοσμούνται με κυματοειδείς γραμμές και στιγμές. Κάτω από το πλοίο αποδίδονται σχηματικά τα κύματα με λοξές παράλληλες γραμμές. Στο πεδίο δ. μονογράφημα $\Delta\mathcal{P}$ και πάνω οριζόντιο ρόπαλο.

1292. E405 O867 Παρίσι, Delepierre.

11⁰⁰ 8.18 γρ. 23.5 χιλ. Πίν. 58

SNG Delepierre 1245.

Νίκαρχος

Ε. Ό.π. Απλό στέλεχος.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΝΙΚΑΡΧΟΣ. Ό.π. Στο πεδίο κάτω τόννος (;).

1293. E406 O868 Braunschweig.

1⁰⁰ 7.59 γρ. - Πίν. 58

SNG Braunschweig 793' de Callataÿ 2015, πίν. 7, αρ. 223.

Πολέμαρχος

Ε. Ό.π. Το σκήπτρο, με κοκκιδωτό στέλεχος που πατά σε τετράγωνη βάση.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΠΟΛΕΜΑΡΧΟΣ. Πρώρα πλοίου δ. Τα πλαϊνά της πλώρης κοσμούνται με αποτροπαϊκό οφθαλμό και δέρματα. Στο ανώτερο τμήμα του πλοίου απεικονίζεται πρόστεγο, τα πλαϊνά του οποίου κλείνονται με δέρμα ζώου και ασπίδα. Το προεμβόλιο, το οποίο φέρει λοξές διακοσμητικές γραμμές, απολήγει σε κεφαλή

λέοντος, ενώ το τρισχιδές έμβολο κοσμεείται με στιγμές. Στο κάτω τμήμα της γάστρας ίσως ζώνη με θαλάσσια ζώα. Στο πεδίο πάνω, κάτω από τις επιγραφές, ΛΕ και ημίτομο πηγάσου δ., ενώ στο πεδίο δ. δυσανάγνωστο μονογράφημα.

1294. E407 O869 Παρίσι 78.
12⁰⁰ 8.14 γρ. 24.5 χιλ. Πίν. 58

Βάθνος

Ε. Ό.π. Ακόσμητο στέλεχος.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΒΑΘΥΟΣ. Πρώρα πλοίου δ. Το ακροστόλιο του πλοίου φέρει διπλή ταινία. Στα πλαϊνά της πλήρης απεικονίζεται αποτροπαϊκός οφθαλμός, ενώ σχεδιάζεται και η παρεξαιρεσία, η οποία διακοσμεείται με δύο πτηνά $\frac{3}{4}$ δ. με ανοικτά πτερά. Στη γάστρα του πλοίου παριστάνονται τρία δελφίνια και ιππόκαμπος δ. Το ακόσμητο προεμβόλιο απολήγει σε κεφαλή λέοντος και το τρισχιδές έμβολο φέρει γραμμική διακόσμηση. Κάτω από το πλοίο αποδίδονται σχηματικά τα κύματα με καμπύλη γραμμή. Στο πεδίο πάνω δυσανάγνωστο μονογράφημα.

1295. E408 O870 α) Βερολίνο, Löbecke 1906.
11⁰⁰ 8.17 γρ. 23 χιλ.
β) Maison Palombo 13, 13 December 2016, lot 19.
- 8.31 γρ. 23 χιλ. Πίν. 58
γ) Στοκχόλμη' εκ Συλλογής S. Pozzi.
11⁰⁰ 8.19 γρ. 21 χιλ.
Pozzi_α 1317' Pozzi_β 3076' SNG Sweden 1357.

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΒΑΘΥΟΣ. Πρώρα πλοίου δ. Τα πλαϊνά της πλήρης κοσμούνται με αποτροπαϊκό οφθαλμό και δύο ασπίδες. Στο κάτω τμήμα της γάστρας δάφνινο στεφάνι. Φέρει προεμβόλιο που απολήγει σε κεφαλή λέοντος και τρισχιδές έμβολο. Κάτω από το πλοίο αποδίδονται σχηματικά τα κύματα με καμπύλη γραμμή. Στο πεδίο δ. Ν[†] και πάνω αετός σε στάση $\frac{3}{4}$ δ. πάνω σε κεραυνό.

1296. E408 O871 «Θησαυρός» ΒΑ Ελλάδος, CH VIII. 506.
- - - Πίν. 58
CH VIII, πίν. 78, αρ. 20.

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΒΑΘΥΟΣ. Ό.π. Ακόσμητα τα πλαϊνά της πλώρης. Στο πεδίο δ.
⌘.

- 1297.** E408 O872 Βερολίνο, Löbecke 1906.
1⁰⁰ 7.71 γρ. 24 χιλ. Πίν. 58
Διαμπερής σπή.
- 1298.** E408 O873 Künker 89, 08 March 2004, lot 1272.
- 8.15 γρ. - Πίν. 58
- 1299.** E408 O874 α) Παρίσι 68.
9⁰⁰ 8.29 γρ. 21.5 χιλ. Πίν. 58
β) Elsen 44, 27 April 1996, lot 131' εκ «θησαυρού» **ΒΔ
Ελλάδος, CH VIII. 506.**
- 8.22 γρ. -
CH VIII, πίν. 79, αρ. 1.

Ε. Ό.π. Κοκκιδωτό στέλεχος σκήπτρου. Στο πεδίο αρ. αετός σε στάση $\frac{3}{4}$ αρ. πάνω σε
κεραυνό.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΒΑΘΥΟΣ. Ό.π.

- 1300.** E409 O874 Νέα Υόρκη 2008.10.57' εκ M&M Deutschland 23, 18
Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 315.3.
7⁰⁰ 7.49 γρ. 22.7 χιλ. Πίν. 58
- 1301.** E409 O875 Παρίσι, De Luynes.
3⁰⁰ 8.09 γρ. 23 χιλ. Πίν. 58
De Luynes 1941.
- 1302.** E409 O876 Λευκάδα 670' εκ «θησαυρού» **Λευκάδα 1993.**
9⁰⁰ 7.67 γρ. 23 χιλ. Πίν. 58
Fiedler 2013, πίν 128, αρ. 1126.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. Τα πλαϊνά της πλώρης διακοσμούνται με αποτροπαϊκό οφθαλμό, ενώ με
λοξές γραμμές πιθανόν περιγράφονται τα στηρίγματα εξωτερικού διαδρόμου. Δύο
στιγμές δίπλα στο όνομα.

- 1303.** E409 O877 α) Βερολίνο.

8⁰⁰ 8.25 γρ. 23 χιλ. Πίν. 58

β) Αθήνα, Μουρούζη.

9⁰⁰ 7.77 γρ. 22 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 675.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. Τα πλαϊνά της πλήρης κοσμούνται με αποτροπαϊκό οφθαλμό και δύο ασπίδες.

1304. E409 O878 «Θησαυρός» ΒΔ Ελλάδος, CH VIII. 506.

- - - Πίν. 58

CH VIII, πίν. 78, αρ. 6.

Ε. Ό.π. Το άγαλμα παριστάνεται πάνω σε υψηλή βάση. Στο πεδίο αρ. αετός σε στάση $\frac{3}{4}$ δ. πάνω σε κεραυνό.

Ο. Ό.π. Στο πεδίο δ. N^{K} και πάνω αετός σε στάση $\frac{3}{4}$ δ. πάνω σε κεραυνό.

1305. E410 O879 α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 298.

2⁰⁰ 8.01 γρ. 23 χιλ. Πίν. 58

β) Άρτα 2393.

12⁰⁰ 8.11 γρ. 25.5 χιλ.

Εντοπίστηκε μαζί με το υπ' αρ. 1277β (Άρτα 2394) χωρίς επιπλέον πληροφορίες.

γ) «Θησαυρός» ΒΔ Ελλάδος, CH VIII. 506.

- - -

CH VIII, πίν. 78, αρ. 14.

δ) M&M Deutschland 32, 26 May 2010, lot 221.

- - -

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. Ακόσμητα πλαϊνά πλήρης. Στο πεδίο δ. $\overline{\text{K}}$. Χωρίς σύμβολο.

1306. E410 O880 α) Βερολίνο, C.R. Fox 1873.

11⁰⁰ 7.99 γρ. 26 χιλ. Πίν. 58

β) Marseille F.2-311-d.

			12 ⁰⁰	7.97 γρ.	21 χιλ.	
			γ) Οξφόρδη.			
			12 ⁰⁰	8.15 γρ.	21 χιλ.	
			δ) Μόναχο 764.			
			1 ⁰⁰	6.70 γρ.	21 χιλ.	
			ε) Αθήνα, Μουρούζη.			
			12 ⁰⁰	7.86 γρ.	23 χιλ.	
			Ποστολάκας 1868, αρ. 674.			
			στ) «Θησαυρός» ΒΔ Ελλάδος, CH VIII. 506.			
			-	-	-	
			CH VIII, πίν. 78, αρ. 23.			
			ζ) CGB 16, 13 December 2002, lot 42.			
			12 ⁰⁰	8.23 γρ.	22.5 χιλ.	
			η) Λονδίνο 1866,1201.2311.			
			12 ⁰⁰	7.64 γρ.	25 χιλ.	
			BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 83.			
			θ) Νέα Υόρκη 1944.100.19372.			
			12 ⁰⁰	7.85 γρ.	-	
			ι) Harvard, 1.1965.1462.			
			-	8.05 γρ.	22 χιλ.	
1307.	E411	O881	α) Λονδίνο 1866,1201.2312.			
			10 ⁰⁰	8.13 γρ.	22.5 χιλ.	Πίν. 59
			BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 82.			
			β) Άρτα 1172.			
			12 ⁰⁰	7.97 γρ.	24.5 χιλ.	
			γ) Ponterio 151, 12 November 2009, lot 8050.			
			10 ⁰⁰	8.07 γρ.	22 χιλ.	
			δ) Συλλογή Nanteuil.			
			12 ⁰⁰	7.98 γρ.	-	
			Nanteuil 874.			
			ε) Κοπεγχάγη.			
			10 ⁰⁰	8.12 γρ.	23 χιλ.	
			SNG Cop. 380.			

			στ) Cambridge, Leake.			
			12 ⁰⁰	7.88 γρ.	23 χιλ.	
			<i>SNG Leake 2763.</i>			
			ζ) Παρίσι 69.			
			11 ⁰⁰	8.18 γρ.	24.5 χιλ.	
			η) Spink 5014, 28 September 2005, lot 97.			
			12 ⁰⁰	7.99 γρ.	23 χιλ.	
1308.	E411	O881	α) Νέα Υόρκη 1944.100.19371.			
			10 ⁰⁰	7.98 γρ.	-	Πίν. 59
			β) Μόναχο 763.			
			1 ⁰⁰	7.95 γρ.	22 χιλ.	
			γ) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 296.			
			11 ⁰⁰	8.26 γρ.	24 χιλ.	
			δ) Νέα Υόρκη 1944.100.19375.			
			10 ⁰⁰	8.02 γρ.	-	
			ε) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.			
			11 ⁰⁰	8.09 γρ.	23 χιλ.	
1309.	E411	O882	M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 297.			
			10 ⁰⁰	8.33 γρ.	25 χιλ.	Πίν. 59

Φίλανδρος

Ε Ό.π. Χωρίς τον αετό στο πεδίο.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΦΙΛΑΝΔΡΟΣ. Ό.π. Στο πεδίο πάνω .

1310.	E412	O883	α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 314.			
			11 ⁰⁰	7.48 γρ.	23 χιλ.	Πίν. 59
			β) CGB 20, 18 June 2004, lot 42.			
			12 ⁰⁰	8.16 γρ.	23.5 χιλ.	
1311.	E412	O884	Βερολίνο, Dodona Funde 1173/1912.			
			11 ⁰⁰	7.61 γρ.	23 χιλ.	Πίν. 59

Ε. Ό.π. Χωρίς αετό στο πεδίο.

Ο. Ό.π. Στο πεδίο δ. βότρυς και πάνω $\overline{\text{A}}$.

- 1312.** Ε412 Ο885 α) Λονδίνο 1866,1201.2323.
12⁰⁰ 8.16 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 59**
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 103.
β) Cambridge, Leake.
1⁰⁰ 7.79 γρ. 26 χιλ.
SNG Leake 2765.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. Στο πεδίο πάνω $\overline{\text{A}}$.

- 1313.** Ε412 Ο886 Cambridge, Leake.
12⁰⁰ 8.13 γρ. 25 χιλ. **Πίν. 59**
SNG Leake 2766.
- 1314.** Ε412 Ο887 α) Παρίσι 79.
1⁰⁰ 7.86 γρ. 24.5 χιλ. **Πίν. 59**
β) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 313.
12⁰⁰ 7.78 γρ. 22 χιλ.
γ) Βρυξέλλες Π 82.429' εκ «θησαυρού» **ΒΔ Ελλάδος, CH VIII. 506.**
12⁰⁰ 8.18 γρ. 25 χιλ.
CH VIII, πίν. 78, αρ. 13.
- 1315.** Ε412 Ο888 Bologna 51262 (Συλλογή Palagi).
12⁰⁰ 7.93 γρ. 25 χιλ. **Πίν. 59**
- 1316.** Ε412 Ο889 Νέα Υόρκη 1944.100.19376.
12⁰⁰ 7.98 γρ. - **Πίν. 59**

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. Στο πεδίο πάνω $\overline{\text{A}}$.

- 1317.** Ε412 Ο890 α) Βερολίνο, Dannenberg.
12⁰⁰ 7.49 γρ. 24 χιλ. **Πίν. 59**
β) Λονδίνο 1866,1201.2324.

1⁰⁰ 7.94 γρ. 22.5 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 101.

γ) Αθήνα, Μουρούζη.

12⁰⁰ 7.90 γρ. 23 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 688.

1318. E413 O891 Lanz 78, 26 November 1996, lot 244' εκ «θησαυρού» **ΒΔ Ελλάδαδος, CH VIII. 506.**

1⁰⁰ 8.00 γρ. - **Πίν. 59**

CH VIII, πίν. 79, αρ. 2.

Θεόδωρος

Ε. Ό.π. Στο πεδίο αρ. Κέρας Αμαλθείας.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Ό.π. Στο πεδίο πάνω από το πλοίο \AA και δ. Κέρας Αμαλθείας.

1319. E414 O892 α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 302.

11⁰⁰ 8.02 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 59**

β) Princeton 1239.

11⁰⁰ 7.83 γρ. 22 χιλ.

γ) Νέα Υόρκη 2008.10.60' εκ M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 315.6' εκ «θησαυρού» **ΒΔ Ελλάδαδος, CH VIII. 506.**

11⁰⁰ 8.12 γρ. 23.4 χιλ.

CH VIII, πίν. 78, αρ. 24.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. Στο πεδίο κάτω \AA .

1320. E414 O893 α) Βερολίνο γ.3.

11⁰⁰ 8.32 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 59**

β) Νέα Υόρκη 2008.10.59' εκ M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 315.5.

12⁰⁰ 7.77 γρ. 23 χιλ.

γ) Αθήνα, Μουρούζη.

1⁰⁰ 7.69 γρ. 23 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 679.

δ) Παρίσι 81.

12⁰⁰ 7.77 γρ. 21 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. Ό.π. Στο πεδίο κάτω Ν.

1321. E414 O894 α) Λονδίνο 1866,1201.2315.

12⁰⁰ 7.97 γρ. 25 χιλ.

Πίν. 59

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 88.

β) Λονδίνο 1866,1201.2316.

2⁰⁰ 7.90 γρ. 25 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 89.

γ) «Θησαυρός» **ΒΔ Ελλάδος, CH VIII. 506.**

- - -

CH VIII, πίν. 78, αρ. 21.

Αριστομένης

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ. Ό.π. Στο πεδίο πάνω ρόπαλο οριζόντιο.

1322. E415 O895 α) Winterthur.

12/1⁰⁰ 8.05 γρ. 24.9 χιλ.

Winterthur 1848.

β) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD),

lot 295' εκ «θησαυρού» **ΒΔ Ελλάδος, CH VIII. 506.**

11⁰⁰ 8.19 γρ. 22 χιλ.

Πίν. 59

CH VIII, πίν. 78, αρ. 17.

γ) Κοπεγχάγη.

1⁰⁰ 8.10 γρ. 21 χιλ.

SNG Cop. 379.

1323. E415 O896 α) «Θησαυρός» **ΒΔ Ελλάδος, CH VIII. 506.**

- - -

Πίν. 59

CH VIII, πίν. 78, αρ. 12.

- β) Λονδίνο RPK,p.51A.20.Leu.
12⁰⁰ 8.01 γρ. 22.5 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 81.
- 1324.** E415 O897 α) Αθήνα, Μουρούζη.
1⁰⁰ 7.33 γρ. 23 χιλ. **Πίν. 59**
Ποστολάκας 1868, αρ. 673.
β) Οξφόρδη (δωρεά Sir Arthur J. Evans, 1934).
- 7.79 γρ. 23 χιλ.
Το νόμισμα εντοπίστηκε στην Πρέβεζα το 1885.
- 1325.** E415 O898 α) Cambridge, McClean.
12⁰⁰ 7.72 γρ. 22.5 χιλ. **Πίν. 59**
McClean 5364.
β) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD),
lot 315.2.
12⁰⁰ 7.92 γρ. 22.5 χιλ.
Επικεκκομένο.

Διάκριτος

Ε. Ό.π. Στο πεδίο δ. στάχυ.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΔΙΑΚΡΙΤΟΣ. Ό.π. Τα πλαϊνά της πλήρης κοσμούνται με δύο ωοειδείς ασπίδες. Στο πεδίο δ. κάθετο ρόπαλο.

- 1326.** E415 O899 α) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 301.
12⁰⁰ 8.14 γρ. 21 χιλ. **Πίν. 59**
β) Αθήνα, Μουρούζη.
2⁰⁰ 7.91 γρ. 23 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 678.
γ) Βερολίνο, Dodona Funde 1173/1912.
11⁰⁰ 7.64 γρ. 23 χιλ.
δ) Harvard, 1976.79.1539.
- 7.99 γρ. 23 χιλ.
- 1327.** E415 O900 α) Λονδίνο 1846,0217.23.
12⁰⁰ 7.70 γρ. 22.5 χιλ. **Πίν. 59**

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 87.

β) Παρίσι 74.

1⁰⁰ 7.86 γρ. 22 χιλ.

γ) «Θησαυρός» ΒΔ Ελλάδος, *CH VIII. 506.*

- - -

CH VIII, πίν. 78, αρ. 22.

Δραχμές

Δαμύλος

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους δ. Στην κεφαλή φοράει τη λεοντή, την οποία δένει κάτω από το λαιμό

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΔΑΜΥΛΟΣ. Ρόπαλο οριζόντιο δ. Στο πεδίο κάτω . Το όλον μέσα σε στεφάνι δρυός που δένει αρ.

1328. E416 O901 α) Παρίσι 82.

7⁰⁰ 4.99 γρ. 21 χιλ. Πίν. 60

Mionnet 1814, πίν. 14, αρ. 9.

β) Λονδίνο 1847,1101.09.

6⁰⁰ 4.86 γρ. 20 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 104.

Λυσίμαχος

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΛΥΣΙΜΑΧΟΣ. Ό.π.

1329. E417 O902 Κοπεγχάγη.

12⁰⁰ 4.96 γρ. 18 χιλ. Πίν. 60

SNG Cop. 385.

Δαμοκράτης

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΔΑΜΟΚΡΑ-ΤΗΣ. Ό.π.

1330. E418 O903 Savoca 2nd Premium Auction, 15 October 2017, lot 31.

- 4.81 γρ. 20 χιλ. Πίν. 60

Νικόβουλος

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΗ / ΗΙΚΟΒΟΥΛΟΣ. Ό.π.

- 1331.** E419 O904 α) Αθήνα, Μουρούζη.
2⁰⁰ 4.36 γρ. 20 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 689.
β) CNG Triton 21, 9 January 2018, lot 411.
11⁰⁰ 4.49 γρ. 17.5 χιλ. **Πίν. 60**

Χάλκινα νομίσματα

Ανδρωνίδας

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους δ. Στην κεφαλή φοράει τη λεοντή, την οποία δένει κάτω από το λαιμό.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΑΝΔΡΩΝΙΔΑΣ. Ρόπαλο οριζόντιο δ. Το όλον μέσα σε στεφάνι δρυός που δένει αρ.

- 1332.** 1) Αθήνα, Μουρούζη.
7⁰⁰ 3.83 γρ. 18 χιλ. **Πίν. 60**
Ποστολάκας 1868, αρ. 765.
2) Αθήνα 2184.
6⁰⁰ 3.83 γρ. 18 χιλ.
3) Λονδίνο 1866,1201.2409.
12⁰⁰ 3.71 γρ. 18.75 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 133.
4) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 323.
12⁰⁰ 3.52 γρ. 16 χιλ.
5) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.9.
10⁰⁰ 3.50 γρ. 17 χιλ.
6) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 6/1995).
1⁰⁰ 3.26 γρ. 18 χιλ.
7) Λονδίνο 1845,0414.121.

3⁰⁰ 3.21 γρ. 18.75 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 132.

8) Αθήνα, Μουρούζη.

9⁰⁰ 2.30 χιλ. 16 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 764.

Ε. Δαφνοστεφής κεφαλή Απόλλωνος δ. με στεφανωτή κόμμωση και κρωβύλο.
Ελεύθεροι βόστρυχοι κάτω από το στεφάνι στο λαιμό.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ δ. / ΑΝΔΡΩΝΙΔ-ΑΣ αρ. Τετράχορδη κιθάρα.

1333. 1) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 1984).

3⁰⁰ 2.73 γρ. 17.5 χιλ.

2) Οξφόρδη.

- 2.71 γρ. 14 χιλ.

3) Λονδίνο 1866,1201.2407.

12⁰⁰ 2.67 γρ. 17.5 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 171.

4) Αθήνα, Μουρούζη.

11⁰⁰ 2.65 χιλ. 16.5 χιλ.

Πίν. 61

Ποστολάκας 1868, αρ. 766.

5) Λονδίνο 1866,1201.2408.

3⁰⁰ 2.60 γρ. 16.25 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 172.

6) Αθήνα, Μουρούζη.

1⁰⁰ 2.52 χιλ. 17 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 767.

7) Princeton 1246.

12⁰⁰ 2.43 γρ. 16 χιλ.

8) Λευκάδα (οικ. Αικ. Βρεττού 26/2000).

7⁰⁰ - 15.5 χιλ.

Δαμοκράτης

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους δ. Στην κεφαλή φοράει τη λεοντή, την οποία δένει κάτω από το λαιμό. Το όλον μέσα σε στικτό κύκλο.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΔΑΜΟΚΡΑΤΗΣ. Ρόπαλο οριζόντιο δ. Το όλον μέσα σε στεφάνι δρυός που δένει αρ.

1) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

2⁰⁰ 5.19 γρ. 19 χιλ.

2) Βουδαπέστη, Bitnitz 61.

8⁰⁰ 4.95 γρ. 19 χιλ.

3) Συλλογή Weber.

- 4.70 γρ. 18 χιλ.

Weber 3098.

4) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 324.

12⁰⁰ 4.56 γρ. 18 χιλ.

5) Λονδίνο 1866,1201.2419.

12⁰⁰ 4.22 γρ. 18.75 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 137.

6) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.10' εκ Συλλογής Lindgren.

6⁰⁰ 4.16 γρ. 15.5 χιλ.

Lindgren 115.

7) Αθήνα 2187.

12⁰⁰ 4.10 γρ. 17.5 χιλ.

8) Βερολίνο 28764.

7⁰⁰ 4.08 γρ. 19.5 χιλ.

9) Λευκάδα 639.

8⁰⁰ 4.01 γρ. 18 χιλ.

10) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

3⁰⁰ 4.01 γρ. 17 χιλ.

11) Udine 5.27.9 (Coll. Augusto de Brandis).

- 3.97 γρ. 19 χιλ.

12) Βιέννη 12432.

2⁰⁰ 3.95 γρ. 19 χιλ.

13) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.9.

3 ⁰⁰	3.94 γρ.	16 χιλ.
14) Νέα Υόρκη 1944.100.19394.		
3 ⁰⁰	3.93 γρ.	-
15) Αθήνα, Μουρούζη.		
12 ⁰⁰	3.84 γρ.	19 χιλ.
Ποστολάκας 1878, αρ. 781.		
16) Λευκάδα (οικ. Λάζαρη 1977).		
2 ⁰⁰	3.77 γρ.	19 χιλ.
17) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.10.		
3 ⁰⁰	3.73 γρ.	16.5 χιλ.
18) Λευκάδα 373.		
6 ⁰⁰	3.70 γρ.	18 χιλ.
19) Παρίσι 110.		
7 ⁰⁰	3.69 γρ.	18 χιλ.
20) Αθήνα, Μουρούζη.		
12 ⁰⁰	3.64 γρ.	18.5 χιλ.
Ποστολάκας 1878, αρ. 779.		
21) Αθήνα, Alpha.		
3 ⁰⁰	3.56 γρ.	18.5 χιλ.
<i>SNG Alpha</i> 568.		
22) Αθήνα, Μουρούζη.		
10 ⁰⁰	3.55 γρ.	19 χιλ.
Ποστολάκας 1878, αρ. 780.		
23) Λονδίνο 1866,1201.2418.		
3 ⁰⁰	3.47 γρ.	18.75 χιλ.
<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i> , αρ. 136.		

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΔΑΜΟΚΡΑ-ΤΗΣ. Ό.π. Τυλιγμένη ταινία γύρω από το στεφάνι.

1334.

1) Παρίσι 91.

7⁰⁰ 6.77 γρ. 18.5 χιλ.

2) Λευκάδα (οικ. Λάζαρη 33/1977).

10 ⁰⁰	4.77γρ.	22 χιλ.
3) Βερολίνο, Graf- Prokesch- Osten 1875.		
7 ⁰⁰	4.48 γρ.	20 χιλ.
4) Λευκάδα (οικ. Λάζαρη 1977).		
6 ⁰⁰	4.34 γρ.	18 χιλ.
5) Αθήνα, Μουρούζη.		
6 ⁰⁰	4.33 γρ.	20 χιλ.
Ποστολάκας 1878, αρ. 777.		
6) Βερολίνο, Löbbecke 1906.		
7 ⁰⁰	4.27 γρ.	21 χιλ.
7) Αθήνα, Μουρούζη.		
7 ⁰⁰	4.18 γρ.	19.5 χιλ.
Ποστολάκας 1878, αρ. 778.		
8) Λονδίνο 1866,1201.2417.		
3 ⁰⁰	4.14 γρ.	18.75 χιλ.
<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i> , αρ. 139.		
9) Κοπεγχάγη.		
6 ⁰⁰	4.09 γρ.	17 χιλ.
<i>SNG Cop.</i> 388.		
10) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 1984).		
7 ⁰⁰	4.07 γρ.	21 χιλ.
11) Λονδίνο 1846,0217.83.		
6 ⁰⁰	3.94 γρ.	18.75 χιλ.
<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i> , αρ. 138.		
12) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 29/1993).		
6 ⁰⁰	3.86 γρ.	21 χιλ.
13) Bologna 47874 (Coll. Universitaria).		
9 ⁰⁰	3.70 γρ.	16 χιλ.

Ε. Αγαλμα ιστάμενης Αφροδίτης δ., πάνω σε υψηλό βάθρο. Φοράει ποδήρη χιτώνα με λοξό ιμάτιο και έχει την κόμη μαζεμένη σε λαμπάδιο. Φέρει μηνίσκο σε οριζόντια θέση πάνω από την κεφαλή. Στο προτεταμένο δ. χέρι κρατάει άφλαστον. Στα αρ. της ελάφι δ. Στο πεδίο αρ. σκήπτρο, το οποίο επιστέφεται από περιστέρι δ.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΔΑΜΟΚΡΑΤΗΣ. Πρώρα πλοίου δ. Τα πλαϊνά της πλήρης κοσμούνται με αποτροπαϊκό οφθαλμό και ασπίδες. Στο ανώτερο τμήμα του πλοίου απεικονίζεται πρόστεγο, τα πλαϊνά του οποίου κλείνονται με ασπίδα. Το κάτω τμήμα της γάστρας κοσμείται με δάφνινο στεφάνι. Έχει προεμβόλιο που απολήγει σε κεφαλή λέοντος και τρισχιδές έμβολο. Κάτω από το πλοίο αποδίδονται με λοξές γραμμές τα κύματα. Ίσως φέρει μονογράφημα ή σύμβολο στο πεδίο δ.

1335.

1) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 34/1993).

9⁰⁰ 5.15 γρ. 14 χιλ.

2) Λονδίνο ΕΗ, p.347.23.Leu.

12⁰⁰ 3.61 γρ. 20 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 109.

3) Παρίσι, Delepierre 30.

11⁰⁰ 3.19 γρ. 16 χιλ.

4) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 317.

12⁰⁰ 2.93 γρ. 16.5 χιλ.

5) Οξφόρδη.

- 2.92 γρ. 15 χιλ.

6) Αθήνα, Μουρούζη.

12⁰⁰ 2.91 γρ. 16 γρ.

Πίν. 61

Ποστολάκας 1868, αρ. 785*.

*Στο Νομισματικό Μουσείο Αθηνών είναι ταξινομημένο ως αρ. 784.

7) Αθήνα, Alpha.

12⁰⁰ 2.70 γρ. 17 χιλ.

SNG Alpha 567.

8) Αθήνα, Μουρούζη.

12⁰⁰ 2.60 γρ. 15.5 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 784*.

*Στο Νομισματικό Μουσείο Αθηνών είναι ταξινομημένο ως αρ. 785.

9) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.1.

12 ⁰⁰	2.52 γρ.	15.5 χιλ.
10) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 8/1993).		
5 ⁰⁰	2.52 γρ.	17 χιλ.
11) Λονδίνο 1868,1201.2416.		
11 ⁰⁰	2.45 γρ.	17.5 χιλ.
<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i> , αρ. 108.		
12) Νέα Υόρκη 1940.77.40.		
11 ⁰⁰	2.41 γρ.	-
13) Βερολίνο 28764.		
11 ⁰⁰	2.18 γρ.	16 χιλ.

Ε. Δαφνοστεφής κεφαλή Απόλλωνος δ. με στεφανωτή κόμμωση και κρωβύλο. Το όλον μέσα σε στικτό κύκλο.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ δ. / ΔΑΜΟΚΡΑ-ΤΗΣ αρ. Τετράχορδη Κιθάρα.

1) Αθήνα, Μουρούζη.		
9 ⁰⁰	2.88 γρ.	17 χιλ.
Ποστολάκας 1878, αρ. 783.		
2) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.20.		
11 ⁰⁰	2.60 γρ.	16 χιλ.
3) Λονδίνο 1909,0504.22.		
11 ⁰⁰	2.42 γρ.	17.5 χιλ.
4) Βερολίνο 1035/1902.		
10 ⁰⁰	2.40 γρ.	17 χιλ.
5) Βερολίνο, Löbbecke 1906.		
12 ⁰⁰	1.98 γρ.	16 χιλ.
6) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.21.		
10 ⁰⁰	1.34 γρ.	14 χιλ.

Ε. Ο.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ δ. / ΔΑΜΟΚΡΑ-ΤΗΣ αρ. Εξάχορδη Κιθάρα.

1336. 1) Αθήνα, Μουρούζη.

9 ⁰⁰	3.68 γρ.	16 χιλ.	
Ποστολάκας 1878, αρ. 782.			
2) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.19.			
8 ⁰⁰	2.84 γρ.	19.5 χιλ.	
3) Αθήνα 2188.			
12 ⁰⁰	2.21 γρ.	18 χιλ.	Πίν. 61
4) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.18.			
12 ⁰⁰	1.90 γρ.	14.5 χιλ.	
5) Αθήνα 240 (Συλλογή Τσιβουρακη).			
9 ⁰⁰	1.49 γρ.	14 χιλ.	
6) Λευκάδα (οικ. Λάζαρη 20/1977).			
9 ⁰⁰	1.40 γρ.	14 χιλ.	

Δαμόλος

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους δ. Στην κεφαλή φοράει τη λεοντή, την οποία δένει κάτω από το λαιμό.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΔΑΜΥΛΟΣ. Ρόπαλο οριζόντια δ. Το όλον μέσα σε στεφάνι δρυός.

1337.	1) Βιέννη 12433.		
	1 ⁰⁰	5.70 γρ.	19 χιλ. Πίν. 60
2) Νέα Υόρκη 1944.100.19398.			
	12 ⁰⁰	5.31 γρ.	-
3) Μόναχο 817.			
	10 ⁰⁰	5.00 γρ.	17 χιλ.
4) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 3/1995).			
	12 ⁰⁰	4.71 γρ.	17 χιλ.
5) Βερολίνο, Löbbecke 1906.			
	3 ⁰⁰	4.53 γρ.	18 χιλ.
6) Βερολίνο, Graf- Prokesch- Osten 1875.			
	9 ⁰⁰	4.41 γρ.	20 χιλ.
7) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 4/1995).			

3⁰⁰ 4.22 γρ. 17 χιλ.

8) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

11⁰⁰ 3.87 γρ. 18 χιλ.

Ε. Ό.π. Το όλον μέσα σε γραμμικό κύκλο.

Ο. ΛΕΥΚΑ-ΔΙΩΝ / ΔΑΜΥΛΟΣ. Ό.π.

1) Αθήνα, Μουρούζη.

7⁰⁰ 5.80 γρ. 18 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 788.

2) Bologna 47876 (Coll. Universitaria).

12⁰⁰ 5.58 γρ. 16 χιλ.

3) Λονδίνο 1846,0217.84.

12⁰⁰ 5.36 γρ. 18.75 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 140.

4) Παρίσι 89.

3⁰⁰ 5.33 γρ. 17.5 χιλ.

5) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 325.

3⁰⁰ 5.27 γρ. 17.5 χιλ.

6) Udine 5.27.7 (Coll. Augusto de Brandis).

- 5.25 γρ. 18 χιλ.

7) Λονδίνο 1866,1201.2423.

10⁰⁰ 5.23 γρ. 17.5 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 142.

8) Αθήνα 2190.

4⁰⁰ 4.97 γρ. 18.5 χιλ.

9) Λονδίνο EH,p347.21.Leu.

6⁰⁰ 4.79 γρ. 16.25 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 141.

10) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 57/1994).

3⁰⁰ 4.74 γρ. 16 χιλ.

11) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

3⁰⁰ 4.53 γρ. 18 χιλ.

12) Βερολίνο, Graf- Prokesch- Osten 1875.

9⁰⁰ 4.41 γρ. 20 χιλ.

13) Karlsruhe.

6⁰⁰ 4.35 γρ. 16 χιλ.

14) Αθήνα 2189.

11⁰⁰ 4.20 γρ. 17 χιλ.

15) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 1984).

9⁰⁰ 4.09 γρ. 19 χιλ.

16) Αθήνα, Μουρούζη.

10⁰⁰ 4.00 γρ. 19 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 787.

17) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

11⁰⁰ 3.87 γρ. 18 χιλ.

18) Λευκάδα (οικ. Λάζαρη 1977).

8⁰⁰ 3.87 γρ. 20 χιλ.

19) Παρίσι 88.

9⁰⁰ 2.86 γρ. 18 χιλ.

Ε. Το όλον μέσα σε στικτό κύκλο.

Ο. ΛΕΥΚΑ-ΔΙΩΝ / ΔΑΜΥ-ΛΟΣ. Ό.π.

1) Παρίσι 90.

3⁰⁰ 6.78 γρ. 18 χιλ.

2) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 18/1994).

12⁰⁰ 5.69 γρ. 17 χιλ.

3) Κοπεγχάγη.

4⁰⁰ 5.66 γρ. 18 χιλ.

SNG Corp. 389.

4) Νέα Υόρκη 1944.100.19399.

9⁰⁰ 5.57 γρ. -

5) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 19/1994).

9⁰⁰ 5.32 γρ. 18 χιλ.

6) Λευκάδα (οικ. Αρ. Ι. Λάζαρη 12/1998).

7⁰⁰ 5.26 γρ. 18 χιλ.

- 7) Λονδίνο 1866,1201.2422.
 12⁰⁰ 5.25 γρ. 17.5 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 144.
- 8) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 28/1993).
 6⁰⁰ 5.09 γρ. 18.5 χιλ.
- 9) Αθήνα, Μουρούζη.
 1⁰⁰ 5.01 γρ. 17 χιλ.
 Ποστολάκας 1868, αρ. 786.
- 10) Bologna 47875 (Coll. Universitaria).
 11⁰⁰ 4.85 γρ. 17 χιλ.
- 11) Αθήνα 2191.
 10⁰⁰ 4.79 γρ. 19.5 χιλ.
- 12) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 1984).
 3⁰⁰ 4.76 γρ. 19 χιλ.
- 13) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 3/1995).
 12⁰⁰ 4.71 γρ. 17 χιλ.
- 14) Λευκάδα 464.
 12⁰⁰ 4.63 γρ. 17 χιλ.
- 15) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 21/1994).
 12⁰⁰ 4.48 γρ. 17 χιλ.
- 16) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 1984).
 12⁰⁰ 4.38 γρ. 17 χιλ.
- 17) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 2/1995).
 5⁰⁰ 4.25 γρ. 20 χιλ.
- 18) Αθήνα 2192.
 8⁰⁰ 4.15 γρ. 18 χιλ.
- 19) Λευκάδα 489.
 2⁰⁰ 4.15 γρ. 18 χιλ.
- 20) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 70/1994).
 3⁰⁰ 4.11 γρ. 16 χιλ.
- 21) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 15/1994).
 10⁰⁰ 3.61 γρ. 18 χιλ.
- 22) Λονδίνο 1846,0217.94.

12⁰⁰ 3.53 γρ. 17.5 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 143.

23) Αθήνα, Χριστομάνου.

3⁰⁰ 3.11 γρ. 16.5 χιλ.

SNG Christomanos 637.

24) Λευκάδα (οικ. Αικ. Βρεττού 9/1999).

3⁰⁰ - 18 χιλ.

Ε. Αγαλμα ιστάμενης Αφροδίτης προς τα δ., πάνω σε χαμηλή βάση. Φοράει ποδήρη χιτώνα με λοξό μιάτιο και έχει την κόμη μαζεμένη σε λαμπάδιο. Φέρει μηνίσκο σε οριζόντια θέση πάνω από την κεφαλή. Στο προτεταμένο δ. χέρι κρατάει άφλαστον. Στα αρ. της ελάφι προς τα δ. Στο πεδίο αρ. σκήπτρο με κοκκιδωτό στέλεχος, το οποίο επιστέφεται από περιστέρι δ. Το όλον μέσα σε στικτό κύκλο.

Ο. ΛΕΥΚΑ-ΔΙΩΝ / ΔΑΜΥΛΟΣ. Πρώρα πλοίου δ. Τα πλαϊνά της πλώρης κοσμούνται με αποτροπαϊκό οφθαλμό (;). Το κάτω τμήμα της γάστρας κοσμείται με δάφνινο στεφάνι. Έχει προεμβόλιο που απολήγει σε κεφαλή λέοντος και τρισχιδές έμβολο που φέρει γραμμική διακόσμηση. Κάτω από το πλοίο αποδίδεται με καμπύλη γραμμή το κύμα.

1338.

1) Βιέννη 12449.

6⁰⁰ 5.02 γρ. 17 χιλ. Πίν. 61

2) Αθήνα, Μουρούζη.

8⁰⁰ 4.53 γρ. 18.5 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 796.

3) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.5.

10⁰⁰ 4.51 γρ. 18 χιλ.

4) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

4⁰⁰ 4.29 γρ. 16 χιλ.

5) Αθήνα, Μουρούζη.

12⁰⁰ 4.12 γρ. 18.5 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 794.

6) Blackburn, Hart.

12⁰⁰ 4.08 γρ. 18.5 χιλ.

SNG Blackburn 671.

7) Αθήνα, Μουρούζη.

1⁰⁰ 4.03 γρ. 17 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 795.

8) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

12⁰⁰ 3.79 γρ. 18 χιλ.

9) Παρίσι 83.

3⁰⁰ 3.66 γρ. 18 χιλ.

10) Νέα Υόρκη 1944.100.19384.

8⁰⁰ 3.45 γρ. -

11) Λονδίνο 1846,0217.89.

11⁰⁰ 3.32 γρ. 17.5 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 110.

12) Princeton 1244.

6⁰⁰ 3.19 γρ. 18 χιλ.

Ε. Δαφνοστεφής κεφαλή Απόλλωνος δ. με στεφανωτή κόμμωση και κρωβύλο.
Ελεύθεροι βόστρυχοι κάτω από το στεφάνι στο λαιμό.

Ο. ΛΕΥ-ΚΑΔΙΩΝ πάνω και δ. / ΔΑΜΥΛΟΣ αρ. Οκτάχορδη κιθάρα.

1339.

1) Βερολίνο 5346 JF.

3⁰⁰ 4.35 γρ. 17 χιλ.

2) Λονδίνο 1866,1201.2421.

9⁰⁰ 3.85 γρ. 17.5 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 175.

3) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.22.

3⁰⁰ 3.80 γρ. 16.5 χιλ.

4) Βερολίνο 8064/1957.

11⁰⁰ 3.64 γρ. 16.5 χιλ.

5) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.20.

6⁰⁰ 3.61 γρ. 16 χιλ.

6) Cambridge, McClean.

12 ⁰⁰	3.54 γρ.	16 χιλ.	
<i>McClean 5367.</i>			
7) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 63/1995).			
12 ⁰⁰	3.51 γρ.	17 χιλ.	
8) Βερολίνο, Graf- Prokesch- Osten 1875.			
1 ⁰⁰	3.48 γρ.	18 χιλ.	Πίν. 61
9) Λονδίνο ΕΗ,ρ354.12.Leu.			
9 ⁰⁰	3.45 γρ.	16.25 χιλ.	
<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i> , αρ. 176.			
10) Αθήνα, Μουρούζη.			
4 ⁰⁰	3.36 γρ.	17.5 χιλ.	
Ποστολάκας 1868, αρ. 792.			
11) Λονδίνο 1845,0414.59.			
2 ⁰⁰	3.34 γρ.	17.5 χιλ.	
<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i> , αρ. 174.			
12) Βιέννη 12445.			
9 ⁰⁰	3.23 γρ.	17 χιλ.	
13) Αθήνα, Μουρούζη.			
10 ⁰⁰	3.15 γρ.	16.5 χιλ.	
Ποστολάκας 1868, αρ. 791.			
14) Βερολίνο, Löbbecke 1906.			
5 ⁰⁰	3.02 γρ.	17 χιλ.	
15) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 330.			
12 ⁰⁰	2.98 γρ.	16 χιλ.	
16) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.23.			
2 ⁰⁰	2.89 γρ.	15 χιλ.	
17) Αθήνα, Alpha.			
9 ⁰⁰	2.80 γρ.	16 χιλ.	
<i>SNG Alpha 571.</i>			
18) Λονδίνο 1866,1201.2420.			
3 ⁰⁰	2.80 γρ.	16.25 χιλ.	

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 173.

19) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 38/1977).

10⁰⁰ 2.80 γρ. 16 χιλ.

20) Bologna 51275 (Coll. Palagi).

12⁰⁰ 2.59 γρ. 16.5 χιλ.

21) Νέα Υόρκη 1944.100.19379.

9⁰⁰ 2.58 γρ. -

22) Λευκάδα 493.

6⁰⁰ 2.53 γρ. 16 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙ-ΩΝ αρ. και πάνω / ΔΑΜΥΛΟΣ δ. Επτάχορδη κιθάρα.

Αθήνα, Μουρούζη.

9⁰⁰ 3.39 γρ. 17 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 790.

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ δ. / ΔΑΜΥΛΟΣ αρ. Επτάχορδη κιθάρα.

Λονδίνο 1866,1201.4283.

12⁰⁰ 2.85 γρ. 17.5 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ δ. / ΔΑΜΥΛΟΣ αρ. Πεντάχορδη κιθάρα.

1) Αθήνα, Μουρούζη.

5⁰⁰ 3.94 γρ. 17 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 789.

2) Οξφόρδη.

- 3.80 γρ. 16.5 χιλ.

3) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.19.

12⁰⁰ 3.76 γρ. 16.5 χιλ.

4) Αθήνα 239 (Συλλογή Τσιβουράκη).

12⁰⁰ 3.71 γρ. 16.5 χιλ.

5) Παρίσι 120.

6⁰⁰ 3.41 γρ. 17 χιλ.

6) Λευκάδα (οικ. Αρ, Λάζαρη 37/1998).

3⁰⁰ 3.20 γρ. 17 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔ-ΙΩΝ αρ. και πάνω / ΔΑΜΥΛΟΣ δ. Πεντάχορδη κιθάρα.

1) Αθήνα, Μουρούζη.

9⁰⁰ 3.19 γρ. 16 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 793.

2) Λευκάδα 444.

9⁰⁰ 3.11 γρ. 15 χιλ

3) Λευκάδα (οικ. Λάζαρη 1977).

12⁰⁰ 2.58 γρ. 15.5 χιλ.

Δημάρετος

Ε. Προτομή αγένειου Ηρακλέους δ. Στην κεφαλή φοράει τη λεοντή, την οποία δένει κάτω από το λαιμό, και στο δ. ώμο φέρει ρόπαλο.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ ΔΗΜΑΡΕΤΟΣ κυκλοτερώς. Επτάχορδη κιθάρα. Στο πεδίο δ. .

1) Άρτα 1770.

6⁰⁰ 6.82 γρ. 20 χιλ.

2) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

9⁰⁰ 6.33 γρ. 19 χιλ.

3) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

11⁰⁰ 5.34 γρ. 21 χιλ.

4) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.7.

1⁰⁰ 5.26 γρ. 18 χιλ.

5) Παρίσι 118.

6⁰⁰ 5.23 γρ. 20.5 χιλ.

6) Παρίσι 116.

1⁰⁰ 5.09 γρ. 19.5 χιλ.

7) Βερολίνο, Graf- Prokesch- Osten 1875.

6 ⁰⁰	4.96 γρ.	19.5 χιλ.
8) Παρίσι 115.		
9 ⁰⁰	4.85 γρ.	20 χιλ.
9) Βερολίνο, C.R. Fox.		
7 ⁰⁰	4.77 γρ.	21 χιλ.
10) Λονδίνο 1866,1201.2424.		
2 ⁰⁰	4.62 γρ.	21.25 χιλ.
<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i> , αρ. 124.		
11) Παρίσι 111.		
11 ⁰⁰	4.61 γρ.	19.5 χιλ.
12) Βιέννη 12429.		
2 ⁰⁰	4.60 γρ.	20 χιλ.
13) Λονδίνο 1866,1201.2432.		
9 ⁰⁰	4.45 γρ.	18.75 χιλ.
<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i> , αρ. 125.		
14) Λονδίνο ΕΗ,ρ.345.8.Leu.		
12 ⁰⁰	4.26 γρ.	17.5 χιλ.
<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i> , αρ. 126.		
15) Βέρνη G 872.		
6 ⁰⁰	4.27 γρ.	21.1 χιλ.
16) Νέα Υόρκη 1944.100.19402.		
6 ⁰⁰	4.03 γρ.	-
17) Λευκάδα 417.		
1 ⁰⁰	3.86 γρ.	20 χιλ.
18) Αθήνα, Μουρούζη.		
2 ⁰⁰	3.84 γρ.	20 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 801.		
19) Λευκάδα (οικ. Αικ. Βρεττού14/1999).		
7 ⁰⁰	-	16 χιλ.
20) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 83/2000).		
3 ⁰⁰	-	19 χιλ.

Ε. Ο.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ ΔΗΜΑΡΕΤΟΣ κυκλοτερώς. Εξάχορδη κιθάρα. Στο πεδίο δ. .

- 1340.**
- 1) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 320.
3⁰⁰ 5.46 γρ. 19 χιλ.
 - 2) Αθήνα, Μουρούζη.
12⁰⁰ 5.27 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 60**
Ποστολάκας 1868, αρ. 800.
 - 3) Λονδίνο 1866,1201.2425.
7⁰⁰ 5.21 γρ. 18.75 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 123.
 - 4) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.7.
8⁰⁰ 4.59 γρ. 19.5 χιλ.

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους δ. Στην κεφαλή φορεί τη λεοντή, την οποία δένει κάτω από το λαιμό. Το όλον μέσα σε στικτό κύκλο.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΔΗΜΑΡΕΤΟΣ. Ρόπαλο οριζόντιο δ. Στο πεδίο πάνω στάχτυ οριζόντια. Το όλον μέσα σε στεφάνι δρυός.

- 1341.**
- 1) Λονδίνο 1866,1201.2428.
6⁰⁰ 4.38 γρ. 16.25 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 146.
 - 2) Λευκάδα 450.
2⁰⁰ 4.18 γρ. 17 χιλ
 - 3) Βερολίνο, C.R. Fox.
7⁰⁰ 3.83 γρ. 17 χιλ.
 - 4) Λονδίνο 1841,B.1147.
11⁰⁰ 3.69 γρ. 17.5 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 147.
 - 5) Βερολίνο, Graf- Prokesch- Osten 1875.
1⁰⁰ 3.66 γρ. 17 χιλ.
 - 6) Λονδίνο 1866,1201.2426.
4⁰⁰ 3.63 γρ. 17.5 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 148.

7) Αθήνα, ανασκαφές Αγοράς ΠΘ-358.

11⁰⁰ 3.45 γρ. 19 χιλ.

Kroll 1993, αρ. 573a, πίν. 25.

8) Udine, Coll. Augusto de Brandis 5.27.11.

- 3.37 γρ. 17 χιλ.

9) Παρίσι 93.

1⁰⁰ 3.30 γρ. 18 χιλ.

10) Bologna, Coll. Universitaria 47873.

9⁰⁰ 3.30 γρ. 17 χιλ.

11) Αθήνα 2193.

11⁰⁰ 3.26 γρ. 17 χιλ.

12) Αθήνα, Μουρούζη.

9⁰⁰ 3.11 γρ. 17.5 χιλ.

Πίν. 60

Ποστολάκας 1868, αρ. 797.

13) Αθήνα, ανασκαφές Αγοράς ΒΕ-487.

- 2.60 γρ. 18 χιλ.

Kroll 1993, αρ. 573b.

14) Λευκάδα 427.

3⁰⁰ 2.59 γρ. 18 χιλ

15) Λονδίνο 1866,1201.2427.

1⁰⁰ 2.45 γρ. 15 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ.145.

16) Κοπεγχάγη.

3⁰⁰ 1.84 γρ. 17.5 χιλ.

SNG Cop. 391.

17) Λευκάδα (οικ. Αικ. Βρεττού 38/2001).

3⁰⁰ - 18 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑ-ΔΙΩΝ / ΔΗΜΑΡΕ-ΤΟΣ. Ό.π.

1) Παρίσι 96.

9⁰⁰ 6.53 γρ. 17 χιλ.

- 2) Αθήνα, Alpha
9⁰⁰ 6.03 γρ. 17 χιλ.
SNG Alpha 569.
- 3) Βιέννη 12434.
9⁰⁰ 5.89 γρ. 16.5 χιλ.
- 4) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 58/1994).
5.86 γρ. 16.5 χιλ.
- 5) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 11/1995).
7⁰⁰ 5.86 γρ. 16 χιλ.
- 6) Νέα Υόρκη 1944.100.19392.
- 5.33 γρ. -
- 7) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 1984).
3⁰⁰ 5.12 γρ. 18 χιλ.
- 8) Αθήνα, Μουρούζη.
1⁰⁰ 5.05 γρ. 17 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 798.
- 9) Αθήνα, Μουρούζη.
11⁰⁰ 5.03 γρ. 19 χιλ.
Ακανόνιστο σχήμα πετάλου. Ίσως επικεκομμένο.
Ποστολάκας 1868, αρ. 799.
- 10) Αθήνα 243 (Συλλογή Τσιβουράκη).
3⁰⁰ 4.92 γρ. 17.5 χιλ.
- 11) Οξφόρδη (J.G. Milne 1915.294).
- 4.73 γρ. 16 χιλ.
- 12) Κοπεγχάγη.
9⁰⁰ 4.72 γρ. 17.5 χιλ.
SNG Cop. 390.
- 13) Λονδίνο 1866,1201.2429.
12⁰⁰ 4.34 γρ. 16.25 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ.149.
- 14) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 4/1995).
3⁰⁰ 4.22 γρ. 17 χιλ.
- 15) Βιέννη 12436.

10 ⁰⁰	4.19 γρ.	16 χιλ.
16) Λευκάδα 460.		
6 ⁰⁰	4.11 γρ.	17 χιλ.
17) Λευκάδα (E145).		
9 ⁰⁰	3.74 γρ.	17 χιλ.
18) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 25/1995).		
	3.42 γρ.	16 χιλ.
19) Λευκάδα 478.		
11 ⁰⁰	3.17 γρ.	17 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑ-ΔΙΩΝ / ΔΗΜΑ-ΡΕΤΟΣ. Ό.π.

1) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 20/1984).		
9 ⁰⁰	4.05 γρ.	18 χιλ.
2) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 58/1994).		
9 ⁰⁰	4.05 γρ.	18 χιλ.
3) Λευκάδα (Καρυώτες 1979).		
1 ⁰⁰	2.90 γρ.	17.5 χιλ.
<i>Ελλιπές.</i>		

Διάκριτος

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙ-ΩΝ / ΔΙΑΚΡΙΤΟΣ. Ό.π.

1342.	1) Παρίσι 105.		
	10 ⁰⁰	5.28 γρ.	18.5 χιλ. Πίν. 60.
	2) Παρίσι 92.		
	8 ⁰⁰	4.72 γρ.	17 χιλ.
	3) Αθήνα, Μουρούζη.		
	1 ⁰⁰	3.59 γρ.	19 χιλ.
	Ποστολάκας 1878, αρ. 802.		

Ε. Άγαλμα ιστάμενης Αφροδίτης προς τα δεξιά, πάνω σε υψηλή βάση. Φοράει ποδήρη χιτόνα με λοξό μάτιο και έχει την κόμη μαζεμένη σε λαμπάδιο. Φέρει μηνίσκο σε

οριζόντια θέση πάνω από την κεφαλή. Στο προτεταμένο δ. χέρι κρατάει άφλαστον. Στα αρ. της ελάφι προς τα δ. Στο πεδίο αρ. σκήπτρο με κοκκιδωτό στέλεχος, το οποίο επιστέφεται από περιστέρι δ.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙ-ΩΝ / ΔΙΑΚΡΙΤ-ΟΣ. Πρώρα πλοίου δ. Τα πλαϊνά της πλώρης διακοσμούνται με αποτροπαϊκό οφθαλμό, ενώ με λοξές γραμμές πιθανόν περιγράφονται τα στηρίγματα εξωτερικού διαδρόμου. Το κάτω τμήμα της γάστρας κοσμεύεται με δάφνινο στεφάνι. Έχει προεμβόλιο που απολήγει σε κεφαλή λέοντος και τρισχιδές έμβολο. Κάτω από το πλοίο αποδίδεται με καμπύλη γραμμή η θάλασσα.

1343.

1) Βερολίνο, C.R. Fox 1873.

11⁰⁰ 4.56 γρ. 17 χιλ.

2) Λευκάδα (οικ. Απ. Λάζαρη 12/1978).

5⁰⁰ 4.52 γρ. 17 χιλ.

3) Νέα Υόρκη 1944.100.19382.

10⁰⁰ 4.34 γρ. -

4) Λονδίνο 1866,1201.2430.

12⁰⁰ 4.28 γρ. 17.5 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 111.

5) Λονδίνο 1866,1201.2399.

8⁰⁰ 3.97 γρ. 17.5 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 112.

6) Αθήνα, Μουρούζη.

7⁰⁰ 3.73 γρ. 17.5 χιλ.

Πίν. 61

Ποστολάκας 1878, αρ. 812.

7) Δρέσδη MKD Inv.-Nr. 835.

7⁰⁰ 3.60 γρ. 17 χιλ.

Ε. Δαφνοστεφής κεφαλή Απόλλωνος δ. με στεφανωτή κόμμωση και κρωβύλο. Ελεύθεροι βόστρυχοι κάτω από το στεφάνι στο λαιμό.

Ο. ΛΕ-ΥΚΑΔΙΩΝ πάνω και αρ. / ΔΙΑ-ΚΡΙΤΟΣ κάτω και δ. Επτάχορδη κιθάρα.

1) Αθήνα, Μουρούζη.

10⁰⁰ 3.70 γρ. 17.5 χιλ.

Ποστολάκας 1878, αρ. 803.

2) Αθήνα 2185.

6⁰⁰ 2.51 γρ. 15 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥ-ΚΑΔΙΩΝ πάνω και δ. / ΔΙΑΚΡΙΤΟΣ αρ. Επτάχορδη κιθάρα.

1) Λονδίνο 1866,1201.4284.

10⁰⁰ 3.53 γρ. 15 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 177.

2) Λονδίνο 1846,0217.95.

8⁰⁰ 3.06 γρ. 15 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 178.

3) Αθήνα, Μουρούζη.

12⁰⁰ 3.04 γρ. 16 χιλ.

Ποστολάκας 1878, αρ. 806.

4) Λονδίνο 1866,1201.2431.

1⁰⁰ 2.94 γρ. 15 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 179.

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ αρ. / ΔΙΑ-ΚΡΙΤΟΣ κάτω και δ. Επτάχορδη κιθάρα.

1) Αθήνα 2195.

1⁰⁰ 3.14 γρ. 16.5 χιλ.

2) Αθήνα, Μουρούζη.

1⁰⁰ 3.07 γρ. 17 χιλ.

Ποστολάκας 1878, αρ. 804.

3) Αθήνα, Μουρούζη.

10⁰⁰ 3.00 γρ. 16 χιλ.

Ποστολάκας 1878, αρ. 805.

4) Λονδίνο 1866,1201.2403.

3⁰⁰ 2.60 γρ. 15 χιλ.

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚ-ΑΔΙΩΝ πάνω και δ. / ΔΙΑΚΡΙΤΟΣ αρ. Εξάχορδη κιθάρα.

1344. 1) Αθήνα 2194.

9 ⁰⁰	3.62 γρ.	15.5 χιλ.	Πίν. 61
2) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 331.			
8 ⁰⁰	3.46 γρ.	13.5 χιλ.	
3) Αθήνα, Σούτσου.			
2 ⁰⁰	2.91 γρ.	11.5 χιλ.	
<i>SNG Soutzos</i> 514.			
4) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.24.			
6 ⁰⁰	2.84 γρ.	13.5 χιλ.	

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕ-ΥΚΑΔΙΩΝ πάνω και αρ. / ΔΙΑΚΡΙΤΟΣ κάτω και δ. Πεντάχορδη κιθάρα.

Βουδαπέστη R.I. 4913.

- 2.76 γρ. 15 χιλ.

Ε. Φλεγόμενος βωμός στεφανωμένος.

Ο. ΛΕΥ-ΚΑ-ΔΙΩΝ κάτω και δ. / ΔΙΑΚΡΙ-ΤΟΣ πάνω. Περιστέρι δ. Το όλον μέσα σε στεφάνι μυρτιάς.

1345.

1) Αθήνα 2186.

12⁰⁰ 2.98 γρ. 14 χιλ.

2) Λονδίνο 1846,0217.107.

2⁰⁰ 2.57 γρ. 12.5 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 193.

3) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

9⁰⁰ 2.52 γρ. 12.5 χιλ. **Πίν. 62**

4) Βερολίνο, v. Rauch.

9⁰⁰ 2.13 γρ. 12 χιλ.

5) Udine 5.27.5 (Coll. Augusto de Brandis).

- 1.97 γρ. 14 χιλ.

6) Οξφόρδη (Arthur J. Evans 1934).

- 1.93 γρ. 12 χιλ.

7) Λονδίνο 1920,0805.184.

2⁰⁰ 1.92 γρ. 12.5 χιλ.

8) Cambridge, McClean.

9⁰⁰ 1.70 γρ. 13 χιλ.

McClean 5369.

9) Αθήνα 245 (Συλλογή Τσιβουράκη).

7⁰⁰ 1.61 γρ. 12 χιλ.

10) Βιέννη 27288.

- - 13 χιλ.

Το νόμισμα φαίνεται επικεκομμένο.

11) Αθήνα, Μουρούζη.

- - -

Ποστολάκας 1878, αρ. 811.

Δεν εντοπίστηκε στο Νομισματικό Μουσείο Αθηνών.

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑ-ΔΙΩΝ πάνω / ΔΙΑ-ΚΡΙΤ-ΟΣ κάτω και δ. Ό.π.

1) Βουδαπέστη R.I. 4915.

8⁰⁰ 4.95 γρ. 12.5 χιλ.

2) Λευκάδα 625.

12⁰⁰ 2.50 γρ. 16.5 χιλ.

3) Αθήνα, Μουρούζη.

12⁰⁰ 2.48 γρ. 15 χιλ.

Ποστολάκας 1878, αρ. 809.

4) Στουτγάρδη.

11⁰⁰ 2.44 γρ. 12.5 χιλ.

5) Παρίσι 150.

9⁰⁰ 2.40 γρ. 13 χιλ.

6) Βιέννη 12225.

9⁰⁰ 2.39 γρ. 13 χιλ.

7) Λονδίνο EH,p351.47.Leu.

10⁰⁰ 2.27 γρ. 12.5 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 192.

8) Αθήνα 244 (Συλλογή Τσιβουράκη).

1 ⁰⁰	2.21 γρ.	13.5 χιλ.
9) Αθήνα, Μουρούζη.		
7 ⁰⁰	2.12 γρ.	13 χιλ.
Ποστολάκας 1878, αρ. 776.		
10) Βερολίνο, Dodona Funde 1173/1912.		
9 ⁰⁰	2.07 γρ.	14 χιλ.
11) Αθήνα, Μουρούζη.		
12 ⁰⁰	2.03 γρ.	13 χιλ.
Ποστολάκας 1878, αρ. 810.		
12) Αθήνα, Alpha.		
5 ⁰⁰	1.95 γρ.	13 χιλ.
<i>SNG Alpha 572.</i>		
13) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 59/1994).		
2 ⁰⁰	1.61 γρ.	13 χιλ.
14) Παρίσι 153.		
3 ⁰⁰	1.61 γρ.	12.5 χιλ.
15) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 56/1995).		
6 ⁰⁰	1.60 γρ.	12 χιλ.
16) Συλλογή Weber.		
-	1.59 γρ.	13 χιλ.
<i>Weber 3101.</i>		

Διοκλής

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους δ. Στην κεφαλή φορεί τη λεοντή, την οποία δένει κάτω από το λαιμό.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΔΙΟΚΛΗΣ. Ρόπαλο οριζόντιο δ. Το όλον μέσα σε στεφάνι δρυός.

1346.

1) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 30/1995).		
10 ⁰⁰	4.51 γρ.	18 χιλ.
2) Παρίσι 94.		
11 ⁰⁰	4.16 γρ.	17 χιλ.
3) Λευκάδα 491.		
1 ⁰⁰	4.14 γρ.	16 χιλ.
4) Οξφόρδη (Arthur J. Evans 1934).		

-	4.13 γρ.	17.5 χιλ.	
5) Αθήνα, Μουρούζη.			
10 ⁰⁰	3.76 γρ.	18 χιλ.	Πίν. 61
Ποστολάκας 1868, αρ. 813.			
6) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.12.			
7 ⁰⁰	3.75 γρ.	16 χιλ.	
7) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.11.			
7 ⁰⁰	3.64 γρ.	17 χιλ.	
8) Αθήνα, Μουρούζη.			
12 ⁰⁰	3.54 γρ.	18 χιλ.	
Ποστολάκας 1868, αρ. 814.			
9) Μελβούρνη, NU2121.			
12 ⁰⁰	3.49 γρ.	18 χιλ.	
10) Παρίσι 95.			
4 ⁰⁰	3.35 γρ.	16 χιλ.	
11) Udine 5.27.10 (Coll. Augusto de Brandis).			
-	2.81 γρ.	17.5 χιλ.	

Ε. Δαφνοστεφής κεφαλή Απόλλωνος δ. με στεφανωτή κόμμωση και κρωβύλο.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ δ./ ΔΙΟΚΛΗΣ αρ. Πεντάχορδη κιθάρα.

1347.	1) Αθήνα, Μουρούζη.		
	9 ⁰⁰	2.16 γρ.	16.5 χιλ. Πίν. 61
Ποστολάκας 1868, αρ. 815.			
	2) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 52/1995).		
	9 ⁰⁰	2.02 γρ.	15.5 χιλ.

Ευκράτης

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους δ. Στην κεφαλή φορεί τη λεοντή, την οποία δένει κάτω από το λαιμό.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΕΥΚΡΑΤΗΣ. Ρόπαλο οριζόντιο δ. Στο πεδίο κάτω . Το όλον μέσα σε στεφάνι δρυός.

1348.

1) Βερολίνο, C.R. Fox.

11⁰⁰ 4.00 γρ. 18 χιλ. Πίν. 60

2) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 325.

9⁰⁰ 3.87 γρ. 18 χιλ.

3) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.13.

6⁰⁰ 3.84 γρ. 17 χιλ.

4) Αθήνα 2198.

7⁰⁰ 3.77 γρ. 16 χιλ.

5) Παρίσι 97.

4⁰⁰ 3.58 γρ. 16 χιλ.

6) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 48/1995).

12⁰⁰ 3.49 γρ. 19 χιλ.

7) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 51-52/1984).

9⁰⁰ 3.42 γρ. 17 χιλ.

8) Αθήνα, Μουρούζη.

4⁰⁰ 3.39 γρ. 18 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 822*.

**Στο Νομισματικό Μουσείο Αθηνών είναι ταξινομημένο ως αρ. 823.*

9) Princeton 1248.

4⁰⁰ 3.32 γρ. 17 χιλ.

10) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.11.

7⁰⁰ 3.19 γρ. 16 χιλ.

11) Παρίσι, Delepierre 33.

3⁰⁰ 3.09 γρ. 17 χιλ.

12) Αθήνα, Μουρούζη.

7⁰⁰ 3.07 γρ. 18.5 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 823*.

**Στο Νομισματικό Μουσείο Αθηνών είναι ταξινομημένο ως αρ. 822.*

- 13) Λονδίνο TC,p121.3.Leu.
 6^{00} 2.81 γρ. 17.5 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 152.
- 14) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 49-50/1984).
 5^{00} 2.80 γρ. 18.5 χιλ.
- 15) Yale 2001.87.6087.
 10^{00} 2.53 γρ. 15.8 χιλ.
- 16) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 26/1995).
 3^{00} 2.45 γρ. 17 χιλ.

Ε. Δαφνοστεφής κεφαλή Απόλλωνος δ. με στεφανωτή κόμμωση και κρωβύλο.
 Ελεύθεροι βόστρυχοι κάτω από το στεφάνι στο λαιμό.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ δ. / ΕΥΚΡΑΤΗΣ αρ. Τετράχορδη κιθάρα.

- 1349.** 1) Λονδίνο 1866,1201.2438.
 3^{00} 3.21 γρ. 16.25 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ.181.
- 2) Λονδίνο ΕΗ,p347.13.Leu.
 6^{00} 2.21 γρ. 15 χιλ. **Πίν. 61**
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 180.

Θεόδωρος

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ δ. / ΘΕΟΔΩΡΟΣ αρ. Επτάχορδη κιθάρα.

- 1350.** 1) Μόναχο 815.
 3^{00} 5.66 γρ. 18 χιλ.
- 2) Βερολίνο, C.R. Fox.
 11^{00} 3.97 γρ. 17.5 χιλ. **Πίν. 62**

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ πάνω και δ./ ΘΕΟΔΩΡΟΣ αρ. Εξάχορδη κιθάρα.

- Αθήνα, Μουρούζη.
 5^{00} 2.89 γρ. 17 χιλ.
 Ποστολάκας 1878, αρ. 824.

Ε. Φλεγόμενος βωμός στεφανωμένος.

Ο. ΛΕΥΚΑ/ΔΙ-ΩΝ / ΘΕΟΔΩΡ[ΟΣ]. Περιστέρι δ. Το όλον μέσα σε στεφάνι μυρτιάς.

1351. Μόναχο 823.
7⁰⁰ 1.03 γρ. 13 χιλ. **Πίν. 62**

Θεοκλής

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους δ. Στην κεφαλή φορεί τη λεοντή, την οποία δένει κάτω από το λαιμό.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΘΕΟΚΛΗΣ. Ρόπαλο οριζόντιο δ. Το όλον μέσα σε στεφάνι δρυός.

1352. Κοπεγχάγη.
3⁰⁰ 2.99 γρ. 17 χιλ. **Πίν. 60**
SNG Cop. 394.

Λακράτης

Ε. Φλεγόμενος βωμός στεφανωμένος.

Ο. ΛΕΥΚΑ/ΔΙ-ΩΝ / ΛΑΚΡΑΤΗΣ. Περιστέρι δ. Το όλον μέσα σε στεφάνι μυρτιάς.

1353. 1) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
3⁰⁰ 3.04 γρ. 15 χιλ.
2) Λευκάδα 467.
12⁰⁰ 2.83 γρ. 15 χιλ.
3) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
10⁰⁰ 2.83 γρ. 15 χιλ.
4) Κέρκυρα 3396.
7⁰⁰ 2.81 γρ. 14 χιλ.
5) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.27.
8⁰⁰ 2.74 γρ. 13 χιλ.
6) Βερολίνο 332/1873.
7⁰⁰ 2.73 γρ. 15.5 χιλ.
7) Βερολίνο, Berrmann.
9⁰⁰ 2.73 γρ. 15 χιλ.

8) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.29.

5⁰⁰ 2.72 γρ. 13.5 χιλ.

9) Λονδίνο 1852,0701.43.

9⁰⁰ 2.70 γρ. 15 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 196.

10) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 333.

4⁰⁰ 2.66 γρ. 14.5 χιλ.

11) Αθήνα, Μουρούζη.

4⁰⁰ 2.66 γρ. 16 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 774.

12) Αθήνα, Μουρούζη.

8⁰⁰ 2.63 γρ. 15 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 775.

13) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.28.

6⁰⁰ 2.54 γρ. 14.5 χιλ.

14) Λονδίνο 1866,1201.2414.

4⁰⁰ 2.52 γρ. 15 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 195.

15) Παρίσι 154.

10⁰⁰ 2.50 γρ. 16 χιλ. **Πίν. 62**

16) Παρίσι 151.

7⁰⁰ 2.44 γρ. 13 χιλ.

17) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.26.

6⁰⁰ 2.37 γρ. 13.5 χιλ.

18) Λονδίνο 1866,1201.2413.

3⁰⁰ 2.36 γρ. 15 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 194.

19) Princeton 1249.

7⁰⁰ 2.31 γρ. 15 χιλ.

- 20) Βερολίνο, Löbbecke 1906.
 1^{00} 2.28 γρ. 14 χιλ.
- 21) Βιέννη 27334.
 12^{00} 2.19 γρ. 15.5 χιλ.
- 22) Bologna 47887 (Coll. Universitaria).
 12^{00} 2.16 γρ. 16 χιλ.
- 23) Παρίσι 152.
 4^{00} 2.11 γρ. 15 χιλ.
- 24) Udine 5.27.6 (Coll. Augusto de Brandis).
 - 2.09 γρ. 17 χιλ.
- 25) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.27.
 6^{00} 1.87 γρ. 15 χιλ.
- 26) Μόναχο 822.
 7^{00} 1.80 γρ. 14.5 χιλ.
- 27) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.28.
 9^{00} 1.69 γρ. 13 χιλ.
- 28) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 1984).
 11^{00} 1.56 γρ. 13.5 χιλ.
- 29) Κοπεγχάγη.
 12^{00} 1.15 γρ. 16.5 χιλ.
SNG Cop. 396.
- 30) Λευκάδα (οικ. Αικ. Βρεττού 11/1999).
 5^{00} - 13.5 χιλ.
- 31) Συλλογή Μαυροκορδάτου.
 - - 15 χιλ.
 Σβορώνος 1911, αρ. 891, πίν. 12.30.¹¹⁰⁷
- 32) Συλλογή Pozzi
 - - -
*Pozzi*β 3080.

¹¹⁰⁷ Ο Σβορώνος (1911, σ. 292) αναφέρει το όνομα Σωκράτης.

Λυκίσκος

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους δ. Στην κεφαλή φορεί τη λεοντή, την οποία δένει κάτω από το λαιμό.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΛΥΚΙΣΚΟΣ. Ρόπαλο οριζόντιο δ. Το όλον μέσα σε στεφάνι δρυός.

1354.	1) Νέα Υόρκη 1944.100.19391.		
	11 ⁰⁰	5.14 γρ.	-
	2) Παρίσι 98.		
	5 ⁰⁰	4.66 γρ.	18 χιλ.
	3) Αθήνα, Μουρούζη.		
	10 ⁰⁰	4.61 γρ.	18.5 χιλ
	Ποστολάκας 1868, αρ. 825.		
	4) Αθήνα, Μουρούζη.		
	11 ⁰⁰	4.52 γρ.	18.5 χιλ.
	Ποστολάκας 1868, αρ. 827.		
	5) Βερολίνο, Löbbecke 1906.		
	12 ⁰⁰	4.36 γρ.	17 χιλ.
	6) Λευκάδα 492.		
	9 ⁰⁰	4.34 γρ.	17 χιλ.
	7) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.12.		
	4 ⁰⁰	4.28 γρ.	18 χιλ.
	8) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.		
	2 ⁰⁰	4.23 γρ.	17 χιλ.
	9) Λονδίνο 1866,1201.2434.		
	3 ⁰⁰	4.17 γρ.	18.75 χιλ.
	<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i> , αρ. 153.		
	10) Βιέννη 12435.		
	12 ⁰⁰	3.78 γρ.	19 χιλ.
	11) Βερολίνο, Graf- Prokesch- Osten 1875.		
	5 ⁰⁰	3.56 γρ.	17 χιλ.
	12) Αθήνα, Μουρούζη.		
	11 ⁰⁰	3.34 γρ.	16 χιλ.

Πίν. 60

Ποστολάκας 1868, αρ. 826.

13) Cambridge, McClean.

6⁰⁰ 3.17 γρ. 18 χιλ.

McClean 5366..

14) Bologna 47878 (Coll. Universitaria).

6⁰⁰ 2.76 γρ. 16 χιλ.

Ε. Δαφνοστεφής κεφαλή Απόλλωνος δ. με στεφανωτή κόμμωση και κρωβύλο.

Ελεύθεροι βόστρυχοι κάτω από το στεφάνι στο λαιμό.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ δ. / ΛΥΚΙΣΚΟΣ αρ. Τετράχορδη κιθάρα.

1355.

1) Αθήνα, Μουρούζη.

2⁰⁰ 2.54 γρ. 16 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 828.

2) Παρίσι 121.

6⁰⁰ 2.47 γρ. 16 χιλ.

3) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.21.

2⁰⁰ 2.38 γρ. 15.5 χιλ.

4) Οξφόρδη (New College).

- 2.37 γρ. 15.5 χιλ.

5) Παρίσι 122.

1⁰⁰ 2.30 γρ. 18 χιλ.

6) Αθήνα, Μουρούζη.

1⁰⁰ 2.13 γρ. 17 χιλ.

Πίν. 62

Ποστολάκας 1868, αρ. 829.

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙ-ΩΝ δ. και κάτω/ ΛΥΚΙΣΚΟΣ αρ. Ό.π.

Λευκάδα (οικ. Αικ. Βρεττού, Καλλιγόνι 23/2000).

1⁰⁰ - 14.5 χιλ.

Μάραιος

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους δ. Στην κεφαλή φορεί τη λεοντή, την οποία δένει κάτω από το λαιμό.

Ο. ΛΕΥ-ΚΑΔΙΩΝ / ΜΑΡΑΙΟΣ. Ρόπαλο οριζόντιο δ. Το όλον μέσα σε στεφάνι δρυός.

1357.

1) Αθήνα, Μουρούζη.

7⁰⁰ 5.47 γρ. 20 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 832.

2) Αθήνα, Μουρούζη.

5⁰⁰ 5.08 γρ. 20 χιλ.

Πίν. 60

Ποστολάκας 1868, αρ. 831.

3) Λονδίνο 1920,0805.186.

2⁰⁰ 4.87 γρ. 20 χιλ.

4) Αθήνα, Μουρούζη.

6⁰⁰ 4.65 γρ. 20 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 830.

5) Αθήνα, Χριστομάνου.

6⁰⁰ 4.48 γρ. 21 χιλ.

SNG Christomanos 635.

6) Λονδίνο 1850,1204.8.

6⁰⁰ 4.45 γρ. 20 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 155.

7) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.3.

4⁰⁰ 4.43 γρ. 17.5 χιλ.

8) Λονδίνο 1866,1201.4008.

12⁰⁰ 4.10 γρ. 17.5 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 154.

9) Βερολίνο, Graf- Prokesch- Osten 1875.

10⁰⁰ 3.89 γρ. 20 χιλ.

10) Λειψία.

1⁰⁰ 3.85 γρ. 16 χιλ.

SNG Leipzig 769.

- 11) Κοπεγχάγη.
 3⁰⁰ 3.78 γρ. 19.5 χιλ.
SNG Corp. 392.
- 12) Βουδαπέστη, Bitnitz 62.
 5⁰⁰ 3.71 γρ. 17 χιλ.
- 13) Αθήνα, Μουρούζη.
 9⁰⁰ 3.19 γρ. 19 χιλ.
 Ποστολάκας 1868, αρ. 833.

Ε. Δαφνοστεφής κεφαλή Απόλλωνος δ. με στεφανωτή κόμμωση και κρωβύλο.
 Ελεύθεροι βόστρυχοι κάτω από το στεφάνι στο λαιμό.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙ-ΩΝ αρ. και πάνω / ΜΑΡΑΙΟΣ αρ. Πεντάχορδη κιθάρα.

1358.

- 1) Αθήνα, Μουρούζη.
 8⁰⁰ 4.17 γρ. 20 χιλ.
 Ποστολάκας 1868, αρ. 834.
- 2) Winterthur.
 7⁰⁰ 3.28 γρ. 15.8 χιλ.
Winterthur 1850.
- 3) Αθήνα, Μουρούζη.
 3⁰⁰ 2.71 γρ. 14.5 χιλ. **Πίν. 62**
 Ποστολάκας 1868, αρ. 835.
- 4) Οξφόρδη (J.G. Milne 26.07.1938).
 - 2.50 γρ. 15.5 χιλ.

Μένανδρος

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους δ. Στην κεφαλή φορεί τη λεοντή, την οποία δένει
 κάτω από το λαιμό.

Ο. ΛΕΥ-ΚΑΔΙΩΝ / ΜΕΝΑΝ-ΔΡΟΣ. Ρόπαλο οριζόντιο δ. Το όλον μέσα σε στεφάνι
 δρυός.

- 1) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 32/1994).
 9⁰⁰ 5.93 γρ. 16 χιλ.
- 2) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 24/1993).
 - 5.84 γρ. 18 χιλ.

- 3) Αθήνα, Μουρούζη.
 9⁰⁰ 5.55 γρ. 20 χιλ.
 Ποστολάκας 1868, αρ. 837.
- 4) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 14/1994).
 7⁰⁰ 5.31 γρ. 18.5 χιλ.
- 5) Λευκάδα (οικ. Χαλικιά 34/1991).
 6⁰⁰ 5.15 γρ. 14 χιλ.
- 6) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 12/1995).
 5⁰⁰ 5.03 γρ. 18 χιλ.
- 7) Λονδίνο 1866,1201.2440.
 2⁰⁰ 4.99 γρ. 17.5 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 156.
- 8) Λονδίνο 1866,1201.2441.
 6⁰⁰ 4.98 γρ. 17.5 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 158.
- 9) Λευκάδα 449.
 4⁰⁰ 4.98 γρ. 17 χιλ
- 10) Αθήνα 2201.
 5⁰⁰ 4.53 γρ. 17.5 χιλ.
- 11) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 1984).
 12⁰⁰ 4.40 γρ. 17 χιλ.
- 12) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 31/1993).
 11⁰⁰ 4.35 γρ. 17 χιλ.
- 13) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 60/1994).
 7⁰⁰ 4.31 γρ. 18 χιλ.
- 14) Λονδίνο 1846,0217.86.
 3⁰⁰ 4.24 γρ. 20 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 157.
- 15) Λευκάδα 475.
 9⁰⁰ 3.91 γρ. 18 χιλ.
- 16) Βερολίνο, v. Rauch.
 2⁰⁰ 3.40 γρ. 16 χιλ.
- 17) Λευκάδα 465.

5⁰⁰ 3.17 γρ. 17 χιλ.

18) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 12/1995).

5⁰⁰ - -

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑ-ΔΙΩΝ / ΜΕΝΑΝ-ΔΡΟΣ. Ρόπαλο οριζόντιο δ. Το όλον μέσα σε στεφάνι δρυός.

1359.

1) Παρίσι, Deleripierre 31.

5⁰⁰ 6.69 γρ. 19 χιλ.

2) Princeton 1247.

2⁰⁰ 6.13 γρ. 18 χιλ.

3) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.14.

10⁰⁰ 6.02 γρ. 16.5 χιλ.

4) Νέα Υόρκη 1944.100.19390.

12⁰⁰ 5.46 γρ. -

5) Βουδαπέστη, Kiss 205.

6⁰⁰ 5.43 γρ. 17 χιλ.

6) Αθήνα, Μουρούζη.

9⁰⁰ 5.37 γρ. 18 χιλ.

Πίν. 60

Ποστολάκας 1868, αρ. 838.

7) Οξφόρδη (J.G. Milne 30.10.1926).

- 5.35 γρ. 18 χιλ.

8) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

2⁰⁰ 5.35 γρ. 15 χιλ.

9) Βερολίνο, Beytigner.

7⁰⁰ 5.26 γρ. 18 χιλ.

10) Βιέννη 12437.

6⁰⁰ 5.11 γρ. 16 χιλ.

11) Παρίσι 100.

7⁰⁰ 5.07 γρ. 17 χιλ.

12) Βιέννη 12442.

8⁰⁰ 5.07 γρ. 16 χιλ.

- 13) Λευκάδα 451.
5⁰⁰ 4.83 γρ. 16 χιλ
- 14) Παρίσι 99.
3⁰⁰ 4.70 γρ. 19 χιλ.
- 15) Λευκάδα (αρχαιολογικός χώρος Καρυώτες καθαρισμός 1983).
11⁰⁰ 4.72 γρ. 19 χιλ.
- 16) Λευκάδα 466.
4⁰⁰ 4.69 γρ. 18 χιλ.
- 17) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 1984).
5⁰⁰ 4.63 γρ. 19 χιλ.
- 18) Αθήνα 2201α.
5⁰⁰ 4.53 γρ. 16 χιλ.
- 19) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 327.
2⁰⁰ 4.46 γρ. 16.5 χιλ.
- 20) Bologna 47877 (Coll. Universitaria).
2⁰⁰ 4.41 γρ. 16 χιλ.
- 21) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 84/1995).
8⁰⁰ 4.39 γρ. 17 χιλ.
- 22) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.14.
3⁰⁰ 4.36 γρ. 16 χιλ.
- 23) Βουδαπέστη, R.I. 4912.
- 4.31 γρ. 18 χιλ.
- 24) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 19/1984).
7⁰⁰ 4.31 γρ. 17 χιλ.
- 25) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.15.
9⁰⁰ 4.28 γρ. 16 χιλ.
- 26) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 1984).
10⁰⁰ 4.24 γρ. 19 χιλ.
- 27) Αθήνα, Μουρούζη.

3 ⁰⁰	4.19 γρ.	17 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 836.		
28) Οξφόρδη.		
-	4.10 γρ.	17 χιλ.
29) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 34/1994).		
12 ⁰⁰	4.05 γρ.	18 χιλ.
30) Λευκάδα (οικ. Θεριανού 1992).		
5 ⁰⁰	3.97 γρ.	16 χιλ.
31) Βερολίνο, Löbbecke 1906.		
7 ⁰⁰	3.74 γρ.	18 χιλ.
32) Λευκάδα (οικ. Θεριανού 1992).		
6 ⁰⁰	3.70 γρ.	17 χιλ.
33) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.15.		
3 ⁰⁰	3.52 γρ.	17.5 χιλ.
34) Λευκάδα (οικ. Αικ. Βρεττού 20/2000).		
10 ⁰⁰	-	16 χιλ.
35) Βιέννη 12441.		
-	-	16 χιλ.

Ε. Άγαλμα ιστάμενης Αφροδίτης προς τα δ., πάνω σε υψηλό βάθρο. Φοράει ποδήρη χιτώνα με λοξό μάτιο και έχει την κόμη μαζεμένη σε λαμπάδιο. Φέρει μηνίσκο σε οριζόντια θέση πάνω από την κεφαλή. Στο προτεταμένο δ. χέρι κρατάει άφλαστον. Στα αρ. της ελάφι προς τα δ. Στο πεδίο αρ. σκήπτρο που επιστέφεται από περιστέρι δ. Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΜΕΝΑΝΔΡΟ-Σ. Πρώρα πλοίου δ. Τα πλαϊνά της πλώρης κοσμούνται με ασπίδες και το κάτω τμήμα της γάστρας με δάφνινο στεφάνι. Έχει προεμβόλιο που απολήγει σε κεφαλή λέοντος και τρισηχιδές έμβολο. Κάτω από το πλοίο αποδίδεται η θάλασσα με λοξές παράλληλες γραμμές.

- 1360.**
- 1) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.4.
8⁰⁰ 5.07 γρ. 16.5 χιλ.
 - 2) Βιέννη 12448.
1⁰⁰ 4.98 γρ. 18 χιλ.

Πίν. 61

- 3) Λευκάδα (οικ. Λογοθετη 85/1994).
 2⁰⁰ 4.74 γρ. 16.5 χιλ.
- 4) Αθήνα 2200.
 7⁰⁰ 4.55 γρ. 18 χιλ.
- 5) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 17/1995).
 10⁰⁰ 4.34 γρ. 17 χιλ.
- 6) Βουδαπέστη, Kiss 205.
 2⁰⁰ 4.22 γρ. 18 χιλ.
- 7) Αθήνα, Μουρούζη.
 1⁰⁰ 4.08 γρ. 18 χιλ.
 Ποστολάκας 1868, αρ. 841.
- 8) Αθήνα, Μουρούζη.
 9⁰⁰ 4.02 γρ. 18 χιλ.
 Ποστολάκας 1868, αρ. 842.
- 9) Λονδίνο 1920,0805.189.
 3⁰⁰ 3.88 γρ. 17 χιλ.
- 10) Λονδίνο 1866,1201.2436.
 8⁰⁰ 3.71 γρ. 18.75 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 114.
- 11) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 35/1994).
 11⁰⁰ 3.66 γρ. 17 χιλ.
- 12) Λονδίνο 1866,1201.2436.
 1⁰⁰ 3.55 γρ. 18 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 115.
- 13) Αθήνα, Μουρούζη.
 12⁰⁰ 2.98 γρ. 16.25 χιλ.
 Ποστολάκας 1868, αρ. 843.

Ε. Δαφνοστεφής κεφαλή Απόλλωνος δ. με στεφανωτή κόμμωση και κρωβύλο.
 Ελεύθεροι βόστρυχοι κάτω από το στεφάνι στο λαιμό.
 Ο. ΛΕΥΚΑΔΙ-ΩΝ δ. και κάνω / ΜΕΝΑΝΔΡ-ΟΣ αρ. και πάνω. Εξάχορδη κιθάρα.

1361.

- 1) Αθήνα, Μουρούζη.
 5⁰⁰ 3.93 γρ. 15.5 χιλ.

- Ποστολάκας 1868, αρ. 840.
- 2) Λονδίνο 1866,1201.2438.
 1⁰⁰ 3.76 γρ. 16.25 χιλ.
- BMC (Thessaly to Aeolia)*, αρ. 182.
- 3) Μόναχο 820.
 9⁰⁰ 3.36 γρ. 15 χιλ.
- 4) Αθήνα, Μουρούζη.
 12⁰⁰ 3.28 γρ. 15.5 χιλ. **Πίν. 62**
- Ποστολάκας 1868, αρ. 839.
- 5) Νέα Υόρκη 1940.77.39.
 9⁰⁰ 3.25 γρ. -
- 6) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 332.
 1⁰⁰ 3.09 γρ. 14.5 χιλ.
- 7) Βουδαπέστη, R.I. 4914.
 3⁰⁰ 2.81 γρ. 15 χιλ.
- 8) Λονδίνο 1909,0504.23.
 5⁰⁰ 2.74 γρ. 15 χιλ.
- 9) Λονδίνο 1866,1201.2439.
 9⁰⁰ 2.68 γρ. 16.25 χιλ.
- BMC (Thessaly to Aeolia)*, αρ. 183.
- 10) Λευκάδα (οικ. Λάζρη 13/1977).
 6⁰⁰ 2.63 γρ. 15 χιλ.
- 11) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.22.
 1⁰⁰ 2.62 γρ. 14 χιλ.
- 12) Παρίσι, Delepierre 34.
 6⁰⁰ 2.54 γρ. 15.5 χιλ.
- 13) Άρτα.
 12⁰⁰ 2.48 γρ. 18 χιλ.

Νικάνωρ

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους δ. Στην κεφαλή φορεί τη λεοντή, την οποία δένει κάτω από το λαιμό.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΝΙΚΑΝΩΡ. Ρόπαλο οριζόντιο δ. Το όλον μέσα σε στεφάνι δρυός.

1362.

1) Αθήνα, Μουρούζη.

3⁰⁰ 5.03 γρ. 20.5 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 844*.

**Στο Νομισματικό Μουσείο Αθηνών είναι ταξινομημένο ως αρ. 845.*

2) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 8/1984).

8⁰⁰ 4.45 γρ. 21 χιλ.

3) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 10/1984).

3⁰⁰ 4.35 γρ. 19 χιλ.

4) Αθήνα 2202.

2⁰⁰ 3.79 γρ. 19 χιλ.

5) Αθήνα, Μουρούζη.

6⁰⁰ 3.73 γρ. 17 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 844.

6) Αθήνα, Μουρούζη.

5⁰⁰ 3.34 γρ. 19 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 846.

7) Παρίσι 101.

4⁰⁰ 3.01 γρ. 17.5 χιλ.

Πίν. 60

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑ-ΔΙΩΝ / ΝΙΚΑ-ΝΩΡ. Ό.π.

Λονδίνο 1920,0805.185

6⁰⁰ 4.56 γρ. 18 χιλ.

Ε. Δαφνοστεφής κεφαλή Απόλλωνος δ. με στεφανωτή κόμμωση και κρωβύλο. Ελεύθεροι βόστρυχοι κάτω από το στεφάνι στο λαιμό.

Ο. ΛΕΥ-ΚΑΔΙΩΝ πάνω και δ. / ΝΙΚΑΝΩΡ αρ. Πεντάχορδη Κιθάρα.

1363.

1) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung

BCD), lot 334.25.

5⁰⁰ 2.94 γρ. 16.5 χιλ.

2) Αθήνα, Μουρούζη.

11⁰⁰ 2.84 γρ. 18 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 847.

3) Blackburn, Hart.

9⁰⁰ 2.53 γρ. -

SNG Blackburn 672.

4) Αθήνα, Μουρούζη.

2⁰⁰ 1.72 γρ. 20 χολ. **Πίν. 62**

Ποστολάκας 1868, αρ. 848.

Νίκαρχος

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ δ. / ΝΙΚΑΡΧΟΣ αρ. Τετράχορδη Κιθάρα.

1364.

1) Αθήνα, Μουρούζη.

4⁰⁰ 2.45 γρ. 17 χιλ. **Πίν. 62**

Ποστολάκας 1878, αρ. 850.

2) Λονδίνο 1866,1201.4285.

12⁰⁰ 2.40 γρ. 15 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 184.

3) Αθήνα, Μουρούζη.

9⁰⁰ 2.18 γρ. 16 χιλ.

Ποστολάκας 1878, αρ. 849.

4) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.23.

6⁰⁰ 1.91 γρ. 16.5 χιλ.

Νικόβουλος

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους με λεοντή δ.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ ΝΙΚΟΒΟΥΛΟΣ κυκλοτερώς αρχίζοντας από κάτω. Δωδεκάχορδη κιθάρα.

1365.

1) Αθήνα, Μουρούζη.

1 ⁰⁰	7.36 γρ.	21 χιλ.	
Ποστολάκας 1868, αρ. 878.			
2) Αθήνα, Μουρούζη.			
9 ⁰⁰	7.06 γρ.	19 χιλ.	Πίν. 60
Ποστολάκας 1868, αρ. 877.			
3) Λονδίνο 1866,1201.2405.			
2 ⁰⁰	6.53 γρ.	21.25 χιλ.	
<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i> , αρ. 129.			
4) Μόναχο 815.			
3 ⁰⁰	5.66 γρ.	18 χιλ.	
5) Udine 5.27.18 (Coll. Augusto de Brandis).			
-	4.93 γρ.	20 χιλ.	
6) Λευκάδα 497.			
11 ⁰⁰	4.39 γρ.	19 χιλ.	

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους δ. Στην κεφαλή φορεί τη λεοντή, την οποία δένει κάτω από το λαιμό.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΝΙΚΟΒΟΥ-ΛΟΣ. Ρόπαλο οριζόντιο δ. Το όλον μέσα σε στεφάνι δάφνης.

1366.	1) Λονδίνο 1866,1201.2442.		
	2 ⁰⁰	3.95 γρ.	17.5 χιλ.
<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i> , αρ. 159.			
2) Λονδίνο ΕΗ,ρ347.22.Λευ.			
	11 ⁰⁰	3.71 γρ.	16.25 χιλ.
<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i> , αρ. 160.			
3) Λονδίνο 1920,0805.187.			
	9 ⁰⁰	3.24 γρ.	17.5 χιλ.
4) Αθήνα, Μουρούζη.			
	6 ⁰⁰	3.11 γρ.	17.5 χιλ.
Πίν. 61			
Ποστολάκας 1868, αρ. 851.			

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΝΙΚΟΒΟΥΛΟΣ. Ρόπαλο οριζόντιο δ. Το όλον μέσα σε στεφάνι δρυός.

Αθήνα, Μουρούζη.

3⁰⁰ 4.27 γρ. 20.5 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 852.

Στράτων

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑ-ΔΙΩΝ / ΣΤΡΑΤΩΝ. Ό.π.

1367.

1) Λονδίνο 1920,0805.188.

10⁰⁰ 6.16 γρ. 18.5 χιλ.

2) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 60/1994).

2⁰⁰ 4.59 γρ. 18 χιλ.

3) Λονδίνο 1866,1201.2444.

4⁰⁰ 4.47 γρ. 17.5 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 162.

4) Αθήνα, Μουρούζη.

11⁰⁰ 4.30 γρ. 18.5 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 853.

5) Μόναχο 818.

10⁰⁰ 4.22 γρ. 17 χιλ.

6) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 45/1984).

7⁰⁰ 4.11 γρ. 17 χιλ.

7) Βερολίνο, Graf- Prokesch- Osten 1875.

11⁰⁰ 3.66 γρ. 18 χιλ.

Πίν. 61

8) Λονδίνο 1846,0217.90.

11⁰⁰ 3.61 γρ. 17.5 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 161.

9) Οξφόρδη.

- 3.58 γρ. 18 χιλ.

Ε. Δαφνοστεφής κεφαλή Απόλλωνος δ. με στεφανωτή κόμμωση και κρωβύλο.
Ελεύθεροι βόστρυχοι κάτω από το στεφάνι στο λαιμό.

Ο. ΛΕΥ-ΚΑΔΙΩΝ πάνω και δ. / ΣΤΡΑΤΩΝ αρ. Τετράχορδη Κιθάρα.

- 1368.**
- 1) Κοπεγχάγη.
9⁰⁰ 3.17 γρ. 16 χιλ.
SNG Cop. 395.
 - 2) Αθήνα, Μουρούζη.
6⁰⁰ 2.87 γρ. 18 χιλ. **Πίν. 62**
Ποστολάκας 1868, αρ. 854.
 - 3) Λονδίνο 1866,1201.2443.
12⁰⁰ 2.64 γρ. 15 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 185.

Σύμμαχος

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους δ. Στην κεφαλή φορεί τη λεοντή, την οποία δένει
κάτω από το λαιμό.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΣΥΜΜΑΧΟΣ. Ρόπαλο οριζόντιο δ. Το όλον μέσα σε στεφάνι
δρυός.

- 1369.**
- 1) Οξφόρδη (R.H. Barrow 1967).
- 4.59 γρ. 18.5 χιλ.
 - 2) Λευκάδα (οικ. Απ. Λάζαρη).
1⁰⁰ 4.49 γρ. 19 χιλ.
 - 3) Λονδίνο 1866,1201.2445.
4⁰⁰ 4.42 γρ. 18.75 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 163.
 - 4) Παρίσι 109.
10⁰⁰ 4.35 γρ. 20 χιλ.
 - 5) Λονδίνο 1846,0217.87.
2⁰⁰ 4.25 γρ. 18.75 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 164.
 - 6) Cambridge, McClean.
11⁰⁰ 4.18 γρ. 19 χιλ.
McClean 5365.

7) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 57,58/1984).			
2 ⁰⁰	4.07 γρ.	18 χιλ.	
8) Μόναχο 816.			
7 ⁰⁰	4.05 γρ.	19 χιλ.	
9) Παρίσι 102.			
12 ⁰⁰	4.04 γρ.	18 χιλ.	
10) Αθήνα, Μουρούζη.			
3 ⁰⁰	3.99 γρ.	20 χιλ.	
Ποστολάκας 1868, αρ. 855.			
11) Βερολίνο, Graf- Prokesch- Osten 1875.			
5 ⁰⁰	3.97 γρ.	18 χιλ.	
12) Βουδαπέστη R.I. 4911.			
3 ⁰⁰	3.76 γρ.	20 χιλ.	
13) Αθήνα 2203.			
6 ⁰⁰	3.68 γρ.	18.5 χιλ.	
14) Βερολίνο, Löbbecke 1906.			
1 ⁰⁰	3.64 γρ.	18 χιλ.	Πίν. 61
15) Λευκάδα (οικ. Λάζαρη 1977).			
10 ⁰⁰	3.44 γρ.	18.5 χιλ.	
16) Λευκάδα 448.			
9 ⁰⁰	3.43 γρ.	19 χιλ.	
17) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.16.			
3 ⁰⁰	3.35 γρ.	17.5 χιλ.	

Ε. Δαφνοστεφής κεφαλή Απόλλωνος δ. με στεφανωτή κόμμωση και κρωβύλο.
Ελεύθεροι βόστρυχοι κάτω από το στεφάνι στο λαιμό.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ αρ. / ΣΥΜΜΑΧΟΣ δ. Πεντάχορδη κιθάρα.

1370.	1) Αθήνα, Μουρούζη.		
11 ⁰⁰	2.95 γρ.	15 χιλ.	Πίν. 62
Ποστολάκας 1868, αρ. 856.			
2) Λονδίνο 1841, B.1146.			
11 ⁰⁰	2.47 γρ.	15 χιλ.	

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 186.

3) Νέα Υόρκη 1944.100.19380

10⁰⁰ 2.32 γρ. -

4) Οξφόρδη (J.G.Milne 21.05.1925).

- 2.25 γρ. 14 χιλ.

5) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

1⁰⁰ 2.10 γρ. 14 χιλ.

6) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 19/1995).

1⁰⁰ 1.98 γρ. 14 χιλ.

Σωκράτης

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους δ. Στην κεφαλή φορεί τη λεοντή, την οποία δένει κάτω από το λαιμό.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΣΩΚΡΑΤΗΣ. Ρόπαλο οριζόντιο δ. Το όλον μέσα σε στεφάνι δρυός.

1371.

1) Αθήνα, Μουρούζη.

2⁰⁰ 4.43 γρ. 19 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 857.

2) Λονδίνο ΕΗ, p347.15.Leu.

6⁰⁰ 4.35 γρ. 18.75 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 166.

3) Αθήνα, Alpha.

12⁰⁰ 4.24 γρ. 18.5 χιλ.

SNG Alpha 570.

4) Παρίσι, Delepierre 32.

5⁰⁰ 3.98 γρ. 17.5 χιλ.

Πίν. 61

5) Βερολίνο, C.R. Fox.

12⁰⁰ 3.97 γρ. 17 χιλ.

6) Βερολίνο, Graf- Prokesch- Osten 1875.

1⁰⁰ 3.65 γρ. 19.5 χιλ.

7) Λονδίνο ΕΗ, p347.20.Leu.

12⁰⁰ 3.64 γρ. 17.5 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 167.

- 8) Αθήνα, Χριστομάνου.
 10⁰⁰ 3.43 γρ. 17 χιλ.
SNG Christomanos 636.
- 9) Οξφόρδη.
 - 3.22 γρ. 18 χιλ.
- 10) Λονδίνο 1866,1201.2448.
 3⁰⁰ 3.18 γρ. 17.5 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 165.
- 11) Βουδαπέστη, Bitnitz 61.
 10⁰⁰ 3.03 γρ. 18 χιλ.

Ε. Δαφνοστεφής κεφαλή Απόλλωνος δ. με στεφανωτή κόμμωση και κρωβύλο.

Ελεύθεροι βόστρυχοι κάτω από το στεφάνι στο λαιμό.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ δ. / ΣΩΚΡΑΤΗΣ αρ. Τρίχορδη λύρα.

- 1372.**
- 1) Αθήνα, Μουρούζη.
 3⁰⁰ 2.32 γρ. 14.5 χιλ. **Πίν. 62**
 Ποστολάκας 1868, αρ. 858.
- 2) Συλλογή Weber.
 - 1.98 γρ. 14 χιλ.
Weber 3099.
- 3) Αθήνα, Σούτσου.
 2⁰⁰ 1.80 γρ. 14.5 χιλ.
SNG Soutzos 515.
- 4) Λονδίνο 1866,1201.2446.
 4⁰⁰ 1.71 γρ. 13.75 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 187.
- 5) Βιέννη 12447.
 - - 14 χιλ.

Σωκρατίδας

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους δ. Στην κεφαλή φορεί τη λεοντή, την οποία δένει κάτω από το λαιμό. Το όλον μέσα σε στικτό κύκλο.

Ο. ΛΕΥΚΑ-ΔΙΩΝ πάνω και κάτω από το ρόπαλο/ ΣΩΚΡΑΤΙΔΑΣ. Ρόπαλο οριζόντιο δ. Το όλον μέσα σε στεφάνι δρυός.

- 1373.** 1) Βιέννη 12439.
9⁰⁰ 5.21 γρ. 19 χιλ. **Πίν. 61**
2) Κοπεγχάγη.
7⁰⁰ 4.57 γρ. 17 χιλ.
SNG Cop. 393.
Το νόμισμα ίσως είναι επικεκομμένο.

Σώσανδρος

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΣΩΣΑΝΔΡΟΣ. Ρόπαλο οριζόντιο δ. Στο πεδίο κάτω $\overline{\text{N}}$. Το όλον μέσα σε στεφάνι δρυός.

- 1374.** 1) Οξφόρδη.
- 4.24 γρ. 19.5 χιλ.
2) Αθήνα, Μουρούζη.
3⁰⁰ 4.00 γρ. 19 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 859.
3) Παρίσι 106.
2⁰⁰ 3.97 γρ. 18 χιλ. **Πίν. 61**

Σωτίων

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑ-ΔΙΩΝ / ΣΩΤΙΩΝ. Ρόπαλο οριζόντιο αρ. Το όλον μέσα σε στεφάνι δρυός.

- 1375** Αθήνα, Μουρούζη.
3⁰⁰ 4.62 γρ. 19 χιλ. **Πίν. 61**
Ποστολάκας 1868, αρ. 860.

Ε. Δαφνοστεφής κεφαλή Απόλλωνος δ. με στεφανωτή κόμμωση και κρωβύλο. Ελεύθεροι βόστρυχοι κάτω από το στεφάνι στο λαιμό.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙ-ΩΝ δ. και κάτω / ΣΩΤΙΩΝ αρ. Τετράχορδη Κιθάρα.

- 1376.** 1) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.24.

5 ⁰⁰	2.86 γρ.	14 χιλ.	
2) Βερολίνο, Löbbecke 1906.			
2 ⁰⁰	2.65 γρ.	17 χιλ.	Πίν. 62
3) Βερολίνο, Löbbecke 1906.			
8 ⁰⁰	2.34 γρ.	17 χιλ.	
4) Βιέννη 12446.			
9 ⁰⁰	2.14 γρ.	16 χιλ.	
5) Βερολίνο, Graf- Prokesch- Osten 1875.			
12 ⁰⁰	2.09 γρ.	15.5 χιλ.	
6) Συλλογή Weber.			
-	1.85 γρ.	14 χιλ.	
<i>Weber 3100.</i>			

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙ-ΩΝ δ. και κάτω – ΣΩΤΙΩΝ αρ. Πεντάχορδη Κιθάρα.

1) Λονδίνο 1846,0217.96.

9⁰⁰ 2.74 γρ. 16.25 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 188.

2) Αθήνα, Μουρούζη.

9⁰⁰ 2.71 γρ. 16 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 861.

3) Λονδίνο ΕΗ,ρ347.11.Leu.

9⁰⁰ 2.65 γρ. 15 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 189.

4) Αθήνα 2204.

10⁰⁰ 2.33 γρ. 16 χιλ.

5) Λευκάδα 626.

8⁰⁰ 2.33 γρ. 16.5 χιλ.

6) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.25.

9⁰⁰ 2.29 γρ. 14 χιλ.

7) Αθήνα 2205.

9⁰⁰ 2.25 γρ. 15 χιλ.

8) Λευκάδα (οικ. Λάζαρη 1977).			
8 ⁰⁰	1.46 γρ.	17.5 χιλ.	
9) Λευκάδα (οικ. Αικ. Βρεττού 34/2000).			
3 ⁰⁰	-	16 χιλ.	

Τιμόθεος

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους δ. Στην κεφαλή φορεί τη λεοντή, την οποία δένει κάτω από το λαιμό.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΤΙΜΟΘΕΟΣ. Ρόπαλο οριζόντιο δ. Στο πεδίο πάνω κόσμημα της Ίσιδος. Το όλον μέσα σε στεφάνι δρυός.

1377.	1) Αθήνα, Μουρούζη.			
11 ⁰⁰	4.29 γρ.	18 χιλ.		
	Ποστολάκας 1868, αρ. 863.			
	2) Αθήνα, Μουρούζη.			
3 ⁰⁰	4.24 γρ.	17 χιλ.	Πίν. 61	
	Ποστολάκας 1868, αρ. 862.			
	3) Βιέννη 12450.			
10 ⁰⁰	4.20 γρ.	17 χιλ.		
	4) Παρίσι 107.			
11 ⁰⁰	3.87 γρ.	18 χιλ.		
	5) Οξφόρδη (exchanged C.J. Martin Sept. 1975).			
-	3.47 γρ.	17.5 χιλ.		
	6) Νέα Υόρκη 1944.100.19395.			
2 ⁰⁰	3.26 γρ.	-		
	7) Λονδίνο 1909,0504.21.			
11 ⁰⁰	3.19 γρ.	17 χιλ.		
	8) Λευκάδα 428.			
7 ⁰⁰	2.33 γρ.	17 χιλ.		

Φίλανδρος

Ε. Αγαλμα ιστάμενης Αφροδίτης προς τα δ., πάνω σε βάση. Φοράει ποδήρη χιτώνα με λοξό ιμάτιο και έχει την κόμη μαζεμένη σε λαμπάδιο. Φέρει μηνίσκο σε οριζόντια

θέση πάνω από την κεφαλή. Στο προτεταμένο δ. χέρι κρατάει άφλαστον. Στα αρ. της ελάφι προς τα δ.

Ο. ΛΕΥΚΑ-ΔΙΩΝ πάνω και δ./ ΦΙΛΑΝΔΡΟΣ. Πρώρα πλοίου δ. που απολήγει σε σιγμοειδές ακροστόλιο. Τα πλαϊνά της πλώρης κοσμούνται με αποτροπαϊκό οφθαλμό, ενώ σχεδιάζονται και οι εξωτερικές ενισχύσεις του πλοίου. Στο ανώτερο τμήμα του πλοίου απεικονίζεται πρόστεγο. Έχει διχαλωτό προεμβόλιο και τρισχιδές έμβολο που κοσμούνται με στιγμές και γραμμές. Κάτω από το πλοίο αποδίδονται με τεθλασμένη γραμμή τα κύματα. Στο πεδίο κάτω αρ. μονογράφημα ή γράμματα.

1378.

1) Udine 5.27.16 (Coll. Augusto de Brandis).

- 5.72 γρ. 19 χιλ.

O. Στο πεδίο κάτω αρ. AY.

2) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

12⁰⁰ 5.66 γρ. 19 χιλ.

3) Κοπεγχάγη.

9⁰⁰ 5.32 γρ. 16.5 χιλ.

SNG Cop. 386.

4) Αθήνα, Μουρούζη.

12⁰⁰ 5.16 γρ. 19 χιλ.

Ποστολάκας 1878, αρ. 864.

5) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.2.

12⁰⁰ 5.13 γρ. 17 χιλ.

O. Στο πεδίο κάτω αρ. OY.

6) Βερολίνο 1036/1902.

10⁰⁰ 5.08 γρ. 18 χιλ.

O. Στο πεδίο κάτω αρ. Y.

7) Βερολίνο, C.R. Fox.

9⁰⁰ 5.02 γρ. 18 χιλ.

E. Υστερόσημο Α.

8) Βερολίνο 28764.

8⁰⁰ 5.00 γρ. 18 χιλ.

9) Αθήνα, Μουρούζη.

2⁰⁰ 4.92 γρ. 18 χιλ.

Πίν. 61

Ποστολάκας 1878, αρ. 865.

10) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 34/1984).

9⁰⁰ 4.90 γρ. 20 χιλ.

11) Παρίσι 86.

3⁰⁰ 4.85 γρ. 19 χιλ.

12) Λονδίνο 1846,0217.99.

5⁰⁰ 4.80 γρ. 18.75 χιλ.

E. Υστερόσημο Α.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 113.

13) Νέα Υόρκη 1953.171.204.

9⁰⁰ 4.73 γρ. -

E. Υστερόσημο Α.

14) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

9⁰⁰ 4.69 γρ. 18 χιλ.

15) Μόναχο 821.

11⁰⁰ 4.63 γρ. 18 χιλ.

E. Υστερόσημο Α.

16) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.4.

12⁰⁰ 4.62 γρ. 17 χιλ.

O. Στο πεδίο κάτω αρ. ΑΥ.

17) Udine 5.27.17 (Coll. Augusto de Brandis).

- 4.48 γρ. 18 χιλ.

E. Υστερόσημο Α.

18) Λονδίνο 1866,1201.2449.

5⁰⁰ 4.46 γρ. 17.5 χιλ.

E. Υστερόσημο Α.

O. Στο πεδίο κάτω αρ. ΑΥ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 116.

19) Αθήνα, Μουρούζη.

3⁰⁰ 4.45 γρ. 19 χιλ.

E. Υστερόσημο Α.

Ποστολάκας 1878, αρ. 866.

- 20) Βουδαπέστη, Kiss 205.
 12⁰⁰ 4.39 γρ. 19 χιλ.
E. Υστερόσημο Α.
- 21) Bologna 47890 (Coll. Universitaria).
 12⁰⁰ 4.34 γρ. 16 χιλ.
O. Στο πεδίο κάτω αρ. ΑΥ.
- 22) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.3.
 12⁰⁰ 4.33 γρ. 17 χιλ.
E. Υστερόσημο Α.
- 23) Παρίσι 84.
 1⁰⁰ 4.28 γρ. 18 χιλ.
E. Υστερόσημο Α.
- 24) Λευκάδα 637.
 9⁰⁰ 4.23 γρ. 17 χιλ.
E. Υστερόσημο Α.
- 25) Λευκάδα (E151).
 12⁰⁰ 4.21 γρ. 18 χιλ.
E. Υστερόσημο Α.
- 26) Νέα Υόρκη 1944.100.19383.
 12⁰⁰ 4.12 γρ. -
- 27) Λονδίνο EH,p.349.25.Leu.
 10⁰⁰ 3.91 γρ. 17.5 χιλ.
E. Υστερόσημο Α.
O. Στο πεδίο κάτω αρ. ΑΥ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 117.
- 28) Winterthur.
 12/1⁰⁰ 3.89 γρ. 18.7 χιλ.
Winterthur 1849.
E. Υστερόσημο Α.
- 29) Λευκάδα 479.
 11⁰⁰ 3.87 γρ. 18 χιλ.
- 30) Λευκάδα (οικ. Λάζαρη 6/1977).

4⁰⁰ 3.43 γρ. 18.5 χιλ.

31) Αθήνα, Μουρούζη.

9⁰⁰ 3.11 γρ. 19 χιλ.

Ποστολάκας 1878, αρ. 763.

Φιλήμων

Ε. Προτομή αγένειου Ηρακλέους δ. Στην κεφαλή φοράει τη λεοντή, την οποία δένει κάτω από το λαιμό, και στο δ. ώμο φέρει ρόπαλο.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ ΦΙΛΗΜΩΝ ΦΙΛΗΜΩΝ/ΟΣ κυκλοτερώς. Επτάχορδη κιθάρα.

1379.

1) Γλασκώβη, Hunterian.

- 5.70 γρ. 20 χιλ.

Hunterian, αρ. 9.

2) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.8.

6⁰⁰ 5.51 γρ. 18.5 χιλ.

3) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 322.

10⁰⁰ 5.20 γρ. 17.5 χιλ.

4) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.8.

6⁰⁰ 4.70 γρ. 17 χιλ.

5) Αθήνα, Μουρούζη.

3⁰⁰ 4.51 γρ. 20 χιλ.

Πίν. 60

Ποστολάκας 1868, αρ. 868.

6) Λονδίνο G.642.

6⁰⁰ 4.40 γρ. 18 χιλ.

7) Bologna 47884 (Coll. Universitaria 47884).

3⁰⁰ 4.10 γρ. 18 χιλ.

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους δ. Στην κεφαλή φορεί τη λεοντή, την οποία δένει κάτω από το λαιμό.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΦΙΛΗΜΩΝ. Ρόπαλο οριζόντιο δ. Στο πεδίο κάτω . Το όλον μέσα σε στεφάνι δρυός.

1380.

1) Λονδίνο ΕΗ, p347.16.Leu.

12⁰⁰ 3.90 γρ. 17.5 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 168.

2) Αθήνα, Μουρούζη.

9⁰⁰ 3.88 γρ. 19 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 867.

3) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 4/1984).

3⁰⁰ 3.48 γρ. 17 χιλ.

4) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 328.

8⁰⁰ 3.45 γρ. 17 χιλ.

5) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

6⁰⁰ 3.41 γρ. 18 χιλ.

6) Βερολίνο 12180.

11⁰⁰ 3.22 γρ. 20 χιλ.

Πίν. 61

7) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

5⁰⁰ 2.89 γρ. 18 χιλ.

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους με λεοντή στην κεφαλή δ.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΦΙΛΗΜΩΝ. Ρόπαλο οριζόντιο δ. Στο πεδίο κάτω (;). Το όλον μέσα σε στεφάνι δρυός.

1) Παρίσι 104.

9⁰⁰ 4.06 γρ. 20 χιλ.

2) Παρίσι 103.

11⁰⁰ 2.66 γρ. 16 χιλ.

3) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 87).

10⁰⁰ - 19 χιλ.

Ε. Δαφνοστεφής κεφαλή Απόλλωνος δ. με την κόμη σε βοστρύχους

Ο. ΛΕΥ-ΚΑ-ΔΙΩΝ ΦΙΛ-ΗΜΩ-Ν από αρ. Εξάχορδη κιθάρα.

1381.

1) Λονδίνο 1866, 1201.2450.

3⁰⁰ 5.56 γρ. 20 χιλ.

BMC (Thessaly to Aeolia), αρ. 191.

2) Λονδίνο TC,p121.2.Leu.

7⁰⁰ 5.52 γρ. 18.75 χιλ.

BMC (Thessaly to Aeolia), αρ. 190.

3) Νέα Υόρκη 1944.100.19378.

8⁰⁰ 5.15 γρ. -

4) Λονδίνο 1846,0217.97.

4⁰⁰ 5.08 γρ. 17.5 χιλ.

E. Υστερόσημο Α.

5) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.26.

2⁰⁰ 4.68 γρ. 16 χιλ.

E. Υστερόσημο Α.

6) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 65/1995).

10⁰⁰ 4.47 γρ. 18 χιλ.

E. Υστερόσημο Α.

Επικεκομένο (:).

7) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.18.

11⁰⁰ 4.39 γρ. 18 χιλ.

8) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 17,18/1984 E722).

12⁰⁰ 4.20 γρ. 18 χιλ.

9) Οξφόρδη (J.G. Milne 26.07.1938).

- 4.10 γρ. 17 χιλ.

E. Υστερόσημο Α.

10) Οξφόρδη (J.G. Milne 03.10.1946).

- 3.79 γρ. 18.5 χιλ.

Πίν. 62

E. Υστερόσημο Α.

11) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 65/1995).

- - -

E. Υστερόσημο Α.

Φίλιστος

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους δ. Στην κεφαλή φορεί τη λεοντή, την οποία δένει κάτω από το λαιμό.

Ο. ΛΕΥΚΑ-ΔΙΩΝ / ΦΙΛΙΣΤΟΣ. Ρόπαλο οριζόντιο δ. Το όλον μέσα σε στεφάνι δρυός.

1382.

1) Λονδίνο ΕΗ, p347.14.Leu.

3⁰⁰ 5.75 γρ. 20 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 169.

2) Αθήνα 2207.

9⁰⁰ 5.31 γρ. 19.5 χιλ.

3) Παρίσι 108.

7⁰⁰ 5.18 γρ. 19 χιλ.

Πίν. 61

4) Λονδίνο 1866, 1201.2451.

3⁰⁰ 4.99 γρ. 20 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 170.

5) Λευκάδα (οικ. Σουλαιδόπουλου 2/1988).

11⁰⁰ 4.67 γρ. 18 χιλ.

6) Αθήνα, Μουρούζη.

2⁰⁰ 4.49 γρ. 20 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 869.

7) Λευκάδα (οικ. Λάζαρη 85/2001).

3⁰⁰ 4.47 γρ. 18 χιλ.

8) Λευκάδα 442.

12⁰⁰ 4.47 γρ. 18 χιλ.

9) Αθήνα, Μουρούζη.

9⁰⁰ 4.20 γρ. 20 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 870.

10) Οξφόρδη (Arthur J. Evans 1934).

- 4.10 γρ. 18.5 χιλ.

11) Αθήνα, Χριστομάνου.

11⁰⁰ 3.44 γρ. 20 χιλ.

SNG Christomanos 638.

12) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 27/1994).

- 2.95 γρ. 17 χιλ.

Ε. Δαφνοστεφής κεφαλή Απόλλωνος δ. με στεφανωτή κόμμωση και κρωβύλο.

Ελεύθεροι βόστρυχοι κάτω από το στεφάνι στο λαιμό.

Ο. ΛΕΥ-ΚΑ-ΔΙΩΝ ΦΙΑ-ΙΣΤ από αρ. Εξάχορδη κιθάρα.

1383.

1) Αθήνα 2206.

11⁰⁰ 5.70 γρ. 19 χιλ.

2) Νέα Υόρκη 1953.171.203.

9⁰⁰ 5.43 γρ. -

Ε. Υστερόσημο Α.

3) Αθήνα, Μουρούζη.

7⁰⁰ 4.82 γρ. 20 χιλ.

Πίν. 62

Ποστολάκας 1868, αρ. 872*.

**Στο Νομισματικό Μουσείο Αθηνών είναι ταξινομημένο ως αρ. 871.*

4) Βερολίνο.

10⁰⁰ 4.82 γρ. 17 χιλ.

Ε. Υστερόσημο Α.

5) Βουδαπέστη, Kiss 205.

- 4.61 γρ. 16 χιλ.

6) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

6⁰⁰ 4.58 γρ. 19 χιλ.

Ε. Υστερόσημο Α.

7) Βερολίνο, v. Rauch.

7⁰⁰ 4.46 γρ. 18 χιλ.

Ε. Υστερόσημο Α.

8) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

1⁰⁰ 4.06 γρ. 18 χιλ.

Ε. Υστερόσημο Α.

9) Άρτα 1896.

8⁰⁰ 3.56 γρ. 17.5 χιλ.

Ε. Υστερόσημο Α.

10) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 75/1995).

3⁰⁰ 3.41 γρ. 15 χιλ.

Ε. Ο.π.

Ο. ΛΕΥ-ΚΑ-ΔΙΩΝ ΦΙ-ΛΙΣΤ κυκλοτερώς από αρ. Επτάχορδη κιθάρα.

Αθήνα, Μουρούζη.

7⁰⁰ 4.35 γρ. 17 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 871*.

**Στο Νομισματικό Μουσείο Αθηνών είναι ταξινομημένο ως αρ. 872.*

Φιλώτας

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους με λεοντή δ.

Ο. ΛΕΥΚΑΔ-ΙΩΝ αρ. και πάνω ΦΙΛΩΤΑΣ δ. κάτω. Δεκάχορδη κιθάρα. Στο πεδίο κάτω οριζόντιο κηρύκειο αρ.

1) Αθήνα, Μουρούζη.

8⁰⁰ 14.16 γρ. 23 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 875.

2) Λονδίνο 1866, 1201.4355.

12⁰⁰ 11.72 γρ. 23.75 χιλ.

Ο. Στο πεδίο αρ. δυσανάγνωστο υστερόσημο.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 131.

3) Νέα Υόρκη 1944.100.19377.

5⁰⁰ 10.91 γρ. -

4) Παρίσι 117.

6⁰⁰ 10.10 γρ. 24.5 χιλ.

Ο. Στο πεδίο αρ. δυσανάγνωστο υστερόσημο.

5) Λευκάδα (οικ. Χαλικιά 49/1993).

1⁰⁰ 7.05 γρ. 20 χιλ.

Ο. Στο πεδίο αρ. δυσανάγνωστο υστερόσημο.

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους με λεοντή δ.

Ο. ΦΙΛΩΤ-ΑΣ αρ. ΛΕΥΚΑΔ-ΙΩΝ δ και πάνω. Πεντάχορδη κιθάρα. Στο πεδίο κάτω οριζόντιο κηρύκειο αρ.

- 1384.** 1) Αθήνα, Μουρούζη.
 9⁰⁰ 10.30 γρ. 19.5 χιλ. **Πίν. 60**
O. Στο πεδίο αρ. υστερόσημο ✕ (;).
 Ποστολάκας 1868, αρ. 876.
 2) Λονδίνο 1845,0414.60.
 8⁰⁰ 5.91 γρ. 20 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 130.

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους δ. Στην κεφαλή φορεί τη λεοντή, την οποία δένει κάτω από το λαιμό.

Ο. ΛΕΥΚΑ-ΔΙΩΝ πάνω και δ. ΦΙΛΩΤΑΣ κάτω. Ρόπαλο οριζόντιο δ. Στο πεδίο αρ. πτερωτό κηρύκειο. Το όλον μέσα σε στεφάνι δρυός.

- 1385.** 1) Στοκχόλμη.
 2⁰⁰ 10.51 γρ. 23 χιλ.
SNG Sweden 1359.
 2) Αθήνα, Μουρούζη.
 6⁰⁰ 7.40 γρ. 19.5 χιλ.
 Ποστολάκας 1868, αρ. 874.
 3) Μόναχο 819.
 8⁰⁰ 6.98 γρ. 18.5 χιλ.
 4) Αθήνα, Μουρούζη.
 2⁰⁰ 5.77 γρ. 19.5 χιλ. **Πίν. 61**
 Ποστολάκας 1868, αρ. 873.
 5) Λευκάδα 440.
 9⁰⁰ 5.58 γρ. 19 χιλ.
 6) Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 93/2002).
 5⁰⁰ - 17 χιλ.

Ελάφι - Μηνίσκος

Ε. Ελάφι δ. Στο πεδίο πάνω μονογράφημα.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ κυκλοτερώς κάτω. Μηνίσκος σε οριζόντια θέση και αστέρι με οκτώ ακτίνες.

- 1386.** 1) Οξφόρδη.

- 1.70 γρ. 11 χιλ.
- 2) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.6.
9⁰⁰ 1.47 γρ. 12 χιλ.
E. Στο πεδίο πάνω $\frac{\Sigma}{\Gamma}$.
- 3) Λονδίνο EH,p.351.46.Leu.
9⁰⁰ 1.47 γρ. 12.5 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 119.
- 4) Bologna 47889 (Coll. Universitaria).
11⁰⁰ 1.36 γρ. 11 χιλ.
- 5) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.6.
9⁰⁰ 1.28 γρ. 11.5 χιλ.
- 6) Λονδίνο 1866,1201.2381.
8⁰⁰ 1.27 γρ. 12.5 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 120.
- 7) Αθήνα, Μουρούζη.
1⁰⁰ 1.25 γρ. 12 χιλ.
Ποστολάκας 1868, αρ. 752.
- 8) Βερολίνο, C.R. Fox.
3⁰⁰ 1.22 γρ. 11 χιλ.
- 9) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.
3⁰⁰ 1.14 γρ. 12 χιλ.
- 10) Λονδίνο 1866,1201.2382.
12⁰⁰ 1.04 γρ. 12.5 χιλ.
E. Στο πεδίο πάνω $\frac{\Sigma}{\Gamma}$.
- BMC (Thessaly to Aetolia)*, αρ. 118.
- 11) Αθήνα, Μουρούζη.
1⁰⁰ 1.03 γρ. 11,5 χιλ. **Πίν. 62**
Ποστολάκας 1868, αρ. 754.
- 12) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 318.

1⁰⁰ 1.01 γρ. 10 χιλ.

13) Αθήνα, Μουρούζη.

6⁰⁰ 0.91 γρ. 12 χιλ.

Ε. Στο πεδίο πάνω .

Ποστολάκας 1868, αρ. 753.

14) Νέα Υόρκη 1944.100.19352 (Bequest of E.T. Newell).

5⁰⁰ 0.88 γρ. -

2^η σειρά

Χάλκινα νομίσματα

Αρτεμάς

Ε. Προτομή αγένειου Ηρακλέους δ. Στην κεφαλή φοράει τη λεοντή, την οποία δένει κάτω από το λαιμό, και στο δ. ώμο φέρει ρόπαλο. Στικτός κύκλος.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ αρ. / ΑΡΤΕΜΑΣ δ. Εξάχορδη κιθάρα.

1387.

1) Πάρμα 2588.

7⁰⁰ 6.93 γρ. 22 χιλ.

2) Udine 5.27.19 (Coll. Augusto de Brandis).

- 6.38 γρ. 23 χιλ.

3) Λονδίνο 1866,1201.2411.

10⁰⁰ 5.47 γρ. 21.25 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 122.

4) Παρίσι 114.

3⁰⁰ 5.39 γρ. 21 χιλ.

Πίν. 62

5) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

12⁰⁰ 4.87 γρ. 22 χιλ.

6) Λονδίνο 1920.0805.180.

9⁰⁰ 4.81 γρ. 18 χιλ.

7) Βιέννη 12428.

6⁰⁰ 4.77 γρ. 22.5 χιλ.

8) Βερολίνο, C.R. Fox.

4⁰⁰ 4.65 γρ. 21 χιλ.

Ε. Υστερόσημο Α.

9) Βερολίνο 28653/56.

2⁰⁰ 4.47 γρ. 21.5 χιλ.

E. Υστερόσημο Α.

10) Αθήνα 241 (Συλλογή Τσιβουράκη).

10⁰⁰ 4.43 γρ. 21.5 χιλ.

11) Λονδίνο 1866,1201.2410.

10⁰⁰ 4.03 γρ. 21.25 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 121.

12) Συλλογή Pozzi.

- - -

*Pozzi*β 3081.

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ αρ. / ΑΡΤΕΜΑΣ δ. Τετράχορδη κιθάρα.

1) Αθήνα, Μουρούζη.

10⁰⁰ 6.52 χιλ. 23 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 768.

2) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 319.

3⁰⁰ 5.48 γρ. 22 χιλ.

3) Αθήνα, Χριστομάνου.

1⁰⁰ 4.87 γρ. 23 χιλ.

SNG Christomanos 639.

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους δ. με τη λεοντή δεμένη στο λαιμό. Στικτός κύκλος.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΑΡΤΕΜΑΣ. Ρόπαλο οριζόντιο δ. Το όλον μέσα σε στεφάνι δρυός.

1388.

1) Λονδίνο 1841,Β.1148.

12⁰⁰ 5.21 γρ. 17.5 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 134.

2) Udine 5.27.8 (Coll. Augusto de Brandis).

- 4.99 γρ. 19.5 χιλ.

3) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

11⁰⁰ 4.75 γρ. 18 χιλ.

4) Παρίσι 119.

3 ⁰⁰	4.22 γρ.	18.5 χιλ.	Πίν. 62
5) Γλασκώβη, Hunterian.			
-	4.11 γρ.	19 χιλ.	
<i>Hunterian 10.</i>			
6) Λευκάδα (αρχαιολογικός χώρος Καρυώτες καθαρισμός 1983).			
6 ⁰⁰	3.94 γρ.	19 χιλ.	
7) Νέα Υόρκη 2008.2.19.			
12 ⁰⁰	3.87 γρ.	18 χιλ.	
8) Αθήνα, Μουρούζη.			
9 ⁰⁰	3.81 χιλ.	19 χιλ.	
Ποστολάκας 1868, αρ. 770.			
9) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 334.17.			
10 ⁰⁰	3.66 γρ.	17.5 χιλ.	
10) Κοπεγχάγη.			
3 ⁰⁰	3.57 γρ.	-	
<i>SNG Cop. 387.</i>			
<i>Non vidi.</i>			
11) Αθήνα, Μουρούζη.			
3 ⁰⁰	3.39 χιλ.	18.5 χιλ.	
Ποστολάκας 1868, αρ. 769.			
12) Οξφόρδη (J.G. Milne 10.06.1930).			
-	3.21 γρ.	17.5 χιλ.	
13) Δρέσδη MKD Inv.-Nr. 836.			
2 ⁰⁰	3.19 γρ.	18 χιλ.	
14) Λονδίνο 1866,1201.2412.			
11 ⁰⁰	2.86 γρ.	20 χιλ.	
<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i> , αρ. 135.			
15) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.			
12 ⁰⁰	2.29 γρ.	16.5 χιλ.	

Ε. Αφροδίτη ιστάμενη $\frac{3}{4}$ προς αρ. με την κεφαλή κατά τομή. Φοράει ποδήρη χιτώνα με λοξό ιμάτιο και έχει την κόμη μαζεμένη σε κρωβύλο. Στο προτεταμένο δ. χέρι κρατάει άφλαστον και στο αρ. τόξο ή σκήπτρο. Στα δ. της ελάφι $\frac{3}{4}$ προς αρ. Το όλον μέσα σε στεφάνι δάφνης.

Ο. ΛΕΥΚΑ-ΔΙΩΝ / ΑΡΤΕΜΑΣ. Πρώρα πλοίου δ. με έμβολο και προεμβόλιο. Το όλον μέσα σε στικτό κύκλο.

1389.

1) Λονδίνο BNK,G.277.

9⁰⁰ 4.31 γρ. 17.5 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 105.

2) Αθήνα, Μουρούζη.

3⁰⁰ 2.83 γρ. 18 χιλ. **Πίν. 63**

Ποστολάκας 1878, αρ. 772.

3) Λονδίνο 1909,0504.19.

8⁰⁰ 2.70 γρ. -

4) Αθήνα, Μουρούζη.

7⁰⁰ 2.66 γρ. 17.5 χιλ.

Ποστολάκας 1878, αρ. 773.

5) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.1.

4⁰⁰ 2.57 γρ. 15.5 χιλ.

6) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

11⁰⁰ 2.54 γρ. 17 χιλ.

7) Βερολίνο, Löbbecke 1906.

12⁰⁰ 2.54 γρ. 16.5 χιλ.

8) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 316.

12⁰⁰ 2.54 γρ. 17 χιλ.

9) Βερολίνο, Graf- Prokesch- Osten 1875.

12⁰⁰ 2.28 γρ. 16.5 χιλ.

10) Bologna 47885 (Coll. Universitaria).

12⁰⁰ 2.06 γρ. 15 χιλ.

11) Παρίσι 87.

3⁰⁰ 1.94 γρ. 17 χιλ.

12) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.2.

3⁰⁰ 1.91 γρ. 16.5 χιλ.

13) Λευκάδα 447.

5⁰⁰ 1.87 γρ. 17 χιλ.

14) Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 40/1993).

4⁰⁰ 1.59 γρ. 17 χιλ.

Ε. Δαφνοστεφής κεφαλή Απόλλωνος δ. με στεφανωτή κόμμωση και κρωβύλο.
Ελεύθεροι βόστρυχοι κάτω από το στεφάνι στο λαιμό.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ αρ. / ΑΡΤΕΜΑΣ δ. Κιθάρα.

1390. Αθήνα, Μουρούζη.

11⁰⁰ 2.03 γρ. 16 χιλ. **Πίν. 63**

Ποστολάκας 1868, αρ. 771.

Δίον

Ε. Προτομή αγένειου Ηρακλέους δ. Στην κεφαλή φοράει τη λεοντή, την οποία δένει κάτω από το λαιμό, και στο δ. ώμο φέρει ρόπαλο. Το όλον μέσα σε στικτό κύκλο.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ αρ. / ΔΙΩΝ δ. Εξάχορδη κιθάρα. Στο πεδίο δ. \mathcal{M} .

1) Αθήνα, Μουρούζη.

9⁰⁰ 6.37 γρ. 23 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 821.

2) Παρίσι 113.

3⁰⁰ 6.21 γρ. 22 χιλ.

3) Βερολίνο.

2⁰⁰ 5.96 γρ. 23 χιλ.

4) Αθήνα 2196.

7⁰⁰ 5.86 γρ. 21.5 χιλ.

5) Βιέννη 12430.

6⁰⁰ 5.77 γρ. 22 χιλ.

6) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 321.

4⁰⁰ 5.56 γρ. 21 χιλ.

- 7) Λονδίνο 1846,0217.91.
 2^{00} 5.31 γρ. 22.5 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 127.
- 8) Φλωρεντία.
 1^{00} 5.07 γρ. 21 χιλ.
SNG Firenze 1006 (1067).
- 9) Αθήνα, Χριστομάνου.
 10^{00} 4.12 γρ. 21.5 χιλ.
SNG Christomanos 640.

Ε. Ό.π.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ αρ. / ΔΙΩΝ δ. Πεντάχορδη κιθάρα. Στο πεδίο δ. \mathcal{M} .

1391.

- 1) Λονδίνο 1853,0716.119.
 6^{00} 7.08 γρ. 22.5 χιλ.
BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 128.
- 2) Βιέννη 12431.
 1^{00} 6.15 γρ. -
- 3) Παρίσι 112.
 10^{00} 5.51 γρ. 22.5 χιλ.
- 4) Νέα Υόρκη 1941.131.520.
 4^{00} 5.42 γρ. -
- 5) Αθήνα, Μουρούζη.
 9^{00} 5.36 γρ. 21.5 χιλ.
 Ποστολάκας 1868, αρ. 820.
- 6) Αθήνα, Μουρούζη.
 6^{00} 5.33 γρ. 20 χιλ. **Πίν. 62**
 Ποστολάκας 1868, αρ. 819.
- 7) Οξφόρδη (J.G. Milne 10.06.1930).
 - 4.53 γρ. 21.5 χιλ.

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους δ. με τη λεοντή δεμένη στο λαιμό.

Ο. ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ / ΔΙΩΝ. Ρόπαλο οριζόντιο δ. Στο πεδίο δ. \mathcal{M} . Το όλον μέσα σε στεφάνι δρυός.

1392.

1) Λευκάδα (Οδός Φιλοσόφων 14/2001, Δ1-Δ3).

2⁰⁰ 4.52 γρ. 19 χιλ.

2) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 329.

3⁰⁰ 4.15 γρ. 18.5 χιλ.

3) Αθήνα, Μουρούζη.

5⁰⁰ 4.13 γρ. 19 χιλ.

Ποστολάκας 1868, αρ. 818.

4) Αθήνα, Μουρούζη.

12⁰⁰ 4.08 γρ. 19 χιλ.

Πίν. 62

Ποστολάκας 1868, αρ. 817.

5) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

6⁰⁰ 3.90 γρ. 19 χιλ.

6) Αθήνα 2197.

12⁰⁰ 3.80 γρ. 18 χιλ.

7) Βουδαπέστη, Bitnitz 62.

8⁰⁰ 3.78 γρ. 17 χιλ.

8) Αθήνα, Σούτσου.

8⁰⁰ 3.70 γρ. 18 χιλ.

SNG Soutzos 513.

9) Λονδίνο 1920,0405.1.

12⁰⁰ 3.68 γρ. 18 χιλ.

10) Νέα Υόρκη 1944.100.19396.

10⁰⁰ 3.67 γρ. -

11) Λονδίνο 1846,0217.92.

12⁰⁰ 3.62 γρ. 20 χιλ.

12) Λονδίνο 1853,0716.120.

6⁰⁰ 3.34 γρ. 17.5 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 151.

13) Yale 2004.6.1908.

4⁰⁰ 3.30 γρ. 19.5 χιλ.

14) Βερολίνο, Graf- Prokesch- Osten 1875.

11⁰⁰ 3.27 γρ. 18 χιλ.

15) Συλλογή Weber.

- 3.24 γρ. 17 χιλ.

Weber 3097.

16) Λονδίνο 1866,1201.2433.

12⁰⁰ 3.13 γρ. 18.75 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 150.

17) Βερολίνο 10749.

8⁰⁰ 2.78 γρ. 18 χιλ.

18) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.17.

4⁰⁰ 2.74 γρ. 16.5 χιλ.

19) Οξφόρδη (J.G. Milne 10.06.1930).

- 2.57 γρ. 17 χιλ.

20) Νέα Υόρκη 1944.100.19397

9⁰⁰ 1.96 γρ. -

21) Βερολίνο, v. Rauch.

3⁰⁰ 1.83 γρ. 17.5 χιλ.

22) Συλλογή Pozzi.

- - -

*Pozzi*β 3079.

Ε. Αφροδίτη ιστάμενη $\frac{3}{4}$ προς αρ. Φοράει ποδήρη χιτώνα με λοξό μάτιο και έχει την κόμη μαζεμένη σε κρωβύλο. Στο προτεταμένο δ. χέρι κρατάει άφλαστον και στο αρ. σκήπτρο. Στα δ. της ελάφι $\frac{3}{4}$ προς αρ. Το όλον μέσα σε στεφάνι δάφνης.

Ο. ΛΕΥΚΑ-ΔΙΩΝ / ΔΙΩΝ. Πρώρα πλοίου δ. με έμβολο και δισχιδές προεμβόλιο. Στο πεδίο αρ. \mathcal{M} . Στικτός κύκλος.

1393.

1) Βιέννη 12390.

2⁰⁰ 4.30 γρ. 16 χιλ.

2) Λονδίνο 1841,B.1145.

5⁰⁰ 3.23 γρ. 16.25 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 106.

3) Αθήνα 2198.

5⁰⁰ 2.82 γρ. 16 χιλ.

4) Οξφόρδη (Arthur J.Evans 1934).

- 2.48 γρ.

5) Αθήνα, Μουρούζη.

6⁰⁰ 2.41 γρ. 16 χιλ. **Πίν. 63**

Ποστολάκας 1868, αρ. 816.

6) M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 335.3.

3⁰⁰ 2.38 γρ. 15.5 χιλ.

7) Λονδίνο 1866,1201.2394.

4⁰⁰ 2.30 γρ. 16.25 χιλ.

BMC (Thessaly to Aetolia), αρ. 107.

8) Νέα Υόρκη 1944.100.19378.

9⁰⁰ 2.05 γρ. -

9) Βερολίνο, Imhoof-Blumer 1900.

1⁰⁰ 1.89 γρ. 15 χιλ.

Δυσανάγνωστα ονόματα

Ε. Κεφαλή αγένειου Ηρακλέους δ. Στην κεφαλή φορεί τη λεοντή, την οποία δένει κάτω από το λαιμό.

Ο. Ρόπαλο οριζόντιο αρ. Το όλον μέσα σε στεφάνι δρυός.

- Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 39/1994).

11⁰⁰ 5.41 γρ. 18 χιλ.

- Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 30/1993).

7⁰⁰ 5.39 γρ. 18 χιλ.

- Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 1984).

2⁰⁰ 5.02 γρ. 17.5 χιλ.

- Λευκάδα (E417).

- 4.78 γρ. 20 χιλ.

- Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 23/1995).

- 4.71 γρ. 19.5 χιλ.

- Λευκάδα (οικ. Χρ. Βλάχου 1/1999).

3⁰⁰ 4.62 γρ. 17.5 χιλ.

- Λευκάδα 143.

- 11⁰⁰ 4.57 γρ. 16 χιλ.
 - Λευκάδα (Οδός Φιλοσόφων, Α' τμήμα, Δ14-Δ16, 124/2001).
- 6⁰⁰ 4.54 γρ. 17 χιλ
 - Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 49/1995).
- 5⁰⁰ 4.54 γρ. 18.5 χιλ.
 - Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 78/1995).
- 3⁰⁰ 4.54 γρ. 17 χιλ.
 - Λευκάδα (οικ. Λάζαρη 1977).
- 8⁰⁰ 4.53 γρ. 18 χιλ.
 - Λευκάδα (οικ. Χαλικιά 66/1993).
- 2⁰⁰ 4.34 γρ. 18 χιλ.
 - Λευκάδα (οικ. Λάζαρη 1977).
- 12⁰⁰ 4.27 γρ. 18 χιλ.
 - Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 60/1994).
- 11⁰⁰ 4.21 γρ. 17 χιλ.
 - Κέρκυρα 455.
- 9⁰⁰ 4.10 γρ. 18 χιλ.
 - Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 60/1994).
- 2⁰⁰ 4.07 γρ. 18 χιλ.
 - Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 60/1994).
- 12⁰⁰ 4.05 γρ. 17 χιλ.
 - Bologna 51274 (Coll. Palagi).
- 6⁰⁰ 3.63 γρ. 18 χιλ.
 - Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 41/1994).
- 3.63 γρ. 18.5 χιλ.
 - Νέα Υόρκη 1947.97.171.
- 6⁰⁰ 3.62 γρ. -
 - Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 51/1995).
- 3.60 γρ. 19.5 χιλ.
 - Νέα Υόρκη 1944.100.19393.
- 12⁰⁰ 3.42 γρ. -
 - Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 67/1994).

11 ⁰⁰	3.25 γρ.	19.5 χιλ.
	- Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 57/1995).	
3 ⁰⁰	3.18 γρ.	15 χιλ.
	- Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 28/1995).	
8 ⁰⁰	3.11 γρ.	19 χιλ.
	- Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 60/1994).	
2 ⁰⁰	3.10 γρ.	17 χιλ.
	- Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 78/1994).	
	2.98 γρ.	18.5 χιλ.
	- Λευκάδα 554.	
6 ⁰⁰	2.85 γρ.	17 χιλ.
	- Λευκάδα (οικ. Σουλαιδόπουλου 24/1988).	
	2.75 γρ.	18.5 χιλ.
	- Λευκάδα (οικ. Λάζαρη 1977).	
5 ⁰⁰	2.70 γρ.	20 χιλ.
	- Νέα Υόρκη 1944.100.19401.	
12 ⁰⁰	2.46 γρ.	-
	- Λευκάδα (οικ. Θεριανού 1992).	
9 ⁰⁰	1.58 γρ.	15 χιλ.
	- Λευκάδα (οικ. Αικ. Βρεττού 24/2000).	
10 ⁰⁰	-	19 χιλ.
	- Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 100).	
3 ⁰⁰	-	18 χιλ.

Ε. Άγαλμα ιστάμενης Αφροδίτης δ., πάνω σε βάθρο. Φοράει ποδήρη χιτώνα με λοξό μάτιο και έχει την κόμη μαζεμένη σε λαμπάδιο. Φέρει μηνίσκο σε οριζόντια θέση πάνω από την κεφαλή. Στο προτεταμένο δ. χέρι κρατάει άφλαστον. Στα αρ. της ελάφι δ. Στο πεδίο αρ. σκήπτρο με κοκκιωτό στέλεχος, το οποίο επιστέφεται από περιστέρι δ.

Ο. ΛΕΥΚΑ-ΔΙΩΝ. Πρώρα πλοίου δ. Το προεμβόλιο του πλοίου απολήγει σε κεφαλή λέοντος, ενώ το έμβολο είναι τρισηχιδές. Καμπύλη γραμμή κάτω από το πλοίο για την απόδοση του κύματος.

- Λευκάδα (οικ. Αικ. Βρεττού 6/1999).

7⁰⁰ - 18.5 χιλ.

Ε. Δαφνοστεφής κεφαλή Απόλλωνος δ.

Ο. Κιθάρα.

- Βέρνη G 874.

5/6⁰⁰ 6.08 γρ. 18.7 χιλ.

- Λευκάδα 142.

12⁰⁰ 4.29 γρ. 16 χιλ.

- Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 47/1994).

- 4.12 γρ. 17.5 χιλ.

- Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 73/1995).

- 4.08 γρ. 18.5

- Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 77/1994).

- 3.86 γρ. 17 χιλ.

- Βερολίνο, Löbbecke 1906.

11⁰⁰ 3.63 γρ. 15 χιλ.

- Λευκάδα 418.

2⁰⁰ 3.46 γρ. 19 χιλ.

- Νέα Υόρκη 1944.100.19381.

11⁰⁰ 3.31 γρ. -

- Λευκάδα 555.

3⁰⁰ 3.18 γρ. 16.5 χιλ.

- Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 33/1994).

1⁰⁰ 3.16 γρ. 15 χιλ.

- Λευκάδα 602.

11⁰⁰ 2.68 γρ. 14 χιλ.

- Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 1984).

1⁰⁰ 2.59 γρ. 14 χιλ.

- Κέρκυρα 4527.

12⁰⁰ 2.47 γρ. 14 χιλ.

- Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 4/1995).

5⁰⁰ 2.40 γρ. 16 χιλ.

- Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 1984).

- 2.37 γρ. 16 χιλ.
- Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 75/1994).
- 2.36 γρ. 16 χιλ.
- Άρτα 1835.
- 3⁰⁰ 2.31 γρ. 15 χιλ.
- Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 24/1998).
- 6⁰⁰ 2.27 γρ. 18.5 χιλ
- Cambridge, McClean.
- 11⁰⁰ 2.27 γρ. 13 χιλ.
- McClean 5368.*
- Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 72/1995).
- 7⁰⁰ 1.99 γρ. 16 χιλ.
- Λευκάδα (οικ. Λογοθέτη 17/1994).
- 3⁰⁰ 1.84 γρ. 15.5 χιλ.
- Λευκάδα 490.
- 9⁰⁰ 1.43 γρ. 13.5 χιλ.
- Λευκάδα (οικ. Αικ. Βρεττού 29/2000).
- 12⁰⁰ - 14 χιλ.

Ε. Δαφνοστεφής κεφαλή Απόλλωνος δ. με μακριά κόμη τυλιγμένη εν μέρει σε κρωβύλο εν μέρει λυτή.

Ο. ΛΕΥ-ΚΑ-ΔΙΩΝ ΔΙΩΝ ή ΦΙΛΗ ΛΕ ξεκινώντας από τη μέση αρ. Εξάχορδη κιθάρα.

- Αθήνα, Μουρούζη.
- 3⁰⁰ 4.84 γρ. 19.5 χιλ.
- Ποστολάκας 1868, αρ. 866*.

**Δεν αντιστοιχεί στον κατάλογο της δημοσίευσης με την ταξινόμηση στο Νομισματικό Μουσείο Αθηνών.*

Ε. Φλεγόμενος βωμός στεφανωμένος.

Ο. Περιστερί δ. Το όλον μέσα σε στεφάνι μυρτιάς.

- Νέα Υόρκη 1944.100.19387.
- 6⁰⁰ 2.40 γρ. -

- Νέα Υόρκη 1944.100.19388.

6⁰⁰ 2.36 γρ. -

- Λευκάδα (οικ. Αρ. Λάζαρη 1984).

9⁰⁰ 1.12 γρ. 12 χιλ.

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1. Μετρολογικά ζητήματα

Η νομισματική παραγωγή των αργυρών εκδόσεων της Λευκάδας κατανέμεται σε επτά περιόδους (**Α' - Ζ' περίοδοι**), στις οποίες διακρίνονται επιμέρους σειρές. Η Λευκάδα, όπως ήδη έχει αναφερθεί, υιοθέτησε, όχι μόνον την εικονογραφία, αλλά και τον σταθμητικό κανόνα της μητρόπολής της, Κορίνθου. Καθ' όλη τη διάρκεια της έκδοσης Πηγάσων (**Α' - ΣΤ' περίοδοι**), από τις αρχές του 5^{ου} έως τις αρχές του 3^{ου} αι. π.Χ. η πόλη ακολούθησε με συνέπεια το μετρολογικό αυτό σύστημα σε όλες τις αργυρές υποδιαιρέσεις της, όπως προκύπτει από τα σχετικά γραφήματα των βαρών κατά υποδιαιρέσεις, ανά περίοδο και σειρά. Αλλαγή στον σταθμητικό κανόνα παρατηρείται κατά την τελευταία νομισματική παραγωγή της, μετά την απόσπαση από το Ακαρνανικό Κοινό, το 167 π.Χ. (**Ζ' περίοδος**), κατά την οποία, όπως προκύπτει από τα σχετικά γραφήματα, χρησιμοποιεί δύο σταθμητικούς κανόνες, τον αττικό και τον κερκυραϊκό.¹¹⁰⁸

Για τη δημιουργία γραφημάτων του συχνότερου βάρους (frequency-table)¹¹⁰⁹ το διάστημα βάρους, το οποίο προσδιορίστηκε βάσει των μετρήσεων επί των καταγεγραμμένων νομισμάτων κάθε υποδιαίρεσης, διαιρέθηκε σε ίσα διαστήματα των 0.10 γρ. για όλες τις υποδιαιρέσεις, με εξαίρεση τα τριημιωβόλια και τους οβολούς, για τα οποία το διάστημα βάρους διαιρέθηκε σε ίσα διαστήματα των 0.05 γρ.

Η χάλκινη παραγωγή της πόλης ταξινομείται στις **Ε' - ΣΤ' περιόδους**. Όσον αφορά στα μετρολογικά ζητήματα των χάλκινων εκδόσεων το διάστημα βάρους του διαθέσιμου υλικού διαιρέθηκε σε ίσα διαστήματα των 0.20 γρ., λόγω του μεγάλου εύρους που καταγράφηκε στα βάρη, ενώ κρίθηκε σκόπιμη και η δημιουργία γραφημάτων με τη συχνότερη διάμετρο για την ασφαλέστερη διάκριση των υποδιαιρέσεων.

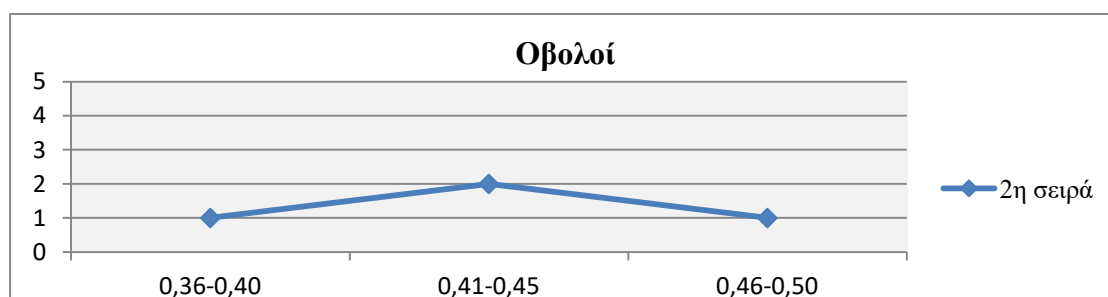
¹¹⁰⁸ Για μία συνοπτική παρουσίαση των σταθμητικών κανόνων, βλ. *ACGC*, σσ. 329-330.

¹¹⁰⁹ Hill 1924, σσ. 76-85.

Αργυρή παραγωγή

Α' περίοδος

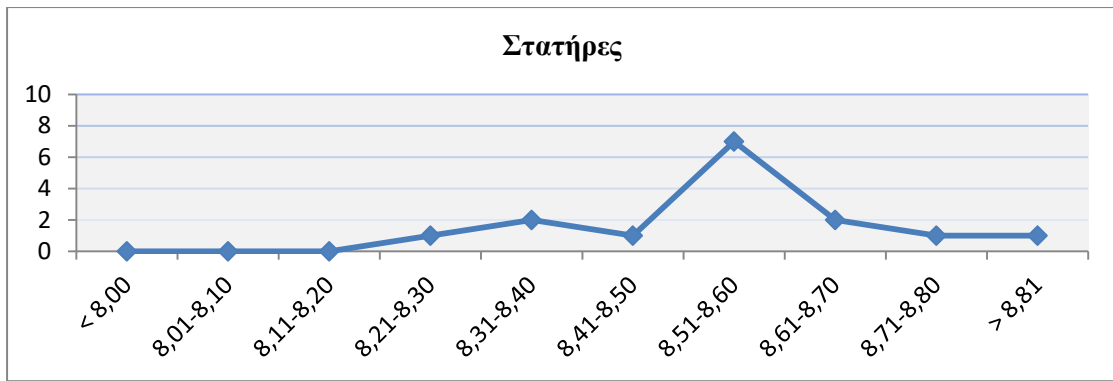
Τα νομίσματα της **Α' περιόδου** κατανέμονται σε δύο σειρές. Στην **1^η σειρά** αποδίδεται ένα μόνο ημίδραχμο, βάρους 1.29 γρ. (χωρίς γράφημα), και στη **2^η σειρά** τέσσερις οβολοί (γράφημα 32). Αν και το εξεταζόμενο δείγμα είναι μικρό, βρίσκεται εντός των ορίων των τιμών του κορινθιακού σταθμητικού κανόνα (0.48 γρ.), λαμβάνοντας υπ' όψιν και τη φθορά των νομισμάτων, λόγω κυκλοφορίας.

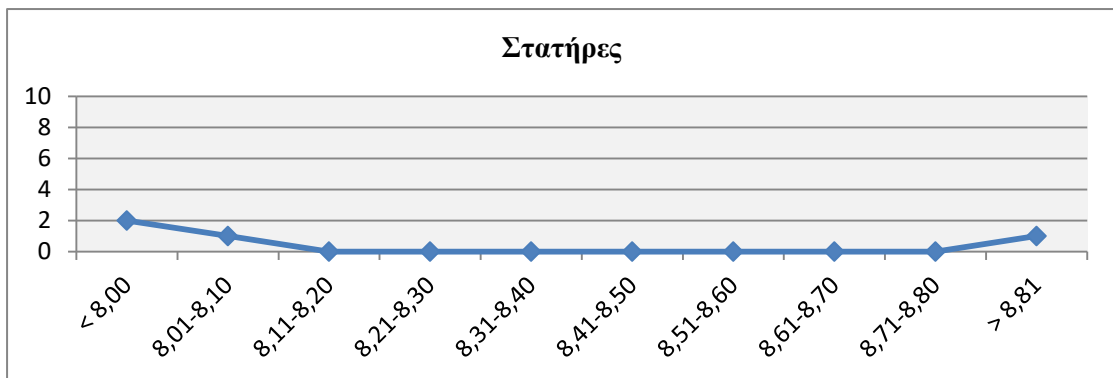
Γράφημα 32: Κατανομή βάρους οβολών, **Α' περίοδος, 2^η σειρά.**

Β' περίοδος

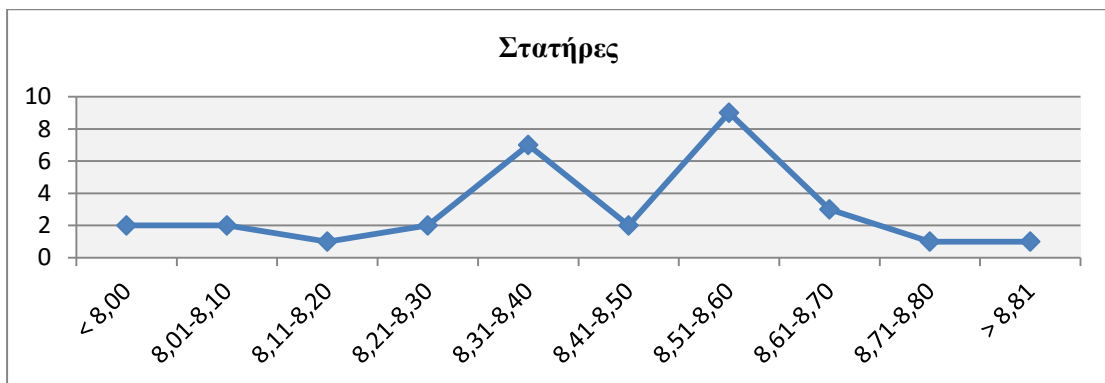
Τα νομίσματα της **Β' περιόδου** κατανέμονται σε επτά σειρές. Στην **1^η σειρά** αποδίδονται δεκαπέντε στατήρες (γράφημα 33) και μία δραχμή, βάρους 2.61 γρ. (χωρίς γράφημα), στη **2^η σειρά** πέντε στατήρες (γράφημα 34), στην **3^η σειρά** 32 στατήρες (γράφημα 35), τρεις δραχμές (γράφημα 36) και ένα τριώβολο, βάρους 1.29 γρ. (χωρίς γράφημα), στην **4^η σειρά** δεκατρείς στατήρες (γράφημα 37) και ένας οβολός, βάρους 0.45 γρ. (χωρίς γράφημα), στην **5^η σειρά** 30 στατήρες (γράφημα 38), στην **6^η σειρά** 34 στατήρες (γράφημα 39) και τρεις δραχμές (γράφημα 40), και, τέλος, στην **7^η σειρά** ανήκουν 28 στατήρες (γράφημα 41), επτά δραχμές (γράφημα 42), πέντε τριώβολα (γράφημα 43), τρία διώβολα (γράφημα 44) και τέσσερις οβολοί (γράφημα 45).

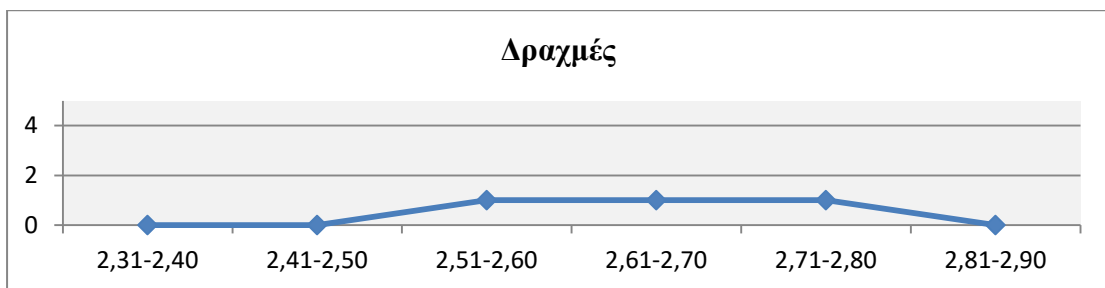
Γράφημα 33: Κατανομή βάρους στατήρων, Β' περίοδος, 1^η σειρά.

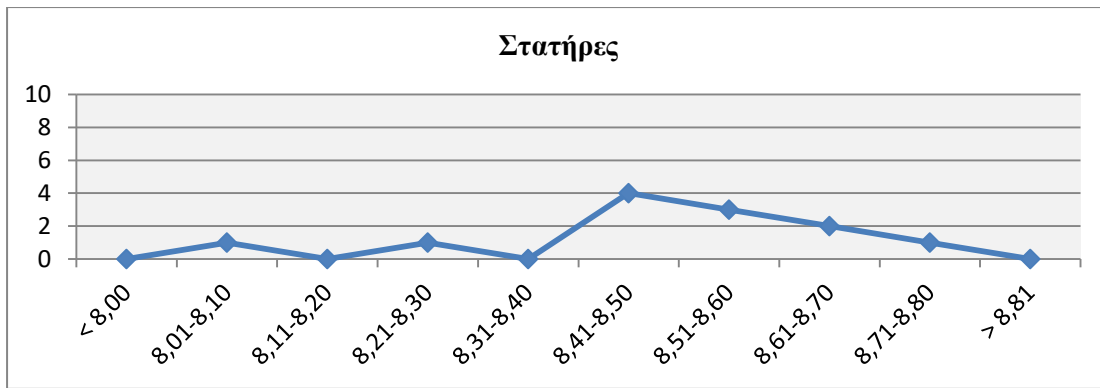
Γράφημα 34: Κατανομή βάρους στατήρων, Β' περίοδος, 2^η σειρά.

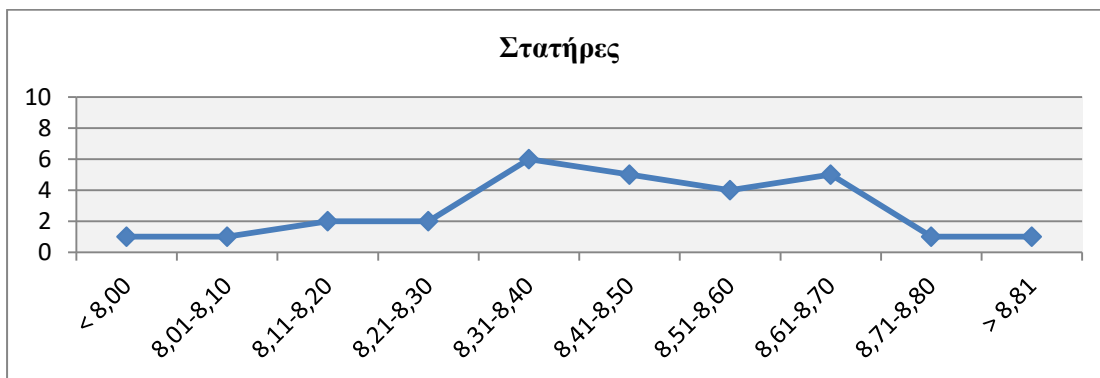
Γράφημα 35: Κατανομή βάρους στατήρων, Β' περίοδος, 3^η σειρά.

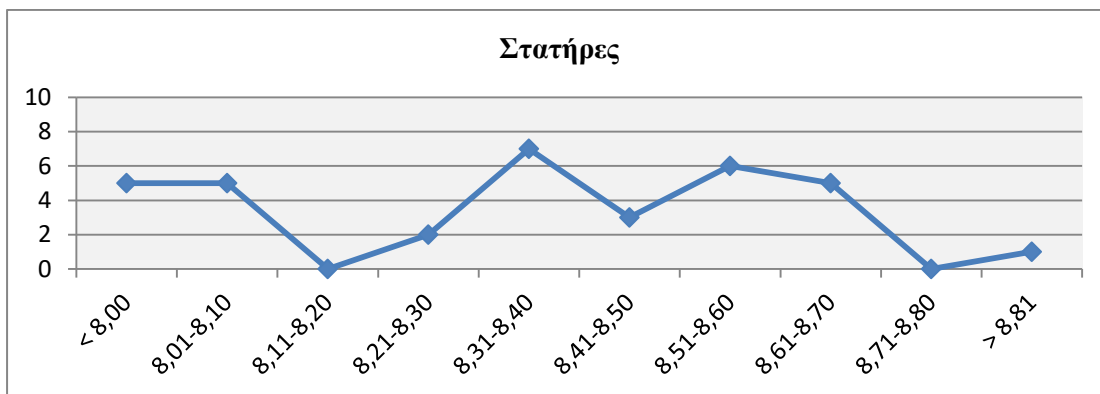
Γράφημα 36: Κατανομή βάρους δραχμών, Β' περίοδος, 3^η σειρά.

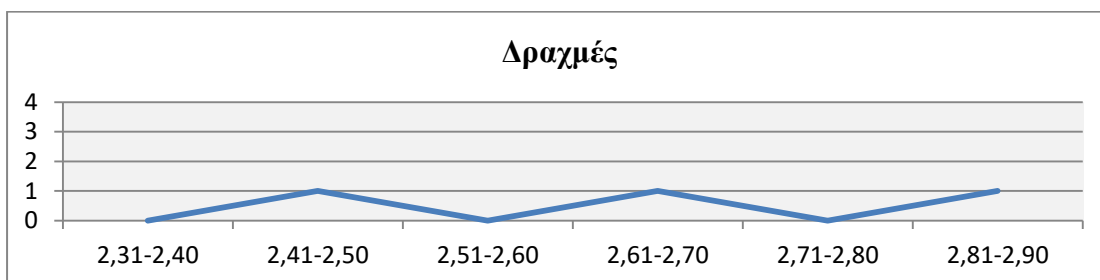
Γράφημα 37: Κατανομή βάρους στατήρων, Β' περίοδος, 4^η σειρά.

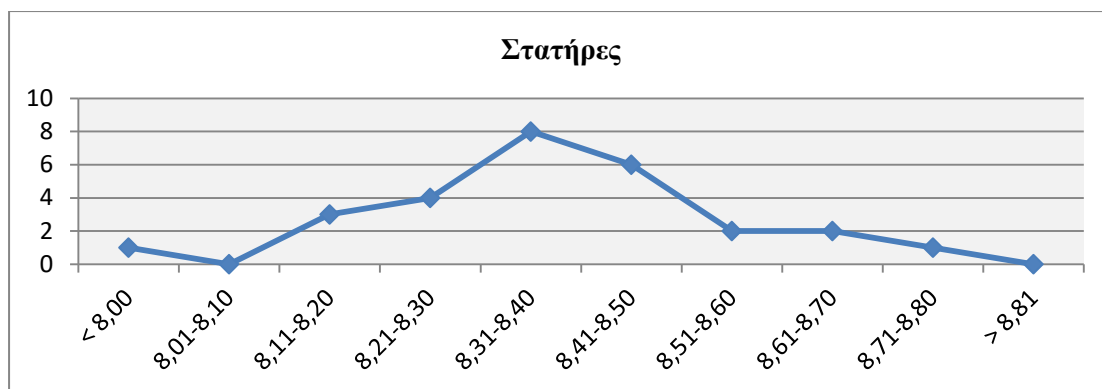
Γράφημα 38: Κατανομή βάρους στατήρων, Β' περίοδος, 5^η σειρά.

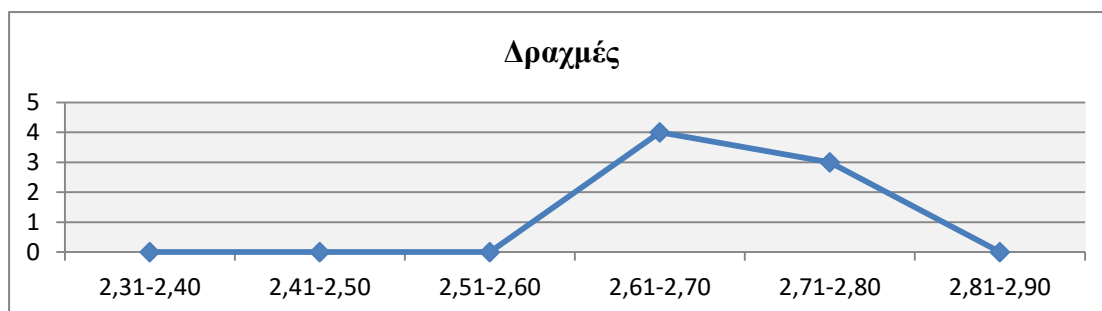
Γράφημα 39: Κατανομή βάρους στατήρων, Β' περίοδος, 6^η σειρά.

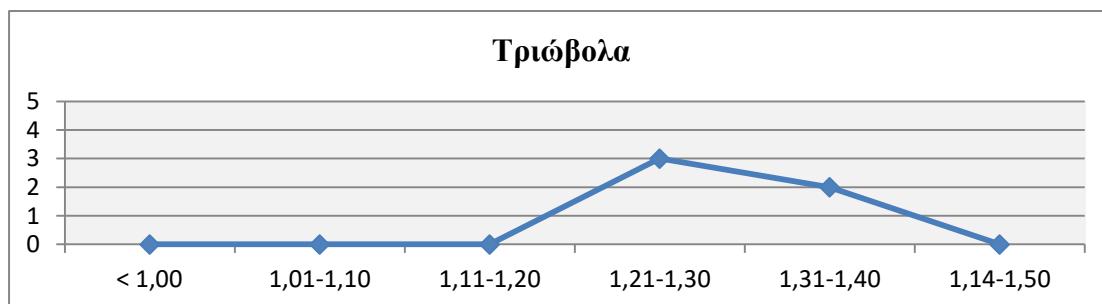
Γράφημα 40: Κατανομή βάρους στατήρων, Β' περίοδος, 6^η σειρά.

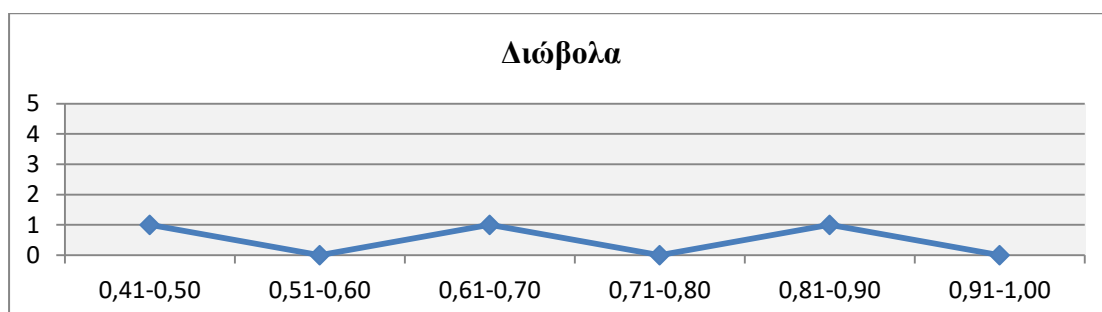
Γράφημα 41: Κατανομή βάρους στατήρων, Β' περίοδος, 7^η σειρά.

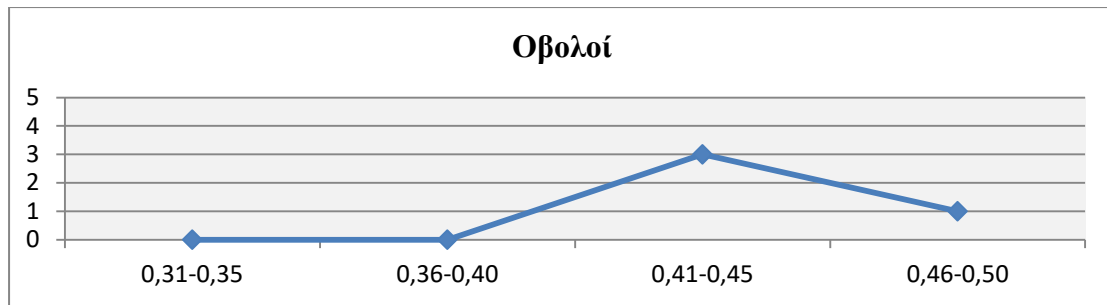
Γράφημα 42: Κατανομή βάρους δραχμών, Β' περίοδος, 7^η σειρά.

Γράφημα 43: Κατανομή βάρους τριωβόλων, Β' περίοδος, 7^η σειρά.

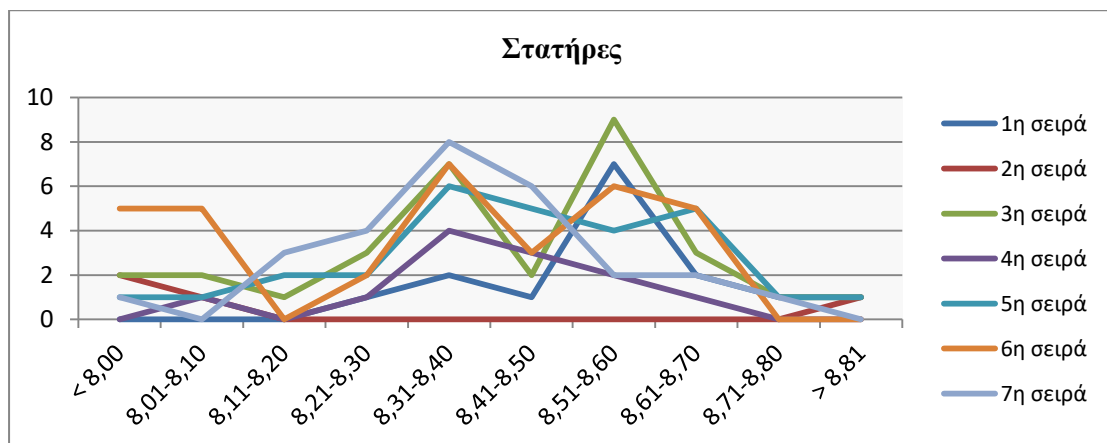

Γράφημα 44: Κατανομή βάρους διωβόλων, Β' περίοδος, 7^η σειρά.

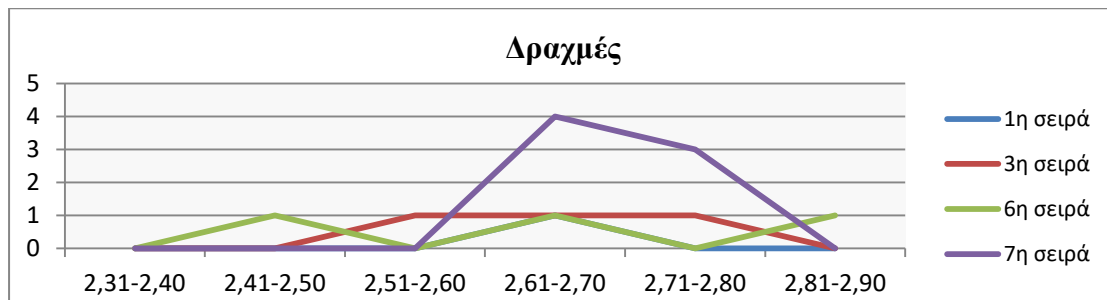

Γράφημα 45: Κατανομή βάρους οβολών, Β' περίοδος, 7^η σειρά.

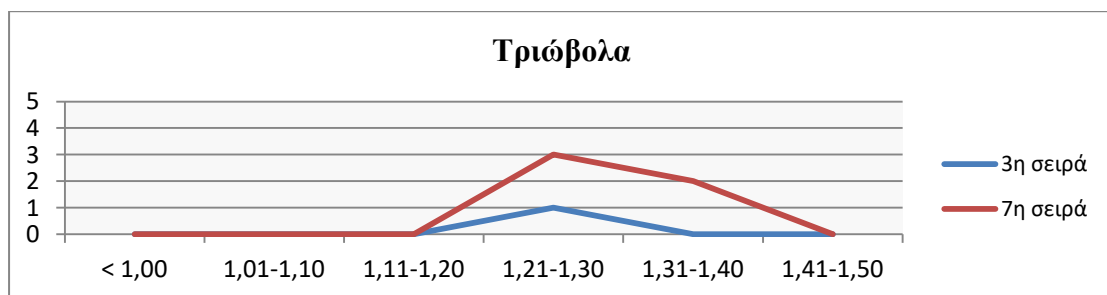
Συγκεντρωτικά Β' περιόδου:

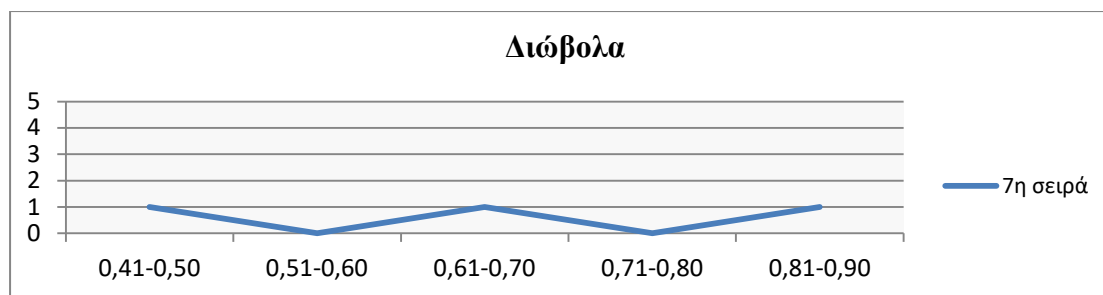
Γράφημα 46: Συγκεντρωτική κατανομή βάρους στατήρων Β' περιόδου.

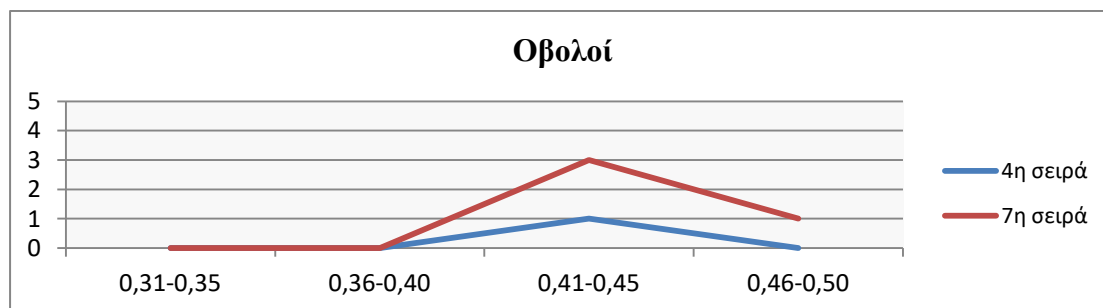
Γράφημα 47: Συγκεντρωτική κατανομή βάρους δραχμών Β' περιόδου.

Γράφημα 48: Συγκεντρωτική κατανομή βάρους τριωβόλων Β' περιόδου.

Γράφημα 49: Συγκεντρωτική κατανομή βάρους διωβόλων Β' περιόδου.

Γράφημα 50: Συγκεντρωτική κατανομή βάρους διωβόλων Β' περιόδου.

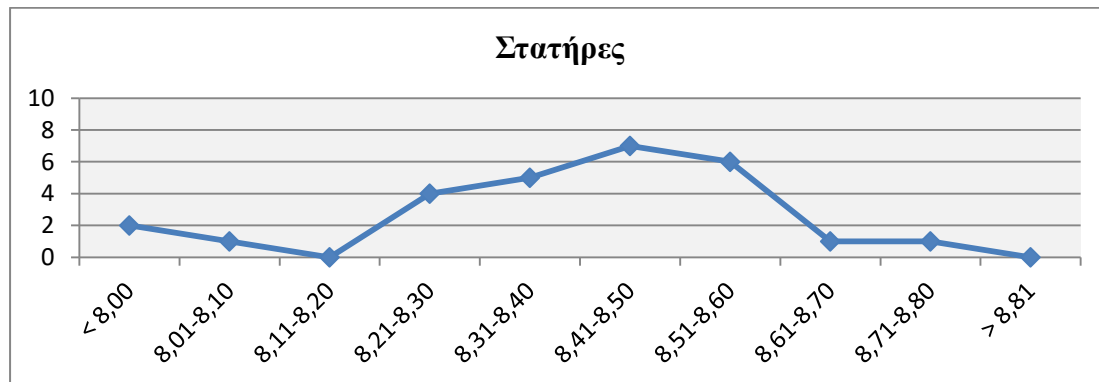
Αξιοποιώντας τα στοιχεία των γραφημάτων με τις συχνότερες τιμές βάρους μπορούν να γίνουν οι ακόλουθες παρατηρήσεις ανά υποδιαίρεση: οι στατήρες της Β' περιόδου παρουσιάζουν μία σταθερότητα κατά την κοπή των πετάλων, καθώς τα βάρη τους κυμαίνονται συνηθέστερα από 8.31 έως 8.60 γρ. Εξάιρεση αποτελεί η 2^η σειρά που παρουσιάζεται ελλιποβαρής (βλ. γράφημα 34), αν και τα δεδομένα δεν είναι ασφαλή, καθώς το δείγμα είναι εξαιρετικά μικρό. Επίσης, θα πρέπει να επισημάνουμε μία ομάδα στατήρων της 6^{ης} σειράς, η οποία εμφανίζει βάρος χαμηλότερο των 8.10 γρ.¹¹¹⁰ Εκτός από την 7^η σειρά το δείγμα των δραχμών που συγκεντρώθηκε ανά σειρά είναι μικρό και δε μπορούν να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα, όσον αφορά στη σταθερότητα του βάρους τους. Πάντως το δείγμα της 7^{ης} σειράς προσδιορίζει ως συχνότερο βάρος το διάστημα μεταξύ 2.61 και 2.80 γρ. Εξίσου περιορισμένο είναι το δείγμα των μικρότερων υποδιαίρεσεων της περιόδου. Το βάρος των τριωβόλων κυμαίνεται μεταξύ 1.21 και 1.40 γρ., των διωβόλων μεταξύ 0,41 και 0,90 γρ. και των οβολών μεταξύ 0.41-0.45 γρ. Όσον αφορά στη μεγάλη διακύμανση που εντοπίζεται στο βάρος των διωβόλων (γράφημα 44), αυτή θα πρέπει να αντιμετωπιστεί με επιφύλαξη, λόγω του μικρού αριθμού του

¹¹¹⁰ Έξι εκ των δέκα νομισμάτων προέρχονται από τον «θησαυρό» Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (:), CH I, 13' V, 7.

δείγματος. Η παρουσία, πάντως, του Δ ως οπισθότυπος για να δηλωθεί η αξία της υποδιαίρεσης Δ =διώβολο δε συνεπάγεται ότι η υποδιαίρεση είναι ελλιποβαρής.¹¹¹¹

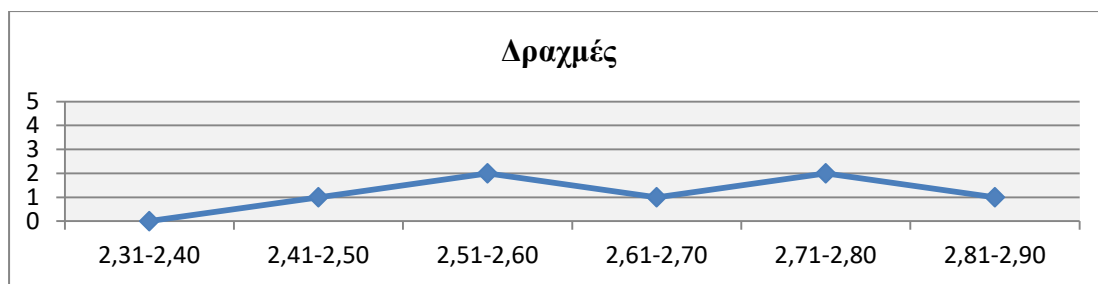
Γ' περίοδος

Τα νομίσματα της Γ' περιόδου κατανέμονται σε έξι σειρές. Στην 1^η σειρά αποδίδονται 26 στατήρες (γράφημα 51), επτά δραχμές (γράφημα 52) και έξι τριώβολα (γράφημα 53), στη 2^η σειρά έξι στατήρες (γράφημα 54), στην 3^η σειρά 39 στατήρες (γράφημα 55), εννέα δραχμές (γράφημα 56), δύο τριώβολα (γράφημα 57), 26 διώβολα (γράφημα 58) και δύο τριημιωβόλια (γράφημα 59), στην 4^η σειρά 85 στατήρες (γράφημα 60), δέκα δραχμές (γράφημα 61), δύο τριώβολα (γράφημα 62), δεκαπέντε διώβολα (γράφημα 63) και δύο τριημιωβόλια (γράφημα 64), στην 5^η σειρά 75 στατήρες (γράφημα 65), δώδεκα δραχμές (γράφημα 66), δεκαοκτώ τριώβολα (γράφημα 67), έξι διώβολα (γράφημα 68), οκτώ τριημιωβόλια (γράφημα 69) και δύο οβολοί (γράφημα 70), και στην 6^η σειρά εκατό στατήρες (γράφημα 71), δεκαεπτά δραχμές (γράφημα 72), ένα τριώβολο (γράφημα 73), τρία τριημιωβόλια (γράφημα 74) και δύο οβολοί (γράφημα 75).

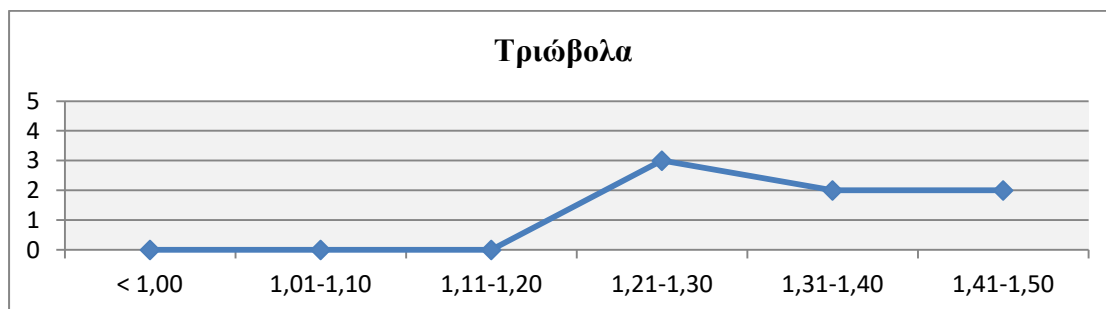

Γράφημα 51: Κατανομή βάρους στατήρων, Γ' περίοδος, 1^η σειρά.

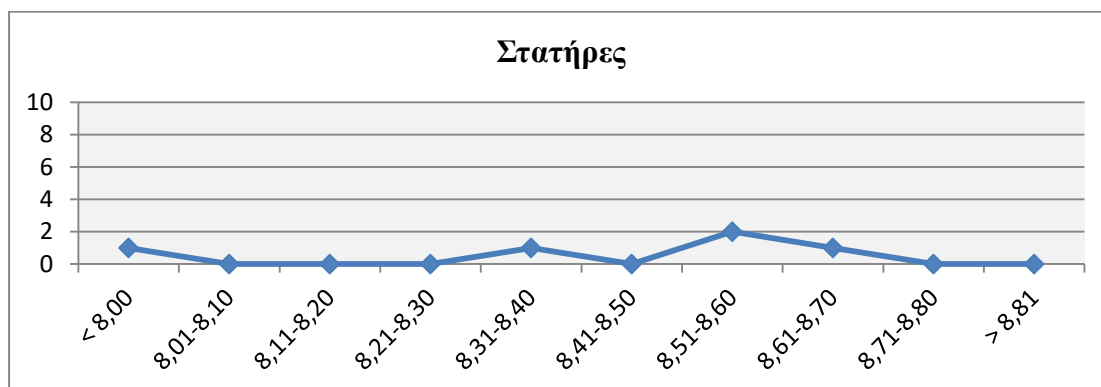
¹¹¹¹ Στόγιας 2004, σ. 200. Η χρήση ακροφωνικών για τη δήλωση της ονομαστικής αξίας των νομισμάτων απαντά στην Κόρινθο, από την οποία το υιοθετεί και η Λευκάδα, βλ. Puglisi 2000, σσ. 204-205.

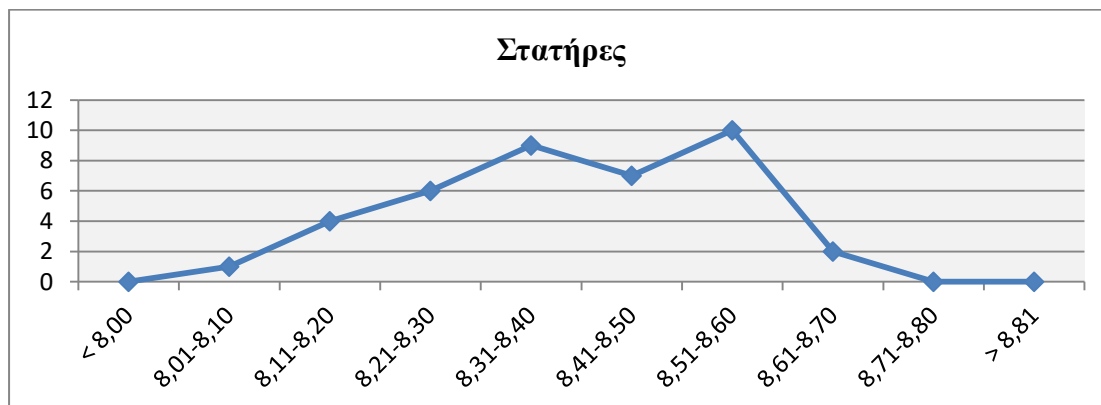
Γράφημα 52: Κατανομή βάρους δραχμών, Γ' περίοδος, 1^η σειρά.

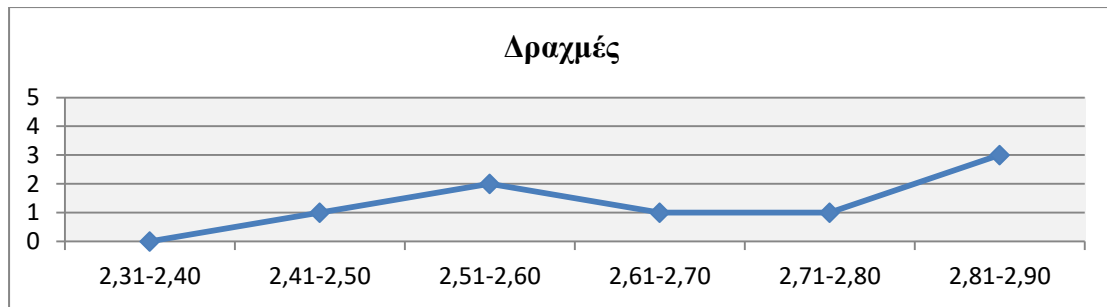
Γράφημα 53: Κατανομή βάρους τριωβόλων, Γ' περίοδος, 1^η σειρά.

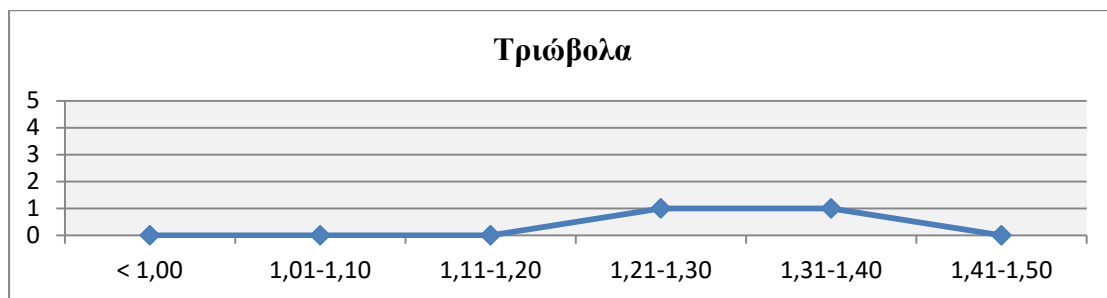
Γράφημα 54: Κατανομή βάρους στατήρων, Γ' περίοδος, 2^η σειρά.

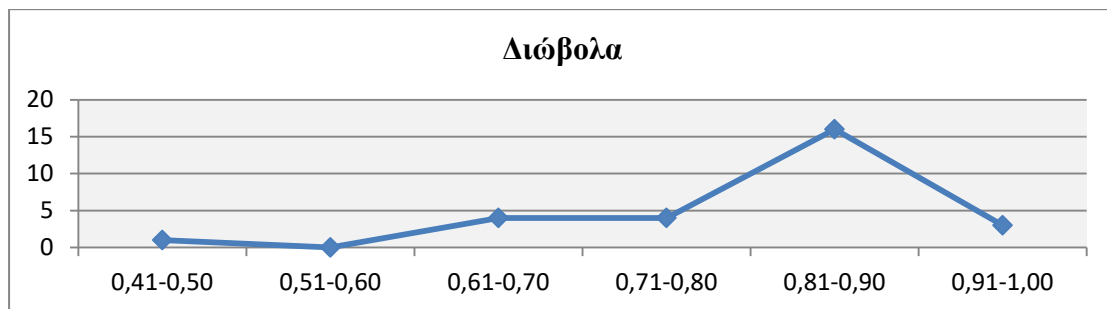
Γράφημα 55: Κατανομή βάρους στατήρων, Γ' περίοδος, 3^η σειρά.

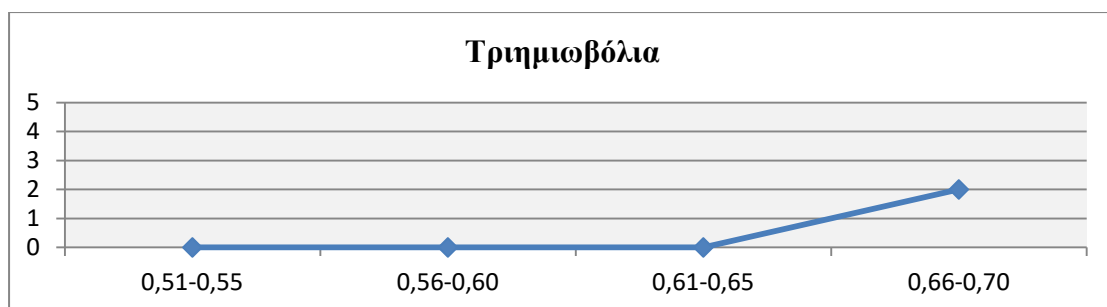
Γράφημα 56: Κατανομή βάρους δραχμών, Γ' περίοδος, 3^η σειρά.

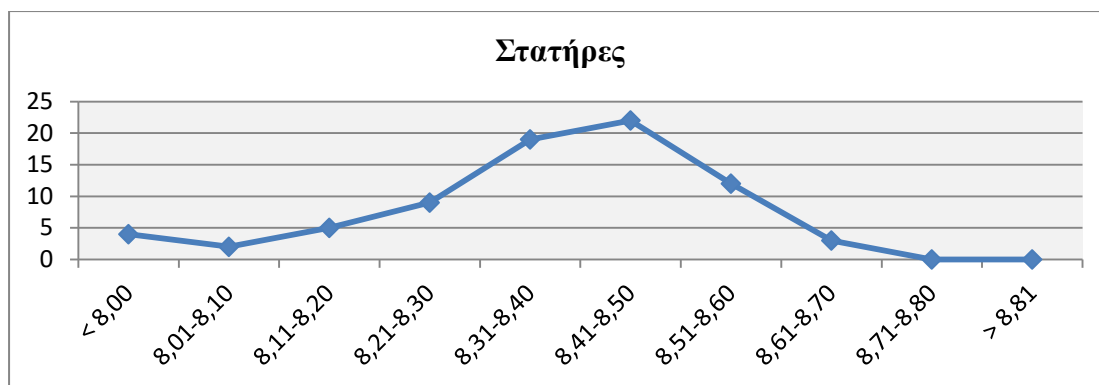
Γράφημα 57 Κατανομή βάρους τριωβόλων, Γ' περίοδος, 3^η σειρά.

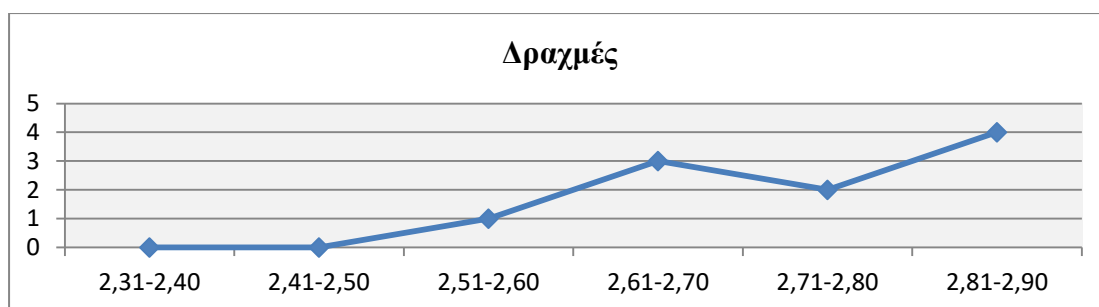
Γράφημα 58: Κατανομή βάρους διωβόλων, Γ' περίοδος, 3^η σειρά.

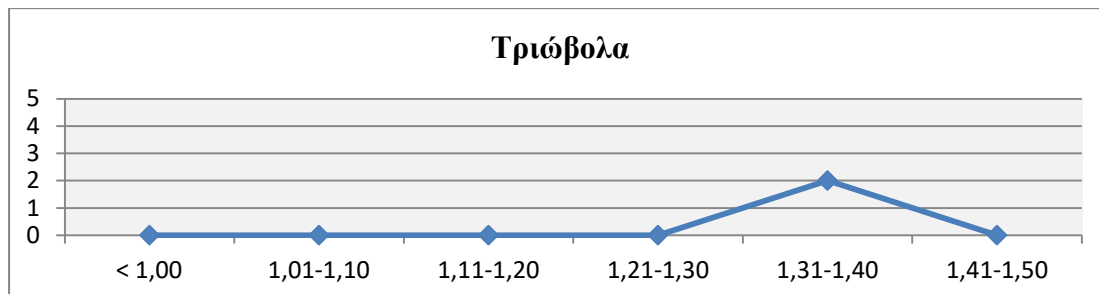
Γράφημα 59: Κατανομή βάρους τριμιοβολίων, Γ' περίοδος, 3^η σειρά.

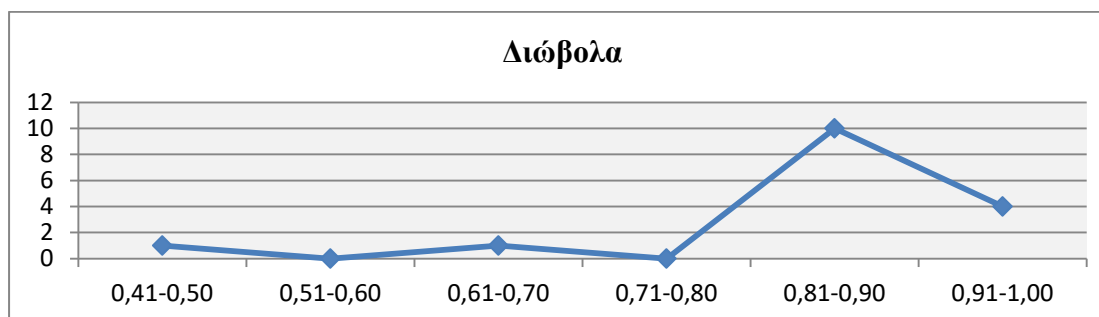
Γράφημα 60: Κατανομή βάρους στατήρων, Γ' περίοδος, 4^η σειρά.

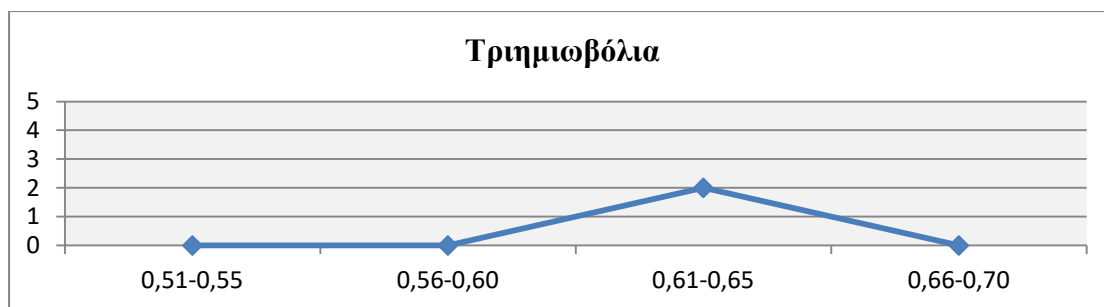
Γράφημα 61: Κατανομή βάρους δραχμών, Γ' περίοδος, 4^η σειρά.

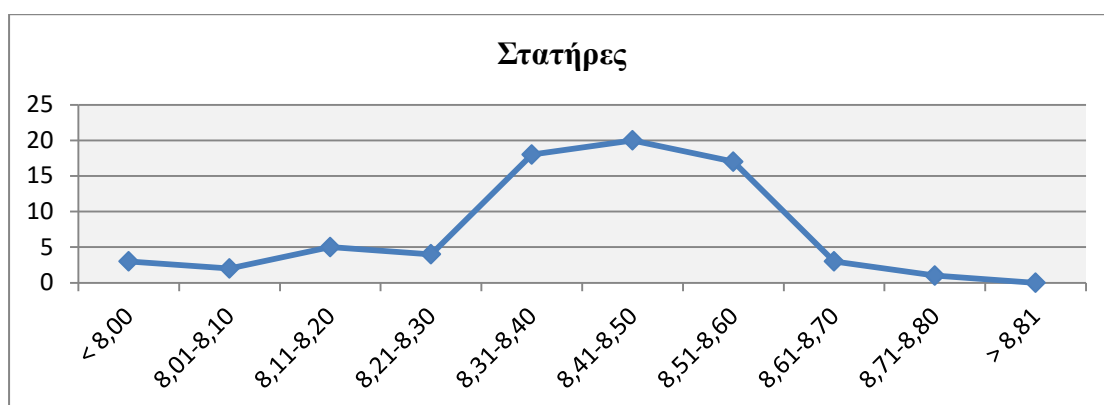
Γράφημα 62: Κατανομή βάρους τριωβόλων, Γ' περίοδος, 4^η σειρά.

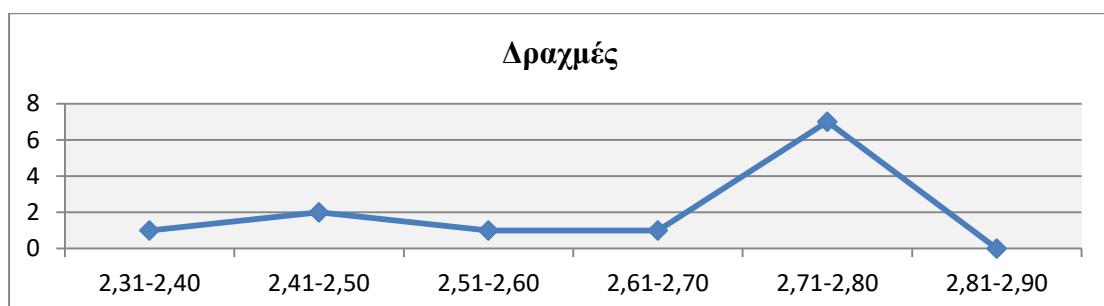
Γράφημα 63: Κατανομή βάρους διωβόλων, Γ' περίοδος, 4^η σειρά.

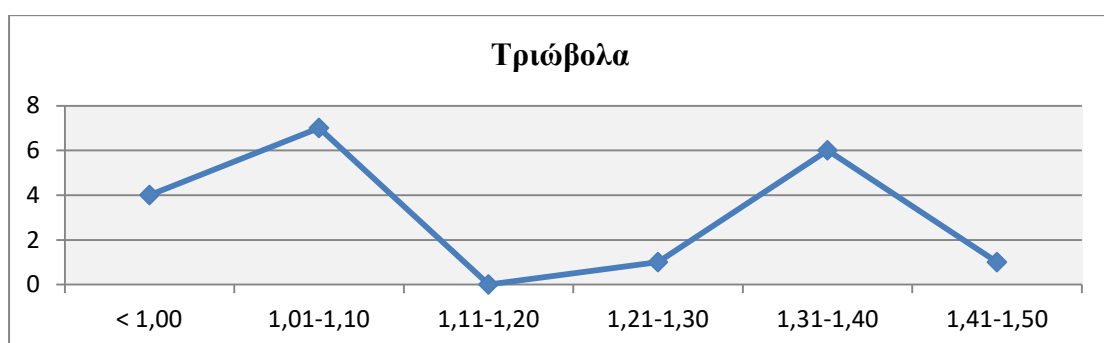
Γράφημα 64: Κατανομή βάρους τριμωβολίων, Γ' περίοδος, 4^η σειρά.

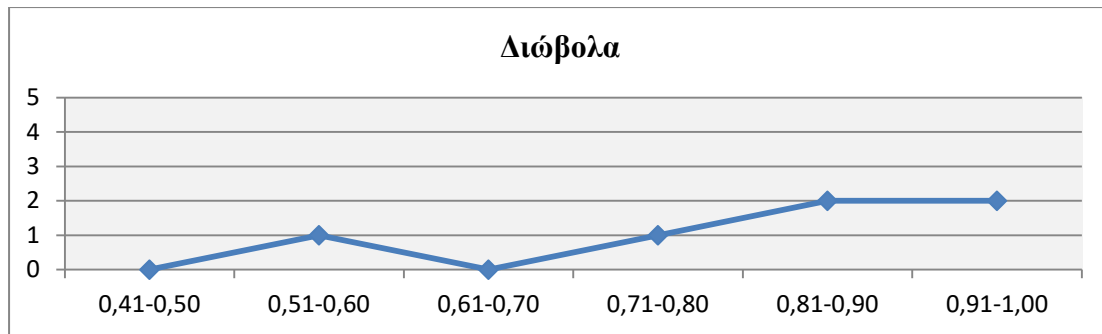
Γράφημα 65: Κατανομή βάρους στατήρων, Γ' περίοδος, 5^η σειρά.

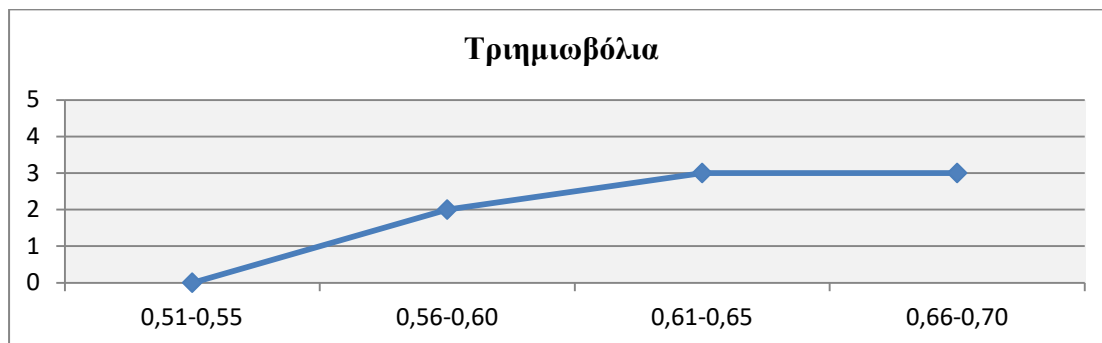
Γράφημα 66: Κατανομή βάρους δραχμών, Γ' περίοδος, 5^η σειρά.

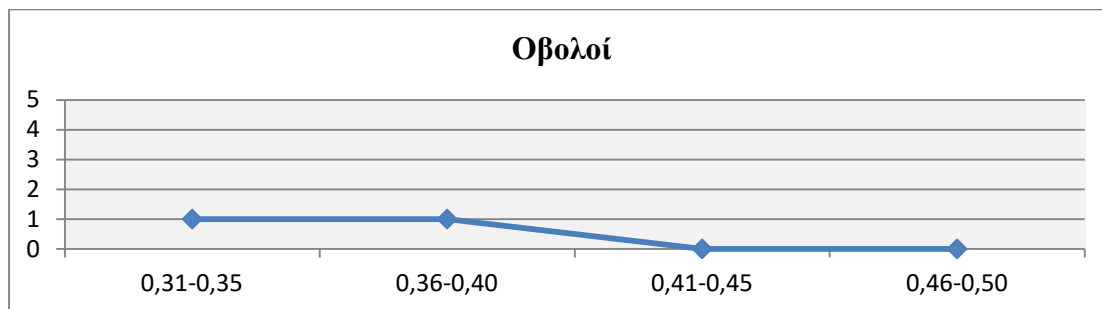
Γράφημα 67: Κατανομή βάρους τριωβόλων, Γ' περίοδος, 5^η σειρά.

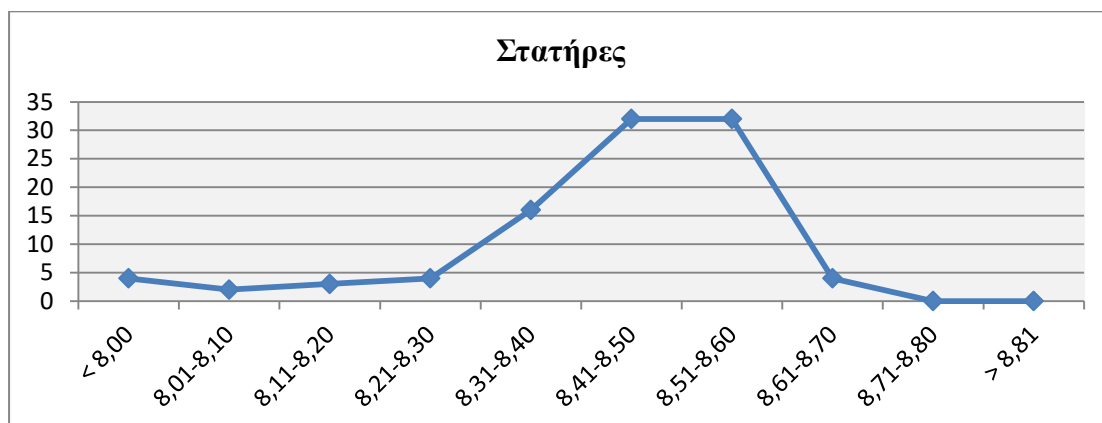
Γράφημα 68: Κατανομή βάρους διωβόλων, Γ' περίοδος, 5^η σειρά.

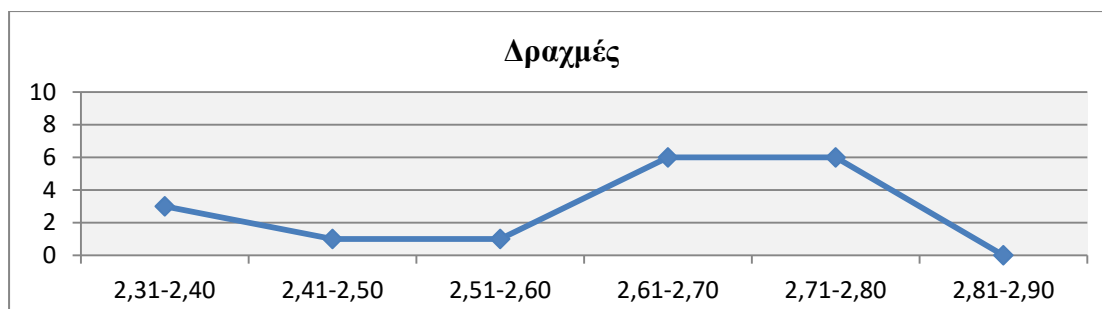
Γράφημα 69: Κατανομή βάρους τριμωβολίων, Γ' περίοδος, 5^η σειρά.

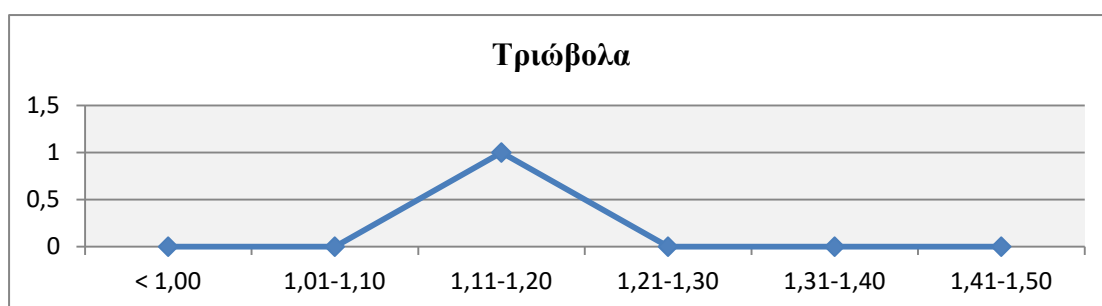
Γράφημα 70: Κατανομή βάρους οβολών, Γ' περίοδος, 5^η σειρά.

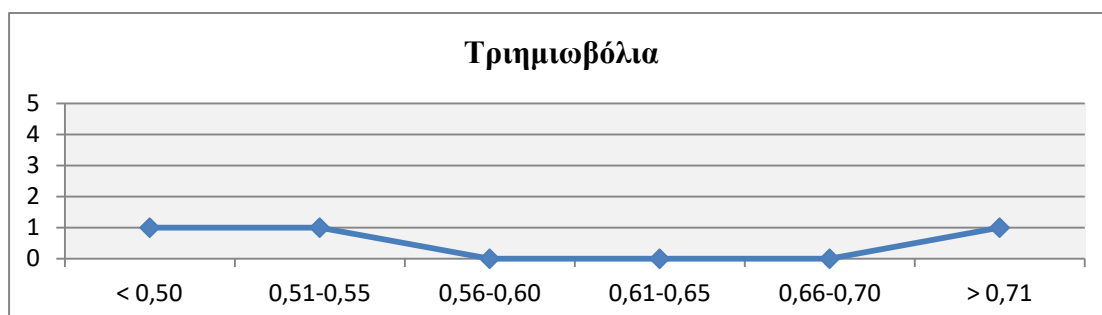
Γράφημα 71: Κατανομή βάρους στατήρων, Γ' περίοδος, 6^η σειρά.

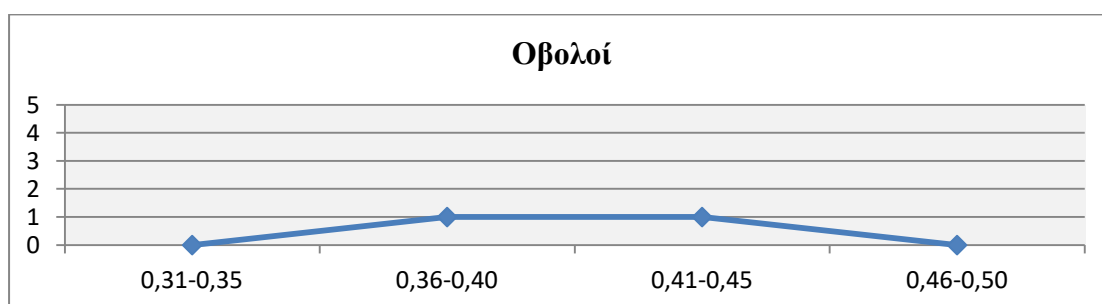
Γράφημα 72: Κατανομή βάρους δραχμών, Γ' περίοδος, 6^η σειρά.

Γράφημα 73: Κατανομή βάρους τριωβόλων, Γ' περίοδος, 6^η σειρά.

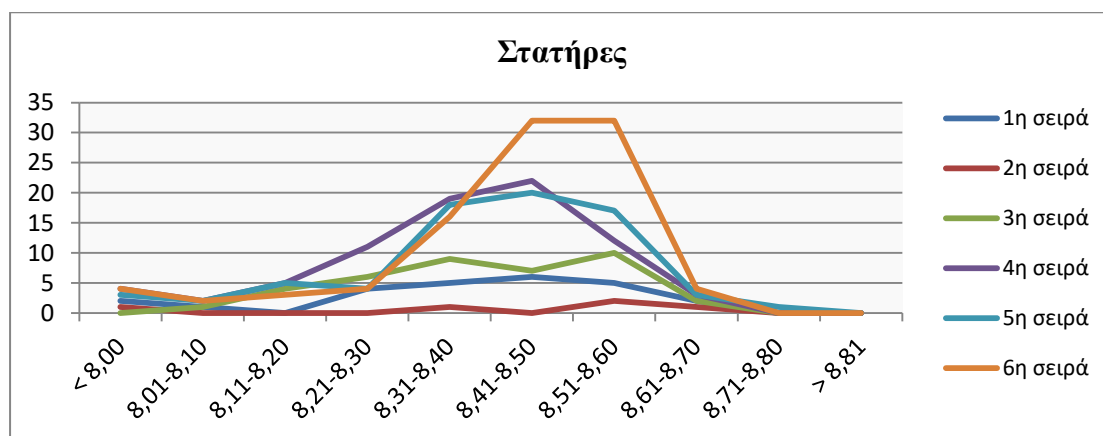

Γράφημα 74: Κατανομή βάρους τριημιβολίων, Γ' περίοδος, 6^η σειρά.

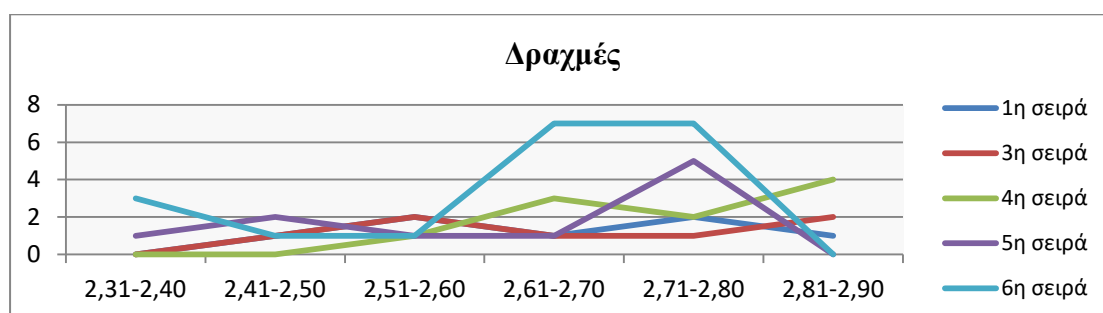

Γράφημα 75: Κατανομή βάρους τριημιβολίων, Γ' περίοδος, 6^η σειρά.

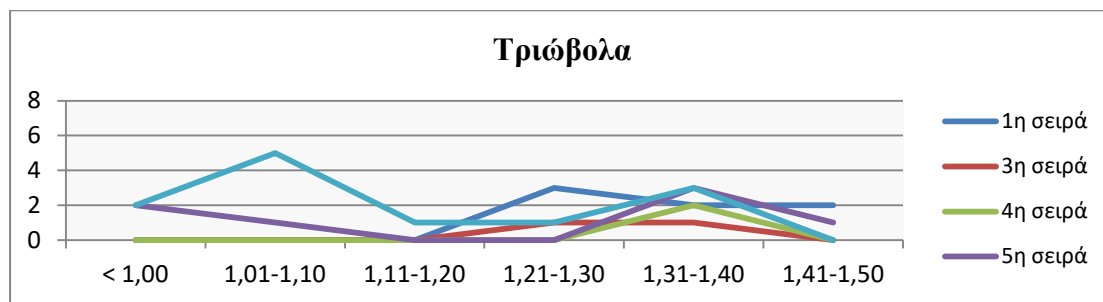
Συγκεντρωτικά Γ' περιόδου:

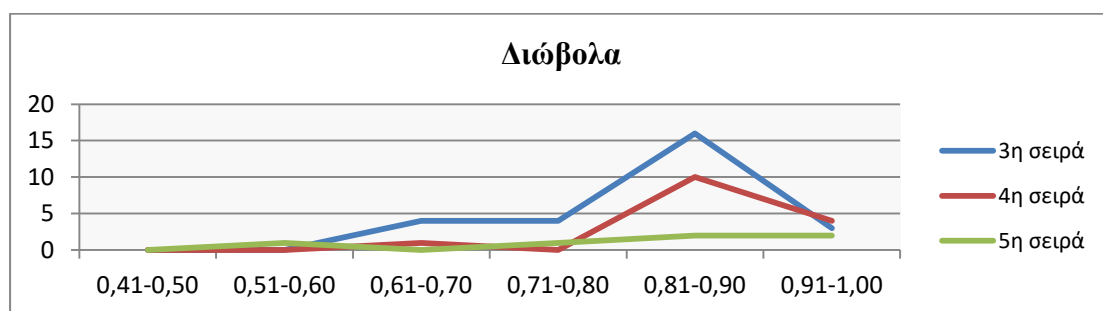
Γράφημα 76: Συγκεντρωτική κατανομή βάρους στατήρων Γ' περιόδου.

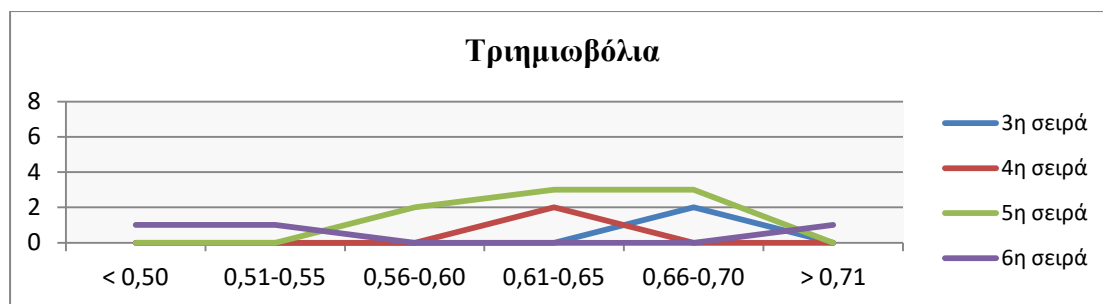
Γράφημα 77: Συγκεντρωτική κατανομή βάρους δραχμών Γ' περιόδου.

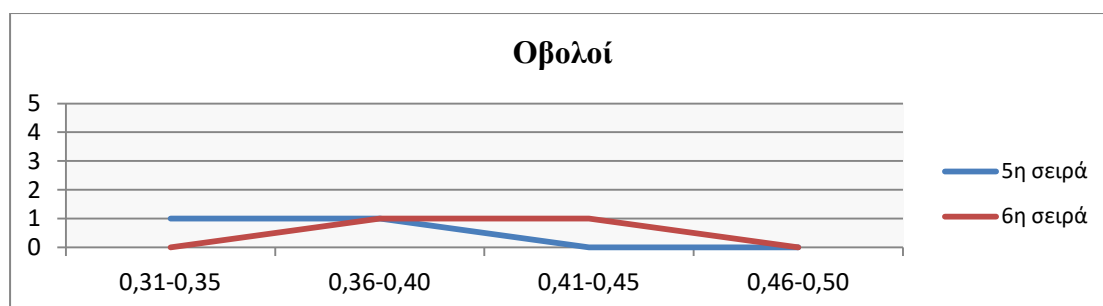
Γράφημα 78: Συγκεντρωτική κατανομή βάρους τριωβόλων Γ' περιόδου.

Γράφημα 79: Συγκεντρωτική κατανομή βάρους διωβόλων Γ' περιόδου.

Γράφημα 80: Συγκεντρωτική κατανομή βάρους τριμωβολίων Γ' περιόδου.

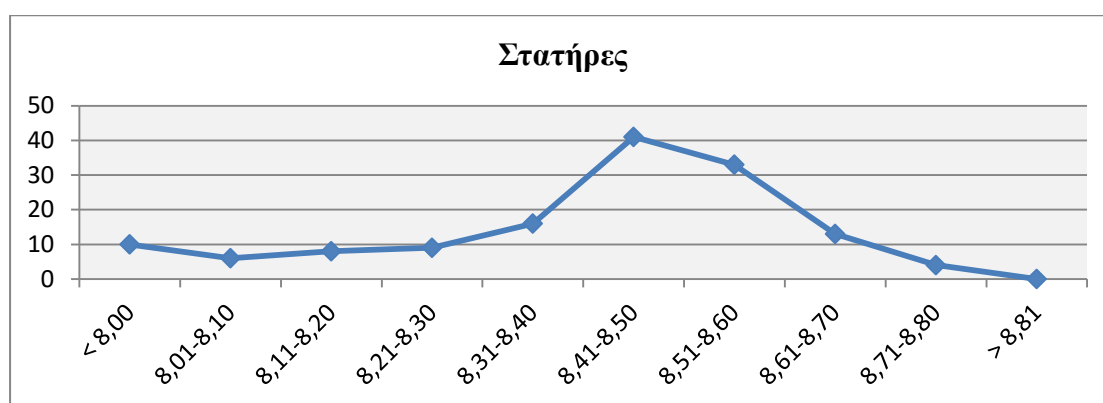
Γράφημα 81: Συγκεντρωτική κατανομή βάρους τριμωβολίων Γ' περιόδου.

Βάσει των ανωτέρω γραφημάτων παρατηρούμε ότι οι στατήρες της Γ' περιόδου διατηρούν το βάρος τους, το οποίο κυμαίνεται από 8.31 έως 8.60 γρ. Το διαθέσιμο δείγμα στις υποδιαιρέσεις, αν και μικρό, δείχνει μία κανονικότητα στην παραγωγή, προσαρμοσμένη στο βάρος του κορινθιακού σταθμητικού κανόνα. Οι δραχμές παρουσιάζουν μία σχετική σταθερότητα στο βάρος τους, από 2.61 έως 2.90 γρ., και τα τριώβολα, με εξαίρεση την τελευταία σειρά της περιόδου (6^η σειρά) κατά την οποία εμφανίζονται ελλιποβαρή, ζυγίζουν συνηθέστερα 1.21-1.40 γρ. Το βάρος των διωβόλων είναι, επίσης, σταθερό μεταξύ 0.81-0.90 γρ. και των τριμωβολίων κυμαίνεται μεταξύ 0.61-0.70 γρ., ενώ μία απόκλιση που καταγράφεται κατά την τελευταία 6^η σειρά της Γ' περιόδου μπορεί να οφείλεται στο περιορισμένο δείγμα. Τέλος, το βάρος των οβολών εντοπίζεται συνηθέστερα μεταξύ 0.31-0.40 γρ.

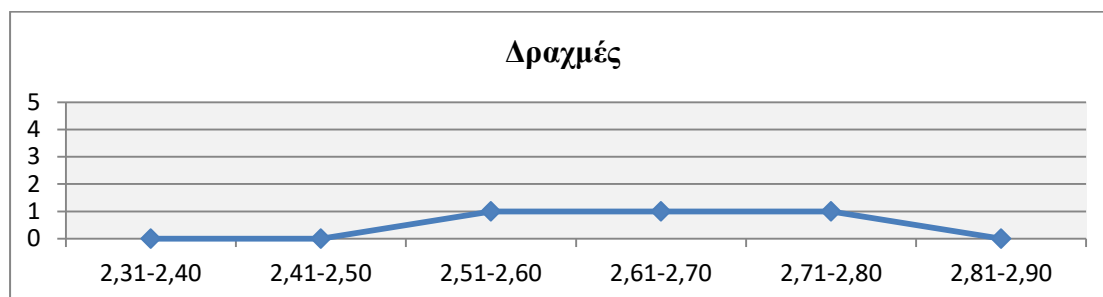
Κατά την περίοδο αυτή η Λευκάδα αντικαθιστά το ακροφωνικό Δ (διώβολο) με τις επιγραφές ΔΙΟ ή ΔΙΩ που χαράσσονται στο πεδίο της οπίσθιας όψης, και απαντά, επίσης, και η επιγραφή ΤΡΙΗ στο πεδίο της οπίσθιας όψης των τριμωβολίων. Σύμφωνα με τα γραφήματα 48 και 49 με τις συχνότερες τιμές βάρους των διωβόλων και των τριμωβολίων της Γ' περιόδου δεν εντοπίζονται φαινόμενα υπερτίμησης της πραγματικής αξίας των νομισμάτων.

Δ' περίοδος

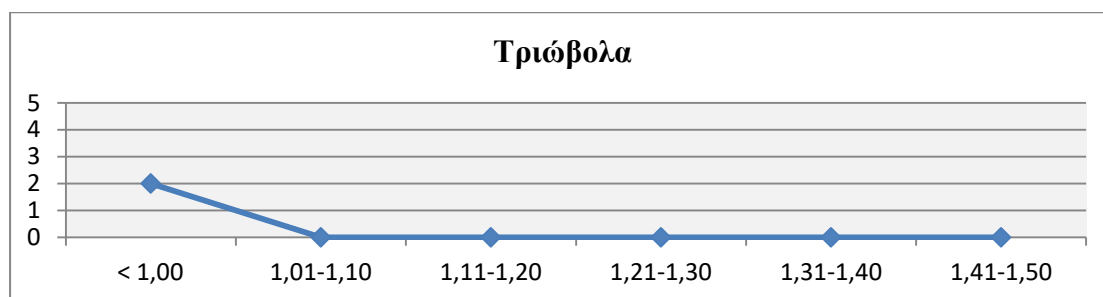
Τα νομίσματα της Δ' περιόδου κατανέμονται σε πέντε σειρές. Στην 1^η σειρά αποδίδονται 149 στατήρες (γράφημα 82), τρεις δραχμές (γράφημα 83), δύο τριώβολα (γράφημα 84), δύο διώβολα (γράφημα 85) ένα τριμωβόλιο, βάρους 0.48 γρ. (χωρίς γράφημα) και δύο οβολοί (γράφημα 86), στη 2^η σειρά 93 στατήρες (γράφημα 87), μία δραχμή, βάρους 2.77 γρ. (χωρίς γράφημα) και δύο οβολοί (γράφημα 88), στην 3^η σειρά τριάντα στατήρες (γράφημα 89), στην 4^η σειρά 303 στατήρες (γράφημα 90), δύο δραχμές (γράφημα 91), τρία διώβολα (γράφημα 92) και πέντε τριμωβόλια (γράφημα 93), και στην 5^η σειρά 39 στατήρες (γράφημα 94).

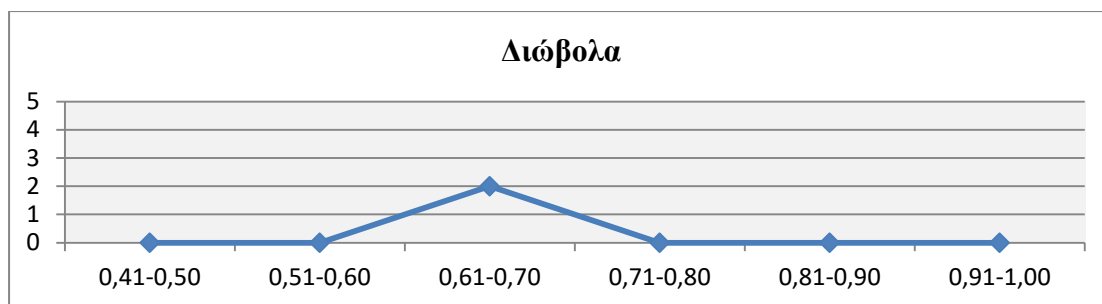
Γράφημα 82: Κατανομή βάρους στατήρων, Δ' περίοδος, 1^η σειρά.

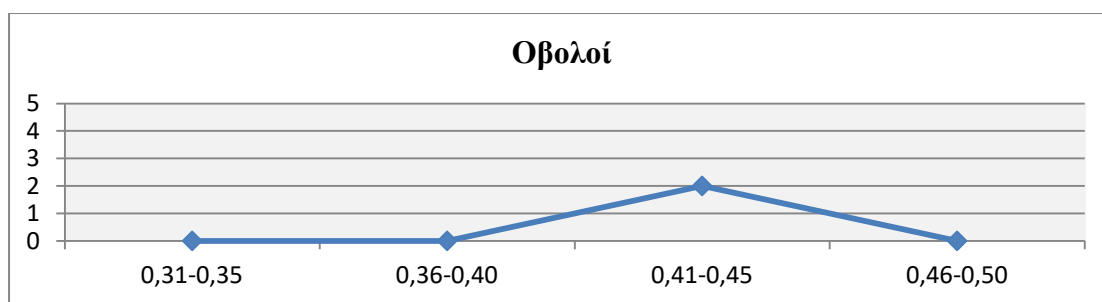
Γράφημα 83: Κατανομή βάρους δραχμών, Δ' περίοδος, 1^η σειρά.

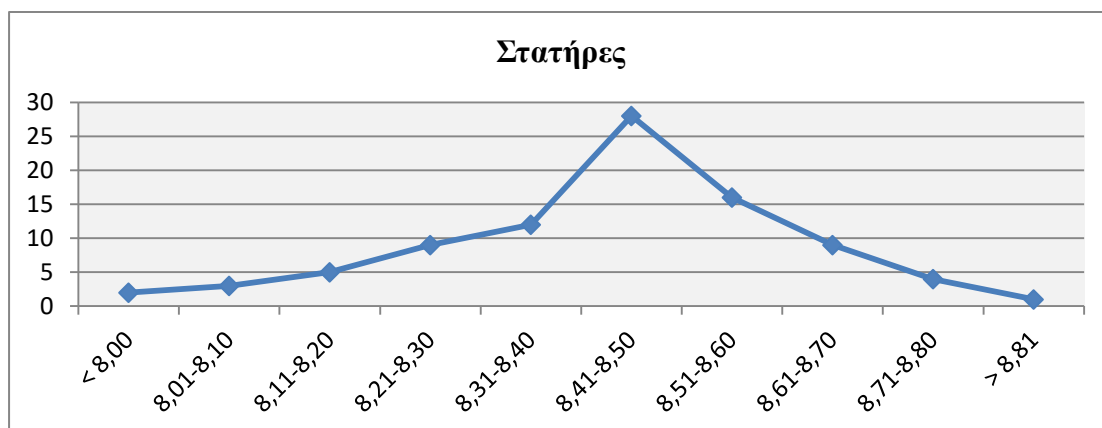
Γράφημα 84: Κατανομή βάρους τριωβόλων, Δ' περίοδος, 1^η σειρά.

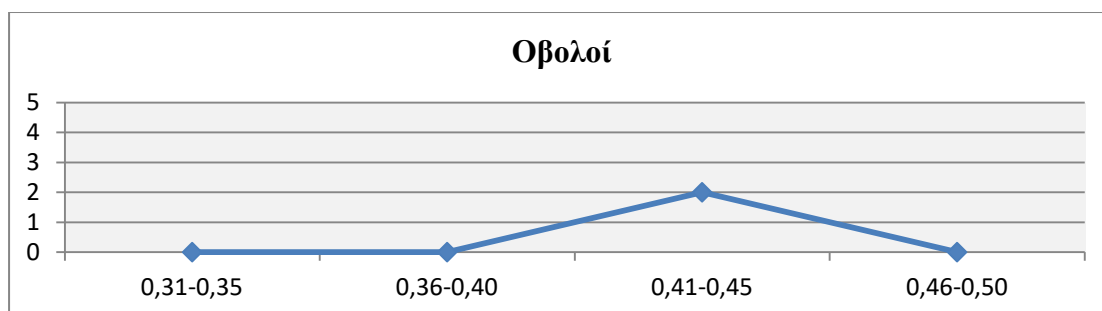
Γράφημα 85: Κατανομή βάρους διωβόλων, Δ' περίοδος, 1^η σειρά.

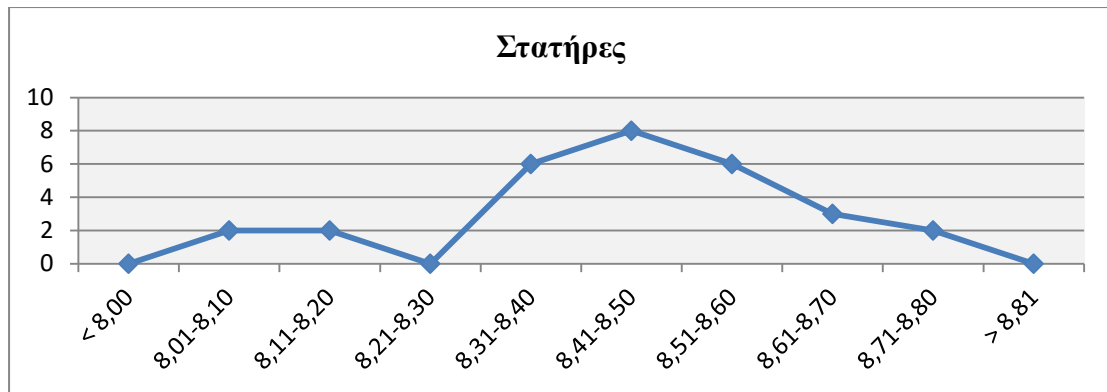
Γράφημα 86: Κατανομή βάρους οβολών, Δ' περίοδος, 1^η σειρά.

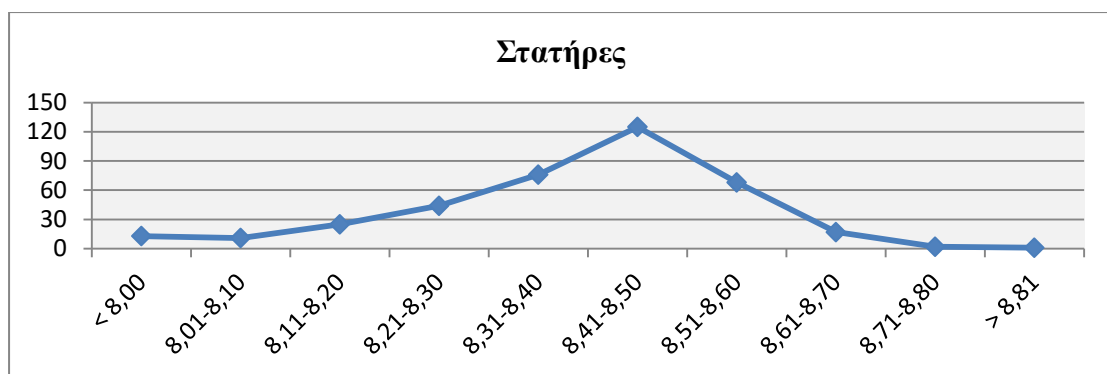
Γράφημα 87: Κατανομή βάρους στατήρων, Δ' περίοδος, 2^η σειρά.

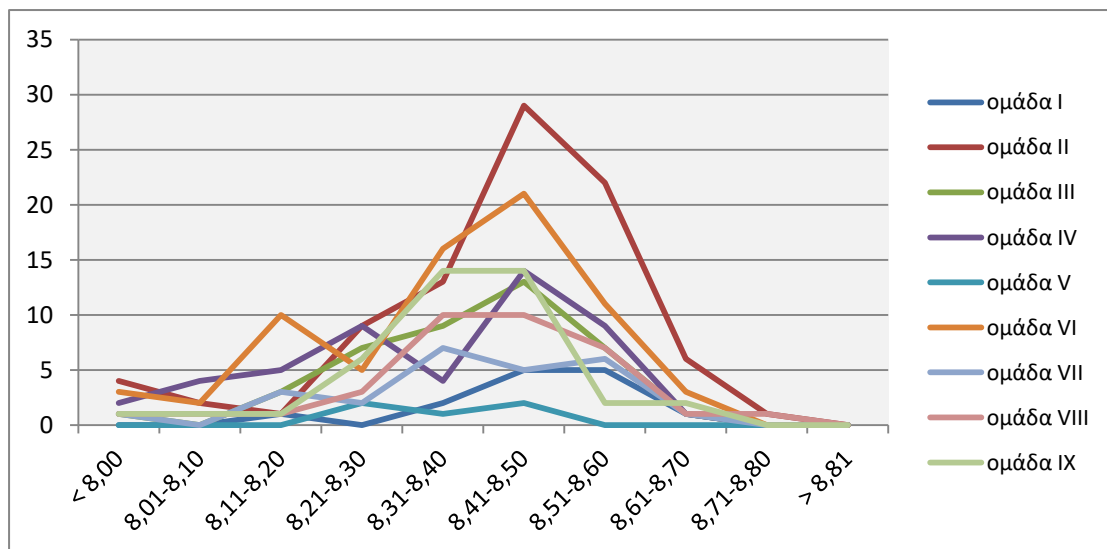
Γράφημα 88: Κατανομή βάρους οβολών, Δ' περίοδος, 2^η σειρά.

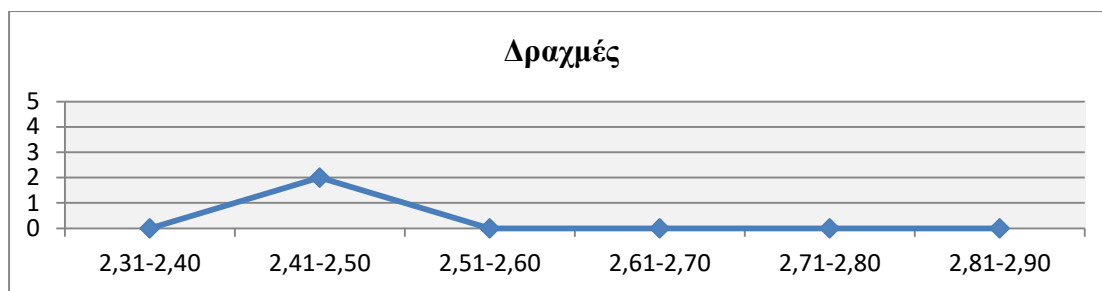
Γράφημα 89: Κατανομή βάρους στατήρων, Δ' περίοδος, 3^η σειρά.

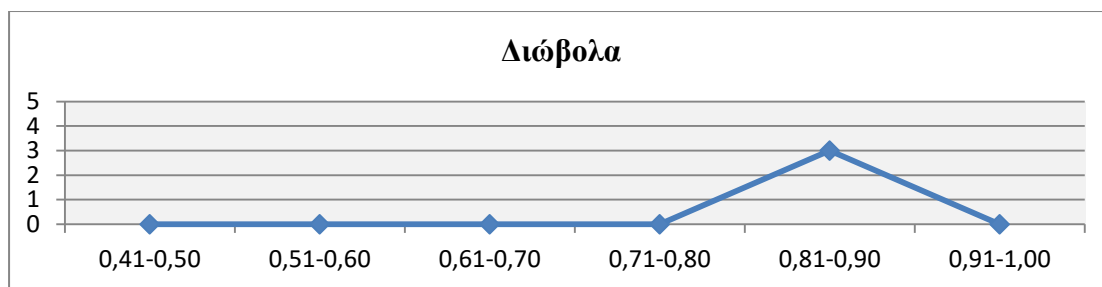
Γράφημα 90: Κατανομή βάρους στατήρων, Δ' περίοδος, 4^η σειρά.

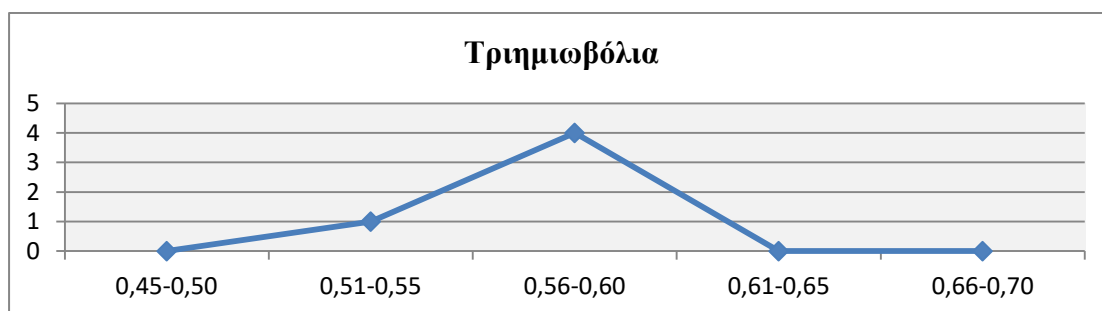
Γράφημα 90α: Κατανομή βάρους στατήρων ανά ομάδα, Δ' περίοδος, 4^η σειρά.

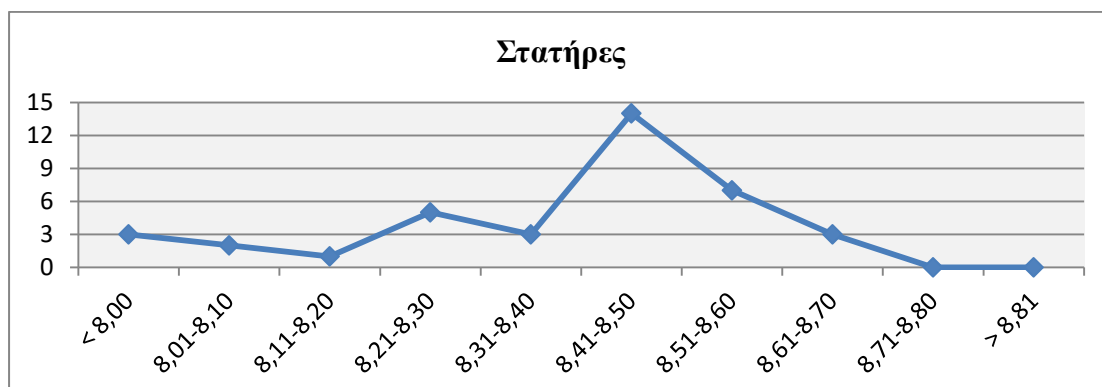
Γράφημα 91: Κατανομή βάρους δραχμών, Δ' περίοδος, 4^η σειρά.

Γράφημα 92: Κατανομή βάρους διωβόλων, Δ' περίοδος, 4^η σειρά.

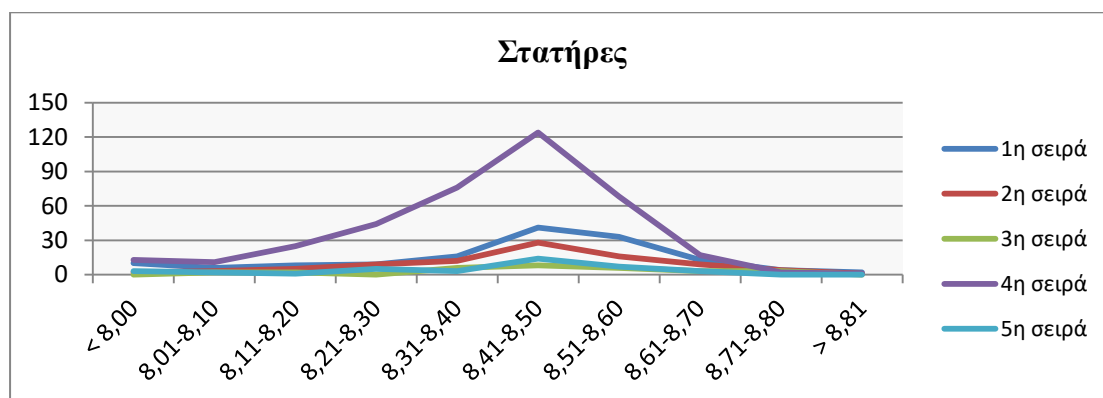

Γράφημα 93: Κατανομή βάρους τριμωβολίων, Δ' περίοδος, 4^η σειρά.

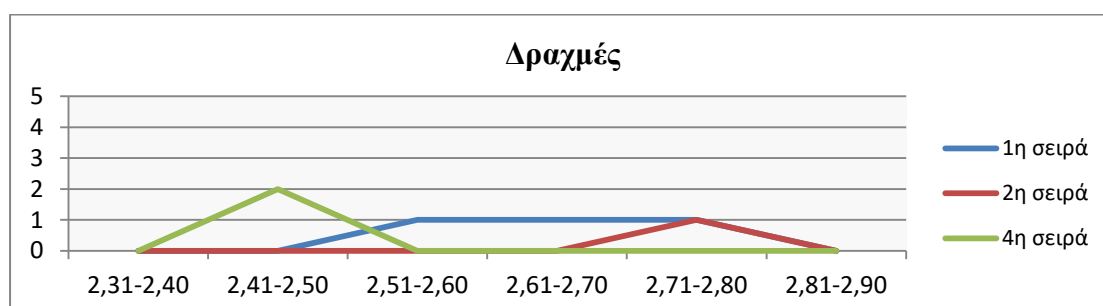

Γράφημα 94: Κατανομή βάρους στατήρων, Δ' περίοδος, 5^η σειρά.

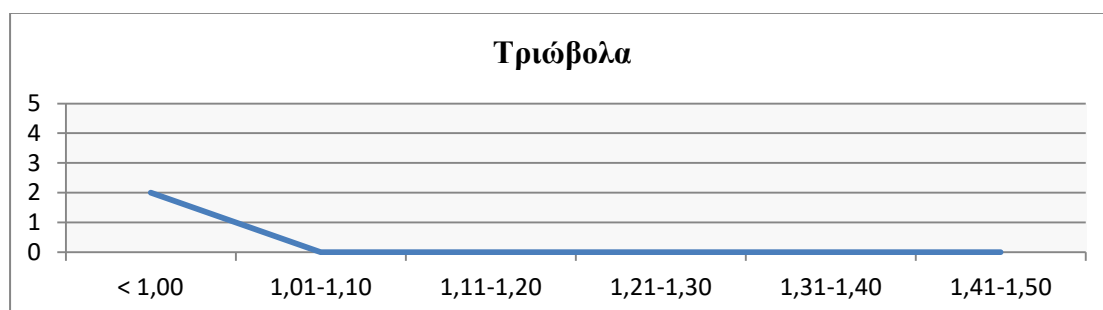
Συγκεντρωτικά Δ' περιόδου:

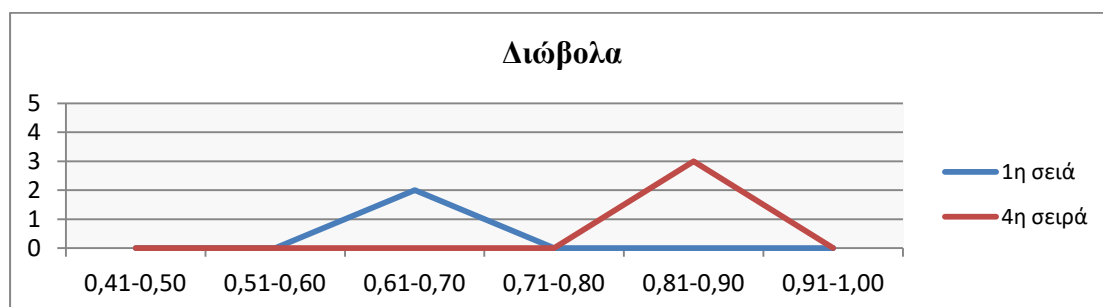
Γράφημα 95: Συγκεντρωτική κατανομή βάρους στατήρων Δ' περιόδου.

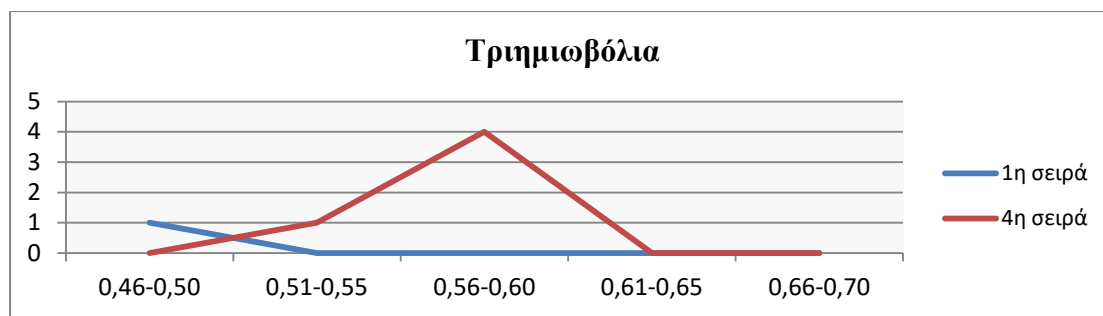
Γράφημα 96: Συγκεντρωτική κατανομή βάρους δραχμών Δ' περιόδου.

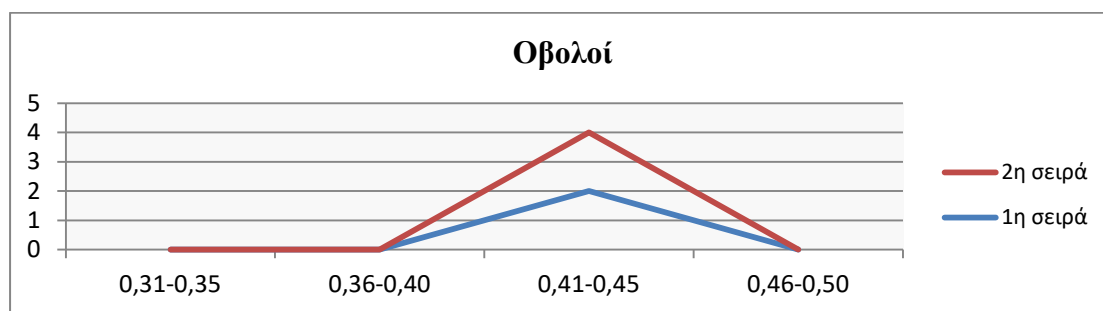
Γράφημα 97: Συγκεντρωτική κατανομή βάρους τριωβόλων Δ' περιόδου.

Γράφημα 98: Συγκεντρωτική κατανομή βάρους διωβόλων Δ' περιόδου.

Γράφημα 99: Συγκεντρωτική κατανομή βάρους τριμιοβολίων Δ' περιόδου.

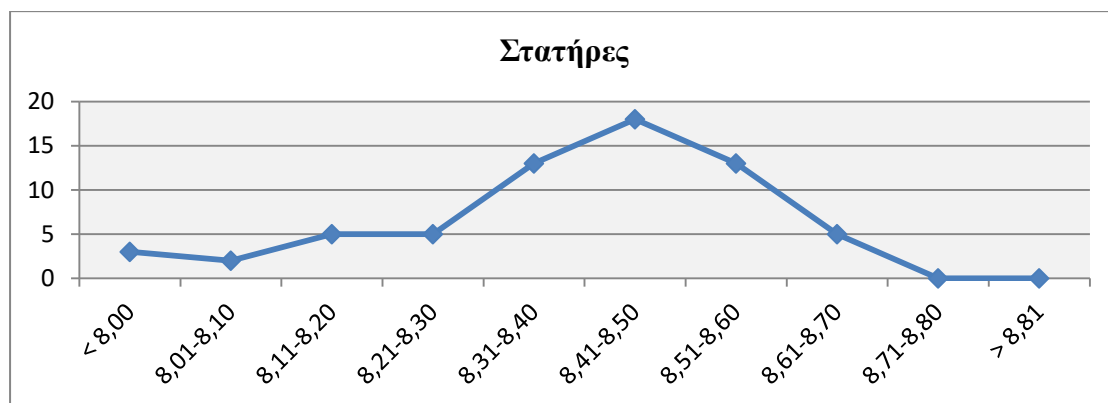
Γράφημα 100: Συγκεντρωτική κατανομή βάρους οβολών Δ' περιόδου.

Κατά την Δ' περίοδο, σύμφωνα με τους ανωτέρω πίνακες, παρατηρούμε μία εντυπωσιακή σταθερότητα στο βάρος των στατήρων σε όλες τις σειρές, το οποίο κυμαίνεται μεταξύ 8.41-8.50 γρ. Τα βάρη των μικρότερων υποδιαίρέσεων δε μπορούν να θεωρηθούν ενδεικτικά, λόγω του μικρού δείγματος, και εν δυνάμει εμπίπτουν εντός των «ανεκτών ορίων» των αντίστοιχων υποδιαίρέσεων του κορινθιακού σταθμητικού κανόνα.

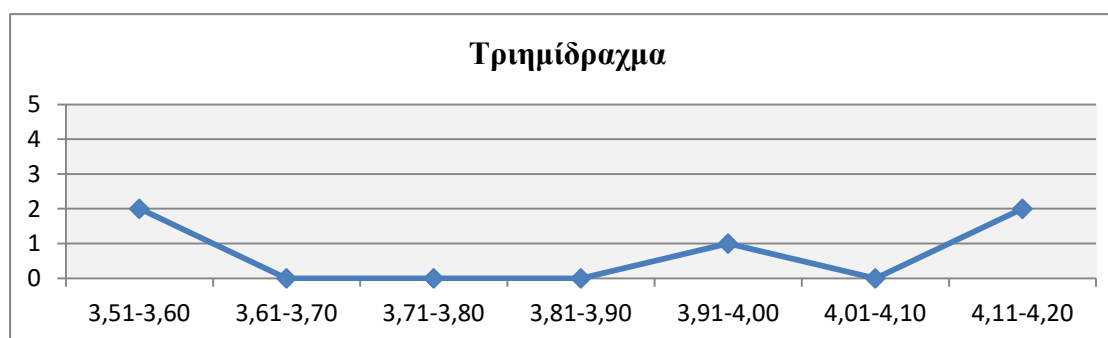
Ε' περίοδος

Τα νομίσματα της Ε' περιόδου κατανέμονται σε εννέα σειρές. Στην 1^η σειρά αποδίδονται 67 στατήρες (γράφημα 101), πέντε τριμίδραχμα (γράφημα 102), δεκαοχτώ δραχμές (γράφημα 103), δύο τριώβολα (γράφημα 104), 22 διώβολα (γράφημα 105) πέντε τριμιοβόλια (γράφημα 106) και τρεις οβολοί (γράφημα 107), στη 2^η σειρά 38 στατήρες (γράφημα 108), δύο δραχμές (γράφημα 109) και δύο τριώβολα (γράφημα 110), στην 3^η σειρά έντεκα στατήρες (γράφημα 111), στην 4^η σειρά 175 στατήρες (γράφημα 112), δεκατρείς δραχμές (γράφημα 113), και δύο διώβολα (γράφημα 114), στην 5^η σειρά 64 στατήρες (γράφημα 115), στην 6^η σειρά 252 στατήρες (γράφημα 116), δύο τριμίδραχμα (γράφημα 117), δύο δραχμές (γράφημα 118), δεκαεπτά τριώβολα (γράφημα 119), δεκαέξι διώβολα (γράφημα 120)

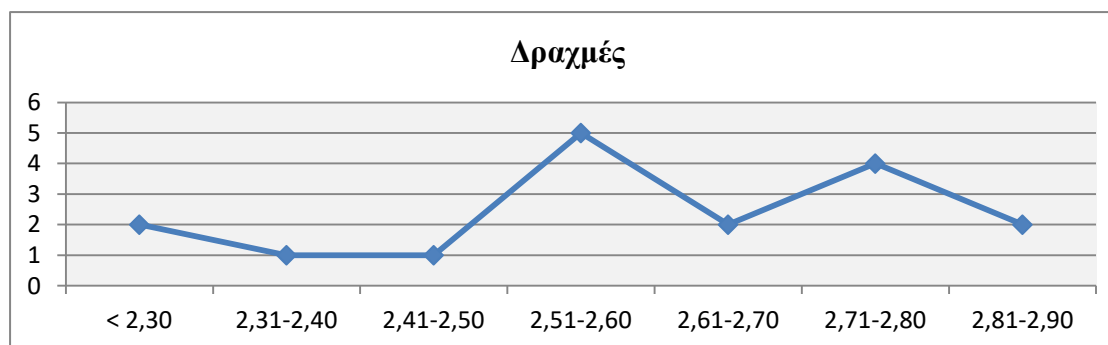
και δύο τριμωβόλια (γράφημα 121), στην **7^η σειρά** δώδεκα στατήρες (γράφημα 122), στην **8^η σειρά** 102 στατήρες (γράφημα 123), τρία τριώβολα (γράφημα 124), δώδεκα διώβολα (γράφημα 125) και ένα τριμωβόλιο, βάρους 0.62 γρ. (χωρίς γράφημα), και στην **9^η σειρά** 21 στατήρες (γράφημα 126).

Γράφημα 101: Κατανομή βάρους στατήρων, **Ε' περίοδος, 1^η σειρά.**

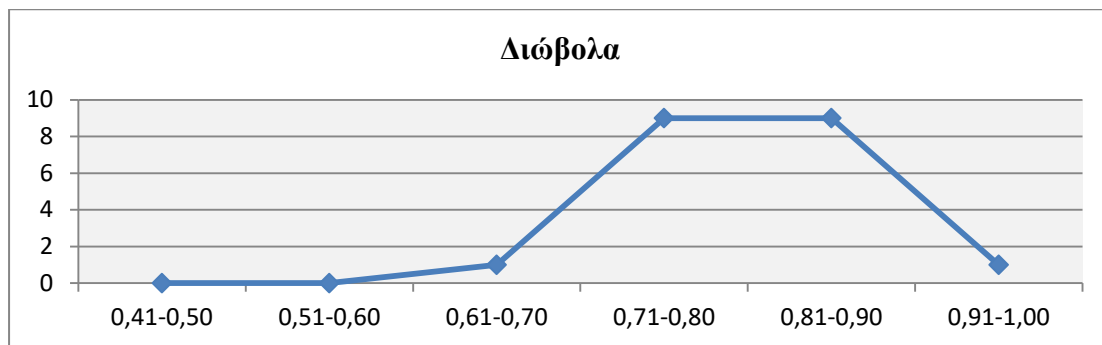
Γράφημα 102: Κατανομή βάρους τριμιδράχμων, **Ε' περίοδος, 1^η σειρά.**

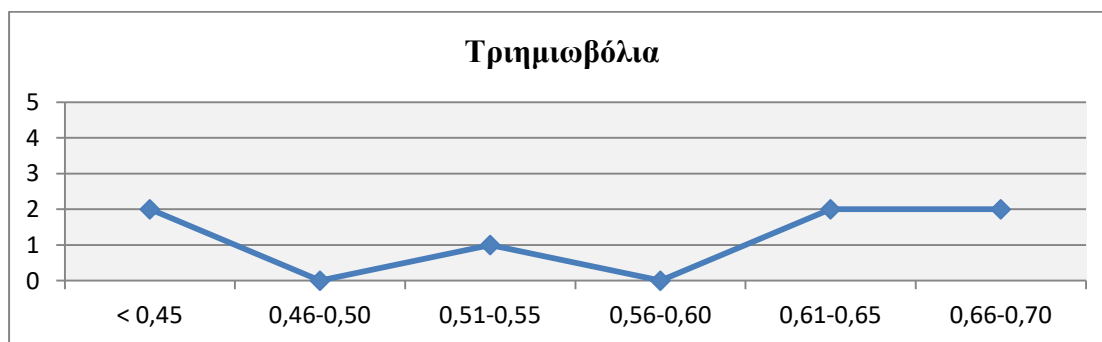
Γράφημα 103: Κατανομή βάρους δραχμών, **Ε' περίοδος, 1^η σειρά.**

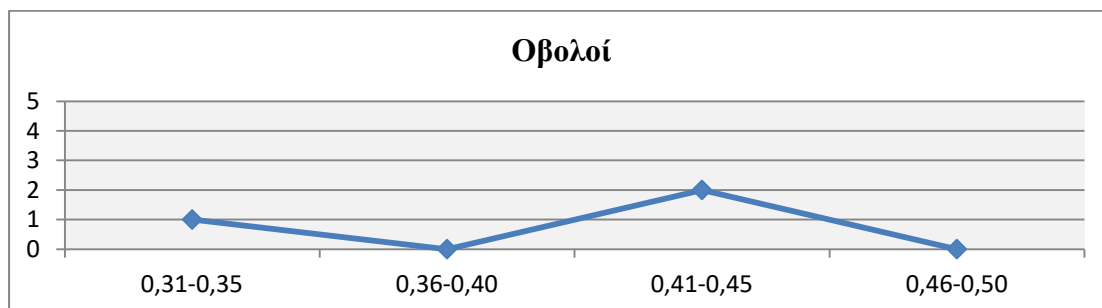
Γράφημα 104: Κατανομή βάρους τριωβόλων, Ε' περίοδος, 1^η σειρά.

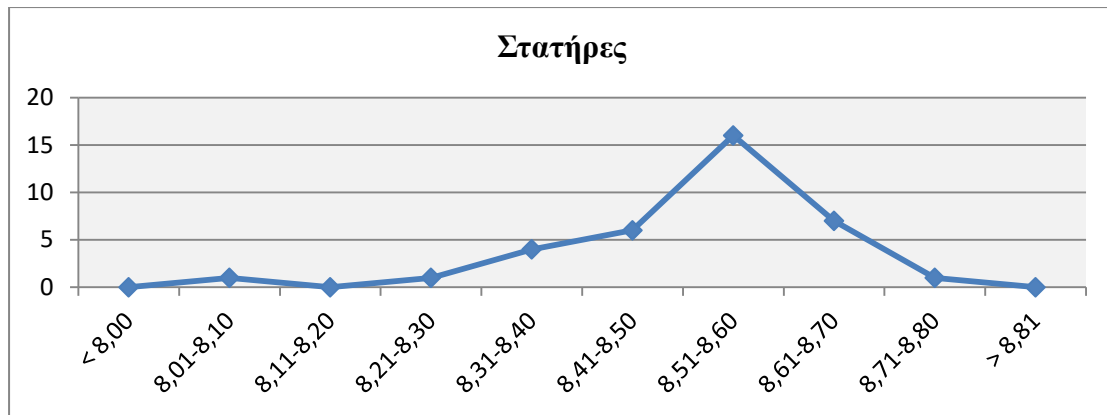
Γράφημα 105: Κατανομή βάρους διωβόλων, Ε' περίοδος, 1^η σειρά.

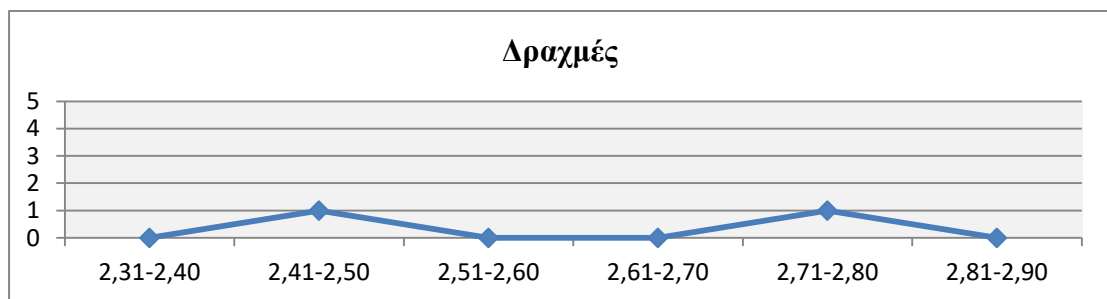
Γράφημα 106: Κατανομή βάρους τριμωβόλων, Ε' περίοδος, 1^η σειρά.

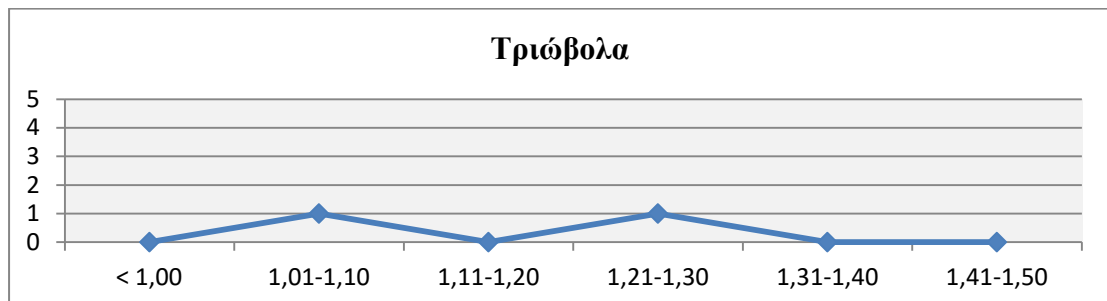
Γράφημα 107: Κατανομή βάρους οβολών, Ε' περίοδος, 1^η σειρά.

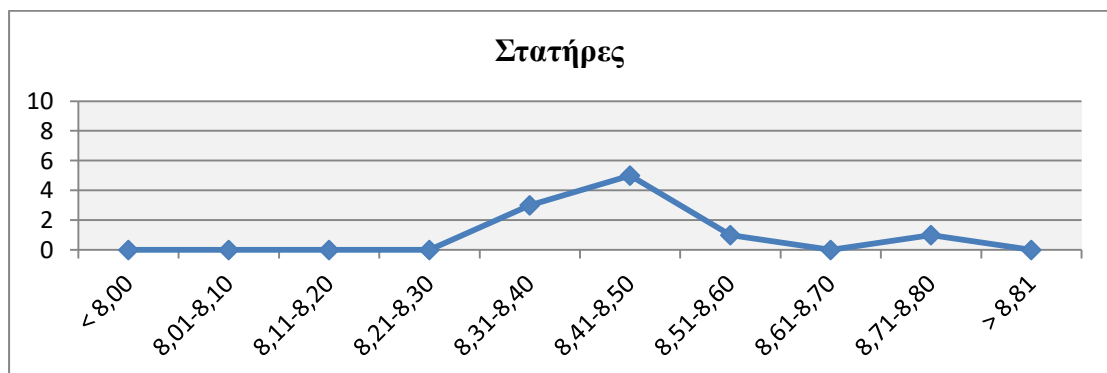
Γράφημα 108: Κατανομή βάρους στατήρων, Ε' περίοδος, 2^η σειρά.

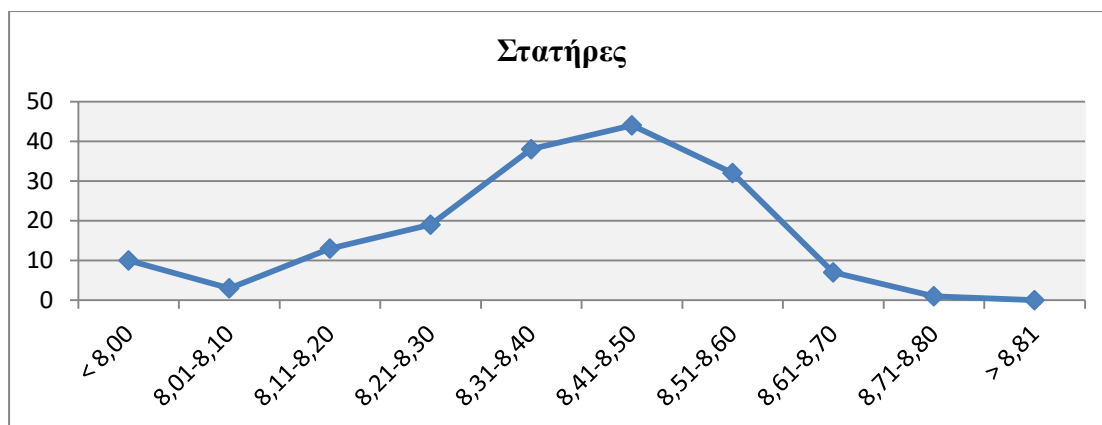
Γράφημα 109: Κατανομή βάρους δραχμών, Ε' περίοδος, 2^η σειρά.

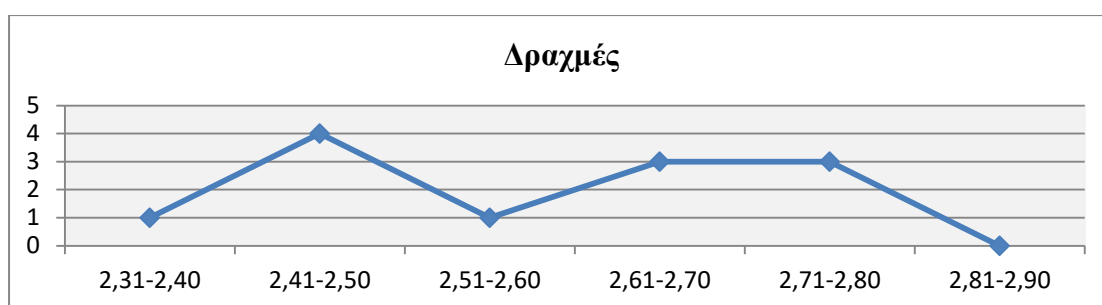
Γράφημα 110: Κατανομή βάρους τριωβόλων, Ε' περίοδος, 2^η σειρά.

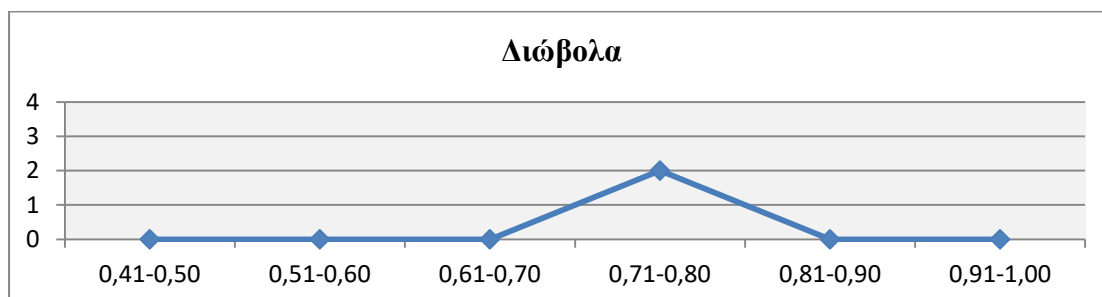
Γράφημα 111: Κατανομή βάρους στατήρων, Ε' περίοδος, 3^η σειρά.

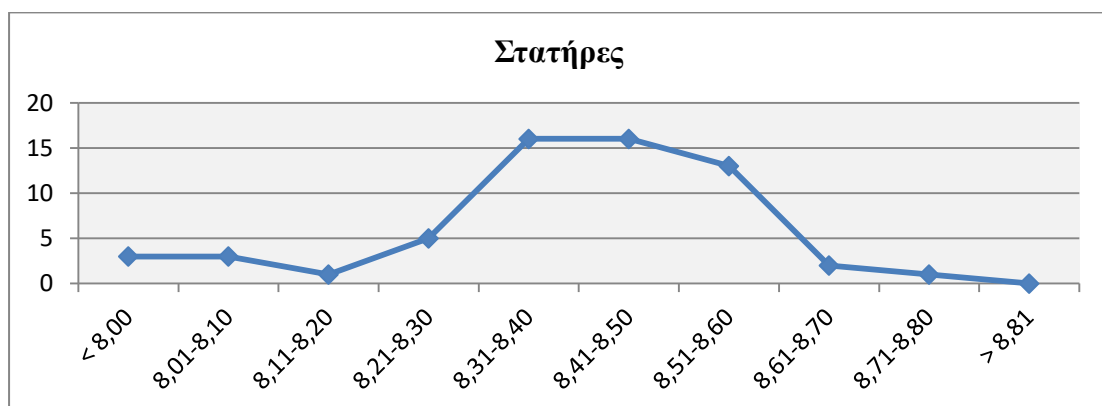
Γράφημα 112: Κατανομή βάρους στατήρων, Ε΄ περίοδος, 4^η σειρά.

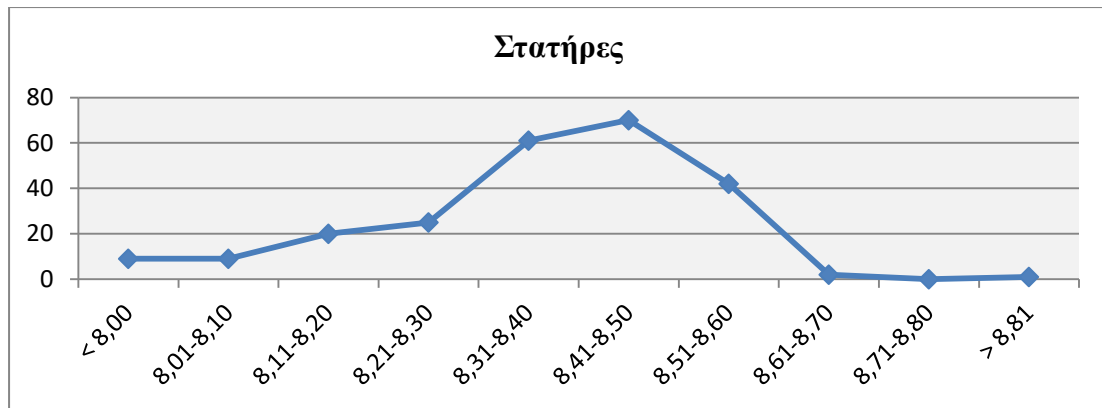
Γράφημα 113: Κατανομή βάρους δραχμών, Ε΄ περίοδος, 4^η σειρά.

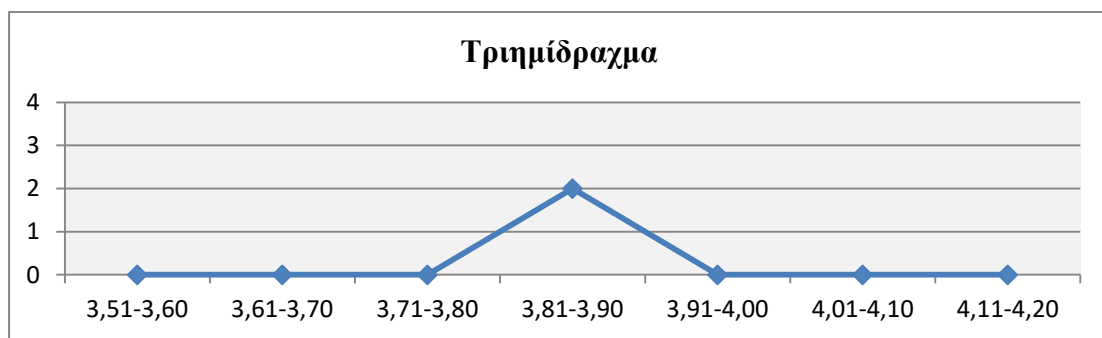
Γράφημα 114: Κατανομή βάρους διωβόλων, Ε΄ περίοδος, 4^η σειρά.

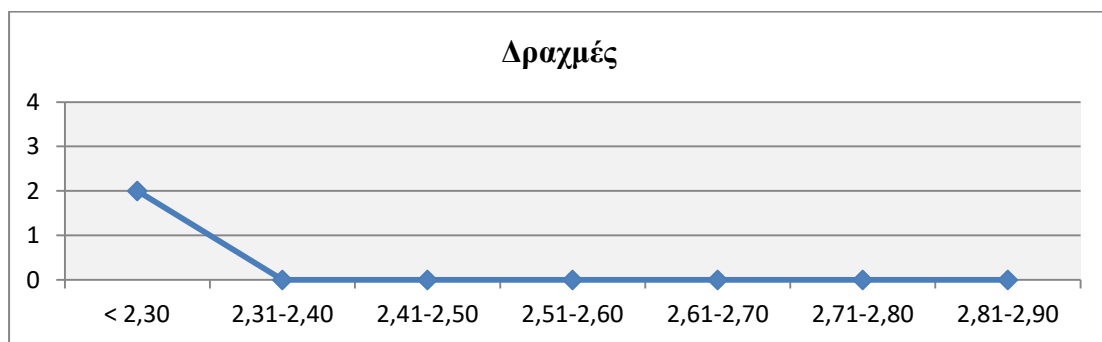
Γράφημα 115: Κατανομή βάρους στατήρων, Ε΄ περίοδος, 5^η σειρά.

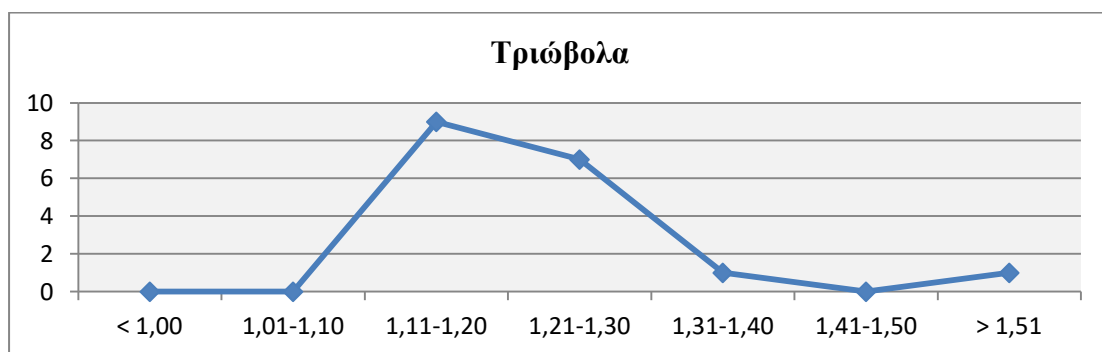
Γράφημα 116: Κατανομή βάρους στατήρων, Ε' περίοδος, 6^η σειρά.

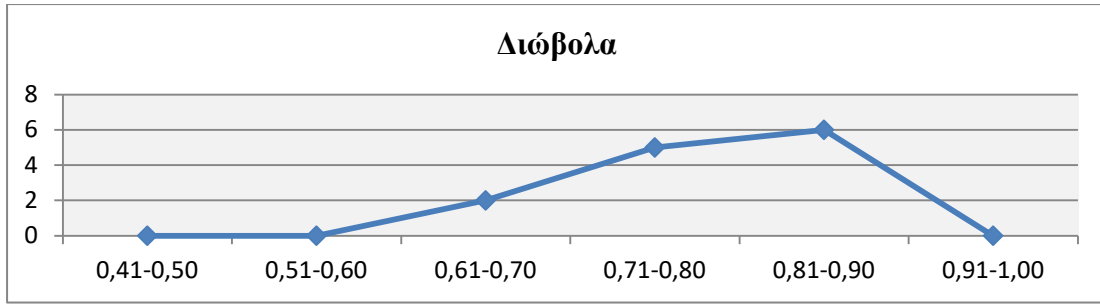
Γράφημα 117: Κατανομή βάρους στατήρων, Ε' περίοδος, 6^η σειρά.

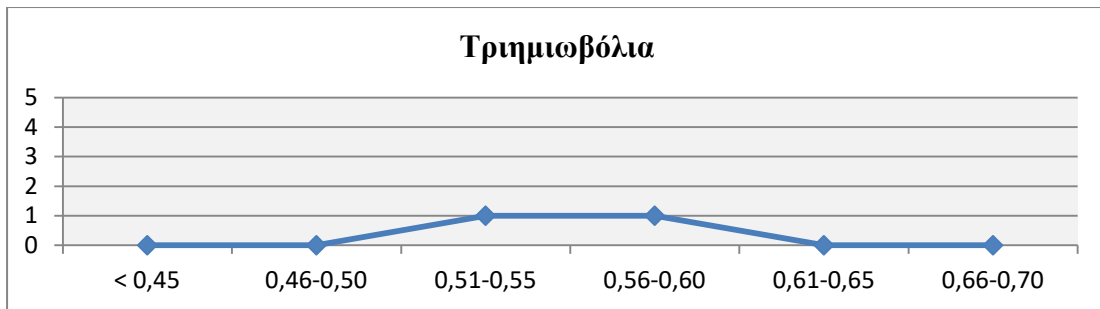
Γράφημα 118: Κατανομή βάρους δραχμών, Ε' περίοδος, 6^η σειρά.

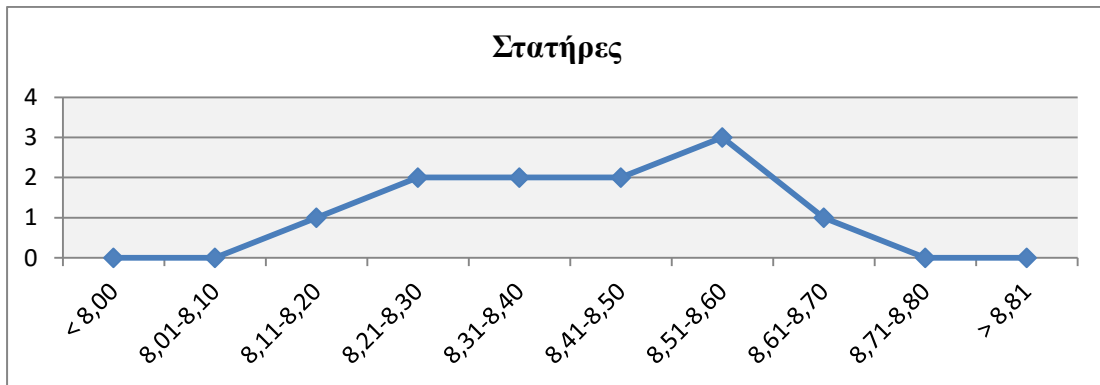
Γράφημα 119: Κατανομή βάρους τριωβόλων, Ε' περίοδος, 6^η σειρά.

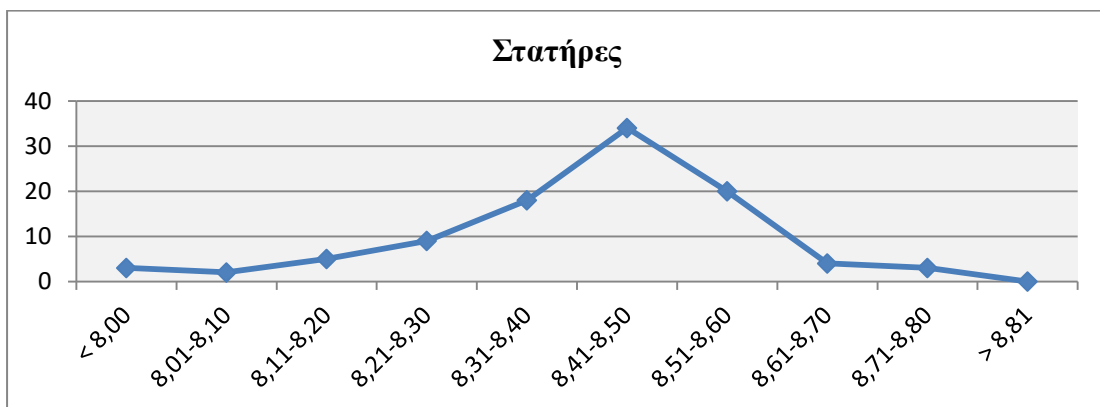
Γράφημα 120: Κατανομή βάρους διοβόλων, Ε' περίοδος, 6^η σειρά.

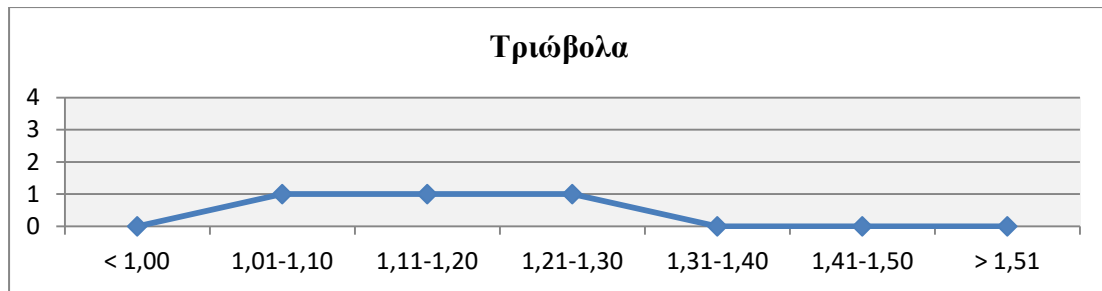
Γράφημα 121: Κατανομή βάρους τριμιοβολίων, Ε' περίοδος, 6^η σειρά.

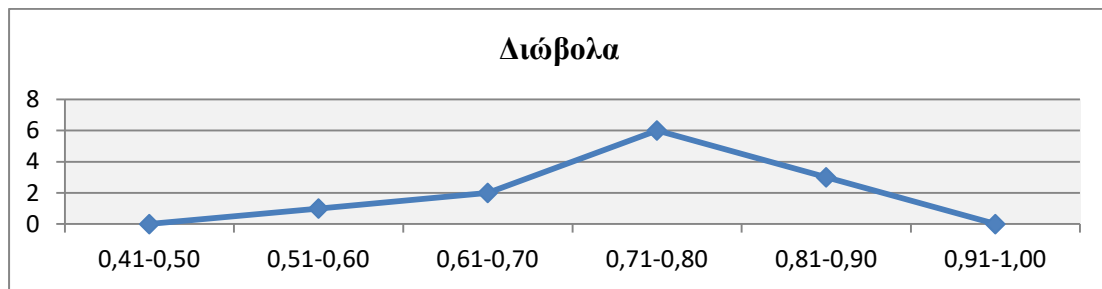
Γράφημα 122: Κατανομή βάρους στατήρων, Ε' περίοδος, 7^η σειρά.

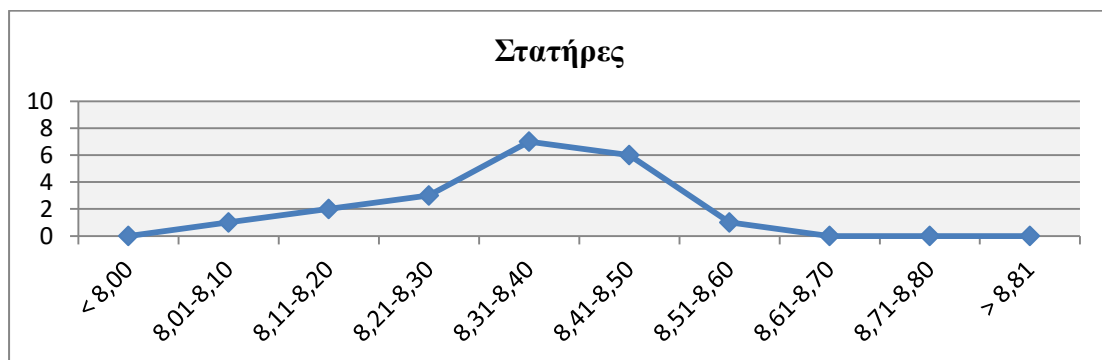
Γράφημα 123: Κατανομή βάρους στατήρων, Ε' περίοδος, 8^η σειρά.

Γράφημα 124: Κατανομή βάρους τριωβόλων, Ε' περίοδος, 8^η σειρά.

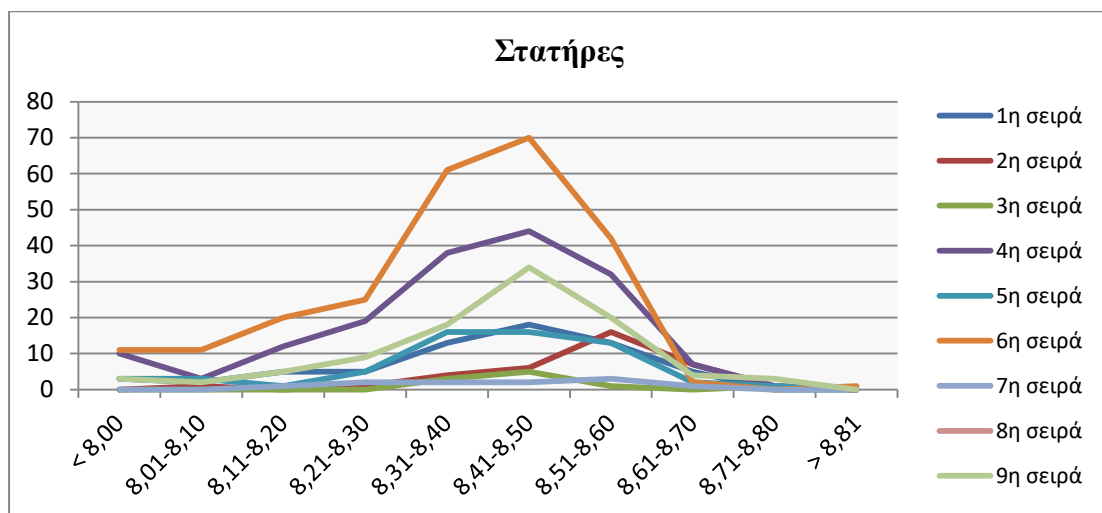

Γράφημα 125: Κατανομή βάρους διωβόλων, Ε' περίοδος, 8^η σειρά.

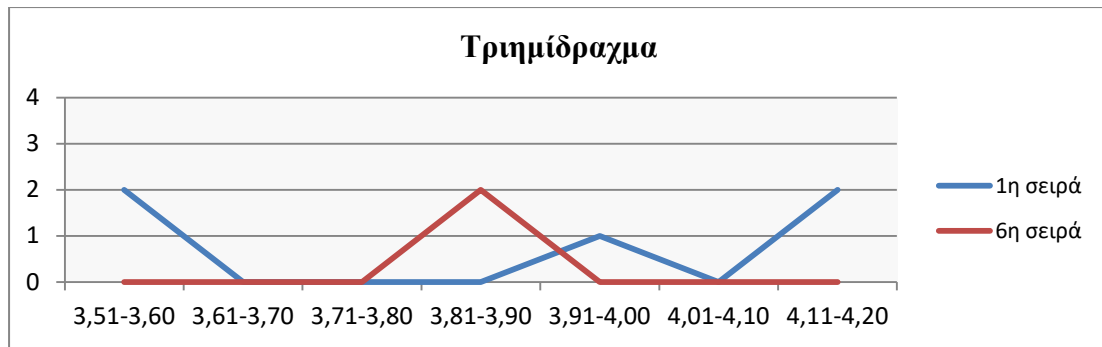

Γράφημα 126: Κατανομή βάρους στατήρων, Ε' περίοδος, 9^η σειρά.

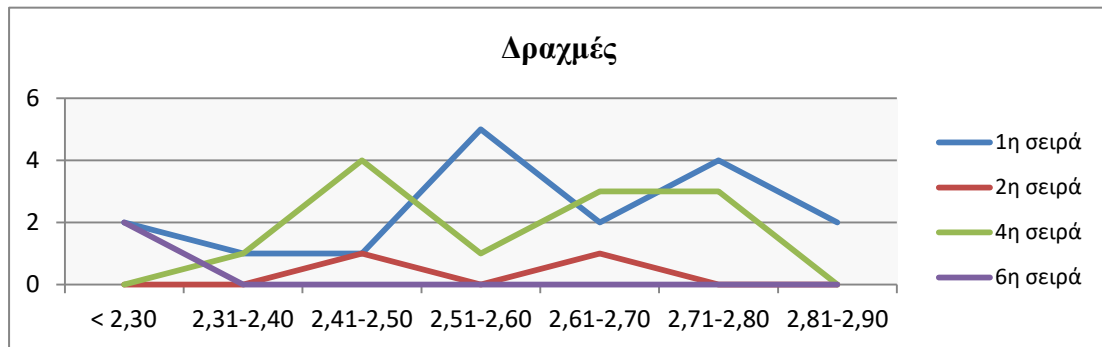
Συγκεντρωτικά Ε' περιόδου:

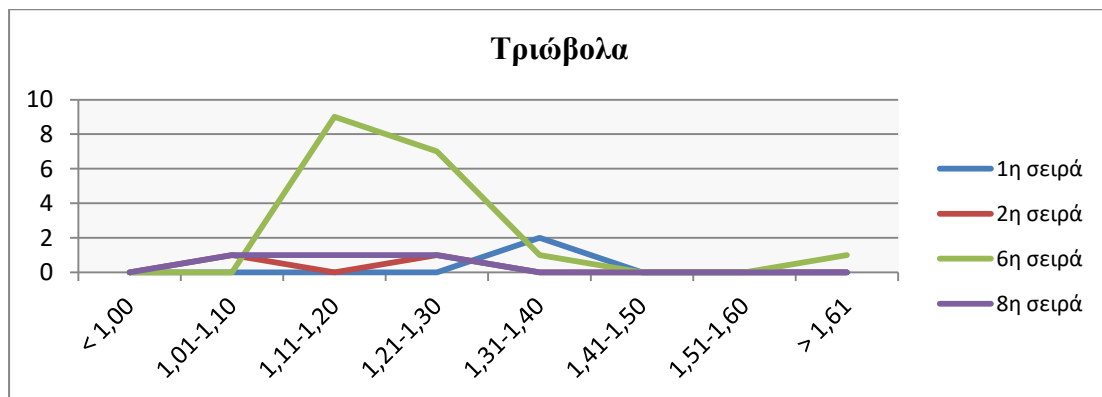
Γράφημα 127: Συγκεντρωτική κατανομή βάρους στατήρων Ε' περιόδου.

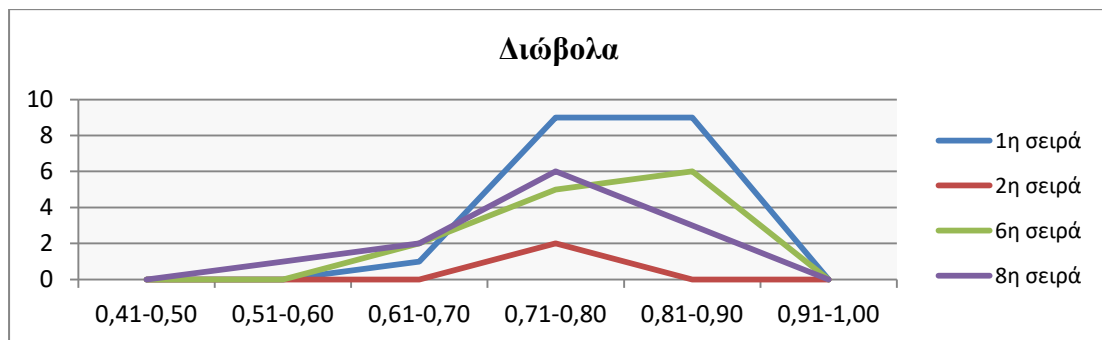
Γράφημα 128: Συγκεντρωτική κατανομή βάρους τριμιδράχμων Ε΄ περιόδου.

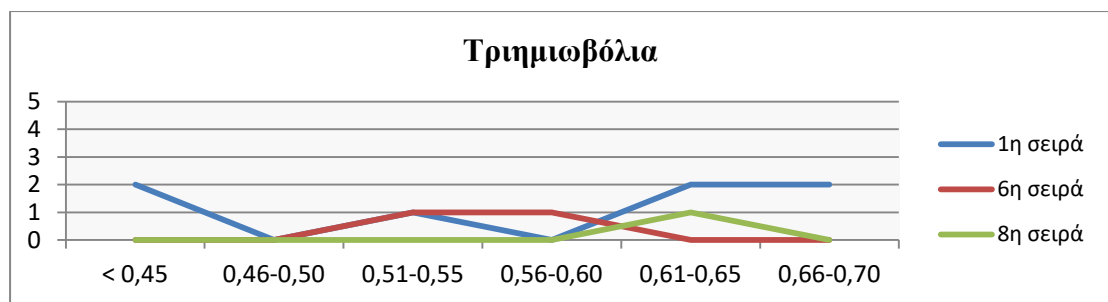
Γράφημα 129: Συγκεντρωτική κατανομή βάρους δραχμών Ε΄ περιόδου.

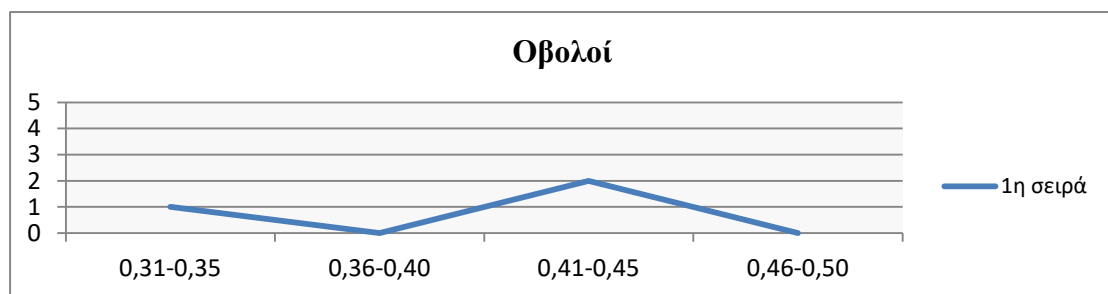
Γράφημα 130: Συγκεντρωτική κατανομή βάρους τριωβόλων Ε΄ περιόδου.

Γράφημα 131: Συγκεντρωτική κατανομή βάρους διωβόλων Ε΄ περιόδου.

Γράφημα 132: Συγκεντρωτική κατανομή βάρους τριημιωβολίων Ε΄ περιόδου.

Γράφημα 133: Συγκεντρωτική κατανομή βάρους οβολών Ε΄ περιόδου.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που προκύπτουν από τα γραφήματα με τις συχνότερες τιμές βάρους το βάρος των στατήρων παραμένει σταθερό, όπως και κατά την Δ΄ περίοδο, μεταξύ 8.41-8.50/8.60 γρ. Εξαίρεση αποτελεί η τελευταία 9^η σειρά, της οποίας το βάρος κυμαίνεται από 8.31 έως 8.40 γρ. Ίσως στη διακύμανση αυτή του βάρους να οφείλεται και το γεγονός της επισημάνσης πολλών εκ των νομισμάτων της σειράς αυτής.¹¹¹²

Κατά την περίοδο αυτή εκδίδονται για πρώτη φορά τριημίδραχμα, το βάρος των οποίων παρουσιάζει μεγάλη αταξία από το φυσιολογικό των 4.35 γρ. και η οποία δε μπορεί να οφείλεται μόνο σε φθορά των νομισμάτων από την κυκλοφορία. Εντοπίζονται δυο ελλιποβαρή σύνολα, ένα στην 1^η σειρά με βάρος 3.51-3.60 γρ. και ένα στην 6^η σειρά με βάρος 3.81-3.90 γρ. Οφείλουμε, όμως να επισημάνουμε, ότι το δείγμα είναι εξαιρετικά μικρό για να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα.

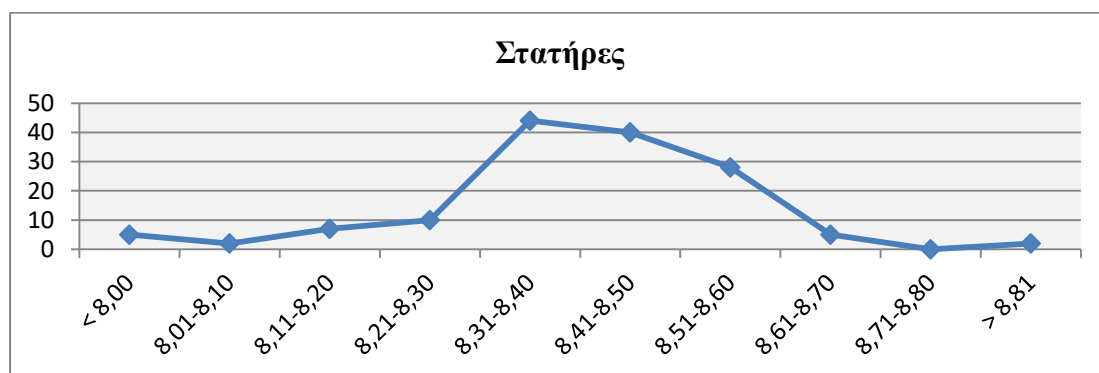
Εξίσου προβληματική είναι η συχνότερη τιμή βάρους των δραχμών της Ε΄ περιόδου, καθώς η πλειονότητα των νομισμάτων καταγράφει βάρος χαμηλότερο των 2.60 γρ. Το συνηθέστερο βάρος των τριωβόλων κυμαίνεται μεταξύ 1.11-1.30 γρ., των διωβόλων μεταξύ 0.71-0.90 γρ., των τριημιωβολίων μεταξύ 0.61-0.70 γρ. και των

¹¹¹² Βλ. σχετικό σχολιασμό, σ. 390.

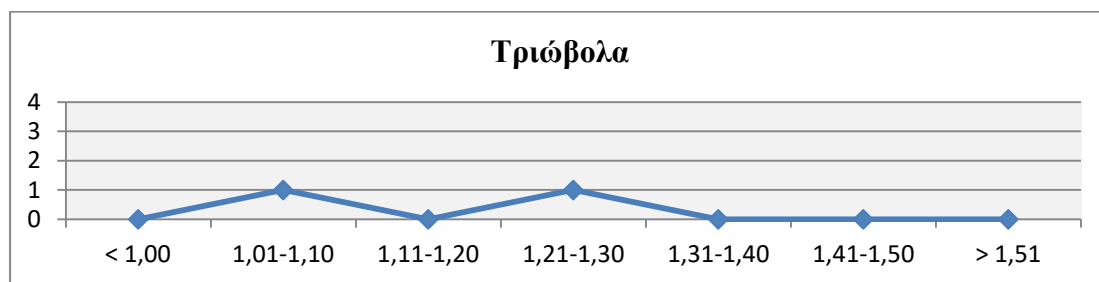
οβολών μεταξύ 0.41-0.45 γρ. κατά τι χαμηλότερα από τις απόλυτες τιμές των αντίστοιχων κορινθιακών υποδιαιρέσεων.¹¹¹³

ΣΤ΄ περίοδος

Τα νομίσματα της ΣΤ΄ περιόδου κατανέμονται σε οκτώ σειρές. Στην 1^η σειρά αποδίδονται 145 στατήρες (γράφημα 134), δύο τριώβολα (γράφημα 135), δύο διώβολα (γράφημα 136) και οκτώ τριημιωβόλια (γράφημα 137), στη 2^η σειρά 35 στατήρες (γράφημα 138), στην 3^η σειρά 66 στατήρες (γράφημα 139), στην 4^η σειρά 37 στατήρες (γράφημα 140), στην 5^η σειρά έντεκα στατήρες (γράφημα 141), στην 6^η σειρά 28 στατήρες (γράφημα 142), στην 7^η σειρά 28 στατήρες (γράφημα 143), στην 8^η σειρά πέντε στατήρες (γράφημα 144).

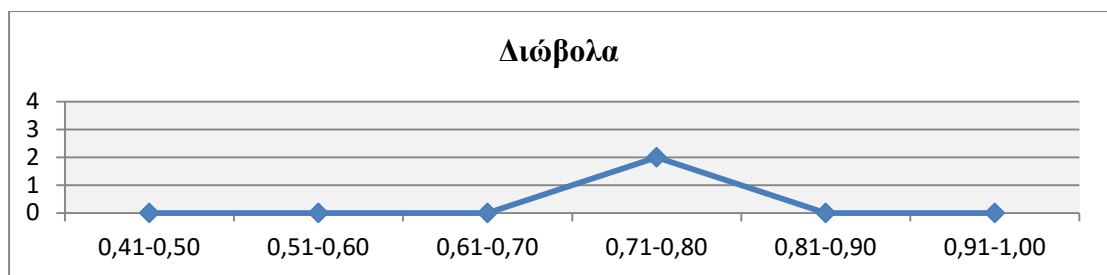

Γράφημα 134: Κατανομή βάρους στατήρων, ΣΤ΄ περίοδος, 1^η σειρά.

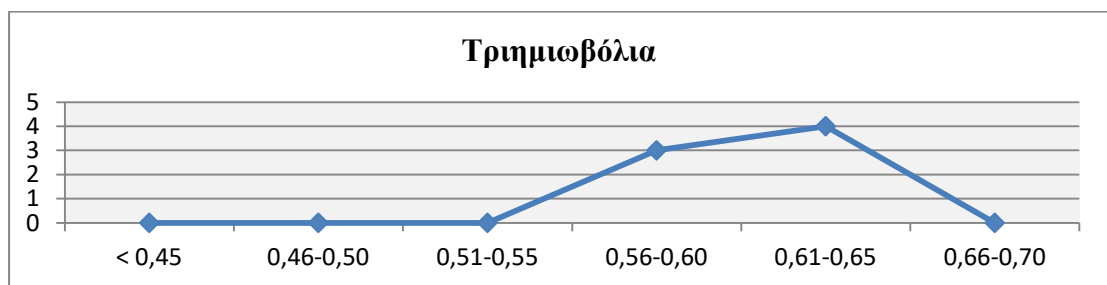

Γράφημα 135: Κατανομή βάρους τριωβόλων, ΣΤ΄ περίοδος, 1^η σειρά.

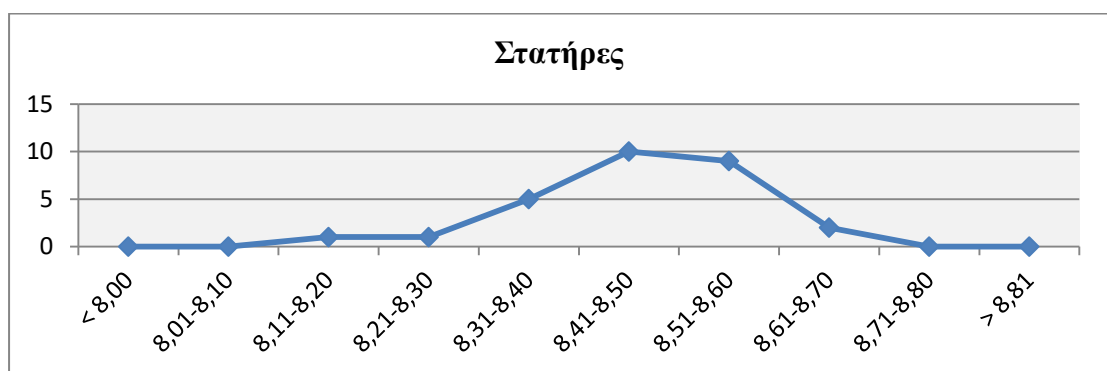
¹¹¹³ Οι απόλυτες τιμές στις κορινθιακές υποδιαιρέσεις είναι οι ακόλουθες: τριώβολο 1.45 γρ., διώβολο 0.96 γρ., τριημιωβόλιο 0.72 γρ. και οβολός 0.48 γρ.

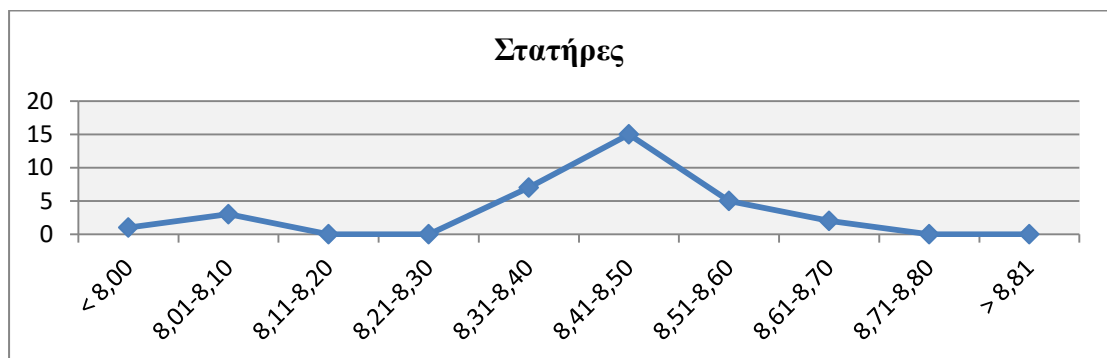
Γράφημα 136: Κατανομή βάρους διωβόλων, ΣΤ' περίοδος, 1^η σειρά.

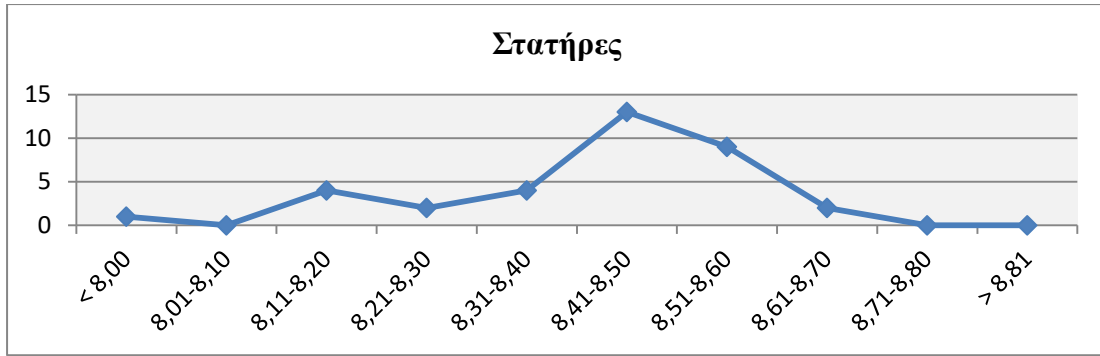
Γράφημα 137: Κατανομή βάρους τριμιοβολίων, ΣΤ' περίοδος, 1^η σειρά.

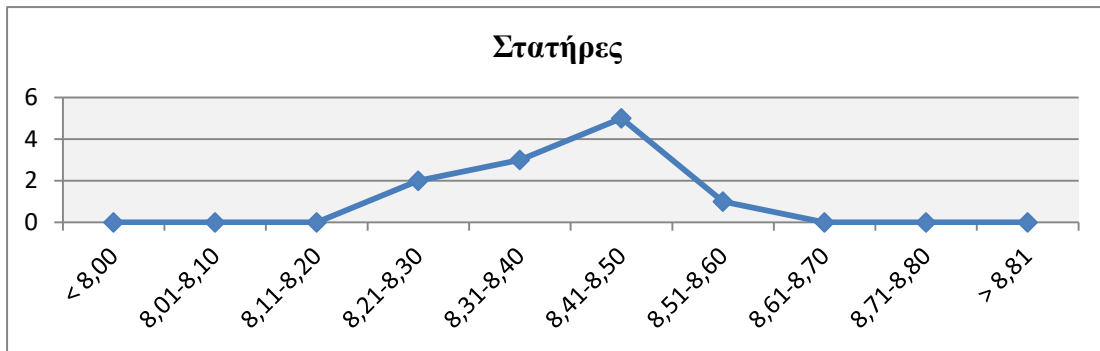
Γράφημα 138: Κατανομή βάρους στατήρων, ΣΤ' περίοδος, 2^η σειρά.

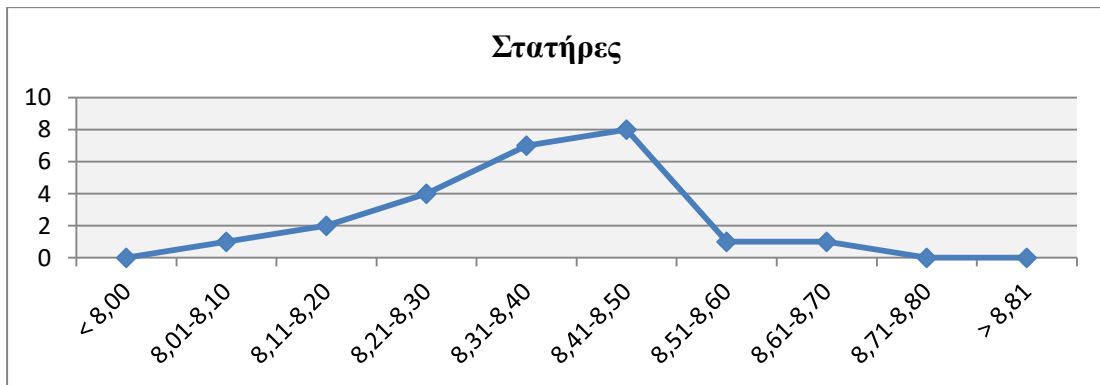
Γράφημα 139: Κατανομή βάρους στατήρων, ΣΤ' περίοδος, 3^η σειρά.

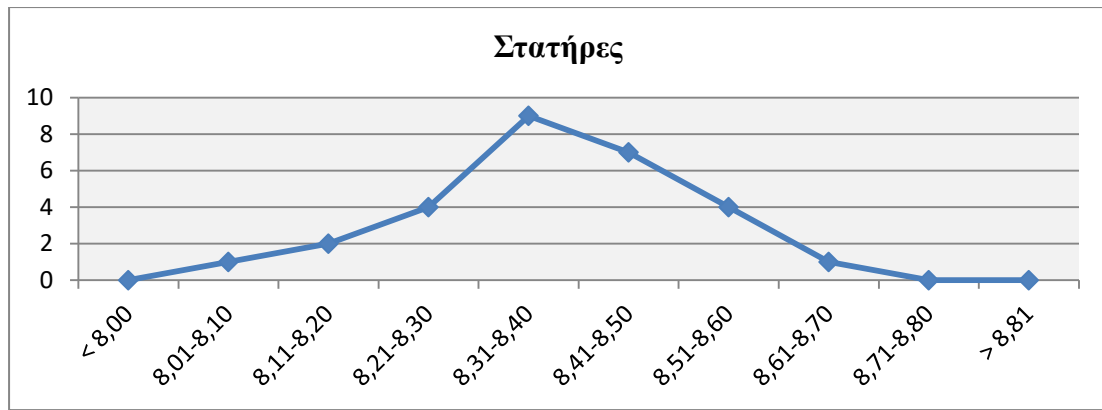
Γράφημα 140: Κατανομή βάρους στατήρων, ΣΤ' περίοδος, 4^η σειρά.

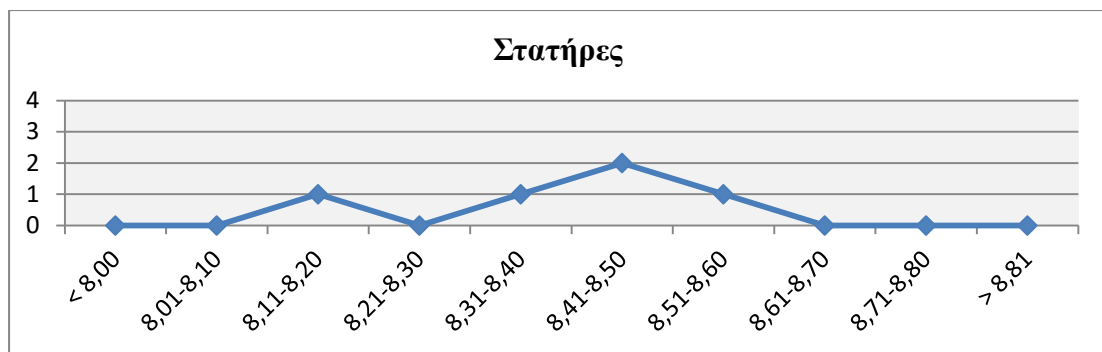
Γράφημα 141: Κατανομή βάρους στατήρων, ΣΤ' περίοδος, 5^η σειρά.

Γράφημα 142: Κατανομή βάρους στατήρων, ΣΤ' περίοδος, 6^η σειρά.

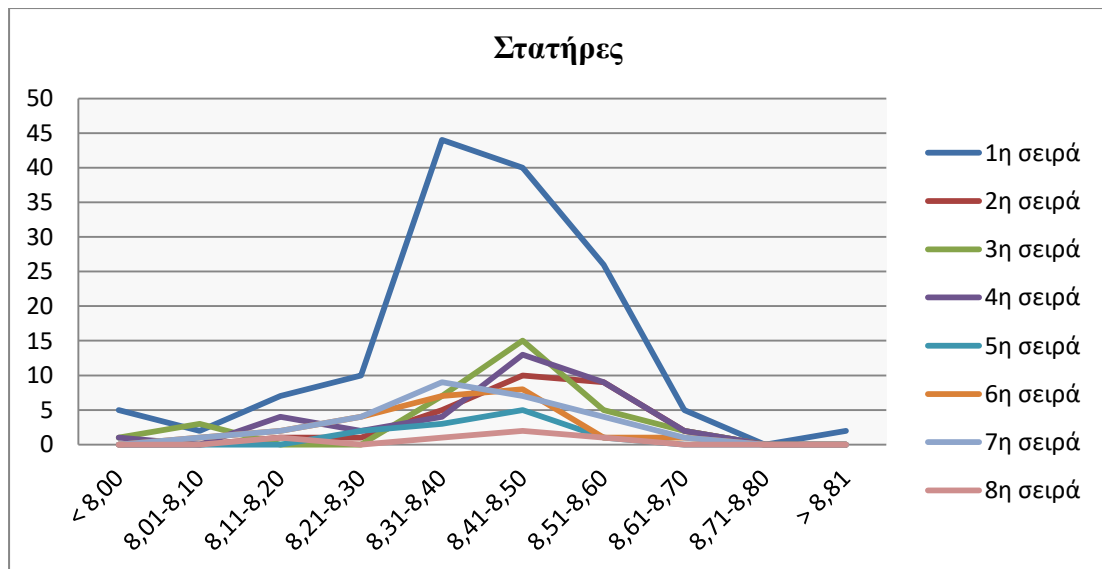

Γράφημα 143: Κατανομή βάρους στατήρων, ΣΤ' περίοδος, 7^η σειρά.

Γράφημα 144: Κατανομή βάρους στατήρων, ΣΤ' περίοδος, 8^η σειρά.

Συγκεντρωτικά ΣΤ' περίοδου:

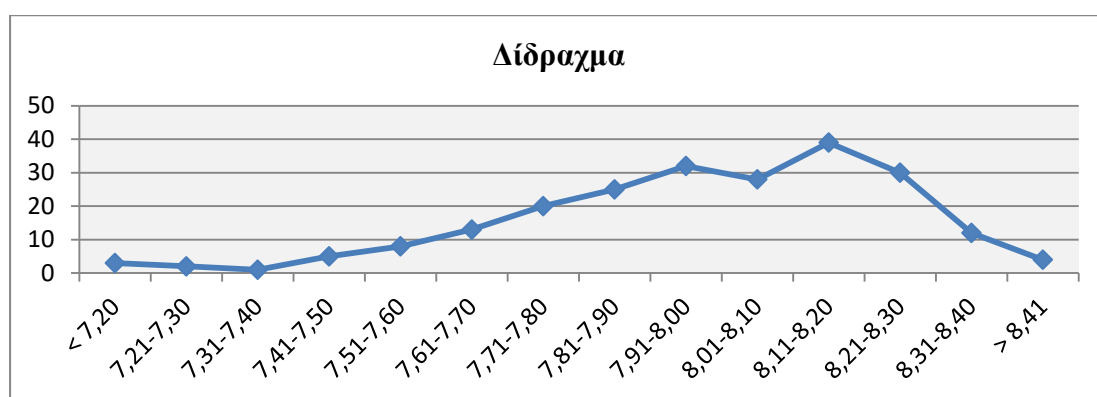
Γράφημα 145: Συγκεντρωτική κατανομή βάρους στατήρων της ΣΤ' περιόδου.

Όπως δείχνουν τα ανωτέρω γραφήματα της συχνότερης τιμής βάρους των νομισμάτων της ΣΤ' περιόδου οι στατήρες παρουσιάζουν ομαλές διακυμάνσεις

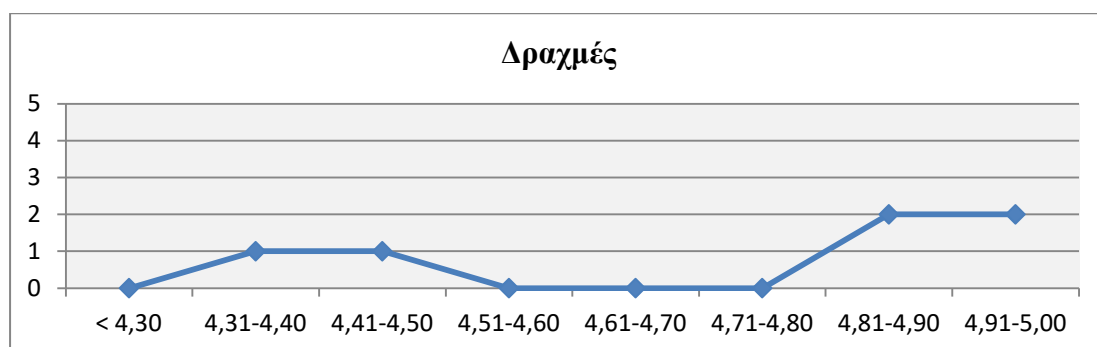
βάρους, μεταξύ 8.31-8.50 γρ. Αντίθετα, οι ευάριθμες υποδιαιρέσεις (τριώβολα, διώβολα και τριημιωβόλια), οι οποίες απαντούν μόνο στην *1η σειρά*, εμφανίζονται ελλιποβαρείς.

Z' περίοδος

Η νομισματική παραγωγή της Λευκάδας κατά τη *Z' περίοδο* κατατάσσεται σε δύο σειρές, αλλά οι αργυρές εκδόσεις της ταξινομούνται αποκλειστικά στην *1^η σειρά*, κατά την οποία εκδίδονται δύο υποδιαιρέσεις. Συνολικά συγκεντρώθηκαν 237 δίδραχμα (γράφημα 146) και έξι δραχμές (γράφημα 147).

Γράφημα 146: Κατανομή βάρους διδράχμων, *Z' περίοδος, 1^η σειρά*.

Γράφημα 147: Κατανομή βάρους δραχμών, *Z' περίοδος, 1^η σειρά*.

Κατά την περίοδο αυτή το τοπικό νομισματοκοπείο προχωράει στην έκδοση αργυρών νομισμάτων στο όνομα των Λευκαδίων, μετά από μία μακρά διακοπή, πλέον των 100 ετών.¹¹¹⁴ Ο προσδιορισμός του σταθμητικού κανόνα που υιοθετήθηκε

¹¹¹⁴ Το νομισματοκοπείο της Λευκάδας παρέμεινε, όμως, ενεργό εκδίδοντας νομίσματα εξ ονόματος του Ακαρνανικού Κοινού σε χρυσό, άργυρο και χαλκό.

για τις αργυρές εκδόσεις της πόλης είναι περίπλοκος. Ο Imhoof-Blumer¹¹¹⁵ παρατήρησε, ορθά, ότι η αργυρή παραγωγή δεν υπακούει σε ένα ενιαίο σταθμητικό κανόνα, καθώς η μεγάλη υποδιαίρεση προσεγγίζει τον αττικό σταθμητικό κανόνα, οπότε πρόκειται για δίδραχμο,¹¹¹⁶ ενώ οι δραχμές ή ημιστάτηρα, κόβονται σύμφωνα με σταθμητικό κανόνα των χάλκινων εκδόσεων. Όσον αφορά το συχνότερο βάρος των διδράχμων, σύμφωνα με το γράφημα 146, η μεγαλύτερη συγκέντρωση παρατηρείται μεταξύ των 8.11 και 8.20 γρ., αρκετά χαμηλότερα από την «ανεκτή» διακύμανση βάρους των αττικών διδράχμων (απόλυτο βάρος αττικού διδράχμου: 8.7 γρ.), οπότε θα πρέπει να τον θεωρήσουμε ως μειωμένο αττικό κανόνα¹¹¹⁷

Αντίθετα, οι δραχμές, αν και το δείγμα που συγκεντρώθηκε είναι μικρό, φαίνεται ότι εκδίδονται σύμφωνα με έναν σταθμητικό κανόνα που χρησιμοποίησε το Ακαρνανικό Κοινό για τις αργυρές εκδόσεις του μετά την ανασύστασή του, το 231 π.Χ. Κατά την περίοδο αυτή και έως το 167 π.Χ. η Λευκάδα ήταν η έδρα και το επίσημο νομισματοκοπείο του Κοινού και, ως εκ τούτου, ήταν εξοικειωμένη με τις υποδιαίρεσεις αυτές, τις οποίες συναντούμε και στις εκδόσεις του Θυρρείου μετά το 167 π.Χ.¹¹¹⁸ Οι τιμές των δραχμών ή ημιστατήρων προσεγγίζουν τις τιμές του μειωμένου κερκυραϊκού σταθμητικού κανόνα.¹¹¹⁹

¹¹¹⁵ Imhoof-Blumer 1878, σσ. 33-35, 43-44.

¹¹¹⁶ Με την άποψή του συμφωνεί και ο Gardner [(*BMC (Thessaly to Aetolia)*, liv)], ο οποίος ερμηνεύει τη χρήση του αττικού σταθμητικού κανόνα προς διευκόλυνση στις συναλλαγές με το ρωμαϊκό δηνάριο. Βλ. επίσης, de Callataÿ (2015, σ. 262), ο οποίος αποδέχεται μεν την ευκολία της συναλλαγής, δηλαδή δύο δηνάρια προς ένα αττικό δίδραχμο, επισημαίνει, όμως, το αρκετά χαμηλότερο μέσο βάρος των νομισμάτων της Λευκάδας (8.07 γρ.), καθώς και τη μη έκδοση δραχμών κατά το αττικό σταθμητικό κανόνα που θα εξυπηρετούσε ακόμα καλύτερα τις συναλλαγές.

¹¹¹⁷ Ο de Callataÿ (2015, σσ. 260-262) σχολιάζει τη διακύμανση του βάρους που εμφανίζουν τα δίδραχμα και επισημαίνει ότι το φαινόμενο αυτό εντοπίζεται και σε άλλες νομισματοκοπίες των ελληνιστικών χρόνων, ειδικά δε, κατά τη διάρκεια των Μιθριδατικών πολέμων δεν υπάρχει αυστηρός έλεγχος του βάρους των νομισμάτων.

¹¹¹⁸ Βλ. Imhoof-Blumer 1878, σσ. 34-35, 175-176· M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 387-402.

¹¹¹⁹ Για τα βάρη των στατήρων και των δραχμών του Ακαρνανικού Κοινού, πρβλ. Imhoof-Blumer 1878, σσ. 27-31· M&M Deutschland 23, 18 Oktober 2007 (Sammlung BCD), lot 25-31. Για τον κερκυραϊκό σταθμητικό κανόνα και την εξέλιξή του, βλ. Στόγιας 2004, σσ. 203, 215, πίν. 7.

Χάλκινη παραγωγή

Η χρήση του χαλκού για την έκδοση νομισμάτων από το νομισματοκοπείο της Λευκάδας ξεκινάει κατά το β' μισό του 4^{ου} αι. π.Χ., αντικαθιστώντας σταδιακά τις μικρές αργυρές υποδιαιρέσεις.¹¹²⁰ Για τη μετρολογική προσέγγιση της χάλκινης παραγωγής και προκειμένου να αναγνωρισθούν οι υποδιαιρέσεις της μελετήθηκαν τα βάρη των νομισμάτων ανά περίοδο και τύπο, ενώ θεωρήθηκε σημαντική παράμετρος και η μέτρηση της διαμέτρου των νομισμάτων, η οποία, αντίθετα με το βάρος, φαίνεται να δίνει πιο σταθερές τιμές και να καθορίζει την υποδιαίρεση.¹¹²¹ Το διάστημα βάρους διαιρέθηκε σε ίσα διαστήματα των 0.20 γρ. και η διάμετρος σε ίσα διαστήματα των 0.5 χιλ.

Ε' περίοδος

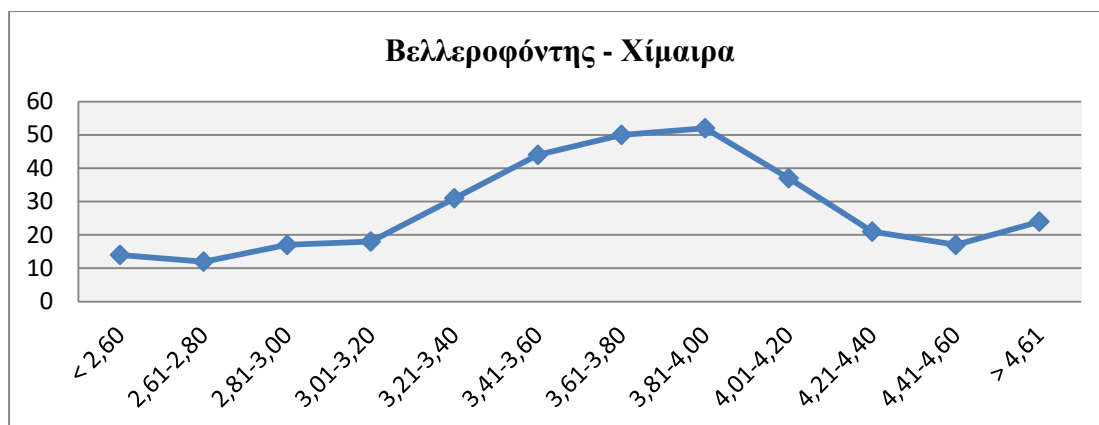
Στην **Ε' περίοδο**, κατά τη διάρκεια της οποίας εκδίδονται για πρώτη φορά χάλκινα νομίσματα, ταξινομείται ο τύπος Βελλεροφόντης – Χίμαιρα που εμφανίζει μεγάλη διάρκεια, έως την **Ι" σειρά** της επόμενης **ΣΤ' περιόδου**, όπως δηλώνει η τεχνοτροπική εξέλιξη, η ποικιλία στη βασική εικονογραφία, τα εναλλασσόμενα δευτερεύοντα σύμβολα και οι επιγραφές.

Συγκεντρώθηκαν συνολικά 349 νομίσματα, τα οποία ανήκουν σε μία υποδιαίρεση, την υποδιαίρεση Β'.¹¹²² Η συχνότερη τιμή βάρους κυμαίνεται μεταξύ 3.61-4.00 γρ. και η συχνότερη διάμετρος εντοπίζεται στα 17 χιλ.

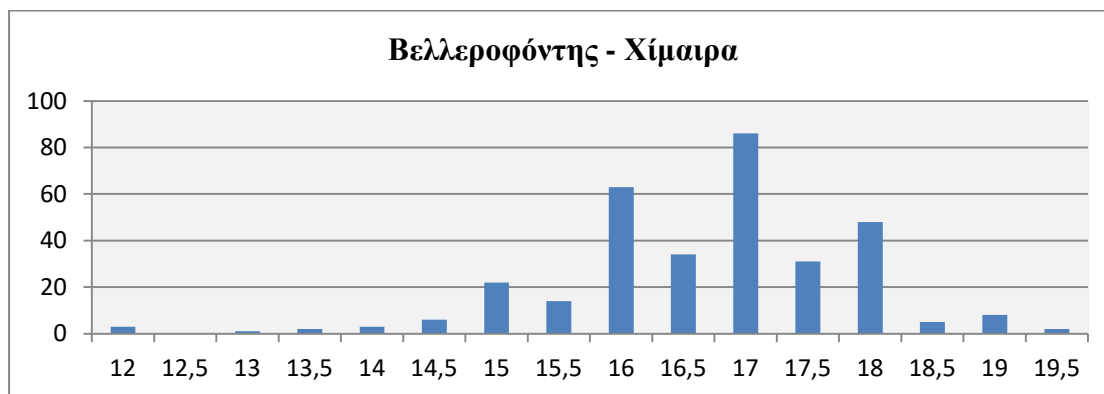
¹¹²⁰ Για την υιοθέτηση του χάλκινου νομίσματος από τις ελληνικές πόλεις, βλ. Price 1968, σσ. 90-104· *eiusdem* 1979, σσ. 351-358. Για τις δυσκολίες στη διάκριση των χάλκινων υποδιαιρέσεων, βλ. Piccard 1998, σσ. 8-10, 13-18.

¹¹²¹ Στην παρούσα φάση της μελέτης μας για τα χάλκινα νομίσματα δεν κρίθηκε αναγκαίος ο υπολογισμός του «αριθμητικού μέσου όρου βάρους» ή της «πιθανότερης τιμής».

¹¹²² Αντίστοιχη κατάταξη του τύπου έφιππος Βελλεροφόντης – Χίμαιρα έχει κάνει και ο Piccard (1984, σσ. 296-297), ο οποίος τον αναφέρει ως *double chalque*=δίχαλκον με ερωτηματικό.

Γράφημα 148: Κατανομή βάρους χάλκινων νομισμάτων με Βελλεροφόντη - Χίμαιρα, *Ε' περίοδος* (υποδιαίρεση Β').

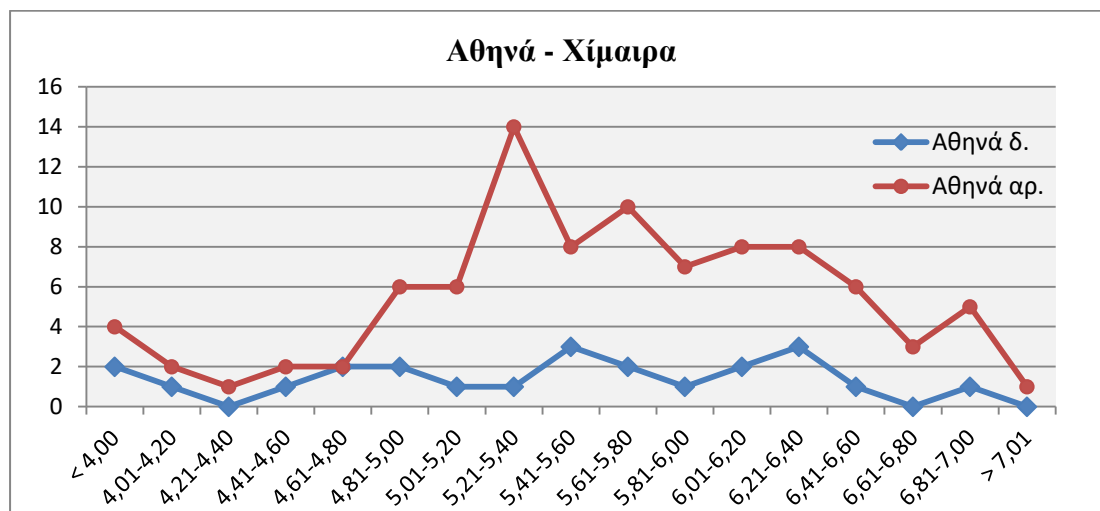

Γράφημα 149: Διάμετρος χάλκινων νομισμάτων Βελλεροφόντης - Χίμαιρα, *Ε' περίοδος* (υποδιαίρεση Β').

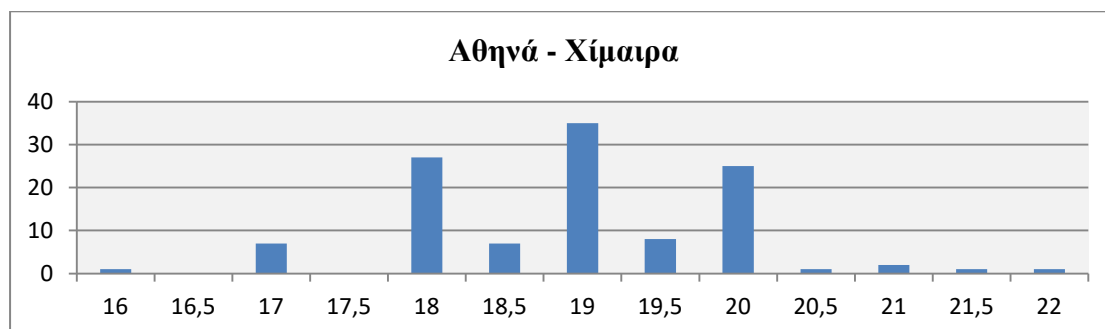
ΣΤ' περίοδος

Κατά την **ΣΤ' περίοδο** η παραγωγή χάλκινων νομισμάτων από το τοπικό νομισματοκοπείο εντατικοποιείται, όπως υπαγορεύει το πλήθος των τύπων που εκδίδονται. Συνολικά συγκεντρώθηκαν συνολικά 470 νομίσματα που ανήκουν στους ακόλουθους τύπους: Αθηνά – Χίμαιρα, Αχελώος – Χίμαιρα, Αχελώος – τρίαίνα, Απόλλων – πρόρα, Απόλλων – Χίμαιρα, Πήγασος – πρόρα, Νύμφη Λευκάς – τρίαίνα, Πήγασος – τρίαίνα, προτομή Πηγάσου – δελφίни. Η διάκριση των υποδιαίρεσεων δεν είναι πάντα σαφής, κυρίως λόγω του εύρους κατανομής του βάρους των νομισμάτων. Για το λόγο αυτό δόθηκε ιδιαίτερη σημασία στην τιμή της πιθανότερης/ συχνότερης διαμέτρου. Τα χάλκινα νομίσματα της **ΣΤ' περιόδου** φαίνεται να ταξινομούνται σε τρεις υποδιαίρεσεις, τις οποίες συμβατικά ονομάζουμε Α'-Β'-Γ' (ξεκινώντας από τη μεγαλύτερη μονάδα), ενώ συχνά παρατηρείται το

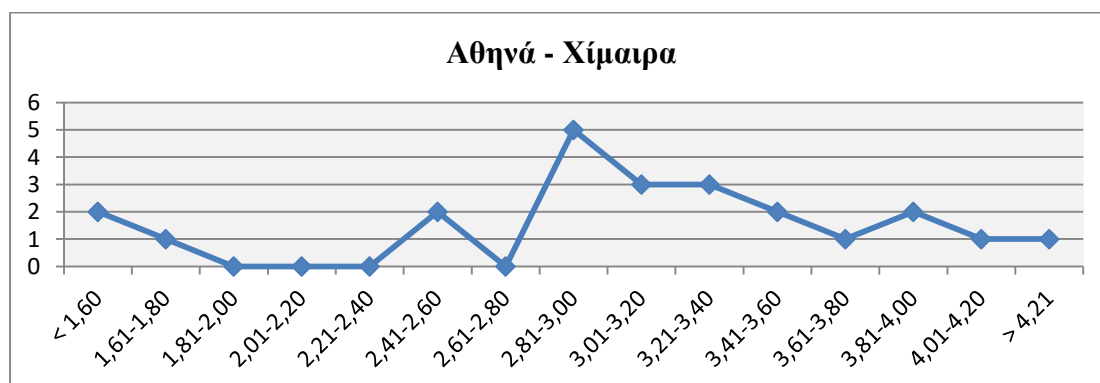
φαινόμενο να συνυπάρχουν εκδόσεις με ίδιους ή παρεμφερείς τύπους σε δύο υποδιαίρεσεις.

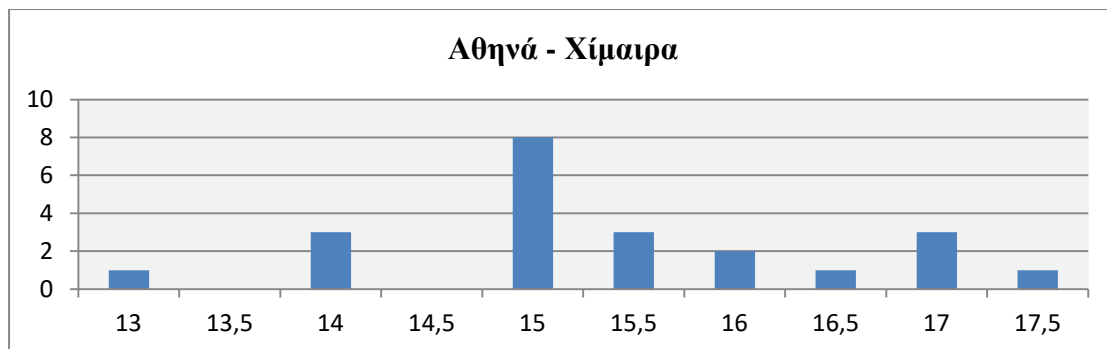
Γράφημα 150: Κατανομή βάρους χάλκινων νομισμάτων Αθηνά (κεφαλή δεξιά ή αριστερά) - Χίμαιρα, ΣΤ΄ περίοδος (υποδιαίρεση Α΄).

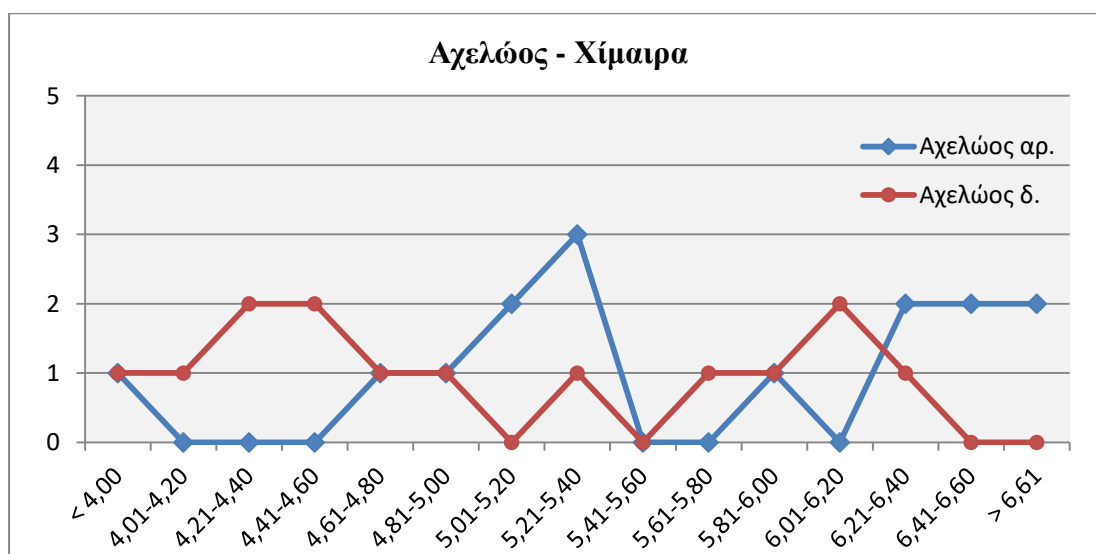
Γράφημα 151: Διάμετρος χάλκινων νομισμάτων Αθηνά - Χίμαιρα, ΣΤ΄ περίοδος (υποδιαίρεση Α΄).

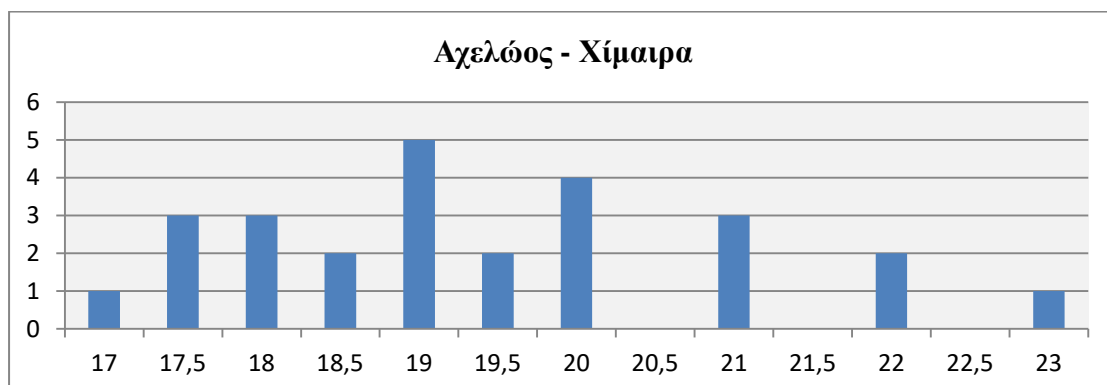
Γράφημα 152: Κατανομή βάρους χάλκινων νομισμάτων Αθηνά - Χίμαιρα, ΣΤ΄ περίοδος (υποδιαίρεση Β΄).

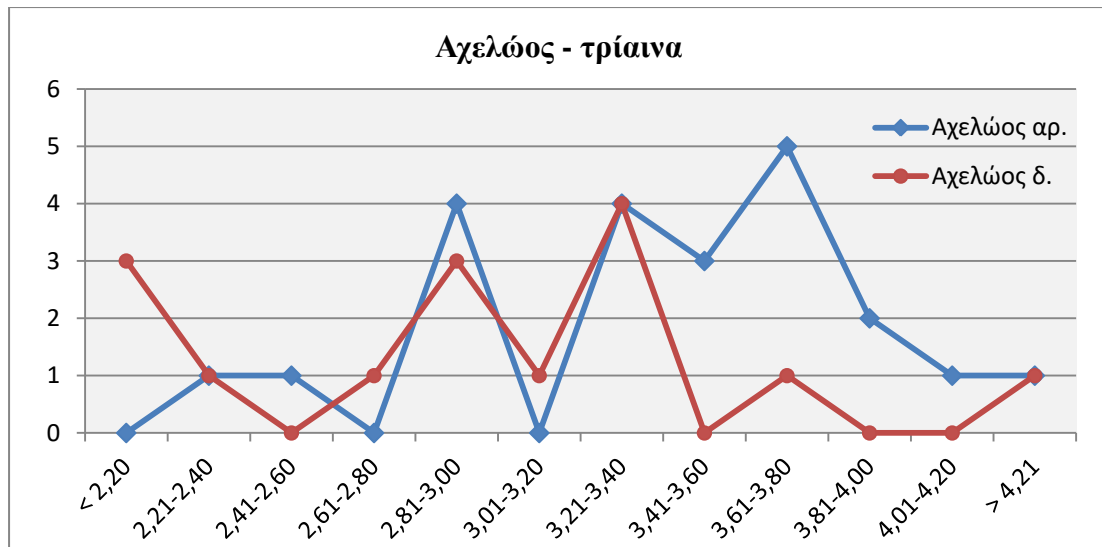
Γράφημα 153: Διάμετρος χάλκινων νομισμάτων Αθηνά - Χίμαιρα, ΣΤ΄ περίοδος (υποδιαίρεση Β΄).

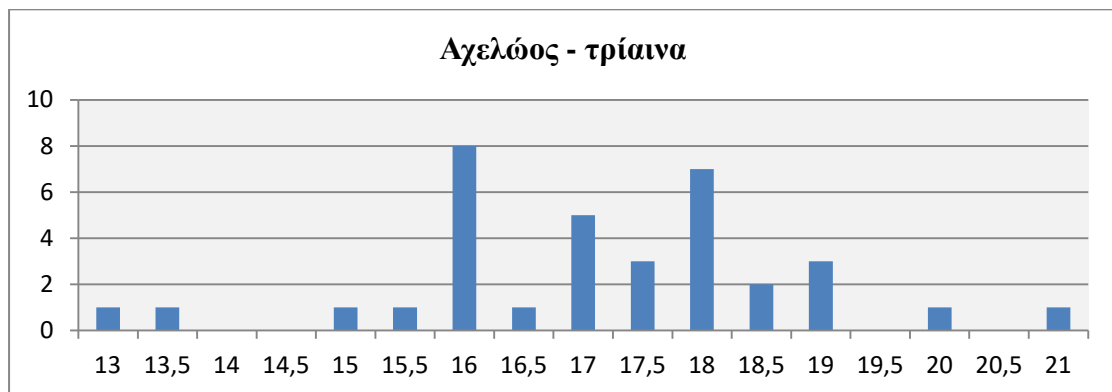
Γράφημα 154: Κατανομή βάρους χάλκινων νομισμάτων Αχελώος (κεφαλή αριστερά ή δεξιά) - Χίμαιρα, ΣΤ΄ περίοδος (υποδιαίρεση Α΄).

Γράφημα 155: Διάμετρος χάλκινων νομισμάτων Αχελώος - Χίμαιρα, ΣΤ΄ περίοδος (υποδιαίρεση Α΄).

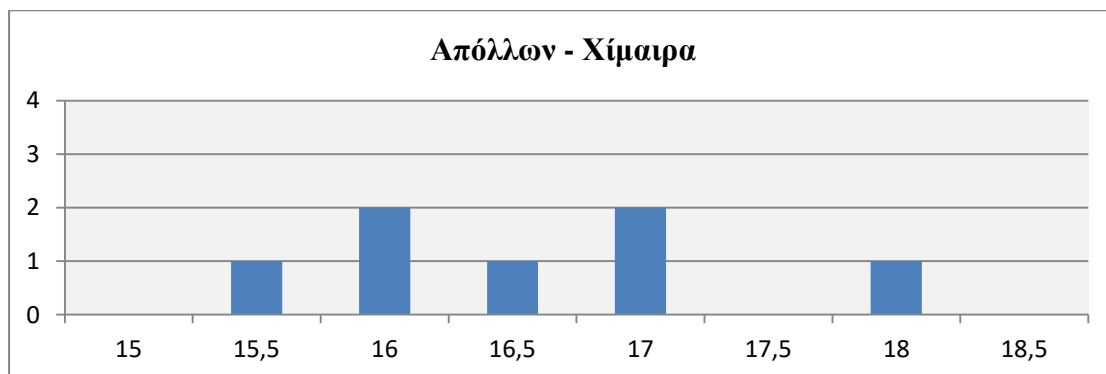
Γράφημα 156: Κατανομή βάρους χάλκινων νομισμάτων Αχελώος (κεφαλή αριστερά ή δεξιά) - τρίαينا, ΣΤ' περίοδος (υποδιαίρεση Β').

Γράφημα 157: Διάμετρος χάλκινων νομισμάτων Αχελώος - τρίαينا, ΣΤ' περίοδος (υποδιαίρεση Β').

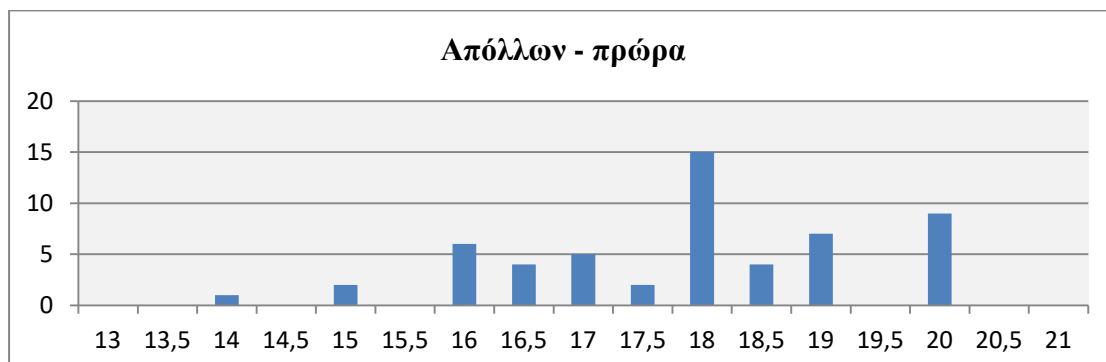
Γράφημα 158: Κατανομή βάρους χάλκινων νομισμάτων Απόλλων - Χίμαιρα, ΣΤ' περίοδος (υποδιαίρεση Β').

Γράφημα 159: Διάμετρος χάλκινων νομισμάτων Απόλλων - Χίμαιρα, ΣΤ΄ περίοδος (υποδιαίρεση Β΄).

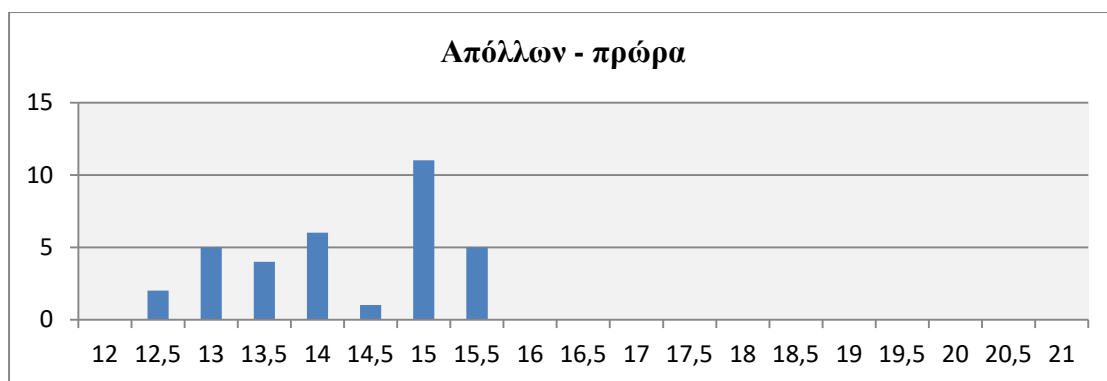
Γράφημα 160: Κατανομή βάρους χάλκινων νομισμάτων Απόλλων - πρόρα, ΣΤ΄ περίοδος (υποδιαίρεση Β΄).

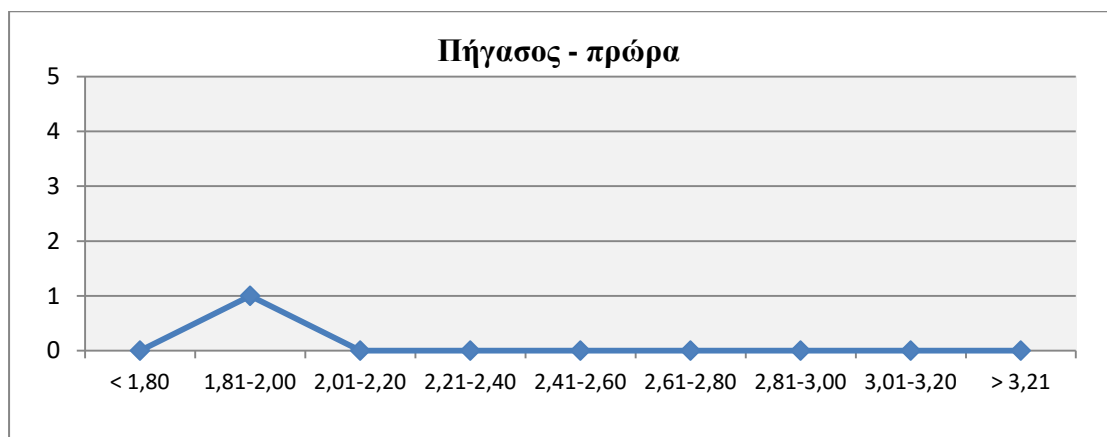
Γράφημα 161: Διάμετρος χάλκινων νομισμάτων Απόλλων - πρόρα, ΣΤ΄ περίοδος (υποδιαίρεση Β΄).

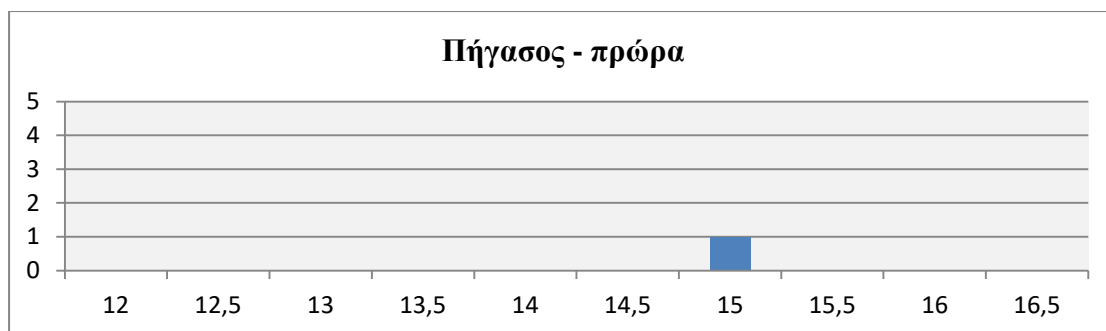
Γράφημα 162: Κατανομή βάρους χάλκινων νομισμάτων Απόλλων - πρόρα, ΣΤ΄ περίοδος (υποδιαίρεση Γ').

Γράφημα 163: Διάμετρος χάλκινων νομισμάτων Απόλλων - πρόρα, ΣΤ΄ περίοδος (υποδιαίρεση Γ').

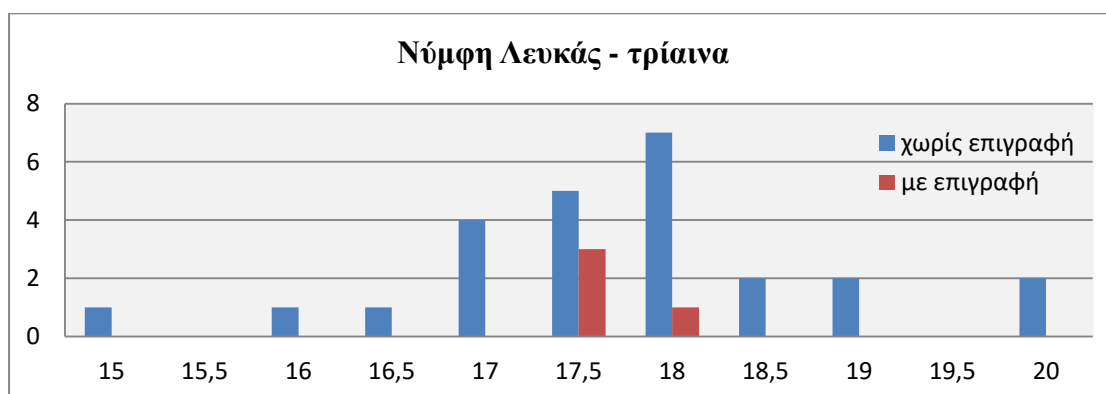
Γράφημα 164: Κατανομή βάρους χάλκινων νομισμάτων Πήγασος - πρόρα, ΣΤ΄ περίοδος (υποδιαίρεση Γ').

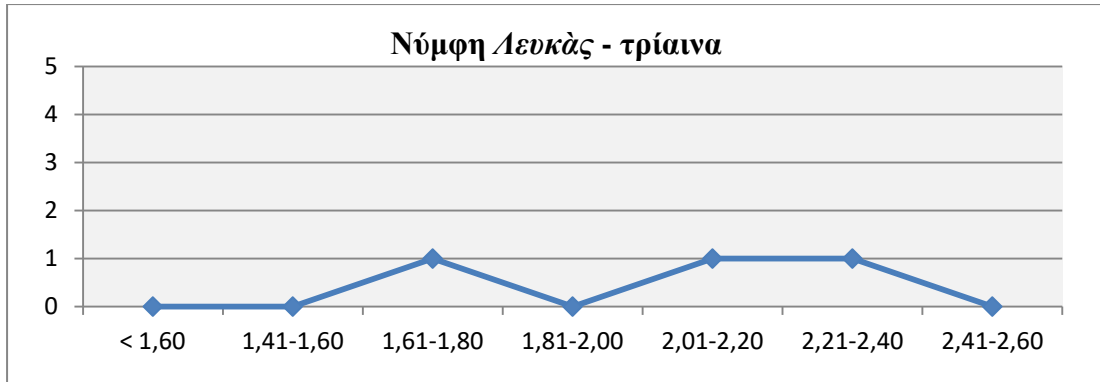
Γράφημα 165: Διάμετρος χάλκινων νομισμάτων Πήγασος - πρόρα, ΣΤ΄ περίοδος (υποδιαίρεση Γ΄).

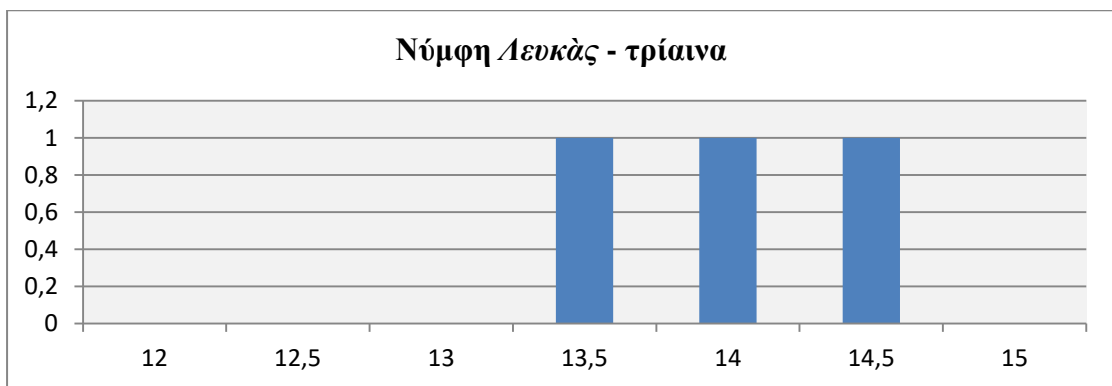
Γράφημα 166: Κατανομή βάρους χάλκινων νομισμάτων Νύμφη Λευκάς - τρίαίνα, ΣΤ΄ περίοδος (υποδιαίρεση Α΄).

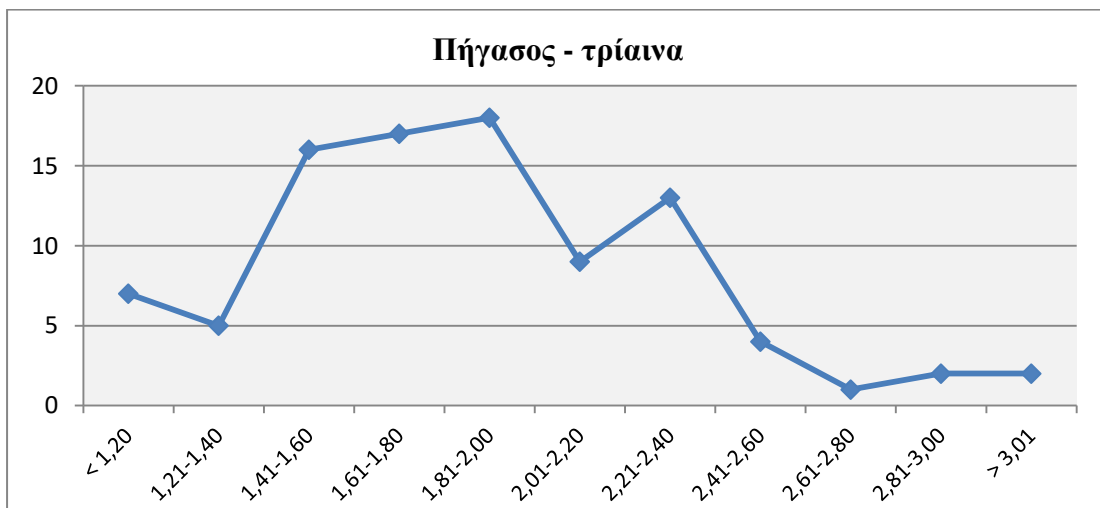
Γράφημα 167: Διάμετρος χάλκινων νομισμάτων Νύμφη Λευκάς - τρίαίνα, ΣΤ΄ περίοδος (υποδιαίρεση Α΄).

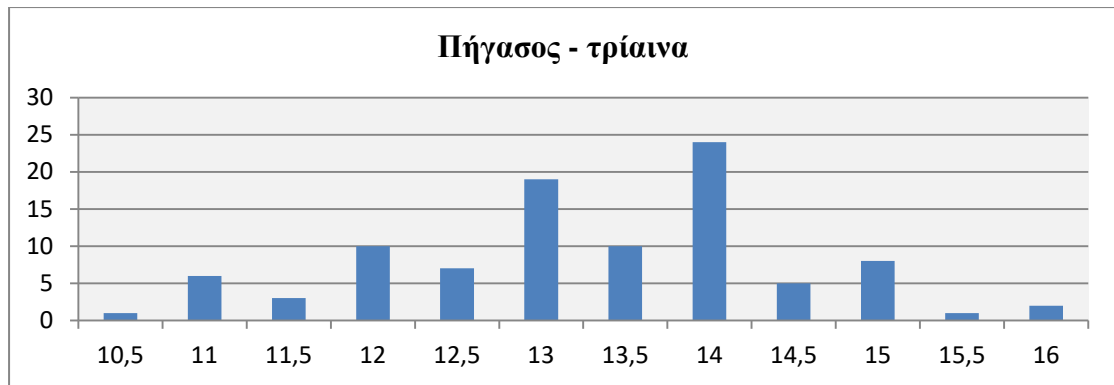
Γράφημα 168: Κατανομή βάρους χάλκινων νομισμάτων Νύμφη Λευκάς - τρίαίνα, ΣΤ΄ περίοδος (υποδιαίρεση Γ΄).

Γράφημα 169: Διάμετρος χάλκινων νομισμάτων Νύμφη Λευκάς - τρίαίνα, ΣΤ΄ περίοδος (υποδιαίρεση Γ΄).

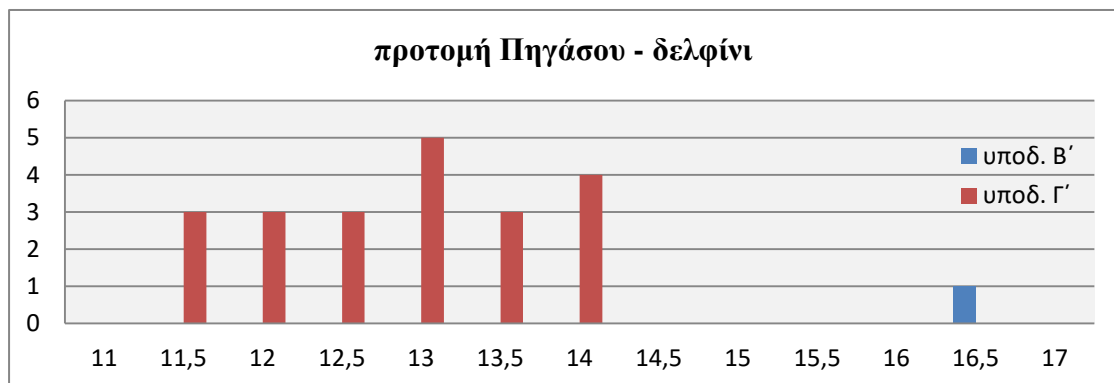
Γράφημα 170: Κατανομή βάρους χάλκινων νομισμάτων Πήγασος - τρίαίνα, ΣΤ΄ περίοδος (υποδιαίρεση Γ΄).

Γράφημα 171: Διάμετρος χάλκινων νομισμάτων Πήγασος - τρίαينا, ΣΤ' περίοδος (υποδιαίρεση Γ').

Γράφημα 172: Κατανομή βάρους χάλκινων νομισμάτων προτομή Πηγάσου - δελφίνι, ΣΤ' περίοδος (υποδιαίρεσεις Β'-Γ').

Γράφημα 173: Διάμετρος χάλκινων νομισμάτων προτομή Πηγάσου - δελφίνι, ΣΤ' περίοδος (υποδιαίρεσεις Β'-Γ').

Τύποι	Βάρος	Διάμετρος	Υποδιαίρεση
Αθηνά - Χίμαιρα	5.21-5.40 γρ.	19 χιλ.	υποδιαίρεση Α΄
Αθηνά - Χίμαιρα	2.81-3.00 γρ.	15 χιλ.	υποδιαίρεση Β΄
Αχελώος - Χίμαιρα	5.21-5.40 γρ.	19-20 χιλ.	υποδιαίρεση Α΄
Αχελώος - τρίαίνα	3.21-3.40 γρ.	16 χιλ.	υποδιαίρεση Β΄
Απόλλων - Χίμαιρα	3.41-3.60 γρ.	16-17 χιλ.	υποδιαίρεση Β΄
Απόλλων - πρόρα	3.61-3.80 γρ.	18 χιλ.	υποδιαίρεση Β΄
Απόλλων - πρόρα	2.41-2.60 γρ.	15 χιλ.	υποδιαίρεση Γ΄
Πήγασος - πρόρα	1.81-2.00 γρ.	15 χιλ.	υποδιαίρεση Γ΄
Νύμφη Λευκάς - τρίαίνα	4.21-4.40 γρ.	18 χιλ.	υποδιαίρεση Α΄
Νύμφη Λευκάς - τρίαίνα ¹¹²³	4.01-5.40 γρ.	17.5 χιλ.	υποδιαίρεση Α΄
Νύμφη Λευκάς - τρίαίνα	1.61-2.40 γρ.	13.5-14.5 χιλ.	υποδιαίρεση Γ΄
Πήγασος - τρίαίνα	1.81-2.00 γρ.	14 χιλ.	υποδιαίρεση Γ΄
Προτομή Πηγάσου - δελφίни	4.60 γρ.	16.5 χιλ.	υποδιαίρεση Β΄
Προτομή Πηγάσου - δελφίни	1.81-2.00 γρ.	13 χιλ.	υποδιαίρεση Γ΄

Συγκεντρωτικός πίν. 11 με τις συχνότερες τιμές βάρους και διαμέτρου των χάλκινων υποδιαίρεσεων της **ΣΤ΄ περιόδου**.

Στην υποδιαίρεση Α΄ το βάρος των νομισμάτων κυμαίνεται συχνότερα από 5.21 έως 5.40 γρ., αν και καταγράφονται πολλά νομίσματα, το βάρος των οποίων ξεπερνάει τα 6.00 γρ.¹¹²⁴ [βλ. γράφημα 150 (Αθηνά – Χίμαιρα) και 154 (Αχελώος – Χίμαιρα)] και έχουν διάμετρο 18-21 χιλ. Στη μεγαλύτερη χάλκινη υποδιαίρεση (Α΄) θα μπορούσαμε να κατατάξουμε, επίσης, τον τύπο Νύμφη Λευκάς – τρίαίνα (γράφημα 166). Προβληματική είναι η κατάταξη του τύπου Απόλλων / πρόρα, καθώς βρίσκεται κάπου στο ενδιάμεσο μεταξύ υποδιαίρεσης Α΄ και Β΄. Η συχνότερη τιμή βάρους του τύπου είναι 3.61-3.80 γρ. (βλ. γράφημα 160) και προσεγγίζει την υποδιαίρεση Β΄, αν και καταγράφονται και τιμές μεγαλύτερες των 4.00 γρ. Αντίθετα η διάμετρος των νομισμάτων αυτών είναι 18-20 χιλ. (γράφημα 161) και παραπέμπει στην υποδιαίρεση Α΄. Στο γράφημα 166 εμφανίζεται μία αταξία στα βάρη του τύπου Νύμφη Λευκάς – τρίαίνα με τη συχνότερη τιμή βάρους να εντοπίζεται μεταξύ του 4.21 και 4.40 γρ., η οποία, όμως, δε μπορεί να θεωρηθεί αξιόπιστη, λόγω του μικρού δείγματος. Η παρουσία νομισμάτων με βάρος μεγαλύτερο των 5.00 γρ. σχετίζεται, όπως και στην περίπτωση των τύπων Αθηνά – Χίμαιρα και Αχελώος – Χίμαιρα, με επικεκομμένα νομίσματα. Η συχνότερη διάμετρος εντοπίζεται στα 17-18 χιλ. (γράφημα 167).

¹¹²³ Αφορά στις ενεπίγραφες κοπές με το όνομα ΛΕΥΚΑΣ.

¹¹²⁴ Το αυξημένο βάρος των νομισμάτων αυτών οφείλεται στο γεγονός ότι στη συντριπτική πλειονότητά τους είναι επικεκομμένα σε χάλκινα νομίσματα του Φιλίππου Β΄ της Μακεδονίας.

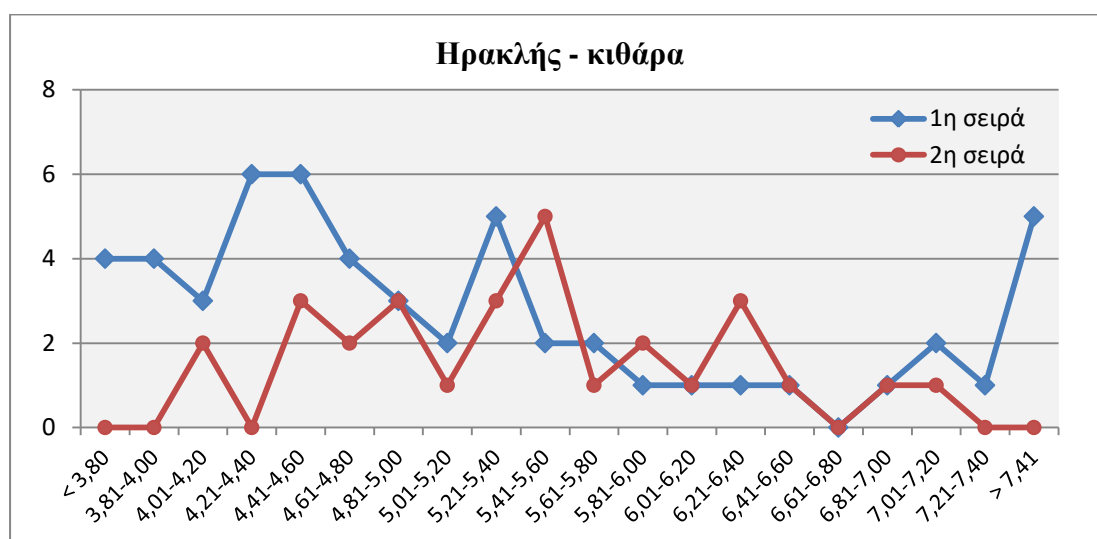
Στην υποδιαίρεση Β΄ το βάρος των νομισμάτων κυμαίνεται συνηθέστερα μεταξύ 2.81-3.60 γρ. (βλ. γράφημα 152, 156 και 158) και η διάμετρος 15-18 χιλ. (βλ. γράφημα 153, 157 και 159). Η κατάταξη του τύπου προτομή Πηγάσου – δελφίνι στην υποδιαίρεση Β΄ είναι επισφαλής, καθώς έχει εντοπιστεί μόνο ένα νόμισμα και στηρίζεται κυρίως στη διάμετρο του νομίσματος (βλ. γράφημα 173).

Το βάρος των νομισμάτων που ταξινομούνται στην υποδιαίρεση Γ΄ κυμαίνεται από 1.61 έως 2.60 γρ., βάσει των γραφημάτων 162, 164, 168, 170 και 173, και η διάμετρος 13-15 χιλ.

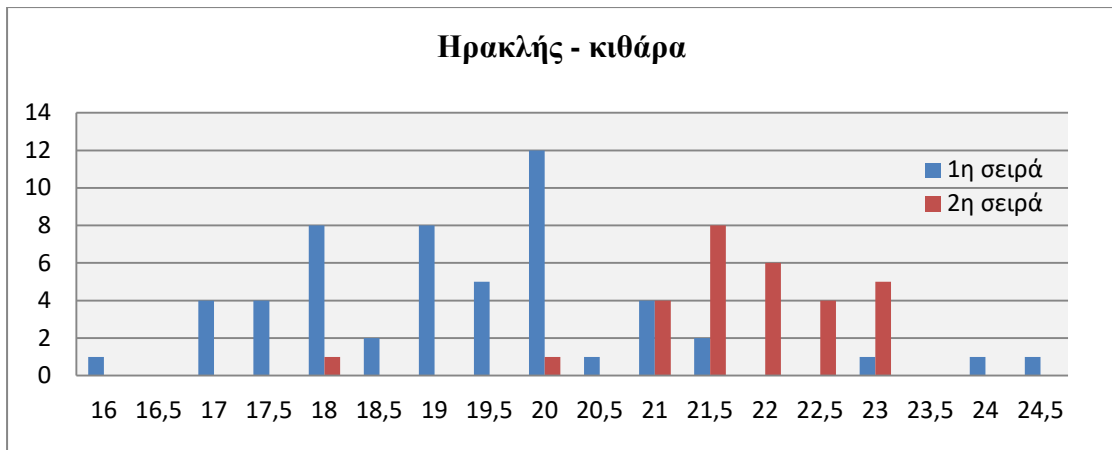
Μεταξύ των χάλκινων νομισμάτων της Ε΄ και της ΣΤ΄ περιόδου δεν παρατηρούνται διαφοροποιήσεις ως προς τις διακυμάνσεις στα βάρη και τη συχνότερη διάμετρο ανά υποδιαίρεση.

Z΄ περίοδος

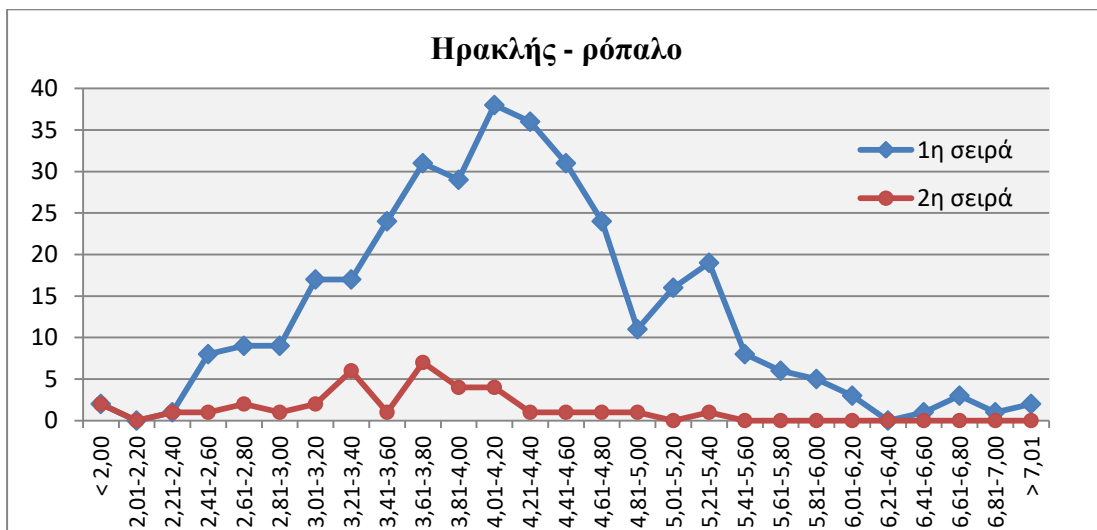
Κατά την **Z΄ περίοδο** εκδίδονται από το τοπικό νομισματοκοπείο χάλκινα νομίσματα που αναπαράγουν την εικονογραφία των αργυρών, εισάγονται, όμως, και νέοι τύποι. Τα συνολικά 839 νομίσματα, της 1^{ης} και 2^{ης} σειράς, ταξινομούνται, επίσης, σε τρεις υποδιαίρεσεις (Α΄-Γ΄), όπως και κατά την ΣΤ΄ περίοδο. Πρόκειται για τους εξής τύπους: Ηρακλής – κιθάρα, Ηρακλής – ρόπαλο, Αφροδίτη – πρόρα, Απόλλων – κιθάρα ή λύρα, φλεγόμενος βωμός – περιστέρι, ελάφι – μηνίσκος.

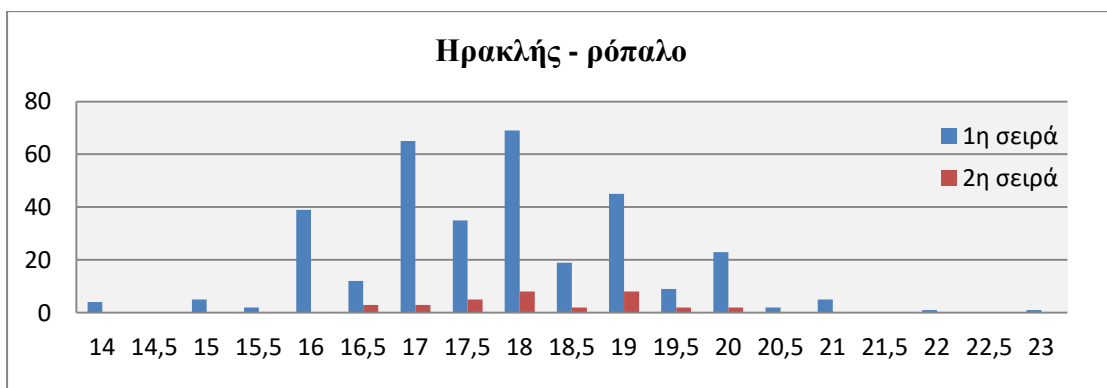
Γράφημα 174: Κατανομή βάρους χάλκινων νομισμάτων Ηρακλής – κιθάρα, Z΄ περίοδος (υποδιαίρεση Α΄).

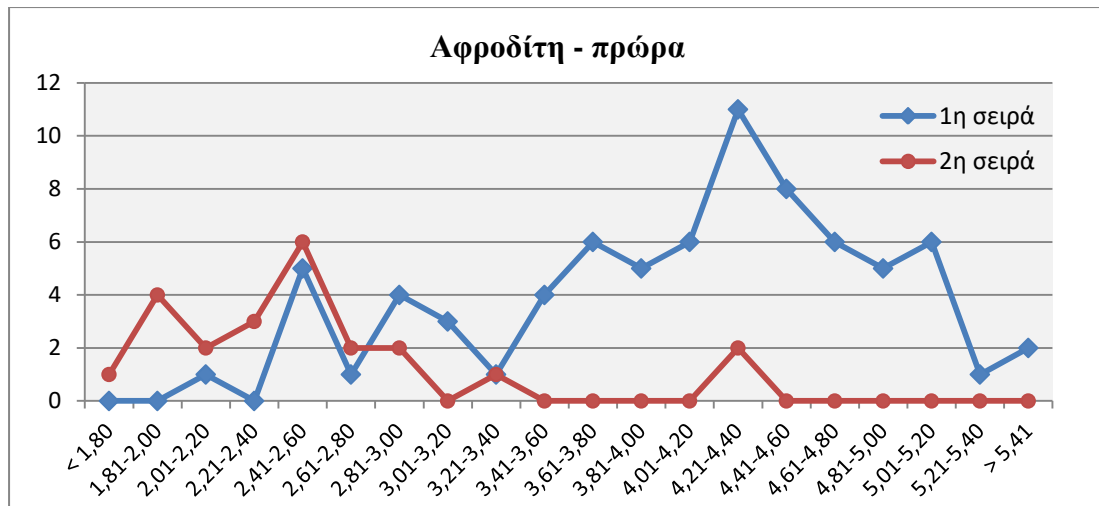
Γράφημα 175: Διάμετρος χάλκινων νομισμάτων Ηρακλής – κιθάρα, Ζ' περίοδος (υποδιαίριση Α').

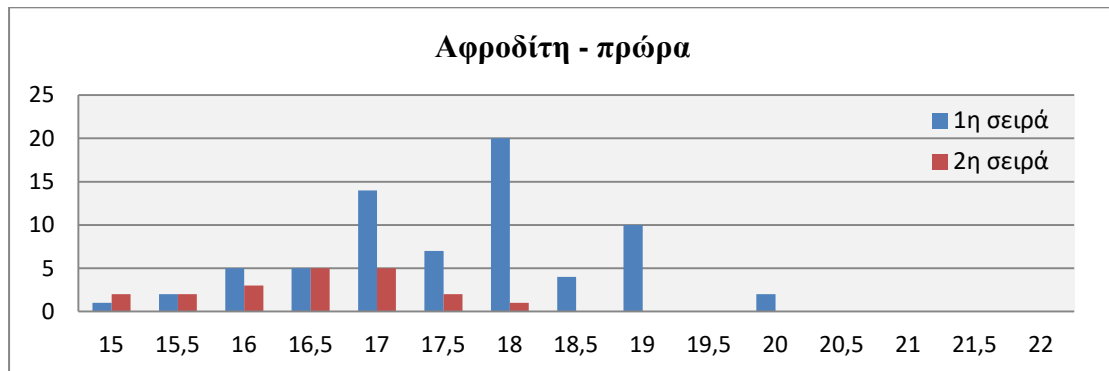
Γράφημα 176: Κατανομή βάρους χάλκινων νομισμάτων Ηρακλής – ρόπαλο, Ζ' περίοδος (υποδιαίριση Β').

Γράφημα 177: Διάμετρος χάλκινων νομισμάτων Ηρακλής – ρόπαλο, Ζ' περίοδος (υποδιαίριση Β').

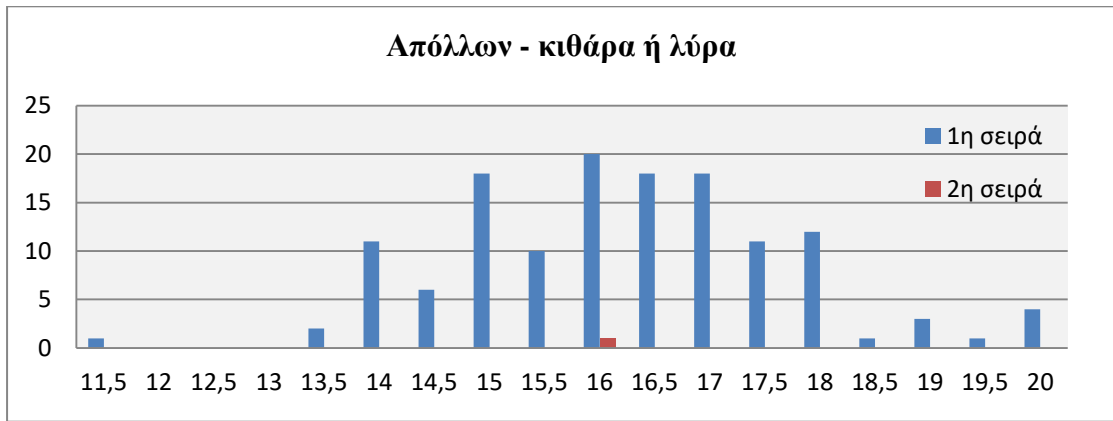
Γράφημα 178: Κατανομή βάρους χάλκινων νομισμάτων Αφροδίτη - πρώρα, Ζ' περίοδος (υποδιαίρεση Β').

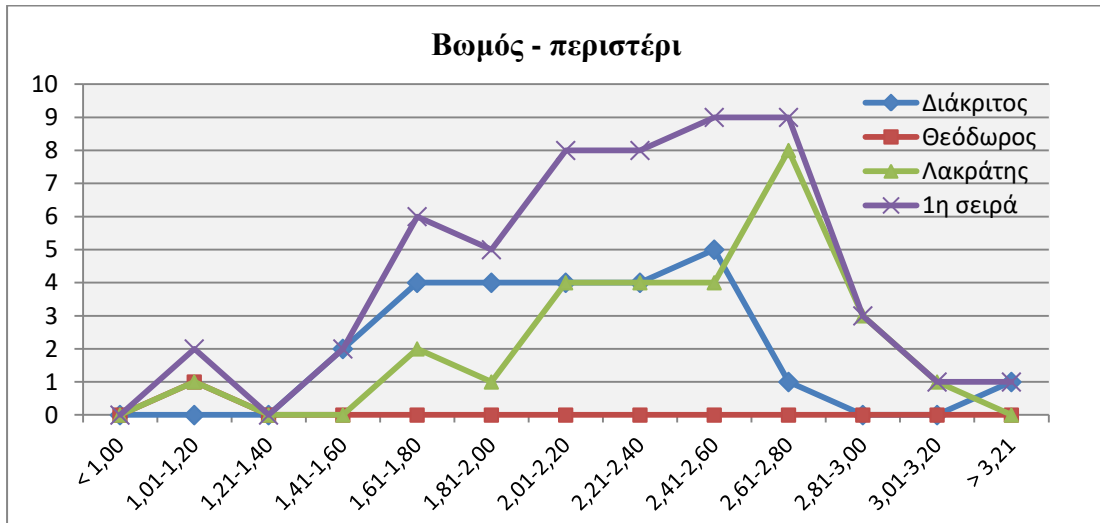
Γράφημα 179: Διάμετρος χάλκινων νομισμάτων Αφροδίτη - πρώρα, Ζ' περίοδος (υποδιαίρεση Β').

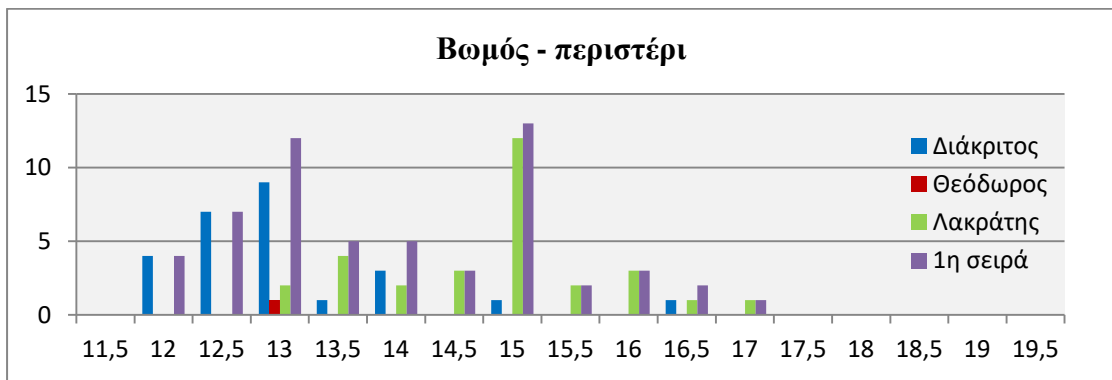
Γράφημα 180: Κατανομή βάρους χάλκινων νομισμάτων Απόλλων – κιθάρα ή λύρα, Ζ' περίοδος (υποδιαίρεση Γ').

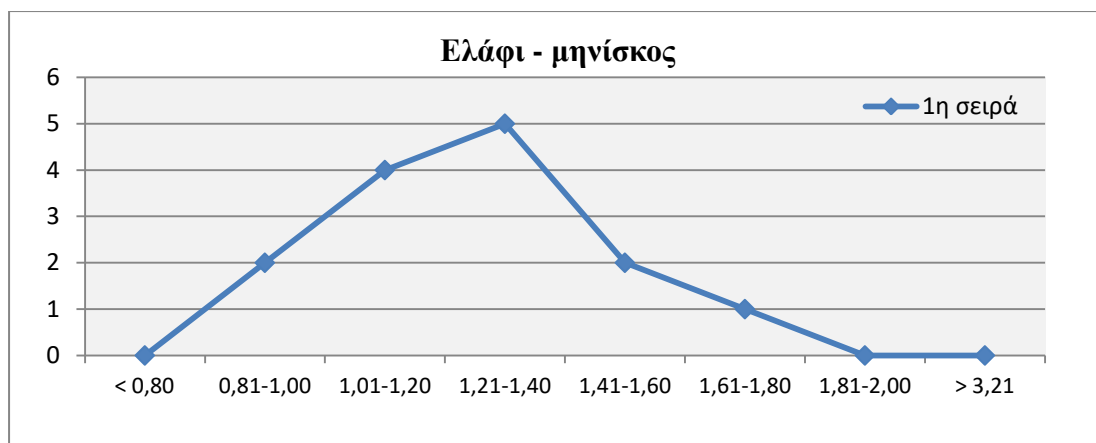
Γράφημα 181: Διάμετρος χάλκινων νομισμάτων Απόλλων – κιθάρα ή λύρα, Ζ' περίοδος (υποδιαίρεση Γ').

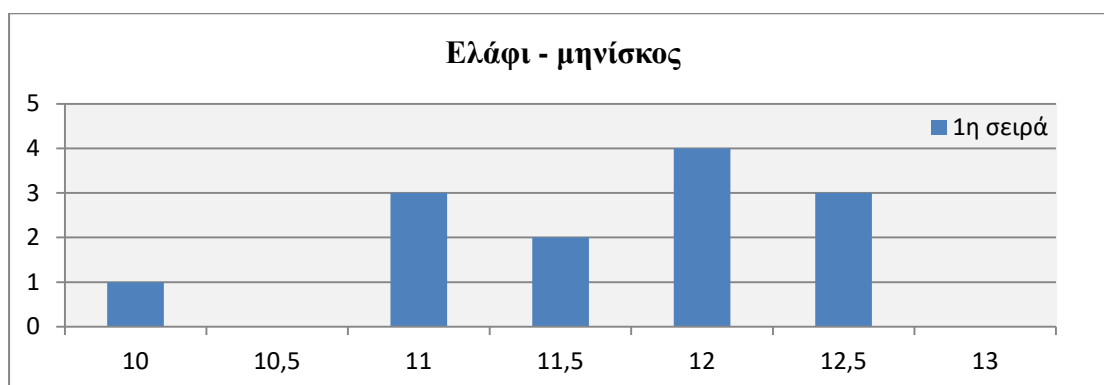
Γράφημα 182: Κατανομή βάρους χάλκινων νομισμάτων Βωμός - περιστέρι, Ζ' περίοδος, 1^η σειρά (υποδιαίρεση Γ').

Γράφημα 183: Διάμετρος χάλκινων νομισμάτων βωμός – περιστέρι, Ζ' περίοδος, 1^η σειρά (υποδιαίρεση Γ').

Γράφημα 184: Κατανομή βάρους χάλκινων νομισμάτων ελάφι - μηνίσκος, **Z'** περίοδος [υποδιαίρεση Δ' (;)].

Γράφημα 185: Διάμετρος χάλκινων νομισμάτων ελάφι – μηνίσκος, **Z'** περίοδος [υποδιαίρεση Δ' (;)].

Το βάρος, αλλά και η διάμετρος των νομισμάτων της υποδιαίρεσης Α' Ηρακλής – κιθάρα, παρουσιάζουν μεγάλη αστάθεια, όπως δείχνουν τα γραφήματα 174 και 175, τόσο στην **1^η**, όσο και τη **2^η σειρά**. Κατά την **1^η σειρά** η συχνότερη τιμή βάρους εντοπίζεται μεταξύ 4.21-4.60 γρ. με διάμετρο στα 20 χιλ., με εξαίρεση την πλειονότητα των εκδόσεων με το όνομα ΦΙΛΩΤΑΣ, οι οποίες εμφανίζουν βάρη που ξεπερνούν τα 10.00 γρ. και διάμετρο κυμαινόμενη μεταξύ 19.5-24.5 γρ.¹¹²⁵ Η συχνότερη τιμή βάρους για τη **2^η σειρά** κυμαίνεται μεταξύ 5.41-5.60 γρ. και η διάμετρος μεταξύ 21.5 και 23 χιλ.

Στην υποδιαίρεση Β' ταξινομούνται οι τύποι Ηρακλής – ρόπαλο (γραφήματα 176-177) με συχνότερο βάρος 4.01-4.20 γρ. και διάμετρο 17-18 χιλ. στην **1^η σειρά**

¹¹²⁵ Οι εκδόσεις αυτές θεωρούμε ότι κόβονται προς το τέλος της **1^{ης} σειράς** βάσει της τεχνολογίας, αλλά και της χρήσης του C αντί του Σ στο τέλος του ονόματος.

και 3.21-3.80 γρ. και 18-19 χιλ. στη **2^η σειρά**, και Αφροδίτη – πρόρα (γραφήματα 178-179) με συχνότερο βάρος 4.21-4.40 γρ. και διάμετρο 18 χιλ. στην **1^η σειρά** και 2.41.-2.60 γρ. και διάμετρο 16.5-17 χιλ. στη **2^η σειρά**.

Το βάρος των νομισμάτων της **1^{ης}** και **2^{ης} σειράς** που ταξινομούνται στην υποδιαίρεση Γ', Απόλλων – κιθάρα ή λύρα και βωμός – περιστέρι, κυμαίνεται από 2.21 έως 2.80 γρ., βάσει των γραφημάτων 180 και 182, και η διάμετρος 13-17 χιλ. (γραφήματα 181 και 183). Αταξία παρατηρείται στις μετρήσεις των νομισμάτων με το όνομα ΛΑΚΡΑΤΗΣ, καθώς τόσο το βάρος, όσο και η διάμετρος τους εμφανίζονται αυξημένα.

Τέλος, ο τύπος ελάφι – μηνίσκος (γραφήματα 184-185) που ταξινομείται στην **1^η σειρά** εμφανίζει συχνότερη τιμή βάρους 1.21-1.40 γρ. και συχνότερη διάμετρο 12 χιλ. Εικάζουμε ότι ίσως να πρόκειται για μία νέα υποδιαίρεση, Δ', κυρίως λόγω του χαμηλού βάρους που φαίνεται να είναι το μισό της υποδιαίρεσης Γ'.

Βάσει των ανωτέρω γραφημάτων φαίνεται ότι η Λευκάδα εκδίδει κατά κανόνα χάλκινα νομίσματα που ταξινομούνται σε τρεις υποδιαίρεσεις, όπως συμβαίνει σε πλείστες ελληνικές πόλεις, αλλά και στη μητρόπολή της, Κόρινθο.¹¹²⁶ Εξαιρεση, ίσως αποτελεί η παραγωγή της στην **Ζ' περίοδο**, κατά την οποία πιθανόν εκδίδει και μία βραχύβια μικρότερη υποδιαίρεση (Δ').

Ως προς την αξία και την ονομασία των υποδιαίρεσεων παρατηρούμε τα ακόλουθα: οι πόλεις αρχικά εκδίδουν μία μόνο χάλκινη υποδιαίρεση, η οποία συνήθως αποτελεί τη βάση και τη μικρότερη υποδιαίρεση που σταθμητικού κανόνα που χρησιμοποιείται.¹¹²⁷ Στην περίπτωση, βέβαια, της Λευκάδας τα πρώτα χάλκινα νομίσματά της ταξινομούνται στην υποδιαίρεση Β' (τύπος: έφιππος Βελλεροφόντης – Χίμαιρα). Η μικρότερη υποδιαίρεση (Γ') ταυτίζεται με τον *χαλκοῦν*, στον οποίον ο Tod αναγνώρισε πολλαπλάσια και σε μία μόνο περίπτωση μικρότερη

¹¹²⁶ Kroll 1993, σ. 38, υποσ. 62· Grandjean 1998, σ. 34. Στο ίδιο συμπέρασμα έχει καταλήξει κ η κ. Παπαευαγγέλου-Γκενάκου (2004, σσ. 45-47) στη μελέτη της για τη χάλκινη νομισματοκοπία των θεσσαλικών πόλεων. Αντίθετα ο Kroll (1993, σσ. 37-39), βάσει της μελέτης του για τα χάλκινα αθηναϊκά νομίσματα της Αγοράς, πρότεινε πέντε υποδιαίρεσεις. Ο Hoover (2014, αρ. 859-884) προτείνει μία ταξινόμηση σε πέντε υποδιαίρεσεις.

¹¹²⁷ Marcellesi 2011, σ. 259.

υποδιαίρεση.¹¹²⁸ Διέκρινε, επίσης, δύο σταθμητικούς κανόνες για την έκδοση των χάλκινων νομισμάτων, τον αιγινητικό και τον αττικό, σύμφωνα με τον οποίους ο *χαλκοῦς* αντιστοιχεί στο 1/12 ή στο 1/8 του οβολού, αντίστοιχα.¹¹²⁹ Το ημιωβόλιο θεωρείται ως η μεγαλύτερη χάλκινη υποδιαίρεση (Α΄) και το τεταρτημόριον η μεσαία (Β΄).¹¹³⁰

Πιθανολογούμε ότι η Λευκάδα υιοθέτησε τον αττικό σταθμητικό κανόνα με την υποδιαίρεση Α΄ να αντιστοιχεί σε *ήμιωβόλιον* ή *τετράχαλκον* βάρους 4-6 γρ. και διαμέτρου 18-20 χιλ., την υποδιαίρεση Β΄ σε *τεταρτημόριον* ή *δίχαλκον* βάρους 2.80-4 γρ και διαμέτρου 15-17 χιλ. και την υποδιαίρεση Γ΄ σε *χαλκοῦν* βάρους 1.80-2.50 γρ. και διαμέτρου 13-15 χιλ. Κατά την **ΣΤ΄ περίοδο** καταγράφεται μία γενικότερη αταξία στις τιμές του βάρους και της διαμέτρου ανά υποδιαίρεση, οι οποίες συνηθέστερα εμφανίζονται αυξημένες.

Η μελλοντική περαιτέρω έρευνα της χάλκινης παραγωγής της Λευκάδας, αλλά και τυχόν η δημοσίευση μετρολογικών εργασιών νομισματοκοπειών κορινθιακών αποικιών, αλλά και πόλεων της ευρύτερης περιοχής της Δυτικής Ελλάδας θα συμβάλλει στην καλύτερη προσέγγιση του θέματος.

¹¹²⁸ Για τα πολλαπλάσια του *χαλκοῦς*, βλ. Tod 1946, σσ. 49-54 και για την υποδιαίρεση, βλ. *eiusdem* 1945, σσ. 112-115. Βλ. επίσης, Piccard 1998, σσ. 13-15.

¹¹²⁹ Βλ. Tod 1946, σσ. 47-49, 55-62· Piccard 1998, σσ. 8-10· Psoma 1998, σσ. 21-26· Marcellesi 2010, σ. 259.

¹¹³⁰ Tod 1946, σ. 51· Marcellesi 2010, σ. 259· Psoma 2012, σ. 13. Αντίθετα, η κ. Παπαευαγγέλου-Γκενάκου (2004, σσ. 33-50, και ειδικότερα σ. 47), βάσει της μελέτης της για τα μετρολογικά ζητήματα των θεσσαλικών χάλκινων εκδόσεων κατέληξε στο συμπέρασμα, ότι τόσο στη Θεσσαλία, όσο και στη Φωκίδα και τη Βοιωτία η μεγαλύτερη νομισματική αξία αντιστοιχεί στο *τρίχαλκον* με μικρότερες υποδιαίρεσεις το *δίχαλκον* και τον *χαλκοῦν*.

2. «Θησαυροί»

Σύμφωνα με τα στοιχεία του *Inventory of Greek Coin Hoards*, τη σειρά των *Coin Hoards I-X*, το *Coin Index* του έργου *Pegasi* του Calciati, καθώς τις σχετικές δημοσιεύσεις για τις ανασκαφικές έρευνες των Εφορειών Αρχαιοτήτων, εκδόσεις της Λευκάδας, αργυρές και χάλκινες, έχουν εντοπιστεί σε 91 «θησαυρούς».¹¹³¹ Οι «θησαυροί» χρονολογούνται από τις αρχές του 5^{ου} έως και τον 1^ο αι. π.Χ., οπότε και σταματάει η νομισματική δραστηριότητα της Λευκάδας.¹¹³² Οι μεγάλες νομισματικές εκδόσεις της, οι στατήρες και τα δίδραχμα, που κάλυπταν τις εμπορικές και στρατιωτικές δραστηριότητές της, εντοπίζονται κυρίως σε θησαυρικά σύνολα εκτός των ορίων της πόλης, συγκριτικά με τα χάλκινα νομίσματα.

Οι «θησαυροί» παρουσιάζουν ομοιομορφία ως προς τη σύνθεση, τουλάχιστον όσον αφορά στους «θησαυρούς» με τους Πηγάσους του 4^{ου} αι. π.Χ. και του α΄ μισού του 3^{ου} αι. π.Χ.¹¹³³ Οι πώλοι της Λευκάδας απαντούν συνηθέστερα με σύγχρονες εκδόσεις της Κορίνθου και των αποικιών της, Αμβρακίας και Ανακτορίου, αλλά και με εκδόσεις πόλεων της Σικελίας και της Κάτω Ιταλίας. Κατά το β΄ μισό του 4^{ου} αι. π.Χ. εμφανίζονται στους «θησαυρούς» εκδόσεις του Θυρρείου, του Άργους Αμφιλοχικού και άλλων Ακαρνανικών πόλεων, αλλά και περιοχών του ευρύτερου βορειοδυτικού χώρου, όπως η Κέρκυρα και οι πόλεις της Ιλλυρίας, Απολλωνία και Δυρράχιο.

¹¹³¹ Νομίσματα της Λευκάδας θα πρέπει να αναζητηθούν και σε άλλους «θησαυρούς», οι οποίοι αναφέρουν επιγραμματακά στη σύνθεσή τους το όρο *Πήγασοι* ή *αποικίες της Κορίνθου*.

¹¹³² Η απαρίθμηση των πόλεων και των περιοχών κατά την παρουσίαση των «θησαυρών» γίνεται γεωγραφικά κατά το *Historia Numorum*. Ως χρονολογία απόκρυψης αναφέρεται η χρονολογία του *IGCH* και των *CH*, εκτός και αν δηλώνεται διαφορετικά. Οι θέσεις εντοπισμού των «θησαυρών» παρουσιάζονται στη γλώσσα που έχουν καταγραφεί στο *IGCH* και τα *CH*, εκτός από τις περιοχές του σημερινού ελλαδικού χώρου. Νεότερα θησαυρικά σύνολα παρουσιάζονται στη γλώσσα δημοσίευσής τους.

¹¹³³ Βλ. Μπονέλου 2004, σσ. 226-227, πιν. 1.

1. Κέρκυρα 1985, CH VIII, 53.

Χρονολογία απόκρυψης: 480 π.Χ. ή πριν το 450 π.Χ.¹¹³⁴

Περιεχόμενο: 11+ αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις της Κέρκυρας, της Κορίνθου (Α' περίοδος, 3^η σειρά και Β' περίοδος, 2^η σειρά)¹¹³⁵ και της Λευκάδας. Πιθανόν να αποτελούσε μέρος του «θησαυρού» **άγνωστη θέση, πριν το 1985, CH VIII, 52** που χρονολογείται την ίδια περίοδο και με ανάλογη σύνθεση (Κέρκυρα, Κόρινθος).

Στη Λευκάδα αποδίδεται ένας στατήρας, τουλάχιστον, που ανήκει στην **Β' περίοδο, 3^η σειρά**.

2. Asyut 1968/1969, IGCH 1644, CH II, 17· IV, 11· VIII, 44· IX, 680.

Χρονολογία απόκρυψης: μετά το 475 π.Χ.¹¹³⁶

Περιεχόμενο: 681+ αργυρές εκδόσεις και έξι πέταλα.¹¹³⁷

Πρόκειται για ένα εξαιρετικά σημαντικό εύρημα των αρχαϊκών χρόνων, το οποίο περιλαμβάνει πλήθος εκδοτριών αρχών, πλέον των εξήντα νομισματοκοπειών από τη Σικελία και την Κάτω Ιταλία, τη Μακεδονία και τα θρακομακεδονικά φύλα, τον κυρίως ελλαδικό χώρο, τα νησιά του Αιγαίου, την Κύπρο, την Ασία και την Αίγυπτο.¹¹³⁸ Η χρονολογία απόκρυψής του αποτέλεσε αντικείμενο έρευνας πολλών μελετητών.¹¹³⁹

Στον «θησαυρό» εντοπίστηκε μόλις ένας στατήρας Λευκάδας, από τις πρωιμότερες εκδόσεις της πόλης που ανήκει στην **Β' περίοδος, 1^η σειρά**, αρκετά εφθαρμένος.

¹¹³⁴ Η Coupar (2000, σ. 225) χρονολογεί τον «θησαυρό» βάσει των εκδόσεων της Κορίνθου πριν το 450 π.Χ. Η Nicolet-Pierre (2009_β, σσ. 103-116) ανεβάζει τη χρονολόγηση γύρω στο 480 π.Χ., η οποία ταιριάζει περισσότερο με την κατάταξη των νομισμάτων της Λευκάδας.

¹¹³⁵ Κρίνουμε σκόπιμο να αναφέρουμε την περίοδο ή και τη σειρά ενίοτε των κορινθιακών νομισμάτων, σύμφωνα με το έργο του Ravel, καθώς η Λευκάδα σε μεγάλο βαθμό υιοθετεί την εικονογραφική και τυπολογική εξέλιξη της κορινθιακής νομισματοκοπίας.

¹¹³⁶ Σχετικά με τη χρονολόγηση, βλ. Kraay 1977_α, σ. 198· Coupar 2000, σσ. 217-218.

¹¹³⁷ Kroll 2001, σ. 5.

¹¹³⁸ Ο «θησαυρός» δημοσιεύτηκε αναλυτικά από τους Price και Waggoner το 1975.

¹¹³⁹ Breglia 1974-1975, σσ. 231-237· Cahn 1977, σσ. 279-287· Kraay 1977_α, σσ. 189-198· Kagan 1987, σσ. 21-28· Liampi 2005_α, σ. 263, υποσ. 609.

3. Gaza 1960.

Χρονολογία απόκρυψης: μετά το 480-475 π.Χ.

Περιεχόμενο: 29 αργυρές εκδόσεις.¹¹⁴⁰

Ο «θησαυρός» περιείχε, σύμφωνα με τα αρχεία του ιδιοκτήτη, εκδόσεις θρακομακεδονικών φύλων, της Λευκάδας, των Δελφών, της Αθήνας, της Λυκίας και της Κυρήνης.¹¹⁴¹ Η σύνθεσή του θυμίζει τον «θησαυρό» του Asyut, αν και απουσιάζουν οι εκδόσεις της Αίγινας που αποτελούσαν περίπου το 10%.

Εντοπίστηκε ένας στατήρας Λευκάδας, ο οποίος ανήκει στη **Β' περίοδο, 2^η σειρά**, αρκετά εφθαρμένος.

4. Catania, Sicily 1978, CH V, 6.

Χρονολογία απόκρυψης: 460 π.Χ.¹¹⁴²

Περιεχόμενο: 8+ αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε επτά στατήρες Κορίνθου (Α' περίοδος, 3^η σειρά και Β' περίοδος, 2^η σειρά) και έναν Λευκάδας, τουλάχιστον.¹¹⁴³ Ο στατήρας της Λευκάδας ανήκει στη **Β' περίοδο, 3^η σειρά**.¹¹⁴⁴

5. Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;), CH I, 13· V, 7.

Χρονολογία απόκρυψης: 460-455 π.Χ.

Περιεχόμενο: 133 αργυρές εκδόσεις.¹¹⁴⁵

¹¹⁴⁰ Από το σύνολο του «θησαυρού» είκοσι- επτά νομίσματα δημοπρατήθηκαν στη δημοπρασία CNG Triton 19, 5 January 2016, lot 82 "The Ghazzat Hoard", ενώ τα δύο τριδραχμα των Δελφών είχαν ήδη πωληθεί από τον ιδιοκτήτη.

¹¹⁴¹ Για τη δημοσίευση του «θησαυρού», βλ. Sánchez - Castro 2015, σσ. 1-8, πιν 1-5.

¹¹⁴² Λόγω της απουσίας εκδόσεων της Αθηνάς με ενώτιο η Coupar (2000, σ. 236), τοποθετεί τον «θησαυρό» πριν τον 450 π.Χ. περ.

¹¹⁴³ Cutroni Tusa 1987, σ. 70· Coupar 2000, σσ. 235-236, 240.

¹¹⁴⁴ Κατά την Coupar (2000, σ. 235) η έκδοση της Λευκάδας παρουσιάζει ομοιότητες με έκδοση της Κορίνθου (Coupar 2000, αρ. καταλόγου 275) και πρέπει να είναι σύγχρονες.

¹¹⁴⁵ Στο CH I (σ. 7) αναφέρονται 136 νομίσματα.

Ο «θησαυρός» περιείχε στατήρες Κορίνθου (Α΄ περίοδος, 2^η-3^η σειρά, Β΄ περίοδος, 1^η-3^η σειρά και Γ΄ περίοδος, 1^η σειρά)¹¹⁴⁶ και Λευκάδας.¹¹⁴⁷ Οι 32 στατήρες της Λευκάδας ανήκουν στην **Β΄ περίοδο**, και κατανέμονται στις **σειρές 1-6**.

6. Malayer, Media 1934, IGCH 1790.

Χρονολογία απόκρυψης: 440 π.Χ. περ.¹¹⁴⁸

Περιεχόμενο: 394+ αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις της Μεσσήνης (Ζάγκλη) και των Συρακουσών, του Αλεξάνδρου Α΄ της Μακεδονίας, των Βισαλτών, της Ακάνθου, της Τορώνης, της Κέρκυρας, της Λευκάδας, της Θήβας, της Αθήνας, της Αίγινας, της Μήλου, της Σινώπης, των Κλαζομενών, της Χίου, της Σάμου, της Καύνου, της Κνίδου, της Καρπάθου, της Λίνδου, της Λυκίας, σατραπών της Περσίας, του Κιτίου, της Σαλαμίνας, της Σιδώνας, της Τύρου, της Περσίας και της Βάρκης.¹¹⁴⁹

Η Λευκάδα εκπροσωπείται με ένα αρχαϊκό στατήρα, χωρίς περισσότερες πληροφορίες.

7. Κόρινθος 1952-1953, IGCH 25.

Χρονολογία απόκρυψης: πριν το 431 π.Χ.¹¹⁵⁰

Περιεχόμενο: 250+ αργυρές εκδόσεις.¹¹⁵¹

¹¹⁴⁶ Ένας στατήρας της Κορίνθου είναι επικεκομμένος σε κερκυραϊκό στατήρα, βλ. Coupar 2000, σ. 225.

¹¹⁴⁷ Kraay 1979_β, σσ. 19-33, πιν. 3-9· Calciati 1990, σ. 710· Coupar 2000, σσ. 226-228, 240. Ο Kraay πρώτος προσπάθησε να προσεγγίσει τη νομισματική παραγωγή της Λευκάδας βάσει του εν λόγω «θησαυρού». Κατά την Coupar (2000, σ. 228) η απουσία εκδόσεων της Αμβρακίας κατεβάζει την απόκρυψη του «θησαυρού» γύρω στο 440 π.Χ. περ. Επίσης, αναφέρει ως επικρατέστερη περιοχή απόκρυψης τη Λευκάδα ή την Αμβρακία. Η απουσία εκδόσεων της **Β΄ περιόδου** της 7^{ης} **σειράς** της Λευκάδας συνηγορεί υπέρ της χρονολόγησης απόκρυψης που προτάθηκε από τον Kraay.

¹¹⁴⁸ Η νέα πρόταση χρονολόγησης του «θησαυρού» οφείλεται στον Καθ. κ. Α. Meadows, τον οποίο ευχαριστώ θερμά για την πληροφορία, και στηρίζεται στην παρουσία εκδόσεων της Τύρου και της Σιδώνας και την απουσία νομισματοκοπειών της Κιλικίας. **Βλ. επίσης, Kagan 2011, σ. 230.**

¹¹⁴⁹ Robinson 1950, σσ. 50-51· Schlumberger 1953, σσ. 50-54· Kraay – Moorey 1968, σσ. 222-228, 232.

¹¹⁵⁰ Η απόκρυψή του συνδέεται με τα γεγονότα του Πελοποννησιακού πολέμου. Η Coupar (2000, σ. 230) προτείνει ως πιθανή χρονολογία απόκρυψης την έναρξη του Πελοποννησιακού πολέμου, ενώ ο Kagan (2013_β, σ. 6, υποσ. 8) χρονολογεί την απόκρυψη του «θησαυρού» ένα-δύο χρόνια πιο νωρίς.

Ο «θησαυρός», ο οποίος σήμερα είναι διασκορπισμένος, περιείχε εκδόσεις της Κορίνθου και των αποικιών της.¹¹⁵² Πιο συγκεκριμένα αποδίδονται επιβεβαιωμένα δεκαεπτά στατήρες στην Κόρινθο (3^η σειρά, Β΄ περίοδος), δύο στη Λευκάδα, ένας στην Αμβρακία και ένας στην Ποτίδαια.

Οι στατήρες της Λευκάδας κατατάσσονται στην 1^η και 3^η σειρά της Γ΄ περιόδου.

8. Montforte S. Giorgio, Messina 1947, IGCH 2098.

Χρονολογία απόκρυψης: γύρω στο 400 π.Χ.

Περιεχόμενο: 26 αργυρές και 8 χάλκινες εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» αποτελείται κυρίως από εκδόσεις πόλεων της Σικελίας και της Κάτω Ιταλίας και στατήρες με κορινθιακούς τύπους που ανήκουν στην Κόρινθο (Β΄-Γ΄ περίοδοι), τη Λευκάδα, το Θύρρειο και την Αμβρακία.¹¹⁵³ Εξαιρουμένων δύο Πηγάσων, της Κορίνθου και του Θυρρείου, που θεωρήθηκαν ως εκ των υστέρων διείσδυση στον «θησαυρό», οι υπόλοιποι Πήγασοι σχηματίζουν μία ενιαία ομάδα, της οποίας η παραγωγή σταματάει αμέσως γύρω στο 400 π.Χ., πιθανόν με τη λήξη του Πελοποννησιακού πολέμου.¹¹⁵⁴

Η Λευκάδα αντιπροσωπεύεται με ένα στατήρα που φέρει ως σύμβολο μεσόμοφαλη φιάλη (Γ΄ περίοδος, 4^η σειρά).

9. Canicattini 1907, IGCH 2175.

Χρονολογία απόκρυψης: γύρω στο 400 π.Χ. (εποχή Διονυσίου Α΄).¹¹⁵⁵

Περιεχόμενο: 3 αργυρές εκδόσεις.

¹¹⁵¹ Ο Kagan (2013β, σ. 6) θεωρεί πιθανό κάποια από τα νομίσματα της Συλλογής Demarete που δημοπρατήθηκαν από τον οίκο Stack's Bowers and Ponterio (*The January NYINC 2013 Auction, Sale 173, 8-14 January 2013*) να ανήκουν στον διασκορπισμένο «θησαυρό» της Κορίνθου.

¹¹⁵² Jenkins 1954, σ. 13· Calciati 1990, σ. 709· Coupar 2000, σσ. 229-230· Kagan 2013β, σσ. 5-6. Σχετικά με τη χρονολόγηση του στατήρα της Ποτίδαιας, βλ. Coupar 2000, σσ. 200-201· Kagan 2013β, σσ. 6-7.

¹¹⁵³ Currò Pisanò 1962-64, σ. 228· Tusa Cutroni 1987, σ. 71· Talienco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 128-129· Calciati 1990, σ. 714.

¹¹⁵⁴ Βλ. Σχετικό σχολιασμό στο *IGCH*.

¹¹⁵⁵ Για τη χρονολογία απόκρυψης του «θησαυρού», βλ. Talienco Mensitieri – Spagnoli 1993, σ. 92, υποσ. 10.

Ο «θησαυρός» περιείχε τρεις Πηγάσους,¹¹⁵⁶ εκ των οποίων οι δύο της Λευκάδας, ο ένας χωρίς σύμβολο και ο δεύτερος με μεσόμφαλη φιάλη (**Γ΄ περίοδος, 4^η σειρά**). Ο τρίτος στατήρας με κλαδί ελιάς στις γωνίες του εγκοίλου τετραγώνου του οπισθοτύπου αποδίδεται στην Αμβρακία.¹¹⁵⁷

10. Palermo 1924(ς), CH IV, 19.

Χρονολογία απόκρυψης: 390-380 π.Χ.

Περιεχόμενο: 5 αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις της Έγεστας και στατήρες με κορινθιακούς τύπους της Κορίνθου (**Δ΄ περίοδος**), της Λευκάδας και της Αμβρακίας.¹¹⁵⁸ Κατά τον Calciati,¹¹⁵⁹ ο «θησαυρός» αυτός ίσως αποτελεί μέρος του «θησαυρού» **Ognina 1923, IGCH 2120.**¹¹⁶⁰

Η Λευκάδα αντιπροσωπεύεται με ένα στατήρα με σύμβολο ανθέμιο που ανήκει στη **Δ΄ περίοδο, 1^η σειρά**.

11. Contessa, Corleone 1888, IGCH 2119.

Χρονολογία απόκρυψης: 390-380 π.Χ.¹¹⁶¹

Περιεχόμενο: 113 αργυρές εκδόσεις.¹¹⁶²

Ο «θησαυρός» περιελάμβανε εκδόσεις του Ρηγίου, πόλεων της Σικελίας (Ακράγας, Καμαρίνα, Έρυξ, Γέλα, Ιμέρα, Λεοντίνοι, Μεσσήνη, Μοτύη, Έγεστα,

¹¹⁵⁶ Currò Pisanò 1962-64, σ. 223· Talbert 1971, σ. 63· Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 128-129· Puglisi 2009, σ. 196, αρ. 144.

¹¹⁵⁷ Βλ. σχετικά σ. 563, πίν. 48, αρ. 1123.

¹¹⁵⁸ Tusa Cutroni 1987, σ. 71· Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 128-129.

¹¹⁵⁹ Calciati 1990, σ. 714.

¹¹⁶⁰ Boehringer 1978, σσ. 102-143, πιν. 28-39.

¹¹⁶¹ Η χρονολογία απόκρυψης του «θησαυρού» μετά το 390 π.Χ. σχετίζεται με τις εκδόσεις της Αθήνας που ξεκινούν μετά το 393 π.Χ., βλ. Kroll 1993, σ. 8.

¹¹⁶² Ο «θησαυρός» εντοπίστηκε σε τρεις ομάδες. Στο σύνολο των 101 νομισμάτων που παρουσίασε ο Salinas (1888, σσ. 295-312, πιν. 16-19), προσέθεσε η Tusa Cutroni (1956, σ. 208, αρ. 10) δώδεκα επιπλέον εκδόσεις. Βλ. επίσης, Puglisi 2009, σ. 215, αρ. 340-341 (εκ παραδρομής αναφέρεται IGCH 2129 αντί 2119).

Σελινούς, Συρακούσες), της Αθήνας, της Λευκάδας και σικελοκαρχηδονιακών νομισματοκοπειών.¹¹⁶³

Στη Λευκάδα αποδίδονται δύο στατήρες, οι οποίοι φέρουν στην οπίσθια όψη ως σύμβολα κάρθαρο και κλαδί με τρία φύλλα κισσού αντίστοιχα και ανήκουν στην **1^η σειρά** της **Δ΄ περιόδου**.¹¹⁶⁴

12. Vito Superiore Reggio, Bruttium 1939, IGCH 1910¹ CH X, 389.

Χρονολογία απόκρυψης: 387 π.Χ.

Περιεχόμενο: 134 αργυρές εκδόσεις μέσα σε αγγείο.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις των πόλεων της Κάτω Ιταλίας (Ρηγίου και Τερίνας), της Σικελίας (Ακράγας, Καμαρίνα, Κατάνη, Γέλα, Λεοντίνοι, Μεσσήνη [Ζάγκλη], Νάξος, Σελινούς, Συρακούσες), της Αθήνας, της Κορίνθου (Α΄- Δ΄ περίοδοι) και των αποικιών της, Λευκάδας και Αμβρακίας, καθώς και σικελοκαρχηδονιακών νομισματοκοπειών.¹¹⁶⁵ Η απόκρυψη του «θησαυρού» σχετίζεται με την πτώση του Ρηγίου στον Διονύσιο Α΄ το 387 π.Χ.¹¹⁶⁶

Στη Λευκάδα αποδίδεται ένας στατήρας με την επιγραφή ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ στην οπίσθια όψη, ο οποίος ανήκει στη **Γ΄ περίοδο, 5^η σειρά**.

13. Ionian Shore, Bruttium 1908, IGCH 1916¹ CH IX, 614.

Χρονολογία απόκρυψης: 380 π.Χ.¹¹⁶⁷

¹¹⁶³ Βλ. Evans 1891, σσ. 268-70, 364-373· Jenkins 1970, σ. 149.

¹¹⁶⁴ Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 128-129.

¹¹⁶⁵ Prokopio 1953, σσ. 5-27· Jenkins 1970, σ. 161· Pozzi-Paolini 1974, σσ. 46-47· Mastelloni 1987, σ. 82· Calciati 1990, σ. 712· Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 256-257· Gargano 2015α, σσ. 89-107· *eiusdem* 2015β, σσ. 178-213.

¹¹⁶⁶ Κατά τον Jenkins (1970, σ. 161) ο «θησαυρός» έχει την ίδια περίπου χρονολογία απόκρυψης με τον «θησαυρό» **Contessa 1888, IGCH 2119**, καθώς και οι δύο έχουν παρόμοια σύσταση (περιέχουν τον τελευταίο τύπο των τετραδράχμων των Συρακουσών από το χαρακτή Ευκλείδα με σύμβολο το δελφίνι, και τις Σικελοκαρχηδονιακές εκδόσεις με ημίτομο ίππου με Νίκη/ φοίνικα, ελεύθερο ίππο με Νίκη/ φοίνικα). Βλ. επίσης, Mastelloni 1987, σσ. 87-88.

¹¹⁶⁷ Ο Vlasto (1922, σσ. 204-205) βάσει των εκδόσεων του Τάραντα είχε χρονολογήσει την απόκρυψη του «θησαυρού» γύρω στο 360 π.Χ., άποψη την οποία αποδέχτηκε, αρχικά, ο Fischer-Bossert (1999, σσ. 13-17). Αντίθετα, ο Kraay (1970, σ. 30), λόγω της άριστης διατήρησης των Πηγάσων, η πλειονότητα των οποίων χαρακτηρίστηκε ως ακυκλοφόρητες εκδόσεις, είχε τοποθετήσει την

Περιεχόμενο: άγνωστος αριθμός αργυρών εκδόσεων.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις πόλεων της Κάτω Ιταλίας (Τάραντας, Μεταπόντιο, Θούριοι, Κρότων, Τερίνα), της Κέρκυρας, καθώς και στατήρες της Κορίνθου (Δ΄ περίοδος), της Λευκάδας και της Αμβρακίας.¹¹⁶⁸

Στη Λευκάδα αποδίδονται τουλάχιστον δεκαοκτώ εκδόσεις, οι οποίες κατατάσσονται στη Γ΄ περίοδο: επιγραφή ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ στην οπίσθια όψη (5^η σειρά), ΛΕΥ - πόδι (6^η σειρά), ΛΕΥ - χτένι (6^η σειρά), στη Δ΄ περίοδο, 1^η σειρά: ΛΕΥ - ανθέμιο, ΛΕΥ - κάνθαρος και Σειληνός, ΛΕΥ - στεφάνι ελιάς, αλλά και στη Δ΄ περίοδο, 2^η σειρά: ΛΕΥ - χταπόδι, ΛΕΥ - ερπετό.¹¹⁶⁹

14. Άγνωστη θέση, πριν το 1937, CH VIII, 95.

Χρονολογία απόκρυψης: 375 π.Χ.

Περιεχόμενο: 3+ αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε αργυρές εκδόσεις των Θουρίων, της Κορίνθου και της Λευκάδας.¹¹⁷⁰

15. Locroi, Centocamere 1969.

Χρονολογία απόκρυψης: αρχές β΄ μισού 4^{ου} αι. π.Χ.¹¹⁷¹

Περιεχόμενο: 9 αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιελάμβανε Πηγάσους της Κορίνθου (Β΄ και Δ΄ περίοδοι), της Λευκάδας και της Αμβρακίας.¹¹⁷²

απόκρυψή του γύρω στο 370 π.Χ., με τον οποίο συμφωνεί και η Coupar (2000, σ. 203). Σε πρόσφατο άρθρο του ο Fischer-Bossert (2013, σσ. 23, 13-17) ανεβάζει τη χρονολόγηση του «θησαυρού» στο 380 π.Χ. περ.

¹¹⁶⁸ Kraay 1970, σσ. 23-30· Pozzi-Paolini 1974, σ. 52· Garaffo 1984, σ. 58· Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 256-259· Fischer-Bossert 1999, σσ. 13-17.

¹¹⁶⁹ Γύρω από τον «θησαυρό» αυτό και τον «θησαυρό» του Carosino, *IGCH* 1928, υπάρχει κατά τον Kraay (1970, σ. 23-30) μία παρεξήγηση σχετικά με το περιεχόμενο τους, στηριζόμενος σε ένα χειρόγραφο του Newell στην *ANS* και τη δημοπρασία του Hirsch (26, 23 Μαΐου 1910).

¹¹⁷⁰ *SNG Delep.* 379, 383, 385.

¹¹⁷¹ Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σ. 292, υποσ. 91.

¹¹⁷² Pozzi-Paolini 1979, σσ. 157, 161· Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 258-259.

Στη Λευκάδα αποδίδονται δύο στατήρες, ένας εκ των οποίων με κηρύκειο (**Δ΄ περίοδο, 4^η σειρά**).

16. Κυρά Βρύση 1934, IGCH 200.

Χρονολογία απόκρυψης: μετά το 341 π.Χ.¹¹⁷³

Περιεχόμενο: 46 αργυρές και 154 χαλκές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε δύο Πηγάσους της Κορίνθου (Ε΄ περίοδος)¹¹⁷⁴ και της Λευκάδας, καθώς και πολυάριθμες εκδόσεις της Σικυώνος.¹¹⁷⁵

Στη Λευκάδα αποδίδεται ένας στατήρας με την επιγραφή Λ-Ε-Υ γύρω από την κεφαλή της Αθηνάς (**Γ΄ περίοδος, 5^η σειρά**).

17. Licata 1926, IGCH 2130.

Χρονολογία απόκρυψης: περ. 340 π.Χ.

Περιεχόμενο: 91 αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις του Ρηγίου, πόλεων της Σικελίας (Γέλα, Λεοντίνοι, Μεσσήνη [Ζάγκλη], Σελινούς, Συρακούσες), της Αθήνας και πηγασοφόρους στατήρες της Κορίνθου (Γ΄ - Δ΄ περίοδοι), του Ανακτορίου,¹¹⁷⁶ της Λευκάδας, της Κέρκυρας, της Αμβρακίας, του Δυρραχίου και της Ποτίδαιας.¹¹⁷⁷

Η Λευκάδα αντιπροσωπεύεται στον «θησαυρό» με δεκατρείς εκδόσεις, οι οποίες ανήκουν στην **Γ΄ περίοδο**: επιγραφή ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ (**5^η σειρά**), βότρυς σε μίσχο δεξιά (**6^η σειρά**), ΛΕΥ - χτένι (**6^η σειρά**), κυρίως στην **Δ΄ περίοδο**: ΛΕΥ - στεφάνι ελιάς (**1^η σειρά**), ΛΕΥ - ερπετό (**2^η σειρά**), ΛΕΥ - κληματίδα με βότρυες (**2^η σειρά**), κηρύκειο (**4^η σειρά**), αλλά και στην **Ε΄ περίοδο**: κάνθαρος (**1^η σειρά**).

¹¹⁷³ Warren 1985, σ. 54.

¹¹⁷⁴ Περιείχε εκδόσεις της Κορίνθου της Ε΄ περιόδου με το γράμμα Ε (*fdc*) που τοποθετούνται στην αρχή της περιόδου, βλ. υποσ. 885.

¹¹⁷⁵ AA 1935, σ. 178.

¹¹⁷⁶ Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σ. 282, υποσ. 7.

¹¹⁷⁷ Jenkins 1958, σσ. 372-375· Currò Pisano 1962-1964, σσ. 226, 238· Talbert 1971, σ. 62· Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 130-133. Ο τύπος του έφιππου Βελλεροφόντη σε Πήγασο με το γράμμα Π αποδίδεται στην Ποτίδαια και όχι στην Πάλαιρο (βλ. Jenkins 1954, πίν. 5.5).

18. Sicily 1960, IGCH 2127.

Χρονολογία απόκρυψης: περ. 340 π.Χ.¹¹⁷⁸

Περιεχόμενο: 29+ αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιελάμβανε Πηγάσους της Κορίνθου (Δ΄ περίοδος), του Ανακτορίου, της Λευκάδας, της Αμβρακίας και του Δυρραχίου.¹¹⁷⁹ Επτά εκ των νομισμάτων χαρακτηρίζονται ως ακυκλοφόρητες εκδόσεις (*fleur du coin*), συμπεριλαμβανομένου του μοναδικού στατήρα της Λευκάδας με βότρυ - Σ που ανήκει στην **Ε΄ περίοδο, 1^η σειρά**.

19. Sicily 1975, CH III, 20.

Χρονολογία απόκρυψης: περ. 340 π.Χ.

Περιεχόμενο: 44 αργυρές εκδόσεις.

Το εύρημα, λόγω σύνθεσης, φαίνεται ότι αποτελούταν από δύο «θησαυρούς».¹¹⁸⁰ Περιείχε νομίσματα του Ρηγίου, πόλεων της Σικελίας (Κατάνη, Μεσσήνη [Ζάγκλη], Συρακουσών), στατήρες της Κορίνθου (Δ΄ περίοδος), του Ανακτορίου, της Λευκάδας, της Αμβρακίας, της Απολλωνίας, του Δυρραχίου και των Συρακουσών, αλλά και εκδόσεις σικελοκαρχηδονιακών νομισματοκοπειών.¹¹⁸¹ Περιείχε τρεις στατήρες Λευκάδας χωρίς άλλα στοιχεία.

20. Centuripe 1952, IGCH 2131.

Χρονολογία απόκρυψης: περ. 340 π.Χ.¹¹⁸²

Περιεχόμενο: 88 αργυρές εκδόσεις.

¹¹⁷⁸ Η Talierco Mensitieri (βλ. Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 258-259) κατεβάζει τη χρονολόγηση του «θησαυρού», από τα μέσα του 4^{ου} αι. π.Χ. που αναφέρεται στο *IGCH* στην περίοδο του Τιμολέοντος. Η χρονολογία απόκρυψης του «θησαυρού» ταιριάζει καλύτερα με την κατάταξη των νομισμάτων της Λευκάδας, καθώς ο τύπος με βότρυ - Σ έπεται της μεγάλης ομάδας με το κηρύκειο.

¹¹⁷⁹ Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 128-131.

¹¹⁸⁰ Βλ. *CH III*, 20, σ. 24. Το εύρημα συνδέεται με δύο «θησαυρούς από την Κατάνη και τη Γέλα, *CH III*, 13 και *CH III*, 21 αντίστοιχα, οι οποίοι εντοπίστηκαν το 1976. Βλ., επίσης, Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 138-139.

¹¹⁸¹ Garaffo 1982, σ. 109.

¹¹⁸² Η Coupar (2000, σσ. 203-204) τον χρονολογεί 350-340 π.Χ.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις του Ρηγίου, πόλεων της Σικελίας (Ακράγας, Καμαρίνα, Λεοντίνοι, Μεσσήνη [Ζάγκλη] και Συρακούσες), της Αθήνας και Πηγάσους της Κορίνθου (Δ΄- Ε΄ περίοδοι),¹¹⁸³ του Ανακτορίου, της Λευκάδας, της Αμβρακίας και των Συρακουσών.¹¹⁸⁴

Μεταξύ των δεκαέξι στατήρων της Λευκάδας περιλαμβάνονται οι εκδόσεις με τα ακόλουθα σύμβολα: Γ΄ περίοδος οφθαλμός (4^η σειρά) και βότρυς (6^η σειρά), Δ΄ περίοδος: ΛΕΥ - βοιωτική ασπίδα (1^η σειρά), ΛΕΥ - τρία φύλλα κισσού με καρπούς (1^η σειρά), ΛΕΥ - κάρναρος και Σειληνός (1^η σειρά) και κηρύκειο δεξιά (4^η σειρά).¹¹⁸⁵

21. Sicily 1974-1975, CH V, 23.

Χρονολογία απόκρυψης: περ. 340 π.Χ.

Περιεχόμενο: 27 αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε αποκλειστικά εκδόσεις της Κορίνθου (Δ΄- Ε΄ περίοδοι)¹¹⁸⁶ και των αποικιών της, Ανακτορίου και Λευκάδας.¹¹⁸⁷

Στη Λευκάδα αποδίδονται πέντε στατήρες που ανήκουν στους ακόλουθους τύπους: βότρυς σε μίσχο με φύλλο (Γ΄ περίοδος, 4^η σειρά), κηρύκειο δ. και αρ. (Δ΄ περίοδος, 4^η σειρά) και κάρναρος αρ. (Ε΄ περίοδος, 1^η σειρά).

22. Gibil Gabib, πλησίον Caltanissetta, 1928, IGCH 2132.

Χρονολογία απόκρυψης: 340-330 π.Χ.

Περιεχόμενο: 26 αργυρές εκδόσεις.

¹¹⁸³ Περιλαμβάνονται δύο στατήρες από την 1^η σειρά της Ε΄ περιόδου με το γράμμα Ε.

¹¹⁸⁴ Gentili 1954_β, 70-77· Jenkins 1958, σσ. 372-375· Currò Pisano 1962-4, σσ. 129-130· Talbert 1971, σ. 62· Cutroni Tusa 1987, σ. 73· Talienco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 134-137.

¹¹⁸⁵ Ο Gentili (1954_β, σ. 76) αποδίδει λανθασμένα στη Λευκάδα τρεις επιπλέον στατήρες με αρ. 77, 78 και 86, οι οποίοι ανήκουν αντίστοιχα σε εκδόσεις της Κορίνθου, του Άργους Αμφιλοχικού και της Αμβρακίας.

¹¹⁸⁶ Οι 20 στατήρες ανήκουν στην Δ΄ περίοδο και ένας στην Ε΄ περίοδο του Ravel.

¹¹⁸⁷ Cutroni Tusa 1987, σσ. 73-74· Talienco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 136-139.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις πόλεων της Σικελίας (Κατάνη, Λεοντίνοι, Μεσσήνη [Ζάγκλη], Συρακούσες), Πηγάσους της Κορίνθου, του Ανακτορίου, της Λευκάδας και της Αμβρακίας, καθώς και σικελοκαρχηδονιακά νομισματοκοπεία.¹¹⁸⁸

Οι δύο εκδόσεις της Λευκάδας έφεραν ως σύμβολο κηρύκειο δεξιά (Δ΄ περίοδος, 4^η σειρά).

23. Paestum 1937, IGCH 1925.

Χρονολογία απόκρυψης: 340-330 π.Χ.¹¹⁸⁹

Περιεχόμενο: 210 αργυρές εκδόσεις μέσα σε αγγείο (*pot hoard*).

Το περιεχόμενο του «θησαυρού» προέρχεται αποκλειστικά από πόλεις της Μεγάλης Ελλάδας (Τάρας, Ηράκλεια, Μεταπόντιο, Ποσειδωνία, Σύβαρις, Θούριοι, Υέλη, Καυλωνία, Κρότων, Τερίνα) με εξαίρεση έναν στατήρα από τη Λευκάδα, ο οποίος φέρει ως σύμβολο κηρύκειο δεξιά (Δ΄ περίοδος, 4^η σειρά).¹¹⁹⁰

24. Sicily 1930 (;), CH VII, 42.

Χρονολογία απόκρυψης: 340-330 π.Χ.

Περιεχόμενο: 6 αργυρές εκδόσεις

Πρόκειται για ένα μικρό «θησαυρό», ο οποίος αποτελούταν αποκλειστικά από Πηγάσους της Κορίνθου (Δ΄ - Ε΄ περίοδοι),¹¹⁹¹ της Λευκάδας και του Θυρρείου.¹¹⁹²

Ο στατήρας της Λευκάδας ανήκει στην Δ΄ περίοδο, 1^η σειρά με ΛΕΥ - στεφάνι ελιάς.

25. Sicily 1975, CH III, 20.

Χρονολογία απόκρυψης: 340-330 π.Χ.

Περιεχόμενο: 43 αργυρές εκδόσεις.

¹¹⁸⁸ Currò Pisano 1962-1964, σ. 226· Talbert 1971, σ. 63.

¹¹⁸⁹ Garraffo 1984, σ. 59.

¹¹⁹⁰ Pozzi 1962-1964, σσ. 109-147, πιν. 4-11· Stazio 1965-1967, σ. 61· Fischer-Bossert 1999, σσ. 17, 221· Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 258-259.

¹¹⁹¹ Περιείχε νομίσματα από τις πρώτες σειρές της Ε΄ περιόδου με τα γράμματα Ε και Ν.

¹¹⁹² *NCirc* 1933, σσ. 295-298· Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 138-139.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις πόλεων του Ρηγίου, της Σικελίας (Ιμέρα, Θέρμαι, Κατάνη, Μεσσήνη, Μοτύη, Συρακούσες), Πηγάσους της Κορίνθου (Ε΄ περίοδος),¹¹⁹³ του Ανακτορίου, της Λευκάδας, της Αμβρακίας, της Απολλωνίας και του Δυρραχίου, καθώς και σικελοκαρχηδονιακές εκδόσεις.¹¹⁹⁴

Στη Λευκάδα αποδίδονται τρεις στατήρες.

26. Calanna, Calabria 1935, CH I, 39· II, 63· CH X, 395.

Χρονολογία απόκρυψης: 340-330 π.Χ.¹¹⁹⁵

Περιεχόμενο: 13 ή 14 αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» αποτελούταν από Πηγάσους της Κορίνθου (Δ΄ περίοδος) του Ανακτορίου, της Λευκάδας, της Αμβρακίας, του Δυρραχίου και των Συρακουσών.¹¹⁹⁶

Στη Λευκάδα αποδίδονται τέσσερις στατήρες, ως ακολούθως: ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ (Γ΄ περίοδος, 5^η σειρά), ΛΕΥ - φύλλο ελιάς και φύλλο κισσού (Δ΄ περίοδος, 1^η σειρά.) και κηρύκειο δεξιά (Δ΄ περίοδος, 4^η σειρά).

27. Άγνωστη θέση, πριν το 1952, CH VIII, 159.

Χρονολογία απόκρυψης: 330 π.Χ.

Περιεχόμενο: 200 αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» αποτελούταν στην πλειονότητά του από Πηγάσους της Κορίνθου, του Ανακτορίου, του Άργους Αμφιλοχικού, της Λευκάδας, του Θυρρείου, ενώ εντοπίστηκε και ένας στατήρας Οπουντίων Λοκρών.¹¹⁹⁷

¹¹⁹³ Περιείχε σίγουρα ένα στατήρα της 1^{ης} σειράς (Period V) με Ε.

¹¹⁹⁴ Garaffo 1982, σ. 109· Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 138-139. Λόγω της σύνθεσής του ο «θησαυρός» θεωρήθηκε ότι περιείχε μέρος δύο «θησαυρών» και συσχετίστηκε με τους «θησαυρούς» CH III, 13 και CH III, 21, βλ. σχετική σημείωση CH III.

¹¹⁹⁵ Οι Talierco Mensitieri – Spagnoli (1993, σ. 292, υποσ. 93), λόγω του στατήρος των Συρακουσών τοποθετούν την απόκρυψη του «θησαυρού» στην περίοδο του Τιμολέοντος. Το σύνολο των Πηγάσων, λαμβάνοντας υπ΄ όψιν την απουσία εκδόσεων της Ε΄ περιόδου της Κορίνθου, με δυσκολία μπορούν να τοποθετηθούν στο τέλος του 4^{ου} αι. π.Χ.

¹¹⁹⁶ Procopio 1955_a, σ. 167· Pozzi-Paolini 1974, σ. 51· Mastelloni 1987, σσ. 89-90· Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 258-261.

¹¹⁹⁷ SNG Del. Hoard Index.

Η Λευκάδα αντιπροσωπεύεται από ένα στατήρα που φέρει ως σύμβολο τόξο (Γ΄ περίοδος, 4^η σειρά).¹¹⁹⁸

28. Νέα Στράτος, Ακαρνανία, 1974, CH IV, 31· VII, 45.

Χρονολογία απόκρυψης: 330 π.Χ.

Περιεχόμενο: 204+ αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις του Φίλιππου Β΄ της Μακεδονίας, του Ακαρνανικού Κοινού, της Στράτου, της Βοιωτίας, της Θήβας, των Πλαταιών, των Λοκρών, της Φωκίδας, της Αίγινας, Πηγάσους της Κορίνθου (δραχμές), του Ανακτορίου και της Λευκάδας, καθώς και εκδόσεις της Σικυώνας, της Ήλιδας, της Κράνης, του Άργους και της Τεγέας.

Στη Λευκάδα αποδίδονται τουλάχιστον επτά στατήρες και τέσσερα τριώβολα.

29. Risan, Dalmatia, 1927, IGCH 391.

Χρονολογία απόκρυψης: περ. 330 π.Χ.

Περιεχόμενο: 300+ αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις του Δαμαστίου, των «Ιλλυροπαιόνων» και στατήρες της Κορίνθου (Γ΄- Ε΄ περίοδοι), του Ανακτορίου, της Λευκάδας, της Κέρκυρας, της Αμβρακίας και του Δυρραχίου.¹¹⁹⁹

Οι πέντε στατήρες της Λευκάδας φέρουν τα ακόλουθα σύμβολα: κηρύκειο δεξιά ή αριστερά (Δ΄ περίοδος, 4^η σειρά), ερμαϊκή στήλη με κηρύκειο (Δ΄ περίοδος, 5^η σειρά) και ιππόκαμπο (Ε΄ περίοδος, 5^η σειρά).¹²⁰⁰

30. Παλαιομάννα, Ξηρόμερο Αιτωλίας 1961, IGCH 72.

Χρονολογία απόκρυψης: 330 π.Χ.¹²⁰¹

¹¹⁹⁸ SNG Del. 1229. Στη Λευκάδα είχε αποδοθεί με επιφύλαξη και ένας δεύτερος στατήρας με άγκιστρο και Ε στο πεδίο του οπισθοτύπου, ο οποίος αποδίδεται στον Εχίνο, βλ. Calciati 1990, σσ. 506-508.

¹¹⁹⁹ May 1939, σσ. 8, 11, 37, 126, 199-202· Ujes 1999, σσ. 107-114· Ujes 2011, σσ. 118-121.

¹²⁰⁰ Ujes 1999, σσ. 109, 111.

Περιεχόμενο: 12 αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις αποκλειστικά της Κορίνθου (Γ΄ - Δ΄ περίοδοι) και των αποικιών της, Αμβρακία, Ανακτόριο, Λευκάδα και Εχίνο.¹²⁰²

Οι πέντε στατήρες της Λευκάδας κατατάσσονται στην Δ΄ περίοδο, 4^η σειρά: κηρύκειο αριστερά και κηρύκειο δεξιά, και στην Ε΄ περίοδο: περωτός ιππόκαμπος δεξιά (4^η σειρά), κεφαλή κριού (4^η σειρά), Ερμής που δένει το σανδάλι του (5^η σειρά).¹²⁰³

31. Megara Hyblaea 1949, IGCH 2135.

Χρονολογία απόκρυψης: 330-325 π.Χ.¹²⁰⁴

Περιεχόμενο: 47 αργυρές εκδόσεις μέσα σε αγγείο (*pot hoard*).

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις πόλεων της Καμαρίνας, των Συρακουσών, ενώ την πλειονότητα αποτελούσαν στατήρες της Κορίνθου (Γ΄- Ε΄ περίοδοι), του Ανακτορίου, της Λευκάδας, της Αμβρακίας, του Δυρραχίου, των Συρακουσών και των Λοκρών. Επίσης, περιείχε σικελοκαρχηδονιακές εκδόσεις.¹²⁰⁵

Οι τρεις εκδόσεις της Λευκάδας ανήκουν στους ακόλουθους τύπους και επιγραφές: Λ-Ε-Υ (Γ΄ περίοδος, 5^η σειρά), Ερμής που δένει το σανδάλι του (Ε΄ περίοδος, 5^η σειρά), και στυλίδα - Ξ (Ε΄ περίοδος, 6^η σειρά).

32. Leonforte Nissoria 1952, IGCH 2133.

Χρονολογία απόκρυψης: 330-320 π.Χ.¹²⁰⁶

¹²⁰¹ Ο «θησαυρός», ο οποίος σύμφωνα με το IGCH είχε μία γενική χρονολόγηση 350-325 π.Χ. πρέπει να κατέβει κοντά στο κατώτερο όριο, καθώς περιλαμβάνει εκδόσεις της Λευκάδας που χρονολογούνται μετά την εκστρατεία του Τιμολέοντος.

¹²⁰² Varoucha-Christodoulou 1962, σσ. 421-422.

¹²⁰³ Ο στατήρας με σύμβολο άγκιστρο - Ε στην οπίσθια όψη είχε θεωρηθεί έκδοση της Λευκάδας, αλλά πλέον αποδίδεται στην πόλη της Ακαρνανίας, Εχίνο, βλ. Calciati 1990, σ. 505, αρ. 1.

¹²⁰⁴ Jenkins 1977, σσ. 18-19· Talienco Mensitieri – Spagnoli 1993, σ. 286, υποσ. 15.

¹²⁰⁵ Villard 1951, σσ. 45-46· Vallet – Villard 1958, σσ. 104-105· Currò Pisano 1962-4, σσ. 228, 238· Talbert 1971, σ. 64· Nicolet-Pierre 2009, σσ. 40-41.

¹²⁰⁶ Ο Jenkins (1958, σσ. 372-375) είχε χρονολογήσει, αρχικά, τον «θησαυρό» το 340-330 π.Χ. και αργότερα (1993, σ. 33) στο 330 π.Χ. Η παρουσία, όμως, δύο νομισμάτων των νομισμάτων της Λευκάδας με τη στυλίδα κατεβάζουν τη χρονολόγησή του περίπου κατά μία δεκαετία. Η χρονολόγηση

Περιεχόμενο: 327 αργυρές εκδόσεις μέσα σε αγγείο (*pot hoard*).¹²⁰⁷

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις πόλεων της Σικελίας (Ακράγας, Γέλα, Μεσσήνη [Ζάγκλη], Συρακούσες), Πηγάσους της Κορίνθου (Β΄ - Ε΄ περίοδοι), της Αλυζίας,¹²⁰⁸ του Ανακτορίου, του Άργους Αμφιλοχικού, του Εχίνου,¹²⁰⁹ της Λευκάδας, της Αμβρακίας, της Απολλωνίας, του Δυρραχίου και Συρακουσών, καθώς εκδόσεις της Αθήνας και των σικελοκαρχηδονιακών νομισματοκοπειών.¹²¹⁰

Η Λευκάδα αντιπροσωπεύεται με εβδομήντα-πέντε εκδόσεις με τα ακόλουθα σύμβολα και επιγραφές,¹²¹¹ οι οποίες ταξινομούνται στην Γ΄ περίοδο: τόξο (4^η σειρά), επιγραφή ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ (5^η σειρά), επιγραφή ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ Π (5^η σειρά), βότρυς (6^η σειρά), ΛΕΥ - πόδι (6^η σειρά), στην Δ΄ περίοδο, 1^η σειρά: ΛΕΥ - φύλλα κισσού και φύλλο ελιάς, ΛΕΥ - πορφύρα, ΛΕΥ - βοιωτική ασπίδα, ΛΕΥ - στεφάνι ελιάς, στη Δ΄ περίοδο, 2^η σειρά: ΛΕΥ - χταπόδι, ΛΕΥ - ερπετό, ΛΕΥ - κληματίδα με βότρυες, στη Δ΄ περίοδο, 3^η σειρά: ΛΕΥ - βοιωτική ασπίδα και κηρύκειο, στη Δ΄ περίοδο, 4^η σειρά: κηρύκειο δεξιά, κηρύκειο αριστερά, και τέλος στην Ε΄ περίοδο: βότρυς - Σ (1^η σειρά), κάνθαρος (1^η σειρά) και στυλίδα (6^η σειρά).

33. Carosino, Taranto, Calabria 1905, IGCH 1928.

Χρονολογία απόκρυψης: 325 π.Χ. περ.¹²¹²

Περιεχόμενο: 230+ αργυρές εκδόσεις.

της Coupar (2000, σσ. 203-204) στο 350-340 π.Χ. δε μπορεί να γίνει αποδεκτή, πρωτίστως εξαιτίας της παρουσίας Πηγάσων από το νομισματοκοπείο των Συρακουσών.

¹²⁰⁷ Σχετικά με τον αριθμό των νομισμάτων του «θησαυρού», βλ. Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σ. 286, υποσ. 12.

¹²⁰⁸ Λείπει η αναφορά της Αλύζιας από το IGCH, βλ. Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 144-145.

¹²⁰⁹ Οι στατήρες με το άγκιστρο - Ε είχαν αποδοθεί στη Λευκάδα, αλλά πλέον αποδίδονται στον Εχίνο, βλ. Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 146-147· Calciati 1990, σσ. 506-508.

¹²¹⁰ Βλ. Gentili 1954_a, σσ. 58-70· Jenkins 1958, σ. 374· *eiusdem* 1970, σ. 155· Currò Pisano 1962-4, σσ. 230, 239· Talbert 1971, σ. 63· Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 140-153.

¹²¹¹ Ο Gentili (1954_a, σσ. 68-69) απέδωσε στη Λευκάδα πέντε επιπλέον στατήρες, οι οποίοι ανήκουν στην Αμβρακία (αρ. 57, 59, 60), στο Άργος Αμφιλοχικό (αρ. 61) και την Κόρινθο (αρ. 62). Επίσης, είχαν αποδοθεί στο Θύρρειο δύο στατήρες (αρ. 1-2), οι οποίοι, όμως, ανήκουν σε εκδόσεις της Λευκάδας.

¹²¹² Fischer-Bossert 2013, σ. 23, εκ. 10.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις κυρίως του Τάραντος και μεμονωμένες εκδόσεις πόλεων της Κάτω Ιταλίας.¹²¹³ Ο αριθμός των νομισμάτων του «θησαυρού» προέρχεται από τη δημοσίευση του Noe, ο οποίος μεταξύ άλλων αναφέρει και εκδόσεις της Κορίνθου, της Λευκάδας και της Αμβρακίας.¹²¹⁴ Σύμφωνα, όμως, με τον Kraay¹²¹⁵ ο εν λόγω «θησαυρός» δεν περιείχε Πηγάσους και η αναφορά οφείλεται σε σύγχυση με το περιεχόμενο του «θησαυρού» Ionian Shore 1908, IGCH 1916.¹²¹⁶

Αν δεχθούμε την παρουσία Πηγάσων στον «θησαυρό» η Λευκάδα αντιπροσωπευόταν από δεκαεπτά νομίσματα, με τα ακόλουθα σύμβολα, γράμματα και επιγραφές, τα οποία ταξινομούνται στην **Γ' περίοδο, 6^η σειρά:** βότρυς, ΛΕΥ - πόδι, Π, στη **Δ' περίοδο, 1^η σειρά:** ΛΕΥ - ανθέμιο, ΛΕΥ - στεφάνι ελιάς, και **Δ' περίοδο, 2^η σειρά:** ΛΕΥ - χταπόδι, ΛΕΥ - ερπετό.

34. Δυτική Ελλάδα (;) 1907, IGCH 88.

Χρονολογία απόκρυψης: 325-300 π.Χ.

Περιεχόμενο: 28+ αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε αποκλειστικά Πηγάσους της Κορίνθου, της Αλυζίας, του Ανακτορίου, της Λευκάδας, της Στράτου, της Κέρκυρας,¹²¹⁷ της Αμβρακίας και του Δυρραχίου.¹²¹⁸

Στη Λευκάδα αποδίδονται δύο στατήρες της **Ε' περιόδου** με τα ακόλουθα σύμβολα: **ιππόκαμπος αριστερά (4^η σειρά)** και **στυλίδα - Ξ (6^η σειρά)**.

¹²¹³ Vlasto 1926, σσ. 218-222· Quagliati 1930, σσ. 3-45· Fischer-Bossert 1999, σσ. 18-20, 251-252.

¹²¹⁴ Την αναφορά του Noe (1937², αρ. 208) για ύπαρξη Πηγάσων στο σύνολο του «θησαυρού» αποδέχεται ο Stazio (1965-1967, σσ. 39-40) και η Travaglini (1976-1977, σ. 58).

¹²¹⁵ Βλ. Kraay 1970, σσ. 23-30. Ο Newell, σε χειρόγραφη σημείωσή του στην American Numismatic Society, αναφερόταν σε είκοσι- πέντε Πηγάσους προερχόμενους από τον «θησαυρό» του Carosino, η πλειονότητα των οποίων ήταν σε εξαιρετική κατάσταση και επρόκειτο σχεδόν για ακυκλοφόρητες εκδόσεις (*Fleur de Coin*). Τμήμα του συνόλου των Πηγάσων αυτών θεώρησε ο Kraay (ό.π.) ότι βγήκαν σε δημοπρασία στο Μόναχο το 1910 (Hirsch, Auktion 26, 23-24 May 1910), λόγω της ομοιότητάς τους με την περιγραφή του Newell.

¹²¹⁶ Βλ., επίσης, Libero Mangieri (2016, σ. 40), ο οποίος δεν κάνει καμία αναφορά για παρουσία Πηγάσων στη σύνθεση του «θησαυρού».

¹²¹⁷ Ο στατήρας με εθνικό Κ και φύλλο αμπέλου πλέον αποδίδεται στην Κέρκυρα, βλ. Calciati 1990, σ. 379, αρ. 7/1.

¹²¹⁸ Σβορώνος 1908, σσ. 258-260· Liampi 2012, σ. 16.

35. Sicily 1912-1913, IGCH 2147.

Χρονολογία απόκρυψης: 310 π.Χ.

Περιεχόμενο: 277+ αργυρές εκδόσεις

Το σύνολο του «θησαυρού» αποτελούταν από Πηγάσους της Κορίνθου (Δ'-Ε' περίοδοι), του Ανακτορίου, του Άργους Αμφιλοχικού, της Λευκάδας, του Θυρρείου, της Κέρκυρας, της Αμβρακίας, του Δυρραχίου, των Συρακουσών, των Λοκρών και της Μέδμας.¹²¹⁹ Στον «θησαυρό» ίσως υπήρχαν τετράδραχμα Συρακουσών.

Στη Λευκάδα αποδίδονται 44 νομίσματα, εκ των οποίων τα δεκαπέντε με στυλίδα (Ε' περίοδος, 6^η σειρά).

36. Cesarò, 20 χιλ. ΝΔ του Aderno, 1915-16, IGCH 2145· CH VIII, 590· CH IX, 623.

Χρονολογία απόκρυψης: περ. 310 π.Χ.

Περιεχόμενο: 300(;) αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις των Συρακουσών¹²²⁰ και Πηγάσους των ακόλουθων εκδοτριών αρχών: Κόρινθος (Γ' - Ε' περίοδοι), Αλύζια, Ανακτόριο, Άργος Αμφιλοχικό,¹²²¹ Εχίνος, Λευκάδα, Θύρρειο, Αμβρακία, Δυρράχιο, Συρακούσες και Ιπώνιο(;).¹²²²

Ο «θησαυρός» περιείχε τριάντα- τέσσερις εκδόσεις Λευκάδας,¹²²³ μεταξύ των οποίων έναν αρχαϊκό στατήρα (Β' περίοδος, 3^η σειρά), και εκδόσεις που κατατάσσονται στην Δ' περίοδο: Λ-Ε-Υ με φύλλα κισσού ανάμεσα (1^η σειρά), ΛΕΥ - στεφάνι κισσού γύρω από την κεφαλή της Αθηνάς (1^η σειρά), κηρύκειο δ. και αρ. (4^η σειρά), ερμαϊκή στήλη με κηρύκειο (5^η σειρά), στην Ε' περίοδο: βότρυς - Σ (1^η

¹²¹⁹ Talbert 1971, σ. 63· βλ. Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 162-163.

¹²²⁰ Η Cesano (1940, σ. 63) αναφέρει ότι τα μισά νομίσματα του «θησαυρού» ανήκαν σε εκδόσεις των Συρακουσών, ενώ η Currò Pisanò (1962-1964, σ. 237) αναφέρει 176 νομίσματα.

¹²²¹ Το νόμισμα του Άργους, όπως και εκείνο του Θυρρείου θεωρήθηκαν ως εκ των υστέρων διείσδυση στον «θησαυρό», γιατί αφενός χρονολογούνται μεταγενέστερα όλων των υπολοίπων Πηγάσων, αφετέρου δεν έφεραν τον ίδιο βαθμό φθοράς από τη κυκλοφορία. Βλ. IGCH, σσ. 325-326.

¹²²² Cesano 1940, σσ. 9-68· Jenkins 1958, σ. 376· Currò Pisanò 1962-1964, σσ. 224, 237· Talbert 1971, σ. 63· Holloway 1989, σσ. 15-25· Calciati 1990, σ. 717.

¹²²³ Για τον ακριβή αριθμό των εκδόσεων της Λευκάδας, βλ. Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σ. 286, υποσ. 17.

σειρά), κύαθος (2^η σειρά),¹²²⁴ προτομή λέοντος (4^η σειρά), θαλάσσιο τέρας αρ. (4^η σειρά), ιππόκαμπος δ. (4^η σειρά), πεντάκτινο αστέρι (4^η σειρά), στυλίδα - Ξ ή \bar{A} (6^η σειρά), και στην ΣΤ' περίοδο, 1^η σειρά: μεταλλικό αγγείο κάτω από κληματίδα με βότρυ δεξιά ή αριστερά.

37. Sicily 1877, IGCH 2149.

Χρονολογία απόκρυψης: περ. 310 π.Χ.

Περιεχόμενο: 65 αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε μόνον στατήρες της Κορίνθου (Δ'-Ε' περίοδοι), του Ανακτορίου, του Άργου Αμφιλοχικού, της Λευκάδας, του Θυρρείου, της Κέρκυρας, της Αμβρακίας και του Δυρραχίου.¹²²⁵

Οι δεκαεννέα ή 21¹²²⁶ στατήρες της Λευκάδας ανήκαν στους ακόλουθους τύπους: χωρίς σύμβολο, ΛΕΥ - στεφάνι ελιάς (Δ' περίοδος, 1^η σειρά), κηρύκειο δεξιά ή αριστερά (Δ' περίοδος, 4^η σειρά), βότρυς - Σ (Ε' περίοδος, 1^η σειρά), πετεινός (Ε' περίοδος, 4^η σειρά), περωτός ιππόκαμπος (Ε' περίοδος, 4^η σειρά), πεντάκτινο αστέρι (Ε' περίοδος, 4^η σειρά), μεταλλικό αγγείο κάτω από κληματίδα με βότρυ - Α δεξιά (ΣΤ' περίοδος, 1^η σειρά).

38. Sicily 1935, IGCH 2148.

Χρονολογία απόκρυψης: 310 π.Χ.

Περιεχόμενο: 58 + αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» αποτελούταν αποκλειστικά από Πηγάσους της Κορίνθου (Δ'-Ε' περίοδοι), του Ανακτορίου, του Άργου Αμφιλοχικού, της Λευκάδας, της Αμβρακίας, του Δυρραχίου και του Ιπωνίου.¹²²⁷

¹²²⁴ Ένας εκ των δύο στατήρων με σύμβολο τον κύαθο ήταν επικεκομμένος, βλ. Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σ.159.

¹²²⁵ Cutroni Tusa 1956, σ. 207· *eiusdem* 1958-1959, σσ. 167-177· Talbert 1971, σ. 63· Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 166-169.

¹²²⁶ Βλ. Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σ. 287, υποσ. 30.

¹²²⁷ Ravel 1936_a, σσ. 1-7· *eiusdem* 1948, σσ. 22, 24· Talbert 1971, σ. 64. Και οι δύο αναφέρουν ως περιοχή προέλευσης του «θησαυρού» τη Μεγάλη Ελλάδα.

Ο «θησαυρός» περιείχε δέκα στατήρες Λευκάδας, οι οποίοι ανήκουν στους ακόλουθους τύπους: κηρύκειο δεξιά ή αριστερά (Δ΄ περίοδος, 4^η σειρά), στυλίδα - $\bar{\Lambda}$ (Ε΄ περίοδος, 6^η σειρά), κεφαλή Αινείου με φρυγικό πύλο και επισήμανση τρίαινα (Ε΄ περίοδος, 9^η σειρά), και μεταλλικό αγγείο κάτω από κληματίδα με βότρυ - Α δεξιά (ΣΤ΄ περίοδος, 1^η σειρά).

39. Megara Hyblaea 1966, IGCH 2180.

Χρονολογία απόκρυψης: 310 π.Χ.¹²²⁸

Περιεχόμενο: 526 αργυρές εκδόσεις.¹²²⁹

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις των Συρακουσών, του Μεγάλου Αλεξάνδρου, στατήρες της Κορίνθου (Δ΄-Ε΄ περίοδοι), του Ανακτορίου, του Άργου, Αμφιλοχικού, των Κορόντων, της Λευκάδας, του Θυρρείου, της Αμβρακίας, του Δυρραχίου, της Μέδμας, των Συρακουσών, των Λεοντίνων και των Λοκρών, καθώς και σικελοκαρχηδονιακές εκδόσεις.¹²³⁰

Η Λευκάδα αντιπροσωπεύεται στον «θησαυρό» με σαράντα- πέντε εκδόσεις που κατατάσσονται στην Γ΄ περίοδο: ΛΕΥ-πόδι (6^η σειρά), Δ΄ περίοδο: ΛΕΥ - στεφάνι ελιάς (1^η σειρά), κηρύκειο δεξιά ή αριστερά (4^η σειρά), ερμαϊκή στήλη και κηρύκειο (5^η σειρά), Ε΄ περίοδο: βότρυς - Σ (1^η σειρά), πετεινός (4^η σειρά), πτερωτός ιππόκαμπος αρ. (4^η σειρά), στυλίδα - Ξ ή $\bar{\Lambda}$ (6^η σειρά), ημίτομο γρύπα (8^η σειρά), προτομή ίππου (8^η σειρά), ΣΤ΄ περίοδος: μεταλλικό αγγείο κάτω από κληματίδα ε βότρυ - Α αριστερά ή δεξιά (1^η σειρά), Α σε στεφάνι ελιάς (2^η σειρά).

40. South Italy/ Sicily, γύρω στο 1981, CH VIII, 167.

Χρονολογία απόκρυψης: μετά το 310 π.Χ.¹²³¹

Περιεχόμενο: 37 αργυρές εκδόσεις.

¹²²⁸ Nicolet-Pierre 2009, σ. 45. Ο Kraay (IGCH 2180) είχε χρονολογήσει τον «θησαυρό» στις αρχές του 3^{ου} αι. π.Χ.

¹²²⁹ Nicolet-Pierre 2009, σ. 23. Στο IGCH (σ. 331) αναφέρονται 530 περ. εκδόσεις.

¹²³⁰ Tusa Cutroni 1990, σ. 65· Talienco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 212-233· Nicolet-Pierre 2009, σ. 21-81.

¹²³¹ Η χρονολογία του IGCH για την απόκρυψη του «θησαυρού» στο 330 π.Χ. πρέπει να κατέβει, βάσει των διασταυρώσεων των σφραγίδων της Λευκάδας.

Ο «θησαυρός» περιείχε αποκλειστικά στατήρες με κορινθιακούς τύπους που ανήκαν στην Κόρινθο (Ε΄ περίοδος), το Ανακτόριο, το Άργος Αμφιλοχικό, τη Λευκάδα και το Θύρρειο.

Η Λευκάδα αντιπροσωπεύεται με τέσσερις στατήρες, οι οποίοι φέρουν τα ακόλουθα σύμβολα: κηρύκειο δεξιά (Δ΄ περίοδος, 4^η σειρά), πετεινός (Ε΄ περίοδος, 4^η σειρά), στυλίδα - Ξ (Ε΄ περίοδος, 6^η σειρά) και άγκυρα - ΑΡΙ (ΣΤ΄ περίοδος, 4^η σειρά).

41. East Sicily 1983, CH X, 400.

Χρονολογία απόκρυψης: ύστερος 4^{ος} αι. π.Χ.

Περιεχόμενο: 769 αργυρές εκδόσεις.¹²³²

Ο «θησαυρός» περιείχε στατήρες της Κορίνθου (Δ΄-Ε΄ περίοδοι), της Αλυζίας, του Ανακτορίου, του Άργους Αμφιλοχικού, του Εχίνου, της Λευκάδας, της Μητρόπολης, της Στράτου, της Αμβρακίας, της Κέρκυρας, των Συρακουσών, των Λοκρών και της Μέδμας, καθώς και σικελοκαρχηδονιακές εκδόσεις.¹²³³

Στη Λευκάδα αποδίδονται εβδομήντα- δύο στατήρες, οι οποίοι κατατάσσονται ως εξής: Γ΄ περίοδος: με την επιγραφή ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ ή Λ-Ε-Υ (5^η σειρά), Δ΄ περίοδος: ΛΕΥ - χταπόδι (2^η σειρά), κηρύκειο δεξιά ή αριστερά (4^η σειρά), ιθυφαλλική ερμαϊκή στήλη (5^η σειρά), Ε΄ περίοδος: αρύταινα (2^η σειρά), ημίτομο λέοντος (4^η σειρά), κεφαλή λέοντος (4^η σειρά), όφεις (4^η σειρά), θαλάσσιο τέρας αριστερά (4^η σειρά), πετεινός (4^η σειρά), πεντάκτινο αστέρι (4^η σειρά), Ερμής που δένει το σανδάλι (5^η σειρά), άγκιστρο και Λ-Ε (3^η σειρά), στυλίδα - Ξ ή ΑΓ ή άνευ γραμμάτων (6^η σειρά), οφθαλμός (8^η σειρά), στεφάνι κισσού (8^η σειρά), ημίτομο γρύπα δ. (8^η σειρά), κεφαλή Αινείου με φρυγικό πύλο (9^η σειρά), ΣΤ΄ περίοδος: μεταλλικό αγγείο κάτω από κληματίδα με βότρυ - Α (1^η σειρά), στεφάνι δάφνης με Α (2^η σειρά), μακεδονικό κράνος και T-I (3^η σειρά).

42. Sicily 1980, CH VII, 56.

Χρονολογία απόκρυψης: ύστερος 4^{ος} αι. π.Χ.

Περιεχόμενο: 30+ αργυρές εκδόσεις.

¹²³² Η Puglisi (2009, σ. 217, αρ. 363) αναφέρει 777+ στατήρες.

¹²³³ Calciati 1990, σσ. 281-342· Gorini 2008, σσ. 144-145.

Ο «θησαυρός» περιείχε στατήρες της Κορίνθου (Δ΄- Ε΄ περίοδοι), της Λευκάδας, του Θυρρείου, των Συρακουσών και των Λοκρών, καθώς και ένα αθηναϊκό τετράδραχμο.¹²³⁴

Στη Λευκάδα αποδίδονται δύο στατήρες, σύμφωνα με το *CH*, αλλά οι *Talierco Mensitieri – Spagnoli* της αποδίδουν ένα στατήρας με κηρύκειο αριστερά (Δ΄ περίοδος, 4^η σειρά), ο οποίος, όμως, θα πρέπει να αποδοθεί στην Κόρινθο, εφόσον κάτω από το Πήγασο χαράσσεται το Ψ.¹²³⁵

43. Palazzolo Acreide 1995.

Χρονολογία απόκρυψης: τέλος 4^{ου} αι. π.Χ., πριν το 305 π.Χ.¹²³⁶

Περιεχόμενο: 10 χρυσές, 41 αργυρές και 7 χάλκινες εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» αποτελούταν από εκδόσεις των Συρακουσών, στατήρες της Κορίνθου (Δ΄- Ε΄ περίοδοι), του Ανακτορίου, του Άργους Αμφιλοχικού, της Λευκάδας, του Δυρραχίου(;) και των Συρακουσών, αλλά και εκδόσεις Σικελοκαρχηδονιακών νομισματοκοπειών.¹²³⁷

Η Λευκάδα αντιπροσωπεύεται με τρεις στατήρες με τα ακόλουθα σύμβολα: όφης - ΛΕ επί τα λαιά (Ε΄ περίοδος, 4^η σειρά), στυλίδα - Ξ (Ε΄ περίοδος, 6^η σειρά), μακεδονικό κράνος T-I (ΣΤ΄ περίοδος, 3^η σειρά).

44. Palermo 1879, CH X, 407.

Χρονολογία απόκρυψης: 305 π.Χ.¹²³⁸

Περιεχόμενο: 26 αργυρές εκδόσεις.

¹²³⁴ *Talierco Mensitieri – Spagnoli* 1993, σσ. 166-167· *Puglisi* 2009, σ. 218, αρ. 366.

¹²³⁵ Βλ. *Talierco Mensitieri – Spagnoli* 1993, σ. 166-167. Σχετικά με τη χρήση σφραγίδων της Λευκάδας από την Κόρινθο, βλ. *Χρήση νομισμάτων της Λευκάδας από άλλες πόλεις*, σσ. 556-558.

¹²³⁶ Η απουσία νομισμάτων από ήλεκτρο του νομισματοκοπείου των Συρακουσών που εκδόθηκαν μετά τη συνθηκολόγηση Αγαθοκλή και Καρχηδονίων αποτελεί κατά τη *Manenti* (2013, σ. 266) *terminus ante quem* για τη χρονολογία απόκρυψης του «θησαυρού».

¹²³⁷ *Manenti* 2013, σσ. 225-236.

¹²³⁸ Ο *Calciati* (1990, σ. 728) χρονολογεί τον «θησαυρό» το 305 π.Χ.

Ο «θησαυρός» περιείχε στατήρες της Κορίνθου, του Ανακτορίου, της Λευκάδας, του Θυρρείου, της Αμβρακίας, του Δυρραχίου και του Ιππωνίου (;).¹²³⁹ Στη Λευκάδα αποδίδεται ένας στατήρας.

45. Pachino, Costa Fondovia 1957, IGCH 2151.

Χρονολογία απόκρυψης: 305-300 π.Χ.¹²⁴⁰

Περιεχόμενο: 642 αργυρές εκδόσεις μέσα σε αγγείο (*pot hoard*).

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις πόλεων της Σικελίας (Καμαρίνα, Μεσσήνη [Ζάγκλη], Συρακούσες), του Μεγάλου Αλεξάνδρου, ενώ η πλειονότητα των νομισμάτων ήταν Πήγασοι που ανήκαν στην Κόρινθο (Δ' - Ε' περίοδοι), την Αλύζια, το Ανακτόριο, το Άργος Αμφιλοχικό, τη Λευκάδα, το Θύρρειο, την Αμβρακία, την Κέρκυρα, το Δυρράχιο, τις Συρακούσες, τους Λεοντίους και τους Λοκρούς. Εντοπίστηκαν, επίσης, εκδόσεις των Αθηνών και σικελοκαρχηδονιακών νομισματοκοπειών.¹²⁴¹

Στη Λευκάδα αποδίδονται εβδομήντα-πέντε εκδόσεις που κατατάσσονται Γ' **περίοδος:** ΛΕΥ - πόδι (**6^η σειρά**),¹²⁴² Δ' **περίοδος:** ΛΕΥ-κληματίδα με βότρυες (**2^η σειρά**), Δ' **περίοδος:** κηρύκειο δεξιά ή αριστερά (**4^η σειρά**), Πήγασος σε καλπασμό/ερμαϊκή στήλη με κηρύκειο (**5^η σειρά**), Ε' **περίοδος:** κάρθαρος (**1^η σειρά**), αρύταινα δεξιά ή αριστερά (**2^η σειρά**), κεφαλή κριού - Ξ (**4^η σειρά**), πετεινός (**4^η σειρά**), πτερωτός ιππόκαμπος αριστερά (**4^η σειρά**),¹²⁴³ πτερωτή Νίκη (**4^η σειρά**), άγκιστρο αρ. (**5^η σειρά**), στυλίδα - Ξ ή Λ ή άνευ (**6^η σειρά**), στυλίδα και δαφνοστεφής θόλος (**7^η σειρά**), ημίτομο γρύπα δεξιά ή αριστερά (**8^η σειρά**), κεφαλή Αινείου με φρυγικό πύλο (**9^η σειρά**), ΣΤ' **περίοδος:** μεταλλικό αγγείο κάτω από κληματίδα με βότρυ - Α

¹²³⁹ Calciati 1990, σ. 718.

¹²⁴⁰ Burnett 1977, σ. 111. Ο «θησαυρός» είναι με αρκετή ασφάλεια χρονολογημένος, εξαιτίας της παρουσίας του α' τύπου του τετραδράχμου του Αγαθοκλέους και της απουσίας του β' τύπου. Βλ. επίσης, Tusa Cutroni 1990, σ. 58.

¹²⁴¹ Di Vita 1958-1959, σσ. 125-165· Gentili 1958-1959, σσ. 289-290· Currò Pisanò 1962-1964, σσ. 231, 239· Calciati 1990, σ. 718· Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 178-205.

¹²⁴² Ο Di Vita (1958-1959, σ. 141, αρ. 90) είχε θεωρήσει ότι πρόκειται για χέρι με κηρύκειο.

¹²⁴³ Η' θαλάσσιο τέρας, βλ. Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 200-201.

αριστερά (**1^η σειρά**), μακεδονικό κράνος T-I (**3^η σειρά**), άγκυρα - API (**4^η σειρά**), άγκιστρο - EY (**5^η σειρά**).¹²⁴⁴

46. Χιλιομόδι 1932, IGCH 85.

Χρονολογία απόκρυψης: περ. 304 π.Χ.¹²⁴⁵

Περιεχόμενο: 195 αργυρές εκδόσεις μέσα σε αγγείο (*pot hoard*).

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις της Κορίνθου (Ε' περίοδος), της Λευκάδας και του Πτολεμαίου Α'.¹²⁴⁶

Οι οκτώ στατήρες της Λευκάδας κατατάσσονται **Ε' περίοδος**: Ερμής που δένει το σανδάλι του (**5^η σειρά**), στυλίδα και δαφνοστεφής Αθηνά (**7^η σειρά**), **ΣΤ' περίοδος**: μεταλλικό αγγείο κάτω από κληματίδα με βότρυ - Α αριστερά ή δεξιά (**1^η σειρά**), μακεδονικό κράνος T-I (**3^η σειρά**).

47. Sicily 1879, IGCH 2146.

Χρονολογία απόκρυψης: μετά το 305 π.Χ.¹²⁴⁷

Περιεχόμενο: 32 αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις της Σικελίας (Λεοντίνοι, Συρακούσες), πηγασοφόρους στατήρες της Κορίνθου (Δ'-Ε' περίοδοι), του Ανακτορίου, του Άργους Αμφιλοχικού, της Λευκάδας, του Θυρρείου και των Συρακουσών, καθώς και σικελοκαρχηδονιακές εκδόσεις.¹²⁴⁸

Ο μοναδικός στατήρας της Λευκάδας έφερε ως σύμβολο στυλίδα - EY (**ΣΤ' περίοδος, 5^η σειρά**).

¹²⁴⁴ Οι Talierco Mensitieri – Spagnoli (1993, σσ. 202-203) αναφέρουν για το αρ. 578 νόμισμα Πήγασος αρ. / Αθηνά αρ. και θύρσος με ταινία (:). Δεν έχει όμως εντοπιστεί παρόμοιος τύπος και εικάζουμε, εφόσον δεν το λένε με σιγουριά ότι μάλλον πρόκειται για στυλίδα.

¹²⁴⁵ Mørkholm 1980, σ. 156· Lorber 2005, σ. 54.

¹²⁴⁶ Ravel 1938, σσ. 98-108· *eiusdem* 1948, σσ. 24-25· Calciati 1990, σ. 709· Lorber 2005, σσ. 45-56· Αποστόλου 2010, σσ. 46-49· Liampi 2012, σσ. 12-13.

¹²⁴⁷ Σύμφωνα με την κατάταξη των σφραγίδων της Λευκάδας η παραδοσιακή χρονολόγηση του IGCH 320-310 π.Χ. πρέπει να κατέβει μετά το 305 π.Χ.

¹²⁴⁸ Tusa Cutroni 1956, σ. 207, αρ. 7· *eiusdem* 1958-1959, σσ. 178-185· Talbert 1971, σ. 64· Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 160-163.

48. Italy (;), CH II, 46.

Χρονολογία απόκρυψης: 4^{ος} αι. π.Χ.

Περιεχόμενο: 10 + αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» αποτελούταν από στατήρες της Κορίνθου (Ε΄ περίοδος), της Λευκάδας και του Θυρρείου. Στη Λευκάδα αποδίδονται τέσσερις στατήρες, ένας εκ των οποίων ήταν υπόχαλκος.

49. Αγ. Ευφημία, Κέρκυρα, πριν το 1846, IGCH 106.

Χρονολογία απόκρυψης: 4^{ος} αι. π.Χ. (;).

Περιεχόμενο: 150 περ. αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» εντοπίστηκε κοντά στη Μονή της Αγ. Ευφημίας μέσα σε αγγείο (*pot hoard*).¹²⁴⁹ Περιείχε εκδόσεις της Ηπείρου, της Κέρκυρας, της Λευκάδας και των κορινθιακών αποικιών της Ακαρνανίας.

50. Avola, Syracuse 1888, IGCH 2169.

Χρονολογία απόκρυψης: ύστερος 4^{ος} / αρχές 3^{ου} αι. π.Χ.

Περιεχόμενο: 150 περ. αργυρές εκδόσεις μέσα σε αγγείο (*pot hoard*).¹²⁵⁰

Ο «θησαυρός» περιείχε μία δραχμή της Τερίνας και εκδόσεις με Πηγάσους της Κορίνθου (Ε΄ περίοδος), του Ανακτορίου, του Άργους Αμφιλοχικού, της Λευκάδας και των Συρακουσών.¹²⁵¹

¹²⁴⁹ Riemann 1879, σσ. 24-25. Ο Riemann προσδιόρισε των βάρους το «θησαυρού» ίσο με το βάρος 23 *colonnati*, των ισπανικών *δίστηλων* ή *κολωνάτων* που κυκλοφορούσαν ευρέως στο χώρο των Επτανήσων (Μοσχονάς 2002, σσ. 101-102). Από την περιγραφή του Riemann πρέπει να υποθέσουμε ότι, τουλάχιστον, όσον αφορά στη Λευκάδα, επρόκειτο για στατήρες κορινθιακού τύπου. Η αναφορά του στις πόλεις της Ακαρνανίας συνδέει τον «θησαυρό» με την εποχή του Τιμολέοντος, στο β΄ μισό του 4^{ου} αι. π.Χ.

¹²⁵⁰ Δεν υπάρχει πλήρης εικόνα του περιεχομένου του «θησαυρού», καθώς σύμφωνα με το *IGCH* δεν υπάρχουν στοιχεία για ενενήντα-επτά νομίσματα. Κατά τον Löbbecke (1890, σ. 168) στην πλειονότητά τους επρόκειτο για πηγασοφόρους στατήρες και κορινθιακές δραχμές. Μαζί εντοπίστηκε και ένα δεύτερο αγγείο με 33 χρυσές εκδόσεις των Συρακουσών και περιοχών της Μικράς Ασίας, βλ. *eiusdem*, σσ. 168-171, άποψη την οποία ο Jenkins (1958, σ. 375) θεωρεί λανθασμένη.

¹²⁵¹ Löbbecke 1890, σσ. 167-179· Talbert 1971, σ. 65· Jenkins 1958, σ. 375.

Στη Λευκάδα αποδίδονται τουλάχιστον δύο στατήρες που φέρουν τα ακόλουθα σύμβολα: κηρύκειο αριστερά (**Δ' περίοδος, 4^η σειρά**), Ερμής που δένει το σαντάλι του (**Ε' περίοδος, 5^η σειρά**).

51. South Italy 1985 ή νωρίτερα, CH VIII, 232.

Χρονολογία απόκρυψης: περ. 300 π.Χ.

Περιεχόμενο: 32 αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε αποκλειστικά στατήρες της Κορίνθου (Ε' περίοδος), του Ανακτορίου, του Άργους Αμφιλοχικού, του Αστακού, του Εχίνου, της Λευκάδας, του Θυρρείου, της Απολλωνίας, του Δυρραχίου και των Συρακουσών.

Στη Λευκάδα αποδίδονται πέντε στατήρες που φέρουν τα ακόλουθα σύμβολα: ερμαϊκή στήλη με κηρύκειο (**Δ' περίοδος, 5^η σειρά**), θαλάσσιο τέρας (**Ε' περίοδος, 4^η σειρά**), στυλίδα - $\overline{\Lambda}$ (**Ε' περίοδος, 6^η σειρά**), μεταλλικό αγγείο κάτω από κληματίδα με βότρυ - Α αριστερά (**ΣΤ' περίοδος, 1^η σειρά**), άγκυρα - ΑΡΙ (**ΣΤ' περίοδος, 4^η σειρά**).

52. Canicattini, Syracuse, 1917, IGCH 2150.

Χρονολογία απόκρυψης: περ. 300 π.Χ.

Περιεχόμενο: 19+ αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις των Συρακουσών, της Κορίνθου (Ε' περίοδος) και της Λευκάδας.¹²⁵²

Στη Λευκάδα αποδίδονται δύο στατήρες με τους ακόλουθους τύπους: στυλίδα - Ξ ή $\overline{\Lambda}$ (**Ε' περίοδος, 6^η σειρά**) και μεταλλικό αγγείο κάτω από κληματίδα με βότρυ - Α αριστερά (**ΣΤ' περίοδος, 1^η σειρά**).

53. Selinunte 1876, IGCH 2152.

Χρονολογία απόκρυψης: περ. 300 π.Χ.

Περιεχόμενο: 16 αργυρές και 1 χάλκινη έκδοση.

¹²⁵² Currò Pisanò 1962-1964, σ. 225· Holloway 1989, σσ. 29-30· Talbert 1971, σ. 65· Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 176-179.

Ο «θησαυρός» περιείχε Πηγάσους της Κορίνθου (Δ΄- Ε΄ περίοδοι), του Ανακτορίου, της Λευκάδας, του Θυρρείου, της Αμβρακίας, καθώς και ένα διπλό βικτωριάτο (*quadrigatus*) των Δημοκρατικών χρόνων.¹²⁵³ Η παρουσία του σε ένα αμιγώς σύνολο Πηγάσων που χρονολογούνται γύρω στο 300 π.Χ., ενώ ο ίδιος χρονολογείται μετά το 230 π.Χ. μας οδηγεί στο να το θεωρήσουμε ως εκ των υστερών διείσδυση στον «θησαυρό». Σε διαφορετική περίπτωση η χρονολογία απόκρυψης το «θησαυρού» πρέπει να τοποθετηθεί γύρω στο 220 π.Χ.

Στη Λευκάδα αποδίδονται τρεις στατήρες, οι οποίοι φέρουν ως σύμβολο κηρύκειο δεξιά (Δ΄ περίοδος, 4^η σειρά) και στυλίδα - $\bar{\Lambda}$ (Ε΄ περίοδος, 6^η σειρά).¹²⁵⁴

54. Palma di Montecchiaro 1929, IGCH 2153.

Χρονολογία απόκρυψης: περ. 300 π.Χ.

Περιεχόμενο: μία έκδοση από ήλεκτρο και 77 από άργυρο.¹²⁵⁵

Ο «θησαυρός» περιείχε Πηγάσους της Κορίνθου (Δ΄- Ε΄ περίοδοι), του Ανακτορίου, του Άργους Αμφιλοχικού, της Λευκάδας, της Αμβρακίας, του Δυρραχίου και των Λοκρών και σικελοκαρχηδονιακές εκδόσεις.¹²⁵⁶

Στη Λευκάδα αποδίδονται επτά στατήρες με τα ακόλουθα σύμβολα: ΛΕΥ-αδιάγνωστο σύμβολο (Δ΄ περίοδος, 1^η σειρά), θαλάσσιο τέρας αριστερά (Ε΄ περίοδος, 4^η σειρά), πεντάκτινο αστέρι (Ε΄ περίοδος, 4^η σειρά) και μακεδονικό κράνος T-I (ΣΤ΄ περίοδος, 3^η σειρά).

55. Sicily, CH VII, 57.

Χρονολογία απόκρυψης: περ. 300 π.Χ.

Περιεχόμενο: 80+ αργυρές εκδόσεις.

¹²⁵³ Tusa Cutroni 1956, σ. 206· Talienco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 168-171· Puglisi 2009, σ. 209, αρ. 270.

¹²⁵⁴ Βλ. Talienco Mensitieri – Spagnoli 1993, σ. 287, υποσ. 31.

¹²⁵⁵ Κατά τον έλεγχο της Tusa Cutroni (1956, σ. 209) εντοπίστηκαν 49 Πήγασοι, ένας στατήρας από ήλεκτρο της Καρχηδόνας, οκτώ σικελοκαρχηδοανιακές εκδόσεις και μία χάλκινη έκδοση των Μαμερτίνων.

¹²⁵⁶ Marconi 1931, σ. 404· Tusa Cutroni 1956, σ. 209· Jenkins – Lewis 1963, σ. 56· Talbert 1971, σ. 66· Talienco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 210-213.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις αποκλειστικά εκδόσεις στατήρων της Κορίνθου (Δ΄ - Ε΄ περίοδοι), του Ανακτορίου, του Άργους Αμφιλοχικού, της Λευκάδας, του Θυρρείου, της Αμβρακίας, των Συρακουσών και των Λοκρών.¹²⁵⁷

Στη Λευκάδα αποδίδονται δεκαεννέα στατήρες που ανήκουν στους ακόλουθους τύπους: αρχαϊκοί στατήρες σε έγκοιλο τετράγωνο (Β΄ περίοδος), ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ (Γ΄ περίοδος, 5^η σειρά), βότρυς (Γ΄ περίοδος, 6^η σειρά), ΛΕΥ- κληματίδα με βότρυες (Δ΄ περίοδος, 2^η σειρά), ΛΕΥ - χταπόδι (Δ΄ περίοδος, 2^η σειρά), ΛΕΥ - βοιωτική ασπίδα και κηρύκειο (Δ΄ περίοδος, 3^η σειρά), κηρύκειο (Δ΄ περίοδος, 4^η σειρά), Νίκη που στεφανώνει το αρχικό της πόλης (Ε΄ περίοδος, 3^η σειρά),¹²⁵⁸ ερμαϊκή στήλη (Ε΄ περίοδος, 5^η σειρά), μεταλλικό αγγείο κάτω από κληματίδα με βότρυ - Α (ΣΤ΄ περίοδος, 1^η σειρά).

56. Bucale, Reggio Calabria 1898.

Χρονολογία απόκρυψης: περ. 300π.Χ.

Περιεχόμενο: 13 ή 14 αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε αποκλειστικά Πηγάσους της Κορίνθου, του Ανακτορίου, της Λευκάδας, της Αμβρακίας, του Δυρραχίου και των Συρακουσών.¹²⁵⁹ Στη Λευκάδα αποδίδονται τέσσερις εκδόσεις.

57. Fondo Cesù e Maria, Crotone 1896, CH VIII, 226.

Χρονολογία απόκρυψης: 300 π.Χ. περ.

Περιεχόμενο: 2000 αργυρές και 6000 χαλκές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις του Τάραντος, της Ηράκλειας, του Μεταποντίου, της Υέλης, του Κρότωνος, των Συρακουσών, του Αλεξάνδρου του Νεοπολέμου της Ηπείρου, ενώ την πλειονότητα των αργυρών εκδόσεων

¹²⁵⁷ Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 174-177· Puglisi 2009, σ. 217, αρ. 357.

¹²⁵⁸ Οι Talierco Mensitieri – Spagnoli (1993, σ. 177) αναφέρουν ως σύμβολο στον οπισθότυπο Νικηφόρα Δία (:), αλλά πιθανά πρόκειται για παρερμηνεία της Νίκης.

¹²⁵⁹ Prokopio 1955a, σ. 167· Pozzi-Paolini 1974, σ. 51· Calciati 1990, σ. 712.

αποτελούσαν στατήρες της Κορίνθου, της Λευκάδας, της Αμβρακίας και του Δυρραχίου.¹²⁶⁰

58. Λευκάδα (;) 1925, IGCH 119.

Χρονολογία απόκρυψης: 300 π.Χ. (;)¹²⁶¹

Περιεχόμενο: 49+ αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε κυρίως εκδόσεις της Κορίνθου, του Ανακτορίου, της Λευκάδας και των Συρακουσών, χωρίς να υπάρχουν περαιτέρω στοιχεία για την ακριβή σύνθεση του «θησαυρού».

Στο νομισματοκοπείο της Λευκάδας αποδίδονται πέντε αργυρές υποδιαίρέσεις.

59. Phoinike, Chaonie 2008.

Χρονολογία απόκρυψης: αρχές 3^{ου} αι. π.Χ.¹²⁶²

Περιεχόμενο: 26 αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε μεταθανάτιες εκδόσεις του Μεγάλου Αλεξάνδρου, καθώς και εκδόσεις της Κορίνθου (Δ' - Ε' περίοδοι), του Ανακτορίου, του Άργου, Αμφιλοχικού, της Λευκάδας, του Θυρρείου και ενός αβέβαιου νομισματοκοπείου.¹²⁶³

Στη Λευκάδα αποδίδονται έξι νομίσματα, εκ των οποίων δύο με σύμβολο κηρύκειο (Δ' περίοδος, 4^η σειρά) και ένα με στυλίδα (Ε' περίοδος, 6^η σειρά).

¹²⁶⁰ Sculco 1905, σσ. 24-25, 34-36· Attianese 1980, σσ. 342, 346-347· Fischer-Bossert 1999, σσ. 28, 93 υποσ. 31· Corrado 2014, σσ. 314, 335-336.

¹²⁶¹ Η χρονολογία απόκρυψης είναι η χρονολογία που αναφέρεται στο *IGCH* και προκύπτει από τη χρονολόγηση των υστερότερων νομισμάτων που κατεγράφησαν σε αυτό το σύνολο. Τα νομίσματα που περιγράφονται από τον Bellinger (1929, σσ. 187-198) αποτελούν μέρος ενός μεγαλύτερου συνόλου με στατήρες κυρίως της Κορίνθου και των αποικιών της. Η χρονική ανομοιομορφία του συνόλου, το οποίο περιείχε εκδόσεις από το β' μισό του 6^{ου} αι. π.Χ. έως το β' μισό του 4^{ου} αι. π.Χ. υποδηλώνει ότι πρόκειται για ανάμειξη δύο τουλάχιστον «θησαυρών». Βλ. σχετικά, Warren 1968, σ. 126, υποσ. 1.

¹²⁶² Αν και η Gjongecaj (2011, σσ. 138-139) δεν αναφέρει τη χρονολογία απόκρυψης του ευρήματος, εικάζεται η απόκρυψη του «θησαυρού» στις αρχές του 3^{ου} αι. π.Χ., λόγω της φθοράς που αναφέρει για τους πηγασοφόρους στατήρες, εξαιτίας της κυκλοφορίας τους.

¹²⁶³ Gjongecaj 2011, σσ. 138-139· Liampi 2012, σ. 16· Gjongecaj 2014, σσ. 73-76.

60. Sicily (άγνωστο έτος απόκρυψης), IGCH 2189.

Χρονολογία απόκρυψης: αρχές 3^{ου} αι. π.Χ.

Περιεχόμενο: 23 αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις της Κορίνθου (Δ' - Ε' περίοδοι), του Άργους Αμφιλοχικού, της Λευκάδας και της Αμβρακίας.¹²⁶⁴

Στη Λευκάδα αποδίδεται ένας στατήρας με σύμβολο κηρύκειο αριστερά (Δ' περίοδος, 4^η σειρά).

61. Syracuse, Fusco 1955, IGCH 2179.

Χρονολογία απόκρυψης: αρχές 3^{ου} αι. π.Χ.

Περιεχόμενο: 21 αργυρές εκδόσεις μέσα σε αγγείο (*pot hoard*).

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις των Συρακουσών, Πηγάσους της Κορίνθου (Ε' περίοδος), του Ανακτορίου, του Άργους Αμφιλοχικού, της Λευκάδας, του Θυρρείου και των Συρακουσών, και νομίσματα σικελοκαρχηδονιακών νομισματοκοπειών.¹²⁶⁵

Η Λευκάδα αντιπροσωπεύεται με δύο στατήρες με τα ακόλουθα σύμβολα: στυλίδα - $\overline{\Delta}$ (Ε' περίοδος, 6^η σειρά), μεταλλικό αγγείο κάτω από κληματίδα με βότρυ - Α αριστερά (ΣΤ' περίοδος, 1^η σειρά).

62. Capo Soprano, Gela 1955 (;), IGCH 2183.

Χρονολογία απόκρυψης: αρχές 3^{ου} αι. π.Χ.¹²⁶⁶

Περιεχόμενο: 89 αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις της Μεσσήνης (Ζάγκλη), των Συρακουσών, καθώς και εκδόσεις του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Την πλειονότητα, όμως, αποτελούσαν

¹²⁶⁴ Tusa Cutroni 1956, σ. 208· Talbert 1971, σ. 64· Talienco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 172-173.

¹²⁶⁵ Gentili 1956, σσ. 101-109· *eiusdem* 1958-1959, σσ. 284-285· Currò Pisanò 1962-1964, σσ. 231, 239· Talbert 1971, σ. 65· Calciati 1990, σσ. 719, 728· Talienco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 212-213.

¹²⁶⁶ Η χρονολογία κατά το IGCH. Η Tusa Cutroni (1990, σ. 55) ανεβάζει λίγο τη χρονολόγηση στο 310-300 π.Χ.

οι Πήγασοι της Κορίνθου (Δ΄- Ε΄ περίοδοι), του Ανακτορίου, του Άργους Αμφιλοχικού, της Λευκάδας, της Μητρόπολης, του Θυρρείου και των Συρακουσών. Τον «θησαυρό» συμπλήρωναν εκδόσεις σικελοκαρχηδονιακών νομισματοκοπειών.¹²⁶⁷

Η Λευκάδα αντιπροσωπευόταν με δέκα στατήρες με τα ακόλουθα σύμβολα: ερμαϊκή στήλη με κηρύκειο (Δ΄ περίοδος, 5^η σειρά) πτερωτός ιππόκαμπος δεξιά (Ε΄ περίοδος, 4^η σειρά), πεντάκτινο αστέρι (Ε΄ περίοδος, 4^η σειρά), στυλίδα - Ξ (Ε΄ περίοδος, 6^η σειρά) και μακεδονικό κράνος T-I (ΣΤ΄ περίοδος, 3^η σειρά).

63. Messina 1868, IGCH 2188.

Χρονολογία απόκρυψης: αρχές 3^{ου} αι. π.Χ.

Περιεχόμενο: 243 αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε στατήρες της Κορίνθου, της Αλυζίας, του Ανακτορίου, του Άργους Αμφιλοχικού, της Λευκάδας, του Θυρρείου, της Κέρκυρας, του Δυρραχίου, των Συρακουσών και των Λοκρών.¹²⁶⁸

Στη Λευκάδα αποδίδεται τουλάχιστον ένας στατήρας με σύμβολο οφθαλμό (Γ΄ περίοδος, 4^η σειρά).¹²⁶⁹

64. Palazzolo Acreide 1896, IGCH 2181.

Χρονολογία απόκρυψης: αρχές 3^{ου} αι. π.Χ.

Περιεχόμενο: 460 αργυρές εκδόσεις

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις Συρακουσών, στατήρες της Κορίνθου (Ε΄ περίοδος), της Αλυζίας, του Ανακτορίου, του Άργους Αμφιλοχικού, της Λευκάδας, της Αμβρακίας, του Δυρραχίου, των Συρακουσών και των Λοκρών, καθώς και εκδόσεις σικελοκαρχηδονιακών νομισματοκοπειών.¹²⁷⁰

¹²⁶⁷ Currò Pisanò 1962-1964, σ. 231· Talbert 1971, σ. 65· Holloway 1989, σσ. 35-44· Talienco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 232-236· Calciati 1990, σσ. 719, 728.

¹²⁶⁸ Walcher de Molthein 1895, σσ. 48, 106-107· Talbert 1971, σ. 64.

¹²⁶⁹ SNG Cop. 331.

¹²⁷⁰ Salinas 1897, σσ. 436-437· Talbert 1971, σ. 66.

65. Soverato 1914, 25 χιλ. νότια του Catanzaro, IGCH 1969.

Χρονολογία απόκρυψης: αρχές 3^{ου} αι. π.Χ..¹²⁷¹

Περιεχόμενο: 32+ αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» αποτελείται από δύο σύνολα. Το πρώτο σύνολο (Lot A) περιείχε εκδόσεις πόλεων της Κάτω Ιταλίας (Ηράκλεια, Λοκροί, Μεταπόντιο, Τάρας, Τερίνα, Υέλη) και στατήρες της Κορίνθου (Ε΄ περίοδος), του Άργους Αμφιλοχικού, της Λευκάδας και του Θυρρείου.¹²⁷²

Ο μοναδικός στατήρας της Λευκάδας με σύμβολο οφθαλμό (*8^η σειρά, Ε΄ περίοδος*), είχε αποδοθεί λανθασμένα στο Άργος Αμφιλοχικό.¹²⁷³

Το δεύτερο σύνολο (Lot B) περιείχε, επίσης, εκδόσεις πόλεων της Κάτω Ιταλίας (Λοκροί, Κρότων, Μεταπόντιο, Τάρας, Υέλη) και του Ανακτορίου.¹²⁷⁴

66. Gerace Superiore, Reggio Calabria 1940, CH I, 48· CH II, 64.

Χρονολογία απόκρυψης: αρχές 3^{ου} αι. π.Χ., εποχή Αγαθοκλέους, έως το επεισόδιο με τον Πύρρο.¹²⁷⁵

Περιεχόμενο: 5+ αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε αποκλειστικά στατήρες της Κορίνθου (Ε΄ περίοδος), του Ανακτορίου και της Λευκάδας.¹²⁷⁶

67. Mesagne Calabria 1907, IGCH 1971.

¹²⁷¹ Οι Talienco Mensitieri – Spagnoli τοποθετούν την απόκρυψή τους την εποχή του Αγαθοκλέους, στο διάστημα από τις αρχές του 3^{ου} αι. π.Χ. έως το επεισόδιο με τον Πύρρο, το 290 π.Χ. (1993, σ. 105).

¹²⁷² Currò Pisanò 1962-1964, σσ. 232-236· Talienco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 260-261.

¹²⁷³ Calciati 1990, σ. 712. Οι Talienco Mensitieri – Spagnoli (1993, σσ. 260-261) δεν αναφέρουν έκδοση της Λευκάδας, αλλά, αντίθετα με τον Calciati, αποδίδουν δύο στατήρες στο Άργος Αμφιλοχικό.

¹²⁷⁴ Currò Pisanò 1962-1964, σσ. 232-233.

¹²⁷⁵ Talienco Mensitieri – Spagnoli 1993, σ. 105.

¹²⁷⁶ Ravel 1932, σσ. 12-27· Ravel 1948, σσ. 27-28· Procopio 1955_a, σ. 167· Pozzi-Paolini 1974, σ. 51. Αντίθετα, η Spagnoli (βλ. Talienco Mensitieri – Spagnoli 1993, σ. 292, υποσ. 94) σημειώνει την απουσία έκδοσης της Λευκάδας από τον «θησαυρό».

Χρονολογία απόκρυψης: αρχές 3^{ου} αι. π.Χ.¹²⁷⁷

Περιεχόμενο: 137 αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις πόλεων της Κάτω Ιταλίας (Νεάπολις, Νόλα, Τάρας, Ηράκλεια, Μεταπόντιον, Ποσειδωνία, Θούριοι, Υέλη, Κρότων, Λοκροί, Τερίνα), Πηγάσους της Κορίνθου (Ε΄ περίοδος), του Άργους Αμφιλοχικού, του Ανακτορίου, της Λευκάδας, της Μητροπόλεως, του Θυρρείου, της Αμβρακίας και δύο εκδόσεις των ρωμαϊκών δημοκρατικών χρόνων.¹²⁷⁸

Στη Λευκάδα αποδίδεται ένας στατήρας με στυλίδα - A (Ε΄ περίοδος, 6^η σειρά).

68. Sicily 1837, IGCH 2144.

Χρονολογία απόκρυψης: 290 π.Χ.¹²⁷⁹

Περιεχόμενο: 245 αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» στη συντριπτική πλειονότητά του περιείχε Πηγάσους της Κορίνθου (Γ΄ - Ε΄ περίοδοι), της Αλυζίας, του Ανακτορίου, της Λευκάδας, της Αμβρακίας, του Δυρραχίου και των Συρακουσών, καθώς και τρεις σικελοκαρχηδονιακές εκδόσεις.¹²⁸⁰

Η Λευκάδα, η οποία αποτελούσε τη δεύτερη ισχυρότερη παρουσία μέσα στον «θησαυρό», εκπροσωπείται με 43 εκδόσεις,¹²⁸¹ με τα ακόλουθα σύμβολα και επιγραφές στην **Β΄ περίοδο**: χωρίς σύμβολα με αρχαϊκούς τύπους, στη **Γ΄ περίοδος**

¹²⁷⁷ Οι Talierco Mensitieri – Spagnoli τοποθετούν την απόκρυψή τους την εποχή του Αγαθοκλέους, στο διάστημα από τις αρχές του 3^{ου} αι. π.Χ. έως το επεισόδιο με τον Πύρρο, το 290 π.Χ. (1993, σ. 105). Βλ. επίσης, Libero Mangieri 2016, σ. 41.

¹²⁷⁸ Breglia 1934, σ. 30· Crawford 1974, σσ. 37-38· Burnett 1977, σ. 101· Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 260-265· Fischer-Bossert 1999, σσ. 31-32.

¹²⁷⁹ Ο Zograph (1928, σ. 115) χρονολογεί τον «θησαυρό» το 333-332 π.Χ., ενώ ο Kraay (IGCH) το 320-310 π.Χ. Οι Talierco Mensitieri – Spagnoli (1993, σ. 100, υποσ. 55, σ. 289, υποσ. 45) και ο Jenkins (1993, σ. 34) τον τοποθετούν την περίοδο του Αγαθοκλέους, λόγω της παρουσίας σικελοκαρχηδονιακών εκδόσεων της 3^{ης} και 5^{ης} σειράς (Jenkins 1977, σ. 19· *eiusdem* 1978, σσ. 5, 56).

¹²⁸⁰ de Köhne 1847, σσ. 121-144· Zograph 1928, σσ. 115-130· Talbert 1971, σ. 65· Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 204-211.

¹²⁸¹ Σχετικά με τον αριθμό των εκδόσεων της Λευκάδας, βλ. Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σ. 288, υποσ. 45

γράμμα F (3^η σειρά), τόξο (4^η σειρά), μεσόμφαλη φιάλη (4^η σειρά), ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ (5^η σειρά), βότρυς (6^η σειρά), κόκκος σίτου (6^η σειρά), ΛΕΥ - ανδρικό πόδι (6^η σειρά), Δ' περίοδος: ΛΕΥ - βοιωτική ασπίδα (3^η σειρά), κηρύκειο δεξιά ή αριστερά (4^η σειρά), ερμαϊκή στήλη με κηρύκειο (5^η σειρά), Ε' περίοδος: ημίτομο λέοντος (4^η σειρά), θαλάσσιο τέρας αριστερά (4^η σειρά), πεντάκτινο αστέρι (4^η σειρά), πετεινός (4^η σειρά), κεφαλή κριού (4^η σειρά), Ερμής που δένει το σανδάλι του (5^η σειρά), ΣΤ' περίοδος: μεταλλικό αγγείο κάτω από κληματίδα με βότρυ - Α αριστερά (1^η σειρά).

69. Camarina 1928, IGCH 2185.

Χρονολογία απόκρυψης: 289 π.Χ.

Περιεχόμενο: 76 εκδόσεις από ήλεκτρο, 2 από χρυσό και 269 από άργυρο.

Πρόκειται για δύο θησαυρικά σύνολα με διαφορετικές πληροφορίες ως προς το χρόνο και τον τόπο εύρεσης τους: Α. Καμαρίνα 1928 (σύνολο Α), και Β) Scogliti, βόρεια της Καμαρίνας, 1938 (σύνολο Β). Παρ' όλα ταύτα, λόγω της γειννίας της θέσης εντοπισμού τους και τις ομοιότητες στη σύνθεσή τους έχουν θεωρηθεί ως ενιαίο σύνολο.¹²⁸² Το πρώτο σύνολο περιείχε εκδόσεις της Καμαρίνας, των Συρακουσών, σικελοκαρχηδονιακών νομισματοκοπειών και της Καρχηδόνας, ενώ η πλειονότητα ανήκε σε στατήρες της Κορίνθου (Δ' - Ε' περίοδοι), του Ανακτορίου, του Άργους Αμφιλοχικού, των Κορόντων, της Λευκάδας, του Θυρρείου, του Ιππωνίου και των Συρακουσών.¹²⁸³

Στη Λευκάδα αποδίδονται εννέα εκδόσεις με τα ακόλουθα σύμβολα: κηρύκειο αρ. (Δ' περίοδος, 4^η σειρά), περωτός ιππόκαμπος δεξιά (Ε' περίοδος, 4^η σειρά), πεντάκτινο αστέρι (Ε' περίοδος, 4^η σειρά), στυλίδα - $\bar{\Delta}$ (Ε' περίοδος, 6^η σειρά), μεταλλικό αγγείο κάτω από κληματίδα με βότρυ - Α αριστερά (ΣΤ' περίοδος, 1^η σειρά), στεφάνι - Α (ΣΤ' περίοδος, 2^η σειρά), και μακεδονικό κράνος T-I (ΣΤ' περίοδος, 3^η σειρά).

Το δεύτερο σύνολο περιείχε εκδόσεις του Ρηγίου, της Μεσσήνης (Ζάγκλη), των Συρακουσών, της Αθήνας, στατήρες της Κορίνθου (Γ' - Ε' περίοδοι), του Ανακτορίου, του Άργους Αμφιλοχικού, της Λευκάδας, της Μητρόπολης, του

¹²⁸² Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σ. 290, υποσ. 64· Calciati 1990, σ. 721· Puglisi 2009, σσ. 200-201, αρ. 196-197.

¹²⁸³ Currò Pisanò 1962-1964, σ. 226· Jenkins – Lewis 1963, σ. 57· Talbert 1971, σ. 66· Holloway 1989, σσ. 49-60· Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 236-241.

Θυρρείου, της Αμβρακίας, του Δυρραχίου και των Συρακουσών, καθώς και εκδόσεις της Καρχηδόνας και σικελοκαρχηδονιακών νομισματοκοπειών.¹²⁸⁴ Με το δεύτερο σύνολο συνδέεται και ένα τρίτο, το οποίο όμως θεωρείται ως εκ των υστέρων διείσδυση στον «θησαυρό».¹²⁸⁵

Το δεύτερο σύνολο περιείχε δεκατέσσερις εκδόσεις Λευκάδας με τους ακόλουθους τύπους: ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ (Γ΄ περίοδος, 5^η σειρά), κηρύκειο δεξιά ή αριστερά (Δ΄ περίοδος, 4^η σειρά), βότρυς - Σ (Ε΄ περίοδος, 1^η σειρά), προτομή γρύπα (Ε΄ περίοδος, 8^η σειρά), στεφάνι κισσού (Ε΄ περίοδος, 8^η σειρά), ημίτομο γρύπα (Ε΄ περίοδος, 8^η σειρά), μεταλλικό αγγείο κάτω από κληματίδα με βότρυ - Α δεξιά (ΣΤ΄ περίοδος, 1^η σειρά) και άγκυρα - ΑΡΙ (ΣΤ΄ περίοδος, 4^η σειρά).

70. Sicily (άγνωστο έτος απόκρυψης), IGCH 2187.

Χρονολογία απόκρυψης: μετά το 290 π.Χ.¹²⁸⁶

Περιεχόμενο: 169 αργυρές εκδόσεις.¹²⁸⁷

Ο «θησαυρός» περιείχε κυρίως εκδόσεις με κορινθιακούς τύπους της Κορίνθου (Δ΄ - Ε΄ περίοδοι), της Αλυζίας, του Ανακτορίου, του Άργους Αμφιλοχικού, του Εχίνου, των Κορόντων, της Λευκάδας, της Μητροπόλης, του Θυρρείου, του Ακαρνανικού Κοινού, της Αμβρακίας, του Δυρραχίου, των Συρακουσών, των Λοκρών, της Τερίνας και του Ιππωνίου.¹²⁸⁸

Η Λευκάδα εκπροσωπείται με 39¹²⁸⁹ εκδόσεις που κατατάσσονται στην Γ΄ περίοδο: τόξο (4^η σειρά), δελφίνι (4^η σειρά), βότρυς (6^η σειρά), Π (6^η σειρά), ΛΕΥ-

¹²⁸⁴ Currò Pisanò 1962-1964, σ. 227· Jenkins – Lewis 1963, σ. 57· Talbert 1971, σ. 66· Holloway 1989, σσ. 61- 83· Talienco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 240-249.

¹²⁸⁵ Πρόκειται για εκδόσεις του Τάραντα, της Ηράκλειας, των Βρεττίων, των Λοκρών, του Φιλίππου Β΄ της Μακεδονίας, της θρακικής χερσονήσου, της Καππαδοκίας, της Καρχηδόνας και της Ρωμαϊκής Δημοκρατίας.

¹²⁸⁶ Η παρουσία στον «θησαυρό» του στατήρα του Ακαρνανικού Κοινού, ο οποίος παρουσιάζει μεγάλες τεχνοτροπικές και εικονογραφικές ομοιότητες με την τελευταία σειρά στατήρων της Λευκάδας (ΣΤ΄ περίοδος, 8^η σειρά), κατεβάζει τη χρονολογία απόκρυψής του μετά το 290 π.Χ.

¹²⁸⁷ Στον «θησαυρό» αποδίδονται με επιφύλαξη και 33 χάλκινες εκδόσεις, βλ. Pozzi 1958-1959, σ. 124· Talbert 1971, σ. 64· Puglisi 2009, σ. 218, αρ. 372.

¹²⁸⁸ Pozzi 1958-1959, σσ. 91-124· Talienco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 248-257.

¹²⁸⁹ Ο στατήρας αρ. 122 του καταλόγου της Pozzi (1958-1959, σσ. 108, 122, πίν. 5.4· Talienco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 254-255, αρ. 148), τον οποίο αποδίδει στη Λευκάδα, ανήκει στην

πόδι (6^η σειρά), ΛΕΥ - χέρι με κηρύκειο (6^η σειρά), Δ' περίοδο: ΛΕΥ - στεφάνι ελιάς (1^η σειρά), ΛΕΥ - κληματίδα με βότρυες (2^η σειρά), ΛΕΥ - κηρύκειο και βοιωτική ασπίδα (3^η σειρά), κηρύκειο δεξιά ή αριστερά (4^η σειρά), Ε' περίοδο: Νίκη σε πτήση (4^η σειρά), Ερμής με κηρύκειο που δένει το σανδάλι (5^η σειρά), στυλίδα - Δ ή άνευ (6^η σειρά), προτομή γρύπα (8^η σειρά), ΣΤ' περίοδο: μεταλλικό αγγείο κάτω από κληματίδα με βότρυ - Α αριστερά ή δεξιά (1^η σειρά), άγκιστρο - ΕΥ (5^η σειρά), μηνίσκος - ΣΩ (6^η σειρά).

71. Άγνωστη θέση, πριν το 1951, CH VIII, 160.

Χρονολογία απόκρυψης: μετά το 290 π.Χ.¹²⁹⁰

Περιεχόμενο: 67 αργυρές εκδόσεις.

Το περιεχόμενο του «θησαυρού» δεν είναι πλήρως γνωστό. Ίσως πρόκειται για ένα «θησαυρό» κυρίως με Πηγάσους. Με ασφάλεια αποδίδονται σε αυτόν ένας στατήρας κορινθιακού τύπου της Λευκάδας και ένας της Κέρκυρας.

Ο στατήρας της Λευκάδας φέρει ως σύμβολο κάθισμα με μαξιλάρι (τύλο) (ΣΤ' περίοδος, 7^η σειρά).¹²⁹¹

72. Gela 1911, IGCH 2198: CH VIII, 590/ IX, 636.

Χρονολογία απόκρυψης: 282 π.Χ.¹²⁹²

Περιεχόμενο: 27 αργυρές εκδόσεις μέσα σε αγγείο (*pot hoard*).

Ο «θησαυρός» περιείχε αποκλειστικά Πηγάσους μαζί με χρυσά κοσμήματα. Εντοπίστηκαν εκδόσεις της Κορίνθου (Δ' - Ε' περίοδοι), του Ανακτορίου, του

Αλύζια, βλ. M&M Deutschland 23, 18 October 2007 (Sammlung BCD), lot 63. Ένας παρόμοιος στατήρας στο Βρετανικό Μουσείο κατατάσσεται σε αβέβαιο νομισματοκοπείο, βλ. BMC (*Corinth and Colonies*), αρ. 1, πίν. 39.1.

¹²⁹⁰ Η παρουσία των νομισμάτων της 7^{ης} σειράς της ΣΤ' περιόδου της Λευκάδας κατεβάζει την απόκρυψη του «θησαυρού» μετά το 290 π.Χ.

¹²⁹¹ SNG Del. 1241, hoard Index.

¹²⁹² Σχετικά με τη χρονολογία απόκρυψης του «θησαυρού», βλ. Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σ. 288, υποσ. 36. Τοποθετείται με ασφάλεια πριν την καταστροφή της Γέλας το 282 π.Χ. από τον τύραννο του Ακράγαντα, Φιντία.

Άργους Αμφιλοχικού, των Κορόντων, της Λευκάδας, του Θυρρείου και της Μέδμας.¹²⁹³

Στη Λευκάδα αποδίδεται ένας στατήρες σύμβολο μεταλλικό αγγείο κάτω από κληματίδα με βότρυ - Α αριστερά (ΣΤ΄ περίοδος, 1^η σειρά).¹²⁹⁴

73. Άρτα 1929 περ., IGCH 147.

Χρονολογία απόκρυψης: περ. 280 π.Χ.

Περιεχόμενο: 60+ αργυρές εκδόσεις μέσα σε αγγείο (*pot hoard*).

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις του Φιλίππου Β΄ της Μακεδονίας, της Κορίνθου (Ε΄ περίοδος), καθώς και εκδόσεις με κορινθιακούς τύπους του Ανακτορίου, της Λευκάδας και του Ακαρνανικού Κοινού.¹²⁹⁵

Στη Λευκάδα αποδίδονται δύο στατήρες, οι οποίοι ανήκουν στους ακόλουθους τύπους: μεταλλικό αγγείο κάτω από κληματίδα με βότρυ - Α αριστερά (ΣΤ΄ περίοδος, 1^η σειρά) άγκυρα - ΑΡΙ (ΣΤ΄ περίοδος, 4^η σειρά).

74. Ospedale Nuovo, Crotone 1976, CH VIII, 264.

Χρονολογία απόκρυψης: 280 π.Χ. περ.

Περιεχόμενο: 117+ (;) αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις του Δημητρίου Πολιορκητού, των Αθηνών και της Κορίνθου (Δ΄ - Ε΄ περίοδοι), ενώ αποδίδεται με επιφύλαξη ένας στατήρας στη Λευκάδα.

75. West Sicily 1984, CH X, 411.

Χρονολογία απόκρυψης: περ. 280 π.Χ.

¹²⁹³ Currò Pisanò 1962-1964, σσ. 224, 238· Talbert 1971, σ. 64· Burnett 1977, σ. 111· Holloway 1989, σσ. 87-90· Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 174-175· Gorini 2008, σ. 146.

¹²⁹⁴ Ο Holloway (1989, σ. 88, αρ. 14) αποδίδει στη Λευκάδα και έναν δεύτερο στατήρα που φέρει βότρυ στο πεδίο δεξιά. Ο βότρυς μοιάζει με το αντίστοιχο σύμβολο που φιλοξενείται στους στατήρες της Λευκάδας κατά την 6^η σειρά ης Γ΄ περιόδου (βλ. πίν. 9, αρ. 195-203), αλλά δεν ταιριάζει τεχνολογικά, ούτε η απόδοση του περωτού ίππου, ούτε η σχεδίαση της κεφαλής της Αθηνάς. Ίσως πρόκειται για έκδοση της Κέρκυρας, λόγω του συμβόλου.

¹²⁹⁵ Ravel 1932, σσ. 12-27· *eiusdem* 1938, σ. 106· Liampi 2012, σ. 15.

Περιεχόμενο: 393 αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε αποκλειστικά Πηγάσους της Κορίνθου (Δ' - Ε' περίοδοι), της Αλυζίας, του Ανακτορίου, του Άργου Αμφιλοχικού, της Λευκάδας, της Μητροπόλεως, του Θυρρείου, της Αμβρακίας, της Κερκύρας, του Δυρραχίου, των Συρακουσών και των Λοκρών.¹²⁹⁶

Η Λευκάδα αντιπροσωπεύεται με πενήντα μία εκδόσεις στον «θησαυρό», οι οποίες κατατάσσονται στη **Γ' περίοδος**: τόξο (**4^η σειρά**), ΛΕΥ-χέρι με κηρύκειο (**6^η σειρά**), **Δ' περίοδος**: ΛΕΥ - κάρθαρος (**1^η σειρά**), Λ-Ε-Υ με φύλλα κισσού ανάμεσα (**1^η σειρά**), ΛΕΥ - φύλλα ελιάς (**1^η σειρά**), ΛΕΥ - ερπετό (**2^η σειρά**), ΛΕΥ - άμπελος με βότρυες (**2^η σειρά**), κηρύκειο δεξιά ή αριστερά (**4^η σειρά**), **Ε' περίοδος**: πετεινός (**4^η σειρά**), περωτός ιππόκαμπος δεξιά (**4^η σειρά**), Νίκη που στεφανώνει το αρχικό της πόλης (**4^η σειρά**), Ερμής που δένει το σανδάλι του (**5^η σειρά**), άγκιστρο και Λ-Ε (**5^η σειρά**), στυλίδα - Ξ ή Δ ή άνευ (**6^η σειρά**), περιστέρι μέσα σε στεφάνι (**7^η σειρά**), **ΣΤ' περίοδος**: μεταλλικό αγγείο κάτω από κληματίδα με βότρυ - Α αριστερά ή δεξιά (**1^η σειρά**), Α σε στεφάνι δάφνης (**2^η σειρά**).

76. Sicily 1989, CH X, 408.

Χρονολογία απόκρυψης: 3^{ος} αι. π.Χ.

Περιεχόμενο: 400+ αργυρές εκδόσεις.

Η ακριβής σύνθεση του «θησαυρού» δε μας είναι γνωστή. Περιείχε Πηγάσους της Κορίνθου, της Λευκάδας, των Συρακουσών και των Λοκρών.¹²⁹⁷

77. Ήπειρος, πριν το 1825, IGCH 201.

Χρονολογία απόκρυψης: 3^{ος} αι. π.Χ.¹²⁹⁸

Περιεχόμενο: 150+ αργυρές εκδόσεις.

¹²⁹⁶ Calciati 1990, σ. 721.

¹²⁹⁷ Calciati 1990, σ. 721. Πιθανόν περιείχε εκδόσεις και των υπολοίπων πόλεων της Δυτικής Ελλάδας που εξέδωσαν κατά το β' μισό του 4^{ου} αι. π.Χ. εκδόσεις με κορινθιακούς τύπους.

¹²⁹⁸ Ο Dany (1999, σ. 285, υποσ. 34) προτείνει ως χρονολογία απόκρυψης του ευρήματος το 300-280 π.Χ., αλλά η παρουσία εκδόσεων του Ακαρνανικού Κοινού κατεβάζει τη χρονολόγησή του μετά το 290 π.Χ., βλ. 518.

Ο «θησαυρός» αποτελούταν από δραχμές, στην πλειονότητα της Κορίνθου, αλλά και του Ανακτορίου, της Λευκάδας, του Ακαρνανικού Κοινού, της Αμβρακίας, της Κέρκυρας, του Δυρραχίου.¹²⁹⁹

Η Λευκάδα αντιπροσωπευόταν με μία δραχμή που κατατάσσεται στην **6^η σειρά** της **Ε' περιόδου**, αλλά κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου χαράσσεται Λ όχι ΛΕ (πρβλ. πίν. 35, αρ. 841-842).

78. Κεφαλονιά 1935, IGCH 140.

Χρονολογία απόκρυψης: 290-275 π.Χ.¹³⁰⁰

Περιεχόμενο: 2+ χρυσές εκδόσεις και 350-400 περ. αργυρές.

Ο «θησαυρός» περιείχε δύο χρυσούς στατήρες του Τάραντα, Πηγάσους της Κορίνθου (Ε' περίοδος), του Ανακτορίου, της Λευκάδας, του Θυρρείου, της Αμβρακίας, της Κέρκυρας, του Δυρραχίου, καθώς και εκδόσεις των Θουρίων, της Υέλης, του Δυρραχίου, της Κέρκυρας, της Χαλκίδας και της Αίγινας.¹³⁰¹

Στη Λευκάδα αποδίδονται τουλάχιστον δεκατέσσερις Πήγασοι, οι οποίοι έφεραν τα ακόλουθα σύμβολα: στυλίδα - Ξ (Ε' περίοδος, **6^η σειρά**), κεφαλή ίππου (Ε' περίοδος, **8^η σειρά**) και κάθισμα με μαξιλάρι (ΣΤ' περίοδος, **7^η σειρά**).

79. S. Giorgio Ionico, Taranto πριν το 1976, CH IV, 34 / CH VI, 26.

Χρονολογία απόκρυψης: α' μισό του 3^{ου} αι. π.Χ. (μετά το 290 π.Χ.).¹³⁰²

Περιεχόμενο: -

Ο «θησαυρός» περιείχε πολλές εκδόσεις πόλεων της Κάτω Ιταλίας (Υέλη, Τάραντας, Μεταπόντιο, Θούριοι, Ηράκλεια, Νεάπολη, Ρώμη) και Πηγάσους των

¹²⁹⁹ Cousinery 1825, σσ. 72-86.

¹³⁰⁰ Η παρουσία των νομισμάτων της **7^{ης} σειράς** της **ΣΤ' περιόδου** της Λευκάδας κατεβάζει το ανώτερο όριο απόκρυψης μετά το 290 π.Χ.

¹³⁰¹ Karo 1936, στ. 120-121· Fried 1982, σσ. 79, 102· Fischer-Bossert 1999, σ. 33· Liampi 2012, σ. 15, υποσ. 66· Οικονομίδου 2017, σσ. 249-254.

¹³⁰² Ως χρονολογία απόκρυψης του «θησαυρού» στο **CH IV** ήταν το 250 π.Χ.. Οι Talierco Mensitieri – Spragnoli (1993, σ. 105) τον τοποθετούν σε μία ομάδα «θησαυρών» που χρονολογούνται μετά το επεισόδιο του Αγαθοκλέους με τον Πύρρο. Αναμένεται η δημοσίευσή του από τον Chr. Boehringer.

ακόλουθων εκδοτριών αρχών: Κόρινθος (Ε΄ περίοδος), Αλύζια, Ανακτόριο, Άργος Αμφιλοχικό, Κόροντα, Λευκάδα, Μητρόπολη, Θύρρειο, Αμβρακία, Κέρκυρα.¹³⁰³

Στη Λευκάδα αποδίδονται τέσσερις στατήρες με τα ακόλουθα σύμβολα: οφθαλμός (Ε΄ περίοδος, 8^η σειρά), προτομή ίππου (Ε΄ περίοδος, 8^η σειρά), κεφαλή Αινείου με φρυγικό πύλο (Ε΄ περίοδος, 9^η σειρά) και άγκυρα - ΑΡΙ (ΣΤ΄ περίοδος, 4^η σειρά).

80. Κέρκυρα 1997, CH X, 54.

Χρονολογία απόκρυψης: 280-270 π.Χ.¹³⁰⁴

Περιεχόμενο: 206 αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις των Λουκανίων που εκδόθηκαν στο Μεταπόντιο, των μακεδόνων βασιλέων Μεγάλου Αλεξάνδρου και Λυσιμάχου, του βασιλέως Μονουνίου, της Απολλωνίας, του Δυρραχίου, της Κερκύρας, καθώς και εκδόσεις της Κορίνθου, του Ανακτορίου, της Λευκάδας και του Ακαρνανικού Κοινού.¹³⁰⁵

Στη Λευκάδα αποδίδονται τέσσερις στατήρες με τα ακόλουθα σύμβολα: στυλίδα - Ξ (Ε΄ περίοδος, 6^η σειρά), ημίτομο γρύπα (Ε΄ περίοδος, 8^η σειρά), άγκυρα - ΑΡΙ (ΣΤ΄ περίοδος, 4^η σειρά).

81. Torchiarolo 1926, 15 χιλ. νότια του Brindisi, IGCH 1977· CH IX, 643.

Χρονολογία απόκρυψης: μετά το 272 π.Χ.¹³⁰⁶

Περιεχόμενο: 1849 αργυρές εκδόσεις.

¹³⁰³ Burnett 1977, σσ. 102-103· Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 264-279· Fischer-Bossert 1999, σ. 35.

¹³⁰⁴ Στο CH X η απόκρυψη του «θησαυρού» τοποθετείται τέλη 4^{ου}/ αρχές 3^{ου} αι. π.Χ. Οι Preka – Gjongecaj (2007, σ. 368) τον χρονολογούν πριν τον «θησαυρό» Kreshpan, γύρω στο 270 π.Χ., πρόταση η οποία συμφωνεί με την παρουσία Ακαρνανικών νομισμάτων που κατεβάζει τη χρονολογία απόκρυψής του μετά το 290 π.Χ.

¹³⁰⁵ Preka – Gjongecaj 2007, σσ. 365-378. Η υπ' αρ. 37 δραχμή που αποδίδεται στη Λευκάδα ανήκει σε έκδοση του Ακαρνανικού Κοινού, καθώς κάτω από την κοιλιά του Πηγάσου στην εμπρόσθια όψη χαράσσονται τα γράμματα Α= Ακαρνάνων.

¹³⁰⁶ Travaglini 1982, σ. 146· Libero Mangieri 2016, σ. 41.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις πόλεων της Κάτω Ιταλίας (Κύμη, Ύρια, Νεάπολη, Νόλα, Άργος Ίπιον, Ηράκλεια, Λάος, Μεταπόντιο, Ποσειδωνία, Σύβαρη, Θούριοι, Υέλη, Καυλωνία, Κρότωνα, Πανδοσία, Περιπόλιο, Τερίνα) με ισχυρότερη παρουσία εκείνη του Τάραντα¹³⁰⁷ και ένα νόμισμα των ρωμαϊκών δημοκρατικών χρόνων. Επίσης, περιείχε συνολικά έντεκα νομίσματα της Κορίνθου, του Ανακτορίου, της Λευκάδας και του Θυρρείου.¹³⁰⁸

Η Λευκάδα αντιπροσωπεύεται με δύο στατήρες, οι οποίοι ανήκουν στους ακόλουθους τύπους: προτομή γρυπός (Ε΄ περίοδος, 8^η σειρά) και μεταλλικό αγγείο κάτω από κληματίδα με βότρυ - Α αριστερά (ΣΤ΄ περίοδος, 1^η σειρά).

82. Πάγοι Κέρκυρας 2006.

Χρονολογία απόκρυψης: 275-270 π.Χ. περ.

Περιεχόμενο: 1 νόμισμα από ήλεκτρο, 25 αργυρές εκδόσεις και ένα αργυρό ενώτιο.

Ο «θησαυρός» περιείχε ένα σικελοκαρχηδονιακό shekel από ήλεκτρο, δύο δίδραχμα του Τάραντος και εκδόσεις της Κορίνθου (Ε΄ - ΣΤ περίοδοι) και των αποικιών της Ανακτορίου και της Λευκάδας.¹³⁰⁹

Στη Λευκάδα αποδίδονται δέκα στατήρες που κατατάσσονται στην Ε΄ περίοδο: στυλίδα - Ξ ή άνευ (6^η σειρά), ΣΤ΄ περίοδο: μεταλλικό αγγείο κάτω από κληματίδα με βότρυ - Α αριστερά ή δεξιά (1^η σειρά), μακεδονικό κράνος T-I (3^η σειρά), άγκυρα - ΑΡΙ (4^η σειρά) μηνίσκος (6^η σειρά), και βότρυς - ΖΩ (8^η σειρά).

83. Κερατόκαμπος, Κρήτη 1992, CH IX, 165.

Χρονολογία απόκρυψης: 270 π.Χ.

Περιεχόμενο: 35 αργυρές εκδόσεις.

¹³⁰⁷ Ο Noe (1937, αρ. 1119) αναφέρει 1724 αργυρές εκδόσεις, 124 δίδραχμα και στατήρες και περίπου 1600 μικρότερες υποδιαίρεσεις.

¹³⁰⁸ Quagliati 1923, σ. 13· Breglia 1939, σσ. 39-76· Stazio 1965-1967, σσ. 41-44· Crawford 1969, σσ. 44-45· Burnett 1977, σσ. 101-102· Travaglini 1982, σ. 146, υποσ. 68· Siciliano 1987, σσ. 199-200· Talienco Mensitieri – Spagnoli 1993, σσ. 278-279· Gino Lo Porto 1997, σσ. 35-36· Fischer-Bossert 1999, σ. 32.

¹³⁰⁹ *AA* 61 (2006), σσ. 727-728· Liampi 2012, σσ. 15-16· Μπονέλου *et al* (υπό έκδ.) Μαζί με τα νομίσματα εντοπίστηκε και ένα αργυρό ενώτιο.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις της Αιγίνης, της Κορίνθου και της αποικίας της Λευκάδας, του Άργους, καθώς και εκδόσεις νομισματοκοπειών της Κρήτης (Γόρτυνα, Κυδωνία, Φαλάσαρνα), της Εφέσου, της Κυρήνης και των βασιλέων της Αιγύπτου Πτολεμαίου Α΄ και Β΄.¹³¹⁰

84. Ανακτόριο 1993, CH IX, 136.

Χρονολογία απόκρυψης: 300-250 π.Χ.

Περιεχόμενο: 56+ αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις του Μεγάλου Αλεξάνδρου (Άραδος, Βαβυλών, Κυρήνη), της Θήβας, των Θεσπιών, των Οπουντίων Λοκρών, της Αθήνας, της Αιγίνης, της Κορίνθου και των αποικιών της Ανακτορίου και Λευκάδας, της Ήλιδος και της Σικυώνος.

Στη Λευκάδα αποδίδονται δύο στατήρες χωρίς άλλες ενδείξεις.

85. Ιθάκη 1985, CH VIII, 237.

Χρονολογία απόκρυψης: α΄ μισό 3^{ου} αι. π.Χ.¹³¹¹

Περιεχόμενο: 28 αργυρές εκδόσεις.¹³¹²

Ο «θησαυρός» περιείχε αποκλειστικά Πηγάσους της Κορίνθου (Δ΄ - ΣΤ περίοδοι), του Ανακτορίου και της Λευκάδας.¹³¹³

Στη Λευκάδα αποδίδονται επτά στατήρες με τα ακόλουθα σύμβολα: κηρύκειο αρ. (Δ΄ περίοδος, 4^η σειρά), πτερωτός ιππόκαμπος δ. (Ε΄ περίοδος, 5^η σειρά), αμφορέας κάτω από βότρυ σε κληματίδα - Α (ΣΤ΄ περίοδος, 1^η σειρά), Α σε στεφάνι δάφνης (ΣΤ΄ περίοδος, 2^η σειρά) και άγκυρα - ΑΡΙ (ΣΤ΄ περίοδος, 4^η σειρά).

86. Palermo 1877, CH X, 409.

Χρονολογία απόκρυψης: 3^{ου} αι. π.Χ.

Περιεχόμενο: 65 αργυρές εκδόσεις.

¹³¹⁰ Τουράτσογλου 1995, σ. 50.

¹³¹¹ Η παρουσία της ΣΤ΄ περιόδου της Κορίνθου, η οποία σύμφωνα με νεότερη μελέτη του L. Brice μπορεί να ξεκινάει μέσα στο α΄ μισό του 3^{ου} αι. π.Χ., κατεβάζει τη χρονολογία απόκρυψης.

¹³¹² Στο BCH 110 (1986), σ. 700 και στο CH VIII αναφέρονται 30 στατήρες.

¹³¹³ Συμμεώνογλου 1985, σσ. 205-208, πίν. 104-105· Οικονομίδου 2017, σσ. 254-255.

Ο θησαυρός περιείχε αποκλειστικά Πηγάσους της Κορίνθου, του Ανακτορίου, του Άργους Αμφιλοχικού, της Λευκάδας, του Θυρρείου, της Κέρκυρας και του Δυρραχίου.¹³¹⁴

Στη Λευκάδα αποδίδονται 22 εκδόσεις.

87. Μυκήνες 1895, IGCH 171.

Χρονολογία απόκρυψης: 250-240 π.Χ.

Περιεχόμενο: 3786 αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε Πηγάσους της Κορίνθου και της Λευκάδας, καθώς και εκδόσεις από το Φλειούντα, το Άργος και τον Πτολεμαίο Β'.¹³¹⁵

Ο μοναδικός στατήρας της Λευκάδας ανήκε στην **Ε' περίοδο, 2^η σειρά** με σύμβολο αρυτήρα αριστερά.

88. Ακαρνανία 1977, CH IV, 43.

Χρονολογία απόκρυψης: 220 π.Χ.

Περιεχόμενο: 12 αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις του Δυρραχίου, της Κέρκυρας, του Ακαρνανικού Κοινού και της Λευκάδας.

Στη Λευκάδα αποδίδονται δύο δραχμές, οι οποίες δεν ανήκουν στην τοπική παραγωγή του νησιού.¹³¹⁶

Θησαυροί μετά το 167 π.Χ.

89. Αμφιλοχία 1995, CH IX, 248.

Χρονολογία απόκρυψης: 160 π.Χ.

Περιεχόμενο: 53 (;) αργυρές εκδόσεις.

¹³¹⁴ Tusa Cutroni 1956, σ. 207· Calciati 1990, σ. 723.

¹³¹⁵ Λαμπρόπουλος 1896, σσ. 137-200, πίν. 6-10· Hackens 1968, σσ. 91-92.

¹³¹⁶ Βλ. *Αβέβαιες και εσφαλμένες αποδόσεις στο νομισματοκοπείο της Λευκάδας*, σσ. 559-560.

Ο «θησαυρός» διοχετεύτηκε στο εμπόριο σε τρία σύνολα ως ακολούθως: το σύνολο α' περιείχε εκδόσεις της Κέρκυρας, του Ηπειρωτικού Κοινού, του Ακαρνανικού Κοινού, της Κορίνθου, της Λευκάδας (;), της Παλαίρου (;) και ροδιακές απομιμήσεις (ψευδοροδιακά). Το σύνολο β' περιείχε νομίσματα Δυρραχίου, Λάρισας, Λευκάδας και Ρόδου και το γ' νομίσματα από την Πάλαιρο και από ένα αβέβαιο νομισματοκοπείο.¹³¹⁷

Στη Λευκάδα αποδίδονταν εννέα δραχμές, οι οποίες πιθανότερα ανήκουν σε εκδόσεις του κερκυραϊκού νομισματοκοπείου και ένα δίδραχμο χωρίς επιπλέον στοιχεία.

90. Λευκάδα 1993.

Χρονολογία απόκρυψης: β' μισό 2^{ου}/ α' μισό 1^{ου} αι. π.Χ.

Περιεχόμενο: 3 αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» εντοπίστηκε σε δάπεδο ελληνιστικής οικίας από τη Λευκάδα και αποτελούνταν από τρία δίδραχμα Λευκάδας (*Z' περίοδος, I^η σειρά*).¹³¹⁸

91. Βορειοδυτική Ελλάδα 1988/1989, CH VIII, 506.

Χρονολογία απόκρυψης: 90 π.Χ.¹³¹⁹

Περιεχόμενο: 119 αργυρές εκδόσεις.

Ο «θησαυρός» περιείχε εκδόσεις της Αθήνας, του Ηπειρωτικού Κοινού, του Ακαρνανικού Κοινού, της Λευκάδας και του Θυρρείου.

Από το νομισματοκοπείο της Λευκάδας εντοπίστηκαν είκοσι- ένα δίδραχμα, τα οποία ανήκουν στην *Z' περίοδο, I^η σειρά*.

¹³¹⁷ Ashton – Warren 1997, σσ. 5-16.

¹³¹⁸ Βλ. Fiedler 2003, σσ. 304-305, αρ. 1126-1128. Τα νομίσματα εντοπίστηκαν στο δάπεδο του χώρου g της οικίας ΑΠ – οικοδομική φάση 5, η οποία χρονολογείται στο β' μισό του 2^{ου} αι. π.Χ.

¹³¹⁹ de Callatay 2015, σσ. 263-264.

Παρατηρήσεις

Από τα παραπάνω μπορούν να γίνουν οι ακόλουθες συνοπτικές παρατηρήσεις:¹³²⁰

Βάσει της γεωγραφικής κατανομής των «θησαυρών» φαίνεται ότι ο σαφής προσανατολισμός της Λευκάδας είναι η Δύση, κυρίως για εμπορικούς λόγους, καθώς νομίσματά της εντοπίζονται σε 60 «θησαυρούς» (βλ. συγκεντρωτικό πίν. 12). Τα θησαυρικά σύνολα στα οποία απαντά έχουν κοινά χαρακτηριστικά ως προς τη σύνθεση και συνυπάρχουν στην πλειονότητά τους με εκδόσεις της Κορίνθου και άλλων κορινθιακών αποικιών, κυρίως της Αμβρακίας και του Ανακτορίου.

Η Λευκάδα πρωτοεμφανίζεται στο θησαυρό του *Asyut* (IGCH 1644) μέσα στο α' μισό του 5^{ου} αι. π.Χ. και συνεχίζει μία σταθερή αν και ισχνή παρουσία στα θησαυρικά σύνολα έως το α' μισό του 4^{ου} αι. π.Χ. Στο μέσον περίπου του αιώνα καταγράφεται κατακόρυφη αύξηση των νομισμάτων της σχεδόν αποκλειστικά σε αποκρύψεις στη Δύση. Η παρουσία των εκδόσεων αυτών συσχετίζονται πλέον με τα αλληπάλληλα επεισόδια σιτοδείας που ταλαιπωρούν τις ελληνικές πόλεις μέσα στον 4^ο αι. π.Χ., κυρίως κατά το β' μισό του, και λιγότερο με την εκστρατεία του Τιμολέοντος στις Συρακούσες. Άλλωστε, στόχος εν μέρει της επέμβασης στη Σικελία ήταν και η αποκατάσταση του εμπορίου σιτηρών, όπως επιβεβαιώνει η γεωργική ανάταση στο εξαγωγικό εμπόριο σιτηρών που ακολούθησε.¹³²¹

Η παρουσία νομισμάτων της Λευκάδας σε «θησαυρούς» στη Μεγάλη Ελλάδα παραμένει σταθερή έως την εποχή του Αγαθοκλέους, στα τέλη του 4^{ου} αι. π.Χ. και σταδιακά περιορίζεται. Την εποχή του Πύρρου, νομίσματα της Λευκάδας εντοπίζονται σε δυτικούς «θησαυρούς», λόγω των εμπορικών συναλλαγών, αλλά και των στρατιωτικών επιχειρήσεων στην Ιταλία και Σικελία του Ηπειρώτη βασιλιά, τον οποίο οι Λευκάδιοι ακολούθησαν, εικάζουμε, ως μισθοφόροι. Από τα μέσα του 3^{ου} αι. π.Χ. οι αποκρύψεις εκδόσεων της Λευκάδας είναι εξαιρετικά περιορισμένη. Άλλωστε, ήδη πριν από τα μέσα του 3^{ου} αι. π.Χ., η αυτόνομη νομισματική παραγωγή της πόλης με την είσοδό της στους κόλπους του Ακαρνανικού Κοινού, είχε ανασταλεί.

¹³²⁰ Σχετικά με παλαιότερες προσεγγίσεις για το θέμα, βλ. Μπονέλου 2004, σσ. 217-230· *eiusdem* 2016, σσ. 124-131.

¹³²¹ Διόδ., 14.83.1. Βλ. σχετικό σχολιασμό από τον Talbert (1974, σσ. 146-160) για την εμπορική αναγέννηση των σικελιωτικών πόλεων μετά τον Τιμολέοντα.

Η Λευκάδα επανεμφανίζεται σε θησαυρικά σύνολα μετά την απόσπασή της από το Ακαρνανικό Κοινό και την ανακήρυξή της σε *civitas libera* μετά το 167 π.Χ., οπότε και ξεκινάει η τελευταία αυτόνομη νομισματική παραγωγή της. Τα νομίσματα που εκδίδονται κατά την περίοδο αυτή (**Z' περίοδος**), αργυρά και χάλκινα, περιορίζονται εντός των ελλαδικών ορίων, αν και η πόλη, λόγω της σημαντικής γεωπολιτικής της θέσης δεν ερημώνεται.

Τόπος έρευνας	IGCH/ CH	Χρονολογία απόκρυψης	Λευκάδα	Ιταλία	Σικελία	Ιλλυρία	Κέρκυρα	Αμβρακία	Ακαρνανικό Κοινό	Ακαρνανικές πόλεις	Ανακτόριο	Κόρινθος	Λοιπά
Κέρκυρα 1985	CH VIII,53	480 π.Χ.	v				v					v	
Asyut 1968/9	IGCH 1644 / CH II,17' IV,11' VIII,44', IX.680	475 π.Χ.	v	v	v		v					v	v
Gaza 1960		μετά το 480- 475 π.Χ.	v										v
Catania 1978	CH V,6	460 π.Χ.	v									v	
Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (;)	CH I,13' V,7	460-455 π.Χ.	v									v	
Malayer 1934	IGCH 1790	440 π.Χ.	v		v		v						v
Κόρινθος 1952-1953	IGCH 25	πριν το 431 π.Χ.	v					v				v	v
Monforte , Messina 1947	IGCH 2098	γύρω στο 400 π.Χ.	v	v	v			v		v		v	
Canicattini 1907	IGCH 2175	γύρω στο 400 π.Χ.	v					v					
Palermo (;) 1924 (;)	CH IV,19	390-380 π.Χ.	v		v			v				v	
Contessa, Corleone 1888	IGCH 2119	390-380 π.Χ.	v	v	v								v
Vito Superiore 1939	IGCH 1910	387 π.Χ.	v	v	v			v				v	v
Ionian Shore 1908	IGCH 1916' CH IX,614	380 π.Χ.	v	v			v	v				v	
Άγνωστη θέση, πριν το 1937	CH VIII,95	375 π.Χ.	v	v								v	
Locroi Centocamere 1969		αρχές β' μισού 4ου αι. π.Χ.	v					v					v
Κυρά Βρύση, Κόρινθος 1934	IGCH 200	μετά το 341 π.Χ.	v									v	v
Licata 1926	IGCH 2130	περ. 340 π.Χ.	v	v	v		v	v				v	
Sicily 1960	IGCH 2127	περ. 340 π.Χ.	v			v		v			v	v	
Sicily 1975	CH III,20	περ. 340 π.Χ.	v	v	v	v		v			v	v	
Centuripe 1952	IGCH 2131	περ. 340 π.Χ.	v	v	v			v			v	v	
Sicily 1974-1975	CH V,23	περ. 340 π.Χ.	v								v	v	

Συγκεντρωτικός πίν. 12α: «Θησαυροί» με νομίσματα Λευκάδας.

Τόπος εύρεσης	IGCH/ CH	Χρονολογία απόκρυψης	Λευκάδα	Ιταλία	Σικελία	Ιλλυρία	Κέρκυρα	Αμβρακία	Ακαρνανικό Κοινό	Ακαρνανικές πόλεις	Ανακτόριο	Κόρινθος	Λοιπά
Gibil Gabib, πλησίον Caltanissetta 1928	IGCH 2132		v		v			v			v	v	
Raestum 1937	IGCH 1925	340-330 π.Χ.	v	v									
Sicily 1930 (:)	CH VII,42	340-330 π.Χ.	v							v		v	
Sicily 1975	CH III,20	340-330 π.Χ.	v	v	v	v		v			v	v	
Calanna, Calabria 1935	CH I,39' II,63	340-330 π.Χ.	v		v	v		v			v	v	
Άγνωστη θέση, πριν το 1952	CH VIII,159	330 π.Χ.	v							v	v	v	v
Στράτος, Ακαρνανία 1974	CH IV,31' VII,45	330 π.Χ.	v						v		v	v	v
Risan, Dalmatia 1927	IGCH 391	περ. 330 π.Χ.	v			v	v	v			v	v	
Παλαιομάνινα Αιτωλίας 1961	IGCH 72	330 π.Χ.	v					v		v	v	v	
Megara Hyblaea 1949	IGCH 2135	330-325 π.Χ.	v	v	v	v		v			v	v	
Leonforte, Nissoria 1952	IGCH 2133	330-320 π.Χ.	v		v	v		v		v	v	v	v
Carosino, Taranto 1905	IGCH 1928	325 π.Χ.	v	v				v				v	
Δυτική Ελλάδα (:) 1907	IGCH 88	330-325 π.Χ.	v			v	v	v		v	v	v	
Sicily 1912-1913	IGCH 2147	310 π.Χ.	v	v	v	v	v	v		v	v	v	
Cesarò 1915-1916	IGCH 2145 / CH VII,560' IX,623	περ. 310 π.Χ.	v		v	v		v		v	v	v	
Sicily 1877	IGCH 2149	περ. 310 π.Χ.	v			v	v	v		v	v	v	
Sicily 1935	IGCH 2148	310 π.Χ.	v	v		v		v		v	v	v	
Megara Hyblaea 1966	IGCH 2180	310 π.Χ.	v	v	v	v		v			v	v	
S. Italy / Sicily, γύρω στο 1981	CH VIII,167	μετά το 310 π.Χ.	v							v	v	v	
East Sicily 1983	CH X,400	ύστερος 4ος αι. π.Χ.	v		v		v	v		v	v	v	
Sicily 1980	CH VII,56	ύστερος 4ος π.Χ.	v	v	v					v		v	v
Palazzolo Acreide 1995		τέλος 4ου αι. π.Χ., πριν το 305 π.Χ.	v		v	v				v	v	v	
Palermo 1879	CH X.407	305 π.Χ.	v		v	v		v		v	v	v	
Pachino, Costo Fondovia 1957	IGCH 2151	305-300 π.Χ.	v	v	v	v	v	v		v	v	v	
Χίλιομόδι, Κόρινθος 1923	IGCH 85	περ. 304 π.Χ.	v									v	v
Sicily 1879	IGCH 2146	μετά το 305 π.Χ.	v		v	v				v	v	v	

Συγκεντρωτικός πίν. 12β: «Θησαυροί» με νομίσματα Λευκάδας.

Τόπος εύρεσης	IGCH/ CH	Χρονολογία απόκρυψης	Λευκάδα	Ιταλία	Σικελία	Ίλλυρία	Κέρκυρα	Αμβρακία	Ακαρνανικό Κοινό	Ακαρνανικές πόλεις	Ανακτόριο	Κόρινθος	Λοιπά
Italy (;	CH II,46	4ος αι. π.Χ.	v									v	
Αγ. Ευφημία, Κέρκυρα πριν το 1846	IGCH 106	4ος αι. π.Χ. (;)	v				v						v
Avola 1888	IGCH 2169	ύστερος 4ος/αρχές 3ου αι. π.Χ.	v	v	v					v	v	v	
South Italy 1985 ή πριν	CH VIII,232	περ. 300 π.Χ.	v		v	v				v	v	v	
Canicattini 1917	IGCH 2150	περ. 300 π.Χ.	v		v							v	
Selinunte 1876	IGCH 2152	περ. 300 π.Χ.	v	v				v		v	v	v	v
Palma di Montecchiario 1929	IGCH 2153	περ. 300 π.Χ.	v	v	v	v		v		v	v	v	
Sicily	CH VII.57	περ. 300 π.Χ.	v	v	v			v		v	v	v	
Bucale, Reggio Calabria 1898		περ. 300 π.Χ.	v	v		v		v			v	v	
Fondo Cesù, Crotone 1896,	CH VIII.226	περ. 300 π.Χ.	v	v	v	v		v				v	v
Λευκάδα 1925	IGCH 119	300 π.Χ. (;)	v		v						v	v	
Phoinike 2008		αρχές 3ου αι. π..Χ.	v							v	v	v	v
Sicily	IGCH 2189	αρχές 3ου αι. π..Χ.	v					v		v		v	
Fusco, Syracuse 1955	IGCH 2179	αρχές 3ου αι. π..Χ.	v		v					v	v	v	
Capo Soprano, Gela 1955 (;	IGCH 2183	αρχές 3ου αι. π..Χ.	v		v					v	v	v	v
Messina (;	IGCH 2188	αρχές 3ου αι. π..Χ.	v	v	v	v	v				v	v	
Palazzolo Acreide 1896	IGCH 2181	αρχές 3ου αι. π..Χ.	v	v	v	v		v		v	v	v	
Soverato 1914	IGCH 1969	αρχές 3ου αι. π..Χ.	v	v						v		v	
Gerace Superiore 1940	CH I,48' II,64	αρχές 3ου αι. π..Χ.	v								v	v	
Mesagne Calabria 1907	IGCH 1971	αρχές 3ου αι. π..Χ.	v	v				v		v	v	v	v
Sicily 1937	IGCH 2144	290 π.Χ.	v		v	v		v		v	v	v	v
Camarina 1928	IGCH 2185	289 π.Χ.	v	v	v	v		v		v	v	v	v
Sicily (άγνωστο έτος)	IGCH 2187	μετά το 290 π.Χ.	v	v	v	v		v		v	v	v	
Άγνωστη θέση, πριν το 1951	CH VIII.160	μετά το 290 π.Χ.	v				v						

Συγκεντρωτικός πίν. 12γ: «Θησαυροί» με νομίσματα Λευκάδας.

Τόπος εύρεσης	IGCH/ CH	Χρονολογία απόκρυψης	Λευκάδα	Ιταλία	Σικελία	Ιλλυρία	Κέρκυρα	Αμβρακία	Ακαρνανικό Κοινό	Ακαρνανικές πόλεις	Ανακτόριο	Κόρινθος	Λοιπά
Gela 1911	IGCH 2198 / CH VIII,560' IX,636	282 π.Χ.	v		v					v	v	v	
Άρτα 1929 περ.	IGCH 147	περ. 280 π.Χ.	v						v		v	v	v
Ospedale Nuono, Crotone 1976	CH VIII,264	περ. 280 π.Χ.	v ;									v	v
West Sicily 1984	CH X,411	περ. 280 π.Χ.	v	v	v	v	v	v		v	v	v	
Sicily 1989	CH X,408	3ος αι. π.Χ.	v	v	v							v	
Ήπειρος πριν το 1825	IGCH 201	3ος αι. π.Χ.	v				v	v	v		v	v	v
Κεφαλονιά 1935	IGCH 140	290-275 π.Χ.	v	v		v	v	v		v	v	v	v
S. Giorgio Ionico, Taranto 1975	CH IV,34' VI,26	α' μισό 3ου αι. π.Χ., μετά το 290 π.Χ.	v	v			v	v		v	v	v	
Κέρκυρα 1997	CH X,54	280-270 π.Χ.	v	v		v	v		v		v	v	
Torchiarolo 1926	IGCH 1977 / CH IX,643	μετά το 272 π.Χ.	v	v						v	v	v	v
Πάγοι Κέρκυρας 2006		275-270 π.Χ.	v	v							v	v	
Κερατόκαμπος Κρήτη 1992	CH IX,165	270 π.Χ.	v									v	v
Ανακτόριο 1993	CH I,136	300-250 π.Χ.	v								v	v	v
Ιθάκη 1985	CH VIII,237	α' μισό 3ου αι. π.Χ.	v								v	v	
Palermo 1877	CH X,409	3ος αι. π.Χ.	v			v	v			v	v	v	
Μυκήνες, Αργολίδα 1895	IGCH 171	250-240 π.Χ.	v									v	v
Ακαρνανία 1977	CH IV,43	220 π.Χ.	v			v	v		v				v
Αμφιλοχία 1995	CH IX,248	160 π.Χ.	v;			v	v		v	v;		v	v
Λευκάδα 1993		β' μισό 2ου/ α' μισό 1ου αι. π.Χ.	v										
Βορειοδυτική Ελλάδα 1988/1989	CH VIII,506	90 π.Χ.	v						v				v

Συγκεντρωτικός πίν. 12δ: «Θησαυροί» με νομίσματα Λευκάδας.

Τόπος εύρεσης	IGCH/ CH	Χρονολογία απόκρυψης	Α' περίοδος	Β' περίοδος	Γ' περίοδος	Δ' περίοδος	Ε' περίοδος	ΣΤ' περίοδος	Ζ' περίοδος
Κέρκυρα 1985	CH VIII,53	480 π.Χ.		v					
Asyut 1968/9	IGCH 1644/ CH II,17, IV,11, VIII,44, IX,680	475 π.Χ.		v					
Gaza 1960		μετά το 480-475 π.Χ.		v					
Catania 1978	CH V,6	460 π.Χ.		v					
Βορειοδυτική Ελλάδα 1964 (:)	CH I,13' V,7	460-455 π.Χ.		v					
Malayer 1934	IGCH 1790	440 π.Χ.							
Κόρινθος 1952-1953	IGCH 25	πριν το 431 π.Χ.			v				
Monforte , Messina 1947	IGCH 2098	γύρω στο 400 π.Χ.			v				
Canicattini 1907	IGCH 2175	γύρω στο 400 π.Χ.			v				
Palermo (:) 1924 (:)	CH IV,19	390-380 π.Χ.				v			
Contessa, Corleone 1888	IGCH 2119	390-380 π.Χ.				v			
Vito Superiore 1939	IGCH 1910	387 π.Χ.			v				
Ionian Shore 1908	IGCH 1916' CH IX,614	380 π.Χ.			v	v			
Άγνωστη θέση, πριν το 1937	CH VIII,95	375 π.Χ.							
Locroi Centocamere 1969		αρχές β' μισού 4ου αι. π.Χ.				v			
Κυρά Βρύση, Κόρινθος 1934	IGCH 200	μετά το 341 π.Χ.			v				
Licata 1926	IGCH 2130	περ. 340 π.Χ.			v	v	v		
Sicily 1960	IGCH 2127	περ. 340 π.Χ.					v		
Sicily 1975	CH III,20	περ. 340 π.Χ.							
Centuripe 1952	IGCH 2131	περ. 340 π.Χ.			v	v			
Sicily 1974-1975	CH V,23	περ. 340 π.Χ.			v	v	v		
Gibil Gabib, Caltanisseta 1928	IGCH 2132	340-330 π.Χ.				v			
Paestum 1937	IGCH 1925	340-330 π.Χ.				v			
Sicily 1930 (:)	CH VII,42	340-330 π.Χ.				v			
Sicily 1975	CH III,20	340-330 π.Χ.							
Calanna, Calabria 1935	CH I,39' II,63	340-330 π.Χ.			v	v			
Άγνωστη θέση, πριν το 1952	CH VIII,159	330 π.Χ.			v				
Στράτος, Ακαρνανία 1974	CH IV,31' VII,45	330 π.Χ.							

Συγκεντρωτικός πίν. 13α.: Η ανά περίοδο κατανομή των νομισμάτων της Λευκάδας στους «θησαυρούς».

Τόπος εύρεσης	IGCH/ CH	Χρονολογία απόκρυψης	Α' περίοδος	Β' περίοδος	Γ' περίοδος	Δ' περίοδος	Ε' περίοδος	ΣΤ' περίοδος	Ζ' περίοδος
Risan, Δαλματία 1927	IGCH 391	περ. 330 π.Χ.				v	v		
Παλαιομάνινα Αιτωλίας 1961	IGCH 72	330 π.Χ.				v	v		
Megara Hyblaea 1949	IGCH 2135	330-325 π.Χ.			v		v		
Leonforte, Nissoria 1952	IGCH 2133	330-320 π.Χ.			v	v	v		
Carosino, Taranto 1905	IGCH 1928	325 π.Χ.			v	v			
Δυτική Ελλάδα (;) 1907	IGCH 88	330-325 π.Χ.					v		
Sicily 1912-1913	IGCH 2147	310 π.Χ.					v		
Cesarò 1915-1916	IGCH 2145 / CH VII,560' IX,623	περ. 310 π.Χ.		v		v	v	v	
Sicily 1877	IGCH 2149	περ. 310 π.Χ.				v	v	v	
Sicily 1935	IGCH 2148	310 π.Χ.				v	v	v	
Megara Hyblaea 1966	IGCH 2180	310 π.Χ.			v	v	v	v	
S. Italy / Sicily, γύρω στο 1981	CH VIII,167	μετά το 310 π.Χ.				v	v	v	
East Sicily 1983	CH X,400	ύστερος 4ος αι. π.Χ.			v	v	v	v	
Sicily 1980	CH VII,56	ύστερος 4ος π.Χ.				v			
Palazzolo Acreide 1995		τέλος 4ου αι. π.Χ., πριν το 305 π.Χ.					v	v	
Palermo 1879	CH X,407	305 π.Χ.							
Pachino, Costo Fondovia 1957	IGCH 2151	305-300 π.Χ.				v	v	v	
Χίλιομοδι, Κόρινθος 1923	IGCH 85	περ. 304 π.Χ.					v	v	
Sicily 1879	IGCH 2146	μετά το 305 π.Χ.						v	
Italy (;)	CH II,46	4ος αι. π.Χ.							
Αγ. Ευφημία, Κέρκυρα πριν το 1846	IGCH 106	4ος αι. π.Χ. (;)							
Avola 1888	IGCH 2169	ύστερος 4ος/αρχές 3ου αι. π.Χ.				v	v		
South Italy 1985 ή πριν	CH VIII,232	περ. 300 π.Χ.				v	v	v	
Canicattini 1917	IGCH 2150	περ. 300 π.Χ.					v	v	
Selinunte 1876	IGCH 2152	περ. 300 π.Χ.				v	v		
Palma di Montecchiaro 1929	IGCH 2153	περ. 300 π.Χ.				v	v	v	
Sicily	CH VII,57	περ. 300 π.Χ.		v	v	v	v	v	
Bucale, Reggio Calabria 1898		περ. 300 π.Χ.							

Συγκεντρωτικός πίν. 13β: Η ανά περίοδο κατανομή των νομισμάτων της Λευκάδας στους «θησαυρούς».

Τόπος εύρεσης	IGCH/ CH	Χρονολογία αποκρυψης	Α' περίοδος	Β' περίοδος	Γ' περίοδος	Δ' περίοδος	Ε' περίοδος	ΣΤ' περίοδος	Ζ' περίοδος
Fondo Cesù, Crotone 1896, Λευκάδα 1925	CH VIII,226 IGCH 119	περ. 300 π.Χ. 300 π.Χ. (:)							
Phoinike 2008		αρχές 3ου αι. π..Χ.				v	v		
Sicily	IGCH 2189	αρχές 3ου αι. π..Χ.				v			
Fusco, Syracuse 1955	IGCH 2179	αρχές 3ου αι. π..Χ.					v	v	
Capo Soprano, Gela 1955 (:)	IGCH 2183	αρχές 3ου αι. π..Χ.				v	v	v	
Messina (:)	IGCH 2188	αρχές 3ου αι. π..Χ.			v				
Palazzolo Acreide 1896	IGCH 2181	αρχές 3ου αι. π..Χ.							
Soverato 1914	IGCH 1969	αρχές 3ου αι. π..Χ.					v		
Gerace Superiore 1940	CH I,48' II.64	αρχές 3ου αι. π..Χ.							
Mesagne Calabria 1907	IGCH 1971	αρχές 3ου αι. π..Χ.					v		
Sicily 1937	IGCH 2144	290 π.Χ.		v	v	v	v	v	
Camarina 1928	IGCH 2185	289 π.Χ.			v	v	v	v	
Sicily (άγνωστο έτος)	IGCH 2187	μετά το 290 π.Χ.			v	v	v	v	
Άγνωστη θέση, πριν το 1951	CH VIII,160	μετά το 290 π.Χ.						v	
Gela 1911	IGCH 2198 / CH VIII,560' IX,636	282 π.Χ.						v	
Άρτα 1929 περ.	IGCH 147	περ. 280 π.Χ.						v	
Ospedale Nuovo, Crotone 1976	CH VIII,264	περ. 280 π.Χ.							
West Sicily 1984	CH X,411	περ. 280 π.Χ.				v	v	v	v
Sicily 1989	CH X,408	3ος αι. π.Χ.							
Ήπειρος πριν το 1825	IGCH 201	3ος αι. π.Χ.					v		
Κεφαλονιά 1935	IGCH 140	290-275 π.Χ.					v	v	
S. Giorgio Ionico, Taranto 1975	CH IV,34' VI,26	α' μισό 3ου αι. π.Χ., μετά το 290 π.Χ.					v	v	

Συγκεντρωτικός πίν. 13γ: Η ανά περίοδο κατανομή των νομισμάτων της Λευκάδας στους «θησαυρούς».

Τόπος εύρεσης	IGCH/ CH	Χρονολογία αποκρυψης	Α' περίοδος	Β' περίοδος	Γ' περίοδος	Δ' περίοδος	Ε' περίοδος	ΣΤ' περίοδος	Ζ' περίοδος
Κέρκυρα 1997	CH X,54	280-270 π.Χ.					v	v	
Torchiarolo 1926	IGCH 1977 / CH IX,643	μετά το 272 π.Χ.					v	v	
Πάγοι Κέρκυρας 2006		275-270 π.Χ.					v	v	
Κερατόκαμπος Κρήτη 1992	CH IX,165	270 π.Χ.							
Ανακτόριο 1993	CH I,136	300-250 π.Χ.							
Ιθάκη 1985	CH VIII,237	α' μισό 3ου αι. π.Χ.					v	v	
Palermo 1877	CH X,409	3ος αι. π.Χ.							
Μυκήνες, Αργολίδα 1895	IGCH 171	250-240 π.Χ.					v		
Ακαρνανία 1977	CH IV,43	220 π.Χ.							
Αμφιλοχία 1995	CH IX,248	160 π.Χ.							v
Λευκάδα 1993		β' μισό 2ου/ α' μισό 1ου αι. π.Χ.							v
Βορειοδυτική Ελλάδα 1988/1989	CH VIII,506	90 π.Χ.							v

Συγκεντρωτικός πίν. 13δ: Η ανά περίοδο κατανομή των νομισμάτων της Λευκάδας στους «θησαυρούς».

	Ιταλία	Σικελία	Ελλάδα	Νησιά Ιονίου	Δυτική Ελλάδα	Πελοπόννησος	Κρήτη	Ανατολή
α΄ μισό 5 ^{ου} αι. π.Χ.		1		1	1			2
β΄ μισό 5 ^{ου} αι. π.Χ.		2				1		1
α΄ μισό 4 ^{ου} αι. π.Χ.	2	2						
β΄ μισό 4 ^{ου} αι. π.Χ.	9	26	1	2	4	1		
α΄ μισό 3 ^{ου} αι. π.Χ.	8	10	1	4	3		1	
β΄ μισό 3 ^{ου} αι. π.Χ.					1	1		
α΄ μισό 2 ^{ου} αι. π.Χ.					1			
β΄ μισό 2 ^{ου} αι. π.Χ.				1				
α΄ μισό 1 ^{ου} αι. π.Χ.					1			

Συγκεντρωτικός πίν. 14: Γεωγραφική και χρονολογική κατανομή των «θησαυρών» που περιέχουν αργυρά νομίσματα Λευκάδας.

3. Κυκλοφορία – δίκτυο επαφών

Το δίκτυο των εμπορικών και πολιτικών επαφών της πόλης σκιαγραφείται, μεταξύ άλλων, και μέσω των νομισμάτων της που ταξιδεύουν εκτός των συνόρων και εντοπίζονται σε «θησαυρούς»¹³²² και ανασκαφικά σύνολα, αλλά και μέσω των νομισμάτων ξένων εκδοτριών αρχών που εισρέουν στο νησί.¹³²³

Νομίσματα της Λευκάδας, στην πλειονότητά τους χάλκινα, εντοπίζονται στη γειτονική Ακαρνανία,¹³²⁴ στην περιοχή της Ηπείρου¹³²⁵ και στην Κέρκυρα.¹³²⁶ Εντοπίζονται, επίσης, σε ανασκαφές της Νοτίου Ιταλίας και της Σικελίας, αλλά και της Πελοποννήσου,¹³²⁷ σε μικρότερους, όμως, αριθμούς.

Τα ξένα νομίσματα προέρχονται από πόλεις που βρίσκονται πάνω ή πλησίον του εμπορικού άξονα προς και από τη Δύση,¹³²⁸ στον οποίο η Λευκάδα κατέχει σημαντική θέση. Όπως, είναι αναμενόμενο πρόκειται ως επί το πλείστον για χάλκινα νομίσματα όμορων περιοχών, κυρίως των πόλεων της Ακαρνανίας και του Ακαρνανικού Κοινού, του οποίου η Λευκάδα υπήρξε έδρα και επίσημο νομισματοκοπείο από το 230 π.Χ. έως το 167 π.Χ., της Ηπείρου και της Κέρκυρας. Σημαντική είναι η παρουσία νομισμάτων της Κορίνθου, αλλά και της εμπορικά δραστήριας Σικυώνας.

Αντίθετα, περιορισμένη είναι η παρουσία στις ανασκαφές της Λευκάδας νομισμάτων του Αιτωλικού Κοινού, λόγω των πολιτικών τους σχέσεων,¹³²⁹ όπως

¹³²² Βλ. παραπάνω πίν. 12, 14.

¹³²³ Σχετικά με τα νομίσματα ξένων εκδοτριών αρχών που έχουν εντοπιστεί στη Λευκάδα, βλ. Ζάχος – Ντούζουγλη 2003, σσ. 74-79· Bonelou 2005, σσ. 45-61· Μπονέλου 2016, σσ. 121-123.

¹³²⁴ Βλ. Σερμπέτη 2004, σσ. 301, 307, πίν.2.3-4.

¹³²⁵ Βλ. Αγγέλη 2013, πίν.50.41 (αναφέρεται στον κατάλογο, σ. 355, ως Πήγασος / τρίαινα, αλλά μάλλον πρόκειται για Αχελώο / τρίαινα – δεν έχει συμπεριληφθεί στον κατάλογο)· Βασιλειάδης 2013, σ. 568, γράφημα 1· Ρήγινος - Λάζαρη 2013, σ. 375, γράφημα 1.

¹³²⁶ Ειδικά στην Κέρκυρα η Λευκάδα μαζί με την κεφαλληνιακή Κράνη και την Κόρινθο αποτελούν το συχνότερο νομισματικό ανασκαφικό εύρημα.

¹³²⁷ Price 1967, σ. 377, αρ. 53· Zervos 1986, σ. 195, πιν. 40· Knapp – Mac Isaac 2005, αρ. 150, πίν. 5.

¹³²⁸ Βάσει του καταγεγραμμένου υλικού.

¹³²⁹ Το 1994 κατά τη διάρκεια σωστικής ανασκαφικής έρευνας της τότε αρμόδιας ΙΒ' ΕΠΚΑ στο οικόπεδο Σπ. Λογοθέτη στην περιοχή του Καλλιγονίου Λευκάδας εντοπίστηκε μικρός «θησαυρός» αποτελούμενος από πέντε δίδραχμα του Αιτωλικού Κοινού. Το εύρημα παρουσιάστηκε από την υποφαινόμενη στην Επιστημονική Συνάντηση προς τιμής των κκ. Α. Ντούζουγλη και Κ. Ζάχου που έλαβε χώρα στα Ιωάννινα, 1-3 Νοεμβρίου 2012 (προφορική ανακοίνωση).

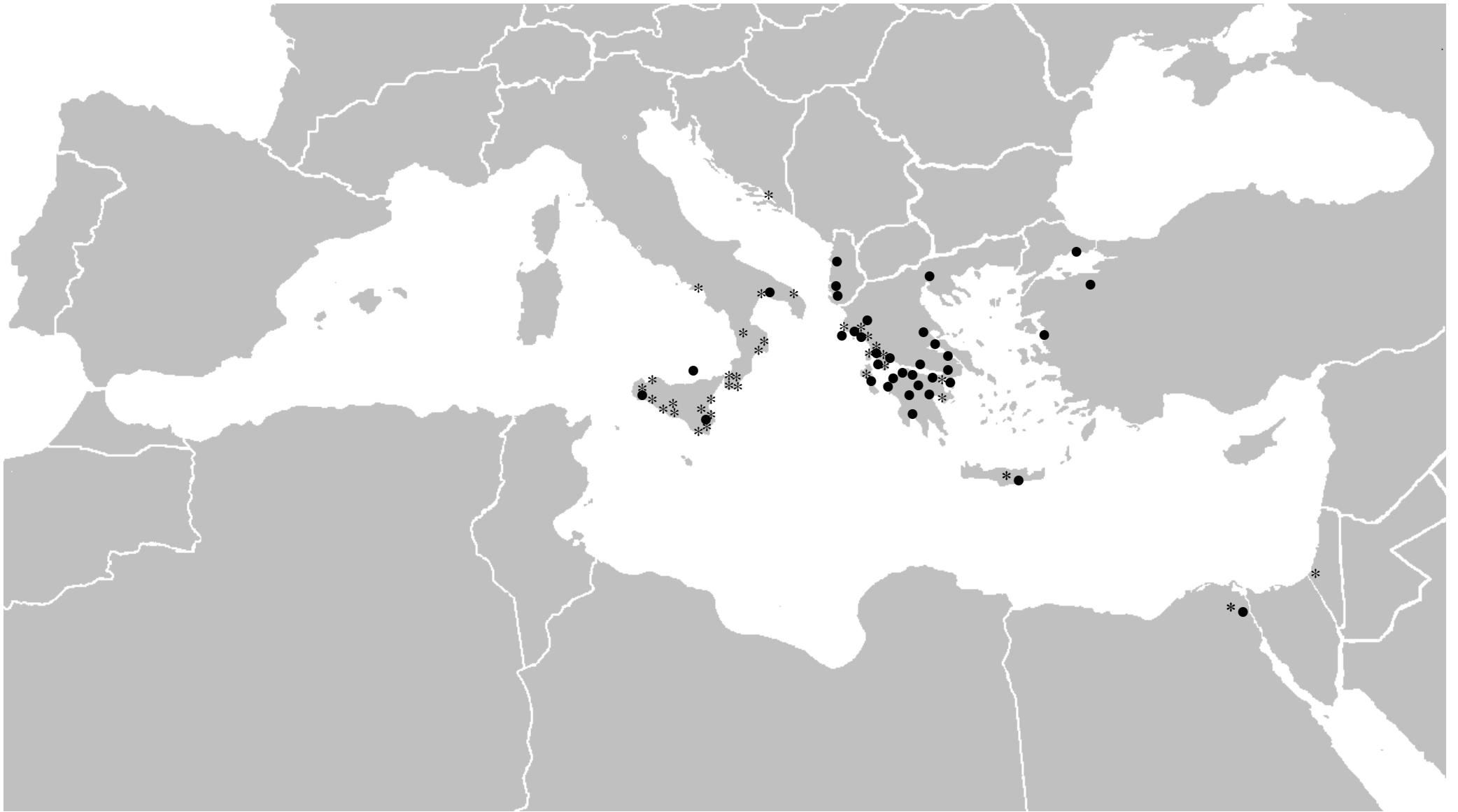
επίσης και των γειτονικών νησιών, Κεφαλονιάς και Ζακύνθου. Ο μικρός αριθμός νομισμάτων των Μακεδόνων βασιλέων, αν και η παρουσία τους υπήρξε έντονη, τόσο στη Λευκάδα με την εγκατάσταση φρουρών, όσο και στην ευρύτερή της περιοχή, οφείλεται πιθανόν στο φαινόμενο της επανάχρησης των χάλκινων νομισμάτων του Φιλίππου Β΄, κυρίως, αλλά και του Μεγάλου Αλεξάνδρου για την έκδοση δικών τους νομισμάτων στα τέλη του 4^{ου} αι. π.Χ.¹³³⁰

Ο ισχνός αριθμός νομισμάτων των ρωμαϊκών δημοκρατικών χρόνων, αν και η παρουσία των Ρωμαίων είναι αισθητή στην περιοχή ήδη από το β΄ μισό του 3^{ου} π.Χ. πρέπει να σχετίζεται με την ανακήρυξη της Λευκάδας σε *civitas libera* και την διατήρηση του προνομίου να εκδίδει αργυρά και χάλκινα νομίσματα (βλ. παραγωγή **Ζ΄ περιόδου**).¹³³¹

Τέλος, η παρουσία μεμονωμένων νομισμάτων ιδιαίτερα απομακρυσμένων περιοχών, όπως η Βιθυνία ή η πτολεμαϊκή Αίγυπτος θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως τυχαία ευρήματα.

¹³³⁰ Βλ. σχετικό σχολιασμό του φαινομένου, σσ. 575-577.

¹³³¹ Παρόμοια εικόνα καταγράφεται, σύμφωνα με την κ. Παπαγεωργιάδου-Μπάνη (2013, σ. 474), και στην περιοχή της Ηπείρου, με τα νομισματικά ευρήματα να πυκνώνουν στη διάρκεια του 1^{ου} αι. π.Χ. και να εξαπλώνονται σε όλη τη Δυτική Ελλάδα και τα νησιά του Ιονίου.

Εικ. 1. Θέσεις «θησαυρών με εκδόσεις της Λευκάδας (*) και ξένες εκδότριες αρχές που εντοπίζονται στη Λευκάδα (●).

4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Επίλογος - Συμπεράσματα

Ανακεφαλαιώνοντας την παρουσίαση του νομισματοκοπείου της Λευκάδας μπορούν να γίνουν οι ακόλουθες παρατηρήσεις, σχετικά με τη μελέτη του υλικού και τη νομισματοκοπία του νησιού.

Για τις ανάγκες του παρόντος μελετήθηκαν 2.761 αργυρά και 1.658 χάλκινα νομίσματα που συγκεντρώθηκαν από 73 Μουσεία και Ιδιωτικές Συλλογές, 300 και πλέον καταλόγους δημοπρασιών και ηλεκτρονικές δημοπρασίες, ενώ βεβαίως ο κύριος όγκος των χάλκινων εκδόσεων της Λευκάδας προέκυψε από το παραχωρηθέν ανασκαφικό υλικό της τότε αρμόδιας ΙΒ΄ Ε.Π.Κ.Α.

Στους στατήρες και τα δίδραχμα εφαρμόστηκε, ανά περίοδο και σειρά, ο στατιστικός τύπος υπολογισμού του αρχικού αριθμού των σφραγίδων που χρησιμοποίησε το τοπικό νομισματοκοπείο, σύμφωνα με τη μέθοδο του Esty.¹³³² Από τους ανωτέρω υπολογισμούς προέκυψε ότι το δείγμα που μελετήθηκε ήταν πολύ ικανοποιητικό, από στατιστικής απόψεως, και προσφέρει μία ασφάλεια ως προς τη συγκέντρωση όλων των διαθέσιμων σφραγίδων στην παρούσα μελέτη, αλλά και ως προς τον εντοπισμό νέων στο μέλλον.

Οι αργυρές εκδόσεις ταξινομούνται στους συνοδευτικούς καταλόγους ανά περίοδο βάσει των διασταυρώσεων των σφραγίδων και αντίστοιχα στους πίνακες απεικονίζεται ένα νόμισμα από κάθε ζεύγος σφραγίδων. Όσον αφορά στα χάλκινα νομίσματα στο παρόν πόνημα περιοριστήκαμε στην τυπολογική, κυρίως, παρουσίασή τους, και στους συνημμένους πίνακες απεικονίζεται τουλάχιστον ένα νόμισμα για κάθε τύπο ή παραλλαγή του.

Η Λευκάδα, σημαντική κορινθιακή αποικία στα τέλη του 7^{ου} αι. π.Χ., υπήρξε αξιόλογη οικονομική, εμπορική και στρατιωτική δύναμη, αλλά και ρυθμιστικός παράγοντας σε γεγονότα που έλαβαν χώρα στην περιοχή της Δυτικής Ελλάδας, κυρίως από τον 5^ο έως και το α΄ μισό του 3^{ου} αι. π.Χ. Το συγκριτικό της πλεονέκτημα ήταν η γεωγραφική θέση της. Βρισκόταν πολύ κοντά στις Ακαρνανικές ακτές, διέθετε οχυρωμένη περαία για να ελέγχει τον διόρυκτο, το στενό, αλλά ασφαλές, πέρασμα μεταξύ Λευκάδας και Ακαρνανίας και σημαντικό λιμάνι με μεγάλο λιμενοβραχίονα

¹³³² Βλ. Esty 2006, σσ. 359-364.

που μπορούσε να εξυπηρετεί το διαμετακομιστικό εμπόριο, τόσο μεταξύ Ανατολής και Δύσης, όσο και προς την ηπειρωτική ενδοχώρα.

Η Λευκάδα από τις αρχές του 5^{ου} αι. π.Χ. έως τις αρχές του 1^{ου} αι. π.Χ. εκδίδει αργυρά νομίσματα που κατανέμονται σε δύο ομάδες, στις **Α΄-ΣΤ΄ περιόδους** που χαρακτηρίζονται από την παραγωγή στατήρων και υποδιαιρέσεων κατά τα πρότυπα των κορινθιακών «πώλων», και την **Ζ΄ περίοδο**, που καλύπτει τη νομισματική δραστηριότητά της μετά το 167 π.Χ. και εξής, όταν αποσπάται από το Ακαρνανικό Κοινό. Πιο αναλυτικά:

Κατά τη σύντομη **Α΄ περίοδο** (500-490 π.Χ) δεν εκδίδονται στατήρες που θα αποτελέσουν τη βασική νομισματική μονάδα του νομισματοκοπείου, αλλά μόνο μικρές υποδιαιρέσεις, ημίδραχμα και οβολοί, πρακτική που είναι γνωστή και από την περίπτωση της γειτονικής Κέρκυρας. Οι εκδόσεις κατανέμονται σε δύο σειρές, βάσει της διαμόρφωσης του εγκοίλου τετραγώνου των οπισθοτύπων. Η εξέλιξη του εγκοίλου τετραγώνου, όπως εμφανίζεται στις εκδόσεις της **Α΄ περιόδου** παρουσιάζει μεγάλες ομοιότητες με αντίστοιχες εκδόσεις της Α΄ περιόδου του νομισματοκοπείου της Κορίνθου, ενώ στην εμπρόσθια όψη κυριαρχεί ο πτερωτός ίππος με καμπυλόσχημο πτερό φορώντας τον χαλινό. Νομίσματα της περιόδου αυτής δεν έχουν εντοπιστεί σε γνωστούς «θησαυρούς».

Η **Β΄ νομισματική περίοδος** (490-450 π.Χ.) καλύπτει όλο σχεδόν το α΄ μισό του 5^{ου} αι. π.Χ. Κατά την περίοδο αυτή το νομισματοκοπείο εντατικοποιεί την παραγωγή του, λόγω των αυξημένων, στρατιωτικών κυρίως, αναγκών της πόλης κατά τη διάρκεια των Περσικών πολέμων. Εκδίδει στατήρες, αλλά και μικρότερες υποδιαιρέσεις κατά τα πρότυπα του νομισματοκοπείου της Κορίνθου (δραχμές, τριάβολα, διάβολα και οβολούς), όχι όμως συστηματικά. Οι εκδόσεις κατανέμονται σε επτά σειρές. Στην περίοδο αυτή τα νομίσματα της Λευκάδας εμφανίζονται για πρώτη φορά σε λίγους «θησαυρούς», εντός και εκτός ελλαδικού χώρου (Κέρκυρα, Asyut Αίγυπτου, Γάζα Ισραήλ, Κατάνη Σικελίας). Στις οπίσθιες όψεις των στατήρων απεικονίζεται η θεά Αθηνά με περιδέριο και κορινθιακό κράνος, εντός εγκοίλου τετραγώνου. Η μακριά κόμη της αποδίδεται σε μία ενιαία μάζα που δένεται στο άκρο με μία μικρή αναδίπλωση. Βασικό γνώρισμα της εικονογραφίας της θεάς είναι το αρχαϊκό μειδιάμα και η χάραξη του αμυγδαλόσχημου οφθαλμού ολόκληρου. Στην **7^η σειρά** της περιόδου για πρώτη φορά χαράσσεται ένα δευτερεύον σύμβολο (το φύλλο κισσού) στο πεδίο της οπίσθιας όψης των στατήρων. Η μορφή της Αθηνάς φιλοξενείται και στις οπίσθιες όψεις των δραχμών της **1^{ης} σειράς** της περιόδου, η

οποία, όμως, στη συνέχεια αντικαθίσταται από την κοσμημένη, με ταινία και περιδέριο, κεφαλή της Νύμφης Πειρήνης, η οποία διατηρεί τα χαρακτηριστικά της Αθηνάς, το αρχαϊκό μειδίαμα και τον αμυγδαλόσχημο οφθαλμό. Στην περίοδο αυτή ταξινομούνται τα πρώτα διώβολα που παράγει το νομισματοκοπείο της Λευκάδας, στην οπίσθια όψη των οποίων χαράσσεται ένα Δ=διώβολο.

Η παραγωγή της Γ΄ περιόδου (440-400 π.Χ.) συμπίπτει με τον Πελοποννησιακό πόλεμο, στον οποίο η Λευκάδα αναμίχθηκε ενεργά, προσφέροντας πλοία, αλλά και καταφύγιο στα λιμάνια για στους συμμάχους της Σπάρτης. Η παραγωγή κατανέμεται σε έξι σειρές. Οι εκδόσεις της απαντούν σε περισσότερους «θησαυρούς» που εντοπίζονται στη Δύση, κυρίως σε σικελικές πόλεις. Κατά την περίοδο αυτή εκδίδονται στατήρες και μικρότερες υποδιαίρεσεις με πιο σταθερή συχνότητα. Μία νέα υποδιαίρεση που εισάγεται είναι τα τριημιωβόλια. Η εικονογραφία του Πηγάσου παραμένει αρχικά ίδια, αλλά κατά τη διάρκεια της περιόδου το καμπυλόσχημο πτερό αντικαθίσταται από ένα πτερό σε έκταση, ενώ απουσιάζει και ο χαλινός από τις εκδόσεις της 4^{ης} σειράς και εφεξής. Η, δε, εικονογραφία της Αθηνάς διαφοροποιείται και εμπλουτίζεται. Η θεά παριστάνεται με ελεύθερους κυματοειδείς βοστρύχους και στο πίσω μέρος του ανασηκωμένου κράνους της προστίθεται ένα εξάρτημα για την προστασία του αυχένα, το καταυχένιο, καθώς και δερμάτινο κάλυμμα κεφαλής κάτω από το κράνος. Κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής επιτυγχάνεται η ορθή κατά τομή απόδοση του οφθαλμού της Αθηνάς με συνίζηση μέσα στην οφθαλμική κόγχη, ενώ εγκαταλείπεται οριστικά το αρχαϊκό μειδίαμα από τα χείλη της θεάς. Για πρώτη φορά στο πεδίο των οπισθοτύπων εμφανίζεται το αρχικό γράμμα του εθνικού, Λ, αλλά και ολόκληρο ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ ή τα αρχικά ΛΕΥ. Γράμματα σε μικρότερη κλίμακα χαράσσονται συνήθως κάτω από την κεφαλή της θεάς, τα οποία δεν είναι σαφές αν αντιστοιχούν στο όνομα του χαρακτή ή του αρμόδιου νομισματικού υπαλλήλου. Πλέον απεικονίζονται, σχεδόν συστηματικά, δευτερεύοντα διακοσμητικά θέματα που δε σχετίζονται με την κύρια παράσταση. Νέα εικονογραφία υιοθετείται για τις οπίσθιες όψεις των διωβόλων, με την απεικόνιση του Πηγάσου σε καλπασμό με ανοικτά πτερά, ανασηκωμένο στα οπίσθια σκέλη, κατά τα πρότυπα των αντίστοιχων κορινθιακών εκδόσεων, με την επιγραφή ΔΙΟ ή ΔΙΩ=διώβολο. Αντίστοιχη επιγραφή δηλωτική της αξίας του νομίσματος εντοπίζεται στα τριημιωβόλια (ΤΡΙΗ).

Η Δ΄ περίοδος ξεκινάει στις αρχές του 4^{ου} αι. π.Χ. και φθάνει έως τις παραμονές τις εκστρατείας του Τιμολέοντος στη Δύση, το 345 π.Χ. Η παραγωγή

κατανέμεται σε πέντε σειρές, με μία ιδιαίτερα μεγάλη **4^η σειρά** στην οποία χαράσσεται ως σύμβολο το κηρύκειο και έχει συσχετισθεί με το εμπόριο σιτηρών από τη Δύση. Νομίσματα της εν λόγω περιόδου εντοπίζονται σε «θησαυρούς», στη συντριπτική πλειονότητά τους στη Σικελία. Εκδίδονται κατά κύριο λόγο στατήρες, αλλά και μικρότερες υποδιαιρέσεις, χωρίς ουσιαστικές διαφοροποιήσεις από την προηγούμενη **Γ΄ περίοδο**. Αξιοσημείωτη είναι η παρουσία πετάλων ακανόνιστου σχήματος που μπορεί να προέρχονται από τη χρήση διπλωμένων τεμαχίων αργύρου. Για πρώτη φορά χαράσσονται στο πεδίο της εμπρόσθιας όψης πλην του αρχικού γράμματος του εθνικού και άλλα γράμματα, όπως το Ε και το Θ, τα οποία πιθανόν δηλώνουν μια κοινή έκδοση με άλλη πόλη (Εχίνο, Θήβα, Θύρρειον). Σε ορισμένες σφραγίδες εμφανίζεται και μία νέα τυπολογία του Πηγάσου, στις οποίες το ζώο παριστάνεται σε μεγάλο καλπασμό.

Η **Ε΄ περίοδος** καλύπτει το διάστημα από το 344 έως το 319 π.Χ. Κατά το διάστημα αυτό η Λευκάδα εμφανίζεται πολύ παραγωγική και εκδίδει μεγάλες ποσότητες νομισμάτων για να καλύψει εμπορικές (εισαγωγή σιτηρών), αλλά και στρατιωτικές ανάγκες, όπως πιστοποιείται και από την εμπλοκή της πόλης σε πολεμικές επιχειρήσεις την περίοδο αυτή (εκστρατεία Τιμολέοντος στη Σικελία, μάχη Χαιρώνειας, εγκατάσταση μακεδονικών φρουρών στην πόλη). Οι εκδόσεις της ταξινομούνται σε εννέα σειρές. Η παρουσία νομισμάτων της περιόδου σε θησαυρικά σύνολα είναι έντονη, τα οποία εντοπίζονται και σε αυτήν την περίοδο κυρίως στη Σικελία. Μία σειρά στατήρων δε φέρει το Λ χαραγμένο κάτω από τα σκέλη του Πηγάσου και μάλιστα γίνεται χρήση αυτών των σφραγίδων της Λευκάδας από άλλα νομισματοκοπεία της Δυτικής Ελλάδας (Κέρκυρα, Αλύζια και Άργος Αμφιλοχικό). Δεν είναι πάντως σαφές, εάν πρόκειται για κάποιου είδους ένωση των πόλεων ή κοινή επιδίωξη ή απλά αποτελεί εμπορική δραστηριότητα του νομισματοκοπείου της Λευκάδας. Στην **1^η σειρά** καταγράφεται ένας αναχρονισμός στην εικονογραφία του Πηγάσου των στατήρων, καθώς απεικονίζεται με καμπυλόσχημο πτερό, κατά την αρχαϊκή εικονογραφία, ενώ αξίζει να γίνει ειδική μνεία στην **6^η σειρά**, η οποία χαρακτηρίζεται από τη χρήση ενός μόνο συμβόλου για όλη τη σειρά, τη στυλίδα. Στο πεδίο των οπισθοτύπων απαντούν συχνά γράμματα σε μικρότερο μέγεθος, τα οποία θεωρούνται ως *control marks* για τον έλεγχο της παραγωγής και αντιστοιχούν το πιθανότερο στο αρχικό γράμμα του ονόματος του υπεύθυνου νομισματικού υπαλλήλου. Για πρώτη φορά εκδίδει τριημίδραχμα με εικονογραφία αντίστοιχη με εκείνη των κορινθιακών, ενώ μέσα στο β΄ μισό του 4^{ου} αι. π.Χ. η Λευκάδα

προχώρησε και στην έκδοση χάλκινων νομισμάτων, τα οποία φέρουν την εικονογραφία των τριημιδράχμων Βελλεροφόντης ιππεύων Πήγασο / Χίμαιρα.

Η τελευταία **ΣΤ΄ περίοδος** παραγωγής νομισμάτων κατά τα κορινθιακά πρότυπα χρονολογείται την περίοδο μετά το 319 π.Χ. και φθάνει έως το θάνατο του Ηπειρώτη βασιλιά, Πύρρου, το 272 π.Χ. Διαπιστώνεται συστηματική χρήση συμβόλων και γραμμάτων στο πεδίο της οπίσθιας όψης, ενώ πλέον εκλείπει αντίστοιχα η χάραξη του αρχικού γράμματος του εθνικού, Λ, πίσω από την κεφαλή της θεάς. Η παραγωγή της περιόδου κατανέμεται σε οκτώ σειρές και εξαιρώντας τις εκδόσεις της **1^{ης} σειράς** περιορίζεται σε μικρές κοπές με σύμβολα και γράμματα που πιθανόν αντιστοιχούν σε ετήσιες εκδόσεις. Η καθιέρωση του χάλκινου νομίσματος οδήγησε ταυτόχρονα και στον περιορισμό της έκδοσης αργυρών υποδιαιρέσεων, οι οποίες πλέον απαντούν μόνο στην **1^η σειρά**. Επισημαίνονται ομοιότητες με νομισματοκοπεία πόλεων της Ακαρνανίας και της Κέρκυρας, με τις οποίες η Λευκάδα έχει επαφές οικονομικές, εμπορικές, αλλά και πολιτικές. Νομίσματά της εντοπίζονται σε αρκετούς «θησαυρούς» που χρονολογούνται στα τέλη του 4^{ου} και τις αρχές του 3^{ου} αι. π.Χ. και προέρχονται κυρίως από τη Μεγάλη Ελλάδα. Σταδιακά, όμως, η παρουσία τους περιορίζεται κατ' αντιστοιχία της νομισματικής παραγωγής της πόλης, η οποία μειώνεται προοδευτικά. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η τελευταία σειρά της περιόδου, η **8^η σειρά**, στην οποία διαπιστώνονται ομοιότητες με αντίστοιχες εκδόσεις εξ ονόματος του Ακαρνανικού Κοινού. Τα νομίσματα αυτά δύναται να χρονολογηθούν την εποχή του βασιλιά Πύρρου, είτε κατά την πρώτη περίοδο κατά την οποία η Λευκάδα υπήρξε μέρος του βασιλείου του, το διάστημα 295-291 π.Χ. ή μετά την ανακατάληψη του νησιού το 383 ή 381 π.Χ. και έως το θάνατό του το 272 π.Χ.

Η Λευκάδα μέσα στο β' μισό του 4^{ου} αι. π.Χ. υιοθετεί τη χρήση του χάλκινου νομίσματος σε αντικατάσταση των μικρότερων αργυρών υποδιαιρέσεων και εκδίδει πολυάριθμες εκδόσεις σε τρεις υποδιαιρέσεις, όπως προκύπτει από τα σχετικά γραφήματα, μέχρι το α' μισό του 3^{ου} αι. π.Χ., πιθανόν έως την προσχώρησή της στο Ακαρνανικό Κοινό, μετά το 272 π.Χ. Ο πρώτος τύπος που εκδίδεται φέρει το δίπτυχο Βελλεροφόντης ιππεύων Πήγασο / Χίμαιρα και είναι η μοναδική έκδοση που ταξινομείται στην **Ε΄ περίοδο**. Στην **ΣΤ΄ περίοδο** κατατάσσονται οι ακόλουθοι τύποι: κεφαλή Αθηνάς ή κεφαλή Αχελώου / Χίμαιρα, παραγωγή η οποία στο μεγαλύτερο μέρος της είναι επικεκκομένη σε χάλκινα νομίσματα του Φιλίππου Β΄ της Μακεδονίας (κεφαλή Καράνου / ιππέας) και σπανιότερα σε χάλκινα νομίσματα του

Μεγάλου Αλεξάνδρου (κεφαλή Ηρακλέους / όπλα Ηρακλέους), κεφαλή Αθηνάς / Χίμαιρα, μικρότερη υποδιαίρεση, η οποία δεν είναι επικεκομμένη, Αχελώος / τρίαινα που βρίσκεται συνήθως επικεκομμένη σε χάλκινα νομίσματα Μεγάλου Αλεξάνδρου (κεφαλή νέου / ίππος), κεφαλή Απόλλωνος / Χίμαιρα ή πρόρα, κεφαλή Νύμφης Λευκάδας / τρίαινα σε δύο υποδιαίρεσεις και τέλος οι μικρότερες υποδιαίρεσεις, Πήγασος / τρίαινα και κεφαλή Πηγάσου / δελφίνι.

Στο διάστημα που μεσολάβησε από το 272 π.Χ. και έως την τελευταία **Z'** **περίοδο** (μετά το 167 π.Χ.), η Λευκάδα είχε προσχωρήσει στο Ακαρνανικό Κοινό, και μετά το 230 π.Χ. αναγορεύτηκε *caput Acarnaniae* και επίσημο νομισματοκοπείο, καθώς η παλιά πρωτεύουσα, Στράτος, είχε παραμείνει στην κυριαρχία των Αιτωλών μετά τον διαμελισμό της Ακαρνανίας. Κατά το διάστημα αυτό από το τοπικό νομισματοκοπείο εκδόθηκαν εξ ονόματος του Ακαρνανικού Κοινού χρυσές, αργυρές και χάλκινες εκδόσεις.

Η Λευκάδα το 167 π.Χ., μετά την ήττα του Περσέως στην Πύδνα κατά τον Γ' Μακεδονικό πόλεμο, παύει να είναι πρωτεύουσα του Ακαρνανικού Κοινού και ανακηρύσσεται *civitas libera*. Η τελευταία νομισματική της δραστηριότητα χρονολογείται από το 160 π.Χ. και φθάνει έως το γ' τέταρτο 1^{ου} αι. π.Χ. Κατά την περίοδο αυτή η Λευκάδα αντλεί την εικονογραφία των νομισμάτων της από τη ρωμαϊκή μυθολογία, τον κύκλο του Αινεία και του Ηρακλέους, και αλλάζει το βασικό σταθμητικό της κανόνα, υιοθετώντας το μειωμένο αττικό για την παραγωγή των διδράχμων και των μειωμένο κερκυραϊκό για τις δραχμές. Τα δίδραγμα και οι δραχμές ταξινομούνται σε μία μόνο σειρά και εντοπίζονται σε ελάχιστους «θησαυρούς», αποκλειστικά στον ελλαδικό χώρο. Στην εμπρόσθια όψη των στατήρων χαράσσεται το λατρευτικό άγαλμα της Αφροδίτης *Αινειάδος* και στην οπίσθια πρόρα πλοίου με την αναγραφή του εθνικού, ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ, και πλήθος ονομάτων σε ονομαστική, μονογραφήματα και σύμβολα. Η μοναδική υποδιαίρεση, η δραχμή, φιλοξενεί τον Ηρακλή με τη λεοντή στην εμπρόσθια όψη και στην οπίσθια το *attributum* του ήρωα, το ρόπαλο, συνοδεύει δύο επιγραφών, του εθνικού και ενός ονόματος σε ονομαστική. Οι χάλκινες εκδόσεις του νομισματοκοπείου κατά την **Z'** **περίοδο** ταξινομούνται σε δύο σειρές, βάσει της εικονογραφίας τους και των συνοδευτικών επιγραφών, καθώς αναφέρεται ολογράφως το εθνικό, καθώς και το όνομα του αξιωματούχου. Στην **1η σειρά** κατατάσσονται οι τύποι κεφαλή Ηρακλέους / κιθάρα, κεφαλή Ηρακλέους / ρόπαλο – κατ' αντιστοιχία των αργυρών δραχμών, άγαλμα Αφροδίτης *Αινειάδος* / πρόρα – κατ' αντιστοιχία των αργυρών διδράχμων,

κεφαλή Απόλλωνος / κιθάρα και σε ευάριθμες περιπτώσεις λύρα (*χέλως*), φλεγόμενος βωμός / περιστέρι και ελάφι / μηνίσκος. Στη **2^η σειρά** αποδίδονται οι τύποι κεφαλή Ηρακλέους / κιθάρα, κεφαλή Ηρακλέους / ρόπαλο, Αφροδίτη *Αίνειάς* / πρόρα και κεφαλή Απόλλωνος / κιθάρα.

Στις αργυρές και χάλκινες εκδόσεις της **Z' περιόδου** συνολικά καταγράφηκαν 48 ονόματα, και θεωρούμε ότι αντιστοιχούν σε «νομισματικούς άρχοντες» ή «κρατικούς αξιωματούχους» που εγγυούνταν για την παραγωγή. Τα μονογραφήματα εικάζουμε ότι αναφέρονται στα αρχικά του ονόματος του υπεύθυνου νομισματικού υπαλλήλου και τα σύμβολα στις επιφανείς οικογένειες από τις οποίες προέρχονταν οι νομισματικοί άρχοντες.

Η Λευκάδα για την αργυρή παραγωγή της των **περιόδων Α'-ΣΤ'** υιοθέτησε την κορινθιακή εικονογραφία και ακολούθησε με συνέπεια τον κορινθιακό σταθμητικό κανόνα, σύμφωνα με τα σχετικά γραφήματα της συχνότερης τιμής βάρους. Μάλιστα η εικονογραφική εξέλιξη που καταγράφεται, τόσο στην απόδοση του Πηγάσου, όσο και στην κεφαλή της Αθηνάς είναι σχεδόν παράλληλη ή έπεται των κορινθιακών κατακτήσεων. Βέβαια, στην πορεία η εικονογραφία της Λευκάδας εμπλουτίζεται με θέματα τοπικά ή που αντικατοπτρίζουν πολιτικές επαφές και συνδέσεις, λόχου χάρι με το Ακαρνανικό Κοινό. Αντίθετα, κατά την **Z' περίοδο** οι εκδόσεις της διαφοροποιούνται εικονογραφικά, αντλώντας τα θέματά τους από την ελληνορωμαϊκή μυθολογία και παράδοση, ενώ γίνεται χρήση δύο σταθμητικών κανόνων, του αττικού και του κερκυραϊκού, μειωμένοι και οι δύο, για την έκδοση των διδράχμων και των δραχμών αντίστοιχα. Όσον αφορά στα χάλκινα νομίσματα, βάσει των σχετικών γραφημάτων της συχνότερης τιμής βάρους και διαμέτρου, ταξινομούνται σε τρεις υποδιαίρεσεις και αντιστοιχούν σε *ήμιωβόλα* ή *τετράχαλκα* (υποδιαίρεση Α'), σε *τεταρτημόρια* ή *δίχαλκα* (υποδιαίρεση Β') και σε *χαλκά* (υποδιαίρεση Γ') κατά τον αττικό σταθμητικό κανόνα.

Η παρουσία των στατήρων της Λευκάδας σε «θησαυρούς» είναι μεγάλη, κυρίως κατά το β' μισό του 4^{ου} αι. π.Χ., και αφορά κυρίως σε θησαυρικά σύνολα που απεκρύβησαν κατά κύριο λόγο στη Σικελία. Φαίνεται ότι σχεδόν πάντα εντοπίζονται από κοινού με εκδόσεις της Κορίνθου και άλλων κορινθιακών αποικιών, συνηθέστερα της Αμβρακίας και του Ανακτορίου. Τέλος, λόγω της θέσης του νησιού, αλλά και της εμπορικής και στρατιωτικής του δράσης, στις σωστικές ανασκαφικές έρευνες έχουν εντοπιστεί πλείστα νομίσματα ξένων εκδοτριών αρχών. Όπως είναι αναμενόμενο η πλειονότητα αυτών προέρχεται από όμορες περιοχές, Ακαρνανία,

Ήπειρο, Κέρκυρα, ενώ απουσιάζουν ευρήματα από το Αιτωλικό Κοινό και τα υπόλοιπα νησιά του Ιονίου, Κεφαλονιά και Ζάκυνθο, ως απόρροια των εχθρικών τους σχέσεων.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι τα νομίσματα αποτελούν αψευδείς μαρτυρίες της οικονομικής ευρωστίας και της στρατιωτικής και εμπορικής δραστηριότητας κάθε πόλης. Τα νησιά του Ιονίου, αλλά και οι παράκτιες πόλεις της Δυτικής Ελλάδας βάσιζαν σε μεγάλο ποσοστό την οικονομία τους στο εμπόριο αγαθών και στη γεωγραφική τους θέση, ως αναγκαστικά περάσματα στο ταξίδι, τόσο προς τη δυτική Μεσόγειο και τις μεγάλες αγορές που αναπτύσσονταν εκεί, όσο και προς τη βόρεια Αδριατική, μία, επίσης, σημαντική και πλούσια αγορά, αλλά και την Ηπειρωτική ενδοχώρα.

Η διεξοδική μελέτη της νομισματικής παραγωγής της Λευκάδας, που επιχειρήθηκε στην παρούσα διδακτορική διατριβή, θεωρούμε ότι έρχεται να προσφέρει τις επιπλέον αποδείξεις, αλλά και να επισφραγίσει την εικόνα που έχουν ήδη σχηματίσει οι ανασκαφικές έρευνες για τη γεωγραφική, πολιτική, στρατιωτική και οικονομική σημασία της. Πρόκειται για μία πόλη οικονομικά εύρωστη και εμπορικά δραστήρια, όπως, άλλωστε, συχνά τεκμαίρεται και από τις γραπτές πηγές και τις επιγραφικές μαρτυρίες.

Η περαιτέρω μελέτη και ανάλυση των νομισματοκοπειών των πόλεων της Δυτικής Ελλάδας και των Ιονίων νήσων πιστεύουμε ότι θα αναδείξουν τη δυναμική που διέθετε η εν λόγω γεωγραφική περιοχή κατά την αρχαιότητα, και η οποία είναι πλέον προφανές από τις αρχαιολογικές μελέτες, ότι δεν αποτελούσε απλά και μόνο το αναγκαστικό πέρασμα προς τη Δύση.

Βραχυγραφίες

1. Μουσεία, Δημόσιες και Ιδιωτικές Συλλογές

Aarchus	Aarchus, Antikmuseet.
Αθήνα	Αθήνα, Νομισματικό Μουσείο.
Αθήνα, Αγορά	Αθήνα, Μουσείο Αρχαίας Αγοράς Αθηνών.
Αθήνα, Alpha	Αθήνα, Νομισματική Συλλογή Alpha Bank.
Ακράγαντας	Ακράγαντας, Museo Archeologico Regionale
Άρτα	Εφορεία Αρχαιοτήτων Άρτας.
Βαρσοβία	Βαρσοβία, Muzeum Narodowe.
Βέρνη	Βέρνη, Bernisches Historisches Museum
Βερολίνο	Βερολίνο, Staatliche Museen zu Berlin, Münzkabinett.
Βιέννη	Βιέννη, Kunsthistorisches Museum.
Βιέννη, Institut	Βιέννη, Institut für Numismatik der Universität Wien.
Blackburn	Blackburn, Museum & Art Gallery.
Bologna	Bologna, Museo Civico Archaeologico.
Βοστώνη	Βοστώνη, Museum of Fine Arts.
Βουδαπέστη	Βουδαπέστη, Magyar Nemzeti Múzeum.
Braunschweig	Braunschweig, Herzog Anton Ulrich-Museum Braunschweig
Bryn Mawr	Bryn Mawr College.
Βρυξέλλες	Βρυξέλλες, Bibliothèque Royale Albert 1er Cabinet des Médailles.
Cambridge	Cambridge, The Fitzwilliam Museum, Department of Coins and Medals..
Cleveland	Cleveland, Museum of Art.
Γενεύη	Γενεύη, Musées d'Art et d'Histoire.
Γλασκώβη	Γλασκώβη, Hunterian Museum and Art Gallery, University of Glasgow.
Γρεβενά	Εφορεία Αρχαιοτήτων Γρεβενών.
Δρέσδη	Δρέσδη, Münzkabinett, Staatliche Kunstsammlungen Dresden.
Frankfurt am Main	Frankfurt am Main, Deutsche Bundesbank.
Göttingen	Göttingen, Archäologisches Institut de Universität.
Harvard	Harvard, Suckler Museum.
Halle-Wittenberg	Halle-Wittenberg, Martin-Luther-Universität, Archäologisches Museum

Robertinum.

Ιθάκη	Ιθάκη, Αρχαιολογική Συλλογή.
Ιωάννινα	Εφορεία Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων.
Karlsruhe	Karlsruhe, Badisches Landesmuseum.
Κέρκυρα	Εφορεία Αρχαιοτήτων Κέρκυρας.
Κοπεγχάγη	Κοπεγχάγη, Nationalmuseet.
Κόρινθος	Εφορεία Αρχαιοτήτων Κορίνθου.
Κρακοβία	Κρακοβία, Museum Narodowe.
Λευκάδα	Εφορεία Αρχαιοτήτων Αιτωλοακαρνανίας και Λευκάδας, Αρχαιολογική Συλλογή Λευκάδας.
Λειψία	Λειψία, Universität Leipzig.
Λισσαβόνα	Λισσαβόνα, Museu Calouste Gulbenkian.
Λονδίνο	Λονδίνο, The British Museum, Coin Cabinet.
Lund	Lunds Universitet, Historiska Museet.
Mainz	Münzkabinett des Stadtarchivs Mainz.
Manchester	Manchester, University Museum.
Marseille	Marseille, Cabinet des Monnaies et Médailles.
Μιλάνο	Μιλάνο, Civico Museo Archaeologico, Gabinetto Numismatico.
Μελβούρνη	Μελβούρνη, Museum Victoria.
Μόναχο	Μόναχο, Staatliche Museen, Staatliche Münzsammlung.
Νέα Υόρκη	Νέα Υόρκη, The American Numismatic Society.
Νέα Υόρκη, Cornell	Νέα Υόρκη, Cornell University, Collection of Antiquities.
Νεμέα	Νεμέα, Αρχαιολογικό Μουσείο.
Οιτιάδες	Εφορεία Αρχαιοτήτων Αιτωλοακαρνανίας και Λευκάδας.
Οξφόρδη	Οξφόρδη, The Ashmolean Museum, Heberden Coin Room.
Ουαλία	Ουαλία, National Museum, Department of Archaeology and Numismatics.
Ουάσινγκτον	Ουάσινγκτον, National Numismatic Collection.
Πάδοβα	Πάδοβα, Museo Bottacin.
Παλέρμο	Παλέρμο, Regional Archaeological Museum “Antonio Salinas”.
Παρίσι	Παρίσι, Bibliothèque Nationale, Cabinet des Médailles.
Πάρμα	Πάρμα, Museo Nazionale Archeologico.
Πρέβεζα	Εφορεία Αρχαιοτήτων Πρέβεζας.
Princeton	Princeton, University Library.

Ρήγιο Καλαβρίας	Ρήγιο Καλαβρίας, Museo Archeologico Nazionale.
Στοκχόλμη	Στοκχόλμη, The Royal Coin Cabinet.
Στουτγάρδη	- Στουτγάρδη, Württembergisches Landesmuseum. - Στουτγάρδη, ιδιωτική Συλλογή.
Συρακούσες	Συρακούσες, Museo Archeologico Regionale “Paolo Orsi”.
Tel Aviv	Tel Aviv, Eretz Israel Museum.
Tübingen	Tübingen, Eberhard Karls Universität Tübingen, Münzsammlung.
Udine	Udine, Civici Musei e Gallerie di Storia e Arte, Gabinetto di Numismatica.
Uppsala	Uppsala, Universitet, Coin Cabinet.
Φλωρεντία	Φλωρεντία, Museo Archeologico Nazionale.
Φρανκφούρτη	Φρανκφούρτη, Historisches Museum.
Wittenberg	Wittenberg, Halle-Wittenberg, Martin-Luther-Universität
Winterthur	Münzkabinett in Antikensammlung der Stadt Winterthur.
Yale	Yale University – Art Gallery.

2. Νομισματικοί Κατάλογοι και Δημοσιευμένες Συλλογές

<i>BMC</i>	<i>British Museum Catalogue.</i>
<i>BMC (Corinth and Colonies)</i>	B.V. Head, <i>Catalogue of Greek Coins. Corinth, Colonies of Corinth, etc.</i> (Λονδίνο 1889).
<i>BMC (Thessaly to Aetolia)</i>	P. Gardner, <i>Catalogue of Greek Coins. Thessaly to Aetolia</i> (Λονδίνο 1883).
<i>BMC (Peloponnesus)</i>	P. Gardner, <i>Catalogue of Greek Coins. Peloponnesus (excluding Corinth)</i> (Λονδίνο 1887).
<i>BMC (Phoenicia)</i>	G.F. Hill, <i>Catalogue of Greek Coins of Phoenicia</i> (Λονδίνο 1910).
<i>Boston_α</i>	M. Comstock – C. Vermeule, <i>Greek Coins, Museum of Fine Arts, Boston, 1950 to 1963</i> (Βοστώνη 1964).
<i>Boston_β</i>	A.B Brett, <i>Catalogue of Greek Coins, Boston Museum of Fine Arts</i> (Νέα Υόρκη 1974).
<i>De Luynes</i>	J. Babelon, <i>Catalogue de la collection de Luynes. Monnaies Grecques. II. Grèce continental et isles</i> (Παρίσι 1925).
<i>De Nanteuil</i>	H. De Nanteuil, <i>Collection de Monnaies Grecques</i> (Paris 1925).
<i>Gulbenkian</i>	G.K Jenkins – M. de Castro Hipólito, <i>A Catalogue of the Calouste Gulbenkian Collection of Greek Coins: Greece to East</i> (Λιτσαβώνα 1989).
<i>Hirsch</i>	P. Naster, <i>La Collection Lucien de Hirsch</i> (Βρυξέλες 1959).
<i>Hunterian</i>	G. MacDonald, <i>Catalogue of Greek Coins in the Hunterian Museum, Glasgow, Volume II. North Western Greece, Central Greece, Southern Greece and Asia Minor</i> (Γλασκώβη 1901).
<i>Jameson</i>	R. Jameson, <i>Collection R. Jameson. Monnaies grecques antiques. 1-4</i> (Παρίσι 1913-1932).
<i>Lindgren</i>	H.C. Lindgren, <i>Lindgren III, Ancient Greek Bronze Coins from the Lindgren Collection</i> (California 1993).
<i>Locker-Lampson</i>	E.S.G. Robinson, <i>Catalogue of Ancient Greek Coins Collected by Godfrey Locker Lampson</i> (Λονδίνο 1923).
<i>Μαυροκορδάτου</i>	J.N. Svoronos, «Νομισματική Συλλογή Ἑλένης Ν. Μαυροκορδάτου ἀνήκουσα νῦν τῷ Γεωργίῳ Π. Μπαλατζῆ», <i>ΔΕΝΑ</i> 13 (1911), σ. 241-300.
<i>McClellan</i>	S. Grose, <i>Catalogue of the McClellan Collection of Greek Coins. Volume II. The Greek Mainland, the Aegean Islands, Crete</i> (Cambridge 1926).

<i>Pozzi_α</i>	M.W. Kündig, <i>Monnaies grecques antiques provenant de la Collection de feu le Prof. S. Pozzi dont la vente aura lieu aux enchères publiques le 4 avril 1921 et jours suivants dans les Galeries Fischer à Lucerne (Suisse)</i> , (Γενεύη 1920).
<i>Pozzi_β</i>	S. Boutin, <i>Catalogue des monnaies grecques antiques de l'ancienne collection Pozzi: Monnaies frappés en Europe</i> (Μονακό 1992).
<i>RIC</i>	<i>Roman Imperial Coinage</i> .
<i>SNG</i>	<i>Syllogae Nummorum Graecorum</i> .
<i>SNG Aarchus</i>	<i>SNG The Fabricious Collection, Aarchus University</i> .
<i>SNG Agrigento</i>	<i>SNG Italia. Agrigento, Museo archeologico regionale: fondo dell'ex Museo civico e altre raccolte del Medagliere, Palermo: Regione siciliana</i> (M. Caccamo-Caltabiano), (Ακράγαντας 1999).
<i>SNG Alpha</i>	<i>SNG Greece 6, The Alpha Bank Numismatic Collection. II.: Thessaly to Euboia</i> (D.I. Tsangari), (Αθήνα 2011).
<i>SNG ANS</i>	<i>SNG, The collection of the American Numismatic Society, Part 1. Etruria-Calabria</i> (J.E. Fischer), (New York 1969).
<i>SNG Berry</i>	<i>SNG The American Numismatic Society. The Burton Y. Berry Collection. Macedonia to Attica</i> (M. Thompson), (Νέα Υόρκη 1961).
<i>SNG Blackburn</i>	<i>SNG Great Britain 8, The Hart collection, Blackburn Museum</i> (K.F. Sugden), (Λονδίνο 1989).
<i>SNG Christomanos</i>	<i>SNG Greece III, Numismatic Museum Athens, Collection Antoine Christomanos</i> (M. Oeconomides), (Αθήνα 2004).
<i>SNG Cop.</i>	<i>SNG Denmark, The Royal Collection of Coins and Medals, Danish National Museum, Volume III: Thessaly-Illyricum, Epirus-Acarmania</i> (N. Breitenstein), (Κοπεγχάγη 1943).
<i>SNG Delepierre</i>	<i>SNG France, Bibliotheque Nationale, Cabinet des Medailles. Collection Jean et Marie Delepierre</i> (H. Nicolet – J. Delepierre – M. Delepierre – G. Le Rider), (Παρίσι 1983).
<i>SNG Firenze</i>	<i>SNG Italia V, Firenze, Museo Archeologico Nazionale</i> (υπό έκδ.).
<i>SNG Leake</i>	<i>SNG Great Britain IV, The Leake and General Collections, Part 3: Macedonia – Acarnania</i> (G. Heichelheim), (Λονδίνο 1951).
<i>SNG Lewis</i>	<i>SNG Great Britain VI, The Lewis Collection in Corpus Christi College Cambridge, Part 1: The Greek and Hellenistic Coins</i> (M. Price), (Οξφόρδη

- 1992).
- SNG Lockett* *SNG Great Britain III, The Lockett Collection. Part 3: Macedonia – Aegina* (E.S.G. Robinson), (Λονδίνο 1942).
- SNG Leipzig* *SNG Deutschland, Sammlung der Universitätsbibliothek Leipzig: I Autonome griechische Münzen*, (S. Schultz), (Μόναχο 1993).
- SNG Manchester* *SNG Great Britain 7, Manchester University Museum. The Raby and Güterbock collections*, (J.F. Healy), (Λονδίνο 1986).
- SNG München* *SNG Deutschland, Staatliche Münzsammlung München: Heft 10/11. Makedonien: Könige* (K. Liampi), (Βερολίνο 2001).
- SNG München* *SNG Deutschland, Staatliche Münzsammlung München: Heft 12. Thessalien - Illyrien - Epirus – Korkyra* (K. Liampi), (Βερολίνο 2007).
- SNG Soutzos* *SNG Greece V, Numismatic Museum Athens, The A.G. Soutzos Collection* (E. Tsourti – M.D. Trifiró), (Αθήνα 2007).
- SNG Sweden* *SNG Sweden II, The Collection of the Royal Coin Cabinet National Museum of Monetary History Stockholm. Part 2: Thrace-Euboia* (U. Westermak – H. Nilsson), (Στοκχόλμη 1980).
- SNG Tübingen* *SNG Deutschland, Münzsammlung der Universität Tübingen: Heft 3 Akarnanien – Bithynien* (D. Mannsperger – G. Fischer-Heetfeld), (Βερολίνο 1985).
- SNG von Aulock* *SNG Deutschland 7, Sammlung von Aulock. Karien* (K. Kraft – D. Kienast), (Βερολίνο 1962).
- Traité* E. Babelon, *Traité des monnaies grecques et romaines II, Description historique. 1-4* (Παρίσι 1907-1932).
- Ward* G.F. Hill, *Greek Coins and their Parent Cities* (London 1902), reprinted as : *Descriptive Catalogue of ancient Greek coins belonging to John Ward* (San Diego 1967).
- Weber* L. Forrer, *The Weber Collection. Volume II. Greek Coins, Macedonia-Thrace-Thessaly, North Western, Central and Southern Greece* (Λονδίνο 1924).
- Winterthur* H. Bloesch, *Griechische Münzen in Winterthur, Band I* (Winterthur 1987).

3. Κατάλογοι Δημοπρασιών – διαδικτυακές δημοπρασίες

AAG	Aucliones AG, Basel - 17, 07-08 June 1988. - 29, 12 June 2003.
Aes Rude	Aes Rude, S.A. Chiasso - Monete & Medaglie Katalog 2 Lugano, 7-8 April 1978.
Argenor	Argenor Numismatique S.A. - 5, 29 April 2002.
d'Antan	Monnaies d'Antan, Laurent Fabre-Numismate - 7, 21 May 2010. - 8, 26 November 2010. - 15, 16 May 2014. - 20, 19 November 2016.
ACR	Art Coins Roma Auctions - 3, 31 May 2011. - 4, 05 December 2011.
Aucliones	Aucliones GmbH - e14, 17 March 2013. - e29, 21 September 2014. - e30, 19 October 2014. - e50, 11 September 2016. - e52, 16 October 2016. - e58, 17 December 2017. - e59, 18 March 2018.
Áureo & Calicó	Áureo & Calicó, Subastas Numismáticas, S.L. - 267, 22 April 2015.
Baldwin's	A.H. Baldwin's & Sons Ltd - Autumn 2008 Argentum Auction, 08 November 2008. - 62-63, 29 September 2009. - Summer 2011 Argentum Auction, 04 June 2011. - 75, 26 September 2012. - 83, 24 September 2013.
Bertolami	Bertolami Fine Arts

- e38, 10 December 2016.
- e41, 30 April 2017.
- e44, 10 September 2017.
- e52, 04 February 2018.

Bolaffi

Bolaffi S.P.A.

- 24, 05 June 2014.
- 25, 04 December 2014.
- 26, 10 June 2015.
- 29, 30 November 2016.

Bruun Rasmussen

Bruun Rasmussen

- 17 June 2008.

Cahn

A.E. Cahn, Frankfurt am Main, Germany

- 80, 27 February 1933.

CGB

CGB Numismatics Paris

- 11, 30 November 1999.
- 16, 13 December 2002.
- 20, 18 June 2004.
- 23, 27 November 2004.
- 25, 26 January 2006.
- 26, 22 June 2006.
- 28, 25 January 2007.
- 34, 30 April 2008.
- 36, 23 October 2008.
- 43, 29 April 2010.
- 49, 30 June 2011.
- 51, 17 November 2011.
- 59, 19 June 2013.
- e-Monnaies Septembre, 27 September 2016.

Champonnière &

Champonnière & Hess-Divo

Hess-Divo

- 1, 18 May 2010.

Christie's

Christie, Manson & Woods, London

- 4, 1983.

CNA

Classical Numismatic Auctione Ltd., Quarryville – Beverly Hills

CNG

- 9, 7 December 1989.

Classical Numismatic Group, Lancaster, PA - London

- Mail Bid Sale 61, 25 September 2002.

- eAuction 72, 03 Septemebr 2003.

- eAuction 83, 18 February 2004.

- Mail Bid Sale 67, 22 September 2004.

- eAuction 104, 22 December 2004.

- eAuction 103, 08 December 2004.

- Mail Bid Sale 70, 21 September 2005.

- eAuction 128, 07 December 2005.

- eAuction 141, 07 June 2006.

- Mail Bid Sale 73, 13 September 2006.

- eAuction 150, 18 October 2006.

- Mail Bid Sale 76, 12 September 2007.

- Mail Bid Sale 76/1, 12 September 2007 (Chr. Morcom Collection).

- eAuction173, 26 September 2007.

- eAuction 174, 10 October 2007.

- eAuction 192, 23 July 2008.

- Mail Bid Sale 79, 17 September 2008 (Collection Paul H. Gerrie).

- Mail Bid Sale 82, 16 September 2009.

- Mail Bid Sale 84, 05 May 2010.

- eAuction 230, 24 March 2010.

- eAuction 245, 01 December 2010.

- 88, 14 September 2011.

- eAuction 269, 30 November 2011.

- eAuction 275, 07 March 2012.

- eAuction 276, 21 March 2012.

- eAuction 279, 16 May 2012.

- 90, 23 May 2012.

- 94, 18 September 2013.

- eAuction 311, 25 September 2013.

- eAuction 314, 06 November 2013.

- eAuction 342, 14 January 2015.

Gemini	Gemini
	- 2, 11 January 2006.
	- 5, 06 January 2009.
	- 7, 09 January 2011.
Glendining	Glendining's, London
	- 27 May 1959 (R.C. Locket Collection).
Gorny – von Mosch	Giessener Münzhandlung, D. Gorny – Chr. von Mosch, Munich
	- 141, 10 October 2005.
	- 142, 10 October 2005.
	- 156, 05 March 2007.
	- e192, 23 July 2008.
	- 180, 12 October 2009.
	- 196, 7 March 2011.
	- 199, 10 October 2011.
	- 203, 05 March. 2012.
	- 211, 4 March 2013.
	- 212, 05 March 2013.
	- 216, 15 October 2013.
	- 232, 05 October 2015.
	- 233, 06 October 2015.
	- 245, 07 March 2017
	- online Auction 255, 10 March 2018.
Grün	Heidelberger Münzhandlung Herbert Grün e.K.
	- 50, 10 November 2008.
	- 60, 12 November 2012.
	- 67, 12 May 2016
	- 74, 15 May 2018.
Hauck & Aufhäuser	Hauck & Aufhäuser, Münzen und Medaillen, Munich
	- 16, 16-17 October 2001.
	- 20, 16 October 2007.
Helios	Helios Numismatik GmbH
	- 7, 12 December 2011.
Heritage	Heritage Auctions, Inc.

- 2002 July New York, NY Signature Sale, 30 July 2002.
- 2003, (HWCA) FUN Sale, Orlando, FL, 11 January 2003.
- 2003 September HWCA, 20 September 2003.
- 440, 01 June 2007.
- 3019, 25-28 April 2009.
- 3026, 25 September 2013.

Hervera & Llach

Hervera & Llach

- 67, 05 July 2011.
- 70, 28 February 2012.

Hess-Divo

Hess-Divo AG

- 307, 07 June 2007.
- 308, 24 October 2007.
- 314, 04 May 2009 (De La Tour Collection).
- 317, 27 October 2010.
- 320, 26 October 2011
- 3, 21 May 2012.

Heidrun Höhn

Leipziger Münzhandlung und Auktion Heidrun Höhn

- e-Live Auction 10, 13 April 2018.

Hindamian

Hindamian

- 6-8 February 1956.

G. Hirsch

Gerhard Hirsch Nachfolger, Munich

- 37, 10 November 1963.
- 250-251, 08 May 2007.
- 255, 14 February 2008.
- 264, 25 November 2009.
- 266, 11 February 2010.
- 271, 17 February 2011.
- 275, 22 September 2011.
- 281, 02 May 2012.
- 287, 07 February 2013.
- 293, 25 September 2013.
- 298, 07 May 2014.
- 306, 12 February 2015.

- 314, 23 September 2015.
- 319, 02 May 2016.
- 326, 16 February 2017.
- 328, 10 May 2017.

iNumis

iNumis

- Public Auction June, 02 June 2009.
- Mail Bid Sale 14, 25 March 2011.
- Mail Bid Sale 16, 16 October 2011
- Mail Bid Sale 17, 23 March 2012.
- Mail Bid Sale 29, 02 June 2015.

Künker

Fritz Rudolf Künker GmbH & Co. KG

- 71, 21 March 2002.
- 77, 30 September 2002.
- 89, 08 March 2004.
- 94, 27 September 2004.
- 97, 07 March 2005.
- 104, 27 September 2005.
- 111, 18 March 2006.
- 133, 11 October 2007.
- 136, 10 March 2008.
- 153, 14 March 2009.
- 174, 27 September 2010.
- eLive Auktion 19, 26 June 2013.
- eLive Auktion 31, 29 October 2014.
- eLive Auktion 37, 20 October 2015.
- eLive Auction 42, 18 October 2016.

KPM

Kurpfälzische Münzhandlung, Mannheim

- 19, 09-11 December 1980.

Lanz

Numismatik Lanz München

- 50, 27 November 1989.
- 78, 26 November 1996.
- 102, 28 May 2001.
- 105, 26 November 2001 (Sammlung BCD).

- 117, 24 November 2003.
- 120, 18 May 2004.
- 125, 28 November 2005.
- 128, 22 May 2006.
- 135, 21 May 2007.
- 138, 26 November 2007.
- 153, 12 December 2011.
- 159, 8 December 2014.

Leu

Bank Leu AG

- 7, 9 May 1973.
- 15, 4-5 May 1976.
- 28, 05-06 May 1981.
- 30, 28 April 1982.
- 33, 03 May 1983.
- 50, 25 September 1990.

LHS

LHS Numismatik (Leu Numismatics Ltd), Zurich

- 95, 25 October 2005.
- 96, 8-9 May 2006 (Coins of Peloponnesos, The BCD Collection).
- 100, 23 April 2007.
- 102, 29 April 2008.

LAC

London Ancient Coins Ltd

- 58, 07 December 2016.
- 60, 14 February 2017.

Maison Palombo

Cabinet numismatique Maison Palombo, Genève

- 13, 13 December 2016.

M&M Deutschland

Münzen und Medaillen Deutschland GmbH, Weil am Rhein

- 8, 10 May 2001.
- 11, 07 November 2002.
- 12, 11 April 2003.
- 14, 16 April 2004.
- 16, 19 May 2005.
- 23, 18 October 2007 (Collection BCD).
- 27, 28 May 2008.

- 30, 28 May 2009.
- 32, 26 May 2010.
- 34, 26 May 2011.
- 43, 26 February 2016.

MMAG

Münzen und Medaillen AG Basel

- 32, 20 October 1966.
- List 324, June 1971.
- 54, 26 October 1978.
- 72, 6 October 1987.
- 73, 17 October 1988.

Monetarium

Schweizerische Kreditanstalt, Monetarium

- 31, 1980.

NAC

Numismatica Ars Classica, Zurich

- 16, 03 July 1993.
- 25, 25 June 2003.
- 27, 12 May 2004.
- 29, 11 May 2005.
- 33, 06 April 2006.
- Auction R, 17 May 2007.
- 52, 07 October 2009.
- 54, 24 March 2010 (Goekoop Collection).
- 64, 17 May 2012.
- 84, 20 May 2015.
- 106, 9 May 2018.

Naumann

Numismatik Naumann (ex Gitbud & Naumann)

- 4, 02 June 2013.
- 5, 07 July 2013.
- 16, 04 May 2014.
- 39, 03 March 2016.
- 46, 11 September 2016.
- 64, 1 April 2018.

NFA

Numismatic Fine Arts International Inc., Los Angeles

- 20, 10 March 1988.

Noble	Noble Numismatics Pty Ltd - 31 March 2009. - 05 April 2011. - 22 November 2011.
Nomos	Nomos AG, Zurich - 3, 10 May 2011. - 7, 15 May 2013 - 14, 17 May 2017
Numis	Numis, Belgien - Public Auction May, 18 May 2013.
Numismatica	Numismatica, Wien - 13, July–December 1989.
NYS	New York Sale - 9, 13 January 2005. - 27, 04 January 2012 (The Prospero Collection). - 40, 11 January 2017.
Obolos	Obolos (by Nomos) - Webauction 5, 26 June 2016. - Webauction 7, 09 July 2017
Pegasi	Pegasi Numismatics - 24, 05 April 2011. - 25, 08 November 2011. - 37, 14 November 2017.
Peus	Dr. Busso Peus Nachfolger, Frankfurt - 412, 24 April 2014. - E-Auction 4, 14 January 2017. - 421, 01 November 2017.
Ponterio	Richard H. Ponterio & Associates Inc., San Diego , CA - 148, 09 January 2009. - 151, 12 November 2009.
Rauch	Auktionhaus H.D. Rauch GmbH, Vienna - 38, 22-24 April 1987. - 40, 18-20 January 1988.

- 71, 28 April 2003.
- Mail Bid Sale 8, 01 October 2004.
- 81, 21 November 2007.
- Summer Auction 2009, 17 September 2009.
- e-Auction 18, 06 November 2015.
- 107, 12 November 2018.

Roma

Roma Numismatics Limited

- 2, 02 October 2011.
- 3, 31 March 2012.
- 4, 30 Septemebr 2012.
- May 2013 Auction, 21 May 2013.
- E-Sale 2, 2 November 2013.
- E-Sale 7, 26 April 2014.
- E-sale 12, 1 November 2014.
- 9, 22 March 2015.
- E-Sale 20, 29 August 2015.
- 10, 27 September 2015.
- 13, 23 March 2017.
- E-Sale 47, 28 June 2018.
- E-Live Auction 1, 25 July 2018.

Savoca

Savoca Numismatik GmbH & Co. KG

- Live Online Auction 9, 21 August 2016.
- Live Online Auction 15, 28 May 2017.
- 2nd Premium Auction, 15 October 2017.
- 19th Silver Auction, 10 December 2017.
- 6th Blue Auction, 7 April 2018.

Semenzato

Franco Semenzato & C., Venezia

- Dicembre 1987.

St. James

St. James Auctions Ltd

- 21, 19 April 2012.

Soler y Llach

Martí Hervera & Soler y Llach

- Subasta 99, 26 October 2017.

Stack's

Stack's New York, NY

- 13 December 2006.
- Coin Galleries July 20007, 18 July 2007.
- Coin Galleries December, 18 December 2007.
- Coin Galleries March 2008, 31 March 2008.
- Coin Galleries September 2008, 10 September 2008.
- Coin Galleries December 2008, 17 December 2008.
- 11 January 2010 (Vermeule, Ward and Mexico Maxico Collections).

Stack's Bowers Galleries

Stack's Bowers Galleries

- August 2016 ANA Auction, 09 August 2016.

Stack's Bowers and Ponterio Sotheby's

Stack's Bowers and Ponterio

- The January NYINC 2013 Auction, Sale 173, 8-14 January 2013.

Sotheby's, New York

- 21-22 June 1990 (Nelson Bunker Hunt Collection).

Sternberg

Frank Sternberg AG, Zurich

- 23, 29 October 2010.

Spink

Spink & Son, London

- 85, January – December 1977.
- 5014, 28 September 2005.
- 6018, 26 September 2006
- 6026, 30 November 2006

Tkalec

A. Tkalec AG Auction

- 07 October 2011.

VAuktions

VAuktions

- 221, 05 February 2009.
- 223, 05 March 2009.
- 229, 18 June 2009.
- 237, 19 November 2009.
- 249, 15 July 2010.
- 251, 26 August 2010.
- 260, 03 March 2011.
- 267, 28 July 2011.

UBS

UBS Gold & Numismatics, Zurich

- 57, 15 September 2003.

- 59, 27 January 2004.
- 61, 14 September 2004
- 63, 06 September 2005.

Αρχαίοι συγγραφείς

Για τις συντομογραφίες των αρχαίων συγγραφεών χρησιμοποιήθηκε το έργο των H.D. Liddell – R. Scott, *Μέγα λεξικόν της ελληνικής γλώσσης. Μεταφρασθέν εκ της αγγλικής εις την ελληνικήν υπό Ξενοφώντος Μόσχου διά πολλών δε βυζαντινών ιδίως λέξεων και φράσεων πλουτισθέν και εκδοθέν επιστασία Μιχαήλ Κωνσταντινίδου*, Αθήναι, εκδ. Σιδέρης, χ.χ. (4 τόμοι), καθώς και η διαδικτυακή έκδοσή του *The Online Liddell-Scott-Jones Greek-English Lexicon* [http://stephanus.tlg.uci.edu/ljsj/01-authors_and_works.html].

Αθην., <i>Δειπν.</i>	Αθήναιος, <i>Δειπνοσοφιστές</i> 1.17' 1.22' 1.52' 1.59
Αιλ., <i>Περί ζ.</i>	Αιλιανός, <i>Περί ζώων ιδιότητος</i> 11.8
Απολλόδ.	Απολλόδωρος 1.9.3' 2.3.1
Αππ., <i>Ιλλ.</i>	Αππιανός, <i>Ιλνυρική</i> 7
Αππ., <i>Μιθ.</i>	Αππιανός, <i>Μιθριδάτειος</i> 14.95
Αριστ., <i>Πολ.</i>	Αριστοτέλης, <i>Πολιτικά</i> 2.1266b.22' 5.1315b.25
Βιργ., <i>Αιν.</i>	Βιργίλιος, <i>Αινειάδα</i> 3. 19-48
Βιργ., <i>Εκλ.</i>	Βιργίλιος, <i>Εκλογές</i> 7.62
Δημ.	Δημοσθένης 9.34' 17.2.6-8
Δημ., <i>Κατά Ολυμπ.</i>	Δημοσθένης, <i>Κατά Ολυμπιοδώρου</i> 48.24-6
Δημ., <i>Περί στεφ.</i>	Δημοσθένης, <i>Περί του στεφάνου</i> 18.237
Δημοχ.	Δημοχάρης <i>FGrHist</i> 75 F 2
Διόδ.	Διόδωρος Σικελιώτης 4.21.1' 11.88.2' 12.31.3' 12.34' 12.42' 12.57' 12.60.1' 13.48' 14.62.1' 14.65.2-5' 14.75.5' 14.80.5-81.2' 14.82.3' 14.83.1' 15.36.5-6' 16.23-38' 16.56-61' 16.65' 16.66.2' 16.86' 16.70' 16.89' 17.3' 18.9-11' 18.18' 18.55.2' 19.61.3' 19.62.1-2' 19.67.3-4' 19.67.5' 19.67.7' 19.78.1' 19.88-89' 19.88.5' 19.89.3' 19.105.1' 20.33' 20.45.1' 20.104.2-4' 20.111.2' 21.2' 26.7
Διον. Αλ., <i>Ρωμ. Αρχ.</i>	Διονύσιος Αλικαρνασσεύς, <i>Ρωμαϊκή Αρχαιολογία</i> 1.40.2' 1.40.6' 1.49.2' 1.50.4' 1.51' 1.51.2' 1.72.1' 7.72.13' 20.1
Δίων Κ.	Δίων Κάσσιος 50.13.5' 51.1.3
Εκατ.	Εκαταίος, <i>FGrHist</i> 1.100
Ευρ., <i>Ηλ.</i>	Ευριπίδης, <i>Ηλέκτρα</i> 475
Ζων.	Ζωναράς 9.16
Ησ., <i>Κατ. Γυν.</i>	Ησίοδος, <i>Κατάλογος Γυναικῶν ἢ Ἑοίαι</i> , 7

Ησ., <i>Θεογ.</i>	Ησίοδος, <i>Θεογονία</i> 188-196' 280-281' 280-283' 282-283' 285-286' 319-324' 1008-1010
Ησύχ.	Ησύχιος, λ. Ἑλλόμενα ἢ λ. Νήρικος
Ηρόδ.	Ηρόδοτος 3.49.1' 7.168' 8.45' 9.28' 9.80.1' 9.81' 9.28
Θουκ.	Θουκυδίδης 1.13.4' 1.13.5' 1.24.1' 1.24.2' 1.24.5-7' 1.26.1' 1.26.2' 1.27.2' 1.30.2' 1.44.1' 1.46.1' 1.50-51' 1.56-66' 1.108.5' 1.139.1-2' 2.30.1' 2.80.1-3' 2.80.3' 2.84.5' 2.91-92' 3.7.4-5' 3.69-85' 3.70.1-4' 3.81' 3.81.1' 3.94.1' 3.94.2' 3.95.2' 3.102.2' 3.114.4' 4.8.2' 4.42.3' 6.104.1' 8.13.1' 8.106.3
Ιουστ., <i>Επ.</i>	Ιουστίνος, <i>Επιτομή</i> 9.5' 25.4.8' 26.2.11' 26.3' 28.1.5-6' 28.2
Καλλ., <i>Αίτ.</i>	Καλλίμαχος, <i>Αίτια</i> .
Κικ., <i>Οικ.</i>	Κικέρων, <i>Επιστολές προς τους οικείους</i> 16.1.2' 16.2.1' 16.4.4' 16.5.1-2' 9.1
Λίβ.	Τίτος Λίβιος 1.7.10-11' 26.24' 26.24.15' 26.24.6' 26.25.9-17' 28.7.18' 29.12.1' 29.12.4' 29.12.7-12' 32.15.5-6' 32.40.7' 33.14.5' 33.16.2' 33.16-17' 33.17' 33.17.1' 33.17.2' 33.17.6' 33.17.10' 33.17.11' 33.32.5' 33.34.7' 33.37.6' 34.26.11' 36.11.9' 36.11.9-36.12' 36.31.10-32' 41.22.7' 42.38.2-4' 43.17.6' 43.17.7' 43.17.7-9' 44.1.1-3' 44.1.1-4' 45.31.6-9' 45.31.12
Λυκούργ., <i>Κατά Λεωκρ.</i>	Λυκούργος, <i>Κατά Λεωκράτους</i> 1.26
Νικ. Δαμ.	Νικόλαος Δαμασκηνός, <i>FrGHist</i> 58' 90 F 57.7' 90 F 59.4' 90 F 60.1
Ξεν., <i>Ελλ.</i>	Ξενοφών., <i>Ελληνικά</i> . 4.6.1-7' 4.7.1' 5.1.31' 6.2.3-4
Οβίδ., <i>Μετ.</i>	Οβίδιος, <i>Μεταμορφώσεις</i> 15.165-166' 15.289-290
Όμηρ., <i>Οδ.</i>	Όμηρος, <i>Οδύσσεια</i> ν 351' ω 337' ω 378
Όμηρ., <i>Ιλ.</i>	Όμηρος, <i>Ιλιάδα</i> Β 820' Ε 247' Ζ 152-205' Ζ 179-182' Ζ 157-211
Πασ.	Πασανίας 1.9.7' 1.11.5' 1.11.6' 1.12.1' 1.31.6' 2.1.9' 2.2.3' 2.2.4' 2.3.5' 2.4.1' 2.4.5' 2.5.1' 3.23.1' 4.31.10' 5.22.3-4' 5.23.3' 7.16.9' 7.18.6' 7.18.8' 9.27.5' 10.9.4' 10.9.7-10' 10.11.5' 10.16.6' 10.38.4' 20.13-19
Πίνδ., <i>Ισθ.</i>	Πίνδαρος, <i>Ισθμιόνικοι</i> 7.44-47
Πίνδ., <i>Ολ.</i>	Πίνδαρος, <i>Ολυμπιόνικοι</i> 13.63-66' 13.64-66' 13.82
Πίνδ., <i>Πυθ.</i>	Πίνδαρος, <i>Πυθιόνικοι</i> 10.46-48
Πλίν., <i>Φυσ. Ιστ.</i>	Πλίνιος ο Πρεσβύτερος, <i>Φυσική Ιστορία</i> 3.145' 4.1.5' 4.2' 4.5' 7.56.202' 14.9.76' 21.9.42' 35.66' 37.31.106

Πλούτ., <i>Αιμ.</i>	Πλούταρχος, <i>Αιμίλιος Παύλος</i> 29.4-5
Πλούτ., <i>Αγησ.</i>	Πλούταρχος, <i>Αγησίλαος</i> 2.20
Πλούτ., <i>Δημ.</i>	Πλούταρχος, <i>Δημοσθένης</i> 17.4
Πλούτ., <i>Δημήτ.</i>	Πλούταρχος, <i>Δημήτριος</i> 25.2· 25.3
Πλούτ., <i>Θεμ.</i>	Πλούταρχος, <i>Θεμιστοκλής</i> 24.1
Πλούτ., <i>Ηθ.</i>	Πλούταρχος, <i>Ηθικά</i> 176· 552
Πλούτ., <i>Λύσ.</i>	Πλούταρχος, <i>Λύσανδρος</i> 18.1
Πλούτ., <i>Περ.</i>	Πλούταρχος, <i>Περικλής</i> 19.3
Πλούτ., <i>Πομπ.</i>	Πλούταρχος, <i>Πομπήιος</i> 24.5
Πλούτ., <i>Πύρρ.</i>	Πλούταρχος, <i>Πύρρος</i> 5· 6.2-3· 9.1· 10.5
Πλούτ., <i>Τιμ.</i>	Πλούταρχος, <i>Τιμολέων</i> 2· 8.3· 8.4· 15.2· 23.5· 29.2· 30.3· 32.1
Πλούτ., <i>Φλαμ.</i>	Πλούταρχος, <i>Φλαμίνιος</i> 10.4
Πολ., <i>Ονομ.</i>	Πολυδεύκης, <i>Ονομαστικόν</i> 1.90· 4.154
Πολύβ.	Πολύβιος 2.2.4-5· 2.5.1-4· 2.6.9· 2.6.54· 2.8.2· 2.10.1-8· 2.11· 2.12.3· 2.12.4-8· 2.12.7· 2.44.1· 2.45.1· 2.46.1· 4.9.4· 4.67, 1-5· 4.67.3· 5.3.4· 5.4.13· 5.3.7· 5.5.12· 5.7-9· 5.9.5· 5.16.5· 5.18.8-9· 5.95.1-4· 5.101.2· 5.102.10· 5.109.5· 6.3.7· 6.5· 7.9.1· 9.34.7· 9.40.4-6· 16.32.1-3· 18.46.5· 18.47.8· 19.39.3· 21.30· 28.5.3-4· 30.13.1-6
Πολύαιν.	Πολύαινος 4.4.2
Σουητ., <i>Περί ποιητ.</i>	Σουητώνιος, <i>Περί ποιητών</i> , ο βίος του Τερεντίου 5
<i>Τερέντ.</i>	
Στεφ. Βυζ.	Στέφανος Βυζάντιος, λ. <i>Απολλωνία</i> · λ. <i>Έπιλευκάδιοι</i> · λ. <i>Νήρικος</i> · λ. <i>Νήριτον</i>
Στράβ.	Στράβων 1.3.18· 7.5.8· 7.6.6· 8.6.21· 8.8· 8.8.1· 9.2.37· 10.2.2· 10.2.8· 10.2.9· 10.2.21· 10.2.23· 10.2.25· 14.4.5
Τάκ., <i>Χρον.</i>	Τάκιτος, <i>Χρονικά</i> , <i>Από της τελευταίας του θείου Αυγούστου</i> 15.41
Υγίν., <i>Ποιητ. Αστρ.</i>	Υγίνος, <i>Ποιητική Αστρονομία</i> 2.12
Υγίν., <i>Μύθ.</i>	Υγίνος, <i>Μύθοι</i> 157
Υμν. <i>Ομ., Αφρ.</i>	Υμνοι <i>Ομηρικοί</i> , <i>Αφροδίτη</i> 5.88· 5.163· 5.191-199· 6.7-11
Φλώρ., <i>Επιτ.</i>	Φλώρος, <i>Επιτομή</i> 2.21.11.4
Φροντ., <i>Στρατ.</i>	Φροντίνος, <i>Στρατηγήματα</i> 3.4.5
Ψεύδ.-Σκύλ., <i>Περ.</i>	Ψευδο-Σκύλαξ, <i>Περίπλους</i> 34· 34.1
Ψευδ.-Σκύμν.	Ψευδο-Σκύμνος 434-436· 439-440

Επιγραφές

CIG 1846

ID 461

ID 1446

IG II², 43

IG II², 226

IG II², 236

IG II², 237

IG II² 1013

IG II/III², 104

IG IV² 1, 68

IG IV² 1, 95

IG IX, 1, 483

IG IX 1, 868

IG IX 1², 1, 3A

IG IX 1², 207

IG IX 1², 241

IG IX 1², 2, 582

IG IX 1², 2, 583

IG IX 1², 4, 1231

IG IX 1², 4, 1233

IG IX 1², 4, 1234-1236

IG IX 1², 4, 1451

IG IX 1², 4, 1474

IG IX 1², 4, 1475

SEG 1.75

SEG 1.94

SEG 2.56

SEG 3.319
SEG 9.2
SEG 11.126a
SEG 13.382
SEG 14.302
SEG 16.285
SEG 16.370
SEG 16.372
SEG 17.194
SEG 17.280
SEG 18.261
SEG 23.189
SEG 28.380
SEG 32.50
SEG 36.331
SEG 390.380
SEG 43. 227
SEG 45.404
SEG 49.420, 423
SEG 51.466

Συντομογραφίες - Βιβλιογραφία

- AA* *Archäologischer Anzeiger.*
- ACGH* C.M. Kraay, *Archaic and Classical Greek Coins* (Λονδίνο 1976).
- ActaAth* *Skrifter Utgivna av Svenska Institutet i Athen.*
- AJIN* *Annali dell' Istituto Italiano di Numismatica.*
- AJA* *American Journal of Archaeology.*
- AJN* *American Journal of Numismatics.*
- AM* *Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung.*
- AMIIN* *Atti e Memoria dell' Istituto Italiano di Numismatica*
- AMUGS* *Antike Münzen und geschnittene Steine.*
- Antonelli 2000 L. Antonelli, *Κερκυραϊκά. Recherche su Corcira alto-arcaica tra Ionio e Adriatico* (Ρώμη 2000).
- ANS Cennt.* *Centennial Publication of the American Numismatic Society* (εκδ. H. Ingholt), (Νέα Υόρκη 1958).
- ANSNNM* *American Numismatic Society Numismatic Notes and Monographs.*
- Anello 1974 P. Anello, "Sulla penetrazione dei "pegasi" di Corinto in Sicilia", *Kokalos* 20 (1974), σσ. 184-200.
- Ashton – Warren 1997 R.H.J. Ashton – J.A.W. Warren, "A Hoard of Western Greek and Pseudo-Rhodian Silver", *RBN* 143 (1997), σσ. 5-16.
- Ashton 1999 R.H.J. Ashton, "The late classical/ early Hellenistic drachms of Knidos", *RN* 154 (1999), σσ. 63-94.
- Hornblower 2011 *Athenian Tribute Lists*
B.D. Meritt – H.T. Wade-Gery – M.F. Mc Gregor, *The Athenian Tribute Lists* I (Cambridge 1939), II-IV (Princeton 1949-1953).
- Attianese 1980 P. Attianese, *Calabria Greca: Greek coins of Calabria* III (Santa Severina 1980).
- Babelon 1907 E. Babelon, "La stylis, attribut naval sur les monnaies, *RN* 4_11 (1907), σσ. 1-39, πίν. 1-2.
- Badian 1987 E. Badian, "The Peace of Callias", *JHS* 107 (1987), σσ. 1-39.
- Baldwin 1924 A. Baldwin, *Lampsakos. The Gold Staters, Silver and Bronze Coinages,*

- AJN* 53 (1924), σσ. 1-76, πίν. 1-10.
- Balestrazzi 1984 E. Di Filippo Balestrazzi, εις *LIMC* II (Ζυρίχη – Μόναχο 1984), σσ. 332-327, λ. *Apollon Agyieus*.
- BAR* *British Archaeological Reports*.
- Baron 2006 C.A. Baron, “The Aristoteles Decree and the Expansion of the Second Athenian League”, *Hesperia* 75 (2006), σσ. 379-395.
- Basch 1987 L. Basch, *Le musée imaginaire de la marine antique* (Αθήνα 1987).
- BCH* *Bulletin de Correspondance Hellénique*
- BdN* *Bolletino di Numismatica*.
- Beard – North – Price 1998 M. Beard – J. North – S. Price, *Religions of Rome. A History* I-II (Cambridge 1998).
- Bellinger 1964 A.R. Bellinger, “Philippi in Macedonia”, *ANSMN* 11 (1964), σσ. 29-52.
- Berkold – Faisst 1993 P. Berkold – G.-W. Faisst, “Die Lage von Sollion”, *Chiron* 23 (1993), σσ. 1-11.
- Berkold 1996_α P. Berkold, “Das prähistorische Akarnanien: Vom Paläolithikum zur geometrischen Zeit”, εις *Akarnanien. Eine Landschaft im antiken Griechenland*, (εκδ. P. Berkold – J. Schmidt – C. Wacker), (Μόναχο 1996), σσ. 21-59.
- Berkold 1996_β P. Berkold, “Der zweite Attische Seebund und die Seeschlacht bei Alyzeia 375 v. Chr.”, *Akarnanien. Eine Landschaft im antiken Griechenland*, (εκδ. P. Berkold – J. Schmidt – C. Wacker), (Μόναχο 1996), σσ. 113-116.
- Berkold 1996_γ P. Berkold, “Kassandros contra Antigonos: Akanrnanien zwischen 323-311 v. Chr.”, *Akarnanien. Eine Landschaft im antiken Griechenland*, (εκδ. P. Berkold – J. Schmidt – C. Wacker), (Μόναχο 1996), σσ. 117-123.
- Bernhardt 1984 R. Bernhardt, *Polis und römische Herrschaft in der späten Republik (149-31 v. Chr.)*, (Βερολίνο 1984).
- Beaumont 1936 Beaumont, “Greek influence in the Adriatic Sea before the Fourth Century B.C.”, *JHS* 56 (1936), σσ. 159-204.
- Beaumont 1952 Beaumont, “Corinth, Ambracia, Apollonia”, *JHS* 72 (1952), σσ. 62-73.
- BEFAR* *Bibliothèque des Ecoles Françaises d’Athènes et de Rome*.
- Bellinger 1929 A.R. Bellinger, “Corinthian fractional Currency”, *Yale Classical Studies* 2 (1929), σσ. 187-198.

- Beloch 1927 J. Beloch, *Griechische Geschichte* IV2 (Βερολίνο – Λειψία 1927).
- Bengtson – Werner 1975 H. Bengtson – R. Werner, *Die Staatsverträge des Altertums: Die Verträge der griechisch-römischen Welt von 700 bis 338 v. Chr.* II (Μόναχο 1975²).
- Bethe 1894 E. Bethe, εις *RE* I. 2 (Στουτγάρδη 1894), στ. 1562-1564, λ. *Alkmaionis*.
- Bethe 1897 E. Bethe, εις *RE* III. 5 (Στουτγάρδη 1897), στ. 241-251, λ. *Bellerophon*.
- Bethe 1899 E. Bethe, εις *RE* III. 6, (Στουτγάρδη 1899), στ. 2280-2282, λ. *Chimaira*.
- Biard 2017 G. Biard, *La représentation honorifique dans les cités grecques aux époques classique et hellénistique*, *BEFAR* 376 (2017).
- Blackman *et al.* 2013 D. Blackman – B. Rankov – K. Baika – H. Gerding – J. Pakkanen, *Shipheds of the Ancient Mediterranean* (Cambridge 2013).
- Blomberg 1996 P.E. Blomberg, *On Corinthian Iconography. The bridled winged horse and the helmeted female head in the sixth century BC*, (Uppsala 1996).
- BMQ* *British Museum Quarterly*.
- Boardman 1988 J. Boardman, εις *LIMC* IV (1988), σσ. 810-817, λ. *Herakles (in various non-narrative roles)*.
- Boehringer 1978 Chr. Boehringer, “Rekonstruktion des Schatzfundes von Ognina 1923”, *SNR* 57 (1978), σσ. 102-143, πίν. 28-39.
- Boehringer 1993 Chr. Boehringer, “Die Münzprägung von Syrakus unter Dionysios. Geschichte und Stand der numismatische Forschung”, εις *La monetazione dell’Eta Dionigiana, Atti dell VIII Convego del Centro Internazionale di Sudi Numismatici, Napoli 29 maggio-1 giugno 1983* (εκδ. A. Stazio – M. Taliercio Mensitieri – S. Ceccolo), (Ρώμη 1993), σσ. 68-89.
- Bonelou 2005 E. Bonelou, “The Numismatic Circulation from the Private and Public Buildings of the Capital and the Port of Leucas”, εις *Proceedings of the 4th International Numismatic Congress in Croatia, Stari Grad (Pharos), September, 20-25.2004* (εκδ. J. Dobrinic), (Rijeka 2005), σσ. 45-61.
- Bonelou *et al.* (υπό έκδ.) E. Bonelou - G. Provata – Aik. Kanta-Kitsou, “Coin hoard found in a farmhouse in the area of Paghi, northwestern Corfu (2006)”, εις *Πρακτικά 2^ο Συνεδρίου, Το Αρχαιολογικό Έργο στη Βορειοδυτική Ελλάδα και τα Νησιά του Ιονίου, Ιωάννινα 2017* (υπό έκδ.).
- Brackertz 1976 U. Brackertz, *Zum Problem der Schutzgottheiten griechischer Städte* (Βερολίνο 1976).
- Breglia 1934 L. Breglia, “Di alcuni tesoretti monetali nel Museo di Taranto”, *AMIIN* 8

- (1934), σσ. 20-60.
- Breglia 1939 L. Breglia, “Due tesoretti di monete greche della Magna Grecia”, *Memorie della Reale Accademia di Archeologia Lettere e Belle Arti di Napoli* 6 (1939), σσ. 23-98.
- Breglia 1974-1975 L. Breglia, “Il Rinvenimento di Asuyt”, *AJN* 21-22 (1974-1975), σσ. 231-237.
- Bremmer 2004 J.N. Bremmer, “Attis: A Greek God in Anatolian Pessinous and Catullan Rome”, *Mnemosyne* 57.5 (2004), σσ. 534-573.
- Brett 1936 A.B. Brett, “The Aphlaston, symbol of naval victory o supremacy on Greek and Roman Coins, *TINC* 1936, σσ. 23-32.
- Brice 2011 L.L. Brice, “The ‘Colts’ of Corinth: Notes on Corinthian Drachms from Ravel’s Period V”, εις *Proceedings of the XIVth International Numismatic Congress, Glasgow 2009*, (εκδ. N. Holmes), (Γλασκώβη 2011), σσ. 67-72.
- Brice 2018 L.L. Brice, *The Later Colts of Corinth Revisited. Current Status of a Numismatic Study* (παρουσίαση στις 24.03.208, ASCSA, <https://vimeo.com/266271400>).
- Briscoe 1973 J. Briscoe, *A Commentary on Livy Books 31-33* (Οξφόρδη 1973).
- Briscoe 1978 J. Briscoe, “The Antigonids and the Greek States, 276-196 B.C.”, εις *Imperialism in the Ancient World*, (εκδ. P.D.A. Garnsey – C.R. Whittaker), (Cambridge 1978), σσ. 145-157.
- Briscoe 1981 J. Briscoe, *A Commentary on Livy Books 34-37* (Οξφόρδη 1981).
- Briscoe 2008 J. Briscoe, *A Commentary on Livy Books 38-40* (Οξφόρδη 2008).
- Briscoe 2012 J. Briscoe, *A Commentary on Livy Books 41-45* (Οξφόρδη 2012).
- Branigan 1975 K. Branigan, “The Round Graves of Levkas reconsidered”, *BSA* 70 (1975), σσ. 37-49.
- Brockmüller et al. 2007 S. Brockmüller – A. Vött – S.M. May – H. Brückner, “Palaeoenvironmental changes of the Lefkada Sound (NW Greece) and their archaeological relevance”, *Coastline Reports* 9 (2007), σσ. 127-138.
- Broneer 1930 O. Broneer, “The ‘armed Aphrodite’ on Acrocorinth and the Aphrodite of Capua”, *CPCA* 1 (1930), σσ. 65-84.
- Broneer 1942 O. Broneer, “Hero Cults in the Corinthian Agora”, *Hesperia* 11 (1942), σσ. 128-161.

- Brun 1993 P. Brun, “La stèle des céréales de Cyrène et le commerce du grain en Egée au IV° S. av. J.C.”, *ZfP* 99 (1993), σσ. 185-196.
- BSA *The Annual of the British School at Athens.*
- Buckert 1995 W. Buckert, “Greek *Polis* and Civic Cults: Some Further Thoughts”, *Studies in the Ancient Greek Polis, Historia* 95, (εκδ. M.H. Hansen – K. Raaflaub), (Στουτγάρδη 1995), σσ. 201-210.
- Buckler – Beck 2008 J. Buckler – H. Beck, *Central Greece and the Politics of Power in the Fourth Century* (Cambridge 2008).
- Bürchner 1925 L. Bürchner, εις *RE* XII. 24 (Στουτγάρδη 1925), στ. 2213-2257, λ. *Leukas, Leukadia*.
- Büscher 1996 R. Büscher, “Die Gründung von Nikopolis und die Umstruktuiierung Akarnaniens”, *Akarnanien. Eine Landschaft im antiken Griechenland*, (εκδ. P. Berktold – J. Schmidt – C. Wacker), (Μόναχο 1996), σσ. 145-148.
- Burnett 1977 A. Burnett, “The Coinages of Roem and Magna Grecia in the Late Fourth and Third Centuries B.C”, *SNR* 56 (1977), σσ. 92-121, πίν. 27-29.
- Busolt – Swoboda 1926 G. Busolt – H. Swoboda, *Griechische Staatskunde* I-II, (Μόναχο 1926).
- CAH *The Cambridge Ancient History.*
- Cahn 1970 H.A. Cahn, *Knidos: die Münzen des sechsten und des fünften Jahrhunderts v. Chr.* (AMUGS 4), (Βερολίνο 1970).
- Cahn 1977 H.A. Cahn, “Asiut. Kritische Bemerkungen zu einer Schatzfundpublikation”, *RSN* 56 (1977), σσ. 279-287.
- Cahn 1993 H.A. Cahn, “Arethusa Soteira”, εις *Essays in Honour for Robert Garson and Kenneth Jenkins*, (εκδ. M. Price – A. Burnett – R. Bland), (Λονδίνο 1993), σσ. 5–6.
- Calciati 1983-1987 R. Calciati, *Corpus Nummorum Siculorum: La monetazione di bronzo* I-III (Mortara 1983-1987).
- Calciati 1990 R. Calciati, *Pegasi* I-II (Mortara 1990).
- Camman 1932 J.B. Cammann, The Symbols on the Staters of Corinthian Type (A Catalogue), *NNM* 53, Νέα Υόρκη 1932.
- Canciani 1981 F. Canciani, εις *LIMC* I, σσ. 381-396, λ. *Aineias*.
- Carpenter 1950 R. Carpenter, “Argeiphontes: A Suggestion”, *AJA* 54 (1950), σσ. 177-183.
- Carpenter 1958 R. Carpenter, “Phoenicians in the West”, *AJA* 62 (1958), σσ. 35-53.

- Carter 1993 C. Carter, “The Staters of Leucas: A Numismatic and Historical Study”, στο *La monetazione corinzia in Occidente, Atti del IX Convegno del Centro Internazionale di Studi Numismatici, Napoli 27-28 ottobre 1986* (εκδ. A. Stazio – M. Taliercio-Menistieri – R. Vitale), (Ρώμη 1993), σσ. 35-42.
- Casson 1935 S. Casson, “Early Greek Inscriptions on Metal: Some Notes”, *AJA* 39 (1935), σσ. 510-517.
- Cawkwell 1978 G.L. Cawkwell, *Philip of Macedon* (Λονδίνο 1978).
- Ceka 2004 N. Ceka, “Roma e l’ immaginario del pirata illirico”, *Hesperìa* 19 (2004), *La pirateria nell’ Adriatico antico, Venezia, 7-8 marzo 2002*, (εκδ. L. Braccesi), (Ρώμη 2004), σσ. 69-73.
- Cesano 1940 S.L. Cesano, “Il medagliere del museo archeologico di Siracusa”, *Studi di Numismatica* 1 (1940), σσ. 9-68.
- CH* *Coin Hoards.*
- Charneux 1966 P. Charneux, “Liste argienne de théarodoques”, *BCH* 90 (1966), σσ. 156-239.
- CJ* *Classical Journal.*
- Clain-Stefanelli 1987 E.E Clain-Stefanelli, “Some Fractional Silver Coinages of Sicily and Magna Grecia during the Fifth Century B.C.”, *RBN* 88 (1987), σσ. 39-65, πίν. 8-12.
- Coarelli 1988 F. Coarelli, *Il foro boario dale origini alle fine della repubblica Rome* (Quasar 1988).
- Coldstream 2005 J.N. Coldstream, *Geometric Greece. 900-700 BC* (Λονδίνο – Νέα Υόρκη 2005²).
- Cole 1995 S.G. Cole, “Civic Cult and Civic Identity”, *Sources for the Ancient Greek City-State: Symposium August, 24-27 1994, Acts of the Copenhagen Polis Centre*, (εκδ. M.H. Hansen), (Κοπεγχάγη 1995).
- Corsten 1992 Th. Corsten, “Der Hilferuf des Akarnanischen Bundes an Rom: Zum Beginn des römischen Eingreifens inGriechenland“, *ZPE* 94 (1992), σσ. 195-210.
- Corsten 1999 Th. Corsten, *Vom Stamm zum Bund. Gründung und territoriale Organization griechische Bundesstaaten* (Μόναχο 1999).
- Corrado 2014 M. Corrado, *La città senza memoria. Ristampa commentata dei ‘Ricordi*

- sugli Avanzi di Crotona raccolti da Nicola Sculco' a cento anni dalla pubblicazione* (Ρήγιο Καλαβρίας 2014).
- Coupar 2000 S.-A. Coupar, *The Chronology and Development of the Coinage of Corinth to the Peloponnesian War* (Αδημ. διδ. διατριβή, Γλασκώβη 2000).
- Cousinery 1825 M.E. Cousinery, *Essai historique et critique sur les monnaies d'argent de la ligue Achéenne accompagné de recherches sur les monnaies de Corinthe, de Sicyone et de Carthage, qui ont eu cours pour le service de cette fédération* (Παρίσι 1925).
- CP *Classical Philology*.
- CPCA *University of California Publications in Classical Archaeology*.
- CQ *Classical Quarterly*.
- Crawford 1969 M. Crawford, *Roman Republican Coin Hoards* (Λονδίνο 1969).
- Crawford 1974 M. Crawford, *Roman Republican Coinage I-II* (Cambridge 1974).
- Crawford 1985 M. Crawford, *Coinage and Money under the Roman Republic* (Λονδίνο 1985).
- Crema 2010 F. Crema, "Pritania e spazio civico", *Lo spazio ionico e le comunità della Grecia nord-occidentale. Territorio, società, istituzioni, Atti del Convegno Internazionale, Venezia, 7-9 gennaio 2010*, (εκδ. Cl. Antonetti), (Πίζα 2010), σσ. 201-223.
- Curnis 2003 M. Curnis, *Il Bellerofonte di Euripide* (Alessandria 2003).
- Currò Pisanò 1962-1964 M.T. Currò Pisanò, "La consistenza del Medagliere di Siracusa per quanto riguarda la monetazione greco-siceliota", *AION* 9-11 (1962-1964), σσ. 217-239.
- Curtius 1876 E. Curtius, "Studien zur Geschichte von Korinth", *Hermes* 10 (1876), σσ. 215-243.
- Dany 1999 O. Dany, *Akarnanien im Hellenismus. Geschichte und Völkerecht in Nordwestgriechenland* (Μόναχο 1999).
- de Callataÿ 2004 F. de Callataÿ, "Le monnayage d'argent emis par les Ainianes au type d'Athena Parthenos", εις *Οβολό 8. Το νόμισμα στο θεσσαλικό χώρο. Πρακτικά Συνεδρίου της Γ' Επιστημονικής Συνάντησης*, (Αθήνα 2004), σσ. 125-156.
- de Callataÿ 2015 F. de Callataÿ, "The Late Hellenistic Didrachms of Leukas: Another Case of Greek Coinage for the Roman Army", εις *Fides. Contribution to*

- Numismatics in Honor of Richard B. Witschonke*, (εκδ. P.G. van Alfen – G. Bransbourg – M. Amandry), (Νέα Υόρκη 2015), σσ. 239-278.
- Delivorrias *et al.* 1984 A. Delivorrias *et al.*, εις *LIMC* II, σσ. 2-151, λ. *Aphrodite*.
- Dell 1967 H.J. Dell, “The Origin and Nature of Illyrian Piracy”, *Historia* 16 (1967), σσ. 344-358.
- Demargne 1984 P. Demargne, εις *LIMC* II, σσ. 955-1044, λ. *Athena*.
- Deppert-Lippitz 1985 B. Deppert-Lippitz, *Griechischer Goldschmuck. Kulturgeschichte der antiken Welt* 27, (Mainz 1985).
- De Souza 1999 P. de Souza, *Piracy in the Graeco-Roman World* (Cambridge 1999).
- Di Vita 1958-1959 A. Di Vita, “Pachino- Tesoretto monetale del IV-III sec. A.C. reinvenuto in contrada Coste Fondovia”, *AION* 5-6 (1958-1959), σσ. 125-165.
- Dodwell 1819 E. Dodwell, *A classical and topographical tour through Greece, during the years 1801, 1805, and 1806*, I, (Λονδίνο 1819).
- Domingo-Forasté 1988 D. Domingo-Forasté, *A History of Northern Coastal Akarnania to 167 BC: Alyzia, Leukas, Anaktorion and Argos Amphilochikon* (Αδημ. δίδ. διατριβή, Santa Barbara 1988).
- Domingo-Forasté 1993 D. Domigo-Forasté, “The Fourth Century Mint of Anaktorion”, στο *La monetazione corinzia in Occidente, Atti del IX Convegno del Centro Internazionale di Studi Numismatici, Napoli 27-28 ottobre 1986* (εκδ. A. Stazio – M. Taliercio-Menistieri – R. Vitale), (Ρώμη 1993), σσ. 43-59.
- Donohue 1988 A.A. Donohue, *Xoana and the Origins of the Greek Sculpture* (Ατλάντα 1988).
- Dörpfeld 1911 W. Dörpfeld, “Das homerische und klassische Nerikos,” *AM* 36 (1911).
- Dörpfeld 1927 W. Dörpfeld, *Alt Ithaka, Ein Beitrag zur Homer-Frage* I-II (Μόναχο 1927).
- Douzougli 1999 A. Douzougli, “Paleolithic Leucas“, εις *The Paleolithic Archaeology of Greece and Adjacent Areas, Πρακτικά Συνεδρίου, Ιωάννινα, Σεπτέμβριος 1994*, (εκδ. G.N. Bailey – E. Adam – E. Panagopoulou – C. Perlès – K. Zachos), *BSA Studies* 3 (1999), σσ. 288-292.
- Dover 1954 K.J. Dover, “The Palatine Manuscript of Thucydides”, *CQ* 4, 1/2 (1954), σσ. 76-83.
- van Driessche 2009 V. van Driessche, *Des étalons pré-monnaies au monnayage de bronze. Études de métrologie grecque* I (Louvain-la-Neuve 2009).

- Droysen 1993 J.G. Droysen, *Ιστορία του Μεγάλου Αλεξάνδρου* (Βερολίνο 1833) (μετ. P.H. Αποτολίδης 1993).
- Dümmler 1874 F. Dümmler, εις *RE* I (Στουτγάρδη 1874), στ. 2729-2787, λ. *Aphrodite*.
- Duncan 1948 Th.S. Duncan, “The Aeneas Legend on Coins”, *CJ* 44 (1948), σσ. 15-29.
- Eckel 1779 J. Eckel, *Catalogus Musei Caesarei Vindobonensis Numorum Veterum* I-II (Findobonae 1779).
- Ellis 1976 J.R. Ellis, *Philip II and the Macedonian Imperialism* (Λονδίνο 1976).
- Engelmann 1884-1886 R. Engelmann, εις *ML* I (Leipzig 1884-1886), στ. 893-895, λ. *Chimaira*.
- Errington 1977 R.M. Errington, “Diodorus Siculus and the Chronology of the Early Diadochoi”, *Hermes* 105 (1977), σσ. 478-504.
- Esty 2006 W.W. Esty, “How to estimate the Original Number of Dies and the Coverage of a Sample”, *NC* 166 (2006), σσ. 359-364.
- Evans 1891 A.J. Evans, “Syracusan ‘Medallions’ and their Engravers”, *NC* 11 (1891), σσ. 205-376.
- Evans 1894 A.J. Evans, “Contributions to Sicilian Numismatics”, *NC* 14 (1894), σσ. 189-242, πίν. 6-8.
- Fantasia 2017 U. Fantasia, *Ambracia dai Cipselidi ad Augusto. Contributo alla storia della Grecia nord-occidentale fino alla prima età imperiale* (Pisa 2017).
- Fehr 2000 B. Fehr, Rezension zu P.E. Blomberg: “*On Corinthian iconography. The bridled winged horse and the helmeted female head in the sixth century B.C.*” (Uppsala 1996), *Gnomon* 72 (2000), σσ. 84-85.
- Ferguson 1948 W.S. Ferguson, “Demetrios Poliorcetes and the Hellenic League”, *Hesperia* 17 (1948), σσ. 112-136.
- Fiedler 1996 M. Fiedler, “Zur Topographie der Stadt Leukas”, *Akarnanien. Eine Landschaft im antiken Griechenland*, (εκδ. P. Berkold – J. Schmidt – C. Wacker), (Μόναχο 1996), σσ. 157-168.
- Fiedler 2003 M. Fiedler, *Antike Häuser im Leukas: Wohnhausarchitektur und Fundmaterial aus einer nordwestgriechischen Stadt des 6. Bis 1. Jh. V. Chr.* (Αδημ. διδ. διατριβή, Freie Universität Berlin 2003).
- Fiedler 2008 M. Fiedler, “Nicht nur Homer: Wilhelm Dörpfelds Forschungen zum antiken Leukas”, εις *Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου αφιερωμένο στον Wilhelm Dörpfeld, Λευκάδα 6-11 Αυγούστου 2006* (εκδ. X. Παπαδάτου-

- Γιαννοπούλου), (Πάτρα 2008), σσ. 275-298.
- Fiedler- Hermanns 2011 M.Fiedler – M.H. Hermanns, “Die hellenistische Brücke über die Meerenge von Leukas (Akarnanien). Die längste Steinbrücke des antiken Griechenlands”, εις *Archaeologie der Brücken*, (Regensburg 2011), σσ. 48-52.
- Fiedler – von Hesberg 2014 M. Fiedler – H. Von Hesberg, “Mauerbauinschriften der Apolloniaten aus Leukas”, *AA* 2014/2, σσ. 59-74.
- Fiedler- Hermanns 2016 M.Fiedler – M.H. Hermanns, «Η ελληνιστική γέφυρα πάνω από το στενό της Λευκάδας (Ακαρνανίας). Η μεγαλύτερη σε μήκος πέτρινη γέφυρα της αρχαίας Ελλάδας», εις *Πρακτικά Συνεδρίου, Νήρικος-Λευκάς-Κάστρο. Η μακροβιότερη πρωτεύουσα τῆς Λευκάδας, Πνευματικό κέντρο Δήμου Λευκάδος, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα, Αυγούστος 2010* (εκδ. Χ. Παπαδάτου-Γιαννοπούλου), (Λευκάδα 2016), σσ. 301-313.
- Fischer 2009 M. Fischer, *The Prostitute and Her Headdress: Mitra, Sakkos and Kekryphalos in Attic Red-figure Vase-painting ca. 550-450 BCE* (Saarbrücken 2009).
- Fischer-Bossert 1999 W. Fischer-Bossert, *Chronologie der Didrachmenprägung von Tarent, 510-280 v. Chr.* (AMUGS 14), (Βερολίνο 1999).
- Fischer-Bossert 2013 W. Fischer-Bossert, “Alcuni aggiornamenti alla cronologia dei didrammi di Taranto”, εις *La monetazione di Taranto, Atti del 40 Congresso Nazionale di Numismatica, Bari 16-17 Novembre 2012, Eos V* (εκδ. G. Colucci), (Bari 2013), σσ. 13-30.
- Fischer-Bossert 2014 W. Fischer-Bossert, “Zur Arethusa de face des Graveurs Kimon”, εις *Infrastructure and Distribution in Ancient Economies, Proceedings of a conference held at the Austrian Academy of Sciences, 28-31 October 2014* (εκδ. B. Woytek), (Βιέννη 2018), σσ. 59-66.
- Fischer-Bossert 2018 W. Fischer-Bossert, “Die –Sharing and the Transfer of Dies: Evidence for Orders and Shipments of Large Sums of Money in the Ancient Greek World (5th to 3rd Centuries BC) ”, εις *Nub Nefer – Gutes Gold, Gedenkschrift für Manfred Gutgesell* (εκδ. R. Lehmann – B. Hamborg – A.V. Siebert – S. Vogt – C.E. Loeben), (Leidorf 2014), σσ. 107-117.
- Fischer-Hansen *et al.* 2004 T. Fischer-Hansen – T.H. Nielsen – C. Ampolo, “Sikelia”, *An Inventory of Archaic and Classical Poleis* (εκδ. M.H. Hansen – Th.H. Nielsen),

(Οξφόρδη 2004), 172-265.

- Flacelière 1937 R. Flacelière, *Les Aitoliens à Delphes. Contribution à l'histoire de la Grèce centrale au IIIe siècle av. J.-C.* (Παρίσι 1937).
- Flemberg 1991 J. Flemberg, *Venus Armata. Studien zur bewaffneten Aphrodite in der griechisch-römischen Kunst, ActaAth-8°, 10* (Στοκχόλμη 1991).
- Flemberg 1995 J. Flemberg, “The Transformations of the Armed Aphrodite”, εις *Greece and Gender*, The Norwegian Institute at Athens 2, 1995, (εκδ. B. Berggreen – N. Marinatos), σσ. 109-122.
- Franke 1975 P.R. Franke, “Zur Münzprägung von Methymna”, εις H.G. Buchholz, *Methymna*, (Mainz 1975), σσ. 163-176.
- Freitag 1996 K. Freitag, “Der Akarnanische Bund im 5. Jh. V. Chr.”, εις *Akarnanien. Eine Landschaft im antiken Griechenland*, (εκδ. P. Berktold – J. Schmidt – C. Wacker), (Μόναχο 1996), σσ. 75-86.
- Freitag 2001 K. Freitag, “Some News about Inscriptions from Northwestern Greece. Preliminary Remarks on the Recent Epigraphical Work in the Museum of Thyreion and Agrinion”, εις *Foundation and Destruction. Nikopolis and Northwestern Greece. The Archaeological Evidence for the City Destructions, the Foundations of Nikopolis and the Synoecism, Monograph of the Danish Institute at Athens 3*, (εκδ. J. Isager), (Αθήνα 2001), σσ. 223-232.
- Freitag 2013 K. Freitag, “Wann wurde Leukas Mitglied des Akarnanischen Bundes?“, εις *Akarnanien Forschungen 1. Interdisziplinäre Forschungen in Akarnanien*, (εκδ. Fr. Lang – P. Funke – L. Kolonas – E.-L. Schwandner – D. Maschek), (Βόννη 2013), σσ. 257-270.
- Fried 1982 S. Fried, *The Autonomous Silver Coinage of Korkyra from the Earliest Strikings Through 229 B.C.* (Αδημ. διδ. διατριβή, Brown University 1982).
- Funke et al. 1993 P. Funke – H.-J. Gehrke – L. Kolonas, “Ein neues Proxenedekret des Akarnanischen Bundes”, *KLIO* 75 (1993), σσ. 131-144.
- Funke 2001 P. Funke, “Acheloos’ Homeland. New Historical-Archaeological Research on the ancient Polis Stratos”, εις *Foundation and Destruction. Nikopolis and Northwestern Greece. The Archaeological Evidence for the City Destructions, the Foundations of Nikopolis and the Synoecism*,

- Monograph of the Danish Institute at Athens 3*, (εκδ. J. Isager), (Αθήνα 2001), σσ. 189-203.
- Funke – Hallof 2013 P. Funke – K. Hallof, “Zwei neue Staatsvertäge aus Akarnanien”, εις *Akarnanien Forschungen I. Interdisziplinäre Forschungen in Akarnanien*, (εκδ. Fr. Lang – P. Funke – L. Kolonas – E.-L. Schwandner – D. Maschek), (Βόννη 2013), σσ. 55-64.
- Furtwängler 1884-1890_α A. Furtwängler, εις *ML I* (Λειψία 1884-1890), στ. 389-419, λ. *Aphrodite*.
- Furtwängler 1884-1890_β A. Furtwängler, εις *ML I* (Λειψία 1884-1890), στ. 421-468, λ. *Apollon*.
- Furtwängler 1884-1890_γ A. Furtwängler, εις *ML I* (Λειψία 1884-1890), στ. 675-704, λ. *Athene*.
- Furtwängler 1884-1890_δ A. Furtwängler, εις *ML I* (Λειψία 1884-1890), στ. 2135-2252, λ. *Herakles*.
- Furtwängler 1982 A. Furtwängler, “Griechische Viletperpägungen und Münzbeamte”, *SNR* 61 (1982), σσ. 5-25, πίν. 1-2.
- Gaebler 1935 H. Gaebler, *Die antiken Münzen Nord-Griechenlands, III.2. Makedonia und Paeonia* (Βερολίνο 1935).
- Garaffo1982 S. Garaffo, “Per la cronologia dei ‘Cavalieri’ Tarantini dei Periodi I-IV Evans“, *RIN* 84 (1982), σσ. 101-126.
- Garaffo1984 S. Garaffo, *Le riconiazioni in Magna Grecia e in Sicilia* (Catania 1984).
- Gardner 1871 P. Gardner, “On Some Coins with the Legend TRIH”, *NC* 11 (1871), σ.
- Gargano 2015_α G. Gargano, “Il ripostiglio di Vito Superiore”, *Notiziario del Portale Numismatico dello Stato 6.1 (2015)*, Museo Archaeologico Nazionale di Reggio Calabria. *Il Medagliere: Storia, consistenaza e rinvenimenti da Reggio e territorio*, σσ. 89-107.
- Gargano 2015_β G. Gargano, “Museo Archeologico Nazionale di Reggio Calabria: tesoretti. Vetrina 1. Il ripostiglio di Vito Superiore”, *Notiziario del Portale Numismatico dello Stato 6.1 (2015)*, Museo Archaeologico Nazionale di Reggio Calabria. *Il Medagliere: Storia, consistenaza e rinvenimenti da Reggio e territorio*, σσ. 178-213.
- Gargano 2015_γ G. Gargano, “La collezione numismatica Vincenzo Lombardo”, *Notiziario del Portale Numismatico dello Stato 6.2 (2015)*, Museo Archaeologico Nazionale di Reggio Calabria. *Il Medagliere: Storia, consistenaza e rinvenimenti da Reggio e territorio*, σσ. 7-48.
- Gargano 2015_δ G. Gargano, “Sala III. Il medagliere del Museo Archeologico nazionale di Reggio Calabria: collezioni minori”, *Notiziario del Portale Numismatico*

dello Stato 6.2 (2015), Museo Archaeologico Nazionale di Reggio Calabria. *Il Medagliere: Storia, consistenza e rinvenimenti da Reggio e territorio*, σσ. 132-239.

- Garnsey 1988 P. Garnsey, *Famine and Food-Supply in the Graeco-roman World* (Cambridge 1988).
- Gaunt 2017 J. Gaunt, “Towards the Derveni Krater: On the Rarity of Large Bronze Vessels of the Archaic and Classical Periods Bearing Large Figural Registers”, εις *Artistry in Bronze. The Greeks and Their Legacy, XIXth International Congress on Ancient Bronzes*, (εκδ. J.M. Daehner – K. Lapatin – A. Spinelli), (Los Angeles 2017), σσ. 214-223.
- Gehrke 1990 H.-J. Gehrke, “Herodot und die Tyrannenchronologie”, εις *Memoria Rerum Veterum. Beiträge zur antiken Historiographie und Alten Geschichte. Festschrift für Carl Joachim Classen zum 60. Geburtstag*, (εκδ. C.J. Classen – W. Ax), (Στουτγάρδη 1990), σσ. 33-49.
- Gehrke 1994 H.-J. Gehrke, Strabon und Akarnanien, εις *Strabone e la Grecia*, (εκδ. A.M. Biraschi), (Νάπολη 1994), σσ. 93-118.
- Gehrke 1994-5 H.-J. Gehrke, “Die kulturelle und politische Entwicklung Akarnaniens vom 6. Bis zum 4. Jahrhundert v.Chr.”, *Geographia Antiqua* 3/4 (1994-5), σσ. 93-118.
- Gehrke – Wirbelauer 2004 H.-J. Gehrke – E. Wirbelauer, “Acarmania and adjacent areas”, *An Inventory of Archaic and Classical Poleis* (εκδ. M.H. Hansen – Th. H.Nielsen), (Οξφόρδη 2004), σσ. 351-378.
- Gentili 1954_α G.V. Gentili, “X. Nissoria (Enna). Ripostiglio di monte d’argento del V-IV secolo av. Cr.”, *NSc* 1954, σσ. 58-70, πίν. 1.
- Gentili 1954_β G.V. Gentili, “XI. Cetnuripe (Enna). Ripostiglio di monte d’argento del V-IV secolo av. Cr.”, *NSc* 1954, σσ. 70-77, πίν. 1-2.
- Gentili 1956 G.V. Gentili, “Tesoretti monetali reinvenuti a Siracusa”, *AION* 3 (1956), σσ. 101-111.
- Gentili 1958-1959 G.V. Gentili, *AION* 5-6 (1958-1959), σσ. 284-295.
- Gericke 1956 T. Gericke, “Die Bändigung des Pegasos”, *AM* 71 (1956), σσ. 193-201.
- Gino Lo Porto 1997 F. Gino Lo Porto, “Monete greche da Gnathia”, *Archivio Storico Pugliese* 50 (1997), σσ. 21-42.
- Gkikaki 2013 M. Gkikaki, “Numismatic Approaches to Jewelry of the 4th century BC”,

- NumAntCl* 42 (2013), σσ. 43-55.
- Gkikaki 2014 M. Gkikaki, *Die weiblichen Frisuren auf den Münzen und in der Großplastik der klassischen und hellenistischen Zeit: Typen und Ikonologie*, *Internationale Archäologie* 126 (Verlag Marie Leidorf 2014).
- Gjongecaj 2011 S. Gjongecaj, “La circulation monétaire en Chaonie”, εις *L’Illyrie Méridionale et l’Épire dans L’Antiquité. Actes du Ve colloque international de Grenoble, Octobre 2008* (εκδ. J.-L. Lamboley – M.P. Castiglioni), (Παρίσι 2001), σσ. 133-142.
- Gjongecaj-Vangjeli 2014 S. Gjongecaj-Vangjeli, *Thesare me monedha antike të gjetura në Shqipëri (shek. V-I p. Kr.) / Trésors de monnaies antiques trouvées en Albanie (V^e-Ier siècle av. J.-C.)* (Τίρανα 2014).
- GNS *Gazette numismatique suisse.*
- Gorini 2008 G. Gorini, “The Die Sequence of the Silver Staters of Medma”, *AJN* 20 (2008), σσ. 143-154.
- Gomme 1986 A.W. Gomme, *A Historical Commentary on Thucydides: The Ten years’ war, Books II-III*, II (Oxford 1986⁶).
- Goodisson 1822 Goodisson, *A Historical and Topographical Essay upon the Islands of Corfu, Leucadia, Cephalonia, Ithaca and Zante* (Λονδίνο 1822).
- Graham 1964 A. J. Graham, *Colony and Mother City in Ancient Times* (Manchester University Press 1964).
- Grandjean 1988 C. Grandjean, “La valeur des monnaies de bronze du Péloponnèse à l’époque classique et hellénistique”, *RN* 153 (1988), σσ. 31-40.
- Griffith 1950 G.T. Griffith, “The Union of Argos (392-386 B.C.)”, *Historia* 1.2 (1950), σσ. 236-256.
- Grunauer-von Hoerschelmann 1978 S. Grunauer-von Hoerschelmann, *Die Münzprägung der Lakedaimonier* (Βερολίνο 1978).
- Habicht 1957 Chr. Habicht, “Eine Urkunde des Akarnanischen Bundes”, *Hermes* 85 (1957), σσ. 86-122.
- Hackens 1968 T. Hackens, “A propos de la circulation monétaire dans le Peloponnese au IIIe s. av. J.-C.”, εις *Antidorum W. Peremans sexagenario ab alumnis oblatum*, *Studia Hellenistica* 16 (1968), σσ. 69-95.
- Hallof 2001 K. Hallof, “Aus der Arbeit der Incriptiones Graece X. Decrees of Inviolability for Kos”, *Chiron* 31 (2001), σσ. 333-345.

- Hammond 1945 N.L.G. Hammond, “Naval Operations in the South Channel of Corcyra 435-433”, *JHS* 65 (1945), σσ. 26-37.
- Hammond 1967 N.L.G. Hammond, *Epirus. The Geography, the Ancient Remains, the History and the Topography of Epirus and Adjacent Areas* (Οξφόρδη 1967).
- Hammond 1968 N.L.G. Hammond, “Illyris, Rome and Macedon in 229-205 B.C.”, *JRS* 58 (1968), σσ. 1-21.
- Hammond 1981 N.L.G. Hammond, *Atlas of the Greek and Romans World in Antiquity* (New Jersey 1981).
- Hammond 1986 N.L.G. Hammond, *A History of Greece* (Oxford University Press 1986).
- Hammond – Walbank 1988 N.L.G. Hammond – F.W. Walbank, *A History of Macedonia III: 336-167 B.C.* (Οξφόρδη 1988).
- Hansen 2004 M.H. Hansen, *An Inventory of Archaic and Classical Poleis* (εκδ. M.H. Hansen – Th. H.Nielsen), (Οξφόρδη 2004), σσ. 351-378.
- Harder 2012 A. Harder, *Callimachus, Aetia. Introduction, Text, Translation and Commentary I-II* (Oxford University Press 2012).
- Head 1911 B. Head, *Historia Numorum* (Λονδίνο 1911²).
- Hesperia* *Hesperia. Studi sulla Grecità di Occidente.*
- Heichelheim 1937 F. Heichelheim, εις *RE* XVII. 34 (Στουτγάρδη 1937), στ. 1527-1599, λ. *Nymphai*.
- Heipp-Tamer 1993 C. Heipp-Tamer, *Die Münzprägung der lykischen Stadt Phaselis in griechischer Zeit* (Saarbrücker 1993).
- Hepworth 1998 R. Hepworth, “The 4th Century BC Magistrare Coinage of the Boiotian Confederacy”, *ΝομΧρον* 17 (1998), σσ. 61-96.
- Herkenrath 1911 E. Herkenrath, “Nerikos”, *AM* 36 (1911), σσ. 207-211.
- Herbst 1936 R. Herbst, εις *RE* XVII. 33 (Στουτγάρδη 1936), στ. 30-32, λ. *Nerikos*.
- Heuzey 1860 L. Heuzey, *Le mont Olympe et l’Acarnanie* (Παρίσι 1860).
- Hill 1924 G.F. Hill, “The Frequency-Table”, *NC* 4 (1924), σσ. 76-85.
- Hill 1964 B.H. Hill, *The Springs: Peirene, Sacred Spring, Glauke, Corinth I.VI* (Princeton, New Jersey 1964).
- Hiller 1970 S. Hiller, *Bellerophon. Ein griechischer Mythos in der römischen Kunst* (Μόναχο 1970).
- Hilpert-Greger 1996 R. Hilpert-Greger, “Der Acheloos- Mythos, εις *Akarnanien. Eine*

- Landschaft im antiken Griechenland* (εκδ. P. Berktold, J. Schmidt, C. Wacker), (Μόναχο 1996), σσ. 71-74.
- Hirschfeld – Judeich 1894 G. Hirschfeld – W. Judeich, εις *RE* I.1 (Στουτγάρδη 1894), στ. 1150-1156, λ. *Akarnania*.
- Holleaux 1921 M. Holleaux, *Rome, la Grèce et les monarchies hellénistiques au IIIe siècle avant J.-C. (273-205)* (Παρίσι 1921).
- Holleaux 1930 M. Holleaux, “Études d’histoire hellénistique. La date della première guerre romaine d’Illyrie”, *REG* 43 (1930), σσ. 243-261.
- Holloway 1982 R.R. Holloway, “Il problema dei “pegasi” in Sicilia”, *NumAntCl* 11 (1982), σσ. 129-136.
- Holloway 1989 R.R. Holloway, *Ripostigli del Museo Nazionale di Siracusa* (Ρώμη 1989).
- Hoover 2014 O.D. Hoover, *Handbook of Coins of Northern and Central Greece, Achaia Phthiotis, Ainis, Megnesia, Malis, Oita, Perrhaibia, Thessaly, Akarnania, Aitolia, Lokris, Phokis, Boiotia, Euboia, Attica, Megaris, and Corinthia, Sixth to First Centuries BC, The Handbook of Greek Coinage Series 4* (Lancaster/Λονδίνο 2014).
- Hornblower 1991 S. Hornblower, *A Commentary on Thucydides I* (Οξφόρδη 1991).
- Hornblower 2011 S. Hornblower, *The Greek World, 479-423 BC* (Νέα Υόρκη 2011⁴).
- Horsfall 2005 N. Horsfall, “The Aeneas Legend from Homer to Virgil”, εις *Roman Myth and Mythography* (εκδ. J.N. Bremmer – N. Horsfall), (Groningen 2005), σσ. 12-24.
- HSCP* *Harvard Studies in Classical Philology*.
- Hubbard 1986 T.K. Hubbard, Pegasus’ bridle and the Poetics of Pindar’s *Thirteenth Olympian*, *HSCP* 90 (1986), σσ. 27-48
- Hurter 1994 S. Hurter, Book Review: *Essays inn Honour fo Robert Garson and Kenneth Jenkins* (εκδ. M. Price – A. Burnett – R. Bland), *SNR* 73 (1994), σσ. 197-204.
- Icard-Gianolio 1992 N. Icard-Gianolio, εις *LIMC* VI (1992), λ. *Leukas* II.
- ID* *Inscriptiones de Délos*.
- IG* *Inscriptiones Graecae*.
- IGCH* *Inventory of Greek Coin Hoards* (εκδ. M. Thompson – O. Mørkholm – C.M. Kraay), (Νέα Υόρκη 1973).
- Imhoof-Blumer 1871 F. Imhoof-Blumer, *Choix de monnaies grecques du cabinet de F. Imhoof-*

- Blumer* (Winterhur 1871).
- Imhoof-Blumer 1873 F. Imhoof-Blumer, “L’inscription ‘TRIH’ sur des monnaies grecques antiques”, *NC* 13 (1873), σσ. 1-18.
- Imhoof-Blumer 1878 F. Imhoof-Blumer, *Die Münzen Akarnaniens*, *NZ* 10 (Βιέννη 1878).
- Imhoof-Blumer – Gardner 1885 F. Imhoof-Blumer – P. Gardner, Numismatic Commentary on Pausanias, *JHS* 6 (1885), σσ. 50-101.
- Imhoof-Blumer 1908 F. Imhoof-Blumer, “Nymphen und Chariten auf griechischen Münzen”, *JIAN* 11 (1908), σσ. 1-213.
- Imhoof-Blumer 1923 F. Imhoof-Blumer, “Fluss- und Meergötter auf griechischen und römischen Münzen (Personifikationen der Gewässer)”, *RSN* 23 (1923), σσ. 173-421, πίν. 1-18.
- Isager 2001 J. Isager, “*Eretria* in Epirus and the Foundation of Nikopolis. Models of Civilisation in Strabo”, εις *Foundation and Destruction. Nikopolis and Northwestern Greece. The Archaeological Evidence for the City Destructions, the Foundations of Nikopolis and the Synoecism, Monograph of the Danish Institute at Athens 3* (εκδ. J. Isager), (Αθήνα 2001), σσ.17-27.
- Isler 1970 H.P. Isler, *Acheloos. Eine Monographie* (Βέρνη 1970).
- Isler 1981 H.P. Isler, *LIMC* I (1981), σσ. 12-36, λ. *Acheloos*.
- Isler 1996 H.P. Isler, “Der akarnanische Flußgott Acheloos in der Bildkunst”, εις *Akarnanien. Eine Landschaft im antiken Griechenland* (εκδ. P. Bertold, J. Schmidt, C. Wacker), (Μόναχο 1996), σσ. 169-172.
- Jacquemin 1986 A. Jacquemin, *LIMC* III (1986), σσ. 249-259, λ. *Chimaira*.
- Jeffery 1963 L.H. Jeffery, *The Local Scripts of Archaic Greece* (Οξφόρδη 1963).
- Jenkins 1954 G.K. Jenkins, “Greek Coins”, *BMQ* 19 (1954), σσ. 13-16.
- Jenkins 1958 G.K. Jenkins, “A Note on Corinthian Coins in the West”, *ANS Cennt.* 1958 (εκδ. H. Ingholt), σσ. 367-379.
- Jenkins – Lewis 1963 G.K. Jenkins – R.B. Lewis, *Carthaginian Gold and Electrum Coins* (Λονδίνο 1963).
- Jenkins 1968 G.K. Jenkins, “Electrum Coinage at Syracuse”, εις *Essays in Greek Coinage presented to Stanley Robinson* (εκδ. C.M. Kraay – G.K. Jenkins), (Οξφόρδη 1968), σσ. 145-162, πίν. 14-15.
- Jenkins 1970 G.K. Jenkins, *The Coinage of Gela I-II* (Βερολίνο 1970).

- Jenkins 1971 G.K. Jenkins, "Coins of Punic Sicily, Part 1", *SNR* 50 (1971), σσ. 25-78, πίν. 1-24.
- Jenkins 1977 G.K. Jenkins, "Coins of Punic Sicily, Part 3", *SNR* 56 (1977), σσ. 5-65, πίν. 1-22.
- Jenkins 1978 G.K. Jenkins, "Coins of Punic Sicily, Part 4", *SNR* 57 (1978), σσ. 5-68, πίν. 1-24.
- Jenkins 1993 G.K. Jenkins, "Notes on the Mint of Corinth", εις *La monetazione corinzia in Occidente, Atti del IX Convegno Internazionale di Studi Numismatici, Napoli 27-28 Ottobre 1986* (εκδ. A. Stazio – M. Taliercio-Menistieri – R. Vitale), (Ρώμη 1993), σσ. 21-34.
- JdI* *Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts.*
- JHS* *Journal of Hellenic Studies.*
- JIAN* *Journal International d'Archéologie Numismatique.*
- JRS* *Journal of Roman Studies.*
- Kagan 1958 D. Kagan, *Politics and Policy in Corinth, 421-336 B.C.* (Αδημ. διδ. διατριβή, Ohio State University 1958).
- Kagan 1960 D. Kagan, "The Corinthian Diplomacy after the Peace of Nicias", *AJP* 81 (1960), σσ. 291-310.
- Kagan 1969 D. Kagan, *The Outbreak of the Peloponnesian War* (Ithaca, New York 1969).
- Kagan 1974 D. Kagan, *The Archidamian War* (Ithaca, New York 1974).
- Kagan 1990 D. Kagan, *The Fall of the Athenian Empire* (Ithaca, New York 1990²).
- Kagan 1981 D. Kagan, *The Peace of Nicias and the Sicilian Expedition* (Ithaca, New York 1996).
- Kagan 1987 J.H. Kagan, "The Decadrachm Hoard: Chronology and Consequences", εις *Coinage and Administration in the Athenian and Persian Empires. The Ninth Oxford Symposium on Coinage and Monetary History, BAR International Series 343*, (εκδ. I. Carradice), (Οξφόρδη 1987), σσ. 21-28.
- Kagan 2003 D. Kagan, *The Peloponnesian War* (Ithaca New York 2003).
- Kagan 2011 J. Kagan, "Archaic Greek Coins East of the Tigris: Evidence for Circulation?", εις *Proceedings of the XIVth International Numismatic Congress, Glasgow 2009* (εκδ. N. Holmes), (Γλασκώβη 2011), σσ. 230-234, πίν. 1-2.

- Kagan 2013_α J. Kagan, “The Earliest Coinage of Corcyra”, εις *Πρακτικά 1^ο Διεθνούς Συνεδρίου Νομισματική και Οικονομική Ιστορία στην Ήπειρο κατά την Αρχαιότητα, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 3-7 Οκτωβρίου 2007* (εκδ. Κ. Λιάμπη – Κλ. Παπαευαγγέλου-Γκενάκου – Κ. Ζάχος – Α. Ντούζουγλη – Α. Ιακωβίδου), (Αθήνα 2013), σσ. 1-8, πίν. 1.
- Kagan 2013_β J. Kagan, “Epidamnus, Anactorium, and Potidaea: Corinthian-style Pegasi at the Outbreak of the Peloponnesian War”, *AJN* 25 (2013), σσ. 1-9, πίν. 1-2.
- Kanowski 1984 M.G. Kanowski, *Containers of Classical Greece: A Handbook of Classical Shapes* (Νέα Υόρκη 1984).
- Karo 1936 G. Karo, “Archäologische Funde vom Sommer 1935 bis Sommer 1936“, *AA* 51 (1936), στ. 120-121.
- Kent 1952 J.H. Kent, “The Victory Monument of Timoleon at Corinth“, *Hesperia* 21 (1952), σσ. 9-18.
- Kern 1900 O. Kern, *Die Inschriften von Magnesia am Maeander* (Βερολίνο 1900).
- Kilian-Dilmeier 2005 E. Kilian-Dilmeier, *Die Bronzezeitlichen Gräber bei Nidri auf Leukas* (Mainz 2005).
- Kilian-Dilmeier 2008 E. Kilian-Dilmeier, «Βασιλείς της Λευκάδας; W. Dörpfeld και οι ταφικοί τύμβοι του Νυδριού», εις *Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου αφιερωμένο στον Wilhelm Dörpfeld, Λευκάδα 6-11 Αυγούστου 2006*, (εκδ. Χ. Παπαδάτου-Γιαννοπούλου), (Πάτρα 2008), σσ. 151-166.
- Klaffenbach 1931 G. Klaffenbach, “Die Zeit des ätolisch-akarnanischen Bündnisvertrages”, *Klio* 24 (1931), σσ. 223-234.
- Klaffenbach 1954 G. Klaffenbach, *Der römisch-ätolische Bündnisvertrag vom Jahre 212 v. Chr.* (Βερολίνο 1954).
- Klaffenbach 1955 G. Klaffenbach, “Die Zeit des ätolisch-akarnanischen Bündnisvertrages. Δεύτεραι φροντίδες”, *Historia* 4 (1955), σσ. 46-51.
- Klio* *Klio: Beiträge zur alten Geschichte.*
- Koltzsch 1911 C. Koltzsch, *Epirotische Geschichte bis zu Jahre 280 v. Chr.* (Βερολίνο 1911).
- Kolbe 1937 W. Kolbe, Diodors Wert für die Gesichte der Pentekontaëtie, *Hermes* 72 (1937), σσ. 241-269.
- de Köhne 1847 B. de Köhne, “Lettre à monsieur le Prince Théophile Gagarine sur une

- trouvaille de monnaies grecques, faite en Italie”, *MemSoc d’ Arch. Num.* 1847, σσ. 121-144, πίν.8.
- Kossatz-Deissmann 1981 A. Kossatz-Deissmann, *LIMC* I (1981), σσ. 37-200, λ. *Achilleus*.
- Krauskopf 1981 I. Krauskopf, *LIMC* I (1981), σσ. 546-552, λ. *Alkmaion*.
- Krauskopf 1986 I. Krauskopf, *LIMC* III (1986), σσ. 259-269, λ. *Chimaira (in Etruria)*.
- Krauskopf – Dahlinger 1988 I. Krauskopf – S.-C. Dahlinger, *LIMC* IV (1988), σσ. 285-330, λ. *Gorgo, Gorgones*.
- Kraay – Moorey 1968 C.M. Kraay – P.R.S. Moorey, “Two Fifth Century Hoards from the Near East”, *RN* 6 (1968), σσ. 181-235.
- Kraay 1970 C.M. Kraay, “A note on the Carosino and Ionian shore hoards”, *ANSMN* 16 (1970), σσ. 23-30.
- Kraay 1976_α C.M. Kraay, *Archaic and Classical Greek Coins*, (Berkeley - Los Angeles 1976).
- Kraay 1976_β C.M. Kraay, “Timoleon and the Corinthian Coinage in Sicily”, *Actes du 8e Congrès International de Numismatiques 1973* (1976), σσ. 99-105
- Kraay 1977_α C.M. Kraay, “The Asyut Hoard: Some Comments on Chronology”, *NC* 1977, σσ. 189-198.
- Kraay 1977_β C.M. Kraay, “The Earliest Issue of Ambracia”, *NumAntCl* 1977, σσ. 35-52.
- Kraay 1979_α C.M. Kraay, “A Hoard of Corinth and Leukas from N.W. Greece”, *CH* V (1979), σσ. 19-32, πίν. 3-9.
- Kraay 1979_β C.M. Kraay, “The Coinage of Ambracia and the Preliminaries of the Peloponnesian War”, *NumAntCl* 8 (1979), σσ. 37-66.
- Kraay 1984 C.M. Kraay, “Greek Coinage and War”, εις *Ancient Coins of the Graeco-Roman World. The Nickle Numismatic Papers* (εκδ. W. Heckel – R. Sullivan), (Waterloo, Ontario 1984), σσ. 3-18.
- Kroll – Waggoner 1984 J.H. Kroll – N.M. Waggoner, “Dating the Earliest Coins of Athens, Corinth and Aegina”, *AJA* 88 (1984), σσ. 325-340.
- Kroll 1993 J. H. Kroll, *The Athenian Agora. The Greek Coins* 26 (Princeton 1993).
- Kroll 2001 J. H. Kroll, “A Small Find of Silver Bullion from Egypt”, *AJN* 13 (2001), σσ. 1-20.
- Kroll 2011 J. H. Kroll, “The Reminting of Athenian Silver Coinage, 353 B.C.”,

- Hesperia* 80 (2011), σσ. 229-259.
- Kroll 2017 J.H. Kroll, “Striking and restriking on folded flans: evidence from Athens, Cyzicus, (?) Sinope, Elis, Thebes and Aegina, εις *Proceedings of the XVth International Numismatic Congress, Taormina 2015*, (εκδ. Μ. Caccamo-Caltabiano), (Ρώμη – Μεσσήνη 2017), σσ. 378-382.
- Krumeich 1997 R. Krumeich, *Bildnisse griechischer Herrscher und Staatsmänner im 5. Jahrhundert v. Chr.* (Μόναχο 1997).
- Lacroix 1949 L. Lacroix, *Les reproductions de statues sur les monnaies grecques. La statuaire archaïque et classique* (Λιέγη 1949).
- Latacz 1996 J. Latacz, *Der neue Pauly, Enzyklopädie der Antike* 1, (Στουτγάρδη 1996), σ. 512, λ. *Alkmaionis*.
- Lambrinoudakis et al. 1984 W. Lambrinoudakis – P. Bruneau – O. Palagia – M. Doumas – G. Kokkorou-Aleuras – E. Mathiopolou-Tornaritou, *LIMC* II (1984), σσ. 183-327, λ. *Apollon*.
- Landgraf – Schmidt 1996 R. Landgraf – G. Schmidt, “Der Feldzug des Agesilaos im Korinthischen Krieg”, εις *Akarnanien. Eine Landschaft im antiken Griechenland*, (εκδ. P. Berktold – J. Schmidt – C. Wacker), (Μόναχο 1996), σσ. 105-112.
- Lang et al. 2007 F. Lang – E.-L. Schwandner – P. Funke – L. Kolonas – S. Jahns- A. Vött, “Interdisziplinäre Landschaftsforschungen im westgriechischen Akarnanien. Berichte zu den Surveykampagnen 2000-2002 sowie zu den paläobotanischen und paläogeographischen Firshungen auf der Plghiá-Hlabinsel”, *AA* 2007/1, σσ. 95-213.
- Lang 2008 F. Lang, “Die andere Seite – Horizontalstratigraphische Forschungen am östlichen Sund von Leukas”, εις *Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου αφιερωμένο στον Wilhelm Dörpfeld, Λευκάδα 6-11 Αυγούστου 2006*, (εκδ. Χ. Παπαδάτου-Γιαννοπούλου), (Πάτρα 2008), σσ. 227-250.
- Larsen 1936 J.A.O. Larsen, “The Treaty of Peace at the Conclusion of the Second Macedonian War”, *Classical Philology* 31.4 (1936), σσ. 342-348.
- Larson 2001 J. Larson, *Greek Nymphs. Myth, Cult, Lore* (Νέα Υόρκη 2001).
- Leake 1835 W.M. Leake, *Travels in Northern Greece* III (Λονδίνο 1835).
- Lehmann-Hartleben 1923 K. Lehmann-Hartleben, *Die antiken Hafenanlagen des Mittelmeeres, Klio, Beiheft* 14, (Λειψία 1928).
- Lehmann 2001 G. A. Lehmann, *Ansätze zu einer Theorie des grichischen Bundesstaates*

bei Aristoteles und Polybios (Göttingen 2001).

- Lenormant 1866 F. Lenormant, “Vénus armée sur les monnaies de Corinth”, *RN* 11 (1866), σσ. 73-77.
- Lermann-Hanning 1897-1909 Lermann-Hanning, εις *ML* III (Λειψία 1897-1909), στ. 1727-1752, λ. *Pegasos*.
- Leschhorn 2009 W. Leschhorn, *Lexicon der Inschriften auf griechischen Münzen II* (Βιέννη 2009).
- Lévêque 1957 P. Lévêque, *Pyrros* (Παρίσι 1957).
- Leoni 1810 A. Leoni, *Istoria d' Ancona II* (Ancona 1810).
- Liampi 1994 K. Liampi, “Ein Beitrag zur Münzprägung Ainianen”, εις *La Thessalie : Quinze années de recherche archéologiques, 1975-1990 : Bilans et Perspectives, Actes du Colloque International, Lyon 17-22 Avril 1990*, (Αθήνα 1994), σσ. 327-334.
- Liampi 1996 K. Liampi, “Ein neuer Münzfund aus Thyreion”, εις *Akarnanien. Eine Landschaft im antiken Griechenland* (εκδ. P. Berktold – J. Schmidt – C. Wacker), (Μόναχο 1996), σσ. 173-182.
- Liampi 2005_α K. Liampi, *Argilos. A Historical and Numismatic Study*, *KEPMA I*, (Αθήνα 2005).
- Liampi 2005_β K. Liampi, “Iolkos and Pagasai: Two new Thessalian Mints”, *NC* 165 (2005), σσ. 23–41.
- Liampi 2012 K. Liampi, “The Molossian Settlement at the Ioannina Castle – Contribution to the Coin Circulation and History of the Site”, *SNR* 91 (2012), σσ. 5-40.
- Liampi – Papaevangelou-Genakos (υπό έκδ.) K. Liampi – C. Papaevangelou-Genakos, “Symbols and semiology: The case of the akarnanian colts (‘πῶλοι’)”, εις *Πρακτικά 2^{οο} Συνεδρίου, Το Αρχαιολογικό Έργο στη Βορειοδυτική Ελλάδα και τα Νησιά του Ιονίου, Ιωάννινα 2017* (υπό έκδ.).
- Libero Mangieri 2016 G. Libero Mangieri, “Consistenza e ordinamento del medagliere del Museo Archeologico nazionale di Taranto”, *Notiziario PNS* 8 (2016), σσ. 36-45
- LIMC* *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae*.
- Löbbecke 1890 A. Löbbecke, “Münzfund bei Avola”, *ZfN* 17 (1890), σσ. 167-179.
- Lochin 1994 C. Lochin, εις *LIMC* VII (1994), σσ. 214-230 λ. *Pegasos*.

- Lorber 2005 C. Lorber, “A Revised Chronology for the Coinage of Ptolemy I“, *NC* 165 (2005), σσ. 45-64.
- Maas *et al.* 1989 M. Maas – J. McIntosh-Snyder, *Stringed Instruments of Ancient Greece* (Yale University Press 1989).
- MacDonald 1983 B.R. MacDonald, “The Megarian Decree”, *Historia* 32.4 (1983), σσ. 385-410.
- MacDonald 2002 D. MacDonald, “Sicilian and Southern Italian Overstrikes on Pegasoi”, *ΝομΧρον* 21 (2002), σσ. 55-64 (αγγλικά), σσ. 65-71 (ελληνικά).
- MacDonald 2009 D. MacDonald, *Overstruck Greek Coins. Studies in Greek Chronology and Monetary Theory* (Atlanta 2009).
- Magnetto 1997 A. Magnetto, *Gli arbitrate interstatali greci* (Πίζα 1997).
- Malten 1925 L.Malten, “Bellerophonates”, *JdI* 40 (1925), σσ. 121-160.
- Manenti 2013 A.M. Manenti, “Il ripostiglio di Akrai (Palazzolo Acreide) (Tavole XII-XII)”, *AIIN* 59 (2013), σσ. 225-236.
- Marconi 1931 P. Marconi, “Palma Montechiaro (Agrigento) – Sequestro di tesoretto di monete greche e c.d. punico-sicule”, *NSc* 7 (1931), σ. 404.
- v. Marées 1907 W. von Marées, *Karten von Leukas. Beiträge zur Frage Leukas-Ithaka* (Βερολίνο 1907).
- Margaritis 1886 M.Ph. Margaritis, “Médailles Grecques et tessères de plomb de la Collection de M. Phillippe Margaritis», *RN* 1886, σσ. 26-26, πίν. 2-5.
- Marinatos 2001 N. Marinatos, “Medusa on the Temple of Artemis at Corfu”, εις *Archaische griechische Tempel und Altägypten. Internationales Kolloquium am 28. November 1997 am Institut für Ägyptologie der Universität Wien* (εκδ. M. Bietak), (Βιέννη 2001), σσ. 83-88.
- Marcellesi 2010 M.-C. Marcellesi, “Adoption et diffusion de la monnaie de bronze dans le monde égéen: une évolution économique et institutionnelle”, *Studi ellenistici* 24 (2010), σσ. 255-271.
- Martin 1975 D.G. Martin, *Greek Leagues in the Later Second and First Centuries B.C., Vol. I Northern and Central Greece*, (Αδημ. διδ. διατριβή, Princeton University 1975).
- Martin 1985 Th.R. Martin, *Sovereignty and Coinage in Classical Greece* (Princeton 1985).
- Marshall 1905 F.H. Marshall, *The Second Athenian Confederacy* (Cambridge 1905).

- Mastelloni 1987 M.A. Mastelloni, “Rinvenimenti monetali a Reggio Calabria”, εις *Studi per Laura Breglia, BdN Suppl.* 4/1 (1987) (εκδ. T. Caruso), σσ. 79-104.
- May 1939 J.M.F. May, *The Coinage of Damastion and the Lesser Coinages of the Illyro-Paeonian Region* (Λονδίνο 1939).
- MEFR *Mélanges d’archéologie et d’histoire de l’École française de Rome.*
- Meiggs – D. Lewis 1969 E.R. Meiggs – D. Lewis, *A Selection of Greek Historical Inscriptions to the End of the Fifth Century B.C.* (Oxford, New York 1969).
- Melfi 2016 M. Melfi, “Damophon of Messene in the Ionian coast of Greece. Making, re-making, and updating cult statues in the second century BC”, εις *Hellenistic Sanctuaries: Between Greece and Rome* (εκδ. M. Melfi – O. Bobou), (Οξφόρδη 2016), σσ. 82-105.
- Melville Jones 1986 J. Melville Jones, *A Dictionary of Ancient Greek Coins* (Λονδίνο 1986).
- Melville Jones 1990 J. Melville Jones, *A Dictionary of Ancient Roman Coins* (Λονδίνο 1990).
- Meta 2015 A. Meta, *Le Monnayage en argent de Dyrrachion : 375-60/55 av. J.C.* (Αθήνα 2015).
- MemSoc d’ Arch. Num. *Mémoires de la Société d’ Archaeologie et de Numismatique de St. Petersbourg.*
- MH *Museum Helveticum.*
- Mildenberg 1973 L. Mildenberg, Nergal in Tarsos. Ein numismatischer Beitrag, εις *Zur griechischer Kunst, Festschrift für H. Bloesch zum 60 Geburtstag (Antike Kunst Beiheft 9)* (εκδ. H.P. Isler and G. Seiterle), (Βασιλεία 1973), σσ. 78-80.
- Miller 1988 S.G. Miller, “The Theorodokoi of the Nemean Games”, *Hesperia* 57/2 (1988), σσ. 147-163.
- ML W.H. Roscher *et alii*, *Ausführliches Lexikon des griechischen und römischen Mythologie* I-VI (4 Supplements), (Λειψία 1884-1937).
- Morris 2001 S. Morris, “The Towers of Ancient Leukas: Results of a Topographic Survey, 1991-1992”, *Hesperia* 70 (2001), σσ. 285-347.
- Mørkholm 1980 O. Mørkholm, “Cyrene and Ptolemy I: Some numismatic comments”, *Chiron* 10 (1980), σσ. 145-159.
- Mørkholm 1983 O. Mørkholm, “The life of obverse dies in the Hellenistic period”, εις *Studies in Numismatic Method Presented to Philip Grierson* (εκδ. C.N.L. Brooke – B.H.I. Stewart – J.G. Pollard – T.R. Volk), (Cambridge 1983),

- σσ. 11-21.
- Morrison 1996 J.S. Morrison, *Greek and Roman Oared Warships 399-30 BC* (with contribution by J.F. Coates) (Οξφόρδη 1996).
- Murray 1982 W. Murray, *The Coastal Sites of Western Acarnanian: A Topographical – Historical Survey*, (Αδημ. διδ. διατριβή, Pennsylvania 1982).
- Murray 1988 W. Murray, “The Ancient Harbour Mole at Leukas, Greece”, εις *Proceedings of the First International Symposium “Cities on the Sea-Pasta and Present”, 22-29 September 1986, Haifa, Archaeology of Coastal Changes, BAR 404* (1988), σσ. 101-118.
- NC *Numismatic Chronicle*.
- NCirc *Numismatic Circular*, Spinx.
- Nicolet-Pierre 2009_α H. Nicolet-Pierre, “Monnaies d’argent d’époque hellénistique en Sicile sud-orientale. Le trésor de Mégara Hyblaea 1966 (IGCH 2180)”, *MEFR* 121/1 (2009), σσ. 21-81.
- Nicolet-Pierre 2009_β H. Nicolet-Pierre, “A propos du monnayage archaïque de Corcyre”, *SNR* 88 (2009), σσ. 103-116.
- Negris 1904 P. Negris, “Vestiges antiques submerges”, *AM* 29 (1904), σσ. 340-363.
- NNM *Numismatic Notes and Monographs (ANS)*.
- Noe 1937 S.P. Noe, A Bibliography of Greek Coin Hoards, *NNM* 78 (Νέα Υόρκη 1937²).
- Noe 1949 S.P. Noe, “Hoard Evidence and its Importance”, εις *Commemorative Studies in Honor of Theodore Leslie Shear (Hesperia, Suppl. 8)*, σσ. 235-242.
- Notiziario PNS *Notiziario Portale Numismatico dello Stato*.
- NSc *Notizie degli scavi di Antichità*.
- NumAntCl *Numismatica e antichità classiche: Quaderni ticinesi*.
- Nurpetlian 2018 J. Nurpetlian. “Brockage Coins”, *NC* 178 (2018), σσ. 225-245, πίν. 19-20.
- NZ *Numismatische Zeitschrift*.
- Oberhummer 1882 E. Oberhummer, *Die Phönikier in Akarnanien* (Μόναχο 1882).
- Oberhummer 1887 E. Oberhummer, *Akarnanien, Ambrakia, Amphilochien, Leukas im Altertum* (Μόναχο 1887).
- Olson 2012 S.D. Olson, *The “Homeric Hymn to Aphrodite” and Related Texts. Text, Translation and Commentary* (Βερολίνο 2012).

- Oost 1954 S. I. Oost, *Roman Policy in Epirus and Acarnania in the Age of the Roman Conquest of Greece* (Dallas 1954).
- Oost 1972 S. I. Oost, “Cypselus the Bacchiad”, *CP* 67 (1972), σσ. 10-30.
- Ormerod 1924 H.A. Ormerod, *Piracy in the Ancient World. An Essay in Mediterranean History* (Λονδίνο 1924).
- Papaevangelou-Genakos 2009 Cl. Papaevangelou-Genakos, εις *LIMC Suppl.* (2009), λ. *Karanos*.
- Papaevangelou-Genakos 2017 Cl. Papaevangelou-Genakos, “The Depictions of Jewellery on Coins”, εις *Νόμισμα / Κόσμημα. Χρήσεις – Διαδράσεις – Συμβολισμοί από την αρχαιότητα έως σήμερα. Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου, Τος, 26-28 Ιουνίου 2009, KERMA IV* (εκδ. Κ. Λιάμπη, Κλ. Παπαευαγγέλου-Γκενάκου, Δ. Πλάντζος), (Αθήνα 2017), σσ. 79-101, πίν. 29-32.
- Papageorgiadou 1992 Ch. Papageorgiadou, εις *LIMC VI* (1992), λ. *Leukas I*.
- Partsch 1889 J. Partsch, *Die Insel Leukas. Eine geographische Monographie* (Gotha 1889).
- Peppermüller 1961 R. Peppermüller, *Die Bellerophontessage, ihre Herkunft und Geschichte*, (Αδημ. διδ. διατριβή, Tübingen 1961).
- Perlman 1964 S. Perlman, “The Causes and the Outbreak of the Corinthian War”, *CQ* 14 (1964), σσ. 64-81.
- Perlman 2000 P. Perlman, *City and Sanctuary in Ancient Greece. The Theorodokia in the Peloponnese, Hypomnemata* 121 (Göttingen 2000).
- Peter 1884-1890 R. Peter, εις *ML I* (Λειψία 1884-1890), στ. 2253-2298, λ. *Hercules*.
- Pflug 1988 H. Pflug, “Korinthische Helme”, εις *Antike Helme. Sammlung Lipperheide und andere Bestände des Antikenmuseums Berlin* (εκδ. A. Bottini – M. Egg – F.-W. von Hase – H. Pflug – U. Schaaff – P. Schauer – G. Waurick), (Mainz 1988), σσ. 65-136.
- Philippson – Kirsten 1956 A. Philippson – E. Kirsten, *Die griechischen Landschaften II.Π* (Φρανκφούρτη 1956).
- Phoenix* *Phoenix. The Classical Association of Canada.*
- Picard 1984 O. Picard, “L’antre corycien”, *BCH Suppl.* 9 (1984), σσ. 281-306
- Piccirilli 1973 L. Piccirilli, *Gli arbitrate interstatali Greci. I. Dalle origini al 338 a.C.* (Πίζα 1973).
- Pietragnoli 2010 L. Pietragnoli, “I probouloi nel pensiero politico e nella pratica

- istituzionale”, εις *Lo spazio ionico e le comunità della Grecia nord-occidentale. Territorio, società, istituzioni, Atti del Convegno Internazionale, Venezia, 7-9 gennaio 2010* (εκδ. Cl. Antonetti), (Πίζα 2010), σσ. 245-256.
- Pirenne-Delforge 1994 V. Pirenne-Delforge, *L’Aphrodite grecque*, *KERNOS 4 Suppl.*, (Αθήνα – Λιέγη 1994).
- Platner 1929 S.B. Platner, *A Topographical Dictionary of Ancient Rome* (Λονδίνο 1929).
- Pliakou 2001 G. Pliakou, “Leukas in the Roman period”, εις *Foundation and Destruction. Nikopolis and Northwestern Greece. The Archaeological Evidence for the City Destructions, the Foundations of Nikopolis and the Synoecism, Monograph of the Danish Institute at Athens 3* (εκδ. J. Isager), (Αθήνα 2001), σσ. 147-161.
- Pouqueville 1826 F.C.H.L. Pouqueville, *Voyage de la Grèce IV* (Παρίσι 1826).
- Pozzi 1958-1959 E. Pozzi, “Gruzzolo di monete greche del Museo Nazionale di Napoli”, *AJN 5-6* (1958-1959), σσ. 91-124.
- Pozzi 1962-1964 E. Pozzi, “Ripostigli di monete a Paestum”, *AJN 9-11* (1962-64), σσ. 75-160.
- Pozzi-Paolini 1974 E. Pozzi-Paolini, “Per lo studio della circolazione in età greca nel territorio dell’odierna Calabria”, *PP 29* (1974), σ. 40-69.
- Pozzi-Paolini 1979 E. Pozzi-Paolini, “La moneta a Locri”, εις *Le tavole di Locri, Atti del colloquio sugli aspetti politici, economici, culturali e linguistici dei testi dell’archivio locrese, Napoli 26-27 aprile 1977* (εκδ. D. Mousti), (Ρώμη 1979), σσ. 129-195.
- PP* *La parola del passato.*
- Preka – Gjongecaj 2007 K. Preka – S. Gjongecaj, “Le trésor de Corfou, 1997”, εις *Liber amicorum Tony Hackens, Numismatica Lovaniensia 20* (εκδ. G. Moucharte et al.), (Louvain-la-Neuve 2007), σσ. 365-378.
- Price 1967 M.J. Price, “Coins from Some Deposits in the South Stoa at Corinth”, *Hesperia 36* (1967), σσ. 348-388.
- Price 1968 M.J. Price, “Early Greek Bronze Coinage”, *Essays in Greek Coinage Presented to Stanley Robinson*, (Οξφόρδη 1968), σσ. 90-104.
- Price – Waggoner M. Price – N. Waggoner, *Archaic Greek Coinage. The Asyut Hoard*

- 1975 (Λονδίνο 1975).
- Price 1979 M.J. Price, “The Function of Greek Bronze Coinage”, *AJN* 25 (1979), σσ. 351-358
- Price 1991 M.J. Price, *The Coinage in the Name of Alexander the Great and Philip Arrhidaeus I-II* (Ζυρίχη – Λονδίνο 1991).
- Procopio 1953 G. Procopio “Tesoretto monetale di Vito Superiore (Reggio Cal.), *Rendiconti dell’ Accademia di Archeologia, Lettere e Belle Arti* 1953, σσ. 39-63, πίν. 1-3.
- Procopio 1955_α G. Procopio, “Il riordinamento del Medagliere del Museo Nazionale di Reggio Calabria”, *AJN* 2 (1955), σσ. 166-171.
- Procopio 1955_β G. Procopio, “Il medagliere della collezione Capialdi a Vibo Valentia”, *AJN* 2 (1955), σσ. 172-181.
- Psoma 1996 S. Psoma, “Monnaies à la legend TRIH” εις *Studies in Greek Numismatics in memory of Martin Jessop Price* (εκδ. R. Ashton – S. Hunter), σσ. 97-110.
- Psoma 1998 S. Psoma, “Le nombre de chalques dans l’obole dans le monde grec”, *RN* 153 (1998), σσ. 19-29.
- Psoma 2007 S. Psoma, “Le monnayage fédéral acarnanien de l’époque classique”, *KLIO* 89 (2007), σσ. 7-23.
- Psoma 2012 S. Psoma, “Obols, Drachms, and Staters of Bronze during the Hellenistic Period:”, *AJN* 24.2 (2012), σσ. 11-19.
- Puglisi 2000 M. Puglisi, Monetazione corinzia: le frazioni argentee, εις *XII. Internationaler Numismatischer Kongress Berlin 1997, Akten I* (εκδ. B. Kluge – B. Weisser), (Βερολίνο 2000), σσ. 203-211.
- Puglisi 2009 M. Puglisi, *La Sicilia dal Donisio I a Sesto Pompeo: circolazione e funzione della moneta* (Messina 2009).
- Puglisi 2011 M. Puglisi, “Coin Circulation Data as a Source for Quantifying Monetary Supplies”, εις *Quantifying monetary supplies in Greco-Roman times, Pragmateiai 19* (εκδ. F. de Callatay), (Bari 2011), σσ. 181-197.
- Quagliati 1930 Q. Quagliati, “Quattro tesoretti di monete greche rinvenuti a Carosino, Monacizzo, Mottila, Fracavilla Fontana”, *AMIN* 6 (1930), σσ. 3-98, πίν. 1-5.
- Quagliati 1932 Q. Quagliati, “Tesoretto arcaico di Torchiarolo”, *AMIN* 7 (1932), σσ. 3-

13.

- Rapp 1884-1890 A. Rapp, εις *ML I* (Λειψία 1884-1890), στ. 757-774, λ. *Bellerephon*.
- Ravel 1926 O. Ravel, “Notes on some rare and unpublished “Pegasi” of my collection” *NC* 6 (1926), σσ. 305-321.
- Ravel 1928 O. Ravel, *The “Colts” of Ambracia*, *NNM* 37, (Νέα Υόρκη 1928).
- Ravel 1932 O. Ravel, *Corinthian Hoards (Corinth and Arta)*, *NNM* 52, (Νέα Υόρκη 1932).
- Ravel 1936_α O.E. Ravel, “Ritrovamento di Pegasi”, *Numismatica* 11 (1936), σσ. 1-7.
- Ravel 1936_β O. Ravel, *Les “Poulains” de Corinthe. Monographie des statères corinthiens (de 650 à 415 av. J.-C.) I* (Βασιλεία 1936).
- Ravel 1938 O. Ravel, “Corinthian hoard from Chiliomodi”, εις *TINC, London June 30-July 3, 1936*, (Λονδίνο 1938), σσ. 98-108.
- Ravel 1948 O. Ravel, *Les “Poulains” de Corinthe. Monographie des statères corinthiens (de 414 à 300 av. J.-C.) II* (Λονδίνο 1948).
- RBN* *Revue Belge Numismatique et de Sigillographie.*
- RE* *Pauly-Wissowa, Realencyclopädie dre classischen Altertumswissenschaft.*
- REG* *Revue des études grecques.*
- RevPhil* *Revue Philologique.*
- Rhodes – Osborne 2003 P.J. Rhodes – R. Osborne, *Greek Historical Inscriptions 404-323 BC* (Νέα Υόρκη 2003).
- Richardson 1992 L. Richardson Jr., *A New Topographical Dictionary of Ancient Rome* (Βαλτιμόρη – Λονδίνο 1992).
- Le Rider 1977 G. Le Rider, *Le monnayage d’argent et d’or de Philippe II frappé en Macédoine de 359 à 294* (Παρίσι 1977).
- Riemann 1879 O. Riemann, *Recherches archéologiques sur les îles ioniennes I* (Παρίσι 1879).
- Rigsby 1996 K.J. Rigsby, *Asyilia. Territorial Inviolability in the Hellenistic World* (California 1996).
- RIN* *Rivista italiana di numismatica e scienze affini.*
- Ritter 2001 S. Ritter, “Athena in Archaic Corinth: the Creations of an Iconography”, εις *Athena in the Classical World* (εκδ. S. Deacay – A. Villing), (Βοστώνη 2001), σσ. 143-162.
- Ritter 2002 S. Ritter, *Bildkontakte. Götter und Heroen in der Bildsprache griechischer*

Münzen des 4. Jahrhunderts v. Chr. (Βερολίνο 2002).

- Ritti 1981 T. Ritti, *Iscrizioni e rilievi greci nel Museo Maffeiano di Verona* (Ρώμη 1981).
- RN *Revue Numismatique.*
- Robinson 1950 E.S.G. Robinson, “A ‘Silversmith’s Hoard’ from Mesopotamia”, *Iraq* 12 (1950), σσ. 44-51.
- Robinson 2011 B.A. Robinson, *Histories of Peirene: a Corinthian Fountain in Three Millennia, Ancient Art and Architecture in Context* 2, (Princeton 2011).
- Roller 1994 L.E. Roller, “Attis on Greek Votive Monuments. Greek God or Phrygian?”, *Hesperia* 63.2 (1994), σσ. 245-262, πίν. 55-56.
- RPC *Roman Provincial Coinage.*
- RPC I *Roman Provincial Coinage I. From the death of Caesar to the death of Vitellius (44 BC- AD 69)*, (εκδ. A. Burnett – M. Amandry – P.P. Ripollès), (Λονδίνο- Παρίσι 1992).
- RSN / SNR *Revue Suisse de numismatique / Schweizerische Numismatische Rundschau.*
- Rutter 2001 N.K. Rutter, *Historia Numorum. Italy* (Λονδίνο 2001).
- Salinas 1888 A. Salinas, “Ripostiglio siciliano di 101 pezzi di moneta antica di argento”, *NSc* 1888, σσ. 295-312, πίν. 16-19.
- Salinas 1897 A. Salinas, “Palazzolo Acreide. Scoperta di un tesoretto di monete antiche di argento”, *NSc* 1897, σσ. 436-437.
- Salmon 1984 J.B. Salmon, *Wealthy Corinth* (Οξφόρδη 1984).
- Sánchez – Castro 2015 F.L. Sánchez – D.G. Castro, The Gaza 1960s Hoard: Assemblage of Archaic Greek Coins, *AJN* 27 (2015), σσ. 1-8, πίν. 1-5.
- Schefold – Jung 1988 K. Schefold – F. Jung, *Die Urkonige, Perseus, Bellerophon, Herakles und Theseus in der klassischen und hellenistischen Kunst* (Μόναχο 1988).
- Shibley 2011 D.G.J. Shibley, *Pseudo-Skylax’s Periplus. The Circumnavigation of the Inhabited World* (Exeter 2011).
- Schlumberger 1953 D. Schlumberger, “L’argent grec dans l’empire Achéménide”, εις *Trésors monétaires d’Afghanistan* (εκδ. R. Curie – D. Schlumberger), (Παρίσι 1953), σσ. 5-64.
- Schmid – Schweighart 1996 J. Schmid – B. Schweighart, “Akarnanien unter römischen Einfluß”, εις *Akarnanien. Eine Landschaft im antiken Griechenland* (εκδ. P. Berktold – J. Schmidt – C. Wacker), (Μόναχο 1996), σσ. 133-144.

- Schmitt 1966 M.L. Schmitt, “Bellerophon and the Chimaera in Archaic Greek Art”, *AJA* 70 (1966), σσ. 341-347.
- Schmitt 1969 H.H. Schmitt, *Die Staatverträge des Altertums III: Die Verträge der griechisch-römischen Welt von 338-200 v. Chr.* (Μόναχο 1969).
- Schoch – Wacker 1996 M. Schoch – Ch. Wacker, “Die Teilung Akarnaniens”, εις *Akarnanien. Eine Landschaft im antiken Griechenland* (εκδ. P. Bertold – J. Schmidt – C. Wacker), (Μόναχο 1996), σσ. 125-128.
- Schoch 1996 M. Schoch, “Die Einrichtung des zweitens Akarnanischen Bundes”, εις *Akarnanien. Eine Landschaft im antiken Griechenland* (εκδ. P. Bertold – J. Schmidt – C. Wacker), (Μόναχο 1996), σσ. 129-131.
- Schoch 1997 M. Schoch, *Beiträge zur Topographie Akarnaniens in klassischer und hellenistischer Zeit* (Würzburg 1997).
- Scholten 2000 J.B. Scholten, *The Politics of Plunder. Aetolian and their Koinon in the Early Hellenistic Era 279-217 B.C.* (California 2000).
- Schwahn 1931 W. Schwahn, *RE* IVA. 7 (Στουτγάρδη 1931), στ. 1171-1266, λ. *Sympoliteia*.
- Schwandner 2008 E.-L. Schwandner, “Nerikos und die akarnanische Peraia der Leukadier”, εις *Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου αφιερωμένο στον Wilhelm Dörpfeld, Λευκάδα 6-11 Αυγούστου 2006* (εκδ. X. Παπαδάτου-Γιαννοπούλου), (Πάτρα 2008), σσ. 407-418.
- Schwandner 2016 E.-L. Schwandner, «Η επίθεση και απόβαση του Αθηναίου Ναυάρχου Ασωπίου το 429 π.Χ. στην Νήρικο. Διερεύνηση του σημείου της επιχειρήσεως», εις *Πρακτικά Συνεδρίου Νήρικός- Λευκάς- Κάστρο: Η μακροβιότερη πρωτεύουσα της Λευκάδας, 3-4 Αυγούστου 2010 Λευκάδα, Πνευματικό κέντρο Δήμου Λευκάδος, Γιορτές Λόγου και Τέχνης* (εκδ. X. Παπαδάτου-Γιαννοπούλου), (Λευκάδα 2016), σσ. 113-117.
- Sculco 1905 N. Sculco, *Ricordi sugli avanzi di Crotona* (Κρότων 1905).
- Seager 1994 R. Seager, “The Corinthian War”, *CAH* VI, (Cambridge 2006⁵), σσ. 97-119.
- SEG* *Supplementum Epigraphicum Graecum.*
- Siciliano 1987 A. Siciliano, “Valesio: ripostiglio monetale del III sec. A.C.”, εις *Studi per Laura Breglia, BdN Suppl.* 4/1 (1987) (εκδ. T. Caruso), σσ. 193-202.
- Siegmann 1968 E. Siegmann, “Χίμαιρα, Hesiod Theog. 319”, *Hermes* 96 (1968), σσ. 757-

- 757.
- Simpson 1949 R.H. Simpson, “Antigonous the One-Eyed and the Greeks”, *Historia* 8.4 (1959), σσ. 385-409.
- Smith 1919 K.K. Smith, “Greek Inscriptions from Corinth II”, *AJA* 23 (1919), σσ. 331-393.
- Smith 2004 D.R. Smith, “New Evidence for the Identification of Aphrodite on Staters of Corinth”, *NC* 165 (2004), σσ. 41-44.
- SNR/RSN *Schwizerische Numismatische Rundschau/ Revue Suisse de numismatique.*
- Stavropolou-Gatsi 2013 M. Stavropolou-Gatsi, «Νεώτερα Μυκηναϊκά δεδομένα Ακαρνανίας και Λευκάδας», εις *Akarnanien Forschungen I. Interdisziplinäre Forschungen in Akarnanien* (εκδ. Fr. Lang – P. Funke – L. Kolonas – E.-L. Schwandner – D. Maschek), (Βόννη 2013), σσ. 257-270.
- Steuding H. Steuding, εις *ML* II. 2 (Λειψία 1894-1897), στ. 2074-2139, λ. *Localpersonifikationen, Ortsgottheiten.*
- 1894-1897
- Stoll 1884-1890_α H.W. Stoll, εις *ML* I (Λειψία 1884-1890), στ. 6-9, λ. *Acheloos.*
- Stoll 1884-1890_β H.W. Stoll, εις *ML* I (Λειψία 1884-1890), στ. 1695-1727, λ. *Gorgones/ Gorgo.*
- Strauch 1996 D. Strauch, *Römische Politik und Griechische Tradition. Die Umgestaltung Nordwest-Griechenlands unter römischer Herrschaft* (Μόναχο 1996).
- Strauch 1999 D. Strauch, Der Neue Pauly. Enzyklopädie der Antiken Altertum Band 7, (Στουτγάρδη 1999), λ. *Leukas* (101-103).
- Souyouzoglou-Haywood 1999 C. Souyouzoglou-Haywood, *The Ionian Islands in the Bronze Age and Early Iron Age, 3000-800 B.C.* (Liverpool 1999).
- Souza 1999 P. de Souza, *Piracy in the Graeco-Roman World.* (Cambridge 1999).
- Stazio 1965-1967 A. Stazio, “Contributo allo studio della prima fase della monetazione di Heraclea Lucaniae”, *AJIN* 12-14 (1965-67), σσ. 31-84.
- Stoll 1884-1890b H.W. Stoll, εις *ML* I (Λειψία 1884-1890), στ. 1695-1727, λ. *Gorgones/ Gorgo.*
- Svoronos 1914 J.N. Svoronos, “Stylide, ancras hierai, aphlasta, stoloi, ackrostolia, embola, proembola et totems marins”, *JIAN* 16 (1914), σσ. 81-152.
- Swoboda 1910 H. Swoboda, Zur Gesichte von Akarnanien, *KLIO* 10 (1910), σσ. 397-405.
- Swoboda 1911 H. Swoboda, “Studien zu den griechischen Bünden”, *KLIO* 11 (1911), σσ.

450-463.

- Talbert 1971 R.J.A. Talbert, “Corinthian Silver and the Sicilian Economy, c. 340 to c. 290 B.C.”, *NC* 11 (1971), σσ. 53-66, πίν. 8.
- Talbert 1974 R.J.A. Talbert, *Timoleon and the Revival of Greek Sicily, 314-317 B.C.* (Cambridge – New York 1974).
- Talbert 2010 R.J.A. Talbert, *Rome’s World: The Peutinger Map Reconsidered* (Cambridge 2010).
- Talierco Mensitieri – Spagnoli 1993 M. Talierco Mensitieri – E. Spagnoli, “Presenza monetale di Corinto e colonie in Sicilia e in Magna Grecia nel IV e III sec. A.C.”, εις *La monetazione corinzia in Occidente, Atti del IX Convegno Internazionale di Studi Numismatici, Napoli 27-28 Ottobre 1986* (εκδ. A. Stazio – M. Taliercio-Menistieri – R. Vitale), (Ρώμη 1993), σσ. 87-293.
- Texier 1934 R. Texier, “Aphrodite Ainéias à Leucade”, *RevPhil* 60 (1934), σσ. 159-164.
- Themelis 1993 P. Themelis, “Damophon von Messene – sein Werk im Lichte der neuen Ausgrabungen”, *Antike Kunst* 36 (1993), σσ. 24-40, πίν. 3-9.
- Themelis 1994 P. Themelis, “Damophon of Messene: New Evidence”, εις *Archaeology in the Peloponnese: New Excavations and Research* (εκδ. K. Sheedy), (Οξφόρδη 1994), σσ. 1-37.
- Themelis 1996 P. Themelis, “Damophon”, εις *Personal Styles in Greek Sculpture* (εκδ. O. Palagia – J.J. Pollitt), (Cambridge 1996), σσ. 154-185.
- Thompson 1961 M. Thompson, *The New Style Silver Coinage of Athens I-II* (Νέα Υόρκη 1961).
- TINC* *Transactions of the International Numismatic Congress.*
- Tod 1933 M.N. Tod, *A Selection of Greek Historical Inscriptions to the End of the Fifth Century B.C.* (Οξφόρδη 1933).
- Tod 1945 M.N. Tod, “Epigraphical Notes on Greek Coinage”, *NC* 5 (1945), σσ. 108-116.
- Tod 1946 M.N. Tod, “Epigraphical Notes on Greek Coinage”, *NC* 6 (1946), σσ. 47-62.
- Tod 1968 M.N. Tod, *A Selection of Greek Historical Inscriptions. From 403 to 323 B.C.* (Οξφόρδη 1968).
- Travaglini 1976-1977 A. Travaglini, “Tesoretto da Masseria Muro”, *AIIN* 23-24 (1976-1977),

- σσ. 51-59.
- Travaglini 1982 A. Travaglini, *Inventiario dei rinvenimenti monetali del Salento. Problemi di circolazione* (Ρώμη 1982).
- Troxell 1982 H.A. Troxell, *The Coinage of the Lycian League*, *NNM* 162, (Νέα Υόρκη 1982).
- Tselekas – Papageorgiadou-Banis P. Tselekas – C. Papageorgiadou-Banis, “Countermarks on the hellenistic coinages of Cyclades”, εις *ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ 53. Sailing in the Aegean. Reading on the economy and trade route* (εκδ. C. Papageorgiadou-Banis – A. Giannikouri), (Αθήνα 2008), σσ. 157-187.
- Tudeer 1913 L.O.Th. Tudeer, *Die tetradrachmeprägungen von Syrakus in der Periode der signierenden Künstler*, *ZfN* 30 (Βερολίνο 1913).
- Türk 1937 G. Türk, εις *RE* XIX. 1 (Στουτγάρδη 1937), στ. 56-62, λ. *Pegasos*.
- Tusa Cutroni 1956 A. Tusa Cutroni, “Il Medagliere del Museo Nazionale di Palermo”, *AIIN* 3 (1956), σσ. 203-212.
- Tusa Cutroni 1958-1959 A. Tusa Cutroni, “Ripostigli monetali del Museo Nazionale di Palermo”, *AIIN* 5-6 (1958-1959), σσ. 167-194.
- Tusa Cutroni 1987 A. Tusa Cutroni, “Nuove considerazioni sul problema della circolazione dei pegasi in Sicilia”, εις *Studi per Laura Breglia, BdN Suppl.* 4/1 (1987) (εκδ. T. Caruso), σσ. 69-78.
- Tusa Cutroni 1990 A. Tusa Cutroni, “Monete macedoni ed ellenistiche nei ripostigli siciliani”, *AIIN* 37 (1990), σσ. 49-80,
- Tzouvara-Souli 2001 Chr. Tzouvara-Souli, *The Cults of Apollo in Northwestern Greece*, εις *Foundation and Destruction. Nikopolis and Northwestern Greece. The Archaeological Evidence for the City Destructions, the Foundations of Nikopolis and the Synoecism, Monograph of the Danish Institute at Athens* 3 (εκδ. J. Isager), (Αθήνα 2001), σσ. 233-256.
- Ujes 1995 D. Ujes, “A. numismatic contribution to the study of activities in the “Corinthian commercial zone” in the Eastern Adriatic, εις *Silver Workshops and Mints*, National Museum in Belgrade 1994, (Βελιγράδι 1995), σσ. 45-52.
- Ujes 1997 D. Ujes, “Tétradrachmes de Damastion et de Daparrria et statères du type corinthien du trésor monétaire de Risan (IGCH 391), conservés au Musée National de Belgrade”, *Numizmatičar* 20 (1997), σσ. 7-18.

- Ujes 1999 D. Ujes, “Le trésor monétaire de Risan (*IGCH* 391) – une contribution à l’étude de l’histoire économique de l’Illyrie du sud”, εις *L’Illyrie méridionale et l’Épire dans l’Antiquité* III (εκδ. P. Cabanes), *Actes du IIIe Colloque international de Chantilly (16-19 Octobre 1996)*, (Παρίσι 1999), σσ. 107-114.
- Ujes 2002 D. Ujes, “Recherche sur la localisation de Damastion et ses mines”, *RN* 158 (2002), σσ. 103-129.
- Ujes 2011 D. Ujes, “Ancient Greek Coin Finds from Risan”, εις *L’Illyrie méridionale et l’Épire dans l’Antiquité* V (εκδ. J.-L. Lamboley – M.P. Castiglioni), *Actes du Ve Colloque international de Grenoble (10-12 octobre 2008)*, (Παρίσι 2011), σσ. 115-132.
- Ujes Morgan 2011 D. Ujes Morgan, “The Pattern of Findspots of Coins of Damastion – the Clue to Its Location”, εις *Proceedings of the XIVth International Numismatic Congress, Glasgow 2009* (εκδ. N. Holmes), (Γλασκώβη 2011), σσ. 487-496.
- Vallet – Villard 1958 G. Vallet – F. Villard, Le repeuplement du site de Mégara Hyblaea à l’époque de Timoléon, εις *Kokalos* 4 (1958), σσ. 100-106.
- Varoucha-Christodouloupoulou 1962 I. Varoucha-Christodouloupoulou, “Acquisitions du Musée Numismatique d’Athènes”, *BCH* 82 (1962), σσ. 417-429.
- Villard 1951 F. Villards, “Mégara Hyblaea : 1. Les Fouilles de 1949”, *MEFR* 63 (1951), σσ. 7-52.
- Villaronga 2000 L. Villaronga, *Les monedes de plata d’Empòrion, Rhode i les seves imitacions. De principi del segle III aC fins a l’arribada dels romans, el 218 aC* (Βαρκελώνη 2000).
- Vlasto 1926 M.P. Vlasto, “Alexander, Son of Neoptolemos, of Epirus”, *NC* 6 (1926), σσ. 154-231.
- Vött *et al.* 2006 A. Vött – H. Brückner – S. Brockmüller – M. May – I. Fountoulis – K. Gaki-Papanastassiou – R. Herd – F. Lang – H. Maroukian – D. Papanastassiou – D. Sakellariou, “Tsunami impacts on the Lefkada coastal zone during the past millennia and their palaeogeographical implications”, εις *Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου αφιερωμένο στον Wilhelm Dörpfeld, Λευκάδα 6-11 Αυγούστου 2006*, (εκδ. X. Παπαδάτου-Γιαννοπούλου), (Πάτρα 2008), σσ. 419-438.

- Vött *et al.* 2009 A. Vött – H. Brückner – S. Brockmüller – M. Handl – S.M. May – K. Gaki-Papanastassiou – R. Herd – F. Lang – H. Maroukian – O. Nelle – D. Papanastassiou, “Traces of Holocene tsunamis across the Sound of Lefkada, NW Greece”, *Global and Planetary Change* 66 (2009), σσ. 112–128.
- Wacker 1999 Ch. Wacker, *Palairos. Eine historische Landeskunde den Halbinsel Plagia in Akarnanien* (Μόναχο 1999).
- Walbank 1940 F.W. Walbank, *Philip V of Macedon* (Cambridge 1940).
- Walbank 1957 F.W. Walbank, A Historical Commentary on Polybios (Οξφόρδη 1957).
- Walbank 1996 F.W. Walbank, “Akarnanien in Polybios’ Geschichtswerk”, εις *Akarnanien. Eine Landschaft im antiken Griechenland* (Oberhummer Gesellschaft), (Μόναχο 1996), σσ. 215-222.
- Walbank 2006 F.W. Walbank, “Macedonia and the Greek Leagues”, *CAH* VII.1, (Cambridge 2006⁹), σσ. 446–481.
- Walcher de Molthein 1895 L. Walcher de Molthein, *Catalogue de la collection de médailles grecques de M. le Chevalier Léopold Walcher de Molthein* (Παρίσι 1895).
- Walsh 1996 J.J. Walsh, “Flamininus and the Propaganda of Liberation”, *Historia* 45/3 (1996), σσ. 344-363.
- Warren 1968 J. Warren, “The Trihemidrachms of Corinth” εις *Essays in Greek Coinage presented to Stanley Robinson* (εκδ. C.M. Kraay – G.K. Jenkins), (Οξφόρδη 1968), σσ. 125-144, πίν. 13.
- Warren 1985 J.A.W. Warren, “The Autonomous Bronze coinage of Sicyon, Part 3”, *NC* 145 (1985), σσ. 45-66.
- Warren 2000 J.A.W. Warren, “The silver coins of Sikyon in Leiden: analysis and some comments on the coinage”, εις *Pour Denyse. Divertissements Numismatiques* (εκδ. S.M. Hurter – C. Arnold-Biucchi), (Βέρνη 2000), σσ. 201-213.
- Welz 1959 K. Welz, “Die Tauben der Aphrodite”, *GNS* 9 (1959), σ. 33-37.
- Westermarck - Jenkins 1980 U. Westermarck – K. Jenkins, *The Coinage of Camarina* (Λονδίνο 1980).
- Westlake 1994 H.D. Westlake, “Dion and Tmoleon”, *CAH* VI (Cambridge 1994²), σσ. 693-722.
- Will 1955 É. Will, *Korinthiaka. Recherches sur l’histoire et la civilisation de*

- Corinthe des origines aux guerres médiques* (Παρίσι 1955).
- Will 1979-1982 É. Will, *Histoire politique du monde hellénistique, 323-30 av. J.-C.* I-II (Nancy 1979-1982²).
- Will 2006 É. Will, “The succession to Alexander”, *CAH VII.1*, (Cambridge 2006⁹), σσ. 23-51.
- Williams 1992 R.T. Williams, *The Silver Coinage of Velia* (Λονδίνο 1992).
- Wiseman 1995 T.P. Wiseman, *Remus. A Roman Myth* (Cambridge University Press 1995).
- Wörner 1884-1890 E. Wörner, εις *ML I*, (Leipzig 1884-1890), στ. 157-191, λ. *Aineias*.
- Wooten 2008 C. Wooten, *A Commentary on Demosthenes’ Philippic I. With Rhetorical Analyses of Philippics II and III* (Oxford 2008).
- Yalouris 1950 N. Yalouris, “Athena als Herrin der Pferde”, *MH 7* (1950), σσ. 19-101.
- Yalouris 1977 N. Yalouris, *Pegasus: The Art of Legend* (Westerham 1977²).
- Yalouris 1993 N. Yalouris, “Pegasus in the Mythology of Antiquity”, *Pegasus and the Arts*, (εκδ. C. Brink- W. Hornbostel), (Αμβούργο 1993), σσ. 27-35.
- Yavis 1949 C.G. Yavis, *Greek Altars. Origin and Typology* (Saint Louis, Missouri 1949).
- ZfN* *Zeitschrift für Numismatik.*
- Ziolkowski 1988 A. Ziolkowski, “Mummius’ Temple of Hercules Vistor and the Round Temple on the Tiber”, *Phoenix 42* (1988), σσ. 309-333.
- Zervos 1986 O. Zervos, “Coins Excavated at Corinth 1978-1980”, *Hesperia 55.2* (1986), σσ. 183-205.
- Zograph 1928 A. Zograph, “Pegasos Staters from a Sicilian Hoard”, *NC 8* (1928), σσ. 115-130, πίν. 6.
- ZPE* *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik.*
- AD* *Αρχαιολογικὸν Δελτίον.*
- AE* *Αρχαιολογικὴ Ἐφημερίς.*
- Αγγέλη 2013 Α. Αγγέλη, “Νομίσματα από ελαιοτριβείο της Αμβρακίας”, εις *Πρακτικά Ιου Διεθνούς Συνεδρίου. Νομισματική και Οικονομική Ιστορία στην Ήπειρο κατά την αρχαιότητα*, Ιωάννινα, 3-7 Οκτωβρίου 2007, (Αθήνα 2013), σσ. 345-357.
- Ανδρέου 1994 Ι. Ανδρέου, «Ελληνιστική κεραμική από τα νεκροταφεία της αρχαίας Λευκάδας», εις *Πρακτικά Γ’ Επιστημονικής Συνάντησης για την*

- Ελληνιστική Κεραμική, Θεσ/νίκη 24-27 Σεπτεμβρίου 1991*, (Αθήνα 1994), σσ. 47-78.
- Ανδρέου 1998
 Ι. Ανδρέου, «Πολεοδομικά της Αρχαίας Λευκάδας», *ΑΔ* 53 (1998), Μελέτες, σσ. 147-186.
- Ανδρέου 2008
 Ι. Ανδρέου, «Η συμβολή των ερευνών του Wilhelm Dörpfeld στη μελέτη της αρχαίας Λευκάδος (πόλης)», εις *Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου αφιερωμένο στον Wilhelm Dörpfeld, Λευκάδα 6-11 Αυγούστου 2006* (εκδ. Χ. Παπαδάτου-Γιαννοπούλου), (Πάτρα 2008), σσ. 251-273.
- Ανδρέου 2016
 Ι. Ανδρέου, «Νήρικος- Λευκάς- Κάστρο- Αγία Μαύρα- Αμαξική- Λευκάδα. Ονόματα, τοπογραφία, μνημεία και ιστορικό περίγραμμα», εις *Πρακτικά Συνεδρίου Νήρικος- Λευκάς- Κάστρο: Η μακροβιότερη πρωτεύουσα της Λευκάδας, Πνευματικό κέντρο Δήμου Λευκάδος, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, 3-4 Αυγούστου 2010 Λευκάδα*, (εκδ. Χ. Παπαδάτου-Γιαννοπούλου), (Λευκάδα 2016), σσ. 19-58.
- Αποστόλου 2010
 Ε. Αποστόλου, «Χιλιόμοδι Κορινθίας/ 1932 (IGCH 85)», εις *Αρχαίοι Ελληνικοί Θησαυροί στο Νομισματικό Μουσείο* (εκδ. Δ. Ευγενίδου – Π. Τσέλεκας), (Αθήνα 2010), σσ. 46-49.
- Ασδραχάς – Σκλαβενίτης 2009
 Σ.Ι. Ασδραχάς – Τ.Ε. Σκλαβενίτης, «Η Λευκάδα και οι Ιστορικοί της: Γενική σκιαγραφία», εις *Πρακτικά Συνεδρίου Οι Λευκάδα και οι Ιστορικοί της 19^{ος} – 20^{ος} αι., Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα 05-07 Αυγούστου 2008* (εκδ. Τ.Ε. Σκλαβενίτης), (Αθήνα 2009), σσ. 15-46.
- Βαλαβάνης 1991
 Π.Δ. Βαλαβάνης 1991, *Παναθηναϊκοί αμφορείς από την Ερέτρια. Συμβολή στην αττική αγγειογραφία του 4^{ου} αι. π.Χ.* (Αθήνα 1991).
- Βασιλειάδης 2013
 Σ. Βασιλειάδης, «Το μεταπρατικό εμπόριο ως δείκτης της αστικοποίησης των θεσπρωτικών πόλεων», εις *Πρακτικά Ιου Διεθνούς Συνεδρίου. Νομισματική και Οικονομική Ιστορία στην Ήπειρο κατά την αρχαιότητα*, Ιωάννινα, 3-7 Οκτωβρίου 2007, (Αθήνα 2013), σσ. 561-579.
- Βλαχογιάννη 2018
 Ε. Βλαχογιάννη, «Κόμης Τέχνη. Οι κομμώσεις στον ελληνορωμαϊκό κόσμο και οι σημειολογικές τους προεκτάσεις», εις *Οι αμέτρητες όψεις του ωραίου στην αρχαία τέχνη* (εκδ. Μ. Λαγογιάννη-Γεωργακάρου), (Αθήνα 2018), σσ. 303-316.
- Βεργάκη – Χρόνη 2015
 Α. Βεργάκη – Α. Χρόνη, «Η χρήση και η προέλευση των κεντρικών οπών

- στα πολεμαϊκά νομίσματα. Ανακεφαλαίωση των κατασκευαστικών και τεχνοτροπικών ζητημάτων», *Νομ Χρον* 33 (2015), σσ. 85-92.
- Γαλανίδου 2016 Ν. Γαλανίδου, «Πριν από την αρχαία Νήρικο τι; Παλαιολιθικά ευρήματα από την κλασική πόλη και το νεκροταφείο της Λευκάδας», εις *Πρακτικά Συνεδρίου Νήρικός- Λευκάς- Κάστρο: Η μακροβιότερη πρωτεύουσα της Λευκάδας, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδος, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, 3-4 Αυγούστου 2010 Λευκάδα* (εκδ. Χ. Παπαδάτου-Γιαννοπούλου), (Λευκάδα 2016), σσ. 83-111.
- Γεωργίου 2014 Ε. Γεωργίου, *Το νομισματοκοπείο της Λαμίας* (Αδημ. διδ. διατριβή, Ιωάννινα 2014).
- Γκιζά 2016 Β. Γκιζά, «Μία ρωμαϊκή αγροικία στα βόρεια της αρχαίας πόλεως της Λευκάδας», εις *Πρακτικά Συνεδρίου Νήρικός- Λευκάς- Κάστρο: Η μακροβιότερη πρωτεύουσα της Λευκάδας, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδος, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, 3-4 Αυγούστου 2010 Λευκάδα* (εκδ. Χ. Παπαδάτου-Γιαννοπούλου), (Λευκάδα 2016), σσ. 145-168.
- Γαρουφαλιάς 1975 Π.Ε. Γαρουφαλιάς, *Πύρρος, ο βασιλιάς της Ηπείρου* (Αθήνα 1975³).
- Γκατζόλη 2012 Χ. Γκατζόλης, «Επανεξέταση της χαλκής νομισματοκοπίας του Αλεξάνδρου Γ' και του Κασσάνδρου υπό το πρίσμα νέων ανασκαφικών και θησαυρικών δεδομένων», εις *Θρεπτήρια, Μελέτες για την Αρχαία Μακεδονία / Threpteria, Studies on Ancient Macedonia* (εκδ. Μ. Τιβέριος – Π. Νίγδελης – Π. Αδάμ-Βελένη), (Θεσ/νίκη 2012), σσ. 380-397.
- Δεσποίνη 1996 Α. Δεσποίνη, *Αρχαία χρυσά κοσμήματα* (Αθήνα 1996).
- Ζάχος 2008 Κ.Λ. Ζάχος, *Άκτια- Αθλητικοί αγώνες των αυτοκρατορικών χρόνων στη Νικόπολη της Ηπείρου*, Τ.Δ.Π.Ε.Α.Ε – Επιτροπή Νικόπολης 3, Αθήνα 2008.
- Ζάχος – Ντούζουγλη 2003 Κ.Λ. Ζάχος – Αγγ. Σ. Ντούζουγλη, *Λευκάδα, Ιστορική – Αρχαιολογική επισκόπηση μέσα από τα εκθέματα του αρχαιολογικού Μουσείου* (Αθήνα 2003).
- Καλλίνη 2015 Χρ. Καλλίνη, «Τα νομισματικά δεδομένα», εις *Καστρί Γρεβενών. Η ακρόπολη μιας αρχαίας πόλης στην Πίνδο. Η γέννηση της ανασκαφής* (εκδ. Σ. Δρούγου), (Θεσ/νίκη 2015), σσ. 84-121.
- Κανατσούλης 1964 Δημ. Κανατσούλης, *Ιστορία της Μακεδονίας* (Θεσ/νίκη 1964).
- Καππά 2014 Χ. Καππά, «Ελληνιστική κεραμική “Δυτικής Κλιτύος” από το βόρειο

νεκροταφείο της Λευκάδας, εις *Πρακτικά Η' Επιστημονικής Συνάντησης για την Ελληνιστική Κεραμική, Ιωάννινα 5-9 Μαΐου 2009*, (Αθήνα 2014), σσ. 141-150, πίν. 44-45.

- Καράγιωργα 1970 Θ. Καράγιωργα, «Γοργείη Κεφαλή». *Καταγωγή και νόημα τῆς γοργονικῆς μορφῆς ἐν τῇ λατρεία καὶ τῇ τέχνῃ τῶν ἀρχαϊκῶν χρόνων* (Αθήνα 1970).
- Κατωπόδης 2000 Γ.Σ. Κατωπόδης, *Αρχαία Ακαρνανία* (Αθήνα 2000²).
- Κοντογιώργης 1997 Γ. Κοντογιώργης, «Ἡ πολιτεία τῆς Λευκάδας στὴν ἀρχαιότητα», *Επετηρίδα Λευκαδικῶν Μελετῶν* 4 (1977), σσ. 7-28.
- Κουρκουμέλης 1994 Δ. Κουρκουμέλης, «Τα ἀρχαία κείμενα», εις *Structures rurales et sociétés antiques, Actes du colloque de Corfou, 14-16 mai 1992* (εκδ. P.N. Doukellis – L.G. Mendoni), (Παρίσι 1994), σσ. 237-242.
- Λαζάρου 1991 Α. Λαζάρου, «Ἡ ἐθνολογικὴ ἀξία τοῦ πρωτοτύπου κειμένου τῆς Αἰτωλορωμαϊκῆς Συνθήκης (212 π.Χ.)», εις *Πρακτικά Α' Αρχαιολογικοῦ καὶ Ἱστορικοῦ Συνεδρίου Αἰτωλοακαρνανίας, Ἀγρίνιο 21-23 Οκτωβρίου 1988* (Αγρίνιο 1991), σσ. 76-92.
- Λαμπρόπουλος 1896 Α. Λαμπρόπουλος, «Ἀρχαία ἑλληνικὰ νομίσματα εὑρεθέντα ἐν Μυκῆναις», *ΑΕ* 35 (1986), σσ. 137-200, πίν. 6-10.
- Λιάμπη 1994 Κ. Λιάμπη, «"Θησαυρός" νομισμάτων ἀπὸ το Ἱέρρειον τῆς Μακεδονίας», εις *ΦΗΓΟΣ. Τιμητικὸς τόμος γιὰ τὸν Καθηγητὴ Σωτῆρη Δάκαρη*, Ιωάννινα 1994, σσ. 267-278.
- Λιάμπη 2009 Κ. Λιάμπη, Πολιτικὴ ἱστορία τῆς Ἠπείρου, τῆς Ακαρνανίας καὶ τῶν νησιῶν τοῦ Ἰονίου πελάγους κατὰ τὴν ἐλληνιστικὴν περίοδο, εις *Ελληνιστικὴ κεραμικὴ ἀπὸ τὴν ἀρχαία Ἡπειρο, τὴν Αἰτωλοακαρνανίας καὶ τὰ Ἰόνια Νησιά* (Αθήνα 2009), σσ. 191-210.
- Μαχαιράς 1949 Κ.Γ. Μαχαιράς, *Τὸ ἀκρωτήριον Λευκάτας καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος* (Αθήνα 1949).
- Μοσχονάς 2002 Ν.Γ. Μοσχονάς, «Νομίσματα Ἐπτανήσου Πολιτείας καὶ Ἰονίου Κράτους», εις *Ἡ ἱστορικὴ διαδρομὴ τῆς νομισματικῆς μονάδας στὴν Ελλάδα* (εκδ. Ε. Γραμματικοπούλου), (Αθήνα 2002), σσ. 97-113.
- Μπονέλου 2004 Ε. Μπονέλου, «Ἡ κυκλοφορία τῶν ἀκαρνανικῶν νομισμάτων σὲ «θησαυρούς» ἐντὸς καὶ ἐκτὸς Ακαρνανίας», εις *Πρακτικά Β' Διεθνούς Ἱστορικοῦ καὶ Αρχαιολογικοῦ Συνεδρίου Αἰτωλοακαρνανίας, Ἀγρίνιο 29-31 Μαρτίου 2002*, (Αγρίνιο 2004), σσ. 217-230.

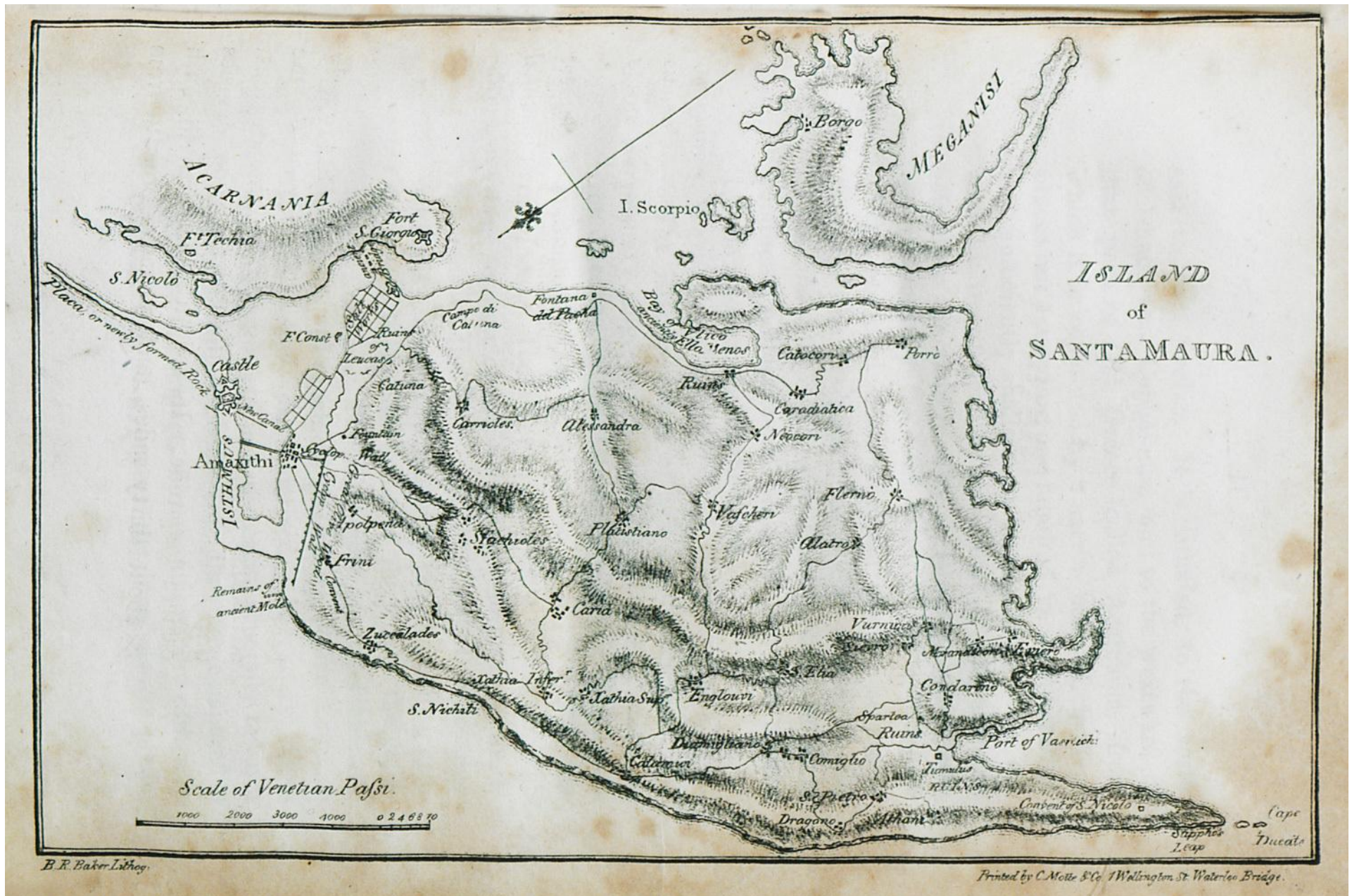
- Μπονέλου 2013 Ε. Μπονέλου, «“Θησαυρός” αργυρών και χαλκών νομισμάτων από την αρχαία Αμβρακίας», εις *Πρακτικά 1ου Διεθνούς Συνεδρίου. Νομισματική και Οικονομική Ιστορία στην Ήπειρο κατά την αρχαιότητα*, Ιωάννινα, 3-7 Οκτωβρίου 2007, (Αθήνα 2013), σσ. 385-410.
- Μπονέλου 2016 Ε. Μπονέλου, «Το νομισματοκοπέιο της Λευκάδος. Σχέσεις και επαφές εντός και εκτός Ελλάδος», εις *Πρακτικά Συνεδρίου, Νήρικος-Λευκάς-Κάστρο. Ή μακροβιότερη πρωτεύουσα τῆς Λευκάδας, Πνευματικό κέντρο Δήμου Λευκάδος, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα, Αυγούστος 2010* (εκδ. Χ. Παπαδάτου-Γιαννοπούλου), (Λευκάδα 2016), σσ. 119-144.
- ΝομΧρον *Νομισματικά Χρονικά*.
- Ντούζουγλη – Ζάχος 1994 Α. Ντούζουγλη – Κ. Ζάχος, «Αρχαιολογικές έρευνες στην Ήπειρο και την Λευκάδα: 1989-1990», *Ηπειρωτικά Χρονικά* 31 (1994), σσ. 11-50, πίν. 11-47.
- Ντούζουγλη 2001 Α. Ντούζουγλη, «Από τα νεκροταφεία της αρχαίας Λευκάδας», εις *Πρακτικά Δ΄ Συμποσίου, Οι πρωτεύουσες της Λευκάδας. Αρχαία Λευκάδα – Νήρικος, Κάστρο Αγίας Μαύρας, Αμαξική, Πνευματικό κέντρο Δήμου Λευκάδος Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα 6-8 Αυγούστου 1999* (εκδ. Δ.Χ. Σκλαβενίτης – Τ.Ε Σκλαβενίτης), (Αθήνα 2001), σσ. 45-84.
- Ντούζουγλη *et al.* 2008 Α. Ντούζουγλη – Κ. Ζάχος – Ε. Βασιλείου, «Οι νεολιθικοί κεραμικοί ρυθμοί του σπηλαίου της Χοιροσπηλιάς στη Λευκάδα»,
- Οικονομίδου 2017 Μ. Οικονομίδου, «Συμβολή στην κυκλοφορία των «πηγάσων»: Ο νομισματικός «θησαυρός» της Κεφαλληνίας του 1935 (*IGCH 140*)», εις *Οβολός 10, Πρακτικά Συνεδρίου ΣΤ΄ Επιστημονικής Συνάντησης, Το νόμισμα στην Πελοπόννησο, Άργος 6-29 Μαΐου 2011, Α΄* (εκδ. Ε. Αποστόλου – C. Doyen), *BCH Suppl.* 57 (2017), σσ. 249-260 .
- Παπαδάκη-Αγγελίδου 1960 Β. Παπαδάκη-Αγγελίδου, Αί προσωποποιήσεις εις την αρχαίαν έλληνική τέχνην (Αθήνα 1960).
- Παπαγεωργιάδου-Μπάνη 2013 Χ. Παπαγεωργιάδου-Μπάνη, «Οι νομισματικές μαρτυρίες για την Ήπειρο κατά τους αυτοκρατορικούς χρόνους», εις *Πρακτικά 1ου Διεθνούς Συνεδρίου. Νομισματική και Οικονομική Ιστορία στην Ήπειρο κατά την αρχαιότητα*, Ιωάννινα, 3-7 Οκτωβρίου 2007, (Αθήνα 2013), σσ. 474-482.
- Παπαευαγγέλου 2000 Κ.Ε. Παπαευαγγέλου, *Η Ιστορία και η Νομισματοκοπία της Νεαπόλεως* (Αδημ. διδ. διατριβή, Θεσ/νίκη 2000).

- Παπαευαγγέλου-Γκενάκου 2004 Κ.Ε. Παπαευαγγέλου-Γκενάκου, «Ζητήματα μετρολογίας θεσσαλικών χαλκών νομισμάτων», εις *Οβολός 7, Το νόμισμα στο θεσσαλικό χώρο, Πρακτικά Συνεδρίου Γ' Επιστημονικής Συνάντησης* (εκδ. Λ. Κυπραίου), (Αθήνα 2004), σσ. 33-50.
- Πετρόπουλος 1991 Μ. Πετρόπουλος, «Η Αιτωλοακαρνανία κατά τη ρωμαϊκή περίοδο», εις *Πρακτικά Α' Αρχαιολογικού και Ιστορικού Συνεδρίου Αιτωλοακαρνανίας, Αγρίνιο 21-23 Οκτωβρίου 1988*, (Αγρίνιο 1991), σσ. 93-125.
- Πλιάκου 1997 Γ. Πλιάκου, «Νέα στοιχεία για το αρχαίο θέατρο της Λευκάδας. Μία τοπογραφική προσέγγιση», *Ηπειρωτικά Χρονικά* 32 (1997), σσ. 37-42, πίν. 6-8.
- Πλιάκου 2001 Γ. Πλιάκου, «Η αρχαία πόλη «Λευκάς». Το άστυ και η ευρύτερη περιοχή του», εις *Πρακτικά Δ' Συμποσίου, Οι πρωτεύουσες της Λευκάδας. Αρχαία Λευκάδα – Νήρικος, Κάστρο Αγίας Μαύρας, Αμαξική, Πνευματικό κέντρο Δήμου Λευκάδος, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα 6-8 Αυγούστου 1999*, (εκδ. Δ.Χ. Σκλαβενίτης – Τ.Ε Σκλαβενίτης), (Αθήνα 2001), σσ. 21-44.
- Πλιάκου 2004 Γ. Πλιάκου, «Κρασί, λάδι και πορφύρα. Μαρτυρίες για τις παραγωγικές δραστηριότητες στην αρχαία Λευκάδα», εις *Πρακτικά Ζ' Πανιωνίου Συνεδρίου, Β', Λευκάδα, 26-30 Μαΐου 2002*, (Αθήνα 2004), σσ. 47-78.
- Πλιάκου 2009 Γ. Πλιάκου, Ελληνιστική κεραμική από τα νεκροταφεία της αρχαίας Λευκάδας, εις *Ελληνιστική κεραμική από την αρχαία Ήπειρο, την Αιτωλοακαρνανίας και τα Ιόνια Νησιά*, (Αθήνα 2009), σσ. 191-210.
- Πλιάκου – Γκιζά 2013 Γ. Πλιάκου – Β. Γκιζά, «Μία ρωμαϊκή αγροικία στη χώρα της αρχαίας Λευκάδας», εις *Villae Rusticae, Family and Marketoriented Farms on Greece under Roman Rule, Μελετήματα 68* (εκδ. Α. Ριζάκης – Ι. Τουράτσογλου), (Αθήνα 2013), σσ. 734-749.
- Ποστολάκας 1868 Α. Ποστολάκας, *Κατάλογος των αρχαίων νομισμάτων των νήσων Κερκύρας, Λευκάδος, Ιθάκης, Κεφαλληνίας, Ζακύνθου και Κυθήρων* (Αθήνα 1868).
- Ραγκαβής 1888 Α.Ρ. Ραγκαβής, *Λεξικόν της Ελληνικής Αρχαιολογίας Α'* (Αθήνα 1888).
- Ρήγιнос - Λάζαρη 2013 Γ. Ρήγιнос – Κ. Λάζαρη, «Νομίσματα από την Ελέα Θεσπρωτίας», εις *Πρακτικά Ιου Διεθνούς Συνεδρίου. Νομισματική και Οικονομική Ιστορία στην Ήπειρο κατά την αρχαιότητα*, Ιωάννινα, 3-7 Οκτωβρίου 2007, (Αθήνα 2013), σσ. 373-384.

- Ροντογιάννης 1988 Π.Γ. Ροντογιάννης, «Οι πρωτεύουσες της Λευκάδος», *Επετηρίδα Λευκαδικών Μελετών* 4 (1988), σσ. 37-290.
- Ροντογιάννης 2005 Π.Γ. Ροντογιάννης, *Ιστορία της νήσου Λευκάδας Α'* (Αθήνα 2005²).
- Σερμπέτη 2004 Ε. Σερμπέτη, «Νομίσματα από την Αγορά των Οινιαδών», εις *Πρακτικά Β' Διεθνούς Ιστορικού και Αρχαιολογικού Συνεδρίου Αιτωλοακαρνανίας, Αγρίνιο 29-31 Μαρτίου 2002*, (Αγρίνιο 2004), σσ. 293-309.
- Σκλαβενίτης 2007 Τ.Ε. Σκλαβενίτης, «Ιωάννης Ν. Σταματέλος (1822-1881). Ο λόγιος και ο δάσκαλος- Τα δημοσιεύματα- Τα κατάλοιπα- Τα χειρόγραφα της βιβλιοθήκης του», εις *Ποίηση: Γιώργος Σεφέρης (1900-1971). Ιστορία – φιλολογία: Ιωάννης Ν. Σταματέλος (1822-1881), Νικόλαος Ι. Σταματέλος (1861-μετά 1901), Βασίλειος Ι. Σταματέλος (1869-1945). Περιβάλλον και οικονομία: Η ανάπτυξη της Λευκάδας. Πρακτικά ΙΑ' Συμποσίου, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα 17-19 Αυγούστου 2006* (εκδ. Δ. Σκλαβενίτης – Τ. Σκλαβενίτης), (Αθήνα 2007), σσ. 63-142.
- Στάικου *et al.* 2014 Β. Στάικου – Β. Γκιζά – Κ. Λενταρίτη, «Ελληνιστική κεραμική από την Λευκάδα. Στρώμα κατάχωσης κτιρίου στον πυρήνα του νότιου νεκροταφείου, εις *Πρακτικά Η' Επιστημονικής Συνάντησης για την Ελληνιστική Κεραμική, Ιωάννινα 5-9 Μαΐου 2009*, (Αθήνα 2014), σσ. 623-630.
- Στάικου 2016 Β. Στάικου, «Πρόσφατες ανασκαφικές έρευνες στα νεκροταφεία της αρχαίας πόλης της Λευκάδας», εις *Πρακτικά Συνεδρίου Νήρικος- Λευκάς- Κάστρο: Η μακροβιότερη πρωτεύουσα της Λευκάδας, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδος, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, 3-4 Αυγούστου 2010 Λευκάδα* (εκδ. Χ. Παπαδάτου-Γιαννοπούλου), (Λευκάδα 2016), σσ. 169-198.
- Σταματέλος 1862-1863 Ι.Ν. Σταματέλος, «Βιογραφία Δημητρίου Πετριτσόπουλου», *Πανδώρα* 13 (1862-1863), φ. 309, σσ. 513-517, φ. 310, σσ. 537-540.
- Σταματέλος 1868 Ν.Ι. Σταματέλος, «Συλλογή τῶν Λευκαδίων επιγραφῶν εκδεδομένων τε καὶ ἀνεκδότων μετὰ τῶν αναγκαίων διασαφήσεων», *Ἐφημερίς τῶν Φιλομαθῶν* 16 (1868), αρ. 684-686, σσ. 1649-1671.
- Σταυροπούλου-Γάτση 2016 Μ. Σταυροπούλου-Γάτση, «Το έργο της ΛΣΤ' ΕΠΚΑ στη Λευκάδα: Προοπτικές για ην προστασία, έρευνα και ανάδειξη των μνημείων της», εις *Πρακτικά Συνεδρίου Νήρικος- Λευκάς- Κάστρο: Η μακροβιότερη*

- πρωτεύουσα της Λευκάδας, 3-4 Αυγούστου 2010 Λευκάδα, Πνευματικό κέντρο Δήμου Λευκάδος, Γιορτές Λόγου και Τέχνης* (εκδ. Χ. Παπαδάτου-Γιαννοπούλου), (Λευκάδα 2016), σσ. 265-275.
- Στεφανάκη 2012 Β.Ε. Στεφανάκη, *Κως Ι, Νομίσματα – Νομισματική Αιγαίου* (Αθήνα 2012).
- Σβορώνος 1908 Ι.Ν. Σβορώνος, «Ἐκθεσις περὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου καὶ τῆς ἰδιαιτέρας νομισματικῆς συλλογῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου μετὰ περιγραφικοῦ καταλόγου τῶν προσκτημάτων κατὰ το ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1907-1908», *JIAN* 11 (1908), σσ. 249-328.
- Σωτηριάδης 1905 Γ. Σωτηριάδης, «Ἀνασκαφές ἐν Θέρμῳ», *ΑΕ* 44 (1905), σσ. 55-99.
- Τζουβάρα–Σούλη 1984 Χρ. Τζουβάρα-Σούλη, «Λατρεία του Απόλλωνα Ἀγυιέα στην Ἡπειρο», *ΔΩΔΩΝΗ* 13 (1984), σσ. 427-442.
- Τζουβάρα–Σούλη 1991 Χρ. Τζουβάρα-Σούλη, «Κορινθιακές λατρεῖες στην Ἡπειρο καὶ την Αἰτωλοακαρνανία», εἰς *Πρακτικά Α΄ Αρχαιολογικοῦ καὶ Ἱστορικοῦ Συνεδρίου Αἰτωλοακαρνανίας, Ἀγρίνιο 21-23 Οκτωβρίου 1988*, (Αγρίνιο 1991), σσ. 93-125.
- Τζουβάρα–Σούλη 2001 Χ. Τζουβάρα-Σούλη, «Το σπήλαιο Ἀσβότρυπα στο Φρόνι Λευκάδα», εἰς *Πρακτικά Δ΄ Συμποσίου, Οἱ πρωτεύουσες τῆς Λευκάδας. Αρχαία Λευκάδα – Νήρικος, Κάστρο Ἀγίας Μαύρας, Ἀμαξική, Πνευματικό κέντρο Δήμου Λευκάδος, Γιορτές Λόγου καὶ Τέχνης, Λευκάδα 6-8 Αυγούστου 1999*, (εκδ. Δ.Χ. Σκλαβενίτης – Τ.Ε Σκλαβενίτης), (Αθήνα 2001), (2001), σσ. 83-122.
- Τζουβάρα–Σούλη 2009 Χρ. Τζουβάρα-Σούλη, «Λατρεῖες καὶ Ἱερά στη Λευκάδα», εἰς *Πρακτικά Η΄ Διεθνούς Πανιονίου Συνεδρίου, Χώρα Κυθήρων, 21-25 Μαΐου 2006*, I, (Αθήνα 2009) σσ. 421-463.
- Τουράτσογλου 1995 Ι. Τουράτσογλου, *Disjecta Membra* (Αθήνα 1995).
- Φαράκλας 1991 Ν. Φαράκλας, «Σόλλιον», εἰς *Πρακτικά Α΄ Αρχαιολογικοῦ καὶ Ἱστορικοῦ Συνεδρίου Αἰτωλοακαρνανίας, Ἀγρίνιο 21-23 Οκτωβρίου 1988*, (Αγρίνιο 1991), σσ. 221-227.
- Χωρέμης 1997 Α. Χωρέμης, «Μία ἀποψη για το αέτωμα τῆς Γοργούς τῆς Κέρκυρας», εἰς *Ἐπαινο Ἰωάννου Κ. Παπαδημητρίου* (εκδ. Β.Χ. Πετράκος), (Αθήνα 1997), σσ. 171-182.

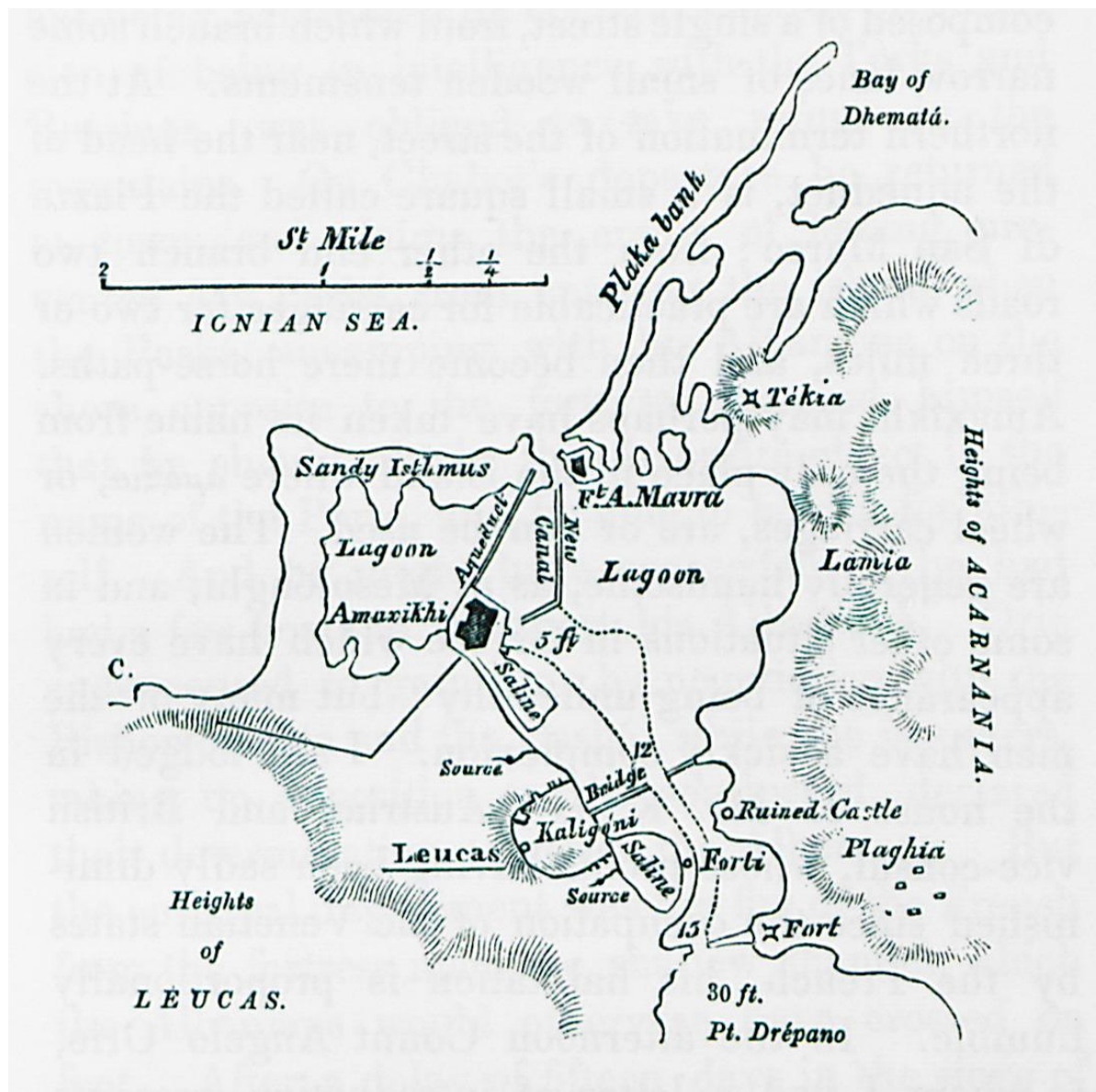
Χάρτες

Χάρτης 1. W. Goodisson, *A Historical and Topographical Essay upon the Islands of Corfu, Leucadia, Cephalonia, Ithaca and Zante* (Λονδίνο 1822).

Χάρτης 2. J.J. Bartélemy, Voyage du jeune Anacharsis en Grèce, vers le milieu du quatrième siècle avant l'ère vulgare. Atlas (Παρίσι 1832).

Χάρτης 3. W.M. Leake, *Travels in Northern Greece* III (Λονδίνο 1835).

Πίνακες νομισμάτων

Α' Περίοδος

1^η σειρά

1

O1

2^η σειρά

2

O2

3

O3

4

O4

Β' Περίοδος

1^η σειρά

5

O5

6

O5

7

O6

8

O7

9

O8

10

O9

11

O7

12

O10

13

O11

2^η σειρά

14

O12

15

O13

16

O14

17

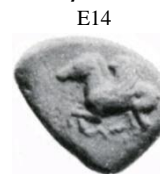
O15

18

O16

19

O17

20

O16

21

O18

22

O19

23

O16

24

O20

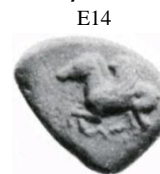

25

O21

3^η σειρά

19

O17

Γ' Περίοδος
1^η σειρά

2^η σειρά

3^η σειρά

4^η σειρά

E51	E52	E53	E54	E54	E54
123	124	125	126	127	128
O98	O99	O100	O101	O102	O103
E55	E56	E56	E55	E55	E57
129	130	131	132	133	134
O104	O103	O105	O106	O105	O105
E57	E57	E55	E55	E55	E57
135	136	137	138	139	140
O106	O107	O108	O109	O110	O109
E57	E58	E59	E59	E59	E59
141	142	143	144	145	146
O110	O108	O111	O112	O113	O114

Πίνακας 7

E60 	E61 	E61 	E62 	E63 	E64
147 	148 	149 	150 	151 	152
O114	O90	O91	O115	O92	O116
E65 	E65 	E66 	E66 	E67 	E68
153 	154 	155 	156 	157 	158
O97	O117	O118	O119	O120	O121
E68 	E69 	E69 	E70 	E71 	<i>5^η σειρά</i> E59
159 	160 	161 	162 	163 	164
O122	O123	O124	O125	O126	O127
E59 	E72 	E73 	E73 	E74 	E74
165 	166 	167 	168 	169 	170
O128	O127	O128	O127	O127	O128

Πίνακας 8

6^η σειρά

Δ' Περίοδος
1^η σειρά

Πίνακας 12

4^η σειρά - ομάδα I

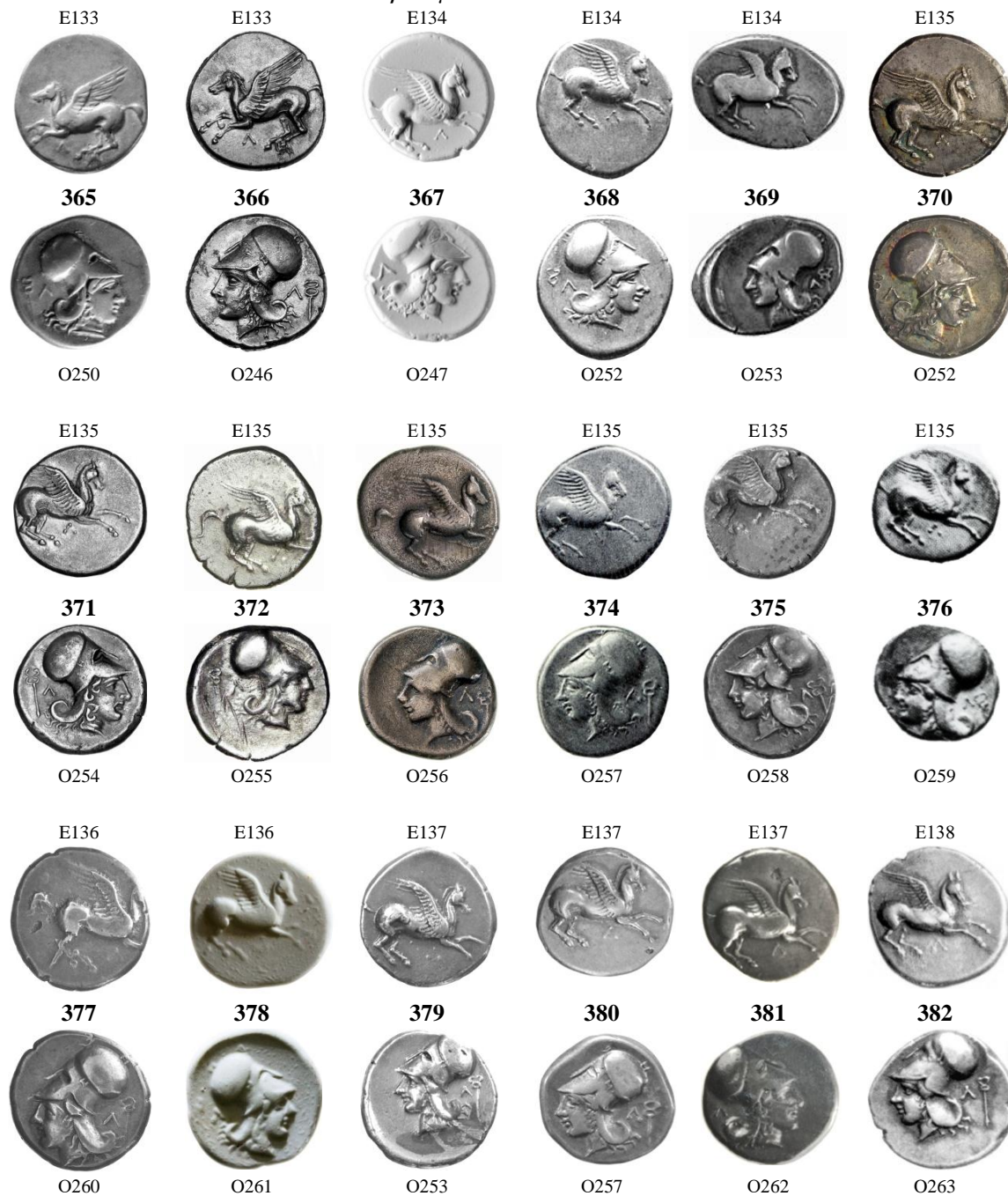
4^η σειρά - ομάδα II

4^η σειρά – ομάδα III

4^η σειρά – ομάδα IV

4^η σειρά – ομάδα V

4^η σειρά – ομάδα VI

4^η σειρά – ομάδα VII

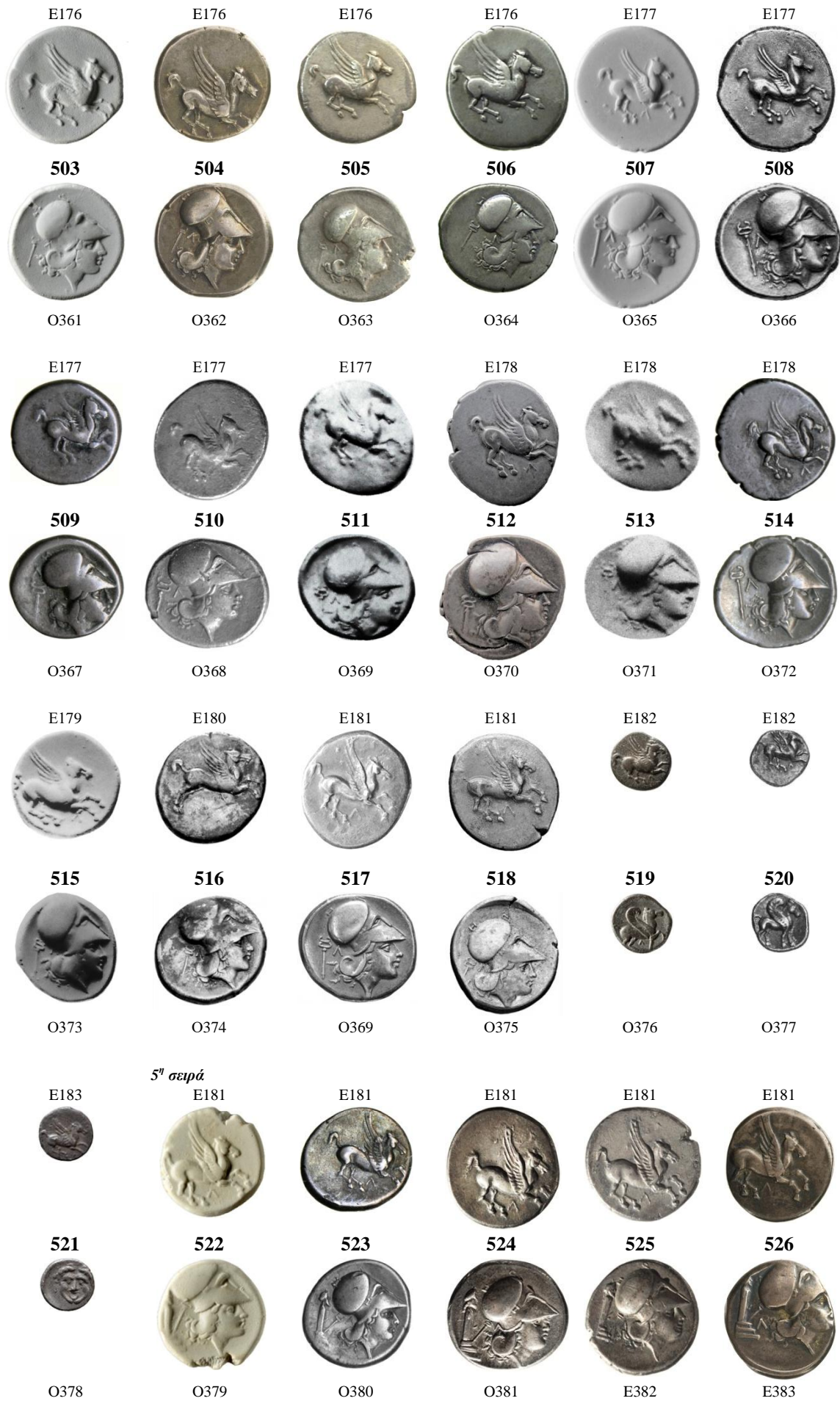

4^η σειρά – ομάδα VIII

E165 479	E165 480	E165 481	E166 482	E166 483	E166 484
 O339	 O340	 O341	 O340	 O341	 O342
E166 485	E166 486	E166 487	E166 488	E167 489	E168 490
 O343	 O344	 O345	 O346	 O347	 O348
E168 491	E168 492	E168 493	E168 494	E169 495	E170 496
 O349	 O350	 O351	 O352	 O353	 O354
E171 497	E172 498	E173 499	E174 500	E175 501	E176 502
 E355	 O356	 O357	 O358	 O359	 O360

4^η σειρά - ομάδα IX

E190	E191	E192	E193	E194	E193
551	552	553	554	555	556
O399	O396	O400	O401	O401	O402
E194	E193	E194	E195	E196	E196
557	558	559	560	561	562
O402	O403	O403	O404	O405	O406
E197	E197	E197	E198	E199	E200
563	564	565	566	567	568
O406	O407	O408	O409	O410	O410
E201	E202	E203	E204	<i>2^η σειρά</i> E205	E205
569	570	571	572	573	574
O411	O411	O412	O413	O414	O415
E205	E205	E205	E205	E205	E206
575	576	577	578	579	580
O416	O417	O418	O419	O420	O416

E206	E207	E208	E208	E209	E210
					
581	582	583	584	585	586
					
O417	O420	O421	O418	O422	O423
E210	E211	E212	<i>3^η σειρά</i> E213	E214	E214
					
587	588	589	590	591	592
					
O424	O425	O426	O427	O428	O429
E215	<i>4^η σειρά</i> E216	E216	E216	E216	E217
					
593	594	595	596	597	598
					
O429	O430	O431	O432	O433	O434
E217	E217	E217	E217	E218	E218
					
599	600	601	602	603	604
					
O430	O432	O433	O435	O435	O436

E280	E280	E281	E282	E267	E267
821	822	823	824	825	826
O591	O592	O593	O594	O584	O595
E267	E267	E267	E267	E267	E267
827	828	829	830	831	832
O596	O597	O598	O599	O600	O592
E267	E265	E255	E272	E267	E283
833	834	835	836	837	838
O579	O601	O602	O602	O603	O604
E284	E285	E286	E286	E287	E288
839	840	841	842	843	844
O604	O605	O606	O607	O608	O608

845

O609

846

O609

847

O610

848

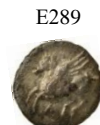
O611

849

O612

850

O613

851

O614

852

O615

853

O616

854

O617

855

O613

856

O618

857

O619

7^η σειρά

858

O620

859

O621

860

O621

861

E622

8^η σειρά

862

O623

863

O624

864

O625

865

O626

866

O627

867

O627

868

O628

E315	E316	E316	E317	9 ^η σειρά E318	E318
					
917	918	919	920	921	922
					
O614	O664	O665	O666	O667	O668
				ΣΤ' περίοδος 1 ^η σειρά	
E319	E319	E319	E320	E321	E321
					
923	924	925	926	927	928
					
O667	O669	O670	O668	O671	O672
E321	E321	E321	E321	E321	E321
					
929	930	931	932	933	934
					
O673	O674	O675	O676	O677	O678
E321	E321	E321	E321	E322	E322
					
935	936	937	938	939	940
					
O679	O680	O681	O682	O683	O684

Πίνακας 44

4^η σειρά

5η σειρά

6η σειρά

7η σειρά

8^η σειρά

Χωρίς κατάταξη

Κοιλόκορτα νομίσματα

Κορινθιακή σφραγίδα

E253

1105

O791

Χρήση σφραγίδων της Λευκάδας από άλλες πόλεις (οβρίδια)

Πρβλ. E215

1106

Κέρκυρα

Πρβλ. E338

1107

Κέρκυρα

Πρβλ. E215

1108

Πρβλ. O501
**Άργος
Αμφιλοχικό**

Πρβλ. E239

1110

Εχίνος

1111

Πρβλ. O542
Κόρινθος

1112

Πρβλ. O648
Κόρινθος

Αβέβαιες αποδόσεις

Εσφαλμένη απόδοση

1123

Αμβρακία

Χάλκινες εκδόσεις

Βελλεροφόντης – Χίμαιρα

1124_αρ. 6

1125_αρ. 2

1126_αρ. 1

1127

1128_αρ. 5

1129

1130

1131

1132_αρ. 4

1133_αρ. 2

1134_αρ. 1

1135_αρ. 25

1136_αρ. 7

1137_αρ. 7

1138_αρ. 2

1139_αρ. 11

1140_αρ. 1

1141_αρ. 2

1142_αρ. 2

1143_αρ. 2

1144_αρ. 1

1145

1146_αρ. 1

1147

1148_αρ. 30

1149_αρ. 1

1150

1151_αρ. 2

1152_αρ. 1

1153_αρ. 5

1154_αρ. 1

1155_αρ. 1

1156_αρ. 1

1157_αρ. 6

1158_αρ. 1

1159_αρ. 1

1160_αρ. 1

1161_αρ. 10

1162_αρ. 2

1163

1164

1165_αρ. 2

Αθηνά - Χίμαρα

1166_αρ. 5

1166_αρ. 10

1167_αρ. 1

1167_αρ. 7

1167_αρ. 25

1167_αρ. 40

1167_αρ. 45

1168

1169_αρ. 6

1169_αρ. 13

1169_αρ. 20

Αχελώος - Χίμαιρα

1170_αρ. 1

1170_αρ. 6

1170_αρ. 12

1170_αρ. 14

1171_αρ. 4

1171_αρ. 9

Αχελώος - Τρίαινα

1172_αρ. 5

1173_αρ. 4

1173_αρ. 9

1173_αρ. 10

1174

1175_αρ. 7

1176_αρ. 1

Απόλλων - Χίμαιρα

1177_αρ. 6

Απόλλων - Πρόρα

1178_αρ. 12

1178_αρ. 13

1179_αρ. 3

1179_αρ. 4

1180_αρ. 1

1181_αρ. 4

1182_αρ. 4

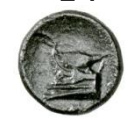
1183_αρ. 1

1184_αρ. 1

1185_αρ. 8

Πήγασος - Πρόρα

1186

Νύμφη Λευκάδα - Τρίαινα

1187_αρ. 4

1187_αρ. 5

1188_αρ. 1

1189_αρ. 1

1190_αρ. 1

1190_αρ. 2

1191

1192

1193_αρ. 1

1194

Με επιγραφή Λευκάς

Νύμφη Λευκάδα – Τρίαινα

1195_αρ. 2

1196

Πήγασος – Τρίαινα

1197_αρ. 6

1297_αρ. 9

1198

1199

1200

1201

1202

1203

1204

1205_αρ. 1

1206_αρ. 1

1207_αρ. 1

Πήγασος – Δελφίνι

*Κοιλόκυρτο νόμισμα
(Brockage)*

ΣΤ' περίοδος

1^η σειρά

1223

O801

1224

O802

1225

O803

1226

O804

1227

O805

1228

O806

1229

O807

1230

O808

1231

O809

1232

O810

1233

O811

1234

O812

1235

O813

1236

O814

1237

O815

1238

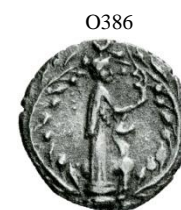
O815

1239

O816

1240

O817

E392	E392	E395	E396	E396	E396
					
1259	1260	1261	1262	1263	1264
					
O835	O836	E836	O837	O838	O839
E396	E396	E396	E397	E397	E397
					
1265	1266	1267	1268	1269	1270
					
O840	O841	O842	O843	O844	O845
E397	E397	E397	E398	E398	E392
					
1271	1272	1273	1274	1275	1276
					
O846	O847	O848	O849	O850	O851
E394	E399	E400	E401	E394	E394
					
1277	1278	1279	1280	1281	1282
					
O852	O853	O854	O855	O856	O857

E394 	E394 	E389 	E402 	E403 	E403
1283 	1284 	1285 	1286 	1287 	1288
O858	O859	O860	O861	O862	O863
E404 	E404 	E404 	E405 	E406 	E407
1289 	1290 	1291 	1292 	1293 	1294
O864	O865	O866	O867	O868	O869
E408 	E408 	E408 	E408 	E408 	E409
1295 	1296 	1297 	1298 	1299 	1300
O870	O871	O872	O873	O874	O874
E409 	E409 	E409 	E409 	E410 	E410
1301 	1302 	1303 	1304 	1305 	1306
O875	O876	O877	O878	O879	O880

Χάλκινες εκδόσεις
1^η σειρά

Ηρακλής / Κιθάρα

Ηρακλής / Ρόπαλο

1366

Νικόβουλος

1367

Στράτων

1369

Σύμμαχος

1371

Σοκράτης

1373

Σοκρατίδας

1373

Σώσανδρος

1375

Σωτίων

1377

Τιμόθεος

1380

Φιλήμων

1382

Φίλιστος

1385

Φιλιάτας

Αφροδίτη / Πρώρα

1335

Δαμοκράτης

1338

Δαμύλος

1343

Διάκριτος

1360

Μένανδρος

1378

Φιλάνδρος

Απόλλων / Κιθάρα

1333

Ανδρονίδας

1336

Δαμοκράτης

1339

Δαμύλος

1344

Διάκριτος

1347

Διοκλής

1349

Ευκράτης

1350

Θεόδωρος

1355

Λυκίσκος

1358

Μάριος

1361

Μένανδρος

1363

Νικάνωρ

1364

Νίκαρχος

1368

Στράτων

1370

Σύμμαχος

1372

Σωκράτης

1376

Σωτίων

1381

Φιλήμων

1383

Φίλιστος

Βομός / Περιστέρι

1345

Διάκριτος

1351

Θεόδωρος

1353

Λακράτης

Ελάφι / Μηνίσκος με αστέρι

1386

2^η σειρά

Ηρακλής / Κιθάρα

1387

Αρτεμάς

1391

Δίων

Ηρακλής / Ρόπαλο

1388

Αρτεμάς

1392

Δίων

Αφροδίτη / Πρώρα

1389

Αρτεμίας

1393

Δίων

Απόλλων / Κιθάρα

1390

Αρτεμίας